LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	20[illegible]

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒԼԻՍ 1928
1er JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 688 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎՐԻՊԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴ

Առաջին անգամ չէ որ կ'արծարծենք այս հարցը։

«Յառաջ»ի հրատարակութենէն ի վեր, պարբերաբար մատնանշած ենք վէրք մը, — Նոր սերունդին Թարթափումը, չափազանց օգտապաշտ ձգտումներն ու աթոռակալութիւնը։ (Այս բառը կը գործածենք իբրեւ մօտաւոր բացատրութիւնը Carrièrisme-ի):

Արդարեւ, մեր պատանիներէն եւ երիտասարդներէն անոնք որ Փարիզ կամ առ հասարակ Եւրոպա եւ Ամերիկա անցան 1914էն եւ 1919էն յետոյ, կը ներկայացնեն վրդովիչ պատկեր մը, իբրեւ ամբողջութիւն։

Նախ՝ հիմնական, ամուր գիծը կը պակսի շատ-շատերուն մէջ։ Այսօր այսպէս, վաղը այնպէս։ Ոստոստուն։

Կ'ընդունինք որ աւերիչ դեր կը կատարէ միջավայրը, — Համայնակուլ եւ յարաճուն մշակոյթ, ակնախտիղ տեսարաններ, լուսացնցուղ եւ լպրծուն պողոտաներ, դիւրին վայելք եւ աժան սէր, գրգռիչ ազդակներ՝ դիրքի, փառքի, վայելքի։

Երէկ ալ կային այս բոլորը։ Նոր չէ որ ամենայաղթ ցնծուհի մը դարձաւ Փարիզը, կամ Եւրոպան։

Ինչո՞ւ համար հիմա, հողը հետզհետէ տեղի կուտայ մեր ոտքերուն տակ։

Որովհետեւ մեր ուզած հայրենի՞քը չունինք։ Բայց ունէի՞նք երէկ, 1914էն առաջ։

Այն ատեն, ժընեւի, Մոսկուայի կամ Փարիզի համալսարանէն շրջանաւարտը կ'անցնէր Թուրքիա եւ Կովկաս, կը խիզախէր մինչեւ Կարին եւ Սասուն։ Այսօր պէտք է յորդորական կարդալ, մէկն ու մէկը մինչեւ Յունաստան կամ Սուրիա ղրկելու համար։

Թողո՛ւնք տեղափոխութիւնը։ Եղած քաղաքին մէջ անգամ, մենք շատերը գիտենք, որ կը նախընտրեն ամփոփուիլ իրենց պատեանին մէջ։

Սասունէն եկած տղան դարձ՚ր է տիկէտանտ։ Գաւառացի տաղանդաւոր գրագէտի մը չորս զաւակներէն ոչ իսկ երկուքը կ'երեւան։ Կամ կ'երեւան իբրեւ ստուեր, անզգալաբար կտրելով ամէն օրկանական կապ՝ իրենց ժողովուրդին հետ։

Կը ճանչնանք երիտասարդներ, որոնք յաջողած են ամսական 800-1000 կամ 1200 ֆրանք թոշակ ապահովել, իբրեւ ուսանող, եւ այս տարիքէն իսկ դարձեր են պզտիկ պոլիտիկոսներ։ Կը սիրեն հակիլ ու քծնիլ անոր անոր որ ճարած է այդ նպաստը։

Պատանիներ եւ երիտասարդներ՝ որ քաղաքականութիւն կը խաղան...

Կը մղուիս հարցնել որ, եթէ Հայաստանը կը հեռանայ միտքերէն եւ սիրտերէն, շնորհիւ իր վարիչներուն բարբարոսական աղանդաւորութեան, կենդանի գործունէութեան գետին չկա՞յ սա գաղութներուն մէջ։

Գէթ այնքան որքան կար, ժամանակին, Բարձր Հայքի, Վասպուրականի կամ Կիլիկիոյ մէջ, Համիտի եւ Իթթիհատի շրջանին։

Արդէն հասակ նետած սերունդը, որ արիւնի պատմութիւն մըն ալ ունի իր աչքերուն մէջ, ինչպէ՞ս կրնայ ամերիկեան դիտողի պատեանը հագնիլ, արեւմտահայ ժողովուրդի վերջին, ամէնէն սոսկալի ու թաղուած ... ամէնէն ստուարաթիւ մնացորդներուն այլասերման պատկերին առջեւ։

Այդ սերունդը ի՞նչով աւելի բարձր կը դաւանի ինքզինքը, կայաններու փոշիներուն մէջ խլրտող ու հեւացող տասնեակ հազարաւոր մանուկներէն, կամ անհամար գիւղացիներէն, «հայ մարդերէն», որոնք ներշնչման եւ գործի անսպառ աղբիւրներ էին երէկ։

Տխուր է, ընդվզեցուցիչ է, բայց պէտք է գրել, — Երբեք այնքան բացորոշապէս շեշտուած չէ «ամէն մէկը իրեն համար» նշանախօսքը, որքան այսօր, 18էն 25 եւ 30 երկնցող սերունդին մէջ։

Այս պատկերը աւելի աչքի կը զարնէ այնտեղ ուր երիտասարդական համախմբումներ կան։

Օրինակ՝ Ուսանողական Միութիւնները։

1925էն ի վեր «Յառաջ» կը հրատարակուի, եւ տակաւին չկրցանք ներկայացնել կենդանի գործ մը, որ տաքցնէր հանրութեան սիրտը այդ Միութեան, առ հասարակ՝ ուսանողներու հանդէպ։ Անոնց դիմագիծն անգամ նեղացուցիչ հարցական մըն է մեզի համար։

Փրակն եւ Միլանը հեռու են։ Բայց գիտենք որ անոնք զանազան շարժումներ փորձեցին, նոյն իսկ մեծարանքներ ուղղեցին Փարիզի։

Մա՛րդ չհասկցաւ, — ո՞ւր են, թէ «կը փնտռուի՞ն» Փարիզի ուսանողները։

Աւելի բախտաւոր եղաւ «Յարդգող»ը, որ կը տոկայ երկու տարիէ ի վեր, շնորհիւ իր «Հինգշաբթի»ներուն։

Բայց կը թուի թէ այնտեղ ալ յամրաբար կը բանի որդ մը, «տիլէտանտիզմ»ը, որ կը վնասէ հիմնական գծին, մինչեւ անգամ գրականութեան մէջ։

Մենք առաջին օրէն ողջունեցինք շարժումը — ինչպէս ամէն երիտասարդական շարժում — բայց պարտք ունինք նա՛եւ սթափեցնելու։

Երանի՛ թէ սխալած ըլլայինք վերէն վար, այս ամբողջ գրոյցին մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Մուսոլինիի վերջին ճառը՝ իտալիոյ ծերակոյտին մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (8 յունիս)․

— «Ամէնէն աւելի այդ ճառին մէջ աչքի կ'իյնայ «խաղաղասիրական» տարապայման շեշտը, որ միանգամայն արտասովոր է Իտալիոյ դիկտատորին համար եւ, կարելի է ըսել, նոր երեւոյթ մըն է։

Հարկաւ, ոչ ոք լրջօրէն կրնայ հաւատալ, թէ Մուսոլինի իրապէս փոխուած է եւ յանկարծ խաղաղասէր դարձած։ Սակայն, ակներեւ է, որ Մուսոլինի փոխած է իր լեզուն եւ պէտք կը տեսնէ այժմ աւելի խաղաղասէր երեւալու, ինչպէս նաեւ խուսափելու պատերազմի գրգռիչ սպառնալիքներէն, որոնք այնքա՛ն յատուկ էին իրեն անկէ առաջ։

Այս, գէթ արտաքին փոփոխութեան պատճառն այն է, որ միջազգային ներկայ պայմաններուն մէջ Մուսոլինի աւելի ձեռնտու կը սեպէ իր երկրին համար հրապարակ գալ իբրեւ խաղաղութեան պաշտպան, քան իբրեւ պատերազմի ձգտող ուժ մը։

Իտալիա պատրաստ չէ պատերազմի համար, ուստի Մուսոլինի խոհեմաբար կ'ուզէ ժամանակ մըն ալ խաղալ խաղաղութեան լարին վրայ, եւ «բարեկամական» միջոցներով ձեռք բերել այն, ինչ որ անկէ առաջ կը յուսար ձեռք բերել պատերազմական սպառնալիքներով, որոնց թողուցած խորունկ ազդեցութենէն ան անկասկած կ'օգտուի այժմ, այս կամ այն զիջումները կորզելու համար ուրիշ պետութիւններէ։

Ասոր համար է, որ Մուսոլինի, ինչպէս իր ճառէն ալ որոշապէս կ'երեւայ, բոլոր պետութեանց հետ կ'ուզէ շահիլ բարեկամութիւնը և՛ Գերմանիոյ, որուն հասցէին, դեռ երէկ այնքա՛ն գրգռիչ սպառնալիքներ կ'ընէր, և՛ Եուկօ-Սլաւիոյ, որուն հետ դեռ այսօր ալ իր յարաբերութիւնները ձգտուած են. և՛ Աւստրիոյ, զոր դեռ երէկ կը սպառնար ճզմել ու նուաճել. և՛ Ֆրանսայի, որուն հանդէպ դեռ քանի մը ամիս առաջ այնքան գրգռիչ ցոյցեր կ'ընէր. և՛ Յունաստանի, որուն վրայ քանի մը տարի առաջ այնքան անակնկալ կերպով յարձակում գործեց՝ ժամանակաւորապէս գրաւելով Գորֆու կղզին. և՛ Թուրքիոյ, որուն հողերուն վրայ դեռ երէկ աչք ունէր ու այդ չէր ալ ծածկեր. վերջապէս, և՛ Ռուսիոյ, որուն Խորհրդային կոչուած բէժիմը այնքա՛ն անընդունելի եւ ատելի է Ֆաշիզմի համար։

Իտալիոյ դիկտատորին ճառը ցոյց կուտայ, ամէն պարագայի տակ, թէ ժամանակակից ամէնէն ռազմապաշտ պետութիւնն անգամ հարկադրուած է այսօր խաղաղութեան երգը երգել։

Ասիկա ինքնին նշան է, որ միջազգային կեանքի մէջ խաղաղութեան ի նպաստ գործող ազդակները այսօր շատ աւելի զօրաւոր են, քան եղած են ասկէ առաջ։ Մեծ Պատերազմէն առաջ...։»

ՓԱՐԻԶԻ ճանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաները ցոյց մը կատարեցին առջի օր Օփէրայի հրապարակը եւ Սէն-Լազար կայարանին առջեւ, բողոքելու համար, Թոշակներու վճարման յապաղումին դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ գրեցինք թէ Միացեալ Նահանգներու ռամկավար կուսակցութեան խորհրդաժողովը, գումարուած Թէքսասի Հուսթըն քաղաքին մէջ, Նախագահութեան թեկնածու ընտրեց Նիւ Եորքի կառավարիչ Ալֆրէտ Սմիթը։

Ժողովի ընթացքին օդը ա՛յնքան տաք էր որ բազմաթիւ պատգամաւորներ մարեցան։ Սմիթ ընտրուեցաւ 1065ի վրայ 769 քուէով, մինչ 2/3ի մեծամասնութիւն ունենալու համար 733 քուէ բաւական էր։ Այս արդիւնքէն յետոյ կարգ մը պատգամաւորներ եւս իրենց ձայնը տուին Սմիթի, որ ի վերջոյ թեկնածու յայտարարուեցաւ 849 ձայնով, ընտրուած առաջին քուէարկութեամբ։

Չորս տարի առաջ, ռամկավարներու Նիւ-Եորքի խորհրդաժողովին մէջ սաստիկ վէճեր տեղի ունեցան, պառակտում առաջ եկաւ, երկար ատեն կարելի չեղաւ հատուածները իրարու հետ հաշտեցնել, քուէարկութիւնները իրար յաջորդեցին անվերջանալիօրէն՝ առանց արդիւնքի մը յանգելու։ Մինչ Հուսթընի ներկայ ժողովին մէջ ընդհակառակն տիրապետողն էր հաշտարար ոգին, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ յանգիլ արագ արդիւնքի մը։ Փոխ-Նախագահի թեկնածու ընտրուեցաւ Րոպինսըն, ինչպէս կը նախատեսուէր։

Յետոյ վիճաբանութիւններ կատարուեցան կուսակցութեան քաղաքական ծրագրին վրայ։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ, կուսակցութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ ուղղամտօրէն գործադրել ոգելից ըմպելիներու արգելիչ օրէնքը։ Չի հակառակիր որ հրամանագիր մը հրատարակուի՝ օգնութիւն հասցնելու համար երկրագործներուն։

Անխնայ կը դատապարտէ Հանրապետականներու զեղծարարութիւնը։ Կողմնակից է ներգաղթի ներկայ օրէնքին պահպանուելուն, միայն թէ պէտք է ջնջուի այն յօդուածը, որ ամուսինը կնոջմէն, զաւակները ծնողքէն կը բաժնէ։ Արտաքին քաղաքականութեան մէջ ի նպաստ կ'արտայայտուի պատերազմի վերացման, արտասահմանի Ամերիկացիներուն կեանքին ու ինչքին պաշտպանութեան, սպառազինութեան զեղչուելուն։ Նոյնպէս՝ կուսակից է չմիջամտել օտար երկիրներու ներքին քաղաքականութեան՝ ինչպէս Մեքսիկա, Նիքարակուա եւ լատին Ամերիկայի բոլոր հանրապետութիւնները։

Ընտրական ծրագրին մէջ յիշուած է նաեւ որ, եթէ ռամկավար կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ, պիտի գործադրէ այն խոստումները զորս Միացեալ Նահանգները ըրին Հայաստանի՝ մեծ պատերազմի ընթացքին եւ անկէ վերջ։

Վստահութեան քուէ Փուանքարէի

Ֆրանքի կայունացումէն ի վեր, Խորհրդարանի նրբանցքներուն մէջ զանազան շշուկներ շրջան կ'ընէին՝ Փուանքարէի դահլիճին դիրքին մասին։ Մասնաւորաբար վրդովիչ էր արմատական-ընկերվարականներու դիրքը։ Անոնք կը մերժէին կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին հաւանութեան քուէ տալ։ Զանազան մասնակի խորհրդակցութիւններ և ժողովներ տեղի ունեցան՝ այս կացութեան դարման մը տանելու համար։ Դահլիճին արմատական-ընկերվարական նախարարները խոստացան իրենց ընկերներուն մօտ միջամտել՝ եւ անոնց անվերապահ աջակցութիւնը ապահովել կառավարութեան։

Բոլոր այս անցուդարձերը իրենց ազդեցութիւնն ունեցան Սակարանին վրայ, ուր ֆրանսական արժեթուղթերը կարեւոր անկում կրեցին։

Առջի օր Երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետ Փուանքարէ երկար ճառ մը խօսեցաւ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ «Ազգային Միութեան» ձեռք բերած յաջողութիւնները պարզեց եւ ըսաւ. «Եթէ ուրիշ դահլիճ մը կ'ուզէք, որոշումը ձերն է։ Կառավարութիւնը կը փափաքի կառավարել ստուար մեծամասնութիւնով մը, կարելի եղածին չափ ստուար։ Մենք հաւատարիմ պիտի ըլլանք անոնց, որ հաւատարիմ եղան մեզի։ Եթէ կ'ուզէք աւելի ձախ (կամ աւելի աջ) դահլիճ մը, պարզապէս ըսէք ատիկա։ Նախարարութեան թեկնածուներ չէ որ կը պակսին։»

Այս հեգնական ակնարկութիւնները ժպիտ առաջ բերին երեսփոխաններուն դէմքին վրայ։ Եւ որովհետեւ խորհրդարանը չէր ուզեր նախարարական տագնապ մը ունենալ, 125ի դէմ 455 քուէով վստահութիւն յայտնեց Փուանքարէի։ Դէմ քուէարկեցին միայն ընկերվարականները, համայնավարներն ու քանի մը արմատական ընկերվարականներ։

Թուրքիան առանց բժիշկի

Թուրքիոյ Առողջապահական վարչութեան պատրաստած մէկ վիճակագրութեան համաձայն, երկրին մէկ երրորդ մասը առանց բժիշկի մնացած է։ Այսպէս, 234 գաւառակներէն 110 գաւառակը կառավարական բժիշկ չունին, եւ կարգ մը կուսակալութիւններու մէջ ալ փոքր թիւ մը կը կազմեն գտնուած բժիշկները, որոնք սահմանափակ վայրերու մէջ միայն կրնան հասնիլ։

Բժիշկներէն զատ, դեղարաններու սոսկալի պակաս կայ նաեւ բազմաթիւ նահանգներու մէջ։ Այս առթիւ գանգատ կը յայտնուի որ թուրք բժիշկները ամէնէն աւելի Պոլսոյ եւ ուրիշ գլխաւոր քաղաքներու մէջ կեդրոնացած են, հեռու փախչելով ներքին գաւառներու մէջ ծառայութենէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՍՕՖԻ ՎՐԱՅ ԹՆԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Լսեցէ՛ք եւ արթնցէք.

— *«Հոգի այրելէն, տուն քանդելէն բան դուրս չի գար։ Այս տեսակ շարժումներ չեն վայլեր* մէրտ *մարդոց»։*

«... Աշխարհի ամէնէն քաղցր բանը շինելն է, ոչ թէ քանդելը»։

Իմացէ՛ք, թո՛ւրք մըն է այս ազդարարութեան հեղինակը։

Արեւել. Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյը, որ՝ վերջնագիր մը ուղղած էր Քիւրտերուն, զէնքերը վար դնելու եւ իրենց տուները վերադառնալու համար։

— Հոգի այրելէն, տուն քանդելէն բան դուրս չի գար։

Ի՛նչ հրաշալի հոգեփոխութիւն...

Ցեղային, անձնական փորձառութի՞ւնն է որ գրի առնել կուտայ այս խօսքերը։

Միլիոնաւոր հոգիներ վառելէ, անհամար տուներ քանդելէ, ամբողջ ժողովուրդներ արմատախիլ ոչնչացնելէ եւ անսահման տարածութիւններ հուրի, սուրի եւ աւարի մատնելէ յետոյ, Իպրահիմ Թալիները նո՞ր իմացան թէ «աշխարհի ամէնէն անուշ բանը քանդելը չէ, այլ շինելը»։

Հարիւր հազարաւոր շղթայակապ երիտասարդներ ողջ ողջ թաղելէ, կամ երկու-երկու, չորս չորս իրար կապած կացինահար խողխողելէ, անհամար նորածին երախաներ սնտուկներու մէջ գամելով ծովը թափելէ, անզէն եւ անպաշտպան մայրեր եւ աղջիկներ վայրագօրէն լլկելէ եւ յօշոտելէ յետոյ, հիմա՞ է որ կը հասկնան թէ «այս տեսակ շարժումները չեն վայլեր *մէրտ* մարդոց, տղամարդոց»...

Ո՞ր կը կարդաք այս օրօրը, անանո՛ւն հրէշներ։

Հայերէն յետոյ, կ'ուզէք անուշ քո՞ւն մը քաշել տալ Քիւրտերուն։

Ձեր իսկ ձեռքով զինուած եւ կատաղի գազաններու պէս Հայերու վրայ արձակուած, եւ հիմա ձեր իսկ ձեռքով հալածական եւ կոտորուած Քիւրտերուն, որպէս զի անոնց գլխուն ալ անարգել գործէ ձեր *եաթաղան*ը։

Վա՜յ անոնց որ ականջ կը դնեն Հազարումէկ գիշերները գերազանցող այս հէքեաթներուն...

Վ.ԱՀԷ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

50րդ Ցանկ

	Ֆր.
Մ. Խաչատուրեան, Royat	30.—
Վ. Վարդերեսեան (Խ.)	30.—
Գումար	60.—
49րդ ցանկին գումարը	70,810.35
Ընդհ. գումար	70,870.35

×

Հայրենակից մը, երէկ, ինքնաբերաբար 30 ֆրանք յանձնեց մեզի, Խասգիւղի մանկապարտէզին շինութեան համար։

Ինչպէս գրած էինք երէկուան խմբագրականին մէջ, մենք համաձայն ըլլալով շարժի հանգանակութենէն հարկ եղած գումարը յատկացնելու այդ շինութեան, այս դրամն ալ կ'արձանագրենք ընդհանուր ցանկին մէջ, անունին քով կցելով «Խ.» տառը։

×

ԽՄԲ.— Այս գումարէն Ֆիլիպէ՝ Երուանդ եպիսկ.ի փոխադրած ենք, զանազան թուականներով, 68,852.85 ֆրանք. իսկ Փարիզի պուլկարական դեսպանատան յանձնած՝ 400 ֆրանք, (Վիէն-Իզէրի չէքը)։

Համագումար՝ **69,252 ՖՐ. 85**։

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

X

Հարեւան ժողովուրդների հողային վէճերը պատմական իրաւունքի հիման վրայ լուծելու թելադրութիւնը, որ անում են վրաց հրապարակագիրները, մեզ համար «ամենաձեռնտու» թելադրութիւնն է ամէն տեսակէտից։ Այդ իրաւունքի հիման վրայ՝ մենք կարող ենք Տաճկաստանին շատ աւելի ընդարձակ հողային պահանջներ ներկայացնել, քան այն ինչ որ պահանջում ենք ներկայիս. որովհետեւ երկար դարերի ընթացքում Տաճկաստանի արեւելեան և հիւսիսարեւելեան վիլայէթները հայկական տիրապետութեան տակ են եղել։ Նոյն այդ իրաւունքի հիման վրայ՝ Ադրբէջանը ձայն չպէտք է հանի, եթէ մենք նրանից պահանջենք ոչ միայն Շարուր-Նախիջեւանը, լեռնային Ղարաբաղն ու լեռնային Գանձակը, այլ եւ Կուրի ամբողջ աջ հովիտը, որովհետեւ հնուց ի վեր մեր պատմական Արցախի, Ուտիքի եւ Գուգարքի սահմանների մէջ էին ընկնում, Ղարաբաղի, Գանձակի եւ Ղազախի դաշտային շրջանները։ Վերջապէս բանը եթէ պատմական իրաւունքին մնայ՝ մեր պահանջները Վրաստանից չեն սահմանափակւի Հայկական Բորչալուով եւ Ախալքալակով, այլ նրանք Ախալցխայի եւ Արտահանի վրայով կը տարածուեն մինչեւ Լազիստան, որովհետեւ այդ հողերը, երկար դարերի ընթացքում, մեր Վանանդի, Տայոց Աշխարհի, Աղձնիքի մասերն են կազմել։

Սակայն, չնայած որ այս բոլոր հողային «յաւակնութիւնները» անհերքելի պատմական փաստերով կարելի է հիմնաւորել, մենք, ինչպէս տեսանք, մերժում ենք պատմական իրաւունքը հիմք դարձնել հողային վէճերը լուծելու կամ հողային պահանջները արդարացնելու համար։ Մերժում ենք այն պատճառով, որ այդ իրաւունքը չափազանց շատ դէպքերում հակասում է ազգերի ինքնորոշման սկզբունքը, աշխարհակալական (իմպէրիալիստական) տրամադրութիւններ է հրահրում ժողովուրդների մէջ եւ նրանց փոխադարձ ներհակութիւնները եւ ընդհարումները յաւերժացնում։

Բայց ՝ հետաքրքրական է պարզել, թէ վրաց հրապարակագիրները, որոնք մինչեւ Վրաստանի անկախութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մեր այս ժողովրդավար տեսակէտն էին պաշտպանում, իսկ հիմա սրտառուչ համերաշխութեամբ ձայնակցում են մի ժամանակ այնքա՜ն արհամարհւած ազգայնականների «պատմական իրաւունքի» երգերին՝ գործնականապէս ինչպէ՞ս են վերաբերւում դէպի այդ իրաւունքը, երբ նա խօսում է ոչ թէ յօգուտ Վրաստանի, այլ յօգուտ այլ երկրների։

Այս հարցը պարզելու համար, կարելի է մի քանի փաստեր բերել — ինչպէս օրինակ, Վրացիների վերաբերմունքը դէպի Աբխազիայի եւ Օսեթիայի պատմական իրաւունքները — բայց մենք կը բաւականանք միայն Հայկական Բորչալուի պարագայով,

Վրաց հրապարակագիրների պատմական ծանօթութիւններն ընդհանրապէս շատ աղքատիկ են. այնքան աղքատիկ, որ, օրինակ, «Անկախ Վրաստանը» սեւով սպիտակի վրայ գրում է, թէ Հայաստանը իր անկախութիւնը կորցրել է Գ. դարում։ Այնուամենայնիւ գիտեմ, որ նրանց մէջ կան մարդիկ, որոնք շատ լաւ տեղեակ են Հայկական Բորչալուի պատմական վիճակին։

Իսկ պատմական վիճակը հետեւեալն է.—

Այս գաւառը հնում կոչւում էր Տաշիրք եւ Գուգարաց Աշխարհի մասն էր կազմում։ Ստրաբոնի ժամանակներից սկսած մինչեւ VII դարը (Ք. Յ.) նա Հայաստանի սեփականութիւնն էր համարւում — ինչպէս այդ վկայում են ինքը Ստրաբոնը, Փաւստոս Բիւզանդը եւ Մովսէս Խորենացին, որի պատմութիւնը VII դարի գործ է նկատւում։ Այս դարից սկսած մինչեւ Բագրատունեաց Հարստութեան բարձրանալը (IX դար) Գուգարաց Աշխարհը, մէջն ունենալով եւ Տաշիրքը, կիսանկախ կեանք է ունենում եւ կառավարւում տեղական իշխաններով, որոնք աւատական տուրք էին տալիս երբեմն Պարսից, երբեմն Արաբների եւ երբեմն էլ վրաց արքունիքներին։ Բագրատունեաց առաջին թագաւորները Հայաստանի հաւաքմանը կամ ամբողջացմանը ձեռնարկելով՝ իրենց տիրապետութեան տակ են առնում Գուգարաց Աշխարհը իր բոլոր մասերով. սակայն X դարու վերջերին նա դառնում է անկախ թագաւորութիւն (Կիւրիկեան) եւ այս վիճակի մէջ մնում է մինչեւ XII դարու վերջերը։ Սրանից յետոյ այս գաւառը ընկնում է Վրաց տիրապետութեան տակ, որ տեւում է ընդամէնը մի քանի տասնեակ տարի։

Այդ ժամանակաշրջանում էլ նա կառավարւում է տեղական հայ նախարարներով — Օրբէլեաններ, Արղութեաններ — որոնք գրեթէ անւանապէս էին ենթարկւում վրաց արքունիքին։ XIII դարից սկսած Վրացիների անւանական տիրապետութիւնն էլ է դադարում, Տաշիրքը Գուգարաց Աշխարհի հետ միասին ընկնում է նախ Թաթարաց եւ ապա Պարսից իշխանութեան տակ։ Ամբողջ հինգ դար անցնելուց յետոյ XVIII դարու կէսերին վրաց Իրակլի Բ. թագաւորը խլում է Տաշիրքը Պարսիկներից. բայց թէ նա ինչ կարեւորութիւն էր տալիս Տաշիրքին, դա երեւում է այն գաւեշտական փաստից, որ նա 1799ին նւիրում է այս «հայրենի գաւառը» հնդկահայ հարուստ վաճառական Շահամիրեանին՝ ի փոխարինութիւն նրանից ստացած նւէրների... Յետագայ պատմութիւնը յայտնի է։ Տաշիրքը Վրաստանի հետ միասին 1783ին նախ մտնում է Ռուսաստանի հովանաւորութեան տակ եւ ապա դառնում նրա գաւառներից մէկը։

Այսպիսով տեսնում ենք, որ այս գաւառը վերջին երկու հազար տարւայ ընթացքին Վրաստանի տիրապետութեան տակ է եղել չափազանց *կարճ ժամանակաշրջաններում եւ չափազանց երկար ընդմիջումներով։ Ընդհակառակն երկար ու ձիգ դարեր նա եղել է Հայաստանի հետ՝ բաժանելով նրա անկախութեան բարիքը եւ անազատ կեանքի տառապանքը։

Այս արտաքին քաղաքական պայմաններին զուգահեռ է ընթացել նաեւ Տաշիրքի ներքին կեանքը։ Անյիշելի ժամանակներից սկսած, նրա բնակիչները կազմել են Հայերը։ Մի քանի անգամ Տաշիրցիք բնաջնջւել են Թաթարներից, Պարսիկներից եւ լեռնականներից, բայց ամէն անգամ տարագրւած կամ կոտորւած Հայերի տեղը նորից Հայերն են բռնել։ Վրացիք երբ եւ իցէ փորձ էլ չեն արել Տաշիրքում հաստատւելու։ XIX դարու սկզբին, Թիֆլիսից մինչեւ Փամբակ տարածութեան վրայ մենք վրացական հետքը գտնում ենք միայն երկու գիւղում. մէկը զուտ վրացաբնակ, իսկ միւսը Հայերի եւ Վրացիների խառն ազգաբնակչութեամբ։

Էլ չենք խօսում այն մասին, որ այս ամբողջ գաւառը ցանւած է հնադարեան մշակոյթի հոյակապ կոթողներով — վանքեր, եկեղեցիներ, խաչքարեր, կամուրջներ, գերեզմանատներ — որոնց մէջ վրացական մշակոյթի նշոյլ իսկ չկայ, այնտեղ ամէն ինչ բացառապէս հայկական է։ Չենք խօսում եւ այն նշանակալից փաստի մասին, որ Բաղկեդոնի ժողովի շուրջն առաջացած հայ-վրացական կրօնական վէճերի մէջ, Վրացիների հանդէպ ամէնէն հաշտ դիրքի մէջ էր գտնւում Տաշիրքը, որ կարելի է ասել ղեկավարում էր այս ամբողջ պայքարը, նոյն իսկ այն օրերին (Թամարեան ոսկեդար), երբ Վրաստանը իր զօրութեան գագաթնակէտին էր հասել։

Ծանօ՞թ են վրաց հրապարակագիրները այս պատմական իրականութեանը։ Ըստ երեւոյթին ծանօթ են։ Գոնէ նրանք, Հայկական Բորչալուի կամ Տաշիրքի մասին խօսելիս, «պատմական իրաւունքի» հարցեր շատ չեն յարուցանում։ Իսկ չեն յարուցանում — որովհետեւ այդ իրաւունքները ներկայ դէպքում յօգուտ վրաստանի չեն խօսում, այլ յօգուտ այն երկրի, որից նրանք, ամէն մի պատմական իրաւունք ոտնահարելով, ուզում են խլել Հայկական Բորչալուն։

Այսպէս է միշտ։ Բոլոր տեսակի գաղափարների եւ սկզբունքների պէս՝ պատմական իրաւունքի գաղափարն էլ վրաց հրապարակագիրների համար արժէք ունի այն չափով միայն, ինչ չափով դրանից գործնական օգուտ կարող է ստացւել իրենց հայրենամոլ կամ աշխարհակալ բաղձանքների համար...

Դառնանք Ախալքալակի պատմութեան։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՈՒՐԱԽԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹ

Գեղարուեստական գրականութիւնը՝ ժամանակակից կեանքի ցոլացումն է։ Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջանի կենցաղը, բարքերն ու գաղափարները անպայման այս կամ այն ձեւով կ'արտայայտուին գեղարուեստական գրականութեան մէջ։ «Գեղարուեստը գեղարուեստի համար» նշանաբանը վաղուց դատապարտուած է մահուան։

Գեղեցիկ գրականութեան մէջ առանձնապէս ուժեղ կնիք ու հետքեր կը թողուն պատմական խոշոր անցքերը։ Մանաւանդ՝ յեղափոխութիւնները, որոնք յեղաշրջելով պատմութեան անիւն ու ժողովուրդներու կեանքը, փոփոխութիւն կը մտցնեն նաեւ գեղարուեստի եւ գրականութեան ձեւին ու բովանդակութեան մէջ։

Ռուսական յեղափոխութիւնը, որ պատմական ամենամեծ եւ ուժգին թռիչքներէն է, դեռ եւս իր արժանի գրականութիւնը չունի։ Ինչպէս որ հոկտեմբերեան յեղաշրջումը աղաւաղեց եւ այլանդակեց բուն՝ փետրուարեան յեղափոխութեան դիմագիծը, — նոյնպէս եւ բոլշեւիկեան գեղեցիկ գրականութիւնը հանդիսացաւ յեղափոխութեան ու արուեստի կատարեալ ծամածռութիւն մը։

Ճիշդ է, յեղափոխական շրջանին, բաւական շնորհալի եւ ընդունակ գրողներ բուսան, բայց թէ նորերու եւ թէ հիներու մէջ ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը չունեցաւ իր իսկական երգիչը։ Եղածներուն մէջ, անվիճելիօրէն, առաջնութիւնը կը պատկանի Ալեքսանդր Բլոկի «Տասներկուքը»ին, որ մինչև օրս ալ բոլշեւիկներու եւ հակախորհրդայիններու համար կռուի, վէճի նիւթ է, — թէ որու դէմ է գրուած։

Մասնաւորապէս շատ աղքատ է յեղափոխական բովանդակութեամբ եւ գեղարուեստական արժանիքներով հայ «պրոլետ» գրականութիւնը։ Թղթատեցէք Ազատ Վշտունիի, Գուրգէն Մահարիի, Ալազանի, Նայիրի Զարեանի եւ միւսներու «պոէմա»ներն ու ժողովածուները, — բացի սնամէջ բառախաղերէ, անիմաստ բովանդակութենէ եւ անհամ կրկնութիւններէ ուրիշ բան չէք գտներ։ Ահա նմոյշ մը Ազատ Վշտունիի «Յուզանք ու Զանգ» գրքէն.—

Շոգի, ճոգի, պողպատ,
Շողպատ մեքենաներ,
Անի՛ւ, անի՛ւ, անի՛ւ,
Անի՛ւ, անի՛ւ, անի՛ւ՛
Բանող, մանող, ճանող
Անի՛ւ, անի՛ւ, անի՛ւ.

Ահա ձեզ «պրոլետարական պոեզիա»ն իր հոկտեմբերեան յաղթանակով ու նուաճումներով, գեղարուեստով ու ճարտարարուեստով...։

Մէկդի դնելով բարոյական նկարագիրը, պէտք է ընդունիլ, որ Տէրեանէն յետոյ, ռուսահայ քնարը ունեցաւ իր տաղանդաւոր երգիչը Եղիշէ Չարենցով։ «Կապուտաչեայ հայրենիքի» հեղինակի գրչին կը պատկանի յեղափոխութեան սկզբնաշրջանին գրուած «Ամբոխները խելագարուած» սքանչելի եւ հուժկու կտորը։

Սակայն, հոկտեմբերեան հոսանքը Չարենցն ալ իր մէջ առաւ ու քշելով իջեցուց անպատկառ ու շնորհազուրկ Ազատ Վշտունիներու շարքը։ Շատ չանցած, Չարենցը «Մասիսի անհաս ճերմակ գագաթից» թռաւ Չին-Մա-Չինի երկիրը եւ ապա «Պասկիւ»ներու մասանը։ Անբարոյականութիւն ու անկում անձնական կեանքի մէջ, շնականութիւն և տաղանդի մարում՝ գրածներու մէջ։ Ահա վերջին տարիներու Չարենցը։

Բարեբախտաբար, գէթ արուեստի ասպարէզին մէջ, նոյն ոգիով չպիտի շարունակէ։ Այդ յոյսը կը ներշնչէ Չարենցի վերջին բանաստեղծութիւններէն մէկը՝ «Ես այն չեմ»։

Ես այն չեմ այլեւս, այն չեմ,
Նայիրեան միամիտ այն պօէտը,
Որ ուզում էր երգերով թռչել
Եւ անցնել այս նեղ արահետը։

Ես եկայ խաւար այն ափից,
Եւ բացւեց երբ խնդուն առաւօտը,
Իմ հոգին ահով տագնապեց,
Եւ անհուն էր այդ նոր իմ կարօտը։

Ես տեսայ աշխարհը նորացած,
Եւ աշխարհը այդ ճարազատ էր,
Եւ երգով իմ, այնքան հրացայտ,
Ես անցայ անցեալի բարրիկադը։

Չարենցի հոգին «ահով» կը լեցուի, երբ անցնելով «բարրիկադը» ետ կը նայի։ Բարրիկադի միւս կողմը մնացեր է համաշխարհային ցնորամտութեան երգիչ Չարենցը, որուն միշտ այնպէս երեւցած է՝

Թէ որքան բարձր կանչեմ
Այնքան շուտ կը դառնամ ուրիշ,
Եւ ուղիս կը դառնայ անշեղ։

Այլեւս ինքն ալ չի հաւատար իր բարձր կանչին եւ կը զգայ ձգտումներու ունայնամտութիւնը.—

Եւ դժւար է ճաւատալ այլեւ
Որ եթէ բարձր կանչեմ,
Կը ցոլայ ցանկալի այն արեւը։

Այժմ հեղինակն ալ կը զգայ, որ այդ սին ու ոչ իրական կանչերը մնացուցեր են իր մէջ բանաստեղծի ոգին ու դարձուցած անտարբեր՝

Եւ այլեւս ես չեմ ճաւատում
Երգերի շառաչուն շոգին,
Դրանից է, որ երգս ճատու,
Դարձել է այնպէս անճոգի։

Սակայն, յուսախաբուելով անցեալէն, ինչի՞ կը ձգտի բանաստեղծը եւ ի՞նչ նոր «կարօտ» կ'արթննայ իր մէջ։ Չէ՞ որ անցեալին ան փորձած է.—

Ուզեցի ես երգով զինակցել
Եւ երգով նոյնանալ նրանց,
Որ օրերը այս ճոռմակին
Գրոհել են անցեալի վրայ։

Տարիներու փորձը անշուշտ Չարենցը բերած է այն համոզումին, որուն ձգտեր ու սպասեր են բոլորը. պիտի գայ «երգով ու խանդով» ոչ թէ Չինացին եւ Բաչալ Հասանը երգելով ու բարձր կանչելով, այլ առօրեայ անդուլ աշխատանքի գնով.—

Եւ գիտեմ ես ճիմա, որ յամառ է,
Առօրեայ աշխատանքն է անդուլ
Այն ամէնը, որ վարար, ճոռմավար էր
Որ գալու էր երգով ու խանդով...

Եղիշէ Չարենցը իր այս բանաստեղծութիւնով կը դատապարտէ անցեալի ցնորամտութիւնը եւ ոտքը կը դնէ իրական հողի վրայ։

Ցանկանք, որ դարձը ըլլայ տեւական ու ծառայէ օրինակ միւս բոլոր «Պրոլետ» գրողներին եւ «Յուզանք ու Զանգ» երգողներուն։

ԱՇՈՏ

ՆՈՐ ԵԼՔԵՐ

"ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ",

Կը կարծէի թէ այլեւս դժուարին ու նոյնիսկ անկարելի է նորավէպ մը յօրինել իբր շրջանակ առնելով Վենետիկեան մթնոլորտը։ Ինչե՞ր չեն գրուած այդ խորհուրդի ու երազի քաղաքին մասին, ի՜նչ հրապոյր հիւսուած մը նուիրած է ան՝ բանաստեղծներու եւ անոնց յոյզերուն։ Իր հարիւրէ աւելի կղզեակներն ու քառապատիկ թուով կամուրջները իբր տէքօր Ս. Մարկոսի, Դոժերու պալատին եւ Հառաչանաց կամուրջին, վայելք մը դարձած են վիպականներէն մինչեւ Նիցշէ եւ Վակնէր։

Կա՞յ խաբկանք այդ հմայքին մէջ եւ այդ հմայքը ո՞ր աստիճան թափանցող է... Միայն կրնայ ըմբռնել Վենետիկ այցելողը, որ իր գրպանին մէջ չունի Պէտէքէր եւ ուղեղին մէջ տեղ չէ տուած թուղթի վրայ սեւ տառերէ կազմուած բանդագուշանքներու։ Ս. Զարեան մեզ կը կարծուի ըլլալ այդ արուեստագէտներէն մէկը։ Ան Վենետիկը ուզած է տարրալուծել եւ զայն դիտել իր աչքերով, ինքնապաշտպանութեան իրաւունք տալով իր հակառակորդներուն, ինչպէս քիչ վերջը պիտի տեսնենք։

* * *

Զարեան կը սիրէ պատկերալից ոճը եւ կան հատուածներ ուր պատկերները իրարու վրայ կուտակուած են շռայլօրէն... այնպէս ինչպէս կը ստեղծէ ու կը շարադրէ Սէն-Փօլ-Ռու։ Պատկերը որ եւ է գրութեան մը գոյնի ուժգնութիւն կուտայ ու հոն է որ ստեղծագործի ինքնատպութիւնը աւելի կը գործէ հեղինակին տաղանդին համեմատ։ Կան շատեր որոնք իսկական գիտեր են ու փոքր թիւ մըն ալ կը կազմեն անհեթեթ ու բռնազբօսիկ պատկերներ։

Զարեան կը յիշեցնէ նաեւ Վալէրի Լառպօն որուն հզօր «Պառնապութ»ին ցայտուն գիծերը երբեմն կուգան նոյնութեամբ Զարեանի գրչին տակ։

Անշուշտ պիտի ըլլան ընթերցողներ որոնք պիտի նախասիրեն այս նորավէպին մէջ հոս ու հոն ցնտեղուած գեղարուեստական ու պատմա-փիլիսոփայական հարցերու թեթեւ հպումները, որոնք հարստութիւն կը պարգեւեն անոր ամբողջութեան։

Նորավէպը (*) իբր կմախք ունի սովորական նիւթ մը, որուն շուրջը հիւսուած ու ճիւղաւորուած են տարբեր ուղղութիւններով ընդլայնումներ, որոնք ճահիճներու ծնունդ պիտի տային նորեկ ու կիսահմուտ գրիչներու մօտ։

* * *

Ահա գրիմ-Ռինը որ կը սուրայ դէպի Վենետիկ։ Ան տարիներ առաջ լքած էր Աննի-Բէլը, բաբեկամաբար բայց սրտի սեղմումով մը բաժնուած էր անկէ։

Աննի-Բէ՛լը «թաւշեայ մեծ աչքերի մէջ թառած անծայր մի տրտմութիւն. սէր մուրող մի ստուեր» որ այժմ՝ Վենետիկ, վերնայարկէ մը ինկած՝ փշրուած ոսկորներու կոյտ մը կը ներկայացնէր հիւանդանոցի մը սենեակին մէջ։

(*) Տես «Հայրենիք» ամսագիր մայիս եւ յունիս, 1928։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

90.—ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԻ

Լուսին ելաւ սարու ետին
Քու սէրն ինկաւ մէջ իմ լե[...]
Վարդ բացուեր է մէջ մեր [...]
Փունջ եմ կապեր յարմար [...]
Կանչի եարս, եար ջան սի[...]
Սըրտիկս մաշաւ ճերու գա[...]

* *

Ջուրը կուգայ վերի սարէն,
Կը կիգլայ մարմար քարէն,
Մարմար քարը ողողելէն
Սիրուն եարոջ բարեւ տալ[...]
Մեր տուն ճեր տուն մօտի[...]

Եարս ճագուեր է կարմիր [...]
Շորոր կուգայ նազիկ մազիկ,
Երթանք տեսնենք ո՞ր եա[...]
խորոտ[...]

Հաւաքեց՝ Պ. Վարդան[...]

Զարեան կը նկարագրէ [...] Ռինի մեկնումը փարիզէն [...] Աննի-Բէլը։ Ան կը հեռանայ [...] յանի մէջ տիրող ժխորէն ու [...] տողութեան կ'առնէ որ «կէս[...] ցած բարեւները անիւների [...] են ընկնում»։ Ան կը հեռանայ [...] քերի վրայ ստորակէտներ գր[...] փարիզեան փողոցին։ Վենետիկ[...] նի-Բէլը շատ չապրիր։ Գրիմ[...] նի ժամանումէն քանի մը օր [...] այդ զգայուն էակը կը [...] ապրելէ։ Այժմ գրիմ-Ռին[...] բեզմանատան մէջ է, խեղ[...] պէս կը վազէ հողակոյտերու [...] յէն, «կարծես մեռելների [...] ները հողի տակ կրճտում են [...] ի վերջոյ... «գերեզմանատան [...] ըը որ այլեւս լճ՛ էր, քան[...] մի պատի միջից յանձնեց[...] թեան»։ Վերջը կորուկ ու [...]

* *

Փայլուն հատուածներ կը [...] մեն հիւանդանոցին նկարա[...] կանը, ինչպէս եւ վերջին էջ[...] մէջ գրիմ-Ռինի հոգեկան [...] ջանքերը, ուր Զարեան հոգ[...] նի ձիրքեր ալ ցոյց կուտայ [...] ամէնէն կենդանի մասը, ըս[...] պէտք է նկատել գրիմ-Ռին[...] մերիկուհիի մը, իտալացի [...] դատի մը եւ Ժան Պօլէնի [...] վիճաբանական խօսակցութի[...] Լիտոյի մէջ։ (Տեսակ մը Տէ[...] բայական միջազգայնական, [...] աւելի նրբացած յօրինում)։

Ի նպաստ Վենետիկի՝ իտ[...] ցին կը ճառէ.

— «Նրա գեղեցկութիւնը [...] բողջովին կազմուած է լոյսերի[...] դից, Վենետիկը քանդակու[...] ճառագայթների մէջ։ Նա ար[...] ցոլումների ճարտարապետութ[...] սառած կոհակների բարձր կո[...] կում, նա ծնւած է գմբէ[...] ու բիւրեղով, կարծրացած [...] այդ հոյակապ մասնիկներ[...] նետիկը վերջ ի վերջոյ իրակ[...] թիւն չէ, այլ կայծկլտողեւ [...] փլող տեսականութիւն»։

Իրականութիւն չէ՛... ու [...] Ռինը Զարեանի հետ այս վ[...] միայն կ'ուզէ նկատողութեան[...] նել։

Հարաւէն ու Արեւելքէն [...] հոսած հարստութիւնները ըն[...] կառավն մինթէ Վենետիկի[...] տուած յաղթութիւններու [...] քին կուտակուած արուեստագ[...] կան արտայայտութիւններու [...] լանդակ ամբողջութիւն մը,— [...] բեմին վրայ կը քաշքշէ [...] ցած անհրապոյր ու մանաւ[...] անհարազատ գեղեցկութի[...] իր ձեւերին մէջ։

Այսօր կան Ամերիկա[...] որոնք կը սիրեն պատմական [...] նութիւններ քար առ քար [...] պայէն փոխադրել ու վերակ[...] նել ամերիկեան շէնքերու [...] քին, հրաժարելով գեղագ[...] թենէ։

Խաբկա՜նք... Վենետ[...] Ագրիական ամպը... — Թմբու[...] մտքի Նոր Աշխարհի մէջ...

Ե. ԶԱՀՐԷՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՆԱԽԱՊԱՏՄ. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ՔԱՐԱՑԱԾ ՈՍԿՈՐՆԵՐ

Լէնինականի հիւսիս-արեւելեան կողմը տարածուած աւազնոցներուն մէջ, քաղաքի շինութիւններուն աւազ հայթայթելու համար, կատարուած աշխատութիւններու ընթացքին, երեւան ելած է մամութի մեծ ժանիք մը, երկու մետր երկարութեամբ, ծուռ ծայրով. արմատին ներքին գլանաձեւ մասին շրջապատն է 36 սանդիմետր։ Արմատին կողմը, կէս մետր երկարութեամբ փշրուած ու թափած է։

Եօթներորդ ժանիքն է որ 1884էն մինչեւ այսօր, երեւան կուգայ այդ աւազնոցին մէջ։ Երեքը՝ Երեւանի թանգարանին մէջ են, երկուքը՝ Հայաստանի հնութիւններու պահպանութեան յանձնախումբին քով, քննութեան տակ. իսկ մէկը՝ կորսուած է 1880ին։

Այս ժանիքին մօտ գտնուած է նաեւ մամութի ազդոսկրին վերին ծայրը, կիսագնդաձեւ, միացած կոնքոսկրին, որ 36 սանդիմետր տրամագիծ ունի։ Մինչեւ այսօր գտնուածներուն մէջ, ամէնէն լաւ պահպանուածն է։ Գտնուած են նաեւ սրունքը, ծնկոսկրի մասեր, թիոսկրի փշրանք, մեծ մասամբ փճացած։

Մամութի ոսկորներուն հետ, երեւան ելած է նաեւ սովորական կովի կզակին կրկին մեծութեամբ ոսկոր մը, որուն վրայ շարքով դեռ կը կենան կտրիչ եւ աղօրիք ակռաները. կ'երեւի այս անասունները միեւնոյն դարուն, միասին արածեր, վտանգուեր ու նոյն աւազին տակ քարացեր ու մնացեր են։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Անցեալ շաբթուան ընթացքին (11—20 Յունիս 1928) Փարիզի մէջ մեռած են 968 հոգի։ Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, նոյն թուականներուն, վիճակագրութիւնը ցոյց կուտար շաբաթական 1032 մահ։ Շնչառական գործարաններու հետեւանքով մահերու թիւը նուազած է, 332 հոգի։ Ընդհակառակն, սրտի հիւանդութիւնները շատցած են, —103 մահ՝ փոխանակ միջին 94ի։ Իսկ քաղցկեղը հետզհետէ աւելի զոհեր կը խլէ —103 հոգի։

Նոյն շաբթուան ընթացքին ամուսնութիւններու թիւը հասած է 854ի, ծնունդներունը՝ 1347ի (680 մանչ եւ 667 աղջիկ), 1041ը օրինաւոր, 306ը ապօրէն։ Անցեալ տարի, նոյն շրջանին՝ ծնունդներու թիւն էր 245։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ծերակոյտը վաւերացուց օրինագիծը, որ կարեւոր երկու փոփոխութիւններ կը մտցնէր աշխատանքի օրէնքին մէջ։ Այս օրինագիծը նախապէս միաձայն հաւանութեանը արժանացած էր բանուորներու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչներուն, Աշխատանքի գերագոյն խորհուրդին մէջ։

Ա.— Բոլոր անոնք որ մտադիր են յառաջիկային մէկ կամ մէկ քանի պաշտօնեաներ ու բանուորներ բանեցնել առեւտրական կամ ճարտարարուեստական հաստատութեան մը մէջ, պարտաւոր են առաջուց իմաց տալ Աշխատանքի քննիչին, դեռ պաշտօնեայ ու բանուոր չվարձած։ Աշխատանքի քննիչը իր կարգին գործատիրոջ պիտի հաղորդէ օրէնքին բոլոր տրամադրութիւնները, որոնք կը պաշտպանեն աշխատաւորութիւնը եւ որոնց պարտաւոր է ենթարկուիլ աշխատցնողը։

Այս փոփոխութիւնը ուրեմն նպաստաւոր է թէ աշխատաւորներուն եւ թէ մանաւանդ աշխատցնողին համար, որ այլեւս, օրէնքի տրամադրութիւնները չգիտնալուն պատճառով, նոր շէնքի շինութեան կամ հինին բարեփոխման մէջ սխալներ չպիտի գործէ։

Բ.— Օրէնքի երկրորդ փոփոխութիւնը կը վերաբերի տղաքներու աշխատանքին, որոնք միայն 13 տարեկանէն յետոյ կրնան բանիլ գործարաններու մէջ։ Նոյն տրամադրութիւնը պիտի կիրարկուի նաեւ առեւտրական հաստատութիւններու մէջ։ Ասկից յետոյ, տղաքը առեւտուրի մէջ չպիտի կրնան գործածուիլ, եթէ 13ը չեն կոխած ու թաղապետութենէն արտօնագիր չեն ստացած։ Բացառաբար 12—13 տարու տղաքը կարելի պիտի ըլլայ աշխատցնել, պայմանաւ որ մարմնական ընդունակութեան վկայագիր մը ցոյց տան։ Այս կերպով, դպրոցական պարտաւորիչ կրթութեան շրջանը աւարտելէ յետոյ է, որ տղաքը պիտի կրնան առեւտրական հաստատութիւններու մէջ մտնել, աշխատելու համար։

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ «ՓԼԱՔ»ՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒՈՒԻՆ

«Ազշամ» կը գրէ (25 Յունիս).— Պոլսոյ ոստիկանութիւնը սկսած է հաւաքել Թրքութեան դէմ թշնամական բնոյթ ունեցող ձայնագրի կարգ մը փլաքներ, որոնք վերջերս Եւրոպայէն Թուրքիա բերուած են։ Անոնք ներկայիս Բերայի մէջ ազատօրէն կը ծախուին, եւ մեր հայրենակիցները այդ փլաքները կը նուագեն իրենց ձայնագիր գործիքներուն վրայ։

Անոնց մէջ մասնաւորաբար փրոսֆիշօփուլա (գաղթականի աղջիկ) փլաքը հետեւեալ երգը կը պարունակէ.

«Կրկին պիտի գրաւենք Իզմիրը, մեր հին ցաւերը պիտի մոռնանք, մի՛ յուսահատիր»։

Այս պարագան շահագրգռողներու ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով, ներքին գործակալութեան հրամանով, այդ կարգի փլաքներու գրաւումին ձեռնարկուած է։ Վերոյիշեալ դասակարգին պատկանող փլաքները ընդհանրապէս Քոլոմպիա եւ Օտէոն գործարաններուն կողմէ պատրաստուած են։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԵՏ ԳՈՐԾՈՂ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մարսիլիոյ Թուրք հիւպատոսին հաղորդագրութեան վրայ, արտաքին գործավարութիւնը շահագրգռողներուն իմացուցած է թէ Մարսիլիոյ հետ գործող Թուրք վաճառականները պարտաւոր են զգոյշ շարժիլ, խաբէութեանց զոհ չերթալու համար։ Հիւպատոսը զոհերու անուններ ալ կը յիշէ։ Այսպէս, Թուրք վաճառական մը, Մարսիլիոյ մէջ խաբուած է բնիկ Անտիոքցի Ալեքսանդր անուն մէկէ մը եւ ճարահատ դատարան դիմած է։

Նոյնպէս, Հայ մը, որ իտալական անցագրով մեկնած էր Թուրքիայէն, Մարսիլիոյ մէջ վնասի կ'ենթարկէ Թուրք արհեստաւոր մը, յանկարծ խզելով անոր հետ կնքած պայմանագրութիւնը։

ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ

Անցեալները գրած էինք գերման կառապանին մասին, որ իր կառքով Պերլինէն ճամբայ ելած էր, Փարիզ այցելելու համար։

Հինգշաբթի օր, ֆրանսացի օրագրող մը փոխադարձ այցելութեան համար, մեկնեցաւ Պերլին 1885ին առաջին անգամ շինուած ինքնաշարժով։ Իրեն կ'ընկերանայ գերմանացի մը։

Մեկնումը Յունիս 28ին ձգուած էր, իբր յիշատակելի օր մը։ 1919 Յունիս 28ին էր, որ Վերսայլի մէջ կնքուեցաւ խաղաղութեան դաշնագիրը։

Եւ այդ օրուան տարեդարձին, գերման մը ու ֆրանսացի մը նոյն կառքին վրայ մեկնելով Փարիզէն դէպի Պերլին, կ'ուզեն խաղաղութեան խորհրդանշան մը դառնալ։ Ինքնաշարժը որ երկու ճամբորդները պիտի կրէ, կոչուեցաւ «Լօքարնօ»։ Մեկնումին ներկայ էր Խորհրդարանի նախագահ Ֆէրնան Պուիսօն, շրջապատուած ծանօթ անձնաւորութիւններէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 Յունիս.— Վասպուրականի խոնարհ եւ աշխատաւոր ժողովուրդը, իր Հայրենակցական միութեան նախաձեռնութեամբ, ամէն տարի գարնան առաջին ամիսներուն՝ դաշտահանդէսով մը կը տօնէ իր հայրենի երկրին Ապրիլեան հերոսամարտի տարեդարձը, այն խոր համոզումով, թէ այս օտար ափերուն վրայ, նմանօրինակ տարեդարձներու տօնակատարութիւնը վառ կը պահէ յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ։

Հայրենակցական Միութիւնը 1927ի ամբողջ ընթացքին անցընելով ամուլ եւ կիսակազմալոյծ վիճակ մը, ներկայ տարուան սկիզբները սթափեցաւ եւ վերակազմուեցաւ թարմ եւ գործունեայ ուժերով։ Առաջին ընդհ. ժողովին իսկ, որոշեց ամէն տարուան նման այս տարի ալ տօնել Ապրիլեան հերոսամարտի 13րդ տարեդարձը։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամին ալ խումբ մը Շ. Գարահիսարցիներ միացան Հայրենակց. Միութեան, տօնելու համար իրենց հայրենիքին հերոսամարտի տարեդարձը։

Յունիս 24ի Կիրակին, ցորեկէ վերջ, երկսեռ կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը, հանրածանօթ պարտէզ մը։ Բեմին վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները. իսկ ճակատը զարդարուած էր Վասպուրականի հերոսամարտի ղեկավարներուն մեծ խմբանկարով— Արամ, Իշխան, Վռամեան, Եկարեան եւ Շաղօեան։ Խմբանկարին երկու կողմերը զետեղուած էին Շ. Գարահիսարի արծիւ՝ Անդրանիկի եւ Քերոբի մեծ նկարները. իսկ անոնց վարը կը բռնէին հայկական Ազատամարտը, Վազգէնը առանձին եւ խմբանկարով, Պետոյի եւ Պետրոս Սէրէմճեանի նկարները։ Երգեցիկ խումբի «Մեր Հայրենիք» երգէն վերջ, նախագահ Պ. Փօղոս Հիւսեան, բացման խօսքն ըսաւ։ Պ. Օննիկ արտասանեց Վռամեանի յիշատակին նուիրուած իր ինքնատիպ գրութիւնը։ Մեններգեցին օրիորդներ՝ Մանուշ, Վալանթին եւ Թագուհի։ Առաջին բանախօսն էր դերասան Մ. Մարութեան, որ իր ողջոյնի խօսքերն ուղղելով Վասպուրականի հերոս ժողովուրդին, ապրիլեան հերոսամարտը կազմակերպող կուսակցութիւնը— Դաշնակցութիւնը— նմանցուց թագաւորի այն կրտսեր զաւկին, որ կրցաւ վիշապի բերնէն ծառի վրայի խնձորը փրցնել եւ տանիլ իր հօրը ուտելու եւ երիտասարդանալու։

Պ. Պ. Մ. Քէթէնճեան, Ս. Աւտոեան, եւ Օրիորդներ՝ Թագուհի, Աղաւնի եւ Վալանթին իրենց արտասանութիւններով եւ երգերով մեծ փայլ տուին հանդէսին։ Պ. Պօղոս Արզումանեան Շապին-Գարահիսարի հերոսներու յիշատակին ուղերձ մը կարդաց եւ 13 տարի առաջ իր տեսած եւ զգացած տառապանքներն ու դէպքերը նկարագրելէ յետոյ, ուխտեց վրէժ լուծել։ Արտասանութիւններ ըրին փոքրիկներ Րաֆֆի Նազարեան, Աբրահամ Տէր-Մարտիրոսեան եւ Շահբալեան երկու փոքրիկ քոյրերը։ Նուագի ընկերակցութեամբ, Օր. Ծովիկ բեմի վրայ պարեց կովկասեան պարեր։

Վերջին բանախօսն էր Պ. Ազգին, որ շեշտեց թէ Վանեցին կռուեցաւ եւ ազատուեցաւ Վանի մէջ. Ատրպատականի մէջ կազմակերպեց նորէն հերոսամարտ եւ յաղթեց, իսկ Սարդարապատի եւ Ղարա-Քիլիսէի կռիւներուն դարձեալ իր բաժինը բերաւ, որու արդիւնքն էր Մայիս 28ը։

Հանդէսին վերջաւորութեան խումբ մը սիրողներու կողմէն ներկայացուեցաւ «70նոց փեսացուն» խիստ քրքջալից զաւեշտը։ Հանդէսը վերջացաւ իրիկուան ժամը 7.30ին եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ եւ ուրախ սրտով, լման չորս ժամ ապրելով իրենց հայրենի երկրի եւ հերոսներու թողուցած սրբազան յիշատակներու ազդեցութեան տակ։

Հայրենակց. Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ Պ. Մ. Մարութեանի, Յուլիս 7ին պիտի ներկայացուի «Վասպուրականի Հերոսամարտ» խաղը։ Կը յուսանք որ հայկական հերոսամարտներու յիշատակներով տոգորուած հասարակութիւնը այդ օր գունդագունդ պիտի գայ Պոն թէատրը, տեսնալու համար Վասպուրականի հերոսամարտի իսկական դէմքերն ու դէպքերը։

Վ. Բզնունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջանի Կեդր. Վարչութենէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Այն հայ մարզիկները որոնք չեն մասնակցիր աթլէթիք վարժութեանց որ տեղի կ'ունենան այժմ Սթատ Մօնռուժի մէջ, ամէն Կիրակի 8.30էն 12, իրաւունք չպիտի ունենան եղանակէն վերջ տրուելիք Ողիմպիական խաղերուն՝ յանկարծ մէջտեղ ելլելով մասնակցելու։ Արձանագրութեանց համար դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց։

*** Ատենէ մը ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով Ֆութպոլի խումբեր երեւան ելած են, որոնք հայ թերթերու մէջ ծանուցումներ կուտան իրենց մրցումներուն եւ հաւաքոյթներուն առթիւ։ Շրջանային Վարչութեան Դիւանը հարկ կը տեսնէ յայտարարել բոլոր շահագրգռողներուն թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի ցարդ գոյութիւն ունեցող մասնաճիւղերը հետեւեալներն են.— 1.— Փարիզ, 2.— Փորթ տ'Իթալի, 3.— Ժուանվիլ, 4 — Պուա Քոլոմպ, 5.— Շավիլ, 6.— Ռօնի - Սու - Պուա եւ 7.— Սարսէլ՝ Նոր կազմուելիք մասնաճիւղերը հետզհետէ պիտի ծանուցուին, մամուլի միջոցաւ։

(կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— Առջի օր, Վիլլաքուպլէյի մէջ օդանաւի ծանր արկածի մը զոհ գնաց, ֆրանսացի համբաւաւոր օդանաւորդ Ալֆրէտ Ֆրոնվալ։

Ժամը երեքն էր. Ֆրոնվալ թռիչքի փորձ մը կատարելէ յետոյ, կը պատրաստուէր գետին իջնալ, երբ բախում մը ունեցաւ ուրիշ օդանաւի մը հետ։ Բախումին սաստկութենէն, օդանաւերը մտան իրարու մէջ, կրակ առին։ Ֆրոնվալ այրեցաւ ու ածխացաւ, միւս օդանաւորդը կրցաւ ատենին դուրս նետուիլ խցիկէն, թեթեւ այրուածքներ ստանալէ յետոյ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Անցեալ օր, պատմեր էինք թէ՝ երկու Ռուսեր ինչպէս բացեր էին ինքնաշարժի մեծ վաճառատուն մը եւ հրապարակէն շորթեր էին 4 միլիոն ֆրանք։ Ոստիկանութիւնը իր քննութեան ընթացքին, երեւան հաներ էր նաեւ երկու նոր մեղսակիցներ ու ձերբակալեր։ Միւս կողմէ հարցաքննիչ դատաւորը յայտներ էր գլխաւոր ամբաստանեալին Քլիֆուսի կնոջ՝ թէ ինքն ալ կ'ամբաստանէ մեղսակցութեամբ. բայց խնայելով անոր չորս տարու աղջնակին, զայն ժամանակաւոր կերպով ազատ կը ձգէր ու կը յանձնարարէր որ միշտ պատրաստ գտնուի հարցաքննութեան։ Տիկին Քլիֆուս տուն դառնալով, առաւ իր աղջնակը, զայն յանձնեց բարեկամուհիի մը, խնդրելով որ իր քրոջը քով տանի։ Յետոյ եթեր խմելով՝ անձնասպան եղաւ։

ԱՅՑ ԹԷՈԴԻԿԻ

Այսօր Կիր., ողբացեալ Թէոդիկի քառասունքն ըլլալով, դէպի իր գերեզմանը այց մը պիտի կատարուի։ Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները։ Ժամադրավայր՝ մէթրօ Ժոռէս, կէսօրէ վերջ, ժամը 2—2.30։

Կարգադիր մարմին

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ, գրեց՝ Կ. Մուժեան, Սէն Շամոն 1928. գին 5 ֆր.։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Կը ձերբակալէին, եւ կը բանտարկէին կասկածելի քաղաքացիները, —որոնք չէին պակսեր— եւ հիւպատոսներուն կ'ըսէին թէ կարգը պահպանելու համար էր։ Վոլոյի մէջ ընդամէնը վաթսունըութը ընտանիք կը մնար. քաղաքը պաշարած էին, ոչ նաւ ու ոչ շոգենաւ չը մօտեցնէին քաղաքին։ Նախազգուշական միջոցներ։ Նոյն միջոցին, Վոլոյի եւ շրջակայ գիւղերուն վրայ հարիւր հազար ֆրանքի տուրք մը կը դնէին, եւ քրիստոնեաներուն մէջ թուրքերէն շարադրուած հանրագիր մը կը պտըտցնէին որուն տակ ստորագրութիւններ դնել կուտային։ Այդ՝ Թուրք [illegible]անակին հիւանդի վարմունքը [illegible]որհաւորող վկայագիր մըն էր։ Ալ իմաստով, թեսալիացիներու հանրագրութիւն մըն էր. որով Յունաստան չվերադառնալու իրենց փափաքը կը յայտնէին։

Հետեւութիւնը հասկնալու համար այս բացատրութիւնները անհրաժեշտ են։ Այս նենգ եւ բանակալ գրութեան շնորհիւ ամէնէն խորամանկները կորսուեցան։ Նոյնիսկ Միշէլ Սոթիրիս՝ պարագայ մը Միշէլի ճակատագիրը վճռեց։ Ամէն օր Վոլօ երթալով հանդերձ, կը շարունակէր Բլաթանիա բնակիլ, հսկելով իր զաւակներուն վրայ։

Ժան Եանուսի, վաճառական մը, սպաննուած էր։ Այս սպաննութիւնը արդարացնելու համար առասպել մը յօրինեցին։ Հասարակաց կարծիքը չգոհացաւ սակայն ատով։ Այն ատեն Թուրքերը առաջարկեցին խառն դատարանի մը կազմութիւնը, նման անոր որ Հայաստանի մէջ կը գործէր յաջողութեամբ։ Դատաւորներուն մէջ քրիստոնեաներ, ալ պէտք էր որ գտնուէին։

Էնվէր փաշա կը յայտարարէր թէ կ'ուզէր քրիստոնեաներուն հետ համաձայնութեամբ գործել։ Առայդ Եպիրոսի եւ Թեսալիոյ դրամատան տնօրէններուն դիմեցին, ինչպէս նաեւ Մաթիւտաքիի։ Այս վերջինը ընդունեց իրեն առաջարկուած պաշտօնը։ Մաթիւտաքին Վոլոյի մէջ ճանչցայ։ Թող ներէ ինձ որ այս գրքին մէջ իր անունը յիշատակեմ։ Այդ թուականին քառասուն տարեկան, ցուրտ եւ տխուր երեւոյթով, այլ տաք սրտով եւ ուղիղ մտքով մարդ մըն էր։ Ինքն ալ ֆրանսերէն գիտէր, բայց ոչ բառախաղ ընելու համար։ Թէնի հանդէպ մասնաւոր հիացում մը ունէր։ Թերեւս անոր գիրքերուն մէջէն էր որ սորվեցաւ իր մէջ պարտականութեան զգացումին ուժեղանալը։ Վոլոյի իր պաշտօնը չուզեց թողուլ։ Մնաց եւ աւելին ըրաւ։ Երբ տեսաւ որ խառն դատարանը կատակերգութեան կը վերածուէր, երբ տեսաւ որ վտանգաւոր վկաներու աճպարարի դեր կուտային, հրաժարականը տուաւ։ Ատոր վրայ կառավարիչին «քօնաք»ին մէջ իսկ բանտարկուեցաւ։

Այս բանը Միշէլ Սոթիրիսի ուղեղը ցնցեց։ Քիչ մնաց շանթահար իյնար։ Աչքը խոշոր բացած, իր ակնարկը քաղաքին վրայ կ'ուղղէր, մինչ իր վզին դնդերները երկարած, իր սուր գանկով եւ կոր քիթով, ձիթենիներու դաշտին մէջ՝ գիշատիչ թռչունի մը երեւոյթը կը ստանար։ Ինչ կ'անցնէր կը դառնար, պարզ էր իրեն համար։ Վոլոյի մէջ երկու մեծահարուստներ կային։ Մին կը սպաննէին, միւսը կը բանտարկէին։ Եւ դրամը, անոնց դրամը, ըստ Միշէլի հաշուոյն իր դրամը, Թուրքին արկղին մէջ պիտի կուտակուէր։ Ի՞նչ ընել ուրեմն։ Ի՞նչպէս կորզել անոնցմէ այդ դրամը։ Այս բոլոր ոսկին փաշային մօտ էր, հոն, «քօնաք»ին մէջ անշուշտ։ Ա՜հ, եթէ մինչեւ հոն կարենա՛ր սպրդիլ։ Եթէ կարենար այդ գեղեցիկ ոսկիներէն մէ՛կը շօշափել։ Վերջը անպայման, դրամատան պիտի վերադարձնէր ինչ որ ունենար։ Բաւական էր որ ներկայիս կողոպտելու բան մը ունենար։

Միշէլ Սոթիրիսի կիրքը այնքան զօրաւոր էր որ, նոյնիսկ ուրիշներուն համար ալ ագահ կ'ըլլար։ Ագահութեան հայրենասիրութիւնը։ Յունական ոչ մէկ դրամ պէտք չէր որ անվերադարձ մեկնէր։ Մղձաւանջի մը պէս, հազար ծրագիր միանգամայն գլուխը կը խուժէին։ Կը նմանէր մէկու մը որ հեղեղի մը վրայ հակած, կը փորձէր ջուրը կասեցնել։ Պահ մը խորհեցաւ վազել Բլաթանիա, առնել իր փոքրիկ, տասներկու տարեկան աղջիկը Իրէնը, երթալ փաշային եւ ըսել.

— Առէք, թրքացուցէք զայն եթէ կ'ուզէք, բայց տուէք ինծի իմ դրամը։

Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, զաւակներ կարելի է ունենալ երբ ուզուի։ Բայց ոսկին, անգամ մը խոյս տալէ վերջ՝ չվերադառնար, եւ յետոյ, զաւակ ունենալու համար նախ դրամ պէտք է։ Դրամը ամէն բանէ գերազանց է, կը խորհէր ան։

Բայց եւ այնպէս իր այդ գարշելի փորձութեան դիմադրեց։ Բայց աւելի հաշիւներէ մղուած էր քան թէ հայրական սէրէ։ Կրնար ըլլալ որ աղջիկը առնէին ու փոխարէն ոչինչ տային, ու ինք կասկածելի դառնար։ Զինքը լափող գերագրգռումին մէջ, պէտք էր սակայն բան մը ընել։ Անսպասելի պարագայ մը նպաստեց այդ բանին։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Թուրք կառավարութիւնը հրատարակեց բժշկական նոր օրէնք մը, որ Պոլսոյ Առողջապահական Տնօրէնութեան հաղորդուելով, սկսաւ գործադրուիլ անմիջապէս։ Նոր օրէնքի գլխաւոր տրամադրութիւնը այն է որ, բժիշկները չեն կրնար անխտիր ամէն հիւանդութիւն դարմանել, եւ պարտաւոր են միայն մէկ ճիւղով զբաղիլ։ Այդ ճիւղին մասնագէտ ըլլալն ալ վկայականով եւ ուրիշ պաշտօնաթուղթերով պիտի հաստատեն։ Առողջապահական իշխանութիւնը արդէն սկսած է բժիշկներէն պահանջել օրինական վկայագրերը։ Այս թուղթերու քննութենէն յետոյ, իւրաքանչիւր բժիշկի պիտի հաղորդուի թէ ի՞նչ ճիւղի համար ընդունուած է իր մասնագիտութիւնը։

Բեւեռախոյզները վտանգի տակ

Շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ, որ զօրավար Նոպիլէն ազատեց եւ արկածի մը հետեւանքով ինք ալ այժմ Նոպիլէի ընկերներուն մօտ կը գտնուի, անթելով կը հաղորդէ թէ՝ սառնակոյտը, որուն վրայ կը մնան այժմ, արագօրէն կ'ուղղուի դէպի հիւսիս-արեւելք՝ կտորներու բաժնուելով։ Լունտպորկ կ'աւելցնէ թէ՝ այս կացութիւնը աւելի վտանգաւոր է մանաւանդ անոր համար որ փճանալու վրայ է օդանաւերու իջնելուն յատուկ տեղը, զոր աղէտեալներուն հետ միասին մեծ դժուարութեամբ պատրաստած էին։

Լունտպորկ ստիպողաբար կը խնդրէ փութացնել առաքումը շուէտական օդանաւերուն, որոնք սառոյցի վրայ իջնելու յարմարութիւններ ունին։

Նորվեկեան կառավարութեան տրամադրած ազատարար նաւերը, որ չորս օրէ ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարէին Ամունտսէնը եւ կիլպօն գտնելու համար, ընդհատեցին իրենց աշխատանքները՝ թանձր մառախուղին պատճառաւ։ Թրամզոյի անթելի երկու պաշտօնեաները սահնակով փնտռտուքներ կատարեցին Արջի կղզիին ներսերը, սակայն ո եւ է հետք չգտան։ Իտալացի օդանաւորդ Մարինա նոյնպէս կը հաղորդէ որ իր հետազօտութիւնները ո եւ է արդիւնքի չեն յանգած։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ ԾՈՎԷՆ ՈՒ ՕԴԷՆ

Ամերիկացի օդանաւորդներ Մայըրս եւ Քոլլայըր Նիւ Եորքէն ջրօդանաւով մը ճամբայ ելան Յունիս 29ին առտուն՝ հասնելու համար «Ոլիմպիկ» անդրատլանտեան նաւուն, որ կէս գիշերին ճամբայ ելած էր։ Օդանաւորդները ովկիանոսին վրայ հասան «Ոլիմպիկ»ին, որուն վրայ տեղաւորուեցան իրենց օդանաւով։ Անոնք ծրագրած են ծովէն ու օդէն աշխարհի շրջանի մրցանիշը կոտրել։ Իրենց ուղեգիծն է՝ Ֆրանսա, Գերմանիա, Ռուսիա, Սիպերիա եւ Ճափոն։

Նոր Լանտրիւն ձերբակալուած

Մինչ ոստիկանութիւնը հարաւային Ֆրանսայի մէջ կը փնտռէր նոր Լանտրիւն, որ զանազան անուններ կը կրէր (կայեար, Ժերոմ Փրաթ, Փիէր Ռէյ, Էթիէն Մորէլ), Ալժէրի ոստիկանութիւնը հեռագրով կ'իմացնէ Մարսիլիոյ ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնին թէ յիշեալը ձերբակալուած է նոյն քաղաքին մէջ։ Բազմաթիւ ֆրանսացի կիներու սպանիչը Ալժէրիա հասած էր Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, ֆրանսական շոգենաւով մը։ Կէսօրէն վերջ կայարանին առջեւ կը պտտէր, երբ գաղտնի ոստիկաններ զայն ճանչնալով ձերբակալեցին։

Ոճրագործը նախ ուրացաւ, եւ ըսաւ թէ իր անունն է Մօրիս եւ Օրանէն կուգայ։ Ու երբ իր լուսանկարը ցոյց տուին իրեն, հարցնելով թէ կը ճանչնա՞յ զայն, ո՛չ պատասխանեց։ Ի վերջոյ սկսաւ խոստովանիլ.

— Իմ անունս է Փրաթ, ո՛չ, Փիէր Ռէյ։ 1895ին իբրեւ գող դատապարտուած եմ։ Այն ատեն կարգուած էի. անկէ ի վեր կինս չեմ տեսած, բայց շատ մը հոմանուհիներ ունեցած եմ։ Ալճերիա եկայ 3000 ֆրանք վճարելու համար Սուքարաս բնակող հին բարեկամուհիի մը, որուն հեռագրած էի ճամբորդութիւնս։ Նպատակս էր այս դրամը յանձնելէ վերջ անձնասպան ըլլալ։ Հիմա հեռագրեցէք իրեն որ չգայ, որովհետեւ այլ եւս անօգուտ է։ Եթէ կ'ուզէք, սպաննեցէք զիս, արժանի եմ ատոր, բայց բան չպիտի ըսեմ։

Ոճրագործին վրայէն գտնուեցաւ 3000 ֆրանք թղթադրամ, 40 կտոր ֆրանս. և օտար արծաթ դրամ, 20,000 ֆրանքի չէք մը Մարսէյլի ալժերական ընկերութեան վրայ՝ Օր. Էպէլի հրամանին, փոխանորդաբար ստորագրուած կայեարի կողմէ եւ կնոջ ոսկի ժամացոյց մը՝ շղթայով։ Հարցաքննութիւնը հաստատեց թէ Փիէր Ռէյ տասը տասը տարի առաջ ձեռք անցուցած էր Ալժերացի կառապան Ժերոմ Փրաթի ինքնութեան թուղթերը։

Ոճրագործը Մարսիլիա պիտի փոխադրուի։

Գողերու մեծ խմբակ մը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել գողերու խմբակի մը վեց անդամները։ Այս խմբակը, որուն ղեկավարն է Ժորժ Փափա, յաջողած է Եունիրն, Պանքօ տի Ռոմա եւ այլ պանքաներէ մեծաքանակ դրամ շորթել։ Գողերը հետեւեալ ձեւով կը գործէին։ Ժորժ փափա ինքզինքը կը ներկայացնէր իբր տէրը Աթէնքի մէջ մեծ վարկ վայելող դրամատան մը եւ կը դիմէր վերոյիշեալ դրամատուները, ու Փարիզի հետ գործող անգլիական դրամատան մը չէքը ներկայացնելով դրամները կը գանձէր։ Այսպէս իբր Ժորժ Փափա միւս դրամատուներուն ես նոյն չէքերը տալով փոխարժէքը կը գանձէր։ Ոստիկանութիւնը խնդիրը կը կռահէ եւ դրամատուներուն ալ լուր կուտայ։ Իր մասին եղած հետապնդումէն անտեղեակ, Ժորժ Փափա անցեալ Հ'նգշաբթի կը փորձէ Պանքօ տի Ռոմայի չէք մը տալով դրամ առնել։ Պանքային տնօրէնը չէքը վար կը դնէ եւ կ'ըսէ թէ փոխարժէքը Շաբաթ օր պիտի վճարէ։ Միւս կողմէ ոստիկանութեան տեղեկութիւն տալով Ժորժ կը ձերբակալուի եւ վրայէն 7500 ոսկի եւ Աթէնքցի դրամատէր Ժորժ Փափա անունով անցագիր մը երեւան կ'ելլէ։

Ժորժ Փափա քանի մը օրուան մէջ յաջողած էր կեղծ չէքերով 23,000 ոսկի կորզել։ Ժորժ վեց ընկերներ ունի, որոնք Հելլէններ են։ Անոնցմէ Փէթրօ եւ ուրիշ չորս հոգի ձերբակալուած են։ Ոստիկանութիւնը կողոպտուած գումարէն 1000 ոսկին ձեռք անցուցած է։

∴ Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ միջազգային գողերու խմբակ մը քանի մը օր առաջ յաջողած է իտալական դրամատան մը անունով կեղծուած թուղթերու շնորհիւ Լոնտոնի դրամատուներէն գանձել 69,000 անգլ. ոսկի։ Ճարպիկ գողերը յետոյ օդանաւով Պրիւսէլ մեկնեցան։ Եւրոպայի գաղտնի ոստիկանութեան լուր տրուեցաւ այս գողերուն մասին։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

8 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ»
ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

կը նախագահէ՝ **ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ**

Նուագ, ծայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հասարակութեան ծանգստութիւնը ապածովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու ծամար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, ծաց եւայլն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

8 Յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ
ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

մասնակցութեամբ՝ *Տիկ. Իտա Արդի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավօեանի և Վլատիմիրօֆի։*

կ'երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ ծայկական ընտիր կտորներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայկական ճաշարաններ եւ նուագահանդէսին կազմակերպիչ Տրդատ Նշանեանի, 48 Rue Mr. le Prince *եւ* 12 Rue de Tournon Paris (6e). *Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար երեկոյթը կ'աւարտի ճիշտ 11.15ին։*

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Նախքան այս նուագահանդէսը տաղանդաւոր Թառիստը ընդառաջ երթալով Բարեգործականի մասնաւոր հրաւէրին, բացառաբար եւ սիրայօժար կը նուագէ իրենց սարքած դաշտահանդէսին մէջ, 1 Յուլիս 1928 Կիրակի օրը։

Հ. Յ. Դ.

Ազբիւր Սերոբ *խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին,* Ave. d'Italie *Փոռթ տ'Իթալի մօտը։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

Մարսէյլի Սէնթ Անթուանի *«Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջանային կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

Մարսէյլի *Զարդարեան խումբի Դ. հերթական դասախօսական ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկեր Ազգին կը խօսի «Քէռի»ի մասին։Ներկայանալ անդամատետրով։*

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Լոնտոնի Հայ Տիկնանց միութեան հանգանակութիւնը.—

Տիկիններ Է. Պալեան, Եօժէնի Մ. Գաբամաճեան, Ալիս Ռ. Պօտիկեան, Ատրինէ Թիմուրեան, Ա. Նածապետեան 21ական շիլին, Ազնիւ Ա. Կէօլճիւքեան, Գարմէն Վ. Էվրէնեան, Շուշանիկ Պէնլեան, Ն. Լ. Եագուպեան, Մ. Սաղըրեան, Ա. Աբրածամեան, Ա. Գալփաքեան, Զ. Գրաճեան, Դ. Էտկար, Վ. Ունճեան, Շ. Քիւչիւքեան, Հ. Կիւլպէնկեան, Ն. Ս. Դերձակեան, Ռ. Տիպէռ. Իզմիրլեան, Ա. Ասլանկիւլ մէկական սդերլին, Հ. Ապաճեան, Օր. Ն. Սվաճեան, Տիկ. Մ. Կիւտէնեան, Ոմն, Մայր Աբրածամեան, Մ. Ուզունեան, Ն. Պէնկեան, Ոմն, Ք. Գրիգորեան 10ական շիլին, Օր. Զարուծի Մելքոնեան, Ոմն, Ոմն 5ական շիլին, Տիկ. Մ. Քէշիշեան 30 շիլին, Ա. Շածինեան 10 սդերլին, Ռ. Էսաեան 5 սդերլին, Մ. Կիւլպէնկեան 2 սդերլին, Օր. Ս. Մ. Կիւմիւշճեան 10 սդերլին, Լոնտոնածայ տիկնանց միութիւնը 25 սդերլին։ Գումար 80 սդերլին։

(*Տես յառաջ 30 Յունիս*)։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ 1928
3 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 689 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԳԱՂՈՒԹԻ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ,,

Շատ կը լսենք այս բացատրութիւնը, մեր թերթերուն եւ ժողովներուն մէջ:

Իմաստը այն է ինչ որ, ժամանակին, «Պոլիս եւ գաւառ»:

Աւելի պարզ խօսելով, կարծողներ կան թէ չափազանց կլանուած ենք գաղութներով, եւ երեսի վրայ կը ձգենք բուն հայրենիքը, Հայաստանը:

Կ'ընդունինք որ այդ նեղմտութեամբ վարակուած մարդեր կան, նոյն իսկ ընկերներ:

Բայց եթէ նախապաշարումները մէկդի դնելով, նայինք բուն իրականութեան, բոլորովին ուրիշ բան կը տեսնենք:

Ոչ մէկ ատեն Հայաստանը վրիպած է մեր ուշադրութենէն: Մեր ակնարկը՝ դէպի հայրենիք եւ մեր բոլոր ճիգերը՝ հայրենիքին համար:

Իսկ մինչեւ ա՞յդ...

Գաղտնիք չէ որ, հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն, հայրենիքը հարիւրին տասն անգամ չի մօտենար մեզի: Չի հասկնար մեր տագնապները, եւ չուզեր կամ չի կրնար մեղմացնել զանոնք: Եթէ Դաշնակցութիւնը կը խրտչեցնէ Երեւանի այսօրուան վարիչները, իբրեւ անողոք ընդդիմադիր, անդին կան ռամկավարները եւ ուրիշներ, որ գիշեր-ցորեկ օրհնութիւն կը տեղան: Արդի՞ւնքը — նոյն միօրինակ եւ մռայլ քաղաքականութիւնը: Իրենց իսկ վիճակագրութեամբ, եօթը տարուան մէջ 22-25,000 տարագիր հազիւ ընդունած են: Իսկ թէ նոյն ժամանակամիջոցին ո՞րքան հեռացած են երկրէն, — այդ ալ իրենք թող ստուգեն, եթէ չեն սարսափիր:

Արդ, մինչ մեր կարօտներն ու ջղագրգռութիւնները կ'երթան կը փշրուին Արաքսի ափերուն վրայ, աղդին ամբողջ բազմութիւններ կը հալին, թէ ֆիզիքապէս եւ թէ հոգեպէս: Մանաւանդ նոր սերունդը: Զափահասները փրկութիւն կը փնտռեն գրասենեակներու մէջ, կամ ծխնալոյզներու տակ, ճարտարարուեստական հնոցներու առջեւ. իսկ նորահաս բազմութիւնը արդէն նոյնացեր է միջավայրին հետ:

Հայրենիքը ամբողջացնելու համար ժողովուրդ պիտի ունենանք: Իսկ ժողովուրդը ձգեր ենք իր բախտին: Աւելի քան կէս միլիոնի համրանք մը կը տրորուի մեծ ու պզտիկ երկիրներու անհեթեթ ժխորին եւ խառնիճաղանճ ազդեցութիւններուն տակ:

Ո՞ր տրամաբանութեամբ պիտի թողունք որ այդպէս ալ շարունակուի:

Թէ գաղութները պիտի լուծուին ուշ-կանուխ, — նոր խօսք չէ: Բարձր միջավայրերու մէջ աւելի շուտ, փոքր եւ յետամնաց երկիրներու մէջ՝ աւելի ուշ: Ճարտասանութեան համար չէ որ միշտ կը յիշեցնենք թէ մէկէն տասնըհինգ տարեկանը կորսուած է կամ կը կորսուի այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, մեր աչքերուն առջեւ: Նոյնը շատոնց եղած է արդէն, Ամերիկայի մէջ:

Բայց ի՞նչ: Գետը պիտի յորդի բսելով, մարդիկ չեն հրաժարիր թումբեր շինելէ: Անձրեւին դէմ հովանոցը կայ, ինչպէս հիւանդութեան համար՝ բժիշկը, հոգ չէ թէ յաճախ յուսախաբ կ'ըլլանք:

Եւ խոշոր բաներ չէ որ կը պահանջուին: Այնքա՜ն որքան կրնանք: Այն՝ ինչ որ անհրաժեշտ է:

Փարիզը ոչ իսկ մէկ մանկապարտէզ ունի: Ինչո՞ւ պիտի հանդուրժենք որ չունենայ: Փարիզը եւ Մարսէյլը պէտք ունին միջնակարգ վարժարաններու: Ինչո՞ւ մէկ ճակատ չկազմենք եւ մէկ բերան չպոռանք, որպէսզի ունենայ ե՛ւ մէկը ե՛ւ միւսը:

Եւ այսպէս ամէն տեղ, մանաւանդ այն գաղութներուն մէջ ուր պայմանները աւելի նպաստաւոր են, ուր բազմութիւններ կը շնչեն իրարու քովելով:

Ահաւասիկ Սուրիան, ուր ինչքան աշխատանք թափուի, քիչ է: Եթէ կարգ մը գաղութներու մէջ կորուստներ պիտի ունենանք, հակառակ մեր ճիգերուն, Սուրիան, ինչպէս Յունաստանը եւ Պուլկարիան այնպիսի վայրեր են, ուր ցանուածը կը բուսնի: Մեր ձեռքն է աշխատիլ եւ օգնել, փոխանակ դիտելու եւ աւաղելու:

Ի՛նչ օգուտ վայրերան կանչերէն, — «մեռանք-կորանք», «գլուխ դնելու տեղ չունինք»:

Եթէ հայրենիքը կամ գլուխ դնելիք տեղը կրնայ գտնուիլ մօգական գաւազանով, — ո՞ւր է այդ գաւազանը:

Եւ ինչո՞ւ կարծել թէ միայն մենք ենք որ կը փնտռենք զայն: Տարաբախտ եւ անճար Մակեդոնացիներէն մինչեւ սեւաշապիկաւոր Իտալիան, ամենազօ՛ր Մուսոլինին հողի կարօտը կը քաշեն, կը փնտռեն ու չեն գտներ, չե՛ն կրնար գտնել:

Անշուշտ, առ այժմ: Բոլորն ալ հաշիւներու վրայ հիմնուած յոյսեր ունին, եւ կը սպասեն լաւագոյն օրերու, տոկալով ու աքնելով:

Իտալիա տարին 400,000 արտածելի բնակիչ կը համրէ: Ունի յարաճուն ծնունդ: Եւ սակայն, կը դողդղայ արտասահմանի գաղութներուն վրայ: Զանազան միջոցներ կը մտածէ, որպէսզի անոնք միշտ իտալացի, չմոռնան իրենց հայրենիքն ու լեզուն:

Երբ կազմակերպուած պետութիւն մը անգամ այսքան հոգածութիւն կը ցուցնէ իր պանդուխտ զաւակներուն համար, մենք, ցիրուցան եւ ճղակտոր, ինչպէ՞ս կրնանք ջուրին տալ մեր տարագիր բազմութիւնները, տեսակ մը ճակատագրականութեամբ, եւ սխալ մեկնելով «գաղութի հոգեբանութիւնը»:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՎԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ԳՈՆԻԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ սով կը տիրէ Անատոլուի զանազան կողմերը: Գոնիայի *Պապալըգ* թերթը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ այդ շրջանի աղէտը.

Երաշտութեան աղէտը կը շարունակէ իր ամբողջ ուժգնութիւնը: Իբրեւ առաջին օժանդակութիւն, Կարմիր Մահիկը Ատանայէն ալիւր գնած և Գոնիա ղրկած է: Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը գիւղերը պիտի մեկնի ալիւրի նպաստը բաժնելու համար: Պահանջներուն բաղդատմամբ անբաւական է այս օժանդակութիւնը: Կուսակալ Իզզէթ պէյ բոլոր գիւղերը այցելելով կառավարութեան կողմէ օժանդակութիւն խոստացած է ժողովուրդին: Գիւղերէն ստացուած նոր տեղեկութիւններու համաձայն, սովն ու անօթութիւնը կը պահէ իր ամբողջ ուժգնութիւնը: Գիւղացին խոտ կ'ուտէ, բայց կը դիմադրէ սովին: Գիւղացին անօրինակ համբերատարութեամբ պայքարեցաւ աղէտին դէմ, ծախեց իր կարասիները, աղջիկներուն հարսնութեան հագուստները, մինչեւ անգամ սիրական եզները: Եւ հիմա ոչինչ ունի ծախելու:

Գոնիայի մէջ կազմակերպուած բարեգործական մարմիններ չկան, տեղացիներն ալ քիչ շատ ազդուած են: Արդէն ժամանակէ մը ի վեր առեւտուրը կայուն վիճակ մը ստացած էր Գոնիայի մէջ: Հակառակ այս բոլորին, Գոնիացիները 8000 ոսկիի նպաստ մը յատկացուցին սովահար գիւղացիներուն: Ի վիճակի չեն աւելի զոհողութիւններ ընելու: Ներկայիս բոլոր ակնարկները ուղղուած են Կարմիր Մահիկին եւ Ընկերային Օժանդակութեան գործավարութեան վրայ:

Ժողովուրդը սկսած է մորթել լծկան կենդանիները, որովհետեւ ի վիճա՛ի չէ զանոնք կերակրելու: Գոնիայի մէջ ներկայիս յարդը օխայով կը ծախուի: Հակառակ անոր որ օխան 10 ղրուշի կը ծախուի, դարձեալ կարելի չըլլար ուզուած քանակութեամբ գտնել:

∴ *Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ներքին գործավար Շիւքրի պէյ ստիպողաբար մեկնած է դէպի Գոնիա՝ սովահար շրջանները պտտելու համար: Քանի մը օր առաջ թեթեւ անձրեւ մը եկած է, սակայն հիւլէի չափ օգուտ չէ ունեցած: Արդէն ցանքերը այրած եւ չորցած ըլլալով, առատ անձրեւ իսկ գայ օգուտ չունի: Ատանայէն դարձեալ ցորեն ապսպրուած է:*

∴ *Մուղլայի շրջանին մէջ ալ սովի սպառնալիք կայ: Երկրագործական դրամատունը որոշած է 50,000 ոսկի տրամադրել սովահար գիւղացիներուն: Առ այժմ պէտք չէ տեսնուած մորաթօրիոմ յայտարարելու:*

Թուրք-յունական յարաբերութիւնները

Թայմզի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ.— *Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ կեդրոնական Եւրոպա կը մեկնի օդափոխութեան համար, առանց վերջնական կարգադրութեան մը յանգելու Յունաստանի հետ՝ «փոխանակելի»ներու խնդրին մասին: Այս հարցը երկար ատենէ ի վեր արգելք կ'ըլլայ երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութեանց վերահաստատումին: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած չէզոք յանձնաժողով մը Պոլսոյ մէջ աշխատեցաւ լուծել այս խնդիրը, սակայն ապարդիւն: Հիմա կը տեղեկանամ թէ շնորհիւ ուղղակի բանակցութիւններու— որոնց մէջ մեծ դեր կը խաղայ Իտալիա— հաւանաբար աշնան կարելի պիտի ըլլայ բարեկամական կարգադրութեան մը յանգիլ: Վիճելի բոլոր կէտերու մասին սկզբունքային համաձայնութիւն մը գոյացած է, կը մնայ գործադրութեան եղանակը որոշել: Շատ մը պատճառներ դժուարացուցած են այս մասին համաձայնութիւն մը: Նախ՝ իւրաքանչիւր երկիր կը կարծէ թէ միւս կողմէն դրամ պէտք է ստանայ: Երկրորդ՝ Յունաստանի մէջ ներքին եւ արտաքին խնդիր դարձաւ ասիկա եւ հելլէն պատուիրակները զանազան կողմերէ ճնշումի ենթարկուեցան: Երրորդ պատճառն է այն ատելութիւնը, որ կայ Թուրքերուն եւ Յոյներուն միջեւ, 1922ի պատերազմէն ի վեր, թէեւ այժմ թեթեւ կերպով:*

Վերջացնելով, Թղթակիցը կ'ըսէ.

«Այս բոլորին մէջ թերեւս ամէնէն հետաքրքրական երեւոյթն է այն եղանակը, որով Իտալիա փոխանակ սպառնալիքի՝ մենտոր մը դարձաւ Թուրքիոյ: Մուսոլինիի քաղաքականութիւնը՝ միացած տեղական կարող դիւանագիտութեան, Իտալիոյ թոյլ կուտայ հետզհետէ խիստ կարեւոր դեր մը ստանձնել Թուրքիոյ մէջ»:

Ընդհանուր գործադուլ Յունաստանի մէջ

Գործատէրերու եւ բանուորներու պատուիրակներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւնները արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, Յունաստանի Աշխատանքի ընդհանուր համադաշնակցութիւնը ընդհանուր գործադուլ յայտարարեց: Ոստիկանութիւնը դարձեալ գրաւեց մեծ թիւով յեղափոխական թռուցիկներ, զորս համայնավար գործակալներ ծրագրած էին ցրուել զինուորներուն եւ նաւազներուն:

Նախարարական տագնապը աւելի կը ծանրացնէ վիճակը: Հանրապետութեան Նախագահը տեսակցեցաւ Քաֆանտարիսի հետ, որ անոր թելադրեց Վէնիզէլոսի յանձնել դահլիճին կազմութիւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՏՈՒՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Սելանիկի *Հօրիզոն*ը վերջին գործադուլին նուիրած խմբագրականի մը մէջ կը նկատէ (22 Յունիս).

— «Ներկայ գործադուլը ունի համաբանուորական բնոյթ: Պայքարի ասպարէզ նետուած են բանուորական երկու թեւերն ալ, — համայնավար եւ ընկերվարական հակումներ ունեցող երկու կեդրոնները, միաժամանակ: Միացեալ այս ճակատն է որ արդէն սուր բնոյթ մը տուաւ գործադուլին:

Գործադուլը ունի համաբանուորական բնոյթ նաեւ այն իմաստով որ, առաջին ազդանշանը տուող ծխախոտի բանուորներու կողքին կանգնած են բոլոր սէնտիկաները, անխտիր: Ոմանք, արդէն, իրենց համակրանքը արտայայտեցին գործնապէս, մասնակցելով գործադուլին, իսկ ուրիշներ, սկզբունքով համաձայն են մասնակցութեան, բայց տակաւին գործնական քայլեր չեն առած:

Բայց գործելակերպի խոր տարբերութիւն մը կայ բանող երկու թեւերուն միջեւ: Մինչ ընկերվարականները կեցած են զուտ աշխատաւորական գետնի վրայ եւ գործադուլային պայքարի միջոցը որդեգրած են իրենց դիրքը եւ ապրուստը բարելաւելու համար միայն, անդին, համայնավարները աշխատաւորական պայքարի դիմակին տակ պահուած, կը հետապնդեն խռովարարական առաջադրութիւններ, քաղաքական ձգտումներ, հակապետական ձեռնարկներ: Ծայրայեղ՝ իրենց բոլոր քայլերուն մէջ, անոնք տեղի կուտան արիւնահեղ ընդհարումներու եւ կը գրգռեն իշխանութիւնները, աշխատելով «մայթերու վրայ մաքրել պուրժուազիի հաշիւը»:

Պարզ է որ, կարմիրներու այս գործելակերպը մեծապէս կը վնասէ աշխատաւորական շահերուն: Որովհետեւ, մինչեւ քաղաքական ըմբոստութիւն երկարող այս կարգի խլրտումներուն դէմ, պետութիւնը կը ստիպուի գործածել իր միջոցները: Եւ պետութիւնը, որ զուտ բանուորական գործադուլի մը պարագային, պիտի ուզէր անշուշտ պաշտպանել իր քաղաքացիները, ի դէմս գլխաւորաբար օտար դրամագլուխին, դիրք կը բռնէ այս անգամ բանուորներու դէմ, խեղդելու համար համայնավար չարիքը իր սաղմին մէջ:»

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 26 Յունիս

Ռումանիոյ Հայկ. Միութեան պատգ. ժողովը տեղի ունեցաւ կիրակի, 24 Յունիս, Ազգ. Մատենադարանի սրահին մէջ: Կը մասնակցէին 2 պատգամաւոր Թեմ. գործ. մարմնէն, 9 Թաղականութեանց ներկայացուցիչներ 8 պատուիրակներ զանազան միութիւններէ, կեդր. վարչութեան 4 անդամները եւ 3 հաշուեքննիչները: Կը նախագահէր Պ. Թէոդոր Պասարապեանու, քարտուղարութիւնը կը վարէր Պ. Արտաշէս Թովմասեան: Պ. Վ. Մէշտուտճեան կարդաց կեդր. վարչութեան տեղեկագիրը, որուն շուրջ տեղի ունեցան երկար վիճաբանութիւններ, առիթ տալով նաեւ ցաւալի միջադէպերու: Մասնաւոր դիտողութեանց տեղի տուին Միութեան իբրեւ բարոյական անձ չվաւերացուիլը, պատգ. ժողովի ուշացումը, կեդր. վարչութեան պակսած անդամներու լրացման ձեւը: Ի վերջոյ նոր կեդր. վարչութիւն մը կազմուեցաւ հետեւեալներէն. — Գաւառական ներկայացուցիչներ՝ Պ. Պ. Արիս Ֆէսճեան, ինժ. Գաբրիէլ, ճիվան Ալթունեան, Մ. Մուրատով, եւ Պուքրէշէն՝ Պ. Պ. Ա. Մելիտոն, Գ. Հաճի Արթինեան, Գ. Միհայէլէսքու, Գ. Դանիէլեան եւ Ս. Արարատեան:

Միւս կողմէ պատահական Թղթակից մը կը գրէ.— Պ. Վարդան Մէշտուտճեան վռնտուեցաւ համագումարի սրահէն, ծանր մեղադրանքներու տակ: Անողոք մերկացումներ եղան Ազգ. Միութեան զեղծումներու եւ անբարեխղճութեան մասին: Նոր վարչութեան պաշտօն յանձնուեցաւ քննել նախորդին զեղծումները եւ անթոյլատրելի վարմունքները եւ ծանօթացնել հանրութեան:

Իսկ *«Նոր Արշալոյս»* կը գրէ (28 Յունիս).

—«Ժողովին մէջ բաւական գրգռուած վիճակ մը կը ստեղծուի որ երթալով աւելի կը զարգանայ:

Պ. Արիս Ֆէսճեան ի զուր կ'աշխատի կիրքերը հանդարտեցնել: Պ. Ա. Մելիտոն ժխորին մէջ ծանր մեղադրանքներ կը նետէ ինչ-որ Ինիոնի հասցէին, որմէ սոսկալի իրարանցում մը տեղի կ'ունենայ: Պ. Վ. Մէշտուտճեան կը ճգնի ընդհանուր աղաղակներուն մէջէն պատասխանել: Գաւազաններ կը ճօճին օդին մէջ եւ հազիւ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի ժողովին խաղաղութիւնը վերահաստատել եւ նիստը քանի մը վայրկեանի համար դադրեցնել:

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՁՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

51րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սեբաստահայերու Նահանգային Միութենէն (Բ. ցանկ, տես դ. էջ)	205.—
Գաբրիէլ Գաբրիէլեան	25.—
Գումար	230.—
50րդ ցանկին գումարը	70,870.35
Ընդհ. գումար	71,100.35

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ
«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XI

Պատմական իրաւունքի գնահատութեան խնդրում մեր եւ վրաց հրապարակագիրների դիրքը ճշտելուց յետոյ այսինքն ճշտելուց յետոյ, որ այդ իրաւունքը, հողային վէճերի կարգաւորման խնդրում, մեզ համար, ազգային ինքնորոշման սկզբունքի համեմատութեամբ, ստորադաս նշանակութիւն ունի, իսկ վրաց հրապարակագիրների համար գերադաս նշանակութիւն ունի այն չափով միայն, ինչ չափով դա ձեռնտու է իրենց ազգայնական շահերի տեսակէտից, մենք, այլեւս կարիք չունինք երկար ու բարակ պըրպտումներ կատարելու Ախալքալակի պատմութեան մէջ։ Համառօտակի կը թւենք միայն գլխաւոր պատմական դէպքերը։

Հնումը Ախալքալակը Գուգարքի կամ Գուգարաց Աշխարհի մէջ էր մտնում եւ յայտնի էր մեր պատմութեան մէջ Ջաւախք, իսկ վրաց պատմութեան մէջ Ջաւախեթիա անունով։

Ստրաբոնի ժամանակներից սկսած մինչեւ առնուազն VIIրդ դարը, երբ Հայաստանի եւ Վրաստանի սահմանագիծը Կուրի հոսանքով էր որոշւում, Ջաւախքը ըստ հայ եւ օտարազգի աշխարհագիրների, Հայաստանի մասն էր կազմում։

Դրանից յետոյ,— որոշապէս չի կարելի ասել ո՛ր ժամանակից սկսած — Ջաւախքը ընկնում է Վրացիների տիրապետութեան տակ, որոնք, յատկապէս XI—XIIրդ դարերում իրենց մշակոյթի կնիքն են դնում նրա վրայ։ Գլխաւորապէս այս դարերից են մնացել վրացական այն յիշատակարանները — բերդեր, քաղաքներ, վանքեր եւն — որոնց հետքերը պահուած են մինչեւ այսօր։

XIIIրդ դարու երկրորդ կէսերից, Ջաւախքը, միանալով Ախալցխային եւ Տայոց աշխարհի մի քանի գաւառներին, դառնում է անկախ իշխանութիւն՝ Աթաբագութիւն կամ Սաաթաբագոն անունով եւ երկարատեւ պատերազմներ է մղում թէ՛ Վրաստանի եւ թէ՛ օսմանեան պետութեան դէմ՝ իր անկախութիւնը պաշտպանելու համար։

XVIրդ դարու վերջերին, օսմանցիք ենթարկում են այս իշխանութիւնն իրենց եւ դառնում մի առանձին փաշայութիւն։

Օսմանեան տիրապետութեան տակ էլ մնում է Ախալքալակը մինչեւ 1828 թիւը, երբ անցնում է Ռուսների ձեռքը։

Այս խայտաբղէտ պատմական իրականութիւնից — որի մէջ հայկական, վրացական, օսմանեան եւ ռուսական տիրապետութիւնները բաւական երկար ժամանակաշրջաններով իրար են յաջորդում — յօգուտ Վրաստանի որ եւ է եզրակացութեան հասնելու համար՝ պէտք է գաղափար ունենալ Ջաւախքի կամ Ախալքալակի ազգաբնակութեան մասին, մանաւանդ որ ներկայիս վրացական տարրը շատ թոյլ է այնտեղ։ Վրաց հրապարակագիրներն զգում են այս եւ դրա համար էլ առանձին եռանդով շարունակ կրկնում, թէ Ախալքալակի բնակիչները հնուց ի վեր Վրացիներ են եղել, որոնք անհետացել են այն պատճառով միայն, որ Ռուսները բռնի կերպով վտարել են նրանց դէպի Տաճկաստանի ներսերը։ Այս ըմբռնումով նրանք անարդարութիւն են համարում, որ Հայերը գրաւելով վտարուածների տեղը, ուզում են անջատել նրանց երկիրը Վրաստանից, ինչպէս որ մենք անարդարութիւն կը համարէինք, եթէ որ եւ է ցեղ, բռնելով Տաճկահայաստանից վտարուած Հայերի տեղը՝ անհնարին դարձնէր սրանց երկրի միացումը Հայաստանին։

Սակայն որքա՞ն է համապատասխանում այս ըմբռնումը պատմական փաստերին։

Ըստ վրացական աւանդութիւնների, Ջաւախքի հին բնակիչներն էին կազմում Հաօսի (Հայկի) թոռները կամ Հայերը, որոնք այս գաւառից էլ դուրս տարածուած էին Վրաստանի հարաւային մասում մինչեւ այն սահման, որ Վրացիները իրենց երկրի այդ մասը անուանում էին Սոմխեթ, այսինքն Հայաստան։ Ըստ Մովսէս Խորենացու՝ Բասոգետը հանդիսանում էր «եզր հայկական խօսից», իսկ համաձայն մի որոշ վրացական աւանդութեան՝ չորրորդ դարում մինչեւ անգամ Մցխեթի հովիւները հայերէն գիտէին։

Վրացական տիրապետութեան ժամանակ, Վրացիք անկասկած ուժեղանում են Ջաւախքում, բայց հայկական բնակչութիւնը չէ անհետանում այնտեղից. որովհետեւ բացի Բագրատունեաց շրջանից՝ մնացած ժամանակները Հայաստանը խառնակ վիճակ ունէր եւ Ջաւախքի Հայերը իրենց համեմատաբար ապահով հայրենի անկիւնը թողնելու տեղիք չունէին։

Վրաստանի թագաւորների և Աթաբագութեան միջեւ եղած կռիւների ժամանակ, ինչպէս եւ Թաթարաց, Պարսից եւ օսմանեան արշաւանքների միջոցին, Ջաւախքի հայ եւ վրացի բնակիչները տուժել են անխտիր։ Դրա համար էլ ոչ մի հիմք չունինք ենթադրելու, թէ այնտեղ Հայերի եւ Վրացիների թւական համեմատութիւնը փոխւել է ի վնաս առաջինների։

Սակայն օսմանեան տիրապետութեան շրջանին այս համեմատութիւնը զգալապէս փոխւում է եւ փոխւում է ի վնաս վրացիների։ Հարցն այն է, որ այն ժամանակ թէ՛ Ախալքալաքի Աթաբագները եւ թէ այնտեղի վրացի ժողովուրդը գրեթէ գլխովին մահմետականութիւն են ընդունում՝ անշուշտ թրքական բռնութիւններից ազատելու համար։ Ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս եւ այստեղ, յետագայ սերունդները մոռանում են, որ իրենց նախահայրերը բռնութեան տակ են դաւանափոխ եղել եւ, ամբողջովին ենթարկելով նոր կրօնի ազդեցութեան, թշնամական դիրք են բռնում ցեղակից «անհաւատ» կամ քրիստոնեայ Վրացիների դէմ։

Դաւանափոխ Վրացիների ապազգայնացմանը զարկ է տալիս եւ այն հանգամանքը՝ որ նրանք ամուսնական կապերով խառնւում են դրսից եկած օսմանցիներին եւ մանաւանդ մահմետական լեռնականներին, որոնք, իբրեւ վարձկան զօրք, փաշաների հրաւէրով գալիս էին Ախալքալակ ու Ախալցխա եւ ապա այնտեղ մշտապէս հաստատւում։

Ահա այս պարագաներում, բուն վրացական տարրը սաստիկ թուլացաւ երկու գաւառներում էլ։

Ի հարկէ, Հայերն էլ այն չմնացին, ինչ որ էին առաջ, բայց եւ այնպէս, նրանք համեմատաբար շատ աւելի տոկուն դուրս եկան իրենց ազգութիւնը պահպանելու գործում։ Համաձայն Եւրոպացի ճանապարհորդների հաղորդած տեղեկութիւնների՝ Ախալցխա քաղաքը XVIIդարում 50,000 բնակիչ ունէր, որոնց մեծ մասը կազմում էին Հայերն ու Հրեաները։ Իսկ ռուսական տիրապետութեան սկզբին, հին բնակիչներից Ախալքալակ գաւառում կային 1716 հայ ընտանիք՝ 5409 տղամարդերով եւ 179 վրացի ընտանիք, 710 տղամարդով։ Անգամ եթէ այս ժամանակ Ախալքալակում մնացած մահմետականներին, որոնք կազմում էին 639 ընտանիք 1727 տղամարդերով, անխտիր Վրացի համարելու լինենք — որ ի հարկէ համարել չենք կարող — դարձեալ կը ստանանք՝ որ Վրացիների թիւը (2437 տղամարդ) աւելի՛ քան երկու անգամ փոքր է Հայերի թիւից (5409 տղամարդ)։

Սակայն այս մնացած Վրացիների անունից չէ, որ խօսում են ինձ հակաճառող հրապարակագիրները, այլ այն «մահմետական Վրացիների» անունից, որոնք, նրանց ասելով, Ռուսների ճնշման տակ գաղթեցին Ախալքալակից Տաճկաստան՝ իրենց տեղը «հարկադրաբար» զիջելով այնտեղից եկած Հայերին։ Այս «մահմետական Վրացիների» «ժառանգութեանն» են այսօր տէր կանգնում վրաց ղեկավարները՝ պահանջելով, որ Ախալքալակի «եկւոր» Հայերը անպատճառ ճանաչեն Վրաստանի իշխանութիւնը այդ ժառանգութեան վրայ։

Սակայն ի՞նչ իրաւունքով։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ԱՄՓՈՓ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ
ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՄԵԱՅ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 29 Յունիս. Պրիւսէլի Ազգային Վարչութիւնը ընտրուած է 1927 Մարտ 20ին։

Իր առաջին մտահոգութիւնը եղած է ընդ առաջ երթալ գաղութին անմիջական պահանջներուն, գծելով գործունէութեան համեստ ծրագիր մը՝ կրթական, խնամատարական եւ եկեղեցական հարցերու շուրջ, եւ կազմելով իւրաքանչիւրին համար առանձին մասնախումբեր։ Տանք համառօտ պատկերը.—

Ա. կրթական.— Վարչութիւնը շրջաբերականներով եւ խորհրդակցական ժողովներով ծնողներու ուշադրութիւնը հրաւիրած է այն կենսական կարեւորութեան վրայ, որ կը ներկայացնէ հայ լեզուի ուսուցումը մեր նորահաս մանուկներուն եւ պատանեկութեան համար։ Զանազան փորձերէ վերջ, յաջողած է կանոնաւոր դասընթացք մը հաստատել 1927 Նոյեմբերին, անոր հսկողութիւնը յանձնելով վճարեալ ուսուցչուհիի մը։ Մինչեւ այսօր անխափան կը շարունակուին հայերէն լեզուի դասերը, իւրաքանչիւրը 2-3 ժամ տեւողութեամբ, ամէն Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրերը։ Աշակերտներուն թիւը նախապէս եղած է 8, ապա բարձրացած մինչեւ 18ի։ Այս արդիւնքը յոյս կը ներշնչէ հետզհետէ աւելի կազմակերպել եւ աւելի ընդարձակ ձեւի մը մէջ դնելու սոյն գերազանցապէս ազգօգուտ ձեռնարկը։

Բ. Խնամատարական.— Այս անունին տակ, Վարչութիւնը ուզած է ստեղծել մարմին մը, որ կոչուած ըլլար գոհացում տալու նիւթական թէ՛ բարոյական ամէն տեսակ կարօտութեանց՝ որոնք օրէ օր կ'աճին։ Ուզելով այս գործը հաստատուն եւ տեւական հիման մը վրայ դնել, իր ատենապետին թելադրութեամբ առաջադրած է կազմել, երկրին օրէնքներուն համապատասխան և իրաւական անձնաւորութիւն ունեցող բարեսիրական ընկերութիւն մը (Société de Bienfaisance)։ Սակայն նկատի առնելով տեղական օրէնքները, Վարչութիւնը յարմար դատած է որ ատենապետը անհատապէս ընթացք տայ անոր, իբր անկախ ընկերութիւն մը, խնամատարական եւ կրթական գործունէութեան ընդարձակ ծրագրով մը։ Ընկերութիւնը պիտի ապահովէ պելճիքացի յայտնի անձերու անդամակցութիւնն ու աջակցութիւնը։ Տարակոյս չկայ որ այս գեղեցիկ գործը եթէ յաջողութեամբ պսակուի, կոչուած պիտի ըլլայ դառնալու ամէնէն օգտաշատը տեղական բարենպատակ միւս ընկերութեանց կարգին, եւ մեծապէս պիտի թեթեւցնէ Ազգ. Վարչութեան վրայ ծանրացող բեռը։

Մինչ այդ, Վարչութիւնը իր համեստ եկամուտներու մեծ մասը տրամադրած է խնամատարական գործին, նպաստաւորելով բազմաթիւ կարօտեալներ, մեծ մասամբ անգործ երիտասարդներ, որոնց շատերուն յաջողած է աշխատանք տալ։ Մասնակցած է գաղթական ընտանիքներու երախաներուն պատսպարումի ծախքերուն, հիւանդանոց դրած է կարօտ հիւանդները, ճանապարհածախս եւ ճամբորդելու դիւրութիւններ հայթայթած է շարք մը հայրենակիցներու, որոնք փափաք յայտնած են իրենց պարագաներուն մօտ մեկնիլ։ Նոյնպէս առաջին առած է բազմաթիւ վտարումներու, մեծ մասով դժբախտ երիտասարդներ, որոնք կրցած են ապաստան գտնել այս հիւրընկալ երկրին մէջ եւ յաճախ բարելաւած են իրենց ընթացքը եւ ինքնաբաւ դարձած։ Ասկէ զատ, Վարչութիւնը օգտակարապէս միջամտած է պատկանեալ իշխանութեանց մօտ, անցագրային, բնակութեան արտօնութեանց, ամուսնական եւայլ դիւանական խնդիրներու մէջ, ինչպէս նաեւ ազգութեան, բարի վարքի եւ այլ վկայագրեր տուած է բազմաթիւ խնդրարկուներու։

Գ. Եկեղեցական.— Ըստ կանոնագրի, իւրաքանչիւր յարանուանութիւն ազատ ձգուած է իր միջոցներով կազմակերպել իր հոգեւոր մատակարարութիւնը։ Վարչութիւնը, սակայն, նկատելով որ գաղութիս հայ լուսաւորչական համայնքին համար ստիպողական դարձած էր մնայուն քահանայի մը ներկայութիւնը, միւս կողմէ՝ իր կրթական-խնամատարական աշխատանքներուն իբր գործակից՝ ինքն ալ պէտք ունենալով վճարեալ պաշտօնեայի մը, յարմար դատած է իր նախաձեռնութեամբ գոհացում տալ այս կրկնակ պահանջներուն, եւ իբր յարմարագոյն թեկնածու նշանակած է Ներսէս քահանայ Գանճեանը։

1927 Հոկտեմբերէն սկսեալ հոգեւոր հովիւը ձեռնարկած է իր պաշտօնին եւ գոհ թողուցած գաղութը. իբր գործակից վարչութեան, ամէն օր որոշեալ ժամերուն կ'ընդունի եւ կը լսէ կարօտեալներու դիմումները, մանրակրկիտ քննութենէ կ'անցընէ զանոնք եւ վարչութեան հսկողութեան տակ կ'ընծայէ հարկ եղած բարոյական թէ նիւթական օժանդակութիւնը։ Այս եղանակով կարելի եղած է կանոնաւորել նպաստներու բաշխումը եւ հայրենակիցները զերծ պահել չարաշահներու անհատական անվերջ ու ձանձրացուցիչ դիմումներէն։

Անգլիկան եկեղեցւոյ վարչութիւնը սիրայօժար տրամադրած է իրենց յարակից աղօթավայրը, իսկ եկեղեցին՝ տաղաւարներու եւ տօնական օրերու առթիւ։ Կազմուած է նաեւ օրիորդներու եկեղեցական երգչախումբ մը, մասնակցութեամբ երգեհոնի։

⁂ Օգտագործած է նաեւ այն բոլոր առիթները, որոնք կոչուած են վառ պահելու գաղութին մէջ ազգային ոգին։ Նախաձեռնած կամ գործօն մասնակցութիւն բերած է զանազան ազգային տօներու եւ հանդիսութեանց կազմակերպութեան, ինչպէս՝ զոր. Անդրանիկի սգահանդէսը, Հայ Մշակոյթի, Թրաֆթ-Պոնարի բանախօսութիւնը, Ապրիլ 11—24ի սգատօնը եւլն.։

Տօգորուած համերաշխական ոգիով, վարչութիւնը ազատ թողած է տեղական բարենպատակ ընկերակցութիւնները, սակայն զանազան առիթներու մէջ հետաքրքրուած է անոնց գործունէութեամբ։

⁂ Ձեռնարկուած է գաղութիս ընդհանուր մարդահամարի պատրաստութեան, կարելի եղածին չափ մանրամասն ծանօթութիւններով։

⁂ Գաղութիս ընտրողներու շրջաբերականներ ղրկուած են, տարեկան ազգային տուրքի վճարման համար։ Նոյնպէս բանկեցիկ հայրենակիցներու մօտ անհատական դիմումներ կատարուած են, բացառիկ նուիրատւութեանց համար։

Գաղութիս սնտուկին մուտքը եղած է՝ 20335 ֆրանք, իսկ ելքը՝ 20308 ֆրանք։

Այս ամփոփ տեղեկագիրէն կարելի է հետեւցնել որ մեթոտիկ ու ծրագրուած աշխատանք մը չի կրնար ապարդիւն մնալ, ո՛րքան ալ դժուար ըլլան պայմանները։

Հ. ՏԻՐՈՍԿԻ

ՍՆՈՒՆԴԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

(Թղթակցութիւն Պերլինէն)

Ժողովուրդին բարօրութեանը ձգտող աւելի լաւ կազմակերպութիւն մը քան գերման երկրին մէջ եղածը, դժուար թէ կարելի ըլլայ ցոյց տալ հին աշխարհին մէջ։

Գերմանացին չի գոհանար շէնքերը առողջապահական պայմաններու համաձայն կառուցանելով, քաղաքին մէջ կանաչազարդ պարտէզներ հաստատելով, ժողովրդական բարձրագոյն դպրոցներ եւ մարզանքի վայրեր աւելցնելով տարուէ տարի, այլ ունի տարեկան տասնեակ մը ցուցահանդէսներ ալ, որոնք կը լրացնեն ժողովուրդին զարգացման եւ յառաջդիմութեան պակասները։ Ցուցահանդէսը պարզապէս դպրոց մըն է մեծերու եւ փոքրերու համար հաւասարապէս։

Քէօլնի մամուլի ցուցահանդէսէն ետք, ահա Պերլինի սնունդի ցուցահանդէսը, ուր այժմ հազարաւորներ կը դիմեն, չնչին վճարումով մը՝ ճոխացնելով իրենց ծանօթութեանց պաշարը։ Անկարելի է որ մարդ նոր բան մը չսորված կամ որ եւ է ուղղութեամբ չօգտուած դուրս ելլէ, պարզ բայց շատ ընդարձակ այդ շէնքէն։ Անտեղ ցուցադրուած է գրեթէ այն ամէն ինչը որ կապ ունի կեանքի կամ ապրուստի հետ։ Իւրաքանչիւր ծանօթ տուն ներկայացուցիչ ունի հոն, որ ամէն մանրամասնութեամբ ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս իր ապրանքը մինչեւ հրապարակ գալը զանազան ձեւափոխութեանց կ'ենթարկուի։ Եւ վիճակագրութիւններ, անհամար պատկերներ, մանրանկարներ, որոնք գիտականօրէն կը բացատրեն սննդառական նիւթերու զանազան փուլերը։

Ցուցահանդէսը լաւ մը աչքէ անցընելու համար, առնուազն չորս օր պէտք է, այնքան տեսնելիք բան կայ. բայց ժամանակը չափես, գոհ կ'ըլլաս տեսածովդ. երբ կը խորհրդածես թէ հայ երկիրը եւ ժողովուրդը ո՛րքան աւելի պէտք ունին գիտական այս զարգացման...

Եւ ահա ցորենը, ալիւրը, խմորը եւ զանազան խմորեղէններու պատրաստութիւնները։ Հացին խմորը կը դնեն ելեկտրական փուռին ծայրը, ուրկէ կը սկսի տաքութեան որոշ աստիճանը։ Հոս խմորը կը ժողվէ ինքզինքը ու դեռ ճերմակ հացը կամաց-կամաց առանց ձեռք դպչելու առաջ կը քշուի ինքնիրեն, յետոյ կ'եփի, կը կարմրի, դուրս կ'ելլէ եւ կը փաթթուի թուղթին մէջ։ Ընդին պարարտ կովեր կան, որոնցմէ կաթ կը կթեն առանց ձեռք դպցնելու, մանուոր խողովակներով, ու կաթը կը հասնի մինչեւ մեզ անարատ եւ մաքուր, ուղղակի լեցնելով վաճառման շիշերու մէջ կամ վերածուելով պանիրի եւ կարագի։ Նոյնպէս նաեւ գարեջուրի, գինիի, կոլահամի, սուրճի տեսակներու (մալցքաֆէ) եւ զանազան պահածոներու պատրաստութեանց եղանակները բոլորն ալ մանրամասն ցուցադրուած են այստեղ։

Ինչպէս բաց, ամէն մարդ անպայման բան մը կը սորվի այս շէնքէն ներս։ Ի՛նչ աւելի ուսու-
գանող եւ շինարար, քան այ
սակ առիթներ, որոնք ժող
դին դիւրամատչելի կը գա
ճարտարարուեստ եւ արհեստ
րու ներքին խաւերը։

Անշուշտ Պերլինի մեր
տասարդութիւնն ալ պիտի
օգտուիլ այս ցուցահանդ
քէ մը աւելի պատրաստ
համար վաղուան այն կոչին
պիտի կանչէ ամէնքս դէպի
րենիք։

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵ

ԱԺԱՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳ

Գրած էինք թէ՝ Աշխատ
նախարար Պ. Լուշէօր ան
Հինգշաբթի խորհրդարանին
կայացուց աժան բնակարա
րու շինութեան օրինագիծը
խարարը կ'առաջադրէ 5
ներու ընթացքին, 200,000
ժան և 60,000 միջակ գին
բնակարաններու շինութի
Ահա այդ օրինագծին
ւոր գիծերը.—
Անհատական կամ աժան
եւ առողջաւէտ իւրաքան
բնակարանի շինութեան
մար՝ միջին ծախք հաշ
35,000 ֆրանք, 1400 մի
ծախք մը պէտք է նախա
հինգ տարի շարունակաբ
սել է 7 միլիար ֆրանք։
Այդ գումարը հայթայ
համար նախարարին առաջ
ներուն համաձայն՝
1.— Կառավարութիւնը
տարի պիտի յատկացնէ
միլիոն ֆրանքի նպաստ մը
խանակ 48,200,000 ֆր
որ նախատեսուած էր 19
պիւտճէին մէջ։
2.— Աւանդներու եւ պահ
ներու Սնտուկը՝ պետութ
պիտի տրամադրէ 700 մի
ֆրանք՝ 1929ի համար։
3.— Շինութեան ծախքե
մասնակցող անհատներու
կազմակերպութիւններու բ
նը կարելի է գնահատել նուա
գոյն 100 միլիոն։
Այս գումարներուն վրայ
տեսնուի թէ, դեռ պէտք
տարեկան 450 միլիոն հա
թելու, շինութեան ծախք
տոկալու համար։
Այս գումարը կարելի
ըլլայ գտնել նահանգներու,
մայնքներու եւ ընկերութի
րու կնքած փոխառութիւննե
Այս օրինագծին համա
կառավարութիւնը չպիտի ն
տաւորէ շինութիւնը, այն
կարաններուն, որոնք պիտի
հագործուին վարձու տրուե
Կառավարական նպաստը պ
յատկացուի այն անհատներ
որոնք ընտանեկան բնակութ
համար կ'ուզեն սեփական
մը ունենալ, ինչպէս նաեւ
ընկերութիւններուն եւ կազ
կերպութիւններուն, որոնք
շինեն ծախելու համար։
Կառավարութիւնը կ'ա
ջարկէ պետական գանձէն
տրուած գումարներուն տո
իջեցնել հարիւրին 2ի։
Իսկ աշխատաւորի մը
ի՞նչ պիտի արժէր շին
բնակարանի մը գնումը.—
Օրինագծին մացուցած
փոխութիւնները, շատ մեծ
րութիւններ կուտան աշխա
ւորներուն, երբ անոնք ուզե
րենց սեփական տունն ունե
Իրօք, եթէ փոխառութիւ
տոկոսի սակը որոշուի հարի
երկու, և կալուածային վարկ
կերութիւնն ալ զանազան ծ
քերու համար բարդէ հարի
0,50, սակը պիտի բարձր
միայն 2,50ի։ Ուրեմն, մա
մաս 25 տարիէն վճարելի
գրամագլուխին և տարեկան
նավճարին համար, տոկոսը
տի ըլլայ 5,42 առ հարիւր։
Առնենք 35.000նոց տա
պարագան։ Ենթադրենք ըն
նիքի հայր մը, չորս զաւա
բով, որուն, նոր օրինագծին
մաձայն, պետութիւնը փոխ
տի տայ 7500 ֆրանք։ Բ
տակային, շէնքի շինութ
համար ան պէտք ունի, 27,5
ֆրանքի, որուն վրայ պէտք

…ւելցնել ապահովագինը՝ 3300 ֆրանք։ Գումար՝ 30.800 ֆր. զոր պէտք է փոխ առնել։

Հարիւրին 5,42էն, տոկոս ու տարեկան մասնավճար = 1669 ֆրանք։

Այս դիւրութիւններէն զատ, նոր օրէնագծին մէկ առաւելութիւնն ալ այն է որ, գործաւորը ընկերութեան մը կամ պետութեան կամ ուրիշ ինք իսկ սեփականատէր կը դառնայ իր տան։

Իսկ միջակ վարձքով բնակարաններուն համար, օրէնագիծը կը պարտադրէ շինութեան ընդհանուր ծախքին մէջ՝ հարիւրին 20 համեմատութեամբ մասնակցութիւն մը։ Այս նախնական գումարը հայթայթելէ յետոյ, շահագրգռուողը պիտի կրնայ մնացեալ հարիւրին 80ը գտնել շատ նպաստաւոր պայմաններով։ Հարիւրին 4 տոկոսով, գումարին կէսը 40% իրենց փոխ պիտի տրուի աւանդներու և պահեստներու սնտուկէն։ Իսկ պակաս գումարին համար, կառավարութիւնը դարձեալ ուրիշ դիւրութիւններ կուտայ։

պատահի որ այս կամ այն պաշտօնեան՝ գինով վիճակի մէջ շոգեկառք բարձրանայ ու գայն շարժման մէջ դնէ։ Յաճախ դիտուած «խորտակում»ներ կը կատարուին. առանց մեքենավարի՝ շոգեկառքերը ճամբայ կը հանուին, եւայլն։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի Պրոլետարէն առնելով, քաղուածաբար կուտանք թղթակցութեան մը հետեւեալ մասերը.

Եթէ մէկն ուզէ գիտնալ թէ ինչպէս կարելի է գործերը փճացնել, ամէն տեսակ բախտախնդիրները հովանաւորել, պաշտօններ տալ անոնց, ազգային թշնամութիւն առաջ բերել, պէտք է ծանօթանայ գանձակի երկաթուղամասի «գործերուն»։

Այստեղ մեծ անուն վաստակած ուղեմասի կառավարիչ Մախովը, որ իր գործելակերպով կը յիշեցնէ ցարական րէժիմի հերոսները։ Ան չի քաշուիր լոյս աչքով ազգային թշնամութիւն սերմանելէ ռուսեւթուրք բանուորներու մէջ, պաշտօնեաներու ընտրութիւնը կը կատարէ քմահաճ եղանակով, կը հովանաւորէ իր սիրելիները։ Այստեղ կը գտնէք նաեւ մի ոմն Չիմիշլովի, որ յառաջապէս կեր էր միապետական կազմակերպութեան հիմք դնելու նպատակով։

Թէեւ երկաթուղիի վարչութիւնը հրահանգեր էր մաքրել գանձակի երկաթուղամասի պաշտօնէութեան կազմը, բայց այդ հրահանգը մնացեր է թղթի վրայ։

Տեղական արհեստակցական ազմակերպութիւնները այս կամ այն անհամապատասխան պաշտօնեան հեռացնելու մասին որոշումներ են տուած, բայց երկաթուղագծի վարչութիւնը ընթացք է տուած։

Եւ ահա, գանձակի ուղեմասը վարձիր է Արշակաւան։ Հոս կը …իրեն սրիկայական բարքեր. կը

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Քուպանի եւ Մայքոպի շրջաններուն մէջ, ծխախոտի մշակումը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։ Այդ պատճառով, այս տարի, մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձած է։

1927ին արդէն, ծխախոտի արտադրութիւնը հասած էր պատերազմի թուականներու քանակին։ Ասկից զատ՝ Քուպանի սեւծովեան շրջաններուն եւ Մայքոպի մէջ, ծխախոտի 20 հազար տեսանգին տարածութեամբ նոր դաշտեր մշակուած էին, սակայն արտադրութիւնը դարձեալ չէր գոհացներ հնդրանքը։ Այս տարի, կը նախատեսուի 1,800000 բութ ծխախոտ՝ տեղական սպառումի, եւ 800000 բութ արտածումի համար։

Ծխախոտի մշակութեան յատկացուած հողերուն տարածութիւնը ընդարձակուած է 25 հազար տեսանգին աւելի, եւ որուն համար 3 միլիոն 200.000 րուբլի վարկ սահմանուած է։

Ասկից զատ՝ Քուպանի շրջանին մէջ, իւրաքանչիւր տեսանգին հողի համար՝ կանխավճար յատկացուած է 200—250 րուբլի, ինչպէս նաեւ 525 հազար րուբլի, ծխախոտը չորցնելու, արտադրութիւնը կանոնաւորելու եւ այլ պէտքերու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ Հոկտեմբեր 28ին ընդհանուր մարդահամար կատարուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, պեյթիքացի սասնագէտ Քամիլ ժաքարի հսկողութեան տակ։ Վերջերս հրատարակուած գրքոյկ մը հետեւեալ կերպով կը դասաւորէ այդ բնակչութիւնը, որուն ընդհանուր թիւն է 13,660,275.

Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ կը բնակին 1,044,306 հոգի, Անատոլուի մէջ՝ 12,615,969։ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեդրի վրայ կ՚ապրի 43, Անատոլուի մէջ՝ 17 հոգի։

Սեւ ծովու եզերքի նահանգներուն մէջ կայ 2,174,425 բնակիչ, Մարմարայի եւ Արքիպեղաքոսի եզերքի նահանգներուն մէջ՝ 2,746,069, Միջերկրականի եզերքի նահանգներուն մէջ՝ 753,656։

Անատոլուի ծովեզերեայ շրջանին ընդհանուր բնակչութիւնն է 5,674,133 հոգի, ներքին շրջաններունը՝ 6,941,836։

Սեւ ծովու եզերքը՝ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեդրի վրայ կ՚ապրի 29 հոգի, Մարմարայի եւ Արքիպեղաքոսի եզերքը՝ 29, Միջերկրականի եզերքը՝ 25, Անատոլուի ներքին մասին մէջ՝ մէկ քառակուսի քիլոմեդրի վրայ՝ 13 հոգի։

Անատոլուն իր մէջ կը պարունակէ Թուրքիոյ ամբողջ բնակչութեան 100ին 92.35ը, իսկ Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան 100ին 96.85ը կը կազմէ։ Եւրոպական Թուրքիան ամբողջ բնակչութեան 100ին 7.65ը եւ տարածութիւնը 100ին 3.15ը կը ներկայացնէ։ Թուրքիոյ արեւմտեան մասը բնակչութեան 100ին 27.77ը և ամբողջ տարածութեան 100ին 15.31ը կը պարունակէ։

Եթէ այս թիւերուն վրայ աւելցնենք նաեւ Թուրքիոյ արեւմտեան մասին ու ծովեզերեայ նահանգները, այն ատեն արեւմտեան Թուրքիան կը պարունակէ ամբողջ բնակչութեան 100ին 37,30ը եւ տարածութեան 100ին 24,64ը։ Այսինքն Թուրքիոյ մէկ քառորդ մասին մէջ տեղաւորուած է ամբողջ բնակչութեան մէկ երրորդը։

Սեւ ծովու եզերքի նահանգները կը պարունակեն բնակչութեան 100ին 15.91ը եւ տարածութեան 100ին 9,66ը։

Արեւմտեան Թուրքիան եւ երկրի այդ մասը։

Արեւմտեան Թուրքիան եւ երկրին այս մասը (հիւսիս եւ ամուտք) ամբողջ բնակչութեան 53.21 առ հարիւրը եւ տարածութեան 100ին 34.28ը կը ներկայացնեն՝ այսինքն բնակչութեան կէսէն աւելին Թուրքիոյ տարածութեան 1/3րդին վրայ կը բնակի։

Եթէ միայն Անատոլուն նկատի առնենք, ծովեզերեայ նահանգները Անատոլուի բնակչութեան 100ին 44.99ը եւ Անատոլուի տարածութեան 30.14 առ հարիւրը կը ներկայացնեն։

Սեւ ծովու շրջանին մէջ ամէնէն խիտ բնակչութիւն ունեցողն է Տրապիզոնի նահանգը, (մէկ քառ. քիլ.ի վրայ 63 հոգի), ամէնէն քիչը Արդուինն է (13 հոգի), Մարմարայի եւ Արքիպեղաքոսի եզերքը՝ 29 հոգի։

Պոլսոյ սահական կողմը՝ 85 հոգի է (ամէնէն շատը), նուազագոյնը՝ Մուղլայի մէջ է՝ 14 հոգի, Միջերկրականի եզերքը մէկ քառ. քիլոմեդրի վրայ կ՚ապրի միջին հաշուով 13 հոգի, առաւելագոյն թիւը Մերսինի մէջ է՝ 26 հոգի, իսկ նուազագոյնը՝ Իչէլի մէջ՝ 9։ Եւրոպական Թուրքիոյ շրջանին մէջ 1 քառ. քիլոմեդրի վրայ կ՚ապրի 43 հոգի. ամէնէն շատը Պոլսոյ եւրոպական մասին մէջ է՝ 87 հոգի, նուազագոյնը Տարտանէլ՝ 18 հոգի։

Արեւմտեան Անատոլուի շրջանին մէջ միջին թիւով 18 հոգի կը բնակի. ամէնէն շատը Պիլէճիկի մէջ է՝ 6.24, նուազագոյնը՝ Էսկիշէհիր՝ 12։ Կեդրոնական Անատոլուի մէջ՝ 15. ամէնէն շատը Թոքատի մէջ է՝ 25, նուազագոյնը Գոնիայի մէջ՝ 10։

Արեւելեան Անատոլուի մէջ միջին հաշուով մէկ քառակուսի քիլոմեդրի վրայ կ՚ապրին 8 հոգի, ամէնէն շատ բնակչութիւն ունեցողն է Կարսի նահանգը՝ 14 հոգի, ամէնէն քիչը՝ Հէքքեարի՝ 2 հոգի։

Հարաւային արեւելեան Անատոլուի մէջ 14 հոգի, ամէնէն շատ Այնթապի մէջ՝ 19 հոգի. ամէնէն քիչը Ուրֆա՝ 13 հոգի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան ճարտարարուեստը այնքան չէ արտադրած 1927ին, որքան նախընթաց տարիներուն մէջ։ Ամբողջ աշխարհի արտադրութեան մէջ, առաջնութիւնը պահելով մէկտեղ, ամերիկեան ճարտարարուեստը սկսած է տկարանալ, մինչ եւրոպականը նոյն շրջանին մէջ, հետզհետէ կը զօրանար։ Այս կացութեան հետեւանքով՝ ամերիկեան ճարտարարուեստը կը վնասուի, ինչ որ կը հաստատուի նաեւ վերջին վիճակագրութիւնով մը։ Պողպատի 23 ընկերութիւններ, որոնք աշխարհի ամբողջ արտադրութեան մէջ կը գրաւեն 100ին 85ը ունեցած են միայն հարիւրին 5.3ի հասոյթ մը, մինչդեռ 1926ին՝ 7.3 էր։ Հարիւրին 25ի նուազում մը կայ ուրեմն։ Չուլածոյի եւ քօքի ընկերութիւնները ապահոված եւ միայն հարիւրին 3.6 շահ մը. 1926ի 6,1ին դէմ։

Շահու այս նուազումը՝ զգալի է գրեթէ ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ, բացի գրասենեակի առարկաներու, հօպագործական եւ ելեկտրական նիւթերու արտադրութենէն. Շոգեշարժ մեքենաներու արտադրութիւնը մանաւանդ շատ ազդուած է։ Ֆորտէն եւ ուրիշ ընկերութենէ մը զատ, ինքնաշարժի մնացեալ 22 գործարանները շահած են հարիւրին 13, մինչդեռ 1926ին անոնց շահը եղած էր 18,7։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՄԸ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան «Նէշընըլ Սիթի Պէնք» դրամատունը 1927ի ընթացքին, Ամերիկայի եւ զանազան երկիրներու մէջ շահագործած է 435 միլիոն տոլար (մօտաւորապէս 11000 միլիոն ֆրանք)։ Ասկից զատ, ան մասնակցած է կարգ մը սենտիքաներու, որոնց փոխ տուած դրամն ալ շահագործելով, իր հակակշռին մէջ ունեցած կ՚ըլլայ 40000 միլիոն ֆրանքի գումար մը։

Այդ դրամատան հակակշռին ենթարկուած են ամերիկեան երկաթուղիներ, հանքեր, ձուլարաններ, գտարաններ, ինչպէս նաեւ օտար առեւտրական, ճարտարարուեստական հսկայ ձեռնարկներ։ 1927ին, ազդեցութեան իր շրջանակին մէջ առած է 16 երկիրներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁՁՈՒԵԼԻ ԳՈՐԾ ՄԸ.— Ոստիկանութիւնը լուր առած էր թէ մէկ քանի գարշելի անձեր, կը պատրաստուէին Արժանթին դրկել դեռատի աղջիկներ, շահաւոր պաշտօնի խոստումով զանոնք հանրատուններու ձգելու համար։ Արագ քննութենէ մը յետոյ, երեւան հանեց զանոնք ու ձերբակալելով յանձնեց դատարան։

ԽԵՆԴԻ ՈՃԻՐ.— Կրընոպլի հիւանդանոցին մէջ, հիւանդ մը յանկարծ խենդեցաւ, եւ գիշերը, սկսաւ ատրճանակ պարպել պատերուն դէմ, յետոյ երբ իր ընկերները ուզեցին զինքը հանդարտեցնել ու զինաթափել, անոնց դէմ կրակեց։ Ոստիկանները հասան։ Անկողնի մը ետեւը դիրք բռնած՝ խենդը այս անգամ անոնց վրայ կրակեց, եւ վիրաւորեց հիւանդ մը, եւ գիշերապահ մը։ Ոստիկան մը յաջողեցաւ զայն զսպել՝ գետին պառկեցնելով, բայց ձեռքէն վիրաւորուեցաւ փամփուշտով մը եւ օձիքը թող տուաւ։ Խենդը շարունակեց կրակել՝ մինչեւ որ հրդեհի ջրհան մը շարժման մէջ դրուեցաւ ու զայն ողողելով ջուրի տարափի մը տակ, ոստիկանները կրցան զայն ձերբակալել։

Խենդը 60 փամփուշտ պարպած էր, վիրաւորելով 4 հոգի։

ՆԱԽԱՆՁ.— Սափրիչ մը Միլի կը սիրէր Օր. Ռոզը, որ իր օթէլը յանձնած էր Սիմոն Թէկմանի։ Աղջի իրիկուն, սիրահարները երբ թեւ թեւի կը պտըտէին, հանդիպեցան սափրիչին, որ կրակեց անոնց վրայ։ Թեթեւօրէն վիրաւորուած՝ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Իսկ սափրիչը անձնասպան եղաւ այն միջոցին, որ ոստիկանները տունը գացեր էին զայն ձերբակալելու։

ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ.— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց իտալացի երկու անիշխանականներ, որոնք արդէն կը փնտռուէին երկար ատենէ ի վեր։ Կը պատկանէին աւազակային խումբի մը, որուն պետն էր Ֆոլաստրօ անուն նշանաւոր գող մը։ Կը պատրաստուէին Անվէրս երթալ, հոն ալ կողոպտելու համար հարուստ մը, երբ ոստիկանները զանոնք վար առին շոգեկառքէն, Կար տիւ Նորի մէջ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ
կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց
առջինեկին՝ **ԵՐՄՈԳ ԷՑՈՒԱՐԻ**
Լը Կրան Լէն 12 Յունիս 1928

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Կորմիսիի նախկին քաղաքապետը Կիւյեոմ Լարիւ, որ շինութեանց ընկերութիւն մը հաստատած էր, մէկ քանի օրէ ի վեր մէջտեղ չիկար. երկար փնտռտուքներէ յետոյ, անոր դիակը գտնուեցաւ կախուած՝ խրճիթի մը մէջ։

Լարիւ՝ վերջերս դատապարտուած էր մէկ ամիս բանտարկութեան եւ մեծ գումարի մը հատուցման իբր տուգանք, պատերազմական վնասի սուտ յայտարարութեան համար։ Վերաքննութեան դիմած ըլլալով մէկտեղ, ան նախընտրեր է անձնասպան ըլլալ քան թէ բանտ մտնել։

ՀԻՆ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Հինգ տարի առաջ, Լիլ քաղաքին մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէր Օր. Ժան Բոնէլի դիակը, 31 տարու։ Ոճրագործը դեռ անյայտ կը մնար մինչեւ այսօր։ Արդ, անցեալ շաբթու, կին մը, մեռնելէ պահ մը առաջ, կը խոստովանէր թէ ոճրագործը իր ամուսինն է եղած։ Ոճիրը գործուած ժամանակ, անոր ամուսինը դրացի էր Օր. Բոնէլի եւ իրարու հետ կը սիրաբանէին։ Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ։

ՈՃԻ՞Ր ԹԷ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— 16 տարու դպրոցական մը, Կիրակի օր տունէն կը մեկնէր, գետին մէջ լողնալու համար։ Իրիկունը տուն չդարձաւ. ծնողքը կարծեց թէ ան տունէն փախած է։

Աղջի գիշեր սակայն, անոր դիակը գտան գետեզրէն։ Վիզէն գօտի կապուած էր։ Չգիտցուիր թէ տղան ոճրի՞ զոհ գացած է թէ անձնասպան եղած է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՆԳԱՏ ՄԸ ՉՈՒԻՑԵՐԻԱՅԷՆ

Ցուրիխէն Պ. Արթիւր Լօրան ստորագրութեամբ, Յունիս 20 թուակիր նամակ մը ստացանք, որ դառնօրէն կը գանգատի թէ իր առեւտրական ընկերը, Պոլսեցի Գրիգոր Գարակէօզեան, որդի Ռափայէլի, ձմեռն վրայ նստեցուցած է զինքը եւ անհետացած։ «Թէեւ չէի ճանչնար զինքը, բայց ժընեւի իր հայրենակիցներէն մէկուն հեռագրին վրայ, զայն գտայ ծանրապէս հիւանդ վիճակի մէջ, խնամեցի մինչեւ բժշկութիւնը, բայց չաբաչար գործածեց իմ վստահութիւնս»։

Նամակին հետ, Պ. Arthur Laurent մեզի ղրկած է պատճէնը ոստիկանական հրամանագրի մը, որ կը յայտնէ թէ Գրիգոր Գարակէօզեանի առջեւ փակուած են Զուիցերիոյ սահմանները։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Էնվէր փաշա, իր մեծախոհ զատամտութեամբ, որոշեց քաղաքը շրջող պահակախումբին քրիստոնեայ մը միացնել։ Միւսլիմաններուն հետ շրջող քրիստոնեան մեծ երաշխաւորութիւն մը կը ներկայացնէր։ Միայն թէ եթէ …օսէր, կորսուած էր։

Միշէլ Սօթիրիս շաղակրատելու փափաք չունէր։ Բայց այդ պահակախումբին գաղափարը իր …նձկութեան մէջ լուսաւոր գիծ …ը եղաւ։ Ինքը ներկայացաւ եւ …իւրութեամբ ընդունուեցաւ։ Վերապէ՞ս։ Շունչ առաւ։ Այդ վայրը գտնուելէն ի վեր, առաջին …նգամն էր որ յաջողութիւն մը կը …նէր։ Ո՛հ, ծեր աղուէսը չէր …ալեր։ Գիտէր որ ոչինչ պիտի …րգիլէր, բայց եւ այնպէս հոն

պիտի ըլլար, պիտի տեսնէր, պիտի գնահատէր։ Յետոյ…յետոյ, ահաւասիկ թուրք զինուորները, ֆէսերնին ետեւ նետած, փողոցները թափառած ատեննին, խանութներուն առջեւ պիտի կանգնէին.— Ա՛հ, այդ գեղեցիկ խանութները, Սօթիրիսի յաւիտենական երա՛զը— անոնց ձեռքէն առարկաները պիտի առնէր, պիտի քննէր, սակարկէր, յետոյ ի հարկէ պիտի տանէր առանց վճարելու։ Մեծէն մինչեւ փոքրը, կը խորհէր Սօթիրիս, իրար կը կեղեքեն։ Ինքն ալ գոնէ իր բաժինը պիտի ունենար։ Ո՛վ վրէժխնդրութիւն։ Գողցուածը պիտի գողնա՞յ։

Միշէլ Սօթիրիս, նախազգուշութեան համար, փորձեց իր բարեկամը, Անտոնիս, այդ գիշերապահ խումբին մէջ առնել։ Բայց Անտոնիս, խոհեմ եւ նուազ կծծի, մերժեց։ Անտոնիս Եպիրոսէն եկած էր անոր համար որ Վոլոյի մէջ խանութ մը ունէր։ Կը խորհէր թէ կրցածը պիտի փրկէր։ Յոյն մը երբէք չի յուսահատիր, կը պնդէր ան։ Ինքն ալ թուրքերուն հետ լաւ պիտի երթար, պիտի փաղաքշէր զանոնք, երբեմն զուարճալի խօսք մը պիտի նետէր։ Այնքա՜ն տխմար են, երբ չեն սպաններ։

Անտոնիս կը կարծէր թէ թուրքերուն եւ թէ Յոյներուն մէջ մտերմութիւն ունենալ խոհեմութիւն էր։ Թուրքերուն մօտ գիշերապահի մը հետ համաձայնեցաւ, եւ հազար հաճոյակատարութեամբ խնդրեց անկէ որ աչքը իր խանութին վրայ ըլլայ։ Փոխարէնը պիտի հատուցանէր։ Այս յանձնարարութիւնները անհրաժեշտ էին։ Ստուգիւ, թուրքերը կը հաստատէին թէ, քրիստոնեաներու խանութներու շուրջ կը թափառէին, պատրուակելով թէ իրենցն է, մինչդեռ իրականին մէջ կողոպուտի համար էր։ Անտոնիս, միշտ խոհեմ, նոյն յանձնարարութիւնները ըրաւ նաեւ Սօթիրիսի եւ ուրիշ Յոյներու։

Միշէլ Սօթիրիս, տեւեալ մը պէս կը դողար, ամէն օր իր շրջանը կ՚ընէր, եւ կը զգար թէ կրկին վախով մը իր սիրտը կը տրոփէր առաջին՝ կրպակի մը առջեւ առարկայի մը անհետանալը տեսնալ, երկրորդ, զինուորներուն կողմէ իր դիտումներուն նշմարուած ըլլալը։ Որովհետեւ իր գանկութիւնը աչքերուն մէջ պէտք էր տեսնուէր, այն աչքերուն մէջ որ, անհանգիստ, իր սեւ պզտիկ կէտերով մէկ վայրկեանի մէջ հազար անգամ տեղ կը փոխէր։ Կը ջանար իր արտեւանունքները անշարժ պահել, եզուն կը սեղմէր իր ակռաներուն մէջ։ Գործը աւարտելէ վերջ, ինքզինքը կը գտնէր։ Այն ատեն, խումբին ամէնէն զուարթախօսը, կարծած մէկին հետ մեկուսանալով կը խօսէր, զայն զբօսնելներու դաշտը կը տանէր, կը սակարկէր, կը վիճէր հազար խորամանկութիւնով, անձին եւ վայրկեանին համեմատ։

Օր մը, Միշէլ Սօթիրիս, ինքզինքը մոռցաւ կատարելապէս։ Իրիկնամուտին էր, եւ կ՚ուզէր անպայման այդ օրը Բլաթանիա երթալ։ Որովհետեւ այն օրուան թշնամիէն կորզած աւարը կ՚ուզէր ապահով տեղ մը փոխադրել։ Միայն թէ այդ կողոպուտը անկատար կը մնար։ Այն ընկերը որուն հետ քաղաքէն դուրս ելեր էր, սրճարանին առաջքէն անցած պահուն, Անտոնիսի խանութէն առարկայ մը գողցեր էր։ Արծաթէ ժամացոյց մըն էր ան։ Անհանդուրժելի էր այդ։ Ակներեւ էր որ այդ ժամացոյցը Սօթիրիսի կ՚իյնար քանի որ Անտոնիսի խանութին հսկելու հոգը ստանձներ էր։ Ընկերոջը բացատրեց թէ այդ ժամացոյցը իրաւունքով իրն էր։ Ընկերոջը կոպիտ ձեռքին մէջ անոր փայլիլը կը տեսնար, ոգեւորուեցաւ, չի կրցաւ իր ձեռքը զսպել, յարձակեցաւ թանկագին առարկային վրայ։ Վիճաբանութիւն մը ծայր տուաւ, եւ թերեւս Միշէլ Սօթիրիս տեղի պիտի տար, երբ նոյն պահուն երկու սպաներ կ՚անցնէին հրապարակէն։ Անոնցմէ մին քրիստոնեայի մը ձեռքը տեսաւ միւսիւլմանին վրայ, ղայրոյթէն կարմրեցաւ.

— Անկարգապա՜հ, գոչեց միւս սպան անոր ետեւէն, գերմանական շեշտով մը։ Թուրք սպան սուրի հարուածով մը Միշէլ Սօթիրիսը գետին փռեց։ Այս եղաւ խեղճ ազահին վախճանը։ Թերեւս ֆրօզինի բոլոր դժբախտութիւններուն պատճառը այս եղաւ։ Այս դէպքէն վերջ, սպաներէն մէկը, թուրքը Ցօմօքոս ղրկուեցաւ։ Գերմանին չէին համարձակեր դպչելու։ Գործը մարել կ՚ուզէին։ Արդ, այս սպան Ահմէտն էր, որ թերեւս առանց այդ սպանութեան երբեք Լազարինա մտած չպիտի ըլլար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

նը։ Յալտարիս եւ Մէթաքսաս կ'առաջարկեն պահել ներկայ խորհրդարանը։

⁂ Սէրէզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց օրեր առաջ այդտեղ հասած Մոսկուայի վեց գործակալները, որոնք յաջողած էին գործադուլի մղել ծխախոտի եւ շինութեանց բանուորները ու կը ծրագրէին խռովութիւններ ստեղծել։ Պիտի ձերբակալուին նաեւ այն բանթողները, որոնք գործակցած են այս գործակալներուն։ Ասոնց թաքստոցին մէջ գտնուեցան հսզարաւոր կոչեր, որոնք ըմբոստութեան եւ անկարգապահութեան կը հրաւիրէին զինուորները եւ կը հրահանգէին գործակցիլ համայնավարներուն հետ եւ զէնքերը դարձնել կառավարութեան եւ սպաներուն դէմ։

Համայնավարներու Վիէննայի կեդրոնը, արեւելեան Մակեդոնիոյ գործունէութեան համար կեդրոն նշանակած է Սէրէզը, որմէ կախում պիտի ունենան Տրաման, Քավալան եւ շրջակաները։ Սէրէզ իբրեւ համայնավար կեդրոն, մինչեւ հիմա ուշադրութեան առարկայ չէ դարձած եւ հետեւաբար կարելի էր անշշուկ գործել այդտեղ։ Երկու գործակալներ եւս ձերբակալուեցան Նիկրիթայի մէջ։ Սէրէզի բոլոր գործակալները, իրենց հրահանգները կը ստանային ուղղակի Վիէննայէն։

Ռուս-թուրք առեւտրական վէճը

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն, արեւելեան եւ արեւմտեան նահանգներու ապրանքները կը փոխադրուին Պաթում-Կարս ճամբով։ Դաշնագրին գործադրութենէն ի վեր արեւմուտքէն արեւելք մեծաքանակ ապրանք փոխադրուած չըլլալով, կարելի չէ եղած ակնկալուած ձեւով օգտուիլ Պաթում-Կարս ճամբէն։ Արեւելեան նահանգներու, մասնաւորաբար Էրզրումի վաճառականները Պաթում-Կարս ճամբով արտասահման ապրանք ղրկել կ'ուզեն։ Ռուսերը սակայն, կը մերժեն այս դիւրութիւնը, յայտարարելով թէ թուրքեւռուս առեւտրական դաշինքը այդ մասին ոեւէ տրամադրութիւն չի պարունակեր։

«Ազգամ» կը տեղեկանայ թէ տնտեսական գործավարութիւնը Ռուսիոյ հետ բանակցութեան պիտի մտնէ, որպէս զի Կարս-Պաթում ճամբով արտածում կատարելու արտօնութիւն ստանայ արեւելեան նահանգներու թուրք վաճառականներուն համար։

«Լքեալ» գոյքերու աւարը չվերջացաւ դեռ

Գրեթէ ամէն օր նոր «լքեալ» գոյքեր երեւան կը հանուին Պոլսոյ մէջ։ Ասկէ կը հետեւի թէ, կ'ըսէ «Ազգամ», Պոլսոյ մէջ տակաւին մեծ թիւով «լքեալ» կալուածներ կան։ Այս պատճառով կանոնաւոր կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծուի Պոլսոյ մէջ գտնուած «լքեալ» գոյքերը փնտռելու և երեւան հանելու համար։ Այս նպատակով 5000 ոսկիի վարկ մը քուէարկուած է։ Յոյս կայ որ այս գումարին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մեծ օգուտներ ապահովել եւ գոհացում տալ գաղթականներու պահանջներուն, կ'ըսէ թուրք թերթը։

Պուլկար-սերպ մերձեցում

Պելկրատի «Պոլիտիկա» թերթին համաձայն, Սոֆիայի կառավարութիւնը առաջարկած է իրաւարարութեան դաշինք մը կնքել Սերպիոյ հետ։ Պուլկարիա կ'ուզէ միայն որ Սերպիա սկզբունքով համաձայնութիւն յայտնէ, եւ դաշինքի բնագրին խմբագրութիւնն ալ կը ձգէ սերպ կառավարութեան։ Այս լուրը լաւ ընդունելութիւն գտած է հանրային կարծիքին մէջ։ Պելկրատ դեռ չէ պատասխանած այս առաջարկին։

48 հանքագործներ ողջամահ

Սէնթ Էթիէնի մօտ Ռոշ-լա-Մոլիէրի հանքային շրջանին մէջ մեծ աղէտ մը պատահեցաւ։ Շաբաթ առաւօտ ժամը 7.30ին հրդեհ ծագեցաւ Քոնպի հանքին Լա Վարէնի բաժնին մէջ այն պահուն, ուր 570 հանքագործներ կ'աշխատէին։ Աղէտը բոլորովին յանկարծակի տեղի ունեցաւ։ Գործաւորներու աշխատած մէկ նրբանցքին մէջ փլուզում մը առաջ եկաւ, խողովակը գոցուեցաւ եւ վայրկենապէս կրակ ծագեցաւ՝ մուխ եւ ածխային կազ արտադրելով։ Միւս մասին մէջ մնացած բանուորները անմիջապէս ահազանգը հնչեցուցին եւ ընկերութեան ազատարարները, որոնց շուտով միացան Սէնթ Էթիէնէն եկածները, շնչառութեան գործիքներով զինուած, օգնութեան փութացին։

Հանքագործները խելայեղ, օդէ զրկուած ու շնչահեղձ՝ փորձեցին փախչիլ։ Սակայն մօտ 60 բանուորներ մնացին աղէտին տեղը։ Երբ ազատարարները յաջողեցան ճամբայ մը բանալ զանոնք դուրս հանելու համար, արդէն մեծ մասը շնչահեղձ մեռած էր։

Փորձ եղաւ արուեստական շնչառութեամբ վերակենդանացնել զանոնք, սակայն հազիւ քանի մը հոգի կարելի եղաւ փրկել։ 48 հոգի մեռած էին, մեծ մասը ֆրանսացի եւ լեհ։ Այդ հանքին մէջ աշխատող Հայեր չկային բարեբախտաբար։

Երբ աղէտին լուրը հասաւ Պոլիէօ, ուր ընկերութեան շինած տնակներուն մէջ կը բնակին հանքագործներու ընտանիքները, սրտաճմլիկ տեսարան մը պարզուեցաւ։ Կիներ ու մանուկներ սկսան վազել դէպի աղէտին վայրը ողբուկոծով։ Հոն իրարու ետեւէ դիակները դուրս կը հանուէին հանքէն եւ ինքնութիւնը ճշդուելէ յետոյ կառատան մը մէջ կը շարուէին։ Մեծ յուզում կը տիրէ Սէն Թ'Էթիէնի շրջանին մէջ, ուր յիսուն տարիէ ի վեր այսպիսի մեծ աղէտ չէր պատահած։

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ Շաբաթ իրիկուն մեկնեցաւ դէպի Սէն Թ'Էթիէն եւ հանքագործի հագուստ հագած անձամբ քննութիւն կատարեց աղէտին տեղը։ Հոն գացին նաեւ այդ շրջանի նահանգապետը, ծերակուտականներն ու երեսփոխանները։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, զոհերուն թիւն է 57, որոնց 48ը մեռած եւ 9ը ծանրապէս թունաւորուած։ Մեռնողներն են՝ 31 Ֆրանսացի, 11 Լեհ, 4 Մարոքցի, 1 Իտալացի եւ 1 Չեխոսլովաք։ Ասոնցմէ շատերը բազմանդամ ընտանիքներու հայր էին, ոմանք 8—9 զաւակ ունէին։ Մեռնողներու յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր մեծ շուքով։ Հանքագործներու սէնտիկաներ նիւթական աջակցութիւն կ'ընեն զոհերու ընտանիքներուն։

Երկու երեսփոխաններ խորհրդարանին մէջ հարցապնդում պիտի ուղղեն կառավարութեան՝ այս աղէտի մասին։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Մարսէյլի Պ. միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պատանեկան միութեան Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Նիւթ՝ Եռագոյնը պէ՞տք է ընդունիլ որպէս ազգային դրօշակ։ Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ։ Մուտքը Ազատ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ԲԺՇԿ. Միութիւնը երեկոյթ մը սարքած է ի պատիւ Փարիզի համալսարանէն վկայուած առաջին հայ բժիշկ Տօքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի 85րդ տարեդարձին, հովանաւորութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի, վաղը Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Salle des Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28 Rue Serpente։ Տօքթ. Գասպար պէյ Սինապեանի մասին կը խօսի՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան, Ռուսահայ բժշկութիւնը 85 տարիէ ի վեր՝ Փրոֆ. Աղաջանեան։ Մուտքը ազատ է։

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Սեբաստահայերու Նահանգային միութեան Բ. հանգանակութիւը.—

Նշան Համբարձումեան 50, Ա. Կիւրեղեան 20, Վ. Մազմանեան 20, Նազգաշեան քոյրեր 10, Յ. Տէմիրճիպաշեան 10, Տիկ. Շիրակեան 50, Լ. Քըլեան 20, Տէր եւ Տիկին Զատէեան 15, Տիկ. Ա. Մեծատուրեան 10։ Գումար 205 ֆր.։

5 Յունիս Յառաջի ցուցակին մէջ (50 ֆր.) Թէրզեան անունը պէտք է կարդալ Բէյիզեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Հ. Յ. Դ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք։

Լիոն, Դանիէլ Եղբ.— 70։
Մարսէյլ, Ն. Գ.— 70։
Սէթիֆ, Ն. Գ.— 140։
Սէն Սաթիւռնէն, Զ. Գ.— 40։
Մարսէյլ, Մ. Բ.— 10։
Վիլֆրանշ, Յ. Զ.— 70։
Մարսէյլ, Տքթ. Ռ.— 70։
Սէն Շամոն, Կ. Մ.— 10։
Նիւ Եորք, Գործ.— 20 տոլար։
Սուք-Ահրաս, Ա. Խ.— 70։
Գրընոպլ, Լ. Բ.— 70։
Լիոն, Գործ.— 786.60։
Պատ. Քէսինկէն, Խ. Վ.— 50։
Սային տը Ժիռան, Ս. Գ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 800։
Անիէռ, Ա. Ս.— 50։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ Պ. Պ. Արամ Գնդունի, Մանուէլ Կուտուզեան, Գուրգէն Սարաֆեան, Հայկ Սէմէրճեան, Գարեգին Երկանեան, Բարձր Հայքի Հայր. Միութիւն, Գարեգին Անդրէասեան, Աճարոն Ջիրինկիրեան եւ Հ. Յ. Դ. Հրայր խումբ։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿՈՉ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱԻՈՐԷ ՄԸ

«ՀԱՅ ԳԻՐ»Ի ԱՇԽԱՏԱԻՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ձեռնարկած ըլլալով պատրաստելու «Հայկական Նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտարան Հայ Կեանքի» աշխատութիւնս, որուն առաջին հատորը (Ա—Մ) ամբողջացաւ 1911ին, եւ վերջերս Յ եւ Ն գրերն ալ հրատարակուեցան, ասոնք եւս հին ապրանք ըլլալով, կը դիմեմ բոլոր հրատարակիչներուն, հեղինակներուն, խնդրելով որ հաճին հրատարակած կամ հեղինակած գրքերէն մէյմէկ օրինակ ղրկել. գրագէտներուն՝ որ իրենց գրական կեանքը՝ համառօտիւ՝ խմբագրութիւն, թղթակցութիւն այս կամ այն թերթի, իրենց ծածկանունները, եւն. եւն. հաղորդել։ Գործս՝ շարունակութիւնը պիտի ըլլայ հրատարակուածին. ան՝ մինչեւ 1905 տարին կը հասնէր, անկէ ի վեր 23 տարի անցած է եւ ահագին բան տպուած, եւ արդէն սակաւաթիւ օրինակներ կը մնան։ Ուստի պիտի ըլլայ միաձոյլ ամբողջութիւն մը, բարեփոխուած ծրագրով, զեղչումներով եւ յաւելումներով Այբէն՝ Ֆէ, 1512 — 1930։ Հայկական Հարցի, Հայկական Մարտիրոսագրութեան առանձին գլուխներ բացած ըլլալով, կը խնդրեմ նոյնպէս որ այդ նիւթերուն, նոյնպէս հայկական կեանքի վերաբերեալ ինչ գրութիւն որ ունին հայերէն թէ եւրոպական ոեւէ լեզուներով, հաճին ղրկել։— Ինչ որ ստանամ՝ պիտի ծանուցուի մեր «Բազմավէպ»ին մէջ շնորհակալութեամբ։

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ
c/o PAZMAVEB, St. Lazare, Venise, Italie

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «Վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ իզմիրի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Էօտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր Բէթիմնօ, Կրետէ։ Իմացնել «Յառաջ»ի։

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒԼԻՍ 1928

4 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 690 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ "ԱԼԻԱՆՍ„ ՄԸ

Երէկ, ընդհանուր գիծերով շեշտեցինք մեր պարտականութիւնը՝ հայկական գաղութներու հանդէպ։

Առանց կանխակալ կարծիքի, նոյն իսկ հայրենիքին համար առողջ եւ բարգաւաճ համրանք մը ապահովելու համար, մենք պարտաւոր ենք մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել եւ որոշ աշխատանքներ կատարել։

Առանձնապէս՝ նոր սերունդը հայ պահելու հոգն ունինք, ինչ որ կը պահանջէ յատուկ ծրագիր եւ գործ։

Գիտենք. ամէն տեղ ալ կը կատարուին աշխատանքներ, համաձայն իւրաքանչիւր միջավայրի հասկացողութեան եւ կարողութեան։

Բայց եթէ ուզենք լրջօրէն հետաքրքրուիլ, պիտի տեսնենք որ անմիջական պահանջներու ոչ իսկ մէկ տասներորդը գոհացում կը գտնէ։

Ամէնէն տարրականէն սկսելով, դպրոցի շէնքէն մինչեւ դասագիրքը բախտին ձգուած է։ Ո՛ւր որ նկուղ մը կամ ախոռ մը կը գտնեն, աշակերտ կը թխեն։ Եւ ինչ գիրք որ ձեռք անցնի, նոյն իսկ համիտեան շրջանէն մնացած, կը գործածուի իբրեւ դասագիրք։

Միւս կողմէ, գրադարաններ կը բացուին, բայց գիրք չկայ։ Մինչեւ այսօր ալ, «Մոնթէ Քրիսթօ», «Քէօր Օղլու», «Գենովաբէ» կը տպուին եւ կը քշուին։

Ընդհանրապէս խանութպաններ կը վարեն դպրոցները, իբրեւ թաղական կամ հոգաբարձու, ամէն բանին աժանը փնտռելով։ Սկսած՝ դպրոցի շէնքէն, գիրքէն մինչեւ ուսուցիչը։

Յունաստանի մէջ, իբրեւ դպրոց կը ծառայեն գետնայարկ սենեակներ եւ մթերանոցներ, որոնք տարբերութիւն չունին Պոլսոյ ծանօթ բանտերէն,— «Ինչաաթ զօվուշը» կամ «Պէքիր աղա պէօլիւկի»։ Այնտեղ մանուկներ կը թխուին ինչպէս ոչխարները գոմին մէջ, եւ հինգ վեց դասարան դաս կ'առնէ մէկ յարկի վրայ . . .

Անշուշտ աւելի բախտաւոր չեն Սուրիոյ մէջ, ուր որքան մանուկներ դպրոց կ'երթան, նոյնքան ալ փողոցները կը չափեն։

Նիւթական եւ հետեւաբար կրթական խեղճութիւնը պատճառ կը դառնայ որ հայկական ծաղկոցի կողքին բուսնին ուրիշ գոյնզգոյն եւ աւելի փայլուն դպրոցներ,— հրապուրիչ վառարաններ։

Պոլսէն մինչեւ այստեղ վարժուած ենք միշտ մեր թշուառութեան մասին խօսիլ։

Մինչդեռ, ահա բաց աչքով կը տեսնենք որ, անհաշուելի միլիոններ անշարժութեան կը դատապարտուին։ Կամ կը մսխուին բոլորովին տարբեր գետնի վրայ։

Միայն Ֆրանսայի մէջ եղած հայկական հարստութիւնը լիուլի պիտի բաւէր այսօրուան Հայաստանի պետական ծախքերուն։

Անուններ չենք տար, բայց գիտենք որ մէկ ռուսահայ, մէկ թրքահայ եւ մէկ պարսկահայ միլիոնատէր եթէ քով քովի գային եւ իրենց հարստութեան միայն մէկ տասներորդը յատկացնէին, հայկական «Ալիանս» մը կազմելու համար, Հրեաներէն նախանձելու բան մը չպիտի ունենայինք։

Շատ բարի եւ փայլուն առաջադրութիւններ կը վերագրեն մէկուն և միւսին։

Բայց ինչո՞ւ չեն ընդունիր որ, ամէն մէկ յետաձգում՝ կորուստներ կը պատճառէ, անդարձ եւ անդարմանելի։

Ինչ որ կրնար ըլլալ 1923ին, 24ին կամ 25ին, ինչո՞ւ պիտի ձգձգուի 1930ին։ Մանաւանդ որ, դրամը միշտ պատրաստ է, իսկ պայմանները երթալով կը վատթարանան։ Արդէն սերունդ մը հասեր է 1922էն ի վեր, երբ ծայր տուաւ վերջին արտագաղթը։ Սերունդ մը, որուն դիմագիծը շատ աղօտ է, եւ քանի տոտնանք, այնքան պիտի այլանդակուի։

Վերջերս, Ամերիկայի «Հայրենիք»ին մէջ, աշխատակից մը կը շեշտէր .

—«Հայ գիտութեան, հայ գրականութեան, հայ արուեստին, հայ ուսանողութեան ու հայ դպրոցին նուիրուած եւ առողջ, բազմակողմանի, ժողովրդական լայն ու չէզոք հիմերու վրայ դրուած կազմակերպութեան մը պէտքը անհրաժեշտ է այս պահուս, եւ աւելի քան եղած է ո եւ է ուրիշ ատեն»։

Միւս կողմէ, Գահիրէի մէջ, հիմը դրուած է «Կրթական եւ Հրատարակչական համազգային ընկերութեան» մը, որուն ծրագիրը, Մայիս 28ի տօնին, կարդաց գրագէտ-մանկավարժ Լեւոն Շանթը։

Ասոնք միտքեր են որ կ'արծարծուին տարիներէ ի վեր։ Եւ անշուշտ իրականացման կը մօտենան, որքան խօսինք, գրենք ու մանաւանդ գործենք։ Երէկ ունէինք նման ձեռնարկներ,— Պոլսոյ Միացեալն ու Ազգանուէր Հայուհեացը, Թիֆլիսի Հրատարակչականը, Բագուի Մարդասիրականը։ Պատճառ չկայ որ չունենանք այսօր ալ, այդ բոլորին խտացումը, աւելի իրական եւ բազմակողմանի։

Եթէ ունեւոր մը կամ քանի մը ունեւորներ պիտի ձեռնարկեն, պարզ է որ մէկ անգամէն կ'իրագործուի։ Իսկ եթէ ժողովրդական հիմերու վրայ պիտի դրուի, աւելի երկար կը տեւէ, բայց նորէն կը յաջողի։

Խնդիրը ա՛յն է որ բարեհաճինք մէկ ճակատ կազմել, գոնէ ա՛յս գետնին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՛ՒՐ Է ՉԱՐԻՔԸ

Բարեգործականի կազմակերպութեան եւ գործունէութեան նուիրուած յօդուածաշարքի մը մէջ, «Հայրենիք»ի աշխատակից մը երեւան կը հանէ հետեւեալ իրողութիւնները (15 Յունիս).

— «1. Այն Բարեգործականը, որ այժմ գոյութիւն ունի, 1906 թ. Եգիպտոսի մէջ կազմուած Բարեգործականը չէ, այլ նոյնանուն, բայց նոր ծրագրով ընկերութիւն մըն է, վերակազմութեան քօղի մը տակ հիմնուած 1924ին Ժընեւի մէջ։

2. Հին Բարեգործականը, առանց նուիրատուներու կամքն հարցնելու, գրեթէ լռելեայն, դադրած է գոյութիւն ունենալէ՝ իր ամբողջ նիւթական միջոցները փոխանցելով նոր Բարեգործականին։

3. Այս նոր Բարեգործականի ծրագիրը այնպէս է կազմուած, որ ընկերութեան վարչական մեքենան տեւականօրէն մենաշնորհ դարձած է քանի մը աղանդաւորներու եւ անոնց ծառայող խումբ մը մտաւորականներու ձեռքը եւ հիմնապէս անտես առնուած է ուրեմն անդամներու ճնշող մեծամասնութեան կամքը։

Այս պարագան ըմբռնելու համար պէտք է նկատի ունենալ, որ Բարեգործականի բոլոր անդամները հաւասար ձայն չունին, այլ ամէն մարդ այնքան ձայն ունի, որքան դրամ է տուած։ Այնպէս որ ոմանք 10, 15 եւ նոյն իսկ 20 ձայն ունին, իսկ ոմանք ալ մէկական ձայն միայն։

«Եթէ Բարեգործականի ո և է ընդհանուր ժողովի մասնակցելու եկած են, օրինակ՝ 50 պատգամաւորներ եւ ատոնցմէ 45ը միայն մէկական ձայն ունին, որովհետեւ ամսական միայն 5 ֆրանք վճարած են, իսկ միւս հինգէն մէկը «բարերար» անդամ է (10 ձայն), մէկը «պատուաւոր» (5 ձայն), երրորդը ամսական 100ական ֆրանք վճարող անդամ է (20 ձայն), չորրորդը 50ական վճարող անդամ, (10 ձայն), հինգերորդն ալ 25ական ֆրանք վճարող (5 ձայն), այս ուրեմն կը ստացուի այս պատկերը. վերջին հինգ անդամները միասին՝ կ'ունենան 50 ձայն ընդհանուր ժողովին մէջ։ Իսկ միւս ամէնը, այսինքն՝ 45 հոգին միասին, 45 ձայն։ Որով՝ բոլոր հարցերը պիտի կարգադրուին այն առաջին 5 անդամներու կամքով ու հասկացողութիւնով, ընդդէմ վերջին 45ի, հակառակ որ ասոնք իրենց թիւով անոնցմէ 9 անգամ աւելի են, ըլլան ասոնք մինչեւ իսկ աւելի բանիմաց քան առաջինները»։

Ուրիշ խօսքով՝ Բարեգործականը ոչ թէ ժողովրդապետական հիմերու վրայ դրուած ընկերութիւն մըն է, ինչպէս որ են աշխարհի մէջ գրեթէ բոլոր բարեսիրական եւ այլ նման ընկերութիւնները, որոնք կը կառավարուին իրենց անդամներու մեծամասնութեան կամքով ու հակողութեամբ, այլ պարզապէս բաժնետիրական ընկերութիւն մը, ուր խօսքը դրամին եւ դրամի ուժին կը պատկանի եւ ուր փաստօրէն միշտ քանի մը մեծերու (մեծ բաժնետէրերու) պզտիկ փոքրամասնութիւն մըն է իշխողը փոքր (փոքր բաժնետէրերու) անդամներու մեծամասնութեան վրայ։»

ԺԱՆ-ԺԱՔ-ՌՈՒՍՈՅԻ մահուան 150րդ տարեդարձը տօնուեցաւ երէկ։ Ժողովրդավարական սկզբունքները շատ բան կը պարտին մեծանուն մտածողին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

Հայ-կաթոլիկ Եպիսկոպոսներու ժողովը, որ Մայիսի առաջին շաբաթէն ի վեր նիստ կը գումարէր Հռոմի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։ Օրակարգի հարցերուն մէջ ամէնէն կարեւոր տեղը կը գրաւէր Պոլսոյ պատրիարք-կաթողիկոսութեան խնդիրը։ Թուրք կառավարութեան վերջերս բռնած դիրքը եւ Պատրիարքարանի գործերուն միջամտութիւնը կը դժուարացնէին Պատրիարքարանի գործերը։

Ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշեց պատրիարքական աթոռը Պոլիսէն փոխադրել Պէյրութ։ Պապը եւս իր հաւանութիւնը տուաւ այս մասին։ Գալով Պոլսոյ, Պապը հոն պիտի հաստատէ արքեպիսկոպոսական աթոռ մը, առանց եկեղեցական թեմի։

ՍՈՎԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Գոնիայի շրջանին սովը իր սաստկութիւնը կը պահէ եւ, վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը յուսահատական է։ Քաղաքին անասնավաճառանոցը լեցուն է գիւղերէն բերուած լճկան կենդանիներով, որոնք ծախու հանուած են խոտի եւ յարդի չգոյութեան պատճառաւ։ Քաղաքին փողոցներն ալ տնավաճառի երեւոյթ մը ստացած են, գիւղացիներուն կողմէ ծախու հանուած կապերտներով եւ տնական զանազան իրեղէններով։ Այս տեսարանը 1915ին հայ գաղթականներու վիճակը կը յիշեցնէ։

Գոնիայի Առեւտրական Սենեակը շրջակայ նահանգներէն՝ Աֆիոն-Գարահիսարէն մինչեւ Իզմիր, տեղեկութիւններ ուզած է խոտի եւ յարդի գիներու մասին. հասկցուած է, սակայն, որ գիները հոն ալ շատ բարձր են եւ պէտք է միջոցներ մտածուին աւելի աժան հայթայթելու համար։

Ատա-Փազարի Առեւտրական Սենեակէն հաղորդուած է որ 50,000 թոնօ եգիպտացորեն կայ այնտեղ եւ կարելի է Գոնիա փոխադրել։ Հարցում եղած է նաեւ Թրակիոյ նահանգներուն, տրամադրելի արմտիքի քանակը հասկնալու համար։ Գոնիայի Կարմիր Մահիկը Պոլսոյ կեդրոնին դիմում կատարած էր։ Այս վերջինը բացառիկ նիստ պիտի գումարէ, ընդարձակ սահմանի մէջ օգնութիւն մը ընելու համար։

Գոնիայի մէջ անձկութիւնը սկսած է սաստկանալ։ Թղթակցութիւններ կը կատարուին Գարա-Փունար եւ Ճիհան-Պէյլի գաւառակներու սովահար գիւղացիները տեղաւորելու Էրէյլիի եւ Ագշէհիրի գիւղերուն մէջ, որոնք սովէն զերծ մնացած են։ Կարմիր Մահիկը գիւղացիներուն կը յանձնարարէ որ իրենց գիւղերէն չհեռանան, խոստանալով շուտով օգնութեան հասնիլ իրենց։ Բազմաթիւ գիւղացիներ քաղաքը թափուած են եւ կը մուրան։ Ագշէհիրի վաճառականներէն Հաճի Մէհմէտ առատ քանակութեամբ ալիւր տուած է՝ այդ քաղաքը մուրալու գացող գիւղացիներուն։

. ˙ . Իրաւասու անձնաւորութիւն մը յայտարարած է թէ պէտք է ամենախիստ պատժի ենթարկել այս աղէտին պատասխանատուները։

. ˙ . Աֆիոն-Գարահիսարի նահանգին մէջ ալ երաշտութիւն կը տիրէ։ Կ'ըսուի թէ երկրագործները շատ մտահոգ են, վախնալով որ Գոնիայի սովը հոն ալ կը տարածուի։ Աֆիոն-Գարահիսարի գիւղացիները Երկրագործական Դրամատան դիմած են, խնդրելով որ իրենց պարտքին վճարումը յետաձգուի։

. ˙ . Եօնուս Նատի պէյ կոչ կ'ընէ ժողովրդային օժանդակութեան, ըսելով. «Մեր դէմը գտնուած կացութիւնը կատակ չէ։ Անատոլուի դաշտերուն մէջ մահուան դէմ մարտնչող հայրենակիցներ կան։ Մեր ձեռքը գտնուած մեծ ու փոքր բոլոր միջոցներով պիտի օգնենք մեր այդ հայրենակիցներուն եւ այս մասին կը սպասենք մեր կառավարութեան հրամանին»։

. ˙ . Աք-Շէհիրի 4-5 գիւղերը երաշտութենէ սաստիկ կը նեղուին եւ անօթի ժողովուրդը քաղաք գալով կը մուրայ։ Անօթի գիւղերէ խնդրագիրներ, դիմումներ կը հասնին Գոնիա։

Սահակ կաթողիկոս մարզպանին մօտ

Պէյրութի «Ազդակ»էն կը տեղեկանանք թէ վերջերս Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոսը Հալէպէն Դամասկոս երթալով տեսակցած է ֆրանսական մարզպան Հանրի Փոնսոյի հետ։ Կաթողիկոսը մարզպանէն խնդրած է որ Հալէպի հայ գաղթականները զերծ կացուցուին չորս տարուան ճամբու տուրքէն, զոր Հալէպի կառավարութիւնը կը պահանջէ անոնցմէ։ Կաթողիկոսը պարզելով Հայերու տնտեսական ծանր եւ դժուարին կացութիւնը, առաջարկած է որ 1928էն սկսեալ միայն գանձուի այդ տուրքը։

Մարզպանը խոստանալով հանդերձ թէ պիտի աշխատի իր կարելին ընել, թելադրած է որ նման խնդիրներ հետապնդելու եւ Հայերու իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը ապահովելու համար լաւագոյն է դիմել ժողովուրդին կողմէ ընտրուած հայ երեսփոխաններուն։ Պ. Փոնսօ մասնաւորաբար յիշած է անունը Անտիոքի հայ երեսփոխան Մովսէս Տէր-Գալուստեանի։

Կաթողիկոսը յիշած է նաեւ Դամասկոսի հայ գաղթականներու թշուառ վիճակը եւ յայտնած թէ հակառակ քանիցս եղած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՒԻՐԱՊԵՏԱԿԱՆ...

Բարեգործականը փորձեր կ'ընէ իր փղոսկրէ աշտարակէն դուրս ելլելով շփման մէջ մտնելու ժողովուրդին հետ։

Նախ՝ հրապարակային բանախօսութիւն, յետոյ՝ թէյասեղան, ու իբրեւ այս բոլորին պսակումը՝ կիրակի օրուան դաշտահանդէսը։

Այս բոլորը բռնազբօսիկ ճիգեր են։ Բարեգործականը այնպէս ինչպէս կը գործէ այսօր, եւ ինչպէս կ'ըմբռնեն զայն անոր վարիչները, չի կրնար ժողովրդավար ըլլալ։

Այս բացայայտ ճշմարտութիւնը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց վարիչ-պատուիրակը՝ կիրակի օր, Սէնի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, ուր «ժողովուրդ» եւ «երիտասարդութիւն» բառերը ծամծմելէ յետոյ, պոռթկաց իր իսկական մտածումը, բացագանչելով.

— Ինչպէս կ'ուզէք որ Բարեգործականը ժողովրդավար ըլլայ։ Ի՞նչ կ'ըլլար վիճակը այն նաւուն, զոր քիչ առաջ հոս բերաւ մեզ, եթէ բոլորս ալ ուզէինք ուղղութիւն տալ նաւապետին։ ... Նոյնն է կացութիւնը զինուորական ասպարէզի մէջ։ ...Ամէն տեղ նուիրապետութիւն կայ... ։

Եւ հոն ուր նուիրապետութիւնը կը տիրապետէ, խօսքը չի կրնար ըլլալ ժողովրդավարութեան։ Արդիւնաւորումի այդ ջանքերը կը մնան ապարդիւն, քանի՛ չի բարեփոխուիր՝ ղեկավար մտայնութիւնը։

Բարեգործութի՞ւն կ'ուզէք։ Այս ժողովուրդը բարեգործ է ի բնէ, որովհետեւ ծնած է տառապանքի մէջ, մեծցած է անով եւ դեռ այսօր ալ կը տառապի երկրագունդի հինգ մասերուն վրայ։ Ու տառապանքի մէջ թրծուած՝ սրտանուէր կուտայ աւելի տառապածներուն։

Փա՞ստ։ Երէկ Շիրակի համար չխնայեց իր լումաները, հակառակ գործազրկութեան մղձաւանջին։ «Յառաջ»ը առանձին աւելի քան 80,000 ֆր. հաւաքեց։ Այս օր, նոյն աշխատաւոր ժողովուրդը Պուլկարիոյ աղէտին առթիւ տուաւ 71,000է աւելի, դեռ երկու ամիս չեղած։ Վաղն ալ պատրաստ է նոյն զոհողութեան, երբ առիթը ներկայանայ։

Այս ժողովուրդին փրկութիւնը Բարեգործականէն չէ որ պիտի գայ։ «Վսեմաշուք»ներու փառաբանութիւնը թիզ մը հող չապահովեր այս ազգին։ Նուիրապետութեան պաշտամունքով չէ որ թափառական հայութիւնը ազատ հայրենիքի պիտի տիրանայ։

Երիտասարդութիւնը — խօսքս այլասերածներու կամ մանկլաւիկներու մասին չէ — գիտէ իր ճամբան եւ անշեղ կը քալէ դէպի իր իտէալը, որ աւելի վեհ է, աւելի վսեմ ու խանդավառող։

Բարեգործութիւնը իտէալ չէ։

ՀՐԱՆՏ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

52րդ Ցանկ

	Ֆր.
Եւրոպահայ կարմիր խաչի փրիվայի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը (ցանկը յաջորդով)	430.—
Դաւիթ Փանոսեան	10.—
Գումար	440.—
51րդ ցանկին գումարը	71,100.35
Ընդհ. գումար	71,540.35

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐ ՖՐԱՆՔԸ

Վերջապէս կառավարութիւնը անցեալ շաբթու քուէարկել տուաւ խորհրդարանին ֆրանքի պաշտօնական կայունացման հրովարտակը, որու մասին բոլոր թերթերն ալ մանրամասնօրէն գրեցին օրը օրին:

Լրագիր չկարդացող մեր հայրենակիցներէն շատեր վերահասու չեղան թերեւս այդ պատմական իրողութեան մասին, որովհետեւ իսկապէս ոչ մէկ փոփոխութիւն տեղի ունեցաւ գործնականին մէջ: Մէկուկէս տարիէ ի վեր փաստօրէն հաստատուած արժէք մը օրինապէս նուիրագործուեցաւ, ուրիշ ոչինչ:

Դրամական այս վերանորոգումը կատարուեցաւ 1926 Յուլիսին գումարուած մասնագէտներու ժողովի թելադրութեանց համաձայն եւ կէտ առ կէտ գործադրուեցաւ անոնց պատրաստած ծրագիրը, անցնելով երեք հանգրուաններէ.—

1. Նախակայունացման շրջան —1926 Յուլիսէն մինչեւ 1926 Դեկտեմբեր— կայունացման յարմարագոյն սակը որոշելու համար.

2. Կայունացման շրջան — 1927 Յունուարէն 1928 Յունիս — անգլիականը 124.02 ֆրանքի սակով.

3. Օրինական կայունացում, որ հրատարակուեցաւ անցեալ շաբաթ:

Այս երեք շրջաններու ալ տեւողութեան միջոցին դահլիճը հետեւեցաւ միեւնոյն մասնագէտներու ժողովի հետեւեալ հրահանգներուն եւ գործադրեց զանոնք խղճմտօրէն.—

1. Պետական պիւտճէի հաւասարակշռում նոր տուրքերով.

2. Երեսուն պարտքերու հաստատում, կամաւոր կերպով եւ անկախ գանձային վարչութեան մը միջոցաւ:

3. Օտար դրամներու եւ ոսկիի պահեստի բազմացում կամ ներքին փոխառութեամբ և կամ արտօնութիւն տալով Պանք տը Ֆրանսին ոսկի գնելու եւ այդ նպատակաւ անսահման դրամատոմսեր հրապարակ հանելու:

4. Միջազգային պարտքերու կարգադրումով:

Ելմտականնախարարը՝ Փուանքարէ՝ կէտ առ կէտ եւ զօրաւոր ձեռնհասութեամբ գործադրեց այս ծրագիրը, որ նախապէս գրեթէ անիրականանալի կը համարուէր և ցոյց տուաւ թէ Գ. Հանրապետութեան մեծագոյն մարդոցմէ մէկն է ինք: Իր դահլիճը պատմութեան մէջ պիտի կոչուի «ֆրանքի դահլիճը»:

Ֆրանքի նոր արժէքն է 65.5 միլիկրամ, այսինքն 100 ֆրանքը 6.55 կրամ ոսկի (90/100 քարաթ կամ 22/24). դրամատոմսերու փոխանակութիւնը տեղի պիտի ունենայ ձոյլ ոսկիով (Gold Bullion Standard) եւ յառաջիկային կոխուելիք արծաթ դրամները պայմանադրական արժէք միայն պիտի ունենան, մանրուքի դիւրութեան համար:

Այսպիսով ուրեմն Ֆրանսան կ'որդեգրէ միամետաղեան դրութիւնը, իբր հիմք ընդունելով միայն ոսկին, ինչպէս Ամերիկայի մէջ: Պատերազմէն առաջ Ֆրանսան երկմետաղեան էր, այսինքն թէ՛ ոսկին եւ թէ արծաթը կ'ընդունուէին իբր դրամական հիմք եւ որովհետեւ արծաթի եւ ոսկիի գիներուն իրարու հետ ունեցած համեմատութիւնը շատ փոփոխական էր, յաճախ անպատեհութիւններ կը ծագէին:

Պատերազմէն առաջ Պանք տը Ֆրանսի դրամատոմսերու քանակը սահմանափակուած էր օրէնքով, մինչդեռ նոյն դրութեամբ նա իրաւունք ունի անսահման քանակով դրամատոմս հրապարակ հանելու, բաւական է որ մշտապէս հարիւրին 35 համեմատութեամբ պահեստի ոսկի մետաղ ունենայ իբր երաշխաւորութիւն: Այս դրութիւնը մեծապէս կը նպաստէ վարկի առաձգականութեան, որ միշտ տրամադրելի պիտի ունենայ բաւականաչափ շարժուն դրամագլուխ:

Պանք տը Ֆրանս իր նախապատերազմեան ոսկիի պահեստը վերգնահատելով ըստ նոր արժէքի, յառաջացաւ 17 միլիառ ֆրանքի մօտ տարբերութիւն մը, որ անցաւ Պետական Գանձի հաշւոյն եւ այսպիսով պետութեան տալիքը քան միլիառէն իջաւ երեք միլիառի:

Ըստ վերջին հաշուեկշիռի, Պանք տը Ֆրանս ունի այսօր 29 միլիառ ֆրանք ոսկիի փոխարէն 59 միլիառի դրամատոմս եւ 12 միլիառի տալիք, ինչ որ կ'ընէ հարիւրին 40 համեմատութեամբ ոսկի:

Ոսկեայ ֆրանքն ստեղծուած է 1360ին Յովհաննէս Բարի թագաւորի ժամանակ եւ այն ատեն կ'արժէր 12ուկէս ֆրանք: 1584ին այդ միեւնոյն ոսկիին փոխարէն վճարուեցաւ 3 ֆր.: 1795ին Ազգային Սահմանադիր Ժողովը այդ արժէքը մէկ ֆր.ի իջեցուց եւ այսօր ալ կ'արժէ 20 սանթիմ: Ուրեմն ամէն 200տարին անգամ մը անդամահատուած է խեղճ ֆր.ը սկզբնական արժէքին միայն մէկ վաթսուներորդն (12ուկէս ֆրանքի փոխարէն 20 սանթիմ) է որ կը ներկայացնէ այսօրուան ֆր.ը: Եթէ ուրեմն երեւակայենք դրամատէր մը, որ 1360ին 62,500 ֆրանք ունէր եւ ապրէր մինչեւ այսօր, իր այդ հարստութիւնն այսօր պիտի ներկայացնէր միայն 100 ֆրանքի հարստութիւն մը:

Խորհրդարանական վիճաբանութեանց ժամանակ, պետական սնանկութիւն բառն արտասանուեցաւ եւ Փուանքարէ անմիջապէս պատասխանեց թէ այդ բառը պէտք էր արտասանել պարտադիր արժէքի (cours forcé) քուէարկման ժամանակ, այսինքն պատերազմի սկիզբը: Այժմեան կայունացումը փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կացութեան մը նուիրագործումն է եւ եթէ 1360էն ի վեր ֆրանքը պարբերաբար կորսնցուցած է իր արժէքը, ամէն անգամ ալ պատերազմներն եղած են պատճառ: Պետութիւնն ամէն պատերազմի ժամանակ ստիպուած է անհագին ծախքեր ընել հայրենիքի պաշտպանութեան համար եւ որովհետեւ պետութիւնը ժողովուրդին ամբողջութիւնն է, պատերազմէն յետոյ ամէն անհատ կը տուժէ իր բաժինը յումպէտս վատնուած եւ ցնդած այդչափ ծախքերէն:

Շատեր կը հարցնեն արդարեւ թէ քանի որ պատերազմէ առաջուան մէկ ֆրանքին փոխարէն այսօր 20 սանթիմ միայն կը վճարուի, ո՞վ շահեցաւ մնացեալ 80 սանթիմը, եւ սակայն չեն խորհիր թէ ով հոգաց այդչափ անհամար քանակութեամբ ռազմամթերքի եւ այլ ծախքերն եւ ինչով փոխարինուեցաւ ամբողջ հինգ տարիներ ժողովուրդի անգործութեան պատճառով յառաջ եկած մնասը:

Եթէ պետութիւնն ունենար բաւականաչափ պահեստի գումար եւ կամ թէ Գերմանիան ի վիճակի ըլլար վճարելու պատերազմական հատուցումը, բնականաբար այս արդիւնքին չպիտի յանգէր ֆրանքը: Բայց ոչ Ֆրանսան այդչափ ծախքեր ընելու կարող էր եւ ոչ ալ Գերմանիան կրնար այդչափ մնաս հատուցանել: Հետեւանքն այն եղաւ որ ամէն անոնք որ պահանջ կամ դրամատոմս ունէին, անոր 4/5ը կորսնցուցին եւ մնացին միայն 1/5ովը: Ինչպէս միշտ կը պատահի, եղան այնպիսիներ որ չտուժեցին պատերազմէն, ինչպէս կալուածատէրերը կամ ոսկի ունեցողները, եւ ուրիշներ ալ որ թէ դրամ կորսնցուցին եւ թէ արեան բաժին տուին, բայց կարելի չէ ուրիշ կերպ վարուիլ և ամէն պատահականութիւն նախատեսել ու ամէնուն ալ գոհացում տալ:

Շատեր կը կարծէին թէ օրինական կայունացումը պիտի բարձրացնէ կենսամթերքներու գինը: Բայց ինչպէս Պելճիքայի մէջ կայունացումէն յետոյ, նոյնպէս ալ այստեղ բարեբախտաբար պատճառ չկայ որ ապրուստը սղէ: Ընդհակառակն կը յուսացուի թէ տրամադրելի դրամագլուխներու հրապարակ հանուելովը, գործերը նոր զարկ պիտի ստանան եւ ուեւէ լուրջ պատճառ չկայ որ ապրանքները սղեն: Եթէ գտնուին ապրանքներ որ աւելի արժեն, անոր պատճառը ֆրանքի կայունացումը չպիտի ըլլայ ապահովաբար:

Պատերազմէն առաջ 100 ֆր. արժող կենսամթերքները 1927 Յուլիսէն ի վեր արժած են 600էն 645 ֆրանք, իսկ արհեստագործեալ նիւթերը 670էն 680: Ուրեմն՝ Ֆրանսայի մէջ պատերազմէն յետոյ կեանքը սղած է 25—30 առհարիւր համեմատութեամբ. այսինքն 1 ֆր. արժող առարկայ մը փոխանակ այժմեան ֆրանքով 5 ֆր. արժելու, կ'արժէ 6,25էն 6,50 ֆր.: Առոր ալ պատճառը գործաւորողչէքի աւելի բարձր գնահատումն է. ուրիշ երկիրներու մէջ, ինչպէս Գերմանիա, Անգլիա կամ Ամերիկա սղութեան այդ համեմատութիւնը 30—50 առհարիւր է եւ բոլոր պայմանները նկատի ունենալով, այսօր Ֆրանսան Եւրոպայի մէջ ամէնէն աժան երկիրն է ապահովաբար:

Մ. Տ.

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XII

Օսմ. կայսրութեան պատմութիւնը լիքն է քրիստոնեայ ժողովուրդների զանգուածային դաւանափոխութիւններով: Մի քանի հարիւր կամ հազար ընտանիքներից բաղկացած Օսմաններին վաչկատուն ցեղը կարճ ժամանակամիջոցում ուռճացաւ եւ հզօրացաւ՝ իր ճանապարհի վրայ եւ իր բնակութեան շրջանում ընկած օտար ցեղերին իր հետ ձուլելով՝ նախ եւ առաջ բռնի իսլամացման ճանապարհով: Եթէ այսօր յոյն, հրեայ, հայ, վրացի եւ այլ ժողովուրդները ժառանգութեան իրաւունք ներկայացնէին Թիւրքութեան մէջ կլանուած համապատասխան ազգային զանգուածների համար՝ Թիւրքիայից պատմական յիշատակ միայն կը մնար:

Սակայն ոչ միայն Թիւրքերն են ոչ-մահմետական ցեղերի հաշւին ուժեղացել՝ նրանց բռնի իսլամացնելով՝ այլ եւ Պարսիկները, Թաթարները, Արաբները, Քիւրտերը, Լազերը եւլն.: Շատ դէպքերում էլ քրիստոնեայ զանգուածներն «ինքնաբերաբար» են մահմետականացել՝ իրաւազուրկ ռայայի անարգական եւ դժոխային վիճակից ազատուելու համար:

Այս գարհուրելի պայմաններին տակ, Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնեայ ժողովուրդները դարերի ընթացքում հիւծել, ուժասպառ են եղել, իսկ մի քանի ժողովուրդներ էլ, ինչպէս օրինակ Աղուանները, իսպառ անհետացել են պատմութեան թատերաբեմից:

Առանձնապէս շատ են տուժել այս պատուհասից հայ և վրացի ժողովուրդները: Այսօր իսկ Լազիստանի շատ վայրերում կարելի է հանդիպել գիւղերի եւ գիւղախմբերի, որոնց բնակիչների հայկական ծագման յիշողութիւնը պահպանուած է բազմաթիւ սովորութիւնների եւ աւանդութիւնների մէջ, թէեւ նրանք, ըստ ամենայնի ուծացած հայ ազգայնութիւնից, իրենց լազ են համարում և հայութեան մասին լսել իսկ չեն ուզում: Բացի սրանից, կան հայութիւնից դարձած մի շարք քրդական ցեղեր, որոնք ոչ միայն հին հայկական սովորութիւններն են պահել մինչեւ մեր վանքերի ուխտագնացութիւնը, այլեւ իրենց տոհմային անունները: Բայց սրանք էլ, հայկական ջարդերի ժամանակ իսկ, իրենց գազանութիւններով յետ չմնացին միւս քրդական ցեղերից:

Նման դէպքեր կարող են արձանագրել եւ Վրացիք Աջարիայում, Լազիստանում և այլուրեք:

Արդ, կարո՞ղ ենք մենք այս ուծացած, հայութիւնից իսպառ հրաժարուած ցեղակիցների անունից ժառանգական իրաւունքներ առաջադրել Լազիստանում, Քըրդաստանում կամ ուրիշ վայրերում: Կարող ենք, ի հարկէ... ծիծաղելի դառնալու պայմանով: Որովհետեւ ո՞վ կարեւորութիւն կուտայ մեր իրաւունքին կամ պահանջներին, երբ «մահմետական հայերն» իրենք հայութեան մասին լսել չեն կամենում:

Ահա ճիշտ այս վիճակում էին գտնւում Ախալքալակից Ռուսների տիրապետութեան պատճառով հեռացած «մահմետական վրացիները»— թո՛ղ որ այդ հեռացումների թւում կային և շատ մահմետականներ, որոնց վրացի յորջորջումը ոչ մի կերպ փոխել չի կարող:

Վրաց հրապարակագիրները պնդում են, որ այս «մահմետական Վրացիներին» Ռուսները զոռով են քշել Ախալքալակից, եւ որ այս գործում, մի բան որ մեծանուն հայ էլ վատ դեր է կատարել: Չենք վիճում այս տեղեկութեան դէմ, որովհետեւ հանգամանօրէն ծանօթ չենք 1828ի արտագաղթի պայմաններին: Բայց մենք հիմքեր ունենք նրա հանդէպ վերապահ լինելու:

Մեր հիմունքներից մէկն այն է, որ Ադրիանապոլսի դաշնագրութիւնից անմիջապէս յետոյ, ռուսաց կառավարութիւնը մի քանի անգամ կոչեր է ուղղում Ախալքալակից հեռացած մահմետականներին, որ վերադառնան իրենց տեղերը: Եթէ Ռուսները պիտի վերադարձի հրաւէր կարդային «մահմետական Վրացիներին»՝ ինչո՞ւ էին նրանց բռնի հեռացնում: Իսկ եթէ պիտի հեռացնէին՝ ինչո՞ւ էին նորից յետ կանչում:

Մեր մի ուրիշ հիմունքն էլ այն է, որ ռուսաց կառավարութիւնը թոյլ չէր տալիս, որ հայ գաղթականները տիրանան հեռացածների լքեալ գոյքերին, որպէս զի վերջիններիս սեփականատիրական իրաւունքը պաշտպանուած լինի: Այդ իմաստով նա հրահանգներ է տալիս Ախալքալակի իր ներկայացուցչին՝ Դրեշերին՝ եւ նրանից հաւաստիացում ստանում, որ Հայերը գրաւել են այն գիւղերը միայն, որոնք մինչեւ մահմետականների արտագաղթն էլ գրեթէ ամայի եւ անմարդաբնակ էին: Այդքան նրբանկատ չեն լինում կառավարութիւնները հանդէպ այն տարրերի, որոնց բռնի վտարման ծանր որոշումն են կայացնում:

Սակայն, անգամ եթէ անհերքելի փաստ էլ համարելու լինինք, որ ռուսաց կառավարութիւնը բռնի հեռացրել է Ախալքալակի մահմետականներին՝ սրանից բնաւ չենք կարող եզրակացնել, թէ այդ մահմետականները Վրացիներ էին: Որովհետեւ թէ՛ վտարուածների եւ թէ նրանց մնացորդների վերաբերմունքը դէպի Վրաստանը եւ Վրացիները միանգամայն բացասում է նրանց վրացիութիւնը:

Մինչեւ ռուսական տիրապետութիւնը Ախալքալակի «մահմետական վրացիներն» ամենամեծ պատուհասն էին իրենց համար, եւ իրենց սխրագործութիւններով բնաւ յետ չէին մնում հայկական ջարդերի պատմութիւնից մեզ ծանօթ քրդացած «Հայերից»: Աթաբագութեան ժամանակ, երբ իսլամական կրօնը դեռ չէր տարածւել Ախալքալակում, նրանք իրենց անընդհատ պատերազմներով ուժասպառ էին անում վրաց թագաւորներին. իսկ փաշայութեան ժամանակ, իբրեւ «մահմետական վրացիներ», աւազակաբարոյ լեռնականների հետ միասին շարունակ ասպատակում էին Վրաստանի գիւղերն ու քաղաքները, կոտորելով տղամարդկանց, առեւանգելով գեղեցիկ կանանց եւ թալանելով ու աւերելով ամէն ինչ որ հնարաւոր էր:

Աւելի՛ եւս հետաքրքրական է նրանց հետեւորդների վերաբերմունքը դէպի Վրաստանը: Մօտ մի դար ռուսական տիրապետութեան տակ, Վրացիների հետ կողք-կողքի, ապրելուց եւ նրանց ազգայնացման քարոզներին ենթարկւելուց յետոյ՝ «Ախալցխայի եւ Ախալքալակի մահմետական ազգաբնակութեան (իմա «մահմետական վրացիների») ներկայացուցիչները» 1918 թ. Ապրիլ 13ին միաձայնութեամբ քուէարկում եւ Թիւրքական հրամանատարութեան են ուղարկում մի բանաձեւ, որի մէջ կարդում ենք.

«Նկատի ունենալով,

«1.— Որ Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը կայսրութեան բոլոր ժողովուրդներին ինքնորոշման իրաւունք է տուել (մինչեւ անկախ պետութիւն կազմելը և ուրիշ պետութեան միանալը),

«2.— Որ Ախալցխան եւ Ախալքալակ գաւառները մինչեւ 1828 թիւը մօտ երեք դար Թուրքիոյ իշխանութեան տակ մնալուց յետոյ, այդ թւին բռնի անջատուել են նրանից,

«3.— Որ այս գաւառների մանմետական ազգաբնակութիւնը Թիւրքական ծագում ունի եւ երբեք իր բարոյական եւ հոգեւոր կապերը չէ խզել Թիւրքիայի հետ: Եւյլն., եւյլն.:

«... Որոշեցին՝

«... Աչքի առաջ ունենալով, որ մահմետականները չեն կարող խաղաղ ապրել Անդրկովկասի եւ մանաւանդ Վրաստանի կազմի մէջ՝ խնդրել Թուրքիոյ կառավարութենէն, որ հաշտութեան դաշնագրով միացնի իրեն ամբողջ Ախալցխա գաւառը եւ Ախալքալակ գաւառի մի մասը:

«Սոյն որոշումը կայացած է լիակատար համաձայնութեամբ «յիշեալ» գաւառների մահմետական ազգաբնակութեան, որ պատրաստ է... մինչեւ վերջին մարդը եւ փամփուշտը կռւել ազատութեան եւ իրաւունքի համար: Ազգային ինքնորոշման իրաւունքի հիման վրայ, Ախալցխա եւ Ախալքալակ գաւառները, որոնց մէջ մահմետականները մեծամասնութիւն են կազմում, նկատել հենց հիմիկւանից միացած Թիւրքիային, եւ անմիջապէս ձեռնարկել այս ակտը փաստօրէն իրականացնելու գործին, հաղորդելով այս մասին Կովկասեան Կառավարութեան ի գիտութիւն(*):

Այս որոշման տակ ստորագրել են Ախալցխա եւ Ախալքալակ գաւառների մահմետականութեան Ազգային, Գաւառային եւ Գաւառակային Գործադիր Կոմիտէների 40 անդամները:

Սրանք ձեռնարկներն են — եւ վրացական ազգային պրոպագանդին ենթարկւած ձեռնարկները — այն «մահմետական Վրացիների», որոնց իբր թէ Ռուսները վտարել են Ախալքալակից, եւ որոնց անունից վրաց հրապարակագիրները, Ժորդանիայից սկսած մինչեւ ազգային-ռամկավար Գվազավան, ճղակոտր են լինում՝ «հարկադրաբար» լքուած Ախալքալակը Վրաստանի իշխանութեան տակ պահելու համար...

Պարզ է, որ վրաց հրապարակագիրները ձուածեղի համար չեռացած սկաւառակին են համբուրում: Սակայն ո՞վ կարող է հաւատալ այդ տեսակ համբոյրների անկեղծութեանը...

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Տես «Վաւերագրեր եւ նիւթեր...» էջ 310, ընդգծումներն իմս են Ա. Ջ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՖԻԼԻՊԷ, 24 Յունիս.— զարճըքի կայարանէն վեր, պալքաններ, ինքնաշարժի ժամուան մագլցում մը եղաւ, հասնելու համար կիւրիշթէ գիւղաքաղաքը, հայ մարդ մը, քառասուն րիէ ի վեր գեղահիւս գորգեր գործէ, զարդարելու համար րիկեան փարթամ սրահները: Նեցի վարպետը՝ Յովհաննէս ղոսեան ընտրեր է, լեռներու գին մէջ ծուարած այդ եւ պտղաւէտ վայրը, ուր րու անցքերուն եւ քաղաք ճամբաներուն վրայ ծաղկած լազան մրգենիները կը յիշե վանի այգեստանը:

Կէս դար առաջուան այդ գիւղը, մեծցած, քաղա վերածուած եւ ծանօթացած խարհի, մանաւանդ ամերիկ գորգի վաճառականներուն, կապուած են փանակիւրիշ հետ, միլիոններու գործառ թիւնով: Չորս մեծ գործարան րու եւ հարիւրի չափ տուն մէջ, հազարաւոր ձեռքեր ան եւ ճարտարօրէն հէնքերու աչքի անհետեւելի արագութ կը կապեն գոյնզգոյն հանգ ները, յօրինելու համար գորգեր:

Գործի պահուն լուռ է ծարանը, միայն պրկուած լա վրայ խաղացող մատները բեւի երաժշտութիւնով մը կը ցնեն սրահը: Կարմիր այտ պուլկարուհիներ, շարք շարք տած յիսունի չափ հորերու (կեահ) առջեւ, ճարպիկութեա կը հիւսեն գորգերը՝ որոնք բեռ մինչեւ քառասուն քա կուսի մեդրի կը հասնին:

Հայեր են բոլոր գործար տէրերը եւ հայ դրամագլ գործողը: Իբրեւ օրավարձ, եօթնուկէս միլիոն լեվա կը րեն այդ գործարանները աշխ տող ձեռքերուն: Բոլոր նիւթ բուրդ, մետաքս, աւազն եւն. հայթայթուին պուլկարիայէն այդպէսով ամերիկեան տոլ ներու առատ մը կուգայ ցնել պուլկար տնտեսութիւնը:

Փանակիւրիշթէն, քանակի սակէտով չկրնալով բաւարար թիւն տալ ամերիկեան գո հայ վաճառականներու պահ ջին՝ որ ստիպուեր է ճիւղաւոր շրջակայ գիւղերն ու քաղա ները, դէպի Պթա, Պանիա, Փ տոփ, Քիլիսուրա, Սոփութ, Զ թիցա, Քոփրիշթիցա, Միրք րով այսօր Պուլկարիան, առաջին կարգի ապրանք (13 հանգոյց մէկ քառակուսի մ նաչափի մէջ) կ'արտադրէ տա կան (6000) վեց հազար քա կուսի մեդր գորգ:

Եւ կ'ապրի ու կը գործէ կաւին Հայրիկը պուլկար գորգի ճարտարարուեստին, վա լելով յարգանքը ժողովուրդի կառավարութեան: Յովհաննէս Պ ղոսեան հակառակ նիւթական ա կութեան եւ լեզու չգիտնալ քանիցս այցելած է փարիզ Լոնտոն՝ շուկայ գտնելու համ իր արտադրած ապրանքին, այսօր եթէ նիւթական բար ները կը վայելեն դրամատէրնե փառքը կը մնայ իրեն:

Յովհաննէս Պօղոսեան 189 փանակիւրիշթէի մէջ իբրեւ գ ծարան ունեցած է ախոռի տեղ մը, որ այսօր իբրեւ մայ կը ծառայէ քովը շինուած հս գործարանի ձիերուն: Վարպ կրցած է սակայն հետաքրք

ՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

Կիրակի օր Բարեգործականը ...ւագնացութիւն մը կազմակեր...ած էր։ Բարեգործութեան մէկ ...անակն ալ անշուշտ այս է։ Ընօ...ներուն հաց, ծարաւիներուն ջուր ...այթայթելու համար, չի բաւեր ...եծածախս պաշտօնէութիւն մը ...ահել եւ շաբաթը չորս օր տե...կագիր տեղացնել թերթերուն՝ ...րծունէութեան մը մասին, որուն ...ը 20 տարի առաջ տեսնուած է, ...ացեալն ալ ապագային կը պատ...ն։ Իսկ ներկային՝ պէտք է գոր...ել օրը օրին։ Օդերը տա՞ք են։ ...էտք է զովացնել Բարեգործական ...րքերը, տաք պահելու համար ...նոց սիրտերը. էականը այս է. ...յս ալ բարեգործութեան եղա...կային պահանջն է։

Եւ արդէն, իր պաշտօնէու...եան թոշակը կոկելով, կեդրոնա...ն վարչութիւնը «չէզոք»ներու ...անձնելով (ռամկավարները կու...ակցական չեն նկատուիր) եւ այլ ...իթներով, ան՝ ցոյց տուաւ թէ՝ ...ժամանակին ու բարքերուն հա...ով գիտէ ինքզինքը ձեւել։

Ուրեմն, Բարեգործականը այս ...րակի նաւագնացութիւն - դաշ...ահանդէս մը սարքած էր։

* * *

Մասնակցողները՝ առտուն ...նուխ հաւաքուած էին Թիւի...րիի նաւամատոյցը. բայց գէշը ...ն է որ, հոն երկու նաւամա...ոյց կայ։ Կարգադիր մասնա...ումբը՝ ժողովուրդը հաւաքած ...ո հո՛ն, ուր նաւը չպիտի հանդիպէր։ Երկարապասումէ մը յետոյ միայն, սխալը հասկցուեցաւ ու ժողովուրդը տեղափոխուեցաւ միւս նաւամատոյցը՝ Հետեւանքը եղաւ փոքր դժգոհութիւն մը։ Անոնք որ շատ կանուխէն փութացեր էին նաւամատոյց, ամէնէն առաջ նաւ մտնելու համար, ետեւը մնացին, տեղափոխութեան հետեւանքով։ Քրիստոսի օրէնքը գործադրուեցաւ պարզապէս. «Եղիցին առաջինք յետինք եւ յետինք առաջինք»։

* * *

Առաջին նաւը լեցուած էր արդէն եւ ասեղ ձգելիք տեղ չի չկար։

Կարգադիր աղա մը դեռ կը յամառէր մարդ թխել մէջը։ Ու իրար անցաւ, պոռաց, հրահանգեց ի զուր ու ճարահատ՝ հրամայեց ներկայ ոստիկանի մը.

— Ներս թխէ՛ սըւոնք։

Ոստիկանը սակայն, որուն գլխէն տաք ու պաղ շատ ջուր են թափեր, նայեցաւ մարդուն դէմքին, կ'երեւի, զուշակեց թէ՝ որ եւ է բացատրութիւն ըմբռնելու ընդունակ չէ. չըսաւ նոյն իսկ թէ՝ հոս, Թուրքիա չէ, ոչ ալ Հայաստան. պարզապէս չէ-զոքութիւն յայտարարեց։

Յետոյ հասկցուեցաւ որ ժողովուրդին դրամով վարձուած երկրորդ նաւը յատկացուած էր Բարեգործականի իշխաններուն եւ «մասնաւոր»ներու։

* * *

Նաւերը վերջապէս ժամը 1ին անվտանգ հասան Ժիւվիզի։ Անօթի ժողովուրդը տեղաւորուեցաւ եղաններուն առջեւ։ Ուշ մնացողները ժամերով սպասեցին ոտքի վրայ։ Բոլորն ալ կերան առանց կշտանալու։ Առատ գինի կար, ճերմակ ու կարմիր։ Բայց խմող չեղաւ. հասարակ էր։ Իսկ փաշային կողմէ հրամցուած շամփանիան, որ եւ է շրթունք չթրջեց։ Օդը տաք էր, ու մինչեւ որ մարդ ձեռքը շարժէր, գաւաթը կը ցամքէր։

Եղանակին «անխուսափելին» Մալէզեան՝ դպրոցական տարեվերջի ճառ մը արտասանեց, «վսեմաշուք»ներու սեղանին առջեւ։ 40 հոգի որոնք փութացեր էին գինքը ծափահարելու, բան չլսեցին, իսկ լսածնին ալ չհասկցան. սակայն նորէն ծափահարեցին։ Օրէնքը ամէն տեղ ալ տեր է յարգուի, վերջապէս։

Նոյն միջոցին, ծառի մը շուքին տակ մէկը նստած, ձեռագիր մըկը կարդար։ Նաւագնացութեան ներբողականն էր, զոր առջի օրուընէ պատրաստած էր...։

...յնիսկ Ֆէրտինանտ իշխանը, ո...ւն այցելութիւնը քաջալերիչ ե...ած է իրեն համար։ Առաջին գոր...ն յաճախորդը եղած է Նոյնինքն ...ւլկարիոյ իշխանը։ Պետութեան մի...գաւ Պօղոսեան իր գործերը տա...ած է Ընվէրսի ցուցահանդէսը եւ ...ն հռչակ շահած։ Յետոյ արտա...րգ կորովով մը շինած է գործի ...րտարարուեստական կամուրջը ...Մերիկայի եւ Պուլկարիոյ մի...ւ, որուն շնորհիւ բարեկեցիկ եւ ...այծառ գիրք մը ունի Փանա...իւրիշթէ քաղաքի բնակչութիւնը։ ...յս յաջողութեան մէջ, վարպե...ն ներցուկ է եղած իր զաւակը, ...ղոս Պօղոսեան։

Փանակիւրիշթէի կառավա...կան շրջանակին մէջ՝ Հայ նա...ձեռնարկին յոբելեանը տօնելու ...ռագրութեան առթիւ, «Փանա...րսքի Սլաս» պուլկար թերթը 8 Մայիս թիւին առաջին էջին ...այ դրած էր նկարը վարպետին, ...ն էջը յատկացնելով անոր կեն...գրութեան եւ երկրին համար ...տագրած բարիքներուն։

ՊԱՊԻԿ

ՋԷՆՔԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՏԻԹՐՈՅԹ, (Սեփ. թղթկց).— Զօր. Սմբատ Քալիֆօրնիայէն Տիթրոյթ եկած ըլլալով, կայարանը դիմաւորուեցաւ երեք հարիւրէ աւելի հայրենակիցներու կողմէ, մեծ մասով Տարօնցիներ։ Հիւրը ողջագուրուեցաւ Զօր. Սեպուհին հետ բոլոր ներկաները ինքնաշարժերով մեկնեցան Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ակումբը, ուր կոմիտէին եւ ուրիշներու կողմէ եղան բարի գալուստի ուղերձներ։ Տէլթէյ, Թաղամասի հայկական գաղութը հաւաքուած էր Դաշնակցութեան շէնքին մէջ եւ դուրսը խռնուած բազմութիւնը տեղ չէր գտներ։

Յունիս 17ին Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական միութեան կողմէ տրուեցաւ հացկերոյթ մը «Ազատամարտ»ի սրահին մէջ։ Կը նախագահէր Զօր. Սեպուհ։ Ատենապետ Պ. Ա. Գալուստեան ժամը 2ին ժողովը բացուած յայտարարեց նուագախումբի առաջնորդութեամբ, «Լուսին չկար» ռազմերգով։ Առաջին խօսքը առաւ Տօքթ. Ս. Բէշիշեան, փառաբանելով ազատութեան ռազմիկները։

Արտասանութենէ մը յետոյ, Վասպուրականի վերաշինութեան միութեան կողմէ Պ. Գ. Շաղոյեան ուրախութեամբ յայտնեց որ առիթ կը տրուի ողջունելու իրենց մարտական եւ եղբայրակից Տարօնցիները։ «Գաղափարի եւ գործի միակերպ հաւատքը եղած է Տարօնցիին եւ Վասպուրականցիին խտէալը։ Այս երեւոյթը մեզ միացուցած եւ արեան մկրտութիւնով շաղախած է, այդ վսեմ հաւատքով։ Վասպուրականցին ու Տարօնցին կող կողքի քալեցին երէկ եւ պիտի քալեն վաղը ազատութեան ճանապարհէն»։

«Կռուեցէք տղերք» երգէն յետոյ Տարօն-Տուրուբերան միութեան կողմէ խօսեցաւ Սասունցի ընկեր Գիսակ, պանծացնելով ազատութեան գաղափարը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ողջոյնի խօսքեր ըրաւ ընկ. Կ. Թանտըճեան։

Վերջին խօսքը առաւ զօր. Սեպուհ՝ «Փէտայի ընկեր, այսպէս կ'ուզեմ կոչել քեզ. այս բառը աւելի իմաստ կը պարունակէ, քան «զօրավար» տիտղոսը։ Կը մնայինք անյիշատակ թէ դու եւ թէ ես եթէ չըլլար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը. իսկ երբ ծնաւ Դաշնակցութիւնը, ծնաւ եւ ապրեցաւ ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարը, առանց անոր չէր ըլլար զօր. Անդրանիկ եւ զօր. Սմբատ»։ Դաշնակցութիւնը եղաւ մեր ներշնչարանը եւ մենք դարձանք ֆէտայիներ եւ զօրավարներ, այն ուխտով որ վաղը եթէ մեզ պարտականութեան ասպարէզը հրաւիրէ, պիտի երթանք, նուիրուելու այն մեծ գաղափարին որը Հայաստանի ազատութիւնն է»։

Խնջոյքին երկրորդ մասը յատկացուեցաւ աճուրդի, խմբական երգերու եւ հայկական պարերու, որոնց մասնակցեցան Տէր եւ Տիկին Զօր. Սմբատը եւ Սեպուհը։

Նիւթական զուտ շահը հազար տոլարէն աւելի եղաւ, որ պիտի յատկացուի, միութեան անունով Հայաստանի մէջ դըպրոց-արհեստանոցի շինութեան։

Սմբատ կարճ ուղերձով մը իր յարգանքը յայտնեց ազատութեան համար ինկած բոլոր կռուողներուն։

Ատրուշան

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անգործներու թիւը հետզհետէ կը նուազի Փարիզի մէջ։ Կառավարական պաշտօնաթերթին մէջ Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւն մը՝ հետեւեալ թիւերը ցոյց կուտայ։

Մինչեւ Յունիս 23, արձանագրուած անգործներու թիւն է 1978, որուն 1474ը այր, եւ 504ը կիներ։ Նախանցեալ շաբթուան ընթացքին՝ նպաստ ստացող անգործներուն թիւն էր 2340, որով մէկ շաբթուան ընթացքին՝ 362ի նուազում մը կ'արձանագրուի.

Նոյն թուականին, Փարիզի (քաղաքին) նպաստամատոյցը կը համրէր արձանագրուած 1150 անգործներ, (805 այր եւ 345 կին), մինչ նախանցեալ շաբթու 1341 էր, 191 հոգիի նուազում մը ուրեմն։ Փարիզի արուարձաններուն մէջ 402 հոգի անգործ։ 33 հոգի աւելցած։ Բայց ամբողջ նահանգին մէջ 158 անգործներ պակսած են։ 9284 հոգիներ, որոնք զանազան պաշտօններու խնդրանք տուած էին, գոհացում չեն ստացած։ Ասոնցմէ 5795ը այրեր են, 3489ը կիներ։ Նախանցեալ շաբթու, անոնց թիւն էր 10,629։ Գործ փնտռողներու թիւը ուրեմն, պակսած է 1300։

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Բնակարաններու տագնապը, որուն դէմ կառավարութեան մշակած օրինագծին գլխաւոր կէտերը տուած էինք, լրջօրէն շահագրգռած է պաշտօնական շրջանակները։ Փարիզի Թաղապետական խորհրդականներէն Ռաուլ Պրանդոն, իր կարգին հարցում մը ուղղած էր Քաղաքապետական Վարչութեան։ Կ'ուզէր գիտնալ թէ՝ ներկայիս, որքա՞ն վարձու բնակարաններ կան, եւ ի՞նչ գիներով վարձու տրուած են։

Վարչութիւնը կը յայտնէ թէ ի վիճակի չէ ուզուած տեղեկութիւնները տալու եւ կը գոհանայ հաղորդելով վիճակագրութիւն մը, որ պատրաստուած կալուածատէրերու սէնդիկային կողմէ, ցոյց կուտայ 1914ի վարձու բնակարաններուն թիւը եւ անոնց վարձագինները։

Տարեկան 12.000 ֆրանքէն վեր վարձքով՝ 1500 յարկաբաժին։ 2000 յարկաբաժին՝ 9-12,000 վարձքով, 4000 յարկաբաժին 6-9000 վարձքով, 23,000 յարկաբաժին 3-6000 վարձքով, 963,000 յարկաբաժին 3000էն վար վարձքով, որոնց 877,000ը 1000էն ալ վար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԵԹՐՈՆ

Շաբաթ օր հանրօգուտ շինութեանց նախարար՝ Անտրէ Թարտիէօի ներկայութեամբ, բացումը կատարուեցաւ մեթրոյի նոր կայարանին՝ Ռիշլիէօ-Տրուօ։ Ստորերկրեայ գիծերուն ամէնէն մեծ կայարանն է, որուն բացումով սկիզբը կը դրուի լայն ծրագրի մը իրականացման։ Այս նոր կայարանին քարափին երկարութիւնն է 105 մեդր, մինչ միւս կայարանները շինուած են 75 մեդր երկարութեամբ։ Այս նոր յատակագիծը պիտի կիրարկուի նաեւ նոր շինուելիք եւ հին բայց կարեւոր կայարաններուն մէջ։ Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ կառքերուն թիւը բարձրացնել 5էն 7ի, հետեւաբար նաեւ հարիւրին 40 համեմատութեամբ աւելի ճամբորդներ փոխադրել մէկ անգամէն։

ԳՈՐԾԱՎԱՐ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Թիֆլիսի մէջ անձնասպան եղաւ Ալեքսանդր Գեգեչկորի, խորհրդային Վրաստանի հողագործական գործավարը։

1918ին, Հիւս. Կովկասի քաղաքացիական կռիւներուն ատեն վիրաւորուած ըլլալով, աջ ոտքը կտրուած էր։ Հինգ տարի յետոյ նորէն հարկ եղաւ կտրել։ Միշտ բժշկական խնամքի տակ էր։ Ընդհակառակը վար իյնալով, կը կոտրի կտրուած ոտքին ազդրոսկրը, ինչ որ խորապէս կը ցնցէ իր ջիղերը։ Միեւնոյն ատեն կը տառապէր հիւծախտէ։ Հակառակ բժշկական պատուէրին, չէր ուզեր ձգել իր ծանր աշխատանքները։

Խորհրդային թերթերը գնահատելով իր արժանիքները, կը մեղադրեն իր անձնասպանութիւնը, իբրեւ հակայեղափոխական ձեռնարկ...

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

ՓՐԱԿԱ.— Այս տարի աւարտեցին հինգ հայ ուսանողներ, 3ը համալսարանէն, իսկ 2ը առեւտրական բարձրագոյն վարժարանէն.– Համալսարան աւարտողներն են, Պաղտասար Մինասեան (վարդապետ բնագիտութեան), Մարտիրոս Աղապապեան եւ Գրիգոր Էքսէրճեան (Մագիստրոս դեղագործութեան)։

Յատկապէս ուշագրաւ է Սասունցի Մարտիրոս Աղապապեանի յաջողութիւնը։ Դեղագործական ճիւղի այլազան ցեղերու պատկանող 73 ուսանողներէն միայն երեքը այս նիշով աւարտեցին, Մարտիրոսը եւ երկու չեխ ուսանողներ։

Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՕԹԸ ՖՐԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ.— Ամիէնի մէկ գիւղին մէջ, զարհուրելի ոճիր մը գործուեցաւ։

Պօքանի մէջ, Սէլին 70 տարու եւ Մարի 64 տարու, երկու քոյրեր, փոքր նպարատուն-սրճարան մը կը բանեցնէին։ Կիրակի կէսօրէն վերջ, յաճախորդ մը ներկայացաւ եւ գաւաթ մը գարեջուր ուզեց, ու ֆրանք մը տուաւ։ Եւ մինչդեռ եօթանասուննոց պառաւը ֆրանքին վրան տալու համար, դրամարկղ կ'ուղղուէր, յաճախորդը քաշեց կացին մը որ իր զգեստին տակ պահած էր եւ ուժեղ հարուածով մը՝ ջախջախեց անոր գանկը։ Ձօնը իյնալով մեկտեղ, օգնութեան աղաղակներ արձակեց։ Ոճրագործ այս անգամ, ածելիով մը անոր կոկորդը կտրեց։ Նոյն բախտին արժանացաւ նաեւ անոր քոյրը որ օգնութեան փութացեր էր։ Յետոյ հանդարտօրէն, ոճրագործը որ 19 տարու ստահակ մըն էր, խուզարկեց դրամարկղը ուր միայն 7 ֆրանք կար, առաւ ու փախաւ։ Բայց շուտով ձերբակալուեցաւ ու խոստովանեցաւ թէ դրամ ճարելու համար սպաննած էր։

ՍԵՒ ԳՈՅՆԸ ՉԷՐ ՍԻՐԵՐ.— Տաքերուն հետ, ոճիրներն ալ սկսան շատնալ ու նոր տիպարներ երեւան գալ։ Երիտասարդ իտալացի մը, կիրակի առտու յարձակեցաւ սեւամորթի մը վրայ եւ ատրճանակով ծանրօրէն վիրաւորեց զայն։ Սեւամորթը Պուլվար տէ Իդալիէնէն կ'անցնէր հանդարտօրէն, երբ իտալացին՝ կատաղօրէն դուրս խոյացաւ ու նետուեցաւ անոր վրայ։ Ձերբակալուելէ յետոյ, նախ յայտարարեց թէ՝ չէր սիրեր սեւամորթները. իսկ հարցաքննութեան ընթացքին, լալով ու պաղատելով յայտնեց թէ՝ «Քանի մը օրէ ի վեր, սեւամորթ մը գինքը կը հալածէր, եւ թէ ինքզինքը պաշտպանելու համար էր, որ կրակեր էր անգործին վրայ»։

Ոստիկանական քննութիւնը երեւան հանեց որ ոճրագործը չէր ճանչնար իր զոհը, բայց քանի մը օրէ ի վեր ենթարկուած էր ջղագարութեան եւ կը կարծէր թէ բոլորը գինքը կը հալածեն։

ԻՇԽԱՆ ՓԱՔԻՐԸ.— Պրիւքսէլի մէջ, ատենէ մը ի վեր, քսան տարու երիտասարդ մը, մտածելած տեղը կը ներկայանար իբր իշխան Վիկտոր-Նաբոլէոն, որ տասն եւ հինգ տարու է։ Միեւնոյն ատեն հրապարակաւ փաքիրական փորձեր կը կատարէր եւ ներկայացումը աւարտելէ յետոյ, այցաքարտը կը բաժնէր, որոնց վրայ գրուած էր «իշխան Վիկտոր-Նաբոլէոն»։

Քանի մը օր առաջ ալ, հասարակաց վայրերու մէջ, խնջոյքներ սարքեց օրագրողի մը ընկերակցութեամբ, որ իր աշխատակցած թերթին մէջ, հրապարակեց «իշխան»ին սխրագործութիւնները։ Այս յօդուածներուն վրայ, ոստիկանութիւնը իրար անցաւ, քննութեան ձեռնարկեց ու ձերբակալեց ինքնակոչ իշխանը։ 22 տարու հրեայ երիտասարդ մըն է, որ փորձանք դարձած էր իր ընտանիքին գլխուն։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀ ՄԸ

Ճակատագրական ձախորդութ...ւնը անակնկալ ձեւերով կը ...տնուէր։ Յետոյ, Նախկին «քեհ...ն», Ստեփանը, ներկայ չարիք...ը հին պատճառներու մէջ փն...եց եւ վճիռ արձակեց թէ գիւ... Միշէլ Սօթիրիսի ագահութիւ...կը քաւէր,

Այս վերջինին մահը իր բարե...մին, Անտոնիսի նպաստեց միայն, ...Միշէլի գիակը գտաւ, եւ որուն ...իր իսկ ժամացոյցը որ վէճին ...սպաններուն միջամտութեան ...հուն գետին ինկեր էր։ Ստու..., Անտոնիսի գլուխը լաւ էր։ ...ց եւ այնպէս ինքզինքը լաւ ...եկամ ձեւացուց։ Յաջորդ օրը ...ը տալու համար Բլաթանիա ...ց։ Հոն, հակառակ իր պաղա...նութեան, ուժգնօրէն ցնցուեցաւ։ Իր հօրը մահուան օրն իսկ երիտասարդ քոյթին անհետացեր էր, իրէն հոն չէր այլեւս, եւ իրենց եղբօրորդին, Կոստանդինը, կարելի չէր գտնել։ Ազգականները, դաշտին ամէն անկիւնը փնտռտուքներէ վերջ, յանկարծ այն գաղափարը ունեցան թէ այս տղաքը Լազարինա վերադարձած էին։ Տակաւին նախորդ օրը, փոքրիկ Իրէնը իր մօրը համար կը հառաչէր։ Կոստանդինի հայրը եւ հօրեղբայրը ճամբայ ինկան։ Անտոնիս, ժամացոյցին իրեն պատկանելովը հանդերձ, փափկանկատութիւնը ունեցաւ զայն Ֆրոզինի յանձնելու համար, ճամբորդներուն տալու։ Ինչ որ ալ ըլլար հանգուցեալին վրայէն գտնուած իր մըն էր եւ մանաւանդ անոր մահուան պատճառը։ Պարզուկ նամակ մը կ'ընկերանար ժամացոյցին։ Տխրօրէն կ'ըսէր թէ պզտիկ ծանը օր մը այդ ժամացոյցը պիտի կրէ, եթէ, ինչպէս որ կը կասկածէր, երկու ճամբորդները քօյթին իր տունը չգտնէին։

Երկու ճամբորդները Լազարինայի դռներուն մօտ մահուան միայն հանդիպեցան։ Ասոնք, սպաննուած այն վաճառորդներն էին որոնք Թուրքերը ծառերուն կրթնցուցեր էին։ Գալով միւս զոյգ մը ճամբորդներուն, յաւելուածաբար կախուած էին։ Ո՛չ, շատ հաւանական չէր որ Ֆրոզին, քաղաքէն դուրս իր եղբրական փնտռտուքներուն պահուն, ժամացոյցը կարենար ձեռք ձգած ըլլալ։ Եւ սակայն այս լուրը իր սրտին մէջ վճռական որոշումներու ծնունդ տուաւ։

Գալով Միշէլ Սօթիրիսի վրան եղած միւս առարկաներուն, ոչինչ կարելի եղաւ փրկել։ Խեղճ Սօթիրիս իր մահուընէ վերջ իսկ, իր ագահութիւնովը տառապեցաւ։

Թեսալիոյ մէջ տարօրինակ առեւտուր մը ի գործ կը դրուէր։ Ոչնչացնելու հաճոյքին համար չէր որ միշտ կողոպտեր էին. շահու գաղափարը ուրիշ քանի մը գործնական մտքերու խորհիլ տուեր էր։ Քանի մը գինուորներ շրջիկ վաճառորդ եղան, ըսել կ'ուզեմ թէ գողնալէ վերջ, հաճոյքի համար կը ծախէին։ Լարիսայի մէջ շատ մը վաճառատուններ, մաս առ մաս, մրցակից գրպաններու մէջ փոխադրուեր էին։ Ուէ նախապատմութիւն չի կար. ամէն ինչ կ'անցնէր։ Տուներուն կղմինտրները հազար հատը տասը տրախմիի կը ծախէին, տախտակները քսան սանթիմի։ Ինչ որ տեղւոյն վրայ չէր ծախուեր, կառքերով դէպի գիւղերը կը փոխադրուէր։ Այդ յանկուցիչ նիւթերը գիւղացիներուն կը հրամցնէին, եւ նոյնիսկ կը պարտադրէին։ Ապրուստը շահիլ պէտք է եւ մարդ-որսէն գինուորները այնքա՛ն քիչ վճարուած են։

Թուրքերը, որոնց քրիստոնեաներուն հանդէպ ընթացքը կը զօվաբանէր Թուրք ժամուլը, իրենք զիրենք անգամ չէին խնայեր։ Իրենց սպաներն իսկ կը կողոպտէին։ Բարձրաստիճան սպայ մը, երկու հետեւակով, Տօմոքոսէն Տէրվանֆրքա գացած ատեն, կէս ճամբան յարձակում կրեց եւ հետեւակները ուժէ կերպով չդիմադրեցին։ Սպաները ձիերէն վար կ'իջեցնեն, անոնց համազգեստը կը հանեն եւ վրանին գտնուած բոլոր արժէքաւոր առարկաները կը կողոպտեն։ Սպաները հետիոտն, կիսամերկ Տօմոքոս կը վերադառնան, մինչդեռ յափշտակիչները իրենց ակամայ յաճախորդներուն քով կը վազէին։

Այդ բռնաւորուած յանկուցիչ կառքերը, ազատօրէն Թեսալիոյ մէջ կը շրջէին։

Որպէսզի չմորասպանութիւնք թէ ընթերցողին գուշը շարժելու համար ըստ դիպուածի կը հնարենք, միայն այնպիսի իրողութիւններ կը թուենք որոնց ճշգրիտ ըլլալը հաստատել դիւրին է։ Երբ Միշէլ Սօթիրիսի մահէն վերջ անոր սիրելի ցնցոտիները հանեցին, իր հօգին անպայման գերագոյն ծամածռութիւն մը ունեցաւ։ Սպաներէն նուազ զարդարուած, անոնցմէ նուազ չտառապեցաւ սակայն։ Իր վզէն մետաքսեայ կապոյտ թաշկինակը խնամով քակեցին։ Ոչ իր ֆէսը, ոչ ալ բաճկոնը թողուցին վրան։ Այս կանխազգոյշ մարդը գրաւումէն ի վեր Թրքական զգակը կը կրէր։ Ա՜հ, եթէ գողերը գիտնային։ Սօթիրիս իր գդակին երիզին ներքին մասին մէջ հազար տրախմի արժող թղթադրամ մը կարած էր։ Ընկասկած, Միշէլ Սօթիրիսի ակռաները պիտի կճրտային իր անձին ամենալաւագոյն մասը կազմող այդ ստուերուն փոխադրութիւնը տեսնելով։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

խոստումներուն՝ ցարդ տեղաւորման աշխատանքներուն չէ սկըսուած: Պ. Փոնսօ իր քարտուղարը անմիջապէս ղրկած է վրանաքաղաքները՝ քննելու համար կարօտ գաղթականներու վիճակը եւ կայաններու դրութիւնը: Նոյնպէս մարզպանին ուշադրութեան յանձնած է Պէյրութի էշրէֆիէ թաղին մէջ եկեղեցիի եւ դպրոցի շէնքերուն անհրաժեշտ պէտքը եւ խնդրած որ պէտք եղած հրահանգները տրուին անոնց շինութեան համար:

Չեխեան նախարարական տագնապը

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս քաղաքական կուսակցութեանց պետերուն հետ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ՝ նախարարական նոր տագնապին առթիւ: Հետզհետէ ընդունեց նախորդ վարչապետ Զայիմիսը, ազատական կուսակցութեան խորհրդարանային վարիչ Սոֆուլիսը, հրաժարեալ ելմտական նախարար Քաֆանտարիսը: Սոֆուլիս թելադրեց որ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը տրուի Վէնիզէլոսի, քանի որ անոր կուսակցութիւնը աւելի մեծ ուժ կը ներկայացնէ խորհրդարանին մէջ եւ քանի որ անոր նամակն էր պատճառ նախարարական տագնապին: Սոֆուլիս ըսաւ նաեւ որ իրաւունք պէտք է տալ Վէնիզէլոսի՝ խորհրդարանը լուծել նախագահական հրամանագրով, քանի որ դեռ Ծերակոյտ չէ կազմուած:

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս ընդունեց նաեւ Միխալաքոփուլոսը, զօր. Մէթաքսասը, Ցալտարիսը, Փափանասթասիուն եւ Վէնիզէլոսը: Ցալտարիս եւ Մէթաքսաս հակառակ են խորհրդարանի լուծուելուն: Միւսները այս մասին համակարծիք են Վէնիզէլոսի: Քաղաքական շրջանակներու մէջ գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ Վէնիզէլոս պիտի կազմէ իր հինգերորդ դահլիճը: Վերջին հեռագրի մը համաձայն, Քոնտուրիոթիս Վէնիզէլոսի յանձնած է վարչապետութիւնը:

Պուլկարիոյ պարտքերը յետաձգուած

Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Սոֆիայի միջդաշնակցային յանձնաժողովը հաղորդեց պուլկար կառավարութեան թէ՝ Փարիզի Դարմանումներու Յանձնաժողովը նկատելով վերջին երկրաշարժներուն հետեւանքով Պուլկարիոյ կրած վնասները, որոշեց յետաձգել յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին գանձուելիք մասնավճարին վճարումը: Գալով միւս վեցամսեայ վճարումին, Դարմանումներու Յանձնաժողովը իրեն կը վերապահէ նոր քննութիւն մը կատարելու իրաւունքը, ստուգելու համար Պուլկարիոյ վճարման կարողութիւնը, ու եթէ հարկ տեսնէ, անոր ալ յետաձգման որոշում պիտի տայ:

Իտալիա եւ Աւստրիա հաշտուած

Ստէֆանի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ այս օրերս Մուսոլինիի եւ Աւստրիոյ վարչապետ Զայփէլի միջեւ նամակներ փոխանակուեցան՝ երկու կառավարութեանց յարաբերութիւնները նախկին մտերմական վիճակին բերելու համար: Իր նամակին մէջ Զայփէլ կ'ըսէ թէ Աւստրիոյ համար խնդիրը պարզապէս մշակութային բնոյթ ունէր, ինք միշտ Իտալիոյ ներքին մէկ խնդիրը նկատած է Վերին Ատիճէի հարցը եւ այն կարծիքէն է թէ անոր բնակիչները իրենց բաղձանքներն ու գանգատները պէտք է Հռոմ ներկայացնեն:

Վարչապետը կ'աւելցնէ որ Աւստրիոյ պատասխանատու անձնաւորութիւնները միշտ զգուշացած են խառնուելու Իտալիոյ ներքին քաղաքականութեան եւ թէ ապագային ալ այդ ընթացքին պիտի հետեւին: Անոնք երբեք չեն մասնակցած հակիտալական ցոյցերուն եւ չեն քաջալերած զանոնք:

— Եթէ ոչ - պատասխանատու տարրեր կը փորձեն նոր ցոյցեր կազմակերպել, կառավարութիւնը պիտի հակառակի ատոր իր բոլոր միջոցներով:

Նամակներու փոխանակութենէն յետոյ, Մուսոլինի հրաման տուաւ Վիէննայի իտալական դեսպան Աւրիթիի որ իր պաշտօնատեղին վերադառնայ:

ՉՈՐՍ ՎՐԱՑԻՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԱԾ

Անգլիական գործակալութիւն մը Պաթումէն կը տեղեկանայ թէ գնդակահարուած են չորս պաշտօնեաներ, որոնց մէկը մաքսատան տնօրէնը, որովհետեւ գործակցած էին մաքսանենգներուն:

Նաւային մեծ տողանցք Հավրի մէջ

Երէկ Հավրի առջեւ տեղի ունեցաւ ֆրանսական նաւային մեծ տողանցք մը, որուն մասնակցեցան 80 զանազան մարտանաւեր: Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկ երէկ առաւօտ Փարիզէն մեկնեցաւ դէպի Հավր, ուր հասաւ ժամը 10.45ին:

Ի պատիւ Նախագահին ընդունելութիւններ եղան Քաղաքապետարանին եւ Առեւտրական սենեակին մէջ: Կէսօրին Պ. Տումէրկ ճաշեց «Տիւքէն» յածանաւին մէջ, յետոյ այցելեց «Ժան տ'Արք» դպրոց-նաւը, ու անցաւ «Ժակուար» թորփիլահալածին մէջ, որուն վրայ պարզուեցաւ նախագահական դրօշակը: «Ժակուար»՝ շրջապատուած «Ուրական» եւ «Սիմուն» թորփիլանաւերով, անցաւ երկու գիծի վրայ ծիածանի ձեւով շարուած 80 մարտանաւերու մէջէն: Ամբողջ տողանցքի ընթացքին, 100 օդանաւեր — ջրօդանաւ, ռմբաձիգ օդանաւ, հետազօտիչ սաւառնակ եւն. — շրջան ըրին ծովուն վերեւ: Տողանցքը վերջացաւ ժամը 16.30ին, երբ Հավրի մէջ նոր քարափի մը եւ նոր աւազանի մը բացումը կատարուեցաւ:

Տողանցքին մասնակցեցան մարտանաւեր թէ Ատլանտեանի եւ թէ Միջերկրականի նաւատորմիղէն: Երկար տարիներէ ի վեր այսքան մեծ ռազմափորձ տեղի չէր ունեցած:

Ո՞ւր են աղէտեալները

Նոպիլէն և ընկերները փնտռելու համար կորսուեցան խիստ արժէքաւոր դէմքեր՝ բեւեռախոյզ Ամունտսէն, օդանաւորդ Կիլպօ, Տիթրիքսէն, Քիւվէրվիլ, Վալէթ, Պրազի, որոնցմէ լուր չկայ 15 օրէ ի վեր: Արդիւնքը եղաւ ա՛յն, որ մինչեւ հիմա միայն Նոպիլէ ազատուեցաւ. զինքը ազատող շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ մնաց աղէտեալներուն մօտ. իսկ վերջին անգամ կորսուեցաւ ռուս օդանաւորդ Պապուշքին, որ «Մալիգին» խորհրդային նաւուն վրայէն թռած էր դէպի բեւեռ: Գումար՝ ութ հոգի կորսուած, մէկ հոգի ազատուած:

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Կրասին» սառնաբեկ նաւը յաջողած է փրկել Լունտպորկը եւ Վիյլիէրիի խմբակին մարդիկը: Այս լուրը դեռ չէ հաստատուած: Միակ ստոյգ լուրն այն է թէ Յուլիս 1ին «Կրասին» մինչեւ 80 մղոն մօտեցած էր յիշեալ խմբակին գտնուած տեղին: Օսլոյէն հեռագիր մը կ'ըսէր թէ Ամունտսէնի մարմինը գտնուած է Նորվեկիոյ ծովուն մէջ: կառավարութիւնը կը հերքէ այս լուրը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին: 60 Rue des Ecoles, Chohe Parisienne մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ:

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՏՇԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

8 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ»

ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

կը նախագահէ **ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ**

նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով: Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պ. Միութիւնը իր հիմնարկութեան դ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, 15 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շափ Պօն Թէաթրի մէջ:

կը ներկայացուի՝ **ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ**

բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ երգեր: Մուտքը ազատ է:

կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի առնել այդ օրը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին, 84 Rue Chapeի Թատերասրահը կովկաս. պետ. Թատրոններու դերասաններ՝ Տիկիններ ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ, ԱՍՏՂԻԿ եւ ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ Սթուտիայի ղեկավար Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ:

կը ներկայացնեն՝ **ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ (ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻՆ)**

իսկ կիրակի երեկոյ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը

ՓՈՂՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ եւ **ՀԷՔԵԱԹԸ**

ԳԻՆԵՐԸ.— Բացի պատուոյ տօմսերէն, Ա. կարգ 15, Բ. կարգ 10 եւ Գ. կարգ 6 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 7.30-ին Café de la Paixի սրահը: Կը խօսի՝ Ընկ. Մինաս Ճիհանեան: Նիւթ՝ Հայ-Բրտական կնճիռը: Ներկայանալ անդամատետրով:

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մարսէյլի Պ. միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը՝վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Պատանեկան միութեան Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ: Նիւթ՝ Եռագոյնը պէ՞տք է ընդունիլ որպէս ազգային դրօշակ: Կը հրաւիրուին հայրենակիցներ: Մուտքը Ազատ:

Լիոնի Կայծակ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy, բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ իր միրի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Էօտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր Բէթիւնօ, կրնայ: իմացնել «Յառաջ»ի:

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՅՈՒԼԻՍ
1928

5 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 691

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԽԻ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԾՈՎԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական նաւատորմը առջի օր Հավրի առջեւ կատարեց հանդիսաւոր տողանցք մը, որուն մասնակցեցան 80 մարտանաւեր եւ 100 օդանաւեր:

1914էն ի վեր առաջին անգամն է որ ա՛յսքան մեծ թիւով նաւային ուժերու համախումբ ցուցադրութիւն կը կատարուի Ֆրանսայի մէջ: 1925ին Շէրպուրկի առջեւ կատարուած տողանցքին մասնակցած էին 6 զրահաւոր, 12 ընդծովեայ եւ 20 թորփիլանաւ միայն, բոլորն ալ հին տիպարի մարտանաւեր, որոնք հետզհետէ կը քաշուին հրապարակէն:

Մինչդեռ այս անգամուան տողանցքին մասնակցեցան վերջին դրութեամբ շինուած նոր ռազմանաւեր՝ 8—10,000 թոնոնոց յածանաւեր, 2400 թոնոնոց թորփիլահալածներ, 1500 թոնոնոց թորփիլանաւեր, եւ 600—1400 թոնոնոց ընդծովեաններ:

Պատերազմէն ի վեր Ֆրանսա մեծ ճիգեր կը թափէ զօրաւոր նաւատորմ մը կազմելու համար: Ընկղմած կամ հինցած մարտանաւերուն տեղ նորը շինելու համար յաջորդաբար 11 անգամ վարկ քուէարկուեցաւ եւ ցարդ 290,000 թոնօ տարողութեամբ զանազան նաւեր շինուեցան կամ շինուելու վրայ են: Այսօր կէս միլիոն թոնօ տարողութեամբ նաւատորմի տէր դարձած է Ֆրանսա:

Զինադադարէն ի վեր մեծերը պայքարի մէջ են՝ ծովերու տիրապետութեան համար: Անգլիա, Ամերիկա, Ճափոն, Ֆրանսա եւ Իտալիա իրարու հետ մրցումի ելած են՝ զօրաւոր նաւատորմ ունենալու համար:

Ֆրանսա եթէ ծովային ուժ ունենար, ԺԸ. դարուն աշխարհի մեծագոյն գաղթային պետութիւնը պիտի դառնար: ԺԹ. դարուն յաջողեցաւ տիրանալ գաղթային կայսրութեան մը, որ կը տարածուի մօտ չորս միլիոն քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ, 50 միլիոն բնակչութեամբ: Անգլիայէն վերջ երկրորդն է: Այժմ այդ կայսրութիւնը ընդարձակելու մասին չէ որ կը մտածէ, այլ զայն պահելու:

— «Եթէ Ֆրանսա այնքան ուժգնօրէն կապուած է իր ծովային զինուորական ուժին, եւ ա՛յնքան փճռած թոյլ չտալու որ անիկա քայքայուի, պատճառը պաշտպանել չէ փառատենչութիւններ, որ յուզում կընան առաջ բերել հոս հոն:

«Իսկ միակ փառատենչութիւնը, — որովհետեւ ճիշտ է թէ Ֆրանսա ունի կենդանի ու տոկուն փառատենչութիւն մը — խաղաղութիւնն է, խաղաղութիւն իրեն եւ բոլորին համար»:

Այսպէս խօսեցաւ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկ, Հավրի առջեւ, «Տիւքէն» յածանաւին մէջ տրուած հանդիսաւոր հացկերոյթի մը ընթացքին:

Ուրեմն Ֆրանսա կը սպառազինուի յանուն «խաղաղութեան,» յանուն իր 36000 մղոն երկարութեամբ ծովային ճամբաներու ապահովութեան:

Երբ պատերազմը վերջացաւ, Անգլիա ունէր ա՛յնքան մեծ ուժ, որ կրնար գեղչել իր նաւային սպառազինութիւնը: Մինչ Ֆրանսա իր ամբողջ ուժը տուած ըլլալով ցամաքային պատերազմին, Զինադադարի սկիզբը նաւային տկար ուժ մը միայն ունէր: Պատերազմի ընթացքին կորսնցուցած էր 113,000 թոնօ տարողութեամբ մարտանաւեր, եւ տեղը շինած միայն 28,000 թոնօ: Մինչ Անգլիա իր կորսնցուցած 570,000 թոնոյին տեղ աւելիով նորը շինած էր:

Ֆրանսա, որ պատերազմէն առաջ երկրորդ ծովային մեծ պետութիւնն էր, արդէն 1914ին չորրորդ աստիճանի ինկած էր, իսկ 1922ին այդ ուժին կէսն ալ կորսնցուցած էր:

Երբ 1920ին Ուաշինկթընի նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը տեղի կ'ունենար, Ֆրանսա տեսաւ թէ շատ ետ կը մնայ Անգլիայէն, Ամերիկայէն ու Ճափոնէն: Մինչ իր գաղութները պահպանելու համար անհրաժեշտ էր շատ զօրաւոր նաւատորմ մը:

Ուաշինկթընէն յետոյ շատ խօսուեցաւ նաւային զինաթափութեան մասին: Մէկ կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնաւոր յանձնաժողովը, միւս կողմէ Ժընեւի անցած տարուան խորհրդաժողովը, — որուն չմասնակցեցաւ Ֆրանսա — երկար ատեն ջուր ծեծեցին, առանց արդիւնքի մը յանգելու:

Ֆրանսա այս մասին ունի իր տեսակէտը, որուն վրայ անդրդուելի կը մնայ: Այն թէ՝ նաւային, ցամաքային եւ օդային սպառազինումները կարելի չէ իրարմէ անջատել: Լաւագոյն միջոցն է իւրաքանչիւր երկրի համար նաւային սպառազինութեան առաւելագոյն քանակ մը որոշել, առանց զանազանելու նաւերու տեսակը:

Մեծերու կռիւը չէ վերջացած դեռ: Ժընեւի մէջ կամ այլուր տակաւին շատ վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին, երեւոյթները փրկելու համար:

Իրաւունքը զօրաւորինն է: Այս պերճախօս ճշմարտութիւնը կը պահէ իր ուժգնութիւնը՝ աշխարհի ստեղծագործութենէն ի վեր: Ամէն պետութիւն սպառազինման համար իր որոշ ծրագիրն ունի, որուն գործադրութեան կը նուիրէ իր նիւթական բոլոր միջոցները, առանց ազդուելու աջէն կամ ձախէն եկած սաստերէն:

Ամէն երկիր կը սպառազինուի՝ թշնամին վախցնելու եւ խաղաղութեան մէջ ապրելու համար: Ամէն ազգ փառօքը չոր կը պահէ՝ փոքրերը պահելու համար իրենց անկախութիւնը, մեծերը իրենց աշխարհակալական ծրագիրներուն համար:

Թուրքիա եւս, որ Մեծ Պատերազմին կորսնցուցած էր իր նաւային ուժին մեծ մասը, տարիներէ ի վեր անհնարին ճիգեր կը փորձէ՝ օդային եւ ծովային արդիական նաւատորմ մը կազմակերպելու համար: Իթթիհատականներու «Տօնանմա Ճէմիյէթի»ին յաջորդած է օդանաւային ընկերութիւնը, իր վիճահանութիւններով, մինչ քաղաքները իրարու հետ մրցումի ելած են՝ սաւառնակ մը աւելի նուիրելու համար բանակին:

Իսկ մեր հեռաւոր հայրենիքին մէջ՝ խեղճ ժողովուրդը զինաթափ կ'ըլլայ, յանուն... համաշխարհային յեղափոխութեան:

Հ. Ս.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Պուքրէշի Հայաստանը խօսելով Գահիրէի մէջ կազմուած «Հայ կրթական եւ հրատարակչական Համազգային Միութեան» մասին, կը գրէ (28 Յունիս).

— «Ուրիշ առիթներով ըսած ենք, եւ կը շեշտենք այսօր ալ, թէ՝ քանի որ գաղութահայութեան առջեւ գոցուած են այսօր — եւ չգիտենք դեռ մինչեւ երբ գոց պիտի մնան— հայրենիքին դռները, անոր համար միակ հերթական ու այրող խնդիրը իր ազգային ինքնուրոյն անհատականութիւնը պահելու խնդիրն է, որուն շուրջ պէտք է կեդրոնացնէ ան իր ճիգերու եւ ջանքերու մեծագոյնը, եթէ ոչ ամբողջութիւնը:

Եւ այս ոչ միայն անոր համար որ գաղութահայ ազգային-հաւաքական կեանքը տակէ դուրս իմաստ եւ բովանդակութիւն չունի, այլ անոր համար մանաւանդ, որ մեր ժողովուրդին կէսը — չհաշուած Հայաստանէն դուրս խորհրդային երկիրներու մէջ ապրողները — կը գտնուի այսօր գաղութներու մէջ եւ ենթակայ է ազգայնօրէն — որ հայրենիքի հաշուին ըսել է նաեւ ֆիզիքապէս — ոչնչացման վտանգին:

Ութը հարիւր հազար հայրենազուրկ հայ զանգուած մը, ցրուած չորս հովերուն ու ծովերուն, կը գտնուի այսօր հայ արմատէն կտրուելու, օտարանալու վտանգին տակ: Այս վտանգը ահաւոր է մանաւանդ այն պատճառով, որ անտեսանելի սովորական աչքերու համար: Ան կը կոտորէ առանց զէնքի ու առանց արիւնի: Անոր հարուածը կը սպաննայ սպաննել ոչ թէ մեր մարմինը, այլ մեր հոգին, մեր ազգային խտէալը, այն՝ որ կը կապէ մեզ մեր երկրին, մեր ընիկ ժողովուրդին եւ անոր մեծ խտէալին:

Անոր ընաջնջման գործիքներն են դպրոց եւ գիրք:

Նոյնը պէտք է ըլլան, ուրեմն, եւ մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները՝ դպրոց եւ գիրք:

Այսինքն օտար դպրոցին տեղ՝ հա՛յ դպրոց պէտք է երթայ հայ մանուկը, օտար գիրքին տեղ հայերէ՛ն գիրք պէտք է կարդայ:

Հասարակական նպատակներու համար տարեկան միլիոններ զոհաբերող գաղութներ ունինք, ուր չկայ, սակայն, մէկ հատիկ երկրորդական կրթութիւն տուող հայ վարժարան: Մինչդեռ, հարկ կա՞յ ըսելու, որ ամէնէն աւելի երկրորդական վարժարանն է, որ կոչուած է սերունդ պատրաստելու:

Գաղութահայ դպրոցականը անկէ է, որ պիտի սկսի զգալ հայ լեզուին քաղցրութիւնը. հո՛ն է որ ան պիտի ծանօթանայ հայ ոգիի, հայ հանճարի ստեղծագործութիւններուն և պիտի սկսի սիրել գիտակցաբար եւ կապուիլ անոնց հետ մտքի եւ զգացմունքի ամուր կապերով:

Բայց միայն հասնող սերունդը չէ, որ ենթակայ է օտարացման վտանգին: Կայ նաեւ արդէն իսկ հասած երիտասարդներու սերունդ մը, որուն ազգային ինքնապահպանման խնդիրը ո՛չ նուազ այրող է եւ մտահոգիչ: Այդ սերունդը հայ մնալու համար նո՛յնպէս պէտք ունի հայ ոգիի շարունակական ներարկումներու, հայ գրական սնունդի:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՎԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Գոնիայի նահանգին սովահար գիւղերը օրէ օր նոր տագնապներ կ'ապրին ու անձկութեամբ կը սպասեն գալիք օգնութիւններուն: Ատանայէն ապսպրուած չորս վակոն ալիւրին առաջին վակոնը Գոնիա հասած է եւ բեռնատար ինքնաշարժերով սովահար գիւղերը պիտի ղրկուի: Այս ալիւրը կաթիլ մը ջուր է միայն ընդարձակ կարօտութեան քով, մարդ գլուխ հագիւ վեցական օխա բաժին պիտի իյնայ:

Ուրիշ նահանգներու մէջ ալ սովի սպառնալիքը կ'երեւայ: Մեծ մտահոգութեան մէջ ինկած են արդէն Աֆիոն-Գարահիսարի երկրագործները: Սովէն բաւական ազդուած են նաեւ Կեսարիոյ շրջակաները, ուրկէ սկսած են արմտիք եւ ալիւր ուզել: Նիյտէի մէջ երաշտին պատճառով մեծ վնասներու ենթարկուած են բերքերը:

Գոնիայէն կը հաղորդեն թէ սովահար շրջանները ամէնէն աւելի կը գտնուին դաշտային մասերուն մէջ: Լեռնային գիւղերու վիճակը լաւ է: Նշմարուած է որ տարուէ-տարի անձրեւը կը նուազի դաշտավայրերուն մէջ, իսկ այս տարի երաշտը այնքան սաստիկ եղած է որ բերքը չէ հասունցած: Սովահար շրջաններէն գիւղացիներուն մէկ մասը Էրէյլիի և Ագ-Շէհիրի գաւառակները գացած կամ ղրկուած են:

Ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյէ զատ, Գոնիա կը սպասուի նաեւ Տնտեսական գործավար Րահմի պէյ: Երկու գործավարները միասին պիտի ծրագրեն աղէտեալներուն ըլլալիք օժանդակութիւնները: Պոլիս գտնուող Գոնիացիներն ալ սկսած են իրենց հայրենակիցներուն օգնելու մասին մտածել:

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ Գոնիա հասնելէ առաջ պտոյտ մը կատարեց Ազսէրայէն մինչեւ Գոնիա երկարող սովահար գիւղերու մէջ, անձամբ քննելով գիւղացիներու կարօտութիւնները: Գործավարին կ'ընկերանան քաղաքային քննիչ մը եւ ուրիշ երկու պաշտօնեաներ:

∴ Գոնիայէն կը հեռագրեն թէ՝ թէեւ նախապէս որոշուած էր մարդ գլուխ 6ական օխա ալիւր բաշխել, սակայն լուր առնուած ըլլալով, որ ուրիշ չորս գիւղեր եւս սովի ենթարկուած են, աւելի քիչ բաշխուեցաւ: Ատանայէն ալիւրի երկրորդ վակոն մը եւս ապսպրուեցաւ: Երեք օր վերջ միայն պիտի հասնի:

∴ Գըր-Շէհիրի շրջանին մէջ եւս երաշտութեան պատճառով հունձքերը մասամբ այրած են: Անցած տարի ալ նոյն շրջանին մէջ նման աղէտ մը պատահած ըլլալով, այժմ կացութիւնը յուսահատական է:

Սղութիւնը Նիյտէի մէջ

Նիյտէի «Գիւկի» Թերթը կը գրէ.— «Ամիսներէ ի վեր շարունակուող սղութիւնը, պաշտօնեաները խղճալի վիճակի մէջ դրած է: Ինը ամիսէ ի վեր պաշտօնեաներու թոշակները կեդրոնէն կը ղրկուին: Յունիսը կ'ելլէ եւ տակաւին թոշակ չէ վճարուած: Եթէ հրաման կայ որ ամսաթոշակներու յատուկ օրէնքը Նիյտէի մէջ չգործադրուի, չենք գիտեր: Իւղը 180, հացը 26 ղրուշի կը ծախուի, արմտիքը առատ է, քաղաքներու մէջ իսկ հացի գինը զեղչուած է: Կեդրոնին եւ բոլոր նահանգներուն մէջ Յուլիսի ամսաթոշակը կը տրուի»:

Աժան բնակարաններու շինութիւնը

Տասնըչորս ժամ վիճաբանութենէ վերջ, Երեսփ. Ժողովը 580 քուէարկուներու միաձայնութեամբ ընդունեց Աշխատանքի նախարար Լուշէօրի ծրագիրը՝ աժան բնակարաններու շինութեան մասին: Յիշենք որ այդ ծրագիրը կը նախատեսէ 200,000 աժան եւ 90,000՝ միջակ վարձքով բնակարաններու շինութիւնը: Հինգ տարի տարեկան 50,000 տուն պիտի շինուի:

Այս բնարաններէն պիտի օգտուին ամէնէն առաջ պատերազմի անդամահատեալներէն եւ բազմանդամ ընտանիքի տէրերը: Այս նոր ծրագրին նպատակն է աշխատաւորները եւ աղքատ դասակարգը սեփականատէր դարձնել: Նախարարը կը յայտարարէ թէ աշխատաւոր մը պիտի կրնայ տարեկան 1400 ֆրանք վճարելով բնակարանի մը տէր դառնալ:

Կառավարութիւնը կը յուսայ շուտով Ծերակոյտին ալ քուէարկել տալ այս օրինագիծը:

Հայերու իրաւական դիրքը Ռումանիոյ մէջ

Ռումանահայ թերթերը կը գրեն թէ Ռումանիոյ մէջ բնակող հայ, ռուս և ուկրայնացի գաղթականներու իրաւական վիճակը ռումէն կառավարութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հաւանութեամբ ճշդուած է: Արդէն իսկ մասնաւոր շրջաբերականով մը Ներքին նախարարութիւնը հայ, ռուս եւ ուկրայնացի գաղթականներուն մէկ վիճակագրութիւնը կը պատրաստէ:

Այս գաղթականներուն համար պիտի տրուին Նանսէնեան անցագրեր որոնք թէ պիտի ծառայեն Ռումանիոյ մէջ բնակութեան եւ թէ արտասահման ճամբորդութեան համար: Նանսէնեան անցագիրները պիտի տրուին Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչին եւ պատկանեալ նախարարութեան կողմէ:

Վենիզելոս վարչապետ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, ծովակալ Քօնտուրիոթիս նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Վէնիզելոսի: Վէնիզելոս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԹԱՏՐՈՆԸ

Քանի մը ամիսէն, Թատերական եղանակը նորէն կը բացուի, ու հրապարակը նորէն կը լեցուի հին ու նոր անուններով, որոնց տէրերը առնուազն տաղանդաւոր դերասաններ են:

Գիտենք թէ անոնք ինչի՞ կը պարտին իրենց համբաւը: Շողշողուն յայտարարութիւններու, մուրացուած, կորզուած կամ յանձնարարուած գովեստներու դերը գաղտնիք չէ:

Եթէ անոնք այնքա՛ն տաղանդ ցոյց տային բեմին վրայ որքան անկէ վար, մեզի պիտի մնար խանդավառութեամբ ծափահարել զիրենք, իբր իսկապէս արժանի դերասաններ:

Բայց մերկացուցէք զանոնք իրենց յաւակնութիւններէն. աչքերնուդ առջեւ պիտի մնայ ելեկտրաշարժ խամաճիկներ, որոնց լաւագոյն նմոյշներուն կը հանդիպինք փարիզեան ցուցափեղկերու մէջ:

Ի՞նչ գործ ունին բեմի վրայ այս մարդիկը, որոնք պիտի կրնային յաջող նպարավաճառներ կամ վարպետ խոհարարներ ըլլալ, շատ աւելի շահիլ եւ փառքի տենչանքէն ու ծափի տենդերէն զերծ, ապրիլ հանդարտ՝ իբր ընտանիքի մի ոմն պատուական հայր:

Հարցումը անշուշտ կ'ուղղէք դուք ձեզի եւ պատասխանը անոնցմէ սպասելու սխալը չէք գործեր: Որովհետեւ արդէն գիտէք թէ՝ ամէնէն համեստը առնուազն ազգը կը փրկէ կամ նոր սերունդը կը զինէ ապազգայնացման վտանգներուն դէմ եւ այն ատեն միայն կը յօժարի խոնարհաբար գեղարուեստին ծառայել, երբ կարենայ գոնէ տիրացուի չափ պոռալ բեմին վրայ:

Բայց դո՛ւն, Թատերասէր հասարակութեան աննշան մէկ մասնիկը, որ առիթը ունեցած ես գնահատելու հայ բեմական տաղանդը, նաեւ կազմելու ճաշակ մը եւ ըմբռնում մը՝ օտար վարպետներու խաղին եւ նորեկներու յամառ ճիգերուն առջեւ, անշուշտ ձանձրոյթ կը գտնես հո՛ն ուր հաճելի ժամանց մը փնտռելու կ'երթաս: Ու երիտասարդը որ աչքիդ առջեւ կը շարժի, կը քրտնի, կը պոռայ, կը փորձէ դէմքին գիծերը ծռել ու ծափ կը պաղատի, կը յաջողի ի վերջոյ՝ քեզի հետ նաեւ շատերը հեռացնել Թատրոնէն...

Բայց անոր մի հարցներ թէ ինչո՞ւ Թատրոնը կը պարպուի:

Պատասխանը կարճ է ու հեղինակաւոր: Ցաւիտենական մեղաւորը մունջ ու միամիտ, որ երբեք չէ գիտցած բողոքել, հո՛ն է, պատրաստ ընդունելու ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

— Ժողովուրդը տգէտ է, չի հասկնար: Անտարբեր է, չի գնահատեր:

Մ. Ե.

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

53րդ Ցանկ

	Ֆր.
Աշճեան եղբարք, Լա Կոտինիէր	30.—
գումար	30.—
52րդ ցանկին գումարը	71,540.35
ընդհ. գումար	71,570.35

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XIII

Ախալքալակի նկատմամբ Վրաստանին վերագրուող պատմական իրաւունքի արժէքը, կամ աւելի ճիշտ ասած անարժէքութիւնը պարզելուց յետոյ, անցնենք այդ գաւառի վրայ ունեցած մեր պատմական իրաւունքի գնահատութեանը, որովհետեւ իմ ընդդիմախօսները չգիտնալ են ձեւացնում, թէ «երբուանի՞ց է, որ Ախալքալակը հայկական է դարձել»։ («Անկախ Վրաստան»)։

— Մենք համարում ենք Ախալքալակը հայկական այն ժամանակից ի վեր, երբ Էրզրումից, Կարսից, Բայազէտից եւ Արտահանից գաղթած հայ ընտանիքները(*) եւ Ախալքալակում Թիւրքական տիրապետութեան շրջանից մնացած 1716 հայ ընտանիքները միանալով՝ նոր կեանք հաղորդեցին գրեթէ անմարդաբնակ եւ աւերակների կոյտի վերածուած այդ գաւառին։

Այս ներգաղթի բարոյական արժէքը Վրաստանի պատմական իրաւունքների նկատառութեամբ որոշելու համար, պէտք է աչքի առաջ ունենալ հետեւեալ հանգամանքները.

Ա.— Մինչեւ ռուս-թիւրքական պատերազմն էլ, Ախալքալակի բնիկ ազգաբնակչութիւնը չափազանց նօսրացած էր այն պատերազմներից, որ մղում էին, դարեր շարունակ, Աթաբագներն ու փաշաները մի կողմից վրաց թագաւորների եւ միւս կողմից Օսմանեան սուլթանների դէմ։ Ռուս-թիւրքական պատերազմը եւ մանաւանդ նրա ընթացքին ծագած համաճարակ հիւանդութիւնները աւելի՛ եւս զարկ տուին նրա փճացմանը։

Մնացած բնիկ ազգաբնակութեան մէջ բուն վրացական տարրը, որ դեռ իր ազգային եւ կրօնական կապերը չէր խզել մայր ժողովրդի հետ, շատ չնչին քանակ էր ներկայացնում եւ մօտ ութ անգամ քիչ էր Հայերից (710 տղամարդ ընդդէմ 5409ի)։ Վրացիների մեծամասնութիւնը, ինչպէս տեսանք, մահմետականութիւնն ընդունելով՝ իսպառ ուծացել էր իր ազգութիւնից եւ այսօր էլ, լինի՛ նա Թիւրքիայում թէ Ախալքալակում, որեւէ ցեղական կապ չունի նրա հետ, ինչպէս որ մեզ հետ այդպիսի կապեր չունեն քրդացած, լազացած կամ թիւրքացած Հայերը։

Բ.— Վերոյիշեալ տաճկահայ գաղթականութիւնը չբնագրաւեց բնակչութիւնից թափուր մնացած Ախալքալակը եւ ոչ էլ մի անգամից հաստատուեց նրա վրայ։ Այդ գաւառը իր աւերակներով, իր խստաշունչ կլիմայով եւ տնտեսագործական անձուկ կարելիութիւններով քիչ հրապոյր էր ներկայացնում գաղթականութեան համար։ Սրանով է բացատրւում, որ նա սկզբում տեղաւորուեց հարեւան Ախլցխա եւ Գիւմրի (Ալեքսանդրապոլ) գաւառներում եւ միայն յետագային սկսեց աստիճանաբար թափանցել դէպի Ախալքալակի ներսերը։

Այսպէս օրինակ, Ախալքալակ քաղաքում, որ ռուս-թիւրքական պատերազմից յետոյ ի սպառ անմարդաբնակ էր, 1831 թւին առաջին անգամ հաստատւում են գաղթականներից չորս հոգի, որոնց անունները էլ պահուած են յիշատակարաններում։ Սրանց օրինակին հետեւում են եւ ուրիշները, թէ՛ տեղացի եւ թէ եկւոր Հայերից, բայց այնքան դանդաղ, որ 30 տարուայ ընթացքում այնտեղ հազիւ մի գիւղ է կազմւում 366 տուն կամ 2129 շունչ բնակչութեամբ։ Նոյն դանդաղութեամբ է կատարւում Հայերի տարածւելը նաեւ գաւառի մնացած մասերում։ Մինչեւ 1887 թւի ընտանեկան ցուցակագրութիւնը, այսինքն մօտ 50 տարուայ ընթացքում, Ախալքալակի հայ բնակչութիւնը հասնում է 46,360ի, որից եթէ զեղչենք բնիկ Հայերին, որոնց թիւը 1830ին առնուազն 10,000 պէտք հաշւել (5409 տղամարդ) եւ 50 տարուայ նրանց աճումը՝ ներգաղթող Հայերի թիւը զանցառելի քանակի կը վերածւի։

Արդ, ինչո՞ւ այս ժամանակամիջոցում, երբ դեռ բաւականաչափ ազատ տեղկար Ախալքալակում, Վրացիք չէին գալիս այնտեղ հաստատւելու։ Հեռաւոր Ղարաբաղի Հայերը դիմում էին դէպի Պարսիկներից աւերուած Ղազախն ու Լոռին, որ «հնումը Գուգարք էր կոչւում» եւ որտեղ տեղ «առաջ էլ հայ գիւղեր կային» ձգտումն ցոյց տալով «վերականգնել Հայոց ազգը կրկին իր երկրում». (*) իսկ Ախալքալակից երկու քայլ հեռաւորութեան վրայ գտնուող Վրացիները չէին գալիս այնտեղ հաստատուելու։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ նրանք բարոյապէս եւ նիւթապէս աւելի չէին շահագրգռուած այդ գաւառով, քան այնտեղից հեռացած կամ հեռացուած «մահմետական Վրացիները», որոնք գերադասում էին Տաճկաստանից կարգադրութիւններ անել իրենց կալուածներն Հայերին ծախելու մասին, քան թէ, անսալով Ռուսների կոչերին, վերադառնալ իրենց անհրապոյր բնակավայրերը։ Այժմ է միայն որ Ժորդանիան եւ իր Պրոմէթէեան համհարզները մտաբերել են, որ «Ախալքալակը վրացական հին մշակոյթի օրրանն է եղել»...

Գ.— Ախալքալակում արմատացած բնիկ եւ եկւոր Հայերը վրացական հին կամ նոր մշակոյթի առնչութեամբ չեն կերտել իրենց գաւառի կեանքը։ Հին մշակոյթից այնտեղ կային միայն մի շարք աւերակներ, որոնք մեկուսացած մնացին իբրեւ միջնադարեան յիշողութիւններ, առանց հետք ձգելու Ախալքալակի նորագոյն կեանքի մէջ։

Վրացական նոր մշակոյթն էլ որ եւ է ազդեցութիւն չգործեց այն պատճառով, որ Ախալքալակը՝ մինչեւ 70ական թւականները վարչականապէս միացած զուտ հայաբնակ Ալեքսանդրապոլին եւ Լոռիին՝ նրանց հետ միասին ընդհանուր հայկական կեանքով էր ապրում։ 70ական թւականներից յետոյ, երբ ցարական կառավարութիւնը սանօթ մաքիավէլական քաղաքականութեամբ բաժանեց Ախալքալակը Ալեքսանդրապոլից եւ միացրեց Թիֆլիզ նահանգին, Ախալքալակցիք վարչականօրէն կապւելով Թիֆլիզին՝ այստեղ էլ վրացական ոչինչ չգտան իւրացնելու համար. որովհետեւ այդ ժամանակներն արդէն Թիֆլիզում իշխողը հայկական եւ ռուսական մշակոյթն էր եւ ոչ թէ վրացականը։

Այնպէս որ, ներկայիս Ախալքալակ գաւառը ոչ թէ վրացական նոր մշակոյթի շնչով վերակենդանացած հին Ջաւախեթիան է, այլ հայ ժողովրդի հարիւրամեայ ջանքերով ստեղծուած մի նոր երկիր, որի մէջ ամէն ինչ խորթ է վրացական մշակոյթին եւ ամէն ինչ հարազատ հայկականին։

Ահա սա՛ է մեր պատմական իրաւունքը։ Սրա հանդէպ ի՞նչ արժէք կարող է ունենալ այն, որ մօտաւորապէս 7րդ դարուց սկսած մինչեւ 13րդ դարու կէսերը, այսինքն մօտ 600 տարի, Ախալքալակը վրացական տիրապետութեան տակ է եղել, մանաւանդ որ այդ տիրապետութիւնից առաջ, աւելի՛ քան 700 տարի Հայերն են եղել նրա վրայ իշխողները, եւ հէնց վրացական տիրապետութեան միջոցին էլ հայ ժողովուրդն է եղել նրա մէջ ապրող եւ ստեղծագործող գլխաւոր տարրերից մէկը։

* * *

Դիտմամբ կանգ առանք հայ-վրացական հողային վէճը պատմական իրաւունքով լուծելու խնդրի վրայ, որովհետեւ հին և նոր վրաց գործիչները, որոնց գաղափարների համադրութիւնն են ներկայացնում «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները, չափազանց շատ են խօսում այդ իրաւունքից։ Հների համար, որոնք վրաց ազնւականութեան գաղափարաբանութիւնից էին առնում իրենց ազգային սնունդը, նա հանդիսանում է իբրեւ սկզբունք. իսկ նորերի համար՝ իբրեւ թզենու տերեւ, որով նրանք ուզում են վերոյիշեալ վէճը ուժի եւ բռնութեան միջոցով լուծելու խայտառակութիւնը քօղարկել միամիտ աչքերից։

Հաւասարապէս հեռու երկու նկատումներից՝ մենք միշտ հեգնանքով ենք անցել պատմական իրաւունքի տեսութեան մօտից։ Եւ այժմ ընթերցողը վիճելի գաւառների պատմական անցեալին իրազեկ դառնալով, կարող է տեսնել, որ մենք այդպէս ենք վարւել ոչ թէ այն պատճառով, որ Վրացիք աւելի պատմական իրաւունք ունեին նրանց վրայ քան մենք, այլ որ ժամանակակից հողային վէճերը այդ իրաւունքի հիմունքով լուծելու տեսութիւնը չէ համապատասխանում մեր ժողովրդավարական եւ ընկերվարական ըմբռնումներին։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Գաղթական հայ ընտանիքների թիւն է 14044, սակայն նրանց շատ չնչին մասը տեղաւորուեց Ախալքալակում։

(*) 1799 թւին ռուսաց Պաւել կայսեր գրած աղերսագրի մէջ, Ղարաբաղի մելիքներն ի միջի այլոց նաեւ այս կարգի պատճառներով են խնդրում, որ Ղազախում եւ Լոռիում բնակութեան տեղ տուի իրենց։

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Յունիս 27ին, հրատարակած էինք ծերակուտական Քինկի ճառին առաջին մասը։ Շարունակութիւնը նոր ստացած ըլլալով, կուտանք ստորեւ։ (ինչպէս կը յիշուի, այս ճառը խօսուած է Ամերիկեան ծերակոյտին մէջ)։

4.— Դաշնակից պետութիւնները, սակայն, յօժար չէին գծելու սահմանները Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ, եւ թողուցին անորոշ։ Անոնք ճանչցան թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը տակաւին որոշ եւ կազմակերպուած միութիւն մըն է և թէ նախագահ Ուիլսըն գծած է, Թուրքիոյ եւ Դաշնակից պետութիւններու պահանջով, Հայաստանի Հանրապետութեան արեւմտեան սահմանները. անոնք այն դիրքը բռնեցին, թէ իրենք չեն կրնար եւ չպիտի ճշդորոշեն Հայաստանի իրաւունքնե՞րը առանց Հայաստանի համաձայնութեան եւ չպիտի ճանչնան քէմալական Թուրք պետութեան պահանջած սահմանները, որոնց մէջ մտցուած էր հայկական հողամասը։

Ասկէ զատ, Լօզանի մէջ կնքուած դաշնագիրներուն պայմանաժամը կը լրանայ 1928 Յուլիսին, եւ Դաշնակից պետութիւնները, բնականաբար, դարձեալ ձեռք պիտի առնեն հայկական հարցը, երբ Թուրքիոյ հետ նոր դաշնագիր կնքելու խնդիրը գայ սեղանի վրայ։

Ես կը պնդեմ, որ արտաքին նախարարութեան եւ Ամերիկեան պատուիրակութեան վերաբերմունքը Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ,— նկատի առնելով մեր կառավարութեան տուած հանդիսաւոր խոստումները Հայերու մասին— հետեւողական չէ եղած միջազգային պարտաւորութեանց եւ միջազգային պատիւի հետ։ Արդարեւ, իմ կարծիքով, մեր պատուիրակներու ընթացքը Լօզանի մէջ Մ. Նահանգները ենթակայ դարձուցած է այն ամբաստանութեան, թէ նենգամտութիւն գործած է եւ լքած է Դաշնակիցները, որոնք կռուեցան մեր կողքին Մեծ Պատերազմին մէջ։

Պէտք է նկատել, որ 1927 Նոյ. 29ին, ըստ երեւոյթին, Դաշնակիցներու կողմէ ի նպաստ Հայաստանի դրական քայլ մը կանխելու նպատակով, արտաքին նախարարութիւնը հրատարակեց, Էնկիւրիի քէմալական ներկայացուցչին Նիւ Եորք ցամաք ելած օրը, յայտարարութիւն մը, որով կ'ըսուէր թէ Հայաստան ըսուած երկիր մը գոյութիւն չունի եւ թէ նախկին Հայաստանի Հանրապետութիւնը արդէն իսկ բաժնուած է Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։

Ինչպէս ծերակուտականները գիտեն, նախագահ Ուիլսընի իրաւարարութեամբ Հայաստանին տրուած էին Թրքական Հայաստանի չորս նահանգները։ Ըստ Սթանտարտ քարիւղի ընկերութեան վարիչ մարմնին, այս հողամասերուն մէջ կան ընդարձակ քարիւղի հանքեր, որոնք աւելի արժէքաւոր են քան Մուսուլի հանքերը։ Արդեօք Սթանտարտ եւ Կըլֆ Րիֆայնինկ ընկերութիւնները, որոնք Մուսուլի քարիւղէն բաժին ձեռք ձգեցին Լօզանի մէջ հայկական իրաւունքները գին վճարելով, այս քարի՞ւղն է որ կորզել կը բաղձան, քարիւղի հանքեր՝ որոնք արդարօրէն կը պատկանին հայ ժողովուրդին։

Արտաքին նախարարութեան վերոյիշեալ յայտարարութեան իսկական իմաստը այն է, ուրեմն, որ հայկական հողամասերու քարիւղի սեփականութեան իրաւատիրութիւնը Քէմալին անցած է՝ Հայաստանի Հանրապետութեան խորտակուելովը։ Ասկէ կը հետեւի՞, ուրեմն, որ Սթանտարտ եւ Կըլֆ Րիֆայնինկ ընկերութիւնները, որոնք Լօզանի մէջ Մուսուլի նաւթէն խոշոր բաժին ձեռք ձգեցին, ազատ են այժմ Քէմալի կառավարութենէն մենաշնորհ ստանալ շահագործելու այն քարիւղահանքերը, որոնք արդարօրէն, իրաւականօրէն կը պատկանին հայ ժողովուրդին։ Արտաքին նախարարութիւնը ըստ երեւոյթին մոռցած է, թէ այս հողամասերը, ուր կը գտնուին քարիւղի հանքերը, Հայերուն պատկանած են 3000 տարիներէ ի վեր, թէ Թուրքերը համաշխարհային եւ անոր յաջորդող պատերազմներու ընթացքին կոտորած են մէկ միլիոն հայ մարդիկ, կիներ ու երախաներ, որոնք կ'ապրէին նոյն այդ հողամասերուն վրայ, եւ մէկ միլիոն հոգի ալ դուրս քշած, տարագրած են։

Կը յուսանք, թէ արտաքին նախարարին նպատակը չէր պաշտօնապէս թելադրել Թուրքերուն, թէ ուշադրութիւն ընծայելու չեն հայկական հարցին եւ Դաշնակիցներուն, եթէ այս վերջինները ուզեն ջանք ընեն օգնելու Հայաստանին, եւ թէ ամերիկեան ներկայ կառավարութեան համար հայկական հարցը փակուած վերջացած միջադէպ մըն է։ Կը յուսանք, թէ այս կառավարութիւնը չպիտի մոռնայ, որ մօտ մէկ միլիոն փախստականներ ու տարագիրներ այժմ կը թափառին զանազան երկիրներ՝ Մերձաւոր Արեւելքի, Յունաստանի, Սուրիոյ, Միջագետքի, Պարսկաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մէջ, որոնք անտուն ու անպաշտպան են, եւ թէ այս կառավարութեան ներկայ քաղաքականութիւնը Հայերու հանդէպ կը քաջալերէ քէմալականները իրենց ծրագրին մէջ, որ է՝ Հայերը սեփականազրկել իրենց հայրենի հողամասերէն եւ զրկել զանոնք այն մեծարժէք ստացուածքներէն, որոնք խլուած են իրենցմէ։

Արտաքին նախարարի վերոյիշեալ յայտարարութեան մէջ ըսուած է, թէ Հայաստանի Դիւանագիտական Ներկայացուցիչը 1920ին ընդունուած չէ այս կառավարութեան կողմէ, թէ ան կամովին քաշուած է եւ թէ կարելի չէ ակնկալել որ ամերիկեան կառավարութիւնը յարութիւն տայ Հայաստանին։ Արտաքին նախարարութեան պէտք է յայտնի ըլլար, քանի որ իրողութիւն է, թէ հայկական դիւանագիտական ներկայացուցիչը պաշտօնապէս ընդունուած էր Պ. Պրէնպրիճ Քոլպիի, այն ատենուան արտաքին նախարարին կողմէ, թէ ան չէր կրնար ընդունուիլ Նախագահին կողմէ, քանի որ այս վերջինը ծանր հիւանդ էր, թէ ան յօժարակամ չքաշուեցաւ, այլ հիւանդացաւ ծանրապէս ու մեռաւ, թէ Ծերակոյտը, 1920 Մայիս 14ին միաձայնութեամբ ընդունեց բանաձեւ մը, որ Ամերիկայի կողմէ Հայաստանի ճանաչումը կը շնորհաւորէր, եւ թէ Հայաստան այս կառավարութենէն ֆիզիքական կամ նիւթական օգնութիւն չէ որ կը խնդրէր, այլ կը պահանջէր որ Ամերիկա, որ Հայաստանի վիճակին մասամբ պատասխանատու էր, հեռու մնար իր հողամասերը աւարի տալու եւ իրաւունքները ոչնչացնելու մէջ բաժին ունենալէ։

Հարցը աւելի լաւ լուսաբանած ըլլալու համար, աւելորդ չեմ նկատեր պարզել Հայաստանի վերաբերմունքը իր Դաշնակիցներուն եւ Ամերիկայի հանդէպ, որ եթէ ոչ տեխնիկապէս, գէթ փաստօրէն իր զինակիցն էր, եւ ցոյց տալ այն հակադրութիւնը, որ կայ այս կառավարութեան Հայաստանի հանդէպ ցոյց տուած վերաբերմունքին մէջ։

1.— 1914ին Թուրքիոյ մէջ կային երկու միլիոն Հայեր եւ մօտաւորապէս նոյնքան ալ Ռուսիոյ մէջ։

1914 Օգոստոսին, Հայերու Ազգային Քոնկրէսը, գումարուած Էրզրումի մէջ, Թուրքիայէն առաջարկ ստացաւ, Գերմանիոյ հրաշխիքին տակ, ինքնավարութիւն ունենալ, եթէ Թուրքիոյ և Ռուսիոյ Հայերը գործօն կերպով աջակցին Թուրքիոյ՝ պատերազմին մէջ. անոնք պատասխանեցին, թէ Թուրքիոյ Հայերը, իբր օսմանեան հպատակներ, իրենց պարտականութիւնը պիտի կատարեն անձնապէս, բայց իբր ազգ չեն կրնար գործել յօգուտ Թուրքիոյ եւ իր զինակիցներուն։ Այս մերժման իբր հետեւանք՝ Թուրքերը, պատրուակ բռնելով թէ ոչ-օսմանեան Հայեր կը կռուին իրենց դէմ Դաշնակից բանակներու մէջ, կոտորեցին 800,000 ոչ-պատերազմիկ Հայեր։

2.— Պատերազմին սկիզբէն իսկ Հայերը կռուեցան Կովկասի, Պաղեստինի եւ արեւմտեան ճակատի վրայ։

Ռուսիոյ փլուզումէն ետք՝ անոնք բռնեցին կովկասեան ճակատը յօգուտ Դաշնակիցներու, եւ արգիլեցին որ Կեդրոնական Պետութիւնները հասնին Բագուի նաւթահորերուն ութը երկար ամիսներ, այսպէսով աջակցելով, ըստ Լիւտէնտորֆի, արեւմտեան ճակատի խորտակման։ Հայերու այս ճիգը պատերազմի տեւողութիւնը կարճեցուց, որմէ օգտուեցաւ Դաշնակիցներու հետ միասին Ամերիկան եւս։

3.— Քէմալի կազմակերպութենէն յետոյ, որ արդիւնքն էր մեր քաղաքականութեան, քէմալականները եւ բոլշեւիկները ջանացին ֆիզիքական միացում առաջ բերել, բայց Հայաստանի Հանրապետութիւնը կար ճամբու վրայ։

1920 Յուլիսին եւ Օգոստոսին, մինչ քէմալականները կը նեղէին Հայաստանի Հանրապետութիւնը հարաւ արեւելեան կողմէն, բոլշեւիկները երկու վերջնագիր զրկեցին հայկական կառավարութեան, որով կը պահանջէին որ Հայաստան ճամբայ տայ բոլշեւիկեան զօրքին միանալու Թուրքերուն, որոնք կը կռուէին Յոյներու դէմ Իզմիրի շրջանին մէջ, 700 մղոն հեռու Հայաստանէն։ Բայց Հայաստանի կառավարութիւնը
մերժեց բոլշեւիկեան այս վ
նագիրները, ան ըսաւ որ
նաստան դաշնակից մըն է
յաստանին, եւ Հայաստա
կրնար իր պատիւը ոտնակ
լով դաւաճանել իր դաշնակ
Պելճիքա մէկ հզօր թշ
միայն ունէր իր առջեւ, Հա
տան, շատ աւելի հեռու
պական պետութիւններէն,
երկու հզօր ու դիւային թ
միներ, որոնք ճզմելու կ
զինք, բայց ան պահեց իր
տիւը։

Ասոր վրայ, Սեպտեմ
վերջերը Թուրքերը եւ կար
ները միաժամանակ արշա
Հայաստան, եւ Հոկտ. 14ին
կուա զրկեց երրորդ վերջն
մը, որով կը պահանջէր որ
յաստան ընդունի նախկին
կու վերջնագիրներու պայ
ները։

(Մնացեալը վաղը)

ՀԱՅԵՐԸ ՄԷՇԷՏԻ Մ

ՄԷՇԷՏ (Պարսկաստա
Յունիս.— Կ'ըսուի թէ Մ
մէջ նախապէս Հայեր գ
չեն։ Ցեղագային առեւտ
գործերով Հայերը մաս-մաս
խագրուելով, հաստատեր եւ
ծեր են ազգային կեանք։

Մինչեւ 1918—1920
տեղի հայութիւնը բար
վիճակ ունեցած է։ Հ. Յ. Դա
ցութիւնը ուժեղ եղած է. կ
կան գործերը յաջողութ
տարուած են։ Որ եւ է տեղէ
ղուած կոչ մը՝ իր արձագ
գտած է Մէշէտի մէջ եւ
հայրենակիցները տուած են
բաց եւ առատաձեռն։ 19
20ին, երբ փառաւոր Ագ
թաթարներու կողմէ վայ
րէն ջարդուելով քարուքան
աւերակ դարձաւ, հրաշքով ա
ուած բեկորները հասան Թ
Ներսէս արք. Մելիքթանգ
մէկ կոչին վրայ, Մէշէտի հ
թիւնը մէկ գիշերուան մէջ
2000 թուման հանգանա
փոխադրեց Թաւրիզ։

Այն օրէն երբ կարմիր
ծակալը ոտք դրաւ Մէշէտ
նուվրայ եղան հայկական
րոցն ու ուրիշ միութիւն
1924ին կարմիր հիւպատոս
րեգին Աբրահամովիչ — Աբ
եանը քանի մը համախոհ
խորամանկութեամբ ձեռք
կարէ Մէշէտի հայութեան
կ'առաջարկէ հայկական դպ
միացնել ռուսականին։ Ցեղ
ները դեռ լաւ չճանչնալով
միրները ու ճաշակած չըլլ
անոնց եփած թունաւոր ապ
կը հաւատան, մանաւանդ
առաջարկողը «Հայ» է։ Եւ կը
մաձայնին։ Աբրէսեանը հ
կան դպրոցը փակելով, եւ
իրեղէններն ու կահ-կարասի
ռուսական դպրոց փոխադ
կը սկսի դաւադրութիւնն
սուցիչ Պ. Արշակ Տէր Յակ
դէմ (դաշնակցական)։ Երբ
միսէն կը հեռացնեն ուսու
առարկելով թէ իրենց ծր
դէմ կ'երթայ։ Այսպէս 19
կը փակուի հայկական դպ
1925ին ռուսական դպրոցէն
հեռացուի հայերէնի ուսու
եւ դպրոցը կը դառնայ ռու
կան։ Մինչեւ այսօր այդպէ
շարունակուի։ Թէեւ դպրոցի
կերտողներու մեծ մասը Հայեր
սակայն հայերէն դասաւանդ
թիւն չկայ, միայն ռուսե
պարսկերէն ու մասամբ ֆրա
րէն։ Դպրոց կը յաճախեն 35
աշակերտուհիներ, 20—24
սեր եւ 8—12 պարսիկներ
ուսուցիչներով։ Նախապէս դպ
սկսած է 5000 թուման պ
ճէով, աստիճանաբար իջած է 30
թումանի, իսկ այժմ չնչին
մարով մը քարշ կուտան։

Ինչպէս ըսի, աշակերտ

ԶՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ՆԵՐՔԻՆՆԵՐՆ ԱԼ

Պոլսոյ ներքինիները խորհրդակցութիւն մը կատարած եւ իրենց մէջէն մարմին մը ընտրած են, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել իրենց փոխադարձ օգնութեան սնտուկին վրայ, թեթեւցնելու համար իրենց կարգ մը սեռակիցներուն ... նիւթական թշուառութիւնը։

Ասոնցմէ խմբակ մը պաշտօն ստանձնած է յայտնելու Մուսթաֆա Քէմալի թէ՝ ներքինինները աւելի երջանիկ եղած են համբապետութեան օրով, քան թէ սուլթաններու ձեռքին տակ։

Ի՞նչ։ Արդեօք Քէմալ մի՞ջոցը գտաւ անոնց պակասը ամբողջացնելու։

—

ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ ԳԻՒՏԵՐԸ

Բարեգործականի դաշտահանդէսին ։

Ազանները առանձին սեղանի մը շուրջ հաւաքուած, կը ջանան իրենց բոլոր տաղանդով յարգել Աստուածաշունչի խօսքը «կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրախ լե՛ր»։ Զօպանեան որ խելքը կորսնցուցած էր, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ինքզինքը ոտքի վրայ կը գտնէ։ Մալէզեանին պատասխանելու ժամմաջը կ'երեւի, սաստկօրէն քերած է անոր նստարանը։ Զեռքը գինիի գաւաթ մը բռնած, կը հարցնէ սեղանակիցներուն։

— Գիտէ՞ք ինչ է աստր մէջինը ։

Մարդ չի պատասխաներ. ուրովհետեւ լսող չկար որ պատասխանող ըլլար. բոլորը զբաղած են ուտելով։

Այն ատեն, մեծատաղանդ համայնաբանը կը բարձրացնէ ձայնը ու կը գոչէ հնարիչի մը լրջութեամբ։

— Գինի՛ է, տիկիննե՛ր եւ պարոննե՛ր։

*
**

Դարձին՝ նաւուն մէջ։ Ծերունազարդ բժիշկ մը, մինչդեռ տխրօրէն, բերնի քշուկին դէմ դարման մը կը փնտռէ ու չի գտներ, Զօպանեան որ բնաւ չէր լռած, կը շարունակէ խօսիլ.

— Եթէ Բարեգործականը իր քառորդ դարու կեանքին մէջ, բան մըն ալ բրած չըլլար, այս դաշտահանդէսը կը բաւէր իր գոյութիւնը արդարացնելու։

Իսկ այս խօսքը իր կարգին չի՞ բաւեր ապահովելու հեղինակին նեղ օրերը։

—

ՋԱՐՄԱՑՆՈՂ ԾԱՌԸ

Ֆրանսական երկրագործական թերթի մը մէջ կը կարդանք.

«Պ. Տիրուա մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ ընկուզենիի մը վրայ, որ այս տարի տուաւ 400 քիլօ նարինջ, 200 քիլօ ձիթապտուղ, 1000 քիլօ ցորեն, 500 քիլօ եգիպտացորեն, ասկից զատ, երեք անգամ ծաղկեցաւ տարուան մէջ»։

Կ'արժէր որ այս առասպելական ծառին սերմը Հայաստան զրկուէր ։

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒ ԹՈՇԱԿՆԵՐԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

—

Անգլիոյ յայտնի ազատական վարչապետ Ասքուիթ, երբ մեռաւ անցեալները, հազիւ մէկ քանի հազար ոսկիի ժառանգ մը ձգեց իր այրիին, ինչ որ, բարձր դիրք գրաւող մարդու մը համար, նիւթական նեղ վիճակ մը կը մատնէ։ Երեսփոխան մը, արդի վարչապետին առաջարկած էր կազմել յանձնախումբ մը, որ նախարարական թոշակներու մասին տեղեկագիր մը պատրաստէ։ Անգլիոյ հանրային կարծիքը քիչ կը գտնէ նախարարներու ստացած թոշակը, որուն քանակը որոշուած է երեք քառորդ դար առաջ, երբ ամէն ինչ աժան էր, մինչդեռ այդ թուականէն ասդին, ապրուստը անհամեմատ կերպով սղած է, եւ ոսկիին ալ գնման արժէքը նշանակելի կերպով նուազած։ Ասկից զատ, մինչդեռ մինչեւ անցեալ դարու կէսը՝ հարուստներ էին որ կը գրաւէին բարձր դիրքեր, այսօր բացառութիւն կը կազմեն անոնք, նախարարական եւ այլ պատուաբեր աթոռներու վրայ, նոյնիսկ Անգլիոյ մէջ։

Թոշակներու վերաքննութեան հարց մը ուրեմն կը պատրաստուի Անգլիոյ, որուն վարչապետը եւ արտաքին գործոց նախարարը կը ստանան 5000 ոսկի տարեկան։ Քիչ է ուրեմն, երբ նկատենք թէ՝ իրենց դիրքին համապատասխան ծախքերը՝ իրենց թոշակէն է որ պիտի հայթայթեն, եթէ չունին անձնական հարստութիւն մը։

Իսկ ասոր հակառակ, արքայական գերդաստանի անդամները ինչպէս նաեւ կարգ մը դատական պաշտօնատարներ կը ստանան չափազանց բարձր թոշակներ։

Ընդհանուր դատախազը եւ հարցաքննիչ դատաւորը իրենց թոշակներէն զատ կը ստանան նաեւ բացառիկ վարձատրութիւններ, առանց նախարարներու պէս, արտասովոր ծախքեր ունենալու։ Առաջինը 7000 ոսկի թոշակէն զատ 1925ին ստացած էր 17,000 ոսկի պարգեւ, իսկ երկրորդը 6000 ոսկի թոշակ եւ 13,000 ոսկի պարգեւ։ Պաշտօններու եւ թոշակներու այս խոտոր համեմատութիւնը աչքի առջեւ ունենալով մէկտեղ, յանձնախումբը որ խնդիրը պիտի քննէ նկատի պիտի առնէ նաեւ ժամանակի ընթացքին դրամի արժէքին կրած փոփոխութիւնը, ապրուստի սղութիւնը եւ քաղաքական պաշտօնէութեան մէջ ոչ-ազնուական, միջակ դասին մուտքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՓՐԻՎԱ, 2 Յուլիս. — Երէկ Կիրակի Վալանսի մօտ, Շաթօ տը Մօրէյր ծառաստանին մէջ՝ տեղի ունեցաւ Հայ Կարմիր Խաչի դաշտահանդէսը։ Ներկայ էր երկսեռ խուռն բազմութիւն մը՝ ուրախ եւ զուարթ տրամադրութեամբ։

Բացումը կատարեց ընկեր Վ. Շէհրէրեան,՝ բացատրելով Հայ Կարմիր Խաչի գոյութեան սփիւռքական պատճառները։ Հրաւիրեց ներկաները աջակցիլ նորակազմ Միութեան։ Յետոյ Գեղամ Շէհրէրեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցան խմբերգներ, մենախօսութիւններ, քաղցրաձայն երգեր՝ երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ինչպէս նաեւ Օրիորդներ Անգինէ և Լիւսի Նոր Աշխարհեան քոյրերու ղեկավարութեամբ տեղի ունեցան հայկական պարեր։

Ապա խօսք առաւ ընկեր Երուանդ Թէրզեան որ յորդորեց ներկաները մայրենի լեզուն սորվեցնել իրենց երախաներուն։ Իսկ երիտասարդներուն թելադրեց անդամագրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Դղեակին եւ ծառաստանի տէրը՝ ինչպէս նաեւ ֆրանսացի խումբ մը տիկիններ, որոնք ներկայ էին, իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին եւ սիրուն ծաղկեփունջ մը նուիրեցին երկսեռ երգչախումբին։ Ֆրանսացի հիւրը խոստացաւ միշտ ձրիաբար Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի տրամադրութեան տակ դնել իր ծառաստանը, մաղթելով միեւնոյն ժամանակ ուրիշ օգտակար հանդէսներ։

Խորոված հաւ մը վիճակահանութեան դրուելով, գոյացաւ 261 ֆրանք։ Հաւը վիճակեցաւ Պ. Մատթէոս Պըլըքեանի։

Գ. ՍԵԹԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 30 Յունիս.— «Յառաջ»ի մէջ միշտ տեղեկութիւններ տրուած են այս գաղութին մասին, որ մեծամասնութեամբ կ'աշխատի մետաքսի երկու մեծ գործարաններու մէջ։ Գրեթէ բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն, գործարանատէրը հին գործաւորներուն ամէն բան տուած է, տուն, վառելիք եւլն.։ Թէեւ միշտ մարդ կը վարձեն, մանաւանդ կիներ, բայց տուն չին տար, որովհետեւ սենեակները լեցուն են։

Այս գաղութին մէջ միշտ վառ կը մնայ ազգային ոգին։ Ամէն տօնակատարութեան սրահը բերնէ բերան կը լեցուի, եւ միշտ փափաք կը յայտնուի որ հանդէսներ սարքուին։ Գրեթէ բոլոր ազգային տօներու կազմակերպիչն է Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն, որ եռանդուն երիտասարդներ շուրջը բոլորած, ժրաջան կը գործէ։

Ամէն տեղ միշտ միեւնոյն հարցումն է որ կը կրկնուի, — Ե՞րբ Հայաստան պիտի երթանք։

Անցեալները հայրենակից մը կ'ըսէր. «Եթէ օր մը Հայաստան երթալու բախտ ունենամ, պզտիկ յանցանք մը պիտի գործեմ, որպէս զի հայկական բանտ ալ կենամ, եւ բանտապահներուն հետ հայերէն խօսիմ, որովհետեւ օտարին բանտերը շատ չարչարուեցանք» ։

Համբերութեան յորդորներ տալով հեռացայ...։

Թրքախօսութիւնը դժբախտաբար տարածուած է։ Եւ ցաւալին այն է որ երիտասարդներ իսկ, լաւ հայերէն գիտնալով, դարձեալ թուրքերէն կը խօսին։

Հայ առեւտրականները օրէ օր կը շատնան։ Վերջերս նոր բացուեցաւ նպարավաճառի եւ մսագործի խանութ մը, բայց փոխանակ համերաշխաբար գործելու, իրարու հետ մրցումի ելած են, եւ մէկը միւսէն աժան կուտայ։ Հաւանաբար սափրիչի խանութ մըն ալ բացուի ։

Փոն տ'Օպնան կարելի է համարել «րուհձի»ներու վառարանը։ Անցեալները այդ մոլեռանդներէն մէկը կ'ըսէր.

— Դուք դժոխք պիտի երթաք, իսկ մենք արքայութիւն...։

Կ. Պօտուրեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

60 ՄԻԼԻՈՆ.—Տիկին Պուրժօ, 62 տարու, հասոյթներու հաւաքիչ էր։ Կը բնակէր Վէրսայլ, ուր բազմաթիւ հաստուններ, անոր կը վստահէին իրենց շահերուն պաշտպանութիւնը։ Բոլորին համակրանքը կը վայելէր եւ զարդ որեւէ դժգոհութեան տեղի չէր տուած։

Բայց Շաբաթ օր, յանկարծ անհետացաւ եւ միայն կարճ քննութիւն մը բաւեց յայտնելու որ 60 միլիոն ֆրանք ալ հետը տարած էր։ Գողութիւնը երեւան ելաւ հետեւեալ պայմաններու մէջ։ Իր յաճախորդներէն մէկը, պարոն Վէյոն՝ 180.000նոց չէքով մը ներկայացաւ դրամատուն, ուր իրեն յայտնեցին թէ՝ Տիկին Պուրժօ այլ եւս հաշիւ չունէր իրենց մօտ։

Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Յաճախորդներուն մէջ կային որ մինչեւ 1.5 միլիոն ֆրանք յանձնած էին Տիկին Պուրժօյի որուն հետքը չէ գտնուած։ Կը կարծուի թէ արտասահման փախած եւ մտած է վանք մը, իր գողութեան հասոյթը իբր օժիտ տանելով մայրապետներուն, ջերմե-

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԼԲԵԱՆ
կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց
առջինեկին՝ ՀԱՅԿ - ԱՐԱ յի
2 Յուլիս 1928 Փարիզ

ռանդ հաւատքով քաւելու համար իր մեղքերը։

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ.— Նախորդ գիշեր ժամը 11ին, ծանր արկած մը պատահեցաւ Էփինէյի մէջ ։

Շրջուն շարժապատկերի սեփականատէր մը տեղին քաղաքապետէն արտօնութիւն ստացած էր մէկ քանի բացօթեայ ներկայացումներ տալու։ Գործիքը հաստատած էր ընդարձակ փողոցի մը մայթին վրայ. եւ անոր առջեւ, հրապարակին մէկ մասը ծածկած էր աթոռներով եւ նստարաններով։ Առաջին ներկայացումը կոկիկ հասոյթ մը ապահոված էր։ Մարդը որոշեց ներկայացում մը եւս տալ, բայց այս անգամ, առանց քաղաքապետութեան իմաց տալու։ Հետեւանքը եղաւ այն, որ քաղաքապետը կարծելով որ փողոցը այլեւս ազատ է եւ շրջագայութեան որեւէ արգելք չկայ, պէտք չտեսաւ հոն հսկող ոստիկան նշանակելու։

Ներկայացման պահուն, մեծ բազմութիւն մը նորէն լեցուած էր փողոցը, երբ Սէն Տընիէն եկող բեռնատար ինքնաշարժ մը արագօրէն սկսաւ յառաջանալ փողոցին ծայրէն։ Մութ էր. վարիչը մինչեւ որ նշմարեց բազմութիւնը, ինքնաշարժը արդէն մտած էր անոր մէջ եւ կոխոտած մէկ քանի անձեր։ Երկու հոգի մեռած եւ 11 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած էին։ Կառավարը ձերբակալուեցաւ։ Արկածին պատասխանատու կը նկատուի նաեւ ներկայացումը սարքողը, որ այդ գիշերուան համար արտօնութիւն չէր ստացած քաղաքապետութենէն։

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿ.— Վէզինէ գիւղին մէջ, երիտասարդ մը իր տունը կը դառնար Կիրակի իրիկուն, երբ իր փողոցին անկիւնէն, մէկը յանկարծ երեւան ելաւ, եւ սկսաւ իր վրայ խոյանալ։ Կարծելով թէ ոճրագործ մըն է որ յարձակում կը գործէ, հանեց իր ատրճանակը ու կրակեց. մարդը վիզէն վիրաւոր ինկաւ գետին։ Երիտասարդը այն ատեն, ծռեցաւ զոհին վրայ եւ սարսափով ճանչցաւ զայն. իր ամէնէն մօտիկ բարեկամն էր, Ալպէս Սէօ, 18 տարու, որուն հետ նոյն տան մէջ կը բնակէր։ Ալպէր կատակի համար, ուզած էր վախցնել իր բարեկամը, որ անակնկալի եկած, եւ իսկապէս վախցած՝ սպաննած էր զայն, առանց ճանչնալու։ Վիրաւորը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Ակամայ ոճրագործը յանձնուած է ոստիկանութեան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ

Փոքրիկ Քօսթին, Միշէլի եւ ...ոզինի զաւակը, մեռած չէր, ինչ... էս որ մայրը պիտի կարծէր, եւ ...ալ Թուրքերը փախցուցեր էին ...յն, ինչպէս որ Անդոնիս խորհէր ... մտովի։ Անդոնիս շրթունքին ...այրովը խոստացեր էր լեռներուն ...ջմը փնտռել զայն։ Սոտ գիւ... ...յդ էր։ Դառն ճակատագիրը դէ... ...ի Բելիոն տանող լեռներուն ա... ...ջնորդեր էր այդ լքուած պա... ...անին։

Կոստի, հազիւ տասը տարե... ...ան շնորհալի տղայ մըն էր, իր ...արտեաշ մազերը ճակտին վրայ ...լորակաձեւ կտրուած. կապոյտ, ...ենց գեղեցիկ կամարին տակ ...քուն շատ խոշոր աչքերով, ...րեմն հրավառ եւ երբեմն խո... ...պէս երազուն։ Բարի պզտիկը իր սիրուն դէմքով, շրթունքներուն եւ թարթիչներուն անուշ փութովը սէր եւ համբոյր կը հրաւիրէր։ Խառնուածքով եռանդուն, հետաքրքիր, չարաճճի էր։ Լազարինայէ դէպի Վոլօ ճամբորդութիւնը չափազանց ոգեւորած էր զայն։ Ամբողջ ճամբուն տեւողութեան զուարճացեր էր մինչ իր քոյրը, Իրէն, վշտաբեկ եւ յոգնած, հօրը թեւէն կախուած կը քաշկրտէր ինքզինքը, Քօսթի, երիտասարդ կապիկի արագաշարժութեամբ կը ցատկռտէր իբր թէ ճամբան բաւական երկար չըլլար։ Կ'երթար, կուգար, կը վազէր, ու անակնկալ կատակներով քոյրը կը խնդացնէր։ Չէր գանգատեր որ հայրը, կծծիութեամբ, չոգեկառք չէր առած։ Այս բոլորը գեղեցիկ էին, այն երկիրները որոնցմէ կ'անցնէր, նորութիւն էր։ Կ'ուզէր իր աչքը, ոտքը եւ բազուկը բազմապատկել։ Ապագայ մարդը տղայ տարիքէն երեւան կուգայ։ Այդ տարիքէն, Կոստիի մէջ ի յայտ կուգար առաւելապէս օժտուած յատկութիւններ։

Կոստի, ճամբու ընթացքին, արկածախնդիր քայլով կը յառաջանար։ Օդին մէջէն կը զատէր, նախապէս գիտնալով թէ ուր պիտի իյնար։ Ոչ մէկ տեղը կը ցաւցնէր։ Այս աճպլըջութեան եւ քաջութեան խառնուրդը տղուն տարօրինակութիւններէն մէկը կը կազմէր։ Օր մը, Լազարինա եղած պահուն, խեղկատակութիւններով իրմէ տարիքոտ ընկերները անհանգիստ ըրած պահուն, ծեծեր էին զայն։ Կոստի, առանց բան մը արտասանելու, համացուկ մը կծիկը դրաւ։ Վախ չէր զգացած, այդ տղեկին հոգին վախը չէր ճանչցած։ Այդ տարիքին համար անօրինակ, ցաւի տոկունութիւն մը մարմնոյն վրայ ցաւ ալ չէր զգացած։ Միայն թէ, երբ տուն վերադարձաւ, իր պզտիկ բազուկը սօրը երկարելով, կատակերգակ վճռականութիւնով մը, վանկերը բաժանելով ըսաւ.

— Երբ ատիթը ներկայանայ, բոլորն ալ լաւ մը պիտի տփեմ։

Եւ կարողացաւ։ Բոլորին ալ, մէկիկ մէկիկ, լաւ ծեծ մը քաշեց ստուգիւ։ Չարաճճի տղան, ոչ Վոլոյի մէջ ոչ ալ Բլաթանիայի մէջ Թուրքերուն գրաւած պահուն չի խռովեցաւ։ Այս ստահակը արդէն ինքզինքը ցուցնել կ'ուզէր։ Յաճախ դուրս կը հանէր։ Կը տեսնէր ընկերներ որոնք պիտի ուզէր մէկ մէկու ետեւէ տփել։ Չէր ախորժեր այդ կեղտոտ ցնցոտիներով զինուորներէն որոնք փէսերնին ետեւ նետած, վայրենիի կամ տխմարի տպաւորութիւն կը թողէին իր վրայ։ Իր պզտիկ բռունցքովը անոնց քիթը քիչ մը ճզմել կ'ուզէր։ Աստուա՜ծ, որքա՜ն տգեղ էին անոնք, որքա՜ն լիրբ եւ արժանի լաւ դաս մը առնելու։ Ա՜հ, եթէ կարենա՜ր։ Մինչ այդ, զանոնք ծաղրելով ժամանակ կ'անցնէր։ Եւ այդ բանը կ'ընէր անոնց քթին տակ, փողոցներուն մէջ, խանութներուն առջեւ։ Այս մարդիկը այդ լաճին կատակներուն կը հիանային։ Կոստի, բնազդաբար անոնց անպիտան ճաշակին յարմարող կատակներ կը հնարէր, եւ անոնց անմտութիւնը կճեւով իրենց պատճառած խնդուքը կարհամարէր։

Թերեւս կ'արծուի թէ իր հօրը սպաննութեան սարսափը այս տղուն չարաճճիութիւնը եւ զուարթութիւնը անհետացուց, սարսափ երբեք չզգաց։ Կրկին զգացում մը վայրկենական գրաւեց զա՞յն։ Այդ անբաններուն հանդէպ ատելութիւն մը եւ անմիջական փախուստի մը անհրաժեշտութիւնը։ Այդ ագեղ երեկոն, հոն էր ան, ձիթենիներու դաշտին մէջ, վիճող երկու մարդերէն քանի մը քայլ անդին։ Աչքերը բացխփելով կը խորհէր թէ իր հայրը այդ «պանապաք»էն աւելի ուժով պիտի ըլլար երբ երկու սպաները երեւցան։ Օ՜հ, սպաննիչին դէմքը իր մտքին մէջ քանդակուած կը մնար։ Վայրենի՜ն։ Փոքրիկ Կոստին Աննիպալի պէս երդումներ ըրաւ։ Ահաւասիկ Թուրքերը, կը խորհէր ան։ Հիմա կը ճանչնար զանոնք։ Անմիջապէս յիշեց թէ հայրը իրեն յանձնարարած էր որ ամենափոքր վտանգի մը պահուն Բելիոնի իրենց ազգականներուն մօտ խոյս տայ։ Փոքրիկ Կոստին, արագաշարժ, անմիջապէս լերան ճամբան բռնեց։

Հոս, առանձին չի մնաց։ Բլաթանիա, իր ազգականներուն մօտ, իր հօրեղբօր որդիին, Կոնստանդինի հետ մտերմացաւ։ Սերտ բարեկամութիւն մը հաստատուեցաւ իրենց մէջ։ Իրենց տղայական բարեկամութեան մէջ հիացում, անձնուիրութիւն, գորով կար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Հանրապետութեան նախագահէն իրաւունք ստացաւ լուծել Խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել: Նոր դահլիճը պիտի շարունակէ նախորդին արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ահա՛ նոր դահլիճին կազմը.— վարչապետ՝ Վէնիզէլոս, արտաքին նախարար՝ Քարափանոս, ներքին՝ Զավիցիանօ, ելմտական՝ Մարի, կրթական՝ Կոնթիլլա, դատական՝ Փէթրիտիս, պատերազմական՝ Սոֆուլիս, ծովային՝ Արկիրոփուլօ, ազգային տնտեսութեան՝ Վուրլումի, խնամատարութեան՝ Էմանուէլիտի, երկրագործական՝ Քանավօ, հաղորդակցութեանց՝ Քրիսթոմանօ:

Նոր դահլիճը երդում ըրաւ երէկ առաւօտ ժամը 16ին: Խորհրդարանին առջեւ չպիտի ներկայանայ: Շաբաթ կամ երկուշաբթի պիտի հրատարակուի Խորհրդարանը լուծող հրամանագիրը:

Գերմանիոյ նոր դահլիճին ծրագիրը

Գերմանիոյ նոր Խորհրդարանը իր առաջին նիստը գումարեց առջի օր ժամը 15ին: Ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլէր կարդաց նախարարական յայտարարութիւնը:

— «Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, ըսաւ, կառավարութեան հետեւելիք ուղին յստակօրէն գծուած է: Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը հետապնդէ իր նպատակները՝ խաղաղ համաձայնութեան մը հասնելու կամքով եւ հրաժարելով փոխվրէժի գաղափարէն: Լուծուելիք ծանր եւ կարեւոր խնդիրներ կան, ու մեր վրայ պարտականութիւն կ՚իյնայ ամէն ճիգ ընել՝ գոհացուցիչ լուծում մը տալու համար անոնց: Ամէնէն առաջ կը յիշեմ Հռենոսի եւ Սարի գրաւուած հողամասերու ազատագրութեան խնդիրը: Ամբողջ գերման ժողովուրդին հետ համամիտ՝ կառավարութիւնը արդար յաւակնութիւնն ունի շուտով հասնելու այդ հողամասերու անմիջական պարպումին: Պէտք է դիտել տանք սակայն թէ՝ գրաւող պետութիւնները հետեւանք չեն տուած վերջին տարիներու քաղաքական բարեշրջութեան եւ թէ պարպումի մասին մեր բազմաթիւ խօսակցութիւնները դրական արդիւնքի մը չեն յանգած: Երկրորդ գօտիի պարպումին 18 ամիս մնացած է: Սակայն եթէ մինչեւ վերջին վայրկեանը պիտի սպասուի՝ պարպումի խնդիրը ժամանակով լուծելու համար, համաձայնութեան քաղաքականութիւնը գործքով ապացուցանելու կարեւոր առիթ մը զանց առնուած պիտի ըլլայ: Հաստատօրէն կը յուսանք թէ գրաւող պետութիւնները կը բաժնեն մեր տեսակէտը եւ ուրիշ խնդիրներ յպրուցանելով պարպումի հարցը կնճռոտելու ձեռնարկները ապարդիւն կը մնան:

«Պէտք է ի վերջոյ նկատի ունենալ, որ մինչեւ ակռաները զինուած երկիրներու մէջտեղ, Գերմանիոյ պէս մեծ երկիր մը շատ դժուարին կացութեան մը մատնուած է: Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ Սեպտեմբերի նստաշրջանին է որ պէտք է պայծառօրէն յայտնուի թէ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը ի՛նչ միջոցի կ՚ուզէ դիմել ապագային՝ այս ծանր խնդիրը լուծելու համա՛ր»:

Նախարարական յայտարարութիւնը յետոյ կը խօսի ներքին խնդիրներու մասին:

Համայնավար դաւ մը Պուտափէշթի մէջ

Պուտափէշթի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց համայնավարական մեծ դաւադրութիւն մը, որուն հեղինակները Պելա Քունի հետ համերաշխութեամբ կը գործէին: Ձերբակալուածներն են 22 այր եւ 8 կին: Խուզարկութիւն կատարելով, ոստիկանութիւնը գրաւեց մեծ թիւով վաւերաթուղթեր ռուսերէն լեզուով:

Թղթատար աղաւնիներ Էնկիւրիէն Պոլիս

Էնկիւրիէն բանակի հրամանատարութեան կողմէ Պոլիս թռցուած 22 աղաւնիներ նամակներ եւ լուրեր բերած են Պոլսոյ զանազան պաշտօնատուններու եւ քանի մը թուրք թերթերու: Այս աղաւնիներէն մէկը 5 ժամ 50 վայրկեանէն հասած է Հարպիյէ վարժարանի աղաւնետունը, — ժամը 7.10ին Էնկիւրիէն մեկնած եւ ժամը 13ին Հարպիյէ հասած: Երկրորդը հասած է 6 ժամ 50 վայրկեանէն: Այս յապաղումը կը վերագրուի ճամբան գիշատիչ թռչուններու յարձակման ենթարկուած եւ պահուըտած ըլլալու հաւանականութեան: Աղաւնիները երկաթուղիի գիծին հետեւելով եկած են եւ Էնկիւրիէն Պոլիս 577 քիլոմեդր ճամբան կտրած են ժամական միջին հաշուով 96 քիլոմեդր արագութեամբ:

Ո՛չ մէկ նոր լուր աղէտեալներէն

Երէկ զրոյց շրջեցաւ դարձեալ թէ Ամունտսէն գտնուած է: Սակայն Նորվեկիոյ իշխանութիւնները դարձեալ հերքեցին այս լուրը: Կը հաստատուի միայն թէ Յունիս 10ին կիլպոյի օդանաւը տեսնուած է Արջի կղզիէն 14 մղոն հեռուն, կը թռէր 200 մեդր բարձրութեամբ: Ինչպէս գրեցինք, կը հերքուի նաեւ այն լուրը թէ ռուսական սառնաբեկ «Կրասին» նաւը իր մէջ առած է շուէտացի օդանաւորդ Լունտպէրկը եւ Վիլլիէրիի խմբակը: Սակայն կ՚ըսուի թէ փրոֆ. Մալմկրէն եւ իր երկու իտալացի ընկերները՝ Մարիանօ եւ Ցափփու կրցած են ազատուիլ «Կրասին»ի կողմէ: Լուր չկայ նաեւ ռուս օդանաւորդ Պապուշկինէն: Իտալացի, շուէտացի, ֆինլանտացի եւ ռուս օդանաւորդները Շփիցպէրկէն դէպի բեւեռ կը շարունակեն իրենց խուզարկութիւնները, աղէտեալները գտնելու համար:

ՀԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՅՈՒԼԻՍ 14ի ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ 481,860 ֆրանք պիտի ծախսուի միայն Փարիզի մէջ:

ՍԵՐՊԻՈՅ ելմտական նախարար Պօկտան Մարքովիչ, որ այժմ Վիշի կը գտնուի, հրաժարականը ներկայացուցած է:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Եւրոպայի եւ Պալքաններու միջեւ, միջազգային նոր ճամբու մը բացումը կատարուեցաւ երէկ: Դանուբի պուլկար. գետեզրին վրայ, Վիտին նաւահանգիստն է, որ Քալաֆաթի վրայով պիտի ծառայէ իբր կապ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Պալքաններու միջեւ:

ՓԱՐԻԶԱԲՆԱԿ Ամերիկացիներու առեւտրական սենեակը, խրնջոյք մը սարքեց երեքշաբթի գիշեր, տօնելու համար Ամերիկայի անկախութեան տարեդարձը: Հրաւիրուած էին քաղաքական ու դիւանագիտական ծանօթ դէմքեր:

ԲՈՒՌՆ փոթորիկ մը պայթեցաւ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ, երեքշաբթի, կէս գիշերուան մօտ: Երկար որոտումներէ ու փայլակներէ յետոյ, տեղատարափ անձրեւ մը սկսաւ, որ շատ չանցած փոխուեցաւ կարկուտի: Բարեբախտաբար հազիւ քառորդ ժամ մը տեւեց:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ կտրելու եւ հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար երկու օդանաւորդներ Յուլիս 3ին, ժամը իրիկուան 8ին ճամբայ ելան Հռոմէն:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին:
60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

8 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ»
ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն:

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով: Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

8 յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ
ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Իտա Արդի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավոեանի և Վլատիմիրօֆի:

կ՚երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ հայկական ընտիր կտորներ:

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայկական ճաշարանները եւ նուագահանդէսին կազմակերպիչ Տրդատ Նշանեանի, 48 Rue Mr. le Prince եւ 12 Rue de Tournon Paris (6e). Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար երեկոյթը կ՚աւարտի ճիշտ 11.15ին:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Նախքան այս նուագահանդէսը տաղանդաւոր թառիստը ընդառաջ երթալով Բարեգործականի մասնաւոր հրաւէրին, բացառաբար եւ սիրայօժար կը նուագէ իրենց սարքած դաշտահանդէսին մէջ, 1 Յուլիս 1928 Կիրակի օրը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին, 84 Rue Chapeի Թատերասրահը կովկաս. պետ. Թատրոններու դերասաններ՝ Տիկիններ ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ, ԱՍՏՂԻԿ եւ ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ եւ մասնակցութեամբ Ստուտիայի ղեկավար Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ:

կը ներկայացնեն՝ ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ (ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻՆ)

իսկ կիրակի երեկոյ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը

ՓՈՂՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ եւ ՀԷՔԵԱԹԸ

ԳԻՆԵՐԸ.— Բացի պատուոյ տոմսերէն, Ա. կարգ 15, Բ. կարգ 10 եւ Գ. կարգ 6 ֆրանք:

ԴՍՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Ղանթարօզ գիւղի Հայրենակց. միութեան կողմէ, ի նպաստ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն: 8 կիւակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, Սէն Ժէռոմ, Մինասեանի «Ֆրանս-Օրիան» գորգի գործարանին պարտէզը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները:

Ցէսինի «Կայծակ» խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահը: Կը խօսի՝ Ընկ. Մինաս Ճիհանեան: Նիւթ՝ Հայ-Բրտական կնճիռը: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Լիոնի Պատ. Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy, բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ այսօրուան «Հինգշաբթի»ն նուիրուած է ընդհ. ժողովի շարունակութեան: Կը հրաւիրուին միայն անդամները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէլփոռ, Ա. Վ.— 35: Սկսանք ղրկել:
Լիոն, Գ. Պ.— 70:
Սէն Ժէռմէն ան Լէյ, Տէր Օ. — 35 ֆրանք:
Լիոն, Ա. Գ.— 70:
Շավիլ, Վ. Պ.— 35:
Վալանս, Ժ. Խ.— 35.
Կռաս, Հ. Ա.— 70:
Քրիւազ, Տօնապ.— 70:
Մարսէյլ, Ա. Ա. 35:
Անկիէն, Հ. Մ.— 100:
Անիէռ, Մ. Ա.— 100:
Ռօյեա, Մ. Խ.— 70:
Ցեսին, Կ. Բ.— 35:
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 35:
Մոնթօնա, Գ. Տ.— 100 ֆր.: Սկսանք ղրկել:
Մօնպուշէ, Օ. Թ.— 35:
Նիկոսիա, Մելք. հաստ.— 2 անգլ.:
Փրիվա, Ս. Մ.— 35 ֆրանք: Սկսանք ղրկել:
Կառտան, Խ. Ա.— 16:
Մարսէյլ, Ս. Պ.— 50:
Փարիզ, Ե. Պ.— 10:
Ֆիքս Աթէնք, Յ. Մ.— 100:
Ֆոնթէն, Վ. Մ.— 35 ֆրանք: Սկսանք ղրկել:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Ալֆոռվիլի մասնաճիւղի ընկերահաւաքական թէյասեղանը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Զօրմիսեանի սրահարանը: Բանախօսութիւն, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, նուագ եւայլն: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «Վարպետ» Յովհաննէս Պօյաճեան կը փնտռէ Իզմիրի «Հայ Որսորդաց Ակումբ»ի որսորդապետ Էօտէմիշցի Գարլօ (բուն անունը Կարապետ) Յովհաննէսեանը, արհեստով թիթեղագործ, որ 1925ին կը գտնուէր Ռէթիմնօ, Կրետէ: Իմացնել «Յառաջ»ի:

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Կիրասոնցի շօֆէօր Արթին Սէրճանեան, կինը Սիրանուշ (ծնեալ Օվալեան) որ տարի մը առաջ կը գտնուէին Աթէնքի մօտ Ֆիքս-Տուրկութի կայանը թիւ 43: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել:

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Փրիվալի մասնաճիւղին հանգանակութիւնը.—

Գ. Սեթեան 20, Օ. Տէպիլեան 20, Օր. Զաքարեան 15, Տիկ. Բապուչճեան 15, Գ. Դանիէլեան 15, Տ. Սիմօնեան, փոքրիկն Հայկանոյշ Ասատուրեան, Տիկ. Տ. Ղուկասեան, Աճէմեան, Մովսէսեան, Փափազեան, Ժամկոչեան, Վ. Պուչաքճեան, Յ. Էպէեան, Ա. Մատթէոսեան, Ա. Քէշիշեան, Յ. Պօյաճեան, Պ. Վարպետեան, Գ. Բարունակեան, Վ. Հագվերդեան, Յ. Ուշաքլըեան, Յ. Հաբէլեան, Երամեան, Ն. Պալթաեան, Օր. Լ. Սանթուրճեան 10ական, Տիկին Երկանեան, Եապանճեան, Հ. Պօյաճեան, Տիկ. Էսկիեան, Հ. Գարաճեան, Ա. Քէշիշեան, Օր. Մ. Հօլաճեան, Արամ Միրասեէտիեան, Երիցուհի Փափազեան, Օր. Յիւպչըր, Օր. Փափազեան, Օր. Սոմունճեան, Ս. Պըյըքլըեան, Մ. Խաչատուրեան, Տիկին Ջալըքեան, Օր. Թաթիկեան, Օր. Մարգարեան, Տիկ. Ջարուհի Քէշիշեան, Օր. Վարժապետեան, Ումմ, Օր. Մինասեան, Գէէրգ Մութաֆեան, Մ. Փարատեան 5, Յ. Թապաքճեան 5ական, Ն. Ստանպօլլեան, Յ. Պօյաճեան, Գ. Արսլանեան 3ական, Ումմ, Հաճի Յակոբ, Տիկին Ջուլհաեան, Կ. Սուլուեան, Հաճի Յակոբեան, Օր. Յակոբեան, Արսլանեան, Տիկին Ղուկա[illegible] 2ական ֆրանք: Գումար 43[illegible]

(Տես Յառաջ 4 Յուլիս):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD[illegible]
208bis, Rue Lafayette Par[illegible]
Le Gérant: E. SOUVI[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 Ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՅՈՒԼԻՍ 1928

6 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 692

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

Օրը օրին, խառն ի խուռն լուրեր կը տրուին, որոնց շատ քիչերը ուշադրութիւն կը գրաւեն։

Պարզ է որ, իբրեւ «դիւանագէտ» ժողովուրդ, ամէնէն առաջ քաղաքական լուրերը կը փնտռենք։ Յաճախ կ՚ապրի՛նք զանոնք։ Իսկ մնացածը կը լսենք իբրեւ հէքեաթ։ կը կարդանք ու կ՚անցնինք։

Այդ հէքեաթներէն մէկն է, անհաւատալի, Հիւսիսային բեւեռի նոր արկածը, բայց մանաւանդ անոր հետ կապուած հերոսական արշաւը։

Աւելի քան մէկ ամիս առաջ, իտալացի զօրավար Նոպիլէ դէպի բեւեռ արշաւեց ղեկաւոր օդապարիկով մը, «Իտալիա»։ Մայիս 25ին, ծանր արկած մը անցուց օդապարիկը, եւ անկէ ի վեր խուզարկութիւններ կը կատարուին։ Իրարու ետեւէ ճամբայ ելան Նորվեկիացի նշանաւոր բեւեռախոյզ Ամունտսէն եւ Տիթրիքսէն, ֆրանսացի օդաչուորդներ Կիլպօ, Քիւվէրվիլ, Վալէթ, Պրազի, շուէտացի օդաչուորդ Լունտպորկ, փրկելու համար աղէտեալները։

Մինչեւ այսօր ազատուած է միայն զօրավար Նոպիլէն, իսկ լուր չկայ իր ընկերներէն, որոնք 18 հոգի էին եւ զանազան խումբերու բաժնուած են, արկածէն յետոյ, ծփուն սառնակոյտերու կամ օդապարիկի բեկորներուն վրայ։

Լուր չկայ, նաեւ ազատարարներէն, մասնաւորապէս Ամունտսէնէն և Կիլպոյէն, որոնք համաշխարհային հռչակներ են։

Մտահոգութեան մատնուած է ամբողջ գիտական աշխարհը։ Հեւ ի հեւ լուրի մը, լուսաբանութեան մը կը սպասեն բոլոր ազնիւ մարդիկը։

Մէկ հոգի ազատուած է, և ութը հոգի կորսուած կը համարուին։

Կորսուա՞ծ,— բայց անհաւատալի ճամբայ կ՚ելլէ նոր ազատարար մը, բեւեռախոյզ Շարքօ։

Ի՞նչպէս կարելի է չխոնարհիլ անձնազոհութեան այս հրաշալի պատկերին առջեւ։

Հասկնալի է որ եթէ հարիւրին տասը-քսան յոյս կայ աղէտեալները փրկելու, ութսուն-իննսուն ալ վտանգը ակներեւ է։ Ո՞վ կրնայ պնդել թէ ողջ են Ամունտսէնն ու Կիլպօն, եւ միւսները։

— Մենք հին պահակներն ենք, եւ ես չափազանց երջանիկ եմ որ ճամբայ պիտի ելլեմ։ Բոլոր հին ընկերներս ալ խնդրեցին որ միասին գան, բայց միայն վեց հոգի պիտի առնեմ... Ո՛չ, ամէն բան կորսուած չէ։ Ես համոզուած եմ թէ Կիլպօ եւ իր ընկերները ողջ առողջ են... Յիշեցէք որ Նորտէնսքիօլտ լման ինը ամիս կորսուած մնաց բեւեռային սառոյցներուն մէջ...

Տոքթ. Շարքօն է խօսողը, այն քաջը որ արդէն երկու անգամ օգնութեան փութացած էր դէպի բեւեռ, մէկը՝ Նորտէնսքիօլտի միւսը՝ նոյնինքն Ամունտսէնի համար։

Ի՞նչպէս կարելի է չխոնարհիլ, տեսնելով այս խոյանքը դէպի նորանոր փորձանքներ, ի հարկին դէպի մահ...

×

Այո՛, չարաչար կը սխալին անոնք որ կը պնդեն թէ անցած է հերոսութեանց շրջանը, կամ այսօր մարդիկ նուազ յանդուգն են և նուազ անձնազոհ, քան երէկ։

Միայն սա վերջին տարուան օդարշաւները բաւական են հերքելու այդ անմիտ խօսքը։

Ո՞վ պահեց անոնց համրանքը, — մէկը միւսէն աւելի խիզախ թռիչքներ ովկիանոսէ ովկիանոս և աշխարհէ աշխարհ, այրերու թէ կիներու կողմէ։

Ո՞վ կը յիշէ, 1927 Մայիսէն, Քոլի-Նունկէսէրէն մինչև այսօր արձունքներէն գլխիվայր ինկած, անհետ կորսուած զոհերը։

Եւ ո՞վ կրնայ ապացուցանել թէ՝ թափը կասեցաւ, այնքան թանկագին կորուստներէ յետոյ։

Ընդհակառակն, մէկ զոհը պատճառ եղաւ տասը նոր խիզախումներու։ Քոլիի և Նունկէսէրի յաջորդեց երջանիկ Լինտպէրկը, որուն հետեւորդները համրանք չունին այսօր. իսկ մէկ դժբախտ Միս Կրէյսընի ետեւէն հասան տասը օրիորդ կամ տիկին, հետզհետէ աւելի յանդուգն։

Եւ մա՛րդ չի կրնար գուշակել թէ ո՛ւր կանգ պիտի առնէ այս զմայլելի խոյանքը դէպի օդը և դէպի ջուրերը կամ սառերը։

Եթէ աշխարհը ցամքած ըլլար այնպէս ինչպէս կ՚ուզեն տեսնել իմաստակ աշխարհաքաղաքացիներ, ինչո՞ւ քսան հոգի, և մանաւանդ միջազգային թանկագին ուժեր դէպի մահ ընթանային, մէկ Նոպիլէ ազատելու համար։

Մանաւանդ որ, շատերու խորհուրդը արհամարհած էին «Իտալիա»ի արշաւը կազմակերպողները, սեւ շապիկաւորներու յատուկ ինքնահաւանութեամբ։

×

Այս պատկերին առջեւ, նորէն եւ նորէն կը յիշենք մեր ազատագրական հերոսամարտը,— «խենդերու երազը», ինչպէս կը սիրեն հեգնել։

Ապահովաբար մեր Սերոբները, Գէորգ Չաւուշները, Քեռիներն ու Անդրանիկները աւելի խենդ չէին, քան Քոլիները, Լինտպէրկները կամ Ամունտսէնները, Կիլպօներն ու Շարքօները։

Վերջինները իրենց հանգիստը և թերեւս կեանքը զոհելու ացին ու կ՚երթան, ընկեր մը փրկելու, կամ նոր բարիք մը ալու համար մարդկութեան։

Մերինները քար ու հող ճանկռտեցին սարերու վրայ, յաուն ամբողջ ժողովուրդի մը ազատութեան։

Մէկ զոհը տասը ակօս բացաւ իր ճամբուն վրայ։

Եւ արշաւը կը շարունակուի . . .

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՅԾ ԵՒ ԽԱՅԾ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (23 Յունիս).

— «Շէյխ Սաիտի ապստամբութեան վիժումէն վերջ, Թուրք կառավարութիւնը, Քիւրտերու վերաբերմամբ ընդգրկեց զուտ թրքական քաղաքականութիւն մը՝ կախաղան, բանտ, աքսոր, ջարդ ու չարչարանքի բոլոր այն խուժդուժ ձեւերը, որոնք թրքական ոճրապատ միտքը միայն կրնայ յղանալ։

Հանրապետական գլխարկակիր Թուրքիան, ջանաց արիւնի եւ սարսափի մէջ խեղդել քրդական ազատագրական պայքարի այդ անդրանիկ ու տարտամ փորձը, մինչեւ որ զանոնք ալ հասցուց Հայերու օրին։

Սահմանի լեռները ապաստանութիւն ընծայեցին ըմբոստներուն ու փախստականներուն ։

Գիտակցութենէն աւելի բնազդական մղում մը, Քիւրտերը համախմբեց ինքնապաշտպանութեան ու դիմադրական պայքարին շուրջ։

Վերջապէս քրտական համագումարը, անցեալ տարի Հոկտեմբերին եւ քիւրտ յեղափոխական կեդրոնական կոմիտէի մը՝ «Հոյպուն»ի կազմութիւնը՝ դրին սկիզբը քրտական հարցի։ Թուրքիան ըմբռնեց կացութեան ծանրութիւնը եւ փութաց դուրս գալ իր ստեղծած փորձանքէն ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ դիմելով դիւանագիտական կեղծ ու նենգ միջոցներու։

Արեւելեան նահանգներու բարենորոգութեան համար նշանակեց ընդհ. քննիչ եւ յայտարարեց ընդհ. ներում փախստականներուն և ըմբոստներուն համար։

Ի զուր։ Քիւրտերը լաւ ըմբռնած ըլլալ կը թուին թրքական նենգամտութիւնը եւ անոնց օրէնքներուն ու խոստումին արժէքը եւ շատ աւելի խելացի են Թուրք փաշաները։

Վերջերս Սուրիոյ սահմանագլխին վրայ քիւրտ ցեղապետներէն մին կը հրաւիրուի Թուրք կառավարիչին կողմէ հանդիպում մը ունենալու։

Կառավարիչը կը ջանայ համոզել ցեղապետը, վերադառնալու Թուրքիա, յայտնելով որ իրենք ներում շնորհած են Քիւրտերուն ։

Պատասխանը սակայն որ կուտայ քիւրտ անզրագէտ ցեղապետը Թուրք կառավարիչին, իր մէջ կը պարունակէ հարստահարուած քիւրտ ժողովուրդի ամբողջ իմաստութիւնն ու զգացումը. «Դուք՝ ոճրագործնե՞րդ էք որ պիտի ներէք մեզի՝ ձեր զոհերուն. եթէ ներել մը կայ, այդ քիւրտ ժողովուրդն է որ պէտք է ընէ ձեզի, իսկ այդ երբեք մի սպասէք թուրքերդ...։»

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 10ին, «Յառաջ»ի մէջ, հեռագրով 5200 ֆրանք արձանագրած էինք Մէշէտէն (Պարսկաստան)։ Նոր ստացած ըլլալով մանրամասնութիւնները, կը հրատարակենք ստորեւ։ Երէկ հրատարակուած թղթակցութիւն մըն ալ որոշ գաղափար կուտար այս փոքրաթիւ այլ սրտցաւ գաղութի մասին.—

. . . Խմբագիր.

ՄԷՇԷՏ, 5 Յունիս.— «Յառաջ»ի մէջ կարդալով մանրամասն տեղեկութիւնները Պուլկարիոյ հայ աղէտեալներու դժբախտութեան մասին, խումբ մը ընկերներ ու համակիրներ հանգանակութեան ձեռնարկեցին սեղմ շրջանակի մէջ։ Բոլորն ալ սիրով տուին։ Բացի ներկաներէն, ուրիշներուն ալ դիմել սիրով յանձն առաւ Պ. Լ. Պէրպէրեան։ Հանգանակութենէն գոյացաւ ընդամէնը 1963 ղրան, որ անգլիական դրամատան մէջ վերածուելով 5200 ֆր.ի, հեռագրով փոխադրուեցաւ «Յառաջ»ի հասցէին։ (Ցանկը տեսնել Դ. էջ)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դաշնակցութեան թեկնածուն ընտրուած

Թաւրիզէն մեզի կը գրեն թէ Մէջլիսի (երեսփ. ժողով) նոր ընտրութեանց մէջ, Ատրպատականի հայ եւ ասորի ժողովուրդներուն պատգամաւոր ընտրուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն, Զօրա խան Սագինեանը, որ շահած է 3051 ձայն, հակառակորդի 327ին դէմ։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ՍՈՎԻ ՎՏԱՆԳ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Թայմզ» կը գրէ (4 Յուլիս).—

Վերջին քանի մը օրուան ընթացքին պոլշեւիկ կառավարութիւնը աշխարհի ցորենի հրապարակներուն վրայ գնումներ կատարեց ա՛յնպիսի ձեւով մը, որ ցոյց կուտայ թէ Ռուսիոյ մէջ լուրջ սով մը կը վախնայ։ Մինչեւ հիմա գնուած ցորենի քանակը կը հաշուուի 150—200,000 թոնօ։ Հիւսիսային և Հարաւային Ամերիկայէն դէպի Եւրոպայի զանազան նաւահանգիստները ճամբայ հանուած ցորենները գնուեցան եւ ուղղակի պիտի ղրկուին Ռուսիա։ Ասկէ զատ գնուեցան նաեւ Անգլիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, Հոլանտայի եւ Պելճիքայի նաւահանգիստներուն մէջ մթերուած ցորենները։ Գնումները կը կատարուին ա՛ն պայմանով որ ցորենները շուտ յանձնուին։

Մինչեւ հիմա գնուած է 2,500,000 անգլիական ոսկի արժէքով ցորեն, կանխիկ վճարումով։ Յայտնի չէ թէ պոլշեւիկները ո՛ւսկից կը հայթայթեն այս դրամները, քանի որ վարկ տուող չկայ։ Եւրոպայէն գնուած ցորենը Ռուսիա փոխադրելու համար պէտք պիտի ըլլայ շոգենաւ վարձել։ Հիւսիսային Եւրոպայի նաւահանգիստներէն գնուածները Լէնինգրադ պիտի փոխադրուին, իսկ Իտալիայէն գնուածները՝ Օտեսա։ Բոլոր շոգենաւերը պիտի ապահովագրուին։ Հըլ, Լիվըրփուլ, Համպուրկի եւ Ամսթէրտամի մէջ վարձու շոգենաւ կը փնտռէին երէկ։ Մինչ Եւրոպայէն գնուածները անմիջապէս պիտի փոխադրուին Ռուսիա, միւս կողմէ բանակցութիւններ կ՚ըլլան այս ամսուան վերջերը ցորեն փոխադրելու համար Մոնրէալէն (Քանատա)։ Անկէ ղրկուելիքը Օգոստոսի վերջէն առաջ չպիտի հասնի։ Դեռ չի գիտցուիր թէ Ռուսիա ի՛նչ քանակութեամբ ցորեն պիտի գնէ, սակայն ցորենի հրապարակներուն վրայ այնպէս կը կարծուի թէ հաւանաբար ալիւր ալ պիտի գնէ։

1919 - 1920էն ի վեր Ռուսիա երբեք ա՛յսքան մեծ գնում չէր կատարած։ Ցորենի շուկան բոլորովին անակնկալի եկաւ։ Հակառակ պաշտօնական զեկոյցի մը թէ այս տարի հունձքերը անցած տարուանէն 100ին 10 աւելի առատ են, Ռիկայի մեր թղթակիցը հաղորդած էր արդէն թէ նոյնինքն գաւառներէն հասած տեղեկութիւնները բոլորովին տարբեր էին։ Սիպերիոյ, Ուկրայինայի եւ կեդրոնական Ռուսիոյ մեծ քաղաքներէն հասած լուրերը կ՚ըսէին թէ ցորենի պակասը արդէն զգալի դարձած է եւ ապագան շատ մութ է։ Գիւղացիները կրաւորական դիմադրութիւն ըրին կառավարութեան ցորենի մեթոտներուն, եւ ամառուան հունձքերը 1927էն պակաս տարածութիւն մը կը գրաւեն։ Հացին որակը բոլորովին վատթարացաւ Մոսկուայի մէջ, ու Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի մէջ յառաջիկայ աշնան եւ ձմրան համար կը նախատեսուի քարդի դրութիւնը հաստատել։ Արդէն շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ հացի համար «պոչ» կը բռնեն։

Շաբաթ մը առաջ ամբողջ Խորհրդային Միութեան համար նշանակուեցաւ նոր «Հունձքի դիկտատոր» մը, որ արտասովոր լիազօրութիւն ունի՝ եղեռնադատ ատեանին առջեւ հանելու բոլոր անոնք, որ կ՚ուզեն «քայքայել վարչական մեքենան»։ Անիկա հրահանգուած է նոյնպէս միջոցներ ձեռք առնել՝ յառաջիկայ ձմրան սերմնացանին համար, եւ պիտի պայքարի մշակուած շրջանները պակսեցնելու ձգտումին դէմ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ Կ՚ԱՃԻ

Գործազրկութիւնը հետզհետէ կ՚աճի Ռուսիոյ մէջ եւ հակախորհրդային գործունէութիւն կայ Քազակներու ինքնավար հանրապետութեան մէջ։ Պատերազմէն առաջ Ռուսիա ցորեն արտադրող մեծ երկիրներէն մէկն էր։ 1913ին արտադրեց 130 միլիոն գրիւ, աւելի քան Արժանթին. միայն Միացեալ Նահանգներն ու Քանատան այդ քանա՛էն աւելի արտադրեցին։

Յիշենք թէ քանի մը ամիս առաջ խորհրդային Ռուսիոյ կողմէ ռազմանիւթ շինելու համար կապարի գնումը որոշ ուշադրութիւն գրաւեց։ Այս պահանջը կը շարունակէ մետաղի շուկային ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն ըլլալ։

Ռուսիոյ կողմէ ցորեն գնուիլը երբեք չպիտի ազդէ հրապարակին վրայ, քանի որ Քանատա տակաւին անցած տարուան հունձքէն մեծ մթերք մը ունի, իսկ նոր հունձքն ալ շատ փայլուն է ։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.—

Խորհրդային Միութեան արտաքին եւ ներքին առեւտուրի գործավար Միկոյեան հրամանագիր մը հրատարակեց՝ խնդրելով տեղական իշխանութիւններէն, որ չշարունակեն խստութիւնները ցորենի ազատ վաճառման դէմ, քանի որ պարէնի տագնապին պատճառով ժողովուրդը հաց առնելու համար «պոչ» կը բռնէ ո՛չ միայն քաղաքներուն, այլ գիւղերու մէջ ալ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

"ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՖՈՆՏ,,

Քիչ անդին, «Յառաջ» արձագանգ կուտայ զրոյցի մը որ կ՚եւրեւի, դատապարտուած է . . . հաստատուելու:

«Նուպարեան Սանուց ֆոնտ»ը մերժած է այս տարի նոր ուսանողներ աւելցնել իր ցանկին վրայ, պարզ՝ այն պատճառով, որ իր հիմնադրամը սխալած է սակարանային շահադիտութեան մէջ :

Կը նշանակէ, որ եթէ յաւիտենական փաշան, նոր զոհողութիւն մը չպարտադրէ իր քսակին ու սրտին, հին ուսանողներն ալ պիտի ստիպուին կիսատ ձգելու իրենց ուսումը ու նորէն, դռնէ դուռ իյնալու:

Լուրը հերքելու համար, կը բաւէ թերթերուն հաղորդել այս տարուան համար, իբր նպաստընկալ ընդունուածներու անունները եւ հին ուսանողներուն ալ ապահովութիւնը:

Աւագանին արդէն ժողովի նստած ըլլալու է, փնտռելու եւ բանաձեւելու համար հերքումի տարրերը:

Բայց մանաւանդ, կը սպասենք փառաբանական ուղերձի մը՝ հանդէպ «Նորին վսեմութեան»: Այդ արդէն չի՞ բաւեր ճշմարտութիւնը վարագուրելու եւ ամէն աղտ սրբելու...:

Հայ մեծապատիւ առաւ.փախաւը երբ նշմարէ իր բեղուն եւրեւակայութեան անճրկումը՝ սուտերու դարբնումին մէջ, կը մտնէ յարալէզի մորթին տակ, ու կացութիւնը նորէն կը փրկէ:

Բարի վարուց վկայականը առաջուց ստորագրուած է իր վարպետին կողմէ:

Բայց, սուտ կամ իրաւ, ինչ որ ալ ըլլայ լուրին բնոյթը, կայ մտատանջող իրականութիւն մը:

Անպատասխանատու, քմահաճ ու տիրական գործունէութիւնն է 'այդ' որ վերէն վար բռներ է հայ հանրային սպասարկութիւնները:

Օգտուելով հայութեան ցրիւ վիճակէն ու ժողովրդային գործօն կամքի բացակայութենէն, աղաները հրապարակ նետած են իրենց մանկլաւիկները, որոնց ամէնէն պարկեշտը կրնայ անշուշտ քար հանել աղուէսին ու բոբենիին:

Այո՛, շուկայէն վռնտուողը մտեր է ազգին տունը, անոր փլատակներուն տակ 'բախտ փնտռելու համար:

Ո՞վ կը յանդգնի քաշել անոնց ականջէն: Ո՞վ կը համարձակի հաշիւ խօսք ընել:

Պաճանջատէրը առաջուց գիտէ իր ճիգերուն ամլութիւնը: Շղթան որ իր շուրջ քաշուած է, հիւսուած է փոխադարձ պաշտպանութեան ամուր օղակներով: Ժողովրդային որ եւ է շարժումի դէմ, պարիսպները կանգնած են, որոնցմէ ներս, աղաները իրենց ընտանի կենդանիները կը մարզեն ազգասիրական խաղին մէջ:

Ազգը ողջ ըլլայ: Ծախքը կը հոգայ...:

Մ. Ե.

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

54րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սեպուհ Փամպուքճեան (9 տարեկան) «Խ.»	35.—
Գումար	35.—
53րդ ցանկին գումարը	71,570.35
Ընդհ. գումար	71,605.35

ՀԱՅՑ. ԴԱՏԸ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻՆ ՄԷՋ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԻՆԿԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

Լիովին գիտակցելով հանդերձ, որ իր կացութիւնը անյոյս է, Հայաստան դարձեալ մերժեց ընդունիլ բոլշեւիկներու պահանջը:

1921 Յուլիս 13ին, ուժ ամսուան կռիւէ վերջ, Հայաստանի կառավարութիւնը վտարուեցաւ Հայաստանէն, ինչպէս պելճիքական կառավարութիւնը վտարուած էր պելճիքական հողէն, եւ Հայաստանի մէկ մասը բռնի մտցուեցաւ Խորհրդային Միութեան մէջ, իսկ միւս մասը գրաւուեցաւ Թուրքերէն:

Վճռական հաւատարմութիւնը եւ արտակարգ արիութիւնը բնորոշ գիծերը եղան փոքրիկ Հայկական Հանրապետութեան: Ահա այս Հանրապետութիւնն է, ստեղծուած Հայերու իրենց զոհողութիւններով, որ արտաքին նախարարութիւնը եւ իր պատուիրակները լքեցին ու վաճառեցին Լօզանի մէջ:

Հայերը կորսնցուցին, մեծ պատերազմին մէջ, զանազան ռազմաճակատներու վրայ գործօն կերպով կռուելով, աւելի քան 100,000 հոգի, այսինքն՝ կրկինը այն կորուստներուն, զորս Ամերիկացիք տուին պատերազմին մէջ. իսկ անոնց նիւթական կորուստը եղած է աւելի քան 5 միլիառ տոլար, ինչ որ համարժէք է, համեմատօրէն, Մ. Նահանգներու համար 600 միլիառի, այսինքն՝ 200 միլիառ տոլար աւելի քան կը գնահատուի ամբողջ մեր ազգային հարստութիւնը:

* * *

1924 Յունիս 3ին, ես ներկայացուցի բանաձեւ մը, որով կ'առաջարկուէր քննութիւն բանալ Լօզանի դաշնագրի բանակցութեանց քանի մը իրողութիւններու շուրջ: 1924 Յունիս 6ին, Պ. Ճէյմս Ճիրարտ պաշտօնապէս դիմեց հանգուցեալ ծերակուտական Լաճին, պահանջելով որ իմ բանաձեւիս ընթացք տրուի: Բայց արտաքին նախարարը ծերակուտական Լաճին ուղղուած երկար նամակով մը ընդդիմացաւ:

Դարձեալ, 1928 Ապրիլ 16ին, ես ներկայացուցի նման բանաձեւ մը. այս բանաձեւը այժմ արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին առջեւ է:

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի 1928 Մայիս 15 թիւին մէջ կը տեսնեմ, որ նախկին դեսպան Ճիրարտ, նախագահին ուղղեալ հեռագրով մը, յոյս կը յայտնէ որ Լօզանի դաշնագրին շուրջ քննութիւն բանալու մասին իմ բանաձեւիս արտաքին նախարարութիւնը չպիտի ընդդիմանայ:

Նաեւ, ես ստացած եմ, միւս ծերակուտականներու կարգին, պատճէնները երկու նամակներու, ուղղեալ նախագահին, Նիւ Եորքի փաստաբանական կաճառի անդամներէն Պ. Վահան Գարտաշեանի կողմէ, Ապրիլ 17 եւ Մայիս 7 թուակիր, որոնցմով կը խնդրուի կամ քննութիւն բանալ եւ կամ Մ. Նահանգներու և Հայաստանի միջեւ վէճը ենթարկել Լահէի Մնայուն Դատարանի վճռին:

Անկեղծօրէն կը յուսամ, որ իմ առաջարկած բանաձեւը ուշադրութեան պիտի արժանանայ արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբին կողմէ: Այս մարմինին ձայնը արտաքին գործերու մէջ մեծ կշիռ ունի այս հանրապետութեան մէջ: Հանրապետութեան հայրերը այնպէս են ձեւաւորած, որ այս մարմինը վճռական դեր խաղայ հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը ճշդորոշելուն մէջ: Ան պէտք է նկատողութեան առնէ իմ բանաձեւիս պարունակած յայտարարութիւնները: Եթէ մեր կառավարութիւնը պարտազանց գտնուած է Հայաստանի հանդէպ, եթէ Լօզանի մէջ կնքուած է դաշնագիր մը, որ համազօր է Հայաստանի դաւելուն եւ կը ծառայէ ամերիկեան քարիւղի շահատէրերու խմբակի մը քարիւղ ձեռք ձգելուն Մուսուլի մէջ կամ այլուր, այս իրողութիւնները պէտք է ստուգուին: Այս հանրապետութիւնը ոչ մէկ պարագայի տակ չի կրնար լքել դաշնակից մը կամ խոստմնադրուժ ըլլալու յանցանքը գործել աշխարհի ամէնէն տկար ու ամէնէն խոնարհ ժողովուրդին հանդէպ իսկ:

Կը բաղձամ ուրիշ խնդիր մը եւս յիշել համառօտ կերպով, որ կը վերաբերի քէմալական ներկայացուցչին Մ. Նահանգներու մօտ: Ես ստացած եմ եւ լուր ունիմ որ միւս ծերակուտականներն ալ ստացած են պատճէնները բանաձեւի մը, որով կը խնդրուի Նախագահէն անցագիրը տալ ու ճամբու դնել այս ներկայացուցիչը:

Թէեւ ճշմարիտ է որ դեսպան մը կը յղուի Նախագահին մօտ, որուն իրաւունքն է դատել անոր արժանիքներու մասին, բայց օտար պետութեան մը ներկայացուցիչը կ'ընդունուի Նախագահէն՝ ո՛չ իբր պարզ անհատ, այլ իբր Գլխաւոր Գործադիրը Մ. Նահանգներու եւ յանուն Մ. Նահանգներու ժողովրդեան:

Կան շատեր, որոնք կը հաւատան թէ քէմալական այս ներկայացուցիչը պէտք չէ որ ընդունուի եւ մնայ այս երկրին մէջ իբր այդպիսին, եթէ ակնարկուած բանաձեւին եւ անոր կցուած գրութեան բովանդակութիւնը ճշմարիտ է:

Շատեր ալ կը հաւատան, որ Մ. Նահանգները պէտք չէ Թուրքիայէն ներկայացուցիչ կամ դեսպան ընդունին: Երբ Մ. Նահանգները մտաւ մեծ պատերազմին մէջ, Թուրքիա դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց Մ. Նահանգներու հետ, ժխտեց գոյութիւն ունեցող դաշնագրին պարունակած արտահողային իրաւունքները եւ չեղեալ համարեց զանոնք: Ծերակուտականները կը յիշեն, որ կառավարութիւնը, Լօզանի դաշնագիրը բանակցելու ատեն, պնդեց թէ անհրաժեշտ է դաշնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ վերաբանալ դիւանագիտական յարաբերութիւնները: Եւ Լօզանի դաշնագիրը ղրկուեցաւ Ծերակոյտին եւ երկարատեւ հակամարտութիւն ծագեցաւ զայն ընդունելու մասին եւ որուն հետեւանքը եղաւ մերժել դաշնագիրը. արտաքին նախարարութիւնը պնդեց թէ հրամայականօրէն անհրաժեշտ է վաւերացնել դաշնագիրը, որպէսզի կարելի ըլլայ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատել Թուրքիոյ հետ: Ծերակոյտի կողմէ Լօզանի դաշնագրի մերժումէն անմիջապէս վերջ, սակայն, արտաքին նախարարութիւնը, հակառակ իր նախկին դիրքին, կայացուց modus vivendi մը եւ այսպէսով ջանաց իրագործել այն ինչ որ կը բաղձար Լօզանի դաշնագրով:

Արտաքին նախարարութեան այս քայլը արդարեւ պախարակելի է. անոր մէջ կայ կեղծիքի տարր մը: Եւ ըստ արտաքին նախարարութեան այս յետադարձ քայլին (volte face), Պ. Կրիւ ղրկուեցաւ իբր դեսպան Թուրքիոյ մօտ եւ Քէմալ ներկայացուցիչ մը ղրկեց Մ. Նահանգներու մօտ: Ես բողոքած եմ արտաքին նախարարութեան այս արարքին դէմ: Երբ դաշնագիրը մերժուեցաւ, այս կառավարութեան կը մնար նոր դաշնագիր մը բանակցելու մասին քայլեր առնել, եթէ կը բաղձար յարաբերութիւնները վերահաստատել Թուրքիոյ հետ եւ ընդունիլ զայն շրջանակին մէջ այն ազգերու, որոնց հետ այս Հանրապետութիւնը ունի դիւանագիտական յարաբերութիւններ: Քանի որ այս ուղին չորդեգրուեցաւ, ժամանակաւոր համաձայնութիւն (modus vivendi) կայացնելը պատշաճ չէր եւ Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պէտք չէր վերահաստատել:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՀԱՅԵՐ

Որեւէ միջավայր, միատարր ըլլայ թէ բազմատարր, կը կրէ իր բնակչութեան հաւաքական նկարագրին գիծերը: Քաղաքը իր շէնքերուն ճարտարապետական ոճով, փողոցներով, սովորութիւններով ու բարքերով՝ ցոլարձակն է մարդկութեան այն հատուածին, որուն ապաստան կուտայ: Ասիական ու եւրոպական քաղաքներու տարբերութիւնը պատահական չէ: Իւրաքանչիւրը իր յատուկ հոգին ունի, որուն տարրերը կազմուած են հոն հաստատուած բնակչութեան՝ տեղացիներուն հասարակաց ըմբռնումներէն ու յատկութիւններէն: Ան նաեւ, իր բնորոշ դիմագիծն ունի, համապատասխան իր բնակչին բնախօսութեան. խոժոռ է, զուարթ կամ հասարակ ու անտարբեր: Մարդուն մէջ գործող բարոյական ազդակները, կեանքը դիտելու եղանակը, ապրելու, գործելու և վայելելու կերպերը կը կնքեն տեղը. ու տեղն իր կարգին, չուշանար մատնելու իր բնակչին նկարագիրը: Կը բաւէ միայն դիտել գիտնալ:

Բայց ահա՛.— ինչ որ կապուած է «Հայ» անունին, ո՛րքան ալ հասարակ ըլլայ, կը կրէ համամարդկային մեծ հարցերու բոլոր դժուարութիւնները: Ուսումնասիրութիւնը որքան ալ ուզուի առարկայացնել, ի վերջոյ կը կաղայ, կը շեղի ու կ'իյնայ անելի մը մէջ, ելքը փնտռելու համար ենթադրութիւններու քմածին խաղով: Որովհետեւ, երեւոյթները որոնց վերլուծումը պիտի ծառայէր երեւան հանելու ժամանակակից հայ հոգիին թաքուն գիծերը՝ կը պակսին կամ կը խուսափին հակակշռէ: Իբր այդ ինչ որ կայ, արուեստական է, թելադրուած կամ պարտադրուած ու կը ցցէ միայն ճատուածային մտայնութեան մը գիծերը: Չի տար զանգուածային արտայայտութեան ձեւն ու չափը: Սխալ կ'ըլլար ուրեմն մասնակի եզրակացութիւն մը ընդհանրացնել ու վերագրել ամբողջին:

Կայուն հայ միջավայրը, — հայ քաղաքը որ պիտի պարտըկէր ազգային հոգին ու մարզաբանը դառնար անոր ներգործումին՝ չկայ:

Խիտ ու միատարր հայ հաւաքականութիւնը, որ ընկերաբանին պիտի յայտնէր իր հոգին ծալքերը, ճապէս գոյութիւն չունի: Հայաստանի մէջ իսկ՝ ուր ընկերային երեւոյթը պիտի բխէր տեղական հայ զանգուածին բնոյթէն ու կրէր անոր յատկանշական դրոշմը, կ'արտայայտուի փոքրամասնութեան մը պարտադիր քմայքովն ու ցուցմունքով: Կարելի չէ ուրեմն երեւոյթներն ու դէպքերը հոն բնորոշել իբր հաւաքական արտադրութիւն, վերլուծել իբր համանման կամքերու աշխատակցութեան արդիւնք, քանի հայ զանգուածը հոն գոյութիւն ունի ո՛չ թէ իբր ստեղծող «ըստ իր պատկերին», այլ իբր փորձի խմոր՝ խորթ արուեստագէտներու... ձեռքերուն մէջ:

Այնպէս նաեւ գաղութներու մէջ, ուր հաւաքականութիւնը (եթէ կայ) իր հարազատ նկարագրին մղումներն ու զգացումները պիտի զսպէ օտար օրէնքներու մականին տակ, պիտի ջանայ խնամքով ծածկել իր ինքնութիւնը:

Հայաստանէն սկսեալ մինչեւ ամէնայետին գաղութները ուրեմն, չկայ հայ հաւաքականութիւն մը, որ ազատօրէն կարենար իր նկարագրին տարողութիւնը փորձել՝ իր ձեռակերտին վրայ, եւ այս կերպով, մատնէր իր մտայնութեան ու հոգեբանութեան տարրերը: Քանի մը դարերու վիճակն է այս որ դեռ կը տեւէ. ու հոդ է թերեւս, որ պիտի գտնենք հայ արդի հոգիին մէկ թելը:

Ազգերու հոգին՝ առաւելապէս կը մարզուի քաղաքներու մէջ, ուր զարգացող ժառանգութեան մը, մեռելներու ճաշակին, ըմբռնումին ու նախասիրութեան ձեւերն ու հաստատութիւնները կը տեւեն, կը բարեշրջուին ու կ'իյնան նոր պահանջներու առջեւ:

Մարդկութիւնը որ հոն տեղքներ, արտադրեր ու թաղուեր է, իր հարստութեան հետ՝ վերապրողներուն կտակեր է նաև «յետ մահու» ազդեցութիւններ: Յաւիտենական չեն անոնք: Կ'ենթարկուին բնական ու հոգեբանական օրէնքներուն: Ժամանակը զանոնք ալ կը տանի: Բայց մինչ այդ, կը ներշնչեն ու կը գործեն: Ողջերը կը շահագործեն զանոնք: Կ'առնեն անոնցմէ ինչ որ անհրաժեշտ կը նկատեն իրենց գոյութեան պահպանման համար, ստրճանաբար յղկելով զանոնք՝ համաձայն ժամանակի պահանջին, մինչեւ քանդեն իբր անպէտ բրածոյ՝ անոնց աւերակներուն վրայ կերտելու համար լաւագոյնը, նոր օրերու յարմարագոյնը:

Արդի քաղաքակրթութեան հիմը այս է,— առողջ ապրելակերպութիւն մը,— ո՛չ թէ բիրտ ուրացումը մեռելներուն ու անցեալին, այլ նոյն անունին տակ ու նոյն հողին վրայ՝ կամովին, գիտակից հեռացումը անոնցմէ...:

Ազգային հոգին ուրեմն, իբր բաղադրութիւն մը անցեալ ու ներկայ ազդեցութիւններու, յեղաշրջուելով է որ կը զանանէ յաջորդական սերունդներու նկարագիրը:

Հին, միատարր ու հաստատ միջավայրերու մէջ, անոր խաղերը յստակօրէն կը նշմարուին հանրային գործունէութեան բոլոր մարզերուն վրայ,— արհեստ ու գեղարուեստ, բարք ու վարք, բարոյա-կրօնական ու ներքին քաղաքական ըմբռնումներ, օրէնսդրութիւն, բարեշրջական խաղաղ քայլեր եւայլն: Բայց մանաւանդ, մեծ դէպքերու ընթացքին է, որ սերունդներու նկարագիրը ինքնաբերաբար կը յայտնէ իր գլխաւոր յատկանիշները:

Առօրեայ գործունէութեան մը եռուզեռին մէջ, հանրային նկարագրին գիծերը կը վրիպին դիտողութենէ, ու հակադրութիւնը որ յաճախ, նոյն միջավայրին մէջ կը տեսնուի անհատին եւ ընկերութեան միջեւ, խաբուսիկ է: Խաղաղութեան անհատը՝ հացի իր հնչնութեան ու վայելքի իր որոնումներուն մէջ աւելի քան եսասէր է, այլամերժ: Անոր մէջ, անձնական նկատումներն են որ կը գործեն աւելի: Ընկերային յուզում մը պէտք է երեւան հանելու համար անոր այլասիրական ընդունակութիւնը, հաւաքական կորովի աստիճանաչափը, ընկերութեան անդամի իր նկարագիրը:

Թոյլ ու մեղկ նկատուած ֆրանսացին՝ ամբողջ կորով կտրեցաւ եւ աշխարհը ապշեցուց պատերազմի ընթացքին: Գաղտնիքը պէտք է փնտռել միջավայրին մէջ, ուր անցեալի եւ ներկայի ազդեցութիւնները, ներքին, լոկ հոգեկան անաղմուկ պայքար մը յետոյ կը համերաշխին՝ պատրաստելու համար վաղուան մարդը:

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ Հայը՝ իբր ըմբոստ բայց, աւելի պաշտպանողական քան թէ յարձակողական ազգ մը:

Բայց, Նորագոյն երկու դէպքերու մէջ մեր պատմութիւնը, —աքսորը եւ կայսրը.— շատ բան կը յայտնէ: Մէկ քանի սուիններու սարսափին տակ՝ անթիւ կարաւաններու շշմումը, թշնամի փոքրաթիւ բանակին առջեւ՝ մեր գերազանց ուժերուն տեղատուութիւնը կարելի չէ բացատրել ախտաբանական համաճարակի մը վարկածով միայն:

Պատճառները որոնք աւելի խոր են, կը հաստատեն նկարագրի խաթարում, գերութեան դարերու ընթացքին:

Փնտռենք զանոնք:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՅԱՐԴԳՈՂ.

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

(21 Յունիս)

Օր. Արաքսի Թորոսեան ընդարձակ եւ յստակ դասախօսութիւնով մը ներկայացուց ֆրանսական արդի թատրոնի վիճակը.

— Ֆրանսական ժամանակակից թատրոնը դեռ չէ ձեւաւորուած, դեռ պատմութեան չէ անցած, անոր դիմագծին մասին հեղինակաւոր քննադատներու մէջ իսկ տարակարծութիւն կայ, այնպէս որ, այժմ երեւցող թատերգութիւնները իրենց մէջ ընդհանրական գիծ մը չունենալով, եւ նոր թէ հին դպրոցի մը սահմաններուն մէջ չիյնալով, կարելի է զանոնք կոչել ժամանակակից թատերգութիւններ միայն եւ ոչ ժամանակակից թատրոն:

Դասական թատրոնը եղած է զուտ հոգեբանական. կոչուած է նաեւ «բնապաշտ»: Դասական թատրոնը ունի երեք միութիւն. — տեղի, ժամանակի ու գործողութեան, որոնց որ եւ է մէկին չի կրնար չյարմարիլ, եւ ողբերգութեան մէջ չի կրնար ըլլալ միաժամանակ կատակերգութիւն, եւ փոխադարձաբար: Այնտեղ դէպքերը բեմին վրայ տեղի կ'ունենան ու գործողութիւնը մենախօսութիւններով կ'ընթանայ: Դասական մեծ թատերագիրներ են՝ Մոլիէռ, Ռասին, Քորնէյլ ԺԷ. դարուն:

ԺԸ. դարուն խտէալը եղաւ ԺԷ. դարը, որուն վրայ ձեւուեցաւ ան. բայց այնտեղ թատրոնը գործածուեցաւ իբր ռումբ ընկերային ըմբռնումները խորտակելու համար: Նոյն դարուն Շէյքսփիրի թափանցումը ֆրանսական թատրոնին մէջ, կարելի է ընդունիլ իբր ռոմանթիզմի սկիզբը: Վիքթոր Հիւկօ իր Ռուի Պլասով ժամանակի խորտակում յառաջ բերաւ, ինչ որ դէմ էր դասականի սկզբունքին:

Ռոմանթիզմը ընդունեց նաեւ ոտանաւոր թատրոնը, ինչ որ չկար ԺԷ. դարուն: Ռոմանթիզմի մէջ, աւելի հեղինակը ինքն է որ կը յայտնուի իր հոգեկան հիւանդկախ վիճակով: Ռոմանթիզմը ընդունեց նաեւ հաւասարութեան իրաւունքը, ինչ որ այսօր հիմնուած նշանախօսք է այլեւս: Դասականը 200 տարի կեանք ունեցաւ, մինչ ռոմանթիզմը հազիւ 15—20 տարի:

1880ին, Անթուան հրապարակ եկաւ՝ պահանջելով հեղինակը ազատ ձգել բոլոր կաշկանդումներէն, եւ անոր օրով քննուեցան բոլոր թատրոնները, երբ սկսաւ արդի «անիշխանութիւն»ը:

1914—918 պատերազմի շրջանն է: 1919էն ի վեր նոր թատրոնը տենդագին որոնումներու և տագնապի մէջ է:

Թատրոնի ապագային մասին հակառակ կարգ մը յոռետես կարծիքներու, այսօր վիճակագրական թիւերով կը հաստատուի որ թատրոնը միշտ աւելի մուտք ունեցած է քան շարժանկարը կամ միւզիք-հոլերը: — Փարիզի թատրոնները ունեցած են 188 միլիոն, շարժանկարը 146, իսկ միւզիք-հոլերը 133 միլիոն:

Ռոմանթիզմը դասականին վրայ հիմնեց ինքզինքը, իրապաշտը՝ ռոմանթիզմին, իսկ այսօրուանը կ'ուզէ ինքզինքը ազատել բոլոր ուղղութիւններէն ու ազդեցութիւններէն:

Դասականը արուեստի բողջ գործ մըն է, զոր կարելի չէ սեռնակին մէջ կարդալ: Ա դեռ այսօրուանը կ'ըսէ.— արուեստի գործ չեմ, այլ մը, կեանքի մէկ մասը խօ

Պատերազմը մեծ յեղաշր յառաջ բերաւ մարդկային գին մէջ, իր անհաշիւ հե ւանքներով:

Այսօրուան թատրոնը զուեցաւ Պէրկսոնիզմէն՝ ներատեսութեան եւ զգա պաշտպանն է. եւ ասոր հա ակ ինչպէս նաեւ մտա պաշտութեան ազդեցութի

Տէքարթէն մինչեւ միայն գիտակից երեւոյթ կ'ընդունուէին իբր հոգեբա կան, մինչդեռ այսօր ըն ուած է որ ամէն անհատա նութիւն երկուութիւն է, գիին անգիտակից մասը աւելի ընդարձակ է ու ան մնացած: Մարդկային քաոս մը, լաբիւրինթոս Եւ այսպէսով կը վերանայ տիպարներու գոյութեան նումը: Այս տեսակէտը ազդեցութիւնն ունեցած է ժամանակակից գրականութ վրայ:

Կայ եւ Ֆրէօյտիզմի ցութիւնը, որ կ'ընդունի կեանքի արտայայտութիւ սեռային բնազդներ են՝ իրենց ճամբան կը փոխե կ'արտայայտուին արուեստի ջոցով՝ ընկերային պահ ներու ազդեցութեան համա Ինչպէս նաեւ Ֆրէօյտի կերպներէն Աուլէրի տեսակ թէ հպարտութիւնը, տիր ելու բնազդն է միայն դուն մէջ:

Վետիքինով կը մտնէ մարմինը գրականութեան ան հոգիի բարոյականին պաշտպանէ նաեւ մարմի րոյականը, եւ հաւանական վաղուան գրականութեան պիտի ունենանք մարմնաբա թիւնը,— Physicologique:

Հին դերասանը կ'արտա նէր, որովհետեւ ամէն գործ թիւն բեմին եւ տեղի կ' նար, իսկ նորը կը խաղայ մա կը խաղան հոս դա կտորներ, բայց նոր արուե

Նոր բեմադրութեան Վակնէրի՝ գերմանական ու Ռէյնէրի՝ վիէննական ազ թիւնները: Ֆրանսականը դրութեան տեսակէտէն ենթակայ եղած է օտարին

Դասականը՝ տէքոռի, չութեան պէտք չունէր: կը պահանջէ նկարչութի մանաւանդ ելեկտրական որ մեծ դեր կը խաղայ այ մադրութեան մէջ: Մեծ բ դիրներ են հիներէն՝ Անթ ժաք Քոփօ, նորերէն՝ Ժ Կասթոն Պաթի, Փիթօէֆ քոնները կ'ըլլան յաջորդ կամ համաժամ: Կայ նաեւ ժանկարի գործածութիւնը գործադրուի Գերմանիոյ մէ

Արդի թատրոնին մէջ հ սար իրաւունք կը պահան հեղինակին, բեմադրիչին բակատարին համար:»

ՏԻՐԿԱ

ՔԱՐԻՒՂԻ ԿՌԻՒԸ ՎԵՐՋ

Նիւ-Եորքէն պաշտօնապ հաղորդեն որ վերջ գտած քարիւղի կռիւը, որ երկար ի վեր կը մղուէր աշխարհի կու մեծագոյն ընկերութ Ռոյըլ Տըչ-Շէլի եւ Սթանտ Օյլի միջեւ:

Գլխաւոր վէճը կը դա ռուսական քարիւղ գնելուն Ամերիկեան Սթանտարտ խորհրդային իշխանութ հետ համաձայնելով, Բա մեծ քանակութեամբ քարի գնէր, եւ Հնդկաստանի մէջ ծախէր աժան գինով, մրց անգլիւհոլանտական մեծ րութեան դէմ, (Ռոյըլ-Տըչ

Այս վերջինը կ'ըսէր թէ սական քարիւղը գողցուած րանք է, քանի որ բոլշեւիկ հատուցում չեն ըրած անոն կական տէրերուն: Այժմ համաձայնութիւնով, Սթանտ պիտի շարունակէ քարիւղ Ռուսիայէն, սակայն Հնդ տանի հրապարակին վրայ րու մրցումը պիտի դադրի

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ՞

Լսեցինք ու չհաւատացինք. բայց հետաքրքրուեցանք ու հաստատեցինք թէ՝ փարիզահայ կարգ մը ընտանիքներ յուրջ ձեռնարկներ կը կատարեն հիմնելու եկեղեցի մը, որ կապուած չըլլայ Փարիզի Հոգաբարձութեան:

Պատճա՞ռ: Փարիզի ջոջերուն անփոյթ, ազգամնաս ու անպատասխանատու գործունէութիւ-նը, մեռելի, ծնունդի, կնունքի, պսակի եւայլն առթիւ կամայական ու բարձր տուրքերու պարտադիր գանձում...:

*
* *

— Ընջատումը հոս ալ ծայր տուաւ, տրտնջաց «եկեղեցասէր հասարակութեան» պատուական անդամ մը:

— Պա՛հ, պատասխանեց ուրիշ մը, արդէն միացող չէր եղած, որ հիմակ ալ անջատուող ըլլայ:

—

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱ՞ՄՆ ԱԼ

«Նուպարեան Սանուց ֆոնտ»ը ամիսներ առաջ մամուլի միջոցաւ հրաւէր կ'ուղղէր կարօտ ուսանողներու՝ նոր տարեշրջանին համար: Ութսուն երիտասարդներ դիմում կը կատարեն, նպաստաւորուելու եւ բարձրագոյն ուսման մը տիրանալու յոյսով:

Բայց, բոլորն ալ կը մերժուին: Ինչո՞ւ: Անոր համար որ դիմողներուն մէջ արժանի մէկը չէ՞ գտնուած: Մտքերնիդ մի չարչըկէք, գտնելու համար քոլոմպոսի հաւկիթին հանելուկը: Պատճառը նոյնքան պարզ է:

Յաւաղ զրոյց կը շրջի թէ «Նուպարեան Սանուց ֆոնտ»ը ինքզինքը լափած է՝ սակարանի գործողութիւններու մէջ:

*
* *

«Այս տաքին սառ կը դիմանա՞յ», պիտի փութան խորհրդածել լողները: ˙

—

ՄԽԻԹԱՐ ԵՐԵՒՈՅԹ

Աղէտի օրերուն, երկու մայրեր՝ անկարող սնուցանելու իրենց փոքր զաւակները, զանոնք կը յանձնեն վ. Մխիթարեաններուն: Տղաքը վանք կը մեծնան: Պիտի կրթուէին, ուսում առնէին եւ օր մը, իրենց մայրերուն օգտակար ըլլային: Բայց, ըսուեր է թէ տան հաշիւը՝ շուկային չի յարմարիր: Մխիթարեանները այսօր կը մերժեն տղաքը յանձնել իրենց մայրերուն:

Անշուշտ իրաւունք ունին: Անքին երկու վարդապետ շատցնելու համար, շա՛տ է արիւնոտեցինք քամել անպաշտպան մայրերու աչքերէն:

—

ՐԱՇԱՅԻ ՈՒ ՁՐԻ

Բնական բանաստեղծութեան սիրահարները, առիթը ունին այս օրերս՝ հոյակապ տեսարան մը վայելելու: Կը բաւէ որ քիչ մը ... քնանան եւ գիշերուան ժամը ... ատենները, աչքերնին դէպի երկինք բարձրացնեն: Արեւելեան կողմէն՝ երկու աստղեր դէմ դէմի աչք կը նետեն իրարու: Մէկը Հրատն է իր կարմրորակ շողերով, միւսը՝ Երեւակն է իր դեղին-կանանչ լուսարձակով:

—

ՊԱՐԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Գիտէինք թէ շատ բան կարելի է շահիլ պարասրահներուն մէջ,— անուշ ու խոստմնալից նայուածքներ, անմեղ... համբոյրներ, հպանցումներ, հարեւանցի ժամադրութիւններ ու բաներ, որոնք միայն հաճոյք կրնան պատճառել երիտասարդներուն: Բայց ծերուկ գիտական մը ժանտէյմ, անպատճառ նախանձէ մղուած՝ ուխտած է սարսափեցնել պարամոլները:

Բժշկական Ակադեմիային մէջ, զեկոյց մը կուտայ ու կը փաստէ թէ 1919էն ի վեր, պարասրահներու հետ համեմատաբար, աճած են նաեւ վեներական հիւանդութիւնները: Հիւանդ պարամոլներու հարիւրին 33ն է միայն որ կանոնաւոր դարմանումի կը հետեւին: Միւսները կը մնան իրենց բախտին, որովհետեւ դարմանումը սուղ է եւ ժամանակի կը կարօտի:

Ամէնէն կարճն ու խելօքը ուրեմն, վերջին ֆոքսթրոթէն առաջ կանգ առնելն է...:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ ՎԷՃԸ

Երկար բանակցութիւններէ վերջ, կարելի չեղաւ լուծել Թուրքեւհելլէն վէճը, «փոխանակելի»ներու կալուածներուն մասին: Իտալիոյ բարեացակամ միջամտութիւնն ալ օգուտ չըրաւ: Առ այժմ խնդրին կարգադրութիւնը յետաձգուած է եւ վ. Էնիզելոսի նոր դահլիճին վիճակուած է վերջնական լուծումի մը յանգիլ: Մինչ այդ Թուրք եւ հելլէն թերթերը վերսկսած են դառն խօսքեր ըսել իրարու:

«Վագըթ» կը գրէ.

Հելլէն թերթերը, Պոլսոյ մէջ ոչ փոխանակելիներուն հելլենական կալուածներ բաժնուելու խընդիրը պատրուակ բռնելով, գարձեալ մեզի դէմ թշնամական հրատարակութիւններու մղում տուած են: Հելլէնական քաղաքներուն այս տգեղ պոռչտուքին վերջ տալու ժամանակը եկած է: Թուրքեւհելլէն մերձեցման խօսք ընող հելլէն աւագանին ինչո՞ւ անփոյթ կը մնայ իր քիթին տակ կատարուած այս խայտառակութիւններուն հանդէպ:

Փախստական Յոյներուն թըշնամական գաղափարներուն օրկան ծառայող Աթէնքի «Կոստանդնուպոլիս» թերթը տեսէ՛ք ինչե՛ր կը գրէ Յունիս 15ի թիւին մէջ.— «Պոլսոյ մէջ Թուրքերը կը շարունակեն յափշտակումի եւ գրաւումի գործը: «Էթապլի» ըլլայ կամ ոչ, Պոլիս գտնուի կամ չգտնուի, Թրքահպատակ Յոյն մը գտնուելուն պէս անոր կալուածներուն աչք կը տնկեն: Ոստիկանութեան հին տոմարները կը պրպտուին: Զինադադարի տարիներուն արտասահման գացող կալուածատէրեր եթէ օտար անցագրով մեկնած են, իսկոյն անոնց կալուածները կը գրաւուին: Պոլսոյ Յոյներուն հարիւրին 99ին գոյքերը այս կերպով առնուած են անոնց ձեռքէն: Պոլսոյ մէջ ծնած ու մեծցած եւ մինչեւ հիմա բնաւ արտասահման չգացած տիկինի մը գոյքերն ալ գրաւուեր են վերջին օրերս, որովհետեւ տոմարներուն մէջ տեսնուեր է որ Տիկինին ազգականներէն նոյն անունը կրող մէկը զինադադարի տարիներուն օտար անցագրով ճամբորդութիւն կատարեր է: Հայրենադաւ է ըսելով միեւնոյն անունը կրող տիկինի մը կալուածներն ալ ահա այս կերպով գրաւուած են:

«Քանի որ արտաքին նախարարութիւնը Պոլսոյ մեր ազգակիցներուն եւ կրօնակիցներուն դէմ կատարուած այս գործողութիւններով չի շահագրգռուիր այդ պարագային ո՛վ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ կուսակալնե՛ր, Թաղապետութեան նախագահնե՛ր, ոստիկաննե՛ր եւ ոստիկան զինուորներ, դուք ալ թրքական կալուածներուն հանդէպ նոյն գործողութիւնը ըրէք իբրեւ փոխադարձութիւն եւ ձեր ձեռքը ինկած թրքական կալուածները գրաւեցէք ձեր յերիւրելիք պատրուակներով:

«Ցափշտակութեան վերջ տալու համար ասկէ ուրիշ միջոց չկայ»:

«Վագըթ» կը շարունակէ.

Այս տգէտ եւ վրէժխնդիր հելլէն օրագրողը գիտէ թէ Պոլսոյ մէջ հելլէնական կալուածները ինչո՞ւ կը գրաւուին: Գիտէ՞ թէ ո՛վ է այն տիկինը, որուն կալուածները գրաւուեր են՝ 16 տարիներէ ի վեր իրենց գոյքերը Հելլէններուն կողմէ յափշտակուած եւ թշուառութեան մատնուած Թուրք ոչ փոխանակելիներու իրաւունքին մէկ փոքր մասը տալու համար: Այդ կինը Բերայի փողոցներուն մէջ հելլէնական կապոյտ դրօշները ծածանած ատեն, թրքական հպատակութիւնը անպէտ համարելով հելլէնական կամ անգլիական անցագրով մը Աթէնք գացողներէն մէկն է:

Ոչ մեր, ոչ ալ միջազգային օրէնքները թոյլ կուտան որ այդ կինը դարձեալ հայրենիքին ծոցը ընդունուի: Երբ Արեւմտեան Թրակիոյ մեր ազգակիցները հելլէն ոստիկան զինուորներուն անհանդուրժելի հարստահարութեանց ներքեւ կը հեծեն, հելլէն կառավարութեան շահը կը պահանջէ որ Պոլսոյ մէջ հանգիստ ապրող Յոյները պաշտպանելու ելլող այդ լիրբ օրագրողը լռեցնէ: Գալով Արեւմտեան Թրակիոյ պաշտօնեաներուն անոր ըրած յանձնարարութեան, արդէն անոնք պէտք եղածը կ'ընեն եւ ամէն օր այն կողմէն օգնութեան նոր աղաղակ մը, նոր հեծեծանք մը կը լսենք:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

«ՆՈՐ ԲԻՒԹԱՆԻԱ»

«Նոր Բիւթանիա» ծխախոտագործական ընկերութիւնը 1925էն ի վեր հաստատուած է Շահումեան լճի (նախկին Թոխմախեան կեօլ) մօտերը գտնուող հողամասին վրայ, ուր ծխախոտի մշակութեամբ կը զբաղի: Ընկերութեան անդամները իրենց ընտանիքներուն համար ժամանակաւոր հիւղակներ պատրաստած էին, նպատակ ունենալով ապագային նոր գիւղ մը կառուցանել նոյն տեղը:

Երեւանի գաւառային գործկոմը անյարմար նկատելով այդ հողամասին վրայ ծրագրուած աւանին կառուցումը, «Նոր Բիւթանիա»յի համար քաղաքին մէջ տրամադրուած է 120 տնատեղ: Այժմ ընկերութեան անդամներուն եւ թէքնիքական ենթաբաժնին միջեւ պայմանագրեր կը կնքուին տուներու կառուցման մասին: Այսպէսով «Նոր Բիւթանիա»ն Երեւանի մէկ թաղամասը պիտի կազմէ, կայարանին դիմաց, որով իր ծխախոտի մշակութեան դաշտերէն հեռու կ'ըլլայ միայն մէկ ու կէս կամ երկու վերստ:

«Նոր Բիւթանիա»ն այս տարի կ'ուզէ չերամարուծութիւն ալ փորձել, 50 տեսեադին հող յատկացնելով թթենիներու մշակման: Ընկերութիւնը մտադիր է 50000 թթենիի տունկ տնկել այդ հողամասին վրայ:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՈՒԺԱԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն որոշած է գիւղերու մէջ բժշկական օգնութեան համար ոեւէ գանձում չկատարել եւ յանձնարարել Ժողովրդային Խորհուրդին 1928-1929ի պիւտճէէն հանել այդ գանձումներէն նախատեսուած գումարները: Միւս կողմէ՝ առաջարկուած է Առողջապահութեան Ժող. Կոմիսէրութեան երկու ամսուան ընթացքին բժշկական օգնութեան գործը ուսումնասիրել եւ շօշափելի ծրագիր մը ներկայացնել,

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն Ե Ր Ը

Կեդրոնական Գործկոմի կից կազմուած է Մանուկներու Միութիւն մը, նպատակ ունենալով մանուկներու ընկերային դաստիարակութեան հոգ տանիլ եւ անոնց իրաւունքները պաշտպանել:

Մանկատան սաներու որոշ մասը պիտի յատկացուի գիւղացիական տնտեսութեանց մէջ՝ իւրաքանչիւրին համար 220 րբ. ծախս նախատեսուած է: Անոնց մէկ մասը Լուկաշէն պիտի հաստատուին: Դիմում պիտի կատարուի Անդրկովկասի կեդրոնական գործադիր մարմնին, 100 հազար րուբլի եւս տրամադրելու համար անապաստան տղոց, որոնց ի նպաստ օգնութեան շաբաթ մը պիտի կազմակերպուի, գաւառական գործադիր մարմիններու աջակցութեամբ:

ՄԻՋԱԶԳ. ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԿԻՍԱՄՍԵԱԿ

Հանրապետութեան նախագահին հովանաւորութեամբ եւ ծերակուտական Սթրօսի տնօրէնութեամբ, Փարիզի մէջ բացումը կատարուեցաւ «Միջազգային ընկերական կիսամսեակ»ին: Տասնըհինգ օրուան ընթացքին, պիտի կազմակերպուին չորս համաժողովներ:

Մինչեւ Յուլիս 8ը, Սորպոնի մէջ, Բնակութեան Համաժողովը պիտի զբաղի շինութիւններու գինով, գիւղացիներու եւ շատ աղքատներու բնակարանի հարցով, ինչպէս նաեւ քաղաքներու բարեփոխումով՝ համաձայն առողջապահական պահանջներու:

Յուլիս 5-7 Սալ Փլէյէլի մէջ տեղի պիտի ունենայ Հանրային եւ Ընհատական խնամատարութեան Համաժողովը, որուն օրակարգին վրայ կը գտնուին տկարներու, ծերերու օգնութեան եւ նպաստի տեղ՝ փոխատուութեամբ օժանդակելու հարցերը:

Յուլիս 8—13, նոյն սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ Մանուկներու պաշտպանութեան Համաժողովը, որ պիտի ուսումնասիրէ մայրանոցներու առողջապահական հիմերով կառուցումը, մայրական գիտցումը կարգացնելու լաւագոյն միջոցները, մանուկներու համար, բացօթեայ ճեմավայրերու եւ զբօսավայրերու կազմակերպութիւնը եւ մանկական դատարաններու գործունէութեան եղանակը:

Նոյն թուականներուն Փլէյէլի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ նաեւ ուրիշ համաժողով մը, որ պիտի ուսումնասիրէ միջազգային ընկերական սպասարկութիւններուն միջեւ կապեր հաստատելու, տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ հաղորդելու ինչպէս նաեւ ազգային կազմակերպութիւններու միջեւ տեսակէտներ փոխանակելու դիւրութիւնները:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՀԱՒԷՏ ՀՆԱՐՔ ՄԸ. — Ֆրանսական երկաթուղագծին վրայ յաճախ ճամբորդողները գիտեն թէ՝ տեսակ մը տոմսակ կայ, որ կը ծառայէ երթեւեկի որ եւ է քաղաքէ ուրիշ քաղաք մը: Տոմսակին վրայ քաղաքներուն անունը ձեռքով կը դրուի: Անոր երթի բաժնին վրայ, կը բաւէ ուրեմն մօտաւոր քաղաք մը արձանագրել տալ պաշտօնեային, զայն աւրել ու վրան նշանակել հեռաւոր քաղաք մը, շահելու համար ճամբորդութեան ծախքէն: Շատ պարզ. բայց պէտք էր խորհիլ ու գտնուեցաւ հանած-վարած մը, որ խորհեցաւ եւ ամբողջ տասնըհինգ տարի, ճոխ ապրուստ մը ապահովեց այս կերպով, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը մատը վրան դրաւ:

Երեք ամիս առաջ միայն, ընկերութեան վարչութիւնը նշմարեց թէ՝ կեղծ տոմսակներ կը պտտին ձեռքէ ձեռք: Գաղտնի ոստիկաններու միջոցով, քննութեան ձեռնարկեց, եւ ի վերջոյ, յաջողեցաւ ձերբակալել ժանտար անունով վաթսունոց մէկը, որուն տունէն գտնուեցան տոմսակ կոխելու յատուկ գործիքներ: Մարդը տոմսակները կը պատրաստէր եւ յետոյ, կայարանէ կայարան պտտելով, կոտրած գինով կը ծախէր ճամբորդներուն: Հարցաքննութեան ընթացքին խոստովանեցաւ որ, 15 տարիէ այս գործով կը զբաղէր եւ տարեկան՝ նուազագոյն 100.000 ֆրանք կը շահէր:

ԼՈՅՍ ԱԶՔՈՎ. — Առջի օր, Պուլվար տը փօռ-Ռուայեալ, գոհարավաճառ մը զոհ գնաց յանդուգն գողութեան մը: Կէս օրին, վաճառատան եռեւի կողմը, իր բնակարանին մէջ կը ճաշէր, երբ մէկը, ցուցափեղկին առջեւ վար իջաւ իր հեծելանիւէն, ծրար մը դրաւ գետին եւ վաճառատան դրան առջեւ, սկսաւ տարօրինակ աշխատանք մը կատարել, բայց յանկարծ, հեծաւ եւ արագօրէն չուեց: Ապակին կոտրած, ու 15000նոց մատանի մը եւ 8000 արժէքով երկու օղեր թռցուցեր էր:

Դիմացի տան դռնապանուհին որ նշմարեր էր, վազեց անմիջապէս լուր տուաւ գոհարավաճառին, որ իր կարգին փութաց ոստիկանութեան տեղեկութիւն տալու. ... Գողը ապակին կոտրելէ առաջ, վաճառատան դռները կապած էր երկաթ թելով, որպէս զի ներսէն մէկը չկարենայ զինքը անակնկալի բերել: Յետոյ, մէկ վայրկեանի մէջ, կատարեց իր կողոպուտը: Չէ ձերբակալուած:

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՆՍՏԱՆԴԻՆ

Մանաւանդ հազարումէկ տեսակ խօսակցութիւն տեղի կ'ունենար իրենց մէջ: Կոնստանդին, Կոստիէն հինգ տարեկան աւելի մեծ, ... եւ բանաստեղծական բնաւորութիւն ունէր: Խօսելէ աւելի մտիկ կ'ընէր բոլոր այն խօսակցութիւնները ուր Կոստի բնաւ իր ...անդը չէր կորսնցներ:

Կոնստանդին կ'երազէր: Կ'երազէր ... պահուն, քալած պահուն, երազէր նոյնիսկ իր ամենասիրելի միակ զբաղումին պահուն, ... էր ծառերուն պատուաստումը: Շրջանակին հովիւն էր ան, Բլաթանիայի եռեւ, լեռներուն մէջ ... այծերը կը տանէր. ինքը կ'երգէր գետնին վրայ ժամերով, ... անց բառ մը արտասանելու: ... յետոյ, յանկարծ, երկար ատենէ ի վեր փակ վանդակէ մը ելածի պէս, խորհրդաւոր նուագի մը նախերգանքը դուրս կուգար, ու ան կը սկսէր երգել: Կ'երգէր ոտանաւորներ, զորս ինքը անձամբ յօրիներ էր: Կոնստանդին բանաստեղծ էր, այն բնազդական, ժողովրդային բանաստեղծներէն մէկը, որոնց Յունաստան միշտ ծնունդ կուտայ:

Բանաստեղծական այս յատկութիւնը երբ ճանչցաւ Կոստի, չափազանց հետաքրքրուեցաւ: Կոնստանդինը հետը կը տանէր, ու գլուխը վերցնելով, որովհետեւ միւսը իրմէ շատ բարձր էր. կ'ըսէր անոր.

— Քու գիտցածներէդ երգէ քիչ մը: Կը զուարճացնէ զիս:

Եւ Կոնստանդին կ'երգէր: Կը դիտէր Կոստին, գլուխը կը ճօճէր, պահ մը կը լռէր, յետոյ, երբ թէ իր երկար խորհրդածութիւններովը փնտռած բանաձեւը գտած ըլլար, իր մտածումին խորքը լրջութեամբ կը յայտնէր Կոստիի:

— Կը տեսնա՞ս, քիչ ատենէն մարդ մը կ'ըլլամ արդէն: Եւ դուն, տղայ մըն ես տակաւին: Եւ սակայն, կը դիտեմ որ ամէն պարագաներու մէջ միշտ աւելի քեզ կը սիրեն մտիկ ընել քան թէ զիս:

Կոստիի ճարտարութիւնը, գործնական ոգին, քաջութիւնը, խանդը, լեզուին արագութիւնը, եւ շարժուձեւը խոր ազդեցութիւն ներգործեր էին Կոնստանդինի վրայ: Իրականին մէջ, Կոստին էր որ կը վարէր ամէն ինչ, նուազ եղերական պարագաներու մէջ, զուարճալի պիտի ըլլար տեսնել այդ պզտիկը, որ միշտ առաջքէն կ'ընթանար, մինչ միւսը, շատ աւելի բարձր, հլութեամբ իրեն կը հետեւէր: Սոթիրիսի սպանութեան օրը, Կոնստանդին վերը, բարձրերը մնացեր էր երազելու համար: Ոչինչ տեսած էր: Յանկարծ, Կոստի շնչասպառ, իր քով վազեց, իր գեղեցիկ կապոյտ աչքերը տխրագին, հորիզոնի ամէն կէտերը դիտելէ վերջ, կամացուկ, խղդուկ ձայնով մը ըսաւ Կոնստանդինի.

— Եկո՛ւր: Այս կողմէն պէտք է որ երթանք:

Լուռ, ժամանակ մը քալեցին մինչեւ որ Բէլիոնէն դուրս ելան: Կոստի, որ չէր ճանչնար լեռը, շունի մը հոտառութիւնով, բոլոր վտանգները եւ պատսպարանները կը գուշակէր: Այլեւս անտառ մտնելու վրայ էին: Կոստի մեծ փողոցէն կը խուսափէր եւ միշտ քովընտի անցքերը կը նախընտրէր. Կոստի իր բարեկամին ձեռքէն բռնած էր միշտ, եւ այսպէս հասան որոշ բարձրութեան մը վրայ, ուրկէ, արշալոյսին, կրնային տակաւին հեռուէն վոլոն եւ Բլաթանիան նշմարել: Լեռը կ'երկարէր դէպի դաշտին, քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ: Կոստի եւ Կոնստանդին մտան հիւրընկալ անտառին առջին ստուար մասին մէջ, եւ իրօք պիտի կարծուէր թէ այդ պահուն, Յունաստանի մէջ տակաւին ազատ ըլլալով, միայն այս երկու տղաքը կային, Կոնստանդին եւ Կոստի, բանաստեղծութիւնը եւ քաջութիւնը:

Պահ մը նստեցան: Կոստի ձեռքը դէպի Բլաթանիոյ ուղղութեամբ երկարելով, ցոյց տուաւ տանիք մը որ կը մխար: Կոնստանդինի աչքերը արցունքով լեցուեցան: Հայրական երդիքին ծո՛ւխը: Երեկոյեան հաճե՛լի ճաշը: Հասկցաւ թէ այդ բոլորէն պէտք էր բաժնուիլ, երթալ, խոյս տալ, թէ այլեւս կարելի չէր տունը մնալ: Կոստի Կոնստանդինի բազուկներուն մէջ նետուեցաւ եւ ուռած աչքերով, միշտ ցած ձայնով ըսաւ ականջին.

— Գիտե՞ս: Հայրս սպաննե՛ցին անոնք:

Ու երկու տղաքը մութին մէջ, սաստկօրէն հեծկլտացին, Կոնստանդինի բազուկները, հիմա տղեկին վզին շուրջն էին, եւ մայրական գորովով կը գգուէր զայն: Քալեցի՛ն տակաւին: Բէլիոնի մեծ անտառը բարի եղաւ անոնց հանդէպ:

Այդ իրիկունը հրաշագեղ լուսին մը կար: Անոր լոյսը կաղամախներուն փայլուն տերեւները ճերմակ ցոլքով մը կ'արծաթազօծէր, եւ ճիւղերուն մէջէն ճամբաները կը լուսաւորէր: Բէլիոնը կը բացուէր մեր տղեկներուն առջեւ. իր գորովին բոլոր փառքովը: Բէլիոն կը սիրէր զանոնք որովհետեւ անոնք վստահութիւն ունէին իր վրայ: Տղեկներուն պաշտպանութեան թռթեւ բեռը չեմ գիտեր ինչ գորովախառն հպարտութիւնով մը կը ստանձնէր ան: Իր ամենագաղտնի ապաստանները, իր սիրելի թաքստոցները կը բանար անոնց, կարծես թէ յաւիտենապէս անոնց միայն վերապահած ըլլար զանոնք:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

Շատ՝ մը շրջաններու, մանաւանդ Ուկրայինայի մէջ տեղական իշխանութիւնները կը ստիպեն գիւղացիները որ հացը ծախեն որոշուած գինով։ Ասիկա գիւղացիներուն մէջ այն տպաւորութիւնը առաջ բերած էր թէ ցորենի առեւտուրը արգիլուած է։ Կառավարութեան կողմէ ցորենի մթերումը անգոհացուցիչ կերպով առաջ կ'երթայ։ Մոսկուայի համայնավարական մէկ հաւաքոյթին մէջ Հինչուք յայտարարեց թէ Յուլիսին եւ Օգոստոսին հացի սպառման ամենախիստ խնայողութիւն պիտի կատարուի։ Կը ծրագրուի գեղչել ցորենի փոքրաքանակ վաճառումը։

Սերպ դահլիճը հրաժարած

Սքուփչինայի մէջ պատահած սպանութեան դէպքին ի վեր խախտած էր արդէն Եուկոսլաւիոյ դահլիճին դիրքը։ Խրուաթ գիւղացի - ազգայնական երեսփոխանները՝ իբրեւ բողոքի ցոյց՝ մեկնած էին Պելկրատէն և յայտարարած՝ թէ չպիտի վերադառնան, մինչեւ որ կառավարութիւնը չհրաժարի։ Խրուաթները անհաշտ դիրք բռնած էին եւ չէին ուզեր ոեւէ համաձայնութեան գալ։

Այս պայմաններուն տակ, Խորհրդարանի մեծամասնութիւնը կազմող երեսփոխանները քանի մը օր ժողով գումարելէ վերջ, որոշեցին միացեալ Նոր դահլիճ մը կազմել։ Այս որոշումէն անմիջապէս վերջ, վարչապետ Վուքիչեվիչ Թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Վարչապետին տեսակցութիւնը Թագաւորին հետ՝ տեւեց մէկուկէս ժամ։

Կառավարութեան հրաժարականը ամբողջ երկրին մէջ ընդունուեցաւ գոհունակութեամբ, որովհետեւ այսպիսով պիտի հանդարտին միտքերը։

Որո՞նք են մահապարտները

Գրած էինք թէ Թիֆլիսի դատարանը մահուան դատապարտած է մաքսատան չորս պաշտօնեաներ։ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ մահապարտներն են՝ Պաթումի մաքսատան Նախկին տնօրէն Ժորդանիա, մաքսային պաշտօնեաներ Մենիավա, Կարտավա եւ Գոգիբէրիցէ։ Ասոնք շահադիտութիւնով եւ մաքսանենգութեամբ կը զբաղէին։

Միւս կողմէ նոյն գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ զերագոյն ատեանը մահուան դատապարտեց Ֆինլանտացի Հիւթթինէնը, որ լրտեսութեամբ ամբաստանուած է. չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Մատիլայնէն անուն մէկը, իբրեւ մաքսանենգ։

Դոնէցի դատավարութիւնը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Դոնէցի «դաւադրութեան» դատավարութիւնը իր վախճանին հասաւ։ Ընդհանուր դատախազի ճառէն յետոյ, 53 ամբաստանեալներուն ալ պատասխանի իրաւունք տրուեցաւ։ Շատեր կուլային եւ բոլորովին ընկճուած էին։ Երկու ամէնէն տարիքոտները՝ Ռաբինովիչ եւ Իմէնիտով յայտարարեցին թէ անմեղ են. միայն Բաշկին խոստովանեցաւ թէ յանցաւոր է եւ դատարանէն խնդրեց ներողամիտ ըլլալ։

Պելճիքացի դրամատէր մը օդանաւէն ինկած

Պելճիքացի յայտնի միլիառատէր Ալֆրէտ Լէօվէնշթայն իր սեփական օդանաւով առջի օր Լոնտոնէն Պրիւսէլ կը վերադառնար, ընկերակցութեամբ քանի մը բարեկամներու։ Երբ օդանաւը Մանշի վրայ էր տակաւին, միլիառատէրը լուացարան երթալու համար ոտքի ելաւ, սակայն սխալ դուռ բանալով, ծովուն մէջ ինկաւ եւ կորսուեցաւ։ Ընկերները չտեսան այս արկածը եւ Լէօվէնշթայնի կորուստը զգացին միայն երբ օդանաւը ցամաք իջաւ Պելճիքայի եզերքը։

Օդանաւորդական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ միլիառատէրը անձնասպան եղած է, քանի որ կարելի չէ որ սխալած ըլլայ։ Այս ենթադրութիւնը կը հերքուի։

Ալֆրէտ Լէօվէնշթայն իր հարստութեամբ աշխարհի մէջ երրորդն էր եւ միշտ կը ճամբորդէր բազմաթիւ մարդերու ընկերակցութեամբ։ Ծնած էր Պրիւսէլ 1874ին եւ կանուխէն սեղանաւորական ասպարէզը նետուած։ Ունէր բազմաթիւ ձիեր, որոնք արշաւներու կը մասնակցէին միշտ։ Պիարիցի մէջ ունէր մեծ տուն մը, ուր կը պահէր քարտուղարներու եւ մեքենագիր աղջիկներու բանակ մը։ Ունէր վեց վիլլաներ, ուր կ'ընդունէր իր հիւրերը, որոնց տրամադրութեան տակ կը դնէր ..—10 օդանաւեր։

Մարմինը գտնելու համար Մանշի մէջ կատարուած պրտումները ապարդիւն մնացին։

Ազատարար նոր ձեռնարկներ

Ֆրանսացի յայտնի բեւեռախոյզ տոքթ. Ժան Շարքօ այսօր կամ վաղը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի բեւեռ՝ Նոպիլն ու Ամունտսէնը փնտռելու համար։ Իրեն պիտի ընկերանան վեց նաւազներ։ Տոքթորը լաւատես է եւ կը յուսայ թէ Ամունտսէն եւ ընկերները ողջ առողջ պիտի գտնուին։ Նորտէնսքիոլտ ինը ամիս կորսուած մնաց սառոյցներուն մէջ։

Տոքթ Շարքօ ասկէ առաջ երկու անգամ ազատարար ձեռնարկներ կատարած է արդէն հիւսիսային բեւեռին մէջ. նախ՝ Նորտէնսքիոլտը, յետոյ նոյնինքն Ամունտսէնը գտնելու համար։ Սակայն բեւեռախոյզները գտնուեցան իր հասնելէն առաջ։

Ռուս օդանաւորդ Պապուշկին, որ աղէտեալները փնտռելու համար ջրօդանաւով մը մեկնած էր ռուսական «Մալիգին» նաւուն վրայէն եւ որ կորսուած կը կարծուէր, ողջ առողջ վերադարձաւ իր մեկնակէտը։ Ամբողջ հինգ օր, Պապուշկին պայքարած է փոթորիկին ու սառնակոյտերուն դէմ։ Օդանաւը ստիպուեր էր ովկիանոսին վրայ իջնել։

Գերման օդանաւորդ Ուտէթ քանի մը օրէն պիտի մեկնի սահնակներով օժտուած թեթեւ օդանաւով մը՝ Նոպիլէի ընկերները մէկիկ մէկիկ ազատելու համար։

ՕԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Իտալացի օդանաւորդներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար առջի օր «Սավոյա» օդանաւով Սարտինիայէն ճամբայ ելան դէպի հարաւային Ամերիկա։ Իրենց ուղեգիծն է՝ Սարտինիա, հիւսիսային Ափրիկէ, Ճիպրալթար, Թանճէր, Քազապլանքա, Ռիօ տէ Օրօ եւ Մավրիտանիոյ եզերքը, Ատլանտեանի վրայ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ներկայացուցչական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին։
60 Rue des Ecoles, Chope Parisienne Մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

8 ՅՈՒԼԻՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ» ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

կը նախագահէ՝ **ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ**

Նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Թրամուէյներ՝ թիւ 2, 16, 18, 25, 75, Լուվրէն, Մատըլէնին, Շաթըլէէն, Սէն Միւլփիսէն, Բուրպըրվուայէն, Անիէռ-Պուա Քոլոնպէն, Փորթ տ'Օթէօյլէն, Փորթ տը Սէն Քլուէն), իջնել Թէրմինիւս։ Նոյնպէս՝ բոլոր նաւամատոյցներէն, իջնել Սէն Քլու գիւղը։ Եռագոյն ժապաւէն կրող ընկերներ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն զբօսավայր, ժամը 10էն մինչեւ 3։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

8 յուլիս կիր. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ

ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՈՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ՝ *Տիկ. Իտա Արզի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավօեանի և Վլատիմիրօֆի։*

կ'երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ հայկական ընտիր կտորներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել բոլոր հայկական ճաշարանները եւ նուագահանդէսին կազմակերպիչ Տրդատ Նշանեանի, 48 Rue Mr. le Prince *եւ* 12 Rue de Tournon Paris (6e). *Արուարձաններէն եկողներու դիւրութեան համար երեկոյթը կ'աւարտի ճիշտ 11.15ին։*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Ղանթարօզ գիւղի Հայրենակց. միութեան կողմէ, ի նպաստ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն։ 8 կիւակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, Սէն Ժէռոմ, Մինասեանի «Ֆրանս-Օրիան» գորգի գործարանին պարտէզը։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Այրի տիկին Նեվրիկ Անդրէասեան, Պ. Յակոբ Անդրէասեան, Այրի տիկին Ագնիւ Սարգիսեան, Տէր եւ տիկին Կղեմէս Փիլիպոսեան եւ զաւակները (Քէսքին), Այրի տիկին Հայկանուշ Սիմոնեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի տիկին Մայրենի Ջամպաքճեան (Պոլիս), Գեր. Հմայեակ Ծ. Վրդ. Պախթիարեան (Պոլիս) եւ իրենց պարագաները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր, քեռորդւոյն եւ ազգականին

Պ. ՀՐԱՆՏ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Յունիս 30ին Վալօռիսի (Նիսի մօտ) հիւանդանոցին մէջ, երիտասարդ հասակի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ կիրակի երեկոյ ժամը 6ին։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն. ընկ. ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆԻ, իր հօր տխուր մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պ. Մ. ընդհ. *ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։*

Ալֆորվիլի *Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy, *բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ընդհ. ժողովը՝ 14 յուլիս Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին կայարանի սանդուխներուն դիմացՊառ Մոնիմանթալ, սրահին մէջ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եւրոպահայ Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 9ին, 66 րիւ Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ.— Զեկուցում, խորհրդակցութիւն բացման հանդէսի շուրջ, բանախօսութիւն Պր. Գույումճեանէ։ Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, *Մ. Գինոս.— Ուշացած ըլլալով կարելի չէր հրատարակել։*

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Փարիզ, *Ա. Արզ.— 300։*
Փարիզ, *Պ. Շ.— 15։*
Պուրկ Սէն Անտէօլ, *Օ. Ճ.— 70 ֆրանք։*
Լը Փուզէն, *Վ. Մ.— 35։*
Քոնսթանցա, *Գործ.— 1180։*
Թաւրիզ, *Գործ.— 400։*
Սալին, *Մ. Գ.— 10։*
Պուինեօլ, *Ե. Կ.— 35։*
Երուսաղէմ, *Գ. Ք.— 1 Անգլ.։*
Վիէն, *Հ. Ո.— 200։*
Մարսէյլ, *Գործ.— 646։*

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Մէշէտի հանգանակութիւնը. *Յ. Պարոյրեան,* Mr. Kiejer, *Ա. Շահինեան 200ական, Տիկ. Ա. Պարոյրեան, Ա. Կոնստանդինիտիս, Յ. Պետրոսեան, Դօքթ. Բ. Քանլեան, Տիկ. Ն. Քանլեան, Ս. Գիւլպէնկեան, Լ. Պէրպէրեան, Յ. Սարգիսեան 100ական, Տիկ. Լ. Շահինեան 75, Բ. Դանիէլեան 50, Ա. Գէորգեան 50, Ալէքսանդր. Րըլիֆի ֆոնտէն մնացորդ 338, Ն. Ստեփանեան 20, Ա. Աբրահամեան 10, Ոմն 20։ Գումար 1963 ղռան։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիրասոնցի շօֆէօր Արթին Սէրճանեան, կինը Սիրանուշ (ծնեալ Օվալեան) որ տարի մը առաջ կը գտնուէին Աթէնքի մօտ Ֆիքս-Տուրկութի կայանը թիւ 43։ Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. միութեան կողմէ, Clamartի անտառին մէջ։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Տեղւոյն վրայ հաց եւ ըմպելի կարելի է հայթայթել։

Հաղորդակցութիւն.— *Առնել 89 թիւ թրամուէյը՝* Hôtel de de Ville, Odéon, St. Germaine des Prés, *և* Porte de Versailleէն *իջնել* Clamart terminus, *ուր ժամը 10—15 առաջնորդողներ պիտի սպասեն։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: E. SOUVIG[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	–	20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ՇԱԲԱԹ 7 ՅՈՒԼԻՍ 1928

7 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 693

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

— Չկա՞յ գետին մը ուր կարելի ըլլայ քով քովի բերել քաղաքական բոլոր հոսանքները, առանց դպչելու անոնց իւրաքանչիւրին ուրոյն գործունէութեանը։

Յաճախ այս հարցը կուտան մեզի, բարեմիտ մարդիկ, դառնօրէն տրտնջալով լրագրական անվերջ եւ տաղտկալի պայքարներէն։

Չկա՜ն,— կը հարցնենք մենք ալ։

Բայց հարցումին պատասխանելէ առաջ, հարկ է ճշդել կէտ մը։

Մեր մէջ առհասարակ սխալ գաղափար ունին պայքարի մասին։ Կը կարծեն թէ կարելի է օրը իրիկուն ընել, սաղմոս հեգելով եւ «Փառք ի բարձունս» երգելով։

Պայքարը՝ անբաժան է մարդու կեանքէն։ Ծնած՝ անոր հետ, կը մնանի, կ՚ազնուանայ կամ կ՚այլասերի անոր հետ։ Ամբողջ բնութիւնը պայքար մըն է, ինքն իր մէջ։ Ո՛չ յաւիտենապէս արեւ կ՚ունենանք, ոչ ալ անձրեւ կամ փոթորիկ։

Անշուշտ կան բռնի, արհեստական, չարամիտ վէճեր ու պայքարներ, քանի որ կան կռուազան եւ խարդախ մարդիկ։ Երկնքի հրեշտակներն անգամ — խօսինք բարեպաշտներու լեզուով — կատաղի պայքարներ մղած են, ազդեցութեան, կամ, թերեւս, գաղափարի համար։

Միայն գերեզմանատան մէջ է որ կը տիրէ անխախտ եւ ներդաշնակ համերաշխութիւն, խաղաղութիւն։

Եւ յետոյ. Եւրոպա կը գտնուինք եւ ամէն օր կը տեսնենք թէ ի՛նչպէս կը խօսին ու կը գործեն «քանց մեզ աղէկները»։

Հետեւե՞ր էք ո՛րեւէ եւրոպական թերթի հրատարակութեանց կամ կուսակցութեան մը գործունէութեան։ Կը կարդա՞ք քաղաքակի՛րթ խորհրդարաններու մէջ պատահած դէպքերը։

Պաղարիւն Բրիտանացին անգամ, ի հարկին, չի վարանիր «ստախօս» պոռալ վարչապետին երեսին, կամ անարգել թագաւորը, եւ կամ խափանարար ցոյցերով, լուտանքներով եւ սպառնալիքներով խանգարել խորհրդարանի նիստը։ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը դասական վարարանն է զարհուրելի փոթորիկներու, երբ նախարարներ անգամ հազիւ կրնան անվնաս պրծիլ։ Ա՛լ չենք յիշեր Պալքանները, ուր տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ երեսփոխան մը, նիստի պահուն, սպաննեց իր ընկերներէն երկուքը, եւ վիրաւորեց չորսը։

Ինչո՞ւ այս բաները եւ դեռ աւելի վրդովիչ դէպքեր կը լսենք ու կ՚անցնինք, իսկ մեր մէջ, եթէ լուսարարն ու ժամկոչը կռուին բանկալին մէջ, առնուազն «ազգը կործանեցաւ», կ՚աղաղակենք։

Անշուշտ յանձնարարելի միջոցներ չեն ասոնք։ Բայց պէտք է ըմբռնել թէ բնական են եւ մարդկային, ինչպէս պատերազմը, ինչպէս երբ դատ մը կամ պատիւ պաշտպանելու համար կը սպառես ամէն միջոց։ Անխուսափելի չարիք։

Կ՚ընդունինք որ մեր մէջ ծագած վէճերը յաճախ հետեւանք են կիրքի, նախանձի, տգիտութեան եւ չարամտութեան։

Կ՚ընդունինք, դարձեալ, որ իբրեւ պզտիկ, ցիրուցան եւ ուժասպառ ժողովուրդ, պէտք է կարելի եղածին չափ խնայենք մեր կորովը եւ զգուշանանք աւելորդ ժխորէ։

Բայց պահանջել որ պայքար տեղի չունենայ եւ քրիստոնէական համբոյրով օծուին բոլոր շրթունքները— անբնական է և ծիծաղելի։

Արդ, մեր մէջ մղուած պայքարներէն առնենք այն որ կը մղուի Հայաստանի շուրջը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ունենալով որոշ ծրագիր մը, անողոք պայքար կը մղէ Երեւանի ներկայ վարիչներուն դէմ։ Կը ձաղկէ անոնց ապիկարութիւնը եւ հակահայ քաղաքականութիւնը։ Կը թելադրէ ընդարձակել երկիրը, որքան կը թոյլատրեն այսօրուան պայմանները։ Կը պահանջէ բանալ հայրենիքին դուռները։ Վերջապէս, փաստերով կ՚ապացուցանէ թէ եւ՛ հայրենիքը եւ՛ ժողովուրդը չարաչար կը տուժեն այսօրուան քաղաքականութեան երեսէն։ Կը գտնէ որ միայն միացեալ և անկախ Հայաստանի ստեղծումով պիտի փրկուի մեր ապագան, եյլն.։

Ո՞վ է հակառակ այս ծրագրին։ Ռամկավարնե՞րը։ Բայց անոնք տարին տասերկու ամիս «Մեծ Տեսիլք»էն կը ճառեն, մեծ, միացեալ եւ անկախ Հայաստան կ՚ուզեն իրենց սիրտին խորքէն։ Միայն թէ կամացո՛ւկ, առանց մատը մատին զարնելու եւ գոնէ ապագային համար աշխատելու։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, անոնք սուտ - խենդ կը ձեւանան, եւ ամէն բան մէկդի ձգած, սնամէջ փամփուշտներ կ՚արձակեն... Դաշնակցութիւնը կործանելու համար։

Մինչդեռ կրնային ճակատ կազմել այս հիմնական կէտին շուրջ, պահելով հանդերձ իրենց համոզումները։

Հնչակեաննե՞րը։— Կարդացէք վաստակաւոր գործիչի մը մտածումները, քիչ անդին։ Եւ առաջինը չէ այս։ Կրնանք ըսել թէ հին հնչակեանները շատ աւելի մոլեռանդ ատելութեամբ լեցուած են Երեւանցիներուն դէմ։

Եւ սակայն, «ձայն բարբառոյ յանապատի»։ Այս խօսքերը կը մնան խօսք. եւ ամէն մէկ հնչակեան կ՚երթայ իր ճամբով, իբրեւ առանձին խմբակ։

Հակառա՞կ են անկուսակցականները, — գոնէ անոնք որ քիչ - շատ կը հետաքրքրուին հայկական կեանքով։ Ո՛չ։ Կը ճանչնանք շատեր որ բաւական ուժգին չեն գտներ Դաշնակցութեան պայքարը. բայց երբ հարկ ըլլայ խօսքէն գործի անցնիլ, — ամէն մէկը կ՚ամփոփուի իր պատեանին խորը։

Այսպէս եւ ազգային - գաղթային կեանքի մէջ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՂԱՑՈՒՑԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Գ. Եղիկեան, վաստակաւոր հին հնչակեանը, «Նոր Երկիր»ի մէջ հրատարակուած յօդուածաշարքի մը կարգին, հետեւեալ միամիտ հարցումները կ՚ուղղէ Հայաստանի վարիչներուն եւ առհասարակ հայ համայնավարներուն (1 Յուլիս).

—«Պ. Համայնավարնե՛ր, դուք ամէն մի օր տեղի թէ անտեղի, ժամանակ թէ անժամանակ ձեր համակրութիւնն էք յայտնում Արեւելքում եւ Աֆրիկայում իրենց անկախութիւնը ձեռք բերելու համար կռուող ժողովուրդներին եւ նիւթական, դիւանագիտական, զինուորական օգնութիւն էք տալիս Թուրքերին, Չիներին, Սամօյացիներին, Հօթենթօթներին անկախութիւն ձեռք բերելու համար, դուք ձեր հովանաւորութեան տակ էք առնում տաճիկ, սուրիացի, թաթար, արաբ եւ այլ ազգայնականներին, որովհետեւ գտնում էք, որ այդ բոլոր ժողովուրդները իրաւունք ունին անկախ ապրելու։

Պ. Համայնավարնե՛ր, ասացէ՛ք, խնդրեմ, ի՞նչ մեղք է գործել աշխարհի երեսին հայ ժողովուրդը, որ զրկում էք նրան ազատ ապրելու իրաւունքից, անկախութեան դիմելու պայքարից, իր սեփական հայրենիքը ունենալու ցանկութիւնից, ինչո՞ւ անպայման հայ ժողովուրդը, միայն հայ ժողովուրդը պիտի ստրուկ մնայ, գլուխը դնելու տեղ չունենայ, բռնութեան ենթարկուի։

Պ. Համայնավարնե՛ր, ասացէ՛ք, ինչո՞ւ դուք անգլիական տիրապետութիւնը հնդիկ եւ եգիպտացի ժողովուրդների վրայ համարում էք բռնութիւն եւ նրա դէմ հնդիկ եւ եգիպտացի ժողովուրդների պայքարը գտնում էք ազատագրական, քաջալերելու արժանի, բայց հայ ժողովրդի թուրքական տիրապետութիւնը բռնապետական չէք համարում, ո՛չ էլ քաջալերութեան արժանի եւ ազատագրական համարում Հայերի պայքարը նոյն բռնութիւնից ազատուելու համար։ Սա ի՞նչ չափանիշ է։ Երեւի, այդ նրա համար է, որ Անգլիայի տիրապետութեան տակ Հնդկաստանն ու Եգիպտոսը շէնցել են, տէր են դարձել երկաթուղիների, հսկայական քաղաքների, բարեբեր դաշտերի, իսկ Թրքական տիրապետութեան տակ Հայաստանը աւերակ է դարձել։

Ըստ ձեզ, կարելի է տապալել եւ պէտք է տապալել շէնցնող տիրապետութիւնը, իսկ չի կարելի ձեռք տալ քանդող տիրապետութեան։ Սա հոգեբանական է։ Չէ՞, որ ձեզանում էլ նստած է քանդելու, աւերելու, ճնշելու թաթարական, արեւելեան հոգին։ Ուրիշ կերպ չի կարելի բացատրել ձեր հակասական վերաբերմունքը։

Մի վերջին հարց էլ, Պ. համայնավարնե՛ր,—դուք, որ դէմ էք անկախութեան եւ սեփական հայրենիքի գաղափարին, ապա ինչո՞ւ Ռուսաստանի մի նահանգը եղող երկրամասը կոչում էք Հայաստան։ Սա աչքակապութի՞ւն է, թէ ազգայնականութիւն։ Ի՞նչ գործ ունէք արտասահմանում ապրող Հայերի հետ, ինչո՞ւ էք ուզում նրանց ոգեւորել Հայաստանով։ Սա ի՞նչ հակասութիւն է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՀՈԳԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը 6 Յուլիս թուականով կը հաղորդէ որ Գերագոյն Ատեանը 52 ժամուան խորհրդակցութենէ յետոյ, տուաւ իր վճիռը Դոնէցի խնդրին մասին։ Հաստատեց թէ կան հակայեղափոխական քանդիչ կազմակերպութիւններ, որոնք ճիւղեր ունին Դոնի աւազանին մէջ եւ կեդրոններ՝ Խարքովի եւ Մոսկուայի մէջ։ Ասոնք կապ ունին հանքի նախկին սեփականատէրերուն, ինչպէս նաեւ կարգ մը օտար պաշտօնական հաստատութեանց հետ։

Յիսուն երեք ամբաստանեալներէն մահուան դատապարտուեցան 11 հոգի։ Ասոնք են՝ Գորլեցկի, Բոյարինով, Կրժիժանովսկի, Եուսէվիչ, Բուդնի, Մատով, Բրատանովսկի, Բէրէզովսկի, Բոյարշինով, Կարարինով, Շադլուն։ Նկատելով որ վերջին 10 հոգիները զղջում յայտնած են եւ գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն, Գերագոյն Ատեանը անոնց համար պատիժի թեթեւացում պիտի պահանջէ Խորհրդային Միութեան կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէէն։

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

Հելլէն նոր դահլիճը պաշտօնական երդումը կատարեց Հանրապետութեան նախագահին առջեւ։ Անմիջապէս յետոյ Վէնիզէլոս նախագահեց նախարարական խորհուրդի առաջին նիստին։ Որոշուեցաւ լուծել խորհրդարանը։ Ներքին Նախարար Սոֆուլիսի պաշտօն տրուեցաւ հարցնել զանազան կուսակցութեանց պետերուն թէ կ՚ընդունի՞ն որ նոր ընտրութիւնները կատարուին Սահմանադրութեան նախատեսած թուականէն 15 օր վերջ, որպէս զի Սեպտեմբերի առաջին կիրակիին զուգադիպի։ Եթէ անոնց հաւանութիւնը չկարենայ ստանալ, Խորհրդարանը պիտի լուծուի այս կիրակի եւ նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Օգոստոս 19ին։

Վէնիզէլոս դեռ վերջնական որոշում մը չէ տուած ընտրութեան եղանակին մասին։ Կը կարծուի սակայն թէ մտադիր է Հանրապետութեան նախագահէն խնդրել, որ հրովարտակով մը համեմատականի ներկայ օրէնքը փոխէ մեծամասնական դրութեան։

Ելմտական մարզին մէջ Վէնիզէլոսի առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ բանակցութեան մտնել Ազգային Դրամատան տնօրէնին հետ՝ յետաձգել տալու համար Յունաստանի Պանքային դրամագլուխին շրջաբերութեան հանուիլը։

⁂ Գործադուլը կը շարունակուի դեռ։ Կարգ մը գործարանատէրեր եւ իրենց կողմէ փակած են գործարանները, փողոց ձգելով բազմաթիւ բանուորներ։

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Այստեղ խիստ մօտէն կը հետաքրքրուին Յունաստանի ներքին քաղաքական անցուդարձերով։ Բացի դրացնութենէն, Յունաստան եւ Թուրքիա կարգադրելիք շատ մը խնդիրներ ունին. ու միշտ կարելիութիւն կայ թէ ոչ - յարձակողական դաշինք մը պիտի կնքուի Էնկիւրիի եւ Աթէնքի միջեւ։ Ընդհանուր առմամբ Թուրք մամուլին դիրքը թշնամական է Վէնիզէլոսի հանդէպ։ Հիմա որ կրետացի քաղաքագէտը իշխանութեան գլուխ եկաւ դարձեալ, Թուրքերը կը կարծեն թէ Յունաստանի հետ յարաբերութիւնները շատ փայլուն չպիտի ըլլան ապագային։ Վերջապէս, Վէնիզէլոսի անցեալ քաղաքականութիւնը չի կրնար զայն սիրելի դարձնել Թուրքերուն։

Հայ մը ցկեանս դատապարտուած

Մոնփէլիէէն կը հաղորդեն.— 1927 Հոկտեմբեր 25ին Պէտարիէօյի մէջ ֆրանսական ընկերութեան մը մօտ աշխատող երկու երիտասարդներ՝ Գրիգոր Պետրոսեան, 27 տարեկան, Պուլկարահայ, եւ Իլիատու Սավա, Թրքահպատակ Յոյն մը՝ գործարանի տնօրէն Քորնէյի բնակարանը երթալով փորձած էին սպաննել զայն՝ դրամները գողնալու նպատակով։

Երկու ոճրագործները շիշով մը զարկին մարդուն գլխուն, յետոյ բերանը կապելով քաշկռտեցին զայն յարկաբաժինին հեռաւոր մէկ սենեակը, ուր հսսաւ իր զաւակը եւ ազատեց զայն։ Գործարանատէրը յաղթակազմ ըլլալով, չմեռաւ։ Պետրոսեան եւ Իլիատու անմիջապէս ձերբակալուեցան եւ այդ թուականէն ի վեր բանտը կը մնային։ Երկու օր առաջ Էրօ նահանգի Եղեռնադատ ատեանին առջեւ դատուեցան եւ դատարանը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց զանոնք։

ԹՈՒՐՔ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Գոնիայէն կը հաղորդեն թէ սովը իր սաստկութիւնը կը պահէ։ Կուսակալը մէկիկ - մէկիկ շրջած է աղէտեալ վայրերը, ներքին գործավարն ալ կը շարունակէ իր քննութիւնները՝ օգնութեան գործը կազմակերպելու համար։ Պոլսոյ Կարմիր Մահիկէն եւ շրջակայ կուսակալութիւններէն մաս առ մաս օգնութիւններ կը հասնին արդէն, բայց կարօտութիւնը անհասեմատ աւելի ընդարձակ է։ Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, բազմաթիւ գիւղեր պարպուած են իրենց բնակիչներէն, որոնք շրջակայ քաղաքները գացած են եւ շատերն ալ իրենց կարասիներն ու լծկանները ծախած են ուտելու հաց մը ունենալու համար։ Սովորական դէպք դարձած է քաղաքներու մէջ հանդիպիլ մուրացկաններու, որոնք իրենց գիւղերուն մէջ բազմութիւններ կը կշտացնէին։

⁂ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակի Վարչութիւնը բացառիկ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՃԻՇՏ ԻՆՉՊԷՍ 1915ԻՆ

Անատոլուի սովը օրուան խնդիրն է Թուրքիոյ մէջ։

Սովի ժանիքներուն տակ կը գալարուի Գոնիայի նահանգը, որուն տարածութիւնը երեք անգամ աւելի է ներկայ Հայաստանէն։ Այդ նահանգն էր որ ամբողջ պատերազմի ընթացքին, անկէ առաջ ու վերջ ալ կերակրած էր ու կը կերակրէր Թուրքիոյ բնակչութեան մեծ մասը։

Բնական պատուհաս է ինկեր հիմա այդ հողին վրայ եւ ցանքերը չորցեր են հունձքի չհասած։

Թուրք անօթի գիւղացիները քաղաք իջեր են շրջականերէն, ու ոչինչ գիներով կը ծախեն իրենց էշերն ու կովերը, որոնք ուտելիք գարի, նոյնիսկ յարդ ու խոտ չունին։

Համատարած թշուառութիւնը ստիպեր է այդ նոյն Թուրքերը Գոնիայի փողոցներուն մէջ վաճառքի հանել իրենց գորգերն ու կապերտները, մատանիներն ու թանկարժէք զարդեղէնները։

Այս լուրերը կարդալով, յիշեցի 13 տարի առաջ նոյն այդ քաղաքին մէջ պատահած նման դէպքերը։

1915ի ամառն էր։ Զինուորական պաշտօնով Գոնիա կը գտնուէի։ Ամէն օր հարիւրաւոր հայ գաղթականներ կը հասնէին՝ վաճառաբարձ կառախումբերու մէջ թխմուած։

Թուրքերը, հասարակ գիւղացիէն ու զինուորէն սկսած մինչեւ վաճառականը, գիշատիչ անգղներու նման կ՚իյնային վակոններուն վրայ, եւ իրարու ձեռքէ կը խլէին այն գորգերն ու կապերտները, այն մատանիներն ու զարդեղէնները, զորս խեղճ հայ ընտանիքներ կը ծախէին պատառ մը հացի եւ պուտ մը ջուրի համար։

Նոյն վիճակը քաղաքի փողոցներուն մէջ, ուր 30 ոսկինոց գորգեր մէկ մէճիտով Թուրքերու ձեռքը կ՚անցնէին։

Շրջակայ գիւղերէն այս աւարին լուրը առնող գիւղացիները քաղաք կը թափէին՝ կարկանդակէն բաժին ստանալու համար։

Այսօր, 13 տարի վերջ, այդ նոյն Թուրք գիւղացիները դարձեալ քաղաք կ՚իջնեն, բայց այս անգամ ո՛չ թէ հայ թալանելու, այլ պատառ մը հացի համար։ Ո՛չ թէ գորգ կամ զարդեղէն գնելու, այլ նոյն իսկ սեփական էշն ու կովը ծախելու։

— *Հայուն կէլէն հույա կիտէր*, ինչպէս կ՚ըսէ Թրքական առածը։

Ալահիովաբար Գոնիայի Թուրքերը այսքան թշուառութիւն չպիտի տեսնէին, եթէ Հայեր մնացած ըլլային իրենց նահանգին մէջ։ Գոնէ աւարի առիթ կ՚ունենային։

Բայց Թուրքը ե՞րբ է մտածեր վաղուան մասին...

ՀՐԱՆՏ

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

55րդ Ցանկ

	Ֆր.
Ֆլավիաք - Արտէշի մետաքսի գործարանի աշխատաւորներուն հանգանակութիւնը (ցանկը յաջորդով)	130.—
Սուքիաս Յովհաննէսեան, Լիոն	150.—
գումար	280.—
54րդ ցանկին գումարը	71,605.35
ընդհ. գումար	71,885.35

ՊԱՐՍԻՑ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ 3051 ՁԱՅՆՈՎ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 22 Յունիս

Պարսկաստանի խորհրդարանի (Մէջլիս) 7րդ. նստաշրջանի պատգամաւորներու ընտրութիւնները տեղի ունեցան Մայիս եւ Յունիս ամիսներու ընթացքին։

Ինչպէս յայտնի է, հարաւային Պարսկաստանի հայութիւնը Պարսից խորհրդարանին կուտայ մէկ հայ պատգամաւոր, իսկ Ատրպատականի հայ եւ ասորի ժողովուրդները միացած՝ մէկ պատգամաւոր տալու իրաւունք ունին, թէեւ այժմ Ասորիները կ'աշխատին, որ իրենց պատգամաւորն առանձին ըլլայ։

Խորհրդարանի 5րդ. (1924) եւ 6րդ. (1926) նստաշրջաններուն Ատրպատականի հայութեան եւ Ասորիներու պատգամաւորն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածու Զօրա խան Սագինեանը։ 7րդ. նըստաշրջանի (1928) համար եւս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ատրպատականի կազմակերպութեան կողմէ հրապարակ դրուեցաւ անոր թեկնածութիւնը։

Պատգամաւորներու ընտրական գործերը վարելու համար, կազմուեցաւ ընտրական յանձնախումբ մը, որուն անդամներն էին,— 1) Նահանգապետի ներկայացուցիչը, 2) Գասպար Յակոբեան, 3) Խոսրով Աւագեան, 4) Համբարձում Դերունեան, 5) Ալէք Սագինեան, 6) Բուդաղ Մանասէրեան, 7) Ստեփան խան Եղիազարեան 9) Յարութիւն խան Սարգսեան եւ 10) Արգար Գալուստեան։ Յանձնախումբի կարգադրութեամբ, յատուկ լիազօրներ ղրկուեցան Ատրպատականի գաւառները, ընտրական գործերը վարելու համար։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինները սովորականի պէս աշխատանքի լծուեցան կուսակցութեան թեկնածուին ընտրութիւնն ապահովելու համար։

Թաւրիզի բոլշեւիկամիտ կարգ մը հնչակեաններ (մէջն ըլլալով նաեւ ժամհար Աթանասը), բոլշեւիկներ եւ հակադաշնակցական տարրեր միացած աշխատանքի լծուեցան պաշտպանելու եւ ապահովելու համար թեկնածութիւնը Ստեփան խան Եղիազարեանի։ (Ստեփան խան Պարսից նեւմտական պաշտօնեայ էր, որ 1925ին հօգաբարձական ընտրութեան ժամանակ, կասկածի տակ ինկաւ եւ կառավարութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ։ Անցեալ տարի պաշտօնէ հանուեցաւ եւ այժմ անգործ է։)

Այս խմբակին գործունէութեան վրայ հեռուէ հեռու կը հսկէր Թաւրիզի ռուսական հիւպատոսարանը, որ հրահանգած էր Ռուսաստանի հետ առեւտրական կապ ունեցող հայ վաճառականներուն (պարսկահպատակ) ժողով գումարել եւ Ստեփան խանի թեկնածութիւնը պաշտպանել։ Հիւպատոսարա՞ն թէ բոլշեւիկեան առեւտրական հիմնարկութիւններ հրահանգած էին Մարաղացի վաճառական Մարտիրոս Բաղդասարեանին, որ թոյլ տայ իր տան մէջ ժողով մը գումարել՝ վաճառականներու մասնակցութեամբ, Ստեփան խանի թեկնածութիւնը պաշտպանելու համար։ Մարտիրոս Բաղդասարեան կը մերժէ, իր տան մէջ կասկածելի ժողովներ գումարել, բոլշեւիկամիտ թեկնածուի մը պաշտպանութեան համար։ Այն ատեն խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւնները սպառնալիք կը կարդան Մարտիրոս Բաղդասարեանին որ՝ «Եթէ թոյլ չտաս, որ այդ ժողովը քու տանդ մէջ կատարուի, այն ատեն կը հեռագրենք Մոսկուա եւ ապրանքներդ կը գրաւեն»։ Սարսափահար Մարտիրոսը ստիպուածութեան կը դիմէ եւ արտօնութիւն կը ստանայ ժողովի գումարման համար։

Վերջապէս ժողովը տեղի կ'ունենայ։ Ժողովին մէջ, թեկնածութիւններու շուրջ կարգ մը բանագրօսիկ եւ ձեւական խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան եւ ի վերջոյ հրապարակ կուգայ Ստեփան խանի թեկնածութիւնը։ Կ'առաջարկուի ընտրել յանձնախումբ մը, որ աշխատի պաշտպանել Ստեփան խանի թեկնածութիւնը։ Սակայն Թաւրիզի ոստիկանութեան ամենատես աչքը՝ խմայիլ խանը ժողովին ներկայ է։ Ո՞վ կը համարձակի յանձնախումբի անդամ ընտրուիլ եւ «պլոք»ի թեկնածու Ստեփան խանի ընտրութեան համար աշխատիլ։ Այսպէս, այս ժողովը առանց իր նպատակին հասնելու կը վիժի եւ ժողովին մասնակցողներն ալ կը հեռանան եւ ոստիկանութեան հարցաքննութեան կ'ենթարկուին՝ յաջորդ օրերը։

Ստեփան խան երբ կը տեսնէ, որ՝ թէ յիշեալ ժողովը եւ թէ իր թեկնածութիւնը կասկածելի կը նկատուին, ընտրութեան օրէն (27 Մայիս) ճիշտ երկու օր առաջ, Մայիս 24ին «Փարոս» տպարանի մէջ տպել կուտայ կանանչ թղթի վրայ, ընդամէնը 30 օրինակ ազդ մը եւ ծրարներով կը ղրկէ հիմնարկութիւններուն։ Ահա այդ ազդը.

—«Նկատի ունենալով որ քաղաքումս որոշ դասակարգեր առաջադրում են իմ թեկնածութիւնը 7րդ Մէջլիսի համար աչքի առաջ ունենալով իմ 40 տարեայ պետական ծառայութիւնս իրանին եւ 30ամեայ հասարակական գործունէութիւնս, որպիսի հանգամանքը պիտի գրաւական լինէր իմ միաձայն ընտրութեան, մինչդեռ ըստ երեւոյթին այդ առթիւ պայքար պիտի առաջ գայ թեկնածութիւնների շուրջը, որը ինձ համար միանգամայն ցանկալի չէ։ Ուստի հրաժարւում եմ թեկնածութիւնից, յայտնելով միաժամանակ խորին շնորհակալութիւններս դէպի ինձ վստահութիւն տածող հասարակութեան։ 24 Մայիս 1928»։

Ստեփան խան ինք շատ լաւ գիտէր, որ Ատրպատականի հայութիւնն բնա՛ւ չպիտի քաջալերէր իր «միաձայն ընտրութիւնը», բայց հաճոյք զգացեր է կարծես, իր մասին գովքեր հիւսելով, մինչդեռ իր համախոհները լքեցին զինքը։ Զգիտենք Ստեփան խանը իր շնորհակալութիւնները ո՞ր հասարակութեան ուղղած է իր կողմնակիցներո՞ւն, որոնք լքեցին իր թեկնածութիւնը, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համակիր հասարակութեանը, որ սեւցուց իր թեկնածութիւնը։

Այսպէս ուրեմն, այս Ստեփաննոսը եղաւ յօժարակամ նահատակ մը, որ իր ձեռքով քարկոծել տուաւ իր «40 տարեայ պետական եւ 30 տարեայ հանրային գործունէութիւն»ը եւ իր անունը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բնաւ պայքարի չմտաւ հակառակորդներու հետ, որոնք կաշառք անգամ սարքած էին, Ստեփան խանի թեկնածութիւնն ապահովելու համար։ Դաշնակցութիւնը սովորականին պէս միայն կատարեց ընտրութիւնները, քանի որ վստահ էր թէ ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութիւնը իր ձայնը պիտի տար իր թեկնածուին։ Հակառակ իր աչքակապուկ ազդին, Ստեփան խանը, ի վերջոյ պահեց իր թեկնածութիւնը եւ քուէարկուեցաւ։

Ամբողջ Ատրպատականի մէջ ընտրութիւնները վերջացան։ Արդիւնքը ցոյց կուտայ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր թեկնածուին ընտրութիւնը ապահովեց 3051ձայնով, իսկ Ստեփան խանի երեւակայած «վստահութիւն տածող հասարակութիւնը» ընդունելով հանդերձ այդ ինքնակոչ թեկնածուի եւ հնչակեան-բոլշեւիկ պլոքի «պատգամաւորի» «խորին շնորհակալութիւնները», միայն 327 ձայն տուաւ։

Ձայներու թիւերը հետեւեալներն են.—

	Զօրա խան Ձայն	Ստ. խան Ձայն
Թաւրիզ քաղաք	1013	145
Ղարադաղ գաւառ	672	48
Ուրմի քաղ. եւ գաւառ	631	0
Սալմաստ գաւառ	431	0
Մարաղա քաղաք	90	126
Մուժամբար գիւղ	75	0
Միանտաբ գիւղ	64	7
Սովուջբուլաղ աւան	43	0
Դարաշամբ գիւղ	20	0
Ջուլֆա (պարսից)	12	1
Գումար՝	3051	327

Այսպէսով ուրեմն Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն առաւ 2724 ձայն աւելի քան՝ Ստեփան խանը։

Պարսից Խորհրդարանի 5րդ նստաշրջանին՝ Զօրա Սագինեանը ստացած էր Ատրպատականէն՝ 1600 ձայն (1924ին), 6րդ նստաշրջանին՝ 2640 ձայն (1926ին), իսկ 7րդ նստաշրջանին՝ 3051 ձայն (1928ին)։ Այս թուական համեմատութիւնները ցոյց կուտան, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հմայքը երթալով կ'ամրանայ հասարակութեան մէջ, որ գիտէ արժեցնել իր ձայնը։

Զօրա խան Սագինեանը բարձրագոյն կրթութեամբ օժտուած պատգամաւոր մը եղած է, որ իր կարողութեան սահմանին մէջ օգտակարութիւն ցոյց տուած է զինք ընտրող հայ եւ ասորի հասարակութեան եւ ամբողջ երկրին։ Մեզ կը մնայ շնորհաւորել այս նոր ընտրութիւնը եւ ցանկալ որ յաջողութեամբ պսակէ իր վրայ դրուած յոյսերը։

— Հարաւային Պարսկաստանի հայութեան պատգամաւորի ընտրութեան համար, Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուն է Մովսէս խան Խաչատուրեանը։

ՄԱՍԻՍ

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ազգաբնակչութիւնը շատցնելու համար կազմուած միութիւնը, զոր կը վարէ զօրավար Պորի, կոչ մը ուղղած է հանրութեան։ Կը քաղենք կարեւոր մասերը.—

«1868ին, Ֆրանսայի մէջ ծնունդներու թիւն էր 1.034.000, այսօր՝ ամբողջ գումարը կը հասնի 760,000ի։ Մահերու հետ բաղդատմամբ, ծնունդներու թիւը միայն 60.000 աւելի է, մինչդեռ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ բնակչութեան թիւը՝ ամէն տարի կէս միլիոն կը շատնայ։ Այս թիւերը արդէն կը բաւեն՝ ցոյց տալու համար ծանրութիւնը ցաւին, որուն ենթարկուած է Ֆրանսա։

Այս թիւերը տալէ յետոյ, միութեան նախագահը կոչ կ'ուղղէ հանրութեան, աշխատելու համար բոլոր մարդերուն մէջ, ուր երկրին շահը կը պարտադրէ ընտանեկան հոգիի ամրացումը, քաջալերելու անոնք որ կը ջանան նոր սերունդին մէջ ստեղծելու նպաստաւոր մտայնութիւն մը, հանդէպ ծնունդներու աճման։

ՓԱՐԻԶԸ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ

(Տպաւորութիւններ)

. . . Ինքզինքդ օտար չես զգար այս քաղաքին մէջ։ Մարդիկը ուրիշ շնորհ մը ունին, տաք արիւն մը, զոր չես կրնար գտնել անգլեւսաքսոն ցեղերուն մօտ։

Ու սիրով կը խառնուիս բազմութեան, որ շատ ու շուտ-շուտ կը քալէ, աւելի՛ կը վազէ, ամբողջ օրը, առանց հանգիստ առնելու։ Խուռն, խելայեղ բազմութիւն մը, որ պատմական ժամանակներէ ի վեր այսպէս կը վազէ, բայց չի հասնիր. նոյն տեղն է միշտ.. ու փոյթը չէ թէ, ամէն օր աջին ու ձախին, իր ճիշտ մօտը, զանազան խուլ խուլ անկիւններ, իր հանած փոշիէն, մուխէն ու ծուխէն պարտասած ու դեղնած մարդիկ կան, մեծ մասով ծաղիկ հասակի, որոնք «երկար հիւանդութեան» ճանկերուն մէջ են ու կը խամրին, դեռ արեւի մը նշոյլին երազով...։

Բազմութիւն մը, որ նոյն տեղն է միշտ, ու փոյթը չէ թէ, ամէն օր ամէն անկիւն լկտուած, քսուած շրթունքներ, նկատելի ըլլալու չափ երկարաձե՛ւ հաժբոյրներով սէրը կ'իջեցնեն ամէնէն ցածը, «մէթրօին նկուղներէն ալ խոր, եւ մահացու վէրքեր կը բաժնեն ամէնո՛ւն, ամէնուն...

* * *

Ու ի՛նչ ընէ մարդ, Թոնքորտը, Թիւիլըրին, Էթուալը, Էնվալիտը, Նօթր Տամը, Թրոքատէրօն ու ճիշտ անոր դէմ Էյֆէլը՝ իբր պսակ ամէնուն, 300 մեթրնոց բարձրութիւն մը, ուրկէ մեծ շէնքերէ զատ ուրիշ բան կարելի չէ զանազանել. թերեւս ինքնաշարժեր են անոնք ալ որ կը սլքտան հոս ու հոն մուկերու պէս։ Ա՛հ, այստեղ վեր է մարդը ամէնէն, մարդը գիտցած է տիրել։ Այո՛ բայց նորէ՛ն, ի՞նչ ընէ մարդ ասոնք, երբ անդին բուն ժողովուրդը ապրուստի վատ պայմաններ միայն ունի, ցածլիկ-նեղլիկ հիւանդութեանց բոյն սենեակներու կամ ծակերու մէջ կը տուայտի, որոնց մէջ նաեւ 15,000 եւ աւելի Հայեր, մուխի, ծուխի եւ անարեւ աշխատանքի մէջ, տեղացիներուն նեղութեանց վրայ աւելի բան մըն ալ ունենալով՝ հայրենաքաղծութիւնը, որմէ եւս կը հատնին...։

Այո՛ Հայեր, բեկորները ամէնէն զրկուած եւ «պրոլետար» ժողովուրդի մը, որ գիտէ դեռ քաշքշել իր գոյութիւնը դեղին եւ կարմիր քաղաքականութեանց գձուձ խաղերուն մէջ։

Բայց դժբախտութիւն է խոստովանիլ, որ Հայերը այստեղ իսկ իրար չեն հասկնար։ Մեծեր ու փոքրեր կան, որոնք չնչին մասեր կը տանին իրենց եռեւէն եւ կը ջանան ժխտել, չէզոքացնել ամէն շարժում որ ազգային, ժողովրդական է։ Բուն ժողովուրդը խստիւ կ'արհամարհէ կեղծ «ազգայինճի»ները, կը քաջալերէ ժողովրդական շարժումները (անկախութեան տօն եւն.) բայց դեռ չէ կրցած թօթափել «ինծի ի՞նչ»ի կործանող սովորութիւնը...

* * *

Ուրախառիթ պարագայ մը.— ամէնքն ալ գործ ունին այստեղ։ Քիչ թիւով ծոյլեր կան միայն, որ դեռ անգործ ման կուգան այս կամ այն «զարնել»ով կամ Պոլսոյ եւ Ամերիկայի ազգականներուն ղոները ափ առած։

Ֆրանսա ըլլալով համեմատաբար փոքր ճարտարարուեստի երկիր, Հայերու նիւթական եւ արհեստական ձեռնհասութեանց կը յարմարի, մանաւանդ որ Ֆրանսա մեծ շուկաներ ունի իր ձեռքին տակ, ափրիկեան եւ սուրիական կարեւոր շրջաններու մէջ։ Բայց անցնինք գոհարավաճառներու եւ գորգավաճառներու առջեւէն, որոնք ամէն գնով կը ջանան իրենց հայ ըլլալը ծածկել, եւ մտնենք աշխատանոցները.

— Ծէ՛, դո՞ւն ա ջիս ես. վա՛յ։ Ի՞շ ալըտ անիս, ալըտ աշխատիս։ Հոս ամէնն ա կ'աշխատին, կնիկն ա մարդն ա՛... աղէկ ինք։

Ու մութ անկիւնէն ուրիշ դեղնած դէմք մը կը բարձրանայ, համակրանքով կը նայի վրաս, բայց առաջ ֆրանսերէն յետոյ թուրքերէն կարճ հարցում մը կ'ուղղէ խօսակցիս, որ չի պատասխաներ, չլսելու կուգայ բայց վերջապէս չի դիմանար, եւ վարագոյրը կը բանայ. «Իզմէ աղէկ հայ'րէն գիտէ»։

— Հայ'րէն խօսէ ծէ՛, ջիսա ադ լուգուդ կը կյրիմ ջա՛։ (Ինծի դառնալով) Զի կնացանք հասկուցուցեր ծէ գառս ասոնց...։

Փողոց կ'ելլենք մէյ մէկ «փանաշէ» խմելու։ Փարիզը աղէկ պարզ ջուր մը չունի, հարիւր տեսակ ըմպելիներ կան, ժողովուրդը ստիպուած զանոնք կը գործածէ։ Փողոցը չորս տղաք կը խաղան. Ժանը, Ժաքը, Եարկին եւ մեր Կարպիսը... «Ֆրանսացիներուն կ'երթայ. ի՞նչ անինք. այսչափ ջայութին կայ, Հայու դպրոց մը չկայ։»

* * *

Ինչպէս Պոլսոյ խաները ատենին, այնպէս ալ հոս պզտիկ տարբերութեամբ մը պանդոկներն են որ, համեմատաբար սուղ վարձքերով բնակարան կը ծառայեն, մեծ մասով բանուոր մեր ժողովուրդին։ Վատառողջ և անլոյս անկիւններ են պանդոկբնակարանները, ուր մէկիկ-մէկիկ կը թողուն իրենց տեղերը հազար նազանքով մեծցած ծաղկահասակ տղաք, այժմ նետուած մանրէներու ծովի մը մէջ...։ Ասոնցմէ կան սակայն շատեր որ իրենք իրենց ձեռքով «Մատռնա»յի մը աժան սէրէն ինկած են այդ վիճակին ու գիտակից մահով մը կը մեռնին ամէն օր։ Կան ալ որ անհող կամ անզգոյշ ըլլալով առողջապահական պայմաններու հանդէպ, իրենց հիւանդ ընկերոջ հետ բնակած, յետոյ զայն խնամած են, անշուշտ բարի զոհաբերական ոգիով մը, բայց իրենք ալ վերջ ի վերջոյ ինկած են անոր քով..

Ժողովուրդը ընդհանրապէս շատ վարժ կ'երեւայ մահուան գաղափարին. արդեօք անկէ՞ որ շա՛տ մեռել է թաղեր.

— «Տղրը նայեցաւ, ի՛նք հիւընդցաւ. հիմա էրիկն ալ պառկեր է... անոնք երկուքը մեռան, սիկա ալ հիւանդանոց պիտի տանին. դրամ կը հաւաքեն կոր. տասը ֆրանք տուի. բայց հիւանդանոց երթայ նէ, անո՛ր ալ խերը տես...»։

Եւ այնպէս պաղարիւնով կ'ըսեն, կը պատմեն բազմաթիւ այսպիսի ամբողջ ընտանիքներու ողբերգութիւնները...

Բաղդատաբար լաւ է, իրենց ընտանիքին հետ գիւղը կամ արուարձանը ապրողներուն վիճակը։ Ասոնք մեծ մասով տունի մը տէր են, մաս մըն ալ հող ունին, զոր կը մշակեն ժամանցի կամ մարզանքի համար, ու գործէ դարձին գէթ մաքուր շունչ մը կրնան առնել։

Այստեղ է որ կը տեսնէք կարգով, «Յակոբ աղա»ներ, «Աբրահամ աղա»ներ եւլն. ճշմարիտ ընտանիքի հայրեր, որոնք իրենց ընտանիքը հաւաքած, խականալէս շինարար աշխատանքով, իրենց շինականի յատկութիւնները ցայտուն կերպով երեւան կը բերեն, անձայն, անշշուկ, «մարդ չիմանայ...»։

Եւ որքան արդա՛ր է այս հայերուն քրտինքը, որ արդէն իսկ կուտայ լաւ արդիւնքներ, համեմատաբար զոհացուցիչ բերքեր։

Մե՜ղք որ Հայաստան չի կրնար ներս առնել այս աշխատաւոր բազուկները։ Բայց ոչինչ. այս ժողովուրդը որ գիտցած է կուրծք տալ ամէն տեսակ փորձութեանց, պիտի գիտնայ ողջ պահել ինքզինքը, աւելի եւ աւելի պատրաստուելով այս բարձր եւ ազատամիտ երկրին մէջ, ապագային կարեւոր մէկ տարրը հանդիսանալու համար իր սեփական հայրենիքին։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Փերլին

ԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԻՂ

Վերջերս Հայաստանի կատարուած պեղումներուն տեւանքով երեւան ելած մութի (նախապատմական բրածոյ ոսկերոտիքը ինծի տուին, որ հակիրճ կերպով կայացնեմ ջայկական փիղը. նախապատմական փիղին մերձաւոր տեսակն է եւ որ նուած է պատմական Հայաստանի Խնուս գիւղին մօտ։

Անոնք որ երկրաբանութեան կարդացած են, անտարակոյս հանդիպած են մամութ նախապատմական կենդանի որուն բրածոները գտնուած մասնաւորապէս Սիպերիայէն երբեմն ալ Հայաստանէն։

Նախապատմական այս խարի կենդանին նախապատմական մարդուն շրջանկից սինքն, երկրաբանութեան յիշուած Չորրորդ գետ յատկանշական կենդանին է։ Այս պարագան ապացուցւ է նկարով մը, որ փորագրւ է Ֆրանսայի Վէզէռ գետ հովիտին Մատլէնի քարա մէջ գտնուած փղոսկրէ (կենդանիէն) տախտակի մը վը Այս դարաշրջանին է, որ տահած է Եւրոպայի մէջ կալի ցուրտ մը ու կազմ հսկայ սառնարաններ, միջոցաւ Սկանտինավի դէպի հարաւ՝ Գերմանիա ուած է կարմիր որձաքարեր (Granit) խոշոր զանգուած ուրկէ շինուած հսկայ պնակը գուցէ հարիւր հազար կրամէ աւելի կը կշռէ, յիս կը հանդչի Պերլինի Լուսթկարթըն ըսուած հրա րակին վրայ։

Վաղուց շիջած այս կե նիին իսկական ձեւը մօտա պէս կարենալ պատկերա լու համար, աչքի առ պէտք է ունենալ ներկայիս րող փիղը, որ անցեալին մամութին շառաւիղն է։ տարբերութեամբ, որ մամ աւելի մեծ կազմ (7 մեղր րութիւն) ունեցած է քան փիղը. մամութին ժանի աւելի մեծ ու աւելի դէպի գալարուած են եւ գրեթէ նակի մը ձեւը առած, բա դին ժանիքները։ Մամ մէկ ժանիքը կը կշռէ 125 եւ կ'ունենայ 5 մեղր երկայ թիւն, մինչ փիղին ժանիքը կշռէ 100 քիլօ եւ ունի 1 մեղր երկայնութիւն։ Նոյն մամութին ստեւները շատ ւելի երկայն են քան փիղ Մամութին գլուխին ստեւ մէկ մեղր երկայնութիւն ու արդէն նոյն դարաշրջանին բեւցած են երկայն ստեւով քոտանիներ։ Ահա մամութին փիղին արտաքին ընդհան տարբերութիւնը, որ երկու ղանիներու ձեւէն բան մը փոխեր, ինչ որ կը նշանակ արդի փիղին եւ հեռաւոր եալի մամութին ձեւերը նոյն

Ո՞ւր գտնուած է մամութ

Մամութին ո՛չ թէ բրածոյ (քարացած, fossile կերոտիքը գտնուած են մա ւորապէս Սիպերիա եւ ա րոպա ու Հայաստան, այլ 179 Սիպերիոյ Լենա գետին տաբերանի սառնամանիքն Թունկուզ ձկնորսի մը կ հանուած է միսով ու մորթ ծածկուած անվթար մամութ որուն միսին մէկ մասը կեր է շուներէ, իսկ 7 տարի մնացեալը 8 հազար րուբ գնուելով փոխադրուած է փ րոկրատի թանգարանը։ անոր միսն ու թուխ ստեւ մորթին կարեւոր մասերը իսկ կմախքը զատ կը պա նոյն թանգարանին մէջ։

Ո՞ւր ծագում առած են մութները։

Մամութները Սիպերիա րածուած են Հիւսիսային րիկայի հիւսիսային արեւմ ցուրտ երկրամասէն, որ կոչուի Ալաքսա եւ ուր կը սիպերիական ցուրտ։ Սակ մամութի մեկնակէտը եղա

...եքսիկա. ուրեմն մամութները ...եքսիկայէն անցած են Ասիա՝ ...լասքայի ճամբով։ Անելորդ չէ ...նշել թէ՝ Սիպերիոյ եւ Ալասքայի միջեւ կը գտնուի անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր ...իւսիսային Սառուցեալ եւ Խաղաղական ովկիանոսները իրա...ու միացնող Պէհրինկայի նեղուցին անուն ջուրի նեղ շերտը։ ...յս պարագան ցոյց կուտայ ...է՝ Պէհրինկայի նեղուցին տեղ ...ամանակին ցամաք էր, որ մա...ութին՝ Ալասքայէն Սիպերիա ...նցքը դիւրացուցած է։

Ինչպէ՞ս չքացած են մամութները։

Նախապէս երկրաբաններ կը ...րծէին թէ՝ ջրհեղեղեան ...ւոր ղարաղէտի (cataclysme) ...ը միջամտութիւնը պատճառ ...րձած է մամութներու յան...րծական չքացումին, եւ կամ ...ինի ահաւոր փոթորիկ մը ...աղած է մամութներու ամ...ողջ խումբը։ Բայց այսօր կը ...որհին թէ՝ Չորրորդական շըր...անի սկիզբները տիրող խոնաւ...ղին յաջորդած չոր ցուրտին ...անկարծական յարձակման հե...եւանքով է որ տեղի ունեցած մամութներու աստիճանական ...նհետացումը։ Երկրաբաններու ...յս կարծիքը եւ ուրիշ փաս...եր ցոյց կուտան թէ՝ մամութ...երու բնակած երկիրները՝ սաս...իկ ցուրտ Սիպերիան եւ շըր...եւնային սառնապատ հողա...ասերն ալ մէջն ըլլալու պայ...անաւ, ժամանակին կրցած են ...ապրեցնել մամութները, ինչպէս ...ողի տաք Ափրիկէն եւ տաք ...նդկաստանը, ուր կ'ապրին տա...քաւին մամութի շառաւիղներէն ...փրիկեան եւ ասիական փիղե...ր, որոնք — անտարակոյս — օր ...աստիճանաբար պիտի չքին, ...ան իրենց սիպերիաբնակ նա...հայրերուն՝ երկրագունդին աս...տիճանական ցրտացումին հե...ւանքով, եթէ ի խնդիր փըղա...՝ եղած փղորսութիւնը չկան...բնութիւնը։

Մամութ գտնուած է Եւրոպա ...տարածուած է Իտալիա՝ մին...Հռոմ, Սպանիա՝ մինչեւ ...նդղանտէր։ Իսկ Ասիոյ մէջ ոչ ...է միայն Սիպերիա, այլ Հա...ստանն ալ ունեցած է մա...ութ։ Ալեքսանդրապոլի հիւս...եւելեան կողմէն գետ նոր եւ ...84էն ի վեր աւազներէն ելած ...ածոյ ոսկերոտիքը, որոնք Ե...ւանի Թանգարանը կը գտնուին ...ժմ, այդ կ'ապացուցանեն ար...ն։

...Ինչ է ուրեմն հայկական փիղը։ Հայկական փիղը, որ թէեւ ...իղ» անունը կրեր է, սակայն ...րկայ փիղը չէ, այլ մամութին (...ammouth) խիստ մերձաւոր ...տեսակն է։ Մամութը, որուն ...տական անունն է elephas primigenius (նախածին փիղ կամ նախափիղ), եղած է նախահայրը ...ր այժմու փիղին։ Հետեւաբար, ...ա այսն ախափիղին մէկ խիստ ...րձաւոր տեսակը, որ գտնուած ...պատմական Հայաստանի մէջ, Ֆալքոնըրի կողմէ անուանուած է հայկական փիղ (elephas armeniacus)։ Ֆալքոնըրի հայկական փիղը գտնուած է պատմական Հայաստանի Խնուս գիւղին մօտերը։

Ալեքսանդրապոլի հիւսիս արեւելքէն եւ Լոռիէն ելած մամութի բրածոները, ինչպէս նաեւ Խնուսի շրջաններէն ելած հայկական փիղի մնացորդները մասնաւորապէս յիշուած են անգլիացի Ֆէլիքս Օսուալտի «Հայաստանի երկրաբանութիւն» անուն հոյակապ գործին մէջ։ Իբրեւ գիտական ծանօթութիւն աւելցնեմ, որ Ալեքսանդրապոլի ու Լոռիի մամութները եւ Խնուսի հայկական փիղը միեւնոյն շրջանի եւ հետեւաբար միեւնոյն գետնակին միեւնոյն խաւին մէջ գտնուած են։ Ցոյց տալու համար անիկա, ստիպուած եմ ըսելու թէ՝ Չորրորդական կամ Բլէիսդոսէն գետնակին մէջ է որ գտնուած են այս մամութներու բրածոները։ Այս շրջանին է որ մարդուն հետ ապրած են նախափիղը, քարայրի արջը, ձին, բէնը եւլն.։ Նոյնպէս այս շրջանին է որ երեւցած են այրեցեալ գօտիի արդի բոյսերուն մեծ մասը։

Այս առթիւ զանց չպիտի առնեմ նախապատմական ուրիշ կենդանի մը, որ շատ կը նմանի արդի փիղին և նախափիղին, միայն թէ անիկա չորս ժանիքներ ունի, երկու վերին, երկու ստորին. վերինները աւելի մեծ են եւ ուղիղ կամ թեթեւապէս դէպի վեր հակած՝ արդի փիղի ժանիքներուն նման։ Այս կենդանին կը կոչուի պտկաժանի (mastodonte), որ գտնուած է Երրորդական գետնակի ստորին «միօսէն» խաւին մէջ. իսկ Եւրոպա՝ վերին Բլիօսէնի, Ամերիկա՝ մինչեւ Բլէիսդոսէնի եւ ներկայ Հայաստանի Ալեքսանդրապոլ քաղաքին մօտ՝ Ախուրեան գետի հովիտին խորքերը՝ Բլիօսէն խաւին մէջ։ Հասակը վար կը մնայ նախափիղէն եւ հայկական փիղէն։

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԻՍԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՉԱՓ, ԵԹԷ ԿԸ ՀԱՃԻՔ,,

Այս խորագրին տակ, L'Amitié Française թերթը, որ երեսփոխան Շարլ Լանպէրի տնօրէնութեամբ, հիմնուած է ֆրանսացիներու եւ օտարներու միջեւ մերձեցում յառաջ բերելու նպատակով, իր վերջին խմբագրականը կը նուիրէ ֆրանսա ապրող օտարներու դէմ ծայր տուած ազգայնամոլ շարժումին։

Թերթին խմբագրապետը, փոլ Լանտովսքի իր սլաքները կ'ուղղէ մանաւանդ L'Ami du Peuple թերթին դէմ, որ գլխաւոր հրահրիչը կը դառնայ օտարատեաց շարժումին։ Քաղուածաբար կուտանք յօդուածին գլխաւոր մասերը. —

«Ինչո՞ւ այս անարգական որակումները,— բարբարոսներ, եկուորներ, ճճիներ, արտայայտուած առանց վերապահումի։ Այս անարգանքները ո՞ւղղուած են, երկրագործ բանուորներո՞ւն, թէ լեհ, իտալացի պելճիքացի հանքագործներուն, որոնք բնաւ «չեն խլեր» «իսկական ֆրանսացի»ներու տեղերը, մանաւանդ որ անոնք եկած են ֆրանսայի մէջ, աշխատաւոր ձեռքերու բացը լեցնելու։ Կամ թերեւս, ռուս քաղաքական ապաստանեալներո՞ւն, որոնք ֆրանսա եկած են փնտռելու եւ գտնելու հիւրասիրութիւն մը, նման անոր, որ ֆրանսայի գաղթականները գտան անոնց երկրին մէջ, 140 տարի առաջ։ Արդեօ՞ք, մեծ օրաթերթը կ'ակնարկէ այն 50,000 օտար կամաւորներուն, որոնք ինքնաբերաբար, առանց որ եւ է ճնշումի, եկան մեր շարքերուն մէջ մտան, մեծ տառապանքի օրերուն։ Ֆրանսական զինուորական համազգեստը հագնելով, ֆրանսական խրամները խոյանալով եւ լեցնելով հիւանդանոցները, որոնց մեծ մասն ալ օտարները հաստատած էին։ Անոնք արդեօ՞ք իսկական ֆրանսացիներու տեղը խլած եղան։ Թերեւս ակնարկութիւնը ուղղուած է անոնց, — ի՜նչ անպատկառութիւն — որոնք ֆրանսայի հողին վրայ կը քնանան իրենց վերջին քունով, տառապելէ, պայքարելէ, արիւն թափելէ յետոյ Շամփանի, Սոմի, Արթուայի դաշտերուն եւ Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ։

Այս հարցումները պատասխանի տեղ կը բանե՞ն։ Չի կրնար ըլլալ որ ո՛ եւ է մէկը նպատակ ունեցած ըլլայ շփոթելու բաղձալին ու անբաղձալին. պարկեշտ աշխատաւորներու, պաշտօնեաներու եւ մտաւորականներու հետ, նոյն տոպրակը նետելու գողեր, աւազակներ եւ առաւ-փախաներ։ Բայց այն տեղ, ինչո՞ւ չըսել որ եւ է վերապահում, ինչո՞ւ բոլորը մէկ նոյն անարգականներով որակել,— եկուորներ, ճճիներ, բարբարոսներ...։

Ֆրանսայի պատմութիւնը լեցուն է նշանաւոր օտարականներու անուններով, որոնք իրենց հանճարը, գիտութիւնը, աշխատանքը բերած են բոլոր մարզերուն մէջ։ Կրնա՞ն ըսել թէ Սաքս, Շոպէրկ, Լովէնտալ, Փոնիաթովսքի մարաջախտները «խլած են ֆրանսացիի սեփական դիրքերը»։ Պարագան կրնա՞յ նոյնը ըլլալ քաղաքական մարդերու համար ալ, ինչպէս Մազարէն, Նէքէր կամ Փաշ, Յեղափոխութեան օրով՝ պատերազմական այս նախարարը, որուն կը վիճակի ֆրանսական փառայեղ նշանախօսքին հայրութիւնը — «Ազատութիւն, Եղբայրութիւն, Հաւասարութիւն»։ Հապա Փիչչինին, Քէրուպինին եւ Ռոսսինին, որոնք Փարիզի Օփերան եւ Երաժշտանոցը կը վարէին, կարելի՞ է «եկուոր» որակել։ Իսկ Ժաք Օֆէնպախը, որ ֆրանսական Օփերէթը ստեղծեց, Ալպէր Վոլֆը, որ «Ֆիկարօ» թերթը վարեց ամբողջ քառորդ դար մը, Քասսինին, որ Փարիզի դիտարանը հիմնեց, երբ եւ իցէ «խառնուե՞ր են ֆրանսայի ներքին գործերուն»։

Յիշենք մեզի աւելի մօտ եղողները՝ Ժան Մորէաս, Կիյեոմ Ափոլինէր, Տիկին տը Նոայլ, Ժ. Մ. տը Հէրէտիա ասոնք անարժա՞ն գտնուեցան միթէ իրենց երկրորդ հայրենիքին։ Մեր օրերուն վերջապէս՝ Լա կանտարայի, Պոլտինիի, Վան Տօնկէնի, Ութրիլլոյի, Փիքասսոյի, Մոտիլյիանիի եւ այլն եւ այլն նման արուեստագէտներ, Մէչնիքօֆի, Ռուի, Վորոնօֆի, Սանթոս Տիւմոնի, Տիկին Քիւրիի եւ այլն նման գիտնականներ ոեւէ բան մը «խլա՞ծ են»։

Այս քանի մը երեւելի անունները պէտք չէ՞ մոռցնել տան առաւել կամ նուազ անանուն զանգուածը ձեռական եւ մտաւոր աշխատաւորներու, որոնք ամէն մարզի մէջ կ'աշխատին ընդհանուրի բարօրութեան համար, սերտօրէն խառնուած են ֆրանսական մեծ զանգուածին, որուն հետ ի վերջոյ ամբողջովին պիտի ձուլուին իրենք իսկ կամ իրենց զաւակները։

Ասոնք մէկ կողմ ձգենք եւ առնենք պերճանքի ճարտարարուեստը, որ ֆրանսայի մէջ ազգային ճարտարարուեստ է։ Չէ՞ որ մեծ դերձակներու, Նորաձեւութեան վաճառատուները, գոհարավաճառները, մուշտակի ու նաեւ անուշահոտութեան վաճառականները իրենց մեծագոյն շահը կ'ապահովեն օտարականներէն։

Եւ յետոյ, պէտք չէ՞ երախտագիտական խօսք ըսել այն օտար բարերարներուն, որոնք հրաշալի եւ ինքնաբուխ բարեգործութեամբ մը կը հիմնեն կամ կը ճոխացնեն թանգարաններ, հիւանդանոցներ, կը շինեն դղեակներ, եկեղեցիներ, գիւղեր կամ ամբողջ քաղաքներ։

Իսկական եկուորներն են առաւ-փախաւները, գողերը կամ աւազակները, որմէ ո՛չ մէկ երկիր զերծ է։

Պէտք է վանտել, բնաջնջել զանոնք անխնայ։

Ասոնք միայն, այո՛, բայց ո՛չ միւսները։

«ՌՈՒՇՃԻ»ՆԵՐԸ ՊԱՉԱՐՃԸՔԻ ՄԷՋ

«Նոր Արշալոյս» կը գրէ.—

23 Յունիս Շաբաթ գիշեր, աղքատիկ տան մը մէջ տեղի ունեցաւ ռուհճիական աղանդով նշանտուք մը։ Ռուհճիներու պետը, որ օր առաջ հեռաւոր քաղաքէ մը կանչուած էր, սեղանի մը շուրջ հաւաքելով իր փոքրաթիւ աղանդաւորները, սկսաւ ճառել սիրոյ բնազանցական պահանջներուն վրայ եւ յարձակիլ լուսաւորչական խաչին վրայ։

Խաչը, կնքումները ու օրհնութիւնները մոլեռանդութիւն եւ աւելորդապաշտութիւն կոչելով՝ եզրակացուց թէ ամուսնութիւնը սիրոյ մէջն է եւ սէրն ալ համբոյրին մէջ. ուրկէ ետք հրաւիրեց փեսացուն որ համբուրէ խօսեցեալը։ Փեսացուն կատարեց աղանդապետին հրամանը ծայր աստիճան ճշդութեամբ, մինչ աղանդապետն ալ իր կարգին կը համբուրէր ուրիշի մը կինը եւ այսպիսով ներկաները՝ այր ու կին սկսան զիրար համբուրել, կատարելով սարդանաբաղեան հանդէսի մը վերածելով այս նշանտուքը։

Ներկաներէն մէկ քանին այս տեսարանէն ընդվզած ըլլալով եւ աղանդապետը վերահաս փառաւոր ծեծի մը սպառնալիքը զգալով, նոյն գիշերն իսկ շունչն առաւ այն քաղաքը, ուրկէ եկած էր։

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 11ին, Լէնինգրադի Գիտական Ակադեմիային սրահին մէջ, բացուեցաւ Միջազգային Ընկերակցութեան երկրորդ համաժողովը, հիւսիսային շրջաններու ուսումնասիրութեան համար։

Համաժողովին կը նախագահէր համբաւաւոր բեւեռախոյզ Տքթ. Նանսէն։ Փրոֆ. Վարոպիէվ տեղեկագիր մը կարդաց՝ Նոպիլէի արշաւախումբին օգնութիւն փութացնելու համար, սովետական կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն մասին։ Գերման գիտնական մը՝ Վէկկնէր տեղեկութիւններ հաղորդեց «Օդանաւային միջազգային ընկերութեան գործունէութեան մասին։ Այս ընկերութիւնը կը պատրաստուի արշաւ մը կազմակերպել դէպի հիւսիսային բեւեռ, 1929-ին։ Արշաւը պիտի կատարուի ցէփլինով մը, զոր գերման կառավարութիւնը ձրիօրէն կը տրամադրէ ընկերութեան։ Սակայն, ընդհանուր ծախք կը հաշուուի 10 միլիոն մարք, մէջն ըլլալով արշաւախումբի անդամներուն ապահովագրութիւնը։ Խումբը պիտի բաղկանայ 51 հոգիէ, որոնց 35ը պաշտօնեաներ եւ 16ը գիտնականներ։ Վէկկնէր շատ գտաւ մասնակցողներու թիւը եւ յիշեցուց որ «Իտալիա»ի ամբողջ խումբը բաղկացած էր 16 մարդերէ. բայց իրեն պատասխանուեցաւ որ ցէփլինը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլայ, քան Նոպիլէի օդանաւը, եւ թէ ճամբորդութիւնը որ հինգ օր պիտի տեւէ, պիտի պարտադրէ գործող խմբակներու հերթական փոփոխում։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ-Ի ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Վիէն, 1 Յուլիս.— Հակառակ անտանելի տաքին, կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի սարքած ցերեկոյթին, որ անցաւ շատ փայլուն։

Նախագահ Պ. Յ. Մկրեան բացման խօսքն ընելով, թուեց մանրամասն Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք տարուան գործունէութիւնը, որ շատ արդիւնաւոր եղած է, եւ հրաւիրեց հանրութիւնը չզլանալ իր թէ բարոյական եւ թէ նիւթական աջակցութիւնը։

Եղան յաջող մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Տեղի ունեցաւ ամերիկեան աճուրդ, որմէ գոյացաւ 67 ֆրանք։ Եղան նաեւ կովկասեան պարեր, եւ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, «Թիք Թաք»ը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ անդամ է Ֆրանսական Ֆէտէրասիօնին, այս տարի ալ, օտար խումբերու շարքին հրաւիրուած է մասնակցելու ախոյեանական մրցումներու։

Կը յուսանք որ մեր մարզիկները այս տարուան շրջանն ալ կը բոլորեն յաջողութեամբ։

Ուրախութեամբ լսեցինք Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան վերակազմութիւնը։ Միայն կ'ուզէինք որ այդ վարչութիւնը չսահմանափակուէր միայն Փարիզի շրջանով, այլ զբաղէր նաեւ գաւառի մէջ ցրուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերով։

Ա. Խոտեան

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ԲԱԽՈՒՄ.—Չորեքշաբթի կէսօրին, Քանիկլարանին մէջ երկու շոգեշարժ կառախումբեր իրարու զարնուեցան։ Բախումը այնքան զօրաւոր էր, որ առաջին երկու կառքերը խորտակուեցան։ Կառախումբերէն մէկուն վարիչին գլուխը ջախջախուեցաւ։ Տասներկու վիրաւորներ կան։

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ընտրական նոր օրէնքին համաձայն, Խորհրդարանը պիտի բաղկանայ 15 անդամներէ, որոնց 9ը իսլամ, 3ը քրիստոնեայ, 1ը Չէրքէզ եւ 2ը Պէտէվի։ Ընտրելու իրաւունք ունին բոլոր այրերը, 8 տարեկանէն սկսեալ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

...կ'երթային միշտ, եւ Բէլիոն ...նց աչքին կը պարզէր իր մօ...թիւնները, իր անհուն բա...թեամբ։ Բելիօն կ'առաջնորդէր ...նոնք երբեմն իր փայլուն գա...թներուն եւ երբեմն մութ ծալ...ներուն մէջէն։ Վիթխարի սօսի...ը, կաղնիները, ժանտաթզենի...ը, փեկոնները, աքասիաները, ...նց շուքով երկու բարեկամնե...ն կ'ընկերանային եւ կամ ...րի մը զառիվայրին վրայ կը ...էին որ լուսինը սիրահարօրէն ...նց դէմքը պարուրէ։ Երկու ...աշղթաներու միջեւ, յանկարծ, ...ուցիչ համաստեղութիւն մը ...շմարէին. փառաւոր ծովն էր ...որուն ալիքները լուսնին շքեղ ...երուն տակ կը փայլփլէին։ Եւ ...կոն այսպէս իր զաւակներուն համար պահած կրկին ազատութեանմասին կը խօսէր։ Ազատութիւն անտառներու, ազատութիւն ծովու։

Յետոյ, լեռ. յանկարծ կը ծածկէր անոնց աչքէն ալիքներուն հրաշագեղ գօլացումը եւ տղաքը պահ մը հանգիստ կ'առնէին։ Կը զգային թէ, վերին, խորհրդաւոր զօրութիւն մը տխրօրէն կը պաշտպանէր զիրենք, եւ հանգիստի քաղցրութեան մէջ՝ անմխիթարելի մելամաղձութիւն մը իրենց սրտին մէջ կու լար։ Հիմա, հեղեղի մը մօտն էին, որուն վրայ առ ի չգոյէ կամուրջի, հսկայ ծառի մը կոճղը երկարած էին։ Կակուղ, թաւշանման մամուռներուն վրայ նստան։ Երկուքն ալ շատ յոգնած էին։ Երեկոյէն ի վեր կը քալէին, եւ աստղերուն դիրքէն հասկցան թէ կէս գիշեր եղած պիտի ըլլար։ Ուզեցին քնանալ։ Բարի Կոստանդինը, որուն քները երկարած կրթնեցաւ սօսիի մը բունին, որուն արմատը, ներքին մասին մէջ բնական անկողին մը կը կազմէր իրենց։ Կոստի, աւելի մանուք. աւելի անվախ, իր ճակատը թեթեւօրէն բարեկամին լայն գօտիին կրթնցուցած ընկողմանեցաւ։ Բայց միշտ մտատանջ կ'երեւէր, սովորութեան շարունակութիւնով մը, հակառակ իրենց ապահով ապաստանին, ամէն կողմ կը դիտէր։ Ձայներ կուգային ականջին։ Իր գեղեցիկ աչքերը Կոստանդինի բարձրացուց եւ ըսաւ.

— Կ'ուզե՞ս որպէս զի քնանամ, երգէ քիչ մը։

Այն ժամէն ի վեր որ Կոստի, ձեռքը երկարելով, հեռուէն գիւղին մնացող կրակը ցոյց էր տուած, փոքրիկ բանաստեղծը լռեցուցեր էր իր մէջ քաղցր ձայներու մըրմունջը, երգելով՝ իր ցաւերը պատմեց. իր երգը հանդարտ ու քաղցր էր, ու գրեթէ անհշմարելի արցունքները իր աչքերուն բիբերը հագիւ թէ կը պղտորէին, ու իր տխուր երգին անուշութեան կը խառնուէին։

—«Հեռո՛ւ, շա՛տ հեռու պէտք է երթալ։ Մեր տան մնացող տանիքը չպիտի տեսնենք այլեւս, որովհետեւ, անպայման ստիպուած պիտի ըլլանք օտար երկիրներ խոյս տալու, այդ բարբարոսներուն պատճառաւ»։

«Յոյնին հոգին տխուր է օտար հողի վրայ։ Օտարականը դժբախտ է, ան իր տունը կ'երազէ միշտ։ Որովհետեւ ուրիշներուն տունը երբեք չի բացուիր իրեն համար։ Իր հագուստը, օտար երկրի մէջ, գէշ կը կարկտուի, իր ճերմակեղէնը գէշ կը լուացուի ու իր սիրտը երբեք սփոփանք չի գտներ»։

«Ո՜վ իմ Քրիստոս, պիտի ըլլա՞յ երբեք օր մը որ հեռանալէ վերջ, վերադարձը շնորհուի մեզի։ Ով իմ սիրելի այծերս, պիտի կարենա՞մ օր մը դարձեալ առաջնորդել ձեզ։ Պիտի կարենա՞մ նորէն պատուաստել ձեզ, ով իմ տանձենիներս, իմ գեղեցիկ ծառերս»։

«Մեր արտերը չպիտի հնձենք այլեւս։ Անհաւատ զինուոր մը կը կոխկռտէ հիմա զանոնք։ Բարբարոս մը դաշտերուն բոլոր գեղեցկութիւններուն վրայ ոտք նետեց։ Օ՜հ, որքան պիտի ուզէի իմ սիրական երկրիս հողը միշտ կարենալ համբուրել»։

«Սիրելի եղբայրս, Աստուած պահէ մեզ։ Լաւ բռնենք իրարու ձեռքէ եւ չբաժնուինք այլեւս։ Որովհետեւ կ'ըսեն՝ թէ նուազ վտանգաւոր է միասին ըլլալ քան թէ առանձին, եւ երկու հոգի կարող են հրաշք գործել»։

Այս վերջին բառերուն մէջ որքան ալ թաքուն յոյս մը ըլլար, ցաւատանջ շեշտ մը ունէին եւ ուր Կոստանդինի արցունքները կը դողդղային։ Երբ երգը վերջացաւ, մին եւ միւսը սկսան հեծկլտալ։ Թերեւս պէտք ունէին այդ արցունքներուն, այդ արցունքներուն ուր իրենց խեղճ սիրտերը կ'եղբայրանային, եւ կը սկսէին մոռնալ այն ցաւերը՝ որոնց միասին ենթարկուեր էին։ Անտառին մէջ միասին ննջեցին, եւ իրենց քունին մէջ իրենց ճակատագիրը միացուցին։

Արշալոյսին, նորէն ճամբայ ինկան։ Կոստի սկսեր էր նորէն ցատկոտել։ Իր կապոյտ, չարաճճի աչքը սովորականէն աւելի կը բացփիէր, եւ իր դէմքին վրայ մարող խնդուքը կարծես ըսել կ'ուզէր աշխարհի.

— Եկէ՛ք, տեսէք քիչ մը թէ ինէ աւելի՞ չարաճճի է՞ք։

Իր թարմ այտերուն ծամածռութեան մէջ, իր դէմքին ծալքերուն մէջ տիեզերքը արհամարհող քաջութիւն մը կար։ Յառաջանալով հանդերձ ծառերուն հետ կը խօսէին, ամէն մէկին առջեւ կանգ կ'առնէին ու իւրաքանչիւրը իր ձեռքէն կը դատէին։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

նիստ պիտի գումարէ, սովեալներուն իր օգնութեան բաժինը որոշելու համար։ Օգնութիւնը պիտի կատարուի դրամով եւ արմտիքով։ Այս առթիւ հանգանակութիւն պիտի կատարուի վաճառականներէն։ Կը յուսացուի որ հանգանակութեան գումարը 50,000 ոսկին պիտի անցնի։

Գոնիայի կուսակալը Վագըթի Թղթակցին յայտարարած է.

— «Սով կը տիրէ 40-50 գիւղի մէջ։ Արդէն երկու տարիէ ի վեր այդ շրջանակի գիւղերը երաշտութենէ կը նեղուէին։ Անոնց մէջ կան թշուառներ որոնք իրենց հացին խոտ խառնելով կ'ուտեն։ Այդ շրջանակի բնակչութեան 100էն 80ը կարօտ է։ Այս գիւղերը դաշտային տեղերու մէջ կը գտնուին եւ կուսակալութեան հիւսիսային կողմը։ Գոնիայէն 44 քիլոմէթր դէպի հիւսիս երաշտութիւնը կը տարածուի մինչեւ Ագսէրայի սահմանը։ Լեռնային մասին մէջ, ինչպէս Աք-Շէհիր, Ըլկըն, Գատընխան, Քէսքին, Պէյ-Շէհիր, Գարաման, Էրէյլի գաւառակներու շրջանակը առատութիւն կայ։ Սուլթանիյէ գաւառակը եւ անոր սահմանակից գիւղերը հունձքէ զուրկ են։ Այս կացութեան առջեւ գիւղացին կը գաղթէ բերք գտնուած տեղերը։ Անցեալ տարի ալ երաշտ տարի մըն էր եւ արօտավայրերը առանց խոտի մնացած են։ Առանց անձրեւի անցնող աշունէն յետոյ սաստիկ ձմեռ մը տիրած եւ ասոր հետեւանքով անասուններու կորուստը 100էն 50-60ի հասած է։ Կարմիր Մահիկը 2000 ոսկի ղրկեց։ Այս գումարին վրայ աւելցուեցաւ կուսակալութեան օգնութիւնը՝ 8000 ոսկի։ Այս գումարով Գոնիայի Կարմիր Մահիկը ալիւր եւ ցորեն առնելով ամէնէն աւելի կարօտ գիւղերու բաշխեց։ Երկու տարի առաջ բարեկեցիկ գիւղացիին այսօրուան վիճակը սրտաշարժ է, որովհետեւ անոնք մորթէ եւ ոսկորներէ բաղկացեալ իրենց անասունները կը քշեն կը բերեն քաղաք ծախելու համար։ Այս պարագան շատ կ'ազդէ պաշտօնական շրջանակներու վրայ, որովհետեւ անասունները գիւղացիին ապրուստի միակ միջոցն են։ Գիւղացիներու հետ գործ ունեցող առեւտրականներու վիճակն ալ շատ գէշ է։»

*** Գարամանի Կարմիր Մահիկը օգնութիւն ուզելու համար Գոնիա եկած եւ դիմած է Կարմիր Մահիկի կեդրոնին։ Գարամանի քանի մը գիւղերուն մէջ նեղութիւնը այն աստիճանին հասած է որ ընտանիքներ իրենց զաւակները կորսնցուցեր եւ փնտռելու սկսեր են։ Կառավարութեան կողմէ նովահար շրջաններու համար 50,000 ոսկիի յատկացումը մեծ յոյս մը տուած է։ Աք-Սէրայի կուսակալութիւնը մէկ քանի գիւղերու մարդ գլուխ 5ական ոսկի բաշխած է։

Հռոմէն Պրազիլիա մէկ թռիչքով

Իտալացի օդանաւորդներ Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ, որոնք վերջերս կոտրած էին արդէն տեւողութեան համաշխարհային մրցանիշը, օդին մէջ մնալով 58 ժամ եւ 36 վայրկեան, ձեռք բերին նոր յաջողութիւն մը, որ օդանաւային տարեգրութեանց մէջ ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի։ Երկու յանդուգն օդանաւորդները, որ իրենց S—64 օդանաւով Հռոմի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելած էին Երեքշաբթի օր ժամը 19.51ին, հարաւային Ատլանտեանը կտրելէ յետոյ, Հինգշաբթի օր ժամը 19.50ին ցամաք իջան Պրազիլիա՝ Փոր-Նաթալի մօտակայ եզերքի մը վրայ։ 48 ժամուան մէջ կտրեցին 7500 քիլոմեդր ճամբայ եւ այս ձեւով գլեցին ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը, որ 1927 Յունիս 6էն ի վեր կը պատկանէր ամերիկացիներ Չէմպըլէնի եւ Լէվինի (6294 քիլոմեդր, Նիւ Եորքէն Այսլէպէն-Գերմանիա)։

Հարաւային Ատլանտեանը առաջին անգամ կտրուեցաւ անցած տարի ֆրանսացի Գոսթի եւ Լը Պրիի կողմէ։ Սակայն ասոնք շատ մը հանգրուաններով միայն կրցած էին յաջողիլ։ Իտալացիներու յաղթանակը շատ աւելի մեծ արժէք կը ներկայացնէ։ Հռոմէն կը հաղորդեն որ ամբողջ ֆաշիստ Իտալիան մեծ խանդավառութեամբ կը տօնէ այս կարեւոր յաղթանակը։

Լէօվէնշթայնի մահէն վերջ

Երէկ գրեցինք թէ ինչպէս Մանշի վրայ օդանաւէն վար իյնալով կորսուեցաւ Պելճիքացի միլիառատէր Ալֆրէտ Լէօվէնշթայն։ Միջազգային սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ մեծ յուզում առաջ բերաւ այս մահը եւ Լոնտոնի, Պրիւքսէլի, Պերլինի ու Փարիզի սակարանները սաստիկ ազդուեցան։ Անհելի անկում ունեցան բազմաթիւ արժեթուղթեր որոնց ստեղծիչը եղած էր Լէօվէնշթայն եւ որոնց ելեւէջը կախում ունէր իր կամքէն։ Այդ արժեթուղթերուն վայրկենական անկումը ազդեց ուրիշ բազմաթիւ թուղթերու վրայ եւս։ Փարիզի սակարանին մէջ նոյն իսկ պետական արժեթուղթեր անկում կրեցին։ Ամէնէն աւելի ազդուողն էր «Թիւպիզ» արուեստական մետաքսը, որ գործարաններ ունի Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ. Չորեքշաբթի օր 1567 ֆրանքի փակուած էր այս արժեթուղթը, Հինգշաբթի 1115ի ինկաւ։ Անգլիական խմբակ մը ծրագրած է գնել Լէօվէնշթայնի բոլոր արժեթուղթերը։ Կորսուած միլիառատէրին հարստութիւնը 10 միլիոն անգլ. ոսկի կը հաշուուի։ Պերլինի սակարանին մէջ մեծապէս ազդուեցան արուեստական մետաքսի երկու արժեթուղթեր —Կլանցօֆ եւ Պէմպէրկ, որոնց իւրաքանչիւրը մօտ 400ական մարք անկում ունեցան։ Լոնտոնի սակարանին մէջ եւս, ուր մեծ ազդեցութիւն ունէր Լէօվէնշթայն, Ինթըրնէշընըլ Հոլտինկն ու Հիտրօ-էլէքթրիքը կարեւոր անկում կրեցին։

Սերպիոյ նախարարական տագնապը

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ՝ Ալեքսանդր թագաւորը Ստեփան Րատիչի առաջարկեց կազմել նոր դահլիճը։ Սակայն Րատիչ որ դեռ հիւանդանոցն է, նոյնիսկ չընդունեց արմատական կուսակցութեան փոխ-նախագահ Սթոյանովիչը, որ թագաւորին կողմէ եկած էր եւ ընդդիմադիր կուսակցութեան միւս պետին՝ Փրիպիչէվիչի հետ լուր ղրկեց թագաւորին թէ կը մերժէ վարչապետութիւնը։ Րատիչ կը պահանջէ լուծել խորհրդարանը եւ վերաքննել Սահմանադրութիւնը։ Այս պայմաններուն տակ, նախարարական տագնապին լուծումը պիտի դժուարանայ։

Պաղեստինի անգլիական նոր մարզպանը

Լոնտոնէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն, որ Պաղեստինի անգլիական մարզպան եւ Պաղեստինի զինուորներուն վերին հրամանատար նշանակուած է սըր Ճօն Ռօպըրթ Չէնսըլըր։ Արդի մարզպան մարաջախտ լորտ Փլըմըր մօտ օրէն պիտի քաշուի պաշտօնէն։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ»

ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կը նախագահէ **ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ**

Նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Թրամուէյներ՝ Թիւ 2, 16, 18, 25, 75, Լուվրէն, Մատըլէնին, Շաթըլէէն, Սէն Միւլփիսէն, Բուրպըրվուայէն, Անիէռ-Պուա Քոլոմպէն, Փորթ տ'Օթէօյլէն, Փորթ տը Սէն Քլուէն), մինչեւ Թէրմինիւս։ Նոգենաւ՝ բոլոր նաւամատոյցներէն, մինչեւ Սէն Քլու գիւղը։ Եռագոյն ժապաւէն կրող ընկերներ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն զբօսավայր, ժամը 10էն մինչեւ 3։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ Ղանթարօզ գիւղի Հայրենակց. միութեան կողմէ, ի նպաստ ֆիլիպէի աղէտեալներուն։ Վաղը կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, Սէն Ժէռոմ, Մինասեանի «Ֆրանս-Օրիան» գորգի գործարանին պարտէզը։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.45ին, 84 Rue Chapeի Թատերասրահը կովկաս. պետ. Թատրոններու դերասաններ՝ Տիկիններ ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ, ԱՍՏՂԻԿ եւ ԼԵՒՈՆ ԵՐԱՄԵԱՆ, մասնակցութեամբ Տիկ. ՍԻՐԱՆՈՒՇԻ եւ Սթուտիայի ղեկավար Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ,

կը ներկայացնեն՝ **ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ** (ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻՆ)

իսկ վաղը կիրակի երեկոյ նոյն ժամուն եւ նոյն տեղը

ՓՈՂՈՑԻ ԱՂՋԻԿԸ *եւ* **ՀԷՔԵԱԹԸ**

ԳԻՆԵՐԸ.— Բացի պատուոյ տոմսերէն, Ա. կարգ 15, Բ. կարգ 10 եւ Գ. կարգ 6 ֆրանք։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի *Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։*

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի *Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։*

Փոն տ'Օլնայի *Կորիւն խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։*

Տեսինի *Վիշապ խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին* Café de la Paix*ի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ղ. Հ.։*

Նիսի շրջ. *կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ* Քանի, կրասի, փուժէի, Նիսի *եւ շրջանի անհատ ընկերները վաղը՝ կիր. կէսօրէ վերջ ժամը մէկուկէսին, Քանի մէջ սովորական հաւաքատեղին։*

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Տրապիզոնի Հայր. միութեան կողմէ, Clamartի անտառին մէջ, վաղը կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ։

Տեղւոյն վրայ հաց եւ ըմպելի կարելի է հայթայթել։

Հաղորդակցութիւն.— *Առնել 89 Թիւ Թրամուէյը՝* Hôtel de de Ville, Odéon, St. Germain des Prés, *և* Porte de Versaille*էն մինչեւ* Clamart terminus, *ուր ժամը 10—15 առաջնորդողներ պիտի սպասեն։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ե. Կ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին, 34 Rue Villeroy. *բոլոր անդամուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եւրոպահայ կ. խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 9ին, 66 Րիւ Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ.— Զեկուցում, խորհրդակցութիւն բացման հանդէսի շուրջ, բանախօսութիւն Պր. Գույումճեանէ։ Ներկաները պիտի հիւրասիրուին թէյով։

ԿԷՄԷՐԷԿԻ Հ. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղի վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 29 վեցամսեայ «Հայ Սիրտ», 545 մետաքսեայ փողկապ, 505 վեց թաշկինակ, 353 ինքնահոս գրիչ, 540 ժամացոյց, 213 շիշ մը օ տը քօլոներ, 130 մետաքս թաշկինակ։ Առարկաները ստանալու համար շահած տոմսերով դիմել՝ Vahan Hovivianի, 18 Rue Druge, Vienne, Isère.

Կ'ուզուին

ժէուսէ գոնֆէքսիոն ռոպերու համար լաւ «անթրըբրընէօր»ներ ներկայանալ՝ 46 Rue de Sévigné à Paris (3e).

Ծախու է

42,000 ֆրանք կանխիկ։ St. Antoine *Քամփանեը Փէրիէ Թիւ 2, երկու յարկանոց քարաշէն տունը, հինգ սենեակ, մէկ նպարավաճառի խանութ, գեղեցիկ տեսարան եւ լաւ օդ, շրջապատուած քարաշէն պատով։ Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ վերոյիշեալ հասցէին կամ գրատուն Յառաջ, 13 Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսիլիա։*

Գործ կը փնտռէ

երիտասարդ հայ աղջիկ մը տնական գործերու համար։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

Խոհարար կ'ուզուի

կ'ուզուի խոհարարի երիտասարդ օգնական մը, համեստ պայմաններով։ Դիմել խմբագրատունը։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒԼԻՍ 1928

8 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 694 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Երէկ՝ ընդհանուր գիծերով բացատրեցինք թէ կա՛ն խնդիրներ որոնց մասին կարելի է մէկ ճակատ կազմել մեր հակառակորդներուն հետ, ի՛նչ հոսանքի ալ պատկանին։

Առանձնապէս յիշեցինք Հայաստանի պարագան։

Ընդհանրապէս, ռամկավար, հնչակեան թէ անկուսակցական, այս մասին կը մտածեն այնպէս ինչպէս Դաշնակցութիւնը։ Բայց մինչ մենք հրապարակաւ մէջտեղ կը դնենք մեր տեսակէտները, եւ կը գործենք անոնց համեմատ, միւսները կա՛մ կը ծածկեն իրենց բուն համոզումը, կամ կը կեղծեն ու պայքար կը մղեն իրենց իսկ համոզման դէմ։ Եւ կամ, լաւագոյն պարագային, մեկուսի կը կենան ու կը դիտեն։

Եւ այս բոլորը՝ ի հեճուկս Դաշնակցութեան։

Նոյն երեւոյթը՝ ազգային - գաղթային կեանքի մէջ։

Ո՞ր պարկեշտ ռամկավարը, հնչակեանը կամ անկուսակցականը կրնայ հակառակ ըլլալ, օրինակ, արտասահմանի գաղութներու ազգային կազմակերպութեան։

Ազգամնա՞ս գործ է համախմբել ցիրուցան ուժերը, ստեղծել կեդրոնական իշխանութիւն եւ ընդհանուր սնտուկ մը, հանրային դրամները մատակարարելով համաձայն իւրաքանչիւր վայրի պահանջներուն. կազմակերպել նոր սերունդին կրթութիւնը եւ ... հասարակ ազգային մշակոյթը. բարոյական եւ օրինական ամուր կապերով կապել բոլոր գաղութներու ազգային Մարմինները, ի՛նչ անուն ալ կրեն անոնք։ Հայ - լուսաւորչական եկեղեցւոյ համար՝ ... պատրուակաւ, ստեղծել տեսակ մը Պոլսոյ Պատրիարքարան, — քանի որ այդ հաստատութիւնը այլ եւս չի կրնար կատարել իր պաշտօնը — իր յատուկ ծրագիր - կանոնագրով։

Կ'ընդունին բոլորը այդպիսի հաստատութեան մը — կեդր. ազգ. Խորհուրդի մը եւ՝ օգտակարութիւնը եւ՝ անհրաժեշտութիւնը։

Եւ սակայն, երբ խօսքէն գործի անցնիլ կը փորձես, — Նոր պատմութիւն։

Կան որ կ'աշխատին խափանել ծրագիրը։ Ուրիշներ՝ անտարբեր ... մը կը քաշուին։ Երրորդ դաս մը՝ իր պարտքը կատարած ... սեպէ, կտոր մը իրաւունք մէկուն, կտոր մըն ալ միւսին տալով։

Արդիւնքը, — ո՛ր եւ է բան չըլլալ։

Ինչո՞ւ այսպէս։ Որովհետեւ ծանծաղամիտներու եւ խառնակիչներու խմբակ մը կայ, որ թոյն կը սրսկէ ամէն կողմ։

Գիտէ՞ք ինչ — գաղութները կազմակերպելով, Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ պայքարի նոր ճակատ մը ստեղծել Հայաստանի կառավարութեան դէմ։

Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս։

Պաղարիւն եղէք եւ հարցուցէք այդ մարդոց թէ, ինչո՞ւ կը վախնան, քանի որ, իրենց իսկ յայտարարութեամբ, Դաշնակցութիւնը պարտուած, ամէն վստահութիւն կորսնցուցած, ... իսկ թաղուա՛ծ է...

Կամ, հարցուցէք թէ ինչո՞ւ իրենք չեն ստանձներ գաղութներու ընդհանուր կազմակերպութեան գործը, դուրս ձգելով Դաշնակցութիւնը։

Հարցուցէք եւ պատասխանի սպասեցէք։

Եւ դ'ռ ի՛նչքան այսպիսի խնդիրներ, սկսելով մանկապարտէզի մը բացումէն մինչեւ Փարիզի ժամուն հաշիւները։

Արդարեւ, միայն Փարիզի պարագան ամէնէն պերճախօս օրինակն է, ապացուցանելու համար այս ախտաւոր երեւոյթը։

Չկայ մէկը, նոյն իսկ ամէնէն հակադաշնակցական ռամկավարը, որ չխոստովանի թէ առնուազն տասը մանկապարտէզ կարելի է բանալ, Հոգաբարձութեան թաթին տակ անշարժացած հարիւր հազարներով (400,000էն մինչեւ 700,000 ֆրանք հաշուեղներ կան)։

Այդ ազգասէ՛ր մարդիկը իրենք ալ կը տեսնեն հայ մանուկներուն թշուառութիւնը եւ այլասերումը։ Ի հարկին շանթարողներ ալ կը կարդան։

Բայց, ինչո՞ւ աղաները նեղել այսպիսի գլխու ցաւերով, երբ աւելի շահաւոր է կոնակ շոյել, շողիքներ վազցնել անոնց քիթին ու փառքին առջեւ, եւ հոսանքը դարձնել Դաշնակցութեան դէմ։

Գիտնալով հանդերձ որ, մանկապարտէզները միայն մանկապարտիզպանուհիներու պէտք ունին. հետեւաբար, վախ չկայ դաշնակցական գործիչներ տեղաւորելու...»։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս գարշելի երկերեսութիւնը։

Գարշելի, մանաւանդ անոր համար որ, մտաւորականնե՛ր, բարգէտ-բանաստեղծներ և քաղաքական գործիչներ են այդ ախտի սնուցանողները։ Իրենք՝ առաջին ախտաւորները։

Ընդհանրապէս դատարկամտութիւնը, խորհելու եւ գործ արտադրելու անկարողութիւնն է որ մղում կուտայ այս անառողջ երեւոյթին։ Երբ կեդրոններէն կ'իջնէք դէպի խոնարհ ... կեանքերը, մթնոլորտը աւելի պայծառ է, որովհետեւ գործերն ալ պարզ են, ինչպէս մարդիկը։

Մինչդեռ, մեծ քաղաքներու մէջ, մեծ են յաւակնութիւններն ալ, ամուլ եւ ամբարտաւան։

Եւ անգութ ու ընդվզեցուցիչ՝ կիրքերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՓՈՒՃ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ,,

Թուրքեւիտալական դաշնագրին առթիւ, քննելով խորհրդային թերթերու բուռն արտայայտութիւնները, Քալիֆորնիոյ անկուսակցական Մշակ թերթը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (15 յունիս).

— «Անգլիայէն ու Ֆրանսայէն աւելի, ամէնէն շատ վրդովուող պետութիւնը այս դաշնագրին հետեւանքով Խորհրդային Ռուսիան է։ Թուրքերը վերջին քանի մը տարիներուն նպաստընկալի դիրքին մէջ գտնուելով, վայելած էին կարմիր Ռուսիոյ թէ նիւթական եւ թէ բարոյական աջակցութիւնն ու պաշտպանութիւնը, և Ռուսերը չէին ակնկալեր որ իրենց հացով ու դրամով մեծցող եւ կազդուրուող դրացին ինքզինք պիտի նետէր ուրիշ հեռաւոր պետութեան մը գիրկը, նոր բարեկամութիւններ աւելցնելու համար։

Խորհրդային Ռուսիոյ վարիչները կնքուած դաշնագրին ծանրակշիռ հանգամանքը նկատի ունենալով, կրակոտ բառերով իրենց ցասումն ու զայրոյթը կը յայտնեն պետական պաշտօնաթերթ փրաւտայի մէջ, ըսելով. «Թուրքիան այսքան շո՞ւտ պիտի մոռնար իր երէկուան թշնամին, Իտալիան, որուն աչքերը յառած կը մնան միշտ Անատոլուի վրայ։ Այսքան շո՞ւտ պիտի մոռնար նաեւ իր երէկուան բարեկամը՝ Սովետները, որոնք զինք փրկեցին կործանումէ։ Թող գիտցած ըլլան Թուրքերը — կ'ըսեն սովետները — որ եթէ կարեւորութիւն չտան մեր բարեկամութեան, պիտի ճաշակեն մեր թշնամութեան համը։»

Փրաւտայի յայտնած զայրոյթը փուճ եւ անարժէք սպառնալիք մըն է սովետներու կողմէ, սովորական այն սպառնալիքներուն նման, որոնք յաճախ կը բարձրանան պարտուածներուն կողմէ։ Ռուսիան նոր պարտուած չէ Թուրքիայէն։ Սկիզբէն ի վեր պարապ քաղաքականութիւններ հետապնդելու երազէն տարուած, շարունակ Թուրքիոյ ձեռքին խաղալիքն եղած է, ծառայելով անուղղակի անոր քաղաքական նպատակներու իրագործման, առանց հիւլէի չափ օգտուելու Թուրքերու բարեկամութենէն։ Եւ Ռուսիոյ ձախլիկ քաղաքականութենէն Թուրքերը ոչ միայն պահեցին իրենց գոյութիւնը, այլ ուժեղացած Ռուսաստանէն ստացած ռազմամթերքներովն ու դրամով, սպառնացին Եւրոպայի իսկ։

Այսօր Թուրք վարիչները շատ լաւ ըմբռնած են օտարածին ռուս կարմիր վարիչներու սպառնալիքներուն իմաստն ու նշանակութիւնը։ Հեռաւոր Իտալիոյ հայրենասէր առաջնորդներուն մէկ հրաժանը եւ սպառնալիքը աւելի արժէք եւ երկիւղ ունի Թուրքերուն, քան դրացի կարմիր Ռուսիոյ սպառնալիքները։»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

56րդ Ցանկ

	Ֆր.
Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Մարսէյլ	200.—
Մարսէյլի Նորավարժ Մարզական Միութենէն	150.—
գումար	350.—
55րդ ցանկին գումարը	71,885.35
ընդհ. գումար	72,235.35

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՌՈՒՍ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ժընեւի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Յունիս 28ի Հինգշաբթի առաւօտուն Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան կից Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի շէնքին մէջ գումարուեցաւ միջազգային խորհրդաժողով մը, հրաւիրուած Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականային բարձր-կոմիսար Տոքթ. Նանսէնի կողմէ, զբաղելու համար իրենց հպատակութիւնը կորսնցուցած ռուս եւ հայ գաղթականներու հիւպատոսական պաշտպանութիւն եւ դիւրութիւններ ստեղծելու հարցով։

Խորհրդաժողովին կը մասնակցէին Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Լաթվիոյ, Էսթոնիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ, Սերպիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Ռումանիոյ ներկայացուցիչները եւ Եգիպտոսի ու Ֆինլանտիոյ կողմէ մէկ մէկ դիտող։ Ներկայացուած էին ուրեմն 15 մեծ ու պզտիկ պետութիւններ։ Նկատելի էր բացակայութիւնը անգլիական ու իտալական պատգամաւորութիւններու։

Ժողովին հրաւիրուած էին նոյնպէս ռուս հաստատութիւններու կողմէ չորս հոգի, Պ. Պ. Րիպինշթայն եւ Նոլտէ՝ Փարիզէն, Կուգէվիչ՝ Ժընեւէն, Կօլտընվայզըր՝ Պերլինէն եւ երեք հոգի հայ հաստատութիւններուն կողմէ, Պ. Պ. Լ. Բաշալեան, Ա. Հանըմեան եւ Գ. Սինապեան։

Խորհրդաժողովին առջեւ դրուած էր վերայիշեալ ռուս եւ հայ պատուիրակներու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականային բարձր կոմիսարութեան կողմէ միասնաբար կազմուած մանրամասն ծրագիրը, որուն պատճէնը հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ Մայիս 25ին եւ որուն նպատակն էր հաստատել ռուս եւ հայ ստուար գաղթականութիւն գտնուող բոլոր կարեւոր կեդրոններուն մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ ներկայացուցչութիւններ, որոնք պիտի ճանչցուէին պաշտօնապէս իրենց հաստատուած երկիրներու կառավարութիւններէն, պիտի կատարէին կերպով մը ռուս եւ հայ անազգ (a patrie) գաղթականներու հիւպատոսարանի դերը եւ պիտի տային այդ գաղթականներուն բոլոր պէտք ունեցած հիւպատոսական ակտերը, ծննդեան, ինքնութեան, օրէնքի եւ սովորութիւններու, պատուաւորութեան վկայականներ, պիտի կատարէին ստորագրութեանց, թարգմանութիւններու հարազատութեան վաւերացումներ եւլն., մէկ խօսքով ամէն կարգի հիւպատոսական ակտեր։

Խորհրդաժողովի աշխատանքները տեւեցին երեք օր, եւ Շաբաթ, 30 Յունիսին, կէսօրէ յետոյ ժամը 1ին համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ բոլոր ներկայ պետութեանց պատուիրակներուն կողմէ։ Այդ համաձայնագիրը իրեն հիմք ունէր ռուս և հայ փորձագէտներու մշակած ծրագիրը, կարգ մը անկարեւոր եւ երբեմն ձեւական փոփոխութիւններով։ Յունաստանի պատուիրակ Պ. Տէնտրամիսմիակը եղաւ որ իր ստորագրութիւնը դրաւ որոշ վերապահումներով, առարկելով որ իր կառավարութիւնը շատ ուշ ստացած էր փորձագէտներու ծրագիրը եւ ժամանակ չէր ունեցած զայն խորապէս ուսումնասիրելու։ Իսկ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները որոշ վերապահումներ ըրին թէեւ, բայց այդ վերապահումները արձանագրել տուին միայն ատենագրութեան մէջ։

Ամէնքէն աւելի նկատելի էր ֆրանսական պատգամաւորութեան բարեհաճ ու լայնախոհ դիրքը հանդէպ ներկայացուած ծրագրին։

Բացի այդ համաձայնագրէն, խորհրդաժողովը ընդունեց նաեւ որ Նանսէնեան անցագիր կարենան ստանալ իրենց ազգութիւնը կորսնցուցած Ասորի, Քաղդէացի, Սուրիացի, Քիւրտ գաղթականները եւ այն 150 Թուրք ընտանիքները, որոնք Էնկիւրիի կառավարութեան կողմէ զրկուած են իրենց հպատակութենէն։

Կը կարծուի որ ստորագրուած համաձայնագիրը կը սկսի գործադրութեան մտնել 4—5 ամիսէն։

ԻՆՉԵ՞Ր ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՎԷՆԻԶԷԼՈՍ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ խորհրդարանային յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ տարակարծութիւններ ծագած են վարչապետ Վէնիզէլոսի և Քոնտուրիոթիսի միջեւ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Հանրապետութեան նախագահը պիտի հրաժարի։ Վէնիզէլոս կ'ուզէ ջնջել համեմատական ընտրութիւնը եւ տեղը ընդունիլ բացարձակ մեծամասնութեան դրութիւնը, մինչ Քոնտուրիոթիս հակառակ է ընտրական ներկայ դրութիւնը փոխելու։

Հանրապետական միութիւն կուսակցութեան պետերը՝ նախկին ելմտական նախարար Քաֆանտարիս եւ նախկին վարչապետ Փափանասթասիու թերթերուն մէջ հրատարակած յայտարարութիւններով կ'ըսեն թէ հակառակ են ընտրական դրութեան փոխուելուն եւ թէ հանրապետութեան նախագահը պատասխանատու պիտի ըլլայ՝ եթէ ոեւէ փոփոխութիւն կատարուի։

Խորհրդարանը լուծելու հրամանագիրը կարդացուեցաւ երէկ։ Նոր Երեսփ. Ժողովը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 7ին, երեսփոխաններուն թիւը պիտի գեղչուի 250ի։

⁂ Ճիւմհուրիյէթի մէջ Եունուս Նատի պէյ խօսելով Վէնիզէլոսի դարձեալ իշխանութեան գալու խնդրոյն վրայ, կ'ըսէ.

«Հիմա Յունաստանի հետ մեր բանակցութիւնները ձգտուած են։ Ի՞նչ է ասոր իսկական պատճառը։ Կ'աշխատուի արգելք ըլլալ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ մասնաւորապէս Իտալիոյ հետ համաձայնութեան մը։ Մենք ասոր վրայ շատ չենք մտածեր։ Կը խորհինք որ եթէ համաձայնութիւն մը գոյանար աւելի լաւ կ'ըլլար, բայց եթէ Յունաստան իր քաղաքական հաշիւներուն չի կրնար յարմարցնել ասիկա, բացէ ի բաց կ'ըսենք որ առկէ վնասուողը մենք պիտի ըլլանք։ Մենք սահմափ բսենք որ Յունաստանի մէջ Վէնիզէլոսի իշխանութեան գլուխ գալը, եթէ ոչ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՀԱ ԹԷ ՈՒՐ Կ'ԱՊՐԻՆՔ...

Արար - աշխարհ իրար է անցեր, սեղանաւորի մը եղերական մահուան առթիւ։

— Արկածո՞վ ինկաւ...։ Անձնասպա՞ն եղաւ...։ Դաւադրութեան զո՞հ գնաց...։ Քնաշրջի՞կ էր...։

Քաղքենի մամուլը ուրիշ ամէն խնդիր երկրորդական գծի վրայ նետած, երեք օրէ ի վեր սիւնակներ կը լեցնէ, սեղանաւոր Լէօվէնշթայնի մահուան գաղտնիքը պարզելու համար։

Բոլորը գիտեն դէպքը,— Լէօվէնշթայն իր սեփական օդանաւով Անգլիայէն Պելժիա գացած ատեն, ծովը կ'իյնայ եւ կը կորսուի։

— Լուացարան գացած ատեն, սխալ դուռ բացեր եւ 1300 մեդր բարձրութենէ վար ինկեր է, ըսին առաջին օրը։

— Գիտականօրէն անհնար է այդ։ Դուռը չի բացուիր։ Յետոյ, շատ վարժ էր ինք...։ Անպատճառ անձնասպան եղած է։

— Բայց ի՞նչ պատճառ ունէր աշխարհէն հրաժարելու, քանի որ կը լողար հարստութեան եւ վայելքի մէջ...

Եւ փոխասացութիւնը կը շարունակուի։

Քիչ մըն ալ, — եւ դիւցազներգութիւններ պիտի հիւսուին, սեղանաւորին յիշատակը պանծացնելու համար։

Ու պիտի գտնուին գրչի փեթակներ, որ պատիւ պիտի համարեն անոր կենսագրականը գրի առնել քանի մը հատորի մէջ, գովասանական տաղերով։

Պզտի՞կ բան է.—

Տասը միլիոն սդերլին, վիլլաներ, օդանաւեր, ինքնաշարժներ, քարտուղարներու, սղագիրներու, մեքենագիրներու, սենեկապաններու, ծառաներու, աղախիններու, կիներու, աղջիկներու եւ «պէնտէկեան»ներու բանակ մը։

Հազար ու մէկ գիշերներ, աւելի՝ քան վհհապետական։

×

Այս միեւնոյն աշխարհը պարբերաբար լուրեր կ'առնէր հեռաւոր Արեւելքէն.

— Թուրքերը վերսկսան ջարդել...։ Հարիւր հազարաւորներ մորթուած, նոյնքան ողջ - ողջ թաղուած, կամ գետը նետուած, կամ սովահար սպաննուած...։ Աւեր, հրկիզում...։ Ամբողջ ժողովուրդ մը արմատախիլ ոչնչացուած...։

Եւ մամուլը կ'արձանագրէր քանի մը տող միայն, իբրեւ ոճիր - արկած, չմոռնալով ըսելու.

— «Օտարականներուն վնաս չկայ»։

Ահա թէ ո՛րն է իրական եւրոպան։

Այն աշխարհը ուր կ'ապրինք...

Վ.ԱՀ.

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

. . . Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յուլիս. — Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը նոր վերակազմուած ըլլալով, թէեւ քիչ մը ուշացած, բայց դարձեալ կը փութայ իր եղբայրական օժանդակութիւնը բերել Ֆիլիպէի մեր աղէտեալ հայրենակիցներուն, իր գանձարկղի պատրաստ գումարէն տրամադրելով (200) երկու հարիւր ֆր.ի գումար մը։

Հայրենակիցներու մէջ առանձին հանգանակութեան չձեռնարկեցինք, նկատի ունենալով, որ անոնց գրեթէ մեծամասնութիւնը անհատապէս իր մասնակցութեան բաժինը բերած է արդէն այդ նպատակին համար եւրոպայի կ. Խաչի թէ այլ միութիւններու ձեռնարկին առթիւ։

(Կնիք)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԴԱՐԱՒՈՐ ԹՆՃՈՒԿԸ

«Քէմալի Թուրքիան» կոչուած գրքին իտալացի հեղինակը կը զարմանար որ հայկական հարցը չլուծուեցաւ։ Բազմաթիւ Հայեր կը վճռին, աս ու ան կ'ամբաստանեն սա մեր Թափառական վիճակին առթիւ։

Պարզամիտներ, մէկ խօսքով։

Հայկական խնդիրը մէկ կողմն է, չնչին մէկ տուեալը բարդ հարցի մը՝ Արեւելեան Թնճուկին, որ եւրոպական քաղաքական կեանքը խռովեց այսքան դարեր։ Կարելի է նոյնիսկ ըսել որ կը սկսի Տրովայի պատերազմէն։ Արեւելեան խնդիրն ալ կախում ունի աւելի ընդհանուր հարցէ մը, որ ամփոփուած է տիեզերական պատմութեան.— Ազգերու պայքարը Միջերկրականի շուրջ։ Փիւնիկէ, Յունաստան, Կարկեդոն եւ Հռոմ, Վենետիկ, Ճենովա, Ֆրանսա եւ Բիւզանդիոն կը պայքարին Միջերկրականի տիրապետութեան եւ կամ հաւասարակշռութեան համար։

Անհիբալ 17 տարի կռուեցաւ եւ Զամայի ճակատամարտով տիրապետութիւնը թողուց Հռոմին։ Նափոլէոն 17 տարի պայքարեցաւ անգլիական տիրապետութեան դէմ եւ Վաթէրլոյի պարտութեամբ՝ ծովերու տիրապետութիւնն անցաւ Անգլիոյ։

Արեւելեան հարցին առանցքը կը կազմէ Նեղուցներուն խնդիրը։ Երբեք եւրոպական պետութիւնները չհամաձայնեցան արտաքսելու Թուրքն եւրոպական ափերէն։ Բիւզանդական կայսրութեան հոգեվարքի օրերուն, Ֆրանսա ճգնեցաւ փրկել զայն, աւելի ճիշդ երկարել տալ հոգեվարքը։ Դոմինիկեան կրօնաւորի մը միջոցաւ գրգռեց Լէնկթիմուրը Պայազիտի դէմ, որ կը պատրաստուէր արշաւելու «Րում»երու երկիրը։ Բիւզանդիոնի անկման օրը յետաձգուեցաւ՝ բիւրաւոր քրիստոնեաներու արեան գնով։

Նափոլէոն Ս. Հելինէի մէջ պատմեր է որ ուզած էր Սէն Ժան տ'Աքրը (Աքքիա) գրաւել, արշաւել դէպի Եփրատ, ուր հասնելու թէ հասած՝ 600,000 զինուորներ պիտի գտնէր։ Այսպէս «աշխարհի տեսքը փոխած պիտի ըլլար»։

ԺԹ. դարու մէջ ժողովուրդներ աշխարհագրական քարտէսին վրայ տեղ մը գրաւեցին եւ նոր պետութիւններ կազմուեցան։ Անգլեւռուս հակամարտութիւնը շեշտուեցաւ։ Նոր զինակից մըն ալ ունեցաւ Թուրքիա, հզօր զինակից մը՝ միջազգային դրամատիրութիւնը, բարձր «Ֆինանս»ը։ Ռազմական, քաղաքական, տնտեսական խնդիրներ կազմեցին անլուծելի թնճուկ մը, մրցակից պետութիւններ զինակցեցան Թուրքիան պահպանելու համար, զինակիցներ աշխատեցան մէկ մէկու աշխարհակալական ձգտումներ չափաւորելու համար։

70 Թուականը դարագլուխ մըն է Եւրոպայի քաղաքական պատմութեան եւ մանաւանդ Թուրքիոյ համար։ Կրօնամոլ կայսր մը պապին պաշտպանութեան համար զոհեց իտալեւաւստրիական զինակցութիւն մը ընդդէմ Փրուսիոյ և յաջորդ տարին անձնատուր եղաւ Սըտանի մէջ։ Պարտուած Ֆրանսան կորսնցուց վարկը, յաղթական Գերմանիա շահեցաւ բարձր դիրք մը։ Պերլինի Թրքական դեսպանը նոյն օրերուն կը գրէր վեհապետին որ Գերմանիա պիտի ըլլայ վերանորոգիչը վաղուան Թուրքիոյ։

Շուրջ 7 տարիներ ետք՝ նոյն քաղաքին մէջ վճռեցին Թուրքիոյ ճակատագիրը, պատրաստուեցաւ համեւրոպականպատերազմի յատակագիծը։ Դեպիտուր Եւրոպայի դիւանագիտական պատմութիւնը, գործին Ա. հատորին Ա. էջին մէջ կը գրէ. «Պերլինի դաշնագիրը խմբագրուեցաւ մեծ ու փոքր պետութիւնները խռովելու համար»։ Այնուհետեւ զինեալ խաղաղութիւն մը պահուեցաւ տարիներ։ Գերմանիա հետեւեցաւ գաղթային, ծովային, ճարտարարուեստի քաղաքականութեան մը՝ նպաստաւորուած բազմածնութեամբ։ Եւ ահա գերմանանգլիական մրցակցութիւն ծովերու վրայ, գերմանեւռուս մրցակցութիւն Արեւելքի մէջ։ Իտալիոյ պետական մեծ դէմքը, Կրիսպի «Միջազգային հարցեր» գիրքին մէջ կը յիշէ խօսակցութիւն մը Պիզմարքի հետ։ Երկաթէ վարչապետը 1888ին կ'առաջարկէ Իտալիոյ՝ համաձայնիլ Պոլիսը Ռուսին թողելու համար։ Կրիսպի կը զարմանայ, Պիզմարք կը ժպտի։ «Պոլսոյ գրաւումով Ռուսիան աւելի պիտի տկարանայ» կը պատասխանէ։ Անշուշտ, որովհետեւ աւելի հակառակորդներ պիտի ունենար։ Պիզմարքի յաջորդը նոյն կարծիքէն չէր անշուշտ, որ 1915ին մերժեց Ռուսիոյ անջատ հաշտութիւնը Պոլիսը միայն տալով իբրեւ վարձատրութիւն զինակիցները լքելուն։

Թուրքիա երազուած դրախտն էր գերման քաղաքականութեան համար։ Ընդարձակ երկիր՝ բազմազան կլիմայով եւ բարեբեր հողով, զմայլելի գաղթավայր մըն էր գերման բազմածին ընտանիքներու։ 1886ին Սբրէնկէր կը գրէր թէ Սուրիա եւ Միջագետք աւելի յարմար գաղթավայրեր են քան հեռաւոր Ամերիկան եւ Ջերմախտաւոր Ափրիկէն։ Նախնական նիւթերով հարուստ երկիր՝ պիտի հայթայթէր գերման ճարտարարուեստի հում նիւթերը։ Յետամնաց երկիր՝ սպառման աղբիւր մըն էր գերման յառաջդէմ արտադրութեան։

Գաղտնի բանակցութիւններէ ետք, ահա ռումբի հարուածը,— հռչակաւոր Պաղտատի երկաթուղիին մենաշնորհը։ Համպուրկէն Պարսից ծոց երկարող գիծը ռազմական, տնտեսական անհուն արժէք կը ներկայացնէր, ողնաշարն էր իր շուրջ գտնուող պետութիւններուն։ Ամէն դէպք շղթայուած է աշխարհի մէջ։ Անգլիա անակնկալի եկաւ։ Ծովերու վրայ մրցակից մը գտնելէ ետք, ահա կը տեսնէր հեռաւոր սպառնալիքը հնդկ. կայսրութեան։ Գերմանիա խաղաղօրէն կը տիրէր Նեղուցներուն, կը սպառնար «տաք ովկիանին»։

1908ին Պերլինի մէջ պատմաբաններուն համաժողովին մասնակցող իտալացի պատմաբան Լոմպրոզօ խօսակցութեան պահուն դառնալով անգլ. պատմաբանին, կը հարցնէ. «Ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ նոր փիւնիկեան պատերազմը»։ Անգլիացին կը վարանի, ներկայ գերման պատմաբանը կը ժպտի եւ յարմար առենին կը պատասխանէ։ Իտալացին կ'աւելցնէ. «Անկարելի է որ անգլեւգերման ծովային մրցակցութիւնը բախում մը առաջ չբերէ»։

1910ին «Մանչեսթր Կարտիան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէր. որ անգլեւգերման վէճը Պաղտատի երկաթուղիին շուրջ է, իսկ Եասթրով կ'ըսէր թէ այդ երկաթուղին պատերազմը անխուսափելի դարձուցած է։ Եթէ պատերազմը յետաձգուեցաւ, պատճառը կը թուի թէ զինակցութիւններու ամրացումին աշխատելու ջանքն էր։ Ամէն ճիգ Թափուեցաւ իբրեւ վիճակը պահելու համար։

Իտալիա, առանց նախատեսնելու, առաջին հարուածը տուաւ դիւանագիտական շէնքին՝ գրաւելով Տրիպոլիսը։ Պալքանները չուշացան զինակցելու և Թուրքը վտարելու Եւրոպայէն։ Մեծ պետութիւններ շարժեցան։ Եւրոպա մազապուր ազատեցաւ հրդեհէն, աւելի ճիշդ՝ յետաձգեց առժամանակեայ դաշնագրով մը։

Նոյն պահուն Սազանոֆ սեղանի վրայ՝ դրաւ մոռցուած բարենորոգումները Հայաստանի։ Հայ դիւանագէտներ խանդավառեցան, հայ ժողովուրդը գգլխեցաւ։ Վե՛րջապէս պիտի իրագործուէր Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածը։ Թուրքիա ընդդիմացաւ. աւելորդ է յիշել պատճառները։ Գերմանիա մերժեց, որովհետեւ ռուսական յառաջխաղացում մըն էր այդ եւ սպառնալիք մը գերման ճարտարարուեստին, Պաղտատի երկաթուղիին, բայց Անգլիա եւ Ֆրանսա, համաձայնակիցներ Ռուսիոյ, զիջումներ պահանջեցին, անգլիական հակակշիռ Պարսից ծոցին վրայ եւ ֆրանսական՝ Սուրիոյ մէջ։ Հայկական բարենորոգումները սպառնալիք էին Միջագետքին եւ Միջերկրականի Արեւելքին, հետեւաբար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի։ Ռուսիա որ Բարձր Հայքի կը ցանկար 1828էն ի վեր, բայց ոչ Հայերուն համար, որովհետեւ կրնայ ին ամբարտակ մը ըլլալ Միջերկրականի եւ որ կը տեսնէր արդէն «հայկական վտանգը» Կովկասի մէջ, բարենորոգումներու գործադրութիւնը պահանջելով կ'ուզէր լուծել հայկական հարցը եւ ջլատել Թուրքերը։ Բայց Ռուսիա կը փափաքէր միեւնոյն առենոր երկաթուղիներու կամ ճամբաներու շինութիւնը յանձնուի ռուս ընկերութիւններու։ Արդ, չկայ բարենորոգում առանց ճամբաներու շինութեան։ Ո՞վ պիտի հայթայթէր դրամագլուխը.— Ֆրանսան, այսինքն Ռուսիոյ զինակիցը Գերմանիոյ դէմ եւ մրցակիցը Արեւելքի մէջ։ Ի՛նչ յիմարութիւն։ Ֆրանսա այնքան յիմար չէր եւ 1917ին կնքուած Ս. Ժան Մորիէնի դաշնագիրը ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս Ֆրանսա պնդեց հեռու պահել արեւելեան զինակիցը Սուրիոյ սահմաններէն։

Պատահեցաւ անխուսափելին։ Համեւրոպական պատերազմը պայթեցաւ շուտով։ Ի՞նչ կ'ընէր միջազգային դրամատիրութիւնը,— յայտնապէս կը ջանար պահել Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը։ (Պիտի անդրադառնամ սաոր ուրիշ անգամ)։

Պիզմարք ըսեր էր. «Արեւելեան Հարցը մէկ փոմերանիացի զինուորի ոսկորները չարժեր»։ Բայց Եւրոպա Մեծ Պատերազմին, այսինքն նոյն հարցին համար, 8,200,000 մեռեալներ ունեցաւ, 5,669,000 հաշմանդամներ տուաւ ու չկարողացաւ լուծել զայն։ Թուրքերը այսօր նորէն կը տիրեն Նեղուցներուն, Պալքանները պառակտուած են, իսկ Հայը իր հայրենիքին չէ տիրացած։

Ինչպէ՞ս անկազմակերպ Հայը կրնար լուծել հարց մը, երբ Եւրոպա չկրցաւ լուծել։

Ահա արտաքին պատճառները հայկական ողբերգութեան։

ՀԵԹՈՒՄ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

91.— ՕՐՕՐ ԽՆՈՒՍԷՆ

Բուլի Լայօ՛ սեւ տարի է
Բույդ էնիմ լայօ՛ քնի.
Քու մօր ջիգեա՛ր բրինտար է
Բու գառնո՛ւկ խուրպան քըզի։

Իմա՛լ էնիմ իմ դարդերուն
Բույդ էնիմ լայօ՛ քնի.
Ջուն է եկեր վըր արտերուն
Բուլի գառնուկ խուրպան քըզի։

Գետի բոլոր մանտր ուռ է
Բույդ էնիմ լայօ քընի.
Քու մեր օրդի ջիգրից ծուռ է
Բուլի գառնուկ խուրպան քըզի։

Լայօ՛ քու հետ գնաց չեկաւ
Բուլի էնիմ լայօ՛ քընի.
Ջըմգինայ ո՞ր սարեր ինկաւ.
Քնի՛ գառնուկ խուրպան քըզի։

Հաւաքեց՝ Արմէն Հայկունի

ԾԱՆՕԹ.— Բուլի՝ օրօր, լայօ՝ որդի, բրինտար՝ վիրաւոր, քըզի՝ քեզի, իմա՛լ՝ ինչպէս, վըր՝ վրայ, մանտր՝ մանր, ծուռ՝ խենդ, ջըմգինայ՝ չեմ գիտեր։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄՕՏԷՆ ԵՒ ՀԵՌՈՒԷՆ

Լեման լիճին արեւելեան ծոցէն։ Ան, Թափառական հայ տղան, տոլարի եւ սդերլինի չոր մարդերէն վերջ, վճարեց, հարստութեանը մէկ հինգերորդովը, Շիյոնի դղեակին մուտքը, եւ դէպի ներս՝ առաջնորդին քովէն քալեց։

Բայց անոր ծուռ և կախուած շրթունքին անգլերէն բառերէն բան չհասկնալուն՝ մեկուսացաւ։ Ու ջանաց դասագիրքերէն մնացած փշրանք յիշողութիւնները որոճալ՝ իմաստ մը տալու համար միջնադարեան սրահներուն, սենեակներուն եւ ասոնց կահաւորումներուն դրկած խայտաբղէտ դիտողութեանց։

Գետնայարկը, ջուրէն ալ վար, մութ ու լոյս բանտերուն մէկ ժայռին վրայ, Լորտ Պայրընի եւ Լամարթինիանուններուն դրացի, փորագրեց՝ «Տարագիր հայորդին»։

Յետոյ, նեղ ու երկար լուսամուտէն դուրս, վերպարանափոխեց մակոյկներուն իզացած պարոնները եւ հաճոյամոլ օրիորդները։ Աչոտ Թագաւորը, եօթանասուն քաջերով, Գեղամայ ջուրերուն վրայէն, հայրենիքը աւերող Արաբները երկաթելու կը փութայ։

Շոգեկառքը վազեց անընդհատ գաճաճ որթատունկերուն աղջեւէն, եւ հայ տղան, ձեռքը երեսին, արմուկը պատուհանին, լ՛ու, Վասպուրականի այգեստաններուն ամայութիւնը լացաւ։

Լօզան։

Մագլցեցաւ քաղաքը եւ, հոն վերը, հրապարակին նստարանին վրայ Թառեցաւ։ Կա՛րճ, հետեւեցաւ մարդերու յիմար վազքին եւ Մօն - Պլանին նայեցաւ, Ծունէն մը ամպ չկայ կատարին, փառայեղօրէն կանգնած է եւ կը հսկէ ֆրանսական, իտալական, հելվետական հողերուն։

— Օ՛, Արարատ, Արարատ։ Հայ տղան չի հանդուրժեր քննական, գիտական պատմութիւնը։ Ան խենդն է աւանդութեանը։ Դո՛ւն միշտ սրբազան լեռը պիտի մնաս։ Նոյի տապանը քու կատարիդ հանգչեցաւ։ Դո՛ւն եղար մարդկութեան առաջին օրօրանը։ Եդեմը քո՛ւ ոտքերուդ ծլեցաւ։ Համբո՛յր փսեմ ճակատիդ։

Կիյեօմ - Թէլի յուշարձանին առջեւ։

Հելվետացի վիթխարի հերոսը հնազանդեցաւ քաղքենի բռնաւորին եւ յանձն առաւ իր հարազատին գլխուն խնձորը աղեղովը վար ձգել։

Հոս, անմիջապէս, Թափառական տղան, Երեւանի «Խրիմեան» հրապարակին վրայ, Նահապետին պրոնզէ արձանին ոտքին՝ ծունկի եկաւ։

Հայկլիւցազն բռնաւորի կամք չճանչցաւ։

Ուշի՝ Լօզանի նաւահանգիստը։

Կեցաւ մեծ պանդոկին առջեւ։ Ու հակառակ իր խառնուածքին, անիծեց ու հայհոյեց։

Նոր օրերու պատմութիւնը ա՛յդ պանդոկին պատերէն ներս արձանագրած էր վասութիւնը քրիստոնեայ անաստուածներուն։

Շոգենաւ։

Վալէն փրփրեցաւ, կանչեց ու սողաց Լեմանի կապոյտին վրայէն։

Հայորդին նստաւ անկիւն մը եւ գոցեց աչքերը։

«Զարդարեան» յածանաւը Վանայ ջուրերուն վրայ։ Հոս ու հոն, հայ ձկնորսները երգով եւ ուրախով։

Հայ տղան, սեղանի մը առջեւ, դէմ-առ-դէմ Հայաստանցի օրիորդին հետ։ Ճոխ սեղան։ Իշխանաձուկ տապկուած։ Թարմ թոնրահաց, անուշ բուրմունքով, Շիրակի ցորենէն պատրաստուած։ Դալար սոխ, Մուշի բանջարանոցէն։ Գիրուկ ողկոյզներ, Շամիրամին այգեստանէն։ Հողէ կուժին մէջ պաղորակ ջուր, Բիւրականի կողերէն։ Կեղբոնը, սիրուն Թաղար մը՝ ս քանչելի ծաղիկներով, Արագածի բարձունքէն։

Կ'ուտեն, կ'երգեն, կը խմեն։ Բողբոջ սիրտերը սէ՛ր կը տոչնեն։

Ժընեւ։

Թափառականը կամուրջին բազրիքէն կախուած։ Գրպանին հացը, կտոր-կտոր, նետեց աղաւնի կարապներուն եւ հրճուեցաւ պայքարէն։

Կամրջակէն կղզեակ անցաւ։ Ժան Ժաք Ռուսօն, նստած սեւ պատուանդանի մը վրայ, գրիչը ձեռքը եւ բաց տետրին ակրնդէտ, հաւանաբար Էմիլն է որ կը ստեղծէ։

Ու հայ տղան ուզեց որ, Երեւան, համալսարանին մուտքին առջեւ, Միջագետքէն բերուած քանի մը քառակուսի մեղր անապատին վրայ, կանգնած ըլլայ յուշարձանը Ս. Մեսրոպին, հայ տառերու արարչագործութեան երկունքին մէջ։

Ազգերու Դաշնակցութեան պալատը։

Կարդաց Ուիլսըն անունը եւ յիշեց որ յղացուած Հայաստանին իբրեւ նաւահանգիստ, իր ծննդավայրն ալ նշանակուած էր, Սեւ Ծովուն վրայ։ Որքա՛ն էր երջանիկ այն օրերուն։

Հաւատքով լեցուեցաւ դէպի պալատը եւ այսպէս երգեց.

Ո՛վ Ազգերու Դաշնակցութի՛ւն,
Տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութի՛ւն,
Բոլոր մարդոց սէ՛ր, ճաճութի՛ւն,
Ազգիս ճայոց ալ փրկութիւն։

*
* *

— Ու հիմա որ արեւը իր վերջին լոյսերը կը մարէ, հանգի՛ստ երեւակայութեանդ, ո՛վ Թափառական տղայ։ Կապէ՛ զայն մուրին եւ իրականութեանդ դարձիր։

Ահա ելեկտրական՝ աչքերը կրկին բացուեցան։ Շո՛ւտ անցիր վայելքի սա վայրերէն, ուր պարը, գինին ու կինը հաշիւ չունին քեզի հետ։

Բարեւէ՛ վաթսունամեայ տանտիրուհիդ։ Մէկ ֆրանքնոցը դիր ափին մէջ։ Օտար խցիկդ գիշեր մըն ալ քունդ է։ Գամուէ՛ սեղանիդ։ Գրէ՛, կարդա՛ եւ սովրէ՛։ Անհաւասիկ վայելքդ։

Ա՛յս թող ըլլայ իմաստը՝ քու որբացած կեանքին։

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՅԱՆ

Ժընեւ

ՊԻԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ՎԱՐՍԵՐԸ

Ան պատմեց ինծի. «Երազ տեսայ այս գիշեր։ Քու մազերդ իմ պարանոցիս շուրջն էին։ Քու մազերդ սեւ մանեակի մը պէս՝ ես իմ կուրծքիս ու ծոծրակիս վրայ ունէի։

«Կը շոյէի զանոնք ու անոնք իմս էին ու մենք առյաւէտ հանգուցուած էինք միեւնոյն վարսերով, շրթունք շրթունքի, ինչպէս զոյգ մը սարդենիներ, որոնք յաճախ մէկ արմատ միայն ունին։

«Քիչ քիչ, ինծի թուեցաւ թէ մեր մարմինները նոյնացած էին իրարու, որ ես քեզի դարձեր էի կամ որ դուն իմ մէջս էիր ինչպէս իմ երազս»։

Երբ աւարտեց, ան կամացուկ մը իր ձեռքերը իմ ուսիս վրայ դրաւ ու այնպէ՛ս քաղցր նայուածքով մը նայեցաւ ինծի, որ ես սարսուռով մը համբուրեցի անոր աչքերէն։

ԽՂՃԻ ԽԱՅԹ

Նախապէս չպատասխանեցի եւ. կ'ամչնայի ու սրտիս բաբախումը ցաւ կը պատճառէր իմ ստինքներուս։

Յետոյ ընդդիմացայ ես ու ըսի՝ «Ո՛չ։ Ո՛չ»։ Գլուխս դէպի ետեւ դարձուցի ու համբոյրը չհպեցաւ իմ շրթունքներուս, ոչ ալ սէրը սեղմեց իմ ծունկերս։

Ապա ան թողութիւն հայցեց, փարեցաւ մազերուս. ես զգացի իր հրատապ շունչը ու մեկնեցաւ...։ Այժմ մինակ եմ։

Գետինը պարապ կը տեսնեմ, անտառը՝ անապատ եւ երկիրը՝ կեղեքուած։ Կատաղօրէնքրտնեցքներս կը խածնեմ ու ճիչերս կը խեղդեմ խոտին մէջ։

Pierre LOUYS

Թարգմ. ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՀԱՑԸ

հացը, եթէ տանում են՝ ինչո՞ւ... ...րեխթ-մեխթ յիշում էի ջրի ա-...ռաջ կորող հէքիաթի վիշապին...

Ա՜խ, այն օրերը...

Առաւօտը զարթնելիս՝ ձեռքերս պարզում էի դէպի մայրս.

— Հա՛ց, մայրիկ...

— Հա՛ց, հա՛ց լսում էին աղեկէզ ճիչեր...

Մայրս նայում էր ինձ, եւ ես՝ նրան։

— Հա՛ց...

* * *

Մեր գիւղական բուչկի ձեւի տունը կից էր այն կեռ, արծուաքիթ Թուրքի տանը։

Դա Ասադի հօր տունն էր։

Յիշում եմ, մի անուշ առաւօտ էր, իմ ընկեր փոքրիկ Ասադը կանգնել էր պատի տակ, արեւկող, ճիշտ այս օրւայ իմ տեսած փոքրիկ թխահեր տղայի, Թուրք տղայի նման...

Այն օրն ի՜նչ լաւ յիշում եմ։

Սոված էի...

Աղիքներս գալարւում էին քաղցից։

Տանը հաց չկար... լաց եղայ, ...րցունքներս կուլ տալով դուրս ...նացի...

Փոքրիկ Ասադը կանգնել էր պատի տակ, երբ ինձ տեսաւ.. թեւը ...ալելով դէպի կոնակը տարաւ ու ...եռքի հացը թագցրեց...

Իսկ ես այնպէ՜ս ուտել էի ուզում...

Կամաց կամաց մօտեցայ նրան. ...սեցի ճնճղուկ ու ձուկ որսալու, ...ւ նա իր հօր հրացանի եւ ար...ծաթապատ խանչալի մասին։ Բայց ...ս ուշքս չգրաւեց. աչքի տակով ...ագուն նայում էի նրա ձեռքի ...ացին...

Նա կարծես գլխի ընկաւ, յօնքերը կիտեց ու ասաց.

— Ա՛ռ, կե՛ր։

Ես համարեա ուժով խլեցի եւ ...եցի միանգամից խժռել. այդ ...ահին մայրս անցաւ։

— Այդ ո՞ւմ հացն ես ու...տում...

Վրայ պրծնելով խլեց հացը ...ւ շպրտեց առուի մէջ։

Ասադը ապշեց։

— Ինչո՞ւ էիր ուտում, չէ՞ որ ...ա Թուրքի հաց է...

Լաց եղայ այդ յանդիմանու...թիւնից։ Մայրս խոժոռադէմ նա...եց վրաս ու ձեռքիցս բռնելով ...աչ տուեց փողոցով...

* * *

Է՜, փոքրիկ Ասադ, հիմի ո՞ր...ղ ես, գուցէ մա՞ճ ես բռնում, ...ցէ Բագւում բանւո՞ր...չգիտեմ։ ...ապրում եմ, ապրում են ...տ-շատերը նոր օրերով, նոր ...յսերով...

Իսկ այն թխահեր փոքրիկ տղան, Թուրք տղան, որին այսօր տեսայ, ինձ թւաց, թէ դու ես, որ այնպէս ժպտաց եղբայրաբար...

Ես նայեցի նրան, երկա՜ր նայեցի եւ երբ սենեակս մտայ, ինձ թւաց, թէ մայրս կանգնել է սենեակիս անկիւնը եւ յանցաւորի նման ասում է ինձ.

— Ես այդպէս էի մտածում, որդիս...

Իսկ այն փոքրիկ, թխահեր տղան, Թուրք տղան կարծես քո կողմից ասաց.

— Ի՞նչ կար այն հացի մէջ, մայրի՛կ...

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ՁՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

«ՈՉ ՄԻ ՍԱՆ»

Թերթի մը մէջ կը կարդանք այս խորագրին տակ.—«Նուպարեան Ուսանոց. Ֆօնտի Յանձնաժողովը որոշած է առաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին համար ոեւէ սան չընդունիլ։ Դիմում ըրած էին 50–60 թեկնածուներ։»

Կարճ եւ կտրուկ, որքան պէտք է ըլլայ աղայական քմահաճոյքի մը բանաձեւը.— «ո՛չ մի սան»։

Այս արդէն անպաշտօն հաստատումն է զրոյցին, որուն արձագանգ տուած էինք։

Չենք սպասեր որ զոնէ մնացեալը հերքուի։ Հրապարակային հաշիւի ու բացատրութեան սպասելու չափ ալ միամիտ չըլլանք։

Դրամը փաշայինն է. հաշիւ չի վերցներ։ Զայն գործածելու կամքը՝ աղաներունն։ Բացատրութեան չի գար։ Հոտը այն ատեն դուրս կուտան, երբ շատ ու քիչի կոխին նստին։

—

ՀԱՅՈՒՆ ԼԵԶՈՒՆ

Բարեկամ մը ֆրանսական թերթի մը մէջ կարդացած ըլլալով որ Լեհերը ընդհանրապէս քանի մը լեզու կը խօսին, յարեց.

— Պա՛հ, այդ ալ բա՞ն է։ Ես չեմ գիտեր իսկ թէ քանի՞ լեզու կը խօսիմ։ Կեցիր համրեմ. հայերէն, որովհետեւ Հայ եմ, Թուրքերէն՝ որովհետեւ Թուրքիա ծնած եմ. Խասգիւղ կը բնակէի. դրացիները ամբողջ Հրեայ էին. պզտիկուց վարժուեցայ անոնց լեզուին. եղաւ երե՞ք։ Ռոպերթ Գոլէճի մէջ անգլիերէն կարդացի. իսկ աքսորին՝ արաբերէն սորվեցայ։ Զինադադարին Ռուսիա անցայ, ուր հասկցուելու չափ ռուսերէնի ծանօթացայ։ Հինգ տարի է որ Ֆրանսա կը բնակիմ. բայց տանս մէջ ամէնէն աւելի յունարէն կը խօսիմ։ Պոլսէն Ֆրանսա փախուստիս պահուն, Աթէնք հանդիպեցայ, ուր ամուսնացայ յոյն կնոջ մը հետ։

Եւ բարեկամս տխրօրէն եզրակացուց.

— Հիմա գործս ամէնէն աւելի Գերմաններու հետ է. կ'ուզէի անոնց լեզուն սորվիլ, բայց ժամանակ չունիմ։

—

ՆՈՐ ԲԱՐՔԵՐ

Անատօլու, Պոլիս, Անապատ, Փարիզ՝ Հայուն ուղեղիծը այնքան այլազան է, որ խեղճը ինքզինքը կը կորսնցնէ իր բոլոր տեսածներուն ու լսածներուն մէջ։ Այսպէս ծանօթ մը՝ որուն կինը զինք կը խաբէր։ Քանի մը անգամ բռներ էր, բայց կը համբերէր, յուսալով որ կարգի ու կանոնի կուգայ։ Բայց անցեալ օր, խեղճ մարդը՝ իր կինը տեսեր էր ուրիշ կնոջ մը հետ... այն տեսակ գիրքի մը մէջ, որ անհաւատարմութեան ոեւէ կասկած չէր ձգեր...

— Մարդոց հետ կը հասկընամ, խոստովանեցաւ խեղճ ամուսինը. բայց կիներո՞ւ հետ...։

Ու վարանոտ շեշտով մը, եզրակացուց.

— Ուրիշ ճար չկայ։ Ալ կը մնայ ամուսնալուծուիլ...։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(քաղուած՝ խորհրդ․ Թերթերէն)

«Պրոլետար»էն առնելով, անցեալ շաբաթ թղթակցութեան մը հատուածները կ'արտատպէինք։ Թղթակիցը կարգ մը մերկացումներ կ'ընէր Գանձակի երկաթուղային վարչութեան դէմ։ Դէպքը մեծ համեմատութիւններ առած եւ յուզած ըլլալու է հանրային կարծիքը, որ Անդրկովկասեան Երկրային կոմիտէն զբաղած է խնդրով եւ կարգ մը որոշումներ տուած։ Կ'արտատպենք կարեւոր մասերը։

1.— Առաջարկել գաւառական կոմիտէին որ անհրաժեշտ ուշադրութիւնը դարձնէ երկաթուղիի պաշտօնէութեան կուսակցական, արհեստակցական միութենական եւ տնտեսական աշխատանքներուն վրայ, այդ ուղեմասին վերաբերեալ բոլոր կարեւոր խնդիրները դարձնէ գաւառական կոմիտէի դիւանական եւ ընդհանուր ժողովներու խորհրդակցութեան նիւթ։

2.— Առաջարկել գաւառական կոմիտէին, որ իբրեւ կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկը, վերջ տայ ազգային գժտութիւններուն բանւորական առանձին խմբակներու միջեւ։ Անհրաժեշտ է կազմակերպել բոգատորական պայքար, դաստիարակելու համար երկաթուղիի բանւորութիւնը։

Անհրաժեշտ է նոյնպէս, բանւորներուն առջեւ մերկացնել այն անձերը, որոնք գիտակցաբար կը տապալեն կատարուող աշխատանքները եւ ազգային թշնամութիւն կը սերմանեն բանւորներու միջեւ։

Առանձնապէս անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել՝ վերջ դնելու համար ազգային գժտութիւններուն՝ համայնավարներու միջեւ։

Մատնանշելով անհատներու եւ խմբակներու կողմէ ցոյց տրուած ազգայնական տրամադրութիւնները՝ հանդէպ Թուրք բանւորներուն, կոմիտէն կ'առաջարկէ խիստ պայքար մղել այդ տեսակ տրամադրութիւններու դէմ։

3.— Անդրկովկասեան կոմիտէն դիտել կուտայ, որ կուսակցական եւ արհեստակցական կազմակերպութիւնները բաւական ուշադրութիւն չեն դարձուցեր այս բոլոր հիւանդագին երեւոյթներուն վրայ, որոնք տեղի ունեցեր են երկաթուղային վարչութեան մէջ, եւ կ'առաջարկէ յետագայ գործնական աշխատանքներուն մէջ, շահագրգռել բանւորութիւնը։

4.— Դարձեալ, դիտել կուտայ թէ՝ Գանձակի երկաթուղագծին մէջ, բաւական անպէտ եւ հակախորհրդային տարրեր կան, որոնք կը խանգարեն աշխատանքները։ Անհրաժեշտ կը նկատէ որ գաւառական կոմիտէն եւ արհեստակցական միութիւնները վերահսկողութիւն հաստատեն երկաթուղիի բանւորներուն եւ աշխատաւորներուն ընդունելութեան մէջ։

ՄԱՆԿԱՏԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Ստեփանաւանի մանկատան մէջ, կը պահուին մօտաւորապէս 600 մանուկներ։

Մանկատունը ունի անասնապահական, թռչնաբուծական, հողագործական, մեղուաբուծական, ճիւղեր, նաեւ արհեստանոցներ,—դարբնոց, կօշկակարանոց, հիւսնոց, կար.— եւայլն։

Մասնագէտներու եւ վարպետներու հսկողութեան տակ, մանկատան սանուհիները այդ բոլոր ճիւղերուն մէջ կ'աշխատին յաջողապէս եւ արհեստի բոլոր ճիւղերուն կը ծանօթանան։

Մանկատան սաները գիւղատնտեսութեան հետ կապելու եւ անոնց գործնական ծանօթութիւններ տալու նպատակով, հասակաւորները կը յանձնուին գիւղացիներու, նպաստաւոր պայմաններով աշխատելու համար անոնց դաշտերուն մէջ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թաւրիզի Կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Մայիսի 28ին, Ատրպատականի Հայոց Թեմական Դպրոցի պարտէզին մէջ, ժողովրդական խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը։ Ժամը 5էն սկսեալ մինչեւ 8ը խուռներամ ժողովուրդ լեցուեցաւ այգին, ուր կը նուագէին՝ «Սալօն» նուագախումբը։ Կար նաեւ արեւելեան երաժշտութիւն։ Բոլորին կուրծքը, օրուան տօնի առթիւ զարդարուած էր եռագոյն դրօշակի ժապաւէններով։ Անսահման ոգեւորութեան մէջ էր մանաւանդ աշակերտութիւնը, նոր սերունդը, որ ուրախաձայն կեցցէ՛ներով, պարերով ու երգերով կ'ոգեւորուէր։ Աշակերտութիւնը քանիցս երգեց «Մեր Հայրենիք»ը եւ շարք-շարք անցաւ պարտէզի մէկ ծայրէն միւսը։

Մինչեւ ժամը 10 ժողովուրդը զուարճացաւ, կարօտագին յիշելով այն նուիրական օրուան յիշատակը—1918 Մայիս 28—երբ Արարատի դիմաց, Մայր Արաքսի ափին առաջին անգամ կը հռչակուէր Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

Մասիս

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Միլլիյէթի Թղթակիցը Այնթապէն կը գրէ 29 Յունիս Թուականով.—

Արեւելեան նահանգներու Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ հինգ օր առաջ Պիրէճիկի կողմերը քննական պտոյտ մը կատարեց նորակազմ գաւառներու մէջ։ Մարզպանը հետաքրքրուեցաւ ժողովուրդին բոլոր կարիքներով, զատ զատ քննելով իւրաքանչիւր դէպք։ Մասնաւորապէս ուզեց հասկնալ թէ այս տարուան գէշ հունձքին հետեւանքները ի՛նչ կերպով կարելի է մեղմացնել։

Մարզպանը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ՝ Ուրֆայի տնտեսական վիճակը բարւոքելու եւ խեղճ ու կրակ վիճակի ենթարկուած ճամբաները նորոգելու համար։ Ուրֆա այս տարի 210.000 ոսկի յատկացուցած է հանրօգուտ շինութեանց պիւտճէին մէջ։ Անցած տարի Պիրէճիկի եւ Նէհրի Սաջիտի միջեւ 65, Սէվէրէկի եւ Վիրան Շէհիրի միջեւ 15 քիլոմեթր ճամբայ շինուեցաւ. Նոյն ճամբուն վրայ կամուրջ մըն ալ կառուցուեցաւ, սակայն դեռ չէ աւարտած։ Մինչեւ որ մնացած մասը շինուի, շինուած մասերը կրկին կ'աւրուին։

Կուսակալ Ֆուատ պէյ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ նահանգին քաղաքական, ընկերային եւ կրթական խնդիրներուն մէջ։ Գալով Ուրֆայի քաղաքապետութեան, ասիկա իր ամբողջ դրամագլուխը մեծ պանդոկի մը շինութեան յատկացուցած ըլլալով, այժմ... հովին ու մահիկին օգնութեան կը դիմէ, քաղաքը բարեզարդելու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցած շաբաթ հրատարակեցինք շահեկան վիճակագրութիւն մը՝ Թուրքիոյ մարդահամարին մասին, կուտանք հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները.

Վարչական տեսակէտով, Թուրքիա բաժնուած է 63 նահանգի (վիլայէթ), 328 գաւառակի (քազա) եւ 699 համայնքի (նահիէ)։

5000է աւելի բնակիչ ունեցող 147 քաղաքներ կան։ 79 քաղաքներ ունին 5—10 հազար բնակիչ, 39 քաղաքներ՝ 10—20,000 14 քաղաքներ՝ 20—30,000, 7 քաղաքներ՝ 30—40,000, 8 քաղաքներ՝ 50 հազարէ աւելի բնակիչ։

Այս քաղաքներու ամբողջութիւնը ունի 2,780,102 բնակիչ, ինչ որ կը կազմէ ամբողջ բնակչութեան 100ին 20.35ը։ Նահանգի եւ գաւառակի կեդրոններուն մէջ կայ 3,305,879 բնակիչ։ 244 կեդրոններ կան, որոնց բնակչութիւնը 5,000էն պակաս է։

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Այն պահուն իսկ որ ֆրանսական խորհրդարանը կը զբաղի Լուշէօրի բնակարանային օրինագծով, Միջազգային Համաժողովն ալ իր հաւաքոյթները կ'ունենայ Սորպոնի մէջ։ Ամէն երկրի պատուիրակներ հաւաքուած են վիճելու համար շինութեան լաւագոյն միջոցներուն մասին։

Համաժողովը հինգ խնդիրներ դրած է սեղանի վրայ, վիճաբանութեան ենթարկելու համար. խրճիթները, կամ շատ աղքատներու յատուկ բնակարանները, գիւղական բնակարանները, անոնց շինութիւնը եւ գինը։ Ինչպէս նաեւ այն ընդհանուր կանոնները, որոնց պէտք է հետեւիլ հաճելի, ներդաշնակ ու միեւնոյն ատեն գործնական քաղաքներ ունենալու համար։

Խրճիթներու խնդրով զբաղող ֆրանսական խմբակը, իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէ,— խրճիթը տղաքները կը սպաննէ, հիւանդանոցները կը լեցնէ, ոճրի, պոռնկութեան եւ ընկերային ատելութեան բոյներ կը պատրաստէ։ Բայց կը բաւէ՞ միայն երեւոյթը հաստատել։ Պէտք է մանաւանդ պատճառները վերցնել. ի՞նչ կերպով սակայն։ Տեղեկագիրը կը յանգի շատ գովելի եզրակացութեան մը։ Խրճիթները խճողուած են, յաճախ անոնք բոյն դարձած են ամէն տեսակ հիւանդութեան։ Անոնց բնակչութիւնը փրկելու համար թշուառութենէ եւ հակառողջապահական պայմաններէ, պէտք չէ մանաւանդ մասնաւոր տնակներ շինել շատ աղքատներուն համար այլ անհրաժեշտ է զանոնք անմիջապէս փոխադրել յարմար բնակարաններու մէջ. մինչեւ վերջանան անոնց յատուկ շինութիւնները։

Այս համաժողովին տեսական աշխատանքները, գործնական եղանակով ցոյց կը տրուին այս միջոցիս, փորթ տը Վէրսայլի մէջ կազմակերպուած ցուցահանդէսով մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԿՈՍՏԻ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ

Սօսին պապին կը նմանցնէին, ...կ թիկը խեւ երիտասարդի մը։ ...բեմն շատ թեթեւ զեփիւռ մը ...րեւները կը շարժէր։ Այն ատեն ...ւ դամախներուն առջեւ կանգ ...առնէին ու կ'ըսէին թէ անոնք ...նց մէջ շարք մը բաներ կը ...սէին։ Ցեխոտ, մեծ, հսկայ ...ղնի մը կը քննէին.

— Ասիկա, գեղեցիկ է, բայց ...միտ է։ Խօսիլ չի գիտեր բնաւ։ ...Եւ արհամարհանքով անոր ան...ժ ճիւղերը կը դիտէին։

Արեւը երկնքին կեդրոնը կը ...ծրանար։ Իրենց ճամբորդու...ան նպատակակէտին՝ Անիլօ գիւ...կը մօտենային։

Առաջին տուներուն հասնելէ ...ջ, երեք մանրուք տղաքնե... հանդիպեցան, երեք լակոտներու. խումբին ամէնէն փոքրը մէկ բռունցքը խոտին մէջ եւ միւսը կրցածին չափ բարձրացնելով իր բոլոր ուժով կը պոռար կուլար. եւ կը սպառնար ամէնէն մեծին։ Մինչդեռ աղջնակը, գաճաճին քոյրը, եղբայրը վերցնելով անուշ բառեր կ'ըսէր անոր, եւ աչքերեւ գերադասութեան կերպարանք առած, յարձակողը հեռու կը պահէր։

Այս պզտիկ տեսարանը հաճելի երեւցաւ Կոստիի եւ ապահովցուց զայն։ Գիւղի մը մէջ ուր տղաքը ազատօրէն կը վիճէին, կարելի էր ինքզինքը ցոյց տալ։

Երկու ճամբորդները շուտով մտերմացան երեք մանուկներուն հետ, որոնք նոր լեզու եղած ըլլալով, հազիւ թէ Նրբամիտ Կոստին կրնար ըմբռնել անոնց միտքը։ Խնդրեց անոնցմէ որ իր հօրը բարեկամին, Սթավրոս Մուրտուրիսի տունը ցոյց տան իրենց, ու տղաքը, ինչպէս որ այդ հանդիսաւոր պարագան կը պահանջէր, շաղակրատելով եւ շարժտկելով ցոյց տուին։ Միւս կողմէ հասկցուցին անոնց թէ, այդ օրը Սթավրոս, տունը չէր, թէ քաղաք էր գացեր, եւ սակայն անոր աղջիկը, աղ՚իւ Նինէթը տունն էր եւ անպայման իրենց անուշեղէն պիտի տար։ Հետզհետէ քաջալերուած, երկու տղաքը Սթավրոսի տունը ուղղուեցան ուրեմն. Կոստի, որոշած էր հոն հասնելէ վերջ այլեւս չշարժիլ։

Կոստիի հոտառութիւնը զայն չէր խաբած բնաւ։ Սթավրոսի տան մէջ ապահով էր։ Ոչ թէ անոր համար որ այդ անձին երեւոյթը ընդհանուր առմամբ հաճելի էր իրեն։ Իր խոնարհած արտեւանունքէն եւ թաղամած աչքերէն անթեսանելի կեղծաւորութիւն մը կը ծորէր։ Բայց Սթավրոս իբր խելացի եւ զգաստ մարդ մը ճանչցուած էր։ Եւ զգաստութիւնը, Յունաստանի մէջ, մարդուն տրուած գերագոյն գովասանքն է։ Ինչ որ Սթավրոսի ամէնէն աւելի վստահելի հիւրընկալի հանգամանք կուտար, այն էր որ Թուրքերուն հետ սերտ բարեկամութիւն կը մշակէր։ Ատիկա իր խելացութեան եւ խոհեմութեան մասը կը կազմէր։ Միշտ այն կարծիքը ունեցած էր թէ Յոյները—այսպէս կը կոչէր իր հայրենակիցները, որպէս թէ ինքը անոնց չպատկանէր— կը չափազանցէին Թուրքերուն դէմ գանգատներով։ Անգլիական թերթի մը թղթակցին պէս խօսէր։

— Թուրքերը, կը հաստատէր ան, պատուական մարդեր են, խնդիրը անոնց հետ վարուիլ գիտնալուն մէջն է։ Քիչ մը խոնարհութիւն պէտք է, քիչ մըն ալ տեղին համեմատ «պախշիշ»։

Գրեթէ կը փնտռէր այն օրերը, ուր Թեսալիա Թուրքերուն ձեռքն էր, կ'ըսէր թէ այն ատենը քաղաքացիները նուազ կ'աղմկէին եւ թէ հասարակ ժողովուրդը աւելի յարգանք ցոյց կուտար հարուստներուն հանդէպ։ Գրաւումէն տասը տարի վերջ շատ մը Թեսալացիներ տակաւին այդ կարծիքն ունէին։ Սթավրոս, ամէն բանի մէջ, Պոլսեցի Յոյներուն կարծիքը կը յայտնէր։ Ստոյգ է որ, այս վերջինները Թուրքերուն ծառայելով հանդերձ, կարելի եղածին չափ օգնեցին իրենց հայրենակիցներուն։ Միւս կողմէ, ճիշտ է թէ կառավարութիւն չունենալով յայտարարելու պատերազմ չունեցան, եւ իրենք խաղաղօրէն ապրելով, Աթէնացիները կ'այպանէին, ինչպէս կ'ընէր Սթավրոս։ Աս ալ ճիշտ է որ եթէ Պոլսեցի Յոյները ամէն հինգ տարին անգամ մը փոքր ապստամբութիւն մը հանած ըլլային, այսօր, Արեւելեան խնդիրը ի նպաստ իրենց լուծուած պիտի ըլլար։ Որովհետեւ Պոլիսը անոր միայն պիտի ըլլայ, որ զայն պիտի առնէ։

Սթավրոս, Նախանձով կ'ըսէր թէ, օսմանցի Յոյները սուլթանին պաշտօնական շնորհաւորութիւնները պիտի ստանային, վերջին դէպքերու առթիւ իրենց ցոյց տուած հաւատարմութեան համար։ Ըսել իք չկար, այս մարդուկը Թուրքերը կը սիրէր։ Միայն թէ այդ սէրը իր ընտանիքին մէջ չէր բաժնուած. իր զաւակը, Էլի, պատերազմած էր անոնց դէմ, ու տակաւին Լարիսա կը գտնուէր։

ՆՇԱՆԱԾԸ

Ատիկա Սթավրոսի տկարկէտն էր։ Իր տղին այդ փախուստը կը պարսաւէր։ Մինդեռ, երիտասարդ Էլի, Յոյն ըլլալով իր պարտականութիւնը միայն կատարած էր։ Բայց ծերուկ Սթավրոսը ինքզինքը նուաստացած կը զգար. կը վախնար որ այդպէսով պատասխանատուութիւն մը ստանձնած եւ ուղղակի բաժին մը ունեցած կ'ըլլայ, Յոյներուն իր Թուրք բարեկամներուն դէմ բացած այդ ոճրապարտ յիմարութեան մէջ։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

սկիզբները գոնէ ի վերջոյ անկարելի է որ խուսափի Թուրքերու դէմ թշնամութենէ։ Կը կարծէինք որ Վէնիզէլոս իր փորձերը աւարտելով անկիւն մը քաշուած է։ Բայց ինչպէս «Թայմզ» կ'ըսէ, այս քաղաքականութիւնը վերակենդանացաւ։ Ահա այս քաղաքականութիւնն է որ Թուրքեւհելլէն բնականոն բանակցութիւններն ու յարաբերութիւնները պիտի խանգարէ։ Կը հասկցուի որ Յունաստան չէ զղջացած Վէնիզէլոսեան քաղաքականութեան պատիժէն։ Ասիկա Յունաստանի համար նոր փորձանքներ կը պատրաստէ»։

ՊԱՅՔԱՐԸ ՍՈՎԻՆ ԴԷՄ

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ Գոնիայի կառավարականպաշտօնատան մէջ ընդունած է սովահար շրջաններու գայմագամներն ու կառավարական պաշտօնեաները, որոնց հետ խորհրդակցութիւն կատարած է։ Գայմագամներէ եւ քաղաքային քննիչներէ բաղկացեալ երկու խումբ նահանգին զանազան կողմերը ղրկուած են։ Սուլթանիյէ, Էրէյլի եւ Գարաման կարգ մը գիւղերուն մէջ ալ սովը զգալի է։

Կարմիր Մահիկը 3000 ոսկի նպաստ ղրկեց։ Հանրօգուտ շինութեանց գործավարը հաղորդած է որ սովի ենթակայ շրջանակներու 3000 գիւղացիները 80էն 120 ղրուշ օրականով Քէօթահիա-Թաւշանճըլ գծին վրայ իբր գործաւոր պիտի աշխատցնէ։ Էսկիշէհիրէն կը հեռագրեն թէ հոն ալ երաշտութիւն կայ՝ մասնաւորապէս դաշտային գիւղերու մէջ։ Հունձքը անցեալ տարուանէն մէկ երրորդ պակաս է։ Էնկիւրիի կուսակալն ալ նահանգին մէջ քննական պտոյտի ելած է։ Այդ կողմերն ալ արմտիքի զգալի նեղութիւն ըլլալով միջոցներ ձեռք կ'առնուին։ Անատոլու-Պաղտատ երկաթուղիի ընկերութիւնը փոխադրութեան վարձք չառնելու պայմանաւ 100,000 ոսկիի ալիւր գնած է եւ կուսակալութենէն ուզած է տեղեկանալ թէ ո՛ր կայարանները պատշաճ կը դատուի հանել այս ալիւրները։

Հայ շօֆէօրի մը խաչագործութիւնը

Վիշիէն կը հեռագրեն 6 Յուլիս Թուականով.— Քոլոմպիացի փաստաբանի մը կինը՝ Տիկին Հիլս վերջերս Ֆրանսա գալով, հաստատուեցաւ Նիս, Շէյքսփիրի պողոտային վրայ եւ ինքնաշարժ մը գնեց։ Երկու օր առաջ Վիշի եկաւ ինքնաշարժի վարիչին հետ, որ Կիրակոսեան անունով Հայ մըն էր։

Այսօր կէսօրէ վերջ, Տիկ. Հիլս ուզեց ինքնաշարժով պտոյտ մը կատարել դէպի Մոնթանեը Վէրթ։ Սակայն ճամբան վէճ մը ծագեցաւ իրեն և Կիրակոսեանի միջեւ։ Այս վերջինը կը պնդէր թէ ինքնաշարժը իրեն կը պատկանի։ Պտոյտէ վերադարձին, վէճը աւելի եւս սաստկացաւ, ու շօֆէօրը կատղած՝ բացաւ ինքնաշարժին դռնակը եւ ճամբուն վրայ նետեց Տիկին Հիլսը, որ հակառակ իր ստացած վէրքերուն, յաջողեցաւ քալելով հասնիլ Վիշի։ Հոն տեսաւ որ շօֆէօրը իր ձեռքի պայուսակներէն մէկուն մէջէն դրամ առնելով, ճամբան կը շարունակէ։ Կիրակոսեան պոռաց անոր թէ Նիս կը վերադառնայ եւ կառքին հետ միասին անհետացաւ։

Տիկին Հիլս իր արկածը պատմեց Վիշիի ոստիկանապետ Ալֆոնսիի։ Տեղեկութիւն տրուեցաւ Նիսի ոստիկանութեան՝ հայ երիտասարդը ձերբակալելու համար։

Դամասկոսի հրդեհին վնասները

Անցած շաբաթ գրեցինք թէ հրդեհ մը մեծ աւերներ գործեց Դամասկոսի մէջ։ Հրդեհը ծագած էր «Նասր» սինէմայէն եւ արագօրէն տարածուած դէպի Սանճաքտար մզկիթը, սպառնալով Համիտիէ շուկային։

Ինչպէս կը կարծուի թէ Միջագետքէն եւ Պարսկաստանէն եկած բազմաթիւ իսլամներ որ Գուրպան Պայրամի առթիւ Մեքքէէն վերադարձած եւ Դամասկոսի պանդոկները իջած էին, յանկարծակիի գալով այրած են հրդեհին մէջ։ Սանճագտար շուկան՝ մինչեւ Համիտիյէի շուկային սկսած տեղը՝ երկու կողմի խանութներով եւ ետեւի կողմի տուներով միասին ամբողջովին այրած ու փճացած է։ Վնասը կէս միլիոն ոսկի ոսկեդրամ կ'ենթադրուի։ Այրած եւ փճացած են հարիւրաւոր տուներ, 9 մեծ վաճառատուն, 10 լումայափոխ, 4 անուշավաճառի խանութ, 4 դեղարան, «Էլ Մուգթէպէս» եւ «Լիսան էլ Ահրար» թերթերու խմբագրատունները, 9 մեծ պանդոկ, 6 մեծ ճաշարան, երկու մզկիթ, բաղնիք մը եւ առողջապահական ու էվգաֆի պաշտօնատունները, ամէնքն ալ իրենց մէջի բոլոր կարասիներով միասին։

Դոնեցի դատավարութեան շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Մոսկուայի գերագոյն ատեանը տուաւ իր վճիռը Դոնեցի ամբաստանեալներուն մասին՝ մահուան դատապարտելով 11 հոգի։ Ասկէ զատ 34 ամբաստանեալներ 1—10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։ Ասոնց մէջ են Ռաբինովիչ. որ վեց տարի եւ Կուզմա՝ որ երեք տարի պիտի բանտարկուին։ Ուրիշ չորս հոգիի բանտարկութեան պատիժը յետաձգուած է։ Ասոնց մէջ է գերման Պատշթիպէր։ Ազատ արձակուեցան չորս ամբաստանեալներ, որոնց մէջ են գերման Օթթօ եւ Մէյէր։

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ 11 մահապարտներէն վեցը անպայման պիտի գնդակահարուին. միւս հինգին պատիժը երկարատեւ բերդարգելութեան պիտի վերածուի։ Մահապարտներէն մէկը, վճիռը լսելուն ջղային նոպա մը ունեցաւ եւ մարեցաւ։ Պերլինի մէջ լաւ տպաւորութիւն առաջ բերաւ գերման ամբաստանեալներու ազատ արձակումը։

Լունտպորկ ազատուած

Շուէտացի օդանաւորդ Լունտպորկ, որ զօր. Նոպիլէն ազատելէ վերջ Վիյլիէրիի խմբակին մօտ մնացած էր, առջի օր ազատուեցաւ իր ընկերներէն շուէտացի օդանաւորդ Շիպէրկի կողմէ։ Լունտպորկ ազատուեցաւ առաջին անգամ, որպէսզի կարելի ըլլայ օգտուիլ իր փորձառութենէն։ Յոյս կայ որ Վիյլիէրիի խմբակին վեց անդամներն ալ հետզհետէ պիտի ազատուին։

Տակաւին 20 գիտնականներ եւ օդանաւորդներ կան ազատուելիք, որոնք կը պատկանին հինգ տարբեր ազգերու՝ 12 Իտալացի, 4 Ֆրանսացի, 2 Նորվէկիացի, 1 Շուէտացի, 1 Չեխոսլովաք։

∴ Գերմանական մեծ շոգենաւ մը՝ «Բաթթարօ» երէկ առաւօտ Համպուրկէն ճամբայ ելաւ դէ'պի բեւեռ՝ Ամունտսէնն ու Կիլպօն փնտռելու համար։ Բոլոր ծախքերը պիտի հոգայ գերման կառավարութիւնը։ Արշաւախումբին վարիչն է յայտնի օդանաւորդ Ռուտէ. շոգենաւին մէջ է նաեւ Րիխթըր, որ շատ լաւ ծանօթ է բեւեռային շրջաններուն։ «Բաթթարօ» իր հետ ունի չորս օդանաւ, երկու մեծ եւ երկու պզտիկ։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԵԿՈՅ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Յ. Դ. «ՊԷԼՎԻԼ»Ի, «ԵՌԱԳՈՅՆ» ԵՒ «ՎՌԱՄԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Նուագ, հայկական եւ գեղջկական պարեր, արտասանութիւն, դաշտային խաղեր եւայլն։

Հասարակութեան հանգստութիւնը ապահովելու եւ աւելորդ ծանրաբեռնումներու տեղի չտալու համար, դաշտին վրայ խնամուած եւ ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով։ Պաղ գինի, գարեջուր եւ լիմոնատ, պտուղներ, հաց եւայլն։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Թրամուէյներ՝ Թիւ 2, 16, 18, 25, 75, Լուվրէն, Մատըլէնին, Շաթըլէէն, Սէն Միշիլիսէն, Բուրպըրվուայէն, Անիէռ-Պուա Քոլոմպէն, Փորթ տ'Օթէօյլէն, Փորթ տը Սէն Քլուէն), մինչեւ Թէրմինիւս։ Շոգենաւ՝ բոլոր նաւամատոյցներէն, մինչեւ Սէն Քլու գիւղը։ Եռագոյն ժապաւէն կրող ընկերներ ժողովուրդը պիտի առաջնորդեն զբօսավայր, ժամը 10էն մինչեւ 3։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ

Այս գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՔԱՂԱՔՍ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԾ

ՅԱՅՏՆԻ ԹԱՌԻՍՏ ԺՕՐԺԻԿ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ՝ Տիկ. Իտա Արզի եւ Պ. Ն. Ղուկասեանի Տիկին Ժէնիա Շահ-Պարոնի, Պ. Պ. Նավօեանի և Վլատիմիրօֆի։

Կ'երգուին եւ կը նուագուին Արեւելեան, եւրոպական եւ հայկական ընտիր կտորներ։

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 15, 10 եւ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Փարիզահայ Տրամաթիքի ղեկավար Պ. Տրդատ Նշանեան եւ իր խումբը ինչպէս նաեւ ընկերներն ու համակիրները կը ծանուցանեն իրենց ընկերոջ

ԽՈՐԷՆ ԳԱԼԻԿԵԱՆԻ

(ԴԵՐԱՍԱՆ)

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Hôtel Dieuի հիւանդանոցը, երիտասարդ տարիքի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին,15 Jean Goujon, հայոց եկեղեցիին մէջ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հ. Յ. Դ.

Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ այսօր Կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Տեսինի Վիշապ խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10.30ին Café de la Paixի մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Կը խօսի՝ Ընկ. Ղ. Հ.։

«ՅԱՐԴԳՈՂ»Ի ԹԵՐԹԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Յարդգողի ընդհ. ժողովը նկատի ունենալով տպագրական կարգ մը անակնկալներ, որոշեց ժամանակաւորապէս յետաձգել թերթի հրատարակութիւնը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Նորավարժ Մարզ. Միութիւն.— Ձեր Շաբաթ օրուան հանդէսին ազդը ստացանք Շաբաթ առտու։

Լիոն, Օ. Ֆ.— 35։

Փարիզ, Մ. Ղ.— 35։

Փարիզ, Փրոֆ. Ա.— 145։

Տեսին, Հայր.— 140։ Սկսանք ղրկել Օր. Մ. Ա.ի եւ Գ. Փ. թերթերը։

Քլամառ, Ժ. Ա.— 35։

Պէլփու, Ե. Ե.— 37։

Տեսին, Յ. Ա.— 35։ Սկսանք ղրկել։

Փոն տը Շերիւի, Ս. Պ.— 5։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շլ.	40շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ.	10տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒԼԻՍ 1928

10 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 695 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՇՈՒԱ՛Ռ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

Տարիներէ ի վեր, անլուր ողբերգութեամբ մը, եւ իրարու ետեւէ, կ'իյնան Մակեդոնիոյ Յեղափոխական կազմակերպութեան գլուխները:

Թոտոր Ալեքսանդրովէն յետոյ, ահա զօր. Փրոթոկէրոֆը: Մէկը՝ լերան վրայ խողխողուած իր ընկերներուն կողմէ, միւսը՝ ընդականար Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, — յայտնի չէ որո՞ւ հրդումով:

Երբ Ալեքսանդրով սպաննուեցաւ, անոր հաւատարիմները, ազգայնական Մակեդոնացիները անխնայ կոտորեցին դաւադիրներուն կուսակիցները, առանց նայելու ո՛չ անցեալին, ոչ ապագային: Իրենք, Մակեդոնացիները մինչեւ քառասուն կը հաշուէին իրարու ետեւէ փռուած դիակները:

Այնուհետեւ, ահաբեկումները շարունակուեցան Սոֆիայի եւ արտասահմանի մէջ, մէկ եւ միւս կողմէն: Սպաննուեցաւ Փրոֆ. Միլէֆ, բարձր մտաւորական մը, որ Ուաշինկդըն պիտի երթար իբրեւ դեսպան. Դիմով, հին հայդուկ մը, որ դաւանանք փոխած էր, խորհրդային ուղղութիւնը պաշտպանելով. Զաուլէֆ, (Միլան), որ Թոտոր Ալէքսանդրոֆի սպանութեան կազմակերպիչը կը համարուէր, հռչակաւոր Փանիցան որ կը հետապնդուէր տարիներէ ի վեր եւ Վիեննայի մէջ ինկաւ յեղափոխական կնոջ մը գնդակէն, եւն.:

Մասնաւորապէս՝ 1923էն ի վեր, կը գլխատուի ոչ միայն Մակեդոնական կազմակերպութիւնը, այլ եւ ընդհանրապէս պուլկար մտաւորականութիւնը:

Իսկապէս, դժուար է համրել վերջին հինգ տարուան մէջ ինկած դէմքերը, բոլորն ալ զոհեր՝ եղբայրասպան գնդակի, քաղաքական եւ կուսակցական կիրքի:

Տակաւին չենք հաշուեր Նախկին վարչապետ Սթամպուլիսքիի կուսակիցներուն (հողագործական) և համայնավարներուն եւ ներկայ կառավարութեան կողմնակիցներուն միջեւ ծագած ընդհարումնե,ն ու եղբայրասպանութիւնները, որոնք իրենց նմանը չունին ժամանակակից պատմութեան մէջ, բացառութիւն համարելով խորհրդային աշխարհը:

Ո՞վ է սպաննած Մակեդոնացիներուն եւ նոյն իսկ շատ մը Պուլկարներու երէկուան կուռքը: Եւ ինչո՞ւ սպաննած է:

Դժուար է ճիշտ պատասխան տալ այս հարցումին: Օրուան լուրերէն այնպէս կը հետեւի թէ դարձեալ ներսէն է դաւադրութիւնը:

«Թայմզ»ի թղթակիցը, որ շատ իրազեկ է եւ 1923ին անձամբ այցելած էր Մակեդոնական արծիւի բոյները, կը պատմէ թէ Փրոթոկէրոֆ աչքէ ինկած էր եւ անցեալ ձմրան հազիւ ազատեցաւ մահափորձէ մը:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական խմբագիրը, նոյնպէս իրազեկ արեւելեան գործերու, դիւանագիտական մանուածապատ խաղեր կը պատմէ, որոնց եթէ հաւատանք, Մակեդոնացի Անդրանիկը զոհն է արտաքին մրցակցութեան (այդպէս էր եւ նախորդը, Թոտոր Ալէքսանդրոֆ):

— «Փրոթոկորէֆի սպանութիւնը մասնաւոր շահեկանութիւն մը ունի այն փորձերուն որ կատարուեցան վերջերս, Պելկրատի եւ Սոֆիայի մէջ, բարեկամութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքելու համար: Պուլկարեւսերպ դաշինքի մը գաղափարը յղացած էր Սոֆիայի ֆրանսական դիւանագիտութիւնը, ձախողեցնելու համար պուլկարեւթուրք դաշինքի մը բանակցութիւնները, որոնց հեղադրողն է Իտալիա: Ուրիշ խօսքով, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ գերակշռութեան պայքարը Պալքաններու մէջ, նոր շրջան մը մտած էր... Միւս կողմէ, այն թեթեւ ինքնավարութիւնը որ պիտի տրուէր Սերպիական Մակեդոնիոյ, երբեք չպիտի գոհացնէր Փրոթոկորէֆի վարած Մակեդոնական կազմակերպութիւնը»:

Ինչպէս կը տեսնէք, շատ մութ է պատմութիւնը, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ խմբագրութեամբ:

Տակաւին օտար սեղանաւորներու պատմութիւն մըն ալ կայ, ինչպէս ամէն գործի մէջ:

Լոնտոնի քաղքենի օրկանը իր խորհրդածութիւնները շարունակելով, գիտել կուտայ թէ բրիտանացի այն դրամատէրերը որ դրամ տուած են կամ պիտի տան Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ, «կողմնակից են երկու պետութիւններուն հաշտութեան, դաշնագրով մը կամ ուրիշ ո՛ր եւ է միջոցով»:

Այսպէս կամ այնպէս, նորէն արիւնը կը հոսի Մակեդոնիոյ լուխէն եւ անոր գլխուն, շնորհիւ միջազգային քաղաքական եւ սեղանաւորական խաղերու: Եւ դեռ պէտք է սպասել փոխադարձ վրէժներու...

Թշուա՛ռ Մակեդոնիա, որ անլուր կատաղութեամբ լեցուած, մինչեւ վերջ կը կրծէ ինքզինքը, իրարու ետեւէ կը կորսնցնէ իր մտաւորական եւ ռազմական ուժերը, եւ կը տարուբերի զանազան հոսանքներու միջեւ, — անկախութիւն, ինքնավարութիւն, դաշնակցային կազմ:

Ճիշտ այստեղ ալ՝ իր թուլութեան արմատը: Ներքին որդը, որ բոյն դրած էր 1906—1908ին եւ զարգացաւ 1912ին, փոխանակ մեղմանալու, աւելի թունաւորուեր է այսօր:

Իսկ այս պարագան ամէնէն առաջ բուն դատին կը վնասէ:

Երբ յեղափոխական վարիչներ իրար կոտորելով կը զբաղին, ո՛չ երկիրն է որ ժամ առաջ կ'ազատի, ոչ ալ հալածական ժողովուրդը աւելի ազատ կը շնչէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐԻՆ ԴԱՍԸ

Ազդարար խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Եգիպտոսի եւ Պաղտատի ազգային վէճերուն լուծումը՝ օտարներու ձեռքով, կը գրէ (3 յուլիս).

— «Այս կարգէն է «եկուորի-տեղացիի» խնդիրը, որ քար գայթակղութեան դարձած է շատ մը գաղութներու մէջ: Կոթնած պարզապէս իր հնութեան, բնիկ Հայը «այլազգ» կը նկատէ եկուորը, եւ հետեւաբար անարժան ու եւ է իրաւունքի: Իր սեփականութիւնն է դպրոցը, եկեղեցին, հոգաբարձութիւնը եւյլն.: Գաղթականը կրնայ ըլլալ թուով անհամեմատ շատ, խելքով՝ աւելի հարուստ, եռանդուն եւ աշխատելու տրամադիր: Բայց չի կրնար ու եւ է ձայն ունենալ հանրային գործերու տնօրինութեան մէջ: Միակ շնորհը այն է որ, կրնայ դրամով դպրոց դնել իր զաւակը, եւ մոմ գնելով աղօթելու երթալ եկեղեցի:

Խոստովանինք որ այս այլանդակութիւնը չկայ ուրիշ տեղ, անգամ սախական բարքերով թրծուած ժողովուրդներու մօտ: Եւ օտարները ապշած կը մնան, երբ մեր մէջ ականատես կ'ըլլան նման երեւոյթներու:

Ապացոյց՝ եգիպտահայ տագնապը, երբ հարկ եղաւ որ օտարը համերաշխութեան քարոզ կարդայ մեր «քարոզիչ»ներուն, եւ օրէնքի տարրական գիտելիք սորվեցնէ «օրէնսգէտ»ներուն:

Ապացոյց՝ դարձեալ, Պաղտատի դատարանին վճիռը, իր խարանիչ պարունակութեամբ: Բազմահազար գաղթականներ տարիներէ ի վեր կը ճռան թէ իրենք ալ «ազգ» են, եւ գոնէ քանի մը ձայնի իրաւունք ունին հանրային գործերու մէջ: Բայց չկրցան խօսք հասկցնել փոքրաթիւ խմբակի մը, որ կ'ուզէ իր ձեռքին մէջ ամփոփուած պահել ամէն բան, — Առաջնորդարան, դպրոց, եկեղեցի եւյլն.:

Եւ ահա օտար դատաւորները, որոնցմէ խնդրուած էր իբր ըմբոստ պատժել 9 եկուոր հայրենակիցներ (երկուքը՝ բժիշկ), կուգան շառաչուն ապտակ մը իջեցնել մեր գիտսիկներու երեսին, յայտարարելով.

«Այս ամբաստանեալները ՀԱՅ են եւ օրթոտոքս համայնքին կը պատկանին, եւ բոլորն ալ ՆԱԽԿԻՆ գաղթականներ են, որոնք տեղացի օրթոտոքս Հայերուն հետ կը մասնակցին եկեղեցական ծէսերուն, որովհետեւ միեւնոյն դաւանանքին կը պատկանին, եւ խնդրոյ առարկայ եկեղեցին ալ ԱՌԱՆՑ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ԹԷ՛ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԹԷ՛ ՄԻԻՍՆԵՐՈՒՆ»:

Հապա յաջորդ հատուածնե՞րը: Արաբ օրէնսդիրները չենք շնորհք կանոնական դաս մը կուտան, յօդուած առ յօդուած վերլուծելով Ազգ. Սահմանադրութիւնը, եւ միեւնոյնատեն քարեր նետելով: «Բացայայտ է, որ եկեղեցիի մատակարարութիւնը կախուած է Գաւառ. Ժողովէն, որուն անդամները կ'ընտրուին ՏԵՂԱՑԻ ԹԷ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ամբողջ համայնքին կողմէ: Եւ ասոր հաստատուն ապացոյցը այն է որ, նախորդ Գաւառականը իր մէջ ունէր հինգ գաղթական անդամ»:

ԻՏԱԼԱՑԻ նախարարներ Վոլփի (ելմտական) եւ Ֆէտէլէ (կրթական) հրաժարեցան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՄԸ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայէն 8 յուլիս թուականով կը հեռագրեն *Թայմզի*.—

Ոստիկանութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ երէկ գիշեր Սոֆիայի մէկ փողոցին մէջ սպաննուեցաւ Մակեդոնական կազմակերպութեան պետ զօրավար Փրոթոկէրով: Սպանիչներն էին երեք անծանօթներ, որոնք ատրճանակով գետին փռեցին զօրավարը եւ սպաննեցին անոր թիկնապահը, ու մթութենէն օգտուելով փախան: Զօրավարը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր քիչ յետոյ մեռաւ իր ստացած վէրքերէն:

Սպանութեան լուրը այս առաւօտ տարածուեցաւ Սոֆիայի մէջ, ուր մեծ զարմանք եւ զայրոյթ առաջ բերաւ:

Փրոթոկէրով Մակեդոնիոյ յեղափոխական կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամ էր: Վերջերս քաշուած էր կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէէն, որուն վարիչներէն ոմանք արդէն կ'աշխատէին դուրս ձգել զինքը: Անցած ձմեռ մահափորձ մը կատարուեցաւ իրեն դէմ, սակայն թեթեւ վէրք մը միայն ստացաւ:

Մեծ Պատերազմին, Պուլկարիոյ մասնակցութենէն առաջ, Փրոթոկէրով կազմակերպած էր Մակեդոնական 2րդ զօրաբաժինը, որ պիտի գործէր Ֆրանսացիներուն դէմ, Քրիվոլաքէն մինչեւ հելլէն սահմանագլուխ: Յետոյ հրամանատարութիւնը վարեց 3րդ զօրաբաժնին: Աւելի վերջ, Մակեդոնիոյ կառավարիչին օգնական նշանակուեցաւ: 1918 Սեպտեմբեր 29-30ի վճռական ճակատամարտին, երբ պուլկար բանակը քայքայուեցաւ եւ ճակատէն փախչողները կը պատրաստուէին Սոֆիայի վրայ յարձակիլ, մայրաքաղաքին հրամանատար անուանուեցաւ եւ յաջողեցաւ կարգը պահել:

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ ընտրական դրութեան մասին Վէնիզէլոսի եւ Քոնտուրիոթիսի միջեւ վէճը կը շարունակուի: Վէնիզէլոս կը պնդէ փոխելու մասին: Իսկ հանրապետութեան Նախագահը անդրդուելի կը մնայ: Այն պարագային, ուր այս վերջինը մերժէ հրամանագիրով մը փոխել ընտրական դրութիւնը, Վէնիզէլոսի դահլիճը պիտի հրաժարի: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ հանրապետութեան Նախագահը ինք հրաժարի, մէկ կողմէ կառավարութեան գործը չխանգարելու, միւս կողմէ Սահմանադրութեան հակառակ չգործելու համար:

Ընդդիմադիր թերթերը կը շարունակեն իրենց յարձակումը Վէնիզէլոսի դէմ:

Թուրք-պարսիկ վէճը

Հակառակ այն լաւատես լուրերուն թէ թուրքեւպարսիկ վէճը կարգադրուած է, Պոլիսէն կը հաղորդեն թէ ընդհատուած են արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ պարսիկ դեսպան Ֆիրուզի խանի միջեւ տեղի ունեցած բանակցութիւնները, որովհետեւ տարակարծութիւն ծագած է սահմանին վրայ գտնուող ռազմագիտական կէտի մը մասին, զոր կը պահանջեն երկու կողմերն ալ: Դեսպան Ֆիրուզի խան այդ մասին թղթակցութեան մէջ է իր կառավարութեան հետ:

Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երբ արտաքին գործավարը վերադառնայ Եւրոպայէն: Մինչ այդ կ'ենթադրուի թէ Ֆիրուզի խան հարկ եղած հրահանգները ստացած կ'ըլլայ իր կառավարութենէն:

Բոլշեւիկ գանձապահ մը եւս

«Րատիօ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Խորհրդային Ռուսիոյ Էնկիւրիի առեւտրական ներկայացուցիչ Իպրահիմոֆ արտասահման փախած է, հաստատութեան գործառնութեանց մէջ հարիւր հազար ոսկիի գողութիւն գործելէ վերջ:

Արտասահման փախած են նաեւ յիշեալ հաստատութեան կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնեաները, որոնք Մոսկուա հրաւիրուած էին:

Պայքար սովին դէմ

Երաշտութեան իբր գլխաւոր պատճառ ցոյց կը տրուի ծառերու չգոյութիւնը աղէտահար շրջաններուն մէջ: Գոնիայի «Պապալըգ» թերթին համաձայն, այս պակասը ներկայիս աւելի շեշտուած է, որովհետեւ գիւղացիները մեծաքանակ ծառ կտրած են վերջին տարիներուն ընթացքին: Թուրք թերթը կը գանգատի որ գիւղացիութիւնը կարեւորութիւն չի տար ծառամշակութեան, հակառակ անոր որ Գոնիայի Թաղապետութիւնը հարիւր հազարաւոր ընձիւղներ կը հասցնէ ամէն տարի, գիւղացիներուն բաժնելու համար:

Ներքին գործավարը, որուն կ'ընկերանան շրջաններու երեսփոխանները, Խալքի քննիչներ, երկրագործական պաշտօնատարներ, սովահար գիւղերը կ'այցելէ եւ խօսակցութիւններ կ'ունենայ հողագործներու հետ, անոնց կարիքներուն շուրջ:

Որոշուած է բաւարար չափով սերմացու բաժնել գիւղացիներուն:

Լեօվենշթայն ինչպէս մեռա՞ծ է

Պելճիքացի միլիառատէրին խորհրդաւոր մահուան մասին ո՛չ հանրային կարծիքը եւ ոչ ալ դատական իշխանութիւնները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԻՒԾԱԽՏԸ ԿԸ ՔԱՆԴԷ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ

Երէկ ալ երիտասարդ մը յանձնեցին սեւ հողին:

Փարիզի մէջ շաբաթ չանցնիր, որ հայ ընտանիք մը սուգի չմտնուի, վաղաժամ մահ մը ողբալու համար:

Հիւծախտը խնայել չի գիտեր: Մահացու մանրէն բոյն կը դնէ մանաւանդ կեանքին նոր ժպտող պատանիներու եւ ապագային յուսալից նայող կենսունակ երիտասարդներու կուրծքին տակ:

Ու անգամ մը որ հոն տեղաւորուի, ազատում չկայ այլեւս: Ջիղը ծիւրելէ ու մաշելէ վերջ, հրաժեշտ կուտայ կեանքին, շատ չանցած:

Մեծ պատերազմին, անապատին կիզիչ արեւին եւ Թուրք տասնապետներու մտրակին տակ երկաթուղի կը շինէր միայն Հայերէ բաղկացեալ *Ամէլէ թապուրու* մը: Հոն օրական 10—12 հայ կտրիճներ կը մեռնէին, անսուաղութենէ եւ տաժանակիր աշխատանքէ: Մարդիկը իրիկունը կը պառկէին իրենց վրանին տակ, յաջորդ առաւօտ այլեւս երբեք չարթննալու համար:

Թուրքերը այս ձեւով կը կոտորէին ջարդէն ու տարագրութենէն ազատուածները:

Այսօր կացութիւնը աւելի վարդագոյն չէ: 1923էն ի վեր Ֆրանսայի մէջ թաղուած երիտասարդները համրանք չունին:

Բարեկամ մը կը պատմէր թէ վերջին մէկ ամսուան մէջ իր ծանօթներէն հինգ հոգի հիւծախտէ մեռած են: Իսկ վարակուածները անհաշուելի են:

Բժիշկ մը հաշիւ ըրած է որ միայն Փարիզի մէջ հազարաւոր հայ թոքախտաւորներ կան:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ հայրենիքէ ու օջախէ զրկուած երիտասարդութիւնը՝ օրուան ապրուստը ճարելու համար ափ առած է գործարաններու դուռը: Արշալոյսին հետ կ'արթննայ, ու բան մը ուտելու ժամանակ չունեցած կը վազէ գործի: Յաճախ կատարած աշխատանքը վեր է իր ֆիզիքական ուժէն: Կէսօրէն վերջ կէս կուշտ կէս անօթի կը շարունակէ աշխատանքը, ու իրիկունը նոյնպէս կէս անօթի կը պառկի:

Որովհետեւ սնունդը, որ մարդուս կենսանիւթը կը հայթայթէ, զանց կ'առնուի շատ մը երիտասարդներու կողմէ:

Եւ որովհետեւ շատեր ալ կան որ ուտելիք հաց չունին:

Խնայեցէ՛ք ձեր հագուստէն, խնայեցէ՛ք ձեր թատրոնէն ու սինէմայէն, տանսինկէն ու սրճարանէն, բայց երբե՛ք մի խնայէք սնունդէն ու մաքուր օդէն: Ոճի՛ր է:

ՀՐԱՆՏ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՉԵԿԱՅԻ ՇԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 10ին Մոսկուա, Լուպիանքայի հրապարակին վրայ Կէփէուի շէնքին մէջ պայթած է ռումբ մը՝ քանդելով բոլոր պատուհանները եւ կարեւոր վնասներ պատճառելով: Այդ շէնքին մէջ է նաեւ բանտը, ուր կը մնան Դոնէցի դատին մահապարտները:

Լուպիանքայի հրապարակը երկար ատեն կարմիր պահակներու եւ բանուորներու հսկողութեան տակ մնաց. հետաքրքիրներուն թոյլ չէր տրուեր մօտենալու: Անտարակոյս զոհեր կան, որովհետեւ պայթումէն վերջ բազմաթիւ պարապ պատգարակաւոր կառքեր կանգ առին շէնքին առջեւ եւ բեռցուած մեկնեցան անկէ:

Գրաքննութիւնը արգիլած է թերթերուն այս մասին ոեւէ բան գրել: Ոմանք կը պնդեն թէ ռումբ պայթեցնողը Կէփէուն ինքն իսկ է՝ նպատակ ունենալով սարսափ պատճառել:

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XIV

Ինձ մնում է այժմ մի հարց էլ պարզաբանել՝ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի կողմից իմ դէմ յարուցած մեղադրանքների քննութեան սպասելու համար:

Իմ ընդդիմախօսները վրդովուած են —ուղղակի «չեն կարողանում ըմբռնել» —թէ ի՛նչպէս եմ ես համարձակւում հայ-վրացական հողային վէճերը վերարծարծել, երբ ինձ յայտնի պէտք է լինի, որ 1921ի Յունիս 10ին Հայաստանի, Վրաստանի, Ադրբէջանի եւ Լեռնականների հանրապետութեան ներկայացուցիչները հրապարակային յայտարարութեամբ պարտաւորութիւններ են ստանձնել իրենց միջի բոլոր վէճերը եւ, «առաջին հերթին սահմանային վէճերը» լուծել պարտադիր իրաւարքով (արբիտրաժ): «Բանից դուրս է գալիս —գրում է «Անկախ Վրաստանը»— որ Պ. Ջամալեանը դժգոհ է այդ վաւերագրից: Նա նկատում է այն իբրեւ մի քուրջի կտոր, կամ, թերեւս, իսպառ գոյութիւն չունեցող. այլապէս ի՞նչպէս կարող էր նա թոյլ տալ իրեն գրել սահմանային վէճերի մասին՝ առանց յիշատակելու այս կարեւոր պարագան»:

Այս եզրակացութիւնն այնքան է միամիտ եթէ չասեմ անմիտ, որ կարելի էր նրա մասին բնաւ չխօսել: Սակայն, որ եւ է անորոշութեան եւ թիւրիմացութեան տեղի չթողնելու համար, հարկ եմ նկատում ասել իմ ընդդիմախօսներին հետեւեալը.

Ինձ քաջ ծանօթ է Յունիս 10ի յայտարարութեան իւրաքանչիւր յօդուածը, իւրաքանչիւր տրամադրութիւնը: Եւ, ցորչափ նրա տակ մնում է Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցչի ստորագրութիւնը՝ ես իբրեւ այդ Հանրապետութեան օրինապահ քաղաքացիներից մէկը՝ ինձ համար պարտադիր եմ նկատում յիշեալ յայտարարութիւնը թէ՛ իր ամբողջութեան եւ թէ՛ մասերի մէջ:

Այս առթիւ թող ների ինձ փակագծի մէջ երկու յիշեցում եւ մի քանի հարցում անելու իմ ընդդիմախօսներին: Յունիս 10ի յայտարարութեան հատուած 4ի մէջ կարդում ենք.

«... Կովկասեան Հանրապետութիւնները պէտք է հեռու մնան միջազգային բնոյթ ունեցող ամէն մի յանձնառութիւնից, քայլից եւ համաձայնութիւնից, որ կարող է վնաս հասցնել ընդհանրապէս դաշնակցութեանը(*) կամ նրա՝ անդամներից մէկին...»

Նոյն յայտարարութեան հատուած 7ը, ճշտելուց յետոյ, որ Թուրքիայի հետ բարի դրացիական յարաբերութիւններ հաստատելու համար անհրաժեշտ է, որ Թուրքիան ճանաչի 1914ի ռուս-տաճկական սահմանագիծը՝ աւելացնում է.—

«Նկատի ունենալով ... որ Թուրքիայում հայկական հարցի մինչեւ այսօր անլոյծ մնալը գլխաւոր արգելքներից մէկն է հանդիսացել կովկասեան պետութիւնների մէջ միութիւն հաստատելուն, ի մեծ վնաս սրանց ակնյայտնի շահերին՝ այս պետութիւնների ներկայացուցիչները գտնում են, որ Թուրքիայի սահմաններում Թուրքիայի եւ Հայաստանի հողերի շուտափոյթ, արդար եւ նրանց փոխադարձ շահերին համապատասխան սահմանագծումը Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան եւ անդորրութեան երաշխիքներից մէկը կը դառնայ, եւ որ կովկասեան հանրապետութիւնների հաստատութիւնն ու կենսունակութիւնը մի խոշոր չափով կախուած պիտի լինի այս կարգադրութիւնից, որի գլուխ գալուն կովկասեան պետութիւնները պէտք է օժանդակեն իրենց ընդհանուր ջանքերով»:

(*) Խօսքը կովկասեան անկախ հանրապետութիւնների համար ծրագրուած միութեան մասին է:

Արդ, յիշո՞ւմ են իմ ընդդիմախօսները Յունիս 10ի յայտարարութեան այս յօդուածները, եւ եթէ այո՛՝ կարո՞ղ են նրանք վստահացնել, որ իրենք մինչեւ այժմս հեռու են մնացել ամէն մի «յանձնառութիւնից, քայլից եւ համաձայնութիւնից», որ կարող է վնաս հասցնել եթէ ոչ Կովկասեան Պետութիւնների Դաշնակցութեանն ընդհանրապէս, գէթ նրա անդամներից մէկին— օրինակ Հայաստանին: Այս հարցումին դրական պատասխան տալու դէպքում, մենք կը ցանկայինք, որ մասնաւորապէս «Պրոմեթէ»ի հրապարակագիրները պարզէին մեզ, թէ ի՛նչ առնչութեան մէջ է գտնւում նրա կազմակերպութիւնը Յունիս 10ի յայտարարութեան հետ, եւ թէ ի՛նչ չափով են նկատի առնել Կովկասեան Դաշնակցութեան բոլոր անդամների շահն ու վնասը՝ Պոլսում այդ կազմակերպութեան հիմքը դնելիս...

Այնուհետեւ՝ թո՛ղ բարի լինեն իմ ընդդիմախօսներն ասելու, թէ իրենց կողմից ի՛նչ օժանդակութիւն է տրուած հայկական խնդիրը Թիւրքիայում լուծելու կամ Թիւրքիայի հողերի վրայ Հայաստանի եւ Թիւրքիայի սահմանաբաժանումը կատարելու նպատակով: Նրանք գիտեն, որ 1921ի Յունիս 10ից յետոյ էլ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը Ազգերի Լիգայում եւ այլուրեք մի շարք քայլեր է կատարել Թիւրքահայ խնդիրը հրահրելու համար: Կարո՞ղ են իմ ընդդիմախօսներն ասել, թէ իրենք ե՞րբ եւ ի՞նչ չափով են միացրել իրենց ջանքերը, Դաշնակից Հանրապետութեան աշխատանքներին:

Այս հարցերը շատերին հռետորական կարող են թւալ, որովհետեւ նրանք պատասխանի չեն սպասում պատասխանուած լինելու համար: Բայց նրանք շատ կարեւոր են պարզելու համար, թէ իմ ընդդիմախօսները, որոնք Յունիս 10ի յայտարարութիւնը չեղեալ նկատելու կամ քուրջի կտոր համարելու մեղադրանքն են դնում իմ առաջ՝ իրենք ի՛նչ վերաբերմունք ունին դէպի այդ յայտարարութիւնը:

Գալով իմ դէմ յարուցած մեղադրանքին՝ դրա էութեանն անցնելուց առաջ կարեւոր եմ նկատում նորից մի մի յիշեցում եւ մի հարցում դնել «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրների առաջ:

Յունիս 10ի յայտարարութեան հատուած 9ի մէջ կովկասեան չորս հանրապետութիւններն ի միջի այլոց շեշտում են.

«... Որ 1919ին, 1920ին 1921ին Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի կողմից, զինուած ուժի միջոցով, այս հանրապետութիւնների հողերի բռնագրաւելը հանդիսանում է իբրեւ մի բացայայտ բռնութիւն նրանց իրաւունքների վրայ եւ աղբիւր պապագայ բարդութիւնների, և որ դիւանագիտական գործնէութեան բոլոր միջոցները պէտք է կիրառուեն՝ ամենաարագ կերպով վերջ տալու այս ապօրէն բռնագրաւումներին»:

Հակառակ այս յօդուածի բացորոշ տրամադրութեան՝ Վրաստանի ներկայացուցիչները տարիներից ի վեր ոչ միայն որեւէ քայլ չեն անում Թիւրքիայի կողմից կատարուած հողային բռնագրաւումների դէմ, այլ եւ ուծացել են մեզնից, որովհետեւ մենք շարունակ պնդում ենք այս բռնագրաւումներին օր առաջ վերջ տալու անհրաժեշտութեան վրայ:

Արդ, թո՛ղ իմ ընդդիմախօսները բարի լինեն պարզելու, թէ նրանք ի՛նչպէս են որակում Վրաստանի ներկայացուցիչների այս կեցւածքը՝ հանդէպ Յունիս 10ի յայտարարութեան: Ներկայ դէպքում ե՞ւս նրանք այն կարծիքին են, որ այդ յայտարարութիւնը քուրջի կտորի է վերածուած կամ մի կողմ նետուած, թէ՞ նրանք այդ կարծիքը պահում են այն դէպքերի համար միայն, երբ, իրենց տեսակէտով, մե՛նք ենք հանդիսանում Յունիս 10ի յայտարարութեան անտեսողները...

Թերեւս սա էլ հռետորական հարց է: Բայց բաւական է, որ «Պրոմեթէ»ի եւ «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները շիտակօրէն պատասխանեն սրան որպէսզի ընթերցողն իսկոյն տեսնի, որ ինչպէս կովկասեան կամ անդրկովկասեան ամէն մի ընդհանուր խնդրում, նոյնպէս եւ Յունիս 10ի յայտարարութեան խնդրում, նրանք երկու չափ, երկու կշիռ ունին. մէկը իրենց համար, իսկ միւսը հարեւանների համար:

Դառնանք նրանց վերջին մեղադրանքի էութեանը:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՎՐԻՊԱԿ.— Սոյն շարքի XIIրդ յօդուածում (տես «Յառաջ» թիւ 690 սպրդել են երկու կարեւոր սխալ: Երկրորդ սիւնակի 5րդ տողում տպուած է «փոխել», պէտք է լինէր *փակչել*: Յօդուածի վերջընթեր պարբերութեան մէջ երկու անգամ սխալմամբ տպագրուած է «ձեռնարկներն», պէտք է լինէր *յանորդներն*:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇԻՆԵԼ

(Ֆրանքի կայունացման առիթով)

Թուղթէն՝ դէպի ոսկի օրինական փոխանցումը կատարուող այս օրերուն, թերեւս միտքերու մէջ յուզուի անգամ մըն ալ այն չափէն աւելի հին բայց նոյնքան այժմէական այն հարցը թէ կարելի չէ՞ արդեօք արուեստական կերպով ոսկի պատրաստել:

Ինչպէ՛ս պիտի յեղաշրջուէր մարդկային կեանքը, որքա՛ն պիտի բարձրանար բարեկեցութեան եւ երջանկութեան մակարդակը. թերեւս մարդ՝ մարդու, ազգ՝ ազգի գայլ ըլլալու պէտք չպիտի ունենար, եթէ գտնուէր այն փիլիսոփայական քարը, որով հողը պիտի վերածուի ոսկիի:

Բայց արդեօք ցնո՞րք է երազը ալքիմիստներու, որոնք միջին դարէն մինչեւ մեր օրերը նիւթ նիւթի, ուժ ուժի կը խառնեն, ոսկի համադրելու համար, ինչպէս ցնորք մը եղած է յաւիտենական շարժում ստեղծելու կամ շրջանակը քառակուսիացնելու ցանցառ փորձերը:

Արդ, կ'արժէ անգամ մը անդրադառնալ թէ մեր ծանօթութիւններուն ներկայ սահմանին մէջ արդեօք հնարաւորութիւն մը կա՞յ պարզ տարրերը ոսկիի վերածելու:

Ամբողջ ԺԹ. դարու գիտական միտքը, Լավուազիէի գիւտերուն հմայքին տակ, կեցած էր տարրերու անփոփոխելիութեան վարկածին վրայ. այսինքն անքննադատելի իրողութիւն մը կը նկատուէր թէ երկաթը՝ երկաթ է, երկաթ պիտի մնայ եւ կարելի չէ անկէ ուրիշ ոեւէ տարր մը ստանալ. ու նոյն ըմբռնումը՝ բոլոր պարզ տարրերուն համար:

Բայց ահաւասիկ ռատիումի եւ միւս շողագործօն (radioactive) տարրերու գիւտէն վերջ նիւթի անայլայլութեան այդ դաւանանքը սկսած է սարսիլ. նոր փորձեր կուգան հաստատել որ որոշ տարրեր ընդունակ են քայքայուելու, ուրիշ տարրերու վերածուելու եւ նիւթէ նիւթ անջրպետը անանցանելի չէ. աստիճանաբար ուրեմն անգամ մը եւս իրաւունք կը ստանան հին ալքիմիստները, որոնք կը պնդեն թէ նիւթը մի է, զանազան պարզ տարրերը վերջի վերջոյ նոյն նիւթին կարելի է վերածել եւ միանգամայն տարրէ տարր փոխանցումները, փոխակերպումները հնարաւոր են. իրենց այս տեսութեան հաւատարիմ, ալքիմիստները մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն միջոցներ փնտռել պարզ տարրերէն եւ մետաղներէն ոսկի շինելու:

Արդի գիտութիւնը համաձայն է այդ հին գիտութեան նահապետներուն, առանց սակայն ծայրայեղ եզրակացութիւններու դիմելու արտորանքին:

Ըստ արդիական ըմբռնումներու, բոլոր պարզ տարրերու հիւլէները (atome) իրարմէ էութեամբ տարբեր չեն. անոնք ամէնքն ալ électrone բուսած ելեկտրական մասնիկներէն կազմուած են. տարրերու այլազանութիւնը կը վերագրուի պարզապէս այդ ելեկտրոն-մասնիկներու աւելի կամ պակաս թիւին եւ անոնց ներքին արագութիւններուն: (Ընթերցողը թող ների եթէ այս կէտի շուրջ կը խուսափինք մասնագիտական աւելի լայն լուսաբանութիւններէ. մեր նպատակը բացատրել է եւ ոչ թէ սորվեցնել):

Գիտունները պատճառներ ունին կարծելու, որ այդ ելեկտրոնները իրարու միացնող ուժը գերազանց համեմատութիւններու կը հասնի. ամէն մէկ հիւլէ ինքն իր մէջ անխորտակելի զօրութեամբ մը շղախուած անառիկ բերդ մըն է, մարդկօրէն օգտագործուած մեր ընթացիկ ուժերէն ոչ մէկը կրնայ մրցիլ կամ յաղթահարել տարրերու ներհիւլէական եւ անդրհիւլէական այդ զօրութեան, հիւլէն անբռնաբարելի է, ինչպէս կ'ենթադրուի թէ պէտք է ըլլայ մարդկային անձը...

Բայց արտաքին միջամտութեամբ եթէ անհնար է ոեւէ տարրի հիւլէն ինքն իր մէջ քայքայել, բնութիւնը սակայն օրինակները կուտայ մեզ այնպիսի տարրերու, որոնք ինքնաբերաբար հակամէտ են կազմալուծուելու, քայքայուելու. այսպէս՝ ուրանիում տարրը անայլայլ հանդարտութեամբ կը վերածուի թորիումի, ապա ռատիումի, ի վերջոյ կապարի: Ռատիումը իր կեցած տեղը, դանդաղ բայց վճռականօրէն կը փոխակերպուի փոլոնիումի եւ հելիումի:

Ահաւասիկ ուրեմն միջտարրային այլափոխութեան փաստեր. անոնք իրաւունք կուտա՞ն հաւատալու թէ այսինչ կամ այնինչ մետաղն ալ կրնայ վերածուիլ ոսկիի կամ փլաթինի:

Ճիշդ հոս գիտական վերապահութիւնը փաստերու առջեւ կանգ կ'առնէ:

Պէտք կ'ըլլայ անդրադառնալ, որ վերոյիշեալ այլափոխութիւնները կը կատարուին ինքնաբերաբար եւ որոշ կանոնաւորութեամբ մը անոնց ընթացքը վճռուած է կարծէք նախապէս եւ ոչ մէկ պատճառ կրնար ոչ արագացնել եւ ոչ իսկ դանդաղեցնել անոնց գնացքը. օրինակ՝ ռատիումը 2000 տարիի կը կարօտի հելիումի վերածուելու համար, ոչինչ կրնայ միջամտել այդ արագութեան. տաքցուցէք կամ պաղեցուցէք ռատիումը, ճնշեցէք կամ ենթարկեցէք այսինչ կամ այնինչ ուժերուն, ան անփոփոխ կերպով եւ նոյն թափով կը շարունակէ քայքայուիլ, պարզանալ...:

Կ'ընդգծեմ այս բառը, պարզանալ, որովհետեւ պէտք չէ մոռնալ որ ռատիումի հիւլէն ինքն իր մէջ աւելի բարդ, աւելի ծանր յօրինուածք մըն է քան փոլոնիումը կամ հելիումը. բնութիւնը ուրեմն կը թոյլատրէ ծանր եւ կնճռոտ հիւլէներու փոխանցումը դէպի աւելի պարզ, աւելի թեթեւ հիւլէներ, բայց ատոր հակառակ երեւոյթը գէթ մինչ ցարդ անծանօթ է, նիւթական տարրերու աշխարհին մէջ պարզ եւ ամփոփ հիւլէները խտացնելու եւ բարդացնելու ճիգը վիթխարի արգելքներու կը հանդիպի:

Մինակ ընդունինք թէ մեր փորձառութեան անյատակ հորիզոնին մէջ սեղմուած չեն տիեզերքի բոլոր հնարաւորութիւնները. մեր աչքի, մտքի սահմանը չափազանց նեղ է. եւ թերեւս ինչ որ մեր անմիջական շրջապատին, մեր աշխարհիկ պայմաններուն մէջ անիրականանալի է, մեր հասողութենէն անդին, աշխարհի խորունկ ծալքերուն, հեռաւոր անկիւններուն մէջ կարելի է...

Այո, երկրագունդի աղջամղջային օրերուն, երբ արեւը եւ իր մոլորակները, հսկայ միգամած մըն էր, երբ միսկիզանուտ կազային տարրերու ֆիզիքական, քիմիական պայմանները աներեւակայելի կերպով տարբեր էին արդի պայմաններէն, թերեւս տարրերու փոխանցումները յաճախադէպ երեւոյթներ էին, թերեւս միակ նախատարրէ մը սերեցան բոլոր միւս բարդ հիւլէները...:

Ու թերեւս երկրագունդի կեդրոնական հնոցին մէջ կը շարունակուի այդ խորհրդաւոր աշխատանքը, որով պարզ հիւլէներ աւելի բարդ եւ ազնուական ձեւերու կը դիմեն, ածուխը՝ կը վերածուի ադամանդի, ժանգը՝ ոսկիի...:

Բայց այդ անդրաշխարհիկ պայմաններէն մինչեւ մեր սահմանափակ իրականութիւնը դարեր, անջրպետներ կան. գիտուններու աշխատանոցը տիեզերական խաղերու ասպարէզը չէ եղած տակաւին. ու փորձառական մեթոտներով տարրերու այլափոխութեան ձգտիլը առ այժմ կանխահաս կը նկատուի:

Հոս է արդարեւ հին ալքիմիստներու սխալը. անոնք հոսանքին ի վեր թի քաշելու ազնիւ բայց ապարդիւն փառասիրութիւնը ունեցան. առանց տարրերու, հիւլէներու թաքուն յօրինուածքը ճանչնալու, առանց նիւթի խորհրդաւոր զօրութիւններուն վերահաս ըլլալու, անոնք ուզեցին խաղալ անոնց ճակատագրին հետ: Ցարուինիզմը ճիշդ է, իր բացատրութիւններուն մէջ, բայց իրաւունք չի տար որ փորձենք ձուկը թռչունի, կապիկը մարդու վերածելու: Ալքիմին նոյնքան սուտ է իր մեկնակէտներուն, տեսակէտներուն մէջ. բայց նոյնքան իրաւունք չի տար ջրածինը բնածուխի, ծծումբը ոսկիի փոխակերպելու... չէ՞ որ կապիկը մարդէն, ծծումբը՝ ոսկիէն զատող բարեշրջումի հսկայ փուլեր, շրջաններ կան, զորս չենք կրնար գլել անցնիլ մէկ ոստումով...:

Ուրեմն ոսկին պիտի մնայ տակաւին հազուագիւտ. ան պիտի պահէ իր վեհափառ մենատիրութիւնը ֆիզիքական, եւ ափսո՜ս, հոգեկան աշխարհին վրայ...:

Ու մարդիկ պիտի շարունակեն փորձել ծանր մետաղները ոսկիի վերածելու, ինչպէս կը յամառին իրենց անոպայ առօրեան երջանկութեան այլափոխելու:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՌՈՒՍ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

Սէնդիկաներու Կեդրոնական Կոմիտէն, Մոսկուայի մէջ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ, ուսումնասիրելու համար գինեմոլութեան դէմ ձեռք առնուելիք միջոցները:

Տեղեկաբերը հաղորդեց թէ՛ 6 միլիոն բոլշեւիկ աշխատաւորներէն 400.000ը գինեմոլ են: Անոնց ամէն մէկը, տարին առնուազն երեք անգամ կը ձերբակալուի: Կարգ մը ձեռնարկներու մէջ, գինով բանուորներու թիւը կը հասնի 100էն 98ի: Բանուորները իրենց պիտաճէին վրայ կը ծախսեն 700 միլիոն րուբլիի հսկայ գումար մը, ոգելից ըմպելիներու համար:

Տեղեկաբերը առաջարկեց որ ոգելից ըմպելիներու արտադրութիւնը սահմանափակուի եւ աւելցուց թէ, կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ բանուորական կեդրոններու մէջ՝ արտադրութիւնն ու վաճառումը սահմանակելու հարցը: Տօնական օրերուն, եւ նախատօնակներուն վոտկայի վաճառումը խստօրէն պէտք է արգիլուի: Նոյնպէս զբօսավայրերու, ակումբներու կայարանի ըմպարաններու կամ նաւերու մէջ:

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ ԺՈ…

ՀՌՈՄ. 3 Յուլիս (Սեփ. …
—Աւելի քան 4000 հոգ…
սուսանց կեդրոնական եկե…
մէջ հաւաքուած էին, հայ…
մէական եպիսկոպոսներու ժ…
փակման հանդիսաւոր ար…
թեան առթիւ: Կը նախա…
կարդինալ Սինչերօ: Երկրա…
բոլոր մասերը իրենց նե…
ցուցիչներն ունէին, Չինացի…
ւամորթը, Ամերիկացին, Աֆ…
ցին: Նախ հայ եպիսկոպ…
հայկական երգերով, ապա…
նալը թափօրով իրենց տեղը…
ւելէ յետոյ, բեմ ելաւ Ն…
գերապայծառ, որուն ճառ…
սելու: Հայ ազգը, իր հ…
թիւններով, տանջանքներով…
քաղաքակրթութեամբ ինք…
բարոս վայրենի ու պա…
կարօտցեղի մը լուծին տա…
լաւ չէր կարելի պատ…
քան ինչ որ ըրաւ Նազլեան…
պայծառ: Խօսեցաւ երեք…
ժամ, իտալերէն, յետոյ…
ոճով: Ճառը պիտի հրատա…
իտալերէն եւ հայերէն, որո…
ուզեր մէջբերումներ ընել…
յետոյ կարդինալ Սինչերօ…
րեց գոհաբանական աղօ…
օրհնութիւն:

Ժողովը, որ գրեթէ երկ…
տեւեց, իր որոշումները գա…
պահէ, հետեւաբար սխալ…
ըլլայ ո՛ր եւէ ենթադրութ…
մասին: Հինգշաբթի, օր,…
հաւաքուելով իբր Սինոդ,…
հետեւեալ որոշումները,…
վաւերացուեցան Պապին…
— Պատր. Աթոռը Պոլսէն…
պիտի փոխադրուի, իբրեւ…
ւանք տիրող կացութեան:…
րիարքութիւնը Պոլիս մնալ…
կածախնդիրներու եւ մա…
րուն խաղալիք պիտի դառն…
նաւանդ որ մեր մէջ չեն…
ազգուրացներ զորս փառա…
օգտագործած է Թուրքը:…
կը գրէր իտալական թեր…
Պատրիարքութիւնը սակայ…
գիտնայ ի հարկին իր իրա…
ները պաշտպանել:

Պոլիս արքեպիսկոպո…
թեմի վերածուեցաւ Պատր…
թեան իշխանութեան տակ…
պաշտօնին կոչուեցաւ Ռո…
գերապայծառ: Նազլեան…
պայծառ արքեպիսկոպոս եւ…
րիարքական ընդհ. փոխ…
անուանեցաւ: Արփիարեան…
ընտրուեցաւ նոյնպէս պատր…
խանորդ պէյրութի թեմին…
Վերջին երկուքը Թէրզեան…
զիկօսին հետ պիտի նստին…
Մարտինի արք. ընտրուեց…
սիմեան վրդ., քաջ հայագ…
պիտի նստի Պաղտատ: Այս…
տի ըլլան երկու պատր.…
Նորդներ, հաւասար իրա…
թիւններով:

*
* *
Քէօթահիոյ մէջ հայ…
լիկ քահանայի մը ձերբա…
մասին հետեւեալ տեղեկ…
ները ստացայ.

— Դէպքը շատոնց…
էր եկեղեցական իշխանու…
քահանային կին մը կը…
յանայ եւ կը խնդրէ որ իր…
եղած օղին պահէ, որով…
տունը խուզարկութեան պիտ…
թարկուի: Քահանան մեղքն…
հաւանի եւ առ աչնորդարան…
զարկութեամբ մէջտեղ…
օղին: Զուգելով կինը բերան…
իր վրայ կ'առնէ յանցանքը…
իրականութիւնը զոր Թ…
խեղաթիւրելով, պատրուակ…
բռնեն եկեղեցին փակելու:

Կարդացէք եւ Տարածե…
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Յուլիս — Յուլիս 1ին տեղի ունեցաւ Մարսիլիոյ Վիճակային (գաւառ) ընդհանուր ժողովը։

Նախորդ ժողովի արձանագրութեան ընթերցումէն եւ վաւերացումէն ետք, կարդացուեցաւ Ազգային Վարչութեան Նախագահին նամակը, որով կը յայտարարէր թէ՝ համաձայն Նախորդ Վիճակային ժողովի որոշման եւ իրեն տրուած լիազօրութեան, կազմած է Վարչական Խորհուրդը եւ անոր Դիւանը։

Ժողովը շնորհաւորեց Պ. Գ. Շահլամեանը, իր այս գործին համար եւ միաձայնութեամբ վաւերացուց կազմուած Վարչութիւնը։

Ուշ մնացած հրաժարագրի մը ընթերցումէն յետոյ, Նախորդ Վարչութեան Նախագահը կարդաց իրենց 11 ամսուան գործունէութեան մանրամասն տեղեկագիրը, որուն համաձայն 140,000 ֆր.ի ելեւմուտք ունեցած են։

Պարզուեցաւ որ Նախորդ Վարչութիւնը ազգային անկերպարան ու խառնիճաղանճ վիճակի մը մէջ գործի ձեռնարկելով, մեծ դժուարութիւններու բախած է, եւ սակայն ի վերջոյ կրցած է բազմակողմանի եւ օգտաւէտ աշխատանքներ կատարել, եւ նպաստել գաղութին ազգային, կրթական եւ այլն գործերու կանոնաւորման եւ բարգաւաճման։

Ժողովը տեղեկագրին շուրջ լայն լուսաբանութիւններ ստանալով եւ քննելով կարգ մը խնդիրներ, շնորհակալութիւն յայտնեց Նախորդ Վարչութեան, քուէարկելով հետեւեալ բանաձեւը.—

«Վիճակային Երեսփ. Ժողովը լսելէ յետոյ (17 Մայիս 1927 - 1 Մայիս 1928) Ազգ. Վարչութեան միամեայ (11 ամիս) գրաւոր զեկոյցը,

Ա.— Կը նկատէ որ Վարչութիւնը անցնող տարեշրջանին նիւթական ու բարոյական արդիւնաւոր գործունէութիւն մը ունեցած է,

Բ.— Կրթական գործին լայն [...]ուշադրութիւն ընծայած է։

Գ.— Արուարձաններու կազմակերպութիւնը եւ սեփական [illegible] - մանկապարտէզներով [...]տումը նկատած է իր գործունէութեան առանցքը։

Դ.— Զգալապէս աւելցուցած եւ բարւոքած հասոյթները, [...]րասենեակն ու առաջնորդարանը ուղղամիտ եւ կարող ձեռքերու յանձնելով։ Նպաստած է [...]կաւոտական կարեւոր շարժումին։ Ժողովը կը գնահատէ Վարչութեան գործունէութիւնը։ Ան ունեցած է կարգ մը թերիներ, որոնք անխուսափելի էին սկզբնական փորձառական շրջանին։

Ե.— Ժողովը ընդունելով Վարչութեան բարոյական գործունէութեան մասին սոյն բանաձեւը, հաշուականի մասին կ'արտայայտուի առանձին։

Ժողովականներէն մէկը հարցապնդում ուղղեց ազգային վարժարանի ուսուցիչներէն մէկուն ստացած երկու յաւելուածական ամսականի մասին։

Նախորդ Վարչութեան Նախագահը յայտարարեց, որ խնդրոյ առարկայ ուսուցիչը (վարիչ մանկապարտէզի) վարձուած է դեռ անցեալ տարի Օգոստոսին եւ ձեռքն ունի մէկէ աւելի պայմանագրեր։

Պ. Հ. Սէրէնկիւլեան յայտարարեց թէ՝ դպրոցի վերաբացման նախօրեակին, երբ Ուսումնական Խորհուրդը Մարսէյլի Հայրենակցական Միութիւնները ժողովի հրաւիրելով, անոնց աջակցութիւնը խնդրեց ազգային վարժարանի բարեկարգութեան համար, Հայրենակցական Միութիւնները խոստացան ամէն կերպ օժանդակել կրթական գործին եւ պահանջ դրին գիշերային դպրոցի մը, անգրագէտ բանուորներուն ու պատանիներուն դաս տալու համար։ Այսպիսով Ուսումնական Խորհուրդը յիշեալ ուսուցիչը վարձած էր նաեւ իբրեւ գիշերային դպրոցի գործը վարող. տարբեր բան, թէ ինչ ինչ պատճառներով այդ ծրագիրը ցարդ չէ իրականացած։

Այս առթիւ խօսք առին նաեւ ուրիշ երեսփոխաններ, որոնք բոլորն ալ նոյնպէս իրաւացի գտան վարչութեան կարգադրութիւնը, խնդրոյ առարկայ ամսականներու մասին։ Վիճաբանութիւններէն երեւան եկաւ պարագայ մը եւս, որուն համաձայն կեդր. մանկապարտէզ նախակրթարանի վարիչը այդ երկու ամիսներու ընթացքին տարած է դպրոցական կարգ մը աշխատանքներ ալ, որոնք բաւական ժամանակի եւ լուրջ աշխատանքի կը կարօտին։

Վիճակային ժողովը եւ հարցապնդողը լուսաբանութիւն եւ բաւարարութիւն ստացած ըլլալով, ժողովը անցաւ օրակարգի յաջորդ հարցերուն, որոնցմէ առաջ Պ. Գ. Շահլամեան եւ Պալաքեան եպիսկ. գնահատական արտայայտութիւններ ունեցան Նախորդ վարչութեան մասին։ Առաջնորդը գնահատեց նաեւ քարտուղար Պ. Բ. Միլտոնեանը։

Վիճակ. Ժողովը որոշեց գրել Պոլէնի, Սէն Լուի եւ Մարթիկի շրջանի հոգաբարձութեանց թէ իրենց երեսփոխանները հիւանդութեան կամ քաղաքէն բացակայութեան պատճառներով հրաժարած են եւ հարկ է նորեր ընտրել։

Ժողովը զբաղեցաւ կանոնագիր-ծրագրի մնացած յօդուածներու քննութեամբ եւ վաւերացումով ու ցրուեցաւ ուշ ատեն։

Ա. ԻՐԱՋԵԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՑՈՐԵՆԻ ԳՆՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Թայմզ նոր տեղեկութիւններ կուտայ խորհրդային միութեան կողմէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հրապարակներուն վրայ գնուած ցորենին մասին։ Միւս կողմէ կ'աւելցնէ թէ Ռուսիոյ մէջ բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին այս գնումները։ Ցանքերը մեծապէս վնասուած են Լուգանսկի, Մարիուպոլի, Օտեսայի, Միլիտոպոլի, Խէրսոնի եւ ուրիշ տասը հարաւային գաւառներու եւ ուրիշ արգասաբեր շրջաններու մէջ, ինչպէս Ուկրայինայի, Դոնի, Բագինի, Սեւ ծովու շրջանին, Կուբանի, Արմաւիրի, Ստավրապոլի եւ Հիւսիսային Կովկասի ուրիշ երեք շրջաններուն մէջ։

Պետական վիճակագրութեան համաձայն, 300,000 թոնօ ցորենի պէտք կայ աշնան իբրեւ սերմնցու գործածուելու համար ներկայի մշակելի շրջանին մէջ։ Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ գիւղացիները անհրաժեշտ քանակին կէսը միայն ունին, և կառավարութիւնը ինք պէտք է հայթայթէ մնացեալ կէսը։ Գործավարներու խորհուրդը որոշած է միջոցներ ձեռք առնել՝ այս ցորենին մէկ մասը հայթայթելու համար երկրին մէջէն՝ գիները բարձրացնելով, սակայն յոյս չկայ որ այս միջոցներով կարելի ըլլայ ցորեն հայթայթել եւ ցորենին մեծ մասը պիտի ստիպուին գնել արտասահմանէն։

Ռուսական գործակալները բանակցութիւններ կը վարեն Եւրոպայի նաւային մեծ ընկերութեանց հետ, ցորեն փոխադրող շոգենաւեր վարձելու համար։ Սեւ ծովու նաւահանգիստները երթալիք շոգենաւերը մէկ թոնօ ցորենին համար 10, Լէնինգրադ երթալիքները 6—7 ուկէս շիլին վարձք կը պահանջեն։ Բոլշեւիկները 30,000 թոնօ ցորեն գնած են Քանատայէն, 375,000 անգլ. ոսկիի։ Ռոթէրտամէն կը հաղորդեն որ 40—50,000 թոնօ ցորեն պիտի փոխադրուի յիշեալ նաւահանգիստէն դէպի Ռուսիա։ Երեք շոգենաւեր արդէն ճամբայ ելած են։

2 ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐ

Սէնդիկաներու կեդրոնական խորհուրդին ընդհանուր ժողովին մէջ, տեղեկաբերներէն մէկը յայտարարեց թէ՝ Յունուար ամսուան մէջ, անգործներու թիւը կը հասնէր 2 միլիոնի, մինչդեռ 1927 Հոկտեմբերին մէկուկէս միլիոն էր։

Այս անգործներուն մէջ 500 հազար որակեալ բանուորներ կան, որոնք սէնդիկաներու անդամագրուած են։

Գործ փնտռելու համար դիմում կատարող կիները. յաճախ կ'ենթարկուին պաշտօնեաներու կոպիտ վարմունքին։ Առանց կաշառքի, նոյնիսկ մեծ կեդրոններու մէջ, միջոց չկայ գործ գտնելու։

«Իզվէստիա» թերթը կը գրէ որ Մոսկուայի Աշխատանքի սակարանին վիճակագրութեան համաձայն, միայն շինութեան վերաբերեալ աշխատանքներու մէջ, 50,000 անգործներ կան։

Իսկ ուրիշ թերթ մը՝ իր կարգին նկատել կուտայ թէ անգործներու մեծագոյն մասը 30էն վար գործաւորներ են։

Մօտաւորապէս հարիւրին 25ը 18-22 տարու են։ Հարիւրին 31ը 23-29 տարու. հակառակ ասոր, գործարաններուն մէջ, աշխատաւոր շատ այրեր ու կիներ կան որոնք աւելի քան վաթսուն տարեկան են։

Նոյն թերթը կը կարծէ որ անգործութեան դէմ պայքարելու համար, պէտք է ծեր գործաւորներուն տեղ դնել երիտասարդ անգործներ եւ ծերերուն տալ հանգստեան թոշակ մը որ անոնց սովորական վարձքին 4/9ին համապատասխանէ, պայմանաւ սակայն, որ անոնք առնուազն 25 տարի աշխատած ըլլան։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ ներկայիս պտոյտներ կը կատարէ Խարբերդ, Վան եւ Հէքքեարի նահանգներուն մէջ։ Իրեն կ'ընկերանայ Թիւրք Օճաղըներու արեւելեան ընդհանուր քննիչ Հասան Ռէշիտ պէյ։

Ցունիս 28ին Խարբերդ հասաւ՝ զինուորական, դատական եւ ելմտական խորհրդականներու հետ միասին։ Ժողովուրդը մինչեւ քաղաքէն չորս ժամ հեռու Քէօկնէք գիւղը գացած էր զայն դիմաւորելու համար։ Ցիւսուր ցեղախումբի պետերը եւ Շէյխ Սայիտի եղբայրները եւս դիմաւորողներուն մէջ էին։

Ինքնաշարժէն իջնելով, Իպրահիմ Թալի պէյ խօսեցաւ ճառ մը, փառաբանելով Հանրապետութիւնը եւ Ղազին ու վարկաբեկելով Նախկին վարչաձեւը։ Ցունիս 29ին Մարզպանը հոցկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ գաւառներէն եկած 120 պատուիրակներու։ Ճաշէն յետոյ ճառ մը խօսեցաւ՝ ողջունելով Ներկաները.

— Ամբողջ շրջանը այցելեցի. ըսաւ, եւ ամէն տեղ նոյն անկեղծութեամբ եւ նոյն համակրանքով ընդունուեցայ։ Ասկէ կը հետեւցնեմ թէ երբեք չէք վշտացած այն խիստ միջոցներուն համար, զորս ձեր հայրական կառավարութիւնը ձեռք առաւ՝ քանի մը տարի առաջ այս շրջանին մէջ պատահած կարգ մը անկարգութեանց հետեւանքով։ Ընդհակառակն շատ յուզուած էք՝ իբրեւ հաւատարիմ եւ խանդակաթ զաւակներ։

«Այս տեսակ անբնական դէպքեր աշխարհի ամէն կողմը կը պատահին։ Եւ ամէն կառավարութիւն ամենախիստ միջոցներ ձեռք առած է այդպիսի պարագաներու, բոլորին ապահովութիւնն ու բարօրութիւնը երաշխաւորելու համար։ Մեր կառավարութիւնն ալ ստիպուեցաւ նոյն միջոցներուն դիմել։ Այդ դէպքերուն ամենայետին հետքն իսկ անհետացնելու համար, չուշացաւ ձեռք առնել նոյնպիսի խիստ միջոցներ մեր այն հայրենակիցներուն դէմ, որոնք խաբուած էին կարգ մը խօսքերէ եւ [illegible] ծրագիրներէ։

«Այս սեղանին վրայ ձեր կարգ մը ընկերներուն ներկայութիւնը (ակնարկութիւն Շէյխ Սայիտի եղբայրներուն) կը կազմէ ամենալուրջ արտայայտութիւնը այն միջոցներուն, որոնց գլխաւոր գիծերը որոշած էինք Տիգրանակերտի մէջ կուսակալներու խորհրդաժողովին ընթացքին։

«Հիմա մեր վրայ պարտականութիւն կ'իյնայ կրթել ձեր զաւակները, վերաշինել ու բարեկարգել ձեր գիւղերը. օգնել՝ տնտեսական նեղութեան ենթակայ ձեր հայրենակիցներուն։ Պէտք է գիտնաք, որ հանրապետական կառավարութիւնը Էտիրնէէն մինչեւ Հէքքեարի նոյն ծրագիրն ունի։»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՍԱՆ ՕՐ ՅԵՏՈՅ.— 54 տարու էր Ժան Սուշօն, եւ որովհետեւ չէր սիրեր մինակ ապրիլ ու հաճելի կողակցի մը կարօտը զինքը կը տանջէր, քսան օր առաջ ամուսնացաւ 30 տարու տիկնոջ մը հետ։ Դեռ մեղրալուսինը չէր լրացած ուրեմն, երբ անցեալ գիշեր, դանակի հարուածներով փորձեց սպաննել իր կինը։ Պատճառները անյայտ կը մնան։ Կնոջ վիճակը ծանր է։

ԲՈՅՆ ՄԸ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Ցասնեւեօթ տարու էր Ռոլանտ ու ջերմօրէն կը սիրէր Ժիլպէրը, տասնեւինը տարու, Ներկարար։ Կ'ուզէին իրենց բոյնը ունենալ եւ հօն ապրիլ կողք կողքի, եւ որովհետեւ դրամ չունէին, Ռոլանտ սկսաւ գողնալ։ Մէկ ամսուան մէջ, ան իր տիրուհիին գրպանը թեթեւցուց մօտ 10,000 ֆրանքի ծանրութենէ մը, մինչեւ որ ձերբակալուեցաւ եւ ամէն ինչ խոստովանեցաւ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՂՆԱՅԻՆ.— Երկար պրպտումներէ յետոյ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց խումբ մը գողեր, որոնք ապսպրանքի հրամանագրեր կեղծելով, գինիի մեծ շտեմարանէ մը, լոյս աչքով վերցուցեր էին 2500շիշ շամփանիա։ Գողօնը կը բռնէ մօտաւորապէս 200000 ֆրանք։

ՀԱԶԸ ՄԱՏՆԵՑ.— Հեծելանուորդ ոստիկաններ անցեալ գիշեր կը շրջագայէին, երբ նշմարեցին, որ Ռիւ տը Սէվրի մէջ, 5 թիւ վաճառատան դուռը բաց էր։ Ոստիկանները ներս մտան, սակայն կասկածելի բան մը չնշմարեցին նախ, բայց երբ կը պատրաստուէին դուռը գոցել ու մեկնիլ, լսեցին մէկը ու կը հազար։ Ձայնը արկղին քովէն կուգար դէպի հօն ուղղուեցան ու գտան կծկտած ու պահուըտած մարդ մը։ 28 տարու երիտասարդ մըն էր որ դրամարկղը խորտակելով, 775 ֆրանք կողոպտած էր, եւ այն պահուն որ կը պատրաստուէր փախչիլ, ոստիկանները վրայ հասած էին։

ԿՌՈՒԻ ՊԱՏՃԱՌ ԿԸ ՓՆՏՌԷՐ.— Ինքնաշարժի վարիչ մը սկսաւ հայհոյել հովանոց նորոգողի մը, այն պատճառով որ չէր աճապարած կառքին առջեւէն քաշուելու եւ ստիպուած էր վարիչը որ դանդաղեցնէ ընթացքը։ Հովանոց նորոգողը որ բէչ շատ արժանապատուութեան զգացում ունէր, քարեր առաւ ու նետեց ինքնաշարժին։

Անոր վարիչը զայրացած իջաւ վար, բռնեց մարդը ու լաւ մը ծեծեց, խոշտանգեց եւ ի վերջոյ զայն իր կառքը դնելով, տարաւ յանձնեց մօտակայ ոստիկանատուն մը։ Մարդը գէշ վիրաւորուած էր։ Հոգեվարք վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ. իսկ ինքնաշարժին տէրը մտաւ բանտ։

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔԸ.— Իտալացի մը որ Փէրնէ-Վոլտէր կը բնակէր, ատրճանակով կրակեց իր կնոջ, զոքանչին եւ ուրիշ ազգականի մը վրայ. յետոյ փորձեց անձնասպան ըլլալ, սրտին ուղղելով երկու հարուածներ։ Ծանրօրէն վիրաւորուած՝ բոլորն ալ հիւանդանոց փոխադրուեցան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՆՇԱՆԱԾԸ

Էլլի մեկնումէն ի վեր կալի եղածին չափ կը պահէր ինքզինքը, եւ մանաւանդ հիմա որ իր բարեկամները Թեսալիան գրաւեր էին։ Եւ ներկայիս յաղթականներուն հետ սերտ յարաբերութիւններ ունէր, թերեւս ալ լաւ հասոյթներ հայթայթած էր անոնց։ [...]ելլիոնի այս բոլոր գիւղերուն մէջ, ներկայ ժամուն, բնակիչներուն [...]ոտը յուզող անձկալի երեւոյթ մը կար։ Ոչ մէկ կողմ ազատ հոգ[...]։ Նոյնիսկ, խաղաղութեան տարիներուն մէջ Արեւելքի քրիստոնեաները, այդ անձկութեան [...]րձառութիւնը ունէին։ Բայց Սթավրոս, աւելի պիտի ուզէր տա[...]ին կոյս մնացած Բելլոնը կողպելու համար օգնել յաղթականներուն։ Զգացումի հարցը գոյութիւն չունէր իրեն համար։ Ըմբռնումով մատնութիւն մը չէր այդ։ Ի վերջոյ, կը խորհէր, աւելի կ'արժէ իրենց հետ աշխատիլ՝ քան թողուլ որ առանձին գործեն։ Այդ խաղին մէջ կրնար իրեն եւ իր հայրենակիցներուն համար շահեր գոյութիւն ունենալ։

Երբեմն իր անձնական ոխին ծառայելով, կողոպտելու տուներ ցոյց կուտար, երբեմն ալ իր գիւղախումբը խնայելով, պատուհասը ուրիշ գիւղերու վրայ կը դարձնէր։ Եւ այդպէսով իր մատուցած ծառայութեամբ կը հպարտանար։ Իր հայրենակիցներուն մէջ մեծ յարգանք կը վայելէր։ Թուրք մեծ անձնաւորութիւններու հետ շարունակ կը բանակցէր։ Խոհեմութեամբ ինքը Անիլոյի մեկուսացած գիւղը կը մնար ու անկէ իր պաշտպանները տեսնալու կ'երթար։ Մանաւանդ, կը յաճախէր Ջակորա։ Անմիջապէս որ բարձրաստիճան անձնաւորութեան մը գալը իմանար, կը փութար իր յարգանքները մատուցանելու։ Հակառակ յաճախակի տաղտուկներուն, իր ցածնալու եւ փաղաքշելու դրութենէն բնաւ չէր շեղեր։ Ու յետոյ լաւ ընդունելութիւն կ'ընէին անոր։ Երբեմն տրուած փառաւոր ճաշերէ դուրս, զարմանալի չպիտի ըլլար որ նուազ արժէքաւոր եւ շօշափելի ընծաներ չի գրպաներ։ Պէտք ունէին իրեն։ Ամէն տեղ թուրք բանակներուն հիանալի վարմունքը կը գովաբանէր։

— Ի նպաստ մեզի կ'աշխատի, կը կրկնէին իր հայրենակիցները կամացուկ։

Անկասկած, Սթավրոս ամէն կողմանէ բախտաւոր էր։ Միայն, թուրքերուն հետ տեսութեան պահուն երբ խօսքը տղին շուրջը դառնար, Սթավրոս ամէն ատենէ աւելի աչքերը կը խոնարհեցնէր։ Կը չքմեղացնէր տղան, ու կարծես ըսել կ'ուզէր.

— Երիտասարդ է, այդ ալ կ'անցնի։ Ու կ'աւելցնէր թէ ուշ չէր այն պահը երբ Էլլի լաւագոյն զգացումներով պիտի վերադառնար։

Այս դրութեամբ կը յաջողէր ան։ Պարզ զինուորները միայն իրենց համազգեստով կը մտատանջէին Սթավրոսը, որովհետեւ իր մէջ անմիջապէս միւս համազգեստին յիշատակը կ'արթնցնէր, այն համազգեստին որ Էլլի կը կրէր։ Գիտուն խօսքերով եւ գլուխը ճօճելով կը յաջողէր պզտիկին յանցանքը իր բարեկամներուն աչքին թեթեւցնել. եւ նոյնիսկ անոնց ներողամտութիւնը ձեռք ձգել։ Ինչ որ չէր ուզեր ըսել, այն էր որ այդ ներողամտութիւնը անառակ որդւոյն վերադարձին համար կ'ուզէր պահել, որովհետեւ չափազանց կը սիրէր իր զաւակը եւ կը տեսնէր թէ թուրքերը վերջնականապէս հաստատուած էին Թեսալիոյ մէջ։

Մինչդեռ, իր բոլոր ձեռնարկներուն մտահոգութեանը մէջ, Սթավրոս մէկ բանի միայն կը բաղձար, այդ յիմարը տեսնալ վերստին, առաջուան պէս գտնել զայն, իր գլուխի գագաթը դրուած ձերմակ թաղիքէ գդակովը, որ շատ աւելի կը վայլէր իրեն, քան հիմակուան զինուորի տգեղ գլխարկովը։ Ներքնապէս կը խորհէր թէ պարապ տեղը չէր որ դիզած էր եւ որ իր ինչքերուն ժառանգորդ մը պիտի ունենար։ Թուրք բանակը կոտորող հիւանդութեան լուրը կը մտահոգէր զայն, փոխանցումէ կը վախնար։ Օ՜, եթէ այդ տղան կորսնցնէր։ Եթէ իր մահէն վերջ՝ ըստ օրինի, իր հարստութիւնը թուրք գանձին դառնար։ Այս մտածումին մէջ Յոյնը ինքզինքը կը գտնէր։ Մուտուրիս կը տենչար այդ սիրելի պատանին իր աչքերովը տեսնալ. կանգնած իր առջեւ, որպէս զի վստահ ըլլար թէ իր հարստութիւնը եւ իր արիւնը տակաւին իրեն կը պատկանէր։

Սթավրոս մտահոգ էր մանաւանդ անոր համար որ գիտէր թէ Էլլի յախուռն էր։ Իրօք, Էլլի գրաւիչ էակ մըն էր։ Կոստիի պէս խարտեաշ մազեր ունէր, բայց աւելի առատ, եւ աւելի գանգուր։ Իր դէմքին արտայայտութիւնը քաղցր եւ անտարբեր էր, ու արտեւանունքները կամովին խոնարհած։ Երբ բանար զանոնք իր խոշոր կապոյտ աչքերը արշալոյսի պէս կը փայլէին։ Իր աչքերը եւ գանգուր մազերը միայն կը մատնէին իր կենդանի խորհրդանշանը այն բանաստեղծութեան որուն յանդուգն կայծը այդ հոգիին խորը կը վառէր։

Էլլի ոչ ուսում ստացած էր ոչ զարգացում։ Բայց յանկարծական ներշնչումներ ունէր, որոնք չես գիտեր ուրկէ կը բղխէին։ Իր հանդարտ երեւոյթին տակ շատ յախուռն եւ կատակաբան էր եւ իր ձեռնարկներուն մէջ աշխոյժ եւ եռանդուն։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.)

լուսաբանուած են դեռ։ Մէկ կողմէն Մանշի վրայ փնտռտուքները կը շարունակուին, միւս կողմէն Պելճիքայի մէջ հարցաքննիչ դատաւորը վկայութիւնը կը լսէ զանազան անձերու։ Օդանաւը, որով կը ճամբորդէր Լէօվէնշթայն, Բրոյտընի կայանին մէջ կնքուեցաւ։

Կասկածներ յայտնուած էին թէ Լէօվէնշթայն Յուլիս 4ին օդանաւ չէր նստած։ Ըսողներ ալ կային թէ դրամատէրին անհետացած օրուան յաջորդ առտուն «Ֆլամման» փոքրիկ շոգենաւը, որ Տէօնքէրքէն կուգար, Թէյմզի վրայ Թիլպըրի ցամաք հանած է ճամբորդ մը, որ բոլորովին առանձին էր։ Կարծողներ կան թէ ասիկա Լէօվէնշթայնն էր։ Այս վերջինին բժիշկը տաքթ. Շնայտէր կը հերքէ այն զրոյցը թէ Լէօվէնշթայն սրտի հիւանդութիւն ունէր եւ թէ լուացարան երթալէ վերջ օդ առնելու սաստիկ պէտք զգալով, դուռը բացած եւ ինկած է։ Յուլիս 11ին Պրիւքսէլի մէջ հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր յիշատակին։

Պելժիական օրէնքով, եթէ մարմինը չգտնուի, Լէօվէնշթայնի կտակը չպիտի բացուի մինչեւ հինգ տարի եւ յիշեալը մեռած չպիտի հռչակուի մինչեւ 49 տարի, այսինքն մինչեւ այն թուականը, ուր անիկա 100 տարեկան պիտի ըլլար։

300 հոգի ընկղմած

Հարաւային Ամերիկայի մէջՉիլիի հարաւային եզերքին մօտ ընկղմեցաւ «Անկամոս» շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէին բացի նաւաղներէն, 80 ճամբորդներ, մեծ մասը կիներ եւ մանուկներ։ Շոգենաւը կուգար Մակէլլանէսէն եւ կ'ուղղուէր դէպի Թալքահուանա. ճամբան սաստիկ փոթորիկի բռնուելով դեկը կորսնցուց։

Ուղեւորոյս նաւը փոթորիկին խաղալիք դարձած, նետուեցաւ ժայռերուն վրայ եւ փշրուեցաւ շուտով։ Նախ ինկաւ կայմը, յետոյ ծխանները, կամրջակին վրայ գտնուողներէն շատեր սպաննելով կամ վիրաւորելով, ուրիշ ճամբորդներ խուցերուն վրայ նետուելով քշուեցան ալիքներէն։ Անթելի կազմածը առաջին իսկ վայրկեանէն աւրուած ըլլալով, չկրցաւ օգնութիւն խնդրել. նոյնպէս ժամանակ չեղաւ ազատարար նաւակները ծով իջեցնելու։ Գիշեր էր. լոյսերն ալ մարած էին, որով խուճապը աննկարագրելի եղաւ։

Ցարդ 80 դիակներ նետուած են ցամաք։ Ազատուած են չորս նորագիր զինուորներ, որոնք կը պատմեն թէ ինչպէս ճամբորդները իրարու ձեռքէ կը խլէին ազատարար գօտիները, եւ կամ նաւաբեկութենէն վերջ ինչպէս ամուր կը կառչէին ծովուն վրայ ծփացող փայտի կտորներուն։

Աղէտին վայրը հասան յածանաւ մը և թորփիլահալած մը։

Անձնագիրը պարտաւորիչ դպրոցներու մէջ

Պոլսոյ կրթական տնօրէնութիւնը փոքրամասնութեանց դպրոցներուն հաղորդած է թէ, աշակերտները անպայման անձնագիր (նուֆուս թէզքէրէսի) պէտք է ունենան։ Յառաջիկայ տարեշրջանին, անձնագիր չունեցողները պէտք չէ ընդունուին։

Միւս կողմէն կրթական տնօրէնութիւնը չէ վաւերացուցած վկայականները այն ընթացաւարտներուն, որոնք անձնագիր չունին։ Կէտիկ Փաշայի հայկ. դպրոցէն հինգ ընթացաւարտներ վկայական չեն առած այս պատճառով։

Երեսուախոյզներէն մէկը մեռած

Շփիցպէրկէն կը հաղորդեն թէ «Իտալիա» դեկաւոր օդապարիկի գլխաւոր մեքենագէտ Չէչչիանի, որ աղէտին օրը վիրաւորուած էր, մեռած է իր ստացած վէրքերէն։ Միւս աղէտեալներուն վիճակը շատ գէշ է։ Սառոյցներուն հալիլը կը դժուարացնէ ազատարար աշխատանքները։

Շուէտացի օդանաւորդ մը, որ երկար հետազօտութիւններ կատարած է բեւեռային շրջանին մէջ, կը հաղորդէ որ ո՛չ մէկ հետք գտած է Փրոֆ. Մալկրէնէն եւ երկու իտալացի ընկերներէն՝ հազարապետ Մարիաննոյէ եւ Ցափփիէ, որոնք Մայիս 30ին հետիոտն ճամբայ ելած էին՝ դէպի ցամաք։

Ֆրանսական «Սթրազպուրկ» յածանաւը Նիւալեզունտ հասաւ։ Հոն զանազան ազատարար խմբակներու միջեւ խորհրդակցութիւններ պիտի ըլլան՝ ձեռք առնուելիք նոր միջոցներու մասին։

Տեւողութեան մրցանիշը կոտրուած

Գերման օդանաւորդներ՝ Ռիսթից եւ Ցիմմէրման, որ Հինգշաբթի առաւօտ «Եունքէրս» օդանաւով մը օդ բարձրացած էին՝ փակ շրջանի տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար, ցամաք իջան Շաբաթ օր ժամը 21.30ին՝ 65 ժամ եւ 28 վայրկեան օդին մէջ մնալէ յետոյ։ 1927 Օգոստոս 5էն ի վեր մրցանիշը կը պատկանէր նոյն Ռիսթիցի եւ Էտցարտի՝ 52 ժամ 23 վայրկեանով։

Յունիս 5ին իտալացի Ֆէրրարին եւ Տէլ Փրէթէ, Հոռմ-Պրազիլիոյ հերոսները, յաջողած էին կոտրել այդ մրցանիշը 58 ժամ 36 վայրկեանով։ 1927 Օգոստոս 4ին Ռիսթից փորձած էր Պերլինէն Նիւ Եորք երթալ մէկ թռիչքով, բայց գէշ օդին պատճառով ետ դարձած էր։

Անգլիացի հարիւրապետ Քըրթնի, որ Ատլանտեանը պիտի կտրէր երեք հանգրուանով եւ որ Լիզպոնէն Ասորեան կղզիները գացած էր, կիրակի օր փորձեց Ասորեաններէն Նիւֆաունտլէնտ երթալ, սակայն գէշ օդին պատճառով 12 ժամ յետոյ վերադարձաւ։

Մալթա աքսորուածներուն դատը

Զինադադարին Մալթա աքսորուած թուրք մտաւորականներէն 63 հոգի դատ բացած էին Պոլսոյ թուրքանգլիական խառն դատարանին առջեւ, ու Անգլիայէն հատուցում կը պահանջէին, իրենց կրած վնասներուն համար։

Դատարանը մերժած է այս դատը, զայն դուրս նկատելով իր իրաւասութեան սահմանէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ պիտի լուծուի ամսոյս վերջերը։

ԲԱՍԼԻ մէջ բացումը կատարուեցաւ մարաջախտ Ֆոշի արձանին, ձիու վրայ նստած։ Բացի ֆրանսացի պետական և զինուորական բարձրաստիճան դէմքերէ՝ Անգլիոյ թագաւորին կողմէ ներկայ էր մարաջախտ Ալլէնպի։ Ներկայացուցիչներ ունէին նաեւ Պելճիքա, Իտալիա, Լեհաստան եւլն.։ Ճառեր խօսեցան վարչապետ Փուանքարէ, ակադեմական Հանոթօ եւ ուրիշներ։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Կարօ Կէնճեանի, իր հօր՝ Պ. ՓԱՆԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Սթանոզցի (Անկորայի նահանգ) կարապետ Ֆէյրէթեան, հօր անուն Գաբրիէլ, մօր անուն Եղիսաբէթ եղբայրներ՝ Յակոբ, Յովհաննէս, Յարութիւն, քոյրը Եսամ։ 14 տարի առաջ անյայտացած է Հալէպի կամ Շամի մօտերը։ Իմացնել՝ Hagop Feiretian, Chez Garabed Boyadjian, St. Loup aux Grands Pins, Marseille.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

կարմիր աստղի տակ 30, Սիդոննա 12, Աւազակապետը [...] Ալիսի սիրահարը 15, Սիրանուշ 15, Ճէք (790 էջ, կազմուած) Սիրային ոճիր մը 12, Յարութիւն (Թոլսթոյ, 610 էջ) 50, Հայ[...] նիքին ուխտաւորները 9, կին, խաղ եւ գինի 12, կարմիր ժամ[...] 10, Լեռան ոգին 15, Մացառներուն մէջ (2 հատոր) 25, [...] գոնսթանթէն 10, Երուսաղէմը Տարլէքարլիի մէջ 10, Մա[...] Լէսքօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ 15, [...] լումէ 4, Ապերախտ գրագիրը 4, Տարաբախտ, ուսանողը 5, [...] րէտտին հօճա 17.50, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլու 2, [...] ձեպընթաց նորածինը 2, Բիւրեղեայ խիցը (294 էջ) 10, [...] ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, [...] սիանոս 2, Մահացու սէր 3, Մակաբոյծ 5, Օթէլլօ 10, Համլէթ [...] ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, Երազահաններ 5, 10, եւ 12, Եր[գա]րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ քարտ[էզ] 20, ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք։ Պահանջե[ցէք] մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքերը։ [...] թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ։

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նու[էր] կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15 ֆ[ր.ի]

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris [...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒԼԻՍ 1928

11 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 696 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԻՆԱՍՏԱՆՆ ԱԼ ԿԸ ԹՕԹՈՒԻ

Չինաստանն ալ սկսաւ թօթուել Եւրոպայի դրամատիրական պետութեանց առանձնաշնորհներն ու կաշկանդումները։

Խորամէս փիլիսոփայ եւ դարերէ ի վեր թմրած, չին ժողովուրդը պարբերական ընդվզումներ, ներքին եւ արտաքին արիւնհեղութիւններ ունեցաւ, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին։

Ճիշտ է. ընդհանրապէս իշխանաւորներ, մանտարիններ եւ զօրավարներ են որ արիւնի խրախճանքներ կը սարքեն ժողովուրդի գլխուն, գոհացում տալու համար իրենց անյագ փառասիրութեանց։ Ազդեցութեան եւ իշխանութեան կռիւ։ Բայց այդ խառնիճաղանճին մէջ, Չինաստան հասցուցած է սերունդ մը, ընդունակ՝ ժողովուրդին բարիքը հասկնալու եւ անոր համար կռուելու։

Աւելի հեռուները չերթալու համար, յիշենք միայն Քուոմին|թանկը, Չինաստանի ամէնէն հզօր քաղաքական կազմակերպութիւնը, որ կը վարէ ազատագրական շարժումը։

Վերջին երկու-երեք տարիներու ընթացքին, խորհրդային գործակալները փորձեցին գունաւորել զայն եւ ծառայեցնել իրենց նպատակներուն, բայց հակազդեցութիւնը չուշացաւ. եւ այսօր նոյն կարմիրները ակռայ կը կճրտեն այդ կազմակերպութեան դէմ։

«Քումինթանկ»ի ծրագրին ներշնչողն եղած է հանգուցեալ յեղափոխական Սուն-Եաթ-Սէնը, զոր Մոսկուա իր ստեղծագործութիւնը կը համարէ եւ որուն զաւակը մինչեւ այսօր ալ կարմիրներու շունչով կ՚ուսանի։

Մինչդեռ, հիմնական տարբերութիւններ կան Լէնինի և Սուն-Եաթ-Սէնի դաւանանքներուն միջեւ։ Եւ զարմանալի չէ որ չինական նոր կառավարութիւնը, Նանքինը մայրաքաղաք հռչակելով եւ այնտեղ հրատարակելով իր առաջին յայտարարութիւնը, իբրեւ ուղեգիծ կ՚ընդունուի հանգուցեալ յեղափոխականին սկզբունքները։ Ու կը շեշտէ.

— «Մենք կ՚ուզենք մեր ժողովուրդին համար ստանալ ազատութեան բարիքները, իսկ մեր երկրին համար՝ միջազգային խաղաղութիւնը, հիմնուած՝ հաւասարութեան վրայ։ Մենք պիտի հրաժարինք ո՛ր եւ է ձեւի զինուորական կառավարութենէ. եւ չպիտի հանդուրժենք որ ո՛եւէ մէկը փորձէ վնասել մեր արդիական ընկերային հաստատութեանց։ *Մենք չպիտի թոյլատրենք համայնավարութիւնը»։*

Յունիս 15ի այս յայտարարութենէն յետոյ, Նանքինի կառավարութիւնը հրապարակ դրաւ իր արտաքին քաղաքականութեան ծրագիրը, որ հետեւեալ հիմնական պահանջները կը դնէ.—

1. Բոլոր այն դաշնագիրները որոնց պայմանաժամը լրացած է, չեղեալ պիտի համարուին եւ նոր դաշնագիրներ պիտի կնքուին։

2. Կառավարութիւնը անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ վերաքննելու այն դաշնագիրները որոնց պայմանաժամը չէ լրացած։

4. Չինաստանի օտարահպատակները Չինացիներուն հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն։

Այս ծրագիրը տրամաբանական հետեւանքն է մինչեւ հիմա մղուած պայքարներուն եւ Քուօմինկթանկի քաղաքականութեան։ Դիւանագիտական բողոք մը՝ օտար պետութեանց ոտնձգութեան դէմ։

Գաղափար մը տալու համար թէ մեծ ու պզտիկ պետութիւնները ո՛րքան ծանր լուծի մը տակ առած են երբեմնի երկնային կայսրութիւնը, յիշենք որ, 21 դաշնագիրներ փաթթուած են Չինացիներուն գլխուն։ Առաջինը կնքած է Ռուսիա, 1689ին։ Յետոյ կարգով, Անգլիա (1842), Միացեալ Նահանգներ (1844), Ֆրանսա (1844), Սպանիա (1864), Պելժիա (1865), Իտալիա (1866), Ճափոն (1895), Զուիցերիա (1918), Պարսկաստան (1920), Գերմանիա (1921) եւլն.։

Անշուշտ փոփոխութիւններ կատարուած են տարիներու ընթացքին։ Խորհրդային Ռուսիա, Գերմանիա եւ ուրիշ կարգ մը պետութիւններ հրաժարած են իրենց իրաւունքներէն։ Բայց լուծը կը մնայ լուծ։ Օտարը աւելի մեծ իրաւունքներ կը վայելէ քան տեղացին։ Օտար թաղամասեր կան ուր չինական իշխանութիւնը չի կրնար մտնել։ Պետութեան մէջ պետութիւն։

Տակաւին չենք խօսիր տնտեսական-սեղանաւորական զարհուրելի շահագործումներու մասին, մանաւանդ որ, ճարտարագործական դրամագլուխին մեծ մասը Եւրոպացիներու եւ Ամերիկացիներու կը պատկանի։

250,000—300,000 օտարականներ տէր ու իրական դարձած երկրի մը մէջ, որ 450,000,000 ժողովուրդ կը համրէ...

Երբեք աւելի ակներեւ չեն եղած դրամատիրական աշխարհակալութեան կեղեքումները, որքան Չինաստանի մէջ։

Դժուար է նախատեսել թէ ո՛րքան պիտի յաջողի Չինաստանի ազգային կառավարութիւնը։

Բայց անվիճելի է որ, աշխարհակալները այլեւս չեն կրնար բաղել հին օրերը, որովհետեւ, ամէն տեղ արթնցած են ժողովուրդները։ Յետամնաց Պարսկաստանն անգամ թօթուեց միջազգային առանձնաշնորհները (կապիտիւլասիոն)։

Արտաքին լուծը թօթուելէ յետոյ, աւելի ճիշտ՝ անոր հետ զուգահեռաբար, Նանքինի կառավարութիւնը պիտի փորձէ կիրարկել Սուն-Եաթ-Սէնի ուրիշ մէկ հիմնական սկզբունքը, մէկ ժողովուրդի, իսկական ազգի վերածել հինգ ցեղերը, — չինացի, մանչու, մոնկոլ, իսլամ եւ թիպէթցի։

Կը վերածնի Արեւելքը։

Շ.

ԽԱՍՔՈՎՈՆ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԻՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ՝ ՇՆՈՐՀԻՒ “ՅԱՌԱՋ„Ի

Յունիս 30ին, խմբագրականով մը պարզելով Խասքովոյի հարիւր մանուկներու թշուառ վիճակը եւ մանկապարտէզի մը անհրաժեշտութիւնը, հաւանութիւն կը յայտնէինք որ *Յառաջ*ի հանգանակութենէն *6000* ֆրանք (30—35,000 լէվա) յատկացուի այդ ձեռնարկին իրագործման։ Ու կ՚աւելցնէինք.—

«Ուրիշ խնդիր, եթէ սրտցաւ հայրենակից մը մէկ ձեռքով տրամադրէ այդ վեց հազարը։»

Երէկ, Լոնտոնէն ստացանք հետեւեալ նամակը, Յուլիս 5 թուակիր.

— *«Հաճոյքն ունիմ ընդ գրոյս վեց հազար* (6000) *ֆրանքի չէք մը ուղարկելու, Խասքովոյի մանկապարտէզին շինութեան համար։*

Քաղաքէս բացակայ ըլլալով, կը ցաւիմ որ աւելի առաջ չտեսայ ձեր խմբագրականը։» Սրտցաւ Հայրենակից մը

Ուրեմն, Խասքովօն պիտի ունենայ իր մանկապարտէզը, առանց գումար մը պակսեցնելու *Յառաջ*ի հանգանակութենէն։

Խասքովոյի նոր սերունդին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելով սրտցաւ հայրենակցին, այսօր իսկ Ֆիլիպէ, երուանդ եպիսկ.ի կը փոխադրենք 6000 ֆր.ի չէքը, որպէս զի յատկացնէ իր նպատակին։

Սրտառուչ զուգադիպութեամբ մը, երէկ թղթակցութիւն մը ստացանք, որ կը պարզէ Խասքովոյի գաղութին վիճակն ու պահանջները։ Կը հրատարակենք վաղուան թիւով։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՃԱՐԱԿ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, *Պայքար*, Ամերիկայի Ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, դառնօրէն կը գանգատի փարիզի *Երեւանէն* եւ նմաններէն, «որ ամէն օր խօսքով ու գործքով կը թուլցնեն կապերը եւ յոռեգոյն ծառայութիւն կը մատուցանեն խորհրդային Հայաստանին ու հայ ժողովուրդին, սխալ դիտելով ու ներկայացնելով կենսական խնդիրներ եւ իրողութիւններ, գիտակցաբար կամ յանգէտս»։

— *«Այս կարգէն են Թուրքիոյ Հայոց խնդրոյն ու անոնց ներկայ կացութեան մասին զանազան առիթներով անոնց յայտնած կարծիքները։ Ըստ իրենց, հայ ազգայնականներ են, որ հայ բուրժուաներու, եւ անոնք ալ իրենց կարգին դրամատիրական պետութեանց գործիք ըլլալով, Հայկական Խնդիր ստեղծած եւ Թուրքիոյ Հայոց աղէտներուն ու տառապանքին պատճառ եղած են։ Իսկ, իբրեւ ազգայնական անոնք կ՚ամբաստանեն* «խորհրդային Հայաստանի թշնամի դաշնակցականները» *եւ* «կեղծ բարեկամ Ռամկավար Ազատականները»։

Նախ, հիմնովին սխալ է այն կարծիքը թէ արուեստական կերպով Հայկական Խնդիր մը ստեղծուած է դրամատիրական պետութեանց կողմէ՝ հայ բուրժուաներու —ունեւոր հարուստ դասակարգին — միջնորդութեամբ, եւ ազգայնական Հայեր ալ անոնց գործիք եւ Թուրքիոյ Հայոց գլխուն պայթած չարիքներու պատճառ եղած են։

Հայկական խնդիրը կամ հայ ազատագրական շարժումը Թուրքիոյ մէջ, ծագած է, նախ, Հարստահարութեանց Խնդրէն, որոնց ենթակայ եղած է ոչ թէ հայ ունեւորը, այլ հայ գիւղացին ու հասարակ արհեստաւորը, այսինքն բանուորը, որոնք միշտ կեղեքուած ու շահագործուած են՝ Թուրք պաշտօնատարներէ ու աւատական ազնուականութենէ սկսեալ՝ մինչեւ Թուրք հասարակ ժողովուրդին կողմէ։ Երկրորդ ու նոյնքան կարեւոր պատճառ մը՝ Հայկական Խնդրոյն ծագման, հայ տարրին իմացական զարգացումն ու գերազանցութիւնն է, զինք շրջապատող յետամնաց, եւ բռնակալ տարրերու վրայ։ Պատմութեան եւ Եւրոպայի ու Ամերիկայի ազատական շարժումներուն գիտակ Հայը, բնականաբար պիտի չհանդուրժէր իրմէ ստորադաս ցեղի մը լուծին։ Ըմբոստութիւնն ու բախումը անխուսափելի էր, եւ պատահեցաւ։ Թէ կարգ մը պետութիւններ շահագործեցին զայն, սակայն իրողութիւն է, որ սակայն ոչինչ կը պակսեցնէ շարժումին արդարութենէն ու արժէքէն։

Իսկ, Հայ հարուստները կամ բուրժուաները, մասնաւորաբար Թուրքիոյ Հայոց մէջ, ոչ միայն ոեւէ ձեւով Հայկական Խնդիր չարծարծեցին ու չօգնեցին ազատագրական շարժումներու, այլ սակաւաթիւ բացառութիւններով հակառակ արտայայտուեցան ու գործեցին։ Արտասահմանի Հայ հարուստները, Հայկական Խնդրոյ անունն անգամ լսել չէին ուզեր, իսկ Պոլսոյ ու գաւառներու Հայ ունեւորները շատ լաւ գիտէին իրենց կաշին ապահովելու եւ բարեկեցիկ մինչեւ անգամ փարթամ կեանքը վարելու կերպը, Թուրք պաշտօնատարներու ու ազնուականներու հետ հաճոյակատար բարեկամութեամբ։ Անոնք պարզ յիմարութիւն կը հռչակէին ազատագրական ոեւէ շարժում ու ձեռնարկ, եւ սակայն ալ բացէ ի բաց կը յայտարարէին միշտ։ Հայկական Դատին դժբախտութիւններէն մէկը եղաւ հարուստ դասակարգին այս ձեռնպահութիւնն ու հակառակութիւնը։»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ “ՅԱՌԱՋ„Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

57րդ ցանկ

	Ֆր.
Լոնտոնէն սրտցաւ հայրենակից մը՝ Խասքովոյի դպրոցին շինութեան համար *(Խ.)*	6,000.—
Հ. Յ. Դ. Պելվիլի ենթակոմիտէին դաշտահանդէսէն	405.—
Գումար	6,405.—
56րդ ցանկին գումարը	72,235.35
Ընդհ. գումար	78,640.35

×

... Խմբագիր,

ՓԱՐԻԶ.—Կիրակի օր Սէն-Քլուի անտառին մէջ, Հ. Յ. Դ. Պելվիլի ենթակոմիտէի կազմակերպած դաշտահանդէսին, ի նպաստ Պուլկարիոյ աղէտեալներուն մէկ պնակ պտուղ աճուրդի դրուելով, զուտ շահ գոյացաւ 405 ֆր.։ Պտուղները շահեցան Պ. Պ. Մարգար Պապիկեան եւ Հայկազուն Կիւրիւնեան։

Համակիր մը, Պ. Նուպար Ֆընտրգեան, ինչպէս ուրիշ առիթներու մէջ, այս անգամ ալ առատաձեռնութեամբ մասնակցեցաւ աճուրդին։ *Ներկայ մը*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքերէն բոլոր թերթերը հրատարակած են հետեւեալ զեկոյցը.

«Պահեստի սպայից վարժարանի ուսանողներէն ոմանք (բոլորն ալ կառավարական պաշտօնեաներ, որոնք քանի մը ամսուան համար դրօշի տակ կանչուած են) խնդրած էին կառավարութենէն, որ իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանին ամբողջական թոշակ վճարէ իրենց։ Կառավարութիւնը ժխտական պատասխան տուաւ, որովհետեւ ըստ օրէնի պահեստի սպաներուն կը վճարուի իրենց սովորական թոշակին մէկ երրորդը միայն։ Այս պատասխանին վրայ, խնդրոյ առարկայ սպաները զօրանոցներէն մեկնեցան՝ առանց արտօնութեան։ Այսպիսի ընթացք մը, որ հակառակ է զինուորական օրէնքի, լրջօրէն նկատի առնուելով, փախչող սպաները ձերբակալուեցան ոստիկանութեան կողմէ ու կրկին իրենց զօրանոցները ղրկուեցան։»

Փրոթոկէրոֆի սպանութեան շուրջ

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ՝ Մակեդոնական կազմակերպութեան պետ զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանութեան մասին.

Սպանութենէն առաջ փողոցին մէջ բուռն վէճ մը տեղի ունեցաւ զօրավար Փրոթոկէրոֆի եւ սպանիչներուն միջեւ։ Զօրավար Փրոթոկէրոֆ վիրաւորուելէ վերջ, փորձեց փախչիլ, սակայն ահաբեկիչները դարձեալ կրակեցին եւ գետին փռեցին զայն։ Սպանիչները յետոյ դարձեալ երկու ձեռք գնդակ պարպեցին անոր վրայ։ Փրոթոկէրոֆի վրայէն գտնուեցաւ անցագիր մը, որ ցոյց կուտար թէ զօրավարը կը պատրաստուէր արտասահման ճամբորդութիւն մը կատարել։

. Պելկրատէն կը հաղորդեն, որ Զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութեան լուրը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է Սերպիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Հսկայ եւ ուրախ բազմութիւններ կը շրջապատեն թերթերու խմբագրատուները։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը լաւ է, որովհետեւ զօրավարը կը նկատուէր մեծագոյն թշնամին՝ Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ մերձեցման։

Հելլէն խորհրդարանը լուծուած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնաթերթը հրատարակած է խորհրդարանի լուծման հրովարտակը։ Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Օգոստոս 19ին եւ նոր խորհրդարանը պիտի բացուի Սեպտեմբեր 17ին։ Կը կարծուի թէ վարչապետ Վէնիզէլոսի տեսակէտը պիտի յաղթէ ի վերջոյ եւ ընտրական դրութեան փոփոխութիւնը պիտի ընդունուի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։

. Աշխատանքի ընդհանուր Դաշնակցութիւնը որոշեց վերջ տալ ծխախոտի բանուորներու գործադուլին, որ կը տեւէ Յունիս 11էն ի վեր։ Նաւատէրերը եւս սկսան աշխատցնել գործաւորները։

Աֆղանիստան եւս կը դառնայ Ռուսիոյ

Լոնտոնի ճամբով Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ.

Աֆղան կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց խորհրդային իշխանութեանց թէ որոշած է հրաժարիլ Քապուլէն մինչեւ ռուսական սահմանագլուխ երկաթուղի մը շինելու ծրագրէն. Նոյնպէս հրաժարած է Քապուլի եւ Թաշքէնտի (Թուրքիստան) միջեւ օդային սպասարկութիւն մը հաստատելէ։

Հետեւաբար, աֆղան կառավարութիւնը կը խնդրէ Մոսկուայի կառավարութենէն, որ ետ կանչէ այն ճարտարագէտներն ու փորձագէտները՝ զորս ղրկած էր՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւն կատարելու համար։ Աֆղան կառավարութեան այս որոշումը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Մոսկուայի մէջ։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս որոշումին պատճառ ցոյց կը տրուի Անգլիա։

Նահաս փաշա նոր դահլիճին դէմ

Եգիպտոսի նախորդ վարչապետ Նահաս փաշա Վաֆտ կուսակցութեան 500 ազդեցիկ անդամներու ներկայութեան ճառ մը խօսելով, պատերազմ յայտարարեց նոր կառավարութեան դէմ։ Մատնանշեց նոր դահլիճին հակասահմանադրական արարքները, մանաւանդ խորհրդարանը լուծելու ծրագիրը, որ եթէ իրականանայ, կրնայ շատ ծանր հետեւանքներ ունենալ։

Նահաս փաշա աւելցուց թէ վերջին քաղաքական տագնապը բոլորովին շինծու էր։ Եգիպտոս բռնապետական շրջան մը պիտի բոլորէ։ Նոր կառավարութիւնը կը յենու միայն Անգլիոյ վրայ։ Նոր փորձ մը եւս կ՚ուզեն ընել, սակայն անիկա անխուսափելիօրէն ձախողելու դատապարտուած է։

Աւազա՞կ թէ ճռուակ

Թուրք թերթերու մէջ կը կարդանք.—

Կարսէն կը հեռագրեն թէ նոյն շրջանակին մէջ ապաստանող աւազակախումբ մը ընդհարում ունեցած է ոստիկան զինուորներու ու ջոկատի մը հետ, որ հետապնդումի ելած էր։ Հրոսախումբը լեռնային վիճակէն եւ մթութենէն օգտուելով յաջողած է փախչիլ։ Ոստիկան զինուորները աւազակները կը հետապնդեն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Հայ ժողովուրդին համար կսկիծի, հոգի, անստուգութեան օրեր են ասոնք, — տարիները որ կ'անցնին այսպէս արագ արագ, առանց տեղ մը կենալու, առանց մեզ կեցնելու տեղ մը:

Օրուան հոգը ու վաղուան անստուգութիւնը կլաներ են մեզ, կաշկանդեր մեր հոգիները: Ու մէկը ուժ ունի օրուան լուծը թօթուելու:

Հայ միտքը բանտուած է: Մէկը չկայ որ բանտին դուռը բանայ. բոլորը հրաշքի մը կը սպասեն, որպէսզի շղթաները փշրուին:

Ու եթէ մէկը փորձուի լուսամուտը բանալու՝ որպէսզի արեւը թափանցէ իր հոգիէն ներս, որպէսզի ճիչ մը փորձէ, բոլոր իմաստունները կ'աղաղակեն միասին.

— Ի՞նչ. հայ մտաւոր շարժման մը մասին մտածելու ատե՞ն է. հայ ժողովուրդը կը տապկուի բազմաթիւ հոգերու մէջ, ու հազար տեսակ մղձաւանջ կը ծակծկեն իր սիրտը. ոճի՛ր է օրուան մտատանջութիւնները արհամարհել ու հայ արուեստին, հայ մշակոյթին մասին խորհիլ. Նախ թող հայ ժողովուրդը գլխուն քար մը գտնէ, ու հաց մը իր սեղանին վրայ, ու յետոյ միայն մտաւոր վայելքի մասին մտածէ. շռայլութիւն, սին աշխատանք է գրականութեան համար ճիգ սպառելը...:

Ու այս սաստը իր ազդեցութիւնը կ'ունենայ: Հիները կը պահուըտին իրենց կրեայի պատեաններուն մէջ, ու նորերը իրենց լեզուն կը կլլեն հազիւ ճիչ մը արձակած. ու ով որ փորձեր էր օրուան տաժանքը մոռնալ ու պահ մը խենդ բաներու վրայ խորհիլ պատուհանը դարձեալ կը փակէ ղողահար, խղճոտ:

Ու ամէն ոք հրաշքի մը կը սպասէ, որպէսզի օրուան ցաւերը հատնին ու ներքուի իրեն՝ խորհելու վայելքի մասին:

Բայց հրա՛շքը կ'ուշանայ:

Ու խենդերը չկա՛ն որ լերան կատարէն գլտորեն ժայռը...

* *

Մտավախութիւնը՝ որ այս պահուս վարակեր է մեր բոլորս՝ հին օրերը միտքս կը ձգէ: Ու մտածումս տասնըհինգ տարի մը ետ կ'երթայ:

1913ը, արդարեւ, հայ միտքին համար թուական մըն էր. Տեսակ մը անկիւնադարձ, որ հոգիներու մէջ քիչ մը նոր կրակ դրաւ: Հինգ տարի անցեր էր սոմ. Սահմանադրութենէն իվեր, ու ամբողջ հինգ տարի հայ մտաւորականութիւնը կլանուած էր տարբեր հոգերով: Քաղաքական ու ընկերային կնճիռներ ու մարդանքներ ասպարէզը ազատ ձգեր էին միայն ճառախօսներուն եւ խմբագիրներուն: Նոյն իսկ արուեստի կոչուած մարդիկը կլանուած էին տարբեր մտատանջութիւններով, ու մեղք կը սեպէին կարծես պահիկ մը զոհել հայ գրականութեան: Կ'ամչնային կարծես իրենց ճիգերը տալ հայ արուեստին ու մշակոյթին:

1913ին, սակայն, հայ գիրին ու արուեստին կապուած տղաքը ճիգ մը ըրին օրուան լուծը թօթուելու: Կ'երեւի հոգիները արդէն վաղուց է տրամադրուած էին պոռթկալու: Ինքնաբեր էր պոռթկումը, ու ճիգը ընդհանուր:

Ու հետզհետէ փորձեր եղան, գրականութեան ու արուեստի մտահոգութենէ միայն մղուած, պարբերականներ ու ժողովածուներ, գրքեր ու ասուլիսներ ծրագրելու եւ իրականացնելու: Պոլիսն էր հնոցը, բայց կրակը մինչեւ գաւառները կ'երթար: Անուշ լուրերը Կովկասէն ալ կուգային, ուր եւս ծիլ էր տուած վերածնութեան մը հաւատքը ու կը քալէր սիրտէ սիրտ:

* *

Ու միտքս է որ գրական կեանք մը ստեղծելու համար մեր սկսած ճիգերը ի՛նչպիսի հեզնութեանց բախեցան: Նոյն իսկ այն օրերուն, երբ առատ էր մեր թիւը, ու վստահուած կորովը չէր մնացեր ուրիշ մարդերու: Գրականութիւնը քիչ մը խորթ կուգար մեր հանրային շատ մը գործիչներուն:

1913ի գարնան Գրական Ասուլիսներ կը սարքէինք Բերա: Առաջին փորձն էր որ գրականութեան անունով կ'ըլլար՝ կուսակցական վէճերով թունաւորուած մթնոլորտի մը մէջ: Համեստ էր փորձը, բայց այդ համեստ փորձին համար մեր վստահած կորովն իսկ շռայլութիւն կը համարէին այն ատենուան մեր երէցները:

— Գրական Ասուլիս սարքելու տեղ, ուրիշ աշխատանքներ լրացուր, սաստեց զիս Զաւարեան օր մը:

Շատ ալ տարօրինակ չէ՛ր սաստը երէց ընկերո՛ջ մը բերնին մէջ՝ որ իբր գրական մեծութիւն Թոլսթոյն միայն կը հաւատար: Սաստը, աւելի մեղմ ձեւով, նոյն իսկ գրական մարդիկ կ'ուղղէին մեզի:

Երբ Նաւասարդի աշխատակցելու համար Վարուժանին հետ հրաւէր ըրինք Ահարոնեանին, ան սապէս պատասխանեց մեզի.

— Հայկական հարցի այս վճռական օրերուն՝ պէտք չէ փոխել աշխատանքի ճակատը. գրականութիւն ընելու ատենը չէ դեռ:

Նման պատասխան մը, քիչ մը աւելի կծու, Վարանդեանը գրկեց: Բայց անոր այնքան դառն չեկաւ . . .

* * *

Սակայն քիչ չէր թիւը բոնկողներուն, հիներէն ու նորերէն, ու նաեւ գրականութեան բնա՛ւ չհպած տղոց մէջ: Հաւատքն էր որ կը խլրտէր բոլորին ալ սըրտին խորը:

Վարուժան մէկն էր ամէնէն հաւատացեալներէն, ինչպէս էր Սիամանթօն, ինչպէս էին Զարեանը, Գեղամ Բարսեղեանը, Օշականն ու Ահարոնը, որոնք քիչ յետոյ Մեհեանը պիտի հիմնէին նոր հանգանակով մը:

Տեսակ մը հանգանակ էր Վարուժանի մէկ քերթուածն ալ Նաւասարդի դրան վրայ: Ոտքի կը կանչէր ան հայ հանճարը, ու կ'ըսէր.

Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա տօներուն
Արեւափառ՝
Ա՛լ վերածնէ փլատակներէն, եւ փառագոյ
քընարըդ ա՛ռ:
.. Ջի մենք, յանուն Սէրին, Սերմին, քու ջին ցեղիդ
Մարմարէն կոյս,
Մե՛նք Ջաւակներդ օգոստափառ, պիտի կերտենք
Նո՛ր Արշալոյս:

Աւա՛ղ, հանգանակները շըրթունքի վրայ մնացին:

Ճիւաղը արթո՛ւն կը հսկէր...

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԹՐՔԱՍԷՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

Ուաշինկթընէն Միլլիյէթի (5 Յուլիս) կը գրեն թէ վերջին ատեններս Ամերիկայի հանրային կարծիքին մէջ ի նպաստ Թուրքերու հոսանք մը ստեղծուած է:

«Ամերիկացիները, կ'ըսէ, կը ճանչնան Թուրք Հանրապետութիւնը եւ կ'ըմբռնեն անոր վերանորոգող սկզբունքներուն իմաստը: Թուրքիա այցելող Ամերիկացիները հայրենիք վերադարձին իրենց հայրենակիցներուն կը բացատրեն մեծութիւնը բարենորոգչական այն շարժումին, զոր տեսած են Թուրքիոյ մէջ եւ թերթերու մէջ հրատարակուած երկար յօդուածներով կը խօսին անոր մասին:»

Թրքասէր Ամերիկացիներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ եղեր Տիկ. Մաք Լէօնըն, որ Թուրքիոյ մասին զանազան դասախօսութիւններ տալէ զատ, կ'աշխատի Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներուն եւս պարզել Թուրքիոյ կացութիւնը:

Միլլիյէթ տիկինին պատկերն ալ կը հրատարակէ:

ԻՄ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«ՊՐՈՄԵԹԷ»Ի ԵՒ «ԱՆԿԱԽ ՎՐԱՍՏԱՆ»Ի ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻՆ

XV

1921 թ. Յունիս 10ին կովկասեան չորս հանրապետութիւնների կողմից ստորագրուած յայտարարութեան հատուածը ընդունուած է պարտադիր իրաւարքին (արբիտրաժ) եւ հետեւեալ ձեւակերպութիւնն ունի.—

«Ցանկանալով չէզոքացնել բոլոր ընդհարումների պատճառները, որոնք անցեալում, դժբախտաբար, ծագել են կովկասեան ժողովուրդների միջեւ, եւ շատ շուտով ստեղծելու համար համերաշխութիւն եւ բարեկամութիւն այս ժողովուրդների միջեւ, որոնք միացած են դարաւոր կապերով, հարեւանութեամբ, եւ պատմական ճակատագրի ընդհանրութեամբ, կովկասեան հանրապետութիւնները որոշում են յետ այսու լուծել իրենց միջեւ գոյութիւն ունեցող կամ ծագելիք բոլոր վէճերն ու տարաձայնութիւնները եւ, առաջին հերթին սահմանային վէճերը, պարտադիր իրաւարքով»:

Ի՞նչ է նշանակում այս յօդուածը մասնաւորապէս հայ վրացական հողային վէճերի տեսակէտից: Սա նախ եւ առաջ նշանակում է, որ Հայաստանն ու Վրաստանը հրաժարւում են այդ վէճերը երբ եւ իցէ զէնքի ուժով լուծելու մտադրութիւնից ու քաղաքականութիւնից:

Առարկութիւն ունի՞նք մենք այս որոշման դէմ:

Բնա՛ւ:

Մենք երբեք չենք ցանկանում, որ դիցուք, Ախալքալակը միանայ Հայաստանին մի նոր հայ-վրացական պատերազմի հետեւանքով: Որովհետեւ, անկախ ընդհանրապէս ամէն մի պատերազմի եւ մասնաւորապէս հայ-վրացական պատերազմի հրէշաւորութեան հանգամանքից, զինուած ընդհարումը Հայաստանի և Վրաստանի միջեւ —ում յաղթութեամբ կամ պարտութեամբ էլ նա վերջանայ— աղիտաբեր պէտք է լինի թէ՛ մէկի եւ թէ՛ միւսի համար:

Մեր պարտութեան դէպքում Վրացիք ոչինչ չպէտք է շահին — անգամ եթէ նրանք իրենց սահմանների մէջ առնեն Լօռին եւ Փամբակը, որ երբեք մարսել չեն կարող — բայց թուլացնելով մեզ՝ իրենք եւս կը թուլանան Մերձաւոր Արեւելքի եւ կովկասեան ժողովուրդների դրացիութեան մէջ: Վրացիների պարտութեան դէպքում մենք, նոյն իսկ եթէ մի Ախալքալակի փոխարէն երկուսի տիրանանք, դարձեալ չենք կարող հաւասարակշռել այն վնասը որ պէտք է ստանանք վերոյիշեալ ժողովուրդների դրացիութեան մէջ մեզ մենակ զգալով: Բացի սրանից՝ երկու դէպքում էլ Հայերի եւ Վրացիների միջեւ ատելութեան եւ թշնամութեան մի շրջան պէտք է բացուի՝ փոխադարձաբար ջլատելով նրանց ուժերը եւ կորստեան անդունդը գլորելով երկուսին էլ:

Այս ամէնը գիտակցում են թէ՛ հայ եւ թէ՛ վրացի ղեկավարները ամենայն յստակութեամբ եւ որոշութեամբ: Բայց գիտակցելով հանդերձ՝ նրանք, այդ ղեկավարները ոճիր գործած կը լինէին երկու ժողովուրդների հանդէպ՝ եթէ անտես առնելով իրականութիւնը, օրօրուէին այն մտքով, թէ Հայերի եւ Վրացիների միջեւ պատերազմ չի կարող լինել հէնց այն պատճառով, որ դա կորստաբեր է երկուսի համար էլ:

Ո՛չ, պատերազմ կարող է լինել եւ մինչեւ անգամ Ախալքալակի խնդրի պէս մի ողորմելի խնդրով: Շատ ճիշտ է նկատում Ժորդանիան, որ բնական, ազգագրական սահմանների արհամարհելը հարեւանական պատերազմների սաղմ է կրում իր մէջ: 1918ի աշնան սկիզբին եթէ մէկը Հայաստանում կամ Վրաստանում առաջարկէր Լօռւայ խնդիրը զէնքով լուծելու՝ նրան, իրրեւ խելագարի խենթանոց կը ղրկէին: Բայց նոյն աշնան վերջը —պատերազմը արդէն իրողութիւն էր...

Ի՞նչ պէտք է անել, ուրեմն, այս աղէտի կրկնութիւնը կանխելու համար: Նման մտահոգութիւն ունեցող պետութիւնները մինչեւ հիմա այլ միջոց չեն գտել, քան պարտադիր իրաւարքը: Հայաստանի եւ Վրաստանի ներկայացուցիչներն էլ, այդ պետութիւնների հետեւողութեամբ նոյն պարտադիր իրաւարքով են ուզում փոխարինել պատերազմը, եւ սա Յունիս 10ի յայտարարութեան հատուած 3ի երկրորդ իմաստն է հանդիսանում:

Այս իմաստն ինձ բացատրելու համար, «Պրոմեթէ»ի և «Անկախ Վրաստան»ի հրապարակագիրները հանրամատչելի և աժանագին դասախօսութիւններ են կարդում իմ գլխին: Պատիւ ունիմ յայտնելու նրանց, որ ես այդ դասախօսութիւններին բընա՛ւ կարիք չունիմ. որովհետեւ իմ տեսակէտը պարտադիր իրաւարքի մասին շատ է որոշ եւ հիմնաւորուած՝ նրանցից ազդուելու համար:

Իսկ տեսակէտս հետեւեալն է:

Պարտադիր իրաւարքը իբրև միջոց պատերազմը ժամանակաւորապէս կամ տեւականօրէն կանխելու համար՝ միանգամայն ողջունելի ու ընդունելի է ինձ համար, ինչպէս եւ առհասարակ այդ նպատակին ծառայող ամէն մի միջոց. որովհետեւ, իմ կարծիքով վատ խաղաղութիւնն իսկ գերադասելի է պատերազմից, անգամ լաւ պատերազմից: Սակայն այդ իրաւարքը իբրեւ միջոց ազգային ինքնորոշման իրաւունքի հետ առնչութիւն ունեցող հողային վէճերը լուծելու համար՝ շատ կասկածելի է ինձ համար, եթէ մինչեւ իսկ նա բացարձակապէս օրինական պայմաններում է կատարւում:

Որպէսզի որ եւ է իրաւարք պարտադիր ուժ ստանայ՝ անհրաժեշտ է, որ վիճող կողմերը վէճի առարկայի վրայ սեփականատիրական իրաւունք կարողանան ունենալ: Պետութիւնները —էլ չենք խօսում կառավարութիւնների մասին— այսպիսի իրաւունք չունին իրենց ժողովուրդների վրայ, եւ այդ պատճառով չեն կարող նրանց ճակատագիրը պարտադիր իրաւարքի ենթարկել: Հայաստանը եւ Վրաստանը կարող են երկուստեք ճանաչուած միջնորդ դատաւորի վճռով իրար զիջել այս կամ այն շարժական եւ անշարժ ստացուածքը: Բայց հազար միջնորդ դատաւորներ էլ որ որոշում տան՝ չեն կարող պարտադրել, որ Ալեքսանդրապոլցիք Վրաստանի քաղաքացի դառնան կամ Բուլթայիսցիք՝ Հայաստանի քաղաքացի:

Այս տեսակէտով էր առաջնորդւում ընկերվարական Ինտերնասիոնալը, երբ նա, Բեռնի եւ Լիւցեռնի կոնֆերանսներում, ինչպէս եւ Փարիզի խորհրդակցութեան ժամանակ, շարունակ մերժում էր հայ - վրացական հողային վէճերը պարտադիր իրաւարքով լուծելու առաջարկները, որ գալիս էին Վրացիների կողմից: Նոյն այս տեսակէտով ղեկավարուեց եւ Ազգերի Լիգան լեհ-գերմանական հողային վէճերը Սիլեզիայում եւ Արեւելեան Պրուսիայում լուծելու համար:

Սակայն ենթադրենք մի րոպէ, թէ ես այս տեսակէտն չեմ, այլ ամբողջովին բաժանում եմ այն ըմբռնումները, որ ունին, կամ ունենալ են ձեւացնում, պարտադիր իրաւարքի խնդրում, իմ ընդդիմախօսները: Մի՞թէ դա կարող էր արդելք հանդիսանալ, որ մենք եւ Վրացիք հասկացողութեան գայինք իրար հետ՝ մեր հողային վէճերը, առանց պարտադիր իրաւարքի հասցնելու, ոեւէ խաղաղ ճանապարհով լուծելու համար: Չէ՞ որ պարտադիր իրաւարքը վերջին խաղաղ միջոցն է հանդիսանում նման վէճերի լուծման համար և ոչ թէ միակ միջոցը: Եւ ի՞նչ դատապարտելի բան կայ, երբ ես, գիտնալով հանդերձ, որ Հայաստանն ու Վրաստանը 1921 Յունիս 10ին պարտաւորութիւն են ստանձնել հայ-վրացական հողային վէճերը պարտադիր իրաւարքով լուծելու՝ առաջարկում եմ Ժորդանիային, որ համաձայնի այդ վէճերը լուծել ի՛ր իսկ պաշտպանած ազգային ինքնորոշման սկզբունքներով:

Սրանք արդէն հռետորական հարցեր չեն, որովհետեւ սրանց պատասխանը սովորական դատողութեամբ եւ տրամաբանութեամբ դժուար է կռահել: Կարելի է իհարկէ, զանազան կըշռադատումներ անել այն հոգեբանական շարժառիթների մասին, որոնք վրդովում են վրաց ազգայնականներին ամէն անգամ, երբ ազգային ինքնորոշման իրաւունքի հետ կապ ունեցող անհաճոյ հարցեր են դրւում նրանց առաջ, բայց կարծում ենք, որ չարժէ առանձնապէս զբաղուել նրանցով, որովհետեւ նրանք բաւականաչափ լուսաբանուած են իմ այս յօդուածաշարքին մէջ:

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՎԵՐՋ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԺԱՄԲՈՒԽ ՎՐԱՅ

Կը գրեմ Թաւրիզէն 13 մղոն հեռու, Իմամիյէ Թրքաբնակ գիւղէն:

Ղազւինէն բերող ինքնաշարժը չկրցաւ շարունակել ճամբան, մնաց զետափը ուրիշ երկու ինքնաշարժերու հետ եւ ճամբորդներս ստիպուեցանք իրերու մէկ անհրաժեշտ մասը շալկած՝ կարկուտի ու անձրեւի տակ, ցեխերու մէջէն իրիկուան ուշ ատեն ոտքով կտրել ճամբան, այս գիւղը հասնելու համար: Թաւրիզը Թէհրանին միացնող այս ճամբան այնպիսի վիճակի մէջ է, որ յաճախ երթեւեկող ինքնաշարժերը ենթակայ են ամէն անակնկալի: Շատ տեղեր կամուրջները քանդուած են, կամ հին օրերէ ի վեր առանց կամուրջներու, միայն տեղ - տեղ խճուղի, խոշոր մասերը խորտ ու բորտ, անձրեւներէն ճեղքուած: Ակամայ կը յիշեմ Ամիր Լաշկար Ապտուլլա Խան Թահմասպին, որ Ապրիլ 3ին սպաննուեցաւ Լօրիստանի մէջ, խումբ մը լօռ աւազակներու գնդակէն: Իր մասին պիտի գրէի յառաջին, ճամբորդութիւնս արգիլեց: Բարեբախտաբար նօթերը հետս են եւ ահա կ'անդրադառնամ:

Ան Ատրպատականի մէջ եղած է հիւսիս - արեւմտեան զօրաբանակի հրամանատար, Թաւրիզի զինուորական դատաւոր, զսպած է Մակուի Սարտարի հակապետական ոտնձգութիւնները, զայն ձերբակալած ու բանտարկած Թաւրիզ, ուր մեռաւ բանտի մէջ: Այդպիսով Մակուն ընդմիշտ ենթարկեց կեդրոնական իշխանութեան: Մեծ զարկ է տուած կրթական գործին, ձեռնարկած է Թաւրիզի թատրոնի մեծ շէնքի կառուցման, շինած է ժողովրդական պարտէզը: Այսօրուան լայն պողոտաները իր աշխատանքի արդիւնքն են: Ճամբորդած է Քիւրտիստան եւ Քիւրտերուն հասկցուցած, թէ իրենց պահանջը Թուրքերէն է, ապահոված է անոնց հաւատարմութիւնը Պարսկաստանի հանդէպ: Շինած է ճամբաներու մէկ մասը, ինչպէս Ղափլանքուն, զոր անցայ առջի օր. անանցանելի լեռներու մէջէն կ'երկարի հանդիստ խճուղին: Իր գործը կիսատ է թողած սակայն, քանի որ վերջին անգամ շահնշահը իրեն հետ Թէհրան տարաւ: Նախ քան այդ, երկու անգամ Թէհրան կանչուեցաւ ամբողջ Ատրպատականի մէջ սիրուած այդ զինուորական գործիչը, բայց ժողովուրդը ամէն անգամին իր պաշտօնին

վրայ մնալը պահանջեց: Ն
անգամին արդէն չէր կրն
երթալ շահնշահի ցանկ
Միաժամանակ յայտնի էր
բարեկամ հայ ժողովուրդի
տէր գնահատել անոր ան
ըրնելի աշխատանքները,
յարաբերութեան մէջ էր
ծերունի թեմակալին հետ
Ճամբան ամէնէն յետ
գիւղերուն մէջ անգամ
մով կը խօսին իր մասին
մանակին եղած է նաեւ
բանի զինուորական դա
իսկ Թէհրան կանչուելէ
նշանակուած է հանրօգու
նութեանց նախարար,
շատ վար էր իր նախկին
ւոր պաշտօնէն: Այդպէս
հանդերձ, իբրեւ բարեխ
անկաշառ մարդ, շատ
փոխեց այդ անուանակ
խարարութեան մէջ:
քանի մը անգամ կը
գլխաւորաբար երկրի հար
կողմերը, անձամբ ստ
ճամբաներու շինութեան
տանքները: Իր նախա
թեան օրով շինուեցան
գրեթէ բոլոր կարեւոր
ղիները:

Այդպիսի այցելութեան
միջոցին էր, որ յարձակ
թարկուեցաւ եւ իր
վրայ տուաւ: Թէհրանէն
ջապահական վարչութեան
րէնը երկու առաջնակարգ
ներու հետ օդանաւով
վայրը շտապեց, բայց
կատարած գործողութեան
պարգին անցաւ: Ապրիլ
խորհրդարանի նախագա
ճառով չեշտեց հանգուց
կատարուած անփոխար
ծառայութիւնները, հայր
րութիւնը եւ նիստը փ
Մայրաքաղաքի կարեւոր
կիթներուն, ինչպէս եւ
շատ վայրերուն մէջ
բանքի բազմաթիւ արա
տութիւններ եղան: Ամէ
բոլոր պետական հիմն
թիւնները մէկ օր փակ
Ապրիլ 7ին Շահը կը
Խորամապատ, կը հրամ
տեղ թաղել մարմինը եւ
յիշատակին շքեղ մաղ
շինել, իսկ յաջորդ օր
Ջիրգի մէջ հոգեհանգստ
նակցող 5000 հոգիի ն
թեան կը կարդան իր
րով ցաւ կը յայտնէ
զինուորականի եւ խելաց
տական մարդու մահուան
թիւ, կը հրամայէ Լօրի
շրջանի զինուորականներ
րեժխնդիր չըլլալ Լօռերէ
նի որ սպանութիւնը քան
աւազակներու գործ է,
միայն հետապնդել եւ պա

Բաւական թւով թուրք
կիցներ ունիմ, վաճառական
ւորական, նոյնիսկ «Իջթիմ
Ամիյուն» կուսակցութեան
նաւոր գործիչներէն մէ
Թաւրիզ կ'երթայ խորհրդ
7րդ նստաշրջանի ընտրութ
րուն առթիւ: Իմ զարմանք
ինչո՞ւ մայրաքաղաքը լաւ
զիով մը միացած չէ Թա
տարօրինակ պատասխաններ
տան: Մէկը... բոլշեւիկեան
փոխութենէն կը ճառէ: Ո
Թուրք վաճառականը՝ կը
ուրիշ պետութիւն մը
գրաւէ Ատրպատականը
Ճամբաները շինէ: Եւ մեր
կից բոլոր Թուրքերը (
Թուրքեր) համամիտ են:

Հարաւային Պարսկա
սահմանները անցնելուն պէ
Նաւորաբար Ղազւինէն այս
աչքի կը զարնէ տարազի,
կացի անհամեմատելի տարբ
թիւն: Մէկ հոգի պարսկերէ
սող չկայ: Ատրպատականի
անախորժ Թուրքերէնը կը
ամէն քայլի վրայ, Գիւղեր
պարսկերէն մէկ նախադասու
անգամ չեն հասկնար, իսկ
ղաքացի ուղեկիցներս ալ
գէշ եւ դժուարութեամբ
սին պարսկերէնը՝ որ
Թուրքերէն բառեր կը

ՉՈՐՍ ԴՈՎԵՐԷՆ...

ՍՊԱՍԵՆՔ ԵՒ ՅՈՒՍԱՆՔ

... Եւ ի՞նչ արգելք կայ չյուսալու. այս մէկը գոնէ ձրի է։ Ու քանի որ ուզենք չուզենք, դատապարտուած ենք սպասելու, կը նախընտրենք նոյնիսկ հաւատալ, առանց մօտ վառելու։

փարիզի ծոգաբարձութիւնը որոշեր է երկու մանկապարտէզներ բանալ։

Հաստատողը Վռամշապուհ եպիսկոպոսն է։ Եւ քանի որ եկեղեցիին բեմէն ծանուցանելու չափ առաջ է գացեր, կը նշանակէ թէ՝ տրուած հաւաստիքին՝ ամէնէն առաջ ինքը հաւատացեր է։

Լուրջ է ուրեմն։

* * *

Իր ծանուցումին մէջ, հոգեւոր հովիւը յանձնարարեր է ժողովուրդին՝ պատրաստ ըլլալ կատարելու իր պարտքը...

Ուրեմն, ժամ առաջ բացէք գրպանները եւ երբ տեսնէք թէ ժողովուրդը կը շարունակէ իր տղաքը օտար կրթարաններ ղրկել, այն ատեն իրաւունք ունիք փակելու...։

—

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ինչպէս հնարամիտ են մեր Տրապիզոնցիները։

Օդերը տաք են։

Տրապիզոնցիները կը հրաւիրուին հայրենակցաբար թարմ օդ շնչելու եւ զուարճանալու Բլամարի անտառը։

Բայց հրաւիրողներու նպատակը տարբեր էր։ Երեք չորս անգամներ ի զուր ժողովի կանչեր արձակելէ յետոյ, Միութեան վարչութիւնը դիմեր էր այդ հնարքին, լիակատար նիստ գումարելու համար...։ Յուսախաբ եղած էր դարձեալ, բայց ներկաներու թիւը օրինաւոր նկատելով, ժողովը բացուեցաւ ծառերուն տակ եւ օրակարգը դրուեցաւ գետնի կանանչներուն վրայ։

Շատ հարցեր լուծուեցան, ու դէեւ այս անգամ ալ, ո՛չ ազգը երկուեցաւ ոչ ալ Տրապիզոնը, այց Հայրենակցական Միութ...

...ատ անգամ չեն հասկնար, չեն ...ընար իրենց միտքը արտայայտել եւ կը ստիպուին խօսակցութիւնը թուրքերէնի փոխել։

Երկրի այս մասին մէջ աչքի ... կը զարնէ գետերու առատութիւնը։ ...անները մինչեւ հորիզոն կանանչով ծածկուած, աժանութիւն. ...ինչդեռ հարաւը,իմ պտտած վայրերու մէջ մանաւանդ գետեր ...ան, ջուրը արուեստական «քարհզ»ներէ կը ստացուի, լեռները ...րկ են կանանչէ եւ ամէն ինչ ...կնակի սուղ։

Մէկ խօսքով, կարծէք տարբեր երկիր մը մտաք, ուր ոչինչ ...յ պարսկական։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

թիւնը՝ աշխարհի մէջ հիմը դրած եղաւ բացօթեայ ժողովին...

Ժողովը վերջացաւ Տրապիզոնցիներու ազգ. քայլերգով... խամսի զոյտով...

—

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ՉՈՔԱՆՉ ՄԸ

Լուրը Հունգարիայէն է։ Մայր մը իր աղջիկը ամուսնացուց երիտասարդի մը հետ։ Նորապսակ զոյգը կը բնակէր իրեն հետ։ Բայց ան՝ ուրիշ կերպ կ'ըմբռնէր ամուսնութիւնը։ Կ'ուզէր որ այր ու կին զոհանային փոքրիկներու պէս երիկ-կնիկ խաղալով անմեղօրէն...։

Օր մը «մեղք»ի վրայ բռնեց իր աղջիկն ու փեսան. բան չըսաւ։ Բայց քիչ յետոյ, օգտուելով փեսային բացակայութենէն, բռնեց իր աղջիկը, մերկացուց զայն, եւ անոր մարմնին ամէնէն կակուղ մասերը կապուտցուց խարազանի անխնայ հարուածներով...

Երբ պատիժը վերջացաւ, իր աղջկան յանձնարարեց պարկեշտութեան օրէնքները յարգել եւ ալ չմեղանչել նոյնիսկ իր ամուսինին հետ...։

Բայց այր ու կին որոշեցին հեռանալ տունէն, եւ իրենց բոյնին մէջ խաղաղօրէն նախաճաշակը առնել մեղրալուսնի քաղցրութիւններուն։

Ստիպուած էին սակայն այդ գիշերն ալ «մայրիկ»ին տունը անցընել։

Կէս գիշերին, ամոլը արթնցաւ այլանդակ շօշափումներու հետեւանքով։

Սուր ածելի մը առած, զոքանչ մայրիկը որ կ'ուզէր իր փեսին պարտադրել բռնի պարկեշտութիւն մը, կը փորձէր զայն ենթարկել «սիւննէթ»ի արմատական օրէնքին...։

Փեսան բախտ ունեցաւ ազատելու. իսկ զոքանչը գնաց բանտ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Զ. Ե. Ո. Միութեան Ալֆորվիլի մասնաճիւղը հանդէս մը կազմակերպած էր Շաբաթ իրիկուն, որ շատ հաճելի անցաւ։

Վարչութեան կողմէ պ. Փ. Մկրեան շեշտեց միութեան օգտակարութիւնը տեղին վրայ։ Ու այս առթիւ աւելցուց, որ Միութիւնը ունի արդէն իր գրադարան-ընթերցարանը։ Հաստատած է չափահասներու եւ փոքրերու համար հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուի դասընթացքներ։

Երեկոյթին նախագահը պ. Լեւոն Զորմխեան հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Յետոյ բացատրեց թէ որքան կարեւոր է առօրեայ աշխատանքներէն յետոյ զբաղիլ մեր միտքը զարգացնելու։ Ամէնէն շատ այսօր է որ մենք պէտք ունինք շատ բան իմանալու, կարդալու։

Տիկին Խրլասանեան կտոր մը արտասանեց դ. Վարուժանէն։ Տիկին Մկրեան կտոր մը երգեց Թումանեանի «Անուշ»էն։ Ուրիշներու կողմէ եղան զանազան երգեր ու արտասանութիւններ։ Հազիւ 7—8 տարեկան փոքրեր ըրին շատ յաջող հայերէն արտասանութիւններ։

Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ պ. Արսէն Աճէմեան ծանրացաւ մանաւորաբար մեր ազգային գեղեցիկ աւանդութիւններու մասին։ Շեշտեց թէ 1915էն վերջ մեր ժողովուրդը դարձած է տեսակ մը որբ, քանի որ մեծ մասը այդ ժողովուրդին կ'ապրի այսօր հեռու իր հայրենիքէն։ Հիները գիտէին հպարտօրէն մեռնիլ իրենց հայրենիքի ազատութեան համար։ Գիտենք հին եւ նոր ազգերէն օրինակներ առնել։ Ցոյց տուաւ որբերու կազմակերպութեան արագ աճումը Ամերիկայէն պարսկաստան, Սուրիայէն Ֆրանսա, եւլն.։ Անոնք մէկ նպատակ ունին,— չմոռնալով 1915 թուականը, աշխատիլ որքան կարելի է շո՛ւտ՝ վերադառնալ Հայաստան։ Ու մինչ այդ՝ պէտք է վառ պահել օտար ափերու վրայ մեր ցեղային արժէքները։

Յետոյ ի նպաստ գրադարանին աճուրդի դրուեցաւ սեղանի ժամացոյց մը, որ բարձրացաւ 385 ֆր. 50 սանդիմի։

Գիշերուան ժամը մէկն էր, երբ վերջացաւ հանդէսը, անուշ տպաւորութիւններ ձգելով ներկաներուն վրայ։ Խուռն բազմութիւն մը եկած էր ծափահարելու որբերու գովելի աշխատանքները։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փարիզի քաղաքապետութիւնը պատրաստած է 1928ի վերջին եռամսեային ապրուստի գիներու նշանակը։ Հաշիւներու հիմ բռնուած է չորս հոգինոց բանուորական ընտանիքի մը ծախքերը, առնուած 1927ի առաջին եռամսեայէն սկսեալ։

Ֆրանքի կայունացումէն ի վեր շաբաթ յետոյ, շահեկանութենէ զուրկ չէ քննել գիներու փոփոխութիւնը՝ անցեալ տարուան գիներուն հետ բաղդատելով, երբ Ֆրանսայի տնտեսական ընդհանուր կացութեան առջեւ, նոր հեռանկարներ կը բացուին։

Ահա տախտակը որ ցոյց կուտայ գիներու կրած փոփոխութիւնները —

Սննդեղէն 60 %	Լոյս ջերմութիւն 5 %	Զգեստեղէն 15 %	Բնակարան 15 %	Զանազանք 8 %	Ընդհ. նշանակներ
Առաջին եռամսեայ 1927					
554	570	565	250	600	524
Երկրորդ եռամսեայ 1927					
559	530	565	250	590	525
Երրորդ եռամսեայ 1927					
525	543	563	275	590	507
Չորրորդ եռամսեայ 1927					
504	555	581	275	590	498
Առաջին եռամսեայ 1928					
521	547	581	275	590	507
Երկրորդ եռամսեայ 1928					
544	504	581	275	590	519

Առաջին ակնարկով կը տեսնուի որ 1928ի ընդհանուր նշանակ եղող 519ը՝ նուազ է անցեալ տարուանէն, սակայն 12 կէտի յաւելում մը ցոյց կուտայ 1928ի առաջին եռամսեային բաղդատմամբ։

Սննդեղէնի գիները ու յաւելում այնքան շեշտուած է Մարտի վերջէն մինչեւ Յունիսի վերջը, որ մինակը կը բաւէ բարձրացնելու ընդհանուր նշանակը, հակառակ լոյսի եւ ջերմութեան գիներու նուազման։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆ...

ԼԱ ՍԷՅՆ, 5 Յուլիս.— Այստեղի ազգային կեանքը ոչինչ ունի մխիթարական։ Միօրինակ եւ տափակ։ Վերջերս սկսան զանազան տեղերէ Հայեր գալ, բոլորովին թշուառ վիճակի մէջ, առանց դրամի եւ ինքնութեան թուղթի։ Կը փութամ տեղեկացնել թէ, ով որ այս տեղի հայութեան վստահելով կուգայ, պիտի զղջայ։ Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ անգործութիւն չկայ, ուստի պատճառով եթէ Հայ մը այս կողմերը գալ ուզէ, պէտք է միայն իր ուժերուն վստահի։ Ոչ ոք տրամադիր է ուրիշով զբաղելու։ Ցակաւին երէկ եկաւ ծերունի մը, հազիւ քսան ֆրանք կրցանք հաւաքել իբրեւ ճամբու ծախք՝ Մարսէյլ երթալու համար։

Ընթերցող մը

ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 8 Յուլիս.— Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան Սէն-Շամոնի մասնաճիւղը, Յուլիս 7ին Սալ ժան տ'Արքի ընդարձակ սրահին մէջ, ներկայացուց՝ «Նա չլինի, սա լինի» ժողովրդական խաղը։ Ներկայ էր ստուար բազմութիւն մը։ Կարգապահութիւնը լաւ էր։ Կարգադիր յանձնախումբի ջանքերը գնահատելի էին։

Մասնաւորապէս գնահատութեան արժանի էին նուագածուները։ Գնահատելի էին նաեւ դերակատարները, որոնք երկաթի գործարաններու յոգնութենէն յետոյ, նոյնիսկ դրամական զոհողութիւններ ընելով, իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն։

Ինչպէս Կրթասիրացի վարչութիւնը, նոյնպէս դերասանական խումբը կազմուած է երիտասարդներէ, որոնք միշտ սիրայօժար կը մասնակցին հանրօգուտ ձեռնարկներու։

Այս երիտասարդներէն շատերը, կարդալ գրել չգիտնալէ զատ, հայերէն անգամ չէին կրնար խօսիլ, երբ Քիւրտերուն քովէն փախչելով, Հալէպ եկան։ Բայց շնորհիւ Կրթասիրացի Հալէպի դպրոցին, եւ իրենց սուր ընդունակութեան, այժմ, ուսումնասէր եւ գիտակից երիտասարդներ դարձած են։

Ապրի՛ք, տղա՛ք։ Դուք երէկ նպաստընկալներ էիք եւ ուրիշին օգնութեան կը կարօտէիք, իսկ հիմա ինքնապահ ըլլալէ զատ, կ'օգնէք ձեր պարագաներուն եւ ազգային ձեռնարկներու։

Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Նաւապետ մը պաշտօն ստանձնած էր բժիշկի մը կողմէ, իր զբօսնաւը տանելու դէպի Քան։ Մեկնումի պահուն, սխալ շարժումի մը հետեւանքով, նաւը ծռեցաւ ու պառկեցաւ կողին վրայ։ Բայց նաւաստիներու օգնութեամբ կարելի եղաւ զայն շտկել։ Սակայն նաւապետը որ ծովագնացութեան մէջ ծերացած էր, վիրաւորուած զգաց ինքզինքը, իր սխալ հրամանին հետեւանքով. նաւին ենթարկուած վտանգին պատճառով իր խիղճը քաշուեցաւ եւ ինքզինքը կախեց։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Նանթի մէջ, սրճարանի մը տէրը անյայտացեր էր մէկ շաբաթէ ի վեր։ Կ'ապրէր կնոջ մը հետ, որ քանի մը օր առաջ մեկներ էր քաղաքէն, ծանօթներ կարծեր էին թէ միասին կը ճամբորդեն գէշ գործերու հետեւանքով, քաղաքէն հեռանալու համար։ Դատական իշխանութեան արտօնութեամբ, երբ մարդուն յարկաբաժինը բացին, գտան անոր դիակը որ նեխիլ սկսած էր։ Անոր սրտին վրայ, հարուածի մը հետքը կար եւ սակայն որեւէ զէնք չգտնուեցաւ։ Բժիշկը մերժեց թաղման արտօնագիր տալ եւ մարմինը փոխադրուեցաւ դիարան, քննութեան համար։ Վրայէն գտնուեցաւ նամակ մը որ կը յայտնէր թէ՝ իր մահէն յետոյ, իր ինչքը որո՞ւ կ'իյնար։ Բայց հակառակ այս նամակին, անձնասպանութեան վարկածը մերժուեցաւ եւ ոստիկանութիւնը սկսաւ փնտռել ոճրի մը հետքերը։ Անոր մահուան իրիկունը, դրացիները երթեւեկի աղմուկներ լսած էին անոր յարկաբաժինէն։ Նոյն գիշերը ինքնաշարժ մը կեցած էր անոր տան դրան առջեւ։ Մարդը որ ծագումով Իտալացի է, իր կնոջ դէմ ամուսնալուծման դատ բացած էր եւ մտադիր էր ամուսնանալ իր սիրուհիին հետ, որուն շատ համակրած էր։ Այս պարագաները ոճրի կասկած կը ներշնչեն։

ՀՐՁԻԳ ՀՐՇԷՋՆԵՐԸ.— Պիյանքուր. ինքնաշարժի շատ մեծ գործատան մէջ, վերջին մէկ քանի ամսուան ընթացքին, յաճախակի հրդեհներ կը ծագէին։ Գործատան տնօրէնին հրաւէրին վրայ, ոստիկանութիւնը քննութենէ յետոյ, յաջողեցաւ ձերբակալել երկու երիտասարդներ, որոնք գործատան մէջ կ'աշխատէին իբրեւ հրշէջ։

Հարցաքննութեան ընթացքին, երկուքն ալ խոստովանեցան թէ՝ հակառակ որ տարիներէ ի վեր նոյն գործատան մէջ կը պաշտօնավարէին, որեւէ վարձատրութեան չէին արժանացած, եւ թէ՝ իրենց եռանդը ցոյց տալու եւ գնահատութեան ու գոնէ ամսականի յաւելումի արժանանալու համար, ուրիշ միջոց չէին գտած, եթէ ոչ, իրենց իսկ ձեռքերով կրակ ձգել ու յետոյ մարել։ Բանտ ղրկուեցան։

ՀՕՐԸ ՆԵՏԵՑ.— Ամիէնի մէջ երկու դրացիներ՝ Տէյէր 41 տարու եւ Տիւմոն 17 տարու, իրարու հետ գէշ էին։ Խռովութեան պատճառն էր մօտակայ հոր մը, որմէ օգտուելու իրաւունքը կը վիճէին իրարու։

Առջի օր երկուքը մէկ ջուր առնելու գացին ու դոյլերը մէկդի ձգած՝ սկսան ըստ սովորութեան առնել-տալ, երբ յանկարծ Տիւմոն՝ պարապ դոյլ մը իջեցուց դրացիին գլխուն։ Բարկութիւնը չէր առած. բռնեց զայն ու հորը նետեց։ Երբ տեսնողները հասան ու մարդը հորէն հանեցին, ան արդէն մեռած էր։ Մարդասպանը բանտ է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ.— Բ. հատոր— Բանաստեղծութիւններ։ Հեղինակ՝ Հ. Համբարձումեան։ Տպգր. Մխիթարեան, Վիեննա 1928. գին 1.25 տոլար։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ Գ. ՇՐՋԱՆ (Կրօնական եւ աշխարհական գործոց բաժանում) տպգր. Յ. Ճարեան, Կ. Պոլիս, 1928։

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ (Տեղեկագիր եւ հաշուեկշիռ Զ. տարեշրջանի։

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՆՇԱՆԱԾԸ

Զօրագունդին բոլոր մարդերուն ...ս պարզ մէկը ըլլալու գաղա...րը զինքը կ'անդամալուծէր։ Իր ...ռնեբէգութեան ազատ ասպարէզ ... գտներ։

Ա՜հ, եթէ Էլի կարենար, ի՜նչ ...դեր պիտի խաղար Թուրքերուն։ ...նչպէս Լարիսան օդը պիտի հա... թուրք զօրավարին առջեւ, որ ...էնէն առաջ կամուրջէն անցաւ, ...չպէս մինչեւ երկինք պիտի ...ցնէր բոլոր այս փաշաները։ Փո...րիկին ամէնէն սաստիկ պահուն, ...սափի տակնուվրայութեան մէջ ... ան խնդացած էր զգուելի ...ստականներուն վրայ, որոնք ...րու վրայ կը դիզուէին, անոնցմէ ... երկուքը խեղդած էր, իր ...ռներով անոնց կոկորդը ճնշելով։ ...ը կորովի բնաւորութեան տէր մարդոց պէս, որպէս զի արդիւնաւէտ կերպով գործէր. Էլի պէտք էր որ առանձին գործէր, բայց գիտենք թէ ան պարզ զինուոր մըն էր։ Թէրեւս շատ չանցած, առիթը պիտի ներկայանար որ ան ինքզինքը ցոյց տար, հաւանաբար զինադադարի այն վիճակին մէջ, ուր անհատներուն փոքր ազատութիւններ կը տրուին։ Ոչինչ բան մը, տաք մթնոլորտին մէջ շունչի շարժում մը պիտի բաւէր ատոր։

Անոր հայրը գիտէր թէ բառ մը, լուր մը որեւէ առիթ մը, Էլիի կայուն երեւցող մտածման լիճին վրայ՝ հովի մը շունչը, կրնար զայն մահացու թմրութեան մը մէջ մխրճել կամ անոր մէջ փոթորիկներ յարուցանել, այնքա՜ն անոր մոլթը զգայուն էր։ Իր ուղեղային հրջագարձ արագութեամբ, Էլի կրնար ձանձրոյթէն ինքզինքը սպաննել, կամ գէշ բան մը ընել ընկերոջ մը, նոյնիսկ մեծաւորի մը։

Խորքին մէջ, Էլիի բնաւորութիւնը նախնական էր։ Անոր համար, կամ մէկն էր, կամ միւսը, միջին չի կար, եթէ լաւ է, լա՛ւ, եթէ ո՛չ, «է՜հ ուրեմն, անմիջապէս կարգադրենք...։»

Այս լեռնականներուն համար, կեանքը հաշուի չառնուիր։ Անտարբերութիւնը որ Էլիի դէմքին վրայ կ'երեւնար, կը նշանակէր մահուան հանդէպ գերագոյն արհամարհանք։ Ապրիլ, մեռնիլ, այս բոլորը անիմաստ բաներ են։ Այսպէս, «այո»ի մը, կամ «ոչ»ի մը համար փալիքարիան կարող է արհամարհելու, անոր զէնքը յաճախ, իր անձին դէմ իսկ դարձած է։

Գիւղին մէջ լաւ կը ճանչնային Էլին։ Ժողովուրդը կը ճանչնայ բարձր նկարագիրները որոնք իր ծոցէն կ'արտադրուին։ Էլիէն կը վախնային բայց կը հիանային անոր վրայ։ Հիանալի կը գտնէին զայն, երբ կռուի մէջ, հակառակորդի մը հետ կը չափուէր։ Առաջին հարուածներուն պահուն դանդաղ, շրթները թօյլ, բայց կռուողները ամուր, գիտէին թէ յանկարծ պիտի իջեցնէր վճռական հարուածը որ կը ջախջախէ, եւ այդ հարուածին սպասելով մէկտեղ, առաջուց կը սարսռային։ Իր հայրը որ կը պարսաւէր այդ տեսակ խաղերը, գաղտնապէս հպարտ կը զգար սակայն ինքզինքը։ Այս տղան կը մտածէր, օր մը լաւ պիտի պաշտպանէր իր ինչքը։

Էլի ունէր բոլոր յատկութիւններն ու շնորհները, որոնք պարզ գիւղացի մը կը վերածեն մասնաւոր անձնաւորութեան մը։ «Փալիքարիա» կ'ըսեն անոնց Յունաստանի մէջ. մէկը որ շնորհալի կերպով քալ է։ Պարած պահուն, Էլի հազիւ կ'ունենար վղի շարժում մը, թեւերու թեթեւ փարթում մը, սրունքներու աննշմար բեկում մը, եւ սակայն, իր բոլոր ձեւերուն մէջ, այնքան կշռոյթ կար, որ կարծես թէ՝ անոր դէմքին անտարբերութեան հակառակ հազար երգեր կը նուագէին անոր հոգիին մէջ. զայն կը լեցնէին, ճիշտ մարմարէ գեղեցիկ արձաններու պէս, որոնք առանց շարժելու, շնորհիւ իրենց ձեւերուն, կարծես թէ դաշն ու աննշմար չափով մը կը թռին, կ'երթան։ Անոր անձին վրայ, կարծես գերմարդկային դրոշմ մը կար։ Ընկերները մէկէ աւելի անգամներ անոր բարութիւնը փորձի ենթարկած էին։ Կը բաւէր որ կարենային անոր կակուղ կողմը գտնել, ան ինքզինքը կը տրամադրէր ամէն տեսակ ծառայութեան եւ միշտ կ'ըսէին թէ՝ անոր համար անկարելի բան չիկար. թէ կրնար նոյն տիրականութեամբ անգղ մը բանել թռած պահուն, գագաթէն մինչեւ գետին ծանր կաղնի մը կամ երգել առուակէ մը աւելի քաղցր ձայնով։

Այսպէս, Էլի շնորհիւ իր ուժին եւ շնորհին, լերան պէս խորհրդաւոր էակ մը կը դառնար Թեսալիա՝ աւելորդապաշտ երկիր մըն է։ Էլիի շնորհները կը բացատրէին աւանդավէպերով, որոնց տակ սակայն ճշմարտութիւն մը կար։ Կը պատմէին որ ատենին, օտարուհի մը, հրաշալի երիտասարդ աղջիկ մը, անոր կնքամայրը եղած էր եւ թէ կնունքին օրը, տղան շրջապատեր էր իր ակնարկներուն լուսաւոր ցանցովը, եւ մինչդեռ քահանան կը սաղմոսէր, ան ըսեր էր իր աչքերով, որովհետեւ անոր աչքերն ալ կը խօսէին, ինչպէս շրթները։

—Կ'ուզեմ որ Թեսալիոյ մէջ օր մը ամէնէն քաջ մարդը եւ ամէնէն լաւ սիրտ ունեցողը ըլլաս։

Եւ այս կերպով, Էլիի շնորհներուն վրայ չէին զարմանար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

Այնթապէն ալ կը հեռագրեն թէ այն կողմերը եւս ընդհարում մը տեղի ունեցած է աւազակներու եւ ոստիկան զինուորներու միջեւ: Ընդհարման միջոցին, աւազակները փորձեր են ոստիկան զինուորներուն զէնքերը առնել եւ զինուորներէն մէկուն մատը վիրաւորած են: Ի վերջոյ, աւազակներէն վեցը ձերբակալուած եւ դատական իշխանութեան յանձնուած են:

Ատանայէն Այնթապ գացող վեց ինքնաշարժեր Քէլլէրի մօտերը յարձակման ենթարկուած են աւազակներու կողմէ, որոնք ինքնաշարժերը կեցուցած եւ ուղեւորները մէկիկ մէկիկ կողոպտած են:

Ինչո՞ւ ցորեն կը գնէ Ռուսիա

Ինչպէս գրեցինք, վերջերս խորհրդային գործակալներու կողմէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հրապարակներէն մեծաքանակ ցորեն կը գնուի: «Թայմզ» սովի հեռանկարին կը վերագրէր այս գնումները: «Իւմանիթէ» եւս խորհրդային աղբիւրէ առնելով կը գրէ թէ սառնամանիքի եւ մթնոլորտային աննպաստ պայմաններու հետեւանքով, 1928ի երկրագործական տարին շատ գէշ եղաւ ձմրան հունձքին համար: Սակայն այս թերին պիտի դարմանուի ամառուան հունձքով, որ սովորականէն աւելի եղած է: Քանի մը շաբաթէն հարաւային շրջաններու մէջ երկրագործները պիտի սկսին աշնան ցանքին. պէտք է որ գիւղացիներու ցորենի պահեստը անեղծ մնայ, մանաւանդ, որ այս ձմեռ աւելի մեծ տարածութեամբ հողի վրայ ցորեն պիտի ցանուի: Մինչեւ ամառուան հունձքը, առանց գիւղացիներու պահեստին դպչելու, պարէնաւորելու համար հիւսիսի սպառող շրջանը, մասնաւորապէս Լէնինգրադ քաղաքը, արտասահմանի մէջ գնուեցաւ մաս մը ցորեն: Ներածուելիք այս ցորենին փոխարժէքը օտար դրամով վճարելու համար՝ համապատասխան քանակութեամբ գարի արտածուեցաւ:

«Թայմզ»ի Լահէյի թղթակիցը կը հեռագրէ 8 յուլիս թուականով.

Քանի մը օրէն գերմանեւռուս շոգենաւային ընկերութեան մը միջոցաւ մեծաքանակ ցորեն պիտի ղրկուի Ռոթէրտամէն Ռուսիա: Այս նպատակով Ռոթէրտամի նաւահանգիստը հասան վեց մեծ շոգենաւեր՝ «Շէլտէտիք» (պելժ.), «Թաճիլա» (ռուս.), «Հայքլիֆ» եւ «Ջիշամ» (անգլ.), «Վիլհելմ» եւ «Պոլհայմ» (գերման.): Վաղը ատոնց վրայ պետի բեռցուի 50,000 թոնօ ցորեն, անմիջապէս փոխադրուելու համար Լէնինգրադ:

Կը տեղեկանամ թէ ցարդ 200,000 թոնօ ցորեն ապսպրուած է բոլշեւիկներուն կողմէ՝ Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ:

Չինաստանի յեղափոխական գործերը

Նանքինի ազգային կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւնով մը ջնջուած կը հռչակէ բոլոր այն դաշնագիրները, որոնք կնքուած են Չինաստանի եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ: Այս յայտարարութեան նախաբանին մէջ կ՚ըսուի թէ՝ «ազգային կառավարութիւնը՝ ուզելով համակերպիլ ներկայ պայմաններուն, զարգացնել Չինաստանի բարգաւաճումը եւ իր բարեկամական յարաբերութիւնները ուրիշ ազգերու հետ, ներկայի ամէնէն ստիպողական խնդիրը կը նկատէ ջնջել բոլոր անհաւասար դաշնագիրները եւ կնքել նոր դաշնագիրներ՝ հաւասարութեան եւ հողային գերիշխանութեան փոխադարձ յարգանքի հիման վրայ: Այժմ որ Չինաստանի միութիւնը կատարուած իրողութիւն է, ազգային կառավարութեան վրայ պարտականութիւն կ՚իյնայ ամէն ջանք ընել՝ իր ցանկութիւնները իրականացնելու համար: Միւս կողմէ պիտի շարունակէ պաշտպանել Չինաստանի օտարականներուն կեանքն ու ինչքը, համաձայն օրէնքի:»

Գոնիայի սովահարները

Գոնիայի «Պապալըք» թերթը կը գրէ թէ Ջավարըք գիւղախումբի 74 գիւղերն են որ երաշտութենէ կը տառապին, որոնց 5136 բնակիչները անմիջական օգնութեան կը կարօտին: Միեւնոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ 2155 գիւղացիներ չորս ամսուան եւ 1875 գիւղացիներ ալ մէկ տարուան պաշար ունին: Ջավարըք գիւղախումբին համար 2 միլիոն 218 հազար քիլօ սերմնցու պէտք է: Այս վերջին լուրերէն հասկցուած է որ Գոնիայի նահանգին ամէն մասերը սովի ենթակայ չեն, միայն հիւսիսային մասը աստիճան մը երաշտութենէ կը տառապի:

Ռազմական ոգին բոլշեւիկներուն մօտ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Մոսկուայի մարզարանին եւ օդանաւային կայանին վրայ 2—300,000 աշխատաւորներ իրենց ընտանիքով ներկայ եղան ռազմափորձերու, որոնց նպատակն էր ցոյց տալ թէ ինչպէս կ՚ըլլայ պատերազմը: Կազակներու զօրագունդեր յարձակեցան հետեւակազօրքին վրայ, որ ետ մղեց զանոնք, բոցարձակներով, մինչ հրասայլեր եւ ինքնաշարժ գնդացիրներ կը շրջագայէին արագօրէն եւ օդանաւեր կը թռչէին, այս բոլորը հրացանաձգութեան որոտումներու մէջ:

Յետոյ հեղձուցիչ կազերով յարձակման փորձ մը կատարուեցաւ, միայն թէ ամբոխին վրայ ղրկուած կազը անվնաս էր, թէեւ շատ գէշ կը հոտէր: Շրջակաները հրապարակային նշանաւորութիւններ կազմակերպուած էին. ամէնէն ժողովրդական Պիրախն էր, ըստ սովորութեան, «որ Օսթըն Չէմպըլէն»՝ աջ աչքին ակնոցով: Թերթերը դարձեալ կը գրեն թէ Անգլիա պատերազմի կը պատրաստուի, ուստի պէտք է որ ռուս ժողովուրդը կազմակերպուի: Իւրաքանչիւր աշխատաւոր պէտք է սորվի հրացան գործածել եւ կարմիր մարդիկ դառնայ:

Ախիլլէոնի պալատը կազինօ

Երլտըզէն վերջ միջազգային խաղարանի պիտի վերածուի նաեւ Վիլհէլմ կայսեր Քորֆուի հսկայ պալատը՝ Ախիլլէոն: Զրոյցի մը համաձայն, հելլէն իշխանութիւնները անգլիական ընկերութեան մը մենաշնորհ տուեր են այս մասին: Ընկերութիւնը 40 սենեակնոց շքեղ պանդոկ մը եւ թրամուէյ պիտի շինէ Քորֆուի մէջ: Կղզիի բնակիչներուն պիտի արգիլուի կազինոյէն ներս մտնել:

Ախիլլէոնի պալատը շինուած է Աւստրիահունգարիոյ Եղիսաբէթ կայսրուհիին կողմէ: Երբ այս վերջինը մեռաւ, Գերմանիոյ Վիլհէլմ Բ. կայսրը գնեց զայն, անկէ դուրս հանելով Հայնրիխ Հայնէի արձանը:

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.-Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ *Յառաջ*ի խմբագրատունը:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պ. Միութիւնը իր հիմնարկութեան Դ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, 15 յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շափ Պօն Թէաթրի մէջ:

Կը ներկայացուի ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ երգեր: Մուտքը ազատ է:

ՕՐ. ՆԱԶԵԼԻ ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԱՃԱԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Կնքահայր՝ Զ. Չէյթունցեան

30 յունիս 1928 St-Satrunin

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի «*Իշխան*» *ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-խան, Համազասպ եւ Վարդգէս *խումբերու ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:*

Ցէսինի «*Կայծակ*» *խումբի արտակարգ ժողովը՝ վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 7.30ին* Café de la Paix*ի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ նոր անդամատետրով:*

Մարսէյլի ՀրՀ. *կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար «Քրիստափոր» «Ռոստոմ» եւ «Իշխան» ենթակոմիտէները եւ համակիրները: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան: Նիւթ՝ Դաշնակցութեան հիմնադիրները:*

Մարսէյլի *Պատանի միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ.ը եւ ներգաղթը: Մուտքը ազատ է:*

ՔՕՆՊԻ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Ընկ. Պարգեւ Փանոսեանի՝ իր մօր տխուր մահուան առթիւ.

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, *Ա. Խ.— 35:*
Մարսէյլ, *Յ. Ֆ.— 15:*
Սալին, *Վ. Պ.— 35:*
Ցէսին, *Ս. Հ.— 35:*
Քանեի-սիւռ-Մէռ, *Գ. Գ.— 70:*
Սէն Շամօն, *Կ. Մ.— 10:*
Պոլէն, *Գործ.— 77:*
Վիէն, *Ե. Օ.— 35:*
Լա Սէյն սիւռ Մէռ, *Խ. Պ.—70:*
Մարսէյլ, *Յ. Բ.— 10:*
Քոնսթանցա, *Մ. Ա.— 20:*

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ *կինս, Պայծառ Քէօրիկճեան (ծնեալ Սամուէլեան, Շապին-Գարահիսարցի, 22 տարեկան), որ չորս օր առաջ ընտանեկան յարկը ձգելով հեռացած է, իր մօրը՝ Հռիփսիմէ Սամուէլեանի (ծանօթ փալճի) հետ, միասին տանելով նաեւ երեքուկէս ամսուան պզտիկս: Իր մասին տեղեկութիւն տուողին կը խոստանամ նուէր մը: Գրել՝ Յարութիւն Քէօրիկճեանի,* 6 Rue Turenne, Marseille.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Սթանոզցի (Անկուրայի նահանգ) կարապետ Ֆէյրէթեան, հօր անունը Գաբրիէլ, մօր անունը Եղիսաբէթ եղբայրներ՝ Յակոբ, Յովհաննէս, Յարութիւն, քոյրը Եսամ: 14 տարի առաջ անյայտացած է. Հալէպի կամ Շամի մօտերը: Իմացնել՝ Hagop Feiretian, Chez Garabed Boyadjian, St. Loup auxGrands Pins, Marseille.

— կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschianի Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

— կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալը կը կարծուի: իմացնել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie Gentilly (Seine).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցչի, դիւրըմբռնելի մեթոտով: Կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու աղիւսակ մը:

Գին՝ 2 ֆրանք 50 սանդիմ

Դիմել՝ G. Momdjianի, 48 Boite Postale, St. Chamond (Loire).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ 1928
12 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 697 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՕՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ցիրուցան բազմութիւններու եւ մասնաւորապէս Նոր սերունդի օտարացման եւ այլասերման վտանգին առթիւ, ամէն անգամ որ ծրագիր մը մէջտեղ դրուի, Երեւանցիները մէկ բերան կը ճչան, եւ կը մատնանշեն խորհրդային Հայաստանը, իբրեւ համայնաբոյժ սպեղանի։

Մենք ալ կ'ուզէինք որ այդպէս ըլլար...

Ինչո՞ւ անվերջ տքնիլ, չարչրկուիլ, եռանդ եւ դրամ վատնել օտար հողի վրայ, երբ հայրենիք ունիս, մանաւանդ «բանւորներու եւ գիւղացիներու հայրենիք»։

Ինչո՞ւ թոյլ տալ որ իսկական բանուորներ եւ գիւղացիներ իրենց դալար ձեռքերը մրոտեն եւ իրենց արեւը խանձեն դրամատիրական ծխնելոյզներու տակ։

Ինչո՞ւ հանդուրժել որ արիւն-քրտինք վաստակէն աւելցած քանի մը հազարով աղիւս եւ տաղտաղ գնեն, եւ տուներ շինեն— միշտ օտար ափերու վրայ — գոնէ իրենց զաւակներուն երդիք մը ապահովելու համար։

Ինչո՞ւ մտածել մանկապարտէզի, միջնակարգ վարժարանի, գրքի, թերթի եւ գրականութեան, հայկական մշակոյթի մասին, երբ այդ բոլորը կը ծաղկին անդին, հայրենիքին մէջ, հարազատ եւ պայծառ երկնքի տակ։

Եւ սակայն...։ Այդ մխիթարութիւնը շատ կը նմանի բարի քրիստոնեաներու այն հաւատքին, թէ հարկ է չարչարուիլ այս արցունքներու հովիտին մէջ, երկնքի արքայութիւնը ժառանգելու համար։

Այո՛, կրկնենք աւելորդ անգամ մըն ալ —հակառակ մեր բոլոր ճիգերուն, հայրենիքը հարիւրին տասն իսկ չի մօտենար մեզի։

Ինչո՞ւ կը վրդովուին, եւ ինչո՞ւ կը հայհոյեն։

Դաշնակցութեան վերջնական կործանումը չէ՞ իրենց ուզածը, — թո՛ղ Հայաստանը դառնայ իսկական հայրենիք, իր ար ար եւ բնական սահմաններով, ազատ կարգ ու սարքով, եւ ինքնին կը թաղուի այդ կազմակերպութիւնը։

Թող ամփոփուին միայն այս ծրագրին շուրջ, եւ ամէն ինչ կը հարթուի։

Չէ՞ որ, տեղի-անտեղի կը յիշեցնեն մեզի.

— «Գաղութահայութիւնը միատարր մեծութիւն չէ. անիկա բաղկացած է դասակարգային շերտերէ»։

Արդ, իրողութիւն է որ դասակարգային այդ շերտերուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն բանուորներն ու գիւղացիները, խոնարհ խաւերը, տուն-տեղ, հող եւ լծկան կորսնցուցած բազմութիւնները։

Ի՞նչ բրած է «բանուորա-գիւղացիական» Երեւանը այդ բազմութիւններուն համար, բացի մաղթանքասաց քահանաներու սովորական քարոզներէն. «Տուէք եւ Աստուած հազարապատիկ, բիւրապատիկ պիտի տայ ձեզի»։

Մեզ հետաքրքրողն ալ այդ բազմութիւններն են, ոչ թէ հայրենիքի հետ ամէն կապ կտրած աշխարհաքաղաքացիներն ու լրվանդէնները։

Հայրն ու մայրը գործարան՝ պատառ մը հացի համար։ Զաւակները՝ տեղական դպրոց։ Եւ այս՝ տարիներէ ի վեր, հետզհետէ բնական վիճակ դառնալու սպառնալիքով։ Ամբողջ սերունդ մը՝ հալումաշ, թարթափուն։

Ի՞նչ կը խոստանան այս բազմութիւններուն, այսօրուան համար, իբրեւ անմիջական դարման ակներեւ չարիքի մը.

— «Այն երկիրներէն, ուր ինք կը գտնուի, գաղութահայ աշխատաւորութիւնը պէտք է առնէ այն ամէնը ինչ որ պիտանի է իր դասակարգային դատին համար, առանց խուսափելու այդ երկիրներու աշխատաւորութեան կուլտուրական կեանքէն. միւս կողմէ, կապուած իր խորհրդային հայրենիքին, անոր ստեղծագործութեանը, անիկա թող սնուի այդ մշակոյթով»։ (Երեւան, *8 Յուլիս*)։

Մեր երանաշնորհ «ռուհճի»ները աւելին կը խոստանան, եթէ միայն սորվինք օրը եօթանասուն անգամ «Եա Բապպ» երգել ու համբուրուիլ։

Գացէք եւ համոզեցէք Փարիզի, Մարսէյլի, Լիոնի եւ ուրիշ հազարաւոր կեդրոններու եւ այլազան գաղութներու աշխատաւորները, որ օգտուին իրենց գտնուած երկիրներու «կուլտուրական» կեանքէն, եւ սնուին խորհրդային հայրենիքին մշակոյթով...

Գացէ՛ք տեսէք, եւ փառք տուէք, եթէ առաջին պատասխանը չՀԱյ շառաչուն ապտակ մը, «Խորհրդային Հայաստան»ն ու «Պրոլետար»ն ալ ձեր գլխուն փաթթելով։

Թէեւ ազգայնականութեամբ տարուած զոհեր չեն անոնք։

Ո՛չ։ Ազգային առողջ դաւանանքի մը հետ, անոնք ունին իրենց դասակարգային գիտակցութիւնը։ Եւ ճիշտ ատոր համար, շատ աւելի դառնութեամբ լեցուած են այսօրուան Հայաստանի վարիչներուն եւ մունետիկներուն դէմ, որոնք հայրենիքն ու պետութիւնն ալ թատրոնի են վերածեր եւ հոպիտներ կը խաղցնեն գիւղացիներու եւ բանուորներու գլխուն։

1922էն ի վեր անընդհատ երթեւեկ մը կը կատարուի Երեւանէն Եւրոպա, մասնաւորապէս Փարիզ։

Ի՞նչ օգուտ։ Եկող-գացողը աւելի բան մը չի գիտեր, չի տեսներ, չի հասկնար, քան Երեւան նստողը։

Նոյն անյատակ տգիտութիւնը՝ արեւու պէս պայծառ իրականութեան հանդէպ, եւ նոյն ամուլ օրօրները, որոնք երախայ մը անգամ չեն կրնար քնացնել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հնչակեան վաստակաւոր գործիչ Գ. Եղիկեան շարունակելով իր հարցումները հայ համայնավարներուն, կը գրէ *Նոր Երկիրի* մէջ (8 Յուլիս)։

— *«Ընդունում եմ մի բոպէ, որ հայ ժողովուրդը, եթէ ազատագրութեան չձգտէր եւ ստրկական հպատակութիւն եւ հնազանդութիւն ցոյց տար, Տաճիկները նրանց չէին հալածել, տեղահան անել եւ կոտորել։ Ընդունում եմ մի բոպէ նոյնպէս, որ թէ Աբտիւլ-Համիտը, թէ Թալէաթը, թէ Մուսթաֆա Քէմալը ո՛չ մի քաղաքական երազ չունէին Հայերին կոտորելիս կամ տեղահան անելիս, այլ այդ բոլորը կատարեցին, որովհետեւ Սասպահ Գիւլի նման աւանտիւրիստներ Տաճկահայերին գրգռում էին տաճիկ բռնապետութեան դէմ։*

Բայց ... էլի չարաբաստիկ եւ սպանիչ բայցը կայ մեր առաջ։

Սրանից մօտ մի տարի առաջ, օտարների դրամով եւ օտար պրոպականտիստների ազդեցութեամբ Ճավայում 200 — 300 Ճավացիներ ապստամբեցին հոլանտական իշխանութեան դէմ։ Ապստամբներից մի քանիսը սպանւեցին, մի քանիսը ձերբակալւեցին ու բանտարկւեցին, մի քանիսն էլ փախան։ Ապստամբութեան չմասնակցող Ճավացիներին հոլանտական կառավարութիւնը ո՛չ միայն չկոտորեց կամ տեղահան չարեց, այլ նոյն իսկ չմեղադրեց ապստամբների յանցանքի համար։ Այդ այդպէս լինելով հանդերձ, Գ. Միջազգայինի բոլոր մարմիններն ու օրկանները, որոնց թւում և' հայ համայնավարները, հոլանտական կառավարիչներին ներկայացրին ամբողջ աշխարհին, որպէս ոճրագործներ, մարդասպաններ, գազաններ, որոնց պէտք է ոչնչացնել։

Սրանից երկու տարի առաջ Սուրիայում արաբ յեղափոխականները ապստամբւում են Ֆրանսայի դէմ։ Տիրապետող կառավարութիւնը նրանց ճնշում է եւ մի քանի հազար հոգի սպանւում են կռւի մէջ։ Գ. Միջազգայինի գործակալները Ֆրանսացի կառավարիչներին էլ համարում են հրէշներ, ճիւաղներ, մարդասպաններ, որոնց նոյնպէս պիտի ոչնչացնել։

Այսպէս անթիւ փաստեր կարելի է թւել, բայց մէկն էլ թւեմ ու անցնեմ։

Պերլինում մի հրեայ բժշկի ոստիկանութիւնը նրա մի յանցանքի համար մի քանի օր պահում է։ Գ. Միջազգայինը գերմանական բոլոր կառավարիչներին էլ ոճրագործ է կոչում։

Եւ զարմանալին այն է, որ ապստամբութեան հերոսներին, ո՛չ էլ հրեայ բժշկին, կամ Հնդկաստանի կուսակցութիւնները համայնավարները ո՛չ մի յանցանքում չեն մեղադրում։

Իսկ ինչո՞ւ հայ ապստամբները եւ նրանց ղեկավարները յանցաւոր են, մեղադրելի են։

Ինչո՞ւ մի քանի հայ ապստամբների ապստամբութիւնը պատճառ բռնելով ամբողջ տաճկահայութիւնը սրի քաշող Աբտիւլ-Համիտը, Թալէաթը, Էնվէրը, Քէմալը եւայլք արդար մարդիկ են։ Սա ի՞նչ չափանիշ է։

Ինչո՞ւ Տաճկահայերի կոտորածի ամբողջ պատասխանատուութիւնը ընկնում է հայ յեղափոխականների վրայ, իսկ այդ կոտորածները կատարողները աղաւնիի չափ չքմեղանում ու մաքուր են դուրս գալիս»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՓՐՈԹՈԿԷՐՈՖ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ զօրավար Փրոթոկէրոֆի խորհրդաւոր սպանութեան մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Ոստիկանութիւնը ցարդ ոեւէ հետք չգտաւ սպանիչներէն։ Զօրավարին մարմինը Եօթը Սրբոց եկեղեցիին մէջ ցուցադրուեցաւ։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն։ Զինուորական պատիւներ ալ եղան։

Պուլկարիոյ մակեդոնացի տարագիրներու ազգային կոմիտէն կոչով մը բոլոր գաղթականները հրաւիրած էր վերջին յարգանքը մատուցանել վաղեմի յեղափոխականի յիշատակին։

Սպանութեան պատճառներուն մասին զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան։ «Մակեդոնիա» թերթը, որ պաշտօնաթերթն է մակեդոնացի տարագիրներու միութեան, խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ այս մասին բոլոր ըսուածները պարզ ենթադրութիւններ են։ Թերթը չի կրնար հաստատել թէ Փրոթոկէրոֆ թշնամիի՞ ձեռքով ինկաւ թէ զոհ մըն է մակեդոնացի յեղափոխականներու ներքին վէճերուն, որոնք ա'յնքան յաճախակի եղած են անցեալին մէջ։

— Եթէ երկրորդ ենթադրութիւնը ճիշտ է, կ'ըսէ «Մակեդոնիա», ապագան շատ վրդովիչ է մեզի համար եւ այս երեւոյթէն պիտի օգտուին միայն մակեդոնական դատին թշնամիները։ Մակեդոնացի տարագրութիւնը ազգային կոմիտէին շուրջ բոլորուած կը մնայ։

Թերթը կ'աւելցնէ որ չի գիտեր թէ իրապէս տարակարծութիւններ կա՞ն յեղափոխականներուն միջեւ։ Մակեդոնիոյ գերագոյն շահերը կը պահանջեն մնալ միացած — առանց ոեւէ հատուածի կողմը բռնելու— եւ իրենց բոլոր ուժերը ի սպաս դնել միայն այն սկզբունքներուն, որ հիմը կը կազմեն Մակեդոնական կազմակերպութեան։

Պելկրատի «Վրէմէ» թերթը խօսելով զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութեան վրայ, կը գրէ.

«Փրոթոկէրոֆ ո՛չ մէկ կապ ունէր անոնց հետ, որ ինկան Թրքական լուծին դէմ կռիւին մէջ։ Անիկա ո՛չ լաւ Պուլկար մը եղաւ, ո՛չ ալ լաւ Մակեդոնացի մը, այլ հրոսակապետ մը, որուն նպատակն էր վէճ ստեղծել Սերպերուն եւ Պուլկարներուն միջեւ, այս երկու ժողովուրդներու հասարակաց թշնամիին ծառայելով»։

Թիրանայի սերպ դեսպանը սպաննուած

Պելկրատէն կը հեռագրեն 11 Յուլիս Թուականով.— *«Պոլիտիկա» թերթը կը գրէ թէ Սալիհ Րամա անուն լեռնէն իջած աւազակ մը ատրճանակով սպաննած է Թիրանայի սերպ դեսպան Միխայլովիչը։ Սալիհ Րամա կ'ուզէր վրէժ լուծել Միխայլովիչէն, որ վերջերս իր ընտանիքին անդամներէն մէկ քանին ձերբակալել տուած էր իբրեւ աւազակ։ Արտաքին Նախարարութիւնը դեռ ոեւէ տեղեկութիւն չունի այս լուրէն, որ Պելկրատ հասած է Ալպանիոյ սահմանագլխի փոտկորիցա քաղաքէն։*

Հինգ Ռուսներ գնդակահարուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Յուլիս 10 Թուականով.— *Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն Դոնէցի մահապարտներէն վեց հոգիին մահապատիժը տասը տարի բերդարգելութեան իջեցուց, իսկ հինգ հոգիի վճիռը հաստատեց։ Այսօր գնդակահարուեցան հինգ մահապարտները։ Այս ձեւով կը փակուի Դոնէցի կամ Շախտիի դատավարութիւնը, որ վերջերս մեծ աղմուկ հանած էր։*

Չեկայի շէնքին մէջ պայթած ռումբը

Գրած էինք թէ Կէփէուի շէնքին մէջ ռումբ մը պայթած է։ Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ Յուլիս 6ի իրիկունը երկու տարագիրներ, որոնք նախորդ շաբթու Փարիզէն հասած էին Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ ճամբով, աջակցութեամբ ռումանացի գաղտնի գործակալներու, Կէփէուի անցագրի գրասենեակին մէջ նետեցին ռումբ մը, զոր իրենք պատրաստած էին։ Պայթումը սպաննեց կարմիր զինուոր մը եւ ուրիշ մը վիրաւորեց ծանրապէս։ Յարձակողներէն մէկը՝ Ռատքէվիչ՝ Վրանկէլի բանակին նախկին սպայ, սպաննուեցաւ հետապնդումի ընթացքին. միւսը՝ տարագիր սպիտակ պահակ մը, ձերբակալուեցաւ Պոդոլսի մօտ, Մոսկուայի նահանգին մէջ։

Եղեռնափորձին ականատես մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.

«—Պայթումէն քիչ վերջ, Կէփէուի զինուորները դուրս նետուեցան եւ հոն գտնուող բոլոր մարդիկը փողոց քշեցին։ Քիչ ետք հասաւ զինուորական ջոկատ մը, որ մաքրեց ամբողջ հրապարակը։ Յետոյ հասան քանի մը առողջապահական ինքնաշարժներ եւ 15 վայրկեան վերջ հասաւ բեռնատար մեծ կառք մը, բերելով գործիքներ»։

Մոսկուայէն Պրիթիշ Եունայթըտ փրէսի *կը հաղորդեն որ գրաքննութիւնը մասամբ վերցուած է՝ Ուրբաթ իրիկուն Կէփէուի կեդրոնին մէջ պայթած ռումբին մասին։ Կը հաստատուի թէ պայթիւնէն մեռած են երկու բոլշեւիկ զինուորներ, իսկ ռումբը նետողը ծանրապէս վիրաւորուած է։*

⁂ *Կիշնեւի մէջ սպաննուեցաւ «Ուտրօ» թերթին տնօրէն Եաքուպովիչ։ Իրեն հետ կ'ապրէր Ռուս մը, որ անհետացած է։ Կը կարծուի թէ այս վերջինն է սպանիչը, որ գործած է Կէփէուի հրամանին վրայ, որովհետեւ «Ուտրօ» հակաբոլշեւիկեան խիստ պայքար կը մղէր։*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

— Սատկեցուցին շան պէս, Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, ինչպէս ինքը սպաննել տուած է այնքան մարդիկ մերիններէն, հողագործական, պալքանեան դաշնակցութեան կուսակից Մակեդոնացիներ, համայնավարներ։

Այսպէ՛ս կը բարբառի, երէկուան «Իւմանիթէ»ի մէջ, Դանիէլ Ռընու, ծանօթ գործիչը, Մակեդոնացի հայդուկ Փրոթոկէրոֆի սպանութեան առթիւ։

— Մեր ուզած վախճանը չէր այս։ Կը մաղթէինք որ յաղթական յեղափոխութեան ընթացքին, ան իյնար ժողովրդային դատաստանով, տասներկու գնդակով։

Եւ սուտ-իրաւ իրար խառնելով, կը պատմէ զօրավարին զարմանազան ոճիրները։

Մասնաւորապէս կը յիշէ թէ, 1912ին, Փրոթոկէրոֆ հորերը կը լեցնէր ոչ-պատերազմիկ Թուրքերու եւ իսլամացած Պուլկարներու (Փոմաք) դիակներով։

Շատ չգտնենք Ֆրանսացի համայնավար գործիչին վրդովումը, որովհետեւ, հայանուն կապիկներ եւ Թութակներ ալ, միեւնոյն ձեւով ներկայացուցին Անդրանիկի ամբողջ կեանքն ու գործունէութիւնը։

Միեւնոյն եղանակը՝ *Նոր Աշխարհէն* մինչեւ *Երեւան*,—

« ... *Եւրոպական իմպերիալիզմի գործիք դարձան Անդրանիկները եւ սրածութեան մատնեցին Թուրք գիւղացիութիւնը Էրզրումի, Վանի, Մուշի եւ Պիթլիսի մէջ եւ այլ տեղեր* (Նոր Աշխարհ, *8 Հոկտ. 1927*)։

Շատ չտեսնենք Դանիէլ Ռընուներու զարհուրելի տգիտութիւնը — եթէ ոչ կեղծ միամտութիւնը— պալքանեան կամ արեւելեան գործերու մասին, (կ'ակնարկենք ամբողջ յօդուածին), երբ հայ յեղափոխականնե՛ր անգամ, տակաւին որոշ գաղափար չունին մեր դատի մասին։

Ու չզարմանանք որ, *Իւմանիթէ*ները, իրենց ամբողջ շքախումբով «շանսատակ» բառը կ'արտասանեն Փրոթոկէրոֆներու հասցէին, որովհետեւ Թուրք ջարդած է, բայց բնական կը գտնեն որ ջարդարար Էնվէրներն ու Նուրիները ժողովի նստին, Բագուի Արեւելեան համագումարին մէջ, համայնավարներու հետ կողք կողքի, համաշխարհային յեղափոխութեան ծրագիր մշակելու...։

Վ.ԱՀԷ

200 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ՏԱՔԷՆ

Չորս օրէ ի վեր ամբողջ Ամերիկայի մէջ սաստիկ տաք կ'ընէ։ Մինչեւ հիմա 200 հոգի մեռած են տաքէն։ Միայն Նիւ Եորքի մէջ մեռած են 45 հոգի, իսկ հարիւրաւորներ ուշաթափ գետին ինկած են։ Ամէնէն շատ մահ պատահած տեղերն են Պալթիմոր, Փիցպուրկ, Շիքակօ եւ Սէյնթ Լուիզ։ Միլիոնաւոր մարդիկ ծովեզերք կ'երթան՝ զով օդ շնչելու համար։ Հազարաւոր Նիւ Եորքցիներ գիշերը ծովեզերքին վրայ կը պառկին։ Տաքին պատճառով նոյն իսկ դատաւորները իրենց վերարկուները կը հանեն ատեանին մէջ։ Մեթրոյով ճամբորդողները առանց բաճկոնակի կ'երթեւեկեն։ Հրշէջները ջուրով կ'ողողեն փողոցները։

ՆՈՊԻԼԷ ՀՌՈՄ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Օտար մամուլին մէջ զօր. Նոպիլէի դէմ եղած խիստ քննադատութիւններու պատճառով, Մուսոլինի հրամայեց զօրավարին ամէնէն արագ ճամբաներով անմիջապէս Հռոմ վերադառնալ։ Աղէտեալներուն վիճակը շատ յուսահատական է։ Բոլորն ալ հիւանդ են եւ ազատումի յոյսերը կը նուազին։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Միտքս կը բերեմ երբեմն մեր ոգեւորութիւնը 1913ին, ու կսկիծով կը լեցուիմ։

Այն տարուան Հոկտեմբերին էր որ տօնեցինք մեր զոյգ մը մեծ յոբելեանները,— հազար հինգ հարիւրամեակը հայ տառերու գիւտին եւ 400րդ տարին հայ տպագրութեան։ Յոյսի, խանդավառութեան օրեր էին, ու բոլորը կը հաւատային մօտալուտ արշալոյսի մը։ Հոգիները բռնկած էին անասելի գինովութեամբ մը, որովհետեւ ոտնաձայնը կ'առնէին աղուոր թուականի մը, որ պիտի գար խաղաղութիւն տալու հայ ժողովուրդին, ու թեւ ու թռիչք անոր մտքի տեսիլքներուն։ Մէ՛կը չէր տեսներ փոթորիկը որ կը հասուննար ամպերուն ետին, ու ճիւաղը որ իր ժանիքները կը սրէր մութին մէջ։ Համազգային ոգեւորութիւնը հաւատքով կը լեցնէր մեզ, ու մեզի կը ժպտէր աղուո՛ր տեսիլք մը՝ որ մարմին կ'առնէր արդէն, դարերու երկունքին մէջէն։

Տեսնելո՛ւ էր այն օրերու Պոլիսը։ Հնո՛ցն էր ան, ուրկէ պիտի ծորէր կարծես բարի հեղուկը հոգիներու մէջ թափուելու համար։ Հոն էր հայ մտքին ու արուեստին ամէնէն քաղցր ծաղիկը, մեր գրականութեան ընտրանին՝ նոր երազներով արդէն յղի։

Զոյգ մը յոբելեանները՝ որոնց նախաձեռնութիւնը Կովկասէն կուգար՝ կայծ մըն էին միայն հոգիներու մէջ վաղուց կուտակուած տեսիլքը բռնկցնելու համար։ Թթխմորը արդէն հասունցած էր Պոլսոյ թէ գաւառներու մէջ։

* * *

Կայծը տուողներէն մէկը Տիգրան Չէօկիւրեանը եղաւ։ Համեստ իր գրական արժէքներուն մէջ՝ բայց խանդավառութեան անսպառ աղբիւր մըն էր այս տղան։ Այն օրերու մամուլը թղթատող մը չպիտի գիտնայ երբեք թէ ան էր որ մեզ բոլորս բռնկցուց, երբ դեռ քունի մէջ էին պաշտօնական շրջանակները։ Մեր բոլորէս աւելի կը հաւատար ան թէ կը բացուի արդէն թուականը, եւ թէ պէտք է ողջունել զայն ծափով ու խանդավառութեամբ։

Իրեն ձեռք տուին շուտով բռնկող ուրիշ տղաք ալ, ու կարճ ատենի մը մէջ կրցանք ամբողջ շրջապատ մը վարակել։ Տօները կատարուեցան Գումգափու եւ Բերա, ու նաեւ շատ մը թաղերու եւ գաւառներու մէջ։ Ո՞վ չի պահեր անուշ հեւք մը իր սրտին մէջ այն օրերէն մնացած։

* * *

Ու միտքս կուգայ երբեմն այն օրերու Կոմիտասը։ Անսպառ ճիգի, կորովի եւ ոգեւորութեան այս մարմնացումը։ Սահակին ու Մեսրոպին յոբելեանը խանդավառեր էր զինքը, ու անոնց ձօնեց իր վերջին ստեղծագործութիւններէն մէկը,— «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»ն։ Ու Կոմիտասի այս երգը հրապոյրներէն մէկր կազմեց օրուան հանդէսներուն, Գումգափու թէ Բերա։ Մեր պզտիկութեանը ատեն շատ էինք լսեր այդ երգը, բայց ան երբեք արձագանգ չէր թողուցեր մեր հոգիներուն մէջ։ Կոմիտասի խմբե՛րգը լսելու էր՝ տեսակ մը արբեցութեամբ լեցուելու համար։ Ան կարծես ցիցի մը հոգիէն փրթած աղաղակ մըն էր որ կը հասնէր դարերուն մէջէն։ Մեծասքանչ լեզուն ի՛նքն էր որ կը գինովցնէր մեզ։

* * *

Ու միտքս է դարձեալ մանկական խանդավառութիւնը Սիամանթոյին, որ լեցուած էր աղուոր օրերու տեսիլքով։ Այս անգամ իրա՛ւ կը հաւատար որ վերջապէս գլուխ պիտի ելլէ տարիներու իր երազը, «Հայկաշէն»ը։ Ճակատն իսկ փորագրել տուաւ իր ապագայ ամսագրին, որ երազ մնաց, աւա՛ղ։ Ու այդ օրերուն ստեղծեց իր լաւագոյն քերթուածներէն մէկը, «Սուրբ Մեսրոպ»ը՝ որմէ Զարեհ Հաստուածներ կարդաց Բերայի հանդէսին մէջ, եղբայրական գորովով մը։ Սիամանթօի ամէնէն վերջին ստեղծագործութիւններէն մէկը եղաւ անիկա՝ որ բանաստեղծին հոգիին մէջ քերթողական նոր երակ մը կը բանար։

Սիամանթօ ծունկի կուգար Սուրբ Մեսրոպի աճիւնին ու կ'ըսէր.

Եւ այսօր, քու սրբութեամբդ սնած՝
Ես ապաժաման քնարահար,
Եւ անվճար ու անարժան երախտագէտ,
Ես՝ քու ցեղիդ հոգիին՝ հայելին քեզ կը բերեմ...
Աչքերուս մէջ անոր աչքէն հուր առի . . .
Ու իմ խօսքերս անոր սրտէ՛ն եմ քաղեր,
Եւ ի՛նչ որ կարդաս ճակտիս վրան ,
Ի՛նչ որ կարդաս ժպիտիս մէջ,
Անոր յոյսո՛վն եմ ես գրած...։
Եւ թոյլ տուր այսօր, ո՛վ Մեսրոպ,
Որ՝ Հայոց հողէն մինչեւ աստղերը համնող ,
Քու ոսկիէ սանդուխէդ վեր բարձրանամ ,
Եւ հաստատաքայլ, աստիճանէ աստիճան
Ու պսակէ ի պսակ եւ լոյսէ ի լոյս ,
Իբր զաւակ մը մտածումիդ,
Ես ի քե՛զ գամ, իմ այս երգս երգելու . . .

«Սուրբ Մեսրոպ»ը Սիամանթոյի ամէնէն հզօր ճիչերէն մէկը եղաւ. Վարուժան գրեց այն օրերուն.

— «Տառերու գիւտին առթիւ գրուած պրակ մը՝ որ պիտի կարծուէր Նարեկի մատեանէն փրթած, նոր գրականութեան ցոլքերով վերանորոգուած, եւ ինկած մեր սիրտերուն վրայ՝ խանդավառութեան այս օրերուն մէջ։ Մէկ շունչով երգուած կը թուի ան, ու քիչ մը աճապարանք կայ իր կշռոյթին մէջ։ Սիամանթօ վերադիրներու գրիչ մըն է, ինչպէս իր վարպետը՝ Նարեկացին, եւ այս քերթուածին մէջ իր այդ տաղանդը իր ցայտքին գագաթնակէտն հասած է։ Վերադիրներուն մէկ մասը միջին դարու միսթիքականները մշակած են արդէն, բայց կայ մեծագոյն մաս մը որ գիւտերու շարք մըն է։ Սիամանթօն վրէժի մարտագոռ շեփորողը և տառապանքի խելայեղ բանդագուշողը չէ՛ անոր մէջ. մեզի կ'ապացուցանէ թէ գիտէ նաեւ աստուածաբանի մը պէս աղօթել Սուրբ Մեսրոպին հետ։ Տեսիլը զարմանահրաշ լոյսերու մէջ յանկարծադէպ պակուցում մը չէ, այլ ներշնչումի մը հանդարտ եւ տրամաբանական յայտնութիւնը։ Սիամանթօ իր այս քերթուածին մէջ տուաւ իրեն համար նոր ձեւ մը քերթելու, որ իր միւս երկերուն մէջ հազիւ կ'ուրուագծուէր. այս՝ զինքը Նարեկացիին հետ կապող թելն էր՝ զոր ամրակուռ շղթայի մը վերածեց»։

Այդ թելը ճիւաղը փրցուց, աւա՛ղ, ու չտուա՛ւ մեզի տեսնել պոռթկումը նոր կրակին՝ քերթողին սրտին մէջ բացուած նոր կրակի մը մէջէն։

* * *

Հիներն ալ, ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, խառնուեցան թափօրին։ Երիտասարդներու խենդութիւնը զիրենք վար կանչեց աշտարակներէն։

Սիպիլ, Ազատամարտի տառերու գիւտին նուիրուած թիւին մէջ անուշ քերթուած մը ունէր, ուր կ'ողջունէր հայ լեզուն.

Դուն առաջին վանկ շրթունքիս,
առաջին ձայն իմ հոգւոյս,
Նախկին հնչիւն իմ մանկական լեզուիս հեզ ,
Որով լացի ու երգեցի միշտ յուզումներս, խինդ ու յոյս,
իմ մայրենի քաղցրիկ լեզուս, ողջո՛յն քեզ :

* * *

Տասնըհինգ տարի անցած է է հիմա այն երանելի օրերէն ի վեր։ Փոթորիկ մը եկաւ ու անցաւ։ Բայց այդ օրերը երբեմն միտքս կուգան հիմա, երբ արդէն անոնց խառնուած մարդիկը չկան, ու ապրողներուն հոգին ամայացած է։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՏԱՌԱՊԱԾ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

(Ֆիլիպէի մեր Թղթակիցէն)

ԽԱՍՔՈՎՕ, 2 Յուլիս

Երկրաշարժէն ի վեր ամիս անցաւ. հակառակ մտադրութեանս, նոր առիթ ունեցայ այցելելու Խասքովօ, Յառաջի վերջին ցանկութեան ընթացք տալով։ Անգամ մը, պաշտօնական տեղեկագրերէ քաղուածներ տուեր էի։ Հիմա, չեմ ուզեր մանրամասնութիւններով զբաղիլ։ Օրուան մը հաւաքուած մասերը ունիմ, ու լաւ է, որ միասին պատինք, լերան մը երկու շերտերուն միջեւ կծկուած այս մեկուսի գաղութին մէջ։

* * *

Կիրակի է։ Ահա եւ՛ Թաղ. Խորհուրդի անդամներ ու Ազգ. վարժարանի տնօրէնը։ Փակ ու գրեթէ անձայն շուկայէն կը յառաջանանք։ Կը խօսինք, կը պատմենք իրարու՝ «մեր» եւ «իրենց» շարժերէն։ Եւ, հետեւապէս՝ «մեր» ու «իրենց» ցաւերէն։ Յառաջի հետաքրքրութիւնը կը խրախուսէ զիրենք։ Կը յայտնեն թէ խմբագրութիւնը տրամադրած է իրենց շատոնց ի վեր, թերթ մը, ուր հրճուանքով կը հետեւին անոր բովանդակութեան եւ բոլորանուէր աշխատանքներուն։ Յետոյ կը խօսին նուիրատուութիւններէն։ «Դեռ երէկ գործադուրկ էր ֆրանսահայ գաղութը»։ Ուրիշ մը կը միջամտէ.— «Այսքա՛ն արագ, եօթանասո՛ւն հազար ֆրանք», եւ, դառն հեգնանքով մը — «...Բայց Երեւանէն ղրկուած գումարը կարծեմ մեծագոյնը մնաց»։ Կը լռենք։ Կատակ մը, ա՛յս ալ, որ արցունք կը բերէ...

Կը տանին զիս։ Չեն ըսեր թէ՝ ո՞ւր։ Չեմ հարցներ թէ՝ ո՞ւր։ Բայց գիտե՛մ։ Ու կարծես գիտեն թէ՝ գիտեմ, — եկեղեցի՛։ Չէ՞ որ «ազգ»ը կ'ուզեմ տեսնել։ Իսկ «ազգ»ը, եկեղեցին պէտք է գտնել միշտ...։ Ահա կտրեցինք կամուրջը։ Ի՛նչ հրճուանքով անցեր էի այստեղէն 1924ին, կրկին Կիրակի առաւօտ մը, ներկայ ըլլալու համար դպրոց-եկեղեցիի հիմնարկէքի արարողութեան, ու դեռ նոր փորուած քառակուսի տարածութեան մը վրայ հանելով, ստիպեր էին որ խօսիմ...

Հիմա՞։ Ահա՛ գմբէթը զանգակատան, զոր շիներ են մեկնումէս վերջ, եւ որ, օրեր առաջ, միասուեր է երկրաշարժէն։ Ես չտեսայ, ուրեմն, այս եկեղեցի-դպրոցին ամբողջութիւնը։ Բայց չէ՞ որ գիտեմ թէ «չկայէն» ինչէ՛ր եւ ինչպէ՛ս գիտէ շինել այս ժողովուրդը։ Հասած ենք։ Բակին առջեւ հայ տղաքներ կը խաղան, կը խօսին։ Կը նային անծանօթ դիմագիծիդ, ու կարծես աղապատանք մը կայ իրենց նայուածքին մէջ. — «Տեսէ՛ք, այս խոտերով ալ կարելի է սնուցանել մեր մարմինը, ինչպէս մեզմէ մեծերը ըրին տասը տարիներ առաջ։ Բայց երբ հոս արտօնութիւնը կայ մտքի սնունդին՝ հեռաւոր թէ մօտաւոր ձեռքեր չկա՞ն, որ նորոգեն մեր այս լոյսի համեստ շէնքը...»

Ներս կը մտնենք։ Աջ-ձախ խմբաւորումներ։ Անդին, դռնէն ներս, պատարագ կ'ըսեն... Մե՛ծ է խորհուրդը՝ սա լուսաւոր հայ մայրերուն, որոնց աչքերը տասն անգամ արիւն լացին, բայց, ծնկաչոք ու հաւատաւոր, դեռ սեւեռած կը մնան, երրորդութեան մը պատկերներուն։

— Չէ՞ք ուզեր բարձրանալ վեր, կ'ըսէ տնօրէն-բժիշկը։

Անշո՛ւշտ։ Այս յարկը դպրո՞ցն է ուրեմն։ Տեսէ՛ք։ Զայն բաժներ են երկուքի՝ սրահ ու բեմ։ Բեմը թէ բեմ է եւ թէ դասարան։ Ու սրահը, ինքնին, երկու դասարանի վերածուած։ Բայց գետնադոռ այդ չարիքը հասեր է մինչեւ անոնց երդիքը։ Անառակ ու չար թեւի մը նման կոտրեր, անջատեր ու թափեր է մասեր։ Շուլուեր է պատերուն միջեւ, ու սեղմեր է՝ հակիրթի մը նման։

— Հազիւ ծայրը ծայրին բերեր ու շիներ էինք նեղ ու սեղմ երկու յարկ։ Ինչպէ՞ս կարելի է վերաբանալ Սեպտեմբերին։

Ա՛յս է բոլորին մտահոգութիւնը։ Իրենք իրենց չեն ուզեր, անշուշտ, այդ հարցումը։ Վասնզի, պատասխանելու ի վիճակի չեն։ Ու եթէ ինձ կ'ուղղեն, գիտեն նաեւ որ պատասխանը պէտք է գայ հեռուէ՛ն, հեռաւոր գաղութներէն։

* * *

— Հանդէս կայ, կը հաղորդէ հոգաբարձութեան ատենապետը։

— Հանդէ՞ս...

— Այո՛, ունինք 11 շրջանաւարտներ։

— Այո՛, այո՛, կը միջամտէ ուրիշ մը, ու, գիտէ՞ք, տղաքը, շարժէն ասդին, վրաններու տակ շարունակած են իրենց ուսումը։

Ուրեմն, վրաններու հունձքն են անոնք։

Սրահի մը մէջ ենք հիմա։ Կուգան՝ քրտնաթոր, ժպտուն կամ ուրախ, ու կը գրաւեն աթոռները։ Վարագոյրը, որ բեմին նման շարժական ըլլալ կը թուի, ձեռքով «կը բացուի», ու պատի մը առջեւ շարուած են աղջիկներ ու մանչեր։ Յետոյ, ձեռքի շարժման մը վրայ, բացումը կը սկսի։ Անկիւն մը՝ այս ճիգերէն հիացած՝ կը հետեւիմ կարգադրութիւններուն։ Ու տաքի եմ մէկէ՛ն.— «Մեր հայրենիք թշուառ անտէր»...։ Հո՞ս։ Անշո՛ւշտ, հոս եւս։ Ամէ՛ն տեղ՝ նո՛յն հայրենիքը։ Մեր կուրծքին տակ։ Մեր նայուածքներուն մէջ։ Մեր շրթներուն վրայ։ Մեր ձայնին ոլորտներուն հետ...։

Դեռ կ'երգեն։ Ձայնը կը պակսի։ Ներդաշնակութիւնը կը պակսի։ 14ը անց տղաք ու աղջիկներ ահաւասիկ, բայց ֆիզիքապէս տկար։ Ի՛նչ փոյթ։ Օ՛, ի՛նչ գերագոյն ճիգ է իրենց կուրծքն ունեցողը։ Ատիկա հերի՛ք է։ Յաջողութիւնն իսկ է։ Այդպէս չէ՞ մեր բովանդակ պատմութիւնը։ Միշտ քիչ՝ միասին երգել ուզողներու թիւը։ Միշտ պակասը ձայնին։ Բայց միշտ գերագոյն ու ներզօր ճիգով մը...։ Ի՛նչ փոյթ, անշո՛ւշտ։ Եւ ուրախ եմ, որ անոնք, դպրոցի սեմէն բաժանումի պահուն իսկ, ձեռքի մը շարժումին տակ միասին երգելու գիտակցութիւնը ցոյց կուտան։

Ո՛ւր էր թէ՝ հասնող սերունդը հրահանգի մը տակ գոնէ քով քովի կենալ գիտնար...։

Յետոյ, տղաքը կ'արտասանեն յաջորդաբար։ Ու կը խօսին՝ տեղւոյն պատուելին եւ երիտասարդ մը։ Տնօրէնը, իր տեղեկագրէն յետոյ, նուէրներ կուտայ շրջանաւարտներուն. գրչատուփ մը մէկուն, տետրակ մը՝ ուրիշին։ «Բի՛չ է, բայց ի՛նչ ընենք. սրտերնի՛ս է. ծանօթ է մեր վիճակը...»։

Դառն մասեր ունի, սակայն, տեղեկագիրը . — «Վաղուան պատկերը սեւ է։ Ի՞նչ պիտի ընենք Սեպտեմբերին։ Ծնողներ, նիւթական անձկութեան պատճառաւ, դպրոցի փակուած օրն իսկ ծխախոտի աշխատանոց ղրկած են իրենց զաւակները, մինչ արձակուրդը պէտք է հանգիստի ծառայէ...։ Կը խորհինք դիմել արտասահմանի Ֆրանսահայ գաղութը, որ լոյսի տակ կ'ապրի, մութը չի թողուր մեզ...»։

* * *

Յորեկէ վերջ խառն նիստ կայ՝ եկեղեցւոյ բակը։ Աղուոր ու համեստ ծրագիրներէ կը խօսին։ Բայց ո՛չ մէկ առաջարկ «ղրկեցէք»ի։ Ա՛, գեղեցիկ է այս կեցուածքը։

Կ'ուզեմ թիւեր։ Կը տրամադրեն։ Կ'ուզէի՞ք, խտացած ձեւով, տպաւորութիւնս։

— Վտանգի մէջ է Խասքովոյի հայ մանկութիւնը։ Ահա և քանի մը թիւեր.— Դպրոցը, վերանորոգման համար, առանձինն, կը կարօտի 25.000 - 30.000 լեւայի։ Դիմած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկ. Շրջ. Վարչութեան՝ միջամտելու Ռումանիոյ քոյր վարչութեան մօտ, հայթայթելու համար այդ գումարը։ Ու յուսով են, արդարօրէն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար ի՞նչ աւելի նպատակայարմար գործ՝ քան հայ դպրոցն ու հայ մանկութիւնը։ Պատասխա՞նը .— «Զուշանա՛ր, չուշանա՛ր, վստահ ենք. իրենք գրեթէ ապահովցուցած են, արդէն»։

Ունին 100 - 120ի չափ աշակերտ - մանուկներ, որոնք չոր հացով կ'ապրին։ «Գոնէ երկու օրը անգամ մը տաք կերակուր մը տրուէր։ Այդպէս՝ ամբողջ տարեշրջանին կը բաւարարէ մեզ 30,000 լէվան։ Ու մէկ տարուան սնունդը առնուազն երեք տարի ընդունակ ու առողջ կը պահէ մեր տղաքը»։

Իսկ, երրորդ, կարեւորագոյնը, մանկապարտէզի մը պահանջը։ Իբր, 130 - 150 մանուկներ կը մնան փողոցը, դրացի ու օտար տուներու մէջ։ Ո՞ւր գնեն։ Դպրոցը անբաւարար։ Չգե՞ն, — կ'այլասերին ու կ'ապականին։ Տարեսկիզբէն դժնդակ պատկեր կը ստեղծուի։ Մայր մը կամ հայր մը, ձեռքէն բռնած կը բերէ զաւակը.— «Առէ՛ք»։ Բայց, ո՞րն առնել եւ ո՞րը թողուլ։

Ու կ'ըսեն թէ՝ միացուած անձնական ճիգերը, պիտի կարենան 30,000 - 35,000 լէվայով, դպրոցի կողքին, բակին մէջ շինել մանկապարտէզ մը։

Ահա՛ նուիրական ձեռնարկ մը։ Եւ այս՝ 6000 ֆրանս. ֆրանքով լրանալիք։ Ի՞նչ կը խորհի Յառաջը։ Ես կարծիք չունիմ։ Չունիմ, որովհետեւ, պատկերը աւելի լսելի է ինքնին։ Ու ի՞նչ կը խորհին ընթերցողները։ Ահա՛ օգնութիւն մը, որ տեւական ու բարոյական աղէտ մը դարմանելու կոչուած է։

ՎԱՀՐԻՃ

ԽՄԲ.— ինչպէս կ'երեւայ, մեր Թղթակիցը տակաւին չէ տեսած Յունիս 30 թուակիր խմբագրականը, որով Յառաջի հանգանակութենէն 6000 ֆր. (30 - 35,000 լէվա) կը տրամադրէինք մանկապարտէզին շինութեան։

Մնաց որ, այս հարցը առանձին լուծուեցաւ, Լոնտոնի 6000 ֆրանքի չէքով, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ։

ԶՕՐ. ՓՐՈԹՈԿԷՐՈՖ

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Մակեդոնացիներու յեղափոխական կազմակերպութեան պետը, որ քանի մը օր առաջ սպաննուեցաւ Սոֆիայի փողոցներուն մէջ, արկածալից կեանք մը ունեցած է։ Իր անուան շուրջ բազմաթիւ առասպելներ հիւսուած են։ Ահաբեկումը իբրեւ քաղաքական զէնք ընդունած էր եւ իր հրամանով բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր սպաննուած են։ Սակայն զինքը մօտէն ճանչցողները կը պատմեն թէ՝ Փրոթոկէրոֆ վերջին ծայր ազնիւ եւ քաղցր մարդ մըն էր եւ եկեղեցական ասպարէզը շատ պիտի յարմարէր իրեն։ Իր միակ մտասեւեռումն էր Մակեդոնիոյ ազատագրումը եւ այդ նպատակին հասնելու համար ոեւէ խղճահարութեան առջեւ կանգ չառաւ իր փոթորկալից կեանքի ամբողջ ընթացքին։

Ալեքսանդր Նիկոլոֆ Փրոթոկէրոֆ ծնած էր 1867ին Մակեդոնիոյ Օխրիտա քաղաքին մէջ (Մանասթըրի նահանգ), որ այն ատեն օսմ. տիրապետութեան տակ կը գտնուէր։ Ուսումը առաւ Սոֆիայի զինուորական վարժարանին մէջ, իսկ զինուորական ծառայութիւնը կատարեց Ռուսճուքի եւ Պուլկարիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ։

1895ին Մակեդոնական կազմակերպութեան մէջ մտաւ եւ հարիւրապետի աստիճանով հրամայեց հայդուկներու խումբի մը։ Անդամ էր նաեւ Սոֆիայի Մակեդոնական գերագոյն կոմիտէին, որուն գլխաւոր անդամներն էին՝ Պորիս Սարաֆոֆ, զօրավար Ցոնչէֆ եւ գնդապետ Եանքոֆ։

Այս կոմիտէն մրցակից էր Մակեդոնիոյ մէջ գործող գա… կոմիտէին, որ կազմակե… 1903ի ապստամբութիւնը։ …թոկէրոֆ անոր չափաւոր ան…ներէն էր եւ կ'աշխատէր հա…թեան եզր մը գտնել թուրք… խանութեանց հետ։

1903ի ապստամբութենէ…տոյ, վէճերը վերջ գտան, ս… Փրոթոկէրոֆ նուիրուած… Ներքին կազմակերպութեա…

1908էն 1911 ամէն ի… ղաղ էր Մակեդոնիոյ մէ… Փրոթոկէրոֆ վերստին պուլկար բանակին մէջ։ Ընկէ… քաշուեցաւ եւ 1921ին Նախ… ընտրուեցաւ Մակեդոնական …րութեանց գործադիր կոմ…

Երբ Մեծ պատերազմը …ցաւ, Փրոթոկէրոֆ Ներքին Մակեդոնական կազմակերպութեան կեդրոնակ… միտէին անդամ էր։ Պա… մասնակցութենէն առաջ կ…կերպեց 11րդ Մակեդ… զօրաբաժինը, որ պիտի … Ֆրանսացիներուն դէմ, …քէն մինչեւ Հելլէն սահ…գլուխը, յետոյ Հրամա… կարգուեցաւ 3րդ կիսա… Աւելի ետք, Մակեդոնիոյ …կար կառավարիչին օգնական նակուեցաւ։ 1918 Սեպ… 29-30ի եղերական օրերուն պուլկար դիմադրութիւնը քայքայեցաւ եւ ճակատէն … չողները կը սպառնային Սո… Փրոթոկէրոֆ հրամանատար …գուեցաւ մայրաքաղաքին … կարգ-կանոնը պահպան… շնորհիւ իր հեղինակութեան անվեհերութեան։ Ետքէն զի…րական ծառայութենէ …ուեցաւ։

1919 Նոյեմբեր 4ին ձ…կալուեցաւ՝ Ռատոսլավոֆի …ծի բոլոր անդամներուն հետ…կայն յաջողեցաւ բանտէն փ… շնորհիւ դաշնակից սպայի … սակցութեան, ինչպէս կը … Պուլկար կառավարութիւնը … ջանք ըրաւ իր հետքը … համար, սակայն երբեք չյ…ցաւ։ Մօտ երկու տարի Մ… մէջ պահուըտելէ վերջ, 1921 …տեմբերին յաջողեցաւ սահմ…գլուխը անցնելով մտնել Մ…նիա, ուր շատ չանցած Փեթէ…ուլէֆի հետ դարձաւ գ… գործակիցը Մակեդոնական …մակերպութեան պետ Թոտոր …լե քսանդրոֆի։

Այս եռապետութիւնը …նութեան գլուխ էր, երբ Թ… Ցասքալոֆ, որ ի զուր յուսացած … թէ պիտի ազատի Մակեդոնացի…րու վրէժխնդրութենէն, սպ…ցաւ 1923 Օգոստոս 26ին։ …քալոֆ Փրակայի պուլկ… դեսպան նշանակուած … Մակեդոնացիները զայն իր…տին դաւաճանած կը ն…

Յաջորդ տարուան Մ… Փեթէր Չաուլէֆ գաղտնի … ձայնեցաւ համայնավար… հետ եւ դաւադրեց իր … դէմ։ Թոտոր Ալեքսանդրոֆ …նուեցաւ 1924 Օգոստոս… Չաուլէֆի կուսակիցներուն … Փրոթոկէրոֆ փոխ-վրէժի … Թոտոր Ալեքսանդրոֆի սպ…ներուն դէմ այնքան արագ … ազդու կերպով, Ալեքսանդ… կողմնակիցներուն սիրտը հ…ցնելու համար, որ պետ… դարկաւորութեան օրը պաշտօնապէս կը ծանու… սպանութիւնը գնդապետ Նասոֆի, Ալէքօ փաշայի, Տիմոֆի եւ դատաւոր Քով… բոլորն ալ Չաուլէֆի մարդ…

Լսողներ եղան այն ատե… զօրավար Փրոթոկէրոֆ կը փ…քէր որ Ալեքսանդրոֆ մէջ…

…րնայ՝ որպէսզի կազմակերպու…եան ղեկը իր ձեռքն անցնի: …եթէ Զաուլէֆ խալիֆա պաշտօ…անեցաւ, սակայն չկրցաւ ազա…ն վրէժխնդիրներու ձեռքէն. ու …924 դեկտեմբեր 23ին ինք ալ …սպաննուեցաւ: Փրոթոկէրօֆի բա…կամները հիացան իրենց պետին …ստամակամութեան վրայ՝ Ա…քսանդրօֆի վրէժը լուծելու հա…: 1925 Մայիս 8ին Զաուլէֆի …ակիցներէն Թոտոր Փանիցա …կաւ Վիեննայի Ազգային …ատրոնին մէջ՝ Մակեդոնացի …ղջկան մը գնդակով: Ասիկա եւս …հ մը կը նկատուէր Փրոթոկէ…ֆի վրէժխնդրութեան: 1925 …ունիս 15ին Սոֆիայի մէջ սպան…եցաւ Փանչօ Միխայլօֆ: Կար…ղներ եղան թէ այս վերջինը …սպաննուեցաւ Զաուլէֆի վերապրող …ակիցներուն կողմէ, սակայն …րոթոկէրօֆի բարեկամները յայտ…եցին թէ Միխայլօֆ պատժուած …՝ Մակեդոնիոյ մէջ իր գէշ ըն…ացքին համար:

1927 Նոյեմբերին՝ Շէյիպի …էջ Միխայիլ եւ Ռիսթա Միխայ…ֆի սպանութիւնը նախ վերա…ուեցաւ Եուկոսլաւներուն միա…ած Մակեդոնացիներու դաւա…ութեան, սակայն ետքէն հաս…ատուեցաւ թէ այդ կրկնակ …սպանութիւններն ալ զօր. Փրոթո…կէրօֆի կարգապահական խիստ …կազմակերպութեան գործն է:

Վերջին ամիսներուն, զօրա…րը գրեթէ քաշուած էր Մակե…դոնական կազմակերպութեան մէջ …րծօն ծառայութենէ եւ խորա…ս նուիրուած էր… ոգեհարցու…թեան:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏՕՆ ՄԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Տիէփ, 9 Յուլիս

Հովրի առանձին ցոյցէն յե…տոյ, Տիէփ իր կարգին տօնեց, եր…էկ օր, իր հռչակաւոր զաւակներէն …մէկուն Աբրահամ Տիւքէնի (Duquesne) յիշատակը: Իր անունը …կրող դրահակիրը դեռ՝ խարսխած …նաւահանգստին բացը:

Տիւքէն ծնած է 1610ին, այս …քաղաքին մէջ՝ որ նշանաւոր է …եղած իր մեծ նաւորդներուն քա…ջագործութիւններով:

Իր հայրը նոյնպէս նաւապետ …Լուդովիկոս XIIIի ռազմանա…ւուն վրայ: Պատանի հասակէն …քէն ցոյց կուտար հերոսներու …ակ նկարագրի մը բոլոր յատ…կանիշները, — կորով, պաղարիւ…նութիւն, խիզախ յանդգնութիւն: Ռիշըլիէօ արժանաւորապէս …ած էր գնահատել այդ նկա…րագիրը, զայն հրամանատար ան…ուանելով իր առաջին կաւիններէն վերջ, որոնց շարքը պիտի երկարաձգուէր յետոյ:

Երբ փառքով ծանրաբեռնուած իր վերջին տարիներուն կը գտնուէր Լուդովիկոս XIVի առջեւ, Մեծ Արքան կը ցաւէր որ չի կրնար իր ուզածին պէս վարձատրել, Կրօնական պատուար մը մնացած էր, քանի որ Տիւքէն բողոքական կը մնար:

Երբ Տիւքէն իր կնոջ կը պատմէր թագաւորին յայտարարութիւնը, իր կինը (որ բողոքականութիւնը ընդունած էր՝ իրեն հետ ամուսնանալու համար) կը բացագանչէր:

— «Cent diable! il fallait lui répoudre: Oui, Sire, je suis protestant, mais mes services sont catholiques».

Մեծ Նաւորդը մեռած է 1688ին: Իր արձանը կը բարձրանայ Place Nationaleի վրայ, որուն առջեւ երէկ բոլորուեցան իր անունը կրող դրահաւորին սպաներն ու հրամանատարները, ծաղկազարդելով իր պատուանդանը, Պրայթօնի քաղաքապետը եւ մասնաւոր հրաւիրեալներ, որոնք նախորդ օրը մասնաւորապէս եկած էին Անգլիայէն. իրենց աւանդական շքեղ հագուստներով, մասնաւոր փայլ մը կուտային հանդէսին:

Երէկ, կիրակի, ժամը 5ին կը հասնէր ծովային նախարար Պ. Լէկ, որ ընդունուեցաւ քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ, քաղաքապետ Պ. Ռօպէրի կողմէ՝ շրջապատուած անգլիացի քաղաքապետներէ, գաւառի ծերակուտականներէ, երեսփոխաններէ եւ քաղաքիս հաստատութիւններու ներկայացուցիչներէն:

Տեղիս ոստիկանապետ Պ. Փիէռէ մեծապէս սիրալիր՝ դիւրացուցած էր «Յառաջ»ի թղթակցին աշխատանքը, մասնաւոր արտօնութեամբ միջոց տալով շատ մօտէն հետեւիլ բոլոր ցոյցերուն:

Քաղաքապետին բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, ծովային նախարարը կարճ բայց ուշագրաւ ճառի մը մէջ խտացուց այն դերը՝ զոր պէտք է կատարէ ֆրանսական նաւատորմը, պահպանելու համար իր գաղութներու ծովային ճամբաները եւ հաւասարակշռելու համար միջազգային ուժերը: Հպարտութեամբ յիշեց որ այսօր ֆրանսական նաւային զինուորական ուժը — պատերազմին կորուստները լեցնելէ յետոյ — այժմ դարձեալ կը գտնուի առաջին գիրքի վրայ՝ Անգլիայէն յետոյ:

Տիէփի ծանօթ տիկիններու խումբ մը նուիրած էր նոր դրահաւորին պատուոյ դրօշակ մը, համակ մետաքս եւ ասեղնագործ, որ յանձնուեցաւ հրամանատարին, որուն յուզումը ակներեւ էր զայն ընդունած ժամանակ, երբ քանի մը բառով կը յայտնէր թէ վտանգի թէ խաղաղութեան օրերուն, այդ դրօշակը միշտ պիտի ծածանի «Տիւքէն»ի վրայ:

Գիշերը ծովային նախարարը նախագահեց Քազինոյի մեծ սրահին մէջ տրուած հացկերոյթին, եւ ժամը 10.30ին մեկնեցաւ:

Ծովափին վրայ կատարուած լուսավառութիւնները, դրահաւորներուն լուսարձակները եւ անոնց քմահաճ խաղերը քաղաքին վրայ՝ գագաթնակէտին հասցուցած էին ժողովրդական առողջ եւ լեցուն զուարթութիւն մը, որ երկու օր շարունակ կը յորդէր քաղաքին փողոցներէն եւ քարափներէն:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԱՆՎԵՐՍԻ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՅՏԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ 9 Յուլիս — Ուրիշ առթիւ խօսած եմ Անվերսի հայ գաղութին մասին, որ կը ներկայանայ իբր տիպար մը:

Հոն մեր հայրենակիցները գրեթէ առանց բացառութեան գործի տէր են եւ իրարու հետ սիրով ու համերաշխութեամբ կ'ապրին: Անվերսի մէջ դասակարգային խտրութիւն կամ կուսակցական պայքար չկայ, հակառակ բաւական թիւով բարեկեցիկ Հայերու եւ կուսակցականներու:

Կիրակի, Յուլիս 8ին, տեղի ունեցաւ Անվերսի Հայ Երիտասարդաց Միութեան զբօսարշաւը դէպի Հայտըն, որ քաղաքէն 20 վայրկեան հեռու, հոլանտական սահմանագլխուն մօտերը, մայրի անտառներով ծածկուած, գեղեցիկ ո օդաւէտ զբօսավայր մըն է:

Երթ ու դարձը կատարուեցաւ երկաթուղիով, խմբովին եւ զուարթ տրամադրութիւններով:

Հայտընի մայրիներու շուքին տակ, Անվերսի մեր հայրենակիցները իբր մէկ ընտանիքի անդամ, օր մը ամբողջ, ունեցան հաճելի ու մտերիմ ժամանց մը: Եղան հայկական երգեր, արտասանութիւններ, խաղեր եւ պտոյտներ: Կազդուրիչ էր լսել անտառներու խորերէն հայ լեզուն ու երգը, որ կը հնչէին քաղցրալուր:

Ուշ ատեն տեղի ունեցաւ վերադարձը դէպի Անվերս: Մեր հայրենակիցները իրարմէ բաժնուեցան հաճելի ու զուարթ օր մը անցուցած ըլլալու գոհունակութեամբ, որուն նպաստեց օդին բացառիկ գեղեցկութիւնը, որ դժբախտաբար հազուադէպ է Պելճիքայի մէջ:

Հ. ՏԷՐՈՍԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

4 Յուլիս

Աթենահայ Թատերախումբը, որ կազմուած է Կարօ Խաչիկեանի գլխաւորութեամբ եւ լաւագոյն ուժերու մասնակցութեամբ, Յուլիս 1ին, Ապոլօն սրահին մէջ բեմադրեց Օսքըր Ուայլտի «Փատուայի դքսուհին», թարգմանուած Ընկ. Պ. Սարգիսեանի կողմէ անգլիերէն բնագրէն:

Ներկայացման նիւթականէն աւելի, որ կրկին գոհացուցիչ էր, բարոյական մասը արժանի էր մասնաւոր բարենիշի:

Աթենահայ Թատերախումբը արդէն իր տեղը շինեց հասարակութեան առջեւ եւ մօտ ատենէն պիտի բեմադրէ «Դերասան Քին»ը:

*** Պատգ. ժողովը կը գումարուի Յուլիս 15ին: Իբրեւ գլխաւոր օրակարգ կայ Մազլըմեան եպիսկ.ի հարցը: Կը թուի թէ այս խառնակիչը պիտի ստիպուի իր բեռները կապել, թէեւ տակաւին ոչ Պաղտատէն, ո՛չ ալ Լիոնէն պատասխան չէ ստացած պաշտօնի համար:

*** Ազգ. վարժարանները իրենց 1927—1928 շրջանն ալ աւարտեցին գրեթէ: Ցաւալի է, որ այս տարուան Կրթական Խորհուրդն ալ չկրցաւ մօտէն զբաղիլ դպրոցներու վիճակի բարելաւման հարցով: Չկրցաւ, կ'ըսեմ. որովհետեւ կարգ մը մարդիկ, աշխատեցան պառակտել զայն, թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն, զանազան միջոցներով: Փափաքելի էր որ գալիք Կրթականը յանձնուէր կրկին Պ. Մարկոսեանի, Խորհուրդին կազմութիւնը ձգելով անոր հայեցողութեան:

*** Սելանիկի Առաջնորդարանին փակման հարցը հոս ալ շատ ծանր ազդեց: Ամբողջ ժողովուրդը գէշ տրամադրուած է այն քանի մը թաղականներուն հանդէպ, որոնք եղած են բուն պատասխանատուները այս անակնկալին, թէեւ վերաբանալու յոյսեր չեն պակսիր:

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր, Սէն Քլուի անտառը նորէն յիշեցուց հայրենի կարօտը: Այդ կանանչազարդ ծառերուն մէջտեղ նստած հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս երազեց իր հայրենի լեռներն ու ձորերը, դաշտերն ու գետակները: Տարեց մայրիկն էր որ կ'ըսէր. «Մենք ալ ունէինք այս բոլորը, տղաս, բայց ֆէլէկը չթողուց»...:

Ժամը 10ին արդէն խումբ խումբ վեր բարձրանալ սկսած էին ծաղիկներու եւ աւազաններու քովէն: Կէս օր էր եւ բազմութիւնը լեցուց ժամադրավայրը, որ վրանաքաղաքի կը նմանէր:

Ահա երիտասարդներու խումբ մը գնդախաղի սկսան, օրիորդներ չուան կը ցատկեն եւ մանուկները կը զուարճանան զանազան խաղերով:

Նախագահ Ընկ. Արշակ Ջամալեան բացատրեց թէ այս ժողովուրդը իր երկրին մէջ շատ լաւ գիտէր ուրախանալ, իսկ այստեղ ամէն բան սորվեցաւ բացի զուարճանալէ, քանի որ հեռու է հարազատ հայրենիքէն:

Խօսք առին ընկերներ Վ. Համբարձումեան, Յ. Պուռնազեան, Հ. Գնդունի, Խապրիկ եւ Պետրոս, շեշտելով թէ մենք ալ պիտի ունենանք մեր ազատ երկիրը, հաւատալով եւ գործելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, որ կը մարտնչի 40 տարիէ ի վեր:

Յաջող էր գեղարուեստական մասը: Թառիստ Աբգար եւ Վրացի Կինտօն ժողովուրդը կ'ոգեւորէին իրենց երգերով: Տեղի ունեցան նաեւ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւ նուագ:

Պնակ մը պտուղ աճուրդի դրուելով գոյացաւ զուտ շահ 405 ֆր. ի նպաստ Պուլկարիոյ աղէտեալներուն:

Գովելի էր Պէլվիլի ենթակոմիտէին այս ձեռնարկը: Դաշտահանդէսը վերջացաւ ժամը 8.30ին:

Մ. Կիւրեղեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Նորավարժ Մարզական Միութիւնը Յուլիս 7ին իր բացման հանդէսը տուաւ: Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը, որ պարտք սեպած էր քաջալերել 13—16 տարեկան եռանդուն պատանիներուն գովելի ձեռնարկը:

Մուտքի դրան քով կեցած պատանիներ հանդիսականներու լամբակներուն վրայ կը զետեղէին հայկական եռագոյն ժապաւէններ: Բեմին ճակատը կը ծածանէր հայկական եռագոյնը: Հանդէսի բացումը կատարեց պատանի Ադամեան, ազգ. վարժարանի աշակերտներէն, բեմ հրաւիրելով Պ. Ե. Թորոսեանը, որ գնահատեց այս 40ի մօտ պատանիներու եռանդը:

Յաջորդաբար արտասանութիւններ ըրին պատանիներ Ֆէսճեան՝ «Հայու վրէժը», Յակոբեան՝ «Հայի զանգատը» եւ Գէորգեան՝ «Կարմիր հող»ը. Վարուժանէն:

Յայտագրին երկրորդ մասը կը կազմէր Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորը», որուն դերակատարն էր Թագագճեան: Յետոյ տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը ի նպաստ Ֆիլիպէի աղէտեալներուն:

Երրորդ մասին ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, որմէ վերջ հանդէսը փակուեցաւ ուրախ տպաւորութիւն մը թողելով բոլորին վրայ:

Ազնիւ պատանիներ, շարունակեցէ՛ք առանց վհատելու: Շարունակեցէք ձեր գործը ճիշտ ձեր ըմբռնումներուն պէս, քալելով ճշմարիտ հայորդիներու ճամբէն:

Ա. Որբուկ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԱԽՏԸ

ԼԻՈՆ — Բովանդակ հայ մամուլը, եւ մասնաւորապէս «Յառաջ»ը ամէն ուղղութեամբ պայքար կը մղեն, թրքախօսութիւնը դադրեցնելու համար, բայց անօգուտ: Լիոնի մէջ ալ մեծ համեմատութիւն առած է այս ախտը: Եթէ մէկը կիրակի օրուան «Պազար»ը երթայ, ամէն կողմ պիտի լսէ թուրքերէն լեզուն: Մեր հայրենակիցները բարձրաձայն կը խօսին զայն, լսողը ինքզինքը Թուրքիոյ փողոցներուն մէջ պիտի կարծէ: Այդ կարգի հայրենակիցները ի՞նչ շուտ մոռցան երէկը, երբ մեզ արեան մէջ խեղդեցին նոյն այն մարդիկը, որոնց լեզուն կը խօսին այսօր:

Ե՞րբ պիտի գիտնանք բարձր պահել մեր արժանապատուութիւնը:

Կ. Յովակիմեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՑՈՒՀԻ ՄԸ ՀԵՂՁԱՄԱՀ — Շաբաթ գիշեր, Նուազի-լը-Սէք բնակող կարնեցի Մինաս Տէր Ղուկասեանի կինը հեղձամահ եղաւ եղերական պարագաներու մէջ:

Նոյն գիշերը, ամուսինը տուն վերադարձաւ 11ի ատեն, երկար ատեն զարկաւ իր յարկաբաժնին դուռը եւ երբ բացող չեղաւ, ենթադրեց որ կինը աշխատանքէ յոգնաբեկ, թաղուած է խոր քունի մէջ ու գնաց նոյն գիւղը բնակող իր մօրը տունը գիշերելու:

Յաջորդ օրը, զոհին քոյրը որ նոյն բնակարանին մէջ ուրիշ յարկի մը վարձակալն է, տեսնելով որ ուշ ատեն, դեռ իր քոյրը չէ արթնցած գնաց ձայն տալու: Պատասխանող չեղաւ: Ու կասկածելով, երբ դուռը բանալ տուին, անկողնին վրայ շնչահեղձ գտան խեղճ Հայուհին:

Մահուան պատճառ եղած է օդային կազը որ, մոռացումո՞վ թէ պատահմամբ բաց ձգուած ծորակէ մը խուսափած ու տարածուած էր ամբողջ յարկաբաժինին մէջ: Կանչուած բժիշկը յայտնեց թէ հազիւ մէկ ժամ առաջ մեռած է:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՌՃԻՐԸ

ՆՇԱՆԱԾԸ

Միրթին՝ Էլիի նշանածը, երիտասարդին մեկնումէն ի վեր, …րկեան մը չէր հեռանար Մուր…րիսի տունէն: Հազիւ քանի մը …րկեանի համար միայն՝ իր …րը տունը կ'երթար: Գիշերը …տինը կը պառկէր կամ բազմո…՝ վրայ, առանց նոյնիսկ ու…րութիւն ընելու անկողնին որ …ն համար կը պատրաստէին: …ո, բան մը լրտեսելու երեւոյթն …էր: Ան ալ Էլիի պէս ինքնամփոփ, …քին նկարագրի տէր մէկն էր: …թերեւս անոր դէմքին սրտա…ւ արտայայտութիւնը հիմա …լի կը սաստկանար իր հոգերով: …ու շատ խիտ մազեր ունէր, …ար յօնքեր որոնց շնորհալի …ութիւնը կը միանար ճակտին վրայ, եւ երբ ան կ'ինքնամփոփուէր, կարծես, երեւոյթն ունէր ըսելու.

— Մի մօտենաք. թողէք զիս քարայրին մէջ ուր կը ծուարիմ, իմ ներսս, զոր շատ լաւ փորած եմ:

Նստած՝ դրան սանդուղին վրայ կամ տան մէկ անկիւնը կծկուած պատուհանին մօտ եւ ձեռքերը ծունկին, իր դիրքին մէջ վայրենութիւն կար: Երբեմն կուրծքը դուրս կուտար, գլուխը կը բարձրացնէր, դանդաղ ու երկար շարժումով մը զայն ետ կը տանէր, իբր թէ ատենը մէյ մը, տառապանքը շատ չափազանց եղած ըլլար, կամ իբր թէ՝ յանկարծ իր ներքին ծաղիկներուն գինովութիւնը շնչէր...:

Բնաւ չէր խօսեր: Եւ այս մռայլ դէմքին վրայ, ներկայ անձկութենէն զատ, անզսպելի բան մը կար, անվերածելի խորութիւն մը: Ծերուկ Սթավրոսը որ, ինքն ալ բնաւորութեամբ եւ հաշիւով լռակեաց էր, յաճախ Միրթինին կը դառնար, մխիթարանքի համակրութեան, հանդարտ յոյսի քանի մը բառեր կ'ըսէր: Ինքն իսկ սակայն, իրականութեան մէջ, շատ կ'ուզէր ինքզինքը համոզել թէ՝ տխրելու պատճառ չկայ, թէ ապահովաբար Էլին պիտի գայ: Անոր լուռ տխրութիւնը սրտանց կը նեղէր զինքը: Երբ անոր քաջալերանքի քանի մը խօսքեր կ'ուղղէր, երեւոյթը ունէր մէկու մը որ կ'ուզէ գլխէն հեռացնել.

— Եւ, տեսնե՛նք, աղջիկս, վստահ եղիր. լաւ պիտի ըլլայ. կը կրկնէր ան:

Բայց խօսքը կը մնար առանց պատասխանի եւ Սթավրոս, սենեակին մէջ աջ ու ձախ դիտել ձեւացնելէ յետոյ, իբր թէ ուրիշ բանի վրայ մտածէր, իր սենեակը կը քաշուէր: Այս կերպ շարժելով, ան իր արժանապատուութիւնը կը պահէր. որովհետեւ, վերջապէս, Էլիին հայրն էր, նոյնն էր ըսել Միրթինին ալ հայրը, որով, ան յարգանք պարտական էր իրեն հանդէպ: Այս արդէն մեծ նշանակութիւն ունէր Արեւելքի մէջ: Իսկ Միրթին, եթէ նոյնիսկ գաղտնի պատճառներ ունենար նեղանալու, պարտաւոր էր ուրեմն ինքզինքը զսպելու. եւ քանի որ հայրը խօսք կ'ուղղէր իրեն, ամէնէն յարգալից պատասխանը տալու էր. ընդհակառակն, շատ շատ, աչքերը վեր կ'առնէր եւ զայն կը դիտէր: Յետոյ, անմիջապէս, անշարժ, իր երազանքին մէջ կ'իյնար:

Մուրտուրիս չէր սիրեր այս նայուածքը եւ այս անշարժութենէն կը զգուշանար:

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Գրեթէ պատերազմին սկիզբէն ի վեր միասին կ'ապրէին, բայց Միրթին, իր ձեւերէն բան մը չէր փոխած, իսկ Սթավրոս ալ չէր համարձակած անոր նոյնիսկ հայրական փաղաքուշ յանդիմանութիւն մըն ուղղել:

Երբեմն, ան խոր հառաչ մը կ'արձակէր, կարծես ըսել կ'ուզէր թէ այս աղջկան հետ, համակերպելէն ուրիշ ճար չկայ: Բայց ինչ որ ալ ըլլար, չէր կրնար համակերպիլ: Չեմ գիտեր ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս Միրթին անոր աչքին իբր կենդանի յանդիմանութիւն մը կ'երեւնար. խղճի խայթի պէս բան մը: Կարծես ամէն ատեն. անոր կը զգացնէր թէ՝ եթէ Էլի չէր վերադառնար, յանցանքը հօրն էր: Եւ սակայն, կը հարցնէր ինքն իրեն, ի՞նչ յանցանք կրնայ գործած ըլլալ աղջկան կամ իր զաւկին դէմ: Ո՛չ մէկ յանցանք, իրականութեան մէջ: Կ'ուզէր որ աղջիկը իրեն ըսէր, հաստատէր թէ իր ակնարկները, իր շարժումները որեւէ յանդիմանութիւն չէին պարունակեր: Իբր իսկական Յոյն, շատ պիտի ուզէր վիճիլ անոր հետ:

Բայց Միրթին միշտ կը լռէր:

Իսկ Սթավրոս, բան չէր հասկնար այս լռութենէն: Ցամառօրէն շրթնափակ, այս խորհրդաւոր աղջիկը կարծես, գաղտնիք մը կը ծածկէր: Լռութեամբ, կարծես բացէիբաց կը պարսաւէր Սթավրոսը, անոր նախասիրութիւններուն դէմ ելլելով իբր թէ դիմամարտ ընէր:

Այս թաքուն ըմբոստացման դէմ, Սթավրոս կը զայրանար, եւ աղջկան հանդէպ, ինքզինքը նեղ դրութեան մէջ կը զգար: Երբ փաշայի մը կամ էֆէնտիի մը տուած այցելութենէն դառնար եւ այդ մասին անոր հետ խօսէր, բերանը չէր բացուեր, իբր թէ այդ խօսքերը երբ լսէր, անոր ակռաները աւելի կը սեղմուէին:

Երբ խօսքը պատերազմին վրայ դառնար ու ինքը պարսաւէր Յոյներու ընթացքը, աղջիկը գլուխը կը դարձնէր ու կարճ կը կապէր, այդ պահուն կարծես իր զայրոյթը կը զսպէր որ չպայթի:

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

Անգլեւթուրք դաշնագիրը

Վերջերս գրուեցաւ թէ Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ դաշինք մը պիտի կնքուի: *Նիւ-Եորք Թայմզ* թերթը իր յուլիս 28ի թիւին մէջ կը հրատարակէ Լոնտոնէն քաշուած ուշագրաւ հեռագիր մը թէ բանակցութիւններ կ'ըլլան Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ հետեւեալ կէտերուն շուրջ.

1. Թուրքիա եւ Անգլիա իրաւարարական եւ ոչ-յարձակողական սովորական դաշնագիր մը պիտի կնքեն երեք տարի պայմանաժամով: 2. Թուրքիա՝ քարիւղի բոլոր խուզարկութեանց եւ շահագործման մենաշնորհը պիտի տայ Անգլիոյ: 3. Անգլիա, յանձնառու կ'ըլլայ փոխատուութիւն ընել Թուրքիոյ՝ ներկայիս անոր պատկանող Մուսուլի շրջանին բարեզարգութեան համար: 4. Թուրքիա կը խոստանայ քրտական ցեղերու դէմ միջոցներ ձեռք առնել՝ արգելք ըլլալու համար Մուսուլի սահմանագլուխին վրայ տեղի ունենալիք ապստամբութեանց եւ յեղափոխութեանց: 5. Անգլիա կը խոստանայ փոխատուութիւն ընել Թուրքիոյ՝ պայմանաւ որ երկաթուղիի բոլոր պիտոյքները Անգլիայէն գնուին եւ դրամը միմիայն երկաթուղիներու շինութեան յատկացուի:

«Իգտամ» կ'ըսէ թէ այս բանակցութիւնները, որ թուրք պատուիրակութեան ժընեւի խորհրդաժողովին մասնակցած ատեն սկսուած են, ամէնէն աւելի Հռոմի անգլ. դեսպանին ջանքերով առաջ եկած են:

Անգլիական եւ Թրքական պաշտօնական աղբիւրները կը հերքեն այս լուրերը:

Թուրքեւսերպ բանակցութիւններ

Պելկրատի Թրքական Նորընտիր դեսպան Նուսրէթ Սատուլլահ պէյ շուտով պիտի մեկնի իր պաշտօնատեղին, եւ անմիջապէս վերջ բանակցութեան պիտի սկսի Եուկոսլաւիոյ հետ: Երկու երկիրներու գլխաւոր վէճը կը վերաբերի Թրքապատկան կալուածներուն, որոնք գրաւուած կը մնան սերպ կառավարութեան կողմէ: Անցեալ տարի, Էնկիւրիի մէջ բանակցութիւն կատարուեցաւ այս խնդրի մասին, բայց ելքի չյանգեցաւ, սերպ դեսպանին փոփոխութեան պատճառաւ: Թրքապատկան կալուածները ետ դարձնելու համար, սերպ կառավարութիւնը պայման կը դնէ որ հպատակութեան պայմանագրութիւն մը կնքուի, եւ հատուցում ըլլայ պատերազմի ընթացքին եղած գրաւումներուն համար: Նուսրէթ Սատուլլահ պէյին Պելկրատ ժամանումէն յետոյ, բանակցութիւնները պիտի վերսկսին:

Կ'ըսուի թէ Եուկոսլաւիա կը փափաքի յարաբերութիւնները ամրացնել, եւ ծրագրած է աւելի գործօն դարձնել Թուրքիոյ իր դեսպանութիւնը: Ասոր համար, դեսպանատունը Պոլսէն Էնկիւրի պիտի փոխադրուի վերջնականապէս:

Իպրահիմոֆի փախուստին շուրջ

Էնկիւրիի խորհրդային առեւտրական Ներկայացուցիչ Իպրահիմոֆի զեղծումին մասին «Սօն Սաաթ»կը գրէ թէ, հակառակ եղած հերքում-յայտարարութեանց, Իպրահիմոֆի գողցած դրամը ոչ թէ 100,000 Թրքական, այլ 100,000 անգլիական ոսկի է: Յիշեալը, թէեւ ամիսներ առաջ հեռացած է Պոլիսէն, բայց իր կինն ու տղաքը դեռ նոր մեկնեցան դէպի Ֆրանսա: Այս առթիւ ողջերթի գացած են ոչ միայն ընտանիքին ազգականները, այլ նաեւ ռուս առեւտրական Ներկայացուցչութեան պաշտօնեաները: Ասկէ կը հետեւի թէ, Իպրահիմոֆի փախուստը անծանօթ չէր յիշեալ հաստատութեան պաշտօնատարներուն: Ասկէ զատ, կը գրէ թուրք թերթը, կ'ըսուի թէ այս գործին մէջ դեր ունեցած են նաեւ կարգ մը քաղաքական ազդակներ, որովհետեւ փախստական Մուսթաֆա Իպրահիմոֆ եղբայրն է Խրիմի նախկին հանրապետութեան նախագահ Իպրահիմոֆի, որ անցեալները հրացանի բռնուեցաւ բոլշեւիկներուն կողմէ:

Վենիզելոսի դահլիճը կը յաղթէ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Նախարարական խորհուրդը չորս ժամ անընդհատ նիստ գումարելով ընտրական դրութիւնը փոխելու մասին Նախագահական հրովարտակը խմբագրեց: Հրովարտակին կցուած գրութեան մը մէջ, դահլիճը կը յայտարարէ թէ այս փոփոխութեան ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ: Ծովակալ Քոնտուրիոթիս ստորագրեց հրովարտակը:

Ընդդիմադիրները հակասահմանադրական կը նկատեն խորհրդարանի լուծումը եւ ընտրական դրութեան փոփոխութիւնը: Այժմէն սկսած են ընտրական պայքարի եւ որոշած միացեալ ճակատ մը կազմել Վէնիզէլոսի դահլիճին դէմ: Ասոնց մէջ է նաեւ զօր. Մէթաքսասի կուսակցութիւնը: Արքայականները արդէն սկսած են բողոքի միթինկներ սարքել ամբողջ երկրին մէջ:

Թուրքեւյոյն վէճը

Լա Հէյէն կը հաղորդեն.— *Միջազգային դատական ատեանը իր ներկայ նստաշրջանին մէջ պիտի մեկնաբանէ մէկ յօդուածը այն դաշնագրին, որ 1926 Դեկտեմբեր 1ին ստորագրուած էր Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Մեկնաբանուելիք յօդուածը կը վերաբերի Թուրքեւհելլէն բնակչութեանց փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի իրաւասութեան: Յունաստանի Ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ Տրէսոս, իսկ Թուրքիայինը՝ Ճէմալ Հիւսնի պէյ, յիշեալ խառն յանձնաժողովի թուրք պատուիրակութեան նախագահը:*

∴ Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ թուրք կառավարութիւնը առաջարկած է հելլէնեւթուրք հպատակներու համար տեղաւորման եւ աշխատանքի փոխադարձ դաշնագիր մը կնքել: Հելլէն կառավարութիւնը պիտի քննէ այս առաջարկը:

Սերպիոյ նախարարական տագնապը

Սերպիոյ թագաւորը նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց պերլինի դեսպան Պալուկչիչի, որ Պելկրատ հասաւ երէկ եւ տեսակցեցաւ թագաւորին հետ: Պալուկչիչ պիտի կազմէ չէզոք կառավարութիւն մը, որուն մէջ պիտի մտնեն երկրին զանազան շրջաններէն կարեւոր դէմքեր: Պալուկչիչ նոյնպէս պիտի լուծէ խորհրդարանը — ինչպէս կը պահանջեն խրուաթները — եւ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարէ: Ստեփան Ռատիչ ապաքինած ըլլալով Զաղրէպ վերադարձաւ՝ խանդավառ ցոյցերու մէջ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Պատ. միութիւնը իր հիմնարկութեան դ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, 15 յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 րիւ Շափ, Պօն Թէաթրի մէջ:

կը *ներկայացուի*՝ ՎԵՑՈՒԿԷՑ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն եւ երգեր: Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի *«Իշխան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ* Արամ, Աղբիւր-Սերոբ, Եփրեմ-խան, Համազասպ եւ Վարդգէս *խումբերու ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:*

Տէսինի *«Կայծակ» խումբի արտակարգ ժողովը՝ այսօր Եշ. իրիկուն ժամը 7.30ին* Café de la Paix*ի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ նոր անդամատետրով:*

Մարսէյլի *Պատանի միութեան դասախօսական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ.ը եւ ներգաղթը: Մուտքը ազատ է:*

Հէրիքուրի *Մշոյ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 6.30ին Ընկ. Յ. Մինասեանի բնակարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրով:*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Միութեան դաշտահանդէսը յուլիս 29ին Քլամարի մէջ: կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ

կինս, Պայծառ Քէօրիկճեան (ծնեալ Սամուէլեան, Շապին-Գարահիսարցի, 22 տարեկան), որ չորս օր առաջ ընտանեկան յարկը ձգելով հեռացած է, իր մօրը՝ Հռիփսիմէ Սամուէլեանի (ծանօթ փալճի) հետ, միասին տանելով նաեւ երեքուկէս ամսուան պզտիկս: Իր մասին տեղեկութիւն տուողին կը խոստանամ նուէր մը: Գրել՝ Յարութիւն Քէօրիկճեանի, 6 Rue Turenne, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Սթանոզցի (Անկորայի նահանգ) կարապետ Ֆէյրէթեան, հօր անունը Գաբրիէլ, մօր անունը Եղիսաբէթ եղբայրներ՝ Յակոբ, Յովհաննէս, Յարութիւն, քոյրը Եսամ: 14 տարի առաջ անյայտացած է Հալէպի կամ Շամի մօտերը: իմացնել՝ Hagop Feiretian, Chez Garabed Boyadjian, St. Loup aux Grands Pins, Marseille.

—կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschianի Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

— կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պապքան Գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: իմացնել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly (Seine).

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

գին՝ 12 ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Ուշադրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Զէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տոկուն թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ:

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ: Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ: Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, *Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցչի, դիւրըմբռնելի մեթոտով: կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու աղիւսակ մը:

գին՝ 2 ֆրանք 50 սանդիմ

դիմել՝ G. Momdjianի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire).

Կ'ուզուին ժէռսէ գօնֆէքսիօն ռոպերու համար լաւ «անթըրբըրնէօր»ներ: ներկայանալ՝ 20 Rue Bezons, Courbevoie (Seine).

Ծախու է *42,000 ֆրանք կանխիկ:* St. Antoine *Քամփանեը Փէրիէ թիւ 2, երկու յարկանոց քարաշէն տունը, հինգ սենեակ, մէկ նպարավաճառի խանութ, գեղեցիկ տեսարան եւ* լաւ օդ, *շրջապատուած քարաշէն պատով: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ վերոյիշեալ հասցէին կամ գրատուն Յառաջ, 13 Րիւ տէ Տօմինիքէն, Մարսիլիա:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

կարմիր սատղի տակ 30, Սիդոննա 12, Աւազակապետ, Ալիսի սիրահարը 15, Սիրանուշ 15, Ճէք (790 էջ, կազմուած) Սիրային ոճիր մը 12, Յարութիւն (Թոլսթոյ, 610 էջ) 50, Նիքին ուխտաւորները 9, կին, խաղ եւ գինի 12, կարմիր 10, Լեռան ոգին 15, Մացառներուն մէջ (2 հատոր) 25, Գոնսթանթէն 10, Երուսաղէմը Տալէքարլիի մէջ 10, Լէսքօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ լռմէ 4, Ապերախտ գրագիրը 4, Տարաբախտ ուսանողը 5, ըէտոին հօճա 17.50, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլու ճեպընթաց նորածինը 2, Բիւրեղեայ խիցը (294 էջ) 10, Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ իսմայիլ 5, սիանոս 2, Մահացու սէր 3, Մակաբոյծ 5, Օթէլլօ 10, Համլէթ, ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, երազահաններ 5, 10, եւ 12, բառարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ քարտէզ 20, ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք: Պահանջեցէք մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքերը: Թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ:

ՆՈՒԷՐ.— 25 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի, 100 ֆր.է աւելիին 15

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՅՈՒԼԻՍ
1928
13 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 698 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ՔՐՏԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Թուրք թերթերը խանդավառ նկարագրութիւններ կը հրատարակեն Արեւելեան Նահանգներու մայ զպանին պտոյտներուն մասին: Սիրալիր ընդունելութիւններ, հայրական խրատներ, յարենորոգում, եւայլն, եւայլն: «Շէյխ Սայիտի եղբայրներն ալ հիմաւորողներուն մէջ էին...»:

Քաղաքականութիւն մը, որ արդէն սկսած է պտուղներ տալ:

Չէ՞ որ կարգ մը ցեղապետներ և շէյխեր ներնատուր եղան, իսկ ուրիշներ ալ յարմար առիթի կը սպասեն:

Թակարդը ձգուած է, եւ Ինկիւրի կը ձգնի կարելի եղածին չափ շատ մարդ որսալ մինչեւ օգոստոս 14, երբ կը լրանայ ընդհանուր ներման նոր պայմանաժամը: «Օգտուեցէ՛ք առիթէն, աշխատեցէք հարստանալ, տունի-տեղի, լծկանի տէր դառնալ եւ շէնցնել ձեր բոյները»:

Դիւրի՞ն է դիմանալ այս փորձութեան, մանաւանդ զանազան շէյխերու եւ ցեղապետներու համար, որոնք տարիներով զրկուած են հարստութեան եւ վայելքի մէջ...:

Ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, քէմալական կառավարութիւնը այժմ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Արարատի շուրջը եւ Միջագետքի սահմանին վրայ: Երկու կէտեր, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն:

Արարատը՝ կարեւոր խարիսխ մըն է Քիւրտերու ռազմական գործողութեանց համար, ինչպէս Տէրսիմը: Մէկ տարիէ ի վեր, Թուրքերը ամէն միջոց կը փորձեն, զայն նուաճելու համար: Անցեալ աշնան կռիւներէն յետոյ, որոնք վերջացան Թուրքերու պարտութեամբ, որոշ հանդարտութիւն կը տիրէ. բայց Ինկիւրի անգիտակ չէ: Մանաւանդ որ, այդ անմատչելի բարձունքներուն վրայ թառած են ոչ թէ սովորական ցեղապետներ, այլ մահը աչք առած ռազմիկներ: Խոշոր պարգեւներ խոստացուած են, լխաւոր փախչները մեռած կամ ողջ բռնելու համար: Հրապուրիչ առաջարկներ եղած են, որպէսզի անձնատուր ըլլան: Խոստացուցած են պաշ սրման օղակը, որպէսզի զրկուին պարէնէ եւ ռազմանիւթէ:

Բոլորը անօգուտ: Միջնաբերդը կը դիմադրէ ու կը դիմանայ:

Միւս կողմէ — նորօրինակ պարագայ — խորհրդային փախչները սկսեր են լրջօրէն հետաքրքրուիլ այս խարիսխով, եւ ընդհանրապէս քրտական շարժումով:

Ծանօթ է որ, մինչեւ հիմա կարմիրները չափազանց չկամ, նոյն իսկ թշնամական ընթացք բռնած էին քրտական շարժման դէմ: Անոնք ուրախութեամբ ողջունեցին Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան ջախջախումը, «քաջարի Թուրք ասկեարների» ձեռքով, ինչպէս ծափահարեցին, իր ատենին, Փոքր Ասիոյ եւ Կիլիկիոյ պարպումը: Հետեւելով կեդրոնի ազդանշանին, հայաստանի կամ հայաստանի թութակներն ալ փառաբանութեան երգեր հիւսեցին:

Իսկ հիմա նոր պատմութիւն:

Անցեալ Ապրիլ 25ին, Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա» օրաթերթը, որ Անդրկովկասի կեդրոնական օրկանն է և թարգմանը տիրող քաղաքականութեան, քունէն նոր արթնցածի պէս՝ կը յայտարարէր թէ քրտական շարժումը ունի «յատակ ընկերային իմքեր» եւ «չափէ դուրս խոր տնտեսական-քաղաքական բովանդակութիւն»: կը նկարագրէր թրքական կառավարութեան գործադրած սարսափները. «Արճէշի հրապարակին վրայ ցուցադրեցին երկու բեռ կտրուած գլուխներ»: Եւ յետոյ հերոսական դրուագներ՝ անցեալ ամառուան կռիւներէն. «Ապստամբութեան կը մասնակցէին նոյնիսկ կիներ: Տէրսիմի շրջանին մէջ 500 ըմբոստներու ղեկավարն էր Քրտուհի մը»:

Եւ դեռ աւելի կարեւորը.

— «Նկարագրուած դէպքերու վերլուծումը ցոյց կուտայ որ այդ շարժումները ոչ թէ աւազակային են, ինչպէս ոմանք փորձեցին ներկայացնել, այլ շարունակութիւնը ազատագրական պայքարին: Ապացոյց՝ ապստամբութեան համաժողովրդական հանգամանքն եւ պահանջները: բոլոր դէպքերը կը հաստատեն թէ շարժումը ունի քաղաքական հանգամանք»:

Իրողութիւն է որ խորհրդային իշխանաւորները չեն գոհանար տեսակէտներ պարզելով, այսինքն իրենց անցեալ տարուան սխալները սրբագրելով, այլ և գործի ձեռնարկած են, քրտական շարժումը իրենց ափին մէջ առնելու համար:

Առաջ ալ ունէին այդպիսի տրամադրութիւններ, շարժումը Անգլիոյ (Միջագետքի) եւ Պարսկաստանի դէմ ուղղելու առաջադրութեամբ: Բայց կը թուի թէ այժմ աւելի շատ իրենց համար կ'ուզեն օգտագործել զայն:

Անշուշտ այս փոփոխութեան մէջ դեր ունի թուրքեւռուսական դաշնագիրը, որ թէեւ չխանգարեց թուրքեւռուս յարաբերութիւնները, բայց որոշ կասկածներ արթնցուց:

Միամտութիւն պիտի ըլլար եզրակացնել թէ խորհրդային իշխանութիւնը ձեռք պիտի առնէ Քիւրտերը եւ պիտի գործածէ իր սիրակցորդ զինակցին՝ Թուրքիոյ դէմ: Անհաւանական է այդպիսի ենթադրութիւն մը: Ոչ մէկ մաքիավելականութիւն այնքան խարդախ ծալքեր ունի, որքան ռուս-խորհրդային դիւանագիտութիւնը:

Բայց եւ այնպէս, ուշագրաւ է այս նոր ուղղութիւնը:

Որքան ատեն որ քրտական շարժումը տարերային հանգամանք ունէր եւ կ'առաջնորդուէր շէյխերու կողմէ, մարդիկ ուրիշ կերպ կը մտածէին: Իսկ հիմա որ ստացած է քաղաքական-յեղափոխական ձեւ, խուրաքանչիւրը իր մանածը ներկել կ'ուզէ:

Թերեւս այս է Մ. Քէմալի «հաշտարար» քաղաքականութեան մէկ պատճառն ալ, միւսն ըլլալով թուրք ընդդիմադիրներու գործունէութիւնը այս կամ այն ճակատին վրայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԻՃԵԼԻՆ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (4 յուլիս).

— «Թրքական վտանգի մասին երկու կարծիք չկայ հայ ժողովուրդի մէջ:

Հայութիւնը իր բոլոր թեւերով, հոսանքներով ու դասակարգերով նոյն մտահոգութիւններն ու նոյն վախերը ունի Հարաւի մասին:

Ով Հայ է եւ ով կը ճանչնայ Թուրքը, ան ահով ու սարսափով կը դիտէ Ինկիւրիի բոլոր շարժումները:

Չվտանգ շեշտել պարագայ մը եւս:

...Հայութեան մէջ չկայ խաւ մը, հատուած մը, հոսանք մը, որ իր մէջ բաւական ուժ զգար մին-միայնակ այս վտանգը դիմագրաւելու:

Ազգն իսկ իր ամբողջութեանը մէջ տկար ուժ մըն է այս սարսափին համեմատութեամբ:

Ուրեմն եթէ պիտի պայքարինք, եթէ պիտի կարենանք գէթ չափով մը Չարիքը սանձել, այդ պիտի ընենք ոչ թէ խաչաձեւող ջանքերով, այլ համերաշխութեամբ ու հաւաքաբար, պիտի ընենք ազգովին ու միկտեղած ճիգերով:

Կը կարծենք թէ մեր առաջադրած երեք թէզերուն մէջ չկայ հատ մը, որ ենթակայ ըլլայ վէճի:

Անառարկելի է որ՝

ա) Ազգովին նոյն ըմբռնումը ունինք թրքական վտանգի մասին.

բ) Թրքական վտանգէն աւելի մեծ վտանգ չունինք, եւ

գ) Այս վտանգին դէմ միայն ազգովին պիտի մաքառինք:

Ո՞վ ըսաւ, թէ համագործակցելու համար ազգ մը նախ պիտի դառնայ եւ համատարած հարթավայր ստեղծէ իր բոլոր մտածումներուն եւ ձեռնարկներուն մէջ:

Տակաւին Հէնրիխ Միւլլէրը կ'ըսէր, որ «ամէնը կամ ոչինչ՝ կը պատշաճի աստուածաբաններուն, բայց երբեք քաղաքագէտներուն»:

Որովհետեւ ճշմարիտ քաղաքագէտները գիտեն օգտագործել ամէն յարմար առիթ, համագործակցութեան ամէն պատեհութիւն, միատեղ աշխատանքի ամէն մէկ փորձ՝ նուազագոյն ճիգերով առաւելագոյն շահը ապահովելու համար իրենց հետապնդած նպատակներուն:

Զվիճինք ու գործակցինք գո՛նէ այն հարցերուն շուրջ, որոնք անվիճելի են մեզ բոլորիս համար:»

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

№ 6—7 (ՅՈՒՆԻՍ—ՅՈՒԼԻՍ)

Բովանդակութիւն. — Ուրուագծւող նոր կացութիւնը՝ խմբագրական. — Յովակիմ Բուղաղեան՝ Յ. Տէր Դաւթեան. — Հակախորհրդային գաղափարական պայքարի յատուկ առաջադրութիւնները Հայաստանում՝ Ա. Ջամալեան. — Ինքնաքննադատութիւն...՝ Աշոտ. — «Ազգային հարցը մարքսիզմի քուրայում»՝ Կ. Սասունի. — Գաղափարների նշանակութիւնը՝ Ա. Գասպարեան. — Թուրքիոյ շուրջ. — Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի տօնակատարութիւնները. — Ինտերնասիոնալ:

ԳԻՆԸ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զօր. Փանկալոս ազատ արձակուած

Վէնիզէլոսի դահլիճին որոշումով ազատ արձակուեցաւ զօր. Փանկալոս:

Վերջին ատեններս արքայականները սկսած էին բուռն քարոզութիւններ ընել՝ Հանրապետութիւնը տապալելու համար: Միւս կողմէ Փանկալոսի կողմնակիցներու խլրտումներէն կը վախցուէր: Թէ՛ հանրապետութիւնը պաշտպանելու եւ թէ դժգոհութեանց տեղի չտալու համար, նոր դահլիճը որոշեց ազատ արձակել նախկին դիկտատորը:

Հելլէն հանրային կարծիքին մէջ զանազան մեկնութիւններ կը տրուին Փանկալոսի ազատ արձակուելուն: Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ ատով Վէնիզէլոսի նպատակը եղած է իր դիրքը զօրացնել զինուորական շրջանակներու մէջ: Արքայական կուսակցութիւնը եւ հանրապետական ընդդիմադիրները բուռն պայքար կը մղեն Վէնիզէլոսի եւ Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիսի դէմ, զոր կը մեղադրեն թէ գործիք դարձած է վարչապետին:

Խլրտումներ Իրաքի մէջ

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ.— Մուսուլի շրջանին մէջ երկու ցեղապետներ՝ Ապտիւլ Նուր և Սայիտ իւլ Հիւտա շարժումի մը ձեռնարկած են՝ իրենց նահանգը անկախ դարձնելու համար: Ասոնք կ'ուզեն ամէն կապ խզել Իրաքի հետ: Ծրագրած են դիմում կատարել Ազգերու Դաշնակցութեան՝ որպէսզի ճանչնայ իրենց անկախութիւնը:

Ֆէյսալ թագաւորը յառաջիկայ Օգոստոսին Ինկիւրի պիտի այցելէ եւ Մուսթաֆա Քէմալի հետ պիտի տեսակցի՝ Մուսուլի այս նոր շարժումին մասին:

Մակեդոնացի յեղափոխականներու վէճը

«Թայմզ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հիմա ստոյգ կ'երեւի թէ զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը արդիւնք էր Մակեդոնացիներու ներքին երկպառակութեան: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ յեղափոխական կազմակերպութեան մէջ լուրջ տագնապ մը կը տիրէ, որովհետեւ անդամները երկու ճակատի բաժնուած էին, մէկուն գլուխը կը գտնուէր Իվան Միխայլոֆ, միւսին՝ զօր. Փրոթոկէրոֆ, որ թէեւ վճռած էր պայքարը լքել եւ արտասահման մեկնիլ, սակայն վերջին պահուն իր բարեկամները համոզած էին զայն՝ կրկին գործօն աշխատանքի նուիրուիլ:

Երկու խմբակները իրարու դէմ պիտի ճակատէին յեղափոխական խորհրդաժողովին մէջ, որ յաճախ յետաձգուեցաւ: Կ'ըսուի թէ զօրավարը աւելի հաշտարար էր, մինչ Իվան Միխայլոֆ ամէնէն անդրդուելին էր Սերպերուն հետ հաշտութիւն կնքելու մասին: Կը մտածուէր թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնեցնել երկու հատուածները, սակայն անցած շաբաթ յեղափոխականներու մէկ ժողովին մէջ զօրավարին եւ Միխայլոֆի կուսակիցները զէնքով կռուեցան իրարու հետ:

Մակեդոնական ազգային կոմիտէն հրաւիրեց բոլոր Մակեդոնացիները ներկայ ըլլալ զօրավարին յուղարկաւորութեան. սակայն կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ կարգը պահպանելու համար, եւ ո եւ է միջադէպ չպատահեցաւ: Զինուորական պատիւներ եղան, նկատելով որ Փրոթոկէրոֆ պուլկար բանակի զօրավարի աստիճանն ունէր, մանաւանդ ինքն էր որ 1918ին իբրեւ զինուորական հրամանատար Սոֆիայի՝ ազատեց մայրաքաղաքը, երբ ճակատէն եկող դասալիքները Սթամպուլիսքիի եւ Ռատքօ Տասքալոֆի հրամանատարութեան տակ Սոֆիայի վրայ կը յարձակէին կառավարութիւնը տապալելու եւ Հանրապետութիւն հռչակելու համար:

Մուսուլի խարիւղի ճամբան

Ատենէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Մուսուլի քարիւղները Միջերկրական փոխադրելու ճամբուն մասին: Երկու հակառակ տեսակէտներ կային: Անգլիացիները կ'ուզէին որ խողովակները երկարին Մուսուլէն մինչեւ Հայֆայի նաւահանգիստը (անգլիական հոգատարութեան ենթակայ), մինչ Ֆրանսացիները կը պահանջէին որ խողովակները յանգին Իսքէնտէրունի նաւահանգիստին:

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ բանակցութիւնները վերջացած են ի նպաստ Հայֆայի, որովհետեւ շահագործող ընկերութեան ամերիկեան եւ ֆրանսական ներկայացուցիչները չէին կրցած երաշխաւորել խողովակներու ապահովութիւնը, եթէ անիկա անցնէր անգլիական պաշտպանութեան ենթակայ հողերէն դուրս շրջանէ մը: Այս ձեւով, ամբողջ գիծը Միջագետքի, յետոյ ալ Պաղեստինի մէջէն պիտի անցնի եւ Անգլիոյ քաղաքական ազդեցութեան պիտի ենթարկուի:

⁂ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ առջի օր պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ Հայֆայի նաւահանգիստին աշխատանքները պիտի սկսին մօտ օրէն:

Անդրպարսկեան երկաթուղին

Երեքշաբթի օր Թեհրանի մէջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ գերմանեւամերիկեան ընկերութեան մը հետ շինե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Ալ չենք գիտեր իսկ թէ՝ թատերական քանի՞ խումբեր ունինք, որոնք կը բուսնին սունկի դիւրութեամբ, կը կազմուին, կը քայքայուին, կը միանան, կը բաժնուին ու միշտ միջոցը կը գտնեն գործելու, այսինքն դերասանութիւն խաղալու:

Ու բոլորը առանց բացառութեան, անփոփոխ ու յաւիտենական մէկ բնաբան ունին,— կրթել թատերական ճաշակը հայ ժողովուրդին, որ թատրոնէն կը փախի:

Ու զայն շահագրգռելու, գեղարուեստի սէրը անոր մէջ արթնցնելու համար, կը բեմադրեն ինչ որ մանաւանդ կը ծառայէ ճաշակ խաթարելու:

Կը բաւէ աչք մը նետել որ եւ է խումբի խաղացանկին վրայ, հաստատելու համար ո՛չ միայն ճաշակի եւ ըմբռնումի պակասը զայն կազմողներուն մէջ, այլ նաեւ անիմանալի յաւակնութեան մը քով՝ առեւտրական... հաշիւներու խաղը:

Մեր ամէնէն համեստ դերասանը դեռ Ադամեանի շէքսփիրեան երազը կը հետապնդէ. իսկ երբ փորձէ անոր տիրական յաճախանքէն ազատիլ, աճպարարական ոստումով մը, ինքզինքը կը գտնէ օտար առաջաւոր բեմերու խաղացանկին... մէջ:

Իրաւ է թէ՝ Շէքսփիրէն մինչեւ արդի հեղինակներ՝ տարբերութիւնը մեծ բան մը չէ,— հազիւ մէկ քանի դարերու հոլովոյթ մը՝ ընկերային ու հոգեբանական ամբողջ այլազանութիւնով:

Բայց մեր դերասանը կրնա՞յ թափանցել մէկ եւ միւս դարերու ու ներկայի տիպարներուն, որոնք միշտ օտար են, իրեն անծանօթ՝ ներքին ու արտաքին իրենց ամբողջ կազմով, պրպտել ու երեւան հանել անոնց էութիւնը, իւրացնել զայն ու դրսեւորել, արդարացնելու համար իր նուազագոյն յաւակնութիւնը...:

Այդ իսկ է խնդիրը...:

Թերի, յաճախ նախնական կամ երկրորդական կիսատ կրթութիւն մը կը կազմէ մտաւոր ամբողջ պաշարը մեր դերասանին, որ բեմէն դուրս, պէտք է ըսել թէ շատ սակաւապէտ է: կը գոհանայ իր ունեցածով. բայց իր ունեցածը այնքա՛ն քիչ է, որմէ հազիւ թէ կարենայ բաժին հանել ուրիշին, — ժողովուրդին՝ զոր շփացած տղու պէս, անընդհատ կը դնէ ծափելու պահանջին առջեւ:

Իսկ մեր ժողովուրդը, պէտք է ըսել թէ այնքա՛ն ալ ժլատ չէ ծափի մէջ: Մուտքի դրամը անգամ մը վճարելէ յետոյ, չի զլանար մնացեալը՝ ծափելու պարտքը:

Բայց, մէկ անգամ կը խաբուի: Այս ալ կայ: Ու մեր դերասանը շատ լաւ գիտէ գոնէ այս մէկը: Եւ ադամեանական իր հովերը փչելէ ու թատրոնը պարպելէ յետոյ, երբ ուզէ «արուեստի սէրը վառ պահել հայ գաղութին մէջ», չի քաշուիր բեմադրելէ որ եւ է «Հօճա Նասրէտտին» կամ ազգայնամոլ զգայացունց պարապութիւն մը:

Ի՛նչ փոյթ թէ «թատերասէր հասարակութիւնը» կը փութայ գեղարուեստական վայելքի իր ծարաւը յագեցնել պղտոր աղբիւրին ջուրովը:

Թատրոնը կը լեցուի՞...: Էականը այս է:

Մ. Ե.

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ սաստիկ տաքին յաջորդած է տեղատարափ անձրեւներ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՀԱՄԱՏԱՆԻ ՄԷՋ

Առաջին կայանս Համատանն էր։ Իրիկուան ուշ հասայ եւ յաջորդ առտու կանուխ մեկնելու պարտաւորուած էի։ Շատ կ'ուզէի այցելել Ֆրանգեանի գերեզմանին։ Անկարելի էր. ակամայ կը մտածեմ ո՛ւր եւ ինչպիսի գերեզմաններ կը թողունք այս թափառական օրերուն. տակաւին թարմ էր յիշողութեանս մէջ մէկ միլիոն նահատակներու օրուան սգատօնը։

Յաջորդ օրը ինքնաշարժ առի՝ Այս ու այն կողմ ինկած մեր Ֆրանգեաններըերանի՛ թէ մէկմիլիոն օղակներէ կազմուած շղթայի վերջին օղակները ըլլային։ Ժամանակս կարճ էր, հազիւ կրնամ հանդիպիլ Համատանի դպրոցի հոգաբարձուներէն մէկուն եւ ուսուցչի մը։ Կ'իմանամ որ Համատան եւ Սուլթանապատ հանգանակուած է 7400 ղռան (մօտ 800 տոլար) հանգուցեալ Ֆրանգեանի որբերուն համար։

Այս նորութիւնը յուզեց զիս. առաջին անգամ է որ տեղի կ'ունենայ այսպիսի ոգեւորիչ «ժեստ» մը հայ գործիչին, հայ ուսուցչին հանդէպ։ Ուրեմն հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել իր այնքան չարչրկուած գործիչներէն մէկը։ Չեմ սիրեր, երբ հաւաքականօրէն ձեռք բերուած արդիւնքներուն մասնաւոր գոյն կուտան, այստեղ սակայն չեմ կրնար չարձանագրել նախաձեռնողին՝ Պ. Վահան Սիմիտեանի անունը։

Համատան, իմ իջեւանած պանդոկիս մէջ երեք Քիւրտեր տեսայ։ Իմացայ որ Քիրմանշահէն են եկեր նախորդ օրը, Շահը Թէհրան ճամբելու համար։ Հարցումներ ուղղեցի քրտական շարժման մասին։ Մէկը միայն քիչ շատ կը խօսէր պարսկերէն։

Հարցումս յանկարծակիի բերաւ զինքը։ «Պարսկաստանի մէջ քրտական շարժում չկայ», ըսաւ. կ'ուզէր խուսափիլ։ Ո՞վ գիտէ, անծանօթ մէկու մը այդ անզգոյշ հարցումը շփոթութեան մատնեց զինքը։ Բոլս հրաւիրեցի, մտերմացանք իրարու և խօսակիցս սկսաւ ոգեւորութեան նշաններ ցոյց տալ։ Խօսեցաւ Ռեւանդուզի, Շէյխի մասին, պնդեց թէ իրենց գործը Թուրքերու հետ է, այժմ չեն կրնար խաբել զիրենք. Պարսկաստանի դէմ ոչինչ ունին։ Առանձին հաճոյքով անդրադարձաւ հայ եւ քիւրտ միութեան, անցեալի սխալները յիշեց։ Ընդունեց, որ Հայերը աւելի կանուխ հասկցան իրենց ընելիքը եւ ափսոս, որ Քիւրտերը ուշ մնացին։ Դժբախտաբար նոր լուրեր չունէր, կամ, ո՞վ գիտէ, թերեւս չվստահեցաւ ըսել անծանօթի մը։ Աւելի կը խօսէր արտասահմանի Հայերու օգնութեան շուրջ, բան մը որ ես չէի գիտեր։ Կը պնդէր թէ քրտական շարժումը այլեւս աշիրէթային գործ չէ, այլ կազմակերպուած, որոշ եւ անզիջելի գաղափարի համար։ Հակառակ իր առաջացած տարիքին, կ'ոգեւորուէր եւ լաւատես էր ապագայի մասին։ Իրենց մէջ կը պակսէր համերաշխութիւնը եւ տեսակէտներու նոյնութիւնը, երկու արգելքներ, որոնք գրեթէ վերցած են։ Իր կարծիքով դաւաճաններ չեն ունենար, թէեւ կրնան զոհ երթալ քաղաքական խաղերու։

Այս պատահական հանդիպումը հաճելի անակնկալ մը եղաւ։ Կը շտապէի մեկնիլ։ Այնքան խորթ հանդիպումէն յետոյ բաժնուեցանք հին բարեկամներու նման։

Համատանի մէջ Մըարիֆի կողմէ փակուած ամերիկեան դպրոցը մէկ շաբաթ առաջ վերաբացուած է իր նախկին ծրագրով։ Հաւանական է որ շարունակուի այսպէս, առանց նոր արգելքներու։ Մեր դպրոցի մասին ալ ծրագիր ունին եղեր, բայց չեն փակեր, շնորհիւ հոգաբարձութեան եւ մասնաւորներու ձեռք առած միջոցներուն։ Այնտեղ ալ կը սպասեն առաջնորդի վերադարձին Հնդկաստանէն եւ պարսկահայ համագումարին։

Դպրոցական գործի ծանրութիւնը իրենց վրայ են առած մեր ընկերները եւ խումբ մը արեւմտահայ վաճառականներ։ Հիմակուընէ կը մտածեն յառաջիկայ տարուան համար կարող տեսուչի մը համաձայնութիւնը ապահովել։ Չեն կրնար մոռնալ Ֆրանգեանի դպրոցական գործունէութիւնը։ Հակառակ նիւթական դժուարութիւններու, դպրոցը միջնակարգի վերածելու ցանկութիւնը ուժեղ է։

Համատան Ղազւին խճուղիին վրայ երկու հրեայ ուղեկիցներ ունիմ, երկուքն ալ Համատանցի, պարսկական հագուստներով եւ պարսկական գլխարկներով։ Մէկը հիացումով կը խօսի Համատանի հրէական դպրոցի մասին։ Մօտ 400 աշակերտ, աշակերտուհիներ ունին, մինչեւ այժմ տեղացի դասատուներով, սակայն 1926-1927 ուսումնական տարուընէ սկսած Ֆրանսայէն հրաւիրեր են կարող տեսուչ մը, իր տիկնոջ հետ, որոնք մէկուկէս տարուան մէջ անհամեմատ բարձրացուցած են դպրոցը։ Այժմ բացած են նաեւ մանկապարտէզ մը, 300 երախաներով։

Համատանի մէջ ընկեր ուսուցիչս ալ պատմած էր այնտեղի Հրեաներու մասին։ Թէհրանէն յետոյ երկրորդ վայրն է այս, ուր Հրեաները այդքան կը հետաքրքրուին կրթական գործով։

Ուրիշ քաղաքներու մէջ այդ չէք տեսներ։ Հրեաները գրեթէ ձուլուած են, նոյնիսկ կրօնափոխ եղած, յաճախ նախ մահմետական, ապա «Պահայի» դարձած։ Երիտասարդ ուղեկիցս առանձին ոգեւորութեամբ կը խօսէր Համատանի Հրեաներու հանրային կեանքին մասին։ Այս կողմերը առաջին Հրեային է որ կը հանդիպիմ, հանրային ջիղով տոգորուած։ Ահա թէ ինչո՞ւ որքան տարօրինակ, նոյնքան ուրախալի երեւացին ինծ այս նորութիւնները։

Զարմանալի էր սակայն, թէ ինչպէս Մըարիֆը, որ այնքան դժուարութիւններ կը յարուցանէ հայկական դպրոցի հանդէպ, ամերիկեան դպրոցը փակեր է, իսկ հրէական դպրոցին վրայ հարեւանցի կը նայի։

Նոյն քաղաքին մէջ միեւնոյն հաստատութեան կողմէ, ցոյց տրուած տարբեր վերաբերմունքի այս ձեւը ուրիշ կերպ չէի կրնար բացատրել, բացի այն, որ ակնարկէի հրէական ճարպիկութեան։ Այս ակնարկիս վրայ, հաւանութեան ժպիտ մը ունեցաւ խօսակիցս։ Անոր կարծիքով, պարսիկ կառավարութիւնը չպիտի կրնայ իրագործել Թագաւորի ծրագիրը, քանի որ կը պակսին անհրաժեշտ պայմաններն ու միջոցները։

Իսկապէս Թրքական երկրամասին մէջ այդ անկարելիութիւնը աւելի դիւրըմբռնելի է։ Հսկայական միջոցներ պէտք են, ոչ միայն դրամական, այլ և ֆարս ուժերու, կրթական նոր ծրագիրը իրականութեան մօտեցնելու համար։

Զմոռնամ յիշել Համատանի զբօսավայրերը։ Տօնական օր չէր, սակայն լիքն են զբօսնողները, աչքի կը զարնեն պարսիկ կիներ, գրեթէ երեսները բաց ինչպէս Թէհրանի մէջ, իմանք ձեռնափայտ ունին եւ տղամարդոց մէջ կը զբօսնուն։ Տարիներ առաջ այդպիսի կիները առանց հարցաքննութեան եւ դատի տեղն ու տեղը կը սպաննուէին քարերով։

Այս յետամնաց քաղաքին մէջ, նոյն իսկ այս տարրական ազատութիւնը սպասել մտքէս չէր անցներ։ Նոյնքան անսպասելի էր հարիւրաւոր պարսիկ աշակերտներու երթը դպրոցական պայուսակներով։

Կ'երեւայ թէ յառաջդիմութիւնը անաղմուկ կը կատարէ իր գործը նոյն իսկ հարէմներու դասական միջավայրին մէջ։

Ամբողջ ճամբուն վրայ, մինչեւ Ղազւին անպակաս են «Անգլեւպարսկական» ընկերութեան եւ «Ազնեւթ»ի ցուցանակները, արդիւնք անգլիական եւ ռուսական քարիւղի եւ պէնզինի մրցումին։ Քարիւղի շուրջ կարդացածներս առասպելի տեղ կ'ընդունիմ, այստեղ արժէքները ենթակայ են շարունակական մրցման։ Տեղ մը մեր շօֆէօրը ռուսական պէնզին եւ անգլիական իւղ առաւ։ Սրամիտ ճամբորդ մը նկատեց.

— Զգո՛յշ, բարեկամ, մեքենայիդ մէջ ռուսեւանգլիական խնդիր չծագի, պայթիւնը անխուսափելի կը դառնայ և մենք կորած ենք։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Մակեդոնացի զօր. փրոթոկէրոֆի սպանութեան եւ սերպեւպուլկար մերձեցման զրոյցներուն առթիւ, նորէն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Պալքաններու վրայ։

Այս առթիւ աւելորդ չենք համարեր ամերիկեան The Current History հանդէսին ցունիսի թիւէն ամփոփել յօդուած մը, «ի՛նչպէս ազգայնականութիւնը կը բոցավառուի Պալքաններու մէջ»։ Գրողն է՝ Պուլկար մը, Ա. Անգելոֆ։ ԽՄԲ.

Պալքանեան ժողովուրդները դարերով չարաչար կեղեքուեցան Թուրքերու ճնշող թաթին տակ։

ԺԴ. դարու վերջերն էր, որ միջնադարեան պալքանեան պետութիւնները մէկը միւսին ետեւէն ինկան Ասիայէն խուժող օսմանցի հորդաներու յարձակման տակ։ Ու հազիւ անցած դարուն է, որ անոնք իրենց ամբողջական կամ մասնակի անկախութիւնը վերագտան, Յունաստան՝ 1829ին, Սերպիա՝ 1832ին, Ռումանիա՝ 1859ին, Պուլկարիա՝ 1878ին և Ալպանիա՝ 1912ին։ Ուրեմն ամբողջ այդ դարերու ընթացքին Պալքանեան ժողովուրդները պարտաւորուած էին տանիլ անջիղ, դիակնացած գոյութիւն մը, որ ո՛չ մէկ ձեւով կը համապատասխանէր Արեւմուտքի յատկանիշը կազմող քաղաքակրթութեան եւ զարգացման։ Ամբողջ այդ դարերու ընթացքին, Պալքանեան ժողովուրդները, հակառակ իրենց ենթարկուած կեղեքումին, անեղծ պահեցին իրենց նկարագիրը, լեզուն, հաւատքը, աւանդութիւնը եւ անկախութեան տենչը։ Այս բոլորը շնորհիւ իրենց սիրտին մէջ վառ պահուած ազգայնականութեան եւ հայրենասիրութեան։

Այս ոգին ամէնէն կենդանի արտայայտութիւնները կը ներկայանան երկու տարբեր երեւոյթներու տակ։ Մէկ կողմէ կային քաջ եւ անկախ ոգիի տէր մարդիկ, որոնք արհամարհելով իբրեւ խոնարհ ճորտեր ապրիլ Թուրքի լուծին տակ, լեռները բարձրացան, հրոսախումբեր կազմեցին, եւ անուանի վարիչներու ղեկավարութեան տակ անհաշտ կռիւ մղեցին բռնակալին դէմ։ Ասոնք Պուլկարներու եւ Սերպերու «Հայդուկ»ները եւ Յոյներու «կլէփտ»ներն էին։ Ժողովուրդը իր ամբողջութեան մէջ շատ ուղղամտօրէն գնահատեց անոնց թանկագին գործը, ազգային խիղճը արթուն պահելով, ու իր նշանաւոր հայդուկներու քաջագործութիւնները պանծացուց հազարաւոր երգերու եւ խաղերու մէջ։ Ասոնք մինչեւ այսօր Պալքանեան ազգերու մէջ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն ու կը շարունակեն խանդավառել երիտասարդութիւնը, հրաւիրելով զանոնք կանգուն մնալ, զէն ի ձեռին, պաշտպանելու համար իրենց ազգային իրաւունքները։

Այդ սեւ օրերուն, ժողովուրդին ազգային անկախութեան տենչին ուրիշ ոչ-նուազ պերճախօս մէկ արտայայտութիւնը կը տեսնուի այն տեղական ապստամբութեանց մէջ, որոնք պարբերաբար տեղի կ'ունենային Եւրոպական Թուրքիոյ զանազան մասերուն մէջ։

Երբ ակնարկ մը նետուի այս ապստամբութիւններէն մէկ քանիին պատմութեան վրայ, օրինակ Պուլկարիոյ մէջ տեղի ունեցածներուն վրայ, մարդ կը զմայլի, տեսնելով որ ի՛նչպէս քաղաքի մը կամ գիւղի մը բնակիչները հոգւով մարմնով կը զոհաբերուէին ազատութեան սեղանին վրայ։ Թէ ի՛նչպէս անոնք իրենց խանդավառութեան մէջ վեր կը բարձրացնէին կարմիր դրօշակ մը, վրան «Մահ կամ Ազատութիւն» բառերը ասեղնագործուած ոսկի տառերով՝ իրենց կիներուն ձեռքով։ Եւ մահը անխուսափելի բաժինն էր իրենց։ Պուլկարիա օսմանեան կայսրութեան սրտին վրայ գտնուելուն, ամէնէն ծանր հարուածը կը կրէր միշտ։

Պայմանները տարբեր էին Սերպիոյ, Յունաստանի եւ Ռումանիոյ մէջ, շնորհիւ իրենց աշխարհագրական դիրքին։ Գտնուելով սուլթաններու լայնածաւալ երկրին ծայրերը, դիւրին էր անոնց համար ձեռք բերել իրենց անկախութիւնը։ Եւ սակայն անոնք ալ ունեցան իրենց ազգային հերոսները, անոնց հողերն ալ ոռոգուեցան՝ հազարաւոր մարտիկներու եւ անմեղ զոհերու արիւնով։ Ասոնք մեռան՝ ապագայ սերունդներուն ձգելով անմահ պատգամ մը՝ թէ իրենց սիրտերուն մէջ անշէջ պէտք է պահեն իրենց երկիրներու եւ ժողովուրդներու անկախութեան հուրը։

Թուրքերը ԺԴ. դարու վերջը սկսան տիրանալ Պալքանեան թերակղզիին եւ անոր նուաճումը ամբողջացուցին ԺԴ. դարու վերջերը։ Յաջորդ երկու դարերու ընթացքին, անոնք ամրապնդեցին իրենց տիրապետութիւնը Եւրոպայի վրայ եւ տարածեցին զայն Փոքր Ասիոյ, Եգիպտոսի եւ Արաբիոյ վրայ։ ԺԷ. դարու վերջը եւ ԺԸ. դարու սկիզբն էր միայն, որ Եւրոպայի մէջ օսմանեան տիրապետութեան քայքայումով, հպատակ ազգերը համարձակեցան ապաբէգ կարդալ Սուլթաններուն՝ յաջողութեան յոյսերով։

Այդ շարժումն ընելու առաջին պատիւը կը պատկանի Սերպիոյ։ Կարգ մը պատճառներ օժանդակեցին ասոր, գլխաւորաբար Սերպիոյ հեռաւորութիւնը Պոլիսէն, իր շփումը Աւստրօ-Հունգարիոյ հետ, որու սահմաններուն մէջ բազմաթիւ Սերպեր կ'ապրէին, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ ներքին երկպառակութիւնները։ Նոյնիսկ այն զէնքերը, որոնցմով Սերպերը ետքէն ձեռք բերին իրենց ազատութիւնը, իրենց տրուած էին Պելկրատի Թուրք փաշային կողմէ, որ կ'ուզէր զսպել ապստամբ Եէնիչէրիներու պահակազօրքը (1803)։ Ազատագրութեան բուռն պայքարը տեւեց երկար տարիներ, ու 1832ին էր միայն, որ Ռուսիոյ օժանդակութեան շնորհիւ, Սուլթանը ճանչցաւ սերպ անկախ պետութիւն մը։

Սակայն սերպ ժողովուրդի փոքր մէկ մասն էր միայն որ իր ճակատագրին տէր դարձած էր։ Թրքական Պոսնա-Հերսէք նահանգին Սերպերը, Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ Խրուաթներն ու Սլաւները դեռ օտար լուծի տակ կը մնային։ Հազիւ սերպ անկախ պետութիւնը կազմուած էր, երբ ծնաւ «Մեծն Սերպիոյ» գաղափարը, մէկ մականի տակ միացնելու համար բոլոր սերպախօս ժողովուրդները։ Անիկա վերջնական ձեւ առաւ իշխան Միխայէլ Օպրէնովիչի (1860—68) եւ իր հայրենասէր ժամանակակիցները Գարատաղի Թագաւոր Նիքիթայի ու Խրուաթիոյ առաջնորդ Սթրոսմայէր եպիսկ.ի օրով, ու դարձաւ հիմնաքարը սերպ ապագայ քաղաքականութեան։ Արդէն 1878ի աւստրիական յեղափոխութեան ատեն կը տեսնենք որ Սերպիա գործօն —եթէ ոչ անպաշտօն— աջակցութիւն կ'ընծայէ Խրուաթներուն՝ Մաճառներու դէմ իրենց կռիւին մէջ։

1876ին Հերսէքի ապստամբութեան ատեն, սերպ բանակը զօրացած ռուս եւ պուլկար կամաւորներով (Պուլկարիա այն ատեն թրքական նահանգմըն էր դեռ), յարձակողականի ձեռնարկեց Թուրքերուն դէմ, սակայն գերակշիռ ուժերու առջեւ պարտուեցաւ։ 1877-78ի ռուսեւ-թուրք պատերազմի վերջերը, Սերպերը անգամ մը եւս կռիւ մղեցին Թուրքերուն դէմ, այս անգամ լաւագոյն յաջողութեամբ։

Մինչ 1878ի Պերլինի վեհաժողովին մէջ եւրոպական պետութիւնները Պալքանեան ժողովուրդներու բախտը կը վճռէին, Սերպերը մեծ յոյս ունէին որ Պոսնա-Հերսէքը իրենց պիտի տրուէր իբրեւ վարձատրութիւն։ Սակայն ատիկա տրուեցաւ Աւստրիոյ, իբրեւ «թեւարկութեան ենթակայ» երկիր, մինչ իբրեւ հատուցում՝ Սերպիա ծաւալեցաւ դէպի արեւմուտք՝ ի հաշիւ Պուլկարիոյ։ Սերպիա քանի մը տարի ինկաւ ազդեցութեանը տակ Աւստրիոյ, որ 1885ին, Սերպիոյ ազատագրական ձեռնարկները դէպի հարաւ ուղղելու համար, Սերպիոյ թագաւոր Միլան Օպրէնովիչը կռիւի մղեց Պուլկարիոյ դէմ, Պալքաններու մէջ «հաւասարակշռութիւն»ը պահպանելու պատրուակին տակ։

Փեթէր Քարաճորճէվիչի գահ բարձրանալովը (1903), սերպ պաշտօնական քաղաքականութիւնը կրկին գտաւ իր ուղիղ ճամբան եւ Աւստրիոյ սերպ հպատակներուն մէջ յեղափոխական խմորը կրկին սկսաւ ծաւալիլ։ Աւստրիա փոխադարձեց՝ մաքսային սակացոյցի կռիւ մը բանալով իր անհանդարտ դրացիին դէմ (1906), եւ ի վերջոյ պաշտօնապէս կցելով Պոսնա-Հերսէքը (1908)։ Այս վերջին դէպքը քիչ մնաց վեց տարի պիտի կանխէր համաշխարհային պատերազմը։ Սերպիա, գաղտնօրէն քաջալերուած Ռուսիայէն, սկսաւ լրջօրէն պատերազմի պատրաստուիլ։ Բանակը զօրացուց, երկաթուղիի ցանցը աւելցուց, եւ հակաւստրիական յեղափոխական ընկերութեանց աշխատանքը սաստկացուց։

Մինչ այն, Պալքանեան երկու պատերազմներով (1912—13), Սերպիա իր ուժը փորձեց ուրիշ դաշտի վրայ։ Այս պատերազմներէն առաջինը, որուն ձեռնարկեցին Պուլկարիա, Սերպիա եւ Յունաստան միասին, զուտ ազատագրական բնոյթ կը կրէր եւ նպատակ ունէր Պալքանի մնացեալ քրիստոնեաները փրկել թրքական լուծէն։ Երկրորդը ծագեցաւ՝ երբ Աւստրիա եւ Իտալիա ուզեցին արգիլել Սերպիան, որ Ալպանիոյ մէջէն ելք ունենայ դէպի Ադրիական ծով։ Այն իրողութիւնը թէ Սերպիա յաղթական դուրս եկաւ այս երկու պատերազմներէն ալ, չլուծեց բնաւ իր եւ իր արեւմտեան դրացիներուն միջեւ հակառակութիւնը։

Յայտնի է թէ՝ ի՛նչպէս 1914ին Նարոտնա Օպրանա սերպ հայրենասիրական լայնածաւալ եւ ազդեցիկ ընկերութեան կարգ մը անդամները կազմակերպեցին արհիդուքս Ֆրանց Ֆէրտինանտի սպանութիւնը եւ թէ ի՛նչպէս անոր հետեւանքով ծագեցաւ համաշխարհային պատերազմը՝ Սերպիա ի վերջոյ իրականացուց իր բոլոր բաղձանքները։

Այսօր Եուկոսլաւիան երեք տարրերէ (Խրուաթ, Սերպ եւ Սլովէն) բաղկացած դաշնակցային պետութիւն մըն է, որ դիւանագիտական կռիւի մէջ է Իտալիոյ հետ։ Այս վերջինին իրական թեւարկութիւնը Ալպանիոյ վրայ, փոթորիկ յարոյց Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Եուկոսլաւիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ վերջերս կնքուած բարեկամական դաշնագիրը կը մեկնաբանուի իբրեւ պատասխան մը Իտալիոյ օղակաւորումի քաղաքականութեան։

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Մ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 10
(Սեփ. թղթ.) Մայիս 27ին
ցաւ Հայաստանի Հանր
թեան 10րորդ տարեդար
խաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ
ցութեան եւ Մասնակցու
գրեթէ բոլոր միութիւնն
Ինչպէս ամէն տարի,
գամ ալ քանի մը պնակ
ազատ թռուցիկներ հր
հանած էին։ Սակայն,
ատը եւ տեղացող անձրե
սեռ բազմութիւն մը լ
«Teatro Central»ի ըն
սրահը, արժանաւորապէս
իր անկախութեան տօն
Նախագահ ընկեր Ա.
եան հանդէսը բացաւ «Մ
բենիք» խմբերգով,
քանի խօսքերով բացատ
ուան նշանակութիւնը։
Դանիէլեան արտասանեց
յանդեանի «Հայ հերոս
Օ. Պալթաեան մեներգե
յաստան»ը։
Բանախօսեց ընկ. Յ.
եան, երկարօրէն նկարագ
գատութեան համար եղ
կական գոհողութիւնն
թափուած ջանքերը։
հնչեցուց «Ահա եկաւ
ծաթ»ը։ Զ. Ե. Ս. Միութեա
արտասանեցին Գ. Գ. Գեւ
զօ Մանեան եւ Ս. Թագ
Նուագախումբի կողմէն
ուեցաւ «Սարդարապատ»ը,
սանեց Գ. Մ. Սեթօեան
թօի «Ջա՛րդ կոչկաս»ը։
Գալիկեան կարդաց
պատրաստուած գրութ
Օր. Մարիցա Քաթանեան
րէն արտասանեց «La
գեղեցիկ բանաստեղծութ
Պալթաեան եղբարք զուգ
«Կապոյտ երկնքում»ը։ Տէ
րաճամեան արտասանեց
րոնեանի «Աշուղը»,
Հայր. Միութեան կողմէ
սանեց Գ. Հ. Թորոսեան՝
Հակեանի «Հայաստանի
տասանեցին նաեւ Գ. Կ.
եւ Վասպուրականի Հայր
թեան կողմէ Գ. Մ.
մեներգեց ընկ. Յ. Յ
եան «Մայր Արաքսի»ն.
բերդի Միջգաւառային
Միութեան կողմէն Գ. Յ.
ոսեան մեներգեց փրոֆ.
եանի «Ալպի Հայաստ
Ռոմանոս Մելիքեանի «Վ
Նուագախումբը մէջ ընդ
նուագեր ազգային երգեր
րակցութեամբ դաշնակ
Սէլվէրեան)։
Այնթապի Հ. Ե. Մ
կողմէ բանախօսեց Գ. Յ.
եան եւ խմբերգեցին Թ
ճեան եղբայրներ «Ողջո
դրօշ Հայկականը»։ Ապա
խօսեց ընկ. Գ. Կիրակոս
ըսաւ թէ անկախութեան
փառը սերմանող մեր
եւ միակ ռահվիրաները
Րաֆֆիները, Նալբանդ
Պէշիկթաշլեանները,
եանները եւ Խրիմեան
ները, որոնց ուխտը նուի
ծուեցաւ 1918 Մայիս 28
Վերջին բանախօսն էր
Տումանեան որ բանաստեղ
լեզուով մը փառաբանեց
թեան կոչերը եւ Հայկակա
գոյնը։
Հայ արիները հանդէս
բողջ տեւողութեան հսկեց
գապահութեան։
Իրիկուան շատ ուշ ատե
ղովուրդը բաժնուեցաւ ուր
գորուած առողջ գաղափա
* * * Հանդէսէն անմիջապ
տոյ, ունեցանք ընկերահամ
կան հանդիպում մը «Մ
ակումբին մէջ, ուր ստեղծ
տաք մթնոլորտ մը, մինչ
գիշեր։

Յ. ԹԱԴԷՈՍԵԱ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ Ա. ՇՐՋԱՆԸ

Այս դասընթացքը, որուն ձեռնարկուեցաւ շատ համեստ ու անշուք, բոլորեց իր առաջին տարին։

Ցարդգող, Սանասարեան, Զ. Ե. Եղբայրու, Հայրենկ. եւ Բժշկ. Մի-ութեանց ներկայացուցիչներէն կազմուած ընդհ. ժողովը, անցեալ Հոկտեմբերի կ'ընտրէր եօթը անդամէ բաղկացած վարչութիւնը։ Իսկ յարատեւ թարմացնելու համար մեծ բարերարին յիշատակը, ժողովը կ'որոշէր ձեռնարկը կոչել «Սանասարեան Ժողովրդային Համալսարան», որուն համար Սանասարեան Միութիւնը կը ստանձնէր նիւթական ծախքին մեծագոյն մասը։

Համալսարանը դեկտեմբերին սկսած դասաւանդութիւնները շարունակեց մինչեւ Յունիս, աւարտելով իր առաջին շրջանը։

Այն ջերմ աշխատակցութիւնը որ սիրայօժար եւ լրջօրէն բերին դասախօսները եւ մանաւանդ ունկնդիրներու սերտ կապակցութիւնը, յոյս կը ներշնչէին թէ այս փորձէն յետոյ համալսարանի վարչութիւնը կրնայ աւելի լայն ասպարէզ տալ իր գործին։

Ցիսունի հասնող արձանագրուած ուսանողութենէ մը միջին աշուով երեսուն ուսանող ներկայ գտնուած է ամէն մէկ դասախօսութեան։ Դասախօսած են փրոֆէսորներ Ադոնց (Հին Հայոց պատմութիւն) եւ Աղաջանեան (Ջղային տկարութեան հիմքերը), Պ. Մ. Նաթանեան (Ընդհանուր գրական պատմութիւն եւ հայերէն լեզու) Ս. Վրացեան (Հայոց Նորագոյն պատմութիւն), Խոնդկարեան (Միջազգային իրաւունք), Դուիթ Տէկ (Ֆրանսերէն լեզու) եւ Մ. Տէր-Ստեփան (Տնտեսագիտութիւն)։

Համալսարանի վարչութիւնը նաեւ նախնական փորձ ստեղծեց (Հինգշաբթի կէսօրէ յետոյ) տղոց հայերէնի դասեր։

Վարչութիւնը լայն ծրագիր ունի իր սեղանին վրայ եւ յառաջիկայ շրջանին համար որոշած է դասախօսութիւններուն վրայ աւելցնել առողջապահական եւ արհեստական գիտելիքներ (մեքենագործութիւն եւլն.)։ Անշուշտ Փարիզի գաղութը չպիտի զլանայ իր աջակցութիւնը, այս նոր գործունէութիւնը թեթեւցնելու համար։

Տեղեկութիւններ ստանալու կամ աջակցելու համար դիմել Սանասարեան Յարութիւնեանի, 21 Rue Cambon, Paris.

Թ.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» ը

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օրէն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, շաբաթ մը կը նուիրուի մանուկներու պաշտպանութեան գործին, ու Փարիզի մէջ կը գումարուի միջազգային համաժողով մը, որ պիտի ուսումնասիրէ մանուկներու պաշտպանութեան լաւագոյն եւ էն ազդու միջոցները։ Այս առթիւ ուրիշ չէ՞ր ակնարկ մը նետել այդ ուղղութեամբ կատարուած ճիգերուն վրայ։

Ֆրանսայի մէջ, այս նպատակով կազմուած ընկերութիւններէն ամէնէն հինը որ ամէնէն մեծ ծառայութիւնները մատուցած է, Մանուկներու պաշտպան ընկերակցութիւնն է։ Կեդրոնը հաստատած է Փարիզի մէջ, բայց գաւառներու մէջ ալ ճիւղաւորուած է։

Կազմուած 1865ին, զգմ նպատակ ընտրած է՝

1.— Տղոց տալ մայրական դիեցումի առաւելութիւնները, մօր, տղուն եւ մարդկային ընկերութեան օգուտներուն տեսակէտով։

2.— Ծննդեան առաջին օրէն իսկ, մանուկները պաշտպանել բոլոր այն վտանգներուն դէմ, որոնց կ'ենթարկուին, երբ հեռուները բնակող ստնտուներու կը յանձնուին։ Այս կերպով, ծնողքները չեն կրնար իրենց նորածինները աչքի առջեւ ունենալ եւ հսկել անոնց առողջութեան վրայ։

3.— Ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուին անոնք, մանուկները պաշտպանել լքումի, անփութութեան, վատ խնամքներու, նաեւ ծնողքներու եւ պաշտպաններու անբարոյական օրինակներուն դէմ։

4.— Ժողովրդականացնել եւ տարածել ընտանիքներու մէջ, մանուկներու բարոյական եւ մտաւորական առողջապահութեան սկզբունքները, եւ հոգւով ու մարմնով առողջ ապագայ սերունդներ պատրաստելու համար, դիւրացնել անոնց կիրարկումը։

Այս ընկերութիւնը իր նպատակին հասնելու համար, կը շահագործէ ամէն միջոց, որ երկար գործունէութեան մը փորձառութիւնը կը թելադրէ իրեն։

1.— Կը ջանայ կարելի եղածին չափ կատարել հսկողութիւն մը կազմակերպել ստնտուներուն եւ անոնց յանձնուած մանուկներուն վրայ։

2.— Հանրային երախտագիտութեան կ'արժանացնէ բոլոր այն ստնտուները որոնք խղճմտօրէն կը կատարեն իրենց պարտքը եւ արդարութեան կը յանձնէ անոնք որ վատ խնամքներով ու յոռի վարմունքով կը խոշտանգեն մանուկները։

3.— Կը քաջալերէ եւ իր կողմէն ալ կը հետապնդէ մանկական հարցերու ուսումնասիրութիւններ։

1865էն ի վեր, այս ընկերութիւնը կը գործէ իր ծրագրին համեմատ, հետզհետէ ընդարձակելով իր գործունէութիւնը եւ ազդեցութեան սահմանները։ Անոր կից «Կանանց կոմիտէ» մը ձրի կը բաժնէ օրրան, խանձարուր, զգեստներ աղքատ մանուկներուն եւ նորածիններուն, եւ ամէն շաբաթ, ամոնց մայրերուն միջոցը կուտայ թարմ միսով սնանելու։ Այս բաշխումները կը կատարուին «Պէլվիլի կաթիլ մը կաթ»ի հիմնարկութեան մէջ, ամէն ամսու վերջը, Փարիզի աջ գետափի բնակչութեան համար, եւ Սէն Սիւլփիսի թաղապետարանին մէջ՝ ձախ գետափի բնակչութեան համար։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ է թէ պատերազմի եւ յեղափոխութեան վաղորդայնին ինչ ծանր հարցեր երեւան եկան հայ եւ ռուս գաղթականներու օգնութեան առթիւ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը եռանդուն կերպով զբաղած է այս հարցերով եւ շնորհիւ տքթ. Նանսէնի եւ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին, շատ պահանջներ գոհացում ստացան։ Աշխատանքները դիւրացան շնորհիւ Նանսէնեան գրոշմաթուղթերու վաճառումին եւ մէկ քանի կառավարութիւններու բացած վարկին։

Ուրիշ պետութիւններ իրենց մասնակցութիւնը բերին, դիւրացնելով գաղթականներու տեղաւորումը իրենց երկրին մէջ։

Լուծելի առաջին խնդիրը էապէս մարդասիրական էր, առաջին օգնութեան գործ մը։ Պէտք էր ապրեցնել արմատախիլ բազմութիւններ, որոնք ամէնէն մեծ թշուառութեան մէջ կը գտնուէին, պէտք էր անոնց հայթայթել գործ մը—հոգ չէ թէ ժամանակաւոր—, որ անոնց թոյլ տար ապրիլ։

Այս առաջին գործը լաւ վերջանալու վրայ է եւ նոյնիսկ, այս վերջերս, քանի մը անգամներ խօսքը եղաւ փակելու գաղթականներու տեղաւորման սպասարկութիւնը։ Նման քայլ մը թերեւս կանխահաս պիտի ըլլար, եթէ նկատի առնենք կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի զանազան երկիրները գտնուող գաղթականները, որոնք տրամադրութիւն կը յայտնեն երթալ հո՛ն ուր կրնան ապրուստի լաւագոյն եւ կայուն պայմաններ գտնել, ըլլայ Եւրոպա, ըլլայ ուրիշ տեղ։

Բայց ամէն անցնող տարին հետ նոր խնդիրներ կը ծագին։

Այս գաղթականներէն շատերը, չեն կրնար վերադառնալ իրենց երկիրը, քանի որ իրենց կառավարութիւնը կը զրկէ զիրենք հոն հաստատուելու իրաւունքէն։ Կարելի չէ անոնց պարտադրել որ ընդունին հպատակութիւնը այն երկրին ուր կը բնակին, նոյնիսկ եթէ հպատակութեան փոփոխութիւնը դիւրին ըլլայ։

Անոնց յատուկ կանոնագրութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի ուրեմն սաստկօրէն։

Ի նպաստ անոնց ցարդ կիրարկուած ընդհանուր միակ գործը եղաւ «Նանսէնեան անցագիր» կոչուած ինքնութեան վկայագրերու հաստատումը։ Անկից զատ այլազան ուրիշ գործերու համար, երկրին համաձայն, անոնք ենթարկուած են զանազան վարչական կարգադրութիւններու ինչ որ անպատեհութիւններէ զուրկ չէ։ Այս պատճառով է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր Ցրդ նիստին մէջ, որդեգրեց որոշում մը, որով գաղթականներու բարձր կոմիսարութիւնը կը հրաւիրէ խորհրդակցութիւն մը ունենալ, գաղթականներու իրական կացութեան վերաբերեալ օրինագիծ մը պատրաստելու համար։

Խորհրդակցութիւնը տեղի ունեցած է Ժընեւի մէջ Յունիս 28ին։ Տեղեկութիւններ պիտի տանք տրուած որոշումներուն մասին, որոնք մէկ միլիոնէ աւելի գաղթականներ կը շահագրգռեն եւ այս իսկ պատճառաւ պատճառով մեծ կարեւորութիւն կը ստանան։

«L'Amitié Française»

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարար Լուշէօրի կողմէ պատրաստուած բնակարաններու շինութեան օրինագիծը արդէն քուէարկուեցաւ ու վերջնապէս վաւերացուեցաւ խորհրդարանին կողմէ։

Բայց կառավարութիւնը հազիւ պիտի կարենայ 1929ի սկիզբները միայն ձեռնարկել իր ծրագրին իրագործման, որովհետեւ, առնուազն վեց ամսուան պէտք ունի նախապատրաստական աշխատանքները լրացնել կարենալու համար։

Այս առթիւ Աշխատանքի նախարարը յայտարարած է.

—Օրէնքը չի պահանջեր հանրային վարչական կանոնագրութիւն մը, բայց այդ միջոցին, պատրաստուելու վրայ են շարք մը կանոններ որոնք պիտի ճշդեն օրէնքին կիրարկումին գործնական պայմանները։

Պիտի ուսումնասիրենք Ամերիկայի, Գերմանիոյ, Անգլիոյ մէջ գործադրուած եղանակները եւ պիտի ջանանք մեր սովորութիւններուն եւ ճաշակներուն համեմատ շինութեան լաւագոյն եղանակը որդեգրել։»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Յուլիս 14ի տօնական օրերուն առթիւ, «Շուազի լը Ռուա»յի մէջ տեղի պիտի ունենան 6 հինգինոց բաժակի կարեւոր մրցումներ։ Այս առթիւ կազմակերպիչ Միութեան կողմէ Փարիզի մասնաճիւղը հրաւիրուած է մասնակցելու իր երեք խումբերով։

Այս մրցումները որ տեղի կ'ունենան ամէն տարի Յուլիս 14ի եւ 15ի օրերուն, կազմակերպուած է S. C. Choisy - le - Roiի կողմէ։ Մրցումներուն պիտի մասնակցին քսան միութիւններ, երեքական խումբերով։ Հազար հինգ հարիւր ֆրանք արժէքով բաժակ մը տրամադրած է իրենց նախագահ մեծահարուստ Gaston Delys, հետեւեալ պայմաններով.— յաղթական խումբը պիտի շահի բաժակը միայն մէկ տարուան համար, իսկ վերջնապէս կը շահի այն խումբը որ յաղթական պիտի հանդիսանայ երեք անգամ՝ շարունակաբար տարուէ տարի տեղի ունենալիք նոյն բաժակի մրցումներուն։

Փարիզի շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն միջեւ Յունիս 10ին տեղի ունեցած բաժակի մրցումներուն Փարիզի մասնաճիւղը բաժակը շահելէ վերջ, եղանակը փակուած յայտարարելով մինչեւ հիմա չէր մասնակցած նման մրցումներու։ Բայց նկատի ունենալով այս մրցումներուն միջազգային բացառիկ հանգամանքը եւ իրեն ուղղուած մասնաւոր հրաւէրը, որոշած է մասնակցիլ հետեւեալ կազմով.—

Բերդապահ՝ Վիչէն Սաքսեան, յետսապահ՝ Ռուբէն Շահմիրեան, միջնապահ՝ Հրանտ Գայֆաեան, երրուանդ Խորասանճեան, յառաջապահներ՝ Աստուր Պաղտասարեան, Սարգիս Կարապետեան եւ Տաճատ Թօփալեան։ Փարիզի Ա. խումբին եօթը լաւագոյն խաղացողները այդ օրը երեւան պիտի բերեն իրենց իսկական կարողութիւնը եւ նուրբ ու գեղեցիկ խաղերով կարելի պիտի ընեն, փափաքուած յաջողութիւնը ձեռք բերելու։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ.— Անցած օր, ժամը 7ի ատեն Սէն Ժորժ փողոցը բնակող երիտասարդկին մը, դանակի հինգ հարուածներով ծանրօրէն վիրաւորեց իր ամուսնին սիրուհին։ Վիրաւորը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, իսկ ոճրագործ կինը ձերբակալուեցաւ ու բանտ տարուեցաւ։

ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՑ.— Անցած առտու կանուխ, Սէն Տընիի մօտերը, բաց դաշտի մը մէջ ծանրօրէն վիրաւոր գտնուեցաւ Լուի Սփրիէ 62 տարու, ինքնաշարժի վարիչ։

Գլխուն վրայ խոր վէրք մը ստացած էր եւ արդէն կը սկսէր ոգեվարիլ։ Իր վարած ինքնաշարժը լքուած էր ճամբուն վրայ։

Մինչդեռ վիրաւորը հիւանդանոց կը փոխադրէին, տեղին ոստիկանապետը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկեց։ Զոհին թուղթերը եւ դրամապանակը գողցուած էին։

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ Փարիզի Փլաս Պլանշէն երկու հոգի հեծած են իր կառքը Սէն-Տընի երթալու համար։ Ճամբան կառքը կեցնելով, յարձակած են մարդուն վրայ եւ անոր գանկին ուժգին հարուած մը իջեցնելէ յետոյ, կողոպտած ու գայն ձգած են բաց դաշտին մէջ։

Քանի մը օր առաջ ալ, նման դէպք մը պատահած էր։ Կը կարծուի թէ ոճրին հեղինակները նոյն անձերն են։

ԴԱՏԱԿԱՆ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Ֆրանսայի դատական նախարարութիւնը կարգ մը բողոքներ ստացած էր, օտարներու ամուսնալուծման մասին եւ Փետրուարին, քննութիւն մը հրամայած էր։ Քննութիւնը հաստատած է որ, դատական կարգ մը պաշտօնեաներ, մեծ դիւրութիւններ կուտային օտարներուն, եւ մանաւանդ Ամերիկացիներուն, երբ այս վերջինները դատարան կը դիմէին ամուսնալուծում ստանալու համար։

Օտարները եւ մանաւանդ Ամերիկացիները որոնք Ֆրանսայի մէջ դիմում կ'ընեն կարճ ժամանակի մէջ ամուսնալուծուելու համար, պարտաւոր են դատարան ներկայացնել վաւերագիր մը, որով հաստատեն թէ՝ պատճառները զորս ցոյց կուտան ամուսնալուծման համար, ընդունելի են իրենց երկրին օրէնքով, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի մէջ՝ բնակութեան վկայագիր մը։ Շատ խիստ հաշտարար դատաւոր մը նշանակուած էր, դիմողները հաշտեցնելու համար. որմէ յետոյ, հաշտութիւնը երբ վիժէր, գործը կ'իյնար դատարան։ Բայց հակառակ հաշտարար դատաւորին խստութեան, ամուսնալուծման դատերը դիւրաւ կը լուծուէին, դատարանին մէջ։ Գաղտնիքը երեւան ելաւ քննութեան ընթացքին, եւ պարզուեցաւ որ կարգ մը պաշտօնեաներ, վարձատրութեան փոխարէն, մատ կը խաղցնէին թղթածրարներուն մէջ, եւ նպաստաւոր վճիռ ձեռք բերելու կը նպաստէին։

Բոլոր զեղծարարները պատիժ ենթարկուած են։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Վերջին ժամանակները, զարմանալի խրոխտութիւն մը պատճառ... Այս աղջիկը որ բերնէն ... չէր հաներ, իր մօտ կանչեր ... դրագուհի մը, ծերուկ Օրսան, ... որ ձեռքը բռներ էր, հետը խօ... եւ այս՝ դրան առջեւ, երբ ... Աթավրոս տունն էր, ու ինք գի... թէ իր կեսրայրը չէր սիրեր ... տեսակ ընկերակցութիւնները, ... նոյնիսկ երբ ճամբան այս ... ուէին հանդիպէր, կը զգուշանկէ։

Վերջապէս, շահեկան մանրամասնութիւն մը որ գիւղին մէջ ... էն մարդ գիտէր, թէ Աթավրոս Մուրտուրիս չէր սիրեր մանուկներ տեսնել իր տան մէջ։ Արդ, ... թէն, զանոնք կ'ընդունէր, հո՛ն կը քաշէր։ Իսկ Աթավրոս կը զգար թէ ան այսպէս գործելով, վստահ էր թէ դիտողութիւն չպիտի լսէր, քանի որ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու երեւոյթն ունէր։

Ահա թէ ինչո՞ւ Անժելիայի երեք պզտիկները չէին ստած կոստին եւ կոստանդինը վստահեցնելով թէ լաւ պիտի ընդունուին. Միրթին մեր ճամբորդներուն աւելի լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ, զանոնք ընդունեց գգուանքներով։ Երբ անոր մեծ ու մոայլ աչքերէն ժպիտ մը թռէր, կարծես իր շուրջ լոյսն էր որ կը տակածուէր։ Այս անգամ, հիւրասիրական բարութեան կը խառնուէր իր սրտին գաղտնի բաբախումը հանդէպ դուրսէն եկող սուրհանդակներու, որոնք կրնային իրեն յոյս բերել։

Միշէլի մահուան լուրը գայն խռովեց։ Ան համբուրեց կոստին, հեծկլտալով, իր հեծկլտուքին մէջ, սարսափի եւ վշտի աղաղակ մը կար։ Տարօրինակ տեսարան մըն էր տեսնել այս արձանին՝ արցունքի վերածուիլը։ Անոր խռովքը ժամէ ժամ կ'աւելնար։ Այն ատեն միայն հանդարտ կ...ւեցաւ, երբ իր դրացուհին Օրսան՝ իր քովը կանչելով, նստաւ տան սեմին վրայ, ձեռքը դրած պառաւին ձեռքերուն մէջ։

Քանի մը օր յետոյ Աթավրոս Մուրտուրիս որ Ջակորայի մէջ, թուրք պէյի մը այցելութեան գացած էր, Անժելիո դարձաւ։ Տուն մտաւ, ըստ սովորութեան աչքերը վար առած, մտախոհ, կարծես բան չէր տեսներ։ Միրթին անոր քով տարաւ պզտիկ կոստին, եւ առանց ուրիշ մանրամասնութիւն տալու, ծանրօրէն ըսաւ.

— Ասիկա, Միշէլ Սոթիրիսի տղան է։

Աթավրոս, մինակ այս խօսքին վրայ, ուժ ունեցաւ այնպէս ձեւացնելու, թէ բան չէր լսած։ Մտածեր՝ մինչեւ իր սենեակը գնաց, հինգ վայրկեան յետոյ դուրս ելաւ, այն ատեն նշմարեց տղեկը եւ կոստի դէմքին վրայ փայփայանք մը փորձեց։ Իսկ Միրթին եղերական եւ զած ձայնով մը, բոլոր վանկերը հեգելով ըսաւ.

— Վոլոյէն կուգայ, թուրքերը հո՛ն անոր հայրը սպաննած են։

Ըսաւ ու նստաւ, իր քով առնելով տղան, ու նորէն հեծկլտուքները պայթեցան։

Դող մը ցնցեց Մուրտուրիսը, օձի սարսուռ մը։ Կարծես թէ մարդուն մարմինը ցնցուեցաւ յանկարծ իր մէջը մտած սողուններու կապոցի մը քակուելովը։ Աթոռի մը վրայ ինկաւ։ Իսկ Միրթին իր արցունքոտ աչքերով ու աղաղակելով, կը շարունակէր անոր նայիլ։

Իսկ թէ՛ յուզումը չափազանց եղած ըլլար իրեն համար, քաշուեցաւ ու քովնտի սենեակը փակուեցաւ։

Ա՜հ, Աթավրոս Մուրտուրիս ինքզինքը հանդարտ չէր զգար. որովհետեւ, պարզապէս, աչռելի էր ինչ որ իրեն կը պատահէր։ Ցանկարծ, ինչ զզուելի պատմութիւն մըն էր որ ապրեր էր։ Ինչ որ այդ պահուն ամէնէն աւելի անոր սիրտը կը ճնշէր, կորսուած բարեկամի մը պատճառած վիշտը չէր բնաւ, այլ անձուկը, խենդեցնող վախը, աւելի չարաշուք պատահարի մը սարսափը։ Որովհետեւ, ահա մահ մը որ կրնար իրեն ազդանշան ծառայել։ Հայրը, Միշէլ Սոթիրիս մեռած էր։ Այս աւելորդապաշտ հոգիին համար, այս կը նշանակէր թէ՝ պատիժը կը սկսէր, թէ իր հարազատ զաւակը, իր Նէլին ալ անկէ պիտի անցնէր շատ չանցած։ Այդ արդէն, քաւութիւնը պիտի ըլլար։ Այսպէս անհատական ու ագահ հաշիւներով լեցուած այս գլխուն մէջ, այս շահախնդիր հոգիին մէջ, խղճի խայթեր կը կազմուէին։

Անշուշտ, ազդուելու պատճառներ կային։ Ահա, այս տղան, այս պզտիկ կոստին որ իր առջեւը կը կանգնէր։ Ի՛նչ ճակատագիր զայն կը նետէր մինչեւ այս մութ գիւղին մէջ։ Աթավրոս կը զսպէր, կը բռնէր ինքզինքը, բայց ամբողջ ուժով՝ իր ներսէն կը պոռար։

— Ալ ի՞նչ պէտք ունին տըրտնջալու, քանի որ այս մէկն ալ ձեռքերնին է։

Այո՛, ատիկա։ Բայց մի՛ւսը։ Մի՛ւսը, երիտասարդ Էմմանուէ՛լը, Ֆրօզինի այս աղջնակը, որ իրեն, Մուրտուրիսի յանձնուած էր։ Արդ՞ո՞ր երկինք, ի՞նչ ըրեր էր այդ տղուն։

Ո՛հ, սարսափներու սարսափը. ո՛հ, այս գարշելի պատերազմը, որ կ'անիծէր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

լու համար երկու նաւահանգիստներ, 310 մղոն երկաթուղի եւ թումբ մը Անզալի մէջ, այս բոլորը ծրագրուած անդրպարսկեան երկաթուղիին համար:

Անդրպարսկեան այս երկաթուղիին համար ընդհանուր ծախք կը հաշուուի մօտաւորապէս 13 միլիոն անգլ. ոսկի: Երկաթուղին պիտի սկսի Խորմուսայէն, Պարսից ծոցին վրայ եւ պիտի անցնի Անզալէն, Տիգֆուլէն, Պուրուջիրտէն, Համատանէն, Ղազւինէն եւ Թէհրանէն. յետոյ անկէ պիտի երկարի դէպի Կասպից ծով, անցնելով Ֆիրուզքուհէն (կամ Սէմնանէն):

Անզալի մէջ թումբ-կամուրջ մը պիտի շինուի՝ երկաթուղին կարուն գետէն անցընելու համար. ասկէ զատ ոռոգումի թումբ մըն ալ պիտի շինուի Խուժիստանի շրջանին համար, որ անմիջապէս ջուր հայթայթուելուն պէս, պիտի արտադրէ բամպակ, արմաւ եւ արմտիք:

Երկու կէտերու վրայ — Ավեհի էւ Ֆիրուզքուհի կիրճերէն անցած ատեն — երկաթուղին պիտի բարձրանայ 7,380 ոտք:

Կասպից ծովին վրայ վերջնակէտը պիտի ըլլայ Պէնտէրկազ, մինչեւ որ շինուի Նոր Նաւահանգիստը, որ Աստերապատի մուտքին մօտ, ներկայ նաւահանգիստէն 20 մղոն դէպի արեւելք կը գտնուի: Երկաթուղիի հարաւային բաժինին շինութեան համար պայմանագրութիւններ կնքուեցան կարգ մը օտար հաստատութեանց հետ, որոնց մէկը անգլիական:

Աֆղանիստանի երկաթուղիները

Ամանուլլահ Թագաւորին վերադարձէն յետոյ, Աֆղանիստանի երկաթուղիներու եւ այլ ճամբաներու շինութեան համար լայն ծրագիր մը պատրաստուած է: Ֆրանսացիներ, Գերմաններ ու Ամերիկացիներ կը հասնին Աֆղանիստան՝ երկիրը ուսումնասիրելու համար:

Ֆրանսացի դրամատէր մը հասած է արդէն՝ երեք ճարտարագէտներու հետ. ասոնք հողը պիտի քննեն՝ մինչեւ հնդկական սահմանագլուխը երկաթուղիի մը շինութեան համար:

Ներկայիս երկրին մէջ կայ միա՛կ երկաթուղի մը, որ Քապուլէն կ'երթայ արուարձանները եւ երկայնքն է 8 քիլոմեդր միայն:

Քաղաք. բանտարկեալները պիտի ազատուին

Յուլիս 14ի ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ ներում պիտի շնորհուի կարգ մը քաղաքական բանտարկեալներու: Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ սկզբունքով ընդունեց ազատ արձակել ալզասցի բանտարկեալները, Ալզաս-Լորէնի ժողովուրդին մէջ ընդհանուր խաղաղութիւն առաջ բերելու համար:

Քոլմարի դատապարտեալ երեսփոխան Ռոսէ շատ հաւանաբար պիտի օգտուի այս ներումէն, մինչ իր պաշտօնակիցը՝ Ռիքլին իրաւական շատ աւելի փափուկ դրութեան մը մէջ կը գտնուի՝ վճռաբեկ ատեանէն ետ առած չըլլալով իր դիմումը: Ուրիշ Ալզասցիներ եւս ազատ պիտի ձգուին:

Ներումէն չպիտի օգտուին համայնավար բանտարկեալները, որովհետեւ Մոսկուայի հրամանով անոնք վերջերս բուռն քարոզութիւններ կ'ընեն նորագիր զինուորներուն եւ պահեստիներուն մէջ՝ հրաւիրելով զանոնք չպատասխանել զօրակոչին:

Ռուսիոյ պարտքը կ'աւելնայ

Ներկայ ելմտական տարուան ութ ամիսներու ընթացքին Խորհրդային Միութեան պետական պարտքը մեծ յաւելում ունեցած է՝ կնքուած զանազան փոխառութեանց հետեւանքով: Փոխառութեան եւ գանձին ուրիշ յանձնառութեանց վճարումներուն համար ծախսուած է 681 միլիոն 400,000 ռուբլի, մայր դրամագլուխի վճարումին համար տրուած է 210,700,000 ռուբլի: Որով պետական պարտքը աւելցած է 470,700.000 ռուբլի: 1928 Յունիս 1ին, Խորհրդային Միութեան պարտքը կը հասնէր 1 միլիառ 4 միլիոն 400,000 ռուբլիի. ասոնց մէջ վիճակահանութեամբ փոխառութիւնները կը կազմեն 640 միլիոն 400,000 ռուբլի:

Փրոֆ. Մալմկրէնի խումբը գտնուած ?

Օսլոյէն կը հաղորդեն որ օդանաւորդ Զուխնովսկի, որ բոլշեւիկեան «Կրասին» սառնաբեկ նաւէն թռած էր դէպի բեւեռ, յաջողած է գտնել շուէտացի գիտնական Փրոֆ. Ֆ. Ն. Մալմկրէնը եւ երկու ընկերները՝ իտալացի հազարապետներ Մարիանօ եւ Ցափփին, որոնք Մայիս 30ին Նոպիլէի խումբէն բաժնուած էին եւ անկէ ի վեր լուր չէր առնուած իրենց մասին: Զուխնովսկի հինգ անգամ շրջան ըրաւ երեք աղէտեալներուն վերեւ, որոնց երկուքը ոտքի կանգած լաթեր կը շարժէին անընդհատ, մինչ երրորդը պառկած էր եւ չէր շարժեր բնաւ: Զուխնովսկի «Կրասին»ի վրայ վերադարձաւ: Կ'ըսուի թէ «Կրասին» Մալմկրէնի խմբակէն 20 մղոն միայն հեռու կը գտնուի եւ պիտի կրնայ մինչեւ անոնց գտնուած տեղը երթալ ու ազատել զանոնք: Ըսողներ ալ կան թէ այդ երեք հոգին Ամունտսէնը, Տիթրիքսոնը եւ Կիլպօն են:

Կը հերքուի գլխաւոր մեքենագէտ Չէչչիոնիի մահը: Կը հերքուի նաեւ այն լուրը թէ Մուսոլինի Հռոմ կանչած է Նոպիլէն՝ պատերազմ. ատեանին առջեւ դատելու համար զայն:

Մուսթաֆա Քեմալ կ'ամուսնանա՞յ

Էնկիւրիի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Մուսթաֆա Քէմալ պիտի ամուսնանայ Աֆղանիստանի թագաւորին քրոջ՝ իշխանուհի Քուպրայի հետ: Ամուսնութեան խնդրանքը տեղի ունեցած էր՝ երբ Ամանուլլահ Էնկիւրի այցելեց: Թագաւորը Քապուլ վերադարձին, իր խորհրդականներուն հետ տեսակցելէ յետոյ որոշած է դրական պատասխան տալ այս խնդրանքին:

Դաւադրութիւն մը Սպանիոյ մէջ

Սպանիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց դաւադրութիւն մը, որուն հեղինակները օգտուելով Յուլիս 17ին թագաւորին եւ վարչապետին բացակայութենէն, ծրագրած էին խռովութիւն հանել եւ իշխանութիւնը ձեռք ձգել: 500 հոգի ձերբակալուեցան:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՐՈՑԿԻԻ աղջիկը, որ իրեն հետ միասին Սիպերիա աքսորուած էր, մեռած է: Տրոցկի ինք ալ ծանր հիւանդ է, կ'ըսէ «Մաթէն»ի հասած հեռագիր մը:

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ առջի օր տարւոյն ամէնէն տաք օրն էր: Լոնտոնի մէջ ժամը 15ին ջերմաչափը շուքին մէջ 27, արեւին մէջ 50 աստիճան ցոյց կուտար, մինչ ամէն տարի այս եղանակին միջին տաքութիւնն էր 21 աստիճան:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Պատ. Միութիւնը իր հիմնարկութեան Դ. տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է ցերեկոյթ մը, վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 84 րիւ Շափ, Պոն Թէաթրի մէջ:

Կը ներկայացուի՝ **ԲԱԲԵԼՈՆ**

Կը մասնակցին դերասաններ՝ Մարութեան *եւ* Գաբրիէլեան, *Զ. Ե. Ռ. Միութեան նուագախումբը:*

Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, նուագ եւ երգեր

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 333 Avenue Prado, կարտըն փառքի *ամառնային թատերավայրին մէջ:*

Արտասանութիւն, երգ, հայկական պար, Սկաուտական երգումի արարողութիւն, մարզանք, եւ շրջանաւարտ աշակերտներու վկայականներու բաշխում:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ *ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ 16 Յուլիս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին Փլաս տիւ Փէօփլը Թիւ 3 սրճարանին վերնայարկը: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Գ. Թուրիկեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:*

Մարսէյլի *Հրայր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ընկ. Յ. Երանեանի բնակարանը, 11* Rue des Beauve.

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պր. Կ. Կէնճեանի, իր հօր տխուր մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նաթանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց վաղամեռիկ որդւոյն ԱՆՈՒՇԱՒԱՆի *մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու համակիրները ներկայ գտնուիլ յարգելու համար հանգուցեալին յիշատակը:*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Լէգէոնական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին կայարանի սանդուխներուն դիմացը Պառ Մօնիմանթալի սրահին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ սոյն խիստ կարեւոր ժողովին:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ տարեկան դաշտը սկսած է: «Հինգշաբթի երեկոները» կը վերսկսին Հոկտեմբերին:

ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՒՊի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր հին եւ նոր անդամները, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ եղանակին համար պատրաստուիլ, ամէն շաբաթ ժամը 2էն սկսեալ Stade Colombe*ի քովի դաշտը դիմել: Իսկ անոնք որ նոր անդամագրուիլ կ'ուզեն պէտք է բերեն իրենց հետ երեք հատ լուսանկար:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschianի Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցչի, դիւրհասկնալի մէթոտով: Կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու աղիւսակ մը:

Գին՝ 2 ֆրանք 50 սանդիմ

Դիմել՝ G. Momdjianի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՅՈՒԼԻՍ 1928

14 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 699 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Այսօրուան աչքով, մանաւանդ ռուսական յեղափոխութենէն վեր, մարդիկ երկրորդական նշանակութիւն կուտան Յուլիս 4ի դէպքին:

Այս ալ, ինքնին, հակայեղափոխական տեսակէտ մըն է:

Ո՛ր եւ է իրողութիւն դատած ատեն, ամէն բանէ առաջ, էտք է աչքի առջեւ բերել անոր ժամանակաշրջանը: Ա՛յն պաագաները ուր տեղի ունեցաւ դէպքը, եւ այն ճիգը որ կատարւեցաւ: Յետոյ, նա՛եւ, ժողովուրդներու ընկերային եւ քաղաչական զարգացման աստիճանը:

Անարդարութիւն է, 140 տարի յետոյ, նսեմացնել Յուլիս 4ը, երբ գիտենք որ անոր հռչակած նշանախօսքերը տակաւին ն իրագործուած նոյնիսկ ընկերային-քաղաքական նորագոյն ութեան, խորհրդային վարչաձեւին տակ:

Ինչպէ՞ս կարելի է ուրանալ որ, ֆրանսական յեղափոխուիւնը ամէնէն առաջ գաղափարներ ցանեց: Աշխարհը վարակեց որ միտքերով: Ու մինչեւ այսօր ալ, ամբողջ սերունդներ եւ ողովուրդներ կ՚ոգեւորուին Յուլիս 14ի նշանախօսքերով: «Այլ ւս հպատակներ չկան, այլ կան քաղաքացիներ»: Չկան տէրեր ծառաներ, իշխանաւորներ եւ ստրուկներ: Առանձնաշնորհեալեր եւ զրկուածներ: Միահեծան արքաներ եւ նախիրներ:

Այս միտքերը քարոզուեցան, արծարծուեցան, ծաւալեցան: աջ մարդիկ, յեղափոխականներ հրապարակ իջան, զանոնք իականացնելու համար: Զարկին եւ զարնուեցան: Եղբայր եղբօր ուրծքին դաշոյն մխեց: Արքաներ եւ թագուհիներ դէպի կաափնատ առաջնորդուեցան, իրենց հաւատարիմներուն հետ, րեւ հասարակ ոճրագործներ: Արիւնը հոսեցաւ գետերու պէս: իրող կարգ ու սարքը սարսեցաւ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ շխարհի ուրիշ մասերուն մէջ: Պասթիյլը դարձաւ կենդանի որհրդանշան մը:

Ի՞նչ փոյթ, եթէ կարելի չեղաւ ամբողջովին շահիլ դատը, դրախտի մը վերածել աշխարհը:

Յաջողա՞ծ է քրիստոնէութիւնը, որուն անունով անհելի և րիւնոտ պայքար մը կը մղուի երկու հազար տարիէ ի վեր, ուն իշխանաւորները օրը տասն անգամ կը խաչեն մէկ անամ խաչուած փիլիսոփան...:

Յաջողա՞ծ է կարմիր յեղափոխութիւնը, որուն առաջնորդները իրենց օգտատիրա կամայականութեան եւ շքեղութեան շտարակներէն կը խնդան հաւատացեալներուն վրայ:

Ինչո՞ւ կը զարմանանք որ, ֆրանսական յեղափոխութիւնը որձեց ջնջել առանձնաշնորհեալներուն, ազնուականութեան կղերին վայելած ըմբոստացուցիչ արտօնութիւնները, ուզեց սատատել ազատութիւն, եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն. այց այսօր, քաղքենի-դրամատիրական կարգ ու սարքի մը ակ, նոյնքան եւ թերեւս աւելի ահաւոր բռնութիւններ եւ նիրաւութիւններ կը գործուին, փոքրամասնութիւն մը կը եղեքէ մեծամասնութիւնը, Ոսկի Հորթեր կը տիրապետեն եւ հրամայեն տիրաբար, ստուերի մէջ ձգելով նախկին եւ ներ- այ միապետները:

Եթէ ամէն ցանուած հունտ պտուղ տար, եթէ իւրաքանւր գաղափար անմիջապէս եւ ամբողջապէս գործի վերածէր, աշխարհը իսկապէս դրախտ կը դառնար: Կամ թերեւս սկական դժոխք, քանի որ ամէն շարժում կանգ պիտի առնէր, րաշիւք իմն»...

Ո՛չ, հակառակ բոլոր յուսախաբութիւններուն եւ վրիպումրուն, հարկ է երկիւղածութեամբ խոնարհիլ Յուլիս 14ի յեափոխութեան առջեւ, որ ճեղքրտեց, սարսեց բռնութեան եւ ամայականութեան միջնաբերդը, որ ճամբայ բացաւ լաւաոյն օրերու համար, եւ, իրականին մէջ, կատարեց շատ խոր ոփոխութիւններ, քաղաքական, ընկերային, պետական եւ արչական գետնի վրայ:

Չնախապաշարուինք բառերով: «Քաղքենի-դրամատիրական» ացատրութիւնը չի կրնար մթագնել յիշատակը բոլոր անոնց, , մէկուկէս դար առաջ, հռչակեցին եւ արիւնով նուիրագորեցին բոլոր քաղաքացիներու ազատութիւնն ու հաւասարուիւնը, երբ ազատ էին միայն ազնուականն ու կղերը, իսկ հաաստրութիւնը՝ անմատչելի ցնորք մը:

Այդ օրերուն ցանուած գաղափարներն էին որ, արշաւելով րունդէ սերունդ եւ երկիրէ երկիր, յանգեցան աւելի բուռն, աւելի արմատական եւ համատարած շարժումներու եւ յեղաոխութեանց:

Եւ այդ օրերէն կը սկսի Արեւելքի այս խոնարհ ժողովուրդին վերածնունդը, որ այնքան սերտօրէն կապուած է ֆրանսաան մշակոյթին հետ:

Գիտենք, այսօրուան Ֆրանսան այն չէ ինչ որ երազեր կամ րկայացուցեր էին մեր անդրանիկները, սկսած 60ական թուաններէն: Ամբողջ աշխարհը այն չէ ինչ որ մենք ուզեր ենք տեսնել, ոտքերը գետնէն կտրած եւ նայուածքը դէպի բարունքները:

Մենք ունինք շատ խոր դառնութիւններ, որ ամէն բանէ աջ մեր անուղղայ միամտութեան հետեւանքներն են:

Բայց, ուրի՛շ բան է օրուան քաղաքականութիւնը, եւ բոովին ուրիշ բան՝ Յուլիս 14ը, որ ամբողջ երկունք մը եւ նգանակ մը կը ներկայացնէ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՉԱՐԻՔԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կրկին անդրադառնալով «բուհճի»ներու շարժումին, որ մեծ համեմատութիւններ առած է Սուրիոյ մէջ, կը գրէ (4 Յուլիս).

— «Այս ամրան տաքերուն հետ միասին դէպի Զահլէ սկըսած է հոսանքը Բուհճիներու եւ իր զանազան բաժանումներու պատկանող աղանդաւորներու, որոնք ամուր դիրքեր գրաւելու ձեռնարկներ կը կատարեն այդ գեղեցիկ ամարանոցին մէջ:

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս պատրաստելու վրայ են բացօթեայ աղօթատեղի մը, քաղաքէն դուրս առանձին բլուրի մը վրայ, ուր օրական քանի մը անգամ կը հաւաքուին բոլոր կրօնական մոլեռանդութեան ախտէն վարակուածները՝ երգելու եւ աղօթելու համար:

Սուրիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, ուր Հայեր կան, կը տեսնենք սեւ քուրջեր հագնող եւ անընդհատ արտասուաթոր աչքերով «խէլաս» աղաղակող բազմութիւնը, որ շատ չանցած կամ անկողնի մէջ իր կորսուած առողջութեան տառապանքէն կը տուայտի եւ կամ ա՛լ խելակորոյս՝ վերջին շունչը յիմարանոցի մէջ կ՚առնէ:

Այժմ իրենց ազդեցութիւնն ու շրջանակը աւելի ընդլայնելու համար, անոնք նոր ձեւեր եւ նոր ծրագիրներ հնարած են: Իրենց մէջէն սկսած են կամաց կամաց ծնունդ տալ նոր փրկիչներու եւ նոր Յիսուսներու: Քանի մը շաբաթ առաջ Զահլէ այցելած էր անոնցմէ մէկը, որ յայտարարած էր թէ Աստուծոյ հրամանով եւ կարգադրութեամբ ինք եկած է հոն՝ մեղքերու ովկիանոսին մէջ չարչարուող հազարաւոր բազմութիւնները փրկելու համար:

Եթէ Բուհճիներու պատճառած չարիքը սահմանափակուած ըլլար լոկ զառամած պառաւներու եւ մահամերձ ծերերու մէջ, մենք չպիտի մտահոգուէինք այսքան եւ աննկատ պիտի թողէինք անոնց աշխատանքները. բայց դառն իրականութիւնը այն է, որ անոնք իրենց թագաւորութիւնը սկսած են տարածել գեղանի օրիորդներէն սկսած մինչեւ անչափահաս պատանիներու մէջ: Անոնք իրենց թունոտ մանրէները կը սրսկեն մինչեւ անգամ ամէնէն պատուաւոր ընտանիքներու սեմերէն ներս եւ կ՚անդամալուծեն հոն տիրող սէրն ու միութիւնը:»

ՄԷԿ ՆԿԱՐԸ 38 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ յայտնի նկարիչ Ռէմպրանտի մէկ նկարը Ամերիկացիի մը կողմէ գնուած է մէկուկէս միլիոն տոլարի (38 միլիոն ֆրանք): Այս նկարը, որ կը պատկանէր սըր Ճորճ Հոլֆորտի, անցեալ Մայիսին Լոնտոնի մէջ աճուրդի հանուելով՝ ծախուած էր 50.400 անգլ. ոսկիի (6.260.000 ֆրանք):

ՇՈՒՔԻՆ ՄԷՋ 32 ԱՍՏԻՃԱՆ

Քանի մը օրէ ի վեր սաստիկ տաք կ՚ընէ Փարիզի մէջ, անտանելի ըլլալու աստիճան: Գիշերը նուազագոյն 14, ցորեկը առաւելագոյն 32 աստիճան ցոյց կուտայ ջերմաչափը: Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ ալ 30—34 աստիճան տաք կ՚ընէ: Այս վիճակը պիտի շարունակէ ատեն մը եւս: Երկրագործները մեծապէս պիտի տուժեն այս աննախընթաց տաքէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բեւեռախոյզները ազատուած

«Կրասին» սառնաբեկ նաւը հետեւելով Չուխնովսկիի օդանաւին անթելով տուած տեղեկութեանց, գնաց գտաւ Մալմկրէնի խումբին երեք անդամները: Շուէտացի Փրոֆ. Մալմկրէն ամիսներէ ի վեր մեռած էր. իսկ հազարապետներ Մարիանօ եւ Ցափփի 13 օրէ ի վեր բան չէին կերած եւ ֆիզիքապէս շատ գէշ վիճակի մէջ էին: Մարիանոյի ոտքերը սառած էին: Գերմարդկային ճիգերով կարելի եղաւ զանոնք փոխադրել «Կրասին»ի վրայ: Երկու վերապրող աղէտեալները յայտարարեցին թէ «Իտալիա»յի կորուստէն վերջ Մալմկրէնի հետ մեկնեցան՝ ցամաք հասնելու մտադրութեամբ: Մալմկրէնի մէկ թեւը կոտրած էր աղէտին ատեն, ետքէն ալ ոտքերը սառեցան: Սառնակոյտը որուն վրայ կը գտնուէին իրենք, հովէն քշուեցաւ հետզհետէ:

«Կրասին» յետոյ ուղղուեցաւ դէպի Նոպիլէի միւս ընկերներուն խումբը, որ 20 մղոն հեռուն կը գտնուէին:

Առջի օր ժամը 21ին «Կրասին» գնաց գտաւ Վիյլիէրիի խմբակը եւ բոլորն ալ ազատեց: Ժամը 15ին երբ 5 քիլոմեդր մնացած էր իտալացի բեւեռախոյզներուն հասնելու, «Կրասին» ճամբան հանդիպեցաւ մարդերու, որոնք նշան կ՚ընէին: «Կրասին»ի նաւապետ Սամուէլովիչ կը կարծէ թէ ասոնք Վիյլիէրիի խմբակը փնտռելու ելած որսորդներ պէտք է ըլլան:

Իտալիոյ մէջ մեծ ուրախութիւն առաջ բերաւ բեւեռախոյզներու ազատումը:

∴ Օդանաւորդ Չուխնովսկի բեւեռէն վերադարձին ճամբան չէ կրցած գտնել՝ «Կրասին»ի վրայ իջնելու համար և ստիպուած է վար իջնել «Փլաթէն»ի հրուանդանին մօտ: Օդանաւը աւրուած է: Օդանաւին մէջ գտնուած հինգ մարդիկը ծովեզերք հասան, հետերնին ունենալով անթելի կազմած եւ 15 օրուան ուտելիք:

Արիւնալի կռիւներ Սոֆիայի մէջ

Սոֆիայէն 13 Յուլիս Թուականով կը հեռագրեն.—

Հինգշաբթի գիշեր արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ՝ սպաննուած զօրավար Փրոթոկէրոֆի եւ Մակեդոնացի յեղափոխականներու երկրորդ պետ Միխայլոֆի կուսակիցներուն միջեւ: Երկուստեք սպաննուածներ կան: Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ կրցաւ զատել կռուողները.

Ծանր կացութիւն Ռուսիոյ մէջ

«Տէյլի Մէյլ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Ռուսիոյ քաղաքական ներքին կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ, որովհետեւ Ռուսիա սովի վտանգին ենթարկուած է: կառավարութիւնը կը մտածէ օտար ցորենով կերակրել երկիրը:

Ստալին, Կալինին եւ Բուղիէննի գումարած են գաղտնի ժողով մը, խորհրդակցութեան առարկայ դարձնելով զինուորներուն մէջ ծայր տուած դժգոհութիւնը: Կարմիր բանակին գիւղացի զինուորները իմանալով որ կառավարութիւնը դարձեալ սկսած է գրաւել իրենց ցորենները, զայրացած են:

∴ Աշխատանքի ժողովրդային գործավարը տեղեկագրի մը մէջ կ՚ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան մէջ ներկայիս երկու միլիոն անգործներ կան եւ թէ վախ կայ որ մօտիկ ապագային թէ՝ ճարտարարուեստի եւ թէ երկրագործութեան մէջ այս թիւը պիտի աւելնայ:

Աշխատանքի Գրասենեակները գաղտնի հրահանգ ստացած են գործ հայթայթել միայն ա՛յն աշխատաւորներուն, որոնք անդամ են կարմիր Սէնդիկայի:

∴ Գ. Միջազգայինի կեդր. Գործադիր Մարմինը Մոսկուա հրաւիրած է Մարսէլ Քաշէնը՝ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մասին տեղեկագիր ներկայացնելու համար:

Ընդդիմադիրները Յունաստանի մէջ

«Թայմզ»ի Աթէնքի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Ընդդիմադիրները կը շարունակեն բողոքել հելլէն խորհրդարանին լուծման եւ ընտրական ՝ րութեան փոփոխութեան դէմ: Նոր Խորհրդարանը փոխանակ 286ի պիտի ունենայ 250 երեսփոխան: Ժողովրդական կուսակցութեան վարիչ Ցալտարիս նոր ընտրութիւնները խեղկատակութիւն կ՚որակէ եւ կ՚ըսէ թէ ընդդիմադիր կուսակցութ:ւնները դեռ չեն որոշած իրենց ընելիքը: Ընդհանուր տրամադրութիւնն այն է որ բոյկոտի պիտի ենթարկեն ընտրութիւնները:

Ընդդիմադիրները Վէնիզէլոսի դէմ կատարած զանազան յարձակումներէն զատ կ՚ամբաստանեն զայն, որ հինգ տարի առաջ ինք խորհուրդ տուած էր գնդակահարել Կոստանդինի օրով վարչապետ Կունարիսը, չորս նախարարները եւ թրքական ճակատի վերին հրամանատար Հաճի Անէսթին:

Այս ամբաստանութիւններուն պատասխանելու համար, Վէնիզէլոս նախկին վարչապետ Քրոքիտասի այրիէն պահանջեց իր ամուսնոյն անձնական դիւանաթուղթերը, որոնք զգայացունց վաւերագրեր կը պարունակեն, և զորս Վէնիզէլոս մտադիր է հրատարակութեան տալ: Այդ թուղթերը ցոյց պիտի տան թէ, կ՚ըսէ Վէնիզէլոս, պետական վեց մարդոց գնդակահարումը տեղի ունեցաւ մեծ պետութեան մը դրդումով:

Վէնիզէլոս անգլիական գործակալութեան մը թղթակցին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ

լոյս կը տեսնէ երեքշաբթի, Յուլիս 14ի տօնին առթիւ տպարանը փակ ըլլալով:

ՏՕՄՍԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ

Ֆրանսա ցնծութեան մէջ է այսօր, իր ազգային տօնին առթիւ:

Բոլորը, առանց դասակարգի եւ գաղափարի խտրութեան, կը տօնեն Յուլիս 14ը:

Երեք օր երեք գիշեր խրախճանութիւններ կ՚ըլլան, փողոցներու մէջ կը պարեն, ծրի ներկայացումներ կը տրուին:

Մէկ խօսքով, ամբողջ Ֆրանսա, մէկ սիրտ մէկ հոգի կ՚ըլլայ այսօր՝ պանծացնելու համար «Ազատութեան, Հաւասարութեան եւ եղբայրութեան» խորհրդանշանը:

Տասը օր առաջ ալ Ամերիկացիները տօնեցին իրենց «ազգային տօնը», Յուլիս 4ը:

Ո՛չ միայն Միացեալ նահանգներու, այլ նաեւ արտասահմանի ամերիկեան բոլոր քաղաքացիները խանդավառութեամբ տօնեցին այդ օրը:

Նոյնը կ՚ընեն նաեւ բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդները՝ իրենց ազգային տօնին համար: Մէկ սիրտ, մէկ հոգի եղած՝ նուիրական ուխտի օր կը նկատեն զայն եւ արժանավայել յարգանքով կը տօնեն:

Մենք ալ ունինք մեր ազգային տօնը, Մայիս 28ը, զոր ձեռք բերինք անհուն զոհողութիւններով, անհնարին ճիգերով եւ միլիոններու արիւնով:

Հինգ հարիւր տարուան ստրկութենէն յետոյ, վերստին տիրացանք մեր անկախութեան, ունեցանք այդ անկախութիւնը խորհրդանշող եռագոյնը, կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն դրօշը:

Եւ սակայն փոխանակ մենք ալ քաղաքակիրթ ժողովուրդներու վայել հպարտութեամբ եւ խանդավառութեամբ պանծացնելու այդ նուիրական օրը, փոխանակ մէկ սիրտ մէկ հոգի եղած՝ ուխտի օր դարձնելու զայն, գիտէք թէ ի՛նչ կ՚ընենք:

Յածոգի եւ վատ մարդեր, անոպայ եւ անօգուտ կազմակերպութիւններ կը հայհոյեն *մեր* ազգային տօնին դէմ, ոտքի տակ կ՚առնեն *մեր* պաշտելի եռագոյնը, որպէսզի անփառունակ փառքը հիւսեն օրուան իշխանաւորին, որպէսզի մեռցնեն հայրենասիրական ոգին այս ժողովուրդին մէջ:

Օրինակ առէ՛ք Ֆրանսայէն, ուր կ՚ապրիք տարիներէ ի վեր, օրինակ առէ՛ք Ամերիկայէն եւ աշխարհի մեծ ու պզտիկ բոլոր ազգերէն, եւ հասկցէ՛ք թէ ի՛նչ ըսել է ազգային տօն, անկախութեան, ազատագրութեան տարեդարձ:

Գոնէ սորվեցէ՛ք այս մէկ բանը, դո՛ւք որ օտարէն կը կապկէք ամէնէն թեթեւսոլիկ բաները:

Սորվեցէ՛ք գոնէ լռել, ազգային տօնին առթիւ:

ՀՐԱՆՏ

ՃԷՆՆԻ ԿՈԼՏԸՐԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Համբաւաւոր արուեստագիտուհի մը Ճէննի Կոլտըր անձնասպան եղաւ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին: Թեթեւ ընթրիք մը ընելէ յետոյ, քաշուեցաւ ննջասենեակ, քանի մը վայրկեան հանգստանալու համար: Յանկարծ, հրազէնի պայթիւն մը լսուեցաւ: Բարեկամուհի մը որ իրեն կ՚ընկերանար վազեց եւ զայն գտաւ իր անկողնին վրայ տարածուած, վիրաւոր կուրծքէն, ձեռքը փոքրիկ ատրճանակ մը բռնած: Բժիշկը հասաւ, ան արդէն մեռած էր: Անձնասպանութիւնը կը վերագրուի ջղագարութեան նոպայի մը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՂԱԶՈՒԻՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Առեւտուրը՝ կանգ առած.— Ռուսեւպարսիկ դաշնագրին հետեւանքները.— Հայկական դպրոցը վերաբացուած.— Ներկայացում մը՝ պարսիկ պաշտօնատարներու հովանաւորութեամբ.— Քաղաքը կը վերաշինուի:

Ղազուինը, որ պատերազմէն առաջ առեւտրական կարեւոր կեդրոններէն մէկն էր, հարստացած չոր մրգեղէնի արտածումով, այժմ գրեթէ մեռած է: Անգործութիւնը աչքի կը զարնէ քաղաք մտնելուն պէս:

Հայ առեւտրական ընկերութիւնները՝ Թումանեան, Աֆթանդիլեան, Ջանեան եւ շատ շատերը չկան այլեւս, կամ սնանկացան ռուսական յեղափոխութեան շնորհիւ, կամ հաշուեյարդարի ենթարկեցին գործերը: Բնական է չկան նաեւ պարսիկ, թուրք վաճառականները, որոնք կը շնչէին շնորհիւ հայ արտածողներու:

Չէզոք ռուսասէր բարեկամիս մօտ եմ, վաճառական է եւ հակառակ տիրող ծանր պայմաններուն, այսօր իսկ կը շարունակէ իր գործը: Իր հաղորդած տեղեկութիւնները իրականութիւնը կը պատկերացնեն: Կը խօսի ռուս-պարսկական առեւտրական դաշնագրի հետեւանքներու մասին:

Չերվոնէցի իրական արժէքն է Ղազուինի շուկային մէջ, ինչպէս եւ այլուր, 2.4 ղրան, մինչդեռ ռուսական դրամատունը եւ հիմնարկութիւնները կը գնահատեն 5 ղրան: Ծանօթ դաշնագրով, տարեկան 50 միլիոն չերվոնէցի պարսկական ապրանքներ Ռուսիա արտածելու իրաւունք ունին պարսիկ վաճառականները, ուրեմն իրենց իսկ պարտադրած եւ պահանջած սակով 250 միլիոն ղրանի: Չերվոնէցի առեւտուրը, երկրէ երկիր փոխադրութիւնը 5 ղրանէն պակաս արգիլուած է, արժէքներու նւեւէջն անգամ իրենց թելադրանքով է եւ երբեք հիմնուած ռուս-պարսկական շուկաներու փոխադարձ պահանջի վրայ: Աւելի պարզ խօսելով, ոչ մէկ վաճառական կամ մասնաւոր մարդ նոյն իսկ 100 չերվոնէց 2.4 սակով չի կրնար փոխադրել, անպայման 5 ղրան վճարելու է: Գաղտնի փոխադրութիւններու դէմ ալ ծայրայեղ խիստ միջոցներ են ձեռք առնուած սովետներու կողմէ:

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, 50 միլիոնի արտածուող ապրանքներու մասին կը գործադրեն 5 ղրանի փոխարէն 2.40 ղրանի սակը եւ կը յայտարարեն թէ պարսիկ վաճառականութիւնը տարեկան միայն 120 միլիոն ղրանի ապրանք կրնայ արտածել Ռուսիա եւ ոչ 250 միլիոնի:

Դաշնագրի շուրջ կատարուած այս բոլշեւիկեան խարդախութիւնը ինքնին ակներեւ է. չէ՞ որ 120 միլոն ղրանը Ռուսիայէն Պարսկաստան փոխադրելու պարագային չերվոնէցը 5 ղրան հաշուելով, կը ստացուի 24 միլիոն չերվոնէց եւ ոչ 50 միլիոն. ուրիշ խօսքով թուղթի վրայ ընդունուած 50ը իրականութեան մէջ կը դառնայ 24:

Հետեւանքը՞:

Խաբուած պարսիկ վաճառականութիւնը արտածելի ապրանքները 250 միլիոն ղրանի հաշուով ընդունելով, կատարած է գնումներ եւ անոնք բեռցնելու ժամանակ կէսէն աւելին չի թոյլատրուիր եւ կը մնայ իր շլինքին. մեծ մասով փճացող ապրանքներ, զորս կարելի չէ դալ տարուան պահել: Բացի ռուսական հիմնարկութիւններէն, ուրիշ գնողներ չկան, վերջիններս կ'առաջարկեն կէս արժէք եւ անոր մնասը կը յաջորդէ մնասին: Ղազուինի մէջ չոր մրգեղէն կայ միայն, պարսիկ վաճառականը ո՛չ կրնայ պահել եւ ոչ ծախել կէս առ կէս մնասով:

Բայց... դաշնագրի համաձայն արդէն լրացեր է մէկ տարուան 50 միլիոնի արտածում չնայելով որ դեռ տարին կէս չէ եղած. բնական է խաբուողը օրինաւոր ոչ մէկ միջոց ունի իր ոտնահարուած շահերը պաշտպանելու, շատ շատ կրնայ կամացուկ ըսել իր անցորդ բարեկամին թէ՝ այդ բարիքներ խոստացող դաշնագիրը նոր չարիքներ բերաւ այս երկրին:

Միեւնոյն պատմութիւնը Թաւրիզի մէջ: Իբրեւ աւելի մեծ կեդրոն, այնտեղ կացութիւնը շատ աւելի մութ կ'երեւայ դիտողին: Արտածուած ապրանքներու փոխարէն, համաձայն դաշնագրի ստիպուած են ռուսական ապրանքներ բերել: Տասը կամ 20 առ հարիւր կանխիկ դրամը արդէն ծախքերը կը գոցէ:

Կը ներածեն գլխաւորաբար երկաթ, ապակեղէն, յախճապակի, կերպասեղէն եւայլն: Հայ թէ թուրք վաճառականներ կը վստահացնեն թէ արդէն իսկ այնքան ռուսական ապրանք կայ Թաւրիզի մէջ, որ Ատրպատականը 3—5 տարուան մէջ հազիւ կրնայ սպառել: Շնորհիւ այդ առատութեան, արժէքները միշտ ենթակայ են անկման եւ առուտուր գրեթէ չկայ: Մէկ կողմէ մաքսային զեղչի շնորհիւ, միւս կողմէ աժանութեան հետեւանքով գլխաւորաբար ռուսական կերպասեղէնները մաքսանենգութեամբ կը տանէին Թաւրիզէն Ռուսիա, քանի որ այդ ձեւով կարելի է խուսափիլ վնասներէ: Սակայն խորհրդային հիմնարկութիւնները շուտով կռահեցին եւ փակեցին այդ ապօրինի ճանապարհը. այժմ տասնեակներով հայ եւ թուրք «դաչաղչի»ներ բանտարկուած են Բագուի մէջ եւ կը դատուին:

Մարդիկ մտածեր են կարմիրներու օրինաւոր «դաչաղչի»ութեան հակազդել ապօրինի «դաչաղչի»ութեամբ եւ անհա ծուղակն են ինկած: Օրէնքը զիրենք պաշտպանող կէտեր չունի անշուշտ:

Թէ ռուս-պարսկական առեւտուրի այս փոխյարաբերութիւնը ի՞նչ պիտի տայ այս երկրին, կարծեմ կարօտ է բացատրութիւններու:

Երկու օր առաջ, Շահի շքախումբը Ղազուինի վրայով վերադարձաւ Թեհրան: Հայերը Թագաւորի հրամանով փակուած դպրոցը վերաբանալու համար, հաւաքաբար դիմեցին Շահին, որ կարգադրեց անմիջապէս վերաբանալ դպրոցը: Հրամանը գործադրուեցաւ յաջորդ օրն իսկ:

Երեք ամիս տունը մնալէ յետոյ, մեր մանուկները նորէն կը յաճախեն մայրենի դպրոցը: Ղազուինի Հայերը իրենց գոհունակութիւնը արտայայտելու բառեր չեն գտներ:

Այդ բաւական չէ, քաղաքային վարչութեան տնօրէնը, դատաւորը եւ բժիշկ մը, երեքն ալ Պարսիկներ, հովանաւորեցին նոյն վարչութեան սրահին մէջ սարքուած պարսկերէն ներկայացում մը, յօգուտ հայ դպրոցի: Կը սպասուի 3-4000 ղրան (3-400 տոլար): Անհա պերճախօս ապացոյց մը հայ եւ պարսիկ դարաւոր բարեկամութեան, գովեստէ վեր ինքնաբուխ ցոյց մը, ըսելու հայ փոքրամասնութեան թէ «Պարսիկ նախարար մը փակեց ձեր դպրոցը, անհա մենք կուգանք գործով բարոյական ապտակ տալու մեր ցեղակցին եւ թեթեւցնելու ձեր զգացած վիշտը»:

Բարեկամս դպրոցի շուրջ խօսելու միջոցին, ստացաւ յիշեալ երեքի կողմէ ղրկուած պատուոյ տոմսը: Որքան կ'ուզէի, եթէ ժամանակը ներէր, տեսնել այդ լաւ, իսկական Պարսիկները, որոնք այնքան զուրգուրանք ունին իրենց սրտին մէջ դէպի անիրաւուած հայ դպրոցը:

Արտակարգ տրամադրութեան տակ, կը թողում Ղազուինը, որ ամբողջապէս ծածկուած է փոշիներու մէջ: Քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը կը քանդեն տուները, խանութները տակնուվրայ կ'ընեն: Փոշիներու մէջ կ'երեւան նոր լայն պողոտաներու հիմքերը: Կը վերաշինեն լաւ, առանց աղմուկի: Հինը շատ նեղ է եւ անհա նորը կը կառուցանեն: Միայն Ղազուինի մէջ չէ, ամէն տեղ միաժամանակ կը կատարուին այդ աշխատանքները, արտակարգ արագութեամբ:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

(*18 Մայիս 1927 — 5 Մայիս 1928*)

Ա.

Տարուան մը ընթացքին պարբերական համարատուութիւններով Մարսէյլի երեսփ. ժողովը տեղեկացաւ Ազգ. վարչութեան գործունէութեան: Անոնց ամփոփումը կրնայ օգտակար ըլլալ անոնց որ կ'ուզեն գործել այն հաւատքով թէ գաղութներու կազմակերպութեան հարցը անմիջականօրէն կապուած է Սուրիայէն Հար. Ամերիկայի ափերը նետուած տարագիր հայութեան ֆիզիքական գոյութեան եւ հասնող սերունդին գահավէժ օտարացումէ փրկութեան հարցերուն: Մէկ խօսքով՝ «հայրենիքին պահպանումը», մինչեւ լուսաւոր օրեր...:

Յետոյ՝ մարսիլահայ գաղութի մէկ տարուան կեանքը թերեւս վերջնականօրէն համոզէ հակառակ կարծիք ունեցողները — որոնց մէջ նաեւ մեր ընկերներէն ոմանք — թէ՝

Ա. Գաղութի մը կազմակերպութեան նուիրուած ճիգը, բանկալի աշխատանք չէ:

Բ. Գաղութի մը կազմակերպութիւնը կարծուածին պէս դժուար գործ չէ: կը բաւէ քաջալերել ցրուած ուժերը, վստահութիւն ներշնչել հասարակութեան թէ իր ընծայած նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնները յանձնուած են պատասխանատու ձեռքերու, եւ մնացածը կը քալէ ինքնիրենը: Որովհետեւ այս ժողովուրդին մէջ դեռ չէ պակսեր — մենք ատիկա տեսանք փորձով — հին օրերու նուիրումը դէպի ազգային հաստատութիւնները, հոգ չէ թէ համեստ ըլլան անոնք, նոյնիսկ շատ խեղճ՝ երբ մանաւանդ հակադրուած են լուսաւոր շրջապատի մը մէջ:

Մարսիլահայ ազգային կեանքի մէկ տարուան պատմութիւնը, ուրուագծուած յետագայ տողերուն մէջ, կը հասնի մինչեւ 1928ի Մայիսի սկիզբը: Ատկէ առաջ, երկու ամսուան ընթացքին մասնաւորապէս Մարսէյլի շրջաններուն մէջ գաղութը կրկնապատկած է իր առողջ եւ շինարար տարրերին թափը: Շրջաններ, որոնք այս թղթակցութեան մէջ ցոյց տրուած են իբրեւ դեռ չկազմակերպուած, հիմա ունին արդէն իրենց ազգային կազմակերպութիւնը մատուռ-մանկապարտէզի մը շուրջը:

Վերջացնելէ առաջ,—

Այս գեղեցիկ համահայկական շարժումը ունեցաւ իր ոխերիմ— թէեւ պզտիկ — թշնամիները իրենց պարագլուխ ունենալով տխրահռչակ Յ. Սահաթճեանը: Ըրին ամէն բան, սկսելով ընտրութիւնները ձախողեցնելու փորձէն, գործազուրկներու միթինկները, ոստիկանութեան մատնելէն մինչեւ դպրոցական հանդէսներու դէմ թռուցիկ հանելու գարշելի ձեռնարկը, որուն տակ պառկած էր «Մարսէյլի ռամկավար ակումբ»ստորագրութիւնը: Ըսին որ մեր հասոյթները ամսական 200 ֆր.ի իջած են, գրեցին որ վարչութեան ատենապետը աթոռ քաշեր է անդամի մը եւն.: Շարան մը մեծ ու փոքր հէքեաթներու:

Վարչութիւնը գոհացաւ քանի մը ամիսը անգամ մը հրապարակը ալեկով դիզուած սուտերէն, իսկ իբրեւ պատասխան փարիզէն Մարսէյլ քանդելու համար վազվզող վաշխառուներու եւ պսակաւոր սողուններու գործունէութեան, գոհացաւ շրջան մը աւելի կազմակերպելով, մանկապարտէզին մէջ գամ մը աւելի գամելով...:

* *

Ընտրութիւններ.— *Մարսէյլի վիճակային Երեսփ. Ժողովի անդամներու ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 8 Մայիս 1927ին, կաթող. պատուիրակ Գ. եպսկ. Պալաքեանի նախագահութեամբ:*

Վիճակային Երեսփ. Ժողովի առաջին նիստին՝ 14 Մայիս, ընտրուեցաւ Ազգ. Վարչութիւնը: Պալաքեան եպսկ. Մարսէյլի վիճակին առաջնորդ ընտրուեցաւ 23 Հոկտեմբեր 1927ին եւ գործի ձեռնարկեց այս տարուան սկիզբէն:

Ազգային Վարչութիւնը մէկ տարուան ընթացքին ունեցաւ 55 նիստ, առաջինը 16 Մայիս 1927ին եւ վերջինը 1 Մայիս 1928ին: Մեր պաշտօնէն հրաժարեցանք 5 Մայիս 1928ին, կանխելով նոր կանոնագրի վաւերացումը, որովհետեւ գանձապետին Փարիզ՝ եւ ատենադպիրին Ամերիկա մեկնումը, ինչպէս նաեւ երկու ուրիշ անդամներու հիւանդութիւնը կազմալուծած էր Վարչութիւնը վերջին ամսուան ընթացքին:

Գործի ձեռնարկած ենք 18 Մայիս 1927ին, բայց նախորդ Վարչութեան կողմէ հոգեւոր հովիւ Մամբրէ վրդ. Գալֆաեան ազգ. իշխանութեան գոյքերը, դրամները եւ հաշիւները մեզի յանձնեց Մայիս 28ին, մատակարարելով փոխանցման շրջանի մօտ մէկ ամսուան հասոյթները, որոնցմէ ստացանք 341 ֆրանք: Որով, մեր դրամական գործառնութեանց շրջանը իրականին մէջ միայն 11 ամիս է:

Նախորդ Ազգ. վարչութեան *մեզի դրկած հաշիւները գտանք խնամով եւ խղճմտօրէն պատրաստուած: Միակ պարագան զոր ստիպուած ենք յիշել իբրեւ թոյլ կողմը իրենց գործունէութեան (ինչպէս իրենք ալ քաջութիւնը ունեցան խոստովանելու), եղած է այն անսահման վստահութիւնը — նիւթական եւ բարոյական — որով պատուած են իրենց հոգեւոր հովիւը եւ քարտուղարը: Պարագայ մը, որ թէ՛ իրենց թէ՛ մեզի պատճառուած տաղտուկներէն զատ, նիւթական եւ բարոյական ծանր վնասներու ենթարկեց Մարսիլահայ գաղութը:*

Մամբրէ վրդ. անպատասխանատու կերպով մատակարարած է ազգային սնտուկի հասոյթները: Երկրին բացայայտ օրէնքներուն դէմ կատարած պսակներով, թշուառութեան պատճառ դարձած է հայ ընտանիքներու, որոնց խնդրագիրները Կրօն. Ժողովի սեղանին վրայ են: «Սրմասր»ներու յանձնած է չլեցուած պաշտօնական վկայագրերու տրցակներ: Իր հրաժարումէն ամիսներ ետքը, Մարսէյլի մէջ կատարեց պսակներ եւ կնունքներ, առանց կեդրոնի իշխանութեանց տեղեկութեան, գրպանելով աւելի քան 7000 ֆրանք: Իր հետ Ամերիկա տարած է Կարտանի ազգապատկան հողին կալուածաթուղթերը, որոնք իր անունին շինուած են: Կարտանի ֆրանսացի հանքատէրին նուիրած 5000 ֆրանքը չէ յանձնած Ազգ. Վարչութեան եւայլն.:

Այս ամէնը օրը օրին տեղեկագրուած են Փարիզ՝ կաթող. պատուիրակին: Դիմած ենք նաեւ Ամերիկայի առաջնորդ Տիրայր եպսկ.ին պահանջելով Մամբրէ վրդ.էն վերստանալ կալուածաթուղթերը, Մարսէյլի 7000 ֆրանքը, Կարտանի 5000 ֆր.ը եւ կարգ մը գոյքեր: Մեր դիմումները, թէ Փարիզ, թէ Նիւ Եորք, մնացին անհետեւանք:

Մարսիլահայ վիճակի կազմակերպութեան հարցը *մեր սեղանին վրայ դրուեցաւ իբրեւ անյետաձգելի գործ, այս նորահաստատ գաղութի կրթական եւ ազգային-ընկերական բազմաթիւ պահանջներու տեսակէտով:*

Մարսէյլի վիճակին հայութեան թիւն է 25,000:

Ձեռնարկուեցաւ օժանդակ մարմիններու կազմութեան: Ունեցանք Մարսէյլի եկեղեցիի հոգաբարձութիւն, Կրօն. ժողով, Աղքատախնամ եւ Ուսումնական խորհուրդ:

Հոգաբարձութեան միջոցաւ պատրաստուեցաւ ազգային-եկեղեցական գոյքերու ցուցակ: Հոգաբարձութիւնը կանոնաւոր կերպով կը տանի իր գործը:

Աղքատախնամը նիւթական նեղ միջոցներով իր առջեւ գտաւ անցեալ տարուան հսկայ գործազրկութիւնը եւ նորահաստատ գաղութի մը բազմատեսակ թշուառութիւնը: Աղքատախնամի ուժերէն անհամեմատ վեր էր գոհացում տալ ամէն պահանջքի: Բայց գործին հիմը դրուած է շնորհիւ անոր անդամներուն անձնուիրութեան: Կը մնայ շարունակել նոր եռանդով:

Ուսումն. Խորհուրդին յանձնուեցաւ վիճակին կրթական պէտքերը ուսումնասիրել, ծրագիր մշակել, պիւտճէ կազմել եւ նոր տարեշրջանի համար ուսուցիչներ վարձել: Ուսումն. Խորհուրդի հետ մեր առաջին նիստը —8 Յունիսին— շատ կարճ պայմանաժամ կը թողուր հիմնական գործ կատարելու համար:

Ուսումնական Խորհուրդը մեզի ներկայացուց իր պատրաստած կրթական ծրագիրը եւ պիւտճէն: Անոնք վաւերացուելէ ետքը, Ուսումնական տարին գրեթէ սկսած էր, երբ յայտնի եղաւ որ պէտք պիտի ըլլայ ուսուցչական կազմը հիմնական փոփոխութեան ենթարկել, որովհետեւ Յունաստանէն կանչուած տնօրէն մը վերջին պահուն կը յայտնէր թէ չպիտի կրնայ գալ:

Կեդրոնի Ազգ. վարժարան եւ մանկապարտէզ.— *Վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան թիւն է 65, չորս դասարաններով՝ 3րդ, 4րդ, 6րդ եւ 7րդ: Ուսուցիչներ՝ 4 մնայուն եւ 2 այցելու: Շաբաթը 2 ժամ ձեռագործի դաս, աշակերտուհիներու համար:*

Քաղաքին հայաշատ կեդրոնը՝ մանկապարտէզի շէնքին մէջ փոխադրեցինք Ա. եւ Բ. դասարաններու 50 աշակերտները, որոնք ունին երկու մնայուն եւ մէկ այցելու ուսուցիչ:

Ազգ. վարժարանի աշակերտներու վճարած թոշակի ամսական ընդհ. գումարն է 500 ֆր.:

Մանկապարտէզը ունի 130 աշակերտ, մէկ մանկապարտիզպանուհի, մէկ օգնական եւ մէկ տնտեսուհի: Բիչ բացառութեամբ մանկապարտէզի իւրաքանչիւր աշակերտ կը վճարէ ամսական 15 ֆր.:

Վարժարանի պաշտօնեաներուն վճարուած ամսական ընդհանուր գումարն է 5000 ֆր.: Մանկապարտէզի պաշտօնեաներունը՝ 1050 ֆր.:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՀԱ՞Յ ԿՆՈՋ ՏԱՐԱԶ
ԹԷ
ԳՆՉՈՒԻ ՀԱԳՈՒՍՏ

Յիշենք փորձառական ճշմարտութիւնը, թէ՝ գեղարուեստը հայրենիք չունի:

Զմոռնանք սակայն, որ ամէն գեղարուեստագէտ հայրենիք մը ունի: Վըձինի վարպետին հոգին համայնական տպաւորութիւններու ընդունարանն է՝ ծննդավայրէն սկսեալ մինչեւ ամենահեռաւոր բնակավայրը: Այնինչ կեցած իր պաստառին առջեւ նկարիչը կ'երկնէ իր բազմազան զգացումներուն ակնապարար մէկ համադրութիւնը, ահա իր երեւակայութեան մէջ կը բիւրեղանան երկինքն իր կապոյտով, ծովն իր կոհակով, ջրվէժն իր փրփուրով, ծաղկասարն իր պերճանքով, ուրուրն իր ճախրանքով, աստղերն իրենց բոյլով ու մարմրուքով, եւ վերջապէս, բնութեան ձեռակերտ բոլոր տարրերն ու էակներն իրենց մասնայատկութեամբ:

Բայց, բոլորովին տարբեր
խնդիր է, երբ նկարիչը գո
լելով իր համայնատեսի
նէն, կ'ուզէ արտայայտել
գեղ պատկերով մը, որոշ
ջավայր մը, հարազատ
նկար մը, ինքնատիպ
մը: Ահա այդ վայրկեան
եալ նկարիչը կը դառնայ
պատմագիր անձերու. հա
ա՛յնքան կը ծանրանայ իր
խանատուութիւնը որքան
թիւն եւ անեղծութիւն
հանջէ իր նիւթը: Գեղա
ազատութիւնն անգամ, ը
րագայի կուգայ յաճախ
սեղմուիլ, այնքան շրջա
որ հորիզոններու անսահմ
նէն կը մնայ միայն քա
փայտէ շրջանակ մը: Ճշ
թիւնը թոյլ չիտար, որ
նկարի մը մէջ առիւծին
ազատութիւնը դերձանով
կանդուած ներկայացնել
թաց մուկին՝ համստակ
թայով:

Բաղդատենք . —
Նկարիչը չի յանդգնիր
Պրըթոնի մը փեղոյրը գն
տացի մը գլխուն կամ
մը ապարօշը Նորմանտ
խուն: Արեւելեան ազգեր
րագներն ալ իրարու հ
ահաւոր սխալ մըն է, եթէ
ւանդ տարազներ ներկ
այդ նկարը ժամանակա
պով վրիպած ըլլայ ք
աչքէն ու գրչէն: Նկարը կ
յանկարծ հաւաքածոյի մ
կը դառնայ տիպար մը պ
կան վերարտադրումի, կը
հաղորդ եւ կը ծաւալի բ
օրինակով... եւ ինքնին կը
գործուի: Բացէք «Լառու
ռարանը. 19րդ կամ 20
րունը, հոգ չէ՛, եւ լա
ձեր պատկերը՝ Arménien
քով: Կ'ամչնաք. այնպէս

Յարինէ ի վեր ա
նեցած եմ դիտելու «
տարազ»ը ներկայացնող
նկարներ, որոնք աչշ
պատճառեն գոնէ ինծի
իսկ այնպիսիներ, որոնք
կան ճաշակին ու գեղարու
անպատուաբեր դիտ մնա
եան, իբր տիպար, ոչ անշ
գոյներու ներդաշնակութ
տաքքրութիւն արթնցնող
րականին չհամապատասխան
րի մը առջեւ ուրիշ բան
նար խորհիլ բայց միայն
նկարիչը ուզած է լոկ վաճ
բախտը փորձել կամ անս
պար մը շահագործել՝ իր
րոշեալ, ամէնուն ծանօ
գերձաւորումով մը:

Արդարեւ, Հայերը
ըլլալով անսահման երկ
մը վրայ, ուր անմիջակա
նութեան մէջ են ճաշ
բարքով բոլորովին տարբ
րու հետ, բնականօրէն կա
պողաբար պիտի կրէին
ազդեցութիւնը: Սակայն
նկարիչը պէտք չէ համ
Խառբերդի քրտական
տարազները, որոնցմով կր
ուած ըլլալ հայ կիներն
կայացնել իբր հայկական
Արդար գայթակղութ մը կը
գիս, երբ կանգ կ'առնեմ
ներու խմբանկարի մը առջ
ճախ վանքի մը պատին ք
գեղատեսիլ գմբէթի մը
տակ. կը տարուիմ մտածել
նկարիչը ո՛չ մէկ ջանք խնա
բոշաներու այդ «Հա՛յ»
իր արգահատելի տգեղու
ցուցադրելու: Եւ եթէ նկա
անցեալին մէջ եւ ոչ ալ նե
չէ ունեցած կամ չունի հն
րութիւն հարազատ գաղափ
ուսումնասիրելու հայ կնոջ
շակ զգեստին ու արդուզ
լաւագոյն միջոցն է այցել

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ

Ա.— Փարիզի Չօչերէն խումբ մը մեծազգորդ յայտարարութեամբ մը եւ շքեղ ստորագրութիւններով հանգանակութեան կոչ մը ուղղեց, Անդրանիկի յուշարձան մը կանգնելու համար։

Ի՞նչ եղաւ։

Բ.— Տիկնանց միութիւնը ժողովրդային հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէր եւ միթինկ պիտի կազմէր ի նպաստ Պուլկարիոյ աղէտեալներուն։

Ի՞նչ եղաւ։

Գ.— Հօկի պատգամաւորական ժողովը։

Ի՞նչ եղաւ։

ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ

Ա.— Սաստիկ տաքերուն պատճառով, մարմարը սկսեր է հալիլ արձանագործին ձեռքին տակ, եւ մեր Չօչերը որոշեր են յուշարձանին շինութիւնը յետաձգել մինչեւ ձմեռ։ Բայց, որովհետեւ կրնայ ըլլա՛լ որ ձմրան ցուրտը իր կարգին սառեցնէ մարմարը, պէտք պիտի ըլլայ սպասել նպաստաւոր օդերու...

Բ.— Տիկնանցը նկատելով որ «Յառաջ»ի հանգանակութիւնը կ'երկարի եւ աղէտեալներուն կը հասցնէ ինչ որ անհրաժեշտ է օրը օրին,

Նկատելով որ Տիկնանցի հանգանակութեան ձեռնարկելու ուրին իսկ կը բաւէ ոգեւորելու, յուսադրելու եւ թերեւս նաեւ կշտացնելու աղէտեալները,

Նկատելով որ այս տաքերուն ո՛չ հրաւէր կարելի է ուղղել, ո՛չ ալ մարդ ու դրամ հաւաքել,

Որոշեց առ այժմ, օդափոխութեան երթալ։

Գ.— Հօկի պատգամաւորական ընտրութիւնները չեն սկըսած որ վերջանան, ուրկէ'ղի կարելի ըլլա՛լ ժողով գումարել։

Որովհետեւ, կ'երեւի, իր շարքերուն մէջ, Հօկը պատգամաւորցու մարդեր չէ կրցած գտնել։

—

ԱՐԺԱՆԻ ՊԱՐԳԵՒ

Պառաւ օրիորդ մը, ուր ամբողջ կեանքը անցուցեր էր սիրոյ անյագ կարօտներով, շանթի նոր հարուած մըն ալ ստացեր էր անցեալներս եւ հայելիին մէջ, իր դէմքին խորշոմները համրելէ յետոյ, յուսահատ որոշեր էր վերջ տալ կեանքին։ Օդը տաք էր. կ'արժէր գոնէ մեռնելով մէկտեղ, զովանալու հաճոյքը վայելել վերջին անգամ։ Ու գետը նետուեցաւ. բայց չար բախտէն, երիտասարդ, բայց աղքատ անցորդ մը զինքը փըրկեց։ Օրիորդը տեսնելով իր երիտասարդ փրկարարը, յուզուեցաւ, համակրեցաւ անոր, ուզեց նոյնիսկ զայն վարձատրել, հակառակ իրեն հասցուցած չարիքին ու հարցուց անոր,

— Հարուստ եմ. ի՞նչ կ'ուզես որ տամ քեզի. կ'ուզե՞ս որ հետդ ամուսնանամ։

Իսկ ապերախտ փրկարարը՝ առանց խնդալու պատասխանեց.

— Արժանի չեմ. կը նախընտրեմ փոքրիկ գումար մը...։

Ի՞ՆՉՈՒ ԱՊՍՏԱՄԲԵՑԱՆ ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՆԵՐԸ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ Թուրքպահեստի սպաները ապստամբած են՝ ծգելով զօրանոցները։ Թուրք թերթերը՝ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն այս առթիւ։

«Վագըթ» կը գրէ.— Անցեալ տարի պահեստի սպաներու մասին ընդունուած օրէնք մը կը տրամադրէր որ ժամանակին բանակին մէջ 9 ամիս իրենց պարզ զինուորի զօրծօն ծառայութիւնը կատարողներէն որոշ յատկութիւններ ունեցողները 6 ամիս մարզանքի հրաւիրուին՝ պահեստի սպայութեան թեկնածու ըլլալու համար։ Այս օրէնքին վրայ, զինուորական վարչութիւնը մարզանքի կանչեց կարգ մը երիտասարդներ, որոնցմէ մէկ մասը այսօր կը գտնուի Հարպիյէի վարժարանը։ Մէկ երկու ամիսէ ի վեր այնտեղ մարզանք կատարող այս երիտասարդներէն ոմանք «մուալլիմ» եղած եւ պետական ծառայութեան մէջ գտնուած ըլլալով, վէճ ծագած է անոնց տրուելիք ամսաթոշակի մասին։

Որոշուած էր որ Հարպիյէի վարժարանին մէջ բացուած պահեստի մարզանքի դպրոցը առնուածներէն պաշտօնի մէջ գտնուածները՝ մարզանքի տեւողութեան շրջանին՝ իրենց պաշտօնին ամսականներուն մէկ երրորդը ստանան եւ այս մասին օրէնք մըն ալ հրատարակուած էր։

Վերջերս պահեստի սպաներու վարժարանի ուսանողներէն մաս մը աղերսագրով մը դիմած էր պատկանեալ պաշտօնատան՝ պահանջելով որ մարզանքի միջոցին ալ իրենց պաշտօնեայի ամսականները ամբողջ տրուին։ Սակայն հաշուակալութեան դիւանը օրէնքի սահմանին մէջ քննելով այս խնդիրը, յայտարարած էր թէ անկարելի է գոհացում տալ այս պահանջին եւ մէկ երրորդի տեղ լման ամսական վճարել ասոնց, ինչ որ հաղորդուած էր աղերսագրի տէրերուն։ Ասոր վրայ, անոնցմէ ոմանք, առանց արտօնութեան հեռացած են վարժարանէն եւ իրաւասու զինուորական պաշտօնատան կողմէ տրուած հրահանգին վրայ՝ ձերբակալուած եւ զինուորական իշխանութեան յանձնուած են։

Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ.—

Մենք շատ տարօրինակ եւ միեւնոյն համեմատութեամբ ալ՝ տգեղ կը գտնենք այս էֆէնտիներուն ընթացքը։ Աշխարհի ամէն կողմը հայրենիքի սիրոյն գլխաւորը կը կազմէ՝ զինուորական օրէնքներու հանդէպ յարգանքը եւ անոնց կատարեալ բացարձակ հնազանդութիւնը։ Զինուորական ծառայութեան մէջ մտնող իւրաքանչիւր հայրենակից՝ պէտք է հրաժեշտ տայ «սիվիլ» կեանքի եւ պէտք է գիտնայ զինուորութեան կարեւորութիւնը եւ զինուորական օրէնքները յարգելու պարտաւորութիւնը։ Պահեստի վարժարանները մտնող «սիվիլ» հայրենակիցները մինչեւ որ վարժուին զինուորական կարգուսարքին, պէտք է ուշադրութիւն ընեն որ ինքզինքնին կշտամբանքներու չենթարկեն։

ՅՈՒԼԻՍ 14Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Այսօր, Շաբաթ, Յուլիս 14ի ֆրանսական ազգային տօնը հանդիսաւորապէս կը տօնուի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Արդէն երէկուընէ սկսան հանդիսութիւնները Փարիզի մէջ։ Գլխաւոր պողոտաներու մեծ սրճարաններուն առջեւ ժողովուրդը կը պարէ՝ նուագի ընկերակցութեամբ։

Այս առաւօտ ժամը 9ին Էթուալի յաղթական կամարին առջեւ զինուորական տողանցք մը կը կատարուի, ի ներկայութեան Հանրապետութեան նախագահին, որուն համար մասնաւոր բեմ մը պատրաստուած է։ Զօրանցքին հրաւիրուած են նաեւ բարձրաստիճան զինուորականներ, օտար դեսպանները, պատերազմական եւ ծովային նախարարները եւն.։

Ցամաքային եւ ծովային զինուորներ, նաւային հրացանակիրներ, հանրապետական պահակախումբեր, ոստիկաններ, հեծելազօրաց զօրագունդ մը եւ թընդանօթաձիգներու գումարտակ մը պիտի մասնակցին զօրանցքին, որու ընթացքին օդանաւեր պիտի թռին Յաղթական կամարին եւ Շան զ'Էլիզէի վրաեւ։

Այսօր փակ կը մնան բոլոր հանրային հաստատութիւնները. դրամատունները երէկ կէսօրին փակեցին իրենց դուռները, Երկուշաբթի վերաբանալու համար։

Սէն - Ժէրմէնի մէջ, այսօր օդանաւորդներու, վազն ալ կիներու միջեւ ինքնաշարժի մրցումներ տեղի պիտի ունենան։ Վազուան մրցումին պիտի մասնակցին Փարիզի գլխաւոր արուեստագիտուհիները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ծանօթներէս մէկը, որ Ֆրանսայի մէկ աննշան գիւղը կը բնակի, հետեւեալ նամակը ուղղած է ինծի.—

— «Գիտես որ մենք հոս մինակ ենք եւ ուրիշ մխիթարութիւն չունինք, բացի նամակներէ։ Միշտ գրէ՛, հայկական կեանքէն ընդարձակ տեղեկութիւններ. կարօտ ենք Հայու խօսքի, Հայու շունչի եւ Հայու տեսքի։ Եթէ մեզ հարցընէին, աւելի տառապանքով օրեր անցընելը կը նախընտրէինք, քան այսպէս հայութենէ զրկուիլը։

Գործարանէն վերադարձին, կը նստինք երկար ատեն համր եւ իրարու երես կը նայինք. ձայն ձուն չկայ։ Մեր մէջ եռանդ չկայ այլեւս, գիտես թէ փճանալու դատապարտուած ենք։ Օրերը կ'անցնին, ամիսները իրարու կը յաջորդեն, բայց մեր տունը մեզմէ զատ ուրիշը չկայ։

Երկու օր առաջ, ֆրանսացիներէն իմացանք որ, մեզմէ քիչ հեռու՝ X ագարակին մէջ հայ աղջիկ մը կայ։ Գացի տեսնելու։ Աղջկան գետին ծռիլն ու հողը համբուրելը մէկ եղաւ։ Խեղճը կ'ուրախանար Հայ մը տեսնելուն համար։ Իմ ալ գոհունակութիւնս անհուն եղաւ։ Շէն ընտանիքի մը զաւակն է եղեր։

Հայ պատանիի մը հետ եւս ծանօթացանք անցեալ շաբաթ։ Մեզմէ բաւական հեռու՝ ճիշտ իտալական սահմանին քով, շատ փոքր գիւղ մը կը բնակի։ Ցղան հակառակ բազմաթիւ ֆրանսացի բարեկամներ եւ բարեկամուհիներ ունենալուն, դարձեալ Հայու կարօտը կը քաշէ. ամէն երեկոյ մեր տունը կուգայ հեծելանիւով, եւ երկար բարակ խօսակցելէ վերջ կը վերադառնայ։ Այս ալ տարբեր պատմութիւն եւ ոդիսական ունի։»

Խորհրդածութեան պէտք չկայ։

Եւ այս դեռ ամէնը չէ։

Կ. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԳՈՐԾԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Վարչութենէն ստացանք հետեւեալ նամակը.—

Փարիզի եւ Շրջանի կեդրոնական վարչութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ կը ճանչնայ միայն հետեւեալները՝ իբր ազգային կազմակերպութիւն եւ կը զգուշացնէ հայ հասարակութիւնը բոլոր անհատական քմահաճոյքներէ ծնունդ առած մարզական մարմիններէն.— 1.— Ժուանվիլ, 2.— Իթալի, 3.— Ռոնի, 4.— Քոլոնպ, 5.— Շավիլ, 6.— Փարիզ, 7.— Սարսէլ եւ 8.— Ալֆորվիլ։

Ասոնցմէ զատ, Փարիզի եւ շրջականներու մէջ ուր որ նոր մասնաճիւղ կազմուի, վարչութիւնս է միայն իրաւասուն՝ զանոնք ճանուցանելու, թերթերու միջոցաւ։ Այն միութիւնները որ իրենք իրենց Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը կուտան, կամ պէտք է դադրին այլ եւս այդ անունը գործածելէ եւ կամ Շրջանի կեդր. վարչութիւնը հետզհետէ ցոյց պիտի տայ հասարակութեան թէ անոնք ի՛նչ նպատակով կ'ուզեն շահագործել Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը։

*** Վերը յիշուած ութ մասնաճիւղերու վարչութիւնները անյապաղ պէտք է ընտրեն իրենց ֆութպոլի խմբապետները եւ անոնց անունն ու հասցէն ուղարկեն Շրջ. վարչութեան ատենադպիրին։ Այս խմբապետները պէտք է ըլլան փորձուած, պարկեշտ, աշխատող եւ ազդեցիկ՝ իրենց խումբին վրայ։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղը Յուլիս 1ին, տեղին վրայ կազմուած ֆրանսական «Թուռնուա»յին մասնակցելով, շահած է Ա. եւ Բ. խումբերով բաժակը եւ շքանշաններ։

*** Փարիզի Շրջանի կեդր. վարչութիւնը յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր անդամներուն՝ շնորհաւորական նամակ ղրկած է աւտրճանակի նշանառութեան համաշխարհային մրցումներուն մէջ աշխարհի ախոյեան Պ. Գրիգոր Աղաթոնի։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի ցանծնախումբի նախագահ ընտրուած է Պ. Արծիւեան։ Սկաուտականներու պետ կարգուած է Պ. Արտաշէս Պէրպէրեան։

*** Գիւպ Աթլեթիք Մօնռուժի մէջ (փօրթ տ'Օրլէան) ամէն կիրակի ժամը 8էն 12, հայ մարզիկները կը շարունակեն յաճախել, պատրաստուելու համար փարիզահայ Ողիմպիականին։

*** Շրջանի կեդր. վարչութիւնը վերջին անգամ կը յայտարարէ թէ ամէն անոնք որ որ եւ է վիճելի խնդիր ունին Հ. Մ. Ը. Մ.ի որ եւ է վարչութեան կամ անդամի հետ, մինչեւ 15 Յուլիս պարտին գրաւոր դիմում կատարել վարչութեան քարտուղար Պ. Հանչէրի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԵՆԴԻ ԿԱՏԱԿ.— Մոնթէկիւի եկեղեցիին մէջ, պսակի արարողութեան աւարտումէն յետոյ, հարսանեկան թափօր մը ուրախ զուարթ կ'ուղղուէր դէպի տուն, երբ ցանկապատի մը ետեւէն հրազէնի հարուածներ պայթեցան։ Հարսնեւորներէն երկու հոգի վիրաւորուեցան.փոխադրուեցան հիւանդանոց։ Ոճրին հեղինակը անմիջապէս ձերբակալուեցաւ։ Պակասամիտ մըն է որ խնդալով յայտարարեց թէ ուզեր էր կատակի համար վախցնել հարսն ու փեսան։

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ.— Պրէսթի մէջ, կաստոն անունով 10 տարու աղեկ մը իր տունը կը դառնար, երբ հրապարակի մը վրայ յարձակում կրեց իր երեք տարեկից ընկերներուն կողմէ։ Մէկը անոր բերանը գոցեց, միւսը անոր ձեռքերը բռնեց, իսկ երրորդը անոր գրպանը պարպեց չորս ֆրանքի ծանրութենէ մը։ Ստահակները առանց մեծ փորձառութիւն ունենալու, աշխատանքի լաւ բաժանում մը ըրեր էին մէջերնին։ Բայց այն միջոցին որ գողօնը բաժնելու կռուին նստեր էին, ոստիկան մը ձերբակալեց զանոնք եւ անոնց դէմ՝ յարձակումով գողութեան տեղեկագիր մը պատրաստեց։

ՓՈԽԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ.— Պրազիլիացի կին մը որ քանի մը օրուան համար Փարիզ եկած էր, ծանօթացաւ երիտասարդի մը հետ։ Առաջին իրիկունն իսկ, անոր յայտնեց թէ՝ 20,000նոց չէք մը ունէր. բայց գանձումի ձեւակերպութիւնները չգիտնալով, շփոթեր էին։ Սիրահար բարեկամը անմիջապէս փութաց իր ծառայութիւնը մատուցանել տիկնոջ, որ չէքը յանձնեց անոր։ Երիտասարդը խոստացաւ յաջորդ իրիկունն իսկ գանձուած դրամը բերել ու յանձնել տիկինին. բայց կ'երեւի, անոր բնակած պանդոկին հասցէն մոռցեր էր, որ անգամ մըն ալ երեւան չելաւ։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ խաբեբայ սիրահարը որ իր միամիտ սիրուհիին տուեր էր կեղծ անուն անգոյ հասցէ մը։

ՆՈՐ ԴԱՏ ՄԸ ԵՒՍ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայի գերագոյն ատեանը սկսած է հարցաքննել Օկլցին, Օրլոֆ եւ Մաթէեւ անուն երեք Ռուսեր՝ շուէտական տուներու ներկայացուցիչներ, եւ խորհրդային երկրագործական ուժ պաշտօնեաներ, որոնք ամբաստանուած են թէ առեւտրական գաղտնիքներ հաղորդած են յիշեալ տուներուն։ Ամբաստանեալներուն մէջ է նաեւ Պարշ անուն գերման մը։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Փարիզէն Պ. Նուպար Ֆընտըգեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Երուսաղէմի Ուքերու Ընդհ. Միութեան։

«ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԲԱՆԵՐ» ???

ՀԱՅ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Մը տալ Թրոքատէրոյի թանգարանը (Musée du Trocadéro, Salle d'Ethnographie, Seciton Arménienne), ուր մասնաւոր ապակեդարանի մը մէջ, անհատական նուէրներով գետեղուած է «Հայ կին»ը, ինչպէս նաեւ հայ ձեռարուեստի քանի մը նմոյշներ, որոնց ամբողջութիւնը, ամենահամեստ ձեւովն իսկ, հեռու է քրիստափարական կամ բօշայական պատուորութիւն թողելէ։ Թո՛ղ որ թանգարանի վարչութիւնը երախտապարտ մնացած է, տեսնելով բարմանումը անորակելի մոռացումին, որով ամենահին ազգի մը՝ Հայուն յիշատակութիւնն անգամ չկար ցեղաբանական թանգարանին մէջ։ Ուստի հայ նկարիչն ալ թող ջանայ անեղծ պահել, իր վրձինին տակ, Բարձր Հայքի բարձրաճաշակ Հայուհիին տարազը, քանի որ եւրոպական նորոյթը արդէն անցեալի յուշատետրին յանձնած է մեր ազգային տարազը։

ՀԱՅԿ-ԱՐԱՄ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Առանց այս պատերազմին, ամէն բան իր բնական ճամբէն պիտի քալէր։ Սօթիրիս պիտի պրէր գեռ, պզտիկ կոստին հոն պիտի ըլլար. Էմմանուէլը որ աշակ մը ծախուած էր, պիտի սրունակէր հանդարտ կեանք մը այլեւս Թուրքերուն քով։ Որովհետեւ, կը հարցնէր, մարդ լաւ ապրի՞ր Թուրքերուն քով. իսկ խենդ Յոյները ի՞նչ պէտք ունէին այս պատերազմին մէջ մտնելու։

Սթավրոս իր սիրտը կը թեթեւցնէր, Յոյներուն հայհոյելով։ Ինք իրօք, կը կարծէր թէ աւելի կը գործէր։

Ա՛հ, ան հիմա կը յիշէր բոլոր դրացիները։ Սէլիմ փաշա այն ատեն Թեսալիայի.կառավարիչն էր։ Նահանգին Յունաստանի կցուելէն երկու տարի առաջ էր։ Մուրտուրիս անոր հետ շատ շահաւէտ յարաբերութիւններ կը մշակէր։ Փաշան յաճախ՝ զայն կը պարանքը կը կանչէր։ Կը խօսէին։ Մուրտուրիս անոր վը հաղորդէր իր մտերմական տեղեկագիրները։ Ի՛նչ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր եւ ի՛նչ պատուական մարդ էր։ Իր բարի դէմքով եւ ճերմկոտած մօրուքով, կը բաւէր անգամ մը անոր նայիլ, վստահութիւն ունենալու համար։ Անոր հետ եղողը, ընտանիքի մէջ կը կարծէր ինքզինքը։ Առանց արարողութեան գործդ կը կարգադրէր։ Եւ քիչով ալ կը գոհանար։ Իսկ սակարկութեան համար, այնքան պահանջկոտ չէր։ Թէեւ դրամ կը հաւաքէր, բայց հաւաքածն ալ անմիջապէս պատուհանէն դուրս չէր նետեր։ Եւ երբեմն ալ, այլանդակ բաներ կ'ըսէր, քաղցրօրէն գլուխը երերցնելով.

— Լաւ գիտեմ որ երկար ատեն չպիտի մնանք Եւրոպայի հողին վրայ։ Մենք Թուրքերս վրանի մարդեր ենք։ Շատ չանցած պէտք պիտի ըլլայ որ չունենք ասկից։ Թող Ալլահին կամքն ըլլայ։ Արդար է որ մենէ յետոյ, դուք Յոյներդ տիրանաք երկրին ուր մենք կը տիրենք, քանի որ ատենօք ձեզի կը պատկանէր։ Սպասելով մեկտեղ ելքին, իրարու արիւն չմտնենք։

Այն օրերուն որ Սէլիմ այսպէս կը խօսէր, Թուրքիա լայն օրեր չէր ապրեր, եւ փաշան կը համակերպէր շնորհիւ իր ճակատագրապաշտփիլիսոփայութեան, իբր արդարարատ մարդ, համբաւ շինած էր, եւ իր վարչական գործերը իր համբաւին արժանի կերպով վարելու կ'աշխատէր։

Ուզողը դիւրութեամբ կրնար անոր քովն երթալ։ Ան յաճախ, ձօրիով գիւղէ գիւղ երթալու համար, լեռները կը պտտէր. չէր սիրեր ձեռքերը կապած նստիլ իր քաղքին՝ Վոլոյի թրքական թաղին մէջ, որուն աղտոտ շուկան, քարոտ փողոցները մեզ չպիտի զարմացնէին, ինչպէս Սօթիրիսը, հիմա որ գիտենք մեր փաշային անփութութիւնը։ Ան նաեւ, փելիոնի մէջ ալ կը ճամբորդէր, առանց հետեւորդներու, կանգ կ'առնէր աղքատ ընտանիքներու տան առջեւ, կը հարցաքննէր գիւղացիները։ Կ'երեւի, հաճոյք կը զգար խօսելով։ Բայց, իրականութիւնը այն է, որ սարսափելի կերպով կը ձանձրանար, Վոլոյի մէջ, իր գերիներուն եւ հարէմին քով։ Կը փնտռէր մէկը որ զինքը զուարճացնէր ծիծաղելի բառով մը կամ այլանդակ ձեւերով։ Եւ ամբողջ երկիրը կը հիանար անոր վրայ, այս պատուական մարդուն վրայ որ ուրիշ պոչաւոր փաշաներու հպարտութիւնը չունէր, եւ որ իր ջորիին վրայէն, նշան կ'ընէր ծառայի մը որ անուշ ուտելիք մը հանէ իր պայուսակէն, շաքար կամ լոքում, ճամբան հանդիպած տղոց բաշխելու համար։ Անոնց որկրամոլութիւնը կը զուարճացնէր զինքը։

Անշուշտ, մեծ դժբախտութիւն մըն էր որ ան, միշտ Թեսալիոյ կուսակալ չէր մնացած։ Աստուած գիտէ թէ ի՞նչ անցեր էր։ Անշուշտ, աղտոտ խաղ մը անոր պէմ։ Տեղափոխած էին այս պատուական Սէլիմը։ Մէկ օրէն միւսը, յանկարծ ան մեկնեցաւ առանց պատճառի, ի՛նչ աղէտ։ Անոր յաջորդը՝ իսկապէս գիշակեր թռչուն մըն էր։ Սթավրոս Մուրտուրիս շատ լաւ կը յիշէր զայն, Իզզէթ փաշան։ Ագահ, վայրագ եւ նենգամիտ մարդ մը։ Սթավրոս զայն յիշելով միայն կը սարսափ աւազին վրայ նետուած ձուկի պէս։ Միշտ ալ գիւղին եղած էր Սէլիմի հետ որեւէ գործ կարգադրել. իսկ այս Իզզէթը։ Միշտ քսակը պարպելու էր անոր ձեռքը, ամէն ինչ տալ, բոլոր սովորութիւնները փոխել վերջապէս։ Սթավրոս Մուրտուրիս, այլեւս անցեալի իր փոքրիկ մենաշնորհները չունէր։

Անելիօ գիւղն ալ նոյն վիճակին ենթարկուած էր։ Ի՞նչ ընել ուրեմն։ Ատեն ատեն անո՛ր կրել հաւ, անասուն, ձիթապտուղ ու դրամ։ Հրէշը կշտանալ չէր գիտեր։

Աւելի լաւ էր ուրեմն խաբել։ Եւ Սթարոս Մուրտուրիս խաբեց, խաբեց որքան որ կրցաւ, այնքան որքան որ միւսը կը գողնար։ Կը խաբէր կառավարիչը, կը խաբէր նաեւ հարկահաւաքը։

Ո՛հ, Իզզէթ որքա՛ն բարկացաւ երբ իմացաւ։ Ան շատ խիստ օրինակ կուտար երբ պատժելու ըլլէր։ Մուրտուրիսի կեանքը վտանգի մէջ էր ուրեմն։ Կասկած չկար։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

յայտարարեց որ եթէ արքայականները յաղթեն ընտրութեանց մէջ, իշխանութիւնը պիտի յանձնէ անոնց, քանի որ ճշմարիտ հանրապետական մը չպիտի ըլլար, եթէ ուրիշ կերպ շարժէր:

Վէնիզէլոս, որ սրտի հիւանդութենէ կը տառապի, կրկին Աթէնք հրաւիրեց փրոֆէսէօր Վաքէզը:

Պալքանեան դաշնակցութիւն

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Սեպտեմբերի նստաշրջանէն յետոյ Վէնիզէլոս խորհրդաժողովի պիտի հրաւիրէ պալքանեան պետութիւնները՝ Յունաստան, Պուլկարիա, Սերպիա, Ռումանիա: Նպատակն է ոչ-յարձակողական եւ բարեկամական դաշնագիր մը կնքել բոլոր այս ազգերուն միջեւ: Արտաքին Նախարար Քարափանոսի պաշտօն տրուած է պատրաստել այս խորհրդաժողովը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին առեն:

Մուսոլինիի յայտարարութիւնները

«Լոքալ Անցայկըր»ի աշխատակից Ռոլֆ Պրանտ, որ օդանաւով կը պտտի մեծ մայրաքաղաքները, Հռոմի մէջ ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ, որ նախ կարգ մը տեղեկութիւններ հարցուց անոր՝ Լոնտոն, Փարիզ եւ Մատրիտ կատարած այցելութեանց մասին:

Պոլտուին Թղթակցին խօսած է Արեւելքէն գալիք վտանգի մասին:

— Այս ըսած ատենը, պալքաններու ն ակնարկեց, հարցուց Մուսոլինի: Պրիան խօսեցա՞ւ Լոքառնոյի եւ Հռենոսի գրաւման մասին:

Յետոյ շարունակելով խօսիլ, Իտալիոյ դիկտատորը յայտնեց թէ ինք արդէն որոշ կարծիք ունի Եւրոպայի արտաքին քաղաքականութեան մասին: Վերջերս Ծերակոյտին մէջ արտասանած իր ճառը ժամանակի մը համար կոչուած է իր երկրին արտաքին քաղաքականութեան ծրագիրն ըլլալ:

Մուսոլինի յետոյ խօսեցաւ իտալական երիտասարդութեան մասին, որ օր մը իր ձեռքը պիտի ունենայ Եւրոպայի ճակատագիրը:

⁂ Հռոմէն կը հեռագրեն.— Վարչապետ Մուսոլինի ճառ մը խօսեցաւ Ֆաշիստ Ճարտարարուեստի Ազգային Համադաշնակցութեան առաջին խորհրդաժողովին առջեւ եւ յայտարարեց թէ «Արեւմտեան մեծ պետութիւնները որոնք աշխարհի քաղաքականութիւնը կը վարեն, թոյլ չպիտի տան որ իրենց պատճառով խաղաղութիւնը խանգարուի»: Տուչէն կ'ակնարկէր Պալքաննեանպետութեանց: Ըսաւ թէ պատերազմէն իվեր Ռուսերն ու Լեհերը, Յոյներն ու Թուրքերը խանգարեցին Եւրոպայի խաղաղութիւնը:

Եւրոպայի քաղաքական եւ ընկերային խաղաղութեան մասին իր տեսութիւնները պարզելէ յետոյ, Մուսոլինի ուշադրաւ պատկերը տուաւ ֆաշիսմի ընկերային բարենորոգումներուն, որոնց շնորհիւ աշխատաւորներն ու գործատէրերը այժմ կը գործակցին համերաշխութեամբ, մինչ ընկերվարութիւնն ու նախապատերազմեան տեսութիւնները ամբողջութեամբ սնանկացած են թէ՛ իբրեւ վարդապետութիւն եւ թէ գործօն կեանքի մէջ:

Մուսոլինի յոյս յայտնեց թէ ֆաշիստ ճարտարարուեստը մեծ շուկաներ պիտի գտնէ Հնդկաստանի, Չինաստանի եւ Ռուսիոյ մէջ: Պարզեց երկրագործութեան մարզին մէջ ձեռք բերուած յաջողութիւնները: Միայն թէ, աւելցուց, տնտեսական տագնապին դիմադրելու համար անհրաժեշտ է զեղչել օրավարձերը, ու երբ տագնապը անցնի՝ բանւորները պիտի վարձատրուին աւելիով: Քննադատեց բոլշեւիսմը, որ սնանկացած է, ու ճառը փակեց՝ յայտարարելով թէ Իտալիա 42 միլիոննոց ազգային մեծ ընկերութիւն մըն է եւ կը ներկայացնէ ժողովուրդ մը՝ կազմակերպուած պետութեան մէջ՝ պետութեան համար:

Սերպիոյ նոր դահլիճը

Երկար փորձերէ ու բանակցութիւններէ վերջ, Ալեքսանդր Թագաւոր նոր Նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը յանձնեց հրաժարեալ դահլիճին մէջ պատերազմական Նախարար զօրավար Հաճիչի: Նախարարութիւնը պիտի կազմուի Եուկոսլաւիոյ այն ամէնէն յարգելի անձնաւորութիւններէն, որոնք լաւագոյնս պիտի կրնան ներկայացնել ազգը: Այսպիսի դահլիճի մը գաղափարը յղացողն էր Խրուած կուսակցութիւնը. արմատականներն ալ հաւանեցան այս կարգադրութեան: Միայն արմատականները վերապահ ընթացք կը բռնեն:

Զօրավար Հաճիչ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ ամբողջ երկրին մէջ: Երկար տարիներ եւ անընդհատ պատերազմական Նախարար եղած է: Նախապէս Թագաւորին աւագ թիկնապահն էր, պատերազմէն վերջ նշանակուեցաւ բանակի հրամանատար՝ երկրին մատուցած իր ծառայութեանց համար թէ՛ իբրեւ Տոպրուճայի եուկոսլաւ կամաւորներու եւ թէ՛ Սելանիկի ճակատին հրամանատար: Այս ընտրութիւնը համակրանքով կ'ողջունուի հանրային կարծիքին կողմէ:

Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր մահուան շուրջ

Անգլիոյ օդային Նախարարութեան հրամանով եւ հազարապետ Քուփըրի ղեկավարութեան տակ առջի օր փորձ մը կատարուեցաւ Լէօվէնշթայնի օդանաւին մէջ, ստուգելու համար թէ կարելի՞ է բանալ օդանաւին արտաքին դուռը, երբ անիկա արագօրէն կը թռի օդին մէջ: Օդանաւը 300 մեդր բարձրութեամբ կը թռէր, երբ փորձին մասնակցողներէն մէկը աշխատեցաւ բանալ դուռը: Երկար աշխատանքներէ վերջ հազիւ յաջողած էր 15 սանդիմեդրի չափ բանալ դուռը, երբ օդի ճնշումին տակ դուռը գոցուեցաւ եւ մարդը ներքին խուցին մէջ նետուեցաւ:

Յետոյ հազարապետ Քուփըր ինք անձամբ կատարեց փորձը, նախապէս մէջքէն չուան մը կապելէ վերջ: Երկարատեւ ճիգերէ յետոյ կրցաւ կիսովին բանալ զայն եւ արտաքին սանդուխներուն վրայ իջնել: Սակայն այս արդիւնքը այնքան դժուար ձեռք բերուեցաւ, որ պաշտօնական այս մասնագէտներուն միաձայն կարծիքով անկարելի կը նկատուի որ Լէօվէնշթայն արկածով ինկած ըլլայ օդանաւէն:

Ֆրանսացի օդանաւորդուհի մը աշխատը

Ֆրանսացի օդանաւորդուհի Մարիզ Պասթիէ երկթեւանի պզտիկ օդանաւով մը երէկ առաւօտ Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի արեւելք՝ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 333 Avenue Prado, կարտըն փաւքի ամառնային թատերավայրին մէջ:

Արտասանութիւն, երգ, հայկական պար, Սկաուտական երգումի արարողութիւն, մարզանք, եւ շրջանաւարտ աշակերտներու վկայականներու բաշխում:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գուրգէն Տէր Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Վարդանուշ Քաշըքճեան, Տիկին Վարդիթեր, Այրի Տիկին Վերոն Տէր Ղուկասեան, Պ. Գեղամ Տէր Ղուկասեան, այրի Տիկին Շուշանիկ Արծրունեան եւ բոլոր պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, —մասնաւորաբար Քամպուքճեան տան—, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ եւ հարսին ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՏԷՐ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 11 Յուլիս, Չորեքշաբթի օր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Յակոբ Հիսաեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց սիրելի աղջկան՝ փոքրիկն ԳՈՀԱՐիկի տխուր մահուան առթիւ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի աթլէթիքի փորձերը սկսած են տեղի ունենալիք ողիմպիականին համար: Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները ներկայ գտնուիլ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 7ին Մօնֆիթօնի դաշտը: Ներկայ պիտի ըլլայ մարզիչ Խտիկեան:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Բարձր Հայքի Երիտասարդաց Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ այսօր Շբ. ժամը 2ին, 50 Պուլվար Տիւկօմիէ, Մօնիւմանթալ Պառիսրահին մէջ:

«ՏՈՐՔ»Ի ՄՐՑՈՒՄԸ

Այսօրուան Շուազի լը Րուաի «բաժակ»ի մրցումներուն մասնակցելու հրաւիրուած են նաեւ «Տորք»ի երեք խումբերը:

«Տորք»ը միայն իր անձնական «լիսանսիէ» ուժերով դաշտ պիտի գայ: Իր խումբերը պիտի կազմեն հետեւեալ խաղացողները.— Բերդապահներ Տէվէճեան, Հէքիմեան, յետսապահներ՝ Մկրտիչեան, Գանթարճեան, Զարիֆեան, միջնապահներ՝ Գաժէր, Շահէն, Աշոտ, յառաջապահներ՝ Կ. Կարապետեան, Գրիգորեան, Զարդարեան, Զալըքեան, Գալֆաեան, Տէրտէրեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մարկոս Նաթանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց վաղամեռիկ որդւոյն ԱՆՈՒՇԱՒԱՆի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, վաղը Կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու համակիրները ներկայ գտնուիլ յարգելու համար հանգուցեալին յիշատակը:

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆԷ կը խնդրուի հանդիպիլ Շ. կ.ի քարտուղարին:

Հայ գործաւորներու

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ շինութեանց գործաւորներ՝ ներկարար, պատ ծեփող եւ մանէօվըր: Աշխատավարձք՝ ֆրանսական սէնտիքայի սակով: Դիմել՝ Դանիէլեան եղբայրներու, 31 Rue Voltaire, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ 1928 — 17 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 700 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԽԱՂԸ

Հակառակ տիրող տաքին, դիւանագէտները կը շարունակեն ...ագիրներ եւ ծանուցագիրներ փոխանակել, «յաւիտենական ...ղաղութիւն» հաստատելու համար:

Անցեալ տարի Յունիսին, Պ. Պրիանի կողմէ առաջարկուած ...նաձեւը դիւանատունէ դիւանատուն փոխադրուելէ յետոյ, ...նգեցաւ որոշ կէտի մը: Նախապէս Ամերիկան ու Ֆրանսան ...էն որ կը բանակցէին: Այժմ արդէն միջազգային հանգամանք ...ած է խնդիրը, եւ բոլոր մեծ պետութիւնները հրաւէր ստա...ծ են իրենց կարծիքը յայտնելու:

Ֆրանսա, որ սկիզբէն ի վեր վերապահութիւն կը ցուցնէր, ...խնալով նոր կաշկանդումներէ, այժմ տրամադիր է ստո...գրելու նոր դաշինքը: Գերմանիան արդէն կորսնցնելիք ...ն մը չունի, եւ առաջին օրէն համաձայն է ամերիկեան ...ագրին — պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակել: Մեծն Բրի...նիա, որուն միջամտութիւնը օգնեց ֆրանքօ-ամերիկեան ...նակցութեանց խզումը կանխելու, համաձայն է դաշնագիրը ...որագրելու, իր գործելու ազատութիւնը պահելու պայմանով:

Այստեղ է որ, առաջադրուած դաշնագիրը կը կորսնցնէ իր ...ութիւնը, եւ կը դառնայ նոր թուղթի կտոր մը:

Սկզբնական ծրագրով, պետութիւնները ոչ մէկ պարագայի ...ջ պատերազմի պիտի դիմէին, միջազգային վէճեր լուծելու ...մար: Պատերազմը իսկապէս պիտի համարուէր օրէնքէ դուրս:

Այս տեսակէտին դէմ բողոքեց Ֆրանսա, զանազանելով ...րձակողական եւ ինքնապաշտպանութեան պատերազմները: ...թուի թէ համաձայնութիւնն ալ պիտի կայանայ այդ գետ...ն վրայ: Չէ՞ որ Անգլիան ալ կը պահանջէ անխախտ պահել ...քնապաշտպանութեան պատերազմի իրաւունքը: Յետոյ, եթէ ...որագրողներէն մէկն ու մէկը թերանայ, միւս ազգերը իրենք ...ենք ազատ պիտի զգան զանցառուին հանդէպ:

Այս բաց դուռները ունենալէ յետոյ, աշխարհի ամէնէն ...խարհակալ պետութիւնն ալ հաճութեամբ իր ստորագրու...ւնը կը դնէ նոր մագաղաթին տակ, որպէսզի մարդիկ հաւա...ն թէ խաղաղութիւնը ապահովուած է:

Իրականին մէջ, կը բաւէ որ վէճ մը ծագի եւ ոժգոհ պե...ւթիւնը ապացուցանէ թէ իր երկիրը վտանգի տակ է, որ...սզի ազատ ո՛ր եւ է յանձնառութենէ եւ շարժի ուզածին ...ս: Մանաւանդ եթէ երկրորդական ուժ մըն է դիմացինը:

Այդպէս չըրա՞ւ Իտալիան՝ Յունաստանի հանդէպ, աւազա...յին յարձակման մը առթիւ: Այդպէս չի՞ գործեր քրիստոնէա...ւնչ Ամերիկան, փոքրիկ Նիքարակուայի և Մեքսիկայի հան...պ: Եւ դեռ ինչքա՜ն այսպիսի օրինակներ:

Մ. Նահանգներու վարիչներուն երկերեսութեան գլխաւոր ...ացոյցը այն է որ, մինչեւ այսօր ալ կը խուսափին Ազգերու ...շնակցութենէն, մինչդեռ եթէ միանան եւ անկեղծօրէն գոր...ցին, վերահաստատելով հռչակաւոր Ուիլսոնի հարազատու...ւնը, մեծապէս կ՚ամրապնդուի աշխարհի խաղաղութիւնը և ...դարմանուին շատ մը անիրաւութիւններ:

Տարբեր տեսակէտով մը, նոյն խարդախ գետնին վրայ կը ...նուի խորհրդային իշխանութիւնը, որ չի հաւատար Ազգերու ...շնակցութեան, կը ճգնի խորտակել զայն, եւ միւս կողմէ, ...ղաղութիւնը ապահովելու համար, կ՚առաջարկէ ցնորական ...գիր մը, — ջնջել բոլոր բանակները եւ զինուորական կազ...կերպութիւնները, զինարաններն ու մթերանոցները, նաւային ...օդային տորմիղները եւլն.:

Հրաշալի հէքեաթ մը, որու նմանը չհամարձակեցաւ հրա...րակ դնել նոյն իսկ աշխարհի ամէնէն հեզ կրօնը, Քրիստո...ութիւնը, թէեւ կը քարոզէր չդիմադրել չարին եւ աջ երեսը ...պտակողին տրամադրել նաեւ ձախը...

Այո՛, յաւիտենական խաղն է որ կը շարունակուի, նոր ա...ններով եւ նոր բառերով: Հզօրներու դիւային խաղը՝ տկար...ու գլխուն, անոնց ողնայարին վրայ:

Եւ այս՝ ճիշտ այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհը վերա...ծր է վառօդի մթերանոցի մը, երբ ժողովուրդ ժողովուրդի ...ակռայ կը կճրտէ, եւ ատոր համար ալ դանակներ կը սրէ, ...ջին առթիւ հարեւանին կոկորդը մխելու համար:

Իսկ որո՞ւ դէմ կ՚ապահովեն պատերազմի վտանգը:

Մեծերը իրենց աւարը լիուլի ապահոված եւ զայն մարսե...գրաղած են: Ամերիկան Ֆրանսայի վրայ չէ որ պիտի յար...կի, ոչ ալ Անգլիան Ամերիկայի վրայ: Գերմանիան, պար...ւած եւ պատժուած, երկար ատեն չի կրնար գլուխ վերցնել, ...էսզի պատերազմի պատճառ դառնայ: Իտալիան մտքէ չան...եր պատերազմ հռչակել Անգլիոյ դէմ, եւլն.:

Բայց, պատերազմելու պատճառներ շա՜տ կան դժգոհ եւ ...հանրապէս տկար ժողովուրդներու մէջ: Արեան մէջ խեղդուած ...րեր կան որ լուծում կը պահանջեն: Կա՛ն յեղափոխական ...արաններ: Փոթորիկը կանխելու համար, ահա՛ նոր տաս...անեայ մը, — «Պատերազմը օրէնքէ դուրս»:

Օրուան դիւանագէտները յաճախ քար կը հանեն ամէնէն ...անդաւոր դերասաններուն:

Լեռնակուտակ մագաղաթներ կը դիզուին 1919էն ի վեր, ...ամէնէն վտանգաւոր հարցերը կը մնան միշտ անլոյծ կամ ...ախ եւ ժողովուրդները կը տքան նոյն ահաւոր մղձաւանջին ...:

Շ.

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ՎԷՃԵՐԸ

ՓՐՈԹՈԿԷՐՈՖ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ Է ԻՐ ԸՆԿԵՐ ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՎԻ ՀՐԱՄԱՆՈՎ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՍՕՖԻԱ, 10 Յուլիս

Յուլիս 7ին, շաբաթ գիշեր ժամը 11.30ին Էքզարխ Եօսիֆ եւ Ցար Սամուէլ փողոցներու անկիւնը («Յառաջ» միութեան նախկին հաւաքատեղին) երեք դաւադիրներու կողմէ սպաննուեցան Մակ. ներքին կազմակերպութեան կեդր. կոմիտէի երեք անդամներէն Զօր. Ալեքսանդր Փրոթոկէրոֆ եւ իր թիկնապահը, Գոցէվ:

Փրոթոկէրոֆի սպանութեան լուրը յաջորդ օր մեծ արագութեամբ տարածուեցաւ եւ յուզում յառաջ բերաւ մայրաքաղաքին մէջ: Ամէն մարդ կ՚աշխատէր խորհրդաւորութիւն տալ ոճիրին եւ թափանցել անոր ներքին ծալքերուն: Սպանութեան ձեւը ցոյց կուտար թէ՛ օտար սերպական մատ չկար գործին մէջ եւ անպատճառ ներքին ձեռնարկ մըն էր: Մակեդոնական գաղթ. օրգան «Մակեդոնիա» օրաթերթը 9 Յուլիս թիւի մէջ արդէն պարզ կը ցուցնէր որ եղածը եղբայրասպանութիւն է: Թերթը գլխաւորապէս կը ծանրանար եղբայրասպանութեան վերջ տալու անհրաժեշտութեան վրայ, առանց բացէն ըսելու որ Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը անոր արդիւնքն է:

Յուլիս 9ին գիշերը, Սօֆիայի տուները եւ գործատեղիները ծգուեցան քարտեր, որոնց մէջ նկարուած էին Ալէքօ Վ.ասիլէվ, Գէորգի Աթանասօֆ եւ Ալեքսանդր Փրոթոկէրոֆ: Քարտերուն վրան հետեւեալը գրուած էր. *«Նկարուած են Թօտոր Ալէքսանդրովի սպանութենէն անմիջապէս առաջ. առաջին երկուքը իր ժամանակին ստացան իրենց պատիժը»:*

Այս քարտերը այլեւս կասկած չեն ձգեր որ Զօր. Փրոթոկէրոֆ կը մեղադրուէր իբրեւ ներքին դաւաճան:

Այսօր, յուղարկաւորութենէն ժամ մը առաջ, քանի մը փողոցներու մէջ ցրուեցաւ տպօրինա՛լ թռուցիկ մը, մօտաւորապէս հետեւեալ պարունակութեամբ.—

«Մակեդոնական ներքին կազմակերպութեան արտասահմանեան ներկայացուցչութիւնը կը յայտնէ որ զօր. Ա. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը կատարուած է կեդր. կէմիտէի իր ընկեր Իվան Միխայլովի հրամանով, առանց երրորդ անդամ Գէորգի Պօպ Խրիստովի համաձայնութեան եւ առանց արտասահմանեան ներկայացուցչութեան գիտութեան:

«Իվան Միխայլով իր այս արարքին համար պատասխանատու է միայն կազմակերպական գոնկրէին եւ ըստ օրինի, պակսող անդամ Ալեքսանդր Փրոթոկէրոֆի կը յաջորդէ Պեօտր Շանդանով:»

Թէեւ այս թռուցիկը թուահամար եւ կնիք չունէր, բայց երեկոյեան օրաթերթ «Միր»ի մէջ տպուած էր նոյնութեամբ եւ թուահամարով (թիւ 365) եւ կնիքով, որով կասկած չէր մնար իր իսկութեան մասին: «Միր»ի այդ թիւը անմիջապէս գրաւուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ:

«Զնէմնիկ» թերթը կը յայտնէ որ բոլոր բացակայ նախարարները ստիպողաբար կանչուած են մայրաքաղաք, նախարարական խորհուրդի, Փրոթոկէրոֆի սպանութեան առթիւ:

Այսօր թաղման հանդէսը կատարուեցաւ զինուորական մեծ պատիւներով, իբրեւ պուլկարական զօրավարի, բայց մակեդոնական կազմակերպութիւնները չէին մասնակցեր: Օխրիտի հայրենակցական միութիւնը կոչ մը հրատարակած էր (հանգուցեալը Օխրիտցի էր), իսկ ազգային կոմիտէն պարզ մահազդ մը միայն:

Այս պայմաններուն մէջ, զօր. Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը կը դառնայ աւելի քան խորհրդաւոր եւ պուլկար ներքին կեանքը յղի է անակնկալներով:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՆՈՐ. ՏԱԳՆԱՊՆԵՐԸ

Պոլսոյ երեսփոխան Ֆալիհ Ըըֆքը պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ (9 Յուլիս).

—Էնկիւրիի մէջ աչքի կը զարնեն հետեւեալ տագնապները.— շէնքի, շուկայի եւ հանրային վայրերու տագնապ:

Շէնք շինել տուողները շուարած մնացած են, որովհետեւ կը կարծեն թէ Էնկիւրի քաղաք սըն է որ վեց ամիս պարապ կը մնայ: Եւ եթէ 3—4 ափարթըմանները անհաշիւ վարձքով վարձուած չըլլային պետութեան կողմէ, անոնց տէրերը ձեռքը ծոց պիտի մնային: Մինչդեռ, նոյն իսկ այս տաքին բնակողներուն թիւը նկատի առնելով, առնուազն 2000 տունի պէտք կայ:

Անցեալ տարի, Էնկիւրիի խանութներու վարձքը աւելի սուղ էր Բերայի մեծ պողոտայի վարձքերէն: Հակառակ ասոր, դժուար էր պարապ խանութ գտնել: Այս տարի, «վարձու» վերտառութիւնը կայ բազմաթիւ խանութներու վրայ: Շատեր կարգով կը սնանկանան եւ կը գոցեն իրենց դուռները:

Էնկիւրիի շուկան միայն պաշտօնեայ միջակ դասակարգը կը գոհացնէ: Բարձր դասը նորէն շարունակեց Պոլսէն ընել իր գնումները: Արդէն, այս շուկան քիչ մը նախնական էր, եւ Մէրճանի կամ Շահզատէ Պաշըի շուկաներուն նման բան մը: Գալով բնիկներուն, դժբախտաբար անոնք դեռ չեն սկսած զգալ նոր կեանքին պահանջները: Կը մնան պաշտօնեաները, իբրեւ յաճախորդ: Ասոնց ալ առած դրամը այնքան մեծ չէ, որ շուկան գոհացնէ: Յետոյ, մէկ մասը ուրիշ տեղ ընտանիք ունի, եւ անոր դրամ կը ղրկէ: Թօշակին մէկ կարեւոր մասն ալ վարձքի կը յատկացնէ, իսկ աւելցածը ճաշարանի կուտայ:

Պանդոկի, ճաշարանի եւ քազինոյի նման հանրային վայրերու տագնապն ալ նոյն պատճառներուն արդիւնքն է:

ԵՐԿՈՒ ԳՆԴԱՊԵՏՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Յուլիս 14ին, գիշեր ատեն, գնդապետներ Նիհատ եւ Զէքի, որոնք պաշտօն ունէին միջնաբերդին մէջ, մտիկ ըրած չըլլալով պահակին ազդարարութիւնը, չկեցուցին իրենց ինքնաշարժը եւ տեղն ու տեղը սպաննուեցան պահակին արձակած գնդակներէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ահռելի երկրաշարժ Իզմիրի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Յուլիս 15 թուականով.— *Այս առտու ժամը 11.35ին ծայր աստիճան բուռն երկրաշարժ մը պատահեցաւ Իզմիրի մէջ: Ուժգին ցնցումներ կը շարունակուին ընդհատ-ընդհատ: Տակաւին կարելի չէ հաշուել զոհերուն թիւը եւ նիւթական վնասները:*

.˙. Ուրիշ լուրի մը համաձայն, շարժը տեւած է քսան երկվայրկեան, աւերելով բազմաթիւ շէնքեր. չորս հոգի վիրաւորուած են: Դատական պաշտօնատունը փլչելու վտանգ կը սպառնայ: Գրասենեակները փակուած են, ինչպէս եւ ծխախոտի մթերանոցները: Թորպալըի մէջ ամէն ինչ քանդուեցաւ. ոչ մէկ շէնք կանգուն կը մնայ: Վեց հոգի վիրաւորուեցան:

ՊՈԼՍՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻՆ, ԲԱՅՑ ՉԵՆ ԵՐԹԱՐ...

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Վերջերս ուշագրաւ դէպք մը տեղի ունեցած է Պոլսոյ խորհրդային դեսպանատան մէջ: Մոսկուայէն կը հրամայուի կարգ մը պաշտօնեաներու Ռուսիա երթալ, և հոն գործել, սակայն բոլորն ալ կը մերժեն, ու զանազան վայրեր կը մեկնին: Մերժողներուն մէջն է նաև դեսպանատան առեւտրական կցորդ Պ. Պէնէնսօն, որ փոխանակ Մոսկուա երթալու, ինչպէս հրահանգուած էր, շիտակ Պերլին կը մեկնի: Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցչութեան ծովային ճիւղի փոխ տնօրէն Ֆըրայտէնպէրկ ալ չէ պատասխանած հրաւէրին, և Պոլիս մնացած է:

Համայնավար կուսակցութեան անդամներէն Տիկ. Անտրիէվսքի ալ կապ կը հաստատէ խորհրդային դրամատան պաշտօնեաներէն Եակինամսքիի հետ, եւ անոր ընկերակցութեամբ Փարիզ կը մեկնի:

Հիւպատոսարանի մեքենագիրն ալ, Տիկին Միխայլօ, մերժած է Ռուսիա երթալ. նոյնպէս և վրացի Քաֆարտացէ:

Այս ձեռնթափութիւնները բաւական խնդիր յարուցած են, որովհետեւ մեկնողները լաւ մասնագէտներ են, եւ տեղեակ շատ մը գաղտնիքներու:

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն, գեղծումի խնդիր չկայ: Ոմանք կուսակցական նկատումով չեն երթար Ռուսիա, որովհետեւ ընդդիմադիր են: Ոմանք ալ սիրային կապերը կը նախընտրեն պոլշեւիկեան գաղափարականութենէն:

Լատին այբուբէն՝ թուրքերէնի համար

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Լատին Այբուբենի Յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները վերջացնելու վրայ է: Միայն երկու-երեք գիրեր նշաններով են:

Յանձնաժողովը լուծած է նաեւ քերականութեան խնդիրը: Թուրքերէնի մէջ գործածուած բոլոր օտար բառերը թուրքերէնի քերականութեան կանոններուն պիտի ենթարկուին: Արաբերէն եւ պարսկերէն բարդութիւնները, հոլովները, ինչպէս նաեւ համաձայնութեան կանոնները ջնջուած են:

Յանձնաժողովը շուտով պիտի սկսի ուղղագրական բառարան մը պատրաստել:

.˙. Մուսթաֆա Քէմալ Աֆղանիստանի նորընտիր դեսպան Հիքմէթ պէյի լուսանկար մը նուիրելով, լատինական այբուբենով գրած ու ստորագրած է զայն:

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

Պուլկարիոյ վարչապետը կը հաստատէ այն տեղեկութիւնը թէ Թուրքիա առաջարկած է Պուլկարիոյ՝ ոչ-յարձակողական եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքել: Այս առթիւ Պ. Լիափչէֆ յայտարարեց.— «Ո՛ր եւ է վիճելի խնդիր չկայ Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ. եւ քանի որ Թուրքիա կը փափաքի իրաւարարութեան դաշնագիր մը կնքել մեզի հետ, կ՚ընդունինք այդ առաջարկը»:

Կանոնուխ չէ՞...

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ զօր. Փանկալոս հազիւ բանտէն արձակուած, յայտարարեր է թէ Վենիզելոսէն պիտի պահանջէ Հանրապետութեան Նախագահ հռչակել զինքը: Փանկալոս կը գանգատի թէ ապօրէն կերպով քշուած է իր պաշտօնէն, զօր. Քոնտիլիսի կողմէ:

.˙. Հետզհետէ կը սաստկանայ հակավենիզելոսեան հոսանքներու պայքարը: Նախկին վարչապետ Փափանասթասիու, որ վարիչն է հանրապետական միութեան, կը յայտարարէ. «Նոր կառավարութեան մեթոտները կ՚արծարծեն հին կիրքերը եւ կատաղի կռիւ մը կը յարուցանեն բնիկ Յոյներուն եւ Փոքր Ասիոյ գաղթականներուն միջեւ: Ապագան վտանգուած է»:

Նախկին Նախարար Ցալտարիս, միապետական, իր կարգին կ՚ըսէ. «Նոր կառավարութիւնը հաստատուեցաւ պետական հարուածով մը եւ գործի սկսաւ կամայականութեամբ: Իրականին մէջ, դէպի նոր ընտրութիւններ չենք երթար, այլ դէպի բացարձակ դիկտատորութիւն եւ կատարեալ անիշխանութիւն»:

Հակառակ այս արտայայտութեանց, Վէնիզէլոս սկսած է բանակցիլ բոլոր կուսակցութեանց պետերուն հետ, հանրապե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՏՕՆԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Ափոփիչ է տեսնել որ արդէն ամէնուրեք հայ մշակոյթին ծարաւը կայ։

Այդպէս է եղեր մեր բովանդակ պատմութեան մէջ։ Ամէն անգամ որ աղէտ մը ցնցեր է հայ ժողովուրդը, անոր սրտին մէջ տարօրինակ ուժ մըն է բռնկեր՝ հազիւ աղէտը անցած, նոյն իսկ դեռ վէրքերը չգոցուած։

Այս պահուս տարագիր է հայ ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը, օտար, խորթ հողերու վրայ։ Ու ամէն տեղ գինքը կը ճզմէ օրուան հոգը։ Անստոյգ է իր վաղը, ու մէկը չկայ որ կարենայ ըսել թէ ե՞րբ պիտի ծաղկի իր յոյսերուն կիրակին։

Բայց այդ տարագիր ժողովուրդին մէջ դեռ կ'ապրի խենդ տղոց սերմը։ Նոր ծաղկող սերունդ մը կայ որ լոյսի ծարաւը ունի, հակառակ օրուան բոլոր հոգերուն, հակառակ գործարաններու ծուխին, ու սպիտակ գիշերներուն։

Զգիտենք ի՛նչ կ'ըլլայ մեր հայրենիքին մէջ՝ յանուն հայ արուեստին ու հայ գրականութեան։ Բայց կը տեսնենք որ գաղութներու մէջ նոր սերունդ մը կը հասուննայ՝ որուն անուշ կուգայ չարչարուած ցեղի մը համեստ արուեստը։ Գրական նոր սերունդ մը հասակ կը ցցէ աքսորի տարագրութեան մէջ, ու իր առաջին քայլերը կը նետէ, ամո՛ւր ամո՛ւր։

Հայ մշակոյթն է որ գուրգուրանք կը շահի տակաւ, տեսակ մը ծարաւ ստեղծելով գրողին ու գրասէրին սրտին մէջ։

*
* *

Անցեալ տարի, իրարմէ գրեթէ անկախաբար, Հայ Մշակոյթի Օրը տօնեցին Փարիզ, Պուքրէշ, Նիւ Եորք, Պերլին, Սոֆիա եւ Թաւրիզ։ Ոմանք Սահակ-Մեսրոպին, ուրիշներ Թարգմանչաց օրը։ Իրարմէ գրեթէ լուր չունէին նախաձեռնողները, բայց միեւնոյն մտահոգութիւնն էր որ վարակեր էր բոլորը։ Կ'ուզէին օ՛ր մը ունենալ տարուան մէջ, ու անոր հովանիին տակ ապաստանած՝ օրուան միւս հոգերը մոռնալ։ Կ'ուզէին անդարձ գացողները իրենց միտքը բերել այդ օրը, ու վաղուան համար իրարու յոյս ներշնչել։ Ինքնաբեր պոռթկումներ էին այդ ցոյցերը, քիչ մը հապճեպ, ափսոսալի, առանց խորութեան, բայց կը մատնէին նոր սերունդին մէջ խլրտող կայծը։

Առաջին տարին անելորդ էր այնքան ալ բծախնդրութիւն։ Հայ ժողովուրդը բզիկ բզիկ ընող, գայն քայքայող ու ծուատող այս ընդհանուր անիշխանութեան մէջ, դժուար պիտի ըլլար հայ մշակոյթի տօն մը ստեղծել ու այդ առաջին փորձերուն բաղձալի ներդաշնակութիւն մը տալ։ Առաջին տարին անկապ անցաւ այսպէս։ Ամէն քաղաք տօնեց իր հասկցած ձեւովը, ու իր նախընտրած օրը։ Հնարաւորութիւն ալ չկար նախաձեռնող քաղաքները հասկացողութեան մը բերել ծրագրի մը շուրջ։

Բայց կ'երեւի թէ հայ կեանքի մէջ բոյն կապած անիշխանութիւնը պիտի արգիլէ այս տարի ալ հաւաքական ծրագրի մը շուրջ համաքուիլ։ Դեռ մարմին մը չհամարձակեցաւ ծրագրի մը ու օրի մը շուրջ հասկացողութեան կանչելու մեր գաղութները։ Ընդհակառակն, կ'երեւի թէ ամէն կողմ այս տարի ալ պիտի տօնեն իրենց ուզած ձեւով։ Ցօնախմբութեան օրն իսկ դեռ ճշտող չկայ։

Ոմանք Սահակ-Մեսրոպի տօնին վրայ կը պնդեն իբրեւ լաւագոյն օրը։ Ուրիշներ Թարգմանչաց տօնը կը նկատեն յարմարագոյն առիթը, բովանդակ հայ ժողովուրդը յորդանքի կանչելու իր արուեստին ու մշակոյթին առջեւ։ Սահակ-Մեսրոպի տօնը եկաւ անցաւ, ու դեռ լուր չունիմ թէ ո՛վ տօնեց այդ օրը իր մտքի տօնը։ Թարգմանչացն ալ թերեւս գայ երթայ, ու մեզ թողու մեր շուարումին, մեր անտարբերութեանը մէջ։

*
* *

Հայ մշակոյթի տօնին համար, տարուան մէջ օր մը ճշտելու շուրջ ստեղծուած այս վէճը՝ միտքս կը բերէ ուրիշ պայքար մը։

Տարիներ առաջ վէճի նիւթ եղաւ նաեւ հայ տառերու գիւտին հազար հինգ հարիւրամեակը։ Ու բոլոր բանասէրներն ու պատմաբանները ասպարէզ իջան իրենց բանգիտութիւնը վաճառելու համար։ Ու ամէն մէկը թուական մը մէջտեղ նետեց։ 404 կամ 405 թուականը առաջ քշուեցաւ նախ՝ իբրեւ Մեսրոպի գիւտին տարին։ Այդ հաշուով 1905ին պիտի լրանար մեծ յոբելեանը, ու արդէն իսկ մեր գրողներէն ոմանք յոբելեանի պատրաստուեցան։ Լէօն իր Ս. Մեսրոպը գրեց, ու Հայր Ղազիկեան իր Հայկ. Նոր Մատենագրութիւնը սկսաւ, նուէր բերելու համար մեծ գարագարձին։ Բայց մէկ չկրցաւ վճռական քայլը առնել։ Մինչեւ որ 1912ին եւ 1913ին դարձեալ սկսան վէճերը, ու դարձեալ ասպարէզ իջան բանասէրներն ու վարժապետները։

Վերջապէս, 1913ին վիճակեցաւ բախտը, ու նոյն տարուան Հոկտեմբեր 11ին հայ ժողովուրդը ամէն տեղ տօնեց իր գոյգ մը մեծ յոբելեանները միասին.— հայ տառերու գիւտին 1500 ամեակը եւ 400րդ տարելիցը հայ տպագրութեան։

Վէճերը, հետեւաբար, դադրած են գոնէ հարիւր տարուան մը համար։

Ճշտուեցաւ տարին ու օրը, բայց վէճերը կանգ չառին։ Ընոնք բացուեցան ուրի՛շ ճակատի մը վրայ։

Ինչի՞ պէտք էր յատկանար մեծ Յոբելեանին առթիւ հաւաքուած հիմնադրամը։ Հայ կրթական գործի՞ն թէ հայ գրականութեան։ Ուրիշ խօսքով՝ հայ գրականութեա՞ն տօնն էր թէ հայ դաստիարակութեան։ Շատ մելան թափեցաւ այն տարին, մանաւանդ Պոլիս։ Էջմիածին կ'ուզէր հայ դպրոցական գործին յատկացնել հաւաքուած դրամները, իսկ գրական շրջանակները գրականութեան կը պահանջէին զանոնք, որովհետեւ, կ'ըսէին, նախ հայ գրողին կը պատկանի տօնը, ու յետոյ՝ որովհետեւ հայ գրականութիւնն է լքուածը աւելի քան թէ դպրոցը։ Էջմիածինը աւելի ճարպիկ փրթաւ, որովհետեւ իր մօտ կը կեդրոնանային արդէն հասած նուէրները։

*
* *

Եզրակացնելու համար։ Հայ Մշակոյթը տօնելու լաւագոյն օրը, ըստ իս, Թարգմանչաց տօնն է՝ որ Հոկտեմբերի կէսերուն կուգայ։ Այդ օրերուն բաց կ'ըլլան արդէն հայ դպրոցներն ալ, ու միւս կողմէ յարմար եղանակ է հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու։

Այդ օրուան շուրջ կրնան միանալ մեր բոլոր գաղութները, ու այս տարուան Թարգմանչաց տօնը տօնել ա՛զգովին, իբրեւ Հայ Մշակոյթի Օր։

ՄԵՐՈՒՆԻ

ԴՍԻԱՃԱՆԻ ՄԸ ԳԱԼԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Բուդաշկօ— իր հասակակիցների մէջ ամէնից գործօնը, յանդուգն, անձնուէր եւ մոլեռանդ Դաշնակցականը…

1920 թ. Մայիսեան դէպքերին ամէնամոլի հակաբոլշեւիկը եւ կարմիր արկածախնդրութիւնը մոլեգնօրէն ղսպողներից։ Փետրուարեան ապստամբութեան օրերին՝ միշտ առաջինների շարքում եւ յատուկ գործերի աշխատակից, խորհրդային կարգերի վերահաստատման առաջին օրերից իսկ՝ գաղտնի կազմակերպութեան գործօն անդամ եւ Դաշնակցական գաղափարների համոզուած երկրպագու։ Ապա, երկար ամիսների բանտարկութիւն, տարիների աքսոր եւ հայրենիք վերադառնալու իրաւունքից զրկուած։ Մի խօսքով, երկրում մաքառող հաբիւրաւոր յեղափոխական երիտասարդներից մէկը։

Սակայն, այդ բոլորի հետ մէկտեղ, Բուդաշկոյի մէջ կար մէկ գիծ, որ միշտ վանող է եղել նրան մօտից ճանաչողների համար։ Դա՝ բարոյականի պակասն էր, որ աչքի էր ընկնում թէ նրա արտայայտութիւնների եւ թէ կենցաղի մէջ։ Որքան էլ որ բարոյականութեան հասկացողութիւնը առաձգական լինի, բայց եւ այնպէս գոյութիւն ունին որոշ ընդհանուր սկզբունքներ, որոնց խախտումը անբարոյականութիւն է։ Այդ սկզբունքները արհամարհող ու ոտնահարողներից էր Յարութիւն Բուդաղեան-Բուդաշկօն։

Ըստ իս, ամէն մի յեղափոխական գործչի անձնական բարոյականին պէտք է մեծ նշանակութիւն տալ, որովհետեւ, նրա գործունէութիւնը պայմանաւորւում է նաեւ իր բնաւորութեան յատկութիւններով։ Վերջին տարիներում, մեր մէջ երեւան եկած բոլոր «պրովոկատոր» դաւաճանները, (որոնց անձամբ լաւ եմ ճանաչում) զուրկ են եղել բարոյական նկարագրից։ Դրանց թւում նաեւ Բուդաշկօն։

Դեռ եւս Օղեսայում, ուր հաստատուել էր աքսորից յետոյ, Բուդաշկօն վերջնապէս մխրճւում է անբարոյականութեան գիրկը եւ որպէսզի «ազատւի» այդ ախտից, որոշում է փախչել արտասահման-Պրագա։ Ռումանական սահմանի մօտ ձերբակալւում է եւ բերւում Երեւանի Չեկան։ Այստեղ, Մելիք-Յովսէփեանի «ահաւոր» հայեացքների տակ, Բուդաշկոյի անբարոյական ընթացքը յանգում է տրամաբանական վախճանի։ Նա դառնում է լրտես ու մատնիչ։ Եւ առաջին զոհը՝ իր ամէնամտերիմ ընկերն է լինում։

Բուդաշկօն-պրովոկատոր …, (բանարկու, խառնակիչ) և տարօրինակ է եւ շատ սովորական։

Տարօրինակ, որովհետեւ դրանից ընդամէնը մէկ տարի առաջ էր, որ նա հրաժարւեց Մոսկւայում յայտարարութիւն ստորագրել՝ Հայաստան վերադառնալու համար։ Սովորական, որովհետեւ բոլշեւիկեան բարոյական ըմբռնումները շատ պարարտ հող են գտնում անբարոյական հոգիներում։

Դրանից յետոյ թէ ի՛նչ է անցնում դառնում, յայտնի է բոլորին։ Յայտնի են նաեւ նրա քաջագործութիւնները Խուշոյեանի սպանութեան դատավարութեան ժամանակ։ Բայց կան բաներ էլ, որ քիչերին է յայտնի եւ որոնց մասին դեռ ժամանակը չէ խօսել…

Ում մօտից ծանօթ են բոլշեւիկեան կարգերը, Բուդաշկոյի մէկ ծայրայեղութիւնից հակառակ ծայրայեղութեան մէջ ընկնելը՝ չպիտի զարմացնի։ Բայց առանց վրդովմունքի չեմ կարողանում կարդալ Բուդաշկոյի ստորագրութիւնը (որպէս քարտուղարի) Մօպրի (յեղափոխական բանտարկեալներին օգնող միջազգային մարմին) յայտարարութիւնների տակ։ Որքան էլ անհաշտ հակառակորդ լինեմ բոլ ևիկեան իրաւակարգի, ուզում էմ հաւատալ, որ նրանց մէջ էլ կան շիտակ ու մաքուր յեղափոխականներ, որոնք չպէտք է հանդուրժէին յեղափոխականների օգնութեան գործը յանձնել մէկ դաւաճան յեղափոխականի։ Ես համոզուած եմ, որ դրամատիրութեան զընդաններում տառապող ամէն մի յեղափոխական, երբ իմանայ, թէ ի՛նչ ձեռքերից է ինքը ստանում այդ օգնութիւնը, զզւանքով կը հրաժարւի ու անէծք կը կարդայ։

*
* *

Ահա այդ Բուդաշկօն է, որ «Խորհրդային Հայաստան»ի Յունիս 21ի թիւ մէջ՝ «Դաշնակցական սնանկացած երիտասարդութիւնը» յօդւածի մէջ կծմածում է իր երէկւայ կուսակցին դէմ եւ «քաղքրագիտական դասեր» տալիս իր նախկին ընկերներին։

Բուդաշկօյին շատ է վրդովել Պրագայի ուսանողութեան բողոքը՝ Փետրուար 18ի առթիւ։ Նրան դուր չի եկել, որ դաշնակցական երիտասարդութիւնը բողոքում է խորհրդային Հայաստանի քաղաքական ու տնտեսական այն գործելակերպի դէմ, որը տանում է մեր երկիրը դէպի սարկացում ու ստրճանական մահացում։ Բուդաշկոյին առանձնապէս զարմացնում է այն, թէ ինչպէ՞ս է համարձակւել Պրագայի ուսանողութիւնը բողոքել Հայաստանում տեղի ունեցող հալածանքների, աքսորի ու գնդակահարութեան դէմ։

Ի հարկէ, Բուդաշկոյի համար մեծ պատիւ կը լինէր, եթէ զբաղուէինք իր յօդւածով։ Առանց այն էլ զարշանքով է, որ գրում եմ նման մէկ սրիկայի անունը։ Այսքանը միայն ասենք, որ Բուդաշկօն, որքան որ աւելի վայրահաչութեամբ, նոյնքան էլ մեծ տգիտութեամբ կրկնում է Երզնկեանների, Մռավեանների ու Զուբարների սոփեստութիւնները։ Մանաւանդ, տգիտութեան գագաթնակէտին է հասնում, երբ անպատկառօրէն յանդգնում է «քաղքրագիտութեան դասեր տալ» Բայց, Պ. Բուդաշկօ, մի մոռանա, որ քեզնից առաջ այդ նոյն դասերը փորձեց տալ Գուրգէն Վանանդեցին։ Այն Վանանդեցին, որի տեսաբանական արժէքը «Յառաջ»ի էջերում մերկացնելուց յետոյ, ստիպուած եղաւ նամակով յայտնել «Խորհրդային Հայաստան»ի խմբագրութեանը, թէ ինքն ընդունում է իր տեսակէտների սխալը… («Խորհրդային Հայաստան», 5 Յունիս)։

Դրանից յետոյ արժէ՞ զբաղւել քեզ նման քոսոտով։

Միայն մէկ լուսաբանութիւն կ'ուզէինք.— Ի՞նչ ասել է, թէ՝ «խպպառ ոչնչացնել հայ աշխատաւորութեան կենդաբանական (ընդգծումն իմն է, Ա.) թշնամի դաշնակների մնացորդներին»։

Գուցէ կենդանիներին յատուկ մի ոճ է սա՞…։

ԱՇՈՏ · ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՏԱՔԵՐԸ

Քանի տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի բնակիչները ամառ թէ ձմեռ կը տրտնջային օդերու խոնաւութենէն։ Իսկ այս տարի, ամառը կը խոստանայ ըլլալ գեղեցիկ, չոր, բայց տաք։

Երեք շաբաթէ ի վեր, օդին տաքութիւնը բնական էր եղանակին համար։ Բայց յանկարծ բարձրացաւ գիշերը՝ նուազագոյն 14 աստիճան, ցերեկին՝ մինչեւ 31ուկէս։

Օդերեւութաբանական կայանի նախատեսութեան համաձայն, օդին տաքութիւնը պիտի տեւէ եւ թերեւս պիտի շատնայ ալ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Բայց օդին այս գեղեցկութիւնը, շատ չանցած վտանգաւոր պիտի նկատուի գիւղացիներուն կողմէ, որոնց մարգագետինները կրնան չորնալ, հողերը կարծրանալ ու դիմադրել արօրին ու բահին։

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

(18 Մայիս 1927 — 5 Մայիս 1928)

Բ.

Շրջաններու կազմակերպութեան ու ջաղջողութիւնը կը պարտինք մեր գաղութի հայութեան աննկուն եռանդին։ Շարժումը կը շարունակուի դեռ։ Կան հայութեան համախումբ կեդրոններ Մարսէյլի շուրջը, որոնց մէջ պէտք է շարունակել աշխատանքը։

Մարսէյլի շրջաններու պատկերը հետեւեալն է.—

Կարտան, 350 տուն։ Ունէր մանկապարտէզ մը 50 աշակերտներով, որ տեղական իշխանութեանց ձեռքով փակուեցաւ։ Մեր դիմումները մինչեւ հիմա մնացին ապարդիւն։

Սէն-Լու, 100 տուն։ Սկսած են շինել մատուռ-մանկապարտէզ մը, որուն համար իրենց մէջ հանգանակեցին 5000 ֆր.։ 5000 ֆր. ալ իրենց վճարուեցաւ Առաջնորդին միջոցաւ 70 հազար ֆր.ի գումարէն։ 1300 ֆր. եւս զուրսէն նուէր ստացած են։ Սէն Լուի մանկապարտէզը ունի 75 աշակերտ, մէկ ուսուցչուհի։

Պուլվար Օտտօ, 250 տուն։ Մատուռ-մանկապարտէզ, 80 աշակերտ, երկու ուսուցչուհի։ Կեդրոնի ուսուցիչներէն մէկը տրամադրած ենք այս վարժարանին, իբրեւ այցելու։

Մարթիկ, 40 տուն։ Ունի մատուռ մը։

Սէնթ-Անթուան, երեք թաղ, 200 տուն։ Սէնթ-Անթուան ունի մատուռ-մանկապարտէզ, 80 աշակերտ, մէկ պաշտօնեայ։ Միւս թաղը՝ Գամբաննը Թրէզ, ունի իրեն յատուկ մատուռ-մանկապարտէզը, 30 աշակերտ, 1 պաշտօնեայ։ Սկսած են նոր շէնքի մը շինութեան, որուն համար 70,000էն տրամադրուած է 5000 ֆր.։

Սէն Ժիւլիէն, յարակից թաղերով 150 տուն։ Ունի մատուռ-մանկապարտէզ, 60 աշակերտ, մէկ պաշտօնեայ։

Սէն Մարկրիթ, 50 տուն։ Նոր կազմուած թաղ մը, որ արդէն գրաւած է հողի մը գնումով։ Հանգանակած են 2045 ֆր.։ Պիտի ունենան մատուռ-մանկապարտէզ։

Իւրաքանչիւր շրջան ունի իր թաղական խորհուրդը կամ հոգաբարձութիւնը, ժողովուրդին քուէով ընտրուած։ Մեր կողմէ շրջաններու տրուած դրամական աջակցութիւնը նշանակուած է հաշուեկշռին մէջ։ Բացի այդ, մկրտութիւններէ գոյացած հասոյթը թողուած է շրջաններուն եւ տեղական պիտոյքին չծանրաբեռնելու համար, մինչեւ իրենց ինքնաբաւ դառնալը, պարբերաբար կեդրոնի քահանաները կ'երթան պատարագելու շրջակայ մատուռները։

Կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչին հետ մեր վարած բանակցութիւնները վերջնական ելքի մը չեն յանգած դեռ։ Ֆրանսական օրէնքը բացորոշ է օտար դպրոցներու մասին։ Բայց պէտք է շնորհակալութեամբ արձանագրել տեղական իշխանութեանց բարեհաճականութիւնը։ Ցաւալի է որ Փարիզի Թեմականը այդ ուղղութեամբ անցեալին մէջ որեւէ արդիւնք չկրցաւ ձեռք բերել, որմէ կարենայինք օգտուիլ։

Մարսէյլի շրջաններէն Սէն Ժիւլիէնը ստիպուած ենք մատնանիշ ընել իբրեւ միակ բացառութիւն, որ Ազգ. Վարչութեան հետ անվերջ անհասկացողութիւններ ունեցաւ։ Այդ տեղի թաղականութիւնը յաւակնեցաւ առաջնորդարանի գործերուն միջամուխ ըլլալ, պաշտօնական վկայագրեր տպել տալ, մանկապարտէզի դրութիւնը անպէտ նկատել եւ առաջնորդին սպառնալ որ կաթոլիկ վարդապետ մը պիտի բերէ, եթէ իրենց ուզած առնելը քահանայ չտրամադրէ։ Թաղականներու տարօրինակ տգիտութիւնը յանդգնութեան[...] լիէնը ինքնագլուխ Ս[...] օծուելու ձեռնարկին, [...] կապ խզեցին Ազգ. [...] թեանց հետ։ Մեզի կը մնայ [...] սել Սէն Ժիւլիէնի հայ[...] տալիք որոշումին։

Ազգային տուրքը [...] դարձուցին՝ Գանձումը [...] ընլու յարմարագոյն [...] գտանք առաջնորդարան[...] գործ ունեցողներէ[...] պահանջել Ազգ. տուրքի [...] լագիր։ Արդիւնքը եղած [...] գոհացուցիչ։

Հայրենակցական [...] ները կրնային այս [...] կազմակերպութեան [...] ազգակները դառնալ, եթէ [...] շատերն մէջ չտիրէր [...] տարելիք դերին հանդէ[...] բայեղ նեղմտութիւն։ Բ[...] ստորաբաժանուած և տար[...] անոնց թիւը արդէն 60[...] է Մարսէյլի մէջ, [...] մէն գործունէութիւն։ [...] ըրինք զանոնք համախմ[...] կ'ապելու կեդրոնի [...] թեան։ Արդիւնքը քա[...] կան չէ։

Երկրին ամուսնական [...] մեր կողմէ անթերի կի[...] սկզբնական շրջանին դ[...] թեանց հանդիպեցաւ։ Ան[...] մէջ առանց քաղաքական [...] կի, կամ զայն կանխող [...] թիւ կրօնական պսակնե[...] նախընթացներ ստեղծել[...] պատճառ դարձած են [...] դժբախտութեան։ Ունինք [...] տեր առանձին պարագա[...] ինչպէս նաեւ չարաշահու[...] եւ զեղծումներու։ Մէկ քա[...] սուան դժուարութենէ [...] մեր ժողովուրդը վարժ[...] հպատակիլ երկրին օր[...] Վերջ տրուեցաւ նաեւ [...] րու մէջ պսակ կատարելու [...] սովորութեան։

70,000 ֆրանքի հարց[...] ղեցուցած է նաեւ Ազգ. [...] թիւնը։ Այդ մասին [...] պատուիրակին հետ [...] ուած թղթակցութիւնը [...] գիւն մնաց։ Ամիսներ [...] իբրեւ առաջնորդ, Պ[...] եպիսկ. յայտարարեց [...] թեան մէկ նիստին թէ [...] ֆր.ի գումարը թէեւ [...] ծականի մօտ պահ դր[...] բայց Պ. Յ. Սահաթճեան[...] ի բաց ըսած է իրեն՝ Փա[...] այդ դրամը իրականին [...] (Սահաթճեանի) իրաւասու[...] տակ է եւ պիտի ծախսէ [...] մար դատած եղանակով։ [...] ապացուցուեցաւ այն [...] թիւնով որ Բարեգործ[...] վերջերս օրինական ամ[...] ծաղելի առարկութիւն[...] բերելով, Մարսէյլի գա[...] սեփական դրամը անձնա[...] յայտարարելէ ետքը, սկ[...] Սահաթճեանի միջոցաւ [...] գումարներ փոխանցել [...] նորդին։

Մենք գոհ ենք խնդր[...] ձեւ լուծումէն ալ, որով [...] գամ ընդմիշտ կը մաքրու[...] ցը, որուն մինչեւ այս տ[...] տիճանին հասնելուն մէջ [...] ունին Փարիզի Թեմական[...] անհետեւողական ընթաց[...] Պ. Սահաթճեանի մինչեւ [...] այս գումարին կառչելու [...] հոգութիւնը։

Ազգ. Վարչութեան [...] գէտ խորհրդականի պա[...] անձնուիրաբար ստանձ[...] Մէթր Տիւմա, որ շաբաթ[...] անգամ Ազգ. Առաջնորդ[...] մէջ կը զբաղի կարօտ [...] կիցներու դատական խն[...] րով։ Երկրին օրէնքներ[...] լեզուին անտեղեակ շատ [...] բնակիչներու համար [...] բարիք մը եղաւ հայազգ[...] գելի իրաւագէտին ա[...] թիւնը։

Պ. Վ. Խորասանճեան[...] րատուութիւնով Փրատո[...] այս տարի սկսաւ շին[...] Թարգմանչաց եկեղեցին[...] նարկէքը կատարուեցաւ [...] Փետրուար 1928ին։ Ազգ[...] չութիւնը կը բաղձէ այ[...] կէտը թէ նորակառոյց [...] հայ արուեստի գեղեցիկ[...] նմոյշը պիտի ըլլայ, եւ թէ[...] նուիրատուութիւններով

…րքը եթէ համախմբուին կր…ական եւն. հաստատութիւներ, Ս. Թարգմանչաց եկեղեցին պիտի կրնայ ծառայել ամբողջ հայութեան, իբրեւ մշակութային նոր կեդրոն։ Այդ…եսակէտով Ազգ. Վարչութիւնը …արգելի նախրատուին շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ, …տիպուած է Թարգմանը ըլլալ …արմէյլի հայութեան խոր յուսախաբութեան, որով, հակա…ակ այդ մեծածախս նուիրա…ութեան, Մարսիլահայ գա…ութը ո՛չ աղօթավայր մը ունի …աղաքին մէջ ոչ ալ կրթական …նենահամեստ շէնք մը։

…դպրոց, մանկապարտէզ, մա…ուռեւ առաջնորդարանի սեփա…ան շէնք ունենալու եւ հիմակ…ան 2 իրարմէ հեռու շէնքերուն …արձքի ծանրութենէն փրկուե…ու համար, վերջին շաբաթները …անակցութեան մտանք պուլ…ար տը լա Փէ գտնուած հողի …ը սեփականատիրոջ հետ։ Ամէ…էն աւելի մտահոգ ենք կեդրո…ական մանկապարտէզի շէնքին …արցով։

Մանկապարտէզը քանի մը …արի առաջ հիմնուած է Պա…աքեան եղբ. ի ջանքերով։ …ին վարչութիւնը որեւէ հոգ չէ …տանձնած այդ հաստատութեան …ասին։ Մանկապարտէզի 120 …ոքրիկները փակուած էին եր…ք արեւի լոյս չտեսնող սեն…ակի մը մէջ, ուր քսան հոգի …պիտի կրնային հանգիստ նըս…իլ։Ստանձնելով մանկապար…էզի հոգատարութիւնը, սկսանք …ղ սենեակին ամսական 700 …ր. վարձք վճարել եւ յարմար …ահ մը փնտռել։

Հայաբնակ թաղերէ դուրս …լսադրուիլ անկարելի էր, փոք…կներու երթեւեկին սպառնա…ող վտանգներու պատճառով։ …սխտը ունեցանք հինին մօտ …ղարձակ սրահներ գտնել, տա…կան 7500 ֆր. վարձքով։ …այց այդ շէնքը, ուր փոխա…կեցինք մանկապարտէզը վեց …միս առաջ, փայտաշէն է եւ …անտիրուհին կը դժկամակի …այմանագրուիլ դպրոցի համար։ …Վստահ ենք որ նոր Վարչու…իւնը շարունակելով բանակցու…իւնները պիտի կրնայ վերջնա…անապէս օժտել Մարսիլահայ …աղութը սեփական դպրոց, ման…պարտէզ, եւ եկեղեցիով, հայա…ան կեդրոնին մէջ։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ
(վերջը յաջորդով)

…ԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԴՊՐՈՑԸ

ՊԱԶԱՐՃԸՔ (Ռումանիա).— …լիս 1ին տեղի ունեցաւ Ազգ. …միկոնեան վարժարանին ա…վերջի հանդէսը, մանկապար…զի նորակառոյց ու ընդարձակ …ահին մէջ։

Նախակրթարանի Ա. եւ Դ. …սարաններու աշակերտութի…եւ մանկապարտէզի փոքրիկ…ը շատ յաջող էին իրենց հայերէն եւ ռումաներէն արտասանութիւններուն ու խմբերգներուն մէջ։ Առանձնապէս յիշատակութեան արժանի էին «Վիճակի տօնը» գեղջկական տարազ հագած դերակատարներով, ու «Տիկնիկներու պարը», զոր խաղացին մանկապարտէզի 16 զոյգ մանչ ու աղջնակները։

Բեմադրուեցաւ նաեւ ռումաներէն փոքր խաղ մը «Հնգկահաւերը»։

Վարժարանի տնօրէն Պ. Խ. Եգանեան կարդաց համառօտ տեղեկագիր մը։

Վարժարանի վերաբացումը հաստատուած է Նոյեմբեր 1ին, այսինքն՝ սովորականէն ամիս մը ետք, մանկական ծանօթ տարափոխիկ հիւանդութեան պատճառաւ, որ Հոկտեմբերին ամբողջ Ռումանիոյ մէջ ճարակած ու բազմաթիւ զոհեր խլած է։ Արձանագրուած են 99 հոգի (40ը մանկապարտէզի մէջ։ Ուսուցչական մարմինը կազմուած է հետեւեալներէն.— Պ. Պ. Խ. Եգանեան (տնօրէն), Կ. Պ. Լալէեան, Ե. Վուլօակա։ Տիկիններ՝ Հրանոյշ Եգանեան, Վ. Օլըրէսքու, Ա. Բրընզա, — այսինքն՝ երեք Հայեր եւ երեք Ռումանացիներ։

Դպրոցական կարգապահութիւնը չորս տարիներու յարատեւ աշխատանքէն ետք, եղած է շատ գոհացուցիչ, այնպէս որ այս տարի ոչ մէկ աշակերտ տուգանք գանձուած է։ Այս տարուան դարունը սովորականէն աւելի ցուրտ անցած ըլլալուն պատճառաւ, հնարաւոր չէ եղած աշակերտութիւնը դաշտային պտոյտներու տանիլ, բայց ասոր փոխարէն քանի մը անգամ շարժապատկերի տարուած են։

Սանուց միութիւնը իր գոյութիւնը պահած է նաեւ այս տարի, եւ ընդհանուր հասոյթ բերած է 12,794 լէյ։ Այս տարի միութեան գիրքերուն թիւը բարձրացած է 270 հատորի։ Դրամարկղին մէջ պատրաստ դրամ ունի 1858 լէյ, իսկ գոյքերու ընդհանուր արժէքն է 14,930 լէյ։ Տարուան ընթացքին Դ. դասարանը սարքած է զուտ աշակերտական հանդէս մը, որուն հասոյթով իր դասարանը զարդարած է «Հայ վերածնունդի ռահվիրաները» պատկերով, ամփոփուած՝ գեղեցիկ շըրջանակի մը մէջ։ Աշակերտութիւնը վերջերս ունեցած է դարձեալ զուտ աշակերտական ցերեկոյթ մը, ժողական լապտերով, որուն հասոյթը, 250 լէյ, զրկուած է Յիլիպէի աղէտեալներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջոցաւ։ Սառնցմէ զատ վարժարանը ունեցած է երեք դպրոցական հանդէսներ։

Ծնողական խորհուրդը, որ հաստատուած է ներկայ ուսուցչական կազմի ջանքերով ասկէ չորս տարի առաջ, այս տարի ալ բերած է իր թանկագին աջակցութիւնը դպրոցի նիւթին պէտքերու մատակարարութեան գործին։ Արդի վարչութիւնը որ ընտրուած է Նոյեմբերին (1927), մինչեւ այսօր ունեցածէ 26,000 լէյ մուտք եւ 23,000 լէյ ելք։ Ուրեմն, դրամարկղին մէջ պատրաստ գումար ունի՝ 3000 լէյ։ Ծնողական խորհուրդի ջանքերուն արդիւնքն է ինչպէս շատ բաներ, նոյնպէս եւ մեր դպրոցական գեղեցիկ բեմին շինութիւնը, որ արժած է աւելի քան 12000 լէյ։

Այս տարի դպրոցական գոյքերու ընդհանուր արժէքը բարձրացած է 110,000 լէյի, պատկառելի գումարին, մինչդեռ ասկէ չորս տարի առաջ արժէքը հազիւ 16,000ի կը հասնէր։ Այս մօտ 100,000ի տարբերութիւնը որ կը տեսնուի երկու գումարներուն միջեւ, այսօր կը ներկայացնեն վարժարանի իրազննական նկարներու, աշխարհացոյց քարտէսներու, բնախօսական թանգարանի ճոխ հաւաքածոները եւ կահաւորումը։

Վէկա

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(քաղուած՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԱՐԶՆԻԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Անդրկովկասեան թեքնիքական կոմիտէն կը քննէ Արզնիի մէջ կառուցուելիք գործարանին նախագիծը, որ հեղուկ ածխաթթու պիտի արտադրէ եւ հանքային ջուրը շիշերու մէջ պիտի լեցնէ։

Գործարանը իր աքանչիւր տարի 5850 պալօն ածխաթթու պիտի պատրաստէ եւ կէս լիդրանոց մէկուկէս միլիոն շիշ պիտի լեցնէ հանքային ջուրով։ Ածխաթթուի սպառման շուկան Երեւանի շրջանը պիտի ըլլայ, իսկ հանքային ջուրինը՝ Հայաստան եւ Պարսկաստան։ Այս ձեռնարկը խիստ շահաւէտ պիտի ըլլայ, որովհետեւ ածխաթթուի գինը որոշուած է պալօնը 7 րուբլի։ Հանքային ջուրի մեծաքանակի գինը սահմանուած է կէս լիդրանոց շիշը 12 կոպէկ։

Գործարանի սարքին մէկ մասը կը պատրաստուի խորհրդային գործարաններու մէջ եւ պիտի ըլլայ Կիսլովոդսկիի տիպարէն, իսկ միւս մասը արտասահմանէն ապսպրուած է։ Պիտի ծախսուի 150 հազար րուբլի։

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՈՒՍՈՒՄ

Լուսաւորութեան կոմիսարութիւնը որոշած է պարտադիր դարձնել ուսումը եւ այս մասին ծրագիր մըն ալ պատրաստած է։ Այս ծրագրին համաձայն ընդհանուր պարտադիր ուսումը պիտի սկսի կիրարկուիլ յառաջիկայ դպրոցական շրջանէն սկսեալ եւ պիտի վերջանայ 1935—36 շրջանին, այնպէս որ այդ թուականին դպրոցական տարիքի մէջ գտնուող բոլոր տղաքը տեղաւորուած պիտի ըլլան դպրոցներու մէջ։

ՊՏՈՒՂԻ ՉՈՐԱՆՈՑՆԵՐ

կառավարութիւնը ծրագրած է կառուցումը հետեւեալ շէնքերուն.—

Մեղրիի մէջ պտուղի չորանոց մը, շոգիով, 10.000 րուբլի ծախքով։ Երեւանի եւ Էջմիածնի մէջ պտուղի երկու փոքրիկ չորանոցներ, արեւով, 5000ական րուբլիի։

ՇԻՆԱՐԱՐ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս կազմակերպուած էր պետական շինարարական ընկերութիւն մը, որ գործի ձեռնարկած է Յունիս 1ին։ Արդէն կարգ մը յանձնարարութիւններ ստացած է անիկա՝ բանուորներու եւ պաշտօնեաներու համար, տիպար տուներու նախագիծը պատրաստելու համար։

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԸ

Փարիզի խորհրդային Ներկայացուցչութեան դիմումին վրայ, Մոսկուայէն օդանաւով Փարիզ ղրկուած է, Մայիս 14ին, Հայաստանի տուֆէն նմոյշներ, իբրեւ շինարարական քար, եւ Փարիզի տօնավաճառի խորհրդային տաղաւարին մէջ ցուցադրուած է։

*** Թիֆլիզէն Լենինական հասած է Լենինական-Արթիկ երկաթուղիի կառուցման հետախուզական խումբը, Անդրկովկասեան երկաթուղիներու վարչութեան անդամ ճարտարապետ Տէր Միքայէլեանի նախագահութեամբ։ Հանքային թրըսթին կողմէ Երեւանէն Լենինական գացած է ճարտարապետ Չիսլեան, հետախուզական աշխատանքներուն մասնակցելու համար։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷԹՐՕՆ

Փարիզ քաղաքին եւ շրջակայ արուարձաններու բնակչութիւնը երթալով կը շատնայ, դժուարութեան մատնելով երթեւեկը, հաղորդակցութեան այլազան միջոցներու։

Այս պարագան նկատի առնելով, Սէնի նահանգային ժողովը, երեք ժամ անընդհատ վիճաբանութենէ յետոյ, սկզբունքով քուէարկեց մէթրոյի մէկ քանի գիծերուն երկարաձգումը մինչեւ արուարձաններ։

Ցատակագիծը ներկայացուած էր Պ. Կոպինոյի կողմէ որ անյետաձգելի պահանջը կը շեշտէր մէթրոյի երկարաձգման՝ դէպի արուարձանները եւ կը հրաւիրէր վարչութիւնը որ անհրաժեշտ ձեռնարկութիւնները փութայ կատարել, հետեւեալ չորս գիծերուն շինութեան անհրաժեշտութիւնը ստուգելու համար.— 1.— Վէնսէնի դռնէն՝ մինչեւ Վէնսէնի պարիսպը. 2.— Սէն Քլուի դռնէն՝ մինչեւ Սէն Քլուի կամուրջը. 3 — Շանփիէրէի դռնէն՝ մինչեւ Լըվալուա. 4 — Վէրսայլի դռնէն՝ մինչեւ Իսսի-լէ-Մուլինօ։

Այս ծրագրին քննութիւնը դուռ բացաւ երկար վիճաբանութիւններու, որովհետեւ ճառախօսներէն շատերը կ՚ուզէին որ ասկէ յետոյ ոեւէ աշխատանք կատարուի «Մեծագոյն Փարիզի» մը շինութեան հեռանկարով, պէտքը կը շեշտէին երկաթուղային կարգ մը գիծերու ելեկտրացումին։ Երկու սկզբունքներու շուրջ մանաւանդ, կարծիքի բուռն բախումներ տեղի ունեցան։ Ոմանք կը պահանջէին Փարիզը ընդլայնել՝ արուարձաններու բնակչութիւնը ստուարացնելով, ուրիշներ աւելի յարմար կը գտնէին նոր արուարձաններու կառուցումը։

Մէթրոյի երկարաձգման յատակագիծը որ ընդունուեցաւ, պիտի արժէ մօտ 232 միլիոն 600 հազար ֆրանք։

Մէկ տարիէն հազիւ կ՚աւարտին վարչական քննութիւններն ու ձեւակերպութիւնները, որմէ յետոյ, երեք տարի գնելով պեղումներու եւ շինութիւններու համար, կը յուսացուի որ 1932ին յիշուած արուարձաններն ալ ունենան իրենց մէթրօներու կայանները։

Նիստը փակելէ առաջ, Նահանգային ժողովը որոշեց յանձնախումբ մը կազմել ուսումնասիրելու համար աժան բնակարաններու շինութեան օրինագիծը, որ վերջերս վաւերացուեցաւ խորհրդարանին կողմէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Քսան ազգերու պատկանող բարձր պաշտօնատարներու խումբ մը որ կը բաղկանայ երեսուն անձերէ, պիտի ուսումնասիրէ Ֆրանսայի մէջ գիւղական առողջապահութեան վերաբերեալ հարցերու լուծման եղանակները։

Ուսումնասիրական այս ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական կազմակերպութեան կողմէ։ Խումբը որուն կը մասնակցին բժիշկներ եւ ճարտարագէտներ, պիտի այցելէ կարգ մը նահանգներու առողջապահական հաստատութիւնները։

Իսկ Փարիզի մէջ ներկայ պիտի ըլլայ նոյն նպատակին համար կազմակերպուած կարգ մը դասախօսութիւններու եւ շարժապատկերով ցուցադրութեան մը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ» Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՐԻԹԱՆԻՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոնէն մեզի ղրկուած կոչէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (3 Յուլիս).—

Կարգ մը Բրիթանացի հայրենակիցներ, հիմը դրին «Բրիթանիոյ Հայրենակց. Ընդհ. Միութեան»։ Տեղական իշխանութեանց կողմէ վաւերացնել տալուելով հիմնական սկզբունքները, երկրորդ Ընդհ. Ժողովի մը մէջ ընտրուեցաւ առժամեայ Վարչութիւն մը։

Միութեան կ՚անդամակցին Բրիթանիոյ հետեւեալ քաղաքներուն եւ գիւղերուն պատկանող բոլոր երկսեռ հայրենակիցները.—

Իզմիր, Պարտիզակ, Արսլանպէկ, Օվաճըգ, Տէօնկէլ. — Ատափազար, Խանտէկի Հայոց գիւղ, Սապանճա, Արմաշ, Խասկալ, Տաղգիւղ, Ֆէրուզլի, Թամլըգ, Ալմալըու.— Պոլու, Տիւզճէ Տէվրէկ, Զօնկուլտաք, Պարթըն. — Կէյվէ, Օրթագիւղ, Էջմէ, Գնճըլար, Ագհիսար, Գուրդ-Պէլէն.— Եալօվա, Մեծ Նոր գիւղ, Միջագիւղ, Չէնկիլէր, Քէրէմէթ, Քարցի, Եալաքտէրէ, Շախշախ, Զօգուր գիւղ, Մէրտէկէօզ, Դըլըճ-գիւղ։

Նպատակը.— Միացեալ ջանքերով օգնութեան փութալ Հայաստանի մէջ տուն տեղ եղած մեր հայրենակից Բրիթանացիներէն կարօտ դասակարգին, օժանդակել անոնց մանուկներու դաստիարակութեան, Հայաստանէ դուրս, Բրիթանացի աղքատիկ ուշիմ պատանիներու տալ, ներուած սահմանին մէջ, եւրոպական մասնագիտական ուսում, Մայր Երկրին ծառայութեան պատրաստելով զանոնք։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

360,000 ՖՐԱՆՔԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Քանի մը օր առաջ, միջնորդ մը՝ Փիէր Սըէֆ, Շօսէ տ՚Անթէնի ոստիկանատունը կը ներկայանար եւ կը յայտնէր թէ գողցուցած էր պայուսակ մը, որուն մէջ կար 360,000ի գոհարեղէն։ Այս գոհարեղէնները ծախելու համար իրեն յանձնուած էին երկու վաճառականներու կողմէ։

Ոստիկանութեան իմաց տալէ յետոյ, Սըէֆ, գնաց նաեւ լուր տալու գոհարավաճառներուն, տեղի ունեցած գողութեան մասին։

Սակայն անոնցմէ մէկը՝ իր կարգին կը յայտնէր ոստիկանութեան թէ՝ գողութիւնը իրեն կասկածելի կը թուէր եւ թէ քննութիւն կը պահանջէր։ Յաջորդ օրը երբ Սըէֆ բողոքող գոհարավաճառին գրասենեակը գնաց, հոն գտաւ երկու գաղտնի ոստիկաններ, որոնք իրմէ խնդրեցին որ իրենց ընկերանայ։

Ոստիկանատան մէջ, խիստ հարցաքննութեան մը ընթացքին խոստովանեցաւ թէ՝ գողցուած բան չկայ. թէ ինքն իսկ է որ գողութիւն կեղծած եւ գոհարեղէնները պահած է իր տան մէջ։ Բանտարկուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

…խեղճ մարդը՝ հազիւ ժամանակ …ւ Վոլոյի հակառակ կողմէն, …պ…ն վրայով փախչելու, նաւակ մը …ունելու եւ հակառակ գէշ օդին, …թալ Լէմնոս ու նետուիլ իր հին …ւեկամին Սէլիմ փաշայի ոտ…րուն առջեւ։ Անոր ոտքերուն …րած, անընդհատ կը համբուրէր …ր եւ է կերպով չէր ուզեր զա…ւ թողուլ։

Այդ միջոցին, Սէլիմ շատ կը …ճրանար Լէմնոսի մէջ։ Նոյնիսկ, …ծրոյթը անոր յիշողութեան …յէն անցուցեր էր իր սպանդը։ …թէ արդէն մոռցեր էր իր հին …եկամը Սթավրոսը, որ մանա…ասնօրէն անոր բացատրեց իր …ը. եւ անշուշտ, ինքզինքին …ար նպաստաւոր բացատրութիւններ տալով։ Սէլիմ փաշա, յօրանջեց, երեւակայց, պատուհանէն դուրս նայեցաւ։ Իսկ խեղճ մարդը ինքզինքը կ՚ուտէր, ու միշտ կը պաղատէր։ Վերջապէս, պատուական ծերունիին դէմքը լուսաւորուեցաւ այն բարի ժպիտովը, որ իրեն համար սովորական էր երբ Թեսալիա կը գտնուէր, եւ որ այնքան հաճոյք կը պատճառէր մարդոց։ Սթավրոս սկսաւ յուսալ։ Եւ իրօք, Սէլիմ գաղափար մը յղացած էր։

Ահա իր գաղափարը։ Երկարօրէն, իր հայրական շեշտով պարզաբանեց զայն, եւ հաւատալի է բան, մինչդեռ Սթավրոս ինքն էր որ պէտք ունէր փաշային, ընդհակառակն, փաշան էր որ կ՚առնէր նեղացուած մարդու մը կերպարանքն եւ պաղատող ձայնի մը կոտրտուքները։ Իր կողմէ, կատակերգութիւն մը չէր այս։ Երկա՜ր, շատ երկար տարիներէ ի վեր, Սէլիմ իր մտասեւեռումը, իր խենթութիւնն ունէր։ Ամէն գինով, տղայ մը կ՚ուզէր, տղայ մը որ հօն պիտի բերէր, սենեակը, ուր երկուքը պիտի գտնուէին, քով քովի, տղայ մը որ պիտի նստեցնէր երկար բազմոցին վրայ, պիտի շոյէր պիտի զուարճացնէր, եւ այսպէս խօսելով մէկտեղ, բոլոր ձեւերը կ՚ընէր, անոր ձեռքերը արդէն երեւակայական տղեկը շոյելով, կը դողդղային։

Ինքը տղայ չէր ունեցած եւ ունենալիք ալ չունէր, բայց կ՚ուզէր հատ մը գոնէ ունենալ։ Հայրական սէ՞րն էր որ գոհացում չէր կրցեր գտնել թէ զօրաւոր մարդու մը քմահաճոյքը, որ Սէլիմը կը մղէր իր ապարանքը զարդարելու տղեկով մը։ Ա՜հ, եթէ իրօք, վերը գրուած ըլլար թէ Թուրքիան դատապարտուած էր կորսուելու, թէ Մարգարէներես կը դարձնէրիրհաւատարիմներուն թէ գործերը հետզհետէ աւելի գէշ կ՚երթային, որ Թուրքերը ստիպուած պիտի ըլլային Ասիա գաղթելու, ինչ որ ալ ըլլայ, ինքը Սէլիմը իրաւունք ունէր իր մէկ քմահաճոյքը գոհացնելու, եւ քանի որ դեռ Եւրոպա կը գտնուէին, ինքզինքը մխիթարելու փոքրիկ Յոյնի մը միջոցաւ։ Անոր պակասը կը զգար։

Արդարութեան ոգիով օծուն ճառ մը կարդաց Սթավրոսի գլխուն, այն արդարութեան որուն համար կը հիանային իր վրայ։ Ցատակօրէն կ՚եզրակացնէր ան։

— Ո՛չ ես, ո՛չ ալ դուն բախտ չունինք, երկուքս ալ տխուր ենք, եւ մեր դժբախտութեան դէմ որեւէ է դարման չկայ։ Բայց մտածէ որ, եթէ այս վայկեանիս չմիջամտեմ ի նպաստ քեզի, կորսուած ես, կամ, աւելի ճիշդը՝ կախուած։ Արդ՝ եթէ կախուիս, ալ ի՞նչ փոյթ թէ տղաքներ ունիս, որովհետեւ մեռնելէ յետոյ, ալ չես կրնար զանոնք վայելել։ Ես խնամք կրնամ տանիլ անոնց վրայ, մինչդեռ դուն երբ թաղուիս, անոնց կեանքը կը դառնայ անկարելի։ Երկու տղաքներ ունիս, Էլին եւ միւսը։ Ես հատ մըն ալ չունիմ։ Եթէ քեզ փրկեմ, անոնցմէ մէկը ինծի պարտական կ՚ըլլաս։ Նորէն դուն կ՚ըլլաս շահողը, քանի որ պիտի ապրիս եւ տղաքներէդ մէկն ալ պիտի պահես։ Առանց ինծի, այս բարիքներէն մէկն ալ չպիտի ունենաս։ Ուրեմն ինծի պիտի բերես փոքրիկ Էլին եւ այս կերպով, երկուքիս ալ գործը կարգադրուած կ՚ըլլայ։

Կարելի՞ էր առարկութիւն ընել։ Կօ սակալը լաւ կը տրամաբանէր, նոյնիսկ փափկօրէն։ Այս պատուական մարդը քրիստոնեայի մը տղան առնելուն մէջ որեւէ չարիք չէր տեսներ։ Նոյնիսկ հանդարտ խղճով կը հաւատար թէ անոր ծառայութիւն մը կը մատուցանէր։ Արդ փոքրիկին համար, բարիք մը եղած չպիտի ըլլա՞ր իսլամութիւնն ընդունիլ, ինչ որ իրեն թոյլ պիտի տար հասարակ գիւղացիութենէ դադրիլ եւ Սէլիմ փաշայի զաւակը դառնալ յանկարծ։

Ահա ուրեմն, բարի ծնած Թուրքի մը նմոյշը, որուն բարութիւնն իսկ այլանդակ էր, անբարոյական։

Սթավրոս Մուրտուրիս կը դողդղար ոտքէն մինչեւ գլուխը։ Էլի՜ն, իր պզտիկ Էլի՜ն տալ։ Փաշան ի՞նչ հանդարտութեամբ կ՚ըսէր այդ բանը։ Ո՛չ, Աստուած չընէ։ Աւելի լաւ էր մեռնիլ։

Բայց միշտ վար նայող իր կեղծաւոր թարթիչներուն շնորհիւ, կրցաւ ինքզինքը զսպել, կուլ տուաւ իր սարսափը եւ գոհացաւ խղճալիօրէն հեծկլտալով, աւելի զայտուն կերպով ցոյց տալու տալու համար իր գոհողութեան արժէքը։ Սրտանց, ան արդէն իր ընելիքը որոշած էր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

տական ճակատ մը կազմելու համար: Միապետականներն ալ իրենց կարգին կը համախմբուին Նախորդ Նախարար Սթրայթի նախագահութեան տակ:

Ընկերվարականները եւ Ա. Դաշնակցութիւնը

Ֆրանսայի ընկերվարականներու ազգ. խորհուրդը կիրակի օր աւարտեց իր նախապատրաստական ժողովը:

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, 846ի դէմ 2199 ձայնով որոշուեցաւ պահել ընկեր Փոլ Պոնքուրը, իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան ֆրանսական պատուիրակութեան:

Միւս կողմէ, 1266ի դէմ 1707 ձայնով ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը տրամադրէ պահանջել պատերազմի դաշնագիրներու վերաքննութիւնը եւ Հռենոսի պ․ րպումը:

Այս որոշումը մեծ իրարանցում պատճառած է քաղքենի հոսանքներուն:

Պատերազմը օրէնքէ դուրս

Ֆրանսական կառավարութիւնը Շաբաթ օր յանձնեց իր վերջին պատասխանը՝ ամերիկեան նոր առաջարկին, որ կը պահանջէ օրէնքէ դուրս հռչակել պատերազմը: Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնիլ այս անգամ, մանաւանդ որ առաջարկը ուղղուած է ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ ուրիշ պետութեանց, ինչպէս կը պահանջուէր: Թէ Անգլիա եւ թէ Ֆրանսա կը պնդեն կարգ մը վերապահումներու մասին: Այսպէս, Անգլիա կը պահանջէ անխախտ պահել օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան պատերազմի իրաւունքը, ինչպէս եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին համաձայն կնքուած դաշնագիրները: Վերջապէս, եթէ ո՛ր և է պետութիւն բռնաբարէ նոր դաշնագիրը, միւսները ազատ պիտի զգան իրենք զիրենք:

Նոր Անարխիզմ Պելկրատի մէջ

Ուրբաթ օր, անծանօթ մը մտնելով Պելկրատի ապահովութեան տեսուչ Լազիչի գրասենեակը, կրակ ըրաւ: Տեսուչը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ գլուխէն, իսկ յարձակողը անձնասպանութիւն փորձեց. կ'ապրի դեռ, առանց խօսելու: Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, ահաբեկիչը մակեդոնացի պուլկար մըն է, որ գաղտնապէս անցած էր սահմանը, մահափորձը գործադրելու համար: Ձերբակալուած է մեղսակիցներէն մէկը, որուն գլխարկին մէջ գտնուած է գաղտնի հրահանգ մը: Կը կարծուի թէ բոլորը չորս հոգի են, երեքը՝ Փարիզ-Հռոմ ճամբով Պելկրատ մտած:

Նոր երկաթուղիներ Թուրքիոյ մէջ

Կարգ մը գերման եւ շուէտական խմբակներ դիմումներ կատարած են Թրքական կառավարութեան, երկաթուղագիծերու շինութեան համար: Առաջարկուած ծրագիրները շատ կարեւոր են: Ասոնց կարգին կը գտնուին Միջերկրականի, Սեւ Ծովու եւ Արքիպեղագոսի եզերքը գտնուած նաւահանգիստներու միացումը: Դիմում կատարողները գաղտնի կը պահեն իրենց ծրագիրները: Մասնաւորապէս գերման եւ շուէտական երկու խմբակներ կարեւոր առաջարկներ ըրած են, խնդրելով նաեւ որ յատուկ մարմին մը ղրկուի, իրենց ելմտական վիճակը ստուգելու համար: Գերմանները կ'ըսեն թէ յատակագիծ մը կը պատրաստեն, Պերլինի եւ Գապուլի միջեւ երկաթուղագիծ մը հաստատելու համար: Այս գիծը բնական է որ Պարսկաստանէն պիտի անցնի:

Շուէտացիներու յատակագիծները դեռ յայտնի չեն. բայց կ'ըսուի թէ անոնք ալ կարեւոր նաւահանգիստներ պիտի շինեն: Կ'ըսուի թէ հանրօգուտ շինութեանց գործավար Պեհիճ պէյ մօտերս Եւրոպա պիտի երթայ, այս առթիւ քննութիւններ կատարելու համար:

Տաքը Եւրոպայի մէջ

Յուլիս 14ին եւ 15ին անտանելի չափերու հասաւ տաքը ամբողջ Եւրոպայի մէջ, կիրակի օր, Ֆրանսայի մէջ ջերմաչափը արձանագրեց միջին 34 աստիճան: Փարիզ՝ շուքին մէջ, կէսօրին բարձրացաւ 36.2ի, Անկուլէմ՝ 38, Տիժոն՝ 37, Նիմ և Քլէրմոն Ֆէրրան՝ 35, Թուռ, Անժէր, Անթիպ, Նանսի՝ 33, Պելֆոր՝ 30:

Փարիզի մէջ երեք հոգի արեւահար եղան:

Իսկ Պերլինի մէջ, տաքը շատ աւելի կը նեղէ ժողովուրդը: Վաճառատուները սովորականէն մէկ ժամ առաջ գոցուեցան, որպէսզի պաշտօնեաները կարենան զովանալ եւ կազդուրուիլ: Չորս հարիւր հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն մը Պերլինի մօտակայ լիճերը խուժեց լողնալու, բայց անոնցմէ մէկուն ջուրը 28 աստիճան տաքութիւն ունէր: Արեւահարութեան բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան: Քսան տարիէ ի վեր, նման տաք չէր տեսած Պերլին, ինչպէս նաեւ Լոնտոն ուր շուքին մէջ ջերմաչափը բարձրացաւ 31ի: Օդերեւութաբանները կը յայտնեն թէ՝տաքը նոր է որ կըսկսի,և շատ լոնտոնցիներ որոնց ջերմաչափը ցարդ չէր բարձրացած այդ աստիճան, զովանալու համար կը խուժեն Փարիզ եւ Ֆրանսայի զանազան քաղաքները, ուր սակայն աւելի տաք կ'ընէ:

Կիլպօ եւ Ամունտսէն չեն ազատուած

Զրոյց շրջեցաւ թէ ռուսական սառնաբեկը «Մալիկին» յաջողած է փրկել նաև Ամունտսէնը և իր ընկերները: Բայց այս զրոյցները չեն հաստատուած: Ստոյգ է միայն որ «Մալիկին» հրահանգ ստացած Մոսկուայէն՝ Կիլպօն և Ամունտսէնը փնտռելու Շփիցպէրկի հարաւ-արեւելեան կողմը:

Միւս կողմէ, «Կրասին» սառնաբեկը որ Սամուէլովիչի ղեկավարութեան տակ պրպտումներ կը կատարէ, մեկնած է Վիլիէրի խմբակին գտնուած վայրէն, Ցուխնովսքին եւս փրկելու համար որմէ միայն երեք մղոն հեռու կը գտնուի:

Թանձր մառախուղ մը սակայն կ'արգիլէ արագ ընթացքը «Կրասին»ի, որ նոյն առթիւ պիտի փնտռէ Ամունտսէնը և Ալէքսանտրիի խմբակը: Մինչեւ երկու օր, կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել բեւեռի վերջին աղէտեալներուն մասին:

Հաւանական կը նկատուի որ «Կրասին» առանց դժուարութեան կարենայ կտրել սառոյցներու շրջանակը: Սակայն եթէ ճամբան հանդիպի սառի թանձր խաւերու, թերեւս Ցուխնովսքիին պաշտօն պիտի տայ նոր փնտռտուքներ կատարելու, ինչ որ առ առաւելն երկու օր կը պահանջէ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

փոն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. գրադարանը Խանասորի Արշաւանքի 34րդ տարեդարձին առթիւ կը ներկայացնէ՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին փոն տ'Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը: Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„

№ 6—7 (ՅՈՒՆԻՍ—ՅՈՒԼԻՍ)

Բովանդակութիւն.— *Ուրուագծեալ նոր կացութիւնը*՝ խմբագրական.— *Յովակիմ Բուղաղեան*՝ Յ. Տէր Դաւթեան.— *Հակախորհրդային գաղափարական պայքարի յատուկ առաջադրութիւնները Հայաստանում*՝ Ա. Ջամալեան.— *Ինքնաքննադատութիւն...*՝ Աշոտ.— *«Ազգային հարցը մարքսիզմի քուրայում»*՝ Կ. Սասունի.— *Գաղափարների նշանակութիւնը*՝ Ա. Գասպարեան.— *Թուրքիոյ շուրջ.— Հայաստանի անկախութեան տասնամեակի տօնակատարութիւնները.— Ինտերնասիոնալ:*

ԳԻՆԸ՝ 2.50 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Շրջ. *կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը երեկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին մասնաւորաբար* Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Իշխան *ենթակոմիտէները եւ համակիրները: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան: Նիւթ՝ Դաշնակցութեան հիմնադիրները:*

Մարսէյլի Պատ. *միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի երեկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան: Նիւթ՝ Բիւրա ազատագրական պայքարը եւ հայ ժողովուրդը: Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները:*

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խնուսի Հայրենակցական միութիւնը իր հիմնարկութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է դաշտահանդէս մը 12 Օգոստոս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին Պուլվար Ռապաթօյի հանրածանօթ պարտէզին մէջ: Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կազմակերպութիւններէն, նկատի առնել այդ թուականը:

ԱՐՄԷՆԻԱ ՖՈՒԹՊՈԼ ՔԼԻՒՊԻ վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր հին եւ նոր անդամները, որոնք կը փափաքին յառաջիկայ եղանակին համար պատրաստուիլ, ամէն շաբաթ ժամը 2էն սկսեալ Stade Colombe*ի քովի դաշտը դիմել: Իսկ անոնք որ նոր անդամագրուիլ կ'ուզեն պէտք է բերեն իրենց հետ երեք հատ լուսանկար:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Կը փնտռուի Քորֆուի չափահաս որբերէն Նաթանիէլ Անուշեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն, գրել՝ Mouscheg Anouschian Fabrica Damadian Constantza (Rumania).

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշէս Վարդերեսեան, 21 տարեկան, որուն Փարիզ ըլլալը կը կարծուի: Իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

— Կը փնտռուին Եոզղատի Թէլգիլի գիւղէն Յարութիւն (Արթիւր) Պաղամեան եւ Յարութիւն (Արթիւր) Քէյիշեան, որոնք 1923-ին Սուրիայէն եկած էին Ֆրանսա: Իմացնել՝ Մեսրոպ Պաղամեանի, Castelnau d'anglès (Gers).

— Կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly (Seine).

ՀԱՅ ՎԱՌԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աւարտած եմ Պրագայի համալսարանը, բնական գիտութեանց ճոքթորի տիտղոսով, ունիմ մանկավարժական պատրաստութիւն՝ վկայուած նոյն համալսարանի փիլիսոփայական ֆաքիւլթէէն: Կը ստանձնեմ ուսուցչական պաշտօն հայկական որեւէ վարժարանի մէջ: Նախընտրելի է միջնակարգ վարժարան: Դիմել՝ Dr. B. Minassian, 21 Premyslovska, Prague XII (Tchécoslovaquie).

Կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատել:

Հայ գործաւորներու

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ շինութեանց գործաւորներ՝ ներկարար, պատ ծեփող եւ մանէօվրը: Աշխատավարձք՝ ֆրանսական սէնտիքայի սակով: Դիմել՝ Դանիէլեան եղբայրներու, 31 Rue Voltaire, Lyon.

Ուղարուիլ

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Զէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տոկուն թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ:

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ: Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ: Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, *Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է:*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ԲԱՆԱԼԻ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ»

Ֆրանսերէն կարդալ եւ գրել կը սորվեցնէ՝ առանց ուսուցչի, դիւրըմբռնելի մեթոտով: Կը պարունակէ կարեւոր ծանօթութիւններ եւ գիրերու աղիւսակ մը:

Գին՝ 2 ֆրանք 50 սանդիմ

Դիմել՝ G. Momdjianի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire).

Անոնք որ կը փափաքին մասնաւոր դասեր առնել Անգլիերէն, ֆրանսերէն, Հայերէն, Թրքերէն եւ Յունարէն եւ կամ թարգմանութիւններ կատարել եւ նամակներ խմբագրել սոյն լեզուներով, դիմեն՝ 40 թիւ Պօրրկար (Beauregard), 24 թիւ սենեակը, Paris (2e) դիւրամատչելի պայմաններ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒԼԻՍ 1928

18 JUILLET 1928

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 701 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՆԿԱԼԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Անենէ մը ի վեր բանավէճեր տեղի կ'ունենան մեր մամուլին մէջ, ազգային-գաղթային գործերու մասնակցելու կամ չմասնակցելու հարցին առթիւ։

«Յառաջ»ն ալ անմասն չմնաց այդ վէճերէն, ամիսներ առաջ տալով երկու տարբեր տեսակէտները։

Կը թուի թէ՝ կարգ մը հիմնական կէտերու մասին շփոթութեան մէջ են վիճաբանողները։ Այդ պատճառով ալ, փոխանակ խրճուելու բանավէճին մանրամասնութեանց մէջ, կ'ուզէինք արք մը ճշդումներ եւ լուսաբանութիւններ կատարել։

Ամէն բանէ առաջ, ըսենք որ մասնակցելու կամ չմասնակցելու հակաճառութիւնը սկզբնական վիճաբանութենէ մը աւելի արժէք չունի, ներկային համար։

Դաշնակցութեան Ժ. Ընդհ. Ժողովը որոշած է մասնակցիլ անրային-կրթական գործերու, յստակ պատճառաբանութեամբ, միանգամայն առողջ սահման մը գծելով։

Առանց այդ որոշման ալ, անըմբռնելի է որ, դաւադրական շուղներէն գետնին երեսը ելած կազմակերպութիւն մը կծկուի իր պատեանին մէջ, դառնայ միականի եւ քալէ մէկ ոտքի վրայ։

Եթէ ուզէ իսկ, չի կրնար եւ ծիծաղելի կը դառնայ, մանաւանդ օրկայ իրականութեան մէջ, որ գործ կը պահանջէ տասը ճակատի վրայ։

Վարիչներուն ձեռքն է այնպէս մը կարգաւորել գործերը, մէկը միւսը չխանգարէ, հիմնականը չշփոթուի երկրորդականին, չորրորդական հոգին հետ, եւ բանկալը չդառնայ կուսակցական ոգեւորութեան եւ գործունէութեան ասպարէզ։

Այս մտահոգութեամբ ալ, կուսակցութեան Ընդհ. Ժողովները եւ Վարիչ Մարմինները միշտ հրահանգներ կուտան եւ ուղղիծներ կը մշակեն։ Եւ եթէ սխալներ գործուած ըլլան թուղթի վրայ, յաճախ օրուան կեանքը ցոյց կուտայ շիտակ ճամբան, բաւէ որ ուշադրութեամբ հետեւինք։

Արդ, կուսակցութեան որոշումներէն մէկը այն է որ, յանուրինք հանրային-գաղթային գործերով, մեր կենդանի ուժերը չխրենք անոնց տաղտուկներուն մէջ, եւ ինչպէս իւրաքանչիւր գործին իր համապատասխան արժէքը, իւրաքանչիւր մարդուն ալ իր տեղը տանք։

Իբրեւ լրացուցիչ, Դաշնակցութիւնը որոշած է եւ միշտ կը յիշեցնէ, որ կուսակցութեան մէջ պատասխանատու պաշտօն ունեցող ընկերները, ո՛ր եւ է Մարմնի (Շրջ. կամ Կեդր. Կոմիտէ եւլն.) անդամները չմասնակցին ազգային վարչական մարմիններու։ Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամը չի կնար անդամ դառնալ Թաղ. Խորհուրդի, Հոգաբարձութեան կամ Ազգ. Վարչութեան։

Կ'ընդունինք որ սայթաքումներ պատահած են այս գետնին վրայ, Մարմնի անդամը տանելով մինչեւ ժամուն բակը։ Շատեր տեղական պայմաններով կը բացատրեն այս վրիպումները. ուրիշներ՝ յարմարութեան տեսակէտով եւլն.։ Բայց խախուտ է այս արդարացումը։

Յետոյ, կազմակերպուած գաղութներու մէջ, ուր Դաշնակցական երեսփոխաններ կան, կանոն է որ անոնք ինքնուրոյն խմբակցութիւն համարուին, իրենց յատուկ ծրագիր-կանոնագրով։ Այսպիսի պարագաներու մէջ, շրջանին Վարիչ Մարմինը իրաւունք չունի ոտքով-ձեռքով մխրճուելու ազգային գործին մէջ։ Ան պիտի վստահի իր խմբակցութեան, եւ պիտի յարգէ անոր իրաւասութիւնները, փոխանակ ոստիկանի պէս խառնուելու ամէն մանրամասնութեան։ Արթուն աչք եւ կանոններու գործադրութեան հսկողութիւն, — ահա իր պարտականութիւնը։

Եւ արդէն, ամբողջ գաղթային-ազգային գործունէութեան մէջ, Դաշնակցական մարմնին կամ անհատին գլխաւոր դերը պիտի ըլլայ արթուն պահակի աշխատանք,— հետեւիլ, մղում տալ, պաշտպանել ժողովուրդին, խոնարհ խաւերուն շահերը, զօրացնել ամիրայական մարմաջները, ուժ տալ ազգային ակոյթին, մէկ խօսքով՝ ճամբայ ցուցնել եւ գործ արտադրել։

Իսկ ասոր համար, երբեք անհրաժեշտ չէ որ Դաշնակցականներ խմբովին մտնեն ո՛ր եւ է վարչական մարմնի մէջ, մեծամասնութիւն կազմեն, իշխանութիւն հաստատեն։ Յաճախ մէկ Դաշնակցականը բաւական է ինը կամ տասնըմէկ հոգինոց վարչութեան մը մէջ, կը բաւէ որ սիրէ այդ գործը եւ գիտնայ իր կուսակցութեան տեսակէտները։

Ինչո՞ւ ծածկել որ, այսպէս կոչուած ազգային գործերու մէջ, յաճախ մենք աւելի՛ ապիկար ենք քան ուրիշները, մանաւանդ չէզոքները։ Չենք կրնար ձեռնհաս հեղինակութիւն ըլլալ ամէն բանի մէջ։ Եւ յեղափոխականին վայել չէ ժամուն դրան առջեւ ալ փայլելու մարմաջը։

Երեք օրէ ի վեր կը հրատարակենք մանրամասն եւ փաստացի թղթակցութիւն մը, Մարսէյլի Ազգ. Վարչութեան մէկ տարուան գործունէութեան մասին։ Որոշ կ'երեւայ որ մեր ընկերները օգտակար գործ են տեսեր, կազմակերպելով 12,000նոց գաղութ մը, որքան կը ներեն պայմանները։

Այս արդիւնքը չի ժխտեր մեր դիտողութիւնները։ Փաստ է մեր ընկերները իրենց հետ ունեցեր են չէզոքներ եւ հնչակեաններ։ Եւ աւելի հաւատարմօրէն հետեւելով կուսակցութեան ուղեգծին, կը կարծենք թէ աւելի արդիւնաւոր տարի մը ունենային, միեւնոյն ատեն անվթար եւ կենդանի պահելով բուն Դաշնակցական գործը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԻՐՔԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կուսակցական կիրքերը նորէն ծայրայեղ սաստկութեան հասած են Յունաստանի մէջ։ Նմոյշի համար, *Թահիտրոմոս* Թերթին խմբագրականէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.

— «*Թող հնչեն չարագործ ծերուկին փողերը, թող խանդավառութենէն իրենք զիրենք կորսնցնեն եւ թող փրփրին իրենց վէնիզէլօսական լուսնոտութեան պատճառով։*

Իրենց այդ փողահարութիւնները, յիմարութիւնները, եւ լուսնոտութեան փրփուրները ախտաբանական երեւոյթ են եւ արժանի յիմարաբոյժներու ուսումնասիրութեան միայն։

Թող թմբկահարեն վէնիզէլօսեան թմբկահարները եւ թող խելքերնին թռցնեն տեսնելով որ իրենց «չարլաթան» պետը իշխանութեան գլուխ կ'անցնի։ Ոչ անոնց թմբկահարութիւնները, ոչ ալ խելակորոյս վիճակը մեզ կը հետաքրքրէ։ Մեզ կը հետաքրքրէ միայն Յունաստանի փրկութիւնը եւ ասոր համար ալ պիտի պայքարինք անոնց դէմ։

Յունաստանը, իրական Յունաստանը մենք ենք, որովհետեւ մե՛նք այս պայքարին, եթէ երբեք Յունաստանը դուք էք ձեր Փլասթիրասներով, Փոնտիլիսներով, Թանթալիտիսներով, Վօլօլիսներով, Իոնոս Տրակունիս մը, Կունարիս մը, Սթրաթօս մը եւ դեռ այնքան պատուական եւ հայրենասէր Հելլէններ սպաննող ոճրագործներով։

Թէ՛ դուք եւ թէ մենք, լաւ կը ճանչցուինք օտարներու կողմէ։

Մենք, անոնց համար, օրինապահներ ենք, իսկ դուք՝ մարդասպաններ։

Անգլիացիները երբ կը խօսին ձեր ղեկավարի մասին, կը խօսին կարծես հասարակաց ոճրագործի մը մասին, որ իր հակառակորդները սպաննեց, որպէսզի ինքը իշխէ։

Ֆրանսացիները, իրենց վարչապետին՝ Պ. Փուանքարէի բերնով, ձեր ղեկավարը կը կոչեն արկածախնդիր ու ոճրագործ։

Իտալացիները տարբեր կարծիք չունին այս մասին։

Եւ սակայն, մենք, գերմանասէրներ ենք ու դաւաճաններ, իսկ դուք, իրենց բարեկամներն ու դաշնակիցները։

Այսպէս ենք մենք, այսպէս էք դուք։ Հետեւաբար, ձեր թմբկահարութիւնները ինչպէս նաեւ լուսնոտի ձեր պոռչտուքները, զօրս լսելի կը դարձնէք ձեր ղեկավարի իշխանութեան գլուխ գալուն առթիւ, այսօր, նախասահմանուած են շարունակուելու մինչեւ ընտրութեանց օրը, որովհետեւ այդ օրը կարհուրելի պարտութիւն մը, աւելի զարհուրելի քան 1920ի Նոյեմբեր 1ը, պիտի պապանձեցնէ ձեզ»։

ՓԱՌԱՒՈՐ ՑՈՅՑ ՄԸ

Յուլիս 19էն 23 փառաւոր տօն մը պիտի կատարուի Վիեննայի մէջ, ի պատիւ Շուպէրի։ Այս առթիւ 120,000 երգիչներ Աւստրիա պիտի երթան Գերմանիայէն եւ Ամերիկայէն։ Ֆրանսական թերթերը դիտել կուտան թէ հանդէսը քաղաքական ցոյցի մը ձեւը պիտի առնէ, շեշտելով Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը։ Գերմանական թերթ մըն ալ կը յիշէ այս պարագան։ «Գերման երգիչներու այս տօնը ամենամեծ կարեւորութիւն ունի Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման համար։ Թէեւ քաղաքական նպատակ չունի, բայց ներքին անհրաժեշտութեամբ, պատմական դէպք մը պիտի ըլլայ միացման համար, միացման աննման ցոյց մը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մակեդոնական եղբայրասպանութիւնները

ԻՎԱՆ ՄԻԽԱՅԼՈՖ ԱԼ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ?

Երէկ հրատարակեցինք Սոֆիայի մեր թղթակցին մէկ նամակը, որմէ կը հասկցուէր թէ Զօր. Փրոթէկէրոֆի սպանութիւնը ներքին վէճերու հետեւանք է։ Նոյն իսկ պնդողներ կան թէ Մակեդոնացի հայդուկը սպաննուած է իր ընկերոջ, Իվան Միխայլոֆի հրամանով։

Պելկրատէն Յուլիս 16 թուակիր հեռագրի մը համաձայն, Իվան Միխայլոֆ ալ իր կարգին սպաննուած է անծանօթի մը կողմէ, որ սրտին դաշոյն մը մխելով, փախեր է։

Խնդիր է թէ ո՛ւր կանգ պիտի առնեն այս փոխադարձ սպանութիւնները, որ կը շարունակուին տարիներէ ի վեր, ծանրապէս վնասելով Մակեդոնական դատին...

Պատերազմը օրէնքէ դուրս...

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսա ամերիկեան կառավարութեան հաղորդեց իր պատասխանը, պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու ծրագրին առթիւ։

Իր պատասխանին մէջ, Պրիան գոհունակութիւն կը յայտնէ որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնն ալ Ֆրանսայի պէս կը հասկնայ առաջարկուած դաշնագրին իմաստը։ Այսպէս, միջազգային խաղաղութեան դաշնագրով, չպիտի սեղմուի կամ խախտուի ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը։ Իւրաքանչիւր ազգ միշտ ազատ կը մնայ իր երկիրը պաշտպանելու յարձակման մը կամ արշաւանքի մը դէմ. միայն ան կրնայ որոշել թէ հա՞րկ է պատերազմի դիմել, ինքնապաշտպանութեան համար։

Յետոյ, նոր դաշնագրին ո՛ր եւ է մէկ տրամադրութիւնը հակառակ չպիտի ըլլայ Ազգերու Դաշնակցութեան դաշինքին, ոչ ալ Լոքարնոյի եւ չէզոքութեան դաշնագիրներուն։ Վերջապէս, եթէ ստորագրող պետութիւններէն մէկը խախտէ դաշնագիրը, միւսները իրենք զիրենք ազատ պիտի զգան զանցառուին հանդէպ։

Ֆրանսա գոհացում ստացած կ'ըլլայ նաեւ անոր համար որ, Ամերիկա նոյն դաշնագիրը կ'առաջարկէ ուրիշ պետութեանց ալ, փոխանակ առաջին անգամ միայն երկու պետութեանց միջեւ կնքելու։ Այնպէս որ, Ֆրանսա պատրաստ է այժմէն իսկ ստորագրելու Քէլլոկի Յունիս 23 թուակիր ծանուցագիրը։

∴ Անգլիոյ պատասխանը պիտի յանձնուի այսօր, Չորեքշաբթի։ Իրլանտա առանց վերապահութեան կ'ընդունի առաջարկուած դաշնագիրը։ Ճափոնի կառավարութիւնը սկսաւ խորհրդակցիլ։ Իտալիա եւս հաւանութիւն յայտնած է։ Կ'ըսուի թէ բոլոր հրաւէրներուն պատասխանը ստանալէ յետոյ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարարը Եւրոպա պիտի գայ աշնան եւ թէ դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Փարիզի մէջ։

Զարդ՝ չինական Թուրքիստանի մէջ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Եանկ Ցէնկ Ցին, չինական Թուրքիստանի զինուորական կառավարիչը, սպաննուած է Յուլիս 7ին, արտաքին գործավարին հետեւորդ զինուորներուն կողմէ։ Մարդասպանները ձերբակալուած են։ Այս սպանութիւնը մեծ գրգռութիւն պատճառած է չինական շրջանակներու մէջ, ուր կը վախցուի խռովութիւններէ, խորհրդային ազդեցութեան շնորհիւ։

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիստանի քաղաքային կառավարիչը Յուլիս 9ին գնդակահարել տուած է արտաքին գործավարը եւ անոր հետեւորդներէն քսան հոգի։

Յունական գործադուլը վերջացած

Աթէնքէն հասած վերջին լուրերը կը հաղորդեն թէ վերջացած է ընդհանուր գործադուլը։ Այս առթիւ կառավարական թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս դէպքին, որ, իրենց կարծիքով, կ'ապացուցանէ բանւորներու չափաւոր տարրին գերակշռութիւնը։ «Պահպանողական բանւորները հետզհետէ աւելի արդիւնաւորապէս կը հակազդեն համայնավարներուն դէմ։ Այս վերջինները վտարուեցան Պիրէոնի բանւորական համագումարէն եւ կորսնցուցին իրենց ազդեցութիւնը։ Այժմ ստոյգ է թէ Մոսկուայի գործակալներուն գործունէութիւնը շատ տաժանելի է Յունաստանի մէջ եւ հետզհետէ անյաղթելի խոչընդոտներու պիտի հանդիպի»։

Իտալիա՝ դէպի Արեւելք

Իտալեւաֆղան դաշնագրին առթիւ, «Լավորօ տ'Իտալիա» ուշագրաւ յօդուած մը կը հրատարակէ, երեսփոխան Օրանոյի ստորագրութեամբ։ Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ՝ նոր Իտալիան այժմ կրնայ Տիքոտրայէն սկսելով, Մակեդոնիոյ, Պուլկարիոյ, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի ճամբով, բարեկամ ազգերու մէջէն երթալ մինչեւ Փամիր, Ասիոյ սիրտը, ոչ հեռու չինական սահմանագլուխէն։ Այսպէս, շնորհիւ Հռոմի կառավարութեան արժանիքներուն, մեծ պողոտայ մը կը բացուի Իտալացիներուն առջեւ, որոնք ձեռներէցութեան ոգի ունին։ Միւս կողմէ, ասիական այն ազգերը որ կը վերանորոգուին, պէտք ունին արդէն վերանորոգուած ժողովուրդներու փորձառութեան եւ գործակցութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼՈՒՍԱԲԱՆԵՑԷ՛Ք

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացանք հետեւեալ զեկոյցը, Յուլիս 7 թուակիր.

— «*Միութեան հիմնարկութիւններէն Նուպարեան Սաներու Վարչութեան վերջին տեղեկագրէն կ'երեւայ թէ՝ 1924ին Վահ. Պօղոս Նուպար փաշայի կողմէ նուիրուած հիմնադրամը, որ սկիզբը շուրջ 20,000 անգլ. ոսկիի առաջնակարգ արժեթուղթերէ կը բաղկանար, շնորհիւ վեհանձն նուիրատուին իմաստուն կարգադրութեանց, չորս տարուան մէջ զգալի բարձրացումով մը յանգած է 26,700 անգլ. ոսկիի, իսկ տարեկան եկամուտն ալ 1006 ոսկիէն 1280 ոսկիի, ինչ որ ցոյց կուտայ սոյն հիմնադրամին ներկայ աւելի քան բարգաւաճ վիճակը։ Միւս կողմէ, նկատի առնելով առձեռն նուաղագոյն 50,000 ֆրանքի պահեստի գումար մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը, Վարչութիւնը հարկադրուած է, պահելով արդէն ընտրուած նախորդ սաները, յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին համար առայժմ նոր միակ սան մը ընդունիլ, որուն անունը արդէն անցեալ տարուընէ իսկ արձանագրուած էր։*»

Բառ առ բառ հրատարակելով այս տեղեկութիւնը, կը հարցնենք անոր ծանօթ եւ անծանօթ հեղինակներուն. — Նուպարեան Սաներու ֆոնտի մասին շրջած զրոյցներուն պատասխա՞նն է այս։

Այն ատեն, ի՞նչ հիման վրայ, նոյն Բարեգործականի պատասխանատու վարիչներէն Պ. Լեւոն Բաշալեան ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— «*Այս տարի վարչութիւնը որոշած է որ եւ է ուսանող չառնել. ոչ ոք ընդունուած է. սակարանական ձախորդ գործողութիւններ պատճառ եղած են որ չկարենան այս տարի ոչ ոք ընդունիլ։*»

«Յառաջ»ը արձագանգ եղած էր զրոյցի մը, հիմնուած՝ *գրաւոր վկայութեան* մը վրայ, որմէ կը քաղենք վերի տողերը։

Այս բոլորին մէջ, ո՞րն է սուտը, Բարեգործականի Յուլիս 7 թուակիր զեկո՞յցը, թէ Պ. Լ. Բաշալեանի յայտարարութիւնը, որուն վկան ալ կրնանք ներկայացնել, ի հարկին։

Ո՞վ պիտի լուսաբանէ այս հանելուկը։ «Յառաջ»

Պ. ՃԻՈԼԻԹԹԻ ՄԵՌԱԾ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ՝ նախկին վարչապետ Ճիոլիթթի, որ յուսահատական վիճակ ունէր քանի մը օրէ ի վեր, մեռաւ յանկարծ, երեքշաբթի գիշեր։

Հանգուցեալը 86 տարեկան էր եւ 60 տարի վարած է Իտալիոյ ճակատագիրը։ Մեծ դեր ունեցած է միջազգային կեանքի մէջ ալ։ Իր մահով ամբողջ շրջան մըն է որ կը փակուի, եւ քաղաքականութիւն մը գերեզման կ'իջնէ։ Հինգ անգամ վարչապետ եղած է պատերազմէն առաջ կամ յետոյ եւ վեց անգամ՝ ներքին նախարար։

1912ին պատերազմ հռչակեց Թուրքիոյ դէմ, բայց յամառօրէն կը պնդէր որ Իտալիա չէզոք մնայ Մեծ Պատերազմին։ Ֆաշիստ իշխանութեան հաստատումէն յետոյ, դարձաւ ընդդիմադիր, եւ մինչ ուրիշներ դասալիք եղան, այս ծերունին կը շարունակէր ընդդիմախօսել Մուսոլինիի, մանաւանդ սահմանադրութեան ջնջման առթիւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Գրեցի թէ հայկական դատի ձախողումը սկսաւ Պերլինի վեհաժողովէն։

Պալքանեան պետութիւնները դժգոհ մնացին եւ սպասեցին լաւագոյն օրերու։ Ռումանիա անդամահատուեցաւ, Յունաստան մատնուեցաւ, խորտակուեցան յեղափոխական ուժերը, որոնք 1875 Յունիսին կազմուեր էին սլաւ ցեղի ազատագրութեան համար։

Ձախողութիւնը միայն հայկական չէր ուրեմն։ Ռուսիա կ'իւրացնէր Պեսարապիան, Աւստրիա պիտի հովանաւորէր Պոսնա-Հերցէկը եւ Անգլիա կը կլլէր Կիպրոսը։ Լորտ Պիքընֆիլտ կ'ըսէր Լորտերու ժողովին մէջ, «Հարկ տեսնուեցաւ պահել օսմ. տիրապետութիւնը»։

Կրիսպի միայն բողոքեց յանուն ազգութիւններու։ Իրեն համեմատ, ճշմարիտ քաղաքականութիւն մը հիմնուած ըլլալու էր ազգութիւններու սկզբունքին վրայ։ (ճառ. երեսփ. ժողովի մէջ, 1879 փետր. 3)։

Պերլինի վեհաժողովին մէջ, Անգլիա եւ Գերմանիա տիրապետող դեր ունէին, մէկը սպառնական, միւսը երեւութապէս անշահախնդիր։ Ֆրանսայի ձայնը տկար էր, Իտալիա՝ քաղաքականապէս թոյլ։ Խորագէտ Պիզմարքի նպատակն էր աւստրիական եւ ռուսական հակամարտութիւն մը ստեղծելով, ապահովել աւստրիական դաշնակցութիւնը։ Ուստի հարկ էր Աւստրիան մղել դէպի առաջ, դէպի Պալքանները, դէպի Եգէական։ Ռուսիա բնականաբար պիտի ընդդիմանար, Աւստրիա սպառնալիքի տակ՝ Գերմանիոյ օժանդակութիւնը պիտի ուզէր եւ Գերմանիա հաճոյքով պիտի դաշնակցէր։

Իտալիոյ պետական մեծ դէմքին, Կրիսպիի ճառը անզօր էր... Կրիսպի կը ցաւէր որ պուլկար ժողովուրդը լիովին չվարձատրուեցաւ։ Յիշելով պուլկարական ջարդերը։ վեր կը հանէր այդ ժողովուրդին քաջութիւնը։ «Քաջութեան այս գործերը, այսքան առաքինութիւն եւ կամքի կարողութիւն կը վկայեն, կենսունակութիւն մը, որ ժողովուրդներու ինքնուրոյն գոյութեան յայտարարն է։ Յետոյ կ'աւելցնէր, կարծես թէ տարիներ առաջ կը պատասխանէր հակահայ իտալացիին. «Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ամբարմնդուի ազգ մը պայքարի պահուն աւելի զօրաւոր ուժի մը դիմաց, որ կը տիրապետէ դեռ եւ պայքարէն ետք դահճին առջեւ։ Օրինակներ չկա՞ն միթէ մեր պատմութեան մէջ 1820էն 1860»։ Դիւանագէտը կ'եզրակացնէր ճառը. «Թուրքիա ուշ կամ կանուխ պիտի ցնցուի»։

Կրիսպի 1897ին կը յայտարարէր «Ֆիկառօ»ի թէ՝ միշտ ձգտած է Թուրքերը վռնտել Եւրոպայէն եւ Պալքանեան ուժեղ պետութիւն մը կազմել։ Ձգտում մը որ հակառակ ըլլալով Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ շահերուն, դժբախտաբար չհասաւ նպատակին։ Կրիսպիի ջանքերը ապարդիւն մնացին, Պալքանները՝ անդամահատուած և պառակտուած եւրոպական բարձր դիւանագիտութեան շնորհիւ։ Քաղաքական կեանքն ալ ենթարկուած էր միջազգային դրամատիրութեան, հետեւաբար տնտեսական կեանքին։ Զինուորական եւ ծովային ուժերը պահակներ են լոկ տնտեսական եւ ելմտական գործունէութիւններու։

ԺԹ. դարուն, հանքածուխի գիւտին եւ կիրարկումներուն շնորհիւ, հսկայաքայլ յառաջդիմեց ճարտարարուեստը, բազմացան փոխադրութեան միջոցները, կեանքը տեղական ըլլալէ դադրեցաւ եւ հետեւաբար մրցակցութիւնը սուր հանգամանք առաւ։ Գերմանիա զուգահեռական զարգացում ունեցաւ գրեթէ ճարտարարուեստի, բազմածնութեան, ծովային ու ցամաքային ուժերու մէջ։ Գերմանիոյ առեւտուրը թափանցած էր ամէն կողմ, շնորհիւ աժանութեան, երկարատեւ վարկերուն եւ ապրանքներու գիները կոտրելու մեթոտին։ Հանքածուխի արտադրութիւնը սկսեր էր հաւասարիլ անգլիականին, սպառնալ Անգլիոյ այս շահաբեր աղբիւրին։

Գերմանիա պաշտպանն էր Թուրքիոյ ամբողջականութեան, որովհետեւ այդ երկիրը շահաստան մըն էր եւ գաղթավայր մը կրնար ըլլալ, մինչդեռ Ռուսիա կը ջանար Միջերկրական հասնիլ։ Անգլիա համամիտ էր Գերմանիոյ՝ Թուրքիան պահպանելու համար, բայց կը տեսնէր գերմանական թափանցումը, որ սպառնալիք մըն էր Միջերկրականի արեւելքին եւ Հնդկաստանին։ Ֆրանսա համամիտ էր Գերմանիոյ Միջերկրականի հաւասարակշռութեան եւ պահանջները գանձելու համար։ Իտալացի ազգայնական մատենագիր մը, Էնրիքօ Կորրատինի, այժմ ծերակուտական եւ թունդ ֆաշիստ, 1913ին կ'ամբաստանէր ֆրանսական կառավարութիւնը, մանաւանդ արտաքին նախարար Փուանքարէն որ յանուն դրամատիրականդասակարգին կ'ընդդիմանար Պալքանեան ազգերու իրաւունքներուն եւ կը պաշտպանէր Թուրքիոյ ամբողջականութիւնը, մոռնալով քրիստոնեայ բիւրաւոր զոհերը։ Նոյն քաղաքականութիւնն էր որ Թուրքիոյ փոխ կուտար կէս միլիառ ֆրանք, քայքայուած տնտեսութիւնը դարմանելու, աւելի ճիշդ՝ Ֆրանսայի դէմ պատերազմի պատրաստուելու համար։ Յեղաբրութիւն պիտի համարուէր այս փոխառութիւնը, եթէ թաքուն հաշիւներ չըլլային, մանաւանդ որ Գերմանիա եւ Աւստրիա 1913ի Հոկտեմբերին, կ'ուզէին ջախջախել Սերպիան եւ Իտալիոյ ընդդիմութեան վրայ ետ կեցան պահ մը։ Վիքթոր Բանպոն կը նախատեսէր մօտալուտ պատերազմը, Գերմանիոյ տենդագին պատրաստութիւնը տեսնելով։

Այս ամէնուն հեռաւոր արձագանգն էր երիտասարդ Թուրք յեղափոխութեան յաղթանակին առթիւ արտայայտուած հիացումը. Թուրքիոյ վերածնութեան յոյսը։ Անոնք որ ապահով չէին պատառ մը փրցնելու, անոնք ալ պաշտպաններն էին Թուրքիոյ ամբողջականութեան. Թոյլ տալու էր որ վերածնէր, բարեկարգուէր։ Նախկին Թուրքիան չփոխելու չէր նորթուրքիոյ հետ։ Լուծատտի կը գոչէր Հռոմի համալսարանի բեմէն. «Հիանանք, հիանանք առանց վերապահութեան պատմութեան մէջ աննախընթաց այս բանակին, որ իր ուժը կը տրամադրէր հանրային ազատութեան։ Ժամանակին այս բանակէն կը կազմուէին սուլթանին անձնապահ գունդերը, այժմ անկէ կը ծնին սահմանադրութեան պաշտպանները։» Այսօրուան նախագահը Իտալիոյ ծերակոյտին, այն ատեն արտաքիննախարար՝ խանդավառ ճառով մը կը հիանար անարիւն յեղափոխութեան վրայ որ «ցոյց կուտար ազատութեան մաքրագործիչ դերը» եւ կ'եզրակացնէր թէ «այնքան յոյսերու մէջ սկսուած նոր վարչաձեւը արժանի է ամէն օժանդակութեան։ (4 Դեկտ. 1908).

Եւրոպական դիւանագիտութեան հակասութիւններէն կ'օգտուէր Թուրքիան։ Գիտէր որ մէկը պիտի չմիջամտէր հայկական բարենորոգումներու իրագործումին համար, որովհետեւ միւս պետութիւններն ալ մէջ պիտի մտնէին վէճը կարգադրելու պատրուակով եւ յետոյ իրարու մէջ պիտի չհամաձայնէին եւ պիտի մնային անտարբեր։

Հայկական բարենորոգումները քաղաքականապէս դէմ էին Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ, տնտեսապէս՝ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի։ Ռուսիա պատնէշ մը կը տեսնէր բազմածին Հայուն մէջ, Անգլիա՝ գործիք մը Ռուսին ձեռքին տակ, Գերմանիա հեռուն դիտելով, կը տեսնէր հայ մանուկներու արշաւը Թուրքիոյ մէջ եւ որովհետեւ Հայը աշխատող եւ խելացի ժողովուրդ էր, ոչ միայն հում նիւթերու հայթայթումը պիտի նուազեցնէր գերման ճարտարարուեստին համար տեղական ճարտարարուեստներ ստեղծելով, այլ եւ սպառումի աղբիւր մը ըլլալէ պիտի դադրէին վեց նահանգները։

Բարենորոգում կը նշանակէր հանգիստ կեանք, բարելաւում տնտեսական պայմաններուն, հետեւաբար բազմածնութիւն։ Համիտ կը տեսնէր Թուրք բանակին տկարացումը, Թուրք ժողովուրդին աճման նուազումը, որոնց պատճառով Հայը լաւագոյն պայմաններու մէջ կրնար խաղաղօրէն գրաւել վեց նահանգներն ու Անատոլուն։ Ուստի հաւասարակշռութիւնը պահելու համար պարբերաբար ջարդելու էր։ Կրիսպի միջազգային հարցերը գրքին մէջ (էջ 245) կը յիշէ իտալացի հեղինակը մը խօսքերը.

— «Ինչպէս 1875ին Պուլկարիոյ, այնպէս ալ Հայաստանի մէջ ջարդեր եղան, որպէսզի հաւասարակշռութիւնը մնայ նոյնը։ Հայերը թուով կ'աճին, մշակոյթով բարձր են եւ հարստութեամբ կը գերազանցեն Թուրքերը։»

Ներքին պատճառին անցնելէ առաջ, բանանք ուրիշ փակագիծ մը։

ՀԵԹՈՒՄ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

(18 Մայիս 1927 — 5 Մայիս 1928)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Սկաուտական շարժում.—Յուսադրիչ երեւոյթ մըն է մեր դպրոցներուն եւ պատանեկութեան մէջ սկսուած սկաուտական շարժումը, որ ծնունդ առաւ քանի մը ամիս առաջ։ Նախնական շրջանին մէջ է դեռ այս գործը եւ պէտք ունի քաջալերութեան։ Արձանագրուած են 30 տղայ եւ աղջիկ։ Ունեցած են 1840 ֆր. մուտք, 1727 ֆր. ելք։ Այս համեստ պիւտճէին մէջ է Ազգ. Վարչութեան տուած են 1300 ֆր.ը։ Սկաուտական գործը սկըսած է և կը մնայ Ազգ. Վարչութեան հակակշռին տակ։

Զ. Ե. Ո. Միութիւնը այս տարուան ընթացքին Ազգ. Վարչութեան դիմեց պաշտօնագրով մը, բողոքելով Մարսէյլ հաստատուած «Դպրոցասէր»ի վարիչներուն դէմ եւ պահանջելով որ ազգ. իշխանութիւնները հետաքրքրուին այդ հաստատութենէն ներս անցած-դարձածով։ Զ. Ե. Ո. Միութիւնը կը սպառնար օրինական միջոցներու դիմել։ Արգիլեցինք այս վերջին քայլին որ օտարներու առջեւ կրնար միայն վարկաբեկ ընել մեզ։ Ազգ. Վարչութիւնը այդ դիմումէն առաջ եւ ետքը զբաղած է «Դպրոցասէրի կացութիւնով։ Դժբախտաբար անոր վարիչները յամառած են իրենց անպատասխանատու ընթացքին մէջ, չեն ուզած ազգ. իշխանութեանց հակակշռին ենթարկուիլ եւ մերժած են ամէն աջակցութիւն, որ պիտի կրնար վերջ տալ ծանրակշիռ ամբաստանութեանց, եթէ ատոնք հիմնուած չէին իրականութեան վրայ։

Այս տողերը գրուելէն ետքը «Դպրոցասէր»ը ալ դէն փոխադրուեցաւ Փարիզ։ Ապահովաբար այլեւս անհանդուրժելի դարձած կացութեան մը լաւագոյն դարմանն է այդ փոխադրութիւնը։ Փարիզի խնամակալ տիկիններու աչքին տակ վերջ կը գտնեն — գոնէ այդ յոյսը ունի Մարսէյլի Հայութիւնը— անսանձ կամայականութիւնները և որբուհիներուն կրած տառապանքը։

Եւրոպաթիայ կարմիր խաչը վերջերս իր կանոնագիրը ներկայացնելով, դիմում կատարեց վաւերացնելու համար Ազգային Վարչութենէն, յայտնելով միանգամայն որ աղէտեալ պուլկարահայերու համար հանգանակութեան պիտի ձեռնարկէ։ Յանձնած ենք նոր վարչութեան։

Մեր նիւթական ճամարատուութիւնը կը կատարենք ներփակելով մեր դրամական գործառնութեանց հաշուեկշիռը։ 11 ամսուան ընթացքին ունեցանք մօտ 150,000 ֆր. ելեւմուտ։ Մատակարարութեան գործին մէջ առաջնորդուած ենք ծայրայեղ խնայողութեան սկզբունքով ուր որ կարելի էր, մեր նիւթական միջոցներու կարելի մեծ մասը յատկացնելով կրթական գործին։ Դրամական գործառնութիւնները կատարած ենք խիստ հակակշռի տակ։ Մեր հաշուետոմարները, ստացագիրները եւ բոլոր տետրակները տրամադրելի էին որեւէ ատեն Վիճակային Երեսփ. Ժողովի անդամներուն, ինչպէս նաեւ որեւէ հայ անհատի քննութեան։

Մեր բարոյական ճամարատուութեան վրայ կրնանք աւելցնել թէ որդեգրած ենք քաղաքական հոսանքներու հանդէպ բացարձակ չէզոքութեան սկզբունքը։ Մարսէյլ բաժնեբախտ է հին եւ նոր գաղութի վէճ չունենալովը։ Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին, մեզի ամէնէն եռանդուն գործակից, քաջալերող եւ սրտակից ունեցանք հին գաղութին ամէնէն պատկառելի եւ մեծ դէմքը՝ Պ. Յ. Սէլեան, ինչպէս նաեւ նոր գաղութին ամէնէն սիրուած անձը՝ Պ. Հայկազն Գույումճեան։ Ունեցանք անխուսափելի պզտիկ նեղութիւններ, պզտիկ հոգիով հաւակնորդներու կողմէ, հին թէ նոր գաղութին մէջէն։ Բարեբախտաբար շատ աննշան էր ատոնց թիւը եւ ամէնուն ծանօթ թէ իրենց ինքնութիւնը եւ թէ իրենց ուղղութիւնը։ Ատոնք զբաղեցան Ազգ. Վարչութեան շուրջ անընդհատ դարբնելով պարզ սուտեր։ Ամէնէն ցայտունը՝ աթոռի կռիւը կամ մեր հաստիքներուն նուազիլը։ Այդ 8—10 հոգինոց խմբակին ամէնէն գարշելի ձեռնարկը եղաւ դպրոցին եւ մանկապարտէզին դէմ հանուած թռուցիկը։ Ժողովուրդը մեր տեղը պատասխանեց դպրոցական հանդէսին ընդարձակ պարտէզը լեցնելով ծայրէ ծայր։

Տարուան ընթացքին Ֆրանսայի բոլոր հայ թերթերուն անխտիր ղրկած ենք մեր զեկոյցները, հաշիւները եւ ծանուցումները, մէջն ըլլալով Փարիզի ռամկ. թերթը, որ մէկ կողմէն իր սիւնակները լայնօրէն բացաւ ծխացելի սուտերու առջեւ, իսկ միւս կողմէ, ղրկուած պաշտօնական հերքումները եւ հաշուետուութիւնները տպելու պարկեշտութիւնը չունեցաւ։

Այդ տգեղ երեւոյթին հետ զուգընթաց՝ քաղաքական ամէն հոսանքի պատկանող կամ չէզոք անձերու շարքին մէջ, որոնք սրտագին աջակցեցան մեզի, պէտք չէ մոռնալ անկեղծ գործակցութիւնը ռամկավար բարեկամներու։

Նորակազմ Ազգ. վարչութեան կը փոխանցենք անաւարտ մնացած գործեր։ Ուրախ ենք որ անոր զօրաւոր կազմը ամէն ապահովութիւն կը ներշնչէ շատ աւելի լաւ կերպով շարունակելու սկսուած գործը եւ չկրկնելու համար թերութիւնները որ մենք ունեցանք անցած տարուան փոխանցման եւ փորձառական շրջանին։

Կիսատ թողած ենք շրջաններու կազմակերպութեան գործը։ Նիս, Լա Սիօթա, Թուլոն, Վալանս ու մինչեւ Լիոնի մօտերը եւ Թուլուզի կողմերը ցրուած հայ գաղթականութիւնը ազգային-եկեղեցական գետնի վրայ կազմակերպելու յոյսը Մարսէյլի վրայ դրած են։

Հայրենակցականներու եւ ուրիշ բազմաթիւ միութիւններու կենսական հարցը կը մնայ սեղանի վրայ։

Նոր Վարչութեան կը փոխանցենք շարունակել հետապնդումը եւ ձեռք բերել Կարտանի ազգապատկան հողին կալուածաթուղթերը, 5000 ֆր.ը, կարգ մը եկեղեցական գոյքեր եւ նկարիչ Պ. Մախոխեանի նուիրած երկու նկարները, որոնց գոյութեան մասին միայն վերջին օրերս տեղեկացանք Առաջնորդէն։ Հին վարչութեան օրով գոյքերու ցուցակ գոյութիւն չէ ունեցած։

Կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչին հետ մեր բանակցութիւնները չեն վերջացած։

Մանկապարտէզի շէնքին հարցը, կապուած դպրոցի, մատուռի եւ առաջնորդարանի փոխադրութեան խնդրին, կը մնայ անմիջականօրէն լուծուելիք հարցերէն մէկը։

* *

Մարսիլահայ վիճակի ազգային-եկեղեցական կազմակերպութեան գործը հաւատացած ենք որ հայ մեծ գաղութ մը օտարացումէ եւ կորուստէ փրկելու սրբազան գործն է։ Ազգ. Վարչութիւնը աշխատեցաւ ա՛յդ հաւատքով։

Մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը կը յայտնենք ֆրանսական իշխանութեանց, մանաւանդ քաղաքապետութեան, ապահովութեան եւ կրթական ներկայացուցիչին, որոնք միշտ պատրաստակամ գտնուեցան հարթելու ներկայացած որ եւ է դժուարութիւն։

Խորապէս շնորհակալ ենք նաեւ ֆրանսահայ թերթերուն, մեզի աջակից բարեկամներու եւ վարչութեան օժանդակ մարմիններու։

Շնորհակալութեան մասնաւոր պարտք մը եւս ունինք։

Մարսիլահայ գաղութի կողմէ մեզի վստահուած ծանր աշխատանքին մեծագոյն բաժինը իր ուսերուն վրայ վերցուց ապրելու եւ վերապրելու հրաշալի ընդունակութիւնով օժտուած հայ ժողովուրդը, որ ամբողջ տարի մը մեր կողքին կեցած, մեզի հայթայթեց գործելու նիւթական միջոց —150,000 ֆր.— եւ տուաւ մանաւանդ ատկէ լաւագոյնը՝ տաք վերաբերում դէպի իր վտանգուած մշակոյթը։ Այդ խանդավառ վերաբերումը մեծագոյն քաջալերութիւնը եղաւ Ազգային վարչութեան համար։

Շնորհակալութիւն Մարսէյլի եւ շրջակայքի Հայութեան։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

Մարսէյլ, 10 մայիս 1928

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՎԻՃԱԿԸ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

Պոլսոյ Միլլիէթ լրագիրը (10 յուլիս) հետեւեալ դիտողութիւնները կը հրատարակէ Անատոլուի կացութեան մասին, բնակչութիւնը խտացնելու ծրագրին առթիւ.

Աշխարհի մէջ հազուագիւտ է շրջան մը, որ Անատոլուի չափ յարափոփոխ կլիմայ մը ունենայ։ Անատոլուի միւս մասերը քիչ շատ կանոնաւոր անձրեւ կ'ընդունին. մինչդեռ կեդրոնական մասը զուրկ է այս բարիքէն։

Բարեխառն երկիրներու մէջ, երբ շրջանի մը անձրեւին տարեկան միջինը 250 միլիմէթրէն պակաս ըլլայ, այդ տեղը «անապատ» կը նկատուի։ Մինչդեռ Քօչ Հիսարի շրջանին մէջ, քիլոմեդրներով տարածութեան վրայ, 200 միլիմեդր իսկ անձրեւ չի տեղար։ Միւս կողմէ շոգիացումը շատ է։ Ասոր հետեւանքով, միջին Անատոլուի լիճերը եւ գետերը կը չորնան, եւ նոյն իսկ ստորերկրեայ ջուրերուն քանակը կը պակսի։ Այնպէս որ, արմէզեան ջրհորներ բանալու ալ կարելիութիւն չի մնար։

Ներկայ գետերու եւ լիճերու ջուրերով անկարելի է ոռոգել միջին Անատոլուն։ Եթէ մակերեսային քննութեամբ մը ոռոգման ձեռնարկուի. վախ կայ որ ծախսուելիք միլիոնները պարապը պիտի երթան։

1.— Միջին Անատոլուի մէջ հետզհետէ կը պակսի անձրեւին քանակը, եւ կանոնաւորութ[illegible] խանգարուի։

2.— Լիճերուն եւ գե[illegible] ջուրը կը նուազի։

3.— Կլիման խիստ է, [illegible] բափոփոխ։

4.— Գետերու սղո[illegible] բնակչութեան կեանքը ապրելէ կը մեռնի առանց որ եւ է [illegible] ձգելու։ Իսկ նոր անտառ[illegible] պատելը գրեթէ անկարելի [illegible]

5.— Զարքաշ երկր[illegible] որ միայն իր ապրուստը [illegible] համար կ'աշխատի, շատ [illegible] յօ սահմանութեան կը մ[illegible]

6.— Ցեսնուած է որ [illegible] կենդանիներու եւ բոյսեր[illegible] մերը հետզհետէ կը փ[illegible] Արդարեւ մորթը կը կար[illegible] հասակը կը կարճնայ, իսկ [illegible] սի մասը կը քիչնայ։

Ցեղոյ, իրողութիւն է [illegible] ջին Անատոլուի քայքայ[illegible] ջանը սկսած է, նոր նոր [illegible] չեն շինուիր. բնակչութ[illegible] ծումը կայուն դարձած [illegible] թշուառութիւնը կ'աւելնայ [illegible]

Յայտնի է որ երկրա[illegible] գանազան շրջանները դեռ [illegible] սարդ են, ոմանք ալ ծեր[illegible] միջին Անատոլուի հողը [illegible] տեսակէն է։ Արդէն պատմ[illegible] նը չի զուցներ ո եւ է քաղ[illegible] թութիւն, որ զարգացած [illegible] այդ շրջանին մէջ։

Դարերու ընթացքին, [illegible] բնակչութիւններ հաստատ[illegible] ջրուտ եւ ծառուտ շրջաններ[illegible] Բայց յետագային գիւղ[illegible] կորած են ծառերը, եւ այդ [illegible] ջանները ամբողջովին լեր[illegible] ցած են։

Թերեւս զարմանալի թ[illegible] այդ շրջաններու դժբախտ [illegible] ցիները ինչո՞ւ քիչ կը գաղթ[illegible] բիչ տեղեր։ Պատճառը այ[illegible] բնութեան հետ անդադար [illegible] քորելով, Անատոլուի ժող[illegible] պարտասած է։ Այս երբ[illegible] մեծ յուսահատութիւն առ[illegible] րած է անոնց մէջ։ Ժող[illegible] դարձած է վարանոտ, յ[illegible] եւ նախաձեռնութենէ զ[illegible] բողջ խուսափն է այնքան [illegible] խատիլ, որ չմեռնի։

Դուրսէն եկող գաղթակ[illegible] րը գործունեայ եւ ձեռներէ[illegible] Բայց շուտով կը կրեն բնու[illegible] հարուածները։ Ցնկուած [illegible] արմատ չեն բռներ, սպա[illegible] հունձքը երաշտէն կը փճ[illegible] աղուաղեղ կենդանիները կը [illegible] սնդնեն իրենց յատկութիւնը [illegible] դառնան ծոյլ ու վախոտ.

ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒ[illegible]

Վերջերս, Ռոյըլ Տըչ [illegible] Եորքի Սթանտարտ քարիւ[illegible] կերութիւններուն միջեւ [illegible] կան քարիւղի շուրջ գ[illegible] համաձայնութենէն քա[illegible] ուած, ամերիկեան կար[illegible] նման ընկերութիւններ ձեռ[illegible] կած են կազմակերպելու [illegible] արտադրողներու միջազ[illegible] համաժողով մը։

Համաժողովին գլխաւ[illegible] տակը պիտի ըլլայ ուսում[illegible] ըել քարիւղի արտադր[illegible] կանոնաւորելու միջոցը, [illegible] առնելու համար արդի [illegible] տադրութեան։

Նիւ Եորքի մէջ, կը [illegible] թէ գլխաւոր չորս կէտեր[illegible] րոնց մասին խորհրդակց[illegible] պիտի կատարուի հետե[illegible] ներն են՝

1.— Վենէզուէլայի [illegible] դրութիւնը։ Այս երկիրը [illegible] քանի տարիներու ընթա[illegible] աշխարհի երկրորդ արտա[illegible] դարձաւ, գլելով Նոյն[illegible] Մեքսիքան։

2.— Քոլոմպիա որուն [illegible] դի հորերուն արտադր[illegible] արագօրէն կը զարգանայ։

3.— Մուսուլ, ուր [illegible] պեղումով իսկ քարիւղի [illegible] ուատ եւ ուժեղ ժայթ[illegible] ստացուեցաւ։

4.— Արտադրութիւնը [illegible] եալ Նահանգներու, ուր [illegible] կ'արգիլէ շահակցութիւնը։

...ԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(...գաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՏՈՒՖԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արթիկի տուֆի շահագործումը փութացնելու նպատակով, ...րդէն սկսուած են Լէնինական-...րթիկ ճամբան յարդարել ու ...րգի բերել, որպէս զի դիւրանայ ...է քենաներու եւ այլ գործիքներու փոխադրութիւնը։ Ճամբաներ... պատրաստ պիտի ըլլան Յուլիսի ...րջին կէսին։

— Լէնինական-Արթիկ երկա...ուղագծի կառուցման նախահա...ը կազմուելու վրայ է։ Գիծը ...ի անցնի Լէնինականի դաշտի ...րեւելեան կողմէն, եւ պիտի ու...նայ 30 քիլոմեթր երկարութիւն։

— Երկրաբաններու յանձնա...ողովը, որ կ'ուսումնասիրէ Արթիկի ...ուֆը, Մահմուտլը գիւղին մօտ ...տեր է շինարարական շատ լաւ ...ատկութիւն ունեցող պեմզայի ...արահանք մը։ Երկրաբանները ...նհրաժեշտ կը նկատեն պեմզայի ...հագործման համար, երկա...ուղիի ճիւղ մը երկարել Լէնինա...ն-Արթիկ գիծէն։ Ճարտարագէտ ...ւլիանի տեղեկագրին համաձայն, ...թիկէն վեց քիլոմեթր հեռու ...նուող պեմզայի քարահանքը ...կ միլիոն խորանարդ մեթր է։ ...կ անկեց քիչ հեռու գտնուող ...վայի քանակութիւնն ալ կարելի ...նոյնքան հաշուել։

ՇՐՋԻՈՒՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐ — ...րկայիս. շրջուն շարժապատկերը արդէն սկսեր են գործել ...յաստանի մէջ, բայց անոնց ...ը այնքան քիչ է, որ հազիւ ...գոհացնեն գիւղացիութեան 20 ...ոսը, այն ալ տարին միայն ...ամ մը տեսնելու պայմանով։ ...կից զատ շարժապատկերները ...բաւարար են, շղարշները մաշ...ած են. պատկերներու բովանդակութիւնը շատ անգամ չի գոհացներ հանդիսատեսները, անոնց ...ցատրութիւնները մեծ մասամբ ...մբ ռուսերէն են եւ մուտքի ...ներն ալ բոլորին մատչելի չեն։

* * *

Տնայնագործական համագործակցականը կազմակերպուած է ...26ին։ Ներկայիս անոր միացած ...65 միութիւններ թէ Երեւանի թէ գաւառներու մէջ։ Այս ...մակերպութեան մէջ ամենէն ...ւոր տեղը կը գրաւեն գորգի, ...յտի, օճառի, մետաքսի վրայ ...ատանքները։ Ան ունի յատուկ ...հանգիչներ որոնք տեղէ տեղ ...լով՝ կը կատարեն մասնագի...ական ցուցմունքներ։ Աշխատաւորներու հարիւրին 45ը գիւղացի կիներ են։ 1926-27ին ան ունեցած է իրեն կապուած 35 միութիւններ եւ կէս միլիոն րուբլիի գործ։ Իսկ 1927-28ին շնորհիւ պետական օժանդակութեան, իր գործունէութիւնը կը փակէ 2,150,000 րուբլիի գումարով մը։

—1928ի վիճակագրութիւն մը, տնային մանր արդիւնաբերական ձեռնարկներու թիւը ցոյց կուտայ 2833, 4874 աշխատաւորներով։ Արտադրութեան մէջ, առաջին տեղը կը գրաւեն ուտեստի վերաբերեալ նիւթեր՝ փայտեղէնները բուրդէ հիւսուածքները։

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐԸ

Երգիչ Շարա Տալեան ինքզինքը նուիրած է հայ աշուղներու ստեղծագործութեանց ուսումնասիրութեան։ Ինքն աշխատած է մոռացութեան թանձր քօղի տակէն հանել զանոնք, յատկանշել անցեալի մէջ անոնց խաղացած դերը, մեր արուեստի եւ հայ ազգային երաժշտութեան զարգացման համար նոր ճամբաներ բանալու գործին մէջ։

Շարա Տալեան հաւաքած, գրի առած եւ ձայնագրած է հայ ուշագրաւ աշուղներու արտադրութիւնները, կազմած է անոնց խօսքի եւ երգերու պատկառելի ժողովածու մը եւ 5 հոգիէ բաղկացած արեւել. նուագախումբ մը ստեղծելով, շրջած է Կովկասի քաղաքներն ու գիւղերը եւ ցուցադրած է այդ թանկագին գանձերը, որոնք դատապարտուած էին անհետ մոռացութեան։

Ամէն անգամ որ Տալեանը ցոյց կուտայ հայ աշուղներու երգն ու նուագը, նախ դասախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ անոնց ծագման եւ արուեստի առանձնայատկութիւնը ու ժամանագրական կարգով, անոնց զարգացման հանգրուաններուն վրայ, հանրամատչելի տեսութեամբ կը գծէ անոնց հարազատ պատկերը, որ կը կենդանանայ գուսաններու յատուկ շեշտով ու շունչով, շաղով ու խաղով, սիրազեղ սրտի մրմունջներով ու ելեւէջներով։

Տալեանի գործը պատմա-հասարակական եւ մշակութային մեծ արժէք ունի։

«ԻՏԱԼԻԱ»ՅԻ ԱՂԷՏԻՆ ՅՈՒԶԻՉ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Զախողութիւնը որուն ենթարկուեցաւ զօրավար Նոպիլէի արշաւախումբը, ծանօթ է բոլորին։ Մալմկրէնի խմբակէն տեղակալ Ծափփի հետեւեալ մանրամասնութիւնները տուած է փրօֆ. Սամուէլովիչի, «Իտալիա»յի աղէտին մասին։

«Աղէտը պատահեցաւ Մայիս 24ին, ղեկաւոր օդանաւը որ սառոյցով ծածկուած էր, հակեցաւ ցուրկին կողմէն։ Ինկած ատեն, նաւակը գետնին բախեցաւ և անոր մէջ գտնուողները ինկան սառոյցներուն վրայ։ Նաւակը քակուած ու փրթած էր բախումին ուժգնութենէն։ Մեքենավարը սպաննուած էր և անոր վեց ընկերները ստիպուեցան զայն թաղել սառոյցներուն տակ։

Օդանաւը որ թեթեւցած էր, սկսաւ ինքնիրեն բարձրանալ և անոնք որ գետինը մնացած էին մուխ մը նշմարեցին։ Պայթո՞ւմ էր, այրո՞ւմ էր։ Այս մասին բան մը չենք կրնար ըսել։

Աղէտեալներուն առաջին գործն եղաւ անթելի կայանը հաստատել. բայց, անոնք թէեւ կրնային անթելով տեղեկութիւններ ստանալ, բայց չէին կրնար որ եւ է լուր փոխանակել։

Մայիս 30ին, փրօֆ. Մալմկրէնը, Մարիանօ և ես ուղղուեցանք դէպի Հիւսիսային Հրուանդան, ուր կը յուսայինք նորվէկիական ձկնորսներու նաւերուն հանդիպիլ։ Մէկ ամսուան բաւելու չափ ուտելիք ունէինք։

Ճամբան, չափազանց յոգնութիւն զգացինք։ Ծփուն սառոյցները հետզհետէ մեզ կը հեռացնէին ափերէն։

Յունիս 16ին, մինչդեռ Պրոք կղզիներուն մօտերը կը գտնուէինք, փրօֆ. Մալմկրէն, այլեւս ուժ չզգաց մեզի ընկերակցելու, և խնդրեց մեզմէ որ զինքը ձգենք ու հեռանանք, միասին տանելով ուտելիքները։ Երկու ոտքերը սառած էին, մէկ թեւը կոտրած։ Չէինք կրնար այս յուզիչ բաժանումին համակերպիլ։ Ան սակայն, յաջողեցաւ մեզ համոզել։

— Ինծի, գերեզման մը փորեցէք միայն, ըսաւ։

Ծակ մը բացինք, որուն մէջ պառկեցաւ։ Մեզի յանձնեց իր կողմնացոյցը ու խնդրեց որ զայն յանձնենք իր մօրը, յետոյ ողջերթ մաղթեց։ Մեկնեցանք։ Քսանեւչորս ժամ յետոյ, հազիւ 100 մեթր հեռուն կը գտնուէինք։ Նշմարեցինք որ փրօֆ. Մալմկրէն գլուխը կը բարձրացնէր։ Յուսալով որ անօթութենէ մղուած պիտի ուզէր մեզի հետեւիլ, սպասեցինք։ Բայց ան պոռաց.

— Գացէ՛ք, գացէ՛ք, իմ կեանքիս գինովը, միւսները պիտի փրկէք։

Շարունակեցինք յառաջանալ անհուն դժուարութիւններով։

Պրոք կղզիէն մէկ մղոն անդին, Մարիանօ կուրցաւ։ Սառոյցները նորէն մեզ կը քշէին։

Ճամբու ընթացքին, վեց օդանաւեր նշմարեցինք, որոնք հազիւ մէկ մղոն անդիէն կ'անցնէին։ Սակայն, հակառակ մեր նշաններուն, ոչ ոք մեզ նշմարեց, բացի Չուխնովսքիէն որ մեր վրայէն քանի մը շրջաններ կատարեց։ Տասներկու օր բան չկերանք։ Մարիանօ մեռնելու վիճակին հասած էր։ Խնդրեց ինծմէ որ երբ մեռնի, զինքը տանիմ Զուխնովսքիի օդանաւը։

«Կրասին» փրկեց մեր կեանքը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յուլիս — Մեր արուարձաններէն St. Loup-Grand Pinի գաղութն ալ սկսած է արթննալ եւ գործի լծուիլ։

Այժմ այս գաղութը ունի Ազգ. Միութիւն մը, եւ ուրիշ միութիւններ։ Գրեթէ բոլորն ալ գործաւորներ են։ Կան նաեւ խանութպաններ։

Կուսակցական կազմակերպութիւններէն Դաշնակցութիւնն է որ լայն արմատ ձգած է գաղութին խոնարհ խաւերուն մէջ, անոնց սրտին հնչեցնելով ազատութեան ոգին եւ պայքարը։

Վերջերս Հ. Յ. Դ.ի Ակնունի խումբը ձեռնարկեց Տուն մը շինութեան, հայրենակիցներու մէջ ստեղծելով պարտաճանաչութեան ոգին։ Շինութեան համար տեղ տրամադրած է դաշնակցական Գրիգոր Չիլինկէրեան։

Հայրենակիցները հակառակ իրենց առօրեայ տքնութեան, իրիկունները տուն հասած ատեն, առանց ճաշելու կը համախմբուին եւ գործի կը սկսին, քար ու կիր կը կրեն իրենց շալակներով։ «Ուրախութիւն պարագայ մըն է այս, ձեզ բոլորիդ համար», կ'ըսեմ տքնաջան աշխատող հայրենակցի մը։ Հողի տոպրակ մը ձեռքը, ահա թէ ինչ կը պատասխանէ.

— Ամէն ինչ լաւ, մեր գործաւորական կեանքը եւ սա քրտինքն ալ բարի են, սակայն կայ բան մը որ անխնայ կը չարչրկէ մեզ։ Հայրենիքի կարօտը, անոր հողին ու ջուրին կարօտը կը քաշենք։ Տարիներ կը սահին եւ մենք դեռ օտար երկնակամարի տակ ենք. հոս կը շինենք մեր դպրոցը, լսարանը, եւ հոս կը հիւծի հայրենաբաղձ երիտասարդութիւնը, հոս կը թաղենք մեր մեռելները եւայլն։

Ահա ամբողջ ժողովուրդի մը բեկորները աշխարհի չորս հովերէն կը հիւծին, կ'այլասերին, հայրենիքի կարօտով։ Սակայն որո՞ հոգ... Վստահ ենք որ մեր հայրենակիցները կարճ ժամանակի մէջ կ'ունենան Հ. Յ. Դ. Տուն մը, ինչպէս ունի Կարտանը։

Ապրի՛ք տղա՛ք, հազար ապրիք։
Փա՛ռք շինարար բազուկին։

Մխիթար

ՊԷԼՖՈՌԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ

ՊԷԼՖՈՌ, 12 Յուլիս.— Անցեալ տարի այս ատեն հոծ թիւ մը կը կազմէին մեր հայրենակիցները։ Այժմ կէսն իսկ չէ մնացած, մանաւանդ շրջականները։ Հէրիքուր, ուր անցեալ տարի այս ատեն աւելի քան 150 հայ կար, այժմ հազիւ 25 հոգի կը գտնուի, եւ անոնց ալ երկար մնալը հաւանական չէ։ Նոյն վիճակը Պէլֆոռի եւ Մոնպէլիարի մէջ։ Վերջերս հեռացաւ նաեւ Լ. Պոլոյեանը որ անցեալ տարի գործադրկութեան ժամանակ շատ մը Հայերու գործ ճարած էր։

Գացողներուն թիւը մէկ երկու չէ։ Իրարու նայելով բոլորը կ'երթան. անցեալ տարի խմբովին հոս կուգային ուրիշ շրջաններէ։ Ոմանք կը հեռանան գործի անյարմարութեան պատճառով, ուրիշներ ալ չդիմանալով գործարանային կեանքին, հոս հոն կը թափառին։

Ե՞րբ պիտի բացուին հայրենիքին դուռները, որ վերջ գտնէ այս թափառական վիճակը։

Ս. Վաճանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Շուազի լը Ռուայի մէջ կազմակերպուած վեց հոգինոց բաժակի մրցումները տեղի ունեցան քսան միութեանց վաթսուն ֆութպոլի խումբերու միջեւ։

Մրցումները սկսան շաբաթ օր ժամը 2ին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը որ կը մասնակցէր երեք խումբերով, մեծ յաջողութեամբ յաղթական հանդիսացաւ իրեն վիճակուած բոլոր խումբերուն դէմ։ Առաջին շրջանին յաղթեց S. S. Primederի, S. C. Choisy-le Roiի, A. S. Russeի եւ U. S. Atis-Montsի խումբերուն 1-3, 0-2, 0-3 եւ 0-1 նշանակէտով։

Երկրորդ շրջանին յաղթեց A. S. Russeի երկրորդ խումբին 0-3 նշանակէտով, U. S. Tiaisի ալ 0-2 նշանակէտով։ Իսկ օրուան վերջին մրցումը վիճակուեցաւ «Տօրք» ճայկական խումբին դէմ, որ ջանք չէր խնայած իր մասնակցութիւնը ապահովելու սոյն բաժակի մրցումներուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ Տօրքի մրցումը սկսաւ ժամը 6ին։ Ա. կիսադաշտին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները լաւ «փաս»երով սկսան սեղմել Տօրքի խումբը եւ քանի մը վայրկեան վերջ Սարգիս Կարապետեան յաջողեցաւ զօրաւոր հարուածով մը նշանակել յաղթական նշանակէտը։ Բ. կիսախաղին Տօրքի տղաքը մեծ ջանքեր թափեցին արդիւնքը հաւասարեցնելու, բայց անօգուտ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողականը լաւ կը գործէր. խաղը վերջացաւ Տօրք խումբին պարտութեամբը 0ի դէմ 1 նշանակէտով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի երեք խումբերը յաղթական ելլելով օրուան բոլոր մրցումներէն, մասնակցեցան կիրակի օրուան մրցումներուն եւ եռանդուն խաղարկութեամբ յաղթելով quart-finalի, demi-finalի իրենց վիճակուած խումբերուն, finaliste մնացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու յաղթական խումբերը։ Այս արտակարգ յաջողութիւնը մեծապէս գնահատուեցաւ ժողովուրդին կողմէ։ Օրուան «ժիւրի»ին փափաքին վրայ եւ օրէնքը յարգելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը դաշտ ելան եւ ընկերական մեղմ խաղարկութենէ մը վերջ, յաղթական նկատուեցան, շահելով արծաթեայ մեծ բաժակը եւ 12 շքանշաններ։ Մրցումներուն մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

Գ. Գասապեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Յառաջ»ի 689 թիւ 1928 Յուլիս 3 թուակիրին մէջ, Ցիւրիխէն ստացուած նամակով մը, Պ. Արթիւր Լօրան կ'ամբաստանէր զիս թէ՝ զինքը մոլորի վրայ նստեցուցած եւ անհետացած եմ։

Ահա պատասխանս փաստերով.—

Պ. Արթիւր Լօրանի հետ մեր առեւտրական ընկերութիւնը 1926 Դեկտ. 31 թուականին, երկուստեք համաձայնութեամբ լուծած ենք, եւ ես ընկերութեան պահանջքը եւ պարտքը ստանձնելով, Պ. Արթիւր Լօրանի վճարած եմ 23,000 զուիցերիական ֆրանք։ 1926 Դեկտ. 23 թուակիր պայմաններով, Պ. Լօրան գանձուելիք պահանջներու մասին ոչ միայն ո եւ է դժուարութիւն չպիտի հանէր, որոնց գանձման իրաւունքը միայն ինծի կը պատկանի, այլ ի հարկին պիտի աջակցէր ինծի։

Արդ, մեր ընկերութեան լուծումէն յետոյ, դեռ 13 ամիսներ ես Ցիւրիխ բնակած ըլլալով եթէ Պ. Լօրան իսկապէս ո եւ է անարդարութիւն մը տեսած եւ կամ ինծմէ փոքր պահանջ մը ունեցած ըլլար, նոյն ժամանակամիջոցին մէջ, կրնար դիմել դատարան, որովհետեւ ես միմիայն 1928 Յունուարի վերջ, իմ ազատ կամքովս Զուիցերիայէն մեկնեցայ։ Ասոր իբր փաստ ձեռքիս մէջ ունիմ Ցիւրիխ քաղաքի ոստիկանութեան 1928 Յուլիս 11 թուակիր մէկ վկայագիրը որ կը հաստատէ թէ՝ ես մօտ 10 տարի սոյն քաղաքին մէջ բնակած եմ եւ այդ միջոցին եւ մինչեւ սոյն երկրէն մեկնած պահուս, այսինքն 1928 Յունուարի վերջ, քաղաքացիական բոլոր իրաւունքներս պահած եմ եւ քաղաքին դատական ատեաններուն մէջ ո եւ է դատապարտութեան արձանագրութիւն մը չունիմ։

Գ. Գարակէօզեան

Փարիզ, 16 Յուլիս

ԽՄԲ.— Նամակագիրը կը խոստանայ լուսաբանել նաեւ, իր Ցիւրիխէն մեկնելէ յետոյ՝ ոստիկանութեան կողմէ իրեն դէմ հաստատուած 1928 Ապրիլ 5 թուակիր արգելքի խնդիրը։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Երուանդ Սինանեան որ կը յաճախէր փարիզի Ecole des Travaux Publics վարժարանը, յաջողութեամբ աւարտած է իր ուսումը եւ ստացած ճարտարագէտի վկայականը։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Այո՛, ըսաւ։ Ըսաւ որ տղան պի...ար, բայց Լէմոս դառնալու ...ութիւնը չպիտի ունենար, պէտք ...ր կուսակալը իրեն հետ անմի...էս Վոլօ երթար, ուզուած ...ը ստանալու համար։ Կը ...ր թէ ինք առանց իր պաշտա...պիտի կրնար Թեսալիա դառ... ժամանակը կ'անցնէր եւ այդ ...ցին, իր ինչքերը կրնային ...ւիլ կառավարութեան կողմէ։ ...իտէ։ Տղաքներն իսկ կրնային ...յտացած ըլլալ։ Աւելցուց թէ ...հասնելուն պէս, գիւղ պիտի ...յ եւ իր սիրական Էլին, իր ...անիկը պիտի բերէր յանձնելու։ ...ուսակալը ժամ առաջ կ'ուզէր ...լ գործը։ Տղեկը ձեռք չանգը...վախը գրգռեց զինքը՝ Ինք... երիտասարդացած կը զգար հիմա, Սթավրոսի կորացած ուսերուն կռուփի հարուած մը իջեցուց, ինչ որ մեծ բարեկամութեան նշան կը համարուէր։ Նոյնիսկ խղճաց անոր վիճակին վրայ, եւ անոր քսակ մը դրամ տուաւ։ Երկուքը մէկ փութացին Վոլօ։ Գիւղը, լուսնի յստակ լոյսով մը, Սթավրոս Մուրտուրիս լեռն ելաւ, անկից վար իջաւ պզտիկ Էմմանուէլին հետ, փոխանակ իր Էլին բերելու, եւ այս կերպով՝ իր տղուն տեղ՝ թուրք փաշային կը յանձնէր Ֆրօզինի զաւակը։ Իրականութեան մէջ, անոր կը յանձնէր այն որ աւելի յետոյ պիտի կոչուէր Ահմէտ էֆէնտի։

Ա՜հ, Սթավրոս հիմա կը յիշէր այս բոլորը։ Եւ ահա, բուն հայրը կը մեռնէր եւ անոր միւս զաւակը կուգար իրեն բերելու լուրը։ Եւ հայրը կը մեռնէր առանց գիտնալու իր զաւկին վիճակած բախտը։ Ամբողջ գիտցածը այն էր որ իր տղան օտարներու քով կ'աշխատէր, եւ Միշէլ Սոթիրիս անգիր աշխարհը կը տանէր Սթավրոսի սուտը։

Ո՛չ, իրօք, Սթավրոս ինքզինքը անմեղ չէր զգար։ Ինքը քրիստոնեայ մը, անհաւատներու յանձնած էր ուրիշ քրիստոնեայ մը։ Միայն մարդոց դէմ չէր մեղանչած, այլ նաեւ ուղղակի Աստուծոյ դէմ։ Ինքը հաւանած էր որ այդ տղան ուրանայ իր հաւատքը։ Իսկ հիմա, ո՞ւր էր Էմմանուէլը։ Ի՞նչ եղած էր։ Այս Էմմանուէլը — Սթավրոս դեռ չէր գիտէր թէ նոյն այս Էմմանուէլը որ այսօր թուրք սպայ մըն էր, Լազարինա մտած եւ խուժած էր Ֆրօզինի խրճիթը։

Ո՜հ, առհաւական սեւ ճակատագիրը։ Այսպէս, այս անգամ, աւանդավէպերու եւ առակներու ամբողջ ենթադրութիւններէն դուրս, պատերազմի հետեւանքով, կոպտօրէն իրական, կը գործուէր սրբապղծութիւն մը։

Սթավրոս, խորասուզուած մտածումներու վիհին մէջ, կը զգար որ առանց ուզելու, իր գլուխը կը հակէր տախտակամածին վրայ, իբր թէ ուզէր անհետանալ անցեալի անդունդին մէջ, որ լայնօրէն կը բացուէր իր աչքերուն առջեւ։ Հարուստ ըլլան թէ աղքատ, յունական բոլոր տուներուն մէջ, սուրբ կոյսին պատկերին առջեւ, միշտ կանթեղ մը կը վառի։ Գլխահակ, ձեռները ծունկերուն վրայ, Սթավրոս նշմարեց լոյսի նշոյլ մը որ կարծես կը սողոսկէր, կարմիր ճառագայթ մը որ զինքը կը փնտռէր, կ'ուզէր անոր բիբերուն մէջ տեղաւորուիլ։ Ո՜հ, սարսափը որ զինքը ցնցեց։ Ահա՛, ան ամէն զգուշութիւն ձեռք առած էր, ամէն ինչ հաշուած։ Բայց չէր կրցած արգելք մըն ըլլալ որ այս կանթեղին լոյսը գոյութիւն չունենայ։ Ան ձգած էր որ փաշա մը թրքացնէ փոքրիկ Էմմանուէլը եւ ճառագայթը որ իր կողմը կը սողոսկէր, կարծես Միշէլ Սոթիրիսի թափառական հոգին էր, որ հիմա, կը պահանջէր մութին մէջ, տղեկը զոր Սթավրոս ծախած էր։

Սթավրոս ոտքի ելաւ. կ'ուզէր դուրս ելլել։ Այս մահուան լուրը որ շանթի պէս հարուածած էր զինքը, կը խռովէր իր բոլոր գաղափարները, կը կտրէր իր կեանքին զսպանակը։ Կրցաւ սակայն տրամաբանել։ Քաջութիւնն ստացաւ, որոշեց Կոստիէն քանի մը մանրամասնութիւններ ուզել սպաննութեան վրայ, վստահ ըլլալու համար, որ տղան շիտակ ըսած էր։ Կ'ուզէր անոր պատմութեան մէջ գտնել քանի մը պարագաներ որոնք իր սիրտը թեթեւցնէին, պարագաներ որոնք Միշէլ Սոթիրիսի յանցապարտութիւնը երեւան հանէին։ Արդէն կը պատրաստուէր մէկ ոտքը առաջ նետել, երբ ստիպուեցաւ աթոռին վրայ իյնալ, անշարժ։ Լոյսի աճարկու շողը որ զինքը կը փնտռէր, իր դէմքին վրայ կը խաղար, իր մորթին տակ կը մտնէր, միշտ հոն էր։ Իր անդամներուն մէջ, թուլութեան պէս բան մը կը զգար։ Այն վայրկեաններէն մէկը կ'ապրէր, ուր օդը մեր երակներուն մէջ կը մտցնէ իր սարսափը։ Ուր ինչ որ կը շարժի, կ'ահաբեկէ եւ լսուած բոլոր ձայները. անբնական իմաստներ կը ստանան։

Քովնտի սենեակին մէջ, այն պահուն որ Սթավրոս քանի մը քայլ առած էր դուրս ելլելու համար, երգ մը կը բարձրանար, խոր եւ մելամաղձոտ, սրտառուչ տխրերգ մը։ Ուչ այն երգերէն մէկը զոր ժողովրդական բանաստեղծները կ'երթան գիւղէ գիւղ տարածելու։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

Ցաշիստ երեսփոխանը եզրակացնելով, կը յայտարարէ թէ Իտալիա Եւրոպայի միակ երկիրն է որմէ Թուրքիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան կրնան քաղել ինչ որ անհրաժեշտ է իրենց յառաջդիմելու համար, «արօրը վարող բազուկէն մինչեւ օդանաւի ամէնէն հզօր շարժանիւը»։ Ու վերջապէս, Թուրքերուն ապահովութիւն ներշնչելու համար, կ'աւելցնէ թէ Երկոտասան կղզիները յարձակողական Իտալիոյ մը յառաջացեալ դիրքերը չեն, այլ նաւամատոյցը՝ Առաջաւոր Ասիոյ և Իտալիոյ յարաբերութեանց, որոնք առաջինին պիտի տան արդի քաղաքակրթութեան գանձը, իսկ երկրորդին՝ այն հարստութիւնը որուն արժանի է։

Զուխնովսքի փրկուած

«Կրասին» սառնաբեկ նաւը ազատեց օդանաւորդ Զուխնովսքին և իր ընկերները, որոնք հետախուզական թռիչքի մը ընթացքին, ստիպուած էին իջնել սառնակոյտի մը վրայ եւ քանի մը օրէ ի վեր կը մնային մեկուսացած։

Այն միջոցին որ Զուխնովսքի և իր ընկերները նաւ կը մտնէին, օգնութեան փութալու համար ճամբայ ելած Նորվեկիացի Նոյօ և երեք Իտալացիներ ալ հասան ու մտան «Կրասին»։ Ուրախութիւնը ընդհանուր էր։ Նաւաստիներն ու աղէտեալները իրար կը շնորհաւորէին։ Բոլորին ալ առողջական վիճակը գոհացուցիչ է։

Մօտակայ նաւահանգիստէ մը, ածուխի իր պաշարը ամբողջացնելէ յետոյ, «Կրասին» պիտի շարունակէ իր փնտռտուքները, գտնելու համար Կիլպօի, Ամունտսէնի և Ալէսանտրիի խումբը։

Զուխնովսքի իր կողմէն պիտի վերսկսի օդային խուզարկութիւններու։

Միւս կողմէ, ուրիշ ուղղութեամբ ալ փնտռտուքները կը շարունակուին Շփիցպէրկի արեւմտեան եզերքներուն վրայ եւ Կրօէնլանտայի երկայնքը։ Սակայն, Կիլպոյի և Ամունտսէնի սաւառնակին հետքն իսկ չէ գտնուած տակաւին, թերեւս այն պատճառով որ փնտռտուքները կը դժուարանան ու կը դանդաղին, մշուշին, մրրիկներու և ծփուն սառնակոյտերու շարժման հետեւանքով։

Մալմկրէնի մահն յետոյ

Սկանտինավիոյ մէջ, Մալմկրէնի մահը յուզած է հասարակաց կարծիքը։ Շուէտի նախարարապետը մտադրած է պաշտօնական քննութիւն մը բանալ, անոր մահուան պարագաներուն մասին։

Իսկ Քոբէնհակի մէջ, թերթ մը կը պահանջէ որ «պատուոյ ատեան մը կազմուի, քննելու համար Նոպիլէի գործը» եւ անյապաղ պատասխան տրուի հետեւեալ հարցերուն. 1.— Ղեկավար օդանաւը, «Իտալիա»ն ի վիճակի՞ էր արշաւը կատարելու։ Գերման մասնագէտները կը պատասխանեն «ոչ»։ 2.— Աղէտէն յետոյ, զօրավար Նոպիլէի ընթացքը ներելի՞ է։ 3.— Իրաւունք ունէ՞ր հասած օգնութենէն նախ ինքը օգտուելու, երբ իր մարդիկը դեռ կը մնային բեւեռ։ 4.— Իր հակասական յայտարարութիւններով, տեղի չէ՞ տուած նոր վտանգներու և օգնութեան գործին համար նոր ու աւելորդ ծախքերու։

Ամբողջ սկանտինաւեան մամուլն է որ կը պահանջէ այս քննութիւնը եւ կ'ուզէ անոր տալ միջազգային հանգամանք։

Քննութիւնը բանալու համար, շուէտական կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ Իտալիոյ որ լուսաբանէ խնդիրը։ Իսկ Իտալիա իր կարգին, պարտաւոր պիտի ըլլայ գործը յղելու Ազգերու Դաշնակցութեան, որպէսզի անմիջապէս քննիչ յանձնախումբ մը նշանակէ ու նաեւ, արշաւախումբի բոլոր անդամներուն պիտի հրահանգէ որ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տան միջազգային յանձնախումբին։

Տաքը զոհեր կը խլէ

Ամբողջ Եւրոպայի մէջ, առանց աւելի սաստկանալու՝ տաքերը կը շարունակեն ու բազմաթիւ զոհեր կը խլեն։ Փարիզ շուքի մէջ՝ երկուշաբթի կէսօրին ջերմաչափը արձանագրեց 36ο 2։ Բայց հիւսիսային հովի թեթեւ շունչ մը տանելի դարձուց տաքը. իսկ իրիկուան դէմ օդը աւելի զովացաւ եւ ջերմաչափը իջաւ 27ի։ Երէկ առտու, օդին մեղմութիւնը աւելի զգալի էր։

Փարիզի օդերեւութաբանական կայանը կը հաւաստէ թէ հիւսիսային հովը ատեն մը պիտի շարունակէ եւ 3 աստիճանի պիտի իջեցնէ ջերմաչափը։

Միւս կողմէ, տարապայման տաքերուն յաջորդող փոթորիկները որոնց կը սպասուէր, սկսած են ծայր տալ։ Հիւսիսային հովը Ֆրանսայի կեդրոնը եւ հարաւը կ'ենթարկէ փոթորիկի սպառնալիքին, եւ արդէն, յորդ անձրեւներ սկսած են տեղալ կարգ մը շրջաններու մէջ։

Թաթառ մը մէկ վայրկեանի մէջ հեղեղ հոսեցուցած է Վիշիի փողոցներուն մէջ։ Թաղապետութիւնը ստիպուած է ջրհաններ գործածել, տուներու ողողուած գետնափոր մասերը պարպելու համար. Նոյնպէս Նանսիի մէջ, ուր կարկտախառն անձրեւ մը աւերներ գործած է։ Նոյն վիճակին ենթարկուած են նաեւ Մօպէօժ, Լիոն, Օրլէան եւ ուրիշ քաղաքներ։

Բայց տաքը, շատ վայրերու մէջ կը շարունակէ զոհեր խլել։ Երկուշաբթի օր միայն Փարիզի մէջ, զովանալու համար լոգանք առնող 9 անձեր խեղդուեցան գետին մէջ։ Մէկ քանի օրուան մէջ, այս կերպով խեղդուողներու թիւը կը հասնի 30ի, Փարիզի եւ շրջականերուն մէջ. իսկ գաւառի մէջ 21 հոգի խեղդուած են արեւահար։

Պերլինի մէջ, ջերմաչափը շուքին տակ ցոյց կուտար 35 առջի օր, իսկ 50 արեւու տակ։ 15 հոգի խեղդուած են, և նոյնքան ալ արեւահար եղած։

Վիէննայի մէջ, 38 աստիճան ջերմութիւն, 80 հոգի արեւահար եւ 16 հոգի խեղդուած։ Միլանի մէջ ջերմաչափը բարձրացած է 40ի, Թատլայի մէջ 48ի եւ 45ի Մարրաքէշի մէջ 45ի։

Իսկ Լեհաստանի մէջ կը համրուին 117 արեւահար եւ 20 խեղդուած։

Իզմիրի նոր շարժը

Իզմիրէն անգլիական թերթերու կը հեռագրեն թէ Թորպալըի մէջ 10 - 12 հոգի վիրաւորուած են։ Իզմիրի կուսակալին կինը եւ աղջիկը, որոնք իրենց տան փլատակներուն մէջ մնացեր էին, ծանրապէս վիրաւորուած են։ Իզմիրի եւ Պոլսոյ միջեւ հեռագրական հաղորդակցութիւնները բոլորովին ընդհատուած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին քա՛ֆէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի, մէթրօ իթալի։

ՆԱԽԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

22 Յուլիս, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ։ Բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ողիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ։

կը ներկայացուի՝ **«ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՋԸ»** Զաւեշտ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ Լիոնի ֆրանսական ճազ պանտի։ — երթեւեկութեան տոմս 3 ֆրանք։

Նաւը կը մեկնի ֆօն ԹԻԼՍԻԹԷՆ — իլ Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին, Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարանները, Յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած ֆօն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ։ կը ներկայացուի՝

ՋՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին ֆօն տ'Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը։ բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

ՕՐ. ԱՐՄԻՆԷ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ՀՐԱՆՏ ԹԷՐՋԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մօնմօռանսի 15/7/928 Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ Բիւրօ ազատագրական պայքարը եւ հայ ժողովուրդը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները։

Պելվիլի կնթակակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին, 27 Ավընիւ Պէլվիւ, Շավիլ, ընկեր բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8ին գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. ԽԱՉԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆԻ՝ իր հօր տխուր մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշէս Վարդերեսեան, 21 տարեկան, որուն Փարիզ ըլլալը կը կարծուի։ իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

— կը փնտռուին Եոզղատի Թէլգիլի գիւղէն Յարութիւն (Արթիւր) Պաղդամեան եւ Յարութիւն (Արթիւր) Քէլիշեան որոնք 1923-ին Սուրիայէն եկած էին Ֆրանսա։ իմացնել՝ Մեսրոպ Պաղդամեանի, Castelnau d'anglès (Gers).

— կը փնտռուի Մուշի Վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարձրավանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ իմացնել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly (Seine).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պրուսայի Մեծ-Նոր գիւղի Հայրենակցական Միութեան սարքած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 434, 415, 822, 560, 668, 742, 639, 872, 919, 225, 395, 236։ դիմել՝ Docteur Rakedjianի Bd. Garibaldi 32, Marseille.

Ուշադրութիւն

Առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Զէյթուն քաղաքը, իր չորս իշխանները եւ ընդհ. պատերազմի ընթացքին նահատակուող հերոսներուն մեծադիր նկարը, տոկուն թուղթով եւ խնամուած աշխատութեամբ։

ԳԻՆ 4 ՖՐԱՆՔ

Փոստի ծախք չկայ, կ'ընդունինք ֆրանսական դրոշմ։ Մեծաքանակ գնումներու մասնաւոր զեղչ։ Դիմել՝ M. Ezéguielian, 75 Ave. Berthelot, Lyon, Փոխարժէքը բացարձակապէս կանխիկ է։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ 1928

19 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 702 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃՐԱԳ ՄԸ ԱՒԵԼԻ

Երեք յաջորդական թիւերով տուինք Մարսէյլի Ազգ. Վարչութեան միամեայ գործունէութեան պատկերը:

Կ'արժէ պրպտել անոր կրթական-դպրոցական մասը, որ ամէնէն կարեւորն է մեզի համար:

Ինչպէս կ'երեւայ տեղեկագրէն, Մարսէյլ քաղաքը ունի դպրոց մը՝ 65 աշակերտով (Գ.-Է. դասարաններ), իսկ Ա. եւ Բ. դասարանները (50 աշակերտ) փոխադրուած են մանկապարտէզի շէնքին մէջ: Յետոյ մանկապարտէզ մը՝ 130 մանուկներով: Հաշուական տեղեկագրին համաձայն, դպրոցին համար ծախք եղած է 42,973 ֆրանք, կեդր. մանկապարտէզին համար՝ 23,851 ֆրանք (ամէն բան հաշուելով):

Այս վիճակին հետ բաղդատելով, աւելի մխիթարական կ'երեւայ շրջաններու՝ հայկական համեստ բոյներու ճիգը:

Այսպէս, կարտան (350 տուն), ունեցեր է դպրոց մը, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ, բայց փակուեր է տեղական իշխանութեան կողմէ, ցաւալի թիւրիմացութեամբ մը: Սէն Լու (100 տուն), սկսած է շինել մանկապարտէզ մը, որու ծախքին 5000 ֆրանքը տեղացիները իրենք հանգանակած են: Պուլվառ Օտտօ (250 տուն), ունի մանկապարտէզ մը, 80 աշակերտով: Մարթիկ (40 տուն), ոչինչ: Սէնթ Անթուան (200 տուն), մանկապարտէզ մը, 80 մանուկներով: Այս արուարձանին ուրիշ մէկ թաղը՝ առանձին մանկապարտէզ մը, 30 աշակերտով: Սէն Ժիւլիէն (150 տուն), մանկապարտէզ մը՝ 60 աշակերտով: Սէն Մարկրիթ (50 տուն), նոր կազմուած է եւ մօտերս պիտի ունենայ մանկապարտէզ մը:

Որքան ալ համեստ երեւան այս գործերը, ունին որոշ արժէք, մանաւանդ երբ նկատի առնենք տիրող պայմանները: Տակաւին մինչեւ անցեալ տարի այս տեն, զգալի էին 1926ի վերջերը ծագած գործազրկութեան հետեւանքները. իսկ տեղեկագիրը կ'ընդգրկէ 1927 մայիսէն 1928 մայիս տարեշրջանը:

Ուրիշ խօսքով, օրուան հացի մտահոգութենէն հազիւ ազատած, տակաւին պարտքի տակ, մեր բանուոր հայրենակիցները չեն մոռցեր մանուկներու հոգը, եւ տեղ մը հող գնած, ուրիշ տեղ մը շէնք շինած, վերջապէս դրամ հաւաքած եւ ծաղկոցի մը յատկացուցած են: Եւ ապահովաբար աւելին պիտի ընեն այսուհետեւ, քանի որ փարատած է գործազրկութեան մղձաւանջը եւ քիչ-շատ հաստատուն վիճակ մը կը տիրէ:

«Յառաջ»ի ընթերցողները օրը օրին տեղեկացած են այն արտասուչ եւ ժիր ճիգերուն, որոնց արդիւնքը կ'արձանագրուի այսօր, պաշտօնապէս: «Ջայներ Գաւառէն» խորագրին տակ, օրը օրին նկարագրուած են թէ ի՛նչպէս բոյն մը հայրենակիցներ քով-քովի գալով, ծաղկոցի մը հիմը դրեր են: Բանուորները իրենց աչքին առջեւ տեսնելով նոր սերունդին օտարացումը, փոխանակ հառաչանքներ արձակելու կամ վերէն օգնութիւն սպասելու, իրենք իրենց գործի ձեռնարկած եւ ճրագ մը վառած են:

Ո՛ւր էր որ միեւնոյն ոգին տիրապետէր Ֆրանսայի ուրիշ մասերուն մէջ, Մարսէյլէն դէպի վեր, լայնքին ու երկայնքին, մինչեւ Փարիզ: Գիտենք՝ մասնակի ձեռնարկներ եղած են ուրիշ գաւառներու մէջ ալ, բայց ոչ այնպէս ինչպէս Մարսէյլի մէջ: Լիոնը, օրինակ, ի՞նչ ունի պարծենալիք, քաղաքով եւ շրջաններով: Փարիզի խօսքը չենք ըներ, քանի որ մինչեւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ ալ գիտեն թէ այս 15,000 գաղութը իսկ մէկ մանկապարտէզ ունի, թէեւ ոչ դրամը կը պակսի, ոչ ալ վարժուհին: Հարիւր հոգինոց Քամփաներ Ֆրէզը (Մարսէյլ) դպրոց կը շինէ եւ 30 աշակերտ կը ժողվէ, երկու-երեք հազարնոց Ալֆորվիլը եղածն ալ փակեց, կամ նոյնքան ժողովուրդով Պէլվիլը ոչ իսկ ձեռնարկ մը փորձած է:

Իրականութիւն է որ, երբ տեղ մը նախաձեռնարկ ըլլան եւ գործ կատարեն, ուրիշներ ալ օգնութեան կը հասնին: Իսկ սպասել որ ուրիշը, հեռաւոր սուրբը գայ եւ ամէն բան իր ձեռքովը կատարէ, — կը նշանակէ յուսախաբութեան մատնուիլ:

Այս տողերը գրած ատեն, աչքի առջեւ ունինք Փաթրասի դպրոցին պատմութիւնը (Տես Բ. էջ):

Յունաստանի այդ խոնարհ գաղութը, որուն անդամներուն 100ին 95ը պարզ բանուորներ են, չորս տարիէ ի վեր կը պահէ դպրոց մը, 70 աշակերտներով, բոլորն ալ ձրի: Ծախքին մեծագոյն մասը կը հոգայ Փարիզի Տիկնանց Միութիւնը (տարեկան 5,000 ֆրանք), իսկ Բարեգործականը կուտայ քսան սդերլին: Թղթակցութենէն կ'երեւայ որ տակաւին բաց ունին: Իսկ թէ ի՞նչ օրհնութիւն է այս կրթարանը գաղութին համար, — կարելի է հասկնալ, կարդալով տարեկան հանդէսին ամփոփումը:

Բարեգործականը, Տիկնանց եւ նման Միութիւնները քննարկուած ատեն, մենք առաջին առթիւ շեշտած ենք թէ անոնք ժողովուրդին հետ անմիջական կապ չունենալով, գործերը կը կատարեն համաձայն գրասենեակի պաշտօնեաներու հայեցողութեան, հետեւաբար երեսի վրայ կը ձգեն կենսական պէտքեր, կամ հարեւանցի կը նային անոնց վրայ:

Արդ, մէկ Փաթրասի տեղ կարելի էր հարիւր եւս ունենալ, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա եւ Միջագետք, եթէ Բարեգործականը, Տիկնանցը եւ ուրիշ գոյնզգոյն Միութիւններ խորհրդակցաբար կամ առանձին-առանձին ստանձնէին բազմահայ այլ [illegible] գաղութներու նոր սերունդին կրթական հոգատարութիւնը: Մարսէյլի մէջ ազգ. կազմակերպութիւն կայ եւ գնահատելի աշխատանքներ կատարեր են: Աւելին կրնան, եթէ նախակալ կարծիքները վերնան: Իսկ ի՞նչ ընեն այն վայրերը, ուր օրուան հացն անգամ դժուար կը ճարեն կամ հացէն զրկելով ճրագ մը կը վառեն, բայց միջոց չունին ամբողջ իւղը հայթայթելու:

Ճրագ մը աւելի, ուր որ համրանք ունինք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ԵՂԱԾ ԽՈՍՏՈՒՄԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Հայրենիք, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ յիշելով Ամերիկայի ռամկավար կուսակցութեան նոր յանձնառութիւնը՝ հայկական դատի մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (7 Յուլիս).

— «Միացեալ Նահանգներու դեմոկրատ կուսակցութեան այս հանդիսաւոր նոր խոստումը, եթէ նոյն իսկ գործնական հետեւանքներ ալ չտայ, բարոյական ու քաղաքական այն անվիճելի նշանակութիւնն ունի, որ վառ ու բաց կը պահէ հայկական դատը քաղաքական աշխարհին մէջ այն ատեն, երբ այդ քաղաքական աշխարհը այլ եւս լսել անգամ չուզեր հայկական դատի մը գոյութեան մասին:

Սակայն, Դեմոկրատ կուսակցութեան դիրքը գործնական նշանակութիւն ալ կրնայ ունենալ. որովհետեւ այդ կուսակցութիւնը, յաղթէ կամ ոչ յառաջիկայ ընտրութեանց ատեն, կը պարտաւորուի Հայաստանի համար իր լաւագոյնն ընել, իսկ այդ կը նշանակէ, թէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ հետ յառաջիկային ո՛ր եւ է դաշնագիր կնքելու ատեն պէտք է որոշ չափով մը նկատի առնէ նաեւ Հայաստանի դատը: Այդ կը նշանակէ նաեւ, թէ դեմոկրատ կուսակցութիւնը յառաջիկային եւս պիտի ընդդիմանայ Լօզանի դաշնագրի նման դաշնագիրներու կնքման եւ վաւերացման: Եւ որովհետեւ դաշնագիր մը վաւերացնելու համար պէտք է երկու երրորդի մեծամասնութիւն մը Ծերակոյտին մէջ, հետեւաբար ոչ մէկ դաշնագիր կրնայ այս երկրի կողմէն վաւերացուիլ, որքան ատեն որ չէ գտած հաւանութիւնը դեմոկրատ կուսակցութեան, որ այժմ Ծերակոյտի անդամներու կէսն ունի, իսկ մօտիկ ատենէն հաւանաբար աւելին ալ պիտի ունենայ:

Իսկ թէ որքան կարեւոր է մեզի համար, որ Միացեալ Նահանգները Թուրքիոյ հետ չունենան վաւերացուած դաշնագիր մը եւ նորմալ յարաբերութիւններ, այդ մասին շատ ենք խօսած Լօզանի դաշնագրի առթիւ: Բաւական է հոս յիշել, որ՝ որքան ատեն որ թուրք-ամերիկեան դաշնագիր մը վաւերացուած չէ, Թուրքիա չի կրնար խոշոր ֆինանսական օգնութիւն ակնկալել այս երկրէն՝ ամայացած թրքահայաստանը թուրք գաղթականներով լեցնելու եւ առհասարակ Թուրքիան զօրացնելու համար թէ՛ տնտեսապէս եւ թէ՛ քաղաքականապէս:»

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

58րդ Ցանկ

	Ֆր.
Սեբաստիոյ Ղանթարող գիւղի Հայր. Միութեան դաշտահանդէսէն (Մար. սէյլ)	200.—
Ողբացեալ Օրիորդ Աշխէն Հալաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ հաւաքուած Ժուայեէօզի Պէյլէրեան գործարանի բանուորուհիներուն միջեւ, նախաձեռնութեամբ Տիկ. Մարիամ Սէֆէրեանի	168.50
գումար	368.50
57րդ ցանկին գումարը	78,640.35
ընդհ. գումար	79,008.85

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սով Ռուսիոյ մէջ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Մոսկուայի մէջ լիակատար նիստի մը ընթացքին մանրամասնօրէն քննեց ցորենի մթերքի խնդիրը: Կեդրոնական կոմիտէն որոշեց աւելի բարձր գիներ վճարել գիւղացիներէն գնուած ցորենին, և որոշ չափով թեթեւցնել գիւղացիներուն դէմ ցարդ գործ դրուած խիստ միջոցները:

«Հունձքի դիկտատոր» Կվիրինգի տեղեկագրին վրայ թէ աշնան ցանքին համար դժուարութիւններ կան, երկրագործական գործավարը որոշեց մասնաւոր ներկայացուցիչներ ղրկել զանազան շրջաններ՝ հսկողութիւն կատարելու համար:

⁂ «Թայմզ» կը գրէ որ՝ քանի մը օրուան ընդհատումէ յետոյ, Ռուսիոյ կողմէ ցորենի գնումը վերսկսաւ: Վերջին երկու օրուան ընթացքին գնուեցաւ 50,000 թոնօ: Այս գնումներուն մէջ են Քանատայէն ստիպողաբար նաւ դրուելու համար ապսպրուածները, ինչպէս նաև Ռոթէրտամի, Ճենովայի եւ Համպուրկի նաւահանգիստներէն գնուածները: Քանի մը օր առաջ գնուած ցորենին քանակը կը հաշուուէր 200,000 թոնօ: Ցորենի շուկաներուն մէջ այնպէս կը կարծուի թէ գնումները պիտի շարունակուին: Մոնրէալէն Լենինգրադ ճամբայ պիտի ելլեն չորս շոգենաւեր:

Անատօլուի սովը

Էնկիւրիէն Յուլիս 18 թուականով կը հեռագրեն.—

Ներքին գործավար Շիւքրի Քայա պէյ, որ տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարած էր Անատօլուի սովին մասին, անձամբ այցելելով կարգ մը նահանգներ, տեղեկագիր մը ներկայացուց կառավարութեան: Այս վերջինը որոշեց սովահար շրջաններու բնակիչներուն աշխատանք ճարել՝ ռոդումի, երկաթուղիի և խճուղիի սպասարկութեանց մէջ: Ասկէ զատ կառավարութիւնը վարկ յատկացուց՝ ժամն արմտիք հայթայթելու համար սովեալներուն, արօտավայրեր տրամադրեց անոնց արջառին և զեղչեալ սակով չոր խոտ պիտի ղրկէ: Կարմիր մահիկը պիտի օգնէ կարօտեալներուն: Երկրագործական դրամատունը կանխավճար պիտի ընէ՝ նոր ցանքին առթիւ:

Այս բոլոր կարգադրութիւնները անմիջապէս սկսան գործադրուիլ:

Նոր դաւ մը Կովկասի մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Թիֆլիզի մէջ ձերբակալուած է հանքային ճարտարագէտ Զառափոֆ, որ կ'ամբաստանուի տնտեսական լրտեսութեամբ: Զառափոֆ ապօրէն յարաբերութիւններ կը մշակէր եւ դրամ կը ստանար արտասահմանէն: Իրեն հետ միասին ձերբակալուեցան Բաբանոսոֆ եւ Լիպկին, որոնք Զառափոֆի հետ կ'աշխատէին յիշեալ հանքերուն մէջ:

Մակեդոնացի ահաբեկիչը մեռած

Պելկրատէն կը հեռագրեն Յուլիս 17 թուականով.— Իվան Մոմչէլոֆ, Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէն Լազիչի դէմ մահափորձին հեղինակը, այս առաւօտ մեռաւ Պելկրատի հիւանդանոցին մէջ, չորս օրուան հոգեվարքէ վերջ: Այդ չորս օրուան ընթացքին, ահաբեկիչը բնաւ ուշքի չեկաւ եւ ո եւ է յայտարարութիւն չըրաւ, իր գաղտնիքին մեծ մասը միասին տանելով:

Պելկրատի եւ Զագրէպի մէջ կատարուած ոստիկանական քննութիւնը կը հաստատէ թէ Մոմչէլոֆ 1925ին Եուկոսլաւիա եկած էր արդէն Յունաստանէն, ուր գաղթած էր 1923ին: Երկու ամիս առաջ Մոմչէլոֆ Զագրէպէն Պելկրատ հասաւ: Պզտիկ պանդոկի մը մէջ կը բնակէր. իր ընթացքը ո եւ է կասկած չներշնչեց ոստիկանութեան:

Ոստիկանութիւնը չկրցաւ գտնել հետքը Միլչինոֆի, ուրիշ պուլկար գաղթական մը, որ մահափորձին գլխաւոր կազմակերպիչն էր եւ որ երկու օր առաջ փախած էր Զագրէպէն:

Բազմաթիւ պուլկար գաղթականներ ձերբակալուեցան, սակայն ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ անոնց անունները:

Մեքսիկայի նախագահը սպաննուած

Առջի օր ժամը 2ին Մեքսիկայի մայրաքաղաքէն 12 մղոն հեռու Սան-Անճէլ քաղաքի մէկ ճաշարանին մէջ սպաննուեցաւ զօրավար Օպրէկօն, որ 15 օր առաջ Մեքսիկայի հանրապետութեան Նախագահ ընտրուած էր, բայց դեռ չէր ձեռնարկած պաշտօնին: Սպանիչն է Եուան Էսքաբուլարիօ անուն երիտասարդ նկարիչ մը, որ յաջողած էր ընդունուիլ այդ հացկերոյթին՝ ծաղրանկարներ պատրաստելու պատրուակին տակ: Զօրավարին ծաղրանկարը գծելէ յետոյ, երիտասարդ նկարիչը մօտեցաւ նորընտիր Նախագահին՝ պատկերը անոր տալու ձեւով, մինչ ատրճանակ մը պահած էր թուղթին ետեւ: Յարմար վայրկեանին Եուան կրակ բացաւ զօր. Օպրէկօնի վրայ՝ հինգ գնդակ արձակելով իրարու ետեւէ: Զօրավարը առանց բառ արտասանելու վայրկենապէս մեռաւ: Սեղանակիցներէն շատեր իրենց զէնքերը հանեցին՝ ահաբեկիչը սպաննելու համար, սակայն ուրիշներ պաղարիւնութեան հրաւիրեցին զանոնք՝ մարդասպանը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ՆՈՐ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Երէկ հատուածներ արտատպեր էինք յունական թերթէ մը, իբրեւ ապացոյց տիրող գրգռութեան:

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ աւելի սաստկացած է գրգռութիւնը: Սեյանիկի արքայական «Թոս» թերթը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ Աթէնքէն, Յուլիս 10 թուականով.

— «Նկատի ունենալով որ, կազմակերպուած ընտրութիւնները պարզ ծեռնարկ մըն է իշխանութիւնը պահելու եւ ամէն ազատութիւն ճզմելու համար, հակավէնիզէլոսեանները, նոյն իսկ յեղափոխութեան պիտի դիմեն, որպէսզի երկիրը ազատեն նոր բռնակալութենէ մը: Որովհետեւ, մինչեւ այսօր անձէ անձ փոխանցուած վէնիզէլոսեան այս բռնակալութիւնը, իրեն գերի դարձուցած է ամբողջ Յունաստանը: Աչքի առջեւ պէտք է ունենալ որ, մինչեւ այսօր, վէնիզէլիսմը, իր ամբողջ գործերով ամէն ինչ ջնջեց եւ երբեք նկատի չառաւ Սահմանադրութիւնը, խորհրդարանը եւ օրէնքները:

Հակավէնիզէլոսեաններու դիրքը շատ որոշ է: կա՛մ պէտք է թոյլ տալ բռնապետութիւնը ազատ, երբ ժողովուրդը պիտի ենթարկուի անլուր մարտիրոսութեան եւ կամ պէտք է ջանալ, որ ամէն միջոցով պաշտպանուին մարդկային ազատութիւններն ու անկախութիւնը: Այս պարագային պէտք պիտի ըլլայ արիւն թափել: Բազմաթիւ հակավէնիզէլոսեաններ պիտի իյնան այդ կռիւին մէջ, բայց վերջնապէս պիտի հաստատուի հելլէն քաղաքացիին ազատութիւնը եւ պիտի կորսուի այն մարդը, որ ընելիք բան մը չունեցած պարագային, անմիջապէս Յունաստան կուգայ եւ ամէն ինչ տակն ու վրայ կ'ընէ:

«Թոս», իր կողմէ եւս, խմբագրական յօդուածի մը մէջ կը գրէ.—

«Ծովակալ Քունտուրիոթիս նահանջեց (ընտր. դրութեան խնդրին մէջ), որովհետեւ վէնիզէլոսեան է: Ցոյները այս նոր գերութեան պիտի պատասխանեն նոյնիսկ յեղափոխութիւնով: ...Վէնիզէլոսի ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ նախատինք մըն է մեզի համար, իբրեւ զգացումի եւ արժանապատուութեան մարդիկ: Այդ ցոյց կուտայ որ մենք անպատիւ եւ անառնական ժողովուրդ ենք: Բայց այս վայրկեանէն կռիւը կը սկսի:»

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

... Խմբագիր,

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Յուլիս.— Սեբաստիոյ Ղանթարող գիւղի Հայր. Միութիւնը դաշտահանդէս մը սարքած էր, ի նպաստ Պուլկարիոյ շարժի զոհերուն: Հանդէսը տեղի ունեցաւ Սէն-Ժէռոմ, Ֆրանք Օրիան (Մինասեանի) գորգի գործարանի պարտէզը: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Ձեզի կ'ուղարկենք գոյացած հասոյթը, 200 (երկու հարիւր) ֆրանք: Այս առթիւ խորին շնորհակալութիւններ «Յառաջ»ին, որ սիրայօժար բացաւ իր սիւնակները:

(Կնիք Վարչութեան)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԸ

Զօն Հայ Համայնավարներուն

ԽՄԲ.— Այս գրութեան հեղինակն է՝ հռչակաւոր Լ. Տրոցկին: Յօդուածը առաջին անգամ տպուած է ռուսերէն «կիէվսկայա Միսլ» թերթին մէջ, 1913ին: Յետոյ, 1926ին նոյնութեամբ հրատարակուած է հանրայնավար գործիչին երկերու ժողովածուին մէջ, որ պետական հրատարակութիւն է (Ե. հատոր, էջ 235—243): Մեր աշխատակիցը թարգմանած է զայն նոյնութեամբ:

Ա.

Աշխարհումս քիչ մարդիկ չկան բացառիկ ճակատագրով, որոնք պիտանի չեն խաղաղ, սովորական կեանք վարելու համար։

Ի հարկէ, կեանքը նրանցից աւելի ուժեղ է։ Եւ երբ կեանքն երկար ժամանակով իւր ափերի մէջ է մտնում, այդ մարդիկ էլ հարկադրուած են լինում յարմարելու կեանքի կարգ ու կանոնի միապաղաղ պահանջներին։ Նրանք մտնում են ծառայութեան մէջ, ընտանիք են պահում, գանգատւում են յոգնածութիւնից եւ առ հասարակ թառամում են։ Բայց երբ պատմութիւնը կրկին թեւակոխում է քաոսի եւ անհանգստութեան շրջանը, նրանք կենդանութիւն են ստանում եւ կեանքի առաջին կոչին արձագանք են տալիս՝ հագնելով երկարավիզ կօշիկներ եւ երեսի վրայ թողնելով իրենց հաշիւները։

Սօֆիայում կազմակերպուած հայկական կամաւորական զօրամասի գլուխն էր անցած Անդրանիկը՝ երգի եւ առասպելի հերոսը։ Նա միջահասակ է, կարտուզով (թեթեւ գլխարկ) եւ բարձրաճիտ կօշիկներով, նիհար, նոր ճերմկած մազերով եւ կնճիռներով, կոշտ պեխերով եւ ծռուած ծնօտով. նա ունէր այնպիսի մարդու տեսք, որ չափազանց ձգձգուած պատմական միջնարբից յետոյ կրկին գտել է իրեն։

Անդրանիկը 46 տարեկան էր, ծնած Տաճկա-Հայաստանում։ Նա մի ժամանակ ատաղձագործ է եղել. 1888 թուից սկսել է յեղափոխական աշխատանք Սըվազի նահանգում, իսկ 1892 թուին յարել է հայկական «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեանը։ Դեռ ռուս-տաճկական պատերազմի ժամանակից սկսած, այսինքն 70ական թուականների վերջից, Տաճկա-Հայաստանում մեծ ժողովրդականութիւն է ձեռք բերում զինուած ապստամբութեան գաղափարն ընդդէմ թիւրք-քրտական տիրապետութեան, ըստ որում ապստամբութիւնը յեղափոխականների մտածողութեամբ պէտք է առաջ բերէր պետութիւնների միջամտութիւնը, առաջին հերթին՝ Ռուսաստանի կողմից։ Պետերբուրգի քաղաքականութեան գործակալները ձգտում էին այն ժամանակ իրենց կողմը թեքել եւ մտերիմ դարձնել հայ յեղափոխականներին։ Սակայն այդ շրջանն երկար ժամանակ չշարունակուեց. Ալեքսանդր IIIի թագաւորութեան օրերից ա՛յլ քաղաքականութիւն ասպարէզ եկաւ...։

Քաղաքագիտական-հայդուկային գաղափարների եւ հաշիւների նման շրջանում կազմակերպուեց Անդրանիկի քաղաքական միտքը։

1894 թուին Սասունում տեղի է ունենում Հայերի ջարդը։ Դաշնակցութիւնը ուղարկում է այնտեղ զինուած խումբ, որ բանակ է դնում Մշոյ դաշտում, Սասնոյ լեռների ստորոտներում։ Այստեղ է Անդրանիկը ստանում իր մարտական մկրտութիւնը։

Նա դառնում է ֆիդայական խմբի ղեկավար. ապա 1895—1896 թուականներին պաշտպանում է հայկական գիւղերը, փոխադրում է զէնք, զինում է ժողովրդին, կռւում է Քրդերի և ոչ բազմաթիւ տաճկական կանոնաւոր զօրամասերի դէմ։ 1897 թուի կիսին նա անցնում է Կովկաս, յարաբերութեան մէջ է մտնում անմիջապէս կուսակցութեան կեդրոնի հետ եւ վերադառնում է Հայաստան՝ լայն լիազօրութիւններով եւ զէնքի մեծաքանակ պաշարով։ 1899 թուին սպանուեցին մի քանի լաւագոյն ֆիդայի ղեկավարներ։

Անդրանիկին է յանձնւում Բիթլիսի վիլայէթի բնական ամրութիւններով հռոչակային կռուի յարմար, լաւագոյն վայրը հանդիսացող Սասունի բոլոր զինուած խմբերի ղեկավարութիւնը։ Նրա հրամանատարութեան տակ գտնւում են 38 գիւղեր, ուր բնակւում էին կիսանկախ ռազմասէր հայ գիւղացիներ։ Այստեղ է զարգանում Անդրանիկեան դիւցազնական շրջանը։

1900 թուին քիւրդ աղա Բշարէ-Խալիլը, ով գտնւում էր տաճկական ծառայութեան մէջ, սպանեց հայ յեղափոխականներից ամենակարկառուն դէմքերից մէկին՝ Սերոբին։ Ժողովուրդը նրան անւանում էր «Սերոբ փաշա», որովհետեւ նա Սասունը համարեա թէ կատարեալ անկախ դարձրեց։ Բշարէ-Խալիլը իւր սխրագործութեան համար վարձատրուեց սուլթանական շքանշանով։ Ութ ամսից յետոյ, Անդրանիկն ի կատար ածեց իւր վրէժը։ Նա իւր խմբով յարձակուեց Խալիլի վրայ, նրան սպանեց և նրա հետ միասին տասնեւեօթ Քրտերի և, իբր յաղթանակի նշան, տարաւ իւր հետ Աբդուլ-Համիտի շքանշանը, որ Խալիլը կախել էր կրծքին։ Դաշնակցութեան ժընեւի դիւանատան մէջ մինչեւ այսօր էլ պահւում է սուլթանական այդ շքանշանը։

Անդրանիկն այդպիսով մեծ հռչակ է ստանում։ Հայերը նրան ենթարկւում են, Տաճիկները նրանից սարսափում են, Սուլթանի զօրքերը հետեւում են նրան կրնկակոխ։ 1901 թուի Նոյեմբերին Անդրանիկը իւր 47 ֆիտայիներով, որոնք մշտական ընդհարումների մէջ կոփուած էին, Առաքելոց վանքում շրջապատուեց, Մուշ քաղաքից մի ժամուայ հեռաւորութեան վրայ։ Մի ամբողջ զօրագունդ՝ բաղկացած հինգ գումարտակից, որոնց գլուխն էին անցել Ֆերիխ եւ Ալի փաշաները՝ պաշարեց Վանքամրոցը։ Երկար են անպտուղ բանակցութիւններից յետոյ, որ վարւում էին հայ հոգեւորականութեան, Մուշի քաղաքագլխի եւ օտարերկրեայ հիւպատոսների մասնակցութեամբ, Անդրանիկը վճռում է ճեղքել պաշարման շղթան։ Անցեալներում սպանուած տաճկական ենթասպայի համազգեստով, նաշրջագայում է բոլոր պահակների մօտով, բացատրւում է նրանց հետ գեղեցիկ տաճկերէնով, հրամայում է չքնել և մի եւնոյն ժամանակ ճանապարհ է ցոյց տալիս իւր խմբին։

Բացւում է ընդհարումների, հետապնդումների եւ յարձակումների մի նոր շրջան...

«Խաղաղ տաճիկ ազգաբնակչութեան հետ ո՛չ մի թշնամական գործողութիւն երբեք չեմ ունեցել, կռուել եմ միայն Բէկերի եւ կառավարական իշխանութիւնների դէմ»։

Երկու տարուց մի քիչ աւելի անցած, տեղի է ունենում Անդրանիկի կեանքի ամենամեծ գործը։ Այն ժամանակ նա 38 տարեկան էր։ Երկու տաճկական գումարտակ, ութ խոշոր թնդանօթներով, պաշարեցին նրան 1904 թուի գարնանը, Սասնոյ լեռներում։ Անդրանիկի ղեկավարութեան տակ գտնւում էին ֆիդայիներ՝ զինուած հեռաձիգ հրացաններով եւ 800 գիւղացիներ՝ իրենց սեփական կայծաքարային հրացաններով։ Երկու շաբաթ տեւեցին բանակցութիւնները։ Ապրիլ 13ին, սկսուեց հայկական գիւղերի ռմբակոծութիւնը։ Լեռնային դիրքեր գրաւող մարտիկներին թնդանօթները համարեա թէ ոչ մի վնաս պատճառեցին։

Ինչպէս միշտ նման դէպքերում՝ պատժիչ զօրամասը իւր գլխաւոր նպատակն է համարում գիւղացիութեանը հասցնել յուսահատութեան ծայրը եւ զրգռել թշնամական վերաբերմունք յեղափոխականների հանդէպ, այդպիսով միայն կղզիացնել մարտական խումբը եւ թուլացնել նրան։

Ութ օր շարունակուեց անընդհատ հրացանաձգութիւնը։ Տաճիկները ունին հարիւրաւոր սպանուածներ, որոնց դիակները ֆիդայիները ձգում էին լիճը։ Սասնոյ գիւղերից ազգաբնակութիւնը դուրս եկաւ. մօտ 4000 հոգի նահանջեցին խմբերի պաշտպանութեան ներքոյ, միւսները տեղաւորուեցին Դիարբէքիրի գիւղերում։ Նահանջելով և կռուելով՝ Անդրանիկը հասաւ Վանայ լճին, խլեց երեք առագաստանաւ եւ իր զինուորներին տեղափոխեց Աղթամար կղզին, վանքը, իսկ երեք օր յետոյ նոյն նաւերով գիշերը մտաւ Վան քաղաքը։ Պոլիս հեռագրեցին, որ քաղաքը գտնւում է Անդրանիկի ձեռքում։ Գործին միջամտեց անգլիական հիւպատոսը։

«Աւելի լաւ կ՚անէք հեռանաք — ասաց նա Անդրանիկին, — այժմ ռուս-ճապոնական պատերազմ կայ, Եւրոպայի ուշադրութիւնը զբաղուած է գրաւուած, դիւանագիտական միջամտութիւն չի լինի»։

Իսկ շրջակայքում հայկական գիւղերում կոտորածներ էին տեղի ունենում։ Անդրանիկը վճռեց թողնել Հայաստանը։ Խումբն առաւ եւ գնաց գիշերները։ Եօթներորդ օրը հասաւ Պարսկաստան, այնտեղից էլ Կովկաս եւ Ռուսաստանի վրայով Վիեննա։ Մի քանի ժամանակ ապրեց ժընեւում, յետոյ Եգիպտոսում եւ վերջապէս կանգ առաւ Սօֆիայում։ Այստեղ նա մտերմացաւ մակեդոնացի յեղափոխականների հետ, որոնք այնքան հարազատ էին նրան թէ հոգեբանութեամբ եւ թէ կռուի գործելակերպով։ «Ես նացիոնալիստ չեմ, — ասում է նա ի բացատրութիւն իւր արշաւանքի, — ես ճանաչում եմ միայն մի ազգ՝ ճնշուածների ազգը»։

Թարգմ.՝ ՅՈՎԱԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՏԱՔ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Օրուան ամէնէն կարեւոր հարցը Եւրոպայի մէջ, նոյնիսկ պոլիտիկ արկածէն առաջ, տիրող տաքն է, որ իսկական պատուհասի մը պէս կը սպառնայ ժողովուրդին։

Ֆրանսա, որ ամառ թէ ձմեռ կը պարծենայ իր կլիմային մեղմութեամբը, 36 աստիճան ջերմութիւն կ՚արձանագրէ Փարիզի մէջ, 38՝ Թրէվ, 37 Լիոն եւ Տիժոն, 36՝ Թուլոն, Նիս, եւ 35, 34, 33 զանազան կեդրոններու մէջ։

Այս տաքերը որոնք չափազանց են, առաջինը չեն սակայն։ Ֆրանսա շատ աւելի տաք օրեր ապրած է իր պատմութեան ընթացքին։ Առանց անցնելու 1000 թուականէն անդին, 1010, 1132, 1171, 1260 թուականներուն տաքը սարսափելի եղած է։ Մանաւանդ 1718ին կաթիլ մը անձրեւ չինկաւ ամբողջ 182 օր, եւ յաջորդ տարին, ջուրին լիտրը արժեց մէկ ու կէս... ոսկի։ 1720ին, 40 աստիճան տաք կ՚ընէր Փարիզի մէջ, 1763ին՝ 39, 1765ին՝ 40 իսկ 1773ին 39։ Նոյնքան տաք ըրաւ նաեւ 1921ին։

Պարապ տեղը չէ որ ժողովուրդը եւ մանաւանդ գիւղացի դասակարգը կը մտահոգուի։ Արեւահարներու եւ խեղդուողներու կարեւոր թիւէ մը զատ, մարգագետինները կը չորնան, հողը կը կոշտանայ եւ Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններուն մէջ, անտառները սկսած են այրիլ։

ԿԻՍ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ԱԿՌԱՆԵՐԸ

Ակռաները իրենց արտաքին երեւոյթով իրարմէ կը տարբերին եւ ըստ այնմ կ՚առնեն զանազան անուններ՝ կտրիչ ակռաներ, շնատամներ եւ աղօրիք ակռաներ։

Իւրաքանչիւր ակռայ կազմուած է՝ արմատէ, որ ակռային ծնօտին մէջ մտած մասն է եւ ծեփուած է շաղախ կոչուած ոսկրային նիւթով, պսակէ որ ծամող մասն է եւ ծածկուած է կիտուածով. որ կարծր, սպիտակ, թափանցիկ ու փայլուն նիւթ մըն է եւ ակռաները կը պաշտպանէ կարծր մարմիններու ազդեցութենէն։ Այդ երկու մասերուն միացումը կը կազմէ ատամնակապը։ Ակռաներուն կեդրոնական մասը լեցուած է ատամնամիսով (pulpe dentaire), որ կակուղ նիւթ մըն է, եւ անոր միջոցաւ ակռաները զգացողութիւն եւ սնունդ կը ստանան։

Ինչպէս գիտենք, ակռաները սնունդները մանրելու եւ փշրելու կը ծառայեն եւ ասով կը դիւրացնեն մարսողական գործողութիւնը։ «Լաւ ծամուած սնունդ մը կիսով չափ մարսուած է», կ՚ըսէ առածը։

Առողջ ակռաներ ունենալու համար պէտք է մաքուր պահել զանոնք եւ հոգ տանիլ մանաւորապէս բերնի մաքրութեան։ Օրը առնուազն երկու անգամ լուալու է բերանը՝ առտուն՝ անկողնէն ելած ատեն, եւ իրիկուն՝ ընթրիքէն յետոյ։ Ակռաներու մաքրութեան համար պէտք է գործածել ակռայի կակուղ վրձիններ։

Ակռաները ենթակայ են բազմատեսակ հիւանդութեանց, որոնց մեծագոյն մասը առաջ կուգայ բերնի անմաքրութենէն։ Երբ կիտուածը որ եւ է պատճառով վնասուի, ակռան կը փտի եւ փտութիւնը հետզհետէ յառաջանալով երբ ջիղին հասնի, ակռան կը սկսի ցաւիլ։

Սնունդի պզտիկ կտորներ ակռաներուն եւ լինտերուն մէջ մնալով կը փտին. այլազան խմորումներու ծնունդ կուտան եւ յաճախ կը վնասեն կիտուածին։ Ակռաներու փտութիւնը փոխանցիկ է, այսինքն երբ փտած ակռայ մը անխնամ ձգուի, անոր փտութիւնը միւսներուն կը փոխանցուի։ Այս անպատեհութեան առաջքը առնելու համար, պէտք է որ առաջ լեցնել տալ ակռաները։ Գնդասեղով կամ ուրիշ կարծր մարմիններով ակռան խառնելը վնասակար է, ի պահանջել հարկին պէտք է cure-dent գործածել։ Նոյնպէս զգուշանալու է ակռայով կարծր մարմիններ կոտրելէ, ինչպէս՝ կաղին, ընկոյզ, նուշ եւլն. ասոնք կրնան ակռաները կոտրել կամ տեղերնէն խախտել, եւ կիտուածին վնասել։

Ակռաներուն փտութիւնը արգիլելու համար պէտք է զգուշանալ շաքարային, թթու կամ խմորուած սնունդներէ, եւ եռացած կամ շատ տաք ըմպելիներէ. պաղ ըմպելիներն ալ ալ մեծ չափով կը վնասեն ակռաներուն, ինչպէս նաեւ գրգռիչ ըմպելիները եւ համեմներու չափազանց գործածութիւնը։ Ալքօլը կամ ալքօլական ըմպելիները իրենց պատճառած թթու խմորումներով վնասակար են բերնի թաղանթին եւ կը փութացնեն ակռաներուն այլայլումը կամ փտութիւնը։

Աղտոտ ակռաները մաքրելու առաջնակարգ միջոցը eau oxygénéeի գործածութիւնն է. ասոր համար, բամպակի պզտիկ կտոր մը կը թրջէք այդ հեղուկով եւ անով քանի մը անգամ կը շփէք ձեր ակռաները, բերնին ամէն կողմը փրփուրներ կը գոյանան, գաղջ ջուրով կը լուաք զայն եւ պիտի տեսնէք որ ակռաները կաթի պէս ճերմկեր են։

Ակռաներուն մակերեսը յաճախ կրային խաւով մը կը ծածկուի, որ տորտ (tartre) կը կոչուի եւ լինտերուն վրայ ճնշելով բորբոքում առաջ կը բերէ։

Այդ տորտացումը ծնունդ կ՚առնէ լորձունքէն, որուն մէջ գտնուած հանքային աղերը բերնի մէջ գալով եւ միջավայրի փոփոխութեան ենթարկուելով, կը հաւաքուին ակռաներու լինտերէն դուրս մնացած մասերուն վրայ։

Այդ հանքային աղերուն սուզումը յառաջ կուգայ մակարոյծ մանրէներէ։ Անոնք որ սովորութիւն ունին կամ ստիպուած են մէկ կողմով միայն ծամելու, իրենց ակռաներուն վրայ կ՚ունենան այդ տորտացումը, որ, ինչպէս ըսինք, կը վնասէ եւ բորբոքում կը պատճառէ լինտերուն, որոնց հիւսուածքը կը քայքայուի եւ ակռաները կը սկսին երերալ։

Երբ տորտացումը կազմուի լինտերէն ներս, ակռաներուն արմատներուն վրայ, հոն կը գոյանան պալարներ, որոնցմէ թարախ կը հոսի եւ ակռաներուն փտութիւն կը պատճառէ։

Ինչպէս կը տեսնուի, վերոյիշեալ տորտերը ուշ կամ կանուխ կը փտեցնեն լինտը եւ ակռաներուն արմատները բանող հիւսուածքները թուլցնելով, պատճառ կը դառնան ակռաներու շարժման եւ շարաւալինդ հիւանդութեան։

Պէտք է ուրեմն միշտ մաքուր պահել ակռաները եւ յաճախակի լուացումներու ենթարկել բերանը, ուր բիւրաւոր մանրէներ կը վխտան։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԿԻ

ՊԼՊԼՈՒՆ ՃՐԱԳ ՄԸ ՓԱԹՐԱՍԻ ՄԷՋ

ՓԱԹՐԱՍ, 8 Յուլիս (Թղթ. Յառաջի).— Փարիզի Հայ Տիկիններու Միութեան վարժարանը որ չորս տարիէ ի վեր բացուած է, բարերար դեր մը կը կատարէ, իբրեւ թումբ օտարացման վտանգին։

Փաթրասի գաղութին 100ին 95ը գործաւորի կեանք կը վարէ. օրը օրին աշխատանքի փոխարէն օրապահիկը կը ճարէ եւ անոր համար, հոս, դպրոցը բոլորովին ձրի ընդունուած են աշակերտները։ Վարժարանին տարեկան ծախքը առ այժմ 52-53,000 տրախմի է, որուն 15,000 ֆրանքը (մօտաւորապէս 44-45,000 տրախմի) Փարիզի Հայ Տիկիններու Միութիւնը կը հոգայ եւ 20 աղերլին տարեկան՝ Բարեգործականը կուտայ։ Դեռ 10-12,000 տրախմի յաւելում մը անհրաժեշտ ըլլալով, դիմում եղած է Բարեգործականին եւ կը յուսացուի որ լրացնէ։

Ինչպէս ըսինք, գաղութը աղքատ ըլլալուն, մանչ կամ աղջիկ 12-13 տարեկան հազիւ եղած՝ դպրոցէն կը հանեն գործի դնելու ու դրամ շահելու համար։ Ասոր հետ միշտ ներկայ աշակերտներու թիւը 70էն աւելի է։

Քննութիւնները, որ հինգ օր տեւեցին շատ գնահատելի արդիւնք մը ցոյց տուին։ Ներկաներն եւ ծնողք այնքան ուրախ էին, որ միշտ չեն մոռնար իրենց բարերարներու հասցէին մաղթանքներ ընել։ Գրատախտակի վրայ 8-9 տարեկան պզտիկներ առանց սխալի հայերէնը կը գրէին, զարմացնելով իրենց ծնողքը։ Շատ յաջող էին կրօնքի, ազգային պատմութեան, թուաբանութեան մէջ եւլն.։ Բաւականին յաջող էին յունարէնի մէջ։ Վարժարանի ուսուցիչները երեք հոգի են. կայ նաեւ տնտեսուհի մը, որ մաքրութ[...] ընդհատ կը հսկէ։

*** Ս. Սահակ-Մեսրոպ[...]ը կատարեցինք Յուլի[...] Կիրակի օր, պարահանդէ[...] Ծնողքները գրեթէ ա[...] թեամբ ներկայ էին, [...] նաեւ օտարներ։ Ձոն [...] գիր մը 35 կտորներ [...] էր որոնք արտասանու[...] գուեցան եւ 2ուկէս [...] բողջ կրցանք ըմբոշխն[...] շակերտներն այնքան [...] ցած էին ըմբռնել իրեն[...] սերը որ կը յուզէին [...] ները։ Հանդէսը կազմա[...] էր Օր. Մատլէն Ֆէրհա[...] ամէնուն գովեստին [...] ցաւ։

Արտասանութիւններ[...] Ս. Մեսրոպի մահը, [...] թոյի սուգը, Դուրեան[...] Այբ բէն գիմի ընթերցա[...] Նշանակելի էր յունար[...] talgie (հայրենաբաղ[...] արտասանութիւնը, ուր [...] ջիկը կ՚ողբայ յիշելով [...] րենիքը եւ կ՚արտա[...] հարկին կրնամ մոռնա[...] մայրս որ հոն թուրքեր[...] սպաննուած թողուցի»։

Ասոնք արտասանող[...] բուհին այնքան զգացու[...] տասանեց, որ ներկան[...] հեծկլտային։ Որովհետ[...] մէնքն ալ միեւնոյն [...] նէին, ամէնքն ալ սի[...] թողած էին։ Հասարակ[...] որ այսպիսի հանդէսներ[...] մար հոգի կուտայ, կը[...] միշտ հանդէսներ սար[...] մաղթանքներ կը տեղա[...] Տիկիններու Միութեան [...] ցէին։

ՄԱՐՍԷՅԼ[...] ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆ[...]

ՄԱՐՍԷՅԼ— Կիրակի [...] 15ին կարոլն փարքի ը[...] պարտէզին մէջ, խուռն [...] թեան մը ներկայութեա[...] ունեցաւ ազգային վա[...] ամավերջի հանդէսը։

Ասկէ ամիսներ առ[...] պարտէզին մէջ տեղի [...] նաեւ կեդր. մանկապ[...] խակրթարանի հանդէսը, [...] կառակ Ռամկավարներ[...] տնապէս ստորագրած [...] ռակ թռուցիկին ու [...] գաւերուն, խիստ փայլուն [...] թէ նիւթապէս եւ թէ [...] պէս։

Բեմին երկու կողմեր[...] ուած էին բազմաթիւ [...] իւղաներկ եւ մատիտով [...] նկարներ, մանչերու ձե[...] գեղեցիկ իրեր եւ օգտակ[...] րասիններու եւ գործիքներ[...] րանկարներ եւ նուրբ ձե[...] ներ։

Հանդէսը ունէր բաւ[...] յայտագիր մը, բաղկացա[...] տասանութիւններէ, խմբ[...] ներգէ, զաւեշտէ, մ[...] բուրգերէ եւայլն։

Առաջին մասը, որ [...] ըսել թէ արտասանութիւն[...] երգերու բաժինն էր, թո[...] մեծէն մինչեւ փոքրաշակե[...] էին առոգանութենէ։ Պա[...] որ անտարակոյս հայերէն[...] չին կը վերաբերի։ Ար[...] թեան կտորներու ընտր[...] ալ կատարուած էր անխնա[...]

Առաջին բաժնի աւա[...] վերջ, Պ. Արապեան վար[...] կողմէ խօսք առնելով, բա[...] թիւններ տուաւ դպրոցի [...] կեանքի շարք մը թեր[...] ներուն մասին։ Պարզեց [...] վարչութեան առաջադր[...] ները յառաջիկայ տարի[...] համար։

Վարժարանի է. դ[...] ընթացաւարտ աշակերտներ[...] հրաժեշտի ճառ մը կարդ[...] տոյ բեմ հրաւիրուեցան [...] նայ մը եւ վարչութեան [...] յացուցիչը եւ ընթացաւ[...]

…կայականներու բաշխման արա…ողութիւնը կատարուեցաւ։

Ցայտագրի երկրորդ մասը …ւելի ոգեւորիչ էր։ Վարժարանի …անուհիներու խմբակ մը, հայ…կական յաջող ու սիրուն պարերով, …Հայրենան աղջիկներու հեզաճը…կուն պար»երը յիշեցուց մեզի. …«Հեյլինէ, հօյ նազանիմ», «Ալ…ուխս կորաւ» եւ ուրիշ պարեր …հայրենի շունչ մը բերին։

Դպրոցի վերջին դասարաննե…րու աշակերտները յաջող կերպով …երկայացուցին «Գող սիրտը գող» …մանկական ծիծաղաշարժ գա…հշտը։ Ցետոյ տեղի ունեցաւ …վարժարանի նորընծայ սկաուտ…ներու երդման արարողութիւնը, …հայկական եռագոյնին առջեւ։ …երդուեալներու կողմէ տեղի ու…նեցան մարզանքի գեղեցիկ փոր…ձեր։

…Ուսուցչական մարմնի տեսուչ …կարեր Պ. Ազգին Մարտիրոսեան …թուեց նոր տարեշրջանի դրական …ու բացասական կողմերը։ Աւել…ուց թէ իր տեղեկագիրը կը պա…ունակէ նաեւ շարք մը առաջա…րութիւններ, զոր պիտի ներկա…յացնէ Ազգ. Վարչութեան։

Ամէնէն վերջ սկաուտներու …ողմէ բուրգեր կազմուեցան։

Հանդէսը վերջացաւ Զ. Ե. Որ…երու Միութեան նուագախումբի …նուագներով, որոնք մինչարար…երուն ալ իրենց գեղեցիկ մաս…նակցութիւնը բերին։

Աշակերտներու ձեռագործ…երն եւ նկարները վիճակահանու…թեան դրուեցան եւ տոմսերը գո…ացուցիչ սպառում ունեցան։ Այս …ոթիւ պէտք է յիշել որ ուսուց…չհի տիկին Մառի Սեմէրճեանը …սորվեցուցած ընտիր ասեղնա…գործ-ձեռագործներով եւ հայ…կական պարերով շնորհաւորելի …յաջողութիւններին եւ ան բերած էր։

Հանդիսականները հեռացան, …անելով քաղցր տպաւորութիւն…եր։

Ա. ԻՐԱՋԵԿ

ԱԶԱՏ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐՈՒ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Միայն Հայերուն մէջ չէ որ …զատ արհեստականները, — …ժիշկ, փաստաբան, եւայլն, …կը վխտան ու յաճախ, իրենց …ուան հացը ճարելու համար …ստիպուին կատարելու գործ…, զոր մաքէ անգամ չէին ան…ցեր։

Գերմանիոյ մէջ, 1926ին, …ային 44700 բժիշկներ, ինչ որ …3 միլիոննոց երկրի մը մէջ, …ընէ 1 բժիշկ 1400 հոգիի հա…մար։ Կարելի է ըսել թէ չափա…նց է, քանի որ անոնցմէ շա…երը ստիպուած են, ՝ ինչպէս …անդի, դարմանելու տեղ հին

ու նոր իրենց գիրքերը թղթատելով ժամանակ անցընելու։

Ռուսիա ներկայիս կը համրէ 55200 բժիշկներ, որոնց 5000էն աւելին ստիպուած են օրն ի բուն յաճախորդի սպասելու։ Բաղաքական պայմանները անշուշտ, մեծ դեր կը խաղան։ Բայց իրականութիւնն այն է, որ Ռուսիոյ արդի տնտեսական պայմանները թոյլ չեն տար բժիշկներուն որ կուշտ ու կուռ ուտեն։ Միւս կողմէ, կնոջ ազատագրումն ալ … փորձանք բացած է անոնց գլխուն։ Բժշկական ուսանողներու հարիւրին 75ը կիներ են։ Այս ընթացքով քանի մը տարիէն, Ռուսիոյ մէջ բժիշկներուն թիւը աւելի շատ պիտի ըլլայ քան թէ հիւանդներունը։

Զուիցերիոյ մէջ, առնուազն 3000 բժիշկներ կը համրուին։ 1923ին Ժընեւի մէջ, մէկ բժիշկին կ՚իյնար 600 մարդ, Լօզանի մէջ նոյնքան, Մոնթէօյի մէջ 457։ Ամբողջ Զուիցերիոյ մէջ, միջին հաշուով՝ բժիշկ գլուխ կ՚իյնար 1290 յաճախորդ, բայց մեծ մասամբ բոլորն ալ առողջ…

Ֆրանսայի մէջ, ճարտարագէտներու (3000) և ճարտարապետներու համար, գրեթէ ամէն տեղ ասպարէզը խճողուած է։

Եւրոպայի մէջ, ուր վկայականին մեծ յարգ կ՚ընծայուի, դրութիւնը շատ աւելի ծանր է քան թէ Ամերիկայի մէջ։ Որովհետեւ, եւրոպացին վկայական մը գրպանելէ յետոյ կը ջանայ անպատճառ իր պատրաստութեան համապատասխան դիրք մը գրաւել։ Գրեթէ բացառութիւն է տեսնել ֆրանսացի կամ անգլիացի բժիշկ մը, որ իր ճիւղէն դուրս, բոլորովին տարբեր գործի մը մէջ փնտռէ իր ապրուստը։ Իսկ Ամերիկայի մէջ ուր ուսանողներու մեծ մասը, իրենց ուսման ընթացքին իսկ կը վազեն ապրուստի ետեւէն, յաճախ կը պատահի որ համալսարանական վկայեալ մասնագէտ մը, չյամառի իր ճիւղին մէջ, երբ տեսնէ որ ապրուստ չապահովեր։ Կը փութայ ժամ առաջ գլխուն ճարը նայիլ, որովհետեւ գործնական մարդ՝ գիտէ թէ մարդուն գիտցածը չէ որ կը գնահատուի, այլ կրցածը…։

«Լաւագոյն է որմնադիր ըլլալ»… կ՚ըսէր Պուալօ երկու դար առաջ, երբ դեռ ազնուական… արհեստաւորները չէին վխտար։

ՀԱՅԻ ՊԱԿԱՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Յուլիսի մէջ, համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն գումարեց իր տարեկան համաժողովը, ուր Սթալին եւ Ռիքով ճառեր արտասանեցին։ Խորհրդային մամուլը երկար հատուածներ կ՚արտատպէ անոնց ճառերէն։

Սթալին իր ճառին մէջ, կը կարծէ թէ անգլիւամերիկեան հակամարտութիւնը ճակատագրական կերպով պատերազմ պիտի պայթեցնէ, թէ գաղութներու ըմբոստացումը վերահաս է եւ թէ խորհրդային միութեան ու դրամատիրական երկիրներու միջեւ ձգտումը լրջօրէն սաստկացած է։ «Պէտք չէ, կը յայտարարէ ան, խաբուիլ կայսերապաշտ ազգերու խաղաղասիրական ցոյցերէն»։

Կարմիր հռետորներու ճառերը սակայն, որոնք մօտալուտ պատերազմ ու խռովութիւններ կը գուշակեն, շատ գէշ կ՚ազդեն արմտիքի ապսպրանքներուն եւ յանձնումներուն վրայ։ Գիւղացիները, ամիսներէ ի վեր կը պահեն իրենց ամբողջ հունձքը։ Ռիքով ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ Ռուսիա երկրագործական ճգնաժամի մէջ է եւ աւելի, պատճառներ կան կարծելու թէ խորհրդային իշխանութիւններու եւ գիւղացիներու միջեւ յարաբերութիւնները երթալով աւելի պիտի լարուին։

«Նոր հունձքը, կ՚ըսէ Ռիքով, անցեալ տարուընէ 400 միլիոն փութ աւելի պիտի ըլլայ, բայց իբր որակ՝ անկից վար»։

Արմտիքի պակասը կը զգացուի մինչեւ իսկ Ուկրայնայի մէջ՝ Ռուսիոյ շտեմարանը, ուր շատ տեղերու մէջ, հացը չափով կը տրուի։ Մոսկուայի մէջ անգամ, ճերմակ հացին տեղ, հացագործները սկսած են հայթայթել տեսակ մը սեւ հաց, նման անոր որ պատերազմի ատեն կը պատրաստուէր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

«Ռուսիոյ մէջ ֆրանսական շահերու ազգային ընկերակցութիւնը» ներկայիս կը համրէ քանի մը հազար ֆրանսացիներ, որոնք խորհրդային Ռուսիայէն վտարուած էին, կործանելէ յետոյ իրենց հարստութիւնը։

Ընկերակցութիւնը կը յուսայ որ առիթը պիտի գայ Ռուսիոյ հետ համաձայնութեամբ մը կարգադրելու այս առկախ հարցը եւ այս հաւանականութեան հանդէպ, ան կը ջանայ իր անդամներուն հայթայթել փաստաթուղթեր, որոնք կասկած չձգեն իրենց պահանջներուն մասին,

Այս նպատակով, ընկերակցութիւնը կը փափաքի, որ իր պատրաստած թղթածրարները քննելու համար, արտաքին նախարարութիւնը կազմէ յանձնախումբ մը, որուն պիտի կրնային նաեւ մասնակցիլ նախկին Ռուսիոյ ֆրանսական հիւպատոսները, եւ պահանջատէրերուն տայ վաւերաթուղթեր, որով անոնք կարենան հաստատել իրենց գնահատումները, ի հարկին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՅԱՒԸ

ԿՈՐՆՈՊԼԸ.— Կորնոպլի նորակազմ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին եւ ժողովուրդին ջերմ փափաքին համաձայն՝ Շաբաթ օր գաղութս իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով ներկայ եղաւ պատարագի արարողութեան։ Սրահը՝ որ սիրայօժար տրամադրուած էր յոյն գաղութին կողմէ, լեցուած էր բազմութեամբ։ Պատարագեց Մկրտիչ քահանայ Արսլանեան։

Երգեցողութիւնները շատ յաջող անցան շնորհիւ գաղութիս ժրաջան երիտասարդութեան ջանքերուն։

Յուզումով կը դիտէի սրահին մէջ կայնած սա երեսունէ աւելի հայ տղաքը, ամէնքն ալ մաքուր հագուած, բեկորներ՝ հայաջինջ սարսափներէն։ Այս հայորդիները որ հուրէն ու սուրէն ազատած, մինչեւ այսօր սիրած են իրենց ազգը եւ լեզուն, արդեօ՞ք այսօրուընէ վերջ պիտի կրնա՞ն հայ մնալ։ Հարցում մը որուն պատասխանը դժուար է տալ։ Այլասերման, ապազգայնացման վտանգը դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է այս օտար երկինքին տակ։ Այսօր Հայուն սպառնացող վտանգը շատ աւելի ահաբեկիչ է քան հուրն ու սուրը, ջարդն ու կրակը, որովհետեւ կը սպաննէ հոգին եւ ոչ թէ մարմինը։ Վտանգը լուռ եւ անզգալաբար, բայց շատ արագ քայլերով կը յառաջանայ։ Ժայռի պզտիկ կտոր մըն ենք, խաղալիք՝ օտար ամեհի ալիքներուն։

Թումբերը տկար են, միջոցները անբաւարար։ Միայն հայ ծնողքներն են որ փրկարար գօտիներ կրնան ըլլալ, եւ պէտք է ըլլան, իրենց փոքրերուն սորվեցնելով հայկական այբուբենը գոնէ,

Ծնողքնե՛ր, դուք էք որ պիտի փոխանցէք ձեր փոքրերուն, ապագայ հայուն, ձեզ թողուած անգին աւանդը։ Սորվեցնենք գոնէ հայ այբուբենը մեր ձագուկներուն։

Հ. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթ օր Շուազիի մէջ տեղի ունեցած բաժակի մրցումներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը յաղթական ելլելով մասնակցեցան կիրակի օրուան quart-finalի մրցումներուն: Յաղթական 8 խումբերը կը բաղկանային հետեւեալներէն.— 3 խումբ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ, 3 խումբ ֆրանսական, 1 խումբ հունգարական եւ 1 խումբ Տօրք. Ա. մրցումը կատարեց S. S. Primever (անցեալ տարի բաժակը շահող) խումբը որ յաղթելէ վերջ հունգարական խումբին, յաղթեց նաեւ «Տօրք» հայ խումբին 0ի դէմ 1 նշանակէտով. այս ֆրանսական խումբը որ լաւ խաղացողներէ կը բաղկանար, մրցելու վիճակուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ. եռանդուն եւ արագ խաղարկութենէ մը վերջ, մերինները յաղթեցին անոր՝ 0ի դէմ 3 նշանակէտով: Ասկէց վերջ Choisyի տեղական խումբը զօրացած երկու հունգար խաղացողներով, ճակատեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ: Լաւ խաղարկութենէ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ. ասոր ալ յաղթեց 0ի դէմ 2 նշանակէտով. այսպէս, մասնակցող 60 խումբերէն յաղթական մնացին Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը եւ U. S. Tiaisի մէկ խումբը. ֆրանսական այս խումբը կը բաղկանար ճարպիկ խաղացողներէ եւ շատ մը խումբերու յաղթած է: Քառորդ ժամ տեւող դադարէ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ U. S. Tiaisի խումբերու մրցումը սկսաւ, հոս եւս մերինները յաղթեցին 1ի դէմ 3 նշանակէտով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը, այս աննախընթաց յաջողութեան հետեւանքով իսկ պարտաւոր եղան «ֆինալ» մրցումը կատարելու իրարու դէմ,Թէ ֆրանսացի ժիւրիին եւ թէ ժողովուրդին խնդրանքին վրայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի երկու յաղթական խումբերը փոքրիկ ընկերական փործ մը եւս կատարելէ յետոյ, հանդէսը փակուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ: Ֆրանսացի օրուան նախագահը մէկ քանի խօսքերով գնահատեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ նոր յաջողութիւններ մաղթելով հրաւիրեց գալ տարուան մրցումին կրկին տեսնել հայ խումբերը, որմէ վերջ բաժակը եւ 12 շքանշանները յանձնեց խմբապետ Ռուբէն Շահմիրեանի: Հայ խումբին կողմէ Սարգիս Կարապետեան շնորհակալութիւն յայտնելով կազմակերպիչ մարմնին եւ ֆրանսացի ժողովուրդին ցոյց տուած համակրական վերաբեր, մունքին համար, խոստացաւ յաջորդ տարի տեղի ունենալիք բաժակի մրցումներուն մասնակցիլ:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՁԻ ՄԸ ՓԱԽՈՒՍՏԸ.— Օձ մը որ 3 մեդր երկարութիւն ունէր եւ կը կշռէր 42 քիլօ, սպրդեցաւ իր անտուկէն որ լաւ չէր գոցուած։ Կը պատկանէր շրջուն կրկէսի մը տիրոջը, որ ներկայացումներ կը սարքէր Շաթէլլըռօյի մէջ։ Կարելի եղաւ սողունին հետքերը հետապնդել մինչեւ կրկէսին հանդիպակաց մէկ խանութը։ Երկար, բայց ապարդիւն փնտռտուքներ կատարուեցան զայն գտնելու համար։ Օձին տէրը կը կարծէ որ, եթէ չգտնուի իսկ, մինչեւ 12 օր որեւէ վտանգ չկայ։ Անկից յետոյ է որ ան վտանգաւոր պիտի դառնայ, երբ սկսի անօթութիւն զգալ։ Կրկէսին մօտերը բնակողները սարսափած են։

ԱՆԴՈՒՆԴԸ Ի ՎԱՐ.— Փարիզցի մը, Լը Պէք, Զուիցերիոյ Ցերմաթ քաղաքը գացեր էր օդափոխութեան, իր կնոջ եւ երկու աղջնակներուն հետ։ Լ. Պէք ուրիշ երկու բարեկամներու հետ որոշեց բարձրանալ Պրէթօրնի ամէնէն բարձր կատարը, որմէ հազիւ 50 մեդր հեռու էին, երբ օրը սկսաւ իրիկուն ըլլալ։ Հեռուէն ուղեցոյց մը անոնց կը հետեւէր հեռադիտակով, երբ նշմարեց թէ մագլցողները անշարժութեան դատապարտուած էին։ Անոնք յամառօրէն կը տքնէին դժուար անցքը կտրելու համար։ Կատարն ելլելու համար, պէտք էր անցնիլ ճեղքուտուած սառահարթէն ու Պրէթօրնի սառնարանէն, ինչ որ չափազանց վտանգաւոր էր, տիրող տաքերուն պատճառով։ Ձիւնը լպրծուն էր եւ թաւալող ձիւնակոյտերու վախն ալ կար։ Երեք ժամ տքնելէ յետոյ, անոնք դեռ քայլ մը առաջ չէին նետեր դէպի բարձունքը, երբ աղէտը պատահեցաւ։

Անոնցմէ մէկը մինչդեռ գլուխը կը դարձնէր հարցումի մը պատասխանելու համար, սահեցաւ իր հետ քաշելով երկու ընկերները։ Երեքը մէկ գահավէժ անկում մը ունեցան անդունդն ի վար 5—600 մեդր խորութեամբ մը, ջախջախուելու համար սառնարաններու վրայ։ Ուղեցոյցը պահ մը կարծեց թէ չորորդը գոնէ պիտի փրկուէր, բայց հազիւ քանի մը բոպէ անցեր էր, ան ալ կը սահէր ու կ՚ենթարկուէր դժբախտ ընկերներուն վիճակին։

Օգնութեան համար անմիջապէս կազմուած խմբակները, կրցան միայն անոնց ջախջախուած մարմինները փոխադրել քաղաք։

ԾԱՆՕԹ.— Պրէթօրնը Ալպեան լեռնաշղթային ամէնէն բարձր գագաթներէն մէկն է,4100 մեդր բարձրութեամբ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բարեգործականի Մատենադարանէն ÉTUDES HISTORIQUES SUR LE PEUPLE ARMENIEN, par Kévork Aslan. Nouvelle Edition illistrée par les soins de Frédéric Macler (avec 16 planches hors texte). Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris. 1928 (Հրատ. Պօղոս Նուպար փաշայի ծախքով)։

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԻՍՏԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄ ՖԻԻԶՈՒԼԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԱԾ։ Գիրք Ա.։ Գրեց՝ Գէորգ գերապայծառ Թէրզիպաշեան։ Պոլիս, 1922։ Գին՝ 250 ղրուշ։

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ։ Գրեց՝ Լեւոն Խաճանեան։ Աթէնք, 1928։ Գին՝ 10 դրախմի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Այս պզտիկ երգը կարծես …տկապէս այս տխուր վայրկենին …մար շինուած էր, կամ աւելի …ոը, կարծես հեռզհետէ կը …րգանար, տող առ տող կը փթթէր …նաստեղծին բերնէն։ Նոր լսուած …պք մը կը պատմէր, որ կը յար…արէր ներկայ պարագաներուն։ …րութիւն կար այդ տողերուն …ջ. մէկ շունչով երգուած բա…ստեղծութիւններ էին, տուներ …նք սոխըլթաց երկար խորհր…ծութեան մը ծիգը կը մատ…ցին։

Երգը Յօյն երիտասարդի մը …յ էր, «փալիքարիա» մը, որ …յի մը աղջկան սիրահարուած …Զօյն նշմարեր էր, վանդա…պատ պատուհանին ետեւէն, իր …ին տակ ծածկուած, շատ գեղեցիկ էր։ «Փալիքարիա»ն գացեր էր աղային եւ անոր ըսեր.

— Պէտք է որ աղջիկդ ինծի տաս։

Իսկ աղան կը պատասխանէր։

— Աղջիկս քեզի չեմ տար, եթէ չմրքանաս անոր հետ ամուսնանալու համար։

Տղան կը պատասխանէր.

— Պիտի թրքանամ աղջկանդ հետ ամուսնանալու համար։

— Ջգօ՛յշ, տղաս, կը յարէր աղան, պէտք պիտի ըլլայ որ քուկիններէդ բաժնուիս, եւ ալ անոնցմէ ո՛չ ոք պիտի կրնայ քեզ ուզել ու ետ առնել։

— Պիտի լքեմ իմիններս, պիտի լքեմ հայրս ու մայրս, պատասխաներ էր երիտասարդը եւ գացեր էր իր մօրն ըսելու թէ կը լքէ զինքը եւ մայրը զայն համբուրեր էր։ Ցետոյ գնաց նոյնը ըսելու իր հօրը, իսկ հայրը զայրոյթէ, զայն անիծեց։ Երիտասարդ Ցօյնը կարգուեցաւ աղային աղջկան հետ։ Տարի մը չանցած, աղայ մը ունեցան, բայց մեռաւ։ Մեծ համաճարակ մը վրայ հասաւ եւ մեռցուց անոր կինը, աղան, ու «փալիքարիա»յին մայրն ու եղբայրները։ Փալիքարիան ինքն ալ բռնուեցաւ հիւանդութենէ ու մեռաւ։ Լերան վրայ, ողջ ըլլալով միայն մնաց անոր հայրը որ մերկ գագաթին վրայ՝ կաղնիի մը պէս առանձին կը մնար,— միշտ կ՚անիծէր իր զաւակը որ այս բոլոր դժբախտութիւններուն պատճառն եղած էր։ Անէծքը՝ գերեզմանէն դուրս հանեց «փալիքարիա»ն։ Իր տապանաքարին վրայ հեծած, ելաւ ան։ Որդերը կը վխտային անոր դէմքին վրայ, որովհետեւ առանց խոստովանելու մեռեր էր։ Եւ Լերան վրայ, իր հօրն ըսաւ.

— Պէտք է որ հիմա, հետս դժոխք գաս, որովհետեւ այն օրը որ կ՚ուզէի Թրքուհիին հետ ամուսնանալ գիս սպաննելու էիր, փոխանակ թոյլ տալու որ հաւատքս ուրանամ։ Եւ հայրը այս խօսքին վրայ, արմատախիլ ծառի մը պէս լեռնէն վար գլորեցաւ։

Ո՛հ, Միրթինի վայրագ ու անհաշտ հոգին։ Ան էր որ Կոստանդինի ներշնչած ըլլալու էր այս երգը։ Ան էր որ Սթավրոսի բացակայութեանը, անոր պատմած ըլլալու էր այս վէպը եւ նման ուրիշներ, իսկ տղան անկէ լսած պատմութիւնը վերածեր էր բանաստեղծութիւն ու երգի։

Որքա՜ն ինքինքը զարնուած կը զգար Սթավրոս։ Ա՛հ, ինքը չէր իսկ անիծած, յանձնած էր։ Ցուդայի պէս մատնած էր Քրիստոսը։

Սենեակէն դուրս ելաւ դողդոջուն ու հրամայեց տղուն որ լռէ, գիշերուան պատճառաւ։ Բայց հազիւ սեմին վրայ կոխեր էր, Միրթին՝ որ մինչեւ այն ատեն կծկտած էր դրան քովը, կանգնեցաւ, Սթավրոսի մօտեցաւ, եւ հանդարտ ձայնով ըսաւ անոր, այս կոյսը որ բնաւ չէր խօսէր։

— Եթէ, ինչպէս ինծի ըսին, շիտակ է որ Ֆրոզինի զաւակը յանձներ էք Թուրքերուն, աւելի լաւ է որ անմիջապէս խոստովանիք։ Եթէ ո՛չ, Էլին բնաւ չպիտի գայ եւ դուք, զայն սպաննած պիտի ըլլաք. որովհետեւ տղու մը փոխարէն, Աստուած ձեզմէ պիտի առնէ տղայ մը։ Պէտք է որ Ֆրոզինի խոստովանիք, եւ ան ձեզի ներէ։ Պէտք է որ ոճիրը իր քաւութիւնը գտնէ երկրի վրայ։ Գացէք եւ բերէք Էլին, որ իմս ըլլայ եւ որպէսզի ձեր պատճառով, մենք չդատապարտուինք երկնքի մէջ։

Ու Միրթին հեծկլտալով կ՚իյնար իր պառաւ դրացուհիին՝ Օրսայի թեւերուն մէջ։ Սթավրոս հասկցաւ թէ այս վերջինն էր որ ամէն ինչ պատմած էր։ Օրսան էր, այս թուլերան քրիստոնեայ կինը որ գրգռած ու խենթեցուցած էր Միրթինը։ Սթավրոս կէս մը կը խաբուէր։ Խե՜ղճ Օրսա։ Ան իր կրած աՀուգողին առաջին զոհն իսկ էր, համոզուած ըլլալով, որ եթէ այս պատմութիւնը շիտակ է, Աստուծոյ կրակը պիտի թափէր Թեսալիոյ վրայ։ Ճշմարտութիւնը երեւան հանելու համար, ան յատկապէս Լէմնոս գացեր էր, անցեր էր կուսակալին ապարանքին առջեւէն եւ անմիջապէս ճանչցեր՝ էր տղան։ Ան օրը որ փոքրիկ Ահմէտ-Էմմանուէլը առանձին զգաց ինքզինքը ու լացաւ մերկ սենեակին մէջ, փաշան՝ այս կինը կը լրտեսէր իր պատուհանէն։ Երբ պատերազմը պայթեցաւ, պառաւ Օրսան հասկցաւ թէ քաւութիւնը կը սկսէր։

Իր հայրենիքը փրկելու համար իր կասկածները յայտնեց Միրթինի։ Եւ ահա, կասկածները կը ստուգուէին։ Ցարսափահար՝ Միրթին որ Էլիի սիրոյն համար պիտի կրնար ամէն ինչ ընել, Սթավրոսը փորձի կ՚ենթարկէր։

Թարգմ. Գ. Թ.

(Շար.

ողջ ձեռք ձգելու եւ գաղտնիքը իմանալու համար: Մինչեւ հիմա չի գիտցուիր թէ Եուան ինչո՞ւ կատարեց այս սպանութիւնը: Նկարիչը անմիջապէս ձերբակալուելով բանտ տարուեցաւ:

Նախագահ Քալլէս երբ իմացաւ իր յաջորդին սպանութիւնը, փութաց անոր դիակին մօտ: Սպանութեան լուրը մեծ յուզում առաջ բերաւ Մեքսիկօ քաղաքին մէջ:

Այս ոճիրին հետեւանքով կը վախցուի որ յեղափոխութիւն կամ խռովութիւններ ծագին երկրին մէջ, որ քանի մը տարիէ ի վեր խռովայոյզ վիճակ մը կը ներկայացնէ: Օպրէկոնի ընտրութենէն առաջ շատ մը զօրավարներ հակառակ էին իրեն: Ասոնց գլխաւորներէն Ֆրանչիսքօ Սէրրանօ և Արնուլֆօ Կոմէզ գնդակահարուեցան Քալլէսի կառավարութեան հրամանով: Օպրէկոն սպանութենէն քիչ առաջ յայտարարած էր թէ ինք պիտի շարունակէ Քալլէսի յարձակողական քաղաքականութիւնը կաթոլիկ եկեղեցիին դէմ: Կը թուի թէ սպանութիւնը կազմակերպողներն են գնդակահարուած զօրավարներու բարեկամները: Սպանեալը առաջին անգամ Նախագահ ընտրուեցաւ 1920ին, և մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր ամբողջ երկրին մէջ՝ իբրեւ զինուորական, պետական մարդ եւ գիւղատնտես:

Վենիզէլոս Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Վէնիզէլոս Շաբաթ օր պիտի մեկնի Սելանիկ, ուր Կիրակի ճառ մը պիտի խօսի՝ պարզելու համար իր ծրագիրը: Երկուշաբթի Ներկայ պիտի ըլլայ Քըլքըշի մէջ պատերազմի մեռելներու յիշատակին կանգնուած կոթողի բացումին:

Վէնիզէլոս առջի օր վերադարձաւ Յունաստանի մէջ կատարած իր ընտրական առաջին պտոյտէն, պաշտպանելով իր կուսակցութեան տեսակէտները: Երբ ինքնաշարժով Աթէնքի փողոցներէն կ'անցնէր, կին մը մօտեցաւ կառքին եւ խնդրեց ծերունի վարչապետին ձեռքը համբուրել: Վէնիզէլոս ձեռքը երկնցուց, սակայն կինը փոխանակ համբուրելու՝ ուժով խածաւ զայն՝ «Դաւաճա՛ն Թագաւորին» պոռալով վարչապետին երեսին: Վէնիզէլոս թէեւ շատ նեղուեցաւ այս միջադէպէն, սակայն խնդրեց ոստիկանութենէն, որ ազատ ձգեն այդ կինը:

∴ «Էլէֆթէրոն Վիմա» կը գրէ թէ հակավէնիզէլոսեան պայքարը վարելու համար շուտով Լոնտոնէն Աթէնք պիտի հասնի Սթրայթ, որ գերմանական ծագում ունի եւ ժամանակին Յունաստանի արտաքին Նախարար եղած է: Սթրայթ վերջերս Լոնտոն գացած էր՝ Եօրկիոս գահրնկէց Թագաւորին հետ տեսակցելու համար: Եթէ արքայականները շահին Նոր ընտրութեանց մէջ, շատ դիւրին պիտի ըլլայ վերստին գահ բարձրացնել Եօրկիոս Թագաւորը:

∴ Միւս կողմէ, յունական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ հելլէն կառավարութիւնը ընդունած է Թրքական առաջարկը, երկու կողմի փոխանակելիներուն մասին:

Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր անհետացումը

Հակառակ երկու շաբաթէ ի վեր Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ կատարուած քննութեանց, ճշմարտութիւնը դեռ երեւան չելաւ Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր անհետացման շուրջ:

Տէօնքէրքի ոստիկանութիւնը առջի օր անստորագիր նամակ մը ստացաւ փարիզաբնակ կնոջմէ մը, որ կ'ըսէ թէ ինք կուգայ կատարելու պաշտօն մը, զոր իրեն վստահած էր Լէօվէնշթայն՝ Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ: Այս անծանօթ կինը իր գրութեան մէջ կը ներփակէ նաեւ նամակ մը, զոր անհետացած միլիառատէրը գրած է իր կնոջ եւ յանձնարարած իրեն զայն ղրկել տիկին Լէօվէնշթայնի՝ «դժբախտութեան մը պարագային»:

Տէօնքէրքի ոստիկանութիւնը այդ նամակը ղրկեց Պրիւսէլի ընդհանուր դատախազին՝ որ զայն պիտի յանձնէ տիկին Լէօվէնշթայնի:

Կ'ըսուի թէ պելճիքացի միլիառատէրը խենդի պէս կը սիրէր սերպ աղջիկ մը և իր անհետացման պատճառն ալ անիկա է: Վիեննայի թերթերը կը գրեն թէ Օր. Լուպիքա Րիսթիչ, որուն հայրը միլիոնատէր է, ուսանելու համար Պելճիքա գնաց, բայց երեք ամիս վերջ հիւանդանալով ապաքինարան մը փոխադրուեցաւ: Նոյն հաստատութեան մէջ կը դարմանուէր Նաեւ Լէօվէնշթայն, որ բարեկամացաւ օրիորդին հետ: Օր մը— թուականը յայտնի չէ — Օր. Րիսթիչ ապաքինարանի պարտէզին մէջ էր իր հիւանդապահուհիին հետ, երբ նամակ մը բերելու համար այս վերջինը շէնքին մէջ ղրկելէ յետոյ, անհետացաւ: Ոստիկանութեան բոլոր փնտռտուքներուն հակառակ, կարելի չեղաւ աղջկան հետքը գտնել:

Ալզասցիները ներման արժանացան

Գրած էինք թէ Յուլիս 14ի Ազգային Տօնին առթիւ, կառավարութիւնը ներում պիտի շնորհէ Ալզասի ինքնավարական շարժումին վարիչ կարգ մը անձերու, որոնք վերջերս բանտարկութեան դատապարտուած էին Քոլմարի դատարանին կողմէ: Դատական Նախարար Պարթու Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուց տեղեկագիր մը, որով ներում կը խնդրուի Նորընտիր երեսփոխան Ռոսսէի, ինչպէս Նաև Շալի ու Ֆասհաուէրի համար: Պ. Տումէրկ վաւերացուց այս տեղեկագիրը:

Թանժէրի համաձայնագիրը ստորագրուած

Առջի օր ժամը 4ին Քէ տ'Օրսէյի մէջ ստորագրուեցաւ Թանժէրի Նոր համաձայնագիրը՝ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Սպանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Այս Նոր դաշնագրով կարգ մը առանձնաշնորհներ կը տրուին Իտալիոյ: Այսպէս՝ իտալացի զինուորական մը պիտի Նշանակուի՝ հսկելու համար 1923ի համաձայնագրին մէջ յիշուած զինուորական յանձնառութեանց, Օրէնսդիր ժողովին մէջ Նոր աթոռ մը պիտի տրուի Իտալիոյ, մաքսանենգութիւնը արգիլելու գործին պիտի մասնակցի Նաեւ Իտալիա: Նոյնպէս իտալական դրամագլուխը պիտի մասնակցի Նաւահանգիստի շահագործման:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործազուրկներու Թիւը կ'աւելնայ: Յուլիս 9ին անոնց Թիւն էր 1,242,000, նախորդ շաբթուընէ 24,922 եւ անցած տարուան նոյն Թուականէն 205,884 աւելի:

Վ.ԱՐՉԱՊԵՏ Փուանքարէ Օգոստոսի սկիզբը մէկ ամսուան համար Սանփիւեի իր ամարանոցը պիտի երթայ օդափոխութեան համար: Սեպտեմբեր 1ին նախարարական խորհուրդը պիտի գումարուի Սանփիւեի իր բնակարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, վաղըՈւրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Քաֆէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի, մէթրօ իթալի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

22 Յուլիս, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին: կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ: Բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ոլիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ:

կը Ներկայացուի՝ «ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ» Զաւեշտ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ Լիոնի ֆրանսական ճազ պանտի: — երթեւեկութեան տոմս 3 փրանք:

Նաւը կը մեկնի ՓՕՆ ԹԻԼՍԻԹԷՆ — Իլ Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարաններ, Յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

կազմակերպուած փօն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ: կը Ներկայացուի՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին փօն տ'Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը: Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն:

ՊԷԼՖՕՌ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի եւ Հէրիքուրի կոմիտէներու Այս կիր. կէսօրէ վերջ Քազէռն տ'Օֆմօնի մէջ

կը Ներկայացուի՝ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

այս Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeի Թատերասրահին մէջ: Առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի,

Ա. ՀՈԼԱԹԵԻԻ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ — ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՕՐ. ՓԱՅԼՈՒՆ ՄԵԼԻՏՈՍԵԱՆ

ԵՒ

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՉԹՃԻԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ 30 Յունիս 1928

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթերեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-գարօ, Գէորգ-Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան և Քրիս խումբերը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Մարսէյլի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Պատանիներու Գրադարան ընթերցասրահին մէջ:

Սէն Լուի Մարսէյլ Ակնունի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Մարսէյլի Պատ. միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. Գույումճեան: Նիւթ՝ Քիւրտ ազատագրական պայքարը եւ հայ ժողովուրդը: Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները:

Լիոնի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին, 27 Ավընիւ Պէլվիւ, Շավիլ, ընկեր բժ. Տէր Դաւթեանի բնակարանը:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին գրադարանի սրահը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղույն Դաշնակցութեան Տան շինութեան: կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել: կը խնդրուի նաեւ գիրք, թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. դաշնակցութեան տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խարբերդի եւ Յար. Գաւառ. Հայրենակցական Միութեան Գրադարանի բացման հանդէսը՝ այս Շաբաթ ժամը 8ին 3րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Պիտի բանախօսէ՝ Պ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան: Գեղարուեստական բաժինին պիտի մասնակցի Պ. Տիգրան Նիկոլեան. երգեր եւ արտասանութիւններ:

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի բաբերդցի Արտաշէս Վարդերեսեան, 21 տարեկան, որուն փարիզ ըլլալը կը կարծուի: իմացնել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

— կը փնտռուի Մուշի վարդով գաւառակէն, Պասքան գիւղացի, Բարձրաւանդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: իմացնել՝ Լեւոն Ցօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly (Seine),

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918:»

գին՝ Ֆրանսա 15 Ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.: դիմել՝ Յառաջի:

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աւարտած եմ Պրագայի համալսարանը, բնական գիտութեանց տօքթորի տիտղոսով, ունիմ մանկավարժականպատրաստութիւն՝ վկայուած նոյն համալսարանի փիլիսոփայական ֆաքիւլթէէն: կը ստանձնեմուսուցչական պաշտօն հայկական որեւէ վարժարանի մէջ: Նախընտրելի է միջնակարգ վարժարան: դիմել՝ Dr. B. Minassian, 21 Premyslovska, Prague XII (Tchécoslovaquie).

կը խնդրուի հայ թերթերէն արտատպել:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

գին՝ 12 Ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՅՈՒԼԻՍ 1928

20 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 703 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային թերթերը վերջերս ցնծութեամբ արձանագրեցին Զինովիէֆի, Կամէնէֆի եւ ուրիշ կարգ մը ընդդիմադիրներու դարձը, իբրեւ յաղթանակ։

Ամենօրեայ մամուլին մէջ, մինչեւ այսօր ալ զղջացողներու եւ վերադարձողներու երկա՜ր ցանկեր կը հրատարակուին, բոլոր լեզուներով։

Խնդիրը այն է որ, դէպի փարախ այս վերադարձը չի փարատեր տիրող տարրին մտահոգութիւնը։ Ընդհակառակն։ Բազմաթիւ փաստեր կ'ապացուցանեն թէ՝ ընդդիմադիր հոսանքը աւելի քան ուժով է, եւ կը կազմակերպուի ներքնապէս, իբրեւ առանձին ճակատ, անշուշտ ստորերկրեայ։

Յետոյ, անոնք որ մեղայի կուգան եւ հնազանդութիւն կը յայտնեն Ստալինի եռապետութեան, անդարձ կը կորսնցնեն ամէն հմայք, իրենց հին թէ նոր ընկերներուն մէջ։ Եւ բնական է այս երեւոյթը։ Հաւատափոխը միշտ բան մը կը կորսնցնէ ժողովուրդի աչքին, ինչպէս կրօնական, նոյնպէս քաղաքական կեանքի մէջ։

Նոյնքան բնականութեամբ, կ'աւելնայ հմայքը Լ. Տրոցկիի եւ բոլոր անոնց, որոնք ամուր կեցեր են իրենց տեսակէտին վրայ, եւ չեն թուլնար ոչ աքսորի և բանտի տառապանքներէն, ոչ ալ Չեկային միւս սպառնալիքներէն։

Իրողութիւն է, վերջապէս, որ համայնավար կուսակցութեան ընդդիմադիր ճակատը ձեւ ու մարմին կ'առնէ ոչ միայն Խորհրդային Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, այլ և արտասահմանի մէջ։

Այստեղ, Ֆրանսայի մէջ, ամուր կը մնայ կորիզ մը՝ առաջնորդութեամբ «Իւմանիթէ»ի եւ «Պիւլթէն կոմունիստ»ի նախկին խմբագիր Պորիս Սուվարինի եւ Մոսկուայի հրամանով «վտարուած», այսինքն անոր բռնապետութեան դէմ ըմբոստացած յայտնի դէմքերու։

Գերմանիոյ մէջ, աւելի զօրաւոր է ընդդիմադիր թեւը, եւ արդէն առանձին կուսակցութեան մը վերածուած,— «Լէնինեան Լիկ», որուն գլուխը կը գտնուին Գերմանիոյ համայնավար շարժումին նախկին առաջնորդներէն Ռութ Ֆիշըր, Մասլով եւն.։ Չեխօ-Սլավաքիոյ մէջ եւս դժգոհները առանձին կուսակցութիւն մը կազմեցին վերջերս, շատ զօրաւոր տարրերով։ Անգլիոյ համայնավարները ոչ խոշոր համրանք ունին, ոչ ալ այնքան լայն ասպարէզ։ Մնաց որ, Աշխատաւորական կուսակցութիւնը ամէն տարի նոր հարուած մը կուտայ, զրկելով զանոնք պատասխանատու գործերէ։ Ամբողջ Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ մէկ համայնավար երեսփոխան կը գտնուի, այն ալ Հնդիկ, Սակլատվալա։

Մեր նիւթէն դուրս է ներկայացնել բնկման եւ նահանջին, ամ հերձուածին ամբողջ պատկերը։

Այսօրուան համար մեզ հետաքրքրողը՝ ընդդիմադիր համայնավարներու ձեւաւորումը, կազմակերպումն ու զօրացումն է, որ անշուշտ կ'ունենայ բարերար հետեւանքներ։

Ընդդիմադիրներուն անջատման գլխաւոր շարժառիթն է՝ Մոսկուայի կեդրոնաձիգ եւ միահեծան բռնակալութիւնը։ Այս երեւոյթը մանաւորապէս աչքի կը զարնէ արտասահմանի մէջ։ Օրինակ՝ ֆրանսացի համայնավարը, եթէ աղանդամոլութեամբ կուրացած եւ իր մտածելու կարողութիւնը կորսնցուցած չէ, չի կրնար հանդուրժել որ Մոսկուա միջամտէ ամէն գործի, մինչեւ անգամ մասնանշէ կեդր. կոմիտէին անդամները կամ շանակէ թերթին խմբագիրը։ Առ հասարակ արեւմտեան միտքը չի կրնար տանիլ այսպիսի կաշկանդումներ, որքան ալ ենթարկուի կուսակցական կարգապահութեան։

Ամփոփուելով Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, կը տեսնենք որ այնտեղ ալ ընդդիմադիրները ամէնէն առաջ ըմբոստանան պիրկ և միապետական կեդրոնացման դէմ, թէև, աղղափառ թէ հերձուածող, երկուքն ալ կ'երդնուն միեւնոյն կուռքին, Լէնինի անունով։

Կուսակցական վարդապետութեան եւ տեսակէտի տարբերութիւններէն զատ, վերջերս նկատելի է նաև ուրիշ երեւոյթ մը։

Զանազան ազգերու պատկանող ընդդիմադիրները սկսած են թափիլ նա՛եւ ազգային տեսակէտով։ Անոնք հետզհետէ աւելի որոշապէս կը զգան թէ՝ Մոսկուայի կեդրոնաձիգ ուղղութիւնը կը կաշկանդէ ոչ միայն կուսակցական գործունէութիւնը, այլ եւ իր թաթը կ'երկարէ սահմանէ սահման եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ։

Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ, թէ իբրեւ կուսակցական կեդրոն եւ թէ իբրեւ մայրաքաղաք, Մոսկուան իր միահեծան ուժը կը զգացնէ ամէն խնդրի մէջ, մինչեւ ծայրագաւառները, եւ երեւութական ազատութեան մը տակ, կը կատարէ մանրակրկիտ խնամակալի դեր։ Դեռ աւելին ըլլալով, կը վարէ հաստատական, համայնակուլ քաղաքականութիւն։

Փաստ՝ Ուքրանիոյ հանրապետութեան վայելած «ինքնութիւնը», որ ծիծաղելի աստիճանի մը իջած է, եւ որուն ճնշման համար նոր ծրագիր մը ներկայացուցած էր, դեռ վերջերս, օրուան դիկտատորը, Ստալին։

Կարճ խօսքով, ընդդիմադիր համայնավարներուն մէջ ալ արթննայ ազգային առողջ գիտակցութիւն մը, որ եթէ կէս ճամբան կանգ չառնէ կամ չայլասերի, կրնայ դառնալ բարիք բոլոր հալածական ժողովուրդներուն համար։

Ամէն պարագայի մէջ, տեղի կ'ունենան ուշագրաւ խմորումներ, թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՕՆԸ

Քալիֆորնիոյ Ասպարէզը, Սահակ-Մեսրոպի տօնին առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (29 Յունիս).

— «Այսօր աւելի քան երբեք պէտք ունինք ազգային միութեան գաղափարի զօրացման, երբ քաղաքական ու կրօնական տարբեր մտածողութիւններ վըտանգաւոր ճեղքեր բացած են ազգային շէնքի հիմքին շուրջ ու ներսը։

Այդ նպատակով պէտք է ազգայնացնել Հայ գրերու հնարիչներու յիշատակի օրը, պէտք է աշխարհականացնել զայն, մատչելի ու ընդհանրական դարձնելու համար բոլոր քաղաքական ու կրօնական հատուածներուն, վերջապէս ամէն մէկ Հայու համար։

Ժամանակն եկած է, որ չբաւականանանք կրօնական յիշատակութեամբ մը, որ իր ներկայ ձեւին մէջ մասնակի բնոյթ կը կրէ, խնդիր չէ թէ հայ ժողովուրդի որ տոկոսը կը կազմէ ան։ Հայոց եկեղեցին, իր աւանդական սովորութեան համաձայն թող շարունակէ յիշատակել Սահակն ու Մեսրոպը իբրեւ իր սուրբերն ու նախակարապետները։ Այդ իր իրաւունքն է։ Սակայն, հայ ժողովուրդը, որպէս քաղաքակիրթ ժողովուրդ, բարոյական պարտաւորութիւն զգալու է համօրէն տօնելու Հայ Մշակոյթի կարապետներու յիշատակը, Սահակի եւ Մեսրոպի անուան անբաժանելիօրէն կցելով Թագաւոր Վռամշապուհի անունը, որ հասկնալի պատճառով արժանապէս յիշատակուած չէ կրօնական պատմագիրներու կողմէ։

Անհրաժեշտ է սրբագրութիւն մը, որ հայ գրերու գիւտին տայ կրօնականէ աւելի՝ մշակութային բնոյթ, եկեղեցականէ վեր՝ ազգային արժէք։

Այդպիսով մեծցուցած, ընդարձակած, աւելի ճիշդը, իր իսկական արժէքով գնահատած կը լինենք Սահակ-Մեսրոպ-Վռամշապուհ երրորդութեան անմահ ծառայութիւնը հայ մշակոյթին, հայ քաղաքակրթութեան։

Հայ գրերու գիւտի տարեդարձը պէտք է տօնել ազգովին, որպէս Հայ Մշակոյթի օր։

Մեր պատմութեան մէջ կան երկու դէպքեր, որոնք ազգովին յիշատակուելու են ամէն տարի։ Այդ դէպքերն են՝ Հայաստանի անդրանիկ Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը (Մայիս 28) եւ հայ գրերու գիւտը՝ որպէս Հայ Մշակոյթի հիմնադրութեան օր։»

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Իբրեւ պատասխան մեզի ուղղուած հարցումներու, կը փութանք հրատարակել բժշկական վերջին տեղեկագիրը՝ ընկեր Ա. Ահարոնեանի վիճակի մասին (18 Յուլիս).—

Ընդհանուր վիճակը բաւական բարւոքած է, բայց հիւանդը դեռ շատ թոյլ է եւ սրտի անկանոն բաբախումներ կը պատահին։ Աչքերու տեսողութիւնը դեռ ամբողջովին չէ վերահաստատուած եւ շատ դանդաղ կը յառաջդիմէ։ Բժիշկները կը յանձնարարեն երկար հանգիստ, գոնէ 5—6 ամիս։

*** Հ. Յ. Դ. Սուլթանապատի կոմիտէն (Պարսկաստան) «Յառաջ»ի ուղղուած հեռագրով մը արագ ապաքինում կը մաղթէ։ Իսկ Կոստանցայի (Ռումանիա) Կոմիտէն եւ կազմին բոլոր ընկերները, դարձեալ «Յառաջ»ի ուղղուած նամակով մը, կը մաղթեն որ «սեւ խաւարը» իր ժամանակաւոր «ընկերը» եղած ըլլայ եւ արագօրէն վերստանալով իր աչքերու նախկին վիճակը, շարունակէ գիտնալ թէ «ինչ աւել է պայծառ օր»։

Սպահանէն ալ «Ահարոնեան Միութեան» կողմէ երէկ ստացանք հեռագիր մը, որ արագ ապաքինում կը մաղթէ։

*** Նոյնքան տկար է նաեւ ընկեր Մ. Վարանդեան, որ հարաւային Ֆրանսայի մէջ կը դարմանուէր մէկ տարիէ ի վեր եւ Փարիզ եկած է Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան առթիւ։ Պիտի դառնայ նորէն ապաքինարան։

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ

«Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ. Իսահակ ծնաւ զՅակովբ. Յակովբ ծնաւ զՅուդա եւ զեղբարս նորա. Յուդա ծնաւ զՓարէս եւ զԶարա ի Թամարայ. Փարէս ծնաւ զԵզրոմ, Եզրոմ ծնաւ զԱրամ. Արամ ծնաւ զԱմինադաբ. Ամինադաբ ծնաւ զՆաասոն. Նաասոն ծնաւ զՍաղմոն, եւլն.։ (Շարունակութիւնը կարդալ Աւետարան ըստ Մատթէոսի, գլուխ Ա.)։

Պատմութիւն Սուրբ Գրոցի այս կէտը յիշեցի՝ կարդալով Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան վերջին տարիներու եղբայրասպան կռիւներու թուումն մասանցը.

— Թոտոր Ալեքսանդրոֆ սպանեց զՊայքօ Ցասքալոֆ. Պետեր Չաուլէֆ սպանեց զԹոտոր Ալեքսանդրոֆ. Փրոթոկէրոֆ սպանեց զԳնդապետն Աթանասոֆ, զԱլէքօ փաշա, զՇաճի Ցիմոֆ, զԹոմչէֆ եւ զՊետեր Չաուլէֆ. Օրիորդ ոմն սպանեց զԹոտոր Փանիցա ի Վիէննա. զօր. Ալ. Փրոթոկէրոֆ սպանեց զՓանչօ Միխայլոֆ եւ զեղբարս նորա զՄիխայիլ եւ զՌիստա Միխայլոֆ. Վանչէ Միխայլոֆ սպանեց զԱլեքսանդր Նիկոլոֆ Փրոթոկէրոֆ եւլն.։ (Շարունակութիւնը կարդալ «Յառաջ»ի յառաջիկայ թիւերուն մէջ, քանի որ շարքը դեռ չէ վերջացած)։

Այսպէս ուրեմն Հայերս կրնանք մխիթարուիլ, որ քանց մեզ գէշերն ալ կան աշխարհի վրայ, որ անմիաբանութիւնը միայն մեր ցեղին յատուկ թերութիւն մը չէ, որ մեր յեղափոխական պատմութիւնը այսքան կարեւոր եղբայրասպան կռիւներով արատաւորուած չէ։

Մակեդոնական կազմակերպութիւնը ստեղծուած է վսեմ գաղափարի մը՝ կեղեքուած ժողովուրդի մը ազատութիւն շնորհելու համար։ Այդ կազմակերպութիւնը տուած է մեծ հերոսներ եւ տարած դիւցազնական կռիւներ։ Հայ եւ Մակեդոնացի յեղափոխականներ գաղափարի նոյն ճամբուն վրայ իրարու ձեռք երկարած են։

Եւ սակայն Մակեդոնիան ազատ չէ, ինչպէս Հայաստանը։ Ու յեղափոխականները վճռած են զէնքը վար չդնել, մինչեւ որ ձեռք չբերեն այդ ազատութիւնը։

Ազնիւ ու վեհ ծրագիր։

Բայց ներքին որդեր՝ նախանձը, ղեկավար դառնալու փառամոլութիւնը, եւ յաճախ ալ օտար խայծերը անխնայ կը կրծեն այդ հայրենանուէր կազմակերպութիւնը, որուն վարիչ տարրերը մէկիկ մէկիկ կ'իյնան այսպէս՝ եղբայրասպան գնդակով։

Դժբա՜խտ Մակեդոնիա։

Ե՞րբ պիտի կրնաս արդեօք զաւակներդ հաւաքել ծոցիդ մէջ, ու ըսել վերջապէս՝ թէ այլ եւս ազա՜տ է Մակեդոնիան։

ՀՐԱՆՏ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽՌՈՎԻՆ

Աթէնքէն «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ սահմանագլուխին մօտ Ազումաճայի շրջանին մէջ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան Փրոթոկէրոֆի եւ Միխայլոֆի կուսակից Մակեդոնացիներու միջեւ։ Երկուստեք մօտ 100 հոգի սպաննուած է։ Պուլկար սահմանագլուխը փակուած է երկու օրէ ի վեր։

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը խօսելով քանի մը օր առաջ Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէնին դէմ կատարուած մահափորձի մասին, կ'ըսէ թէ Մակեդոնական կազմակերպութիւնը ձանձրացած ըլլալով ցարդ տիրող անգործութենէն, Իվանչէ Միխայլոֆի հրամանով սկսած է նոր գործունէութիւն ցոյց տալ։ Առաջին ազդանշանը եղաւ զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանութիւնը, երկրորդը Պելկրատի մահափորձն է։ Գարունն ու ամառնամուտը — որ միշտ ամէնէն վտանգաւոր շրջանն է Պալքաններու մէջ — անցած էր առանց կարեւոր շարժումի։ Այս անգործութիւնը հետեւանքն էր պուլկար կառավարութեան տեւական ջանքերուն՝ յեղափոխականները զսպելու մասին։ Ասկէ զատ, պուլկար Մակեդոնացիները տեսան որ անցած տարի սերպ զօրավար Քովաչէվիչի սպանութիւնը օգուտէ աւելի վնաս պատճառեց իրենց։

Այս հանդարտութիւնը որոշ չափով բարելաւած էր պուլկարասերպ բարեկամական յարաբերութիւնները։ Պուլկարիոյ երկրաշարժին առթիւ Սերպիոյ ըրած աջակցութիւնը աւելի մօտեցուցած էր այս երկու երկիրները եւ կարելի դարձուցած իրաւարարութեան դաշինք մը կնքելու թելադրութիւնը։ Այս ծրագիրը գաղտնի պահուած էր, սակայն լուրը իմացուեցաւ Սոֆիայի մէջ ու թերեւս այդ էր պատճառը որ մակեդոնացի ծայրայեղները գործի անցան, որովհետեւ գիտեն թէ երբ Պուլկարիա եւ Սերպիա բարեկամանան, իրենց համար անելիք չի մնար, կ'եզրակացնէ թղթակիցը։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐԸ

Պելկրատի ոստիկանութիւնը զեկոյց մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ Լազիչի մահափորձը պատրաստողն էր Իվանչէ Միխայլոֆ, որ յայտնի է իր հակասերպ պայքարով։ Մահափորձը կազմակերպուած է Զագրէպի մէջ Նէշոֆ անուն պուլկար հողագործական տարագիրի մը կողմէ, որ իր հրամանները կը ստանար Միխայլոֆէն։

Զեկոյցը Խրուաթիոյ մայրաքաղաք Զագրէպը ցոյց կուտայ իբրեւ «բոյն մը մակեդոնացի ոճրագործներու»։ Այս պարագան Պելկրատի մէջ բուռն զայրոյթ առաջ բերաւ Խրուաթներուն դէմ։ Զեկոյցէն առաջ, «Ըէտինսթվօ» թերթը հրատարակեց խմբագրական մը՝ «Ստեփան Ռատիչ՝ Լազիչի սպանիչ» խորագրով։ Թերթը կ'ամբաստանէ Ռատիչը իբրեւ գաղտնի անդամը Մակեդոնական Յեղ. կազմակերպութեան եւ կը պահանջէ որ դատական քննութիւն կատարուի Ռատիչի հին յարաբերութեանց մասին Մակեդոնացիներու վարիչ Թոտոր Ալեքսանդրոֆի հետ, որ սպաննուեցաւ 1924ին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԷ

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ մակեդոնական տագնապը դեռ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան։ Թէեւ Մակեդոնիայէն ոեւէ խռովութեան լուրեր չեն հասնիր, սակայն նախազգուշութեան համար բոլոր պահակախումբերը զօրացուած են։ Այժմ Մակեդոնական կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէն պիտի վարեն եռապետութեան վերապրող անդամը Գէորգի Փոփխրիսթոֆ եւ նորընտիր անդամ Պետեր Շանտոնոֆ, որոնք պիտի չեզոքացնեն Միխայլոֆը, առանց իրենց գիտութեան զօրավար Փրոթոկէրոֆը սպաննել տուած ըլլալուն համար։

ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքերէն թերթերուն մէջ կը կարդանք.— Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ Խարբերդ հասաւ Յունիս 8ին։ Արեւելեան նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ եւ ժողովուրդը ընդառաջ գացին գործավարին, որ կառավարական պաշտօնատուները այցելելէ վերջ, ներկայ եղաւ Թիւրք Օճաղըի կողմէ տրուած թէյասեղանին։ Մահմուտ Էսատ պէյ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

— Երբ Խարբերդի մասին կը խօսուի, կը յիշեմ ծովուն ալիքները, որոնք ժայռերուն զարնուելով կը խորտակուին։ Վերջին յետապնդական շարժումն ալ Խարբերդի մէջ ժայռերուն զարնուելով կտոր-կտոր եղաւ։ Ահա՛ այս պատճառաւ ծափահարելի կը գտնեմ Թուրք երիտասարդութիւնը։

Դատական գործավարը յետոյ Մալաթիա երթալով այցելեց տեղւոյն դատարանն ու բանտը։ Էսատ պէյ Հէքիմխանի մէջ պարտքի համար բանտարկուած մարդու մը պարտքը վճարելով, զայն ազատեց բանտէն։ Մալաթիոյ մէջ 150 հոգինոց պարահանդէս մը տրուեցաւ ի պատիւ գործավարին։

Դատական գործավարը Յուլիս 9ին Տէրսիմ հասաւ։ Ժողովուրդը լեռներու մէջ ջերմ ընդունելութիւն ըրաւ Մահմուտ Էսատ պէյի, որ դատարաններն ու բանտը աչքէ անցուց։ Յետոյ դարձեալ Խարբերդ վերադարձաւ։ Տէրսիմէն մինչեւ Խարբերդ լեռնային շրջանին մէջ վրանաբնակ մեծ ու պզտիկ բոլոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԸ

Գրեց՝ Լ. ՏՐՈՑԿԻ

Բ.

Գաղափարականութեան այն ոգին, որ զգացւում էր բուլկար ժողովրդական գանգւածների տրամադրութեան մէջ կուի առաջին շրջանում՝ իր ամենավառ արտայայտութիւնը գտաւ հայկական զօրամասին մէջ։ Տարբեր ազգութեան, տարբեր լեզւի եւ տարբեր աւանդութիւնների մարդիկ հաւաքւել էին բուլկարական ռազմական դրօշի տակ, որ դարձել էր նրանց համար օտարի ազատագրութեան դրօշը՝ թէեւ իրօք ընդհանուր թշնամու դէմ էր պարզած։

Հոկտեմբերի կիսում ես ճանապարհ դրի Սոֆիայից հայկական կամաւորական վաշտին, որ մակեդոնական լեգէոնի մի մասն էր կազմում. այդ լեգէոնը շուտով հռչակւեց իր դաժանութիւններով։ Բալկանեան աշնան մի գեղեցիկ օր էր, երբ արեգակը պայծառ փայլում էր, քաղաքում տակաւին քիչ վիրաւորներ կային, եւ պատերազմը դեռ ցնծութեան տեսք ունէր։ Կամաւորները դուրս եկան աղջկանց գիմնազիոնի շէնքից, ուր ապրում էին եւ սովորում զինւորական գիտելիքները։ Նրանք 230 հոգի էին, թխադէմ եւ մազմզոտ մարդիկ, 19ից մինչեւ 45 տարեկան։ Զանազան անցեալի տէր մարդիկ էին դրանք։ Հին հայ մարտիկը, որ արդէն վաղուց էր հաստատւել Սոֆիայում, ունէր փոքրիկ սրճարան, որի մի անկիւնն էլ ժամագործի էր յատկացրել, թողեց այժմ իր ընտանիքը եւ իր սրճարանը, հետեւեց Անդրանիկին։ Այդտեղ էր և 22 տարեկան մի պատանի, որ իր կեանքի 14 տարին անց էր կացրել Լոնդոնում. երեխայ էր, երբ հայկական կոտորածներից յետոյ նրան Լոնդոնի Բարեգործական ընկերութիւնը վերցրեց դաստիարակելու. եղել էր նա «կոնդուկտոր», Անգլիայում մեծանալով՝ հազիւ էր խօսում հայերէն, սակայն մանկական խառն յիշողութիւնները, որոնք ըստ երեւոյթին հաստատ տեղ էին բռնել նրա հոգու յատակում, յանկարծ զարթնեցին եւ հարկադրեցին Լոնդոնի կոնդուկտոր»ին թողնելու Անգլիան, հագնելու քաթանէ պայուսակը եւ գնալու տաճիկների դէմ. ամէնից շատ «Անգլիացին» վախենում է, որ յանկարծ արշաւանքի ընթացքում իր միրուքն ու պեխերը երկարեն։

Նրա կողքին մի ամուրի պանդոկապետ է, որ կանոնաւոր կերպով վարում էր իր փոքրիկ տնտեսութիւնը, հաշւի տակ էր առել իւրաքանչիւր ստօտինկը (սանդիմ), հէնց տեղն ու տեղը կանչեց իր վարձկան օգնականին և ասաց՝ «կառավարիր մինչեւ իմ գալը, իսկ եթէ չգամ, քոնը կը լինի»։ Զօրամասում կան գործակատարներ, ուսուցիչներ, շատ բանւորներ, առաւելապէս կօշկակարներ Ռումանիայից. կան պատահական մարդիկ, որոնք ուղղակի չեն իմանում, թէ ուր խօթւեն, կան անպիտաններ, որոնց, ինչպէս կ'ասեն, «ուսերը քոր են գալիս». ճակատագիրը դրանց ամէնքին կապել է ժամանակաւորապէս իրար հետ ամուր հանգոյցով՝ թէ՛ մտաւորողներին, և թէ՛ արկածախնդիրներին, թէ՛ ասպետներին և՛ թէ անպիտաններին։ Կամաւորների հագուստն իրենց սեփականն է, քաղաքացիականը, միայն թէ զինւորական զգեստի տեսք է տրւած։ Շատերն ոտներին ունին սեղմ փաթթաններ եւ մինչեւ արմունկները հմուտ կերպով ձգած թոկեր. մէջքներին կախել են քաթանէ պայուսակ, ունեն գլխանոց (բաշլիկ), կապել են փամփշտակալ և շատերն ունեն սեփական ատրճանակ։ Ամէնքը զարդարւած են ծաղիկներով։ Ունեն բարձրադիր մորթէ գդակներ, օձիքի և գօտու շուրջը քաշել են ծաղիկներ։ Եւ այդ բոլորը միասին՝ գառան մորթուց կարած գդակները, սեղմ զօտինները, գլխանոցները, մաքուր պայուսակները և ծաղիկները զօրամասին տւել են ոչ թէ միայն մարտական, այլ և տօնական տպաւորութիւն։

Վաշտի հրամանատարն է սպայական համազգեստով մի Հայ։ Նրան ուղղակի կոչում են «ընկեր Գարեգին»։ Գարեգինը Պետերբուրգի համալսարանի նախկին ուսանող է, որ Դաշնակցութեան յայտնի «Լըժինեան» գործով ձերբակալւեց եւ վերջն արդարացաւ երեք տարւայ բանտարկութիւնից յետոյ։ Նա Սոֆիայում սովորեց զինւորական դպրոցի դասընթացքը և մինչեւ Բալկանեան պատերազմի սկիզբը հաշւում էր բուլկարական բանակի պահեստի փոխտեղակալ։ Գարեգինը (Նժդեհի մասին է խօսքը, ծանօթ. թարգմանչի) բանաստեղծ է, ճառախօս եւ զինւորական. նա համակ կրակ է դառել՝ իրեն վիճակւած առաքելութեան կարեւորութիւնից դրդւած։

Բայց զօրամասի հոգին Անդրանիկն է։ Նա հրաշալի է իր թուխ-մոխրագոյն, պաշտպանողական գոյնի զգեստով, բարձրադիր մորթէ գդակով եւ լաւ տեսակի զինւորական կօշիկներով, որոնց մէջ ցցւած է մտրակը՝ անպաշտօն իշխանութեան խորհրդանշանը։ Կողքից նա կապել է հեռադիտակը եւ բրաունինգը, կրծքին ունի մի ամբողջ փունջ եւ ժապաւէն հետեւեալ մակագրութեամբ՝ «Մահ կամ ազատութիւն» —դա Կարմիր Խաչի կոմիտէի հայ կանանց մատուցածն է։ Կամաւորների կանայք, քոյրերը եւ աղջիկները սեղմւում են այն շարքերին, որտեղ գտնւում են նրանց ամուսինները, եղբայրները եւ հայրերը։ Կանոնաւոր քայլում է զօրամասը, որի մէջ այժմ դըժւար է ճանաչել պանդոկապետներին, գործակատարներին եւ սրճարան պահողներին։ Ի զուր չէ, որ Գարեգինը տասն օր շարունակ, օրական տասն ժամ սովորեցրել է նրանց շարքային արուեստի գաղտնիքները։ Նաև հրաման տալուց եւ ճառելուց նրա ձայնը խզւել է, նա ջերմ ու տենդ ունեցողի կերպարանք ունի, եւ նրա սեւ-կապոյտ մազերը մրրկածուփ ալիքներով դուրս են ցցւել սպայական գըլխարկի տակից։ Վաշտի առջեւից լուռ գնում է Անդրանիկը, հաստատ ու որոշ, երիտասարդական քայլւածքով։ Նրա փայլուն հայեացքը, տատասկի նման պեխերը եւ մինչեւ անգամ ոսկէ փունջով «բաշլիկ»ը վկայում են, որ նա կրկին մտել է իր բնական ոյժի մէջ։

— Դու ինձ չճանաչեցի՞ր — ասում է կամաւորներից մէկը, դառնալով հայ օրագրողին,—իսկ ես քեզ համար Պոլսում քո «Ազատամարտ»ի խմբագրատանը թէյ էի պատրաստում։

Զօրամասի յետին շարքերում կան 30 հոգի ապաշարայիններ, որոնք ունեն ապուրի ժեստեայ ամաններ եւ դգալներ։ Այդպիսով նրանք հրացան եւ սւին չունեն, միայն ունեն խոհանոցային ամաններ եւ մասնակցում են արշաւանքին այդ ձեւով՝ միւսների հետ միասին ենթարկւելով բոլոր տեսակի զրկանքներին եւ վտանգներին...

Վաշտի մէջ կան չորս ենթասպաներ եւ չորս բուժակներ. ճանապարհին նրանց միացաւ յետագայում եւ մի կամաւոր բժիշկ, նոյնպէս հայ տարագիր։

Երգում են Անդրանիկի մասին մի երգ, որի մէջ ասւած է, թէ «Գարունը բացւում է եւ գարնան առաջին ձայնի հետ լսւում է Անդրանիկի ռազմական կոչը, որ կանգնած է Սասնոյ լեռներում եւ մեզ կուի է կանչում»։ Լուռ առաջ է գնում Անդրանիկը, միայն աւելի հաստատ բնոյթ է կրում նրա քայլւածքը։

Հնչում են խաղաղ, դեռ հազիւ լսւող հայ հովւական սրինգի գայլայլիկները։ Սկզբում նրանք խանգարւում են խօսակցութեան եւ աղմուկի պատճառով, բայց հետզհետէ յաղթանակում են եւ պարզ լսելի է դառնում՝ «Ազնիւ ընկեր, մնում եմ...» հայկական մեղեդին։

Ապա կրկին երգում են Անդրանիկի երգը։ Բարձրահասակ, նիհար մի Հայ, զւարճախօս, վաշտի կատակախօսը յուզւել է ըստ ամենայնի քայլերի եւ հնչիւնների համաչափութեան հետ, նրա աչքերը կիսախուփ են, գլխարկը ցած է ընկել մեծ, քրտնած քթի վրայ, բայց նա չի ուղղում եւ ճօճելով երկար ոսկրոտ ձեռները, երգում է հերոսի մասին, որ կանգնած է Սասնոյ լեռներում եւ գարունը բացւելուն պէս կուի է կոչում իր մարտիկներին։

Ճանապարհը փոխւում է խճուղու, որ կամուրջի յետեւում ուղիղ ժապաւէնի պէս ձգւած է ծառերի միջեւ եւ տանում է դէպի սարը։ Աջ կողմումն է Վիտօշ լեռը, որի հետ զօրամասի շատ անդամներ կուսակցական յուշերով կապւած են։ 1905 թւին Վիտօշի վրայ զոհւեց դինամիտի փորձերի ժամանակ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան հիմնադիրներից մէկը՝ Պետրովսկի ակադեմիայի ուսանողներից Քրիստափոր Միքայէլեանը, որ նախապէս Նարոդնայա վոլիա ռուսական յեղափոխական կուսակցութեանը յարեց,— այդ սարի վրայ նա նախապատրաստում էր Աբդուլ-Համիտի մահափորձը։ 1905-1906 թւականներին հէնց այդտեղ, Վիտօշի ստորոտում, գըտնւում էր կուսակցական մարտական-մարզիչների դպրոցը, որտեղ բուլկարական սպայի ղեկավարութեամբ պատրաստւում էին հայ ֆիտայինների համար խմբապետներ...

Պէտք էր հրաժեշտ տալ։ Գարեգինը սպայից փոխւում է սրտաշարժ ճառախօսի։ Նա ասում է, որ Հայերին միշտ համարել են անդէմ եւ վախկոտ մարդիկ, ազգ՝ առանց սրբազան կրակի, որ ընդունակ է միայն սողալու եւ փող վաստակելու. սակայն վերջին 25 տարիները ցոյց տւին, որ Հայերն էլ կարող են կուել եւ մեռնել ազատութեան համար...։ Կանայք ծաղիկներ են նետում ճառախօսին։ Չեն ուզում անջատւել կանայք եւ աղջկերքը իրենց մտերիմներից, բայց պէտք է հրաժեշտ տալ։ Հնչւում է հրամանը, զօրամասը շարւում է եւ երգով քայլում է առաջ։ Անդրանիկն այլեւս չի կարողանում համբերել, ցատկում է ճանապարհի մօտ գտնւող փոսի վրայով եւ բրաունինգից մի քանի անգամ կրակում է դէպի վեր։ Կամաւորական բանակից լսւում է որոտընդոստ, հինգ բոպէ տեւող մի արձագանգ, այնպէս, ինչպէս Սասնոյ լեռներում։ Հարիւրաւոր ձեռներ վերեւ են բարձրացած։ Կարուկ, պարզ ու որոշ կրակում են «բրաունինգ»ները, «մաւզեր»ները, «պարաբելլում»ները, խուլ, փոքրիկ թնդանօթների պէս հաչում են «բուլդոգ»ները։ Կարծես թէ ատրճանակները ձեռքներին բարձրացրել են «մահ կամ ազատութիւն» երդւելու համար։

Բալկանեան դէպքերի սարսափելի գրքի ռոմանտիկ մասի մի փոքրիկ գլուխն է այս։

* Թարգմ.՝ Յ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

(վերջը յաջորդով)

ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Այս տարի եւս Թուրք երաժշտանոցին կողմէ պատուիրակութիւն մը կը ղրկուի Անատոլու՝ Թուրք ժողովրդական երգերը հաւաքելու համար։ Պատուիրակութիւնը անցած շաբաթ «Ճիւմհուրիյէթ» շոգենաւով ճամբայ ելաւ դէպի Ինէպոլու։ Հետզհետէ պիտի այցելէ Գաստեմոնի, Պօլու, Պրուսա, Էսկիշէհիր եւն.։ Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ երկու ամիս։ Եթէ ժամանակ ըլլայ, պիտի այցելէ նաեւ Տրապիզոն, Երզնկա, Էրզրում, Քէմախ եւ Ակն։ Մասնաւորաբար պիտի ձայնագրէ «Սէփէթճի Օղլու»ն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

Ինքնաշարժը կ'անցնի Զանջանը եւ Միանէն. այստեղ ալ Հայեր կան, 3-4 ընտանիք առաջին քաղաքը, երկու ընտանիք եւ քանի մը երիտասարդներ Միանէ։ Անգործութենէն փախած եւ առանց միջոցներու ինկեր են այստեղ։ Պետական պաշտօնեաներ են, մէկը բժիշկ, միւսները գինի-օղի կը ծախեն կամ կառատուն կը պահեն։ Զմեռը մօտակայ գիւղերուն մէջ աղուէսի մորթ կը հաւաքեն։ Հայու մը կառատան մէջ կը տեսնեմ «Հայրենիք»ները եւ «Յառաջ»ը։ Կը հետաքրքրուիմ։ Երիտասարդ է, իր կնոջ եւ պզտիկին հետ, տաճկական կոտորածներէն ճողոպրած, ապաստաներ է Միանէ, ուր հայկական ոչինչ կայ եւ իր ժողովուրդէն չկտրուելու համար հայերէն թերթեր կը ստանայ ու կը կարդայ։ Զբաղած է, խօսելու ժամանակ չունի։ Չեմ ուզեր աւելին հարցնել. ինչո՞ւ խանգարեմ, բաւական է որ այդ կտրուած վայրին մէջ կ'ուզէ Հայ մնալ։

Թաւրիզը չեմ ճանչնար, եղած եմ 15 տարի առաջ։ Կատարուած հսկայ փոփոխութիւնները կը շփոթեցնեն զիս։ Երբեմն լսեր եմ լայն փողոցներու, նոր շէնքերու, վերանորոգութիւններու մասին. բայց այդքան վերաշինութեան շուրջ գրեթէ բան մը չեմ կարդացած թերթերու մէջ։ Ակամայ կը մտածեմ,— եթէ այս բոլորը Հայաստանի մէկ քաղաքին մէջ կատարուէր, ո՞րքան պիտի չեփորէին մեր կարմիր արբանեակները։ Մէկ խօսքով, առանց աղմուկի, առանց աւելորդ եւ տաղտկալի «րէքլամ»ի շատ բան է կատարուած. ինծի համար գոնէ միանգամայն անսպասելի։

Աւելի երկար մնացի Թաւրիզ։ «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն արդէն հայկական կեանքը պարսկահայ այդ կարեւոր կեդրոնին մէջ։ Երկու թաղերուն մէջ ամէն ինչ հայկական է. դպրոցները իրենց հարիւրաւոր սաներով, ամէն մէկը տասնէ աւելի ուսուցիչներով, եկեղեցիները, թատրոնները, զանազան միութիւնները, գրօսավայրերը, կուսակցական կեանքը եւլն., եւլն.։ Այդ բոլորին հետ, Առաջնորդարանը իր ծերունի, բայց տակաւին այնքան առոյգ եւ ոգեւորուած թեմականով։ Ատրպատականի հայութեան պաշտամունքի առարկայ դարձած այդ հոգեւորականին վրայ կարծես ոչ մէկ հետք ձգած են տարիները. ան կը շարունակէ իր աշխատանքները ճիշդ այնպէս, ինչպէս 15 տարի առաջ։ Իր յոբելեանին շնորհիւ Ղարադաղի, այդ պատմական Փայտակարանի գլխաւոր հայաբնակ գիւղերը օժտուած են դպրոցներով, թեմ. Խորհրդի անմիջական հսկողութեան տակ։ Ուրմիա, Սալմաստ գաղթած Հայերը նոյնպէս կը պահեն հայկական ոգին դպրոցներու, գրադարաններու միջոցով եւ մեր կուսակցութեան ջանքերուն շնորհիւ։

Միակ թունաւորուած վայրը ամբողջ Ատրպատականի մէջ՝ Մարաղան է, Հնչակեաններու այդ հին բերդը, ուր այսօր որջացած բոլոր պատեհապաշտ տարրերը իրենց յենարան ունենալով Թաւրիզի բոլշեւիկ հիւպատոսարանը, ոգի ի բոին կ'աշխատին պատուար կանգնել ազգային առողջ ոգիի զարգացման, բայց ի զուր. տարուէ տարի կը տկարանան եւ տեղի կուտան, հակառակ այն բոլոր աններելի միջոցներուն, որոնք ձեռք կ'առնուին բոլշեւիկ գործակալներու եւ վարձկաններու կողմէ։ Ապացոյց՝ այս տարուան հոգաբարձական ընտրութիւնները. բոլորը միացած կարմիր լաթի շուրջ — վաճառական, «չարչի», համիչի միջնորդ, տէրտէր, գինեվաճառ, խիղճը ծախու հանած ուսուցիչ և ամէն տեսակի տականքներ, իսկ Դաշնակցութիւնը մէն-մինակ, դժուարին պայմաններու մէջ 104 քուէ ստացաւ, անցեալներու 30, 40, շատ շատ 60 քուէի փոխարէն։ Կարմիրներէն ուժեղ կերպով պաշտպանուած բլոկը 30—35 ընկերներու եւ աշխատաւորներու սպառնալիքով, բանտարկութեամբ, նոյնքան ժամանակաւոր տեղափոխութեամբ ձայնէ զրկելով միայն 20 քուէ աւելի շահեցաւ։ Աստիճանաբար ուժեղանալով, յառաջիկային հակազգային եւ հակաշխատաւորական այդ բոյնն ալ պիտի քանդուի, քանի որ թէ առողջ ոգին օրէ օր կ'արմատանայ եւ թէ այս անգամ քուէարկելու տարիքին տակաւին չհասած տեղացի երիտասարդութիւնը, հակառակ իրենց ծնողներու ցանկութեան, անվերապահօրէն մեզ հետ են։ Տարօրինակ անամօթութեամբ Չինաստանի վառող կարմիր բոլշեւիկը այս փոքրիկ հայ գաղութը հանգիստ չի ձգեր, առանց կարմրելու դաշնակցելով չամիչ ծախող «բուրժուա»ներու հետ։ «Ակամայ» հոգեկան սերտ կապ կը տեսնես կոմունիստի եւ Մարաղայի կարմիր չամիչի մէջ։ Վերլուծումը ընկերային գիտութիւններ ուսումնասիրողներուն կը մնայ։

Հին ծանօթ դէմքեր կը տեսնեմ տասնեակ տարիներ լծուած կրթական աշխատանքի. համբերութեամբ, հաճոյքով, առանց թմրուկ զարնելու կը շարունակեն իրենց ուսերով առաջ քաշել հանրային գործի անիւը։ Անոնց դաստիարակած և այժմ իրենց կողքին հասակ է նետած երիտասարդութիւնը, անխոնջ քարոզիչներու ոգիով լեցուած, ոգեւորուած եւ պատրաստ բռնելու իրենց ուսուցիչներու տեղը։

Ոգեւորիչ է Թաւրիզի հայկական մթնոլորտը, ոչ մէկ համեմատութիւն Թէհրանի, Ջուղայի հետ. կ'ուզես աւելի երկար շնչել այդ օդը։ Առողջ է և կազդուրիչ. մեր ցեղի դարաւոր ձգտումները կ'ապրին ժողովուրդին մէջ եւ սերունդէ սերունդ կ'անցնին անաղարտ, աւելի ամուր եւ յուսալի։ Կարմիր թոյնը կ'աշխատի տարածուիլ, քայքայել, բայց զուր աշխատանք։ Հաւատքը այնքան է ամուր եւ աշխատանքը այնքան տոկուն, որ թունաւորողները չեն կրնար ազդել։

Հնչակեան ծանօթ գործիչ Ռ. Խանազատի սալոնին մէջ, շաբթէ շաբաթ իրարու կը հանդիպին դաշնակցական և բոլշեւիկ բանախօսներ։ Ներկայ էի Րաֆֆիի 40ամեակի առթիւ սարքուած բանավէճին. երկու տեսակէտներ բախեցան իրարու և Րաֆֆին իր պայծառ դէմքով, Րաֆֆիի գծած ուղին շարունակող մեր կուսակցութիւնը իր կեցուածքով յաղթական դուրս եկան հարիւրի չափ մտաւորական ունկնդիրներու առջեւ. զուր աշխատանք կարմիր բանախօսի կողմէ միտքերը պղտորելու, նիւթի հետ բնաւ կապ չունեցող խնդիր մը՝ Խորհրդային Հայաստանի մէջ հայերէն խօսելու պարագան բերել՝ փաստ ներկայացնելով կամ պատմութիւնը այլանդակող անճշտութիւններով, որոնք տեղին վրայ իսկ հերքուեցան։ Կը զգաս, որ այստեղ Չեկան ոյժ չունի եւ ազատ խօսքը կ'երթայ խշխելու միտքերու վրայ։ Ոչ իսկ այլասերած մթնոլորտներուն օգտակար ամբոխավարութիւնը կամ սոփեստութիւնը շահ կրնայ ապահովել։

Թաւրիզը միայն իր մէջ չէ ամփոփուած, նման պարսկահայ միւս կեդրոններու, օրինակ Թէհրանի։ Այստեղ կայ նաեւ գաւառի մտահոգութիւնը։ Կուլտուրական Միութիւնը, որ տարիներու աշխատանք ունի շալակած, ձեռնարկներ կ'ընէ նաեւ գաւառական դպրոցներու օգտին. իր համեստ սրահին մէջ տրուած ներկայացումը Ղարադաղի դպրոցներու օգտին, հա-

...ՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

...ՐԳԻՒՍ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

...ցենելու համար չի բաւեր ...պէտքն աչք ունենալ, պէտք է մա... ...անդ տեսնել գիտնալ...։

Այս ճշմարտութիւնը հաստա...լու համար է կ'երեւի, որ Հանրի ...բրպիւս՝ Ֆրանսացի կարմրորակ ...ողը Կովկասի մէջ շրջան մը ընե... ...յետոյ, իր տպաւորութիւնները ...ւիչէ իր թերթին «Monde»ի ...էջ։

...ցենենք իր տեսածները։

Ախալքալակ։

«Երբեմն, երբ գիրար չճա...ւան,— Թուրքը, Հայը, Վրացին կը ժպտին»։

Պարպիւս անշուշտ, ուրիշ շատ ...տերու պէս, հակառակ իր կար... ...իր աչնոցին, կը տեսնէ ինչ որ ի...ն գոյգ կուտան։ Բայց չըսեր թէ ...ուրքը, Հայն ու Վրացին երբ ...իրար հասկնան, ի՞նչ լեզու կը ...ործածեն։

* *

Ախալցխա։

«Պատերազմէն առաջ 45,000 ...ւ կար շրջանին մէջ, 40,000 ...աշնակցականներուն օրով, իսկ ...յժմ, 63,000»։

Յառաջդիմութիւնը աչքի կը ...րնէ։ Ըսելիք չկայ։

Պարապ տեղը չէր որ Եսայի ...րիկեանները հոն փութացին։ ...ոնէ թիւ կ'աւելցնեն։

* *

«Երեւանի մէջ, օրական 250 ...ածին» կը հաւաստէ Պար...իւս, առանց խնդալու։

Իրաւ է թէ Հայաստան մե... ...ի փեթակ դարձեր է. կը քան... ...ն ու կը շինեն անընդհատ ու ...թէ շինելիք բան չգտնեն, գոնէ ...ագիր կը պատրաստեն։

Ու կ'երեւի, Հայուհիներն ալ ...չմնալու համար այրերէն, ի... ...նց կարգին կ'արտադրեն ինչ որ ...ենց համար շատ բնական է.— ...այ։ Ուրախանանք։ Չէ՞ որ գեղը

...ան կուգայ ու կը զարգանայ ...արդկային մարմին մէջ, ա... ...անց արտաքին գործօններու մի... ...մտութեան։

Ուսեցքին պատճառը հիւան...թեան ժահրը չէ, այլ խմոր մը ...մարմին մէջ կը գտնուի։

Այս տեսութիւնը որ խոր ...պաւորութիւն ձգեց ներկայ ...տուիրականներուն վրայ, բոլորո... ...հակառակն է բժիշկներ՝ Վ. ...կայի եւ Ժ. Պէրնարի տեսու...ան։ Երեք տարի առաջ, անոնք ...ջազգային վիճաբանութեան ...դուռ բացեր էին, յայտնելով ...քաղցկեղի ժահրը գտած են։ ...Իսկ բժիշկ Մըրֆի, իր տեղե...գրին ընթերցումէն յետոյ ալ ...մօղող փաստեր տուաւ։

կը շատնայ եւ ջարդուածներուն տեղը կը լեցուի։ Ուղղամտութեամբ կը նայինք հաշուի։

Ուրեմն յղի Հայուհին, ինքզինքը յօժարակամ զրկելով նոյն իսկ շաբաթական հանգստի իր իրաւունքէն, կ'արտադրէ տարին 365 օր, (կիրակիներն ալ հաշուելով ըսողը Պարպիւսն է, պէտք է հաւատալ)։ Ուրեմն, միայն Երեւանի մէջ,—որ 60,000 բնակիչ ունի — կը ծնին տարեկան 91250 հոգի։

Կ'երեւի, պոլշեւիկեան իշխանութիւնը գաղտնիքը գտած է Եղիսաբէթի հրաշքին ու գիտէ 15էն 75 տարու եւ աւելի վեր բոլոր կիներն առհասարակ արգասաւորելու կերպը, տարին քանի մը անգամ։

Այս հաշուով, շատ չանցած Հայաստան իր նորածիններուն տեղ պատրաստելու համար, ո՛չ միայն պիտի ստիպուի վերջ դնել ներգաղթին, զոր մտադրած էր սկսիլ քանի մը տարիէն, այլ նաեւ արտագաղթ պարտադրել հիներուն, չափահասներուն ու տարեցներուն։

Երեւանի հայութիւնը կը շատնայ, շնորհիւ նորածիններու մակընթացութեան, ու պիտի սկսի թարմանալ ու նորոգուիլ, շնորհիւ հիներու տեղատուութեան...։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱՄԻՍ ՄԸ

Յուլիսը, թերեւս անոր համար որ ամէնէն տաքն է ու գլուխները կը տենդոտէ, եղած է յեղափոխութիւններու եւ վերիվայրումներու ամիսը։

8 Յուլիս 1397— Յեղափոխութիւն որ Շուէտի, Նորվեկիոյ եւ Դանիոյ երեք թագերը կը դնէ կնոջ մը Մարգրիտ մը Վալտէրէրի գլխուն վրայ։

4 Յուլիս 1775— Միացեալ Նահանգներու յեղափոխութիւնը։

14 Յուլիս 1789— Պասթիյլի առումը։

28 Յուլիս 1793— Թէրմիտորեան յեղափոխութիւն։ Ռոպէսփիէր կը գլխատուի։

27, 28, 29 Յուլիս 1830— Յեղափոխութիւն՝ որ Կարոլոս 10րդը գահընկէց կ'ընէ։

19 Յուլիս 1870— Ֆրուսիոյ դէմ պատերազմ, որ կայսրութեան անկումը կը պարտադրէ։

10/23 Յուլիս 1908— Օսմանեան Սահմանադրութիւն։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ շատ յառաջացած են Լատինական Այբուբենի Յանձնաժողովին աշխատանքները։ Արդէն աւարտած է գիրերու ճշդումը։ Նոր այբուբենը պիտի ունենայ 29 տառ, եւ գլխագրեր։ Ձայնաւորները 8 հատ են։

Յանձնաժողովին ճշդած տառերը եւ քերականութիւնը տպագրուելով պիտի յանձնուի մասնագէտներու քննութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՉԵՂՉՈՒՄՆԵՐԸ

Մեր երեքշաբթիի թիւով, մանրամասնութիւններ հաղորդած էինք Պոլսոյ խորհրդային դեսպանատան մէջ պատահած դէպքին մասին։ Խողութիւնը հետեւեալն է։

Էնկիւրիի մէջ, խորհրդային իշխանութեան առեւտրական ներկայացուցիչ Խպրահիմօֆ, որ իրեն յանձնուած գումարներուն գործածութեան մասին համամիտ չէր Մոսկուայի ղեկավարներուն, Թուրքիայէն մեկնած էր յանկարծ, հետը տանելով փոքրիկ գումար մը... 2 միլիոն մարք, ըսել է մօտ 12 միլիոն ֆրանք։

12 միլիոնի կորուստը այնքան ալ մեծ արժէք մը չունի պրոլետարական մեծափարթամ Ռուսիոյ համար։ Բայց խնդիրը հոն էր որ ընկեր Խպրահիմօֆ, մոռցեր էր իր հաշուէն տալ...։

Երբ լուրը իմացուեցաւ, Մոսկուա իր ամէնէն վստահելի մարդերէն մէկը ղրկեց քննելու համար Պոլսոյ Էնկիւրիի եւ Իզմիրի խորհրդային պաշտօնէութեան ընթացքը։ Քննութեան եզրակացութիւնները գաղտնի կը պահուին. գիտցուածը այն է առ այժմ, որ բոլոր պաշտօնեաները հրահանգ ստացան փութով մեկնելու Մոսկուա, բայց անոնցմէ շատ քիչերը միայն, տրամադիր կ'երեւին հպատակելու։

Այս հրահանգին վրայ, Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական կցորդը յանկարծ մեկնեցաւ Պերլին, անանց արտօնութիւն ուզելու, ինչ որ սովետական օրէնքի առջեւ կը նկատուի փախուստ։

Միւս կողմէ, ռուսական նաւային գործակալութեան փոխտնօրէնը յայտարարած է թէ՛ կը նախընտրէ իր փառքէն ու պատիւէն հրաժարիլ քան թէ Մոսկուա մտնել։

Նոյնպէս, Պոլսոյ ընդհանուր հիւպատոսին քարտուղարուհիներէն մէկը, անակնկալ կերպով թողուց իր պաշտօնը, կարգուելու համար Վրանկէլի բանակին սպաներէն մէկուն հետ։ Ամբողջ կազմը ուրեմն, առայժմ քայքայուած է։ Ժամանակաւոր պաշտօնէութիւն մը պիտի հսկէ աշխատանքներուն, ու վարէ ընթացիկ գործերը, մինչեւ որ դրամարկղները դարձեալ լեցուին եւ կարելի ըլլայ նոր ու վստահելի... պաշտօնեաներ գտնել։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ— Շատ չէ գրուած այս գաղութին մասին։ Մեր հայրենակիցներու թիւը 150—175ը չանցնիր, իսկ զուտ ամուրիներուն թիւը կը հասնի մօտ 40ի, որոնց մեծ մասը կ'աշխատի գործարաններու մէջ, փոքր մաս մը միայն կը զբաղի առանձին գործով (պըտըղավաճառութեամբ)։ Կան սեփական գործ ունեցող երեք հայրենակիցներ,—երկու որբեր միանալով գնած են ճաշարան մը, ուր ածան եւ մաքուր ճաշ կուտան, դերձակ մը որ մեծ տուներէն գործ կը ստանայ, եւ ժամագործ մը։ Հինգ երիտասարդներ կը զբաղին դերձակութեամբ եւ 7 հոգի ներկի գործով։

Բնակարանները՝ բաղդատելով Փարիզի հետ, քիչ տարբերութիւն ունին, մաքուր սենեակ մը 100-120 ֆրանքով կարելի է գտնել։ Աշխատավարձերը գործարաններու մէջ 22-25 ֆրանք է, իսկ արհեստաւորները ժամը 3-4 ֆր. կը շահին։

Իբրեւ կազմակերպութիւն հինէն ի վեր կայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. կոմիտէ մը, որ երիտասարդութեան առողջ եւ գիտակից մասը հաւաքած է իր դրօշին տակ։ Պուտոյի դաշնակցական կազմը ունի իր սեփական գրադարանը Սիամանթոյի անունով, որմէ կ'օգտուի մեր հայ բնակիչներու մեծ մասը։ Կար նաեւ «Արաքս» երիտասարդաց մարզական միութիւնը։ Ֆութպոլի խմբապետը մեկնած ըլլալով, միութեան անդամները ուզած են փոքր փոփոխութիւն մը մտցնել իրենց ծրագիր-կանոնագրին մէջ, զայն նկատելով իբրեւ ազգային-մշակութային մարմին, երիտասարդութեան մէջ վառ պահելու համար ազգային ոգին եւ հայրենիքի գաղափարը։

Կարգ մը նորեկներ, դժբախտաբար, ծայրելով սոյն ծրագիր-կանոնագիրը, կը գտնեն մէկզի եւ կը սկսին մութ աշխատանքի, ազգային դիմակին տակ. անոնց տաւլով անմարսելի եւ կասկածելի նիւթեր։ Այսպէս կապը կը թուլնայ միութեան անդամներու եւ վորչութեան մէջ եւ վերջին ժողովին գործօն անդամներէն 7 հոգի բողոքելով կը հեռանան։

Բայց արդէն շատեր սթափիլ սկսած են։ Անշուշտ միւսներն ալ հասկնալով մութ խաղերը, պիտի վերադառնան իրենց նախկին տեղը, եւ «Արաքս»ը պիտի գտնեն իր բուն դերին մէջ։ Այժմ Միութիւնը կազմալոյծ վիճակ մը ունի, եւ դրամը (37 Ֆր. 35) կը գտնուի բողոքով հեռացողներէն երեք հոգիին մամին մը մօտ, մինչեւ որ վերակազմուի։ Իսկ եթէ չվերակազմուի, այդ դրամը պիտի յանձնուի պէտք եղած մարմնին, համաձայն իր ծրագրին։

Հոկը բոլորովին մինակ մնացած է եւ չի կրնար ինքնիրմով իսկ գրադիր։ Յոյս կայ որ կարգ մը մոլորածներ դարձի գան։ Կարմիր Խաչի վերջին հանգանակութեան (Պուլկարիոյ աղէտեալներուն համար) իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Հոկի կարգ մը անդամները։

Մ. ԹԷՔԹԷՔԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՃԻՒՂ ՄԸ ԵՒՍ

ՏԷՍԻՆ— Յուլիս 5ին, նախաձեռնութեամբ ընկերուհի Օրիորդ Մարի Աճէմեանի, կազմուեցաւ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղ մը։

Մարսէյլէն ստացած ըլլալով հարկ եղած հրահանգը եւ ծրագիր-կանոնագիրը, 12 ընկերուհիներով ունեցանք մեր անդրանիկ ժողովը եւ ընտրուեցաւ վարչութիւն մը հետեւեալ անդամներով.— Ատենապետուհի՝ ընկերուհի Մարի Աճէմեան, ատենադպրուհի՝ Օր. Շուշանիկ Սիսրոպեան, գանձապետուհի՝ Տիկ. Յիրանոյշ Թէքրեան։ Օժանդակ եւ պատուոյ ընկերներ եւ ընկերուհիներ պիտի հրաւիրուին երկրորդ ժողովին։ Կը յուսանք որ ամբողջ թիւը25ի հասնի։

Կը շնորհաւորենք այս ճիգը։

Օ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀՄԸՄԻ «ԱՐԱՐԱՏ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 Յուլիս.— Չորս ամիսէ ի վեր կազմուած է այս մասնաճիւղը և արդէն յաջողած է իր շուրջ հաւաքել մօտ 80 գործօն անդամներ։ Մասնաճիւղը վաւերացած է կառավարութենէն և ֆէտէրասիոնէն։ Այժմ կը պատրաստուի ողիմպիականի մը որ տեղի պիտի ունենայ օգոստոսի վերջերը։ Միութեան պատուոյ նախագահն է Պ. Լեւոն Մեսրոպ, իսկ վարչութիւնը կը բաղկանայ հինգ եռանդուն անդամներէ։

Շաբաթը երկու օր՝ հինգշաբթի եւ կիրակի՝ տեղի կ'ունենան «աթլէթիկ» ընդհանուր փորձեր, ղեկավարութեամբ գունդ նետելու ախոյեան Պ. Ժիրայր Խտիկեանի։ Մարզիկները որ մեծ մասով նորավարժներ են, արդէն գեղեցիկ արդիւնքներ ձեռք բերած են։ Անշուշտ Մարսէյլի հայ հասարակութիւնը պիտի քաջալերէ երիտասարդ եւ եռանդուն մարզիկները, ներկայ ըլլալով փորձերուն եւ մրցումներուն։

Արշակ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ— Կարրօ իբր սպասաւոր կ'աշխատէր Լիմէյի մէջ, Պոտուէնի ագարակը։ Բայց այն օրէն ի վեր որ իր տէրը գիտցողութիւն էր ըրեր իր անկանոն սպասարկութեան մասին, ոխ կապեր էր անոր դէմ եւ յարմար առիթի մը կը սպասէր վրէժ լուծելու համար։ Կաղանդին յաջորդ օրը, ըստ սովորութեան խմելէ յետոյ, քանի մը գաւաթ ալ իր տիրուհիին կենացը պարպեց ու լաւ մը գինովնալէ յետոյ, վերադարձաւ ագարակ, մտաւ տան սրահը եւ իր տիրոջ դէմ ունեցած վրէժը լուծելու համար, կոտրեց ինչ որ ինկաւ ոտքերուն ու ձեռքերուն տակ, պնակներ ու կարասիներ։ Բայց յագուրդ չէր գտած։ Առաւ պղինձէ աման մը որ ի զուր փորձեր էր կոտրել, մտաւ իր տիրոջ սենեակը։

Արդէն տարեց, հիւանդ ալ էր ան։ Դառան խուժեց անոր վրայ եւ գլխուն իջեցուց ծանր հարուածներ, մինչեւ որ զոհը փախաւ խոհանոց, ուր պահ մը յետոյ, իր կինը զայն գտաւ անկենդան։

Ընկեց առաջ արդէն, ծառան փորձեր էր ախոռին մէջ խեղդել իր տիրուհին, որ հազիւ կրցեր էր փախիլ եւ փրկուիլ։

Վէրսայլի դատարանը,ատէ հինգ տարի բերդարգելութեան։

ՀԱՅՈՑ «ԼԻԲԷԱԼ» ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Թուրքերէն թերթերը կը գրեն.

— Ելմտական գործավարութեան հարցում եղած էր թէ, Հայերու եւ Հելլէններու կալուածները գաղթականներուն եւ փոխանակեալներուն բաժնուի՞ն թէ ոչ։ Եկած պատասխանին համաձայն, յարմար չէ տեսնուած Հելլէն կալուածներու բաշխումը։

Գալով Հայերու կալուածներուն, բացի բաժնուածներէն կամ բաժնուելու վրայ եղածներէն, միւսները գաղթականներուն պիտի չտրուին Յուլիս 1էն սկսեալ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶՈՀԵՐԸ

Պատերազմի զոհերու գերման ընկերակցութիւնը, որ 200,000 անդամ ունի, գումարում մը ունեցաւ Երկուշաբթի օր, Կոպլենցի մէջ։ Առաջին անգամ խօսք առաւ քաղաքապետը, որ յայտնեց թէ Գերմանիոյ մէջ, ո՛չ ոք կը փափաքի որ մեծ պատերազմ մը դարձեալ խառնակէ Եւրոպան։

Այս հաւաքոյթը կարեւորութիւն ստացաւ այն պատճառով, որ Ֆրանսայի պատերազմական զոհերու ամէնէն մեծ կազմակերպութեան ներկայացուցիչը՝ Փրոֆ. Քասէն ներկայ էր։ Գերման զոհերուն հաղորդելով իր ընկերակցութեան ողջոյնները, ան յայտնեց թէ ութ տարիէ ի վեր բնաւ չէ դադրած աշխատելէ խաղաղութեան և ազգերու մերձեցումին համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ

Արդ, Սթավրոս չէր ուրանար։ Իր ամօթապարտութեան մէջ, ...ծես թէ կը մխիթարուէր չուրանալով։ Այո՛, պէտք էր պահել, պահպանել Էլլին։ Պէտք էր ...թալ, գտնել Ֆրօզինը Թեսալիոյ իրարանցումին մէջ։

Սթավրոս կը մտածէր, գլխա...կ, թեւերը կախ։

— Ֆրօզի՞ն, Ֆրօզի՞ն։ Գնա՛, ...ի՛ր տեսնեմ հիմա։

ԳԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ընթերցողը անշուշտ, դեռ չէ ...ցած իրարու յաջորդող դէպքե...րոնք այս տառմին խորքը կը ...մեն։ Համառօտ կերպով ...նենք։

Զինադադարէն ամիս մը յե..., մինչեւ Սօթիրիօ՝ Ֆրօզինի ամուսինը սպաննուեցաւ Թուրք սպայի մը կողմէ, Թթենիներու դաշտի մը մէջ, Վոլոյի կանակը։ Այդ օրէն ասդին, ամիս մը եւս կ'անցնի, երբ Ահմէտ Էֆէնտի Լազարինա կը կը մտնէ ու կը բռնաբարէ Ֆրօզինը։ Թուրք պահակախումբ մը կը հաստատուի գիւղին մէջ։ Մօտակայ գիւղին գոմէշնե րը, հրդեհի գիշեր մը դուրս կը խուժեն եւ Ահմէտի արձակած աղաղակը կասկածներ կը ներշնչէ անոր ծագումին մասին։ Ֆրօզին ինքն իրեն կը հարցնէ թէ արդեօ՞ք Ահմէտ քրիստոնեայ չէ։ Զայն ձգեցինք այս ցաւագին մտահոգութիւններուն մէջ, ուր սակայն, խեղճ կինը կը յուսար մխիթարութիւն գտնել։ Ասկից ասդին երեք շաբաթներ կ'անցնէին, յուզումով ու անձկութեամբ լեցուն որոնք խեղճ կնոջ գլուխը տենդագին կը վառէին։ Ցեղին ամէնէն խաղաղ հոգիներն իսկ վրդոված էին։

Երեւոյթները սակայն, նպաստաւոր կը թուէին հիմա։ Իր տնակին մէջ հանդարտ մնալն ալ անշուշտ մեծ բան էր։ Պետը հրաման տուած էր։ Զինուորները կը հպատակէին, գիւղը կը յարգէին, եւ մանաւանդ Ապտուլլահի եւ Մուստաֆայի մեկնումէն յետոյ, անոնք կը զգուշանային քրիստոնեաները խոշտանգելէ քանի որ Ահմէտ Էֆէնտի կը փափաքէր խաղաղութեամբ վայելել իր սէրը։

Ստեփան, նախկին վերակացուն՝ կրնար ծանր ձայնով եւ ուզածին պէս իր ենթադրութիւնները քշել, չորեպան Սթավրոս՝ կրնար ճակատագիրը հարցափորձել, Գրիգոր, պարտիզպանը կրնար ժպտիլ, բայց մանաւանդ, Սթամաթիոն էր որ ամէնէն աւելի կը գործէր...։ Անոր դերը, կը յիշուի անշուշտ, որ յաւիտենապէս եւ տխրօրէն համակերպած մնալն էր։ Շիտակ է որ համակերպութիւնը պարտադիր էր, կիրարկելի միակ առաքինութիւնը կը մնար։ Երբ բարեկամները հոն հաւաքուէին, Գրիգորի տնակին մէջ, իրենց գիւղը կը դիտէին, սիրուած բանի մը պէս, որ ատենին իրենցը եղած էր։ Անշուշտ, իրենց տնակներուն մէջ, գիրենք նեղող չկար, բայց ոչ տեղը, ոչ փոքրիկ փողոցները, ոչ ալ օդն ու միջոցը, այլեւս իրենց չէին պատկաներ։ Այս բոլորը գիրենք կը դժէին, իրենց թշնամի կը դառնային։ Անպատկառ ու յաղթական դէմքով զինուորները, տէրերու պէս կը թափառէին, եւ իրենց երեւոյթովն իսկ, կը հաստատէին թէ երկիրը իրենցն է։ Ո՛չ, Թուրքերը չպիտի մեկնէին անկից։ Յոյները այլեւս հայրենիք չունէին։ Մնացած ազատութեան հառաչները կը խեղդուէին կուրծքերուն տակ եւ Սթամաթիս հակառակ իր համակերպութեան, թոյլ կուտար որ իր այտերէն վար հոսին անյուսութեան արցունքներ։

Այս ցաւին վրայ կը բարդուէին ուրիշ վհատութիւններ, ուրիշ յոգնութիւններ։ Իրականութեան մէջ, անոնք բանտարկուած էին։ Ալ պէտք չէր. չէին կրնար Լազարինայէն դուրս ելլել։ Որքան ատեն հոն մնային, զինուորները բան չէին ըսեր։ Դուրս ելլելէ յետոյ, անոնք այնպէս կը ձեւացնէին թէ գիւղէն դուրս եղած ըլլալը չէին գիտեր, եւ օտարականի, քրիստոնեայի պէս կը վարուէին, այսինքն, կը կողոպտէին, յետոյ, կամաց մը կը սպանէին։ Իրենց պետին ամէնէն փոքր մէկ գիտողութեան, անոնք պատրաստ պատասխան մը կը հասցնէին «լրտես մըն է»։

Այս ամբաստանութիւնը վրէժի միջոց մը կը դառնար։ Անոնք կը ջանային բարի գիւղացիները դուրս քաշել արգիլուած գօտիէն։ Յետոյ կ'իյնային անոնց վրայ։ Թուրքին քաջութիւնը՝ յաճախ վատութենէ կը բաղկանայ։ Ահա թէ ինչու, ան զոհը ջարդելէ առաջ, կը զինաթափէ։ Ընդգամտութիւնը կ'օգնէ սպանութեան։

Աւելի ծանր, ցաւալի եւ վիրաւորիչ դէպքեր ալ տեղի կ'ունենային։ Յիսուսի դէմքով երիտասարդ քահանան, որ այնքան քաղցր ու տխուր էր, փափա Էվթիմիոսն իսկ իր բարեկամներէն չէր ծածկեր իր վիրաւոր սրտին զգացումները, ինք որ կը մխիթարէր, եւ իր աւետարանական քաղցրութեամբ խօսքեր կը գտնէր չքմեղացնելու համար նոյնիսկ Ֆրօզինի մեղքը։ Բոլոր պատահարներուն մէջ, ան միայն կ'ուզէր տեսնել հայրենիքին վրայ փչող դժբախտութեան շունչը։ Բայց հիմա, բարի քահանան ինքզինքը չէր կրնար բռնել։ Որովհետեւ, Լազարինայի առջեւ, մեռելները կը ձգէին առանց փոսի։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Տէրսիմցիները գործավարի ինքնաշարժին առջեւ անցած՝ կը խնդրէին որ քիչ մը հանգչի իրենց վրաններուն մէջ։ Մանուկները Տէրսիմի լեռներուն մէջ «Ղազի փաշա» եւ «Իզմիր» քայլերգները երգեցին։ Լեռնցիները «սազ» նուագելով Թուրքերէն հին ազգային երգեր երգեցին։ Վրանին մէջ նստած ծերունի մը խօսքը գործավարին ուղղելով ըսաւ.

— Հին կառավարութիւնը ուզեց քիւրտ դարձնել մեզի։ Մենք Խորասանէն եկած ճարազատ թուրքեր ենք։

Գործավարը Տէրսիմի լեռնականներէն երկու մանուկ առաւ հետը՝ դպրոց դնելու համար։ Մահմուտ Էսատ պէյ լուր առած ըլլալով, որ առաջին ազգային ժողովին մէջ իր երեսփոխան ընկերներէն Տիպապ աղա պարտքի համար բանտարկուած է, յիշեալին պարտքը վճարելով ազատ արձակել տուաւ զայն։

Էսատ պէյ Խարբերդէն մեկնելով, Արղնի-Մատէն եւ Օսմանիյէ գաւառակները այցելեց ու Տիարպէքիր վերադարձաւ։

Խարբերդէն մեկնելէ առաջ, գործավարը ճառ մը եւս խօսեցաւ Թիւրք Օճաղըին մէջ.

— Ինչպէս առաջին այցելութեանս ալ ըսի Թիւրք Օճաղըի իմ ընկերներուս, Խարբերդը Թրքական ճսկայ ժայռ մըն է՝ անանց եւ անմաշ, որուն զարնուելով փշրուեցաւ յետադիմական շարժումը։ Մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ Խարբերդի դերը նախանձելի է։ Խարբերդի Թուրք երիտասարդութիւնը Թոյլ չպիտի տայ որ յեղափոխութեան եւ Թրքութեան յաղթական դրօշակը ոտքի կոխան ըլլայ։ Սրտանց կ'ուզէի որ Խարբերդի Թիւրք Օճաղըն կոթող մը կանգնէր ի յիշատակ ա՛յն Խարբերդցիներուն, որոնք յետադիմական շարժման ատեն յեղափոխութեան համար զոհուեցան։

Երկու միլիոն տոլար Ուսանող. Ոստանին

Ամերիկացի յայտնի միլիառատէր Ճոն Ռոքֆէլլըր, կրտսեր, փափաքելով զարկ տալ Փարիզի Համալսարանական Ոստանին բարգաւաճման, անցած տարի հրաւիրած էր Փարիզի Համալսարանի ձեռնհաս իշխանութիւնները Ամերիկա այցելել՝ նման հիմնարկութիւնները ուսումնասիրելու համար։ Այս հրաւէրին պատասխանելով, Ոստանի Նախագահը ծերակուտական Օնորա՝ երեք մասնագէտներու հետ անցեալ ձմեռ այցելեց Ամերիկայի գլխաւոր համալսարանները ամբողջ երկու ամիս։ Վերադարձին ծրագիր մը կազմելով ղրկեց Ռոքֆէլլըրի, ինչպէս նաեւ անոր խորհրդական ու բարեկամ Ռէյմոնտ Ֆոստիքի։ Անունհետեւ Օնորա դարձեալ գնաց Ամերիկա, ուր անձամբ տեսնուեցաւ Ֆոստիքի հետ։ Այս վերջինը այժմ Փարիզ եկած ըլլալով, նամակ մը ուղղեց Ոստանի Նախագահին, յայտնելով թէ Ռոքֆէլլըր իր տրամադրութեան տակ կը դնէ երկու միլիոն տոլար՝ ծրագրի իրագործման համար։ Ասկէ զատ, շէնքի շինութենէն յետոյ անոր ընդհանուր ծախքերուն համար պիտի յատկացնէ՝ առաջին տարին 60,000, երկրորդ տարին 55,000, երրորդ տարին 50,00 տոլար։ Ընդհանուր գումար 2,165,000 տոլար (աւելի քան 55,000,000 ֆրանք)։

Տեղական Թերթերը մեծ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն այս նոր նուիրատուութիւնը Ռոքֆէլլըրի, որ նախապէս ալ կարեւոր գումարներ յատկացուցած էր Վէրսայլի և Ֆրանս. ուրիշ Թանգարաններու բարեզարդութեան համար։

Այս նոր նուիրատուութենէն պիտի օգտուին բոլոր ուսանողները, ֆրանսացի Թէ օտար։

Օսմ. Հանր. Պարտքի հաշուեյարդարը

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքի անգլիացի, ֆրանսացի եւ իտալացի պատուիրակները, որոնք հաշուեյարդարի խնդրին առթիւ Պոլիս գացած էին, Փարիզ դարձած են։ «Ազգամ» կը տեղեկանայ Թէ, հաշուեյարդարը պիտի սկսի ներկայ ամսոյն վերջ։ Մինչեւ հիմա երկու հարիւրէ աւելի պաշտօնեաներ ճամբուած են եւ մնացած են միայն վաթսուն հոգի, որոնց միակ աշխատութիւնն է Թղթածրարները պահել։

Հանրային Պարտքի վարչութեան որոշումով, մնացած պաշտօնեաներէն երեսուն հոգիին ալ պաշտօնին վերջ պիտի տրուի այս ամսուն վերջը։ Իսկ միւս երեսուն պաշտօնեաներն ալ իրենց պաշտօնները պիտի պահեն մինչեւ շէնքին կառավարութեան յանձնուիլը։

Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը սկսած է Փարիզ փոխադրուիլ արդէն։ Դէպի Փարիզ ճամբայ ելած է նաև Վարչութեան գործառնութեանց տնօրէն Պ. Կարիպեան։

∴ «Ազգամ» կը գրէ նաեւ Թէ Հանրային Պարտքի Վարչութեան Փարիզ փոխադրութեան առթիւ, Թուրք պահանջատէրերուն ներկայացուցիչ պիտի ըլլայ դեսպան Ֆէթհի պէյ։

Վէնիզէլոս եւ Անգլիա

«Թան»ի Թղթակիցը Աթէնքէն կը հեռագրէ Թէ՝ անգլիական դեսպանատան յարաբերութիւնները մտերմական դարձած ըլլալով Վէնիզէլոսի հետ, վերջ գտած է այն ենթադրութիւնը Թէ անգլ. մամուլին հակավէնիզէլոսեան շեշտը անգլ. պաշտօնական կարծիքը կը ցոլացնէ։ Աթէնքի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ ուշադրութիւն գրաւեց այն խանդավառ ընդունելութիւնը որուն արժանացաւ Վէնիզէլոս Կորնթոսի մէջ։ Այս վերջինը նկատուած էր հակավէնիզէլոսեաններու միջնաբերդերէն մէկը եւ ընտրական շրջանակն է արքայական կուսակցութեան պետ Ցալտարիսի։

∴ Ամերիկեան տուն մը տրամադիր է 75 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ընել հելլէն կառավարութեան՝ Մակեդոնիոյ ոռոգման և ճահիճներու չորացման յատկացուելու համար։ Բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԵՐՊ նոր դահլիճի կազմութեան համար զօրավար Հաճիչի աշխատանքները տակաւին դրական արդիւնքի մը չյանգեցան։ Խրուաթները կը կրկնեն Թէ միակ լուծումն է լուծել Սքուփչինան եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։

ՍՊԱՆԻՈՅ Թագաւոր Ալֆոնս ԺԳ. եւ ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ առջի օր Քանֆրանի մէջ բացումը կատարեցին նոր երկաթուղագծի մը, որ ֆրանսան կը միացնէ Սպանիոյ՝ Պիրէնեան լեռներու մէջէն։ Այս առթիւ ճառեր խօսուեցան՝ վեր հանելով ֆրանքեւսպանիական բարեկամութիւնը։

ԱՄՈՒՆՏՍԷՆԸ եւ Կիլպօն գտնելու աշխատանքները կը շարունակուին։ *Կրասին* պիտի աշխատի նաեւ գտնել շուէտացի փրոֆ. Մալմկրէնի դիակը։ Հազարապետ Մարիանոյի մէկ սրունքը, որ սառած էր, կտրուեցաւ։

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ՝ արգիլելու համար որ խռովութիւններ ծագին զօր. Օպրէկոնի սպանութեան առթիւ։ Բոլոր Թատրոններն ու սրճարանները փակուած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ բացառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերներն ու ընկերուհիները, այսօր Ուր. երեկոյ ժամը 8ին Քա՛փէ օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը, փլաս տ'իթալի, մէթրօ իթալի։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

22 Յուլիս, կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։ Կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ։ Բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ողիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ։

կը ներկայացուի՝ «ԱՍԻԱՑԻ ՍԱՓՐԻՉԸ» Զաւեշտ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ Լիոնի ֆրանսական ճազ պանտի։ — Երթեւեկութեան տոմս 3 ֆրանք։

Նաւը կը մեկնի ՓՕՆ ԹԻԼՍԻԹԷՆ — Իլ Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարաններէ, յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

կազմակերպուած Փօն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ։ կը ներկայացուի՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Փօն տ'Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը։ Բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

ՊԷԼՖՈՐ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի եւ Հէրիքուրի կոմիտէներու Այս կիր. կէսօրէ վերջ Քազէոն տ'Օֆմոնի մէջ

կը ներկայացուի՝ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeի Թատերասրահին մէջ։ Առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի,

Ա. ՀՈԼԱԹԵԻԻ «ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ — ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Քեռիի մահուան 13րդ տարեդարձի եւ կարինի ճանրային գործիչներու, Արմէն Գարոյի, Վարդգէսի, Արամ Արամեանցի եւ բոլոր նահատակներու յիշատակին։

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին։ 10 Պուլվառ Ռապաթօ կանանչազարդ պարտէզին մէջ։

Նախագահութեամբ ԱՐԱՄ ԱՐԾՆԵԱՆԻ։ Կը բանախօսեն՝ Արօ Արօեան եւ Մեսրոպ Գույումճեան։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօ, Գէորգ Չաւուշ, Քեռի, Զարդարեան և Քրիս խումբերը, այսօր Ուր. երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Սէն Լուի Մարսէյլ Ակնունի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խարբերդի եւ Յար. Գաւառ. Հայրենակցական Միութեան Գրադարանի բացման հանդէսը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 8ին 3րդ քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Պիտի բանախօսէ՝ Պ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան։ Գեղարուեստական բաժինին պիտի մասնակցի Պ. Տիգրան Նիկոլեան. երգեր եւ արտասանութիւններ։

Մուտքը ազատ է

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի բոլոր անդամները եւ սկաուտները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Stade Colombesի յարակից դաշտը, տեղի ունենալիք աթլէթիկ փորձերուն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple, Belleville. Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ո. մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 42 Rue Thubaneau սրճարանին ներքին մասին մէջ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սէն Սաթիւռնէն, Զ. Զ.— 45։
Քիշնէֆ, Փրոֆ. Ս. Ե.— 100։
Մարսէյլ, Պ. Ն.— 40։
Սան Ժուան, C.C.A.— 154.60։
Պրակա, Պ. Մ.— 15։
Մարսէյլ, Ա. Ա.— 60։
Ժուաեէօզ, Մ. Տ.— 70։
Պեռշեմ, Ալթ.— 140։
Ժուաեէօզ, Ս. Մ.— 35։
Մարաքաշ, Յար. եղբ.— 140։
Լա Սէյն, Յ. Պ.— 70։
Փօն տը Շէրիւի, Յ. Մ.— 35։
Սուրապայա, Յոր.— 45։
Ավինեօն, Ս. Թ.— 35։
Մարսէյլ, Պ. Զ.— 25։
Փավիյեօն Սու Պուա, Ս. Տ. Մ. — 100։
Վալանս, Գործ.— 231.60։
Մարսէյլ, Գործ.— 676։
Մարսէյլ, Գործ. Ա.ի հաշւոյն. — 50։
Տէսին, Շ. Հ.— 15։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆ ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Սէն Լուի Ակնունի խումբը սկսած է իր տեղւոյն Դաշնակցութեան Տան շինութեան։ Կը խնդրուի ընկերներէ եւ համակիրներէ նիւթապէս օժանդակել։ Կը խնդրուի նաեւ գիրք, Թերթ, զանազան հրատարակութիւններ եւն. Դաշնակցութեան Տան գրադարանին համար, ղրկել՝ Nichan Gagossianի, 49 Rue Nationale, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին Խաչիմեան, հօր անունը Մարտիրոս, մօր անունը Էրան եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Գարագաշեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Հերմոնեայ, որոնք Իզմիրի ջարդին անհետացած են։ Իմացնել՝ Շահնիկ Խաչիմեանի, Rue Collé, Décine, (Isère) France.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 Ֆր., արտասահ. 75 սէնթ. Դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի։

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
1208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՅՈՒԼԻՍ 1928

21 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 704 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԿ ԱՅՍ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ...

Երէկ փորձեցինք տալ ընդդիմադիր համայնավարներուն ժգոհութեան քանի մը պատճառները:

Յետոյ, բացատրեցինք թէ, հակառակ զանազան նահանջ-րու եւ տիրող բռնակալութեան, կը շարունակուին անոնց ազմակերպական աշխատանքները, Խորհրդային Միութեան էջ դաւադրական եղանակով. կարմիր գիծէն դուրս՝ հրապա-ակաւ:

Այս բոլորին մէջ, մեզ ամէնէն առաջ կը հետաքրքրէ ընդ-իմադիրներուն ուղեգիծը՝ ազգերու ինքնորոշման մասին:

Տակաւին որոշ ծանօթութիւններ չունինք այդ մասին. այց կը թուի թէ ուշ-կանուխ այս խնդիրը իր ամբողջ կեր-արանքով պիտի ցցուի ընդդիմադիր համայնավարներուն ոջեւ:

Անոնք արդէն սթափած են, եւ կը զգան թէ Մոսկուան կը ամայէ ու կ'իշխէ ոչ միայն իբրեւ կուսակցական գերագոյն իշխանութիւն, այլ եւ իբրեւ մայրաքաղաք արհեստականօրէն արու կապուած «ազատ եւ անկախ» հանրապետութեանց:

Բայց, տրտունջներէն եւ բողոքներէն դուրս, ունի՞ն որոշ ագիր, ազգային հարցը լաւագոյն ձեւով լուծելու համար:

Օրինակ, ունի՞ն յստակ եւ կտրուկ տեսակէտ, ազգերու ինքնորոշում կոչուած առաձգական բացատրութեան մասին:

Կ'ընդունի՞ն թէ ամէն ժողովուրդ անվիճելի տէրն ու վե-ապետն է իր հայրենիքին, թէ բոլոր ժողովուրդները հաւա-ար են, եւ չկայ մեծ ու պզտիկ, գերիշխան եւ հպատակ, արկատու:

Ուրիշ խօսքով, եթէ իշխանութեան գլուխ անցնին, ի՞նչ ռաւելութիւններ պիտի ներկայացնեն խորհրդային այսօրուան արգ ու սարքին վրայ, միշտ ազգային հարցի տեսակէտէն:

Ընդդիմադիրները գիտեն որ Ուկրայնան անկախութիւն ուզէ, ըլլայ իսկ ներկայ վարչաձեւով: Թերեւս իրենց ընկեր-րն են որ ամէնէն աւելի մղում կու տան այդ ձգտումին: Նոյնը ուզեն եւ կովկասի ժողովուրդները:

Արդ, ո՞րն է իրենց ուղեգիծը, այդ մասին:

Աւելի նեղ սահմանի մը մէջ ամփոփուելով, կ'ընդունի՞ն Հայաստանը իրաւունք ունի անկախ ապրելու, մնալով հան-րձ դաշնակից, իր մեծագոյն հարեւանին հետ:

Դեռ աւելի պարզելով եւ անմիջական հարցի մը մասին օսելով, ընդդիմադիր համայնավարները ի՞նչ կը խորհին այ-րուան Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման մասին:

Կ'ընդունի՞ն թէ Ղարաբաղը Հայաստանին մաս կը կազմէ ռնային Գանձակի հետ միասին, նոյն իսկ աշխարհագրու-եամբ, թէ Նախիջեւանը հայկական հող է առանց այլ եւ այլի, է խորհրդային Վրաստանի կողմէն ալ անիրաւութիւններ րծուած են, եւն,:

Յետոյ, կ'ընդունի՞ն թէ կը մերժեն օրուան իշխանաւորնե-ւն այն յայտարարութիւնը, թէ հայկական դատը լուծուած միանգամ ընդ միշտ, եւ հետեւաբար չկայ Թրքա-Հայաստանի նդիր:

Աւելի մանրելով, — ի՞նչ կը խորհին ցիրուցան բազմու-հիններու ներգաղթի մասին, երբ ակներեւ է եւ թուա-աններով ապացուցուած՝ թէ առնուազն 100-150,000 տա-գիր կարելի է տեղաւորել Հայաստանի մէջ, ներկայ պայ-աններով:

Այս հարցերը դրած ատեն, մենք չզանազանեցինք հայ ամ օտար ընդդիմադիրը:

Իբրեւ միջազգային կազմակերպութիւն, անշուշտ անոնք ջատ չեն կրնար գործել. թէեւ, ամէնէն առաջ հայ ընդդի-ադիրներուն կ'իյնայ արդար եւ թանձրացեալ ձեւով մը ներ-կայացնել հայկական պահանջները, ինչպէս նոյն իրաւունքն նին ուրիշներ, իրենց սեփական հարցերու մասին:

Կը յիշենք որ, 1926ին, երբ ժողովրդային ցոյց մը սեղի նեցաւ Ախալքալաքի մէջ, և մասնաւոր պատուիրակութիւններ եւան գացին ու մինչեւ Մոսկուա հասցուցին իրենց ձայնը, պահանջելով Հայաստանի վերադարձնել այդ հողամասը, հա-մայնավարներ ալ կային դժգոհներուն մէջ:

Յետոյ, 1927ին, երբ կարգ մը թռուցիկներ հրատարակուե-ն Ղարաբաղի մէջ, նոյն պահանջներով, ինչպէս ուրիշ կու-սակցականներ, համայնավարներն ալ կը մասնակցէին, եւ այդ պատճառով, ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

Անշուշտ պատահական պոռթկումներ չեն այս դէպքերը, նի որ ժամանակի ընթացքին թէ կրկնուեցան եւ թէ զար-ցան: Յիշենք, տակաւին, որ անցեալ տարի, Զանգեզուրի ազարկութեանց առթիւ անհետացած փախստականներուն , համայնավարներ ալ կային: Հաւանաբար լրտեսներ պակաս ին անոնց մէջ, բայց դժուար է բոլորը մէկ ջուրով լուալ, ք աչքի առջեւ ունինք Ախալքալաքի եւ Ղարաբաղի պարա-ները:

Ամփոփենք,— ընդդիմադիր համայնավարները կրնան մե-պէս օգնել Արեւելքի խաղաղութեան, յեղափոխութեան աճումներուն զօրացման եւ ժողովուրդներու հանգստու-ան, իրենց ներքին՝ կուսակցական ապակեդրոնացման պա-նջներուն հետ, առաջադրելով առողջ քաղաքականութիւն մը՝ գային հարցի մասին, որ մեծագոյն պալարն է խորհրդային խանութեան կուրծքին, հակառակ բոլոր վարդագոյն «ռէք-մ»ներուն:

Այլապէս, ջուրի ձայն կուգայ իրենց բոլոր ճիչերէն ու երէն:

Այն ատեն, նմանած պիտի ըլլան թրքական զանազան հո-քներուն, որոնք թէեւ իրար կը բզքտեն փառքի եւ աթոռի ար, բայց մէկ սիրտ եւ մէկ բերան կը դառնան, երբ օրա-դը... հայ ջարդել է:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԼԱՏԻՆԵՐԷՆՈՎ

Թուրքերէնը լատիներէնով գրելու ծրագրին առթիւ, Պոլսոյ Ազգարարը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (15 յուլիս).

— «Այլեւս որոշ է թէ լատինական տառերը պիտի ընդունուին Թուրքերէնի համար:

Ծրագիրը կար մէկ ու կէս տարիէ ի վեր, բայց վերջերս միայն որոշ ձեւ ստացաւ: Իսկ պետական հողի վրայ դրուեցաւ այն օրը, երբ արեւմտեան թուանշաններու օրինագիծը կը քննուէր Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ: Այդ նիստին էր որ, հարցումի մը պատասխանելով, Կրթական գործավարը վճռապէս յայտարարեց թէ սկզբունքի մասին ոչ մէկ խօսք կայ, եւ խնդիրը կը վերաբերի միայն գործնական ձեւ մը գտնելուն:

Արդարեւ, հազիւ խորհրդարանը փակուած, մասնագէտներու յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, նոր տառերուն ձեւն ու հնչիւնը ճշդելու պաշտօնով: Եւ ինչպէս կ'երեւի էնկիւրիէն եկած լուրերէն, գործը շատ առաջացած է, եւ գրեթէ աւարտած: Յանձնաժողովը ոչ միայն որոշած է գիրերը, այլեւ կազմած նոր քերականութիւնը:

Ասկէ անդին, այլեւս կը մնան մանրամասնութիւնները: Գործադրութեան թուականն ալ երկրորդական է: Սկզբունքը ընդունուելէ, ձեւն ու կանոնը հաստատուելէ յետոյ, մնացածը ինքնին կը հետեւի, ուշ-կանուխ: Կարգ մը հանդէսներ արդէն ձեռնարկած են մանր-մունր կիրարկումներու, որոշ անուններ եւ բառեր լատինական տառերով գրելով: Իսկ Միլլիէթ, որ աչքառու տեղ մը ունի հանրային կարծիքին մէջ, շաբաթներէ ի վեր տեսակ մը դասընթացք բացած է: Գերմանական տան մը ծանուցումը վերէն ի վար լատինական գիրերով շարեց, ամէն օր այդ ձեւով կը ներկայացնէ ընթացիկ լուր մը. իսկ համալսարանի դասախօս մը տեւականօրէն ուսումնասիրութիւններ կը հրատարակէ նոր այբբենի մասին, թելադրութիւններ ընելով, կամ կարծիքներ հաւաքելով:

Հակառակ արդիացման բոլոր ձեռնարկներուն, մշակոյթի տեսակէտով՝ Թուրքիա դեռ անհաղորդ էր արեւմուտքին: Իր նախնական ձեւով եւ դժուար հնչիւնով, արաբական տառերու սարքը պարզապէս ծածկագրի տպաւորութիւնը կը թողուր: Ոչ օտարը կրնար գիրութեամբ վարժուիլ անոր, ոչ ալ թուրքը ճիշդ սորվիլ ու մանաւանդ հընչել:

Լատինական տառերու որդեգրումով, թուրք մշակոյթը ոչ միայն կը զարգանայ ինքն իր մէջ, կը տարածուի սեփական ժողովուրդին վրայ, այլ եւ խնամի կը դառնայ արեւմտեան աշխարհին:»

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԿՌԻՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ մէջ ներքին կռիւները վտանգաւոր ծաւալ ստացած են: Նոյնիսկ կը խօսուի քաղաքացիական ընդհանուր կռիւներու մասին: Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ սահմանագլուխը խստիւ փակուած է:

ԱՄՈՒՆՏՍԷՆԸ եւ ընկերները գտնելու համար ամէն աշխատանք պիտի թափեն ռուս ազատարարները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Դիկտատորական վարչաձեւ Եգիպտոսի մէջ

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն 19 յուլիս թուականով.—

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 16ին պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած արքայական հրամանագիր մը ջնջեց խորհրդարանը (Երեսփոխանական Ժողով եւ Ծերակոյտ), ինչպէս նաեւ խորհրդարանական վարչաձեւը՝ երեք տարուան համար: Մամուլի ազատութիւնը ջնջուեցաւ անորոշ պայմանաժամով եւ օրէնսդիր իշխանութիւնը անցաւ թագաւորին:

Այս դիկտատորական հրամանագիրը ստորագրեցին թագաւորն ու բոլոր նախարարները:

Բանակին եւ ոստիկանութեան կողմէ կարեւոր միջոցներ ձեռք առնուեցան՝ կարգը պահպանելու համար:

Յառաջիկայ երեք տարուան ընթացքին երկիրը պիտի կառավարէ թագաւորը, աջակցութեամբ նախարարներու, համաձայն եգիպտ. Սահմանադրութեան 88րդ յօդուածին: Սահմանադրութեան մէջէն ջնջուեցան Մամուլի ազատութեան վերաբերեալ յօդուածը, ինչպէս նաև ա՛յն, որ կ'ըսէ թէ խորհրդարանի լուծուելէն մինչեւ երկու ամիս վերջ, կառավարութիւնը նոր ընտրութիւններ կը հրամայէ:

Կառավարութիւնը արգիլեց Վաֆտ եւ Հիզպ էլ Վաթան կուսակցութեանց հաւաքոյթները, որոնք տեղի պիտի ունենային Թանթայի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ Շաբաթ և Կիրակի:

Հակառակ կառավարական այս արգելքին, Վաֆտի գործադիր մարմինը նիստ գումարելով, որոշեց Շաբաթ (այսօր) Թանթա երթալ և հոն գումարել իր ծրագրած հաւաքոյթները:

Երեք տարուան համար խորհրդարանի ջնջման հրովարտակին մէկ օրինակը ղրկուեցաւ Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն:

Զօրավար Փանկալոսի գործի վրայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր սկսած է դարձեալ հրատարակուիլ զօր. Փանկալոսի թերթը: Հազիւ բանտէն ազատուած, Փանկալոս սկսած է քաղաքական գործունէութեան նուիրուիլ: Իր թերթը կը գրէ թէ զօրավար Փանկալոս հանրաքուէ պիտի պահանջէ՝ Հանրապետութեան նախագահի խնդիրը լուծելու համար:

Անգլօ-պարսիկ համաձայնութիւն

Պասրայէն կը հեռագրեն.—

Պարսկերէն թերթերու համաձայն, օդանաւային համաձայնութիւն մը կնքելու մասին Պարսկաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ բանակցութիւնները բնական կերպով առաջ կը տարուին: Կ'ըսուի թէ որոշուած է Պարսկաստանի հարաւակողմը շինել հինգ օդանաւային կայաններ, մասնաւորաբար Պուշիրի և Պէնտէր-Ապպասի մէջ՝ Պաղտատն ու Քարաչին միացնելու համար Թէհրանի ներկայ օդանաւային թղթատարական սպասարկութեան, Սպահանի և Շիրազի ճամբով:

Մուսուլի խարիւղի ճամբան

Պաղեստինի արաբերէն թերթերը գրած էին թէ Մուսուլի քարիւղը Միջերկրական փոխադրող խողովակները պիտի անցնին անգլիական հոգատարութեան ենթակայ հողամասերէ եւ պիտի յանգին Հայֆայի նաւահանգիստը (Պաղեստին): Ասոր իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուէր ա՛յն փաստը թէ ֆրանսական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները չէին կրցած ապահովցնել Անգլիացիները, թէ պիտի կրնան պաշտպանել այդ գիծը, եթէ անիկա անցնի անգլիական հոգատարութեան ենթակայ հողամասէն դուրս:

«Թան» կը գրէ թէ այս լուրը ճիշդ չէ: «Թըրքիշ Փէթրոլիոմ» ընկերութեան կողմէ 1927ի Ծնունդին պատուիրակութիւն մը ղրկուած էր՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Իրաքի քարիւղները Միջերկրական փոխադրելու զանազան ուղեգիծեր: Պատուիրակութիւնը տակաւին չէ վերադարձած եւ ընկերութեան Գործադիր ժողովը չէ զբաղած խողովակներու խնդրով:

Անգլիոյ հանքագործներու համաժողովը

Անգլիոյ հանքագործներու դաշնակցութիւնը իր տարեկան համաժողովը գումարեց Լանտուտնայի մէջ, Կալլէսի երկիրը: Ժողովի պահուն բուռն տեսարաններ պարզուեցան: Դաշնակցութեան Նախագահ Հէրպըրթ Սմիթ յայտարարեց թէ 1926ի աղետալի գործադուլէն ի վեր հանքագործներու արհեստակցական միութիւնը քայքայման ճամբուն մէջ մտած է: Երկրորդ օրը սկովտացի համայնավարները սրահէն ներս չառնուեցան, որովհետեւ համաժողովին ներկայ ըլլալու համար լիազօրուած չէին: Անոնք հանդիսականներու նստարաններուն վրայ դիրք զրաւելով, սկսան աղմկալի միջամտութիւններ ընել: Նախագահ Սմիթի համբերութիւնը հատաւ վերջապէս: Հանդիսականներու բաժինը գնաց եւ շատ մը համայնավարներու օձիքէն բռնելով կարգով սանդուխէն վար նետեց զանոնք: Թէեւ 67 տարեկան է, սակայն յաղթակազմ եւ ուժեղ մարդ է Սմիթ:

Համաժողովը բանաձեւեր քուէարկեց ինպաստ գործազուրկ հանքագործներու եւ ութ ժամուան աշխատանքին դէմ՝ պահանջելով օրական եօթժամեայ աշխատանք, ինչպէս կը գործադրուէր մինչեւ 1926: Ուրիշ բանաձեւով մը կը պահանջուի ազգայնացնել ածխահանքերը՝ իբրեւ միակ միջոց ածուխի ճարտարարուեստը գիտական կերպով վերակազմելու: Յե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՍԱՐՆ Ի ՎԵ՞Ր, ԹԷ ՍԱՐՆ Ի ՎԱՐ

Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝ միջոցներ ձեռք առնուած են, «քոչւոր»ներն ալ խորհրդային ծրագով լուսաւորելու համար.

— «Ամէն տարի Մայիսի վերջերը «քոչ»երը կը սկսին բարձրանալ սարերը: Անոնց մեծ մասը կը բարձրանայ «բինա»ներէ: Իրարմէ կտրուած այդ սակաւամարդ «բինա»ներուն մէջ դժուար է պայքարիլ հին կենցաղին դէմ, չքաւոր կովարածներու եւ գեղջկուհիներու տգիտութեան, հին սովորութիւններուն դէմ: (23 Յունիս):

Ուրեմն, բարձրանա՛նք դէպի սարերն ու «եայլաղ»ները.

— «Եայլաղներու մէջ վրանները համեմատաբար մօտ են եւ բազմաթիւ: Մեր կին հրահանգիչները պէտք է բարձրանան սարերը եւ ժողովներ կազմակերպեն: Աւելի լաւ կ'ըլլայ, եթէ մեր շրջիկ շարժանկարներն ալ բարձրանան «եայլաղ»ները:

Հասկնալի է. ծրագիր կը պատրաստուի՝ պարբերաբար սարերը բարձրացող Թուրք-Թաթար «պրոլետար»ներն ալ դաստիարակելու:

Հայաստանցիները գիտեն ի՛նչ է «քոչ»ն ու «քոչւոր»ը:

Չգիտցողներուն համար ըսենք որ, այդ թափառական բազմութիւնները, ընդհանրապէս հարուստ «աշիրէթ»ներ, հազարաւոր արջառի եւ ոչխարի տէր բէկեր եւ աղաներ եւ իրենց «ղոլամ»ները, ճշմարիտ չարիք մըն են ժողովուրդի գլխուն, մանաւանդ Հայաստանի մէջ:

Անոնք ամառը իրենց հօտերը կ'արածեն սահմանէ սահման, առանձնապէս Հայաստանի հարուստ արօտավայրերուն վրայ, հողէ եւ տնտեսութենէ զրկելով բուն գիւղացին:

Արդ, ներելի՞ է հարցնել խորհրդային վարիչներուն, թէ աւելի յեղափոխական գործ չը՞պիտի ըլլար արմատախիլ ոչնչացնել «քոչ»ի բարբարոսական սովորութիւնը:

Սարէն վար իջեցնել «քոչւոր»ները, փոխանակ լուսաւորիչները դէպի սար բարձրացնելու...

Երկու հազար տարի առաջ Մեծ Վարդապետն ալ լերան քարոզ մը տուաւ, բայց մարդիկ աւելի վար իջան, փոխանակ բարձրանալու:

Լէնինի թութակները ի՞նչ երաշխաւորութիւն ունին թէ աւելի լաւ պիտի յաջողին իրենք, «քոչւոր»ներուն ետեւէն երթալով մինչեւ «եայլաղ»ները, երբ այնքան դիւրին է իրենց տեղերը նստեցնել զանոնք, եւ դաստիարակել տեղն ու տեղը:

Թո՛ղ ըլլայ յանուն Մարքսի եւ Լէնինի:

ՎԱՀԷ

ԼԷՅԸ ՊԻՏԻ ԿԱՅՈՒՆԱՅՈՒԻ

Ռումէն կառավարութիւնը առջի օր կնքեց 250 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը՝ լէյը կայունացնելու համար: Փոխառութեան արձանագրութիւնը պիտիբացուի Սեպտ. 15ի եւ Հոկտ. 1ի միջեւ: Ֆրանս. դրամատուններն ալ 400 միլիոն ֆրանքի կանխավճար մը պիտի ընեն կառավարութեան՝ նոր դրամ շրջաբերութեան հանելու համար: Ռումէն խորհրդարանը Յուլիս 26էն սկսեալ չորս օր նիստ պիտի գումարէ՝ փոխառութեան մանրամասնութիւնները ճշտելու համար:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՈՐՈ՞ՆՔ ԵՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ՀՐԵԱՆԵՐԸ...

Կ՚ըսեն թէ «Հայերը քրիստոնեայ Հրեաներ են»։

Անշուշտ կը գտնուին Հայեր որոնք Հրեաներ են, բայց Հայը ընդհանրապէս ոչ Հրեայ է ոչ ալ իսկական քրիստոնեայ։ Մէկ բան բացայայտ է.— ընչազուրկ ժողովուրդ մըն է Հայը, հարուստ՝ իր միջավայրին մէջ եւ քիչ անգամ կ՚աշխատի միայն դրամին համար։ Միւսը քննելի եւ վիճելի կէտ մըն է, — Հայը դժուարութեամբ կը հաշտեցնէ քրիստոնէութեան բարոյականի երկու հիմնական սկզբունքները՝ եղբայրութիւն եւ միջազգայնութիւն։

Քրիստոնէութիւնը, ինչպէս ամէն կրօն, ժողովուրդի մը մտայնութեան համեմատ փոփոխութիւններ կրած է։ Իտալական քրիստոնէութիւնը կը տարբերի բիւզանդական փարիսեցիութենէն, սպանիական մոլեռանդութենէն, ֆրանսական բանապաշտութենէն եւ գերման վարդապետականութենէն։

Վերածնութեան դարուն Իտալիա հեթանոս էր եւ մարմնապաշտ։

Պերնարտինօ Օքիա Ժընեւ գացեր էր եւ զմայլելի քննութիւն տուեր կալվինականութեան, սակայն Կալվին ըսեր է,— չեմ կրնար վստահիլ իտալական մտքին։ Լատին ժողովուրդներու եւ մասնաւորաբար Իտալիոյ համար քրիստոնէութիւնը կարգապահական ուժ մըն է, ընկերային սկզբունք մը քան թէ ներքին կեանքի խթան մը։ Հռոմի եկեղեցին կը կառավարէ յանուն Աստուծոյ եւ կառավարած է անհատը՛ ընտանեկան և՛ ընկերային կեանքին մէջ, ինչպէս հոգին կը կառավարէ մարմինը։ Ասով մէկտեղ այդ ժողովուրդներու անցեալ ու ներկայ կեանքը հեռու է ազդեցութիւն կրած ըլլալէ։

Միլոն՝ Կլոտիոսը սպաննելէն առաջ, չաստուածները օգնութեան կը կանչէ, ինչպէս Իտալացի մը Մատոննան՝ վրէժխնդրութեան համար։ Հետեւաբար մարդիկ սովոր են կրօնը գործիք մը դարձնել, քան հետեւիլ անոր բարոյականին։ Ինչո՞ւ ուրեմն ամբաստանել Հայերը հրէական յատկութիւնով օժտուած։

Հրեաներուն համար շահը գեր ի վեր է բարոյականէն. արդարութեան, ճշմարտութեան, ազատութեան սկզբունքները պէտք է զոհուին տնտեսական անողոք օրէնքին։ Հայը ինքնին զոհն է նոյն օրէնքին, դարաւոր չարչարուածն ու հալածականը։ Շահամոլութեան, ուժի տիրապետութեան ամէնէն ստորին ձեւն է գերիվաճառութիւնը, գերազանցօրէն հակառակ եղբայրութեան ոգիին, հաւասարութեան գաղափարին, որովհետեւ կը նկատէ մարդն անասուն մը, շահի աղբիւր մը։

Հայերը իբրեւ քրիստոնեայ Հրեաներ ամբաստանողները պէտք է քննեն պատմութիւնը։ Քրիստոնեայ ժողովուրդներ զբաղած են այդ ապօրէն առեւտուրով եւ պետութիւններ օրինաւոր համարած են մարդկային միսի ու բազուկի վաճառքը։

Ճենովացիներն ու Վենետիկցիները, Պիզացիներն ու Ֆլորենտացիները Միջին Դարու, Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները նոր դարերու մէջ համբաւաւոր գերիվաճառներ ունեցած են։ Աղեխարշ էջեր գրուած են այս թշուառ արարածներու կեանքի մասին։

Վենետիկցիներն ու Ճենովացիները Աղեքսանդրիա կը տանէին 2000ի մօտ գերիներ, որոնք հրապուրուած կամ առեւանգուած էին Կովկասէն, Բիւզանդիոնէն, Փոքր Ասիայէն եւ կը ծախուէին Եգիպտոսի Սարակինոսներուն։ Լեւոն Գ. հայթագաւորը Ճենովացիներուն պարտադրեց իր հպատակներէն գերի չառնել։ Ֆլորենտիայի 1364ի օրէնքը կը թոյլատրէր ոչ-քրիստոնեաներու գերիվաճառութիւնը։ Գերիներուն մեծ մասը, այր թէ կին, մահմետական կամ կռապաշտներ էին, բայց քրիստոնեաներ չէին պակսիր։ Անտրոնիկոս կայսրը 1309ին կը գանգատէր թէ շատ մը անձեր հրապուրելով յոյն պատանիներ եւ աղջիկներ՝ Ճենովա կը տանէին եւ հոն կը ծախէին։

Ժամանակ մը վայելելէ ետք գերի աղջիկներու եւ պատանիներու հրապոյրները, զանոնք կը ծախէին եւ ձեռքէ ձեռք կ՚անցընէին Ս. Մարկոսի, Պիացցա Սէնեօրիլէի եւ Ճենովայի հրապարակներուն մէջ։ Ֆաթիմա անուն աղջիկ մը Ճենովացիէ մը ծախուեցաւ Ս. Լորենցօ եկեղեցիի քահանային, այս ալ ծախեց ուրիշ Ճենովացիի մը, բաւական բարձր գնով, կրկնապէս օգտուելով անկէ, կը նշանակէ թէ արժէքաւոր ապրանք էր։ Իւրաքանչիւր գերի 2—300 լիրա կ՚արժէր կամ 50—75 ոսկի սկուտ։ Ռուս աղջիկ մը 1429ին Վենետիկի մէջ ծախուեցաւ 2093 լիրայի։

Մահմետական Ֆաթիհ Պոլսոյ առումէն ետք արգիլեց մահմետականներու գերիվաճառութիւնը։ Վենետիկեան Ծերակոյտին մէջ գանգատ բարձրացաւ վաճառականութեան այս կարեւոր ճիւղին կրած հարուածին դէմ։ Գերման յայտնի պատմաբան Վիլհելմ Հայտ, Արեւելքի առեւտուրը Միջին Դարուն երկհատոր գործին յաւելուածին մէջ կը յիշէ որ ԺԵ. դարուն Վենետիկի մէջ 3000 մահմետական գերիներ կային, առանց հաշուելու Սլաւները։

Բողոքականութիւնն ու մաքրակրօնութիւնը զերծ չեն հրէականութենէ։ Երկու հակասական հոսանքներ կան հրէական ժողովուրդին մէջ։ Մէկ կողմէ հրէութիւնը տիեզերական եղբայրութեան առաքեալներ կ՚արտադրէ քսան դարերէ ի վեր, միւս կողմէ դրամական տիրապետութեան կը ձգտի ամէն ապօրինի միջոցներով։ Եւրոպայի մէջ ընչազուրկներու պաշտպաններ կը յարուցանէ, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ ընչազուրկներու ոխերիմ թշնամիներ։ Անգլօսաքսոն մաքրակրօնը ջերմեռանդ է, մարդասէր յաճախ, բայց ծայրայեղօրէն նիւթապաշտ։

Զոմպարտ և Ժիտուէն, Վէպէր և ուրիշներ ցոյց տուին որ մաքրակրօն շարժումն ու դրամատիրութիւնը զուգահեռական են եւ հրէութենէ կը սերին։ Ֆրանսացի հեղինակ մը՝ Պաթոլ, որ Զոմպարտի տեսութիւնները կ՚ընդունի, կը գրէ. «Բրիտանական կայսրութեան ճակատագիրը կը գտնուի միջազգային եբրայականութեան ձեռքը։» Մինչեւ ԺԶ. դար Ամսթէրտամ էր Հրեաներու կեդրոնը. Կրոմուէլ զանոնք հրաւիրեց Լոնտոն, ուր բացին սակարանը, երեք դար ծառայեցին Անգլիոյ, հիմա ալ անցած են Նիւ Եորք և հաստատուած Wall streetի մէջ։ Ամսթէրտամ, Լոնտոն, Նիւ Եորք — միշտ մաքրակրօն երկիրներու մէջ են։ Անգլիական Պաղեստինի հանդէպ անոնց քաղաքականութիւնը պարզ է։ Տեղակալ Եաբոտէնսկի 1920ին «Թայմզ»ի կը յայտարարէր «Պաղեստինը պիտի ըլլայ բրիտանական շահերու նպաստաւոր ձգտումներուն կեդրոնը աշխարհի մէջ ցրուած Հրեաներուն։»

Իտալացի տնտեսագէտ մը Բարեթօ, ստուարահատոր ընկերաբանութեան գործին մէջ կը յիշէ որ Լոյտ Ճորճ չարհամարհեր շահագիտութիւնը, մէկ փեսան Հրեայ է, բաժնետէր քարիւղի հանքերու եւ կ՚աւելցնէ. «Միջազգային կեանքը՝ տնտեսական թէ քաղաքական՝ կը վարեն մէկ քանի Հրեաներ, որոնց պալատները այժմ Նիւ Եորք կը գտնուին։»

Հրեաները արգիլեցին Գերմանիոյ պարտութիւնը, դժուարացուցին հատուցումներու գործը եւ փոխառութիւններով վերականգնեցին գերման ելեւմուտքը։

Թոմմազինի, իտալական ներկայացուցիչ Վարշաւայի, «Լեհաստանի յարութիւնը» գործին մէջ կը գրէ թէ 1920 Յուլիս 10ին Սփայի մէջ Լոյտ Ճորճ խիստ պայմաններ պարտադրեց Լեհաստանի եւ համակրութիւն ցոյց տուաւ բոլշեւիկներուն։ Քանիցս նոյն պետական անձը յայտնեց որ Անգլիա յեղափոխութիւն առաջ բերաւ Ռուսիոյ մէջ, որովհետեւ կայսերական Ռուսեր Գերմանիոյ հետ անջատ հաշտութիւն պիտի կնքէին։

Անշուշտ միայն Անգլիան չէր, ուրիշներ ալ բաժին ունին բոլշեւիկեան յաղթանակին մէջ։ Ֆաշիստ կուսակցութեան նախկին քարտուղար Ռոպէրտօ Ֆարինաչչի, երեսփ. ժողովին մէջ կաթոլիկ կուսակցութեան երեսին նետեց որ բոլշեւիկութեան առաքեալներ ղրկած են։ Ոչ ոք հերքեց ամբաստանութիւնը։ Անգլիա սերմանեց յեղափոխութիւնը, նոյնիսկ կաթոլիկներ ուժ տուին բոլշեւիկներու, Ճափոն ռազմանիւթ հայթայթեց բոլշեւիկներուն՝ ծովակալ Կոլչակը զգետնելու համար։ Ռուսիոյ քաղաքական ոսոխները զինակցեցան՝ հաստատելու համար հոն տնտեսական եւ ընկերային կարգ մը, որուն դէմ կը պայքարին իրենց երկիրներուն մէջ։ Այս իրականութեան առջեւ կարելի է ըսել որ բոլշեւիկները կամ անկեղծ են, այն ատեն բանդագուշողներ են, յիմարներ, կամ գործակալներ միջազգային դրամատիրութեան, հետեւաբար զեղծարար կեղծաւորներ։ Բոլշեւիկութիւնը զինակցեցաւ Թուրքիոյ ու միջազգային դրամատիրութեան հետ՝ Սէվրի դաշնագիրը պատռել տալու համար։

Հնութեան մէջ հելլենացած, լատինացած եւ արդէն անհարկու, նոր դարերուն իտալացած, ֆրանսացած, անգլիացած Հրեան հաստատած է կայսրութիւն մը, ոսկիի կայսրութիւնը, որ չունի սահման, որ չունի բանակ եւ ամենուրեք մնացած է Հրեայ՝ կրօնքով, ոգիով։ Չկայ ժողովուրդ մը, որ այդ կայսրութեան հպատակ չըլլայ։ Իտալիոյ տնտեսական կեանքը վարողն է «Պանքա Քոմէրչիալէ»ն, որուն տէրն է Թէօփլից, ծանօթ լեհ հրեայ մը, իտալահպատակ եղած։ 1894ին հիմնուեցաւ այս դրամատունը 5 միլիոն լիրէթ դրամագլուխով, այժմ 800 միլիոն դրամագլուխ ունի։

Հարկ կա՞յ ըսելու որ եթէ մայնավարութիւնը չքալքայէր Ռուսիան, Հայուն վիճակը տարբեր պիտի ըլլար։

Սպարտական համայնավարութեան մէջ թանկագին զարդեր ունեցող սիրուհիներու տէր անհատները տիրապետող էին քաղաքին մէջ։ Ռուսաստանի մէջ որո՞նք են արդեօք... Պատմութեան որ անկիւնը պրպըտենք, ոսկի հորթին պաշտողներուն եւ զոհերուն կը հանդիպինք։

Հայը այդ զոհերէն մէկն է։

ՀԵԹՈՒՄ

ԲԵՒԵՌԱԽՈՅԶՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Սթոքհոլմէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի ուղղուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Շփիցպերկի իտալական իշխանութիւնները ա՛յնքան խիստ գրաքննութիւն դրած են «Իտալիա»յի բեւեռային արշաւանքին մասին, որ նոյնիսկ զօրավար Նոպիլէի չեն արտօներ խօսիլ թերթի թղթակիցներուն եւ լուսանկարիչներու հետ։ Զօրավարը գրեթէ բանտարկուած է «Չիթթա տի Միլանօ» շոգենաւին վրայ։

Մայիս 15էն ի վեր բազմաթիւ թղթակիցներ եւ շարժանկարի ներկայացուցիչներ գացած են Քինկ'զ Պէյ, սակայն բոլորն ալ ստիպուած են Սթոքհոլմ վերադառնալ քանի որ իտալական խիստ գրաքննութեան պատճառով չեն արտօնուած ոեւէ տեսակցութիւն ունենալ Նոպիլէի, նոյնիսկ Չիթթա տի Միլանօի նաւաստիներուն հետ։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՕՐԱՄԱՍԸ

Գրեց՝ Լ. ՏՐՕՑԿԻ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նոյեմբերի վերջին ես տեսայ Սոֆիայում հայկական զօրամասի առաջին վիրաւորներին, թւով քսան հոգի։ Նրանց հայեացքն արդէն այն չէր, ինչպէս այն պայծառ օրը, երբ նրանց ճանապարհ էի դնում Անդրանիկի երգի հնչիւնների տակ։ Վերջում նրանք գլտւել, նիհարել էին, գազազել. մէկի մատներն էին պակսել, մէկը կաղում էր, մէկի գլուխն էր փաթաթած։ Մենք նստած էինք հէնց այն ճաշարանում, զոր տէրը յանձնեց իր ծառայողին։

— Դժուար էր արշաւանքի մէջ, պատմում էին վիրաւորները, շատ էր դժուար։ Գիտէինք որ հարսանիք չենք գնում, սակայն չէինք սպասում, որ այդպէս կը լինէր։ Գնում էինք ոտով, ութերորդ օրը հասանք Տըրնով քաղաքը, որտեղ մեզ տւին «մանլիխեր»ի հրացաններ դանակներով։ Այդտեղից, մակեդոնական լեգէոնի հետ, ուղեւորւեցինք Կիրջալի, ուր մի օր վարժւեցինք հրացանաձգութեան մէջ եւ անցանք տաճկական սահմանը։ Ամայի է ամէն տեղ, գիւղերն այրւած, անասունները թափառում են անապաստան։ Այրել են մինչեւ մեր գնալը, այրեցինք եւ մենք, եւ Մակեդոնացիները, առանձնապէս մեզ Անդրանիկը թոյլ չէր տալիս։ Գիւղերից դուրս գտնւող Տաճիկներին, թէեւ նրանք անզէն լինէին, հրամայւած էր համարել լրտեսներ եւ սպանել։ Մակեդոնացիները այդպէս էլ վարւում էին։ Նախ հարց ու փորձ էին անում հանդիպողին, իմանում էին նրանից այն, ինչ որ կարելի էր, յետոյ հրացանազարկ էին անում կամ սւինահար։ Մեր վաշտում այդ կողմից խիստ էր։ Մի անգամ մենք գիւղից դուրս եկանք, ես յետ մնացի եւ, մեղքս ինչ թաքցնեմ, մի տուն էի այրում, ինքս էլ չեմ կարող ասել, թէ ինչու։ Անդրանիկն արդէն ինձ էր սպասում ճանապարհի մօտ։

— Ինչո՞ւ յետ մնացիր։

— Հարկաւորութեան համար։

— Դո՞ւ այրեցիր — ցոյց տւաւ կրակւած տունը։ Մտրակի տասը հարւած կերայ։

— Տե՛ս, ասում է, առանց ինձ մի քայլ չանես։

Այնուամենայնիւ մերոնցից պատահում էր, որ այս կամ այն զինւորը Մակեդոնացու օրինակով, գաղտնի կերպով սպանում էր տաճիկներին։ Այն էլ պէտք է ասեմ, որ հայկական կոտորածները տակաւին ամէնքիս յիշողութեան մէջ թարմ էին... դժուար էր։ Արշաւանքը կուից դժուար էր։ Երկու անգամ պատահեց մեզ անցնել գետի ծանծաղուտը, մի անգամ երեկոյեան, երկրորդ անգամ առաւօտեան. Ջուրը մինչեւ կրծքներս էր հասնում, սառոյցի նման սառն էր. մեզ չորացնել չէինք կարող, գնում էինք արագ քայլերով։ Քաղցած էինք, հաց չկար։ Միս ինչքան ուզես ունէինք։ Տաճիկները փախել էին, նախիրը թողել։ Եզներ եւ այծեր էին մորթում անհաշիւ։ Իմ տրեխներս պատռել էին, մի եզ մորթեցի կաշւի համար, որ տրեխ կարեմ, բայց դեռ չէի քերթել, երբ հրաման եղաւ ոտքի կանգնելու։ Ծխախոտի պակասութիւն էլ չկար։ Խանութները բաց էին, վերցրու ինչքան ուզում ես։ Բայց ոչ հաց կար, ոչ աղ։ Սահմանն անցնելուց յետոյ, աղի երես չենք տեսել, մինչեւ որ այստեղ վերադարձանք։ Դրա համար էլ շատ տառապեցինք փորացաւով։ Մասնակցեցինք մենք Եավէր-փաշայի հետապնդելուն կանոնաւոր զօրքերի հետ միասին։ Պատերազմում վախ չէի զգում։ Առաջներումն էլ էի մահ տեսած։ Հօրս եւ մօրս Քրդերն իմ աչքերի առաջ մորթեցին, իմ աչքերով տեսայ նրանց մահը... Մեր մէջ այնպիսիները կային, որ կարծում էինք, թէ վախից կը մեռնեն, բայց նրանք հերոսի նման պահեցին իրենց։ Պօղոս անունով մի երեխայ կար, 16 տարեկան, Ռոտոսթոյից։ Ես նրան ասում էի՝ դու ինչո՞ւ ես եկել։ Սակայն, 15 ժամ շարունակ նա մնաց առանց կերակրի առաջաւոր դիրքերում։ Երբ հետապնդում էինք Եավէր փաշային, Պօղոսը միշտ առաջ էր գնում, ամենավտանգաւոր տեղերը։ Բոլորն էլ լաւ էին կռւում։ Լոնտոնի քաղաքացին արշաւանքի ժամանակ միշտ ածիլւում էր, թէ ի՛նչպէս էր հասցնում, չեմ կարող ասել, միայն թէ միշտ ածիլւած էր լինում։ Ինչի՞ համար ես պեխերդ ածիլում, հարցնում էինք մենք։ — Մաքրութեան համար — պատասխանում էր նա։ Բարկանում էր, երբ մենք նրան անգլիացի էինք անւանում։ Մեր զւարճաբանի մասին էք հարցնում։ Ողջ է... Միայն թէ այնտեղ կատակների տեղ չէ։ Ճանապարհին նա շատ հաւեր բռնեց։ Հէնց որ հասնում էինք հանգստեան վայրը, նա պայուսակից հաւեր էր հանում... Անդրանիկը կռւում էր մեզ հետ համահաւասար, հրացանը ձեռին, բայց կուի ընթացքում իսկական ղեկավարը նա էր հանդիսանում։

Գարեգինը շատ քաջ է, կռւում երբեք չէր պառկում, այլ սուրը ձեռին դիրքից դիրք էր վազում։ Հացի վերջին պատառը Գարեգինը կիսում էր մեզ հետ։ Երբ մեր կամաւորներից առաջին զոհն ընկաւ, Գարեգինը մօտեցաւ, համբուրեց ճակատը եւ ասաց՝ «Ահա՛ առաջին նահատակը»։ Եւ յետագայումն էլ այդպէս էր վարւում։ Ո՛վ ընկնում էր, Գարեգինը մօտենում էր, համբուրում եւ կանչում. «Կարմիր Խաչ»։ Գալիս էին հիւանդապահները եւ տանում էին վիրաւորին։ Ինձ Ֆիլիպէ ուղարկեցին, այնտեղ ես տասն օր պառկեցի հիւանդանոցում։ Թագուհին մեզ մօտ եկաւ, ամէն ինչի մասին հարց ու փորձ արաւ։ Ես նրան ասացի՝ «Ձեզ համար արդէն լաւ է»։ «Դուք Տաճիկներին քշում էք Ասիա, իսկ մեզ մօտ Հայաստանում դրանց պատճառով կրկնակի վատ կը լինի»։ Իսկ Թագուհին ասում է՝ «Սպասեցէք, ձեզ համար էլ լա՛ւ կը լինի»։ Նւիրեց ահա այս բացիկը՝ ի հարկէ մխիթարութեան համար...

* * *

Վերադառնալով Սոֆիա, կամաւորները յարձակւեցին հայկական թերթերի վրայ, բայց այն, որը նրանց սրտին առանձնապէս մօտ էր՝ «Ազատամարտ»ը որ Պոլսի կուսակցական օրգանն է, չգտան։ Բուլկարական գրաքննութիւնը նրա մուտքն արգիլել էր՝ իբր պատիժ այն քննադատութեան համար, որին «Ազատամարտ»ը համարձակւել էր ենթարկելու Ֆերդինանդ թագաւորի խաչակիր յայտարարութիւնը։ Պատժական արգելքը դրւած էր հէնց այն կուսակցութեան թերթի վրայ, որի դրօշի տակ կամաւորները մեռնում էին յանուն Մակեդոնիոյ ազատագրական գործի. յեղափոխական վիպականութեան եւ թագաւորող տան յետադիմութեան չափազանց բնորոշ մի ընդհարումն է այդ։ «Ազատագրական» պատերազմի հակասութիւններն այդ միջադէպով շատ ցայտուն երեւան են գալիս։

Իմ հայ պաշտօնակցից իմանալով գործի հանգամանքների մասին, ես այն ժամանակ հեռագրեցի եւ բնագիրը յանձնեցի մի «ձախ» գրաքննիչի նայելու (դրա անունն այս անգամ չեմ տալիս, որպէսզի չճնշեմ նրա յիշողութիւնները)։

— Դուք լրջօրէ՞ն էք մտածում ուղարկելու այդ հեռագիրը։

— Հասկանալի է։

— Խորհուրդ չեմ տալիս ներկայացնելու գրաքննութեանը պաշտօնապէս։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՑՆԵԼՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

L'Amitié Française թերթը, կը հրատարակուի Ֆրանսայի տարականները ստոյգձանաբար ֆրանսացնելու առաջադրութեամբ, վերջին երկու թիւերուն մէջ կը հրատարակէ հետաքրքրական տեղեկութիւններ, Foyer Françaisի գործունէութեան մասին: Պատասխանն է ընդհ. քարտուղար Պ. Փօլ Լաֆայէլ.

— 1920ին եւ 1921ին խոշորապէս ազդուեցայ Ֆրանսա եկած օտարականներու զաւակին վիճակէն: Միւս կողմէ, համոզուած էի պատերազմէն յետոյ ծնունդներու յաւելումը չի շարունակուիր եւ թէօտարականներու ձուլման քաղաքականութիւն մը անհրաժեշտ է:

Արդ. ձուլման առաջին շրջանը մեր լեզուին ծանօթութիւնն է, որկէ եւ ֆրանսերէնի դասընթացքներ հաստատելու անհրաժեշտութիւնը: Մինչ այս մինչ այն, օտար բանուորներու ներգաղթը կ'աւելնար, ինչպէս եւ քաղաքական փախստականներու թիւը: Բայց մեր գործունէութիւնը սահմանափակ մնալու դատապարտուած էր, ինչպէս ամէն համեստ ձեռնարկ: Ահա թէ ինչու շատ ուրախացայ, երբ Պ. Պալատիէ կրթական նախարար եղած ատեն, հետեւեալ ծրագիրը առաջարկեց, — 1.— Պարտաւորիչ ընել հարձնել դպրոցէն յետոյ կրթութիւնը 13-18 տարեկան տղոց համար, Ֆրանսացի ըլլան թէ օտար հպատակ: 2 — Ֆրանսերէնի դասընթացքներ հաստատել օտարներու համար, ամէն համայնքի մէջ ուր բնակչութեան 100էն 10ը օտար է: Այնտեղ ուր «Ֆուայիէ Ֆրանսէ»ն յաջողեցաւ, պետութիւնը աւելի լաւ պիտի յաջողի: Արդ. պէտք է ջանք թափել որ այս ծրագիրը իրագործուի, ինչպէս Լանպէռ յաջողցուց հպատակութեան խնդիրը: Այն ատեն, օտար լաւագոյն տարրերու ձուլումը գլուխ կ'ելլէ տասը տարիէն:

1925-26ին, Փարիզի, Սէնի եւ Սէն-է-Ուազի նահանգներուն մէջ ունէինք 801 աշակերտ, մասնաւորապէս Ռուսեր, Լեհեր, Ռումանացիներ, Հայեր, Հունգարացիներ, Չեխեր եւ Յոյներ, Փա-տը-Քալէի մէջ՝ 767 Լեհեր, Ռօնի նահանգին մէջ իբր հարիւր հոգի, մասնաւորապէս Հայեր, Չեխեր եւ Իտալիացիներ: Համագումար 2500 աշակերտ: Այս տարի Փարիզի շրջանին մէջ ունինք 951 աշակերտ, մեծ մասով Լեհեր, Ռուսեր, Հունգարացիներ, Չեխեր, Ալժերիացիներ, Ռումանացիներ, Հայեր եւ Իտալացիներ: Ուրիշ տեղեր ալ հաշուելով, համագումար 2301 աշակերտ:

Մեր աշակերտներէն անոնք որ գաւառը հաստատուած են, արագ կը ֆրանսանան: Այցիացած՝ միջավայրի մը մէջ ուր իրենց մայրենի լեզուն չի հասկցուիր, անոնք կը հարկադրուին իրենց առօրեայ յարաբերութեանց մէջ գործածել միայն մեր ուսուցած ֆրանսերէնը: Մեր դասերը անօգուտ չեն անցած նաեւ անոնց համար որոնք հեռացած են Ֆրանսայէն:

Զանազան մասնագէտներ շատ իրար անցած են, մեր հողին վրայ, միեւնոյն շրջանին մէջ տեսնելով կարեւոր համախմբումներ միեւնոյն ազգէն, հետեւաբար եւ ընդդիմութիւն՝ ձուլման: Նախ, մէկդի դնենք ամենազգի համայնավարները եւ ծայրայեղ աջակողմեան (Մարկով Բ.) Ռուսերը, որոնք ատելութեամբ լեցուած են ֆրանսական մտքին դէմ: Գալով միւսներուն, յառետեսները մասնաւորապէս երկու խմբաւորումներ նկատի ունին, — Հարաւ-արեւմուտքի հողագործ Իտալացիները եւ Հիւսիսի՝ Փա-տը-Քալէի Լեհ հանքագործները: Իրողութիւն է որ, նոր գաղթականներու հետ, կուգան միեւնոյն ազգին պատկանող եկեղեցականներ, որոնք մեծ մասով, ծուռ կը նային մեր եւ իրենց հայրենակիցներուն մտերմութեան: Կը խոստովանիմ թէ չեմ հասկնար այս թշնամութեան իմաստը: Կատարելապէս կը հասկնանք որ Ֆրանսա բնակող օտարները՝ սիրեն իրենց հայրենիքը, ինչպէս մենք կը սիրենք մերինը:

Բայց անոնց մէջ Ֆրանսական մշակոյթին հանդէպ անթափանցելի կորիզներու գոյութիւնը աղետաբեր է, ինչ որ ալ ըլլայ մեր հիւրերուն ապագայ ծրագիրը: Անոնք կրնան իրենց երկիրը դառնալու ծրագիր ունենալ, երբ փոխուին քաղաքական եւ տնտեսական այն պայմանները որ այստեղ գաղթելու հարկադրած են զիրենք: Արդ, եթէ անոնք վերադառնան առանց սորվելու մեր լեզուն եւ ծանօթանալու մեր հայրենակիցներուն հետ, պիտի կորսուի երկու ժողովուրդներու փոխադարձ ճանաչման եւ գնահատման առիթը: Իսկ եթէ, ընդհակառակն, մեր հիւրերը վերջնապէս Ֆրանսա հաստատուած են, անընդունելի է որ գէշ հովիւներ, փորձելով արգիլել մեր լեզուին տարածումը անոնց մէջ, օգնեն այլազգի կղզիացած համախմբումներու ստեղծման:

Գիտենք թէ լեհ կրօնաւորները շատ զօրաւոր ազդեցութիւն ունին հիւսիսային գաւառներու, իրենց հայրենակից հանքագործներուն վրայ: Եթէ անոնք, օգտուելով իրենց հայրենակիցներուն խիտ համախմբումէն, յաջողին բարոյական պատուար մը պահել Ֆրանսացի եւ Լեհ բանուորներուն միջեւ, պիտի վնասեն Լեհաստանի եւ Ֆրանսայի բարւոք յարաբերութեանց:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Երեւանի պետական թանգարանի դրամագիտական բաժինը կարգի դրուած է եւ զանազան տեսակի հին դրամներ դասաւորուած են:

Առանձին ցուցադրուած են պարսիկ Արշակունիներու, հայ Արշակունիներու, Կիւրիկեան (կարսի) Բագրատունիներու, Ռուբինեաններու, պարսիկ Սասանեաններու, հռոմէական, բիւզանդական, վրացական եւ ռուսական դրամները, ինչպէս նաեւ Կոստանդեանցի դրամներու հաւաքածոն, որ կը պարունակէ զանազան շրջաններու եւ պետութեանց դրամները:

Մասնաւոր բաժին մը պատրաստուած է ժողովրդական նկարիչ Սարեանի Եգիպտոսէն բերած եւ թանգարանին նուիրած եգիպտական հնութիւններուն համար:

ՄԵՏԱՂԱՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐՐԱԼՈՒԾԱՐԱՆ

Լէնինգրադէն Երեւան եկած են 3 քիմիագէտներ եւ կը զբաղին մետաղափորձութեան տարրալուծարանը սարքելու աշխատութեամբ: Ցիշեալները կը կատարեն նաեւ Հայաստանի հանքանմոյշներու մօտ 500 քիմիական տարրալուծումները: Մետաղափորձութեան տարրալուծարանը առաջինն է Հայաստանի մէջ:

— Երկրաբան Ռընգարտէն Երեւան հասած է եւ իբրեւ խորհրդատու կը մասնակցի Հայաստանի ջրային տնտեսութեան կողմէ կատարուող երկրաբանական աշխատանքներուն՝ մասնաւորապէս Ղրբերու շրջանին մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԸ

Գրեցինք թէ Էնկիւրիի մէջ կազմուած մասնաւոր յանձնաժողովը պատրաստած է Թրքական նոր այբուբէնի վերջնական ծրագիրը:

Նոր լուրերու համաձայն, այս շաբթու պիտի սկսին տպագրուիլ թէ՛ գրերու եւ թէ քերականութեան փորձերը, ձեռնհաս անձերու քննութեան յանձնուելու համար: Յանձնաժողովը սկսած է պատրաստել ծրագիրներ, լատին տառերը ընդունելու պարագային, վարժարաններու եւ հաստատութեանց մէջ անոնց գործածութեան մասին:

Նոր այբուբենին մէջ ոչ մէկ զոյգ տառ կայ եւ նշան կրող տառերու թիւը նուազած է: Ասկէ զատ յատուկ անուններ, աշխարհագրական անուններ, գիտական եւ ուսումնասիրական բացատրութիւններ առանց փոփոխութեան հանդիպելու պիտի կրնան գրուիլ: Նոր այբենարանը Թուրքերէնի մէջ գտնուած բոլոր ձայները եւ Թուրքերէն, արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը պիտի կրնայ տալ: Կէտով ու նշաններով բոլոր տառերու թիւը տասն է, մինչ ֆրանսերէնը 14 նշան եւ կէտ եւ 12 զոյգ գիր ունի, այս նոր այբենարանը աւելի պարզ է: Ասկէ զատ, Թուրք ուղղագրութեան մէջ գրուած բոլոր տառերը պիտի կրնան կարդացուիլ:

ՓԱՐԻԶԷՆ ՎԷՐՍԱՅԼ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Յուլիս 22ին, Փարիզ — Սէն Լազարի եւ Վէրսայլի աջ ափին միջեւ բանող շոգեկառքերը պիտի սկսին շարժիլ ելեկտրականութեամբ:

Հին ծրագիր մըն է այս, որուն իրականացումը յապաղած էր պատերազմի պատճառով, եւ որ կուգայ մեծ ծառայութիւն մը մատուցանել Վէրսայլի գծին վրայ ճամբորդողներուն:

Ընկերութիւնը պիտի ելեկտրականացնէ նաեւ Սէն Լազար—Մուլինօ գիծը, եւ այս կերպով ելեկտրական երկաթուղիին երկարութիւնը պիտի ըլլայ 90 քիլոմեդր: Ներկայիս Սէն Լազարի կայարանը մտնող եւ անկից ելլող ելեկտրաշարժ կառախումբերուն թիւն է օրական 450. բայց գծին մինչեւ Վէրսայլ երկարելուն հետեւանքով. անոնց թիւը պիտի բարձրանայ 700ի:

Բարեփոխութիւնը զգալի է: Սէն Լազարի կայարանէն՝ արուարձաններու ելեկտրականացուած գծերն էին 10, իսկ Վէրսայլի գծին ելեկտրականացումով, անոնց թիւը պիտի իջնայ 8ի, սակայն կարելի պիտի ըլլայ նոյն գծէն ժամական 16 կառախումբ ճամբել, այսինքն չորս վայրկեանը անգամ մը: Այս յաջողութիւնը ձեռք ձգելու համար, ընկերութիւնը երեք ճիւղերու վրայ պիտի կատարէ մեկնումները, — Փարիզ-Պէքոն, Փարիզ-Սէն Քլու եւ Փարիզ-Վէրսայլ: Առաջին գծէն մեկնող կառախումբերը պիտի սպասարկեն Փարիզի մօտակայ արուարձանները ուղղակի. երկրորդ գիծը Պէքօնէն անդին պիտի հանդիպի բոլոր կայարանները: Երրորդ գիծը Սէն Քլուէն սկսեալ մինչեւ Վէրսայլ պիտի հանդիպի ամէն տեղ, իսկ չորրորդ շարք մը ուղղակի պիտի մեկնի Փարիզէն Վէրսայլ որ պիտի հասնի 27 վայրկեանէն:

Շարժման ուր լուսաւորութեան համար, ելեկտրական անհրաժեշտ ուժը պիտի հայթայթուի կեդրոնական երկու հաստատութիւններու կողմէ, մէկը՝ Մուլինօյէն, միւսը՝ Պըզօնէն: Ելեկտրական երկու հաստատութիւններուն ամբողջական ուժն է 43,000 քիլովաթ, իսկ օգտագործուած ուժին տեւական հօսանքը պիտի ըլլայ 650 վոլթ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Ինչպէս գրած էի, անգործութեան շրջանին ազգ. գործերը կաղալ սկսան. բայց այժմ արդէն սթափած են բոլոր մարմինները: Կարմիր Խաչը իր գանձին 200 ֆր.ը պուլկարահայ աղէտեալներուն ղրկեց. այս օրերս ալ որոշ շարժում կը տեսնուի, ժողովներ, հանդէսի պատրաստութիւն, հանգանակութեան ձեռնարկներ եւն.: Աւելի կարեւորն ըլլալով, կը յուսանք որ Կարմիր Խաչը պիտի ստանձնէ մանկապարտէզի մը հոգը, փոքրիկներուն ազգային կրթութիւն մը տալու համար: Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ կը պատրաստուի Օգոստոսին կազմակերպել շրջ. ողիմպիական մը, քաջալերուած ժողովուրդի գնահատութենէն:

*** Այս օրերս սեւ հողին յանձնեցինք Կէժէրէկցի Պ. Հայկ Կիրակոսեանը, 25 տարեկան երիտասարդ մը, որ կը թողու այրին եւ իր փոքրիկ տղեկը եօթը տարու:

*** Տխրահռչակ «պլօք»ին քարտուղարը, Յովհաննէս Ասլանեան, իր կինը ծեծելով, անհետացեր է աղջկան մը հետ: Այս լուրը կը պատմէ իր կինը, աւելցնելով թէ փախստականները միասին տարած են նաեւ իր չորս փոքրիկներուն համար խնայած 150 ֆր.ը:

ԱՆՄԻՏ ՎԷՃ ՄԸ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ, (Մարսէյլ).— Հազիւ կիրքերը դադրած էին եւ այս գաղութի կեանքը մտած էր բնականոն վիճակի մէջ, ահա նորէն ծայր տուած է իրարանցում մը: Այս անգամ վէճը երկու մերձաւոր թաղերու միջեւ է եւ եկեղեցի մը կառուցանելու շուրջ: Վախ կայ որ աղմուկը մինչեւ պետական շրջանակները հասնի եւ Կարտանի վիճակին հասնինք, կորսնցնելով մեր դըպրոցը:

Եթէ Թամփանեը Գիզի հայութեան հեռաւորութիւնը հասկնալի էր, ո՛չ մէկ հիմք կայ այս երկու թաղերու մասին վիճելու, մանաւանդ որ եկեղեցին աւարտելու վրայ է: Հողը գնելէ առաջ թաղերու համաձայնութիւնը անհրաժեշտ էր: Առանց լուծելու այս կնճռոտ խնդիրը, հողը պէտք չէր գնուէր: Կ'ըսուի թէ գնուած է Պալաքեան եպիսկ.ի անունին եւ Առաջնորդը ճարահատ խոստացեր է այդ թաղին ալ 5000 ֆրանք տալ: Ընթերցող, կարդա՛ եւ շնորհաւորէ մեր գաղութը որ երեք եկեղեցի շինելու ջերմեռանդութենէն բռնուած է…

Ս. Փօյաճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՑՐ ԵՒ ԿԻՆ.— Քօթըրօ ամուսինները որ Դանթէր կը բնակէին, հաշտ չէին իրարու հետ: Ամուսինը 32 տարու՝ կոպիտ բնաւորութիւն ունէր եւ քանի մը անգամ դատապարտուած էր, իսկ կինը կը խմէր ու կենակցութեան ձանձրոյթը փարատելու համար, իրարու հետ կը կռուէին:

Անցեալ շաբթու մէջ, իրիկուն մը, սովորական վէճէն յետոյ, այրը գլուխն առաւ գնաց: Քանի մը օր հանդարտելէ յետոյ, Երեքշաբթի կէս օրին նորէն տուն դարձաւ կնոջը հետ հաշտուելու մտադրութեամբ: Կինը այդ միջոցին դրացուհիի մը մօտն էր: Զայն տուն տարաւ ուր, հաշտութեան առաջին խօսքերու փոխանակութեան ընթացքին իսկ, կռիւը նորէն ծայր տուաւ: Այս անգամ այրը առաւ խոհանոցի մեծկակ դանակ մը ու զայն ուժգին մխեց կնոջ կռնակը: Կինը ինկաւ անկենդան, իսկ այրը՝ մէկու մը պէս որ գործին վարժութիւնն ունի, հանդարտօրէն գնաց ոստիկանատուն, ուր պարզապէս յայտարարեց.

— Կինս սպաննեցի:

Ցետոյ գնաց բանտ:

ԱԾԽԱԴՈՐԾԻՆ ՎՐԷԺԸ.— Երեք ամիս առաջ, Տիկին Նոյէլի կը բաժնուէր իր ամուսինէն, ածխավաճառ, եւ կ'երթար կենակցելու իր սիրահարին հետ, հետը տանելով իր ամուսինին 15000 ֆրանքը:

Խաբուած ամուսինը երեք ամիս համբերելէ յետոյ, կ'երեւի յանկարծ յիշեց թէ պէտք էր վրէժ լուծել եւ առջի առտու, արթննալուն պէս, գնաց իր հակառակորդին տունը: Դուռը բացողը իր կինն էր: Ածխավաճառը, առանց բան մը ըսելու, քաշեց ատրճանակը եւ աջդրէն՝ թեթեւօրէն վիրաւորելէ յետոյ իր կինը, հեռացաւ գոհունակ դէմքով:

Բայց ոստիկանը հասաւ ետեւէն, ու զայն առաջնորդեց բանտ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԳԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այս ճամբորդները որ գոմէշներու փախուստի գիշերէն վերջ, գիւղին մօտեցեր էին, հոն մտնելու համար, միշտ հոն կը մնային, կուքոկախուած ծառերէն, վիրաւորուած, երկուքը, խողխողուած ...հակներուն կողմէ:

Մոլեռանդ Ալին, երեք մեղսաւորներէն այն զոր Ահմէտ չէր համարձակեր հեռացնել, կ'ուզէր այդ դիակները հոն մնան իբր ...տուիլակ եւ քրիստոնեաներուն ...վեցնեն թէ Մարգարէին գինները անարգողները անպատիժ ...ն մնար:

Փափա Էֆթիմիոս, ծերուկ ...րտեզպանին՝ Գրիգորի խրճիթը ...գար միշտ, կրակոտ խօսքեր ...լով, այս սրբապղծութեան մասին եւ լռակեաց Ստեփանը ի զուր կը կրկնէր թէ գէշը գէշ կը բերէ, քահանան չէր գոհանար այս առածով եւ կարծես, Աստուծոյ բարկութիւնը կը հրաւիրէր սրբապիղծներուն վրայ:

— Այո՛. Աստուած մեզ կը պատժէ, կ'ըսէր ան: Այս շիտակ է: Աստուած մեզ կը պատժէ մեր դարաւոր մեղքին համար: Որովհետեւ իր սուրբ անունին համար կը վիճաբանէինք, երբ անհաւատները արդէն մեր տուներուն առջեւն էին եւ մեր ձեռքէն առին մեր գեղեցիկ Պոլիսը: Մեր սուրբ եկեղեցիին պետը դեռ կը շարունակէ հեծիլ հոն: Չկրցանք համաձայնիլ գանոնք բոլորը հոն մղելու համար: Բայց պատիժը շատ սարսափելի է եւ այս կը նշանակէ անշուշտ որ մեր Աստուածը մեզմէ կը սպասէ այսօր որ իր վրէժը լուծենք վերջապէս:

— Քանի որ մեղքի խօսքը կ'ընես, Տէր Հա՛յր. կը պատասխանէր Եօրկի՝ ագարակի ծառան, այս մեղքը ուրիշ մեղքով մը միայն կարելի է քաւել: Պէտք պիտի ըլլայ ուրեմն, որ օր մը բոլոր մայրերը՝ ինչպէս կ'ըսէր Մարիկօ, խեղդեն իրենց զաւակները, եթէ անոնք չուզեն գոնէ մէկ անգամ միանալ, այս անբաններուն դէմ գործելու համար:

Զօրեպան Աթանասը, ի վերջոյ համբերութիւնը կը կորսնցնէր եւ ոտքը գետնին զարնելով, կ'ըսէր:

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ ուրեմն, քանի որ կայ, գոյութիւն ունի, Արդարութիւնը ինքնիրեն, մինակը չի գար:

Եւ ոտքին հարուածը այնքան աղմուկ հանեց գետնի վրայ, որ բոլորը, նոյնիսկ Ստեփան՝ լռեցին, պահ մը կարծեցին լսել Արդարութեան ալօյլէ ոտքին ձայնը որ կուգար, ինչպէս կ'ըսուէր հին երգերուն մէջ Բայլցերեան եկաւ, իր սովորական կերպարանքը չունէր, այն կերպարանքը զոր Սոփոկլէս երգած էր: Ան՝ Թեսալիա մտաւ Թուրքի կերպարանքով: Չորս-հինգ հոգի էին անոնք որ մտած էին Լազարինա, արդարութեան անունով: Իրենց կոշտ ու կոպիտ դիմագծութեան վրայ, գոհունակութիւն կը կարդացուէր: Անընդհատ կը շարժէին, կը պոռային, իրարու կատակներ կ'ընէին ու քահ քահ կը խնդային, իրար կը հրմշտկէին, իրարու առջեւ ձեռնակառքեր կը հրէին. շրջուն վաճառորդները կը կողոպտէին: կողոպուտը կը լեցնէին կառքի մը վրայ եւ Լազարինայի առջեւ կանգ առնելով կը հրաւիրէին պահակը որ օգտուի առիթէն:

— Հէ՜յ, «պանա պա՛ք», ոլուրկա գործդ չի՞ տեսներ:

Պոչաւոր մեծ դաշնակ մըն էր, փոքրիկ դաշնակի մը քով որ հինգ ֆրանք կ'արժէր: Մինչդեռ պոչաւորը աւելի մեծ ըլլալուն, անոր փոխադրութիւնը դժուար էր եւ կ'արժէր միայն 2,50 ֆրանք: Չրի գտած էին եւ մարդիկը ուրախ զուարթ գիւղ կը վազէին իրենց ապրանքը քշելու: Ասոնք նորին կայսերական վեհափառութեան՝ Սուլթանին փառապանծ գինուորներն էին, որոնք իրենց քաջութեան համար, պատուանշաններ ստացած էին, կը ծախէին ինչ որ կողոպտած էին, Թեսալիա կ'ապրէին հաճոյքով եւ շահեր ընելով:

Անոնց Լազարինա մուտքը, ուրախութեամբ ողջունուեցաւ, լաւագոյն ընդունելութիւնը ըրին անոնց, անոնք կուգային առանց կողոպուտի, ջարդի, կռուի անցնող օրերուն ձանձրոյթը փարատելու: Եւ յետոյ, իրենց կառքերուն մէջ. այնքան սիրուն բաներ ունէին: Գիւղին հրապարակին վրայ, ամէն մարդ անոնց մօտ կը խուժէր, որովհետեւ անոնց կառքերուն մէջ ընտիր բաներ կային, բոլորը կողոպտուած Յոյներէն: Հաւաքուած մարդոց մէջ, Թուրքեր կային, որոնք շատ կը դիտէին, բայց բան չէին գներ, վաճառորդները սակայն շատ կ'ուզէին գիւղին քրիստոնեաները հաւաքել իրենց շուրջ, սակայն անոնց դուները փակ կը մնային: Միայն Մարիկօ, պառաւ գուշակուհին կը նշմարուէր քրիստոնեայ թաղին ամայութեան մէջ, տունէ տուն կ'երթար, կը մտնէր, կ'ելլէր, կարծես կարգախօս մը կուտար բոլորին: Այդ ժամուն, ան չարագուշակ թռչունի մը երեւոյթն ունէր, որ վատ, խորհրդաւոր գործ մը կը կատարէր: Ամէնէն վերջ, ան կանգ առաւ Ֆրօզինի տան մէջ, Ֆրօզին կ'ուզէր զայն վար դնել, երբ ան յանկարծ դուռը փակելով, խաչի ձեւով մատը դրաւ շրթունքին ու փախաւ:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

տոյ 8000ի դէմ 620,000 քուէով հաւանութիւն յայտնուեցաւ Գործադիր Կոմիտէին, որ դատապարտած էր համայնավար փոքրամասնութեան գործելակերպը:

Տնտեսական դաւը Ռուսիոյ մէջ

Գրած էինք թէ խորհրդային իշխանութիւնը տնտեսական նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանած է եւ այս առթիւ ձերբակալած վեց հոգի, հինգ Ռուս եւ մէկ Գերման: Ռիկայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ասոնք 5 ամիսէն 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան՝ ա՛յն ամբաստանութեամբ թէ անոնք կարգ մը գաղտնիքներ կը հաղորդէին շուէտական երկրագործական մեքենաներու երկու մեծ գործարաններուն՝ Ալֆա Լավալ եւ Տիապոլօ:

Խորհրդային զինուորական ատեանը, որուն առջեւ տեղի ունեցաւ դատը, նոյն պատիժին դատապարտեց կառավարական գործակցականներու երեք ռուս պաշտօնեաներ: Ամբաստանեալները իրենք զիրենք պաշտպանեցին, ըսելով որ իրենց հաղորդած տեղեկութիւնները գաղտնիք չէին: Դատարանը բացի բանտարկութեան պատիժէն, հրամայեց գրաւել դատապարտեալներու անձնական գոյքին կէսը:

Ինչո՞ւ սպաննուեցաւ զօր. Օպրէկոն

Մեքսիկայի Նորընտիր Նախագահ զօրավար Օպրէկոնի սպանիչին իսկական անունն է Ժոզէ Լէոն: Ահաբեկիչը, որ ցարդ լուռ կը մնար, ի վերջոյ յայտնեց թէ կրօնական մոլեռանդութենէ դրդուած է որ սպաննեց Նախագահը: Աւելցուց թէ որ և է մեղսակից չունի. սակայն ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 18 կասկածելիներ: Այն տպաւորութիւնը կայ թէ Ժոզէ Լէոն այս սպանութիւնը կատարեց լուծելու համար վրէժը Եուարէզ անուն քահանայի մը, որ անցեալ Նոյեմբերին զօր. Օպրէկոնի դէմ մահափորձի մը հետեւանքով գնդակահարուած էր:

Նախագահ Քալլէս կը հրատարակէ զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ զօր. Օպրէկոնի սպանիչը շարժած է կրօնական մոլեռանդութեամբ եւ թէ հարցաքննութիւնը կատարող իշխանութիւնները ձեռք բերած են բազմաթիւ փաստեր՝ կղերականներու գործունէութեան մասին:

Մեքսիկայի ամէն կողմը կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ:

Փրոֆէսէօր մը մեռած հրդեհի մէջ

Ատենէ մը ի վեր նորոգութիւններ կը կատարուէին Փլէյէլի նոր նուագասրահին մէջ: Առջի օր ժամը 1.45ին չի գիտցուիր ի՛նչպէս հրդեհ ծագեցաւ սրահին մէջ, երբ բանուորները կ'աշխատէին: 15 վայրկեան ետք հրշէջները հասան: Սակայն արդէն վերելակին և սանդուխներուն մէջէն բոցերը կը բարձրանային դէպի վերի յարկերը: Քսան ջրհաններ սկսան գործել: Մեծ սրահը եւ վերի յարկերը անմիջապէս հրոյ ճարակ դարձան: 5րդ յարկին վրայ կրակ առած վերելակ մը սկսաւ դէպի վար իջնել, կրակը փոխանցելով վարի յարկերուն: Երկար աշխատանքներէ վերջ միայն կարելի եղաւ մարել հրդեհը, երբ արդէն ամէն ինչ փճացած էր:

Հրշէջները շէնքին մէջ գտան դիակը ամերիկացի դաշնակահար փրոֆ. Օլիվըր Տէնթընի, 44 տարեկան: Փրոֆէսէօրը վերջերս Լոնտոնէն 10 աշակերտ բերած էր եւ անոնց դաս կուտար Փլէյէլի մէկ սրահին մէջ: Երբ հրդեհը ծագեցաւ, մարդը գործարան կը գտնուէր: Ի զուր աշխատած էր փոքրիկ պատուհանէ մը դուրս նետուիլ. կազերէն շնչահեղձ եղած էր:

Բժիշկները ի զուր աշխատեցան արուեստական շնչառութեամբ ողջնցնել զայն: Ամերիկացի աղջիկ մը եւ չորս ֆրանսացի բանուորներ դժուարաւ ազատեցան: Ասոնք վեցերորդ յարկը կը գտնուէին հրդեհը ծագած ատեն: 28 հոգի թունաւորուած են, բայց կեանքի վտանգ չկայ:

Գ. Միջազգայինի վեցերորդ համաժողովը

Չորեքշաբթի օր Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ Գ. Միջազգայինի վեցերորդ համաժողովը: Նախագահ Բուխարին բացման ճառին մէջ մէջ ըսաւ թէ «միայն մոլեռանդ լաւատեսներն են որ կը հաւատան թէ մօտ է համաշխարհային յեղափոխութիւնը: Սակայն մեծ կարելիութիւններ կան պրոլետարական դիկտատորութիւն հաստատելու: Կոմինտէրնի գլխաւոր աշխատանքը պիտի ըլլայ հրահրել դասակարգային կռիւները մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ, ուր ֆաշիսմի ձգտումներ կան»:

Բուխարին յետոյ առաջարկեց շրջաբերական մը ուղղել աշխարհի բոլոր բանուորներուն, հրաւիրելով զանոնք պայքարիլ ֆաշիսմի դէմ, իբրեւ բոլշեւիսմի ամէնէն լուրջ թշնամին: Յետոյ զեկոյց տուաւ զանազան երկիրներու ներքին եւ արտաքին կացութեան մասին:

Համաժողովի օրակարգին վրայ է զանազան համայնավար կուսակցութիւնները աւելի ինքնավար դարձնելու խնդիրը:

Լէօվէնշթայնի դիակը գտնուած Մանշի մէջ

Քալէի նաւահանգիստին թիւ 155 ձկնորսանաւը առջի օր կէսօրէն վերջ Կրի-Նէ հրուանդանէն 8—10 մղոն հեռու կը գտնուէր, երբ նաւին տէրը՝ Ժան-Մարի Պօկրան տեսաւ մարդու մը դիակը, որ կը ծփար ծովուն մէջ: Անմիջապէս մօտեցաւ այդ մարմնին եւ իր նաւազներուն օգնութեամբ ծովէն դուրս հանելով զայն՝ քօղի մը մէջ փաթթեց. յետոյ ճամբայ ելաւ դէպի Քալէ, ուր ոստիկանութիւնը դիազննարան տարաւ զայն անմիջապէս: Դիակը ա՛յնքան այլանդակուած էր, որ դժուար էր ինքնութիւնը ճշտել: Ջուկերը կրծած էին անոր դէմքը եւ իրանին մէկ մասը. փորին եւ կողին վրայ կային լայն վէրքեր, որոնք կը կարծուի թէ առաջ եկած էին բարձրէն վար ինկած ատեն. ոտքերը կոտրած էին՝ նոյն պատճառով. մարմնին վերի մասը բոլորովին մերկ էր. վրան մնացած էր միայն վարտիք մը, մետաքս գուլպայ մը եւ անգլիական կօշիկ մը: Աջ դաստակին վրայ կար թեւի ժամացոյցի մը ապարանջանը, որուն վրայ փորագրուած էր՝ «Հարիւրապետ Լէօվէնշթայն, 35 Սիանս փողոց, Պրիւսէլ»: Ժամացոյցը անհետացած էր: Վարտիքին վրայ Ա. Լ. տառերը ասեղնագործուած էին:

Այս երկու փաստերը, ինչպէս նաև բերնին մէջի կեղծ ատամները այլեւս կասկած չձգեցին թէ գտնուածը դիակն էր պելճիքացի միլիառատէր Ալֆրէտ Լէօվէնշթայնի, որ Յուլիս 4ին օդանաւով Լոնտոնէն Պրիւսէլ գացած ատեն Մանշի մէջ ինկած էր:

Ֆրանսացի բժիշկ մը և Քալէի քաղաքապետը դիակը քննելէ վերջ, մահուան վկայագիր մը պատրաստեցին և հեռագրեցին Պրիւսէլ տիկին Լէօվէնշթայնի: Սակայն արդէն ձկնորս Պօկրան նախապէս հեռագրած էր տիկնոջ թէ գտած է իր ամուսնոյն դիակը: Կինը երէկ առաւօտ Քալէ հասաւ:

Այժմ Լէօվէնշթայնի տղան պիտի կրնայ անմիջապէս ժառանգել իր հօրը:

Հ. Յ. Դ. ՊԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆօրվիլի եւ Պէլվիլի ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, 33bis Rue Louis Blanc անկիւնի սրճարանը մէթրօ Louis Blanc:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին: կազմակերպուած «Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷ»ին կողմէ: բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ, ողիմպիական խաղեր՝ Հայ սկաուտներու կողմէ:

կը ներկայացուի՝ «ԱՍԻԱՅԻ ՍԱՓՐԻՉԸ» Զաւեշտ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան կողմէ

Հայկական եւ եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ Լիոնի ֆրանսական ճաղ պանտի: — երթեւեկութեան տոմս 3 ֆրանք:

Նաւը կը մեկնի ՓՕՆ ԹԻԼՍԻԹԷՆ — Իլ Պարպ

ԾԱՆՕԹ.— Տոմսերը կը գտնուին Ճանկէօզեան եւ Տարօն ճաշարանները, Յառաջի գործակալ Ն. Յակոբեանի եւ Յանձնախումբի անդամներուն քով:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

կազմակերպուած փօն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի կողմէ: կը ներկայացուի՝

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին փօն տ'Օպնայի քաղաքապետարանի սրահը: բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն:

ՊԷԼՖՕՌ

նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի եւ Հէրիքուրի կոմիտէներու վաղը կիր. կէսօրէ վերջ Քազէոն տ'Օֆմօնի մէջ

կը ներկայացուի՝ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, 84 Rue Chapeի թատերասրահին մէջ: Առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝

Մարսիլահայ Տրամաթիք Ստուդիան՝ ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի,

Ա. ՀՈԼԱԹԵԻԻ «ՎԱՄՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ»

ՏՐԱՄ 4 ԱՐԱՐ — ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Մարսէյլի Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, Քեռիի մահուան 13րդ տարեդարձի եւ կարինի հանրային գործիչներու, Արմէն Գարոյի, Վարդգէսի, Արամ Արամեանցի եւ բոլոր Նահատակներու յիշատակին:

վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին: 10 Պուլվառ Թապաթօ կանանչազարդ պարտէզին մէջ:

Նախագահութեամբ ԱՐԱՄ ԱՐԾՆԵԱՆԻ: կը բանախօսեն՝ ԱԲՕ ԱԲՈՆԵԱՆ եւ ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ

29 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ

կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ:

տոմսերու համար դիմել՝ Րիւ տիւ Միւզէ, Թիւ 26, Պր. Խսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն:

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Ռոստոմ»ի սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville. Կարեւոր օրակարգ:

Եռագոյն խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Սարսէլի Հրայր խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ընկ. Յ. Երանեանի բնակարանը, 11 Rue des Bauves.

Վիլ-ժիւիֆի նորակազմ խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 17 Ֆօնթէն տ'Օ:

Սէն Լուի (Մարսէյլ) Ակնունի խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի բոլոր անդամները եւ սկաուտները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9—12, Stade Colombesի յարակից դաշտը, տեղի ունենալիք աթլէթիկ փորձերուն:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple, Belleville. Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ե. Ռ. սամնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին 42 Rue Thubaneau սրճարանին ներքին մասին մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Զ. Տ.— 35:
Շաւվիէօ, Բ. Պ.— 180:
Իսի-Լէ-Մուլինօ, Հ. Ս.— 10:
Լիոն, Թ. Ա.— 35:
Միլան. Գործ.—47, 10 լիրէթ:

ԳԷՈՐԳ ԵԶԻԿԵԱՆ

Ռումանիայէն նամակ ունի: դիմել՝ Մ. Խաչիկեանի, 5 Rue Ste. Anne, Paris, մէթրօ՝ 4 Septembre.

Կ'ուզուին լաւ գործաւորուհիներ՝ ձեռքով բրդեղէն հիւսելու համար (tricot): Տեւական գործ, լաւ վճարում:

դիմել՝ Յ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ, 51bis Rue Piat, Paris (20e), Բ. յարկ 6 թիւ եւ Դ. յարկ 19 թիւ: Ամէն օր ժամը 9—11 եւ 2—4: մէթրօ՝ Պէլվիլ, Թրամուէյ՝ թիւ 5 եւ 26:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՅՈՒԼԻՍ 1928

22 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 705 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏ ԹՈՒՐՔԻԱ...

Այս անունով շաբաթաթերթ մը սկսած է հրատարակուիլ Պոլսոյ մէջ, կէսը հայերէն, կէսը թուրքերէն, խմբագրապետութեամբ՝ վէգիր օղլու Եօմէր Աղիզի եւ պատասխանատուութեամբ՝ Հրանտ Անդրէասեանի։

Աչքի առջեւ ունինք առաջին չորս թիւերը։

Յիշենք մէկ-երկու նիւթեր, պարզապէս գաղափար մը տուած ըլլալու համար, — «Թրքացնել եւ թրքանալ» (խմբագրական), «Դեղարաններու սահմանափակումը» (այս նիւթը բոլոր թիւերուն մէջ կայ), «Ո՞վ են ժողովուրդին թունաւորիչները» (խմբ.), «Համայնքային վարժարանները եւ թրքացման հարցը» (խմբ.)։ Քանի մը տող՝ այս վերջինէն.

— «Չի բաւեր միայն համայնքային վարժարաններուն մէջ թուրքերէնի ուսուցումը զօրացնելը կամ մեր կրթարաններուն դուռները հայրենակիցներուն առջեւ բանալը։ Ընտանիքի եւ կրօնքի հարցերն ալ լրջօրէն քննելու կարօտ հարցեր են»։

... «մեր հայրենակիցները իրենց լեզուն պէտք է նկատեն կրօնքի լեզու», որովհետեւ միայն ասո՛ր համար պէտք ունին իրենց լեզուին, կամ միայն կրօնքով է որ կապուած են անոր։

«... ժամանակի հարց է բոլորովին իրենց լեզուն մոռնալը»։

Խմբագրապետը, Թուրքեւհայ Միութեան հոչակաւոր նախագահ Եօմէր Աղիզ, ընդլայնելով իր տեսակէտը, կ'առաջարկէ որ փոքրամասնութեանց պատկանող աշակերտները իրենց նախական կրթութիւնն ալ թուրք դպրոցներու մէջ առնեն։ Միայն թէ, ժամանակի մը համար, շնո՛րհ կ'ընէ որ իրենց լեզուին համար ուսուցիչ մը կարգուի եւ շաբաթական քանի մը ժամ դասաւանդուի...

Աւելի գարշելի է Հրանտ Անդրէասեան կոչուած ապուշին թղթածաշարքը, «Հայերը այս հայրենիքին մէջ ինչպէս կրնան երջանիկ ըլլալ», որուն համար առանձին ծանուցում ալ եղած առաջին թիւէն։

Յօդուածաշարքը սկսած է Բ. թիւէն եւ դեռ կը շարունակուի։ Քանի մը տող, եթէ չէք զզուիր։

— «Շա՛տ երջանիկ ապրեցանք միասին, բայց եղաւ օր մը՝ ուր ձեռք մը բաժնեց մեզի մեր եղբայրներէն... ինչէ՞ն, ինչո՞ւ, ո՞վ էր պատճառը... ի՞նչ հիւանդութիւն էր որ ջիժարացուց մեզ՝ մեր բոյնը մեր ձեռքովը հրդեհելու աստիճան։ Արդեօք սպաննեցի՞նք մեր եղբայրն։ Եթէ այո՛, մի՞թէ կ'ըմբոստանայ փոքր եղբայրը՝ երբ սպաննեղը է մեծ եղբօրմէն... ապտակը զէնքո՞վ կը փոխարինեն... ծեծին կրակո՞վ կը պատասխանեն... Անշուշտ ոչ... երեք օր, հինգ օր քէնոտ կը մնան, սակայն վեցերորդ օրը մեծ եղբայրը պզտիկին աչքերը, պզտիկն ալ մեծին ձեռքերը կը համբուրէ... եւ քէնը մոռցուած կ'ըլլայ այլեւս»։ (Թիւ 2, Յուլիս 2)։

Ա՛լ ասկէ աւելին շարունակելու կարողութիւն չունինք։ Մնացածը դուք երեւակայեցէք։

Ուրեմն, պարզ է «Ազատ Թուրքիա»ի («Հիւրր Թիւրքիա») ծրագիրը, — մինչեւ սրտին խորը վիրաւորելով եւ անարգելով հայ ժողովուրդը, զայն ծունկի նստեցնելով դահիճներուն առջեւ իբրեւ յանցաւոր, լզել տալ անոր ոտքերը։ Յետոյ, անխնայ ու ժամ առաջ թրքացնել Թուրքիա մնացողները, եթէ կ'ուզեն հոն մնալ։ Միեւնոյն ծրագիրը Յոյներուն, Հրեաներուն, Քիւրտերուն եւ բոլոր ոչ-Թուրքերուն հանդէպ։

Այլեւս պէտք չկայ պրպտելու քէմալական կառավարութեան գաղտնի թղթածրարները։ Աւելորդ է յիշել, օրինակ, նախկին գործավար՝ Րէճէպ պէյի օրով տրուած որոշում մը, որ կը թելադրէ «Հետզհետէ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս հանել անոնք որ չեն կրցած կամ չեն ուզած ընտելանալ թրքացման։ Կառավարութիւնը այժմէն պէտք է փութացնէ ձեռք առնելիք միջոցներուն գործադրութիւնը եւ աջակցի «Թիւրք Օճաղը»ներուն։»

Ամէն բան օր ցերեկով կ'ըսեն ու կը գրեն այլեւս։ Շատ աւելի բացորոշ եւ կոպիտ, քան պատերազմի տարիներուն, երբ «Տաճար» անուն գանելիք մը կը հրատարակուէր, Հրանտ վարդապետ Յովասափեանի, Պէշիկթաշի մխիթար Յարութիւն Տէրտիչեանի եւ ուրիշներու խմբագրութեամբ։ Թելադրութիւններ կան ոչ միայն ոչ-Թուրք դպրոցները անհետացնելու, այլեւ փոքրամասնութեանց ազգային հաստատութիւնները, կալուած, տակ եւլն. գրաւելու։

Այս ծրագիրը Պատրիարքարանին թելադրուած էր քանի մը տարի առաջ, Թուրքեւհայ Բարձրացման Միութեան կողմէ, բայց յետաձգուեցաւ։ Հիմա կ'արծարծեն ու կը պաշտպանեն հրապարակաւ, հայերէն եւ թուրքերէն, եւ Հայերու աջակցութեամբ, որպէսզի, առտու մը, գործադրութեան ձեռնարկած ատեն, ներկայացնեն իբրեւ գոհացում հանրային կարծիքին, Հայերու բաղձանքներուն եւ զգացումներուն...

Ո՞վ կը համարձակի բերան բանալ։

Ուրեմն, հարթ ճամբով կ'ընթանայ թրքացման քաղաքականութիւնը, ազա՛տ Թուրքիոյ մէջ։ «Ազատ Թուրքիա»ն նոր ազդակ մըն, շարժումին ուժ տալու եւ միամիտները սթափեցնելու։

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են։ Մենք ակներեւ կացութեան մը մէկ նոր երեւոյթը պարզեցինք։

Հարցում մը միայն, — Հայկական կոչուած կառավարութիւնը, որ գործվգութ հօր մը պէս կը գուրգուրայ Հայաստանի թուրք փոքրամասնութեան վրայ, աւելի՛ քան մեր թափառական բազմութիւններուն վրայ, ո՛ր եւ է պարտականութիւն կամ պատասխանատուութիւն կը զգա՞յ այս առթիւ, գոնէ ա՛յս առթիւ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (11 Յուլիս).

— «Համազգային ոչ մէկ ձեռնարկ եւ աշխատանք կը տարուի ապազգայնացման վտանգաւոր ճիրաններէն փրկելու համար նոր սերունդը։ Տոհմային ոգով եւ նկարագրով կրթելու համար այդ սերունդը գրեթէ չենք աշխատիր։ Չկայ մարմին մը, կրթական հաստատութիւն մը, որ զբաղէր հայ մանկան կրթութեան անհրաժեշտութեամբ եւ պատրաստէր պարտադիր ծրագիր մը մեր բոլոր վարժարաններուն համար։

Աժան եւ պատահական ուսուցիչներով կը լեցուին վարժարանները եւ քանի մը ամիս բոլորած դպրոցական շրջանը, ծայր կուտան անկարգութիւնները եւ վարժարանը կը վերածուի թոհ ու բոհի մը։

Օրէ օր կը նուազին մեր ուսուցիչներուն թիւը. նորեր չեն պատրաստուիր, իսկ հիներէն մէկ մասը իրենց յառաջացած տարիքին պատճառաւ կը լքեն ուսուցչութեան ասպարէզը, իսկ ուրիշներ ալ տնտեսական անգոհացուցիչ պայմաններու հարկադրանքով ուրիշ զբաղումներ փնտռելու կը ստիպուին։

Ամենաստուար եւ կարեւոր հայ գաղութն է Սուրիան։ Մօտ 125.000 հայութիւն կը հաշուուի մեր գաղութին մէջ։ Ազգային բարձրագոյն վարժարան մը չունինք. մեր ուսանողութեան մեծ մասը օտար կրթական հաստատութիւններ կը յաճախեն։ Գաղութահայ դպրոցները առանց ընդհանուր եւ հիմնական կրթական ծրագրի մը, ամենուրէք կը գտնուին անստոյգ եւ աննախանձելի վիճակի մը մէջ եւ անկարող են հրապուրել օտար վարժարաններ հետեւելու նորաձեւութենէն վարակուած մեր նորահաս սերունդը։

Ապազգայնացման վտանգը օրէ օր աւելի ահաւոր եւ աւելի սպառնացայտ կը դառնայ եւ կը դժուարանայ մեր նոր սերունդին դաստիարակութեան գործը։

Վա՛յ մեզ եթէ չսթափինք և չկանխենք վտանգը։»

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔ ՎԷՃԸ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ առկախ խնդիրները լուծելու համար բանակցութիւնները առ այժմ յետաձգուած են։ «Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ անհամաձայնութիւնը յառաջ եկած է Թուրքիաբնակ Յոյներուն և Սուրիաբնակ Թրքահպատակներուն կալուածական խնդիրներէն, Սուրիոյ սահմաններու ճշդումէն ու Իսկէնտէրունի մէջ տեղական եւ ազգային անկախութիւն մը հաստատելու խնդրէն։ Սուրիայէն առնուած լուրերուն նայելով, նոյն տեղի Թրքահպատակներուն կացութիւնը շատ լաւ չէ, Ֆրանսացիները կ'աշխատին հիւսիսային Սուրիայէն հանել բնիկ ժողովուրդը եւ անոնց տեղ կը ջանան զետեղել Հայերը (?)։ Արդէն Սուրիացիները իրենց անկախութիւնը ձեռք ձգած չըլլալուն համար շարունակ դժգոհ են եւ այդ կողմերը տեւական հանդստութիւն չկայ»։

ՊՈԼՍՈՅ 600 ժզկիթներէն 83ը պիտի ջնջուին իբր անպէտ. ասոնց 60ը Պոլսոյ կողմը, 15ը Բերա եւ 8ը Սկիւտար կը գտնուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՒՌՆ ՅՈՅՑԵՐ ԹԱՆԹԱՅԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ուրբաթ իրիկուն քարեր, շիշեր, նոյնիսկ աթոռներ նետուեցան Թանթայի ոստիկաններուն վրայ, երբ նախկին վարչապետ Նահաս փաշա այդ քաղաքը հասաւ՝ նախագահելու համար Վաֆտի հաւաքոյթին, հակառակ կառավարական արգելքին։

Թափօր կազմած, Նահաս փաշա եւ ազգայնական Գործադիր Կոմիտէի բոլոր անդամները շրջեցան փողոցներուն մէջ, որոնք խուռն բազմութեամբ լեցուած էին։ Այդ միջոցին 500 ոստիկաններ երեւցան՝ ամբոխին զայրոյթը շարժելով։ Տեղական հրամանատարը հրամայած էր ոստիկաններուն ցրուել ցուցարարները. այն ատեն է որ այս վերջինները յարձակողական սկսան։

Նահաս փաշա հրամանատարին մօտեցաւ, անոր թեւէն բռնեց ու ըսաւ.

— կեանքս ձեր շահերուն կը զոհեմ։ ինչո՞ւ ուրեմն զէնք կը գործածէք ձեր հարազատ եղբայրներուն դէմ։ Ես Եգիպտոսի բոլոր զաւակներուն կը ծառայեմ. դուք ալ այդ զաւակներէն մէկն էք։

Սրահը ուր տեղի պիտի ունենար հաւաքոյթը, պայթելու աստիճան լեցուած էր։ Նահաս փաշա յայտարարեց.

— Ազգը անկախութեան ճամբուն վրայ է եւ պիտի հասնի իր նպատակին, հակառակ իրեն եղած ընդդիմութեան։

Այդ պահուն, ոստիկաններուն տեղ բերուեցան սաղաւարտակիր զինուորներ, որոնք սուինները անցուցած հրացաններուն՝ պաշարեցին շէնքը, թոյլ չտալով ոչ ոքի ներս մտնել։ Ժողովը տեղի ունեցաւ հանդարտութեամբ եւ ազգայնականները դարձեալ թափօր կազմած ուղղուեցան դէպի կայարան։

Տասը հոգի ձերբակալուեցաւ։

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ ոստիկանութիւնը կնքած է Խորհրդարանի դուռները։

Եգիպտոսի նոր վարչաձեւը

Գահիրէէն կը հեռագրեն 20 Յուլիս Թուականով. — Նամակը, որով Եգիպտոսի վարչապետը Ֆուատ թագաւորին խորհուրդ կուտայ լուծել Խորհրդարանը, գլխաւորաբար հետեւեալը կ'ըսէ.

«Միացեալ կառավարութեան մը շարունակութիւնը անկարելի կը թուի՝ տրուած ըլլալով գրգռութիւնները խումբ մը երեսփոխաններու, որոնք իշխանութեան տիրանալու համար, կը ջանան անհամաձայնութիւն սերմանել, վտանգի ենթարկելով ազգային շահերը։ Խորհրդարանային վարչաձեւը այս խմբակին ձեռքը դարձած է ճնշումի եւ բռնակալութեան գործիք մը եւ չի կրնար իրականացնել այն յոյսերը, զորս երկիրը դրած էր անոր վրայ։ Դահլիճը կը կարծէ որ ներկայ տագնապը կը լուծուի միայն՝ ձերբազատուելով աղետալի ազդեցութիւններէ։ Անհրաժեշտ կը դատէ լուծել Խորհրդարանը եւ յետաձգել ընտրութիւնները մինչեւ այն օրը, ուր եգիպտական ազգը պիտի կրնայ արտայայտել իր ճշմարիտ դիմագիծը։

«Դահլիճը անհրաժեշտ կը նկատէ վերաքննել ընտրական օրէնքը եւ անոր վերաբերեալ սահմանադրական յօդուածները։ Եւ սակայն ո՛չ մէկ փոփոխութիւն պէտք է մտցուի ներկայ խորհրդարանային դրութեան եւ նախարարական պատասխանատուութեան մէջ։ Կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլայ Խորհրդարանի ընդհատման շրջանին ապահովել արդարութիւնը, եւ օրէնքի սահմանին մէջ պահպանել անհատական ազատութիւնը, ինչպէս նաեւ գործադրել երկրին շահերուն անհրաժեշտ բարենորոգումները»։

∴ «Թայմզ»ի Եգիպտոսի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ եգիպտական խորհրդարանին լուծումը հանդարտութեամբ ընդունուեցաւ Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ գաւառներու մէջ։ Թերթերէն շատեր կը քաշուին կարծիք յայտնելէ եւ կը բաւականանան միայն արտատպելով լուծման հրովարտակը։ Միայն երկու կարեւոր օրաթերթեր կը խօսին տագնապին մասին։ Ասոնցմէ մէկն է՝ «Իթթիհատ» կառավարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, որ Վաֆտի վրայ կը յարձակի՝ քննադատելով անոր անվարչագիտութիւնն ու ողբալի սխալները, եւ զայն կը նկատէ պատասխանատու ներկայ կացութեան։

Իր կողմէ Վաֆտի պաշտօնաթերթը «Էլ Ահրամ» դիտել կուտայ թէ կառավարութեան ձեռք առած միջոցը ի վերջոյ իրեն դէմ պիտի դառնայ, ու կ'եզրակացնէ թէ ուշ կանուխ ժողովուրդը ոտքի պիտի ելլէ եւ դարձեալ իշխանութեան գլուխ պիտի բերէ Վաֆտը, որուն ժողովրդականութիւնը աւելի պիտի մեծնայ։

Ռիկով կը խոստովանի Ռուսիոյ սովը

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ժողովրդական գործավարներու խորհուրդին նախագահ Ռիկով երկու ճառ խօսեցաւ՝ առաջինը Մոսկուայի համայնավարներուն, երկրորդը համագործակցականներու պատուիրակներու ժողովին առջեւ։

Առաջին ճառին մէջ Ռիկով յայտարարեց թէ ցորենի տագնապը բացէ ի բաց կրնայ տեսնել ո եւ է մարդ որ կ'անցնի խորհրդային քաղաքի մը փողոցներէն։ Ինք սխալած էր՝ կարծելով թէ տագնապը ժամանակաւոր է միայն. ընդհակառակն այժմ կը հաստատուի թէ լուրջ է եւ դժգոհութիւն առաջ բե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳՌԵՀԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻԻ

Հին փառքի աւերակ մը, որ Լեւոն Բաշալեան կը կոչուի, փոխանակ պարկեշտօրէն խոստովանելու իր մէկ վրիպումը, յանդգներ է բերանը աւրել փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին մէջ (21 Յուլիս)։

Յուլիս 6ին, լուրերու կարգին, հրատարակուած էր սա տողը. «Յամառ զրոյց կը շրջի թէ Նուպարեան Սանուց ֆոնտը ինքզինքը լափած է սակարանի գործողութիւններու մէջ։» Նոյն ձեւով խօսուած էր նաեւ Յուլիս 8ին։

Փոխանակ շիտկէ-շիտակ հերքելու այս վրդովիչ զրոյցը, Բարեգործականը երկդիմի զեկոյց մը հաղորդեց (Յուլիս 7 Թուակիր), որ հրատարակուեցաւ Յուլիս 18ին։ Միեւնոյն ատեն ռամկավար շաբաթաթերթին մէջ գրել տուեր էին թէ «Յառաջ»ը սուտ կը խօսի։

Ստիպուեցանք հրատարակութեան տալ զրոյցին հիմ ծառայող յայտարարութիւնը եւ լուսաբանութիւն պահանջել (18 Յուլիս)։

Պ. Բաշալեան, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, կը յայտարարէ թէ «բացարձակապէս սուտ է այս լուրը»։

Նոյնութեամբ իրեն վերադարձնելով այս առթիւ գործածած կարգ մը գռեհիկ բառերը, որոնք ամէն բանէ առաջ իր անկրթութիւնը եւ տգիտութիւնը կ'ապացուցանեն, հակառակ եւրոպական ծեքծեքումներուն, ահա կը հրատարակենք վկայութիւնը ամբողջութեամբ.

—«Սոռպոնի մէջ ուսանողութիւնս կարենալ շարունակելու համար, դիմում կատարած էի Նուպարեան Ֆոնտին, ուրկէ պատասխան ստացայ թէ դիմումս չէ ընդունուած։ Նամակը ստացած օրս տեսայ Պ. Բաշալեանը որ ըսաւ ինձ.— «Այս տարի վարչութիւնը որոշած է ոեւէ ուսանող չառնել. ոչ ոք ընդունուած է. սակարանական ձախորդ գործողութիւններ պատճառ եղած են որ չի կարենան այս տարի ոչ ոք ընդունիլ։»

Բառ առ բառ կը հաստատեմ Պ. Բաշալեանի խօսքերուն նոյնութիւնը։

Շաւնուր Քէրէսթէճեան»

Վկան՝ Թէոդիկի քեռորդին է, պարկեշտ եւ ինքն իր մէջ ամփոփուած երիտասարդ մը։ Եւ բոլորովին հակակուսակցական։

Բոլոր խնդիրը գլուխը մարդոց ուշադրութեան կը յանձնենք թէ՝ այսպիսի տղայ մը կրնա՞յ հնարել, մինչեւ անգամ երեւակայել ա՛յն յայտարարութիւնը զոր կարդացիք։

Մեզի համար այլ եւս փակուած է այս խնդիրը։ Պ. Լ. Բաշալեանին կը մնայ իր ուզած անձերէն ատեան մը կազմել եւ փրկել իր պատիւը։

Միայն կէտ մը, — Լեւոն Բաշալեանի համար այնքան արժէք չունի Նուպարեան կամ ո՛ր եւէ ֆոնտի կացութիւնը, որքան իր դիրքն ու թոշակը։

Արդ, խնայելով իր տարիքին, հրապարակաւ կը խնդրենք Պօղոս Նուպար փաշայէն, Պ. Գ. Նորատունկեանէն եւ Բարեգործականի վարչութենէն, որ նեբողամտութեամբ նային իր այս աններելի «կաֆ»ին, եւ Պ. Լ. Բաշալեանը չզրկեն իր պաշտօնէն եւ թոշակէն։

ՅԱՌԱՋ

ՀԱՅԻՆ քիլօն 5 սանթիմ պիտի աժաննայ՝ Յուլիս 26էն սկսեալ եւ պիտի ծախուի 2 ֆր. 15 սանթիմի։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏՕՆԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Չի բաւեր միայն հայ մշակոյթը տօնելու փորձը։ Գեղեցիկ է ոգեւորութիւնը որ փարակեր է ամէնքը, մեծով, պզտիկով, գրող թէ գրասէր։ Գեղեցիկ է մանաւանդ հին օրերը միտք բերելու, ու մեռնողներուն անունը տարին գոնէ հեղ մը յիշելու այս ընդհանուր նախանձախնդրութիւնը։ Ողջերը մեռելներուն կապող թելը պէտք է երբեմն ամրանայ, ու մեր հոգիներուն մէջ երբեմն կանչենք հին մարդիկը, որ անուշ կը ցուցնեն մեր անցեալը մեզի։

Բայց տօները արժէք չունին, երբ պիտի ծառայեն հին օրերը մեր միտքը բերելու միայն։

Զո՛ւր է մեր այս խրախանցումը, եթէ ճառով ու ծափով պիտի գոհանանք. քանի մը բացագանչութիւն ու քանի մը կեցցէ, ու ցրուինք երթանք։

Եթէ ատով պիտի վերջանայ մեր տօնը, լաւ է որ հանդարտ ձգենք մեռելներուն ոսկորները իրենց գերեզմանին մէջ, ու չխռովենք անոնց յաւիտենական քունը։

Ցոյցէ ու հանդէսէ աւելի ուրի՛շ նպատակ պէտք է ունենայ Հայ Մշակոյթի Օրը։

«Խօսքը առանց գործի մեռեալ է»։

Այս եղաւ վերջին ճիչը Սիմոն Զաւարեանին, այն պահուն երբ հայ ժողովուրդը մէ՛կ մարդու պէս իր մշակոյթը կը տօնէր։ Այդպէս գրեց «Ազատամարտ»ի տօնական թիւին մէջ՝ որպէսզի ճառերուն եւ կեցցէներուն մէջ չհօգիանայ մեր մտահոգութիւնը։

Զաւարեանին այդ հինգ բառերը կը յիշեմ, ամէն անգամ որ ցոյց մը կը բաժնուիմ։ Անոնք միտքս կուգան հիմա ալ, երբ հայկական մշակոյթը տօնելու ծրագիրը կը պտտի մեր ամէնուս մտքին մէջ։

* * *

Նախ այդ օրը մեր հոգիները իսկական ակնածանքի պէտք է կանչէ։

Մէկ օ՛ր մը գոնէ տարուան մէջ մեր պզտիկ կիրքերը մոռնանք։ Եթէ ուրիշ տօներ պատրուակ են հատուածի բաժնելու համար հայ ժողովուրդը՝ գոնէ այս տօնը պէտք է բոլորինը ըլլայ։ Գոնէ օր մը տարուան մէջ հայհոյանքն ու նախատինքը մեր շրթունքը չպղծէ, եւ մեր հոգիներուն մէջ քէնն ու ատելութիւնը չքանան։ Թող օ՛ր մը գոնէ եղբայրանայ հայ ժողովուրդը։ Մեսրոպեան տառերը այդ օրը գոնէ ցեխը չթաթխուին, Թոյն ու Թարախ չափուեն, ու Օշականի սուրբը օր մը խաղա՛ղ քնանայ։

Ա՛յս պէտք է ըլլայ մեր առաջին ուխտը՝ Հայ Մշակոյթի օրը տօնելէ առաջ։

* * *

Հայ Մշակոյթի Տօնը ամէնէն առաջ ծանր լուծի մը տակ կը դնէ գրողը։ Իրե՛նն է փառքը, բայց ի՛րն է նաեւ մեծագոյն մասը ճիգին ու տքնութեան։ Ի՛նքն է որ, գոնէ տարին անգամ մը, հաշիւի պիտի նստի իր խղճմտանքին հետ,— թէ ի՛նչ ըրաւ անցնող տարուան մէջ եւ թէ ի՛նչ պիտի ընէ վաղը։ Ի զո՛ւր է տօնական զգեստ հագնիլ, մասնակցիլ երգին ու ճառին՝ եթէ հանդարտ չէ մեր խղճմտանքը։ Ամէն հայ գրող պէտք է տօնին ներկայանայ բա՛ց ճակատով, ու արդար խղճով։ Պէտք է հետը բերէ տարուան մը արգասիքը, պտուղը անցնող տարուան մը ճիգերուն, ու գայ ուխտելու թէ ամուլ չպիտի անցընէ տարին ալ որ կուգայ։

Հայ Մշակոյթի տօնը, հետեւաբար, հաշուետուութեան օր է հայ գրողին համար։ Ու վա՛յ անոր եթէ ներկայանայ ձեռնունայն, ամուլ կողերով։ Մեռնողներուն ոգին, այն ատեն, պիտի չարչարէ զինքը՝ անոնց յաւիտենական խաղաղութիւնը խռոված ըլլալուն համար։

Պիտի կրնա՞նք տարուէ տարի մեր տուրքը տանիլ այդ Տօնին։ Եթէ վստահ ենք մեր կողերուն արգասաւորութեանը, այն ատեն միայն սարքելու ելլենք հանդէս ու խրախճանք։

* * *

Ու հայ ժողովուրդին ամէ՛ն մէկ անհատն ալ իր պարտականութեան բաժինը ունի։ Հայ Մշակոյթի Տօնը անոր ալ հաշուետուութեան օրն է։ Ի՞նչ է ըրած ան, ամբողջ տարի մը, հայ գրողին ու արուեստագէտին համար, ի՞նչ ըրաւ որպէսզի ծաղկին հայ գիրն ու արուեստը։ Ա՛ն ալ պէտք է Տօնին գայ, ժպտուն, խաղաղ, թեթեւ խղճմտանքով։

Ու դժուար չէ, իրեն համար, գտնել իր խղճին անդորրութիւնը։

Բաւական է որ տարուան մէջ քանի մը օր հայ գիրը միտքէն անցընէ, ու քանի մը գիրք բերէ իր սեղանին վրայ։ Մեծագոյն բարիքը զոր Հայ մը կրնայ ընել իր գրականութեան համար՝ հայ գիրք գտնել կարդալն է։ Մեկենասներ պէտք չեն մեզի, այլ մարդիկ որ հայ գիրքը տարածեն։ Հայ գրողը բարերարի պէտք չունի, այլ ընթերցողի։

Կ՚ուզէ՞ մէկը Հայ Մշակոյթի Տօնին գալ խիղճը թեթեւ։ Թող տարուան մէջ կարդայ ու տարածէ հայ գիրը։

* * *

Եւ որպէսզի շօշափելի եզրակացութիւն մը բերենք Հայ Մշակոյթի յառաջիկայ տօնին համար՝ ամփոփուինք քանի մը առաջարկներու մասին.—

Ա.— Հայ Մշակոյթի Օրը տօնելու համար անհրաժեշտ են նախ հանդէսները, որովհետեւ անոնցմով է որ ջերմութիւն կը ստեղծուի ու կը խլրտի ամբոխը։ Բոլոր այն կեդրոններուն մէջ ուր հայ դպրոց կայ՝ Թարգմանչաց Շաբաթ օրը պէտք է դպրոցական հանդէսներու յատկացնել, մեր մանուկներուն հոգիին մէջ վառելու համար հայ մշակոյթին ծարաւը։ Յաջորդ օրը, Կիրակին, տօնական օր մը պէտք է ըլլայ ամէն Հայու համար անխտիր։ Պէտք է ոտքի հանել բոլոր խաւերը, ու զանոնք մասնակից ընել օրուան հանդիսութեանց։

Բ.— Հայ պարբերական մամուլը, այդ օրը, պէտք է իր տարուան մը վէճերը մոռնայ. ոչ ոչ մէկ տող՝ որ օրուան սրբութեան արատ մը բերէ. ու ամէն մէկը պէտք է լոյս ընծայէ բացառիկ թիւ մը, նուիրուած հայ գիրին ու արուեստին։ Այդպէսով է որ պիտի ժողովրդականանայ տօնը, ու մարդիկ պիտի սորվին օրուան վէճերէն պահ մը բարձրանալ։

Գ.— Այդ օրը պէտք է հռչակել նաեւ Հայ Գիրքի Օր, տարածելու համար մեր գրողներուն երկերը։ Ու ամէն Հայ այդ օրը պէտք է պարտք սեպէ անպատճառ գնել հայերէն գիրք մը, եւ գնել տալ նաեւ ուրիշի մը։ Ջանալ սակայն որ գրքի համար տրուած դրամը հայ հեղինակին երթայ, ոչ թէ մտնէ հայ գրականութեան ցեցերուն որկորը։

Դ.— Հոն ուր որ հնարաւոր է, պէտք է կազմակերպել ցուցահանդէսներ ալ, մանաւանդ օտարներուն ծանօթացնելու համար հայ տպագրութիւնը, ու հայ արուեստի զանազան մասերը։ Կարելի է ցուցադրել հայ հին տպագրութիւններ, ձեռագիրներ, գեղարուեստական հրատարակութիւններ, նկար, հայ ձեռարուեստի նմուշներ եւ ինչ որ շահեկան է մեզի եւ օտարներուն ճանչցնելու համար մեր արժէքները։

Ե.— Լոյս ընծայել գրական գեղարուեստական ժողովածուներ հայ գրողներու եւ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ։ Քանի մը գաղութի մէջ կարելի է այդ ձեռնարկը ընել միեւնոյն ատեն, մանաւանդ հոն ուր որ չեն պակսիր գրչի ուժերը։

Զ.— Մշակոյթի հետ կապ ունեցող հայ բոլոր հիմնարկութիւններուն եւ միութիւններուն վրայ բարոյական պարտք դնել հրատարակելու անհետացած հայ գրողի մը անտիպ կամ հատորով լոյս չտեսած մէկ երկը։ Ու նախընտրել մոռցուածները՝ որոնց ցանած սերմը դեռ կը մնայ փոշիներու տակ։

Է.— Հայրենակցական Միութիւնները հրաւիրել՝ իբրեւ աւանդապահ անհետացած շրջաններու Հայութեան, կորուստէ փրկելու իրենց գաւառին գեղեցկութիւնները, հաւաքելով եւ տարուէ տարի լոյս ընծայելով ինչ որ դեռ կարելի է փրկել,— հէքեաթ, երգ, բառ ու ոճ, եւ ինչ որ թանկագին է հայ գրականութեան եւ բանասիրութեան համար։ Չմոռնա՛լ որ վաղը արդէն ուշ է։

Ուրուագիծ մըն էր աս՝ Հայ Մշակոյթի Տօնը արժեցնելու համար։

Ասով ես վիճաբանութիւնը կը բանամ։

Զա՛յնը հիմա ուրիշներունն է։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԵՐԳ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԷՆ

Քանի մը շաբաթ առաջ լրացաւ Միսաք Մեծարենցի մահուան քսանամեակը։ Այս առթիւ Պոլսոյ մէջ սգահանդէս մը կատարուած է, վաղամեռիկ բանաստեղծի յիշատակին։

Այս տաղանդաւոր տղան ծաղկեցաւ համիտեան շրջանին, երբ ամէն ինչ բարբարոս գրաքննութեան մը ենթակայ էր, եւ շիջեցաւ յարաբերական ազատութեան մը նախօրեակին (1908 Յուլիս)։ Չտեսաւ Օսմ. Սահմանադրութեան յաջորդող փոթորիկներէն ոչ մէկը։ Եւ սակայն, իր երգերը կ՚ապրին մինչեւ այսօր, այնքան քաղցր եւ այնքան հարազատ։

Իբրեւ նմոյշ, կ՚արտատպենք երկու կտորներ։ ԽՄԲ.

ԱՐԵՒԻՆ

Շաբաւի մեղմ ու լիաշունչ հովին հետ,
Որ վաղուց երազուած համբոյրի մը պէս,
Իմ սիրակարօտ հոգիս հեշտանքով կը լիացնէ,
Շողա՛, ո՛վ արեւ, շառաւիղներովդ ոսկեծայր,
Մառախլապատ երկունքիս մէջ՝
Ուր Մտածումը կը դեգերի ուղեմոլար,
Շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ, հիւա՛նդ եմ...։
Պատուհանիս հեղուկ ծոցին մէջ ինկած խելայեղ,
Միջօրէի հեշտագայար ու բոցակապ երակին գիրկը,
Թեւատարած կը սպասե՛մ.
Պլլէ՛ զիս բոցեղէն ցանցերուդ մէջ,
Ու օրօրէ՛ ջերմագին,
Ու կիզանուտ համբոյրիդ տակ
Թող հոգւոյս մէջէն անցնին կարգաւ
Մանուկներն ընդարմացած։
Մինչեւ որ
կանգնիմ նորէն ու անցնի՛մ դարձեալ
Տարփանքիս խանդաղատ ճամբաներէն։
Հիւա՛նդ եմ, բարի՛ արեւ, շողա՛, շողա՛...։
Հոգիս Թռչնիկ մըն է,
Օդ ու լոյսի, երգ ու ծիծաղի կարօտ,
Բայց երգը, որ իր ալուցքէն կը Թռչի,
Ընտեռ ու ստուերոտ սանդուխներու վրայ
կ՚իյնայ շնչահեղձ։
Շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ, հիւա՛նդ եմ...
Ճառագայթող գոլիդ մէջ հեշտագրգիռ,
Մինչ կը խժայ տարօրինակ, խօլ պարը զամբուղներուն՝
Հուրքէ՛դ գինովցած՝
Ու, մինչ Թուփ ու ծաղիկ ծարաւէն կը մարմրին,
Ես կ՚ըմբոշխնեմ խտղտանքն անանուն՝ երջանիկ տիւանդորրիս,
Ցամբօրէն ու գիտակից
գինովութեամբ հեշտագին։
Քի՛չ մըն ալ դեռ,
Ա՛հ, շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ հիւա՛նդ եմ...
վ.երջին անգա՛մ մըն ալ,
դեռ իրիկո՛ւն չեղած
Ու, դեռ տամուկ գիշերին վրհուկը զիս չըմբռնած,
վ.երջին անգա՛մ մըն ալ,
փարէ՛ հոգւոյս խանդաբորբ ու կաթոգի՛ն
Հիւա՛նդ եմ, բարի՛ արեւ, շողա՛, շողա՛...

ՋՐՏՈՒՔ

Հօյհօ՛յ, գետը կը Թրջէ ցայգուն քամակն արծաթուած,
իր յորձքին մէջ ծեծելով անդուլ խարակն ու խութեր.
հօյհօ՛յ, առուն յորդառատ դալարին ծոցն է նետուեր
գաղջ տարփանքովն իր ջուրին՝ ուր արեւը կ՚ապրի դեռ։

Ցակուրջի մը առկախած գիւղակն անդին կ՚օրօրէն
անրջական հիւսուածքով խումբ մը ժայռի ըստուերներ.
վանքին բակը՝ կ՚աղօթեն հսկայ ծառեր տարօրէն՝
որոնց տամուկ շուքին մէջ Աստուածամայրն է կայներ։

Ու գիւղակին դէմ նստած, երիտասարդ ու պչրոտ,
պարտէզները՝ վերէն վար վազող ջուրին կը սպասեն.
ա՛լ յափրացած խօլ գետին անարգաւանդ դարպասէն,
ու լռութիւնը խածնող լուտանքներէն արհաւրոտ։

Գիշերային ջրտուքի ժամն է. լոյսին մէջ կայնած,
մըշակն անքուն, կը սպասէ՛, ոտքը բոպիկ, բահն ուսին.
պարտէզներուն վրայ կ՚իջնէ Թեթեւ քօղք մը միգամած,
ու ծղրիդներ՝ լուսնակով արբշիռ՝ անվերջ կը խօսին։

Ու կ՚երկարի լուսարծաթ ժապաւէնն այդ բարբառին,
ինչպէս փախչող աստղի կոթուղները կաթնաւէտ.
աւազին վրայ ջուրերու կ՚իյնայ շառաչը վէտվէտ,
խարոյկները՝ ոսկեբաշ՝ ուրեք ուրեք կը վառին։

Հօյհօ՛յ, առուն կը հասնի ցանկապատին քովերէն
եւ երգի քուղ մը կու գայ պլլըւած իր գօտիին.
սիւք մը կ՚անցնի, տերեւներ ծա՛փ կը զարնեն ցնծագին.
վարէն ջուրը կը խայտայ, կը խնդայ լոյսն ալ վերէն։

Թումբերն անդուլ կը բացուին, ջուրն անդադար կ՚ոռոգէ
վարդենիքը, Թըթաստանն, եւ ածուները բոլոր.
բահի երկու հարուածով նայիս առուն կը Թեքէ
օձաճապուկ ծեւերով հեղուկ իրանն իր ոլոր։

Ջուրն անընդմէջ կը հոսի, ածուները կը լենան,
ու, դարձուցէ՛ք, կը կանչէ ծեր մը մութին ընդմէջէն.
խիճերուն ու սիկին մէջ, բահերը՝ խո՛ւլ կը հնչեն,
ու դարձուցէ՛ք, դարձուցէ՛ք, կը կոչէ ձայնն անխափան։

Աղջընակ մը, արիշին տակ նստած, չե՛ր կը կանչէ,
որ յոգնաբեկ մըշակին օրօրի մը պէս կու գայ.
հողը ծըծեց ջուրերուն տարփանքն՝ որ դեռ կը հնչէ,
եւ հիմակ Թա՛ց՝ կը խոկայ իր երկունքին ապագայ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐ

Ա. Անդելոֆ Current Historyի (Յունիս) մէջ շարունակելով խօսիլ Պալքանեան երկիրներու ազատագրական պայքարին վրայ, կը գրէ. *(Ա. մասը տեսնել Յառաջ, 13 Յուլիս)*.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի մէջ անկախութեան ոգիի արթնցումը փութացնող ազդակները Սերպիայէն տարբեր էին։ Թուրքիայէն դուրս ամբողջ Եւրոպայի մէջ կային բազմաթիւ յոյն առեւտրական գաղութներ, որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս կ՚օժանդակէին իրենց մայր հայրենիքի ազատագրութեան. 1814ին Օտեսայի մէջ կազմուեցաւ հայրենասիրական ընկերութիւն մը՝ Ֆիլիքէ Էթէրիա, որ կարճ ժամանակի մէջ ծաւալ գտաւ Պելոպոնէսի մէջ։ Սերպերուն պէս, Յոյներն ալ օգտուելով Սուլթանին եւ Եանինայի Ալի փաշային միջեւ տիրող ներքին կռիւէն, ապստամբութեան դրօշ բարձրացուցին (1821)։ Ցամաքի եւ ծովու վրայ կռիւը տեւեց քանի մը տարի եւ վերջ գտաւ միջամտութեամբը մեծ պետութիւններուն, որոնց մարտանաւերը 1827ին Նաւարինի նաւամարտին մէջ կործանեցին թրքական նաւատորմը։ Անկէ երկու տարի վերջ, Սուլթանը ստիպուեցաւ ճանչնալ առաջին յոյն ինքնավար պետութիւնը, որ կը բաղկանար Պելոպոնէսէ եւ յունական թերակղզիին կեդրոնական մասէն։

Բոլոր հելլէնախօս հողամասերն ու կղզիները «Մեծն Յունաստան»ի մէջ միացնելու գաղափարը երբեք չդադրեցաւ խանդավառելէ հելլէն հայրենասէրները, որոնք ատեն մը նոյնիսկ ձեռնարկեցին հելլէնացնել ամբողջ Պալքանեան թերակղզին՝ մինչեւ Ռումանիա։ Սակայն հելլէնական անկախութեան առաջին յիսուն տարիները այս խտէալի իրականացման տեսակէտէն ոեւէ շօշափելի արդիւնք չտուին։ Նոր պետութիւնը քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս այնքան անկայուն էր, որ չէր կրնար ոեւէ ձեռնարկ ընել ի նպաստ թրքական լուծին տակ մնացած Յոյներու։ Հակառակ ատոր, անոնք չհրաժարեցան այդ փափաքէն եւ Խրիմի պատերազմին ատեն (1854-1856) պետութիւնները ստիպուեցան զինուոր ցամաք հանել Յունաստան՝ արգիլելու համար այդպիսի ծրագիր մը։ 1897ի Կրետէի ապստամբութեան ատեն Յունաստան բացէ ի բաց զէնքի դիմեց Թուրքերուն դէմ, ու թէեւ պատերազմը կորսնցուց, սակայն հասաւ իր նպատակին — Կրետէ, ինքնավար պետութիւն մը դարձաւ՝ Սուլթանին գերիշխանութեան եւ մեծ պետութեանց հակակշռին տակ։

Հելլէն պետութեան ամրապնդման ամբողջ շրջանին՝ Կրետէի բնակչութիւնն է որ ամէնէն ուշագրաւ օրինակը տուաւ անձնանուէր հայրենասիրութեան եւ ազգային միութեան։ 1821-1897 Կրետացիները ինը անգամ ապստամբեցան Թուրքերուն դէմ. իսկ 1897էն մինչեւ Պալքանեան պատերազմը ճիգեր ըրին քաղաքականապէս միանալու համար Յունաստանին՝ հակառակ ընդդիմութեանը Թուրքիոյ եւ մեծ պետութեանց, որոնք կ՚ուզէին պահել գոյավիճակը։

Յունաստան Պալքանեան պատերազմին մէջ մտաւ՝ շարունակելով իր ազատագրութեան աւանդական քաղաքականութիւնը. իսկ Պալքանեան երկրորդ պատերազմը մղեց՝ իր եւ Պուլկարիոյ հողային վէճերուն պատճառաւ եւ վախնալով Պուլկարիոյ գերակշռութենէն Պալքաններու մէջ։ Սերպիոյ պէս անիկա եւս յաղթական դուրս եկաւ երկու պատերազմներէն ալ՝ մեծապէս ընդարձակելով իր հողերը։ Անատոլուի ծովեզերեայ յունաբնակ հողամասերն ալ կցելու նպատակով 1917ին Դաշնակից-

ներու կողքին մասն
Մեծ Պատերազմին։ Վ
դաշնագրէն վերջ, Յուն
Անատոլուի մէջ մինակը
ցաւ Թուրքերուն դէմ՝
1922, երբ ջախջախիչ պա
թիւն մը կրելով ստիպ
պարպել։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Վերջին քանի մը
րու ընթացքին Ռումանի
ցութիւնը մեծապէս կը
րէր Դանուբի հարաւակ
դրացիներէն, անոր հ
Թրքական լուծը երբ
չէր ճնշած իր վրայ. Թուր
բաւականանային իրեն
իշխանութիւնը ճանչցնե
տարեկան տուրք մը
լով Վալախիոյ եւ Մոլ
իշխաններէն։ Այս վերջ
երբեմն կը նշանակուէ
ինքն սուլթաններուն կո
սեբնակ յոյն սիրական
մը մէջէն (Ֆէնէրցիներ)
նիոյ դէմ ձեռք առնուած
թեանց պատճառը ո՛չ
մանացիներուն գիտակ
էր, այլ Ռուսիոյ եւ մա
Աւստրիոյ ձեռնարկներ
քաններուն տիրելու հա

Սակայն եւ այնպէս,
նացիներն ալ գերծ
մնային միութեան այ
տանքէն, զոր պատճառ
պարտադրեց Պալքանեա
ժողովուրդներուն առհա
Երկու իշխանապետութ
— Վալախիա եւ Մոլտա
որոնց վրայ Ռուսիա,
Թուրքերը պարտութեան
նելէ վերջ, ժամանակա
ւարկութիւն մը ստացած
ռանց բոլորովին ջնջելու
քիոյ գերիշխանութիւնը
տով հասկցան թէ իրեն
րենասիրական եւ քաղաք
պարտականութիւնն է
մէկ միաւոր՝ իրենց ա
րաւոր դրացիներու ա
կալութեան դէմ դնելու
Անկէ զատ իրենց սահ
ռումանական ազգի կէ
մը աւելին միայն կը
կէին։ Միւս մասը կ
Կարպատեան լեռներէ
Թրանսիլվանիոյ մէջ,
տիրապետէին Հունգար
Ժ. դարէն ի վեր, Պուք
մէջ, զոր Աւստրիա
էր Թուրքերէն 1775ին,
սարապիոյ մէջ, զոր
իրացուցած էր 1812ին
պէս որ 1848ին — որ Եւր
պատմութեան մէջ ամէն
Թորկալից տարին եղած
լոր այս հողամասերուն
ապրող Ռումանացիները
յաջող ապստամբութիւն
նեցան իրենց տէրերուն
Մեծ խմորում կար նաեւ
իշխանապետութեանց մէ
դինք ռուս և թուրք զի
րու գրաւման տակ գտնո

1857ին Վալախիոյ
տավիոյ մէջ ժողովր
խորհուրդները միութիւ
արկեցին. սակայն Աւստ
Թուրքիա ընդդիմացա
1859ին էր միայն, որ
իշխանապետութիւնները
նկատի առնելու Եւրոպայի
արգելքը, իրենց միացեա
խան ընտրեցին Եուան
ու Ռումանիա անուան
միացան։

1877—78ին Ռումանի
խան Կարոլ Հոհենցոլլէռն
Ռուսիոյ հետ միացած
կան պատերազմ մը մղեց
քիոյ դէմ։ Արդիւնքն այ
որ, մինչ մէկ կողմէ
դաշնագրով վերջ գտաւ
ծանրացող թրքական գեր
նութեան շուքը, միւս կող
կուեցաւ Պեսարապիայէն
Ռուսիա կորսնցուցած էր
պատերազմին (1854—
այժմ ետ կը պահանջէր
փոխարէն Ռումանիա
Տոպրուճան, Դանուբի
որ աշխարհագրապէս եւ
գրապէս պուլկարական էր
սակարկութենէն կը սկսի
մանիոյ յարաճուն անվստ
թիւնը Ռուսիոյ եւ Պուլ
դէմ եւ ատոր իբրեւ

...գրոնական պետութեանց մեր-
...ցումը (1883), հակառակ այն
...ողութեան թէ չազատագրուած
...վանացիներու մեծամասնու-
...նը Ռուսիայէն աւելի Աւստրի-
...նգարիոյ մէջ կը գտնուէին։
...նգարաբնակ Ռումանացինե-
...Ռուսիա ապրողներէն լաւ վե-
...երմունքի չէին ենթարկուեր։
...նք սխտեմատիկ կերպով կը
...ուէին հունգարական Սահմա-
...գրութեան իրենց ապահոված
...ատութիւններէն։ Ասով կարե-
...է բացատրել թէ ինչո՛ւ Ռու-
...նիա 1916ին միացաւ Դաշնա-
...ցներուն, որոնց յաղթանակը
...բոլոր ակնկալութիւններէն
...ելի իրականացուց իր ազգա-
...ն իտէալը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

ԱՆՑՈՐԴԸ

...իրիկուն մը, երբոր ես դրան
...ջեւ նստած էի, երիտասարդ
...եկաւ անցնելու համար։ Նա-
...գաւ ինծի, ես գլուխս դար-
...ցի։ Ան խօսք նետեց, չպա-
...սխանեցի։

...ուզեց մօտենալ ինծ։ Ես գե-
...նդի մը առի պատին տակէն
...պիտի իր երեսը պատռէի,
...է ան քայլ մըն ալ յառաջա-
...էր։

Այն ատեն, քիչ մը ետ քաշ-
...ւէն, ժպտեցաւ ան ու դէպի
...՝ փչեց ձեռքին մէջ ըսելով՝
...ու համբոյրս»։ Եւ ես ճչացի,
...արտասուեցի սինչեւ որ մայրս
...եկ։

...եղապատա՛ռ, կարծելով որ
...րիճ մը խայթուած եմ։ Աr-
...սուելէն կ'ըսէի «ան գրկեց
...»։ Մայրս նոյնպէս գրկեց զիս
...տարաւ իր բազուկներուն
...։

ԱՆՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասուելէն ինքզինքս անոր
...բազուկներուն մէջ նետեցի ու
...է վար ատեն ան իր ուսերուն
...իմ տաք կաթիլներուս թո-
...զգաց, մինչեւ որ վիշտս
...տուաւ որ խօսիմ։

«Աւա՛ղ, մանուկ մըն եմ ես։
...տասարդները չեն նայիր ինծի։
...ր արդէօք, ես ալ քեզ նման
...րմանուհիի ծիծեր պիտի ու-
...նամ, որոնք կը յեցնեն պատ-
...ճանը ու համբոյր կը հրա-
...րեն։

«Երբ իմ վտալակս վար իյ-
...՝ ո՛չ ոք կը հետաքրքրուի
...ոք մէկ հատ մը կը ժողվէ
...իմ ծամերուս ծաղիկները
...ին։ Եթէ իմ բերանս անձ-
...ուր ըլլայ ուրիշին, ո՛չ ոք
...պառնայ ինծ սպաննել։

...անդաղատանքով մը պա-
...ախանեց ան։«Պիլիթիս,փոքրիկ
...դուն կուլաս այնպէս, ինչ-
...էգ կատու մը լուսինին ու
...ուզուիս առանց բանակա-
...թեան։ Անհամբեր աղջիկները
...որ ամէնէն կանուխ կ'ընտ-
...ին։

ԱՆՁՐԵՒԸ

Բարակ անձրեւը թրջած է
...ն ինչ, յուշի՛կ եւ լո՛ւռ։ Ցա-
կուէն կ'անձրեւէ քիչ մըն ալ։
Ես դուրս կուգամ ծառերուն
տակ։ Ոտաբաց եմ, որպէսզի
չաղտոտին կօշիկներս։

Սքանչաճամ է գարնանային
անձրեւը։ Թաց ծաղիկներով բեռ-
նաւոր ճիւղերը բոյր մը ունին,
որ կը պակուցանէ զիս։ Կեղեւ-
ներուն փափուկ փեճեկը արեւին
մէջ կը շողայ։

Աւա՛ղ, որ բոլոր ծաղիկները
գետնամոյն են։ Գթացէ՛ք ինկած
ծաղիկներուն։ Պէտք չէ աւլել
զանոնք եւ խառնել ցեխին հետ,
այլ խնայել մեղուներուն համար։

Ջրակոյտերուն միջեւ, բզէզներ
եւ լորտուկներ ճամբան կը խա-
փանեն. Ես չեմ ուզեր կոխկրտել
զանոնք, ո՛չ ալ շրտնուլ սա ոս-
կեմարմին մողէզը, որ կ'երեւ-
տկայ եւ թարթիչները կը քթթէ։

PIERRE LOUYS

Թարգմ. Ուխտաւոր

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՍԱՆԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Պելժիոյ «Արմէ-
նիա» Երաժշտական ընկերու-
թեան ղեկավար՝ եւ Կոմիտաս
վարդապետի լաւագոյն սաներէն՝
Պ. Վ. Սարգսեան, երեք տարի
առաջ, ընկերութեան հիմնադիր
Տիկ. Մ. Խօրասանճեանի մահ-
ուան առթիւ, ստիպուած էր դա-
դար տալ Պրիւսէլի եւ Անվէրսի
մէջ իր կազմակերպած համերգ-
ներու շարքին, որոնք ժամանա-
կին արձագանգ գտան տեղական
մամուլին մէջ եւ հայ երաժըշ-
տութեան մասին ա՛յնքան նը-
պաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղ-
ծեցին Պելժիոյ գեղարուեստա-
կան շրջանակներուն մէջ։

Պ. Վ. Խօրասանճեանի թելադրու-
թեամբ, յիշեալը երեք տարիէ
ի վեր ձեռնարկած էր լրացնել իր
մասնագիտութիւնը, Պրիւսէլի
Արքունի Երաժշտանոցին մէջ։

Ուրախութեամբ կը տեղեկա-
նանք պելժ թերթերէ թէ՝ Պ.
Սարգսեան առաջին իսկ մրցու-
մով յաջողած է ստանալ Ա. մր-
ցանակ Contrepointի եւ Բ. մըր-
ցանակներու առաջնութիւնը՝
fugueի ճիւղերուն մէջ։ Փակա-
գծի մէջ ըսենք թէ ընդունուած
կանոնի մը համաձայն, այս վեր-
ջին ճիւղին մէջ Ա. մրցանակի
իրաւունք կըտրուի միայն անոնց՝
որոնք արդէն Բ.ը կրցած են
ձեռք բերել եւ տարի մը վերջ
կրկին կը մասնակցին մրցումի։

Ջերմապէս կը շնորհաւորենք
մեր հայրենակիցը այս փայլուն
յաջողութեան համար։

Հ. Տ.

×

փոքր դամբանի մը պէս, ամէն
մարդ իր խորքին մէջ կը կրէ ա-
նոնք զոր սիրեց։ Տարիներով ա-
նոնք հոն կը ննջեն, առանց
խանգարուելու։ Բայց օր մը կու-
գայ, ուր փոսը կը բացուի։ Մե-
ռելները կ'ելլեն իրենց գերեզ-
մաններէն եւ գունաթափ շրթ-
ներով կը ժպտին իրենց սիրելի-
ներուն, որոնց կուրծքին տակ
կը հանգչի իրենց յիշատակը,
ինչպէս տղեկը որ կը քնանայ
մայրական արգանդին մէջ։

Ռ. Ռոլան

ՓՐՈԹՈԿԷՐՈՖԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՍՈՖԻԱ, 13 Յուլիս — Զօր.
Փրոթոկէրոֆի յուղարկաւորու-
թեան առթիւ դամբանականներ
խօսեցան ազգ. կոմիտէի կողմէ
Սփրոսթրանով, Օխրիտի Հայր.
Միութենէն Օգնիանով, Մետրա-
պոլիտ Ստեփան, պահեստի սպա-
ներու Միութենէն զօր. Շքօյնով
եւ Մակ. ներքին կազմ. արտա-
սահմ. ներկայացուցչութենէն Քի-
րիլ Փըրլիչէվ։ Նշանակալից էին
այս վերջին երկուքին խօսածները
ուստի համառօտակի կուտանք
«Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Փըրլիչէվ հետեւեալը յայ-
տարարեց.

— «Փրոթոկէրոֆի ողբերգա-
կան մահով մակեդոնական խնդիրը
անգամ մըն ալ մթագնեցաւ։
Մակեդոնացիի հոգին ցաւէն կը
մղկտայ. ամէնքը դառն կերպով
կ'արտասուեն մեծ կորուստին հա-
մար։ Ամենախոր վիշտը զգալի
պիտի ըլլայ Մակեդոնիոյ մէջ,
իր միակ յոյսը եղող մարտիկի
կորուստին համար։ Փրոթոկէրոֆի
ամբողջ կեանքը պայքար եղած
է, իր կուրծքը կը կրէ թշնամի
գնդակներու վէրքերը որոնք ա-
մէնէն պերճախօս ապացոյցն են
իր անձնուիրութեան։ Պուլկարնե-
րուն եւ Մակեդոնացիներուն սուգը
եւ թշնամիներուն հրճուանքը
լաւագոյն վկայութիւններն են
անոր բեղմնաւոր կեանքին, որ սա-
կայն լի է զրկանքով, խռովքով
եւ յուզումով։ Արտասահմանի
ներկայացուցչութեան անունով
պարտք կը համարեմ փարատել
մոլորութիւն մը, թէ այս սպանու-
թիւնը գործն է Մակեդոնական
ներքին կազմակերպութեան։ Այդ
զրպարտութիւն է եւ անարգանք
անոր անունին։

«Մակեդոնական ներքին կազ-
մակերպութիւնը եղբայրասպա-
նութիւն չի գործեր. ան այս սպա-
նութեան հետ գործ չունի։ Կազ-
մակերպութիւնը չոչնչացներ, այլ
կը ստեղծէ։ Ան կը զգուի նման
գործէ եւ կը դատապարտէ զայն։
Անկասկած մակեդոնական զա-
ղութը եւ ամբողջ Մակեդոնիան
եւս այս ոճիրը պիտի դատապար-
տէ։ Երկու մարտիկներու յիշա-
տակը կ'անմահանայ իրենց ող-
բերգական մահով։»

Զօր. Շքօյնով հետեւեալը
խօսեցաւ.

— «Այս վայրկեանին պա-
հեստի սպայութիւնը կը ցաւի որ
եղբայրական ձեռքը սպանեց պա-
տերազմիկ զօրավար մը, որ ար-
ժանաւորութեամբ կը մղէր կռիւը
ստրուկներու ազատութեան հա-
մար եւ որ Պուլկարիան կարգի
դրաւ, ապահովելով ճակատի զին-
ուորներու պարէնը։ Ո՞վ գգետնեց
այս կռուողզօրավարը։ Այս պետու-
թիւնը արդարադատ պետութիւն
է, ատոր համար պէտք է որ գտնէ
մարդասպանը եւ զայն պատժէ։

«Մի՛ լաք, մայրեր եւ քոյ-
րեր. թող լայ Պուլկարիան, որով-
հետեւ ան թոյլ կուտայ սպանել
իր զաւակը։ Բաւ են սպանութիւն-
ները. այլեւս կարգ եւ ո՛չ անկար-
գութիւն։ Ի՞նչպէս կրնանք Եւրո-
պային դիմել, երբ մենք ինք-
ներս անկարգութիւնը կը պաշտ-
պանենք։ Դուք մի՛ լաք, թող լայ
Պուլկարիան» եւն.։

Աւելորդ կը համարեմ դա-
տողութիւններ ընել այս ճառերու
մասին։ Միայն աւելցնեմ որ ու-
րիշ եղբայրասպանութիւններու
առթիւ նման ուժգին խօսքեր
չեն արտասանուած։

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ԲԱՄՊԱԿԻ ՍԵՐՄԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Անդրկովկասեան բամպակի կո-
միտէն՝ միջին Ասիա ղրկած է
սերմերու տարրալուծարանի վա-
րիչը, հոն ուսումնասիրելու համար
սերմերու գործը. ինչպէս նաեւ
ծանօթանալու համար բամպակի
դաշտերուն հանքային պարար-
տացման փորձերուն։ Այդ ուսում-
նասիրութեան նպատակն է կի-
րարկուած գործնական միջոցնե-
րուն հմտանալէ յետոյ, ընդար-
ձակել բամպակի դաշտերուն պա-
րարտացման գործը եւ շատցնել
բազմատեսակ սերմերու ցանքե-
րու քանակը։

—Մինչեւ անցեալ շրջան, բամ-
պակի ցանքերու տարածութիւնն
էր Հայաստանի մէջ 12,6 տոկոս,
Ադրբէջան 10,4, Վրաստան
23,2։ Անդրկովկասեան բամպակի
կոմիտէն ներկայ շրջանին համար
պայմանագրեր կնքած էր գիւ-
ղացիներուն հետ, որպէս զի ա-
ւելի մեծ տարածութեան վրայ
ցանեն։

Կոմիտէն ներկայիս կը ստու-
գէ թէ գիւղացիները յարգա՞ծ են
պայմանագրութիւնները եւ պայ-
մանագրուած տարածութեան վրայ
ցանա՞ծ են։ Գիւղացիներուն բամ-
պակի մշակման հանդէպ ունե-
ցած ուժեղ տրամադրութիւնը կը
բացատրուի անցեալ տարուան լաւ
բերքով, ոռոգումներու ընդարձա-
կումով եւ հին ոռոգիչ եղանակ-
ներու նորոգութեամբ։

ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Վրաստանի կենտգործկոմին
կից յանձնախումբը որ կը զբաղի
կիներու կենցաղին բարելաւումով,
իր վերջին նիստերէն մէկուն մէջ,
ունեցած է պոռնկութեան դէմ
պայքարի մասին երկար խորհր-
դակցութիւններ։

Այս խորհրդակցութեան հրա-
ւիրուած էին շարք մը պետական
հաստատութիւններու եւ հանրա-
յին կազմակերպութիւններու ներ-
կայացուցիչներ եւ բժիշկներ։

ՄՈՍԿՈՒԱ-ԹԻՖԼԻՍ

ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ուկրայնայի օդային հաղոր-
դակցութեան վարչութեան նախա-
գահը որ Թիֆլիս է եկեր, յայ-
տարարած է թէ շատ չանցած,
Ուկրայնայի օդային հաղորդակ-
ցութեան վարչութիւնը պիտի
քննէ Մոսկուա-Թիֆլիս օդային
գիծ հաստատելու հարցը։ Եթէ
այս նախագծի իրականացումը
չներկայացնէ մեծ դժուարու-
թիւններ, հաղորդակցութիւնը կը
հաստատուի յառաջիկայ աշնան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

Թիֆլիսի երաժշտանոցին տա-
րեկան հանդէսին առթիւ, վարիչին
զեկուցումէն կը պարզուի որ, ե-
րաժշտանոցը մեծ աշխատանք
թափած է զանազան ճիւղերու մէջ։
Ներկայ տարուան մէջ կազմա-
կերպած է 9 փակ եւ 9 հանրա-
յին երեկոյթներ եւ համերգներ.
ասկից զատ իր աշակերտները
տուած են 430 համերգներ։

Երաժշտանոցի ուսանողներուն
թիւն է 306, 150ը Վրացի, 38ը
Ռուս, 77ը Հայ, 29ը Հրեայ եւ
մնացեալը զանազան ազգեր։ Ասոնց
31ը բանուորի զաւակներ են, 65ը
գիւղացի եւ 195ը մտաւորականներ։

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Հանրածանօթ հեղինակին
Թիֆլիս ժամանման առթիւ, Վրաս-
տանի գրողներու միութիւնը ձեռ-
նարկեր է նախապատրաստականաշ-
խատանքներու,վայելուչ ընդունե-
լութիւն մը ընելու համար անոր։
Թիֆլիսի մէջ ի պատիւ ռուս մեծ
գրողին պիտի կազմակերպեն երե-
կոյթ-խնջոյքներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐԺՈՒՄԷՆ ՅԵՏՈՅ.— Ռան-
պուլեէ բնակող հողագործ մը,
27 տարու, գլխէ հաներ էր 16
տարու աղջիկ մը, որ մերժեր էր
իրեն հետ ամուսնանալ, երբ
լսեր էր թէ մարդը քանի մը
դատապարտութիւններ կրած է
արդէն։

Առջի կէսօրին, հողագործը
գնաց այն դաշտը ուր կ'աշխա-
տէր իր նախկին սիրուհին։
Գտաւ զայն ու դարձեալ առա-
ջարկեց հետը ամուսնանալ։ Աղ-
ջիկը սակայն, երբ նորէն մեր-
ժեց, երիտասարդը քաշեց ատր-
ճանակը եւ վեց փամփուշտ
պարպեց անոր վրայ։ Աղջիկը
վիրաւորուեցաւ չորս տեղէ։ Օգ-
նութեան հասնողները՝ ծանր վի-
ճակի մէջ զայն փոխադրեցին
հիւանդանոց։

Իսկ ոճրագործը՝ իրարանցու-
մէն օգտուելով փախաւ իր հե-
ծանիւով։ Կը յուսացուի շուտով
գտնել անոր հետքը, հակառակ
որ ոստիկանական հետապնդում-
ները դադրեցնելու համար, իր
հեծանիւը, ինքնութեան թուղ-
թերն ու ատրճանակը ձգած է
լճակի մը եզերքը, կարծել տա-
լու համար թէ ջուրը նետուած
եւ անձնասպան եղած է։ Կարելի
եղաւ լճակը ամբողջ պրպտել,
առանց սակայն դիակ գտնելու։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՉԵԽՈՍԼՈ-
ՎԱՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ.—
Փարիզի Չեխոսլովաք դեսպանին
կինը տկար էր,եկը հանգստանար
դեսպանատան իր յարկաբաժնին
մէջ, երբ առջի գիշեր, դիմա-
կաւոր աւազակ մը յանկարծ իր
սենեակը մտաւ, եւ ատրճանակը
անոր ուղղած հարցուց.

— Ո՞ւր են գոհարները։

Դեսպանուհին սարսափած՝
քովի սենեակը ցոյց տուաւ ա-
նոր։ Սեղանի մը վրայ էին ա-
նոր գոհարեղէնները 250,000
ֆրանք արժէքով։ Աւազակը
գրպանեց զանոնք եւ յետոյ
հարցուց նորէն՝

— Ամուսինդ ո՞ւր է.

— Հոս չէ։

Դեսպանուհին խնդրեց աւա-
զակէն որ աղմուկ չհանէ, որպէս
զի տղաքները չարթննան։

— Աղմուկ չեմ հաներ, եթէ
չշարժիս, յանձնարարեց գողը։
Յետոյ մեկնեցաւ հանդարտօրէն։
Այն ատեն միայն դեսպանուհին
օգնութիւն կանչեց։ Բայց երբ
դեսպանատան պահապանները
իրար անցան, գողը արդէն մեկ-
ներ էր։ Կը կարծուի թէ դես-
պանատան հետ մօտէն կապ ու-
նեցող մէկն է գողը, որ գիտէ
շէնքին ամէն կողմերը, որովհե-
տեւ դեսպանատունը գիշեր ցե-
րեկ հսկողութեան տակ է եւ
ասկից զատ զոյգ դռնապաններ
ունի։ Հակառակ ասոր սակայն,
մարդ չէ տեսած գողին մուտքը
եւ ելքը։

ՆՈՐԱԾԻՆԸ ԿԸ ԽԵՂԴԵՆ.—
Նուազի-լը Սէքի ոստիկանութիւնը
անստորագիր նամակ մը կը ստա-
նար առջի օր, որով կը յայտնէին
թէ Ժիւլիէթ Կիյօ անուն կինը
անհետացուցեր էր իր նորածինը։

Գաղտնի քննութիւններէ յե-
տոյ, խիստ հարցաքննութեան մը
ընթացքին, ոստիկանութիւնը խոս-
տովանցուց կինը թէ՝ Յուլիս 5ին
տղայ մը ունեցած էր, բայց տղան
մեռած ծներ էր աշխարհ։

Բայց քիչ յետոյ, անոր սի-
րահարը կը ստիպուէր խոստովանիլ
թէ տղան ողջ առողջ աշխարհ
եկած էր, բայց իր սիրուհիին
պնդումին վրայ, տղեկն առեր ու
խեղդեր էր աման մը պաղ ջուրի
մէջ, յետոյ զայն թուղթի մէջ
փաթթելով, երկուքը մէկ եղած
տարեր նետեր էին գետը։

Երկու հրէշները բանտարկուե-
ցան։

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

...ԴԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այս միջոցին իսկ Ահմէտ
...ն առջեւ եկաւ հասաւ։ Մար-
...այնքան ուժով հրած էր
...ը, որ բախումին ուժգնութե-
...գոցուելէ յետոյ, կէս մը
...ուեր էր ու մնացեր էր այն-
...Ֆրօզին դրան ետեւն էր։ Ահ-
...այս անգամ չէր կրցեր զայն
...նելու իր փափաքը զսպել, եկեր
...այս աչքով։ Ի՜նչ ուրախութիւն
...՜նչ հաճոյք նման անակնկալ
...ընել Ֆրօզինի։ Գիւղին հրա-
...ակը բերեր լեցուցեր էր ամէն
...ակ առարկաներ, գործածական
...զարդի, եւ զանոնք նուէր
...բերէր իր տիրուհիին։

Այս կերպով էր որ Ֆրօզին
...ցաւ Միշէլ Սոթիրիսի մահը։

Ահմէտ անոր հետաքրքրու-
թիւնը արթնցնելու համար, յա-
ջորդաբար բոլոր առարկաները կը
ներկայացնէր անոր, եւ կ'աշխա-
տէր որ ան շնորհակալութիւն
յայտնէ։ Փոքրիկին համար ալ,
խաղալիքներ առնելը չէր մոռցեր։
Ֆրօզին անտարբերութեամբ կը
նայէր. վշտահար՝ այս մարդէն
նուէր ստանալուն, ու գլխահակ՝
որպէսզի իր դառնութիւնը չմատնէ։
Ահմէտ միշտ իր ծրարները կը
քակէր։ Արծաթ զարդասեղ մը
առաւ, որուն մէջտեղը մեծ քար
մը կար. նաեւ շղթայաւոր սիրուն
ժամացոյց մը, բոլորը խնամքով
դրաւ անկողնին վրայ։ Յետոյ առաւ
վզնոց մը, որ չէր ծալլուծ։ Ահմէտ
ուզեց զայն ծալլել, բայց ձեռքին
տակ ընդիմութիւն մըն զգաց։
Ասուին փակած մնաց, Ֆրօզին ա-
ւելի մօտէն սկսաւ դիտել։ Լերդ
մը արիւն վզնոցին երկու մասերը
իրար կը փակցնէր։ Աղաղակ մըն
արձակեց։ Յանկարծ, սկսաւ աւելի
մօտէն քննել վզնոցը, ուշադրու-
թեամբ։ Սարսափած բռնեց Ահ-
մէտի բազուկէն։

— Զգէ՛, ձգէ՛ այս վզնոցը,
մի՛ դպիր անոր, ըսէ՛ ըսէ՛ ուրկէ՞
առիր։

— Հրապարակին վրայի վա-
ճառորդներէն։

Ֆրօզին ճանչցեր էր վզնոցը։ Իր
ամուսնութեան օրը՝ իր պառաւ
մօրաքոյրը Մարիկօն էր որ զայն
նուիրեր էր իրեն, իսկ Միշէլ Սօ-
թիրիս Լազարինա մեկնած պա-
հուն, հետը տարած էր, ըսելով թէ
այս վզնոցը սուղ էր, եւ իր քովը
նուազ ենթակայ պիտի ըլլար
վտանգներու։ Իսկ հիմա՞..։ Ֆրօ-
զին խնդրեց Ահմէտէն որ զինքը
առաջնորդէ վաճառորդին քով,
կամ զանոնք իր մօտը բերէ, ինչ-
պէս որ կ'ուզէր, անպատճառ պէտք
էր որ զայն տեսնէր, որ անոր խօ-
սէր, եւ անոր ապրանքները շօ-
շափէր։

Ահմէտ հրաման տուաւ որ
անմիջապէս վաճառորդները հոն
բերեն իրենց կառքերով։ Անոնց ալ
ուզածը այդ էր արդէն։ Ահմէտ
զանոնք հարցաքննեց թրքերէն
կեղծել թէ ուսկից ձեռք անցուցեր
էին առարկաները։ Անոնք բան
չէին գիտեր։ Բայց Ֆրօզին պա-
հանջեց որ պահ մը, կառքը ձգեն
դրան առջեւ։ Մարդիկը այս ան-
գամ բոլորովին հմայուած՝ քաշուե-
ցան։ Իսկ Ֆրօզին, ջղայնութեամբ
ու տենդագին, դէմքին վրայ լուռ
յամառութեամբ մը կը խառ-
նշտէր կը պրպտէր առարկաները։
Ուզածը գտաւ վերջապէս։ Կառքը
այնպէս մը հրեց որ, առարկաները
գետին թափեցան, տան ներսի
կողմը քաշուեցաւ, ապաստանեցաւ
մութ անկիւն մը եւ մինչեւ
Ահմէտ զայն կը հարցափորձէր,
աղաղակելով ան պատասխանեց.

— Ահա՛ թէ ինչպէս պատ-
ժուեցայ հիմա։ Ամուսինս սպան-
նեցիք.

Եւ իր ոճրէն ու այս մահէն
սարսափած՝ գլուխը առած ձեռ-
քերուն մէջ ծնրադրեց, որովհե-
տեւ անոր համար, այս մահը եւ
իր ոճիրը անջատ բաներ չէին։ Ա՛հ,
պատուհասի պէս կուգար զինքը
հարուածել։ Այդ պահուն, ան չէր
մտածեր բողոքել, չէր մտածեր
իսկ խնդրել որ իր տղոցը խնայեն։
Գոհ էր որ ճակատագրին ճիրան-
ները մէկիկ մէկիկ իր մսին մէջ
կը մխրճուէին։ Երկինքն իր վրայ
կ'առնէր այս ցաւալի աղտը
մաքրելու գործը։ Ան ինքզինքը
տառապանքին կ'ենթարկէր։ Կ'ու-
զէր որ տառապանքը անհանդուր-
ժելի, անընդհատ ըլլար։ Իր մսին
մխուած ճանկերէն, անոնց խոցե-
րէն աւելին պէտք էր իրեն։ Իր
մարմնին վրայ ատրաշէկ երկաթ-
ներ կ'ուզէր։ Երկնքի շանթերը
կ'ուզէր, բոլորը, մինչեւ վերջինը
որ զինքը պիտի անէացնէր։

Կ'աղօթէր ան, միշտ կ'աղօ-
թէր, ջղագարի անընդհատ ծնրա-
դրումներով։

Ահմէտ խռոված, անոր ետեւէն
զայն կը դիտէր։ Թշուառականը
լացող այս կինը տեսնելով, իր
մորթին տակ յուռի գրգռութիւն
մը կը զգար։ Կ'ուզէր միեւնոյն
ատեն մխիթարական խօսքեր մը
ըսել անոր։ Երբ պահ մը Ֆրօզին
ոտքի ելաւ Յուրբին պատկերը
համբուրելու, զայն խլեց իր աղօթ-
քէն, անոր ականջին փսփսաց թէ,
ալ խղճի խայթեր զգալու չէր, թէ
զայն իր տունը կը տանէր, հո՛ն
քանի որ այլեւս ազատ էր, թէ
իր կեանքին բոլոր ուժովը պիտի
պաշտէր զայն, եւ թէ պէտք էր
որ դադրեցնէր լացը։ Զինք հար-
ուածող պատիժին բարութեան
մասին Ֆրօզինի արձակած առա-
ջին աղաղակներուն պատասխանե-
լու ձեւն էր այս։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

բած է գիւղացի զանգուածներուն մէջ։ Գիւղացիները ճնշելով տագնապը չլուծուեցաւ։ Պէտք է վերջ տալ այդ ճնշումին եւ բարձրացնել ցորենի գինը։

Համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ լուրջ տարակարծութիւններ կային գիւղացիներու հանդէպ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մասին։ Շատեր կողմնակից էին դադրեցնել կռիւը կուլակներուն (հարուստ գիւղացի) դէմ եւ գիւղացիները թողուլ իրենց հաճոյքին, քանի որ ատիկա է միակ միջոցը տագնապը լուծելու։

Գործակցականներուն առջեւ խօսած ճառին մէջ Ռիկով դատապարտեց վարչական միջամտութիւնը գործակցականի գործերուն, ու դիտել տուաւ որ եթէ ժողովուրդը գործակցականներուն նայի իբրեւ դիւանակալական հիմնարկութիւններ, վտանգը ակներեւ է։

Ռիկովի երկու ճառերն ալ արտայայտութիւն մը կը նկատուին իր խմբակին՝ ընդդէմ Ստալինի։

∴ Խորհրդային կառավարութիւնը շարք մը հրամանագրեր հրատարակեց, որոնց շնորհիւ կը յուսայ դիւրացնել ցորենի նոր հունձքին յանձնումը։ Ցորենի, հաճարի, վարսակի եւ չոր խոտի լիպրային վրայ, կառավարութեան կողմէ ցարդ վճարուած գները միջին 100ին 20 կոպէկի յաւելում մը պիտի կրեն։ Այլեւս բռնագրաւում եւ գիւղացիներուն դէմ հետապնդում տեղի չպիտի ունենայ։

∴ Իտալական «Գուլիէլմօ-Փէլտինէլլի» շոգենաւը Վլատիվոսթոկէն անցաւ՝ ուղղուելով դէպի Ռուսիա։ Ասիկա առաջին նաւն է որ Եւրոպայէն ցորեն կը փոխադրէ։

Պատերազմը օրէնքէ դուրս

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին 14 պետութեանց միջեւ կնքուելիք դաշինքը պիտի ստորագրուի հաւանաբար Փարիզի մէջ, Օգոստոսի վերջերը։ Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարար Քէլլոկ դէպի Ֆրանսա ճամբայ պիտի ելլէ Օգոստոս 22ին։ Եւրոպական պետութեանց ուրիշ արտաքին Նախարարներ եւս խոստացած են Փարիզ գալ՝ ներկայ ըլլալու համար ստորագրութեան արարողութեան։

Նախագահ Քուլիճ հաւանած է որ այս պատմական դաշնագիրը ստորագրուի Փարիզի մէջ. եւրոպական մայրաքաղաք մը աւելի յարմար կը նկատուի, եւ թէ արտաքին Նախարարներու խորհրդաժողով մը աւելի եւս պիտի բարձրացնէ դաշինքին արժէքը։

Ճափոնի եւ Չեխոսլաւաքիոյ կառավարութիւնները եւս ընդունեցին ամերիկեան առաջարկը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու դաշինքին մասին։

Ընտրական պայքարը Յունաստանի մէջ

Վէնիզէլոս երէկ մեկնեցաւ Մակեդոնիա՝ ընտրական պայքար մղելու համար։ Ազատական կուսակցութեան եւ ռամկավար միութեան միջեւ ընտրական գործակցութեան բանակցութիւնները վերջացան եւ Վէնիզէլոսի պայմանները ընդունուեցան։ Փափանասթասուի կուսակցութիւնը 12 թեկնածու պիտի ունենայ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ, երեք ալ հին Յունաստանի մէջ։

Զօրավար Քոնտիլիսի կուսակցութիւնը եւս կը փափաքի գործակցիլ Ազատականներուն հետ եւ 28 աթոռ կը պահանջէ, ինչ որ պիտի չտրուի հաւանաբար, քանի որ իր ներկայացուցած ուժէն վեր է այդ թիւը։

Միխալաքոփուլոս կը գործակցի Վէնիզէլոսի հետ, ու կը թուի թէ հինգ աթոռ պիտի տրուի անոր կուսակցութեան։ Քաֆանտարիս վերապահ դիրք կը բռնէ։ Ազատականներու հետ իր գործակցութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ եւ գաղափարակից խմբակցութիւններու հետ ուրիշ ճակատ կը կազմէ։

Ընդդիմադիր շարքերուն մէջ ժողովրդական կուսակցութիւնը՝ որուն պետն է Ցալտարիս, կը գործակցի զօր. Մէթաքսասի Ազատամիտ կուսակցութեան եւ ուրիշ հակավէնիզէլոսեաններուն հետ։

Հայ կնոջ մը արկածը

Լիոնէն կը գրեն մեզի Յուլիս 19 թուականով.—

Այս առաւօտ ժամը 9ին, երբ Տիկ. Կիւլիւզար Տէրտէրեան կաթ կը տաքցնէր իր զաւկին համար, ալքոլէ լամբարի մը վրայ, ալքոլը յանկարծ կը բռնկի եւ պայթում առաջ կու գայ։ Դժբախտ կինը այրուածքներ կը ստանայ երեսին ու մազը կը բռնկի։ Օգնութեան աղաղակներուն վրայ ներս կը վազէ յարակից սենեակը բնակող Պ. Կարապետ Եղիշէեան, որու ջանքերով կարելի կ՚ըլլայ առաջքն առնել կրակին որ սկսած էր տարածուիլ սենեակին մէջ։ Տիկին Կիւլիւզար շուտով կը փոխադրուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, ուր կը դարմանուի. վիճակը ծանր չէ, բայց մազին առջեւի մասը այրած է։

Լէօվէնշթայնի գաղտնիքը չէ լուսաբանուած

Քալէ հասան Լէօվէնշթայնի երկու աներձագները՝ միլիոնատէրին մարմինը դագաղի մէջ դնելով Պրիւսէլ փոխադրելու համար։

Այժմ դիակին գտնուելովը բոլորովին անհետացած են Լէօվէնշթայնի խորհրդաւոր անհետացման շուրջ հիւսուած առասպելները։ Սակայն տակաւին գաղտնիքը կը մնայ գաղտնիք. Լէօվէնշթայն ոճիրի՞ կամ արկածի՞ զոհ է թէ անձնասպան եղած է։ Զանազան օդանաւերով, նոյնիսկ իր սեփական օդանաւով կատարուած մէկէ աւելի փորձերը ցոյց տուին թէ անկարելի է բանալ դուրսի դուռը, երբ օդանաւը արագօրէն կը թռչի։ Հետեւաբար անկարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել մահուան բուն պարագաները։

∴ Լէօվէնշթայնի ընտանիքը 10,000 ֆրանք տուաւ ագատարար Պօկրանի՝ իբրեւ առաջին վարձատրութիւն. իր ընկերներուն ալ դրամական նուէրներ եղան։

∴ Ֆրանսացի դատական բժիշկ տոքթ. Փօլ երէկ մանրակրկիտ դիազննութիւն կատարեց՝ հասկնալու համար թէ միլիոնատէրը թունաւորուա՞ծ է կամ ոճիրի զո՞հ գացած է։

∴ Միլիոնատէրին ձիերը աճուրդով պիտի ծախուին Իրլանտայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, անմիջապէս որ օրինական ձեւակերպութիւնները կատարուին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷՆ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ալֆորվիլի եւ Պէլվիլի ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7.30ին, 33bis Rue Louis Blanc անկիւնի սրճարանը մէթրօ Louis Blanc։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԿԻՐԱԿԻ 29 ՅՈՒԼԻՍ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ 5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Կէնճեան եւ զաւակները Սահակ, Կարօ եւ Խնկիկ Կէնճեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ ՓԱՆԻԿ ԿԷՆՃԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ։

Լիոն 19 Յուլիս 1928

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple, Belleville. Օրակարգ. հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ 1928

24 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 706 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քաղաքական շրջանակներու մէջ ծանր տպաւորութիւն րծեց Եգիպտոսի սահմանադրական իրաւունքներուն կրճաումը, արքայական հրովարտակով։

Այդ խռովայոյզ երկիրն ալ երեք տարի պիտի զրկուի խորդարանէ եւ մամուլի ազատութենէ։

Բոլոր անոնց համար որ ուշադրութեամբ հետեւած են Եիպտոսի դէպքերուն, անակնկալ մը չէ այս կարգադրութիւնը։ Որոշումը տրուեցաւ առանց արտասովոր իրողութեան մը, բայց նախատեսութիւն ծանր դէպքերու, որոնք անխուսափելի ին, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Արդարեւ, այն օրէն ի վեր որ ասպարէզէն քշուեցաւ ազյնական Նահաս փաշա, փաստաբանական յանցանքով մը, րդէն ստեղծուած էր անել մը։ Խորհրդարանին մեծամասնուիւնը ազգայնականներուն ձեռքն ըլլալով, նոր դահլիճն ալ իտի ենթարկուէր անոնց ազդեցութեան, կամ երկիրը պիտի ատնուէր անիշխանութեան։ Թագաւորը նշանակեց փոխանցան դահլիճ մը, ընթացիկ գործերը վարելու համար։ Եթէ որհրդարանը լուծէին եւ նոր ընտրութիւններ կատարէին, նոն ազգայնականները պիտի շահէին մեծամասնութիւն, թերեւս ելի ջախջախիչ։

Արդ, այդպիսի խորհրդարան մը եւ անկէ բխած դահլիճը կրնար վաւերացնել Անգլիոյ առաջարկած դաշնագիրը, որ անր փոթորիկներու դուռ բացաւ ամիսներ առաջ, եւ ապա տաձգուեցաւ, իբրեւ նուազագոյն չարիք։ Դաշնագիրը սեղան վրայ է միշտ, եւ ուշ-կանուխ նորէն պիտի ծագի զայն րջնապէս մերժելու կամ վաւերացնելու խնդիրը։ Անգլիա 922 Փետր. 28ին, հանդիսաւոր յայտարարութեամբ մը ճանչւ Եգիպտոսի անկախութիւնը, բայց կը պնդէ կարգ մը իրաւնքներու վրայ, որոնց մերժումէն կամ ընդունելութենէն կաում ունի անկախութեան ճակատագիրը։

Վիճելի գլխաւոր հարցերն են— հաղորդակցութիւնները, կրին զինուորական կազմակերպումը, օտարականներու պաշտանութիւնը եւ Սուտանի խնդիրը։

Վերջին անգամ, երբ Սարուաթ փաշա կը բանակցէր, բրիանական կառավարութիւնը աննշան զիջումներ ըրաւ, բայց ըդրդուելի մնաց հիմնական կէտերու մասին։ Եւ կը մնայ ինչեւ այսօր։

Բրիտանական մամուլը վերապահութեամբ կ'արտայայտուի ուաստ Թագաւորի վերջին կարգադրութեան մասին. բայց ւելորդ պիտի ըլլար բացատրել թէ տեղեակ է ամբողջ անցուրձին։ Գիտէ որ այդ վճռական որոշման ներշնչողն է Մեծն րիտանիան ինք, որպէսզի, ազատ խորհրդարանի եւ մամուլի դմուկներէն, յաջողի լուծել դաշնագրի խնդիրը։ Բարձր դիւագիտութեան համար ի՛նչ նշանակութիւն ունի եթէ, սահմաադրական իրաւունքներու կրճատումով, Եգիպտացիները զրուին եւ իրարու գլուխ ճեղքեն։ Այդ կարգի դէպքերը պիտի պացուցանեն թէ Եգիպտոս տակաւին հասունցած չէ անկաութեան համար, հետեւաբար նոր պատրուակներ պիտի աւելն խնամակալութիւնը պահպանելու եւ զանազան միջամտութիւններ կատարելու։ Եգիպտացիներուն կը մնայ լռջութեամբ րժիլ եւ տեղի չտալ այդ պատրուակներուն։

Հասկնալի է որ բրիտանական աշխարհակալութիւնը երբեք իտք չունի հրաժարելու Սուէզէն, ինչպէս Մանշէն, Ճիպրալարէն կամ Սինկափուրէն։ Որքան ալ, մանաւանդ Մեծ Պաերազմէն յետոյ, ստիպուած ըլլայ գոհացնել բազմազան ազերու անկախութեան իրաւունքները, չի կրնար ձեռքէ հանել այսրութեան բանալիները։ Հազիւ ճանչցաւ Իրլանտայի Ազատ ետութիւնը, միշտ ապահովելով իր կողերը, վտանգի պահուն, ւկ Հնդկաստանի հանդէպ տիրող դժկամակութիւնը հաստաելու համար, կը բաւէ յիշել թէ, ընկերվարական Մաքտոլտն անգամ, իր իշխանութեան առաջին օրերուն, սպառնաքներ ուղղեց հնդիկ ըմբոստներուն...։ Եւ աւելի բարեացակամ Եգիպտոսի հանդէպ, քան պահպանողական Պօլտուինը։

Ուրիշ բացատրութեամբ, բրիտանական աշխարհակալութիւնը, ժամանակի պահանջներուն յարմարելով հանդերձ, անխտ կը պահէ իր սկզբունքները։ Եւ Եգիպտոսը այդ քաղաականութեան հետեւանքներն է որ կը կրէ, պարբերական ագնապներու մատնուելով։

Անշուշտ ծանր է կացութիւնը։ Թերեւս աւելի ծանր քան առաջ։ Երբ կառավարութիւնը հարիւրաւոր ոստիկաններ եւ ինուորներ փողոց կը թափէ, ազգայնականներուն ժողովը արգիլելու, եւ նախորդ վարչապետ Նահաս փաշան անգամ իր անքը զոհելու խօսքեր կ'ընէ ամբոխին, դիւրին է գուշակել առաջիկայ դէպքերը։ Զմոռնանք որ դեռ Յուլիս 19ին հռչակեցաւ դիկտատորութիւնը, եւ կիրքերը գրգռուած են արդէն։ Արդ, երեք տարի փակ պիտի մնայ խորհրդարանը, ինչպէս եւ մամուլի լեզուն. իսկ երեք տարին այնպիսի ժամանակամիջոց որ կրնայ հազար փորձանքի դուռ բանալ։ Եգիպտոսի ժողովուրդը առած ըլլալով անկախութեան ճաշակը, մեծ ճիգերու կարօտի, իր պաղարիւնը պահելու համար։ Բայց միանգամայն ունի ուշիմ վարիչներ, որոնք յաջողեցան մեծ չարիքներ անխել, ուրիշ տագնապներու ատեն։

Ամէն պարագայի մէջ, ուշադրութեան արժանի է կացութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՒՔԻՒՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ռամկավար Արշակ Սաֆրաստեան տեսութիւն մը գրած ըլլալով քրտական շարժման մասին, Յուսաբեր խմբագրականներու շարքի մը մէջ հետեւեալ եզրակացութիւնը կը հանէ (13 յուլիս).

— «Ես համոզուած եմ,— կը գրէ Ա. Սաֆրաստեան,— որ քիւրտ գիտակից բոլոր պարագլուխները սրտանց կ'ուզեն գործակցիլ մեզ հետ եւ իրենց ապագայ ծրագիրը կը հիմնեն այդ պատահականութեան վրայ։»

Թերեւս չափազանցութիւն կայ այս համոզումին մէջ. որոշն այն է սակայն, որ Քիւրտը մեր բարեկամութիւնն ու մեր գործակցութիւնը կ'որսնէ։

Ուրեմն թող այն աշխատանքը, զոր մենք յանուն մեր Դատի կը թափենք բուն հայրենիքէն հազարաւոր մղոններ հեռու, գէթ չափով մը թափենք այդ հայրենիքէն ոչ հեռու ինկած հողերուն վրայ։

«Թէ որ մենք մեր ուժի կէսը վատնէինք քիւրտերի վրայ, գուցէ այսօր ազատուած լինէինք»,— թէեւ ուշացած, թող սակայն անգամ մըն ալ կրկնենք հոս նահատակ Զաւէնին բառերը (Տե՛ս «Հայրենիք», 1928 Յունիս, Ռուբէնի «Յուշեր»ը.)։

Եւ ինչ որ չըրինք երէկ, թող ընենք այսօր։

Կը վախնանք, թէ յուսախա՞բ կ'ըլլանք Քիւրտէն։

Ապահով կրնանք յայտարարել, որ այդ յուսախաբութիւնը աւելի մեծ պիտի չըլլայ, քան այն, ինչ որ մենք ունեցանք «հայասէր» Ռուսէն եւ «մարդասէր» Եւրոպայէն։

Իսկ մենք, հակառակ մեր այս դառնագոյն յուսախաբութեանց, այսօր վերստին կը մաշենք ե՛ւ Ռուսիոյ ե՛ւ Եւրոպայի դուռները։

Ինչո՞ւ ուրեմն հեռու մնանք Քիւրտէն, որ իր լեռներուն վրայ մեր պայքարը կը շարունակէ այսօր։

Անո՞ր համար միթէ, որ «զինուորականօրէն արհամարհելի քանակ մը դարձած ենք»,— ինչպէս կ'ըսէ Պ. Սաֆրաստեան։

Այո՛, զէնք ու բազուկ չունինք, սակայն ունինք ուրիշ առաւելութիւններ, որոնցմէ զուրկ է Քիւրտը եւ որոնց կարիքը ան ունի։

Ուրեմն թող գոնէ ա՛յս սահմաններուն մէջ մեր աջակցութիւնը բերենք քիւրտ ժողովուրդին, իր մղած ազատագրական պայքարին մէջ։

«Արտասահմանի մեր ամբողջ մամուլը,— կը գրէ Պ. Սաֆրաստեան,— առանց կուսակցական խտրութեան, կրնայ մեծապէս նպաստել շարժման բնականոն զարգացման, առայժմ հրաժարելով քիւրտ շարժումը ղեկավարողի եւ խորհրդատուի դերէն»։

Պ. Սաֆրաստեանի այս բաղձանքով կ'եզրափակենք մեր յօդուածաշարքը։»

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ՎԵՐՋ

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ փաստաբաններու կաճառը որոշած է Երեքշաբթիէն սկսեալ երեք օր գործադուլ յայտարարել, բողոքելու համար Սահմանադրութեան ապօրէն կախակայումին դէմ։ «Էլ Ահրամ» կը հրատարակէ բազմաթիւ բողոքի հեռագիրներ՝ կառավարութեան դէմ, մինչ «Էլ Սիասա» կը հրատարակէ նոյնքան հեռագիրներ, որոնք հաւանութիւն կը յայտնեն Թագաւորին «խոհեմ արարք»ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՏԻՒՆԵՐ՝ ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴԻ ՄԸ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ տիպար օդանաւի մեծ մրցում մը տեղի ունեցած էր եւ շահած էին 16 տարեկան երկու պատանիներ՝ Արամ Աբգարեան, Տիթրոյթէն եւ Թոմաս Հիլ, Ուինսթըն-Սէյլընէն, երկուքն ալ ամերիկեան քաղաքացիներ։

Իբրեւ վարձատրութիւն այս յաղթանակին, երկու պատանիները Ամերիկայէն ղրկուեցան Եւրոպա, ուր պիտի այցելեն գլխաւոր քաղաքները՝ ի հաշիւ մրցումը կազմակերպող հիմնարկութեան։

Արամ Աբգարեան եւ Թոմաս Հիլ անցած շաբաթ Ամերիկայէն հասան Լոնտոն, ուսկից օդանաւով Փարիզ եկան եւ այցելեցին գլխաւոր թատրոնները, սինէմաները, թանգարանները, արձանները, մեծ պանդոկներն ու վաճառատուները, Էյֆէլի աշտարակին վրայ ելան եւ ուրիշ զանազան պատիւներու արժանացան։

Սակայն այս բոլորին մէջ ամէնէն կարեւորն է այն ընդունելութիւնը, զոր ըրաւ իրենց Ֆրանսայի Աէրօ-Քլիւպը (օդանաւային ակումբ)։ Մեր հայրենակիցն ու իր ընկերը ստորագրեցին ոսկեմատեանին մէջ, ճիշդ ինչպէս անցած տարի ստորագրած էին Լինտպէրկ, Չէմպըլին եւլն.։

Երկու պատանիները շատ լաւ տպաւորութիւն ստացած են Փարիզէն։ Քանի մը օրէն ժընեւ կը մեկնին։

Քարքասոնի երկհազարամեակը

Մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Քարքասոն քաղաքի հիմնարկութեան 2000րդ տարեդարձը, ի ներկայութեան Պ. Տումէրկի եւ վեց նախարարներու։ Ճառեր խօսուեցան եւ միջնադարեան տարազներով զանազան զինուորական եւ ժողովրդեան հանդէսներ եղան։

∴ Այս առթիւ Քարքասոնի նահանգային ժողովը Հանրապետութեան Նախագահին ներկայացուց առաջին օրինակը Օտ նահանգի տնտեսական ատլասին, զոր պատրաստած է Պ. Զատիկ Խանզատեան։ Պ. Տումէրկ ջերմապէս շնորհաւորեց Պ. Խանզատեանը, որ հոն ներկայ էր։

Աւստրօգերման ցոյց մը ի պատիւ Շուպէրթի

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ մեծ երաժշտագէտ Շուպէրթի յիշատակին կատարուած հանդէսներու վերջին մասը։ 180,000 երգիչներ, որոնց 140,000ը Գերմանիայէն եկած էին, տողանցք կատարեցին Ռինկի մեծ հրապարակին վրայ, ուր տեղ գրաւած էին բացի պաշտօնական մարմիններէ, մօտ մէկ միլիոն հանդիսականներ։ Տողանցքը սկսաւ առտուան ժամը 11ին եւ տեւեց մինչեւ իրիկուան 7ը։ Թափօրին մէջ կը ծածանէին 10,000 դրօշակներ, զորս կը ծափահարէին մէկ միլիոն հանդիսականները։

Պաշտօնական բեմին մէջ նստած էին Աւստրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Զայփէլ, քաղաքապետ Զայց, ընկերվարական, Գերմանիոյ Ռայխսթակին Նախագահ Լէօպէ, եւ կարգ մը դեսպաններ։

Այս ցոյցին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ Վիեննայի համագերմանական թերթերը հանդէսին ներբողականը կ'ընեն խանդավառ տողերով.«Տիեզերք ականատեսը եղաւ աննախընթաց ցոյցի մը՝ ի նպաստ աշխարհի չորս կողմը ցրուած 100 միլիոն Գերմաններու միութեան», կը գրէ թերթ մը։

Այն պահուն, ուր Հօեննոսեան պատուիրակութիւնը կ'անցնէր պատուոյ բեմին առջեւէն, հանդիսականներէն մաս մը թնդացուց Հօեննոսի երգը, ու անմիջապէս ամբողջ այդ բազմութիւնը սկսաւ միաձայն երգել. «Կ'երդնունք պահել ու պաշտպանել Հօեննոսը»։

Նման ցոյցեր տեղի ունեցան, երբ երեւցան հարաւային Թիրոլի երեք պատուիրակները։ Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, ամբոխը խելայեղ կը ծափահարէր այս երեք մարդիկը, որոնք խորհրդանշանն էին Իտալիոյ կողմէ խլուած աւստրիական նահանգին։

Հարիւրաւոր նուագախումբեր մինչեւ վերջ կը նուագէին գերմանական քայլերգը՝ «Տճօյչլանտ իւպէր ալլէս»։ Վիեննայի ամբողջ պահակազօրքը շարժման մէջ դրուած էր կարգը պահպանելու համար։

Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձ մը

Ֆրանսացի ծովային սպայ Փարի, կիրակի օր ժամը 17ին «Ֆրէկաթ» ջրօդանաւով Պրէսթէն ճամբայ ելաւ դէպի Ամերիկա։ Իրեն կ'ընկերանան մեքենավար Մուրօ և անթելի մասնագէտ Քատու։ Ֆրանսացի օդանաւորդները Ատլանտեանը պիտի կտրեն երեք հանգրուանով՝ Ասորեան կղզիներ (2080 քիլոմեդր), Պերմուտեան կղզիներ (3540 քիլ.) ու Նիւ Եորք (1230 քիլ.), ընդհանուր գումար 6760 քիլոմեդր, զոր կը յուսան կտրել ժամական 130 քիլոմեդր արագութեամբ։

Վերջին պահուն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Ֆրէկաթ» Ասորեան կղզիներու Հորթա նաւահանգիստը հասած է Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 2, 22ին (Նիւ Եորքի ժամ)։

∴ Օդանաւորդ Ֆավրօ երէկ առաւօտ Պուրժէի կայանին մէջ փորձի թռիչք մը կատարեց տը Մարմիէի օդանաւով, որ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ Կ'ԵՐԳԵՆ

— Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ, կ'աղաղակէր հայ բանաստեղծը։

— Մենք երգելով կ'ուզենք ապրիլ, կը գոչեն վիեննայի մէջ, հարիւր հազարաւոր համագերմաններ։

Զարմանալի չէ որ յաղթական երկիրներու մամուլը հեգնութեամբ, բայց միանգամայն մտահոգութեամբ կը հրատարակէ ի պատիւ Շուպէրթի սարքուած տօնահանդէսին նկարագրութիւնը։

— Հանդէսին մասնակցեր են 250,000 հոգի, որոնց 130,000ը գերմանիայէն եկած կամ գերման հիւրեր, կը գրէ թերթ մը։

— Երգիչներուն թիւն էր 180,000, որոնց 140,000ը յատկապէս գերմանացիներ, կը ճշտէ ուրիշ մը։

— Ամէնէն շատ կը լսուէր «գերմանիա, գերմանիա ամէն բանէ վեր»...

— Պերլինէն վիէննա շտապեր էին բազմաթիւ պաշտօնական, պատասխանատու անձեր, որոնք հաճոյքով կ'արծարծէին գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը (*Անշլուս*)։

Եւ քաղաքական տեսութիւններ, ազդարարութիւններ, դաշնագրի տրամադրութիւններ՝ յաղթականներէն դէպի պարտեալները,

Եւ սակայն, սիրտերը կը շարժին եւ ալեծուփ բազմութիւնը կը թնդացնէ վիեննայի փողոցները, գեղարուեստական երգերուն հետ՝ երկու գերմանիաներու միացման եղանակն ալ հնչեցնելով.

— Պիտի գա՛յ օրը երբ յարութիւն պիտի առնէ հին գերմանիան, միացնելով աշխարհի բոլոր գերմանները...

Կարելի է գրաւել սահմանները, դաշնագիրներ պարտադրել եւ սպառնալիքներ տեղալ, բայց ո՞վ կրնայ խափանել երգը, — ժողովուրդներու իսկական զգացումներուն յորդահոսան ալիքը ·

— Եւ երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ . . .

կամ,

— Ես երգելով պիտի ապրիմ . . .

ԱՐՇԱՒԻՐ

ՄԱՀ ԶՕՐԱՎԱՐ ՍԱՎՈՖԻ

Նիսէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ մահը պուլկար զօրավար Միշէլ Սավոֆի՝ Սէն-Վալիէ-տը-Թիէյի մէջ, ուր կ'անցընէր ամառը։ Հանգուցեալը Պալքանեան պատերազմին (1912-13) պուլկար բանակներու վերին հրամանատարն էր եւ մեծ համբաւ շինեց՝ Թուրքերու վրայ տարած իր ջախջախիչ յաղթանակներով։ Պալքանեան պատերազմէն վերջ Պոլիս գնաց՝ իբրեւ հաշտութեան Ա. պատուիրակ։ 1920ին նշանակուեցաւ փարիզի պուլկար դեսպան, պաշտօն զոր վարեց երեք տարի եւ հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով։ Վերջին տարիները քաշուած էր կրաս, քօթ տ'Ազիւր։

ԲԵՒԵՌԱԽՕՍՆԵՐԷՆ Մարիանօ, որուն սրունքը կտրած էին, *Չիթթա տի Միլանօ* շոգենաւին մէջ, մեռած է։ Ցափփի եւս ծանրապէս հիւանդացած է։ Այս երկու հազարապետներուն դէմ խիստ քննադատութիւններ եղած էին, որ լքած են փրօֆ. Մալմկրէնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ատրպատականի երեսփ. ընտրութիւնները.— Քրտական խնդիրը եւ մեր հաւատարմութիւնը.— Օտար առանձնաշնորհներու ջնջումը.— ի՛նչպէս կը հասկնան այս փոփոխութիւնը.— կիներու շարժումը:

Սկսուած են Խորհրդարանի հայ պատգամաւորի ընտրութիւնները: Պարսկահայերը երկու պատգամաւորներ կուտան, մէկը՝ հարաւի հայութիւնը, երկրորդը՝ հիւսիսի: Վերջին ժամը տարիներէ ի վեր մեր թեկնածուն կ'ընտրէ՝ ընկեր Զօրա Սագինեան:

Այս անգամին ալ դրուած էր անոր թեկնածութիւնը: Ինչպէս ամէն անգամ, այս անգամ ալ հակադաշնակցական ուժերը միացած, իրենց տկար ձայնով, հրապարակը կ'աղմկեն միշտ, թեւ ու թիկունք ունենալով ռուսական հիւպատոսարանը: Այս անգամ ռուս-պարսկական դաշնագրի քուէարկութեան ժամանակ հայ պատգամաւորի ձեռնպահ մնալու պարագան եւ քրտական շարժումը մատի փաթթոց շինած, կ'ուզեն միտքերը պղտորել, միաժամանակ որոճալով թեկնածութիւնը պետական հասարակ պաշտօնեայի մը (նախկին հնչակեան), որ ոչ միայն պարսկերէն, այլ եւ հայերէն անգամ իր միտքը արտայայտելու անկարող է:

Աչքի կը զարնէ տարօրինակ երեւոյթ մը, — տասնեակ տարիներ առաջ, լաւ գիտեմ, այն տարրերը, որ միշտ Թաւրիզի մէջ կրթնած ցարական Ռուսիոյ հիւպատոսարանի ոյժին, կը պայքարէին Դաշնակցութեան դէմ եւ կը հալածէին, այսօր ալ իրենց կռնակը տուած «յեղափոխական» Ռուսիոյ հիւպատոսարանին, կը պայքարին եւ կը հալածեն: Եւ ինչպէս անցեալին մէջ ցարի ներկայացուցիչները, այնպէս ալ այսօր Կրեմլինը ներկայացնողները կ'աջակցին այդ տարրերուն, անցեալի նման բոլոր աշխատաւորներու, գիւղացիներու, բանուորներու, հակակրանքին զուգընթաց:

Տարօրինակ չէ՞ և անլուծելի՝ յեղափոխական նուաճումը այս ձեւի տակ — նոյն աղաներու հետ, նոյն աշխատաւորութեան դէմ, որքան հասկնալի էր 1917էն առաջ:

* * *

Քիւրտ-տաճկական կռիւները, երեւի կը շարունակուին ուժեղ թափով: Դժբախտաբար լուրերը կը պակսին, կառավարութիւնը շարունակ զօրքեր կ'ուղարկէ սահմանագլուխ, դաշնակից Թուրքիոյ հանդէպ յանձն առած զինուորական պարտականութեանց մէջ չթերանալու համար: Ատրպատականի զինուորական իշխանութիւնը վերջերս սկսած էր կասկածիլ եւ նոյնիսկ քանի մը Հայեր բանտարկեց, բայց Թէհրանէն եկած հրահանգին վրայ, այդ անմեղները ազատ արձակուեցան: Մեր կառավարութիւնը քաջ գիտէ որ պարսկահայութիւնը բացարձակապէս չէզոք է այս խնդրին մէջ, եւ ո՛ր եւ է շահէ աւելի կը գերադասէ հայ-պարսիկ բարեկամութեան պահպանումը: Համոզուած ենք որ այս խնդրին շուրջ՝ մեր ցեղի թշնամիներուն կողմէ երեւան հանուած բոլոր բանտարկութիւնները ոչ միայն արդիւնքի չպիտի յանգին, այլ եւ պիտի լուսաբանեն հայութեան՝ պարսիկ երկրին եւ ժողովրդին այնքան նուիրուած ըլլալու իրականութիւնը:

Բարեբախտաբար այս ճշմարտութիւնը յայտնի է այս երկրի, թէ կեդրոնի եւ թէ ծայրամասերու ղեկավար շրջաններուն:

* * *

Մայիս 10ին Թաւրիզը արտակարգ հանդիսաւորութեամբ տօնեց «կապիտիւլասիոն»ներու ջնջումը: Ամէն տեղ ճառախօսները, մեծ մասով թուրքերէն կը բացատրէին բազմահազար ժողովուրդին՝ դէպքին նշանակութիւնը: Բայց այդ արգելք չէր որ ամէն մէկը իր գիտցածին պէս բացատրէ այս նորութիւնը: Դեռ թարմ տպաւորութեան տակ՝ հասարակ ռամիկանը կը հասկնայ թէ «կապիտիւլասիոն»ներու ջնջման հետեւանքով ինքը կրնայ առանց թոյլտուութեան մտնել օտար հիւպատոսարան մը: Վաճառականը այս գործը կը համարէ վնասակար երկրին տնտեսական շահերուն, վախնալով որ օտար դրամագլուխը հրապարակէն պիտի քաշուի եւ շուկան պիտի մեռնի: Հայկական թաղին մէջ խանութ պահող նպարավաճառը կը կարծէ թէ այսուհետեւ իր հայ գնորդը չի համարձակիր ըսելու, թէ այսինչ ապրանքը փճացած է, հին է, լաւը տուր: Կրօնամոլը կը մտածէ, թէ կառավարութիւնը այժմ կրնայ պարտադրել, որ եւրոպացի եւ հայ կիներ «հէջաբ»ով փողոց ելլեն, իրենց կիներուն գէշ օրինակ չըլլալու համար: Եւ շատ այսպէս յաճախ արտառոց կարծիքներ:

Դժբախտաբար ժողովուրդը լուսաբանուած չէ ծանօթ խնդրի մասին: Առաջնորդներուն կը մնայ բոլոր միջոցներով բացատրել դէպքին դրական, թէ բացասական կողմերը: Գիտակից տարրերու կարծիքով, անհրաժեշտ է դատարանները արմատական փոփոխութեան ենթարկել, որպէս զի օտարահպատակները իրենց պահանջներու մասին վստահութիւն ունենալով, առեւտրական ձեռնարկները չդադրեցնեն: Փաստ է, որ առանց օտար դրամագլուխի այս երկիրը իր ներկայ պայմաններով ի վիճակի չէ քիչ շատ յուսալի տնտեսական բարգաւաճում ապահովել:

Մէկ տարի առաջ արդէն Շահը առանձին հրովարտակով ջնջած էր օտար առանձնաշնորհները զոր խորհրդարանը ծափերով հաստատեց: Մէկ տարուան ժամանակամիջոց էր տրուած շահակից օտար պետութիւններուն, նոր համաձայնութիւններ կնքելու: Անգլիան շատ դժուարութիւններ հանեց — այս առթիւ գրած եմ «Յառաջ»ին:— Թէհրանէն ստացուած լուրերու համաձայն, արդէն խնդիրը կարգադրուած է նոր պայմանագրութեամբ մը, որով Անգլիան յաջողած է որոշ առաւելութիւններ կորզել ի նպաստ գլխաւորաբար իր տնտեսական քաղաքականութեան:

* * *

Կիներու շարժումը այստեղ յառաջ կը տարուի Թէհրանին հակառակ ճամբով: Այնտեղ նախ քան Սահմանադրութիւնը սկըսուած են աշխատանքներ եւ տարիներու փորձառութեան շնորհիւ ժամանակի հետ կը մօտենայ իր լուծման կէտին: Այստեղ սակայն աւելի կովկասեան Թուրքերու ձեռքին պրոպագանդի միջոց մըն է դարձած: Ինչպէս յայտնի է, ամիսներ առաջ կիներու եւ այրերու խառն ժողով մը բացաւ ռամիկանութիւնը, որուն յաջորդեցին ձերբակալութիւններ եւ սեղմումներ: Տակաւին կիներու ազատագրութիւնը պաշտպանող մարդիկ կան բանտերու մէջ. հակառակ հոսանքները, մասնաւորաբար հոգեւորականութիւնը, օտար մատ ցոյց տալով ամէն կերպ կ'աշխատին խեղդել շարժման բոլոր սաղմերը:

Այս շրջանին մէջ, կը թուի թէ դեր պիտի խաղան պարսկական եւ օտար դպրոցներու մէջ ուսած աղջիկները, որոնք աւելի հիմնաւոր կազմակերպութիւններ առաջ բերելու հաւանականութիւնն ունին, քան թուրք-բոլշեւիկներու ձեռքը գործիք դարձած իրենց նախորդները:

Այստեղ իսլամ կնոջ վիճակը աւելի քան ուրիշ վայրերու մէջ — եթէ մանաւանդ համեմատենք Գիլանի կամ Թէհրանի հետ,— աչքի կը զարնէ ոչ միայն դուրսը, փողոց, շուկայ, զբօսավայր, թատրոն, շարժանկար, այլ նոյն իսկ իր տանը պատերէն ներս:

Ոչ թէ պարսկական, այլ թրքական հարէմն է որ կը տիրապետէ տակաւին:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Լայպցիգի մէջ դոկտոր Վալտեր Գերբինգի հրատարակութեամբ լոյս տեսած է «Das Erdbild der Gegenwart» (երկրի ժամանակակից պատկերը) *աշխարհագրական գործի երկրորդ եւ վերջին հատորը, որու մէջ պրոֆ. Ֆրից Բրաուն գլուխ մը նուիրած է Հայաստանին:*

Խօսելէ յետոյ Հայաստանի աշխարհագրութեան, կլիմայի, բուսականութեան, կենդանիներու, տնտեսութեան մասին, Բրաուն կը դառնայ Հայերու նկարագրին. ու հոդ իր կարծիքը մասամբ աննպաստ է մեզի համար:

«Բազմաթիւ Հայեր,— կ'ըսէ ան,— ունէին բարձր պաշտօններ, ու շատերը՝ իշխանական հարստութիւն: Ու ահա անգէն ծաւալի երկչոտութեան կը միանայ անսահման մեծամտութիւն: Հայերը անարդարութիւն կը համարէին, որ կոպիտ Թուրքը տէրն էր աւելի կրթուած Հայի ու օսմանեան թշնամիները, որոնք անկախութեան նմանօրինակ ձգտումներ կը սնուցանէին Հայերու մէջ, ճակատագրական ժամու մը մէջ մղեցին այս վերջինները... Սոսկալի բաներ ապրեցան Հայերը: Հայաստանի մէջ կ'իշխէին Թուրք պաշտօնէութեան թափթփուկները, որոնք՝ իրենց զեղծումներուն համար ուրիշ տեղ պաշտօնանկ եղած ըլլալով կ'ուղարկուէին Հայաստան: Եթէ քանի մը անպատասխանատու Հայեր բռնութիւն մը գործէին, ամէն մէկ յանցաւորի ետեւէն հազարաւոր անմեղ ազգակիցներ դէպի մահ ու սարսափ կ'ուղարկուէին: Եկաւ համաշխարհային պատերազմը. ու Հայերը թշնամիին համար արտայայտած իրենց համակրանքը ստիպուեցան քաւել անով որ, մէկ ու կէս միլիոն այրեր, կիներ ու երախաներ «տեղահանուեցան» դէպի սովամահութիւն: Ո՞վ կարող է մերժել իր կարեկցութիւնը անոնց»...

Այս տողերուն առիթով մեր բարեկամներէն հանրածանօթ դոկտոր Թորրախ կը գրէ.

— «Հեղինակը կը ներէ ինծի, եթէ ենթադրեմ, որ ինքը ճանչցած է Հայերը մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս, օրինակ, Պոլիս եւն., բայց ոչ բուն Հայաստանի մէջ: Ես ճանչցած եմ զանոնք նաեւ հոն, իբրեւ գիւղացիներ, արհեստաւորներ, վարպետներ: Ու եթէ մէկը կ'ուզէ կատարեալ գաղափար կազմել ժողովուրդի մը մասին, պէտք է այցելէ անոր իր իսկ հայրենիքին, այլ ոչ գաղթավայրերու մէջ: Պ. պրոֆ. Բրաուն անշուշտ իրաւունք կուտայ ինծի, եթէ ըսեմ, որ անարդարութիւն մըն է Թուրքերու հանդէպ՝ դատել Թուրք ժողովուրդը, նկատի ունենալով միայն Պոլսի նախկին, հինովին անբարոյացած պաշտօնէութիւնը, «էֆէնտիները»: Ու ինչ որ ճիշդ է Թուրքերու համար, աւելի եւս ճիշդ է Հայերու համար:

Սակայն ինծի համար կարծիքներու այս տարբերութենէն շատ աւելի կարեւոր է այն իրողութիւնը, որ պրոֆ. Բրաուն անվերապահօրէն կը հաստատէ մէկուկէս միլիոն Հայերու ոչնչացումը Թուրքերու կողմէն: Նոյնը ասկէ առաջ ես ըսած եմ «Երկիրներ եւ ժողովուրդներ» խորագիրը կրող գրքոյկիս մէջ, կցելով թէ ատիկա ամէնէն մեծ եւ կազմակերպուած ջարդն է համաշխարհային պատմութեան մէջ:

Պրոֆ. Բրաուն հարց կուտայ, թէ՝ հայ ժողովուրդի այս զարհուրելի բնաջնջումէն յետոյ՝ որքա՛ն արդարացի է «Հայաստան» աշխարհագրական անունին գոյութիւնը: Ատիկա իրապէս հետաքրքրական հարցում մըն է միայն, բայց անոր մէջ կը պատկերանայ ամբողջ հայկական սարսափը: Անշո՛ւշտ, կայ Հայաստան մը— աշխարհագրական, որ մեծ երկիր մըն է, եւ ազգային, որ փոքր երկիր մըն է: Այդ փոքր երկրի՝ այսօրուան խորհրդային Հայաստանի մէջ կ'ապրի սաղմը ժողովուրդին, որու վերստին ծաւալումը ուշ կամ կանուխ պիտի սկսի: Թող դատեն Հայերու մասին, ինչպէս կ'ուզեն. բայց ոչ ոք պիտի ժխտէ անոնց բարձր մտաւոր կարողութիւնը, անոնց անխոնջ ջանասիրութիւնը, անոնց անօրինակ կենսունակութիւնը:

Ժողովուրդի մը դժբախտ վիճակը երբեք հիմ մը չէ որ Գերմանիա մերժէ անոր իր կարեկցութիւնը: Մենք այսօր շատ միջոց չունինք՝ դրամով օգնելու Հայերուն. բայց եւ այնպէս Գերման Նախարար Շթրէզման առաջին քայլը առած է՝ մեր պայմաններու համեմատ շատ մեծ գումար մը տրամադրելով հայկական կեանքի վերաշինութեան եւ, ամէնէն առաջ, Հայաստանի ոռոգման համար: Հապա ո՞ւր են միւսները... Հայաստանը նոյնքան քիչ ատեն պիտի մնայ խորհրդային իշխանութեան տակ, որքան արեւելեան Եւրոպայի ուրիշ երկիրներ: Այսօր ալ տակաւին բաւական թիւով Հայեր կ'ուսանին արտասահմանի, մասնաւորապէս Գերմանիոյ մէջ: Անոնց օգնութեամբ պիտի կատարուի հայութեան վերակենդանացումը նախ իր այսօրուան հայրենիքին մէջ, ապա նաեւ այդ սահմաններէն դուրս: Ու լաւ պիտի չըլլար, եթէ Գերմանիոյ մէջ երբեւան չգար հետաքրքրութիւն Հայաստանի հանդէպ:»

Լ.

ՔԱՂՑԿԵՂԸ ԲՈՒԺԵԼԻ

Քաղցկեղի միջազգային համաժողովին մէջ, որուն մասին տեղեկութիւններ տուեր էինք, Լոնտոնի նշանաւոր վիրաբոյժներէն մէկը բժիշկ Պէրքըլէ Մօյնիօ յայտարարեց թէ՝ քաղցկեղը առանց բացառութեան, բուժելի է ամէն անգամ որ կարելի ըլլայ վիրաբոյժին նշդրակին ենթարկել:

— Հասարակութիւնը, աւելցուց ան, պէտք է որ գիտնայ այս բանը: Այս հիւանդութիւնը մտքերը սարսափեցուցած է տգիտութեան պատճառով:

Եթէ հիւանդներուն յայտնենք ճշմարտութիւնը, այսինքն՝ անոնց ըսենք թէ՝ քաղցկեղէն վախնալիք բան մը չունին, այլ պէտք է որ նախ, մանաւանդ, իրենց մտավախը փարատեն, աւելի դիւրացուցած պիտի ըլլանք բուժումը:

Իսկ գերման փրոֆ. Պլումէնթալ իր կարգին յայտարարեց.

— Վայրկեանը եկած է քաղցկեղաւորներուն հետ խօսելու կատարեալ վստահութեամբ, ինչպէս արդէն երկար ատենէ ի վեր կ'ընենք թոքախտաւորներուն եւ վեներախտաւորներուն: Հիւանդը պէտք է գիտնայ թէ՝ կրնայ բուժուիլ, եթէ կանոնաւոր դարման տեսնէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

"ՍԻԴՈՆՆԱ"

Գրեց՝ Ն. Պէշիկթաշլեան

Գիրք մը ահա, զարնան ընծայ, աղուոր շապիկով:

* * *

Մեր քննադատութիւնը, մուրացկան տղու մը պէս, կ'ապրի օրաթերթերուն դուռներուն մէջ: Չունի իր բնակարանը: Ահա թէ ինչո՛ւ քննադատը կը ստիպուի կարճ կապել: Մինչդեռ անհրաժեշտ է, գիրքի մը մասին գրելու համար, ունենալ այնքան էջ, որքան այդ գիրքը: Վասնզի գրական այս սեռը մասնաւոր արժէք մըն է, ունի իր ձեւն ու խորքը, հմայքն ու գոյապատճառը: Այդ մասին՝ ուրիշ առթիւ: Հիմա ստիպուած եմ ծալել ինքզինքս, պտուտակը դարձնել ու կարճնալ: «Յառաջ»ի մատենադարանին խմբագրիչը պայմանաւորուած է մնալ թզուկ, հինգ թիզ հասակով: Երկու սիւնակ:

* * *

Սիդոննան գրած է Նշան Պէշիկթաշլեան, ուսումնասիրած է Արտ. Յովհաննէսեան, բառագրած է Թէոդիկ եւ զարդանկարած է Մ. Բէպապճեան:

Ի՞նչ է Սիդոննան:

Գիրք մըն է, նախ:

Ի՞նչ է գիրքը:

Գիրքի մասին մեր ըմբռնումները տարբեր են: Դժբախտաբար չպիտի կրնամ տալ այն մեծահասակ քննադատութիւնը, որ պիտի ներկայացնէր հին ու նոր ըմբռնումները գիրքի մասին: Կարճահասակ այս քննադատութեան մէջ, ըսեմ միայն սա թէ կիւթէնպէրկի գիւտէն առաջ, գիրքերը աւելի «արդիական» էին թերեւս, քան գիւտէն յետոյ: Մեր «ծաղկող»ները աւելի զգայուն էին գիրքին հանդէպ, քան արդի տպագրիչները: Ինչու որ տարիներ են անցեր, եւ դեռ տպագրական արուեստը կը մնայ նոյնը: Հորիզոնական եւ զուգահեռական սեւ տողերու մէջ կը նետենք մեր զգայութեանց ելեւէջները, դատապարտելով անշարժութեան ու մահուան: Ճիշդ է թէ Բէնպոյի եւ Ափոլլինէրի փորձերը, գունալոզութիւնն ու պատկերախօսութիւնը, անյաջող մնացին, սակայն այդքանը ցոյց տուաւ, որ տպագրական արուեստը չի գոհացներ մեզ այլեւս: Թէն կ'ըսէր թէ Սփէնսըրի եւ Շէյքսփիրի շրջանին, բառաբանը ձայնական տուփ մըն էր, եւ բառերը ձայնանիւթ էին. ուրիշ խօսքով՝ շրջանն էր ականջի գրականութեան, արդիւնք քրիստոնէութեան, որ խփեց մարդկային աչքը: Հիմա աչքը, իբրեւ զգայարանք, գտած է իր ազատութիւնը: Ու գիրքերէն կը պահանջենք, ինչ որ կը թելադրէ մեզի աչքը(*): Անշուշտ պիտի սպասենք, տարինե՛ր ու տարիներ, տեսնելու համար աչքին մշակոյթը: Սիդոննան կը մատնէ, շա՛տ տարտամ, սէրը, զոր ունի հեղինակը աչքի մշակոյթին մասին: Որովհետեւ Սիդոննան գիրք մըն է ա) զարդանկարի, եւ բ) գունաւոր բանաստեղծութեան:

* * *

Բէպապճեանի զարդանկարները:

Ուրախ եմ, որ առաջին անգամ ինծի կ'իյնայ հրապարակաւ ներկայացնել արուեստի այս տաղանդաւոր մշակը: Համեստ արուեստագէտ մը, որուն տարիքը խոտոր կը համեմատի իր արուեստին պայծառ նորութեան հետ: Այդ իր արուեստը կը մատնէ գիծերու հանդէպ նոյն սէրն ու զգայութիւնը, զորս ունին խորանարդապաշտները: Գիծի զգայութիւնը, սակայն, չի պատկանիր խորանարդապաշտներուն: Ոչ ոք աւելի զգայուն

եղած է գիծին հանդէպ,
էին հին Եգիպտացիները,
լենական արուեստը,
դէպի մանրանկարչութիւն,
ջեց գիծերուն հմայքը,
չափական հանգոյցները,
րութեան եւ անհունու
խորհուրդը: Ողորկ ու կլոր
ուեստը տիրապետեց երկա
տեն, հակառակ որ Եղ
հիւսիսային գաւառներուն
կը դիմադրէր գծանկարչու

Գիծի մասին նոր սէր մը
հիմա: Եւ գիծին փիլիսոփ
թիւնը շատ բան կը խօսա
շնորհիւ ճարտարապետ
վերջին մոլեգնութիւնն
Սակայն պէտք է խոստով
որ, գիծն ալ ունի իր թեր
նը: Ընդհանրապէս սեւ է
այսպէս գծանկարչութիւն
բաստանուի գոյնի կուրու
(achromatopsie), *ինչպէս*
տանուած են լուսանկարչ
ու շարժանկարչութիւնը:

Բէպապճեանի գիծերը
ղաղ չեն, ինչպէս էին հի
ուեստին մէջ: Ասոնք
բակներ են, երբ, յաճ
պղպջան ու կը շարժին
ողջ են անոնք. անոնց
գիրն է արագութիւնը: Գ
այդ խելացի խաղին մէջ
որ կը պակսին սոփեստ,
ծին ու գիտումնաւոր գ
ճիշդ է, որ, այսպէս, նու
թագիտակցական են Բէ
ճեանի գիծերը, իրապաշտ
ռարկայական, բայց դա
խորհրդաւոր են, մանա
շնորհալի: Կը կարծեմ թէ
պապճեան աւելի պիտի
երբ պակսեցնէ մանրամա
իր սէրը, ամէ՛ն բան խոր
նիշով մը բացատրելու ա
ցանկութիւնը: Եւ պէտք
խափել այդ խորհրդան
զօղել իրարու յանուն ամբ
կանութեան, մէկ արտայ
թեան: Վախնալ նաեւ միօ
կութենէ: Բէպապճեան յա
է իր հաւատարմութեան
հանդէպ գիրքին: Ամէնէն
զարդանկարներն են օձեր
բոցերու շատրուանը, որ կը
կայացնէ «Սիդոննայի մէջ
ռող կրքի տարտարոսեան
ցին» տեղ առկայծ «
կանթեղը» (էջ 72),
փախուստը (էջ 86),
ոչխարներու առջեւ (էջ 121
կողքը:

* * *

Գունաւոր վէպ մը, Սիդ
Սիդոննա է անունը այ
բուստ պերճազինճին որուն
րուն մէջ, Էմմանէլ, համ
իմաստուն բանուոր մը, կը
ձէ «շուկել աշխարհը»:

Պերճազինճը պարզապէ
ջավայր մըն է հոս: Եւ ա
կը խաղայ թայիսի նման
քի մոլեգնութիւններէ
յանկարծ, անոր սիրտը կը
ուի բարութեամբ եւ
շնորհիւ Էմմանէլի: Ու երբ
դոննա կը մեռնի քրիստո
մը նման, Էմմանէլ կը
նայ իր խանդավառութեան
այնքան որ կուլայ բարո
եւ գթութեան իր խօս
հետ:

Պէշիկթաշլեան իր վէ
հագուեցնէ պատմութեան
ներով եւ իր երեւակայու
լոյսով: Դժուար է բանալ
մութեան զարպասները,
ժեշտ է սաստիկ երեւակ
թիւն: Շատեր, որոնք զր
են երեւակայութենէ, կը
տին փողոցներն ու շուկա
տիպարցու փնտռելով իրեն
պերուն: Պէշիկթաշլեան,
այդ ժամն աշխատանքէն
մօտենայ պատմութեան
րանքին, եւ փոխ կ'առնէ
գոյներ: Նկարչական գործ
թիւն մըն է, որ կուտայ գ
խաղ մը պերճափառ լոյ
շարժանկարային արագութ

Միակ հերոսը, Էմմանէլ
նորդն է (sosie) *Յիսուսի: Յի*
ները շատ են գրականութ
մէջ: Ինչպէս ամէն աւետ
նիչ, նոյնպէս ամէն գրա
նկարած է զայն համաձայ
ցանկութեան կամ խառնո
քին: Պէշիկթաշլեանի Յիս
բոլորովին անձնագրակա
պարզապէս ինքն իսկ է:

Պէշիկթաշլեան տեսած է

(*) Նորերուն մէջ, ես ալ յատկապէս որոներ եմ աչքին պահանջը գիրքէն: Դժբախտաբար, սակայն, իմ առաջին գրքոյկս տպուեցաւ ամէնէ՛ն անճոռնի տպագրութեամբ, շնորհիւ ճաշակին անոնց, որոնց յանձնուած էր խնամքը:

ճանութիւնը: Յիսուս մըն է ինք, րջալուսային հատոող մարմի-լ մը, թափանցիկ դեղնու-եամբ, մինչադ աչքերով, կր-տ շրթներով, քնացողի քալ-ածքով, ու միշտ վարանոտ: ւագոյն Յիսուսը վարանոտ է, մազուրկը: Նոյնիսկ շատեր ւյն կը ներկայացնեն հիւանդ հոգեպէս տկար, անհաւասա-ակշիռ: Պէշիկթաշլեանի Յի-ւսը այդ անուժ տղան է, որ ոթկումի եւ ընդվզումի վայր-անները յետոյ, որոնումներէ և րթափումներէ ետք, խոնար-ւթիւն կը քարոզէ, մխիթարել աշխատի, գեղեցիկ յոյսեր կը ոէ, բայց կուլա՛յ:

խմանելի որոնումները լու-ւմի չեն յանգիր: Ոչխարի ան հեզ է, և ժանուկի մը պէս ակամ, իր խօսքերը «քաղցր , նուագէ մը աւելի», բայց ա-նց մէջ կը պակսի հաւատքը, ւժը եւ ինքնավստահութիւնը:

Ու կարծես մեր դարն ալ յդպէս է: Տարտամ, անորոշ, ոնումի եւ վարանումի մատ-ւած, շապիկ փոխելու (mue) ագնապով:

Ու չկայ նաեւ հերոս: Այս պը դարաշրջանի մը պատ-րն է, ուր գոյները յանկարծ նդանութիւն կը ստանան եւ խաղան:

* * *

Կլոր վէպ մը:

Նրջանակի մը ձեւն ունի ան, սկիզբ ունի, եւ ոչ ալ վախ-ն: Կը դառնայ ինքն իր մէջ: մանել կը թուալի թարթիչի աղեղին տակ, եւ փոփոխակի հագնի տրտմութեան, ուրա-ութեան, ժտածումի եւ հա-կի գոյները: Այդ անվերջ թա-ումը պիտի զգաք, եթէ փոր-նորէն սկսիլ՝ աւարտելէ յե-ոյ:

Հեռագծումի չափերով, այս-, Սիդոննայի ձեւը տալէ յե-, դիտենք աւելի մօտէն.— ին կլոր ձեւը արդիւնք է ն ըմմանելի վարանոտ մտա-ումներուն, որոնք երբեք հան-ցի փոթորիկի չպիտի յան-: Երկրորդ, վէպը կը կլորնայ ր համար, որ Ըմմանել եւ ոննա կը դառնան իրարու ջ, ինչպէս երկիրը արեւին րջ: Անմիջապէս որ Սիդոննա մեռնի, վէպը չի շարունակ-ր: Ըմմանել, այլեւս մինակ, կրնար մխիթարել ինքզինք վերացական խօսքերով, ս կ'արտասանէր ի մխիթա-թիւն ուրիշներուն: Եւ կուլայ:

* *

Յուն մը սիրերգ է, զոր հեղի-լը կ'երգէ:

Լեզուն արագ, նոյնիսկ սա-տուն: Բառեր կան, որոնք կանչեն ուրիշ բառեր, եւ քեր կան, որոնք կը թելա-ն ուրիշ խօսքեր: Եւ էջերը սահին: Հովի պէս լեզու մը: ով եւ պատկերով: Խօսակ-թիւններն իսկ պատկերներ յաճախ աստուածաշնչական եղանակով, մանաւանդ պատ-մելու եղանակը:

Կան հասարակ ձեւեր եւ ար-տայայտութիւններ: Կան նաեւ թերութիւններ:

* *

Ա. Յովհաննէսեանի ուսում-նասիրութիւնը կէս առ կէս կը բաժնէ գիրքը: Պէտք է ընդու-նիլ որ այժմ քննադատութիւնը շատ չի զբաղիր հեղինակներով: Գործը ամէն բան է: Ցաեղ է նոյն իսկ այն սովորութիւնը, զոր կ'ընէին հին հեղինակները, ի-րենց գիրքին մէջ առաջաբան մը դնելով գրագէտէ մը:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՉԵԿԱՅԻ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ

«Փորվերց»ի մէջ շարժանկա-րի աւստրիացի լուսանկարիչ մը կը պատմէ թէ կովկաս գացած էր՝ հրաւիրուած ըլլալով «Մա-ժէր Գոլդվին Ֆիլմ» ընկերու-թեան կողմէն, որ կը գործէ բոլ-շեւիկեան շարժանկարի կազմա-կերպութեան հետ:

Օր մը, երբ Աւստրիացին կը պատրաստուէր Թիֆլիսէն դերլին երթալ՝ անհրաժեշտ նիւթեր բե-րելու համար, ձերբակալուեցաւ երկաթուղիին կայարանը:

«Երբ գիս կէփէու (Չեկա) բե-րին,— կը պատմէ Աւստրիացին,— առաջարկեցին ստորագրել արձա-նագրութիւն մը, ուր ըսուած էր թէ ես կամովին կը խոստովանիմ, որ անգլիական լրտես եմ եւ ատոր համար Անգլիայէն Ռուսիա եկած եմ: Բնականաբար մերժեցի: Այն ատեն զիս խուց մը տարին ու տա-կառի մը մէջ դրին, ուր ոչ կրնա-յի կանգնիլ, ոչ ալ նստիլ: Ապա տակառը գոցեցին ծակ կափարի-չով ու այդ ծակէն անընդհատ ջուր կը կաթեցնէին գլխուս:

«Չեմ գիտեր, թէ որքա՛ն տե-ւեց այդ տանջանքը: Ուշաթափ ե-ղայ. ու երբ խելքս գլուխս եկաւ, ինքզինքս գտայ նեղլիկ խուցի մը մէջ: Գլխուս վերեւ երիտասարդ մը կանգնած էր ու նորէն կը հա-մոզէր, որ ստորագրեմ թուղթը, խոստանալով ատկէ ետքը ազատ արձակել զիս: Բայց երբ տեսաւ, որ իր յորդորները ապարդիւն կը մնան, ցասումով յայտարարեց, թէ շուտով լաւ դաս մը պիտի տան:

«Քանի մը օր զիս հանգիստ ձգած էին: Ու յանկարծ գիշեր մը կէս հագուած, զիս դուրս քաշե-ցին խուցէն, ու՝ բանտի բակին մէջ կանգնեցնելով պատի մը մօտ՝ հրացաններու փողերը ուղղեցին կուրծքիս ու գլխուս: Քիչ մը ան-դին կանգնած էր քննիչը, թուղթ մը ձեռքին, ու կը շփէր ձեռքերը: Ես չկրցայ ոտքի վրայ կենալ ու նորէն մարեցայ»...

Վերջիվերջոյ Աւստրիացին 10 տարուան աքսորի կը դատապար-տուի, իբրեւ «հակայեղափոխա-կան»: Դատավճիռի մէջ այլեւս չի յիշուիր իր լրտես ըլլալը: Աւստրիական կառավարութիւնը, սակայն, կը յաջողի ազատել դժ-բախտ լուսանկարիչը Չեկայի ճան-կերէն:

ԹՈԼՍԹՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի Սեպտեմբերին կը լրանայ Թոլսթոյի հարիւրամ-եակը որ կը տօնուի Եասնայա Փո-լիանյաի իր կալուածին մէջ: Ռու-սիոյ բոլոր անկիւններէն անհա-մար ուխտաւորներ կը խուժեն նուիրական-ցած այս վայրը, որ յեղափոխութենէն ի վեր թանգա-րանի վերածուած է եւ ուր մեծ վիպասանը մտածեց ու երկնեց մինչեւ իր կեանքին վերջը: Անոր փոքր աղջիկը որ ամէնէն աւելի կը հասկնայ ու կը սիրէ իր հօր իտէալը, հոն հաստատած է ընկե-րային հիմնարկութիւն մը, զոր ինքն իսկ կը վարէ, հանելու հա-մար շրջակայ գիւղացիներու պէտքերուն:

Լունաչարսկիի գլխաւորու-թեամբ կազմուած յանձնախումբ մըն է, որ կը պատրաստէ հարիւ-րամեակի տօնակատարութիւննե-րը: Կ'ուզուի բուժական մը հաս-տատել հո՛ն ուր Թոլսթոյ ան-ցուց իր կեանքին ամէնէն բեղուն շրջանը, գայն վերածել տիպար գիւղի մը, հոն մտցնել կարգ մը բարեփոխումներ:

Խորհրդային իշխանութիւնները մէկ միլիոն րուբլի յատկացուցած են Թոլսթոյի ամբողջական գոր-ծին հրատարակութեան, որուն հսկողութիւնը եւ վարչութիւնը պիտի յանձնուի անոր ամէնէն հին բարեկամներէն մէկուն՝ Վլա-տիմիր Չերքովի:

Գալով Թոլսթոյի աղջկան, այս միջոցիս ան կը զբաղի իր հօրը առաջին վէպերուն հրատա-րակութեամբ: Մոսկուայի մէջ հանճարեղ հեղինակին նուիրուած թանգարանը պիտի ընդարձակուի, ինչպէս նաեւ գրադարանը՝ որ Թոլսթոյի վերաբերեալ 23000 հատոր, եւ 55000 լրագրական յօդ-ուած կը պարունակէ արդէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԵՔ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 20 Յուլիս.— Ներփակ յայտարարութիւնը կը պարզէ ծանօթ քլիքին մէկ նոր շահա-տակութիւնը: Անձնական գրա-սենեակին մարդիկը մօտէն ճանչ-ցողներուն համար անակնկալ մը չեղաւ այս նոր գայթակղութիւնը, քանի որ անոնց միակ եւ սեւե-ռուն գաղափարն է իրենց հետ կապել եկեղեցին եւ համայնքը: Արդարեւ հրատարակուած յայ-տարարութենէն կը տեսնէք որ իրենց կողմէ ապօրինի միջոցնե-րով ընտրուած Վարչութիւնն ալ, որուն ատենապետն էր Պ. Տ. Սր-մաքէշեան, այսօր իրենց մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով լուծ-ուած է, եւ գրասենեակին եռան-դամին մէկուն նախագահութեամբ իբր թէ նոր Վարչութիւն անուան-ուած է, որով առեւտրական գրա-սենեակը, ինչպէս ասկէ առաջ, հիմակ ալ ուղղակի տէր կ'ըլլայ կնիքին, ինչ որ արդէն իրենց իտէ-ալն է, յայտնի պատճառներով: Սրմաքէշեան դատ բացած է եւ կը գործածէ իր Վարչութեան կնիքը: Ու այս կերպով ՝ահա ե-րեք կնիքներ, այսօր յանուն Ազգային Միութեան գործածու-թեան մէջ են: Կատարեալ լաբիւ-րինթոս մը, շնորհիւ Ս. Փափազ-եանի եւ իր երկու համախոհ ըն-կերներուն, եւ կարգ մը պնակա-լէզներու, որոնք կուսակցական հակամարտութեան պատրուակին տակ պառակտում սերմանեցին ու կը սերմանեն ի վնաս գաղու-թին: Ամէնքն ալ գիտեն այս պարագան, բայց զանազան ներ-քին պատճառներով՝ որոնց իսկու-թիւնը օր մը անշուշտ յայտնի կ'ըլլայ, ոմանք խոհեմութիւն կը համարեն լուռ մնալ, իսկ ռամ-կավար եւ հնչակեան խմբակները մինչեւ գլուխ մխրճուած են փա-փազեանի ճահիճին մէջ:

Վաղը, Շաբաթ, երկու կող-մերն ալ իրարու դէմ բողոքագիր տուած ըլլալով, հրաւիրուած են ոստիկանութեան կողմէ նախնա-կան հարցաքննութեան: Արդէն օրինաւոր Վարչութեան շահուած դատին վերաքննութիւնն ալ մօ-տերս տեղի կունենայ:

ՎԱՐԴ

** Ահաւասիկ ակնարկուած յայտարարութիւնը.—

«Տ. Սրմաքէշեան, նախագահ Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միու-թեան եւ Եկեղեցւոյ Հոգաբար-ձութեան, կեդրոն, 75, Ave. Berthelot, կ'իմացնէ յարգոյ հա-սարակութեան, թէ 1928 Յուլիս 8ին վերջին ատեան ծանր իրո-ղութիւններ պարզուած են կեդրո-նը, 75, Ave. Berthelot.

Այդ իրողութիւններուն բո-վանդակ պատասխանատուութիւնը կը թողու անոնց հեղինակներուն, եւ օրինական միջոցներով ի հար-կին պիտի հետապնդէ իր իրա-ւունքները՝ որոնք վերջին ընտրու-թիւններէն կը բղխին:

Կ'իմացնէ նաեւ պատ. հասա-րակութեան թէ միութեան կեդ-րոնը գրաւող պատասխանատու խմբակի մը բռնած դիրքին պատ-ճառաւ՝ առժամաբար չի կրնար ապահովել ԿԵԴՐՈՆին մէջ կի-րառութիւնը իր պաշտօնին՝ զոր պատիւ եւ հպարտութիւն կը հա-մարէ իրեն համար:»

(կնիք)

Յ. Գ.— Արդէն իսկ Պ. ընդհ. դատախազին ձեռքը յանձնուած է այդ բռնագրաւումին առթիւ պէտք եղած գանգատագիրը, որով կարծեցեալ նախագահ եւ Հայաս-տանեայց Եկեղեցւոյ անդամ չե-ղող Չաքմաքեանի ստորագրու-թիւնը եւ կնիքը անընդունելի կը մնան մինչեւ իմ տուած բողո-քագրին Պ. ընդհ. դատախազին կողմէ կարգադրուիլը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՊԱ ԳԱՒԱՌՆԵ՞ՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Վերջապէս Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ իր Շրջ. Վարչութիւնը: Իսկ գաւառի մասնաճիւղերը ի՞նչ պիտի ընեն:

Վալանս, Լիոն, Վիէն, Տէսին, Կրընոպլը կրնան հաւաքուիլ տեղ մը, օրինակ՝ Վիէն, եւ ընտրել իրենց Շրջանային Վար-չութիւնը, որ կարենայ վարել իր մասնաճիւղերը եւ ստեղծել աւելի լայն ժողովրդականու-թիւն: Օրինակ, կան շատ մը գաւառներ, որոնք ծարաւը կը քաշեն մարզական կազմակեր-պութեան մը, մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի որ սիրուած է եւ ունե-ցած է անհամեմատ ժողովրդա-կանութիւն: Սա ալ չմոռնամ ը-սելու որ, եթէ 1-2 տարի եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու վա-րիչները անտարբեր մնան, խառնակ տարրեր պիտի այլա-սերեն շարժումը: Մէջտեղն է Վիէնի օրինակը: 1926ին Իզէրի Նահանգապետութենէն վաւե-րացուած (№ 178,967) այս մասնաճիւղը, որ կանոնաւոր մարզական խումբերու շարքը անցած է եւ այս եղանակին ալ կը պատրաստուի ախոյեանա-կան մրցումներ սարքել, մօտ երեք շաբաթ առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի արմատը կրծող ցեցի դեր-ծիք պիտի դառնար, բայց շնորհիւ սրտցաւ հայրենակից-ներու, շուտով առաջքը առնուե-ցաւ եւ վտարուեցան քանի մը բանսարկու անդամները:

Գալով Տէսինի, որ մօտ 1500 հայութիւն կը հաշուէ, հազիւ թէ չորս ամիս առաջ հիմը դրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մաս-նաճիւղի մը: Հազիւ 30-35 ան-դամ ունի եւ պաշտօնական ձե-ւակերպութիւնները, այսինքն Կանոնագիր-Ծրագիրը Ոստիկա-նութենէն վաւերացնելով (Թիւ 156,012), քանի մը օրէն պաշ-տօնական մրցումներու համար Ligue Lyonnaiseէն լիսանսները պիտի առնուին: Սակայն, չի բաւեր անդամ ըլլալ F. F. F. A.ի եւ մէկ կամ երկու խումբ գնդակ խաղացողներ պատրաստել: Ան-դիէն ունինք 100-200 մանուկ-ներ, որոնք օտար հորիզոնի տակ օրէ օր կորսուելու վրայ են. 12-14 տարեկան պատանի-ներ, որոնք երբ հայերէն բառ մը կամ արտասանութիւն մը կը լսեն, յանկարծակիի կուգան, ապշահար երեսդ նայելով:

Հայրենակիցնե՛ր, սթափինք, մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պա-տասխանատու մարմիններ, վա-ղը այս մատաղ սերունդը ա-նէծք պիտի կարդայ ձեզ:

Դուք, Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հին անդամներ, փոխանակ F. C. Arménienne յիշելու, ինչո՞ւ բոլորդ միասին մէկ ճակատ չէք կազմեր, մէկզի դնելով անձնա-կան քէնն ու ատելութիւնը:

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ԲԱՐՁԻ ՎՐԱՅ.— Տի-կին Մարի Ռոշէ 56 տարու, ստա-մոքսի քաղցկեղէ կը տառապէր եւ գիտնալով թէ իր օրերը համրուած են, չուզեց սակայն գործը բախ-տին ձգել, եւ իր տառապանքը վերջացնելու համար, մտածեց անձ-նասպան ըլլալ: Բայց շատ կը սի-րէր իր ամուսինը, դժուար էր զայն ձգել երկրի վրայ ու մինակը հե-ռանալ. մէկ բարձի վրայ ծերա-ցեր էին ու չէր կրնար ըլլալ որ վերջին պահուն, ամուսինը զինքը մինակ ձգէր, պէտք էր որ ան ալ իրեն հետեւէր:

Քահանան իսկ այդպէս յանձ-նարարեր էր պսակի օրը: Անցեալ գիշեր ուրեմն, մինչդեռ այր ու կին կողք կողքի կը պառկէին, կինը առաւ ատրճանակը, անոր փողը կրթնցուց ամուսնին քունքին, գո-ցեց աչքերը ու մատը կոխեց ըլթակին վրայ: Հարուածը մեկ-նեցաւ ու մարդը որ հանդարտօրէն կը խռկար, աչքերը փակեց առյա-ւէտ: Իսկ կինը անոր քովը նուա-ղեցաւ ու այդպէս մնաց մինչեւ առտու, առանց յիշելու որ մտադ-րած էր անձնասպան ըլլալ, սպան-նելէ յետոյ իր ամուսինը:

Ոստիկանութիւնը նկատի առ-նելով անոր ծանր հիւանդութիւնը, ազատ ձգած է զայն:

ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Առջի իրի-կուն, Սէն-Դընուայի մէջ հանքա-գործ մը յանկարծ տունէն դուրս խոյացաւ, ձեռքը ատրճանակ մը բռնած, ու կրակեց խումբ մը Սպա-նիացիներու վրայ, որոնք իրենց տան սեմերուն վրայ նստած՝ կը զովանային: Անոնցմէ մէկը սպան-նուեցաւ եւ երեք հոգի վիրաւոր-ուեցան: Կէս գիշերուան մօտ միայն ոճրագործը ձերբակալուեցաւ եւ հասկցուեցաւ թէ խենթութեան նոպայի մը մէջ ան գործած է իր ոճիրը: Կը կարծէր թէ բոլոր Սպա-նիացիները կը դաւադրեն իր կեան-քին դէմ:

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻԵՍՏԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ահմէտի տեսակէտով ընդհա-նուր կը, Ֆրօզին ուրախանալու փրկուած ըլլալուն, քանի որ, ն՝ատեն կարգուած ըլլար, ի-նք չունէր Ահմէտի պատ լու:

Ֆրօզին առանց զայն մտիկ ու դարձաւ սուրբին պատկերին անոր առջեւ ինկաւ:

Ահմէտ, հակառակ ամէն բա-ուցուած այս վիշտէն, բայց իր վրայ, Ֆրօզինը համո-համար գիշերուան սպասեց, ամոց, շատ կամաց դէպի մը առաւ, քաշուեցաւ այս կնոջ նայելով:

ն ալ իր կարգին կը մտա-կը կարծէր յիշել թէ՝ ինքն մը տեսած էր այս վկնոցը: կը ջանար լաւ յիշել, ինքն իրեն կը խոստանար խօսիլ այս մասին Ֆրօզինի: Եւ իրօք, անկից բաժ-նուելէ քանի մը ժամ յետոյ, իրիկուան դէմ, անոր քով վերա-դարձաւ: Ֆրօզին հոն չէր: Ամէն տեղ զայն փնտռեց: Մարդ չիկար: Մինչեւ վերնայարկը բարձրացաւ: Փոքրիկը անգամ իր սովորական տեղը չէր գտնուեր:

Ֆրօզին փութանակի իր տղան յանձներ էր Մարիկոյի: Գալով իրեն, գաղափար մը, ասեղի ծայրի պէս սուրբ գաղափար մը իր ըղեղը կը ծակէր, մինչեւ խորը մխրճուած: Միշէլ Սոթիրիսի մասին, այլեւս կասկած չէր մնացած: Սպաննած էին զայն: Անոր վկնոցին վրայ արեան լերդը, ճիշդ ծոծրակը ծած-կող մասին վրայ, այդ կ'ապա-ցուցանէին: Անոր մտքին մէջ յա-տակագիծ մը կը հասուննար եւ մտասեւեռում մը, խենթութիւն մը կը ծեծէր անոր գլուխը:

Ան կը մտածէր թէ, եթէ ողջըլ-լար, Միշէլ այս առարկայէն չպի-տի բաժնուէր: Ուրեմն, կ'ըսէր ինքն իրեն, մեռելներէն կողոպտուած առարկաներն են որ ճշմարտու-թիւնը կը յայտնեն: Այդ գիւղին դրան առջեւ իսկ մեռելներ կային: Պէտք էր զանոնք ալ հարցաքն-նել: Անոնք մեռելներուն բախտին, իր տղոց մասին ալ տեղեկութիւն-ներ պիտի տային: Երկնային պատի-ժը պիտի լրացնէին, նոր ցաւով պիտի ընկճէին վշտահարը. Եւ նոյնիսկ, ի՛նչ փոյթ եթէ մեռելները չխօ-սէին իրեն հետ: Այո՛, ենթադրե-լով իսկ թէ անոնք իրենց վարձու-բեկի լռութեամբ, յամառէին համր մնալ, ինքը, չպիտի կատա-րէ՞ր քրիստոնէական դարաւոր ուխտը: Չպիտի քաշկռտէ՞ր գա-մերու վրայ, մտնէր ինքնախոց-ման, գղջումներու եւ քաւութեան չարաշուք եւ աՀաւոր աշխարհին մէջ: Եւ ասոր համար, ինչ փոյթ թէ սարսափներու մէջ պիտի լո-ղար: Ինքը քրիստոնէուհին, ընդհա-կառակն լիաթոք պիտի շնչէր մահուան այս ճաշակը զոր Աստուած իսկ ստեղծեր էր: Ա՜հ, ան ինք-զինքը երբեք բաւական չարչրկած չպիտի ըլլար, ու հաստատ, քայ-լերով, մութին մէջ կ'երթար, հա՛ն, դիակները շօշափելու:

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Ֆրօզին առանց դժուարութեան գիւղէն դուրս ելաւ: Զինքը չէր որ պիտի նեղէին: Պահակը անմի-ջապէս ճանչցաւ զայն: Պետին ամենազօր կինը, կատարեալ ա-զատութիւն ունէր: Կը մնար խո-նարհիլ անոր առջեւ: Եւ այս եղերական պարագաներուն մէջ՝ ինչպէս ծիծաղելի՜ բան,— ան-գած պահուն, զինուորական պա-տիւներ ըրին անոր. Ֆրօզին մու-թին մէջ շարունակեց քալել, ուղղուեցաւ դէպի դաշտ: Գիւղէն քիչ հեռու, վառեց իր լապտերը: Այս կերպով, մօտաւորապէս երկու հարիւր մեդր ճամբայ քալեց, փութկոտ քայլերով հասնելու աճապարանքով: Յանկարծ, որով-հետեւ արագ կը քալէր, իր ոտքը կարծր բանի մը զարնուեցաւ, որ մեծկակ կոչիկի մը կը նմանէր: Մեռելին ոտքն էր, իր լապտերը միեւնոյն ատեն լուսաւորեց անոր գլուխը որ կուրծքին վրայ հա-կած էր. միայն անոր մազերը կը տեսնուէին: Այն մեռելն էր որ կոնակը ծառին կրթնցուցած պառկեցուցեր էին:

Ֆրօզին խաչ հանեց, յետոյ ծնրադրեց: Պահ մը, աղօթքի մէջ խորասուզուեցաւ: Յանկարծ մտայլ, անզգամ, տիրական գաղափար մը ունեցաւ: Իրեն այնպէս եկաւ թէ՝ այս մեռելն ալ իր գաղտնիքը ունենալու էր: Ներողութիւն խնդրեց Աստուծմէ իր ընելիքին համար: Ձեռքերը երկարեց: Հան ձգուած խեղճուկ զգեստները փոր-ձութեան կ'ենթարկէին զինքը թերեւս անոնք վկնոցէն աւելի շատ գաղտնիքներ պիտի պարզէին, իրեն: Ան մեքենաբար զգեստը խուզարկեց, իր մատները որոնք կտաւին վրայ կը թափառէին, արգելքի մը հանդիպեցան: Երկար ու խուլ աղմուկ մը լսուեցաւ: Կտաւին տակէն, բան մը ինկաւ յանկարծ փտած ու քայքայուած դիակէն մաս մըն էր: Ֆրօզին դող մը զգաց: Բայց միշտ, բռնած էր բաճկոնը եւ չէր ուզեր թող տալ, որովհետեւ, կտաւին տակէն, թուղթի մը ճմռթուքը զգացած էր: Երբ դիակը որուն միսը կը թափթփէր առաջին իսկ հպումով, տարտղնուեցաւ, Ֆրօզին սարսա-փահար, փոխանակ ետ քաշուելու, կառչեցաւ բաճկոնին եւ այս ցնցումին հետեւանքով, դիակին գլուխն ինկաւ երկարած սրունք-ներուն վրայ:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

5000 քիլօ ծանրութիւն բեռցած էր։ Օդանաւը դիւրաւ օդ բարձրացաւ եւ 50 վայրկեան վերջ ցամաք իջաւ։ Մարմիէ եւ Վաքէնհայմ փակ շրջանով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու փորձ պիտի ընեն շուտով։

** Հարիւրապետ Քուտուրէի օդանաւը պատրաստ է Ատլանտեանը կտրելու։ Քոսթ եւս պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Լիզպոնի ապստամբութիւնը

Փորթուկալի մայրաքաղաքին մէջ զինուորական ապստամբութիւն մը ծագեցաւ։ Ինը սպաներ, 14 ենթասպաներ, 600 զինուորներ եւ մօտ հարիւր քաղաքացիներ կը մասնակցէին շարժումին։ Ապստամբները քաշուած էին Սան Եորկէի ամրոցին մէջ։ Պետական զինուորները ռմբակոծեցին այդ ամրոցը։ Մեռան եօթը հոգի եւ վիրաւորուեցան 30 հոգի։ Ուրիշ տեղեր ալ զինուորական ապստամբութեան փորձեր եղան, սակայն շուտով զսպուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց թռուցիկ մը, որ ըմբոստութեան կը հրաւիրէ զինուորները։ Թռուցիկին տակ ստորագրած են երեք անդամները յեղափոխական կոմիտէին, որուն կեդրոնը Լիզպոն կը գտնուի։ Անոնցմէ մէկը օդանաւով յաջողեցաւ Սպանիա փախչիլ։

Սան Եորկէ ամրոցին մօտակայ բազմաթիւ տուներ եւս վնասուեցան ռմբակոծումէն։ Լիզպոնի զինուորական իշխանութիւնները կ'ըսեն թէ երկրին զինուորներուն մեծ մասը հաւատարիմ մնացած են կառավարութեան։

Ապստամբական շարժման մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.

Ուրբաթ ժամը 21ին Սան Եորկէ ամրոցի պահակազօրքին հրամանատարը յայտնեց թէ իր հրամանին ենթակայ սպաներն ու զինուորները չեն ճանչնար Փորթուկալի ներկայ կառավարութեան հեղինակութիւնը։ Ասոր վրայ, կառավարութեան հաւատարիմ մնացած սպաներէն անոնք որ ամրոց մտնել կ'ուզէին, արգիլուեցան ներս մտնելէ։ Պատերազմական նախարարը անմիջապէս գնդապետ Պէյրոյի հրամայեց զսպել ապստամբները։ Սկզբնական ընդհարումներուն ատեն, ապստամբները յաջողած էին գրաւել ամրոցին մօտակայ զօրանոց մը, սակայն շուտով ստիպուեցան քաշուիլ ամրոց, որ ամբողջ գիշերը թնդանօթի ռմբուեցաւ։ Առաւօտուն բոլոր ապստամբ զինուորներն ու սպաները անձնատուր եղան հաւատարիմ մնացած ջոկատի մը, որ գրաւեց ամրոցը։ Ապստամբները շուտով պիտի աքսորուին։

Դաւ մը Սպանիոյ թագաւորին դէմ

Ֆրանսայի Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւնը երեւան հանեց դաւադրութիւն մը, զոր սպանիացի եւ ֆրանսացի անիշխանականներ կազմակերպած էին Սպանիոյ թագաւոր Ալֆոնս ԺԳ.ի դէմ։ Դաւադիրները այս վերջինը պիտի սպաննէին անցած շաբաթ՝ ֆրանքեւսպանիական երկաթուղիին բացման օրը։ Դաւադրութիւնը, որ երեւան հանուեցաւ այդ բացումէն քանի մը օր առաջ, կազմակերպուած էր ֆրանսական հողի վրայ, Նարպոնի մէջ, սպանիական սահմանին մօտ։ Ոստիկանութիւնը երբ տեղեկացաւ դաւադրութեան, անմիջապէս քննութիւն բացաւ Նարպոնի եւ մօտակայ ուրիշ վեց քաղաքներու մէջ,

Խուզարկութեանց հետեւանքով ձերբակալուեցան երկու մարդեր, որոնք կը կրէին հրահանգներ՝ ղրկուած Պարչելոնայի «Սպանիական անիշխանական կոմիտէ»ին կողմէ։ Սահմանակից բոլոր ոստիկանութեանց լուր տրուեցաւ եւ թագաւորը դեռ Քանֆրան չմեկնած՝ դաւադրութիւնը զսպուած էր՝ չորս ղեկավարներու ձերբակալութեամբ։

Ռիզա Շահի խորհրդականը Փարիզի մէջ

Առջի օր Փարիզ հասաւ Պարսկաստանի Շահին խորհրդական եւ պալատական նախարար Թիմուրթաշ Խան, որ ներկայիս շրջան մը կ'ընէ Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքներուն մէջ։ Փարիզ հասնելէ առաջ, Թիմուրթաշ խան այցելած էր Մոսկուա և Պերլին, ամսոյս 25ին ալ Լոնտոն պիտի մեկնի։ Ամեն մը Լոնտոն մնալէ յետոյ, խանը Փարիզ պիտի դառնայ կրկին։ Վաղը՝ Չորեքշաբթի ժամը 17ին Ելիզէի պալատին մէջ պիտի ընդունուի Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկի կողմէ։

Կայարանը դիմաւորելու գացած էին պարսիկ դեսպան Ալա խան, Լոնտոնի դեսպան Մոսաէտ խան, Ֆրանսայի պարսիկ ընդհ. հիւպատոս Պ.Գ. Կիւլպէնկեան եւ արտաքիննախարարութեան ներկայացուցիչը։

Թիմուրթաշ խանի կ'ընկերանայ իր կինը։

Վէնիզելոս Մակեդոնիոյ մէջ

Վարչապետ Վէնիզելոս կիրակի ժամը 11ին Սելանիկ հասաւ։ Հազարաւոր բազմութիւն կայարան գացած էր զայն դիմաւորելու։ Վէնիզելոս սկսաւ իր ընտրական պայքարին։

Խօսք առնելով, յայտարարեց թէ դարձեալ քաղաքական կեանքի մէջ մտած էր, անոր համար որ անիշխանութիւնը կը սպառնար երկրին եւ Յունաստան չունէր կայուն սահմանադրական կառավարութիւն մը։

Փանկալոս ամսականները կը պահանջէ

Աթէնքէն կը հեռագրեն.— Զօրավար Փանկալոս մտադիր է դատ բանալ պետական գանձին դէմ եւ պահանջել բանտարկութեան ընթացքին բռնած իր ամսականները, իբրեւ Հանրապետութեան Նախագահ։ Փանկալոս կը յայտարարէ թէ իր Հանրապետութեան Նախագահ ընտրութիւնը օրինական էր, հետեւաբար պէտք է որ ստանայ այդ ամսականները։

Պուլկար գաղթականները Պելկրատէն դուրս

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ ներքին գործավարը հրամայած է Պելկրատ բնակող պուլկար գաղթականներուն, որ անմիջապէս մեկնին մայրաքաղաքէն։ Ասոնց համար նոր բնակավայր որոշուած է Վէլիքէ, Պեչքերք և Վոյվոտին։ Այս հրամանին պիտի ենթարկուին նաև Ստամպուլիսքիի դահլիճին նախարարներէն՝ Աթանասով եւ Ստոյանով։

Պուլկար եւ Յոյն սահմանին վրայ

Աթէնքի և Սոֆիայի դահլիճներուն միջեւ դիւանագիտական բանակցութիւններ կը կատարուին՝ քննելու համար այն հարցը թէ պուլկար զինուորները սահմանէն յունական հող կ'անցնին՝ ջուր եւ ուտելիք առնելու համար։ Նախապէս սահմանագլխին վրայ ժամադրութիւն մը որոշուած էր պուլկար և հելլէն սպաներուն միջեւ՝ խնդիրը քննելու համար, սակայն Պուլկարները ժամադրութեան եկած չըլլալով, Սոֆիայի հելլէն դեսպանը բացատրութիւն պահանջած է պուլկար կառավարութենէն, աւելցնելով որ պուլկար զինուորները պէտք չէ անցնին սահմանագլուխը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պէլֆոռէն Տէր եւ Տիկին Ա. Մինասեան իրենց խորին շնորհակալութիւնըկը յայտնենվ.իէնի, Պոֆոռի եւ Լոռէթի բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք նամակով եւ ծաղկեպսակներով կամ ներկայութեամբ իրենց համակրանքը յայտնեցին մեր աներձագին եւ եղբօրը Պ. ՀԱՅԿ ՀԱՃԻ ԱՐՏԻՒԵԱՆԻ (Կիրակոսեան) մահուան առթիւ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 13 յուլիս 1928, Վիէննիզերի մէջ։

ՔԱՀԱՆԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրելու տրամադրելի քահանայ հայրերէն՝ որ բարի ըլլան իրենց թեկնածութիւնը դնելու Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովուութեան գործին համար։

Առայժմ պէտք կայ երեք քահանաներու Լիոնի եւ իր թեմերուն համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վարչութեանս հետեւեալ հասցէով.

Պ. Աղեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենապետ Ազգ. կեդր. վարչութեան Լիոնի եւ շրջակայից, 35 Rue Dunoir, Lyon. (Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին Խաչիմեան, հօր անունն Մարտիրոս, մօր անունն Էրան եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Գարագաշեան, հօր անունն Կարապետ, մօր անունն Հերմոնեայ, որոնք Իզմիրի ջարդէն անհետացած են։ Իմացնել՝ Շահինկ Խաչիմեանի, Rue Collé, Décine, (Isère) France.

— Կը փնտռուի Խարբերդի Գոմք գիւղէն Յակոբ Պալոյեան որ կ'աշխատէր Պէլֆոռի մէջ։ Վերջերս տեղափոխուած է Լիոնի շրջակայ գիւղերը։ Իմացնել՝ Hagop Sarkissianի, 70 Rue Rabelais, Lyon.

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ 1928

25 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 707 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Անձայն - անշշուկ, եկաւ ու անցաւ յիսնամեակ մը, Պերլինի վեհաժողովին տարեդարձը (1878 Յուլիս 13 — 1928 Յուլիս 13), որ մեզի կը յիշեցնէ հռչակաւոր 61րդ յօդուածը (Նախապէս՝ 16)։

Դէպքին պատմութիւնը չէ որ պիտի ընենք։ Ոչ ալ սիրտ ունինք անոր հետեւանքները նկարագրելու։

Ամբողջ հատոր մը հազիւ պիտի բաւէր, այդ պատմական շրջանը վերլուծելու եւ արդար եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Մենք չենք ուզեր նմանիլ մեռասաներորդ ժամու իմաստուններուն, որոնք խելք ծախելու ելեր են յիսուն տարի յետոյ, երբ աշխարհը հիմնովին կերպարանափոխուած է, պետութիւններ քանդուած եւ ուրիշներ ծնած են, երբ Թրքահայ ժողովուրդին կէսը ոչնչացած է եւ միւս կէսը կը թափառի եօթը ծովերու վրայ...։

Մնաց որ, տակաւին կանուխ է, — եթէ կ'ուզէք՝ շատ ուշ — պատասխանատուութիւնները ճշդելու և ծուռն ու շիտակը որոշելու համար։

Այդ ո՞ր իմաստունն է որ, 1878ի, 1880ի, 1895-1896ի, 1908ի եւ 1919ի պայմաններն ու տրամադրութիւնները դատելով այսօրուան կացութենէն, պիտի յաւակնէր վճիռներ արձակել եւ յայտարարել թէ գտե՛ր է կախարդական բանալին։

Ո՛վ կրնայ պնդել թէ՝ նոյնքան արկածախնդրական— թէեւ անճար— քաղաքականութիւն մը չէ Երեւանցիներու այսօրուան ընթացքը, որ կ'ուզէ փոթորիկի մը հետ կապել ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը։

Եթէ, 1878ին, մարդիկ ասպարէզ կ'իջնային միամտօրէն ապաւինելով հզօրներու քրիստոնէական եւ քաղաքակրթական զգացումներուն, իսկ շատ ուշ՝ իրենց բազուկի ուժին, սուրին և վառօդին, այսօր նոյն գիծը չի՞ շարունակուիր, տարբեր պայմաններու մէջ։

Այսօրուան նաւապետները խարիսխ ձգեր են խորհրդային ծովուն մէջ, շրջապատուած՝ զարհուրելի խարակներով և սառնակոյտերով, ու կը կարծեն թէ վերջնապէս գտեր են փրկութեան գօտին։ Իսկ եթէ փոթորիկ մը պայթի վաղը, տաշեղի պէս կը ջախջախուի ամէն բան...

Այո՛, արդար չէ վճիռներ արձակել, կիսկատար ծանօթութիւններով, կամ իրողութիւնները խեղաթիւրելով, եւ կամ գունաւոր ակնոց գործածելով։

Բայց յիսնամեակին առթիւ, կարելի է մէկ բան շեշտել յաւանց վերապահութեան, և՛ աջին և՛ ձախին, և՛ երէկուան և՛ այսօրուան համար։

Այդ՝ մեր անբուժելի վիպականութիւնն է, որ կը շարունակուի սերունդէ սերունդ, հակառակ բոլոր փլուզումներուն և պատմութեան, ամէնօրեայ կեանքի անողոք դասերուն։

Ոտքերը գետնէն կտրուած էին, 1878ին, յանուն քրիստոնէութեան եւ մարդկութեան։ Կտրուեցան 1895ին, երբ ստորագրուեցաւ Մայիսին Բարենորոգումներու ծրագիրը։ «Մարտաւերը կուգան կոր, պիտի գա՛ն...»։

Հոգեբանութիւնը տարբեր չէր Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երբ շանսատակ Թալէաթի հայերէն «բարի լոյս»ն անգամ հայասիրութեան ապացոյց կը համարուէր։ Ինչպէս այսօր, երբ Չիչէրին մը Ալեքսանդրապոլ կ'այցելէ եւ նոյն կամ նման բացատրութիւն մը կը թոթովէ։

Դեռ չենք յիշեր զինադադարի շրջանը, երբ զանազան ծրագիրներ հիմնուած էին գոյնզգոյն քարտուղարներու, «քաբիթէն»ներու եւ «մաժոռ»ներու հաւաստիքներուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ Պոլիս ու Կիլիկիա եւ մինչեւ Կովկաս։ Այսօր, Փարիզի մէջ նստած, գիտենք եւ կը տեսնենք թէ՝ այդ «քափիթէն»ներէն կան որ, համազգեստը նետած, սրճարան կը բանեցնեն, կամ ճաշարան, եւ իսկապէս, գիտա՛կցօրէն հայասէր են...։

Ի՞նչ ապացոյց թէ փոխուած է այս հոգեբանութիւնը,—մեր ժողովրդայ միամտութիւնն ու վիպականութիւնը։

Թող Երեւանցիներն ու անոնց խնկարկուները չպնդեն թէ իրենք բուժուած են այդ հայկական հիւանդութենէն— արդարև, ընդհակառակը։ Որովհետեւ, ինչ որ կ'ընեն ու կը յանձնարարեն այսօր, շատ ալ տարբերութիւն չունի մինչեւ հիմա եղածէն։ Ատեն՝ քրիստոնէութեան եւ քաղաքակրթութեան, կամ արդարութեան անունով դիմումներ կը կատարուէին եւ երազներ կը հիւսուէին։ Այսօր, այդ հոգեբանութիւնը միալով հանդերձ, կաւեր է ուրիշ ցուցանակ մը,— հայ ժողովուրդը պիտի փրկուի համաշխարհային յեղափոխութեան շնորհիւ։

Կը նշանակէ թէ՝ յիսուն տարի յետոյ, նորէն տրամադիր ենք օդէն՝ խուսափուկ եւ լպրծուն օդանաւերու կապելու մեր ճակատագիրը, ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր։

Եւ այսպէս շարժած ատեն, բնականօրէն կը մոռնանք մեր երկիրը, անմիջականն ու կենսականը, միշտ ոտքերը գետնէն կտրուած։

Տակաւին երէկ չէ՞ր որ հրաշալի հէքեաթներ կը հիւսէինք, կռուած՝ իտալական պատերազմի հեռանկարէն...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐՆԵՐԸ

Երեւան «Ռամկավարները կը մերկացնեն իրենց դէմքը» խորագրով խմբագրականներու շարքի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (20 *Յուլիս*)։

«Ա. Դարբինեան կը յայտնէ, թէ Միլիւքովի դասախօսութեան մէջ արտայայտուած միտքերը, հայ ռամկավարներու դաւանած «նոյն հայեացքներն» են։ Որո՞նք են Միլիւքովի արծարծած մտքերը եւ անոր սպասելիքները Ռուսիոյ ապագային նկատմամբ։ Ինչպէս իր դասախօսութեան մէջ, այնպէս ալ միշտ Միլիւքով կը շեշտէ, որ անհրաժեշտ է պայքարիլ Խ. Իշխանութեան դէմ։ Եթէ Ա. Դարբինեան կը յայտարարէ, որ հայ ռամկավարները կը բաժնեն իրենց ռուս համախոհներու՝ Միլիւքովի եւ անոր կուսակցութեան՝ ռուս հանրապետական ռամկավարներու հայեացքները, ուրեմն իրենք ալ պայքար կը մղեն Խ. Իշխանութեան դէմ։Այդ պարագային, ի՞նչպէս անոնք չեն ամչնար ինքզինքնին «Ներկայ Հայաստանին» բարեկամ ձեւացնելէ, երբ այդ երկրին բախտը կը գտնուի բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութեան՝ Խ. Կառավարութեան ձեռքը։

Երկրորդ՝ Պ. Միլիւքովը եւ իր գաղափարակիցները, — ըստ Արտակ Դարբինեանի յայտարարութեան,— համոզուած են, թէ անխուսափելիօրէն, ուշ կամ կանուխ խորհրդային ռէժիմը տեղի պիտի տայ ռամկավարական կարգերուն»։ Եւ խորհրդային ռէժիմը տապալելու եւ «ռամկավարական կարգեր», այսինքն պուրժուական կարգեր ստեղծելու համար մղուող պայքարը, Պ. Արտակ Դարբինեանն ու իր կուսակցութիւնը,— հայ ռամկավարները, ձայնակցելով Միլիւքովին, «ներքին յեղափոխութիւն» կը համարեն։

Արդ, մենք հարց կուտանք հայ ռամկավարներուն,—ի՞նչպէս կարելի է բարեկամ ըլլալ բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութեան եւ միաժամանակ պայքարիլ այդ իշխանութեան դէմ, զայն տապալելու դիտաւորութեամբ, եւ նման պայքարը համարել յեղափոխութիւն։

Հայ ռամկավարները, Արտակ Դարբինեանի եւ «Ապագայ»ի բերանով, ներդաշնակօրէն կ'երգեն Միլիւքովի և ռուս պուրժուազիայի գաղափարախօս ռամկավարներու հետ, եւ — «յեղափոխութիւն» կը համարեն այն շարժումը, որ ուղղուած պիտի ըլլայ խորհրդային ռէժիմին դէմ։ Ասիկա պարզապէս հակախորհրդային, հակաշխատաւորական տեսակէտ մըն է, զոր կ'առաջադրէ, ինքզինքը Խ. Հայաստանի «բարեկամ» յորջորջող Հայ Ռամկավար կուսակցութիւնը։ Այս տեսակէտը, ինչպէս նաև, վերջերս, ռամկավար ուրիշ թերթերու մէջ նկատուող պարզութիւնը, իրենց գաղափարախօսութեան մերկացումի տեսակէտով, այլեւս տարակուսանքի տեղի չեն տար, հաստատապէս ըսելու համար, որ հայ ռամկավարները էապէս, կանգնած են հակախորհրդային բանակին մէջ, ուր կը գտնուի նաև Դաշնակցութիւնը։

Փաստերու վրայ հիմնուած է, որ մենք Ռամկավար կուսակցութիւնը կ'որակենք իբրեւ հակախորհրդային եւ հետեւաբար Խ. Հայաստանի թշնամի կազմակերպութիւն։ *Եւ որքան ալ անոնք ճգնին հերքել, իրենց իսկ բերանով յայտնած եւ իրենց կողմէ արձանագրուած փաստերը, պիտի չկարենան այլեւս քաղաքական դրամագլուխ շահիլ, շփոթեցնելով եւ մոլորութեան մէջ ձգելով Խ. Հայաստանին բարեկամ զանգուածները։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

300,000 ԹՈՒՐՔ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ

ՆՊԱՍՏԻ ԿԱՐՕՏ

Գ. էջին մէջ հրատարակած ենք Թուրքիոյ ներքին գործավարին տեղեկագիրը սովահար շրջաններու մասին։ Շիւքրի Քայա պէյ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Վեց նահանգներուն մէջ այսօր 300,000 հոգի կան օգնութեան կարօտ։ Մէկ մասը ուտելիք չունի, մէկ մասն ալ սերմնցու։ Ասոնցմէ 50,000 ընտանիք երկրագործ են։ Մօտաւորապէս 20,000 ընտանիք կարօտ են մէկ տարի օգնութիւն ստանալու, 8000 ընտանիք՝ 9 ամիս եւ 22,000 ընտանիք՝ վեց ամիս։ Ասոնց համար 16-17 միլիոն քիլօ սերմնցուի պէտք կայ։ Բնակիչներուն մէկ մասը աշխատանքով, մէկ մասն ալ հարեւաններու օգնութեամբ ապրած է մինչեւ հիմա։ Տեսայ այնպիսիներ, որոնք ալիւրին խոտ կը խառնէին, ուտելիքին քանակը շատցնելու համար։ Անմիաս խոտերը կը խաշեն, մէջը ալիւր կը խառնեն, եւ տեսակ մը «փիտէ» կը պատրաստեն։

Անմիջապէս կարգադրելու է որ նահանգային իշխանութիւնները գործ հայթայթեն ժողովուրդին։ Յիշեալ նահանգները 1,165,000 ոսկիի վարկ մը ունին ճամբաներու շինութեան համար։ Թէեւ այս գումարէն պէտք է զեղչել տուրքը անոնց, որոնք դրամի փոխարէն պիտի աշխատին. բայց նորէն կարելի է 6-700,000 ոսկիի ճամբայ շինել տալ։ Այս մասին հարկ եղած հրամանները տրուած են։ Եթէ այս դրամը չբաւէ, հանրային շինութեանց յատկացուած բոլոր պիւտճէները ճամբու կառուցման պիտի տրամադրուին այս տարի։ Միւս կողմէ, հանրօգուտ շինութեանց գործավարութիւնը հաւանած է ճամբու շինութեան յատկացնել մէկ միլիոն ոսկիի վարկ մը, որ կամուրջներու կառուցման վերապահուած էր։ Կարելի է նաեւ ընդարձակել Գօչ-Հիսարի լիճին պեղումները եւ տարեկան 60 միլիոն քիլօ աղ արտադրել։ Այսպէսով, կարելի պիտի ըլլայ 100 օրուան գործ հայթայթել 60,000 հոգիի։ Յետոյ, 6000 հոգի կրնան 5-6 ամիս գործ գտնել Քէօթահիոյ եւ Մարաշի երկաթուղիի շինութեանց մէջ։

Քաղաք. համաժողով մը Քարլսպատի մէջ

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման հասաւ Քարլովի Վարի (Քարլսպատ), որու ջերմուկներուն մէջ դարմանումի պիտի հետեւի։ Գերման նախարարը իջաւ Չեխոսլաւաքիոյ նախագահ Մազարիքի գտնուած պանդոկին մօտ։ Կ'ըսուի թէ շուտով Քարլսպատ պիտի հասնին նաեւ Չեխոսլաւաքիոյ եւ Ռումանիոյ արտաքին նախարարները՝ Պէնէշ եւ Թիթուլէսքօ, որոնք նոյնպէս ժամանակ մը պիտի մնան հոն։ Երեք պետութեանց պատասխանատու պետական մարդոց այս համախմբումին առթիւ զանազան ենթադրութիւններ կ'ըլլան, մանաւանդ երբ նկատի առնուի Պալքաններու ներկայ վիճակը։

Ազգայնականները կը շարունակեն պայքարը

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— *Վաֆտը յայտարարութիւն մը հրատարակեց եգիպտական տագնապին առթիւ, յարձակելով վարչապետ Մոհամմէտ Մահմուտ փաշայի դէմ, որ համարձակեցաւ ընել ինչ որ իրմէ առաջ ո եւ է մէկը չէր յանդգնած ընել, այն է՝ փորձել մէկ վայրկեանի մէջ քանդել, ինչ որ ազգը ձեռք բերած էր տարիներու ճիգերէ վերջ։ Վաֆտը կը հարցնէ թէ՝ ազատութեան շրջանի մը, ուր Սուրիոյ, Իրաքի եւ Հնդկաստանի նման երկիրներ խորհրդարանային եւ սահմանադրական կեանք մը ապահովելու վրայ են, Եգիպտոս ինչպէ՞ս կրնայ յետադիմել։*

«Կառավարութիւնը կը քանդէ Սահմանադրութիւնը, կարգը, ազատութիւնը եւ նոյն իսկ քաղաքակրթութիւնը. երկիրը կը զոհէ իր եւ օտարին փառասիրութեանց և Եգիպտոսի տնտեսական կեանքը վտանգի կ'ենթարկէ»։

Յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ ազգը յիշել անցեալի դասերը եւ հաստատ մնալ տենչանքներուն վրայ իր անկախութեան, որուն խորհրդանշանն է Վաֆտը։

«Վաֆտը կ'երդնու անայլայլ շարունակել իր ջանքերը՝ Զաղլուլ փաշայի կողմէ գծուած ճամբով»։

Վերջացնելով, եգիպտական ժողովուրդէն կը պահանջէ դարձեալ ապացուցանել ուշադիր աշխարհի առջեւ որ, թէեւ չընդունիր անարդարութիւնը, սակայն չի կրնար ո եւ է գէշութիւն ընել։ Ներկայ պայքարին մէջ իր միակ զէնքն է իր դատի արդարութեան մասին համոզումին ուժը։

∴ Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն հարցումի մը պատասխանելով, ըսաւ թէ իր կարծիքով եգիպտական Խորհրդարանն ու Սահմանադրութիւնը ամէնէն առաջ կախում ունին Եգիպտոսի Թագաւորէն եւ եգիպտական ժողովուրդէն։ Ո՛չ անգլիական մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտի եւ ո՛չ ալ անգլ. կառավարութեան կողմէ ո եւ է խորհուրդ տրուած է։

— Նախապէս ինծի լուր տուած էին պատահելիքին մասին, սակայն թէ՛ ես եւ թէ Լորտ Լոյտ խղճմտօրէն քաշուեցանք ոեւ է կարծիք յայտնելէ կամ խորհուրդ տալէ։ Կառավարութիւնը միշտ խուսափած է միջամտել զուտ եգիպտական գործերուն եւ ջանացած է պաշտպանել միայն այն շահերը, որոնց պահապանն է եւ կատարել իր վրայ ծանրացած պարտաւորութիւնները։

∴ Եգիպտական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ՝ արգիլելու համար փաստաբաններու գործադուլը։ Հրաման տրուեցաւ բոլոր դատարաններուն՝ չյետաձգել ո եւ է դատ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ՑԱՒԵՐԸ

Համաշխարհային պատերազմը շատ գէշ ցնցեց մարդկութիւնը։

Այդ ցնցումէն զերծ չմնաց նաեւ Հայութիւնը։ Ընդհակառակն, ջարդն ու տարագրութիւնը եւ գաղթականութիւնը հիմնովին սարսեցին մեր ազգին ջղային դրութիւնը։

Տասը տարիէ ի վեր, մեր այս կարգի զոհերը համրանք չունին։ Աղէտը մեծ է մանաւանդ մտաւորական շրջանակներու մէջ, ուսանողէն մինչեւ գործիչն ու ուսուցիչը։

Երէկի քաջառողջ եւ ուշիմ երիտասարդին մտքի լոյսը մթագնած է, բանականութիւնը խաւարած, ու այսօր օրերը կը համրէ ապաքինարանի մը չորս պատերուն մէջ։

Ուրիշ մը՝ անվտանգ խելագար, իր իմաստէ զուրկ գոյութիւնը քարշ կուտայ՝ ծոյլ ու անտարբեր։

Թոքախտէն վերջ ուրիշ աղէտ մըն է այս, որ կը սպառնայ մեր երիտասարդութեան որոշ մասին։

Գաւառէն գրոց-բրոց տղայ մը՝ ամէն շաբաթ զանազան լեզուներով քերթուածներ կը ղրկէ թերթին՝ անկապ նամակներով։ Խեղճը կորսնցուցած է հաւասարակշռութիւնը։

Քոլէճական յաղթակազմ երիտասարդ մը, լաւ արտաքինով, կը մօտենայ քեզ եւ հազիւ երկու բառ արտասանած իբրեւ պատասխան հարցումիդ, կ'ուզէ համոզել քեզ թէ ինք «Արեւելքի Թագաւորն է», թէ աշխարհի չորս կողմէն պատգամաւորներ պիտի հաւաքուին Փարիզ եւ «Թագաւոր» պիտի ընտրեն զինք...

Ուրիշ մը, Փարիզի համալսարանէն նոր շրջանաւարտ, դատապարտուած գաւառական ապաքինարանի մը մէջ վերջացնելու իր օրերը, կը գրէ թէ մեծ գիւտ մըն է ըրած, որ կոչուած է յեղաշրջել ամբողջ տիեզերքը, թէ ինք Ֆրանսայի փրկիչն է եւ սերած է ազնուական ընտանիքէ...

Ջղագար մը, որ աշխարհ պըտըտած է, սակայն չէ կրցած «կացինի մը կոթ ըլլալ», օդային տեսութիւններ կ'ընէ ազգը փրկելու համար։

Ու այսպէս, ամէն օր նոր դէպք ու նոր պատմութիւն։

ՀՐԱՆՏ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անգլիական կառավարութեան կողմէ նշանակուած յանձնաժողով մը քննելով գործազուրկներու կացութիւնը, եկաւ այն եզրակացութեան թէ՝ կարելի չէ գործ գտնել 200,000 հոգիի, մեծ մասամբ հանքագործ եւ ընտանիքի հայր, եւ թէ անհրաժեշտ է զանոնք ղրկել Անգլիոյ գաղթավայրերը։

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ Փարիզ եկած է Պ. Լեւոն Շանթ, ամառուան արձակուրդի առթիւ։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի Յուլիս 16ի վիճակահանութեան մէջ 1886ի 30,030 թիւը շահեցաւ 50,000 ֆրանք, 1903ի 509,122 թիւն ալ 50,000 ֆր. շահեցաւ. իսկ 1911ի 101,016 թիւը շահեցաւ 100,000 ֆր.։

ԶՕՐ. ՀԱՃԻՉ հրաժարեցաւ Սերպիոյ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնէն։

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը Փարիզ հասաւ անպաշտպօն կերպով։

ԳԱՐՇԵԼԻ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

Կան տի[...] [...]անելի [...] պարներ, որոնք շատ [...]չարչելի են, քան պարզ [...]աճաններ, ինչպէս Բուդաշ[...]ո եւն.։

Ատոնք, նախկին, այսպէս կոչուած կուսակցական եւ անկուսակցական գործիչներն են, որոնք գիտեն շատ ճարպիկօրէն յարմարիլ ամէն մէկ նոր վիճակի, անկախ իրենց համոզումներէն եւ ձգտումներէն։ Այդպիսինները չեն բաւականանար միայն հրաժարելով իրենց երէկուայ պաշտամունքներէն, այլ եւ ամէն ներելի ու աններելի միջոցներու կը դիմեն, վարկաբեկելու անցեալը ու փառաբանելու ներկան։ Ճիշդ խլէզի յատկութիւններով՝ թէ գոյները կը փոխեն եւ թէ միշտ կը սողան։

Չալխուշեաններ, Լէօներ, Զուբարներ, Դէմիրճեաններ, Զօպանեաններ... ահա շարանը այդ խայտառակ անուններու։

Գրիգոր Զուբարը, ընկերվարական-յեղափոխական, բաւական պատրաստուած ու խելացի մարդ, բոլշեւիզմի գաղափարական (ու քիչ մըն ալ գործնական...) հակառակորդ է եւ ինքզինքը անշեղ յեղափոխական կը կոչէ։

Այդ տպաւորութիւնը կը ստանաս, երբ ինքզինքը ազատ կը զգայ եւ գիտէ, որ կաշիին վտանգ չսպառնար. բայց բաւական է, որ դէմ առ դէմ կանգնի հակառակորդին հետ, որու ձեռքը իշխանութիւն եւ ուժ կայ, որպէսզի մեր Զուբարը վախկոտ շան նման պոչը ոտքերու մէջտեղը առնէ կամ քծնանքով խաղցնէ։

Իբրեւ դասախօս, համալսարանական առաջին ուսումնական տարեշրջանին, մեծ համակրանք կը տիրէր Զուբարի շուրջ։ Անոր դասախօսութեան ժամերուն, համալսարանի միւս ճիւղերէն բաւական թիւով ուսանողներ կը հաւաքուէին եւ անպայման խօսքը կը վերջացնէին իր բուռն ծափերուն տակ։ Ունենալով խորհրդային Իրաւունքի ամպիոնը, Զուբարը ջախջախիչ մերկացումներու եւ քննադատութեան կ'ենթարկէր խորհրդային ամբողջ իրաւակարգը։ Դիկտատուրայի աշխարհին մէջ այդպիսի համարձակութիւնը մեզի համար թէ հերոսութիւն էր եւ թէ մեծ դանձ։ Սակայն, բաւական էր, որ լսարանին մէջ նոր դէմք մը երեւար կամ կոմսոմոլի հոտ փչէր, որպէսզի Զուբարը ճիշդ հակառակ բովանդակութիւն տար իր ըսածներուն, ամէնակատարեալ ու յեղափոխական դտնելով խորհրդային արդարադատութիւնը։ Դասախօսի այդ կերպարանափոխումը շատերուն հաճելի չէր գար. ոմանք ալ շատ բնական կը գտնէին։ Սակայն, դէպք մը բոլորին համար ալ շատ յստակօրէն պարզեց Զուբարի քաղաքացիական քաջութիւնը։

1924ի սկիզբները, ընկերաբանական կաճառին մէջ Զուբարի դասին շուրջ զեկոյց մը կը կարդացուէր։ Վիճաբանութիւններու ընթացքին, բոլշեւիկ օրիորդներէն մէկը խիստ դիտողութիւն ըրաւ, թէ Զուբարը իր դասախօսութիւններուն մէջ կը սահեցնէ էս-էրական տեսակէտներ, մոռնալով, որ կ'ապրի խորհրդային երկրի մէջ, բոլշեւիկեան կուսակցութեան գերիշխանութեան տակ։ Պէտք էր տեսնել, թէ Գրիգոր Զուբարը ինչպէս գոյնը նետեց, ինչպէս սկսաւ կմկմալ եւ քծնելով, մեղայի գալով ինքզինքը արդարացնել ընկ. Փերգուշի առջեւ։ Բոլորին առջեւ ան ոչ միայն հրաժարեցաւ էս-էրներէն, այլ եւ մահուան դատավճիռ կարդաց իր կուսակցութեան։

Այդ օրը շատերը զզուեցան Զուբարէն։

Բայց, իբրեւ «յեղափոխական» ու մարդկային բարոյական նկարագիր, Զուբարը ամբողջապէս մերկացաւ Խուշոյեանի սպանութեան դատավարութեան ատեն։ Զմոռնամ յիշել, որ շնորհիւ իր իրաւաբանական կարողութիւններուն եւ մեծ կապերուն, իբրեւ փաստաբան Զուբար Երեւանի մէջ առաջնակարգ կը համարուի եւ ամէնէն շատ դեղին ոսկիներ անոր գրպանը կը հոսին։ Այդ դատավարութեան ատեն հանդէս եկաւ իբրեւ ահաբեկիչ ամբաստանուածներու պաշտպան, բայց ստանձնեց մեղադրողի դեր՝ պաշտօնական դատախազի գօտի կապելով։ Զուբարի ընթացքն այնքան դաւադրական ու ստոր էր, որ «պաշտպանը» այդ դատավարութեան ամենատխուր հերոսը դարձաւ։ Զուբարը իր «պաշտպանողական» ճառով ցոյց տուաւ թէ մարդկային բարոյականի անկումը սահման չունի։ Եթէ բոլշեւիկեան լեզուով արտայայտուինք, Գ. Զուբարը Բուդաշկօյի աւելի «կուլտուրականացած» տիպարն է։

Բոլշեւիկեան կուսակցութեան ներսը յառաջ եկած պայքարը բոլորովին վերցուցած է փոխադարձ վստահութիւնը եւ հաւատը։ Ով որ կը հետեւի Հայկոմկուսի կեանքին, կը նկատէ որ խորհրդաւոր բաներ տեղի կ'ունենան, անվերջ փոփոխութիւններ, փոխադրումներ ու նոր անուանումներ։ Երկրի այսօրուայ տէրը վաղը կ'անհետանայ եւ ի սպառ կը լռէ։ Չվստահելով տեղի ընկերներուն, դուրսէն մարդիկ կը նշանակեն եւլն.։ պարզ է, որ եթէ դէպի իրենց մարդիկը այդքան թերահաւատ են դարձեր, շատոնց պէտք էր որ կասկածէին համակիրներէն ու իրենց ոտքերուն տակ թաւալողներէն։ Եւ ահա բոլորը կը շտապեն վստահութեան վկայականներ ձեռք բերել։ Մանաւանդ, Դոնի աւազանի մասնագէտներու դատավարութենէն ու «մասնագէտակերութիւնից» յետոյ։ Իսկ հայ գործիչը ի՞նչով կրնայ հաստատել իր հաւատարմութիւնն ու համակրանքը բոլշեւիկներու հանդէպ, եթէ ոչ իր «դաշնակցականակերութեամբ»։ Անոնք լաւ ըմբռնած են որ բոլշեւիկներուն համար կարեւոր չէ, թէ զիրենք կը սիրեն թէ ոչ։ Կարեւորն այն է, որ բոլորն ալ ատեն ու հայհոյեն Դաշնակցութեան։

Գրիգոր Զուբարի համար բնաւ դժուար չէ յաջողիլ այդ քննութեան մէջ։ Եւ ահա, «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կը գրէ յօդուած մը Դաշնակցութեան դէմ (Յունիսի թիւ մէջ)։ Ինչպէս կ'երեւայ, յօդուածագիրը շատ է մտածեր թէ ի՛նչ գրէ, որ նախ՝ այդ մասին գրած չըլլայ եւ յետոյ, աւելի «մահացու» փաստ ըլլայ Դաշնակցութեան հակայեղափոխականութեան։ Սակայն, որքան շատ է ուժ տուեր գլխին, այնքան աւելի մեծ յիմարութիւն է արտադրեր։

Ըստ Գ. Զուբարի, Դաշնակցութիւնը աջակցեր է մուսաւաթականներուն, որպէսզի անոնք Շամխոռի մէջ զինաթափ ընեն ու կոտորեն ճակատէն վերադարձող Ռուսերը։ Ուրիշ խօսքով, Դաշնակցութիւնը զիներ է Ազրբէջանցիները, որպէսզի անոնք կոտորեն Բագուի ու Գանձակի Հայութիւնը։

Սա արդէն այնպիսի անհեթեթութիւն մըն է, որ միայն «կուլտուրականացած» խառնակիչը կրնայ մտածել։ Ու հերքել այդ լրբութիւնը, կը նշանակէ Զուբարի հետ մէկ աստիճանի վրայ գտնուիլ, որ պատիւ չի բերեր ամէնէն ինկած մարդուն անգամ։

Քանի մը խօսք ալ անկուսակցան Զուբարներու մասին։

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ 23 ՕՐԷՆ

Երկու անձեր որոնք ձեռնարկած էին աշխարհի շրջանը ընելու ամէնէն կարճ ժամանակին մէջ և այս նպատակով՝ օգտուած էին փոխադրութեան բոլոր միջոցներէն,— նաւ, շոգեկառք, օդանաւ, հասան Նիւ Եորք, ուրկէ մեկներ էին։ Այս կերպով աշխարհի շրջանը աւարտած կ'ըլլան 23 օր, 15 ժամ, 21 վայրկեան եւ երեք երկվայրկեանէն, եւ չորս օր պակասով, կոտրած կ'ըլլան նախորդ մրցանիշը։

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Պուլկարիա այնքան բախտաւոր չեղաւ։ 1876ին տեղի ունեցաւ Պաթաքի ապստամբութիւնը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ 30.000 այրեր, կիներ ու մանուկներ ջարդուեցան Թուրքերուն կողմէ, մեծ մասամբ Պուլկարներ, որոնք կը բնակէին Արեւելեան Ռումելիի, Թրակիոյ և Մակեդոնիոյ նահանգներուն մէջ։

1877-1878ի ռուսեւթուրք պատերազմէն վերջ ազատագրուած, Պուլկարիա դարձեալ թրքական լուծին տակ մտաւ 1878ի Պերլինի դաշնագրով։ Միայն հիւսիսային Պուլկարիան, Պալքանեան լեռնաշղթային եւ Դանուբի միջեւ, ազատ ձգուեցաւ, մինչ Արեւելեան Ռումելին (այժմու Հարաւային Պուլկարիան)՝ ինքնավար դարձաւ Թուրք կուսակալով մը։

Վեց տարի վերջ, 1885ին, Հիւսիսի ազգայնականներէն խումբ մը Արեւելեան Ռումելի արշաւեց, վռնտեց թուրք կուսակալը եւ ամբողջ ժողովուրդի խանդավառութեան մէջ երկու Պուլկարիաներու միութիւնը հռչակեց, այսպէս բացէ ի բաց ապարեկ կարդալով թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց։ Ռուսիա խորհուրդ կուտար Սուլթանին վերագրաւել այն երկիրը, զոր քանի մը տարի առաջ ինք ազատագրած էր։ Թուրքիոյ հետ պատերազմը անխուսափելի կը թուէր, Պուլկարիա իր ունեցած ամբողջ բանակը հարաւային սահմանագլուխին վրայ համախմբեց։ Ապտիւլ Համիտ, որ միշտ կասկածով կը նայէր Ռուսիոյ թելադրութեանց վրայ, չշարժեցաւ։ Ատոր փոխարէն հարուածը եկաւ ետեւէն — Սերպերը յարձակեցան։ Պուլկարները անմիջապէս ճակատ կազմեցին, երեք օրուան ճակատամարտէ մը վերջ Սլիվնիցայի մօտ պարտութեան մատնեցին Սերպերը եւ զանոնք զրկեցին հոն, ուսկից եկած էին։

Այսպէս ապացուցանելէ վերջ թէ կարող է ինքզինքը պաշտպանելու, Պուլկարիա սկսաւ խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան շրջանի մը, որ սակայն իրականին մէջ զինուորական պատրաստութեան շրջան մըն էր՝ ձեռք բերելու համար իր երկրորդ ծրագիրը — Մակեդոնիոյ ազատագրութիւնը։ Աւելի քիչ կը մտածուէր Թրակիոյ մասին, որուն պուլկար բնակչութիւնը նուազ խիտ էր եւ որուն դերը Պուլկարիոյ մտաւորական զարթօնքին մէջ՝ նուազ շեշտուած էր։

Սահմանէն անդին Թուրքերու գործած խժդժութիւնները եւ ամէն տարի հազարներով Պուլկարիա ապաստանած Մակեդոնացիներու պատմութիւնները շարունակական ձգտումի մէջ պահեցին երկիրը։ Մակեդոնացի գաղթականները շուտով կազմեցին «Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը», որուն անդամագրուեցան նաեւ բազմաթիւ Պուլկարներ։ Այդ կազմակերպութիւնը մինչեւ հիմա կայ։ Իր նպատակն էր եւ դեռ է Մակեդոնիոյ ազատագրութիւնը եւ բազմաթիւ գաղտնի մասնաճիւղեր ունի այդ երկրին մէջ։ Ատեն ատեն զինեալ հրոսախումբեր կը զրկէ սահմաններէն անդին, երբ քաղաքական պատճառներ անհրաժեշտ դարձնեն այդ միջոցը։ Իսկ 1903ին զինեալ մեծ ապստամբութիւն մը սարքեց։

Ժամը հնչեց 1912ին։ Պալքանեան առաջին պատերազմին, պուլկար, սերպ եւ հելլէն բանակները պարտութեան մատնեցին Թուրքերը, զանոնք քշելով մինչեւ Պոլսոյ մօտերը։ Յունաստանի հետ Պուլկարիա կարգ մը բերանացի համաձայնութիւններ ունէր, որոնք շուտով տեսնուեցաւ թէ անգոհացուցիչ են։ Միւս կողմէ, Սերպիոյ հետ ունէր գրաւոր դաշնագիր մը, հիմնուած ազգագրական գիծերու վրայ, որով կը ճանչցուէին Պուլկարիոյ իրաւունքները Մակեդոնիոյ մեծ մասին վրայ, մինչդեռ ուէւէ յիշատակութիւն չէր ըլլար Թրակիոյ մասին։ Եւ սակայն պատերազմի ընթացքին, Պուլկարիա ամէնէն աւելի Թրակիոյ մէջ ճակատեցաւ թուրք գլխաւոր բանակին դէմ, մինչ Սերպիա և Յունաստան կը գրաւէին Մակեդոնիան։ Սերպիա, Յունաստանի հետ դաշնակցելով, պահանջեց դաշնագրին սրբագրութիւնը ի նպաստ իրեն։ Պուլկարիա, որ պատերազմի մէջ մտած էր իր Մակեդոնացի ազգակիցներուն համար, մերժեց ընդունիլ այդպիսի առաջարկը, ու երբ տեսաւ թէ իր դրացիները տրամադիր չեն տեղի տալու, կուրօրէն զարկաւ աջ ու ձախ։ Հետեւանքն այն եղաւ, որ պարտուեցաւ. ասկէ զատ Թուրք եւ ռումանական բանակները արշաւեցին պուլկարական հողը։ Թուրքիոյ շարժումը մեկնութեան չի կարօտիր, մինչ Ռումանիա շարժեցաւ այն վախով թէ զօրաւոր Պուլկարիա մը կրնայ իրմէ խլել Տօպրուճան, իբրեւ «չազատագրուած Պուլկարիա»։ Պուքրէշի եւ Պոլսոյ դաշնագրերով (1913) Պուլկարիա կորսնցուց Մակեդոնիան ի նպաստ Սերպիոյ եւ Յունաստանի, Թրակիոյ մեծ մասը ի նպաստ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի, հիւսիսային Պուլկարիոյ մէջ պուլկարաբնակ բազմաթիւ հողաշերտեր՝ ի նպաստ Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ։

Համաշխարհային պատերազմին մէջ, որ ծագեցաւ յաջորդ տարին, Պուլկարիոյ ընթացքը կարելի էր գուշակել. անիկա պարզապէս կը պահանջէր Մակեդոնիան, ու երբ ատիկա մերժուեցաւ, կեդրոնի պետութեանց միացաւ։ Նէօյեիի դաշնագրով (1920) զոր Դաշնակիցները պարտադրեցին Պուլկարիոյ, Մակեդոնիան տրուեցաւ Սերպիոյ։ Թրակիոյ այն նեղ շերտը, որ նախապէս ելք կուտար Պուլկարիոյ դէպի ծով, տրուեցաւ Յունաստանի։ Հիւսիսային կողմը Սերպիա եւ Ռումանիա նոր գրաւումներ ըրին Պուլկարիայէն։ Իբրեւ ապահովութիւն ապագայ պուլկար խաչակրութեանց դէմ, Պալքաններու մէջ միայն Պուլկարիոյ է որ իրաւունք չտրուեցաւ բանակ ունենալ։ Երկուքուկէս միլիոն ֆրանք ոսկեդրամի անհնելի տուգանք մը պարտադրուեցաւ։ Պուլկարները այսօր կը հաշուեն թէ իրենց ազգակիցներուն մէկ երրորդը օտար տիրապետութեան տակ կը գտնուի։ Մակեդոնիոյ կացութիւնը տակաւին կը շարունակէ վրդովել պալքանեան քաղաքականութիւնը, պուլկար «կոմիտաճի»ներուն արշաւները շարունակ ձգտում կը պահեն Պուլկարիան ու Սերպիան, նոյնիսկ Պուլկարիան ու Ռումանիան։ Կասկած չկայ թէ Մակեդոնիոյ ազատագրական շարժումը դեռ յղի է լուրջ կռիւի վտանգով։

ԱԼՊԱՆԻԱ

Պալքանեան պետութեանց մէջ ամէնէն երիտասարդն ու նուազ ճանչցուածը Ալպանիան է։ Ալպանացիները կը պնդեն, թերեւս իրաւամբ, թէ իրենք Պալքանեան թերակղզիի ամէնէն հին բնակիչներն են։ ԺԴ. դարուն անոնք յաջող դիմադրութիւն ըրին Թուրք գերակշիռ ուժերուն, սակայն շուտով քայքայուեցաւ անոնց դիմադրութիւնը եւ ժողովուրդին կէսը իսլամացաւ։ Սակայն ո՛չ կրօնական բաժանումը, ոչ ալ զանազան սուլթաններու օրով անոնց վայելած որոշ ազատութիւնները հանդարտեցուցին Ալպանացիները, որոնք մինչեւ վերջ ապստամբեցան Թուրքերուն դէմ։ Ալպանացիները աւելի պիտի յաջողէին, եթէ նախնական եւ ցեղապետական կեանք մը չվարէին, ինչ որ կը դժուարացնէր միացեալ գործողութիւն մը։ Ազգային կազմակերպութեան առաջին քայլը առնուեցաւ 1878ին, երբ Ալպանիոյ սրտին՝ Էլպասանի մէջ կազմուեցաւ «Ալպանական Ազգի Իրաւունքներուն Պաշտպան Ալպանական Միութիւնը»։ Առաջին գործն եղաւ պատուիրակութիւն մը ղրկել Պերլինի վեհաժողովին, որ մերժեց լսել զայն, ընդունելով Պիզմարքի խօսքը թէ՝ «Ալպանական ազգութիւն» չկայ։ Բայց երբ Գարատաղցիներն ու Յոյները սկսան գրաւել Պերլինի դաշնագրով իրենց տրուած ալպանական հողերը, այնպիսի վճռական դիմադրութեան հանդիպեցան, որ պէտք եղաւ վերաքննել դաշնագիրը։

Թէեւ Թուրքերը ջնջեցին Ալպանական Միութիւնը, սակայն այս վերջինը շարունակեց իր աշխատանքները Ալպանիոյ ինքնավարութիւնը ձեռք բերելու համար, իբրեւ առաջին քայլ դէպի անկախութիւն։ Ապտիւլ Համիտի օրով (1876—1908) պզտիկ ըմբոստութիւններ միայն ունեցան Ալպանացիները, եւ 1908ի Ժէօն-Թիւրք Յեղափոխութիւնը ամէնէն առաջ իրենց խանդավառ աջակցութիւնը վայելեց։ Բայց երբ տեսան թէ Ժէօն Թիւրք Սահմանադրութիւնը երկրորդ տպագրութիւնն է թուրք աւանդական բռնակալութեան, Ալպանացիները նորէն ապստամբեցան։ Թէեւ 1910ին, Թրքական զինուորական երկու արշաւանքներէ վերջ, Ալպանիոյ ամբողջ դիմադրութիւնը քայքայուած կը կարծուէր, 1912ին անոնք կրկին ոտքի ելան եւ այս անգամ ա՛յնքան յաջողութեամբ, որ Թուրքերը ինքնավարութիւն տուին Ալպանիոյ։ Այս յարմար առիթն է որ օգտուեցան Պուլկարիա, Սերպիա եւ Յունաստան՝ իրենց հաշիւները մաքրելու համար Թուրքիոյ հետ։ Պալքանեան Դաշնակցութեան յաջողութիւնը եւ Սերպիոյ ու Յունաստանի յաւակնութիւնները կրնային ընդմիշտ թաղել ալպանական դատը, եթէ Ադրիականի վրայ իր աշխարհագրական դիրքը միջազգային կարեւորութիւն չտար իր անկախութեան։ Ասիկա գիտնալով, ալպանացի Իսմայիլ Քէմալ պէյ Աւստրիոյ եւ Իտալիոյ կարծիքը շօշափելէ վերջ, 1912 Դեկտ. 28ին Աւլոնայի մէջ Ալպանական ժողով մը գումարելով, իր երկրին անկախութիւնը հռչակեց։ Ամիս մը վերջ, Լոնտոնի դեսպանախորհուրդը ճանչցաւ Ալպանիոյ անկախութեան սկզբունքը։

Ա. ԱՆԴԷԼՈՅ

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Էքս-ան-Փրովանսի մէջ, Շաբաթ օր դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ ֆրանսական թնդանօթաձիգ զինուոր Ժոզէֆ Թրամոնիի, ծագումով Քորսիքացի, որ ամբաստանուած էր իբր սպանիչ Հմայեակ Տէրտէրեանի։

Անցեալ Ապրիլին, զինուոր Թրամոնի իր տասն օրուան արձակուրդը եկած էր անցընելու իր եղբօր հետ, որ Մարսէյլ կը բնակի։ Եղբայրը կ'երեւի չէր սիրեր Հայերը, քանի որ օր մը, կռուի բռնուեցաւ Հայու մը հետ, այն պատրուակով որ, երկար նայուածք մը ուղղած էր իրեն։ Կռիւը վերջացաւ Քորսիքացիին պարտութեամբը։ Հայը եւ իր ընկերները զայն ծեծեցին։ Բայց քանի մը օր յետոյ, մինչդեռ ան սրճարանէ մը դուրս կ'ելլէր, նորէն հանդիպեցաւ Հայերու, որոնց հետ նոր կռուի մը բռնուեցաւ։

Այս կռուի ընթացքին էր, որ զինուորը կրակեց պաշտպանելո՞ւ համար իր եղբայրը, թէ անոր վրէժը լուծելու համար, եւ սպաննեց Հմայեակ Տէրտէրեանը։ Դատարանը նկատի առնելով մեղմացուցիչ պարագաները, զայն դատապարտեց երկու տարի բանտարկութեան եւ հինգ տարի բնակութեան արգելքի։

ՅՈՎԱԿԻՄ ԲՈՒԴԱՂ[...]

Հեռու իր սիրած Հայ[...] ֆրանսիայի հիւանդանոցներ[...] կում կնքեց իր մահկա[...] Բուդաղեանը. մէկը այն Հա[...] գիտ ընկերներէց. որոնք առաջնորդ ընտրած են գոր[...] ոչ լոկ խօսքը։

Հանգուցեալը որդեգր[...]նելով Հ. Յ. Դաշնակցութեա[...] գաղափարները եւ, որ գլխա[...] նրա բարոյական արժէ[...] միշտ յեղափոխականին [...] ուղղամտութեամբ, առան[...] լոտիկա»ի կիրարկած է կ[...] մէջ այդ գաղափարները։

Նա երբեք չէ խնայ[...] սուր խմորով համեստու[...] գործի է հրաւիրած այն[...]ները, որոնց խօսքը չէ հա[...]տասխանած գործին։

Նա երբեք չէ քարոզ[...] նազոհութիւն եւ զոհաբե[...] այլ եղած է կենդանի [...] այդ արժէքներու։ Նա [...] միշտ մշակ, որպէսզի մ[...] «աղա» լինելու զանկա[...] հրաժարին։

Նա իր բարոյական. յ[...]խական խառնուածքով ե[...] արժանի աշակերտը իր կու[...]կան մեծ ընկեր-ուսուցիչ [...]ւարեանի եւ միշտ յարգ[...] ներշնչած հակառակորդներ[...] եւ համակրանք երիտասար[...] եւ թագնուած ատելութի[...] ռոտախօս եւ անձնասէր ըն[...]րու մէջ։

Լինելով կրթութեամբ [...]ւաբան, նոյնիսկ ցարական [...]ւորները յարգանքով են [...]րած դէպի պաշտպան Բուդա[...] Համոզուած լինելով, որ նա [...]նակ չէ ազատ գործ պաշտպ[...] քաղաքական մեղադրեալ[...]պանելիս, նա երբեք չէր [...] նսեմացնել մեղադրեալի [...]փարները, չէր խնդրում [...]թիւն կամ ներողութ[...] ծանրանալով նրա բարո[...]ժէքների վրայ, աշխատ[...] յարգանք ներշնչել հանդէ[...]ղադրեալը եւ այդպիսով մ[...]ցնել պատիժը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան [...] Նա ունեցել է իր պատուաւոր [...] ցասնեակ տարի եղած Աղե[...]բապոլի Կ. Կոմիտէի անդամ [...]քան պատերազմը զբաղած [...]ղական գործերով եւ աջակց[...]կիր անցնող ընկերներուն։ [...] թաթարական ընդհարումներ[...]մանակ, վայելելով Աղե[...] Թուրքերու համակրանքը [...]կերպ աշխատած է ընդհար[...] առաջն առնել եւ յաջողած [...] մաւորական շարժման ատ[...]բեւ Կ. Կոմիտէի անդամ, [...] մասնակցութիւն է ունեցա[...] մակերպչական աշխատան[...] մէջ եւ առաջին հերթին [...] է ուղարկած իր քրոջ [...] (որու համար եղած է հա[...] որ այլեւս չէ վերադարձա[...]

Մեծ յեղափոխութեան [...] Նա եղած է Դաշնակցութեա[...]մից Ալէքսանդրապոլի [...] գիւղացիական խորհուրդի [...] Սարիղամիշի 1918 թիւ [...] ժամանակ, երբ Ալէքսանդ[...] բերդում բնակող Ախալք[...] պահեստի զինուորները [...] բացան եւ մերժեցին ճակա[...]նիլ, ընկեր Յովակն էր [...] կոմիտէի մէկ անդամի հե[...]նեց բերդը եւ կտրուկ կեր[...] ռանց արիւնահեղութեան [...] տուաւ ապստամբութեան։

1918 թիւին, երբ Յ[...] հակառակ իրեն խոստման [...]կեցան Ալէքսանդրապոլի [...] ընկեր Յովակիմը լինելով [...] քային ինքնավարութեան [...]

...ն արժէքները մարմնացնող, հայ[ո]ղովրդի ազատագրութեան հա[մա]ր մարտնչող համեստ եւ բեղ[մնա]ւոր ընկերը:

Ա. ՇԱՐԱՖԵԱՆ

ԵՐԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ ներքին գործավար Շիւքրի Գայա պէյ ընդարձակ տեղեկագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն երաշտութիւնը ամէնէն աւելի Գոնիայի, Ըգսէրայի, Գըրշէհիրի կուսակալութեանց մէջ իր աւերը գործած է: Եօզկատի, Էսկիշէհիրի եւ Աֆիոն-Գարահիսարի կուսակալութեանց վիճակն ալ երկիւղալի է: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 1270, 1290, 1303, 1323, 1324 ելմտական թուականներուն այս շրջաններուն մէջ նմանը չտեսնուած սարսափելի երաշտութիւններ տեղի ունեցած են, եւ ո՛ եւէ օգնութիւն չէ հասած, ճամբաներու եւ երկաթուղիներու չգոյութեան պատճառաւ եւ հետեւաբար շատ մը գիւղեր ջնջուած եւ աւերակ դարձած են:

Բայց գիւղացիներուն յայտարարութեան վրայ, այս տարուան երաշտութիւնը անցեալներուն հետ բաղդատմամբ շատ թեթեւ եղած է: Գործավարներու խորհուրդը հետեւեալ որոշումը տուած է.—

1. Անձուկ գօտիներուն մէջ բնակող ժողովուրդին, հանրօգուտ գործավարութիւնըանմիջապէսգործ պիտի հայթայթէ եւ դրամական նպաստներ պիտի ընէ. ջրանցքներու շինութեան համար այդ գօտիներու ժողովուրդին աշխատութիւններ պիտի ապահովուին:

Այս աշխատաւորներուն երթեւեկի զեղչեալ ծախքը Կարմիր Մահիկի վարչութիւնը պիտի հոգայ:

2. Անատոլուի երկաթուղիի վարչութիւնը՝ աժան արմտիք հայթայթելու համար 100 հազար ոսկի տրամադրած է: Ընկերութիւնը ապրանք եղած գնով սոյն արմտիքները կարօտեալներուն պիտի ծախէ, եթէ հարկ ըլլայ սոյն դրամագլուխը 200 հազար ոսկիի պիտի բարձրացնէ:

3. Երաշտութեան շրջաններուն մէջ գտնուած աղահանքերը սովեալներու ի նպաստ պիտի գործածուին եւ արդիւնքը բազմապատկելու պիտի աշխատուի: Այս առթիւ ժողովուրդին դրամական օգնութիւններ փութացնելու համար, երկրագործական դրամատան եւ աղի մենաշնորհի վարչութեան միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է:

4. Երկրագործներուն կենդանիները կերակրելու համար արօտավայրեր պատրաստուած են, կուսակալները ամէն ջանք պիտի ընեն որ սովեալ ժողովուրդին կենդանիները այդ արօտավայրերը փոխադրեն, երկաթուղիի ընկերութիւնը այս կենդանիներուն կերը երեք չորս անգամ աժան պիտի հայթայթէ:

5. Կարմիր Մահիկի վարչութիւնը սովեալներուն թէ՛ նիւթական եւ թէ՛ բժշկական օգնութեան պիտի փութայ:

6. Յառաջիկայ տարուան համար, առատ սերմնցու պիտի հայթայթուի:

7. Շրջակայ լիճերէն, Գըզըլ Ըրմագ գետէն, ինչպէս նաեւ ջրհորներէն գիտականապէս պիտի ջանան օգտուիլ: Վերջապէս տնտեսական գործավարութեան պաշտօն յանձնուած է սովին առաջքն առնելու համար ամէն տեսակ միջոցներ գործադրել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀՕՄԻՆ ՄԷՋ

ԼԸ ԿՈՏԻՆԻԷՌ.— Այլեւս աւանդական սովորութիւն մը եղած է ամէն տարի Յուլիսի ընթացքին Գարակէօզեան Հօմին մէջ կատարել մրցահանդէս մը, որ առիթ կուտայ միաժամանակ քանի մը օրուան համար համախմբելու Հօմի ցրուած արհեստաւոր սաները:

Այս տարի մարզական այդ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 15ի Կիրակին: Քսանէ աւելի արհեստաւոր սաներ Փարիզէն, մինչեւ հեռաւոր Տուլէն փութացած էին Հօմ: Յուլիս 14ի ֆրանսական ազգային տօնին առթիւ Հօմի աշակերտութիւնը ծաղկեպսակ մը դրաւ Վիլ-օ-Բլէ-ի մեռելական յիշատակարանին առջեւ:

Դաշտահանդէսը առիթ մը եղաւ ի վեր հանելու տղայոց տաք վերաբերումը մարմնակրթանքին եւ ֆիզիքական ուժեղ կեանքի մասին: Աշակերտութեան գրեթէ կէսը իր մասնակցութիւնը բերած էր զանազան մրցումներուն եւ շատեր արդէն շաբաթներէ ի վեր մեթոտիկ վարժութիւններով կը ջանային բարելաւել իրենց մրցանիշները:

Նոյն օրը տեղի ունեցան վազքի եւ ոստումի կարգ մը ընթացիկ փորձեր: Իրենց տարիքը նկատի առնելով, մեկզի դրուած են կարգ մը մրցումներ որոնք բուռն ճիգ կը պահանջեն:

Ահաւասիկ արդիւնքները.—

50 մեդր վազք (փոքրերու)

Ա.— Ալթունճեան, Բ.— Այվազեան, Գ. Ստեփանեան:

100 մեդր վազք (միջակներ)

Ա.— Փանոսեան, Բ.— Թոմպոլեան, Գ.— Ալթունճեան:

100 մեդր վազք (մեծերու)

Ա.— Մարտիկեան, Բ.— Գալֆաեան, Գ.— Իմէքսիզեան:

100 մեդր վազք (արհեստաւորներ).— Ա.— Պէշկէկեան, Բ. — Թէքիրեան, Գ.— Յովհաննէսեան:

500 մեդր վազք (միջակներ). — Ա.— Թոմպոլեան. Բ.— Ալթունճեան, Գ.— Ֆիլօեան:

500 մեդր վազք (մեծեր եւ արհեստաւորներ).— Ա.— Մարտիկեան, Բ.— Գալֆաեան, Գ.— Թէքիրեան:

Արգելաշարաւ (մեծեր).— Ա.— Նահապետեան, Բ.— Իմէքսիզեան, Գ.— Սարգիսեան:

Արգելարշաւ (արհեստաւոր). — Ա.— Հացպանեան, Բ.— Գրիգորեան, Գ.— Թէքիրեան:

Բարձրութեան ոստում (մեծեր) 1 մեդր 41.— Ա.— Գրիգորեան, Բ.— Պէշկէկեան, Գ.— Գազանճեան:

Ուժ առած երկայնութեան ոստում (միջակներ) 3 մեդր 87. — Ա.— Փանոսեան, Բ.— Ֆիլօեան, Գ.— Պալթաեան:

Ուժ առած երկայնութեան ոստում (մեծեր) 4 մեդր 84.— Ա.— Ճիշեան, Բ.— Պէշկէկեան, Գ.— Գրիգորեան:

Ձողով բարձրութեան ոստում (մեծեր) 2 մեդր 62.— Ա.— Գազանճեան, Բ.— Հացպանեան, Գ. — Գրիգորեան:

Երկարարշաւ. (5 քիլոմեդրի վրայ).— Ա.— Մարտիկեան, Բ.— Յովհաննէսեան, Գ.— Պուրսալեան:

Այս մրցումներէն անկախաբար տեղի ունեցան նաեւ Հօմի զոյգ եւ անջատ խումբերու միջեւ դրօշարշաւի, «հօքէ»յի, «պասքէթ պոլ»ի և «վոլէյ պոլ»ի մրցախաղեր, որոնց ընթացքին երկու մրցակից կողմերը գրեթէ համարժէք մնացին:

*** Ինչպէս նախընթաց թղթակցութիւններով յի՛շած էի, բարերար Պ. Միհրան Գարակէօզեանի փափաքով Կոտինիէ-ի դղեակին յարակից մէկ թեւը պիտի վերածուէր ամարանոցի, ուր ամէն տարի արձակուրդին 100ի չափ ֆրանսացի տղաներ պիտի գային օդափոխութեան: Այս մասին արդէն համաձայնութիւն մը կնքուած էր ֆրանսական «Արձակուրդային Գաղութներու Ընկերակցութեան» հետ և ամիսներէ ի վեր նորոգութիւններուն ձեռնարկուած էր. Ներկայիս արդէն նորոգութիւնները վերջացած են եւ տղաներուն առաջին կարաւանը հասած է արդէն:

Այս կալ գաղրութիւնը մեծ տպաւորութիւն մը գործած է մեր նահանգի պաշտօնական եւ հանրային շրջանակներուն մէջ եւ նահանգապետը ինքը անձամբ պիտի գայ նախագահելու բացումի հանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Օգոստոսի սկիզբը:

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՀԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Անցեալ օր երիտասարդ մը կը ներկայանար Լիոնի ոստիկանատունը եւ տեսակցութիւն մը կը խնդրէր ոստիկանապետին հետ, բայց ան զբաղած ըլլալով, յանձնարարուեցաւ իրեն պահ մը սպասել:

Երիտասարդը, իր գրպանէն հանեց նամակ մը, լուսանկարներ, զանոնք դրաւ քարտուղարին սեղանին վրայ, յետոյ ատրճանակի փամփուշտ մը պարպելով իր աջ քունքին, ինկաւ անկենդան:

Իր գրպանէն գտնուեցան ինքնութեան թուղթերը: Պատերազմիկ հաշմանդամ մըն է, որ դեռ կը տառապէր իր վէրքերէն ու փրկուելու համար, վերջ կուտար իր կեանքին: Նամակը ուղղուած էր իր կնոջ եւ լուսանկարները իր փոքրիկներուն էին:

ԹՂԹԱՏԱՐԻՆ ԴԷՄ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ.— Կիրակի գիշեր, այն պահուն որ 120 թիւ ճեպընթացը կը կտրէր Ֆրէյզէնէն Սէն-Ֆօնի ճամբան, յանկարծ դիմակաւոր աւազակ մը երեւան ելաւ թղթատար կառքին մէջ եւ ատրճանակը ուղղելով պաշտօնեային ըսաւ.

— Պայուսակներդ կամ կ'այրեմ քեզ:

Պաշտօնեան իր դանակը քաշեր էր պաշտպանուելու համար, աւազակը առանց վարանելու յանձնարարեց անոր.

— Տեղը դիր տղեկս, զաւկի տէր ես, եթէ զիս ձանձրես կը սպաննեմ քեզ: Ու հանդարտօրէն նամակներու երեք պայուսակներ շալկելէ յետոյ, քաշեց վտանգի ազդանշանը: Երբ կառախումբը դանդաղեցուց իր ընթացքը, աւազակը բացաւ դռնակը, նետուեցաւ դուրս ու փախաւ:

Երբ ճեպընթացը կանգ առաւ, երկու հոգի փորձեցին հալածել աւազակը:

Բայց մութ էր եւ աւազակը արդէն բաւական բացուեր էր: Յաջորդ առտու միայն կարելի եղաւ անկիւն մը նետուած գտնել պայուսակները: Աւազակը արագ խուզարկութենէ մը յետոյ, տարեր էր այլ նամակները, որոնց մէջ դրամ գտնել կը յուսար. Մնացեալը ձգեր էր հոն:

ԻՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻՆ ԶՈՀ.— Ոճիրը ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սովորական է, բայց զոհը արտասովոր մէկն է որ իբր զինուորական դասալիք, խուսափելու համար ոստիկանական հետապնդումներէ, կ'ապրէր ու կը գործէր կնոջ պէս ծպտուած, եւ իր ծպտումին մէջ այնքան յաջող էր որ կրցեր էր իբր «առաջին» կարուհի գործ գտնել կարի արհեստանոցի մը մէջ: Կարգուած ալ էր եւ ունէր 3 տարու տղեկ մը: Բայց կոպիտ, վայրագ ու խաման, անընդհատ կը խոշտանգէր իր կինը, որ իր հիւանդկախ տղեկը խնամելու ջանք չէր խնայեր:

Շաբաթ իրիկուն, այրը տուն մտաւ սովորականին պէս գինով, առանց պատճառի արթնցուց տղեկը եւ սկսաւ զայն չարչրկել:

— Եթէ ձայն հանես, ըսաւ իր կնոջ, կը սպաննեմ զայն:

— Մօրս տունը պիտի փախիմ որ ազատիմ ձեռքէդ, վրայ բերաւ կինը:

— Ըռ ուրեմն, պատասխանեց այրը եւ սկսաւ ծեծել իր կինը:

Սեղանին վրայ ատրճանակ մը կար զոր գինովը գրպանէն հաներ ու մոռցեր էր: Կինը առաւ զայն ու երեք ձեռք կրակեց գինովին վրայ: Մարդը ինկաւ անկենդան:

Այրասպան կինը՝ որուն մասին շատ լաւ վկայութիւններ քաղած է ոստիկանութիւնը, դրուեցաւ բանտին հիւանդանոցը՝ իր զաւկին հետ:

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ՊՕՍՏԱՆՃԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՎԱՀԷ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Փարիզ 16 Յուլիս 928 Մարսէյլ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇԷՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել, թէ սկսուած է Երեւանի մէջ իր վարժարանին շինութիւնը, որ պիտի աւարտի յառաջիկայ աշնան: Վարժարանի ճակտին պիտի գրուի «Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարան, Նուէր Ամերիկահայոց», եւ պիտի արձանագրուի Ընկերութեան հակիրճ մէկ պատմականը:

Շէնքին համար տրամադրուած է ծրիաբար հողամաս մը լաւագոյն վայրի մը մէջ: Պիտի ծախսուի 3600 անգլ. ոսկի, որուն ի հաշիւ ցարդ Հ. Բ. Ը. Միութեան միջոցաւ եւ. Հայաստանի կառավարութեան ղրկուած է 2348 անգլ. ոսկի:

*** Ընկերութիւնը կը ծանուցանէ նաեւ, թէ պատուոյ անդամուհի Օր. Երանուհի Մարտիրոսեանի մահէն յետոյ, պատուակալ նախագահուհի Տիկին Նոյեմի Գափամաճեանի կարգադրութեամբ իբր նուէր ընդունած է հետեւեալ արժեթուղթերը:— 12 գանձատոմս, 1923 թուականի, 4 ՍԷՆ Ֆրէրի բաժնեթուղթեր եւ մէկ փանամայի պարտաթուղթ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

ԼԻՈՆ, 16 Յունիս.— Լիոնի մէջ «Բիւթանիոյ Հայրենակցական Միութեան» կազմութիւնը տեղեկացնող 3 Յուլիս թուակիր թուղթիկի մը առթիւ, վարչութիւնս կը փութայ յայտարարել թէ՝ 1926ին Պոլու, Տիւզճէ, Տէօվրէկ եւ Զօնկուլտաքի հայրենակիցները հաւաքաբար կազմած են արդէն իսկ իրենց հայրենակցական միութիւնը «Պոլուի եւ Շրջ. Հայրենակցական Միութիւն» անունով: Միութիւնը կը գործէ արդիւնաւորապէսեւկը պահէ իր ուրոյն հանգամանքը, իր մասնաճիւղերով, ինչպէս ատենօք Կ. Պոլսոյ մէջ:

(Կնիք Վարչութեան)

'ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Գէշ հոտեր տարածուեցան աշուրջ, բռնեցին անոր կոկորդը քայքայուած այս դիակին ... Ֆրօզին ինկաւ նուաղած, կո...կի վրայ. բայց միշտ ձեռքը ...նած զգեստը:

Անշուշտ, եթէ Ֆրօզին իր մէջ ...մարդկային ուժ մը չունենար, ...նչեւ առտու հոն նուաղած պի...մար, եւ կամ մահը զինքն պիտի առնէր ու տանէր: Բայց ... սարսափի վայրկեանին մէջ ...ան կը նպաստաւորուէր իր ...աշնորհելի դիրքէն զոր կը ...էր Լազարինայի մէջ. Զինուոր...էն մէկը խոհեմութիւն սե...անոր հետեւիլ, վախնա...կը փախի եւ այդ պատ...ինքն իսկ կրնար իր մօրթը վտանգել: Կը վախնար նաեւ որ ան ալ, մինակ ըլլալով, կրնար վտանգի մը ենթարկուիլ, եթէ դիպուածով, Լազարինայէն մէկը անկից անցնէր, առանց զայն ճանչնալու: Զգենք որ խեղճ մարդը չէր հասկնար գիշերային այս տեղափոխութիւնը: Բայց երբ տեսաւ որ ան կը ծնրադրէ, կարծեց թէ հասկցաւ...: Իր ստացած նուէրներէն համ առած ըլլալու էր, չէ՞ որ ան ուզած էր որ կառքերն իսկ իր տունը բերեն: Ո՞վ գիտէ: Թերեւս, դէզին մէջ արտասովոր բաներ մը գտած էր, քանի որ անոր տան դրան առջեւ, դրամաթուղթ մը ինկած էր, եւ մարդ չէր համարձակած զայն վերցնել: Շիտակ է որ մարդոց գրպաններուն մէջ շատ բաներ կարելի է գտնել: Կը բաւէ խուզարկել: Եւ կինը անշուշտ, այդ էր որ կ'ընէր, ու չէր յագենար, քանի որ դեռայդժամուն իսկ, նուաղած, անշարժ, ագահի ձեռքերով բռնած կը կենար զգեստը:

Զինուորը չմտանեց իր մտածումները, բայց Ֆրօզինի մօտեցաւ, վառեց մարած լապտերը, եւ ծայրայեղ զգուշութեամբ վերցուց Ֆրօզինը, ինչպէս կ'ընեն տղեկի մը, եւ տեսնելով որ անոր ձեռքերը կը թուլնան, փաղաքուշ ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Մի վախնա՛ր, ձգէ՛, ես քու տեղդ կը փնտռեմ:

Ինք, պատուական թուրքը՝ նախապաշարում չունէր: Զգենք որ, մեռելին ուսերուն վրայ ա՛լ գլուխ չիկար: Այլեւս ուրեմն, չէր կրնար անոր վնասել, ո՛չ այս աշխարհին մէջ, ո՛չ ալ անդին, քանի որ անգլուխ մարդ մը՝ չի կրնար գոյութիւն ունենալ յաւիտենականութեան մէջ: Ճարտարութեամբ մը, որ վարժութիւն մը ի յայտ կը բերէր, քակեց անոր բուրդէ գօտին եւ բաճկոնակը: Գօտիէն ժամացոյց մը գլորեցաւ: Բաճկոնակին ներսը կարուած գրպանը կը դիմադրէր, ճիշտ այն մասին վրայ, ուր Ֆրօզինի ձեռքը կառչած էր, կարծր բան մը կար: Պրպտեց, եւ միայն գրուած թուղթեր գտաւ: Այդ ըլլալու չէր անոր փնտռածը: Ժամացոյցն է որ ան կը փնտռէր անշուշտ: Բայց, խղճմտօրէն ան ամէնքն ալ առաւ եւ ժամացոյցին հետ, թուղթերն ալ դրաւ անոր քով:

Այս պարկեշտ ու ներողամիտ թուրքը լրջօրէն զարմացաւ երբ Ֆրօզին արթննալով՝ ձեռքն երկարեց թուղթերը առաւ, քննական ակնարկ մը նետելէ յետոյ ժամացոյցին վրայ զոր գետինը ձգեց: Կարգապահ զինուորը չփութաց զայն իւրացնել: Ո՛չ, տիրոջ, ո՛չ ալ տիրուհիին ինչքերուն դպիլ չըլլէր: Պէտք եղաւ որ, Ֆրօզին նշմարելով որ զինուորը իր մօտը կանգնած կը մնայ յորդանքի ամբողջ արտայայտութիւններով, նշան ընէ, որպէսզի ան ժամացոյցը վերցնէ: Բայց այս օրինակելի պատերազմիկը կանգնած մնաց, բազուկները խաչաձեւած կուրծքին վրայ: Ժամացոյցը միշտ կը պատկանէր պետին:

Կը սկսէր լուսնալ եւ աչքերը բարձրացնելով, Ֆրօզին թուղթերուն վրայ նշմարեց գրութիւն մը, բայց կարդալ չէր գիտեր, բան չհասկցաւ: Անտոնիոսի գրած բաներն էին, եւ յանձնուած ճամբորդներուն:

«Ֆրօզին, կ'ըսէր Անտոնիոս, ամուսինդ սպաննուեցաւ: Կրցայ փրկել ժամացոյցը որ վրան կը պահէր: Զայն պահէ փոքրիկիդ՝ ժանի համար: Կոստին պէտք է արդէն մեկնած ըլլայ Լազարինայի ուղղութեամբ, քանի որ ան արդէն մեզի հետ չէ: Մեր երկու բարեկամները քեզի պիտի բերեն այս նամակը: Աստուած չխնայեց մեր հայրենիքին»:

Երբ վարժապետը Տեմէթրիուս, որուն քով վազեր էր Ֆրօզին, կարդաց այս եղերական երկտողը, Ֆրօզին աղաղակ մը արձակեց.

— Կոստիս մեռած է: Աղջիկս, ո՞ւր է աղջիկս, հիմա:

Իր աղջի՛կը: Շատ չանցած լուրեր պիտի առնէր անկից, նոյնիսկ պահ մը պիտի տեսնէր զայն:

Այս տասներկու տարու աղջնակը պահ մը միայն տեսանք Փլաթանա գիւղին մէջ, այս խեղճ արարածը որ միշտ տառապահար կը թուէր, տկար ու վշտաբեկ էակ, որ նեցուկի մը պէտք ունէր, եւ իր արդէն զարգացած ձեւերուն տակ ու հակառակ իր կանխահաս լեցունութեան, արեւելեան գիւրաբեկ հոգի մը կը կրէր: Փլաթանիայի մէջ, Փէլիոնցի իր ազգականներուն քով, միշտ կը հառաչէր իր մօրն ետեւէն:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Իվան Միխայլով կը խոստովանի

«Թայմզ»ի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութիւնը վարող եռապետութեան անդամ Իվան Միխայլով Յուլիս 21ին իր ստորագրութեամբ հրատարակեց ցեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ կազմակերպութեան վերջին համաժողովը որոշած էր փնտռել և պատժել Թոտոր Ալեքսանդրոֆի սպանութեան հետ կապ ունեցող բոլոր մարդիկը: Հետեւաբար, կ'ըսէ, զօր. Փրոթոկէրոֆ սպաննուեցաւ ըստ համաժողովի որոշման եւ նկատի ունենալով Մակեդոնիոյ գերագոյն շահերը:

Այս սպանութիւնը նոյնպէս հակառակ չէ կազմակերպութեան կանոնագրին, որ բացառիկ պարագաներու մէջ իրաւասութիւն կուտայ կոմիտէին՝ պատիժներ տնօրինել: Նոյնը պատահեցաւ Միլան Զաուլէֆին համար, որ սպաննուեցաւ անոր համար որ մակեդոնական բոլշեւիկ խմբակին յարած էր:

Միխայլով կ'աւելցնէ թէ իր արարքին պատճառները պիտի բացատրէ կազմակերպութեան յառաջիկայ համաժողովին առջեւ:

Սոֆիայէն Իզտամի կը գրեն.—

«Ջուրին կուժը ջուրին ճամբան կը կոտրի», կ'ըսէ առածը: Սպանեալ Փրոթոկէրոֆ Պալքանեան պատերազմը կազմակերպողներէն մէկն է եւ գլխաւոր դրդիչը Մակեդոնիոյ գիւղացիներուն Թուրքիոյ դէմ ելլելուն: 1912ին Փրոթոկէրոֆի ղեկավարութեան տակ գործող կոմիտէն Մակեդոնիոյ հորերուն մէջ կը լեցնէր սպաննուած Թուրքերուն գլուխները եւ գտնուած հորերը չբաւելուն, նոր հորեր կը բանային՝ զանոնք ևս լեցնելու համար Փոմաքներու գլուխներով:»

Չինեւճապոն յարաբերութիւնները խզուած

Փէքինէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ Ճափոն դիւանագիտական ամէն յարաբերութիւն խզած է Նանքինի կառավարութեան հետ: Չինաստանի իր դեսպանին միջոցաւ ղրկած է ծանուցագիր մը՝ որով կը մերժէ ընդունիլ Չինաստանի առաջարկը՝ 1896ի դաշնագիրը ջնջելու մասին:

Զօր. Զանկ Քայ Շէք կ'ուզէ փոխել Նանքինի կառավարութեան արտաքին Նախարար Տօքթ. Վանկը: Այդ պարագային Նանքինի տեսակէտը բոլորովին պիտի փոխուի՝ դաշնագիրներու խնդրին մասին: Զանկ Քայ Շէքի արձակուած զինուորներէն մէկ մասը ճամբաներու շինութեան մէջ պիտի աշխատցուի:

Դատական գործավարը Վանի մէջ

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ շարունակելով իր պտոյտները, Յուլիս 16ին հասաւ Վան: Թիւրք Օճաղքի կողմէ ի պատիւ իրեն տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին ճառ մը խօսելով, ըսաւ.—

«Վանը անկախութեան դրօշն է, որ անկախ եւ ազատ Թուրք ազգի սահմանագլխին վրայ կը ծածանի, եւ միշտ բարձրանալու բախտն ունեցած է: Մեր կառավարութեան պերճախօս եւ անկեղծ յատկանիշներէն մէկն ալ՝ ազգայնականութիւնն է: Արդիական քաղաքակրթութեան ամէնէն անվիճելի մէկ իրաւունքն է ազգայնականութիւնը: Միայն յարձակող աշխարհակալները կրնան չճանչնալ այս իրաւունքը: Հանրապետական կառավարութեան երկրորդ յատկանիշն է՝ ետ չդառնալ, նոյն իսկ ետ չնայիլ, այլ միշտ յառաջանալ:«Յեղափոխութեան ամէնէն մեծ սկզբունքը՝յարգանքն է հայրենակիցներու հանդէպ: Հանրապետական կառավարութիւնը նուիրական պարտականութիւն կը սեպէ հետապնդել օրէնքը ոտնակոխողները, մինչեւ անոնց փճացումը: Այդ մասին կասկած ունեցողները մօտ ատենէն պիտի տեսնեն իրենց գլխուն գալիքը:»

Գործավարը նոյն օրը պտըտեցաւ պետական հաստատութիւնները, յետոյ ինքնաշարժ Նաւակով Ախլաթ մեկնեցաւ:

Ամերիկահայ պատանին ինչպէ՞ս յաջողեցաւ

Երէկ գրած էինք թէ փարիզ հասած է Արամ Աբգարեան անուն հայ պատանի մը, ամերիկացի ընկերոջ մը հետ եւ մեծ պատիւներու արժանացած: Այս առթիւ կուտանք հետեւեալ տեղեկութիւնները մեր հայրենակիցի յաջողութեան մասին.

«Տիթրոյթ Նիուզ» թերթը, իր Յունիս 16 թիւի առաջին էջին վրայ հրատարակած էր նկարը տասնեւհինգ տարեկան փոքրիկ Արամ Աբգարեանի, որ նոյն թերթին կողմէ կազմակերպուած տիպար օդանաւերու մրցման մէջ առաջին մրցանակ շահած եւ համաշխարհային նոր մրցանիշ մը հաստատած է: Մրցումը տեղի ունեցած էր Սթէյթ Ֆէյր կոչուած վայրը, ընդարձակ սրահի մը մէջ, Յունիս 16ի կէսօրին, հովանաւորութեամբ «Տիթրոյթ Նիուզ» թերթին:

Աբգարեանի փոքրիկ տիպար օդանաւը թռած է, կոլիսէոմի շէնքին ընդարձակ կամարին տակ՝ 353,5 երկվայրկեան տեւողութեամբ եւ յետոյ գետին իջած: Արամ Աբգարեանի տիպար օդանաւը գոց վայրերու կամ շէնքերու մէջ թռչող տիպար սաւառնակներու մրցանիշը կոտրած է, որովհետեւ վեց տասներորդ երկվայրկեան աւելի կրցած է թռչիլ:

Աբգարեան ասկէ առաջ «Տիթրոյթ Նիուզ»ի կողմէ Ուաշինկթըն ղրկուած եւ Նախագահ Քուլիճին ներկայացուած է:

Փրոֆ. Մալմկրէնը կե՞ր են

Միջազգային մամուլը տակաւին երկարօրէն կը զբաղի բեւեռախոյզներու խնդրով: Փրոֆ. Մալմկրէնի խմբակին դէմ զանազան ամբաստանութիւններ կ'ըլլան: Գերմանական թերթի մը համաձայն, փրոֆէսէօրին ընկերները՝ հազարապետներ Մարիանօ և Ցափփի, — մանաւանդ այս վերջինը ծանր ամբաստանութեան տակ են: կասկած կայ, որ այս երկու Իտալացիները առանց սնունդի մնացած ըլլալով, կերած են փրոֆէսէօրը: Ցափփի կը պատմէ թէ 13 օրէ ի վեր անօթի էր և իր ընկերը Մարիանոյի մահուան կը սպասէր անոր դիակը ուտելու համար: Մինչդեռ «Կրասին»ի բժիշկը Ցափփին քննած եւ տեսած է որ անիկա ո՛չ թէ 13, այլ միայն երեք օրէ ի վեր բան կերած չէր: Կը հաստատուի նաեւ թէ երբ Ցափփի ազատուեցաւ, բացի իր զգեստներէն, հագած էր նաեւ փրոֆ. Մալմկրէնի հագուստները: Ու մինչ Մարիանո հագուստ չունէր եւ ոտքը ծածկելու համար միայն գուլպայ հագած էր, Ցափփի երեք զոյգ մուշտակապատ կօշիկ ունէր:

⁂ Մարիանոյի մահուան լուրը կը հերքուի:

⁂ Ամունտսէնը եւ Կիլպօն գտնելու ամէն յոյս կորսուած է: Շուէտի կառավարութիւնը հրամայած է իր ազատարար մարմիններուն Շուէտ վերադառնալ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ժամը 3ին այցելութիւն Խանասորի հերոս իշխան Արղութեանի գերեզմանին:

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփառնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ: Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը:

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին բերելու: Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ:

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ 5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ 29 Յուլիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ:

Տոմսերու համար դիմել՝ Րիւ տիւ Միւզէ, թիւ 26, Պր. Խսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիչէն:

Հ. Յ. Դ.

Տէսինի «Կայծակ» խումբի ժողովը վաղը Եշ. երեկոյ ժամը 7.30ին Café de la Paixի սրահին մէջ: Ներկայանալ նոր անդամատետրով:

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Դրադարանի սրահը:

Լիոնի կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Պուա քոլոնպ, Մ. Հ.— Կրնաք ուղղակի ղրկել:

Տիթրոյթ, Քամառ.— Ձենք ստացած:

ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ՝ Պ. Պ. Հայկ Սէմէրճեան, Գուրգէն Սարաֆեան, Գարեգին Երկանեան, Արշակ Ճգնաւորեան, Մանուէլ Կապուտիկեան, Գարեգին Անդրէասեան եւ Ահարոն Չիլինկիրեան: Դիմել՝ խմբագրութեան:

ՔԱՀԱՆԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրելու տրամադրելի քահանայ հայրերէն՝ որ բարի ըլլան իրենց թեկնածութիւնը դնելու Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովուութեան գործին համար:

Առայժմ պէտք կայ երեք քահանաներու Լիոնի եւ իր թեմերուն համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել վարչութեանս հետեւեալ հասցէով.

Պ. Ալեքս. Կ. Կիւլպէնկեան, Ատենապետ Ազգ. կեդր. վարչութեան Լիոնի եւ շրջակայից, 35 Rue Dunoir, Lyon. (Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին Խաչիմեան, հօր անունն Մարտիրոս, մօր անունն Էրան եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Գարագաշեան, հօր անունն Կարապետ, մօր անունն Հերմոնեայ, որոնք իզմիրի ջարդին անհետացած են: Իմացնել՝ Շահնիկ Խաչիմեանի, Rue Collé, Décine, (Isère) France.

— Կը փնտռուի Խարբերդի Գոմք գիւղէն Յակոբ Պալոյեան որ կ'աշխատէր Պէյփուրի մէջ: Վերջերս տեղափոխուած է Լիոնի շրջակայ գիւղերը: Իմացնել՝ Hagop Sarkissianի, 70 Rue Rabelais, Lyon.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ 1928

26 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 708 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻՆ ԱՌԱՋ

Սովորութիւն եղած է ամառուան արձակուրդին կրթական ...ւութիւններ կատարել եւ ծրագիրներ առաջարկել, դպրոցա...ան վերամուտի առթիւ:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, մենք չունինք այդ հոգը, քանի որ ...չ իսկ մէկ մանկապարտէզ ունինք:

...ինչ որ կար քանի մը տարի առաջ, փակուեցաւ: Իսկ ինչ ...ր փողով եւ թմբուկով հաղորդուեցաւ անցեալ տարի, իբրեւ ...րագիր, մնաց թուղթի վրայ: Մէկի տեղ հինգ մանկապարտէզ ...կիտի ունենայինք, համաձայն Փարիզի Հոգաբարձութեան պաշ...ոնական զեկոյցին, բայց ոչ իսկ մէկը բացուեցաւ:

Այս տարի, Փարիզի հոգեւոր հովիւին միջոցաւ, քարոզի ...ահուն, աւետեցին թէ երկու մանկապարտէզ պիտի բացուի...:

Իբրեւ կրթական աշխատանք, Մարսէյլի մէջ միայն ու...ինք դպրոց մը եւ շարք մը մանկապարտէզներ: Միւս գա...առները բացին ու գոցեցին, ծրագրեցին ու քաշքշեցին, — ...այց մէջտեղը ոչինչ կը տեսնենք, իբրեւ մխիթարական երեւոյթ:

Հաւատա՞նք թէ խելքի կուգան, գոնէ այս տարի, իրենց ...ոցածը կատարելով, ոչ թէ հրաշքներ խոստանալով:

Ֆրանսայէն դուրս, մեր ակնարկը անմիջապէս կանգ կ՚առնէ ...ուրիոյ վրայ, իբրեւ ամէնէն հայաշատ եւ խոստմնալից վայրը: ...վերջերս թերթերը կը հաղորդէին թէ կը խորհուի կեդր. ...արժարան մը հաստատել Հալէպի մէջ:

Փաստացի թղթակցութեան մը մէջ, ասկէ առաջ մեր թղթա...կիցը կը յայտնէր թէ առնուազն չորս հազար հայ աշակերտ ...ը գտնուի Հալէպ, ցրուած՝ զանազան դպրոցներու մէջ: Անշուշտ ...եծ մասը հայկական դպրոցներ կը յաճախեն: Բայց օտար ...րցակցութիւնը այնքան հրապուրիչ է որ, հայկական դաս...տիարակութիւնը կէս կը մնայ, կամ հետզհետէ կը տուժէ:

Նոյն պատկերը՝ Լիբանանի մէջ, ուր աւելի զօրաւոր ...այծեր կան:

Հետեւելով տարեմուտի սովորութեան, կ՚ուզէինք իմանալ ...է ի՞նչ ծրագիրներ մշակած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազգա...ին իշխանութիւնները, ճրագ մը աւելի վառելու, եւ եղածը ...տարելագործելու համար:

Գաղութներու մէջ ազգային գործերու մասնակցութեան ...նք արժէք տուեր ենք յատկապէս կրթական գործին համար, ...Նոր սերունդի դաստիարակութիւն եւ հայկական մշակոյթի ...րգացում:

Այս պատճառով ալ, մեր հարցումը ամէնէն առաջ կ՚ուղ...ինք այն մարմիններուն ուր դեր եւ ձայն ունին մեր ընկեր...ը: Ո՛չ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան եւ Երուսաղէմի պատ...արքութեան իրաւասութիւնները կը հետաքրքրեն մեզ, ոչ ալ ...նոնց ազգեցութեան պայքարը կամ մրցակցութիւնը:

Արդ, ի՞նչ նորութիւն եւ առաւելութիւն ցոյց տուած են ...ր ընկերները և ի՞նչ ծրագիրներ կազմած նոր շրջանին համար, ...նի որ գործօն եւ գերակշիռ մասնակցութիւն ունին Լիբա...նի ազգային կեանքին մէջ: Նոյն հարցումը՝ Սուրիոյ համար, ...եւ գիտենք որ այնտեղ ուրիշներու ձեռքն է ղեկը:

Եղածը քաշքշելը մեծ արժանիք մը չենթադրեր, մանա...նդ որ, տարուէ տարի կը փոխուին պայմանները: Իսկ երբ ...յլ մը աւելի չենք առներ մէկ տարիէն միւսը, կը նշանակէ ...է ետ կ՚երթանք:

Տակաւին չենք խօսիր գաղթականներու տեղաւորման առ...իւ ծագելիք պահանջներուն վրայ, որոնք մասնաւոր ուշա...ութիւն, աշխատանք եւ լրջութիւն կը պահանջեն:

Սուրիայէն յետոյ, մեր միտքը կու գայ Յունաստանը:

Այս գաղութը, կազմուած 1922ի դէպքերէն յետոյ, 60—70 ...զար հայրենակից կը համրէր առաջին տարին, իսկ այսօր ...գիւ 30—35,000 հոգի մնացած է, իբրեւ հետեւանք տիրող ...ղաքականութեան: Բայց այս մնացորդն ալ թանկագին համ...նք մըն է, նկատի առնելով միջավայրը: Ամբողջ գաղթակա...ններ կան որոնք իսկական հայնոցներ են.— Լիփազմա եւ ...քինիա (Պիրէնի շրջան), Ֆիքս (Աթէնք), եւ Մակեդոնիոյ ու ...ակիոյ մեծ ու փոքր քաղաքները:

Յունահայ գաղութին կեանքը աղճատուած, թունաւորուած ...շնորհիւ գոյնզգոյն խառնակիչներու, որոնց գլուխը կը գտ...ւի անուղայ վճղարաւոր մը, զզուելի՝ նոյնիսկ իբրեւ պարզ ...ղաքացի:

Որքան գիտենք, Աթէնքի մէջ միայն նոր ձեռնարկ մը ե...ւ անցեալ տարի, Ջաւարեան վարժարանի հաստատումով, ...որհիւ Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչին: Աշխատանքի պարարտ ...տին մը ունինք այս գաղութին մէջ, հակառակ պարբերական ...գնապներու, որոնք ընդհանրապէս հետեւանք են քաղաքա...ն կեանքին յարափոփոխ վիճակին: Այստեղ ալ, մեր ընկեր...ը արհամարհելով առտնին վէճերն ու բանկալի բսի-բսաւ...ը, իրենց ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնացնեն նոր սերուն...դաստիարակութեան վրայ: Եթէ աչքի առջեւ ունենան վի...ակագրական ճշգրիտ պատկեր մը, որ ներկայացնէր իւրա...նչիւր գաղութի կարողութիւնը, աշակերտներու թիւր, դպրո...վիճակը, անմիջական պահանջները եւայլն, — թերեւս կա...կ՚ըլլայ արտասահմանէն ալ աջակցիլ, կամ աւելի արդար ...խումներ կատարել տալ:

Տակաւին չխօսեցանք Պուլկարիոյ եւ ուրիշ գաղութնե... մասին:

Շ.

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՑԱՒ Է

Ամէն դարու մէջ եւ ամէն կլիմայի տակ մուրացկաններ եղած են:

Եղած են մուրացկաններ, որ մեծ հարստութիւն դիզած են, սակայն չեն կրցած հրաժարիլ այդ անարգ արհեստէն (*կարդալ Բ. էջի յօդուածը*):

Արհեստով մուրացկաններ կան, յաճախ «մեծապատիւ», երբեմն ալ «գրագէտ-բանաստեղծ», որ մարդուն օձիքին կը փակին եւ ալ չեն ձգեր, մինչեւ որ չստանան իրենց ուզածը:

Ինչպէս ամէն մոլութիւն, այս մէկն ալ իր հետեւորդներն ունի մեր մէջ:

Եւ որովհետեւ կ՚ապրինք Եւրոպայի մէջ, ուր ամէն ինչ գիտական կատարելութեան հասած է, մուրացկանութիւնը արհեստ դարձուցած հայ երիտասարդներն ալ կը գործեն համաձայն ամենավերջին մեթոտներուն:

Փարիզի մէջ անոնք կազմած են ընկերութիւն մը, որուն անդամները ամէն վայրկեան, հեռաձայնով ու ինքնաշարժով իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ են. ժամը ժամին կը տեղեկանան թէ արտասահմանէն ո՛ր հարուստ Հայը եկած է Փարիզ եւ ո՛ւր իջեւանած, երբ դեռ ոստիկանութիւնն անգամ չէ իմացած:

Եւ անգամ մը որ այդ հասցէն ունին, անոնք գիտեն դրամ քաշելուն գաղտնիքը:

Քանի՜ քանի բարեմիտ եւ գթասիրտ Հայեր ու Հայուհիներ ինկած են անոնց ճանկը: Այս նոր ճուղուպրիսներու շահատակութեանց մասին ամէն օր նոր դրուագներ կը պատմուին:

Ասոնք կը գործեն զանազան եղանակներով, մարդուն եւ պարագային համաձայն:

Եկեղեցի եւ Ազգատախնամ չեն դիմեր այլեւս. քանիցս վռնտուած են: Ասպարէզը լայն է. 15000 հայութիւն կայ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ:

Ահա՛ նմոյշ մը իրենց մէկ մեթոտէն, որ քիչ մը անճարակ է: Դէպքը տեղի կ՚ունենայ վերջերս արուարձանի մը մէջ: Հերոսը կը դիմէ հայրենակցի մը՝ գրաւոր եւ բերանացի բացատրելով իր կացութիւնը.

«Երեք փոքրիկ զաւակներու դժբախտ հայր մըն եմ: Զօրս ամիսէ ի վեր բերնէս արիւն գալով հիւծելէ ու տառապելէ յետոյ, հազիւ կեանքս փրկած, ժամանակէ մը ի վեր անգործ մնացած, ունեցած չունեցածս դրամագլուխս — արեւելեան ուտեստեղէններ կը ծախէի շրջուն — կորսնցնելով, ստիպողական անհրաժեշտ ծանր բեռիս եւ զաւակացս ճիչ ու աղաղակէն շուարուն, յուսահատած, ահա՛ կուգամ թախանձագին աղերսանօք սրտագին կոչ ուղղել ձերդ ազնիւ սրտին . . . եւլն.»

Նպատակը պարզ է ու բարի — մի քիչ փող:

Կէս ժամ վերջ, ուրիշ նամակ մը, աւելի ճիշտը՝ մեղայագիր.

«Գիտնալով որ բարի էք . . . ձերդ խղճին արդար դատողութեան կը յանձնեմ իմ տասնաբանեայ արկածախնդիր լաբիւրինթոսս (?) »:

Ահա՛ տասնաբանեայէն քանի մը կէտեր.

1. Ինչ որ ըսի ձեզ, ամէնն ալ սուտ էին. ո՛չ ամուսնացած եմ, ո՛չ ալ զաւակներ ունիմ:

2. Ունիմ ամէն կարողութիւն, գործի հմտութիւն եւ բաւարար ուսմունք. բայց փոխանակ աշխատելու, դատարկապորտութեան հետեւած եւ անվայել ընթացքներու հետամուտ ըլլալով ընտանեկան պատիւս արատաւորած եմ՝ մոլի ըլլալով խաղի եւ կործանելով անունս ու պատիւս, եւլն., եւլն.:

Այս խոստովանանքէն յետոյ, եզրակացութիւնը պարզ է դարձեալ — փող, որովհետեւ, կը տրամաբանէ մեր մուրացկանը, «*մոլորուած մը ճամբու բերելն է իսկական առաքինութիւնը*»:

Այո՛, ո՞վ ճամբու պիտի բերէ այս իսկական այլասերածներն ու առաւ-փախաւները, որոնք ո՛չ խիղճ ունին ոչ ամօթ:

ՀՐԱՆՏ

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՒՂԸ ԵՒ ԳԵՐԱՆԸ...

Հնչակեան վաստակաւոր եղիկեան Նոր Երկիրի մէջ շարունակելով իր յօդուածաշարքը «Շիւղի եւ գերանի առածը» խորագրով, կը գրէ (22 Յուլիս).

— *«Եթէ Հնչակեանները իրենց կիլիկեան քաղաքականութեան մէջ ճակատագրական մի սխալ արին, որ ես չեմ ներում նրանց, ո՛չ էլ Սապահին, այդ այն էր, որ նրանք մի կողմից կռւում էին տաճկական հորդաների դէմ, միւս կողմից գովում նոյն տաճիկների դաշնակից համայնավարներին, մի կողմից վայելում էին ֆրանսական կառավարութեան հովանաւորութիւնը, միւս կողմից ուրախանում, որ նոյն ֆրանսական կառավարութեան թշնամի Սովետները հաստատւում են Կովկասում: Սա այնպիսի դիւանագիտական սխալ էր, որ միմիայն կարելի է բացատրել հայերի (մասնաւորապէս Տաճկահայերի) չափազանց ռուսասիրութեամբ, եւ Հնչակեանների, որոնց թւում և՛ Սապահի չափազանցսովետասիրութեամբ: Հնչակեանները Կիլիկիան կորցրին Սովետների պատճառով, որովհետեւ սովետներն էին օգնում Մուսթաֆա Քէմալին Կիլիկիան էլ գրաւելու, ինչպէս օգնել էին նրան Հայաստանը գրաւելու: Առանց Սովետների աջակցութեան Հայերը այսօր նստած էին Կիլիկիայում եւ հայ տարագիրներին տեղաւորելու չարաբաստիկ հարցը դամոկլեան սրի պէս կախուած չէր լինիլ հայ քաղաքական գործչի գլխին:*

Սովետների դաշնակցութիւնը Մուսթաֆա Քէմալին հայ ժողովրդի վրայ արժեց 500 հազար կեանք: Կարսի, Էրզրումի, Վանի, Ալեքսանդրապոլի, Նախիջեւանի, Կիլիկիայի հայութեան մեծ մասը փչացաւ այդ դաշնակցութեան շնորհիւ: Եթէ պատասխանատուութիւններ պէտք է ճշդենք, ես դէմ չեմ, ճշդենք: Մաւա-Խաթունի ճակատը ճեղքելուց մինչեւ Կարսի խայտառակ դաշնակցութիւնը կոտորուած բոլոր Հայերի պատասխանատուն Սովետներն են. Հայաստանն ու Կիլիկիան Թուրքերի ոտի տակ նետողը դարձեալ Սովետներն են, որոնք այնքան պերճախօս կերպով են քննադատում Հնչակեաններին:

Իսկ կամաւորական շարժումը, պարոն համայնավարնե՛ր, Դաշնակցականների կամ Հնչակեանների կամքով ստեղծուած շարժում չէ: Դա հայ ժողովրդի պոռթկումն էր, որին ղեկավար հանդիսացան այդ երկու կուսակցութիւնները: Այդ պոռթկումին մասնակցեցին բոլոր Հայերը առանց կուսակցութեան եւ դասակարգի խտրութեան: Սապահ Գիւլեանները չէին, որ պիտի կարողանային կամաւորական շարժման առաջն առնել:

Ես դէմ էի այդ շարժման, բայց նոյնիսկ նրա դէմ պայքարել չկարողացայ, որովհետեւ չկար մի հայ թերթ աշխարհի երեսին, որ իմ յօդուածը տպէր: Ես մենակ մնացի մեր կուսակցութեան մէջ, գուցէ ամբողջ հայութեան մէջ: Սա պերճախօս ապացոյց է, որ այդ շարժումը արհեստական չէր:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ.

Վարչապետ Վէնիզէլոս, որ խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ Սելանիկի մէջ, պարզեց իր քաղաքական ծրագիրը: Ներքին քաղաքականութեան մէջ, Վէնիզէլոս ըսաւ թէ առանց տուրքերը աւելցնելու, աղքատ դասակարգին վիճակը պիտի բարելաւէ, Վարտարի եւ Սթրումայի հովիտին ճահիճները պիտի ցամքեցնէ եւ ճամբաներ պիտի շինէ, պայքար պիտի մղէ մալարիայի եւ թոքախտի դէմ, հոգ պիտի տանի մանուկներու առողջապահութեան, զարկ պիտի տայ երկրագործութեան, որպէսզի ժողովուրդը գիւղերէն քաղաք չխուժէ, պիտի դիւրացնէ գաղթականներու տեղաւորումը, Դրամագլուխի եւ Աշխատանքի յարաբերութիւնները պիտի բարելաւէ՝ առանց զրկելու աշխատաւորները գործադուլի եւ գործարանատէրերը՝ դուռները կղպելու իրաւունքէն, սակայն պիտի արգիլէ որ կողմերը այս իրաւունքներէն օգտուին՝ նախ քան խնդիրը իրաւարարութեան ենթարկելը: Գալով համայնավարներուն, ներկայ վարչաձեւը տապալելու ոեւէ ձեռնարկ խստիւ պիտի պատժուի: Կրթական սիստեմը պիտի բարեկարգուի, նախնական դպրոցներու մէջ դասերը պիտի աւելնան, դասական ուսմունքները պիտի կրճատուին և երկրագործական դասեր պիտի աւելցուին:

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, Յունաստան առանց վերապահութեան ընդունեց հաշտութեան դաշնագիրները եւ կը փափաքի Թուրքիոյ հետ ունենալ ո՛չ միայն ուղղամիտ, այլ կարելի եղածին չափ բարեկամական յարաբերութիւններ: «Գիտենք թէ, ըսաւ, Թուրքիա աչք չունի մեր հողին, ու կրնայ վստահ ըլլալ որ մենք ալ բնաւ աչք չունինք իր հողին»: Ու աւելցուց թէ պատրաստ է լայն գիծերով բարեկամական եւ իրաւախոհական դաշինք մը կնքել անոր հետ՝ երկար տարիներու համար, անմիջապէս որ առկախ խնդիրները կարգադրուին:

Վէնիզէլոս ըսաւ թէ բարեկամական յարաբերութիւններ կը փափաքի նաեւ Պուլկարիոյ հետ եւ պատրաստ է առեւտրական ճամբայ մը տալ անոր դէպի Եգէական՝ Տէտէ-Աղաճի ճամբով, առանց վնասելու հելլէն գերիշխանութեան: Ռումանիոյ հետ լաւ յարաբերութիւններ ունի, ինչպէս ցոյց կուտայ վերջերս կնքուած ոչ-յարձակողական և իրաւարարական դաշնագիրը, որ կը յուսայ թէ կորիզը պիտի ըլլայ բոլոր Պալքաններու միութեան:

Վարչապետը մասնաւոր ուրախութեամբ ողջունեց Յունաստանի եւ Իտալիոյ վերջին մերձեցումը եւ յոյս յայտնեց թէ Իտալիոյ հետ յարաբերութիւնները պիտի պահուին ա՛յնքան սերտ, որքան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, որոնց բարեկամութիւնը ժառանգական է: Իտալիոյ հետ պիտի կնքուի դաշնագիր մը, որ առանց ուղղուած ըլլալու ոեւէ պետութեան դէմ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները ամրապնդելու իբրեւ խարիսխ մը պիտի ծառայէ:

Պոլսոյ մէջ Հայ լրտես՝ մը ձերբակալուած

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ոստիկանութիւնը իբր լրտես ձերբակալած է Արթին Տաքես անուն Հայ մը, որ Սոտէթ շինութեանց անանուն ընկերութեան մէջ պաշտօնեայ է: «Արթին կարգ մը տեղեր Թուրքերու դէմ լեզուագարութիւններ ըրած եւ հայկական տարագրութեան առասպելներէն խօսելով ըսած է հոս հոն թէ՝ Հայոց վրէժը պիտի լուծուի»: Ամբաստանեալը իր աշխատած տեղէն ձերբակալուելով ոստիկանական տնօրէնութիւն բերուած եւ անձամբ հարցաքննուած է ոստիկանութեան տնօրէնէն: Յիշեալը իր թուղթերով պիտի յանձնուի ընդհանուր դատախազութեան:

∴ «Իգտամ» կ՚ըսէ թէ ամբաստանեալը դրամատան մը տեղեկատուութեանց բաժնի պետ Գափամաճեանի որդին Արթին Տաքէսն է:

∴ «Միլլիէթ» կը գրէ.— Ամբաստանեալը ըսած է թէ «անլուր են Հայոց դէմ Թուրքերուն վայրագութիւնները: Անոնք ջարդած են պզտիկ տղաքը եւ մանկամարդ կիներ: Հայերը դեռ չեն մոռցած զայն: Վրէժ լուծելու համար նպաստաւոր առիթի կը սպասենք: Անշուշտ պիտի գայ այդ օրը: Ես այդ վրէժխնդրութեան համար միջոցներ ունիմ: Ձեռքս են Թուրքիոյ զինուորական յատակագիծները եւ հարկ եղած միջոցներն ունիմ քանդելու կամուրջները. զանոնք հաղորդած եմ շահագրգռուողներուն: Վրէժխնդրութեան համար օգուտ պիտի քաղենք անոնցմէ:»

Զօրավար Նոպիլէ Իտալիա կը մեկնի

Զօրավար Նոպիլէ եւ ընկերները, որոնք վերջերս կրցան ազատուիլ, Քինկսպէյէն ճամբայ ելան դէպի Իտալիա Սթոքհոլմի ճամբով: 14 տեղ վերապահուած է անոնց համար պերճանքի վակոններուն մէջ: Սթոքհոլմի իտալական դեսպանատան քանի մը կցորդները Նարվիք մեկնեցան՝ դիմաւորելու համար զօրավար Նոպիլէն եւ միւս բեւեռախոյզները:

∴ Ամերիկացի մեծահարուստ Լինքըն Էլֆուըրթ, որ Ամունտսէնի դէպի հարաւային բեւեռ արշաւանքին ծախքերը հոգացած էր, Օսլոյի ամերիկեան դեսպանին հեռագիր մը ուղղելով խնդրեց իր անունով վարձել օդանաւ մը, միանալու համար Ամունտսէնն ու Կիլպօն փնտռողներուն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԽԻԱԲԱՆԻԻ ՈԳԻՆ -- ԼԵԶՈՒԻ ԽՆԴԻՐԸ

Կարելի չէ անուշադրութեան մատնել Խիաբանին, մոռնալ իր շարժումը, զոր ստեղծեց ժամանակին կեդրոնական կառավարութիւնը, Վուսուղը-Դօվլէի քաղաքականութեան շնորհիւ։ Ատրպատականը միշտ Պարսկաստանի անբաժան մաս պահելու տեսակէտէն շատ հրահանգիչ կողմեր ունի այդ երէկուան պատմութիւնը։

Ատրպատականի մէջ ամէնէն ուժեղ կազմակերպութիւնն է Դեմոկրատներու կուսակցութիւնը, որ հիմնուած է տասնեակ տարիներ առաջ։

Հինգ տարուան անգործութենէն յետոյ, ռուսական յեղափոխութեան ազդեցութեան տակ, Դեմոկրատները կը սկսին վերակազմել իրենց կուսակցութիւնը եւ վերաբանալ ամբողջ Ատրպատականի մէջ փակուած մասնաճիւղերը։ Խիաբանին եւ իր ընկերները կը յաջողին Թաւրիզի մէջ գումարել կուսակցական համագումար 480 պատգամաւորներով (չտեսնուած թիւ այս երկրին մէջ) բացառաբար Ատրպատականէն, որոնք կ՚ընտրեն կեդրոնական մարմին։ Խիաբանին կը սկսի կուսակցական օրգանին «Թաջադդոդ»ի հրատարակութիւնը եւ հինգ տարի շարունակ կը խմբագրէ թերթը, որ Պարսկաստանի մէջ լոյս տեսնող թերթերու մէջ միակն է։

1337ին (1919-1920) երբ տաճկական զօրքը կը մտնէ Ատրպատական, և պարէնի շուրջ Դեմոկրատներու հետ կնքած համաձայնութեան հակառակ, կը կողոպտուի թէ պետական եւ թէ մասնաւոր ցորենը, Խիաբանին կը սկսի ուժեղ հակաթուրք պայքար, որու շնորհիւ, ի միջի այլոց, հայութիւնը կ՚ազատուի զանգուածային ջարդէ։

Կովկասցի Իւսուֆ Զիա բէկի գլխաւորութեամբ կը կազմուի «Իթթիհատը իսլամ» կուսակցութիւնը։ Կը սկսին հրապարակ հանել Թուրք, Ֆարս, Իրան, Թուրան բառերը և կ՚ուզեն Ատրպատականը միացնել Կովկասին, թրքական գերիշխանութեան տակ (տես Cheik Mohammad Khiabani. Sa biographie et son activité politique et sociale. Par ses amis et ses admirateurs. Berlin 1926)։ Միակ ուժը, որ կրնայ դէմ երթալ այս անջատողական շարժման, դեմոկրատ կուսակցութիւնն էր եւ ահա թուրքերը անոր ղեկավարները (Խիաբանի, Նոբարի եւ Բադամչի) կը ձերբակալեն եւ կը բանտարկեն Ուրմիոյ մէջ։ Տաճկական զօրքը երբ կը ստիպուի հեռանալ Ատրպատականէն, բանտարկեալները կը ղրկէ Կարս, «Իթթիհատըիսլամ»ի ուժեղ հակառակորդները չէզոքացնելու նպատակով։ Ինչպէս որոշած եւ ընկերներուն յայտնած էր, ամէն անգամ հարցաքննութեան ժամանակ, Խիաբանին հակառակ Տաճիկներու գործածած բռնութիւններուն, միեւնոյն պատասխանը կուտար. «դուք իրաւունք չունիք մեզ հարցաքննելու»։

Ահա ծագումով թուրք, բայց իսկական Իրանցի այս յեղափոխականը, երբ Վուսուղը-Դօվլէի վարչապետութեան օրով, հակառակ պետութեան բացարձակ միջամտութիւններուն, զինուորական խստութիւններուն, իր հինգ Դեմոկրատ ընկերներու հետ կ՚ընտրուի Խորհրդարանի անդամ (հեռաւոր վայրերու շնորհիւ Վուսուղը-Դօվլէն իր իսկ թեկնածուներէն միայն երեքը կը յաջողի ընտրել տալ) եւ Թէհրան պիտի երթար արգելք հանդիսանալու ծանօթ անգլօպարսկական դաշնագրի խորհրդարանի կողմէ հաստատման, կեդրոնական կառավարութիւնը կ՚որոշէ ձերբակալել դեմոկրատ պատգամաւորներն ու պարագլուխները։ Դեմոկրատները կը կախուին, սակայն եւ անմիջապէս Խիաբանին 1920 Ապրիլին (17 Համալ 1299) Թեհրանի դէմ կ՚ապստամբի եւ երկու օրուան մէջ կը գրաւէ բոլոր պետական հիմնարկութիւնները։ Վեց ամիս շարունակ Խիաբանին Ատրպատականը կը պահէ կտրուած կեդրոնէն, միշտ պահանջելով խորհրդարանէն ծնած նախարարութիւն եւ խաղաղօրէն կը պայքարի, թէ Վուսուղը-Դօվլէի կործանարար քաղաքականութեան եւ թէ Ատրպատականը Թուրքիոյ կամ Կովկասին միացնելու փորձեր կատարող ուժերու դէմ։ Կ՚իյնայ Վուսուղը-Դօվլէի նախարարութիւնը, նոր կառավարութիւնը Ատրպատականի նահանգապետ կը նշանակէ Մօխպէրը-Սուլթանը, որ խորամանկութեամբ սպաննել կուտայ Խիաբանին և կը վերսկսին կեդրոնի հետ յարաբերութիւնները։

Շատ իրաւացի կերպով իսկական հայրենասէր իրանցի թուրքեր կը գտնեն, որ այս բարքերը չեն բարեփոխուած։ Դեմոկրատ և միւս կուսակցութիւնները իրենց թեկնածուներն ունին, որոնք նուիրուած երկրի շահերուն, խաղալիք չեն կրնար դառնալ օտար կամ ներքին թշնամիներու ձեռքին։ Կեդրոնը սակայն իրենց դէմ կը հանէ իր թեկնածուները։ Միւս կողմէ իսկական հայրենասէրները, վախնալով որ պայքարի թնճուկէն կրնան օգտուիլ բոլշեւիկ կամ թուրք ուժերը, կը խուսափին ուժգին ցոյցերէ։

Այժմ Խիաբանին չկայ, մարդ մը որ գիտէր իր կրակոտ ճառերով ամբոխը տանիլ իր ետեւէն, որ իր խելացի քաղաքականութեամբ այնպիսի դժուարին պայմաններու մէջ կրցաւ երկիրը փրկել անջատումէ։ Բայց կայ այդ նոյն Խիաբանիի ոգին, որ կ՚ապրի ամբողջ Ատրպատականի մէջ եւ որ այստեղ թրքութիւնը պիտի տանի իր այնքան սիրելի շաֆիդի (նահատակ), — ինչպէս կը կոչեն — քաղաքական գիծը՝ յանուն Պարսկաստանի ամբողջութեան պահպանման։

*
* *

Ֆարսացման քաղաքականութիւնը, որու մասին այնքան կը գրուի ու կը խօսուի այժմ, խոշոր զէնք պիտի դառնար այս երկրի թշնամիներու ձեռքը, եթէ Ատրպատականի թրքութեան ղեկավարները զգոյշ եւ արթուն չըլլային։ Բարեբախտաբար ցնցումներ չկան։ Այդ ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները արդէն իրենց խորքին մէջ հիմնաւոր չեն, աւելի ձեւական տպաւորութիւն կը ձգեն։ Միւս կողմէ, անկարելի է թրքախօս լայն շրջան մը մէկ օրէն միւսը ֆարսացնել։

Անձնական գործով այցելեցի պետական հիմնարկութիւնները։ Ամէն տեղ կը խօսին թուրքերէն։ Պետական պաշտօնեային, նոյնիսկ զինուորականին խօսքդ կ՚ուղղես պարսկերէն, առաջին հարցն է՝ «թուրքերէն չէ՞ք խօսիր», եւ երբ դրական պատասխան առնեն, իսկոյն պարսկերէնը կը փոխուի թուրքերէնի։ Դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդեն պարսկերէնով, բայց դասի ժամանակ իսկ աշակերտները թուրքերէն կը խօսին։

Ուսուցիչը նոյնպէս ստիպուած է թուրքերէնով բացատրել։ Նոյնը փողոցի, շուկայի մէջ։ Մէկ խօսքով, ամէն տեղ ժողովուրդի լեզուն թուրքերէնն է եւ երբեք պետականը։ Ինծի պատմեցին, թէ ինչպէս Մէարիֆի ներկայացուցիչը կը մտնէ խանութները գնումներ կատարելու եւ ուր որ պարսկերէն չեն կրնար խօսիլ, այն տեղէն բան մը չի գներ։ Մեծ վաճառատան մը մէջ պարսկերէն հարցումներ կուտայ, հասկցող չկայ. ճարահատ մօտիկ տեղէ պարսկերէն գիտցող Հայ մը կը կանչեն թարգմանելու։

Այս վիճակը ջղայնացուցիչ է կրթական ներկայացուցիչին համար, բայց շրջապատին ծիծաղը կը շարժէ։

Որոշ շրջաններու մէջ նորոյթ է պարսկերէն խօսիլը. լաւ գէշ կը խօսին. բայց տանտէրը, որ ծառային ալ պատուիրած է պարսկերէն խօսիլ, փոխանակ կանչելու «չայի բիար» կ՚ըսէ «չայ գեաթըր» (կէթիր, թէյ բեր)։ Երբ ուշադրութիւն կը հրաւիրեմ, կը ծիծաղի եւ կ՚ըսէ թուրքերէնով — «կաթին հետ մտածը հոգիին հետ դուրս կ՚ելլէ»։ Ու կարծես լաւ առիթ էր իրեն համար այնքան դժուար պարսկերէնը ձգելու եւ իր սիրելի լեզուով շարունակելու խօսակցութիւնը։ «Մօտա»յի համար այդքանն ալ մեծ զոհողութիւն էր արդէն։

Տարօրինակ կ՚երեւայ թէ ինչպէս Ատրպատականցի թուրքը, ինչ դասակարգի պատկանի կամ ինչ հասկացողութեան տէր ալ ըլլայ, չի սիրեր Ֆարսը, բայց ամուր կպած է Պարսկաստանին. իր լեզուով, սովորոյթներով աւելի մօտ է Կովկասի թուրքերուն, որոնք միշտ կը փափսան իր ականջին «եղբայրական» սիրուն խօսքեր, բայց ինք լսել չուզեր։

Արդեօք պարսիկ ժողովուրդի ի բնէ հեզ եւ բարի վերաբերմունքին եւ պարսիկ կառավարութեան անարիւն քաղաքականութեան արդիւնք չէ՞ այս երեւութապէս տարօրինակ դասաւորման պատճառը։

Նեղ ազգայնական զարթօնքի այս օրերուն, եթէ փոխուի այդ դարաւոր քաղաքականութիւնը, արդեօ՞ք հակառակ տրամադրութիւն չի ստեղծուիր Ատրպատականի մէջ։

Ահա հարցեր, որոնք կարծեմ նոյնքան կը հետաքրքրեն մեզ, որքան բուն Պարսիկները։ Պատասխանը անշուշտ աւելի վերջիններուն կը մնայ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ
ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարեյուսութեան վկայական պահանջուած է նաեւ «անկուսակցական» Դերենիկ Դէմիրճեանէն։

Անկուսակցական բառը չակերտներու մէջ կ՚առնեմ, որովհետեւ, ճիշդ ըսելով, դժուարութեամբ կը հաշտուիմ այն մտքի հետ, թէ գիտակից մտաւորական մարդը կրնայ քաղաքական որոշ տեսակէտներէ ու ձգտումներէ զուրկ ըլլալ։ Ինծի կը թուի թէ անկուսակցական անունը միայն աւելի մեծ հնարաւորութիւններ կուտայ յարմարելու ժամանակին, տեղին ու պայմաններուն։ Իբրեւ դասական օրինակ, կարելի է մատնանշել Լէօի երկարամեայ կեանքը։ Այդ տեսակէտէն ետ չի մնար նաեւ բանաստեղծ Դերենիկ Դէմիրճեանը։

Իբրեւ անկուսակցական, Դէմիրճեանը խօսք կուտայ քաղաքական խնդիրներէ։ Սակայն, իշխանաւորներուն հաճելի գալու համար, անհրաժեշտ չէ անպայման Դաշնակցութեան հայհոյել։ Ո՛վ գիտէ, գուցէ ժամանակները նորէն փոխուին... Վստահութեան վկայագիր ստանալ կարելի է նաեւ տէրերու արարքները գովաբանելով, նոյն իսկ տմարդի ու վայրագ արարքները։ Եւ Դերենիկ Դէմիրճեանը, սողալով, կը հասնի Երեւանի բանտի պարիսպներուն ու...

Ո՛հ զարմանք, «պարսկական հնամեայ բերդի գորշ ու դեղին հողէ բուրգի կուչ եկած մի բեկորի» կողքին, ցարական ռէժիմի «կուլտուրական» պարիսպներուն ներսը բանաստեղծի աչքերուն առջեւ կը բացուի կատարեալ խորհրդային դրախտը։ «Պարսկական գնդան, ցարական բանտ, սոցիալական պաշտպանութեան երկու սիստէմ, խանի պաշտպանութիւն իր ճորտերից, ցարի պաշտպանութիւնն իր հպատակներից՝ էվոլիւցիոն կերպով իբար լրացրել են եւ ճնշման, մարդկային անձնաւորութեան ստորացման, վրէժխնդրութեան որջերը ռէվոլիւցիոն կերպով տեղի են տուել մի ուրիշ արգելավայրի, որի անունն է «Ուղղիչ տուն», որի քաղաքականութեան հիմունքներն են՝ «նախկին բանտերի փոխարէն գիւղատնտեսական, արհեստաւորական ու գործարանային գաղութներ։ Ֆիզիքական տանջանքներ չպատճառել, չստորնացնել մարդկային արժանապատուութիւնը։»

Եւ ինչե՛ր չեն տեսներ ու լսեր բանաստեղծին խուզարկու աչքերն ու սուր ականջները։ «Դեռ շէնքին չմօտեցած՝ ականջիդ հասնում են ներսի թխկոցներն ու չխկոցները։ Յիշեցնում են «արհեստաւորների շարքի» ձայները։ Իսկապէս ալ Ուղղիչ Տան արհեստանոցների մուրճի ու ռանդայի ձայնն է ուղղիչ ձայնը»։ Շէնքի մի մասից միւսը անդադար եռումուտ կայ։ Դէ, Ուղղիչ Տունն էլ «տուն» է վերջապէս իր օրեայ հոգսերով։ Տնտեսութիւնն է՝ կերակրել, մաքրել, լուալ, թափել, արհեստ բանեցնել, պահեստները լեցնել, դատարկել— մի խօսքով ապրել »։

Դէմիրճեան հիացումով կը պատմէ թէ, կալանաւորը կալանաւորին գլուխը կը սափրէ, թէ կալանաւորներուն կը հարկադրեն օրական 150 փութ աւելի հաց թխել բանկոոպի համար, զանոնք կը տանին քաղաք եւ այլուր պարտադիր աշխատանքներու... իսկ ընթերցարանը, դասարանները, բեմը՝ Լէնինի մահափորձի գունաւոր նկարով, պատի թերթերը իր նշանաբաններով՝ «Մեր եղբայրական ողջոյնը կապիտալի բոլոր շղթայակիրներին», «Կորչի նոր պատերազմը», «Կորչի՛ Ազգերի Լիգան» ..

Մէկ խօսքով, երբ առաջին անգամ այցելողը բանտ կը մտնէ, փոխանակ իր սպասած մռայլ վիճակին, «աշխուժացած կալանավայր» կը տեսնէ ու «հանգստանում»։ Զարմանալի է, թէ ինչպէս է, որ բնակարանային ճգնաժամը չի հարկադրեր անուանի բանաստեղծը փոխադրել Ուղղիչ Տուն՝ «հանգստանալու», մանաւանդ որ բանտարկեալները խնդրեր են «երբեմն դասախօսել գրականութեան պատմութեան մասին»...

Դէմիրճեանը գոհ է մնացեր, որ բանտէն փախչողներ չկան։ «Փախչում են միայն նրանք, որ ոչ տուն ունեն, ոչ տնտեսութիւն», խոստովանում է կալանավայրի պետ ընկ. Զախմախչեանը։ Շատ հասկնալի է, քանի որ փախչողի փոխարէն պատասխանատու են իր եօթը պորտը՝ տուն ու տեղով մէկտեղ։

«Ուղղիչ Տունը աչքերս բացեց։ Ես ստիպուած եմ ընդհատելու Ուղղիչ Տան նկարագրութիւնը, որ արժէր աւելի հիմնական նկարագրութեան։ Բազմաթիւ հարցեր յախուռն գետի պէս հոսում են եւ չես կարող հասցնել ժամանակ ամէն մէկի խորքը նայելու», վերջացնում է իր նկարագրութիւնները Դ. Դէմիրճեանը (Խորհրդային Հայաստան Յունիս 15)։

Եւ իրօք, Դէմիրճեանը «ժամանակ չի հասցրել» բանտի «խորքը նայելու» ամէն ինչ տեսնելու համար, քանի որ իր նկարագրութիւնները կը վերաբերին միայն քրէական յանցաւորներու։ Իսկ թէ այդ նոյն «Ուղղիչ տան» մէկ ուրիշ մասին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ քաղաքական յանցաւորներ, առանց արեւի, «աշխուժութեան» եւ «մուրճի ու ռանդայի ձայնի», այդ բնաւ չի հետաքրքրեր մեր բանաստեղծը, որ իր հոգեկան սնունդը կ՚առնէ միայն ոճրագործներու, գեղծարարներու եւ սրիկաներու կեանքէն։ Ի՛նչ հոգ, որ խորհրդային իշխանութեան եօթնամեայ տիրապետութեան ընթացքին, քաղաքական պատրուակներով բանտարկուած են 3000 մարդէ աւելի, իսկ աքսորուած՝ մօտ 500 հոգի։

Դէմիրճեանի համար պարզ է պատճառը։ Չէ՞ որ պէտք է «խորհրդային քաղաքացիներին պաշտպանել իր զանցառու տարրերից, մեծամասնութիւնը փոքրամասնութիւնից»։ Բայց, ներեցէք, եթէ իշխանութիւնն իր հետ ունի ժողովրդի մեծամասնութիւնը, ալ ինչո՞ւ համար են միահեծան դիկտատուրան, բռնութիւնը, հալածանքն ու զինաթափումը։

Ի հարկէ, Դէմիրճեանները կ՚արդարանան, թէ իրենք, իբրեւ անկուսակցականներ, բնաւ չեն զբաղիր քաղաքական նման խնդիրներով։ Համաձայնինք պահ մը։ Հապա ինչո՞ւ այդ նոյն անկուսակցականները բուռն բողոքի բանաձեւեր կը հանէք Բելա Կունի ձերբակալութեան առթիւ։ Դուք ամօթի զգացում ունեցա՞ք, երբ քաղքենի դատարանը Բելա Կունի նման քաղաքական խոշոր յանցաւոր մը ընդամէնը երեք ամսուան բանտարկութեան դատապարտեց։

Իսկ ատոր դիմաց ինչե՛ր կը կատարուին Չեկաներու եւ «յեղափոխական»ներու դատարաններուն մէջ... Այդ մասին ալ տեղեա՞կ էք։

Ի՞նչ արժէք ունին այդ բոլորը։ Կարեւորը՝ բարեյուսութեան վկայականն է, զոր ձեռք բերելու համար միշտ պէտք է սողալ։

Եւ Դերենիկ Դէմիրճեանը, Բուդաշկոներու ու Գրիգոր Զուբարներու հետ մէկտեղ, կը սողայ գնահատելի յաջողութեամբ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մեր Յունիս 20ի թիւով հրատարակած էինք Պարսկաստանէն թղթակցութիւն մը, որուն մէջ կ՚ըսուէր թէ Մայիս 1ի առթիւ հայ եւ հրեայ բոլշեւիկներ գրգռիչ թռուցիկ մը հրատարակած ըլլալով, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կարգ մը Հայեր, որոնց մէջ նաեւ «Ժուռնալի» Սիմէոն Սիմէոնեանը։ Այս դէպքին մասին Ադրբէջանի Մուսաւաթականներուն պոլսոյ օրկանը՝ Ազերի Թիւրք՝ իր 15 Յուլիսի թիւին մէջ հետեւեալը կը հրատարակէ.—

Օրէ օր դէպքերը կուգան հաստատել թէ Պարսկաստանի Հայերը որոշած են գործակցիլ բոլշեւիկ Ռուսիոյ հետ։ Մակուի վերջին դէպքէն յետոյ, Մայիսին Թէհրանի մէջ ալ Հայերը գործօն աշխատանքի անցած են ի նպաստ Ռուսիոյ։ Մայիսի սկիզբը միջազգային բանուորական տօնին առթիւ Թէհրանի մէջ շրջաբերութեան հանուած եւ պատերը փակցուած կոչերը ուշադրութիւն գրաւած են։ Այս կոչերը Պարսկաստանի բանուորներն ու պաշտօնէութիւնը, գիւղացիներն ու զինուորները գործադուլի կը հրաւիրէին եւ անոնց դասակարգային զգացումները կը գրգռէին կառավարութեան եւ վարչաձեւին դէմ։ Այս շարժման առթիւ, որ կասկած չկայ թէ բոլշեւիկներու գործն էր, ոստիկանութիւնը սկսաւ խուզարկել նախկին բոլշեւիկեան տպարանը։ Այս տպարանը Ներկայիս «Սիմոնեան» անուն Հայու մը կողմէ կը կառավարուի։ Քննութեանց հետեւանքով հասկցուեցաւ թէ Մայիս 1ի կոչերը յիշեալ Սիմոնեանի տպարանին մէջ տպուած են։ Տպարանատէր Սիմոնեան եւ գրաշարապետ Մարգարեան ձերբակալուեցան։ Հարցաքննութեան ընթացքին Մարգարեան խոստովանեցաւ թէ կոչը Սիմոնեանի հետ միասին շարելով տպած է։

Հարցաքննութիւնը երեւան հանելու վրայ է բոլշեւիկեան ընդարձակ կազմակերպութիւն մը։ Այս առթիւ ձերբակալուած 3—4 բոլշեւիկները բոլորն ալ Հայեր են, թռուցիկը գրողներն ալ ամբողջ Հայեր են։ Հարցաքննութիւնը քանի կը խորանայ, խնդիրն ալ այնքան կը բարդանայ։ Մանաւանդ երբ գործին ծայրը խորհրդային դեսպանատան կը յանգի, խնդիրը աւելի լրջութիւն կը ստանայ։

ԱՇԽԱՐՀ...
ՀԱՄԲԱԽՈՐ ՄՈՒՐԱ...

Քանի մը տարի ...
րոպայի ամենածանօթ ...
Սիմոն Օփթըրը եղած ...
թագրուէր, որ Փարիզի ...
րուն մէջ կը մուրար։ ...
ռանց թեւի եւ առանց ...
էր։ Անցեալ դարուն վեր...
մարդը սեփականատէրն է...
տոլարի, ուրկէ ութ տարի...
այդ հարստութիւնը գր...
նպատակուեցաւ։ Բայց ...
կ՚ապրէր շատ թշուառ...
ներու մէջ, միշտ մուրալ...
1904 Օգոստոսին ...
մեռաւ Ռուս-Հրեայ ...
կոչուէր Աբրահամ Ֆիլ...
էր եւ կը կաղար։ Իր տղա...
սկսած էր այդ արհեստ...
րիզի փողոցներուն ամ...
մուրացիկն էր։ Ինքը ...
րէն Մոնթէ-Քարլոյի ...
տատուած էր։ Շատ ...
եւ սակայն երբեք չի...
ու որքան կը հարստա...
քան աւելի թշուառ կ՚ա...
պէս որ իր մահը անօ...
վերագրուեցաւ։ Ֆիլտէր...
ատեն իր հարստութիւն...
հազար տոլարի գումար...
կտակեց լորտ Րոսչայլտի...
հաստատելու համար ...
կան այն առածը թէ ...
ապրանքը ուտողինն է»...
քիչը շատին վրայ կ՚երթ...
Կրնանք ըսել թէ մի...
րէն ի վեր Փարիզ մուր...
մայրաքաղաքը եղած է։
Փարիզի ոստիկանն...
լաւ գիտեն այս մարդո...
ցանները։ Հետաքրքրակ...
մը։ Շատ արտառոց պա...
մըն է Հէնրի Պոնփարտ...
գան։ Յիշեալը սակեց 18...
ռաջ, երբ օր մը անցորդ...
ողորմութիւն ուզեց, եւ...
մերժեց նախատելով, ...
ձեռնափայտովը, անցորդ...
կաւ։ Ոստիկանները վա...
լով ձերբակալեցին մուր...
ոստիկանական խուզարկ...
երեւան հանուեցաւ, ...
պզտիկ տուփակ մը լեց...
կագին քարեր ունէր զոր...
ջերուն մէջ կը կրէր։
«Ի սէր Աստուծոյ» ...
թիւն խնդրողներէն մի...
Փարիզի «Քարուսէլի ...
հանրածանօթ կոյրը», որ...
աղքատ կոչուելու ոչինչ ...
Սէնի կամուրջներէն ...
վրայ ուրիշ մը կար, որ ...
ւաւոր հրապարակագիր ...
Նագէտ Ռոզֆորթի հե...
քական խիստ սերտ ն...
ունէր, ինչ որ ամէնու...
դրութիւնը կը գրաւէր, ...
տեր կը շփոթէին, անոր ...
ալ զինքը «Րօզֆորթի ...
կը կոչէին։ Մեծահամբա...
պարակագիրը այս նմա...
նեղացած, օր մը նամա...
անոր, ներփակելով կօկի...
մը, յանձնարարելով որ ...
գերը կտրել տայ եւ ածիլ...
չնմանելու համար։ Բայց ...
ցիկը չընդունեց, անոր հա...
ձեւափոխում մը կրնար ...
հեստին եւ անունին վնաս...
Հիւս. Ամերիկայի մէ...
բացիկներու կեդրոնը ն...
է։ Ասոնց թիւը քանի մ...
րի կը հասնի։ Նիւ Եորք...
վուրդը ամէն տարի մ...
րերուն, օրական 100,00...
լարի գումար մը կը նուի...
մուրացիկներուն։ Ասոնց ...
մէնէն համբաւաւորն է ...
Ֆոն Մանթուֆէլ։ ...
պարո՛ն տիտղոսը ...
անոր համար որ հասար...
բացիկներէն չէր, այլ ...
հարուստներէն կը ...
որոնց կարգին էին ...
Նաւաստ, Մօրկըն եւ ...
լիոնատէրներ։ Օր մը ...

ւի մօտ երթալով, ցաւալի պատմութիւն մը բրաւ իր կեանքէն, եւ կրցաւ այնքան դրամ ստանալ որ, մինչեւ իր տունը երթալու համար, կառք մը վարձեց, փոխանակ քալելով երթալու։ Մորկըն օր մը իրեն պզտիկ գումար մը նուիրած ըլլալուն, միշտ դժգոհութիւնով կը յիշէր, և կ'աւելցնէր թէ՝ «շան մը ոսկոր նետածի պէս թուեցաւ ինծի»։ Շատապ եւս օր մը մէկ տոլար նուիրած ըլլալուն, սրդողած էր, եւ այլեւս անոր մօտ ողորմութիւն խնդրելու չէր երթար։ Այս մեծ Պարո՞նը ? ունէր իր այցատոմսերը, որոնց մէկ մասին վրայ գրուած էր. «Պարո՛ն Ֆօն Մանթուֆֆէլ»։ Իսկ ոմանց վրայ ալ «փրոֆ. Վիլհէլմ Ֆօն Հումպոլտ»։ Այս միջոցներով կը մուրար, միա՛ւն հարուստներէն։

Նիւ Եորքի արուարձաններէն Հարլէմի մէջ քանի մը տարի առաջ իտալացի մուրացիկ մը ձերբակալուեցաւ՝ Ֆրանչիսկօ Ճարճիօ անունով։ Իր պատռտած հագուստներուն մէջ գտան 60 հազար տոլարի թղթադրամ եւ չէք մը, որմէ կը հասկցուէր թէ 12,000 տոլար ևս ունէր դրամատան մը մէջ, Եւ սակայն առանց ամչնալու խոստովանեցաւ թէ դեռ աւելին ունէր. ու 2000 տոլար ալ ղրկած էր Հռոմ իր աղջկան, որ մօտերս պիտի ամուսնանար հարուստ կոմսի մը հետ։

Այս բոլոր մուրացիկներէն ո՛չ մէկը կրնայ հաւասարիլ Լոնտոնի մէջ ապրող Բլաուս Փագի, որ 17րդ դարուն ամբողջ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ անուանի եղած եւ «մուրացիկներու թագաւոր» կոչուած է։ Իր մահէն քիչ առաջ Փագ կը տարուէր ձեռնամահիճի մը մէջ պառկած, շրջապատուած ուրիշ մուրացիկներէ։

Եւ երբ տեսաւ որ բոլոր մուրացիկները զինքը շրջապատած են, մահիճին մէջ նստելով անոնց խորհուրդներ տուաւ, թէ ինչպէ՞ս պէտք է ընեն իրենց մահէն ետքը, եւ աւելցուց ըսելով. «Երբ ողորմութիւն կուտան ձեզ, հազարէն մէկն է միայն որ կուտան գթասրտութեամբ, ուրիշներ կուտան փառքի եւ ցոյցի համար։»

Իր մահէն ետքը Լոնտոնի բոլոր մուրացիկները ընկերացան իր դագաղին։ Յետոյ ընտրեցին ուրիշ թագաւոր մը, որ կը կոչուէր «Պամֆիլտ Մուրկարէյ»։ Ասիկա խիստ ճարպիկ էր ծպտուելու արուեստին մէջ։ Այս նոր թագաւորը ? պատուելիի մը զաւակն էր, եւ օր մը դպրոցէն փախչելով միացաւ մուրացիկներուն։

Լոնտոնի մէջ ուրիշ համբաւաւոր մուրացիկ մըն էր նաեւ Ճէֆրէյ Տրնեթան, որ ծանօթ էր «Բարբրաթի ոստիկանապետ» անունով։ Իր մեծ համբաւը ? կը պարտէր դէմքին տգեղութեան, դաճաճ հասակին եւ աշուղութեանը. երգեր կը հիւսէր ու կ'երգէր, եւ ամէնուն ուշադրութեան առարկայ կը դառնար։

Նշանաւոր մուրացիկ մը եղած է նաեւ Պէփփոն, Հռոմի մուրացիկներուն թագաւորը, որ ասկից 56 տարի առաջ կը մուրար Հռոմի Փիացցա Էսպանիայի մէջ։ Ծանօթացած էր նաեւ Պապին, եւ յաճախ անկէ ողորմութիւն կը ստանար։ Անոր մօտէն երբեք չէր անցնէր իշխան մը կամ կարտինալ մը, առանց դրամ տալու։

Իրիկնամուտին լաւ զարդարուած աւանակի մը վրայ կը նստեցնէին զինքը իր ծառաները, որոնք շատ գեղեցիկ հագուած կ'ըլլային, եւ կը տանէին զայն մինչեւ պալատի մը դուռը, Հռոմի գեղեցիկ արուարձաններէն մէկուն մէջ։ Հոն հասնելուն տունէն ծառայ մը եւս կուգար, եւ զինքը իջեցնելով գրկած վեր կը տանէր։ Այսպէս խիստ փառաւոր կեանք մը կը վարէր։ Պէփփօն անդամալոյծ էր, եւ երկու ձեռնամուճակներու վրայ քսուելով կը քալէր։ Չափազանց հարուստ էր, ծաղրաբան ու երգիծախօս, ինչ որ իր արհեստին փառքը կը կազմէր։ Յաճախ հացկերոյթներ կուտար իր բարեկամներուն, որոնցմէ շատեր մուրացիկներ էին։ Լաւ առեւտրական էր, եւ շատ անգամ մեծ առեւտրականներ գործի մասին իր խորհուրդներուն կը դիմէին։

3. Տ. Տ.

ԱՐԱՄ ԱԲԳԱՐԵԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

Հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդենք պատանի օդանաւորդ Արամ Աբգարեանի մասին.—

Բացի Եւրոպա երթու դարձի ծախքերէն, պատանի Աբգարեանի տրուած էր նաեւ 200 տոլար դրամ, իբրեւ գրպանի ծախք։

Արամ Աբգարեանի հայրը, Պ. Աբգարեան Տիթրոյթի հանրակառքերուն մէջ պաշտօնեայ է։ Արամ ծնած է Հայաստան եւ փոքր հասակէն բերուած Տիթրոյթ, ուր կ'ուսանի եւ ցոյց կուտայ արտակարգ հետաքրքրութիւն հանդէպ սաւառնակներու։

Արամ Աբգարեան եւ Թոմաս Հիլլ նախ գացած են Թորոնթօ, Գանատա, ապա Օթթավա, Գանատայի մայրաքաղաքը, ուր անոնք թողուցած են իրենց տիպար սաւառնակները Գանատայի ընդհ. կառավարիչին եւ Գանատայի Խորհրդարանին առջեւ։

Յետոյ Մոնթրէալէն մեկնած են դէպի Եւրոպա։ Անոնք հանդիպեցան նախ Լոնտոն, յետոյ Փարիզ եւ Ժընեւ, ուր պիտի ցուցադրեն, ինչպէս գրեցինք, պիտի մեկնին իրենց տիպար սաւառնակները։

«ՓԱՇԱ» ՏԻՏՂՈՍԸ ԿԸ ՋՆՋՈՒԻ

Աքչամ կ'ըսէ թէ թուրքկառավարութիւնը որոշած է ջնջել փաշա տիտղոսը, որուն տեղ պիտի գործածուի զօրավար (ժէնէրալ) տիտղոսը միայն։ Հաւանական է որ այս մասին օրինագիծ մը ներկայացուի Ազգ. Ժողովին, յառաջիկայ նստաշրջանին։

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Երկրագործական աշխատաւորներու եւ Ներգաղթի դիւանին պետը Պ. Մարսէլ փաօն, երկրագործական ակադեմիային յանձնած տեղեկագրով մը ծանօթութիւններ կուտայ, որոնց շնորհիւ կարելի է յստակ գաղափար մը կազմել դէպի Ֆրանսա օտարներու ներգաղթի շարժման մասին։

1911ին Ֆրանսայի մէջ օտարներու թիւն էր մէկ միլիոն 132,000, ինչ որ կը կազմէր ամբողջ բնակչութեան 2,86 տոկոսը։

1926ին, այդ թիւը բարձրացած էր երկու միլիոն 507,000ի, որ կը կազմէր բնակչութեան 6.15 տոկոսը։

Օտարներու այս կարեւոր թիւին մէջ, անհատական գործով ու արհեստով զբաղողներու գումարը կը կազմէր օտար բնակչութեան 100ին 59. 50ը՝ 1921ին։

Սահմանագլուխներու ներգաղթի դիւաններու արձանագրութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ 1918էն 1926 Ֆրանսա մտած են օտար 853,000 գործարանային եւ 600.000 երկրագործական աշխատաւորներ, ըսել է կլոր հաշուով քիչ մը աւելի քան 1.450.000 օտարներ։

Այս շրջանին, ճարտարարուեստի կամ երկրագործութեան վիճակին համեմատ, ներգաղթի շարժումը կ'ենթարկուի զանազան փոփոխութիւններու։

Տարուէ տարի, գործարանային բանւորներու թիւը կը փոփոխուի տնտեսական պայմաններու համաձայն։

Իսկ երկրագործներու թիւը կը մնայ կայուն։ Միջին հաշուով, ֆրանսական հողագործութիւնը ամէն տարի պէտք ունի 60—80,000 օտար աշխատաւորներու։

Բայց այս բոլոր օտարները Ֆրանսա չեն գար միայն իբր հողային վարձկան աշխատաւոր։ Անոնցմէ շատերը իբր սեփականատէր կամ վարձակալ ագարակապան կ'աշխատին իրենց հաշւոյն։

1922ին, քննութիւն մը երեւան հանեց որ օտարները Ֆրանսայի մէջ կը հերկեն 90,500 հեկտար հող իբր սեփականատէր, եւ 243.300 հեկտար հող՝ իբր վարձակալ ագարակապան, ըսել է ընդամէնը 333.800 հեկտար հող։

1922էն ի վեր, այս շարժումը կ'ընդարձակուի եւ անցեալ տարի, օտարները իրենց հաշւոյն հերկած են 140.000 հեկտար աւելի։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻ ՄԸ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

ԼԻՈՆ, 22 Յուլիս.— Խանասորի արշաւանքի 31րդ տարեդարձին առթիւ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս սարքած էր դաշտահանդէս-նուագահանդէս մը՝ դէպի Իլ Պարպ։ Նաւը արդէն ողողեալ ժամուն լի էր հայրենասէր երիտասարդներու խուռն բազմութեամբ. այնպէս որ ուշ մնացած հայրենակիցներու համար մէկ ժամ վերջ ուրիշ նաւ մը եւս տրամադրուեցաւ, որպէսզի չզրկուին օրուան այդ հանդիսութենէն։ Նաւը քարափէն ճամբայ ելաւ, մինչ երիտասարդները կ'երգէին «կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը» եւ այլ հայրենասիրական երգեր։ Նաւը դրօշազարդուած էր հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով։ Նաւը հասաւ Իլ-Պարպ կղզին եւ ժողովուրդը ցամաք ելաւ ոգեւորութեամբ։ Վերջին երեք-չորս տարիներու ընթացքին, Լիոնահայութեան համար այս կղզին եղած է ժամադրավայր մը, ուր ամէն տարի Խանասորայ արշաւանքի տարեդարձին առթիւ կը հաւաքուի ժողովուրդը եւ կեանք կը ստեղծէ։

Հազիւ թէ ժողովուրդը սեղաններու շուրջ բոլորուած էր, երբ բերնէ բերան չարաշուք փսփսուք մը սկսաւ շրջան ընել. «տղայ մը խեղդուած է»։ Հանդիսականները անմիջապէս փութացին աղէտին վայրը։

Իզմիրցի 16 տարեկան պատանի մը՝ Ստեփան անուն, որ բնաւ լողալ չէր գիտէր, Սոն գետը կը մտնէ լոգանքի համար, ու քիչ մը խորերը՝ երթալով ինքզինք կը յանձնէ գետի հոսանքին եւ կ'անյայտանայ։ Հակառակ ներկաներուն կողմէ եղած բոլոր փնտռտուքներուն, հէք պատանիին դիակը կարելի չըլլար գտնել։ Աննկարագրելի էր դժբախտ Ստեփանի մօր եւ քրոջ կսկիծը։

Անմխիթար ծնողքը ինքնաշարժով իսկոյն իրենց տունը առաջնորդուեցաւ։ Միւս կողմէ հանդէսին նախաձեռնարկ Լիոնի կոմիտէն երեք ժամ սուգ յայտարարեց ամբողջ հանդիսավայրին մէջ։ Ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան յանուն Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի, ամենախոր ցաւակցութիւն յայտնեց հայ խոստմնալից պատանիին դառն կորուստին առթիւ։ Յետոյ ժողովուրդի կամքին ձգեց հանդէսին շարունակութիւնը։ Սուգի ժամերէն յետոյ, համաձայն ժողովուրդի փափաքին, վերսկսաւ նուագն ու պարերը, սակայն առանց խանդի ու այսպէս ուրախութեամբ սկսած հանդէս մը վերջացաւ ողբերգութեամբ։ Երեկոյին ժողովուրդը տխուր վերադարձաւ տուն։

Լողալ չգիտցող երիտասարդները յանուն իրենց թանկ կեանքին, դգոյշ թո՛ղ ըլլան ու անխոհեմ փորձեր չընեն, իրենց ուժը փորձելու համար։

Ս. Փողհարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Երեք ամիսէ ի վեր հոս եւս կը գործէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Շնորհիւ քանի մը ժրաջան տղոց նախաձեռնութեան, անցեալ Ապրիլ 22ին հիմը դրուեցաւ խումբին. ամէն ոք լրջօրէն լծուեցաւ աշխատանքի, եւ այսօր ուրախ ենք ըսելու որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրընոպլի մասնաճիւղը կարելի է նկատել կանգնած առողջ հիմերու վրայ։

Մասնաճիւղին կանոնագիրը վաւերացուած է կառավարութեան կողմէ եւ իր կազմութիւնն ալ ծանուցուած Հանրապետութեան պաշտօնաթերթին մէջ։

Մինչեւ այժմ իր անդամներուն թիւը հասած է քանի։ Ամէն անոնք որ կ'ուզեն անդամ արձանագրուիլ կամ կը հետաքրքրուին, կրնան դիմել սա հասցէին, S. Sarkissian, 4 bis Chemin Villebois, La Croix Rouge, Grenoble.

Ասկէց զատ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը սիրայօժար կը պատասխանէ բոլոր այն հայ մարզիկներուն, որոնք կ'ուզեն տեղեկութիւն առնել քաղաքիս կեանքին եւ գործերուն մասին։

Իբրեւ մարզական գործունէութիւն, խումբը բաւականացաւ ցարդ միայն ֆութպոլի փորձեր կատարելով, բայց յառաջիկայ կիրակի, 29 Յուլիս, կը մասնակցի արդէն վեց հոգինոց խումբերու միջեւ տեղւոյս մէջ կատարուելիք խաղերուն։ Ձենք սպասեր անշուշտ առաջին անգամէն մեծ յաջողութիւն մը, բայց վստահ ենք թէ հայ մարզիկները իրենց կարելին պիտի ընեն պատուաւոր կերպով դուրս ելլելու համար այդ մրցումներէն։

Վ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԷՆ ՑԵՏՈՅ.— Վաթսուն տարու խտալացի մը, անցեալ տարի բուռն սիրով տարուած էր հանդէպ այրի տիկին Մարի Տիփլայի՝ 70 տարու, որ համաձայն էր կենակցիլ իր սիրահարին հետ։ Համեստ տան մը մէջ կը բնակէին ատենէ մը ի վեր։ Բայց փոխանակ իբր փորձառու եւ տարեց ամոլ, խաղաղութեամբ վայելելու իրենց կենակցութեան ժամերը, միշտ կռիւ կ'ընէին եւ կը վիճէին։ Անցեալ օր վէճը այնքան բորբոքեցաւ, որ կինը, թոյլ տալով ընդդիմախօսը, ...

թողեալ օրերը, օրն ի բուն կը կռուէին երիտասարդ ու կրակոտ զոյգերու պէս։ Խտալացին կը նախանձէր..., ըսելիք չկայ եւ իր սիրուհիին թեթեւութիւնը երեսին կը զարնէր։ Կռիւներու ընթացքին, աղմուկը յաճախ այնքա՛ն կը բարձրանար, որ դրացիները եղերական ելքի մը կը սպասէին, ինչ որ իրականացաւ։

Անցեալ իրիկուն, սովորական կռիւին ընթացքին, յանկարծ սուր ճիչ մը լսուեցաւ։ Դրացիները վազեցին ծերուկ ամոլին բնակարանը, որուն դուռը խորտակել ստիպուեցան։ Անկողնին առջեւ, վիզը կտրուած, արիւնթաթախ կինը փռուած էր անկենդան։ Իսկ այրը անհետացած էր։ Նոյն միջոցին սակայն, փողոցէն բարձրացող աղաղակներ՝ պարզեցին իրողութիւնը։ Այրը, սպաննելէ յետոյ կինը, կտրեր էր նաեւ իր կոկորդը եւ յետոյ պատուհանէն վար էր նետուեր։

ԳԻՆԵՏԱՆ ՄԷՋ.— Քանի մը հոգիներ հաւաքուած՝ կը խմէին Ֆրանսուա Միլի գինետան մէջ, Շարթրը փողոց երբ կռիւ մը ծայր տուաւ մէջերնին, ծանր խօսքեր, փոխադարձ սպառնալիքներ, կռուփի քանի մը հարուածներ, եւ օդին մէջ իրարու ետեւէ թռչող գաւաթներ ու սրուակներ, որոնք կ'երթային փշրել հայելիներ եւ ապակիներ։

Գինեպանը այս իրարանցումէն շուարած՝ ինքզինքը վտանգուած կարծեց, եւ ատրճանակը առնելով երկու ձեռք պարպեց։ Վիրաւորուեցան չորս անձեր, որոնց մէջ նաեւ գինեպանին կինը։

Վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց, իսկ դիւրաւ յոյզ գինեպանը՝ բանտ։

100 ՈՍՏԻԿԱՆ ԵՒ 2000 ԽԱՓՇԻԿՆԵՐ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

Նիւ Եորքի Հարլէմ արուարձանը ուր միայն սեւամորթներ կը բնակին, քիչ մնաց որ թաղը հանդիսանար իսկական ըմբոստութեան մը։

Սեւամորթ այր մը տունէ մը ներս մտած եւ սեւամորթ կին մը ծեծած էր։ Ոստիկան մը զայն ձերբակալելով երբ բանտ կը տանէր, սեւամորթը յանկարծ յարձակեցաւ ոստիկանին վրայ և սկսաւ օգնութեան կանչել իր գունակից եղբայրները։ Այդ միջոցին, երկու ոստիկաններ օգնութեան փութացին իրենց պաշտօնակցին, բայց սեւերու բազմութիւնը այնքա՛ն ստուարացած ու կատղած էր որ, աղիւսներու, քարի մեծ կտորներու, ամաններու եւ աթոռներու դէզին տակ, քիչ մնաց որ ոստիկանները սպաննուէին։

Հեծեալ ոստիկաններու ջոկատ մը, գնդացիրներ եւ հըրշէջներու խումբ մը պէտք եղան ցրուելու համար կատղած ամբոխը։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Իրիկուն մը, երբ տեսաւ որ ոստին տուն չէր գար, կարծեց որ Լազարինա վերադարձած էր, մայրական քաղցրութիւններուն ու գորովներուն։ Իսէն այլեւս չէր կրնար այդքան հեռու եւ մինակ մնալ։ Իր հօրը սպանութեան իրիկունը, ան դուրս ելաւ։ Բայց դուրս ելլելէ յետոյ վարանումը բռնեց զինք։ Ցիշեց թէ իր հայրը յանձնարարեր էր որ վտանգի պահուն, Էլիոնի բարձր գիւղերը ապաստանի։ Միւս կողմէ, զինքը մխիթարելու համար իր ազգականները միշտ կ'ըսէին թէ՝ շատ չանցած, Կոստի եւ Կոնստանդին զինքը Լազարինա պիտի տանէին։ Այս ամեն կատակը, այս երգը որով ընդմ թռչունը կ'օրօրէին, պատճառ դարձաւ որ ան թռի։ Նոյն առտուն իսկ դեռ խօսքն ըրեր էին։ Դուրս ելլելէ յետոյ, չիփ շիտակ քալեց դէպի լեռը։ Եթէ շարունակէր, փոքրիկ ճամբորդներուն ետեւէն հասած պիտի ըլլար, ճիշդ այն պահուն, որ անոնք նստեր էին, դէպի գիւղ վերջին ակնարկ մը նետելու համար։ Բայց ան ետ դարձաւ, դաշտի ճամբով Լազարինա հասնելու մտքով, ուր իր եղբայրը եւ իր զարմիկը իրեն պիտի սպասէին, կը մտածէր, քանի որ միշտ զայն տանելու խօսքեր կ'ընէին։ Դեռ երկու քայլ չէր առած, երբ թուրք զինուորներ զայն նշմարեցին եւ փութացին զայն իրենց հետը տանիլ։

Գացիգափաս անունով աւազակ մը, յետոյ միայն մեզի տեղեկութիւններ տուաւ Իսէնի վիճակած բախտին մասին։ Քանի մը վիճակագիրներ որոնք Թրքական գրաւման օրերուն, մեծ պետութիւններու պաշտպանութիւնը կը վայելէին, զուարճանալու համար պրպտումներ կատարած եւ հաստատած են թէ՝ փախստականներէ զատ պէտք է հաշուել նաեւ անհետացած կիներու եւ աղջիկներու կարեւոր թիւ մը։ Յետոյ իմացուեցաւ թէ Թուրքերը զանոնք կը հաւաքէին իրենց հարեմները ճոխացնելու համար, զանոնք կրօնափոխ ընելէ յետոյ։ Իսէն անոնց մէջն ըլլալու էր, այն տարբերութեամբ որ, Վէլէսթինոյի շրջականները՝ Գացիգափասի մէկ ընկերը Ձիրօթիս զայն անգամ մը փրկեր էր, բայց աւազակները մինչեւ Տոմոքոս ետ մղուած էին եւ խեղճ որսը նորէն ինկեր էր յափշտակիչներուն ձեռքը։

Այդ պահուն ուրեմն Տոմոքոս կը գտնուէր Իսէն։ Ան չխուսափեցաւ Սէլիմ փաշայի հայրական ակնարկէն, որ հոն կը գտնուէր։ Սարսափով աւելցնենք թէ՝ այս կերպով նոր ազգապղծութիւն մը կը պատրաստուէր, մէկը այն ազգապղծութիւններէն, որոնք չորս դարերու գերութեան ընթացքին, յաճախադէպ դարձեր էին, շնորհիւ պատերազմներու, արեան հարկի գրութեան եւ յափշտակութիւններու։ Սէլիմ՝ ինքը հաճոյք չէր զգար կիներէն։ Միշտ անոնց դէմ քէն պահած էր որ իրեն զաւակ մը չեն շնորհած, երբ իրաւունք չունէր կասկածելու որ իր հարէմը ինկած բոլոր կիներն ալ ամուլ ըլլան։ Ան կը սիրէր տղաքը։ Քրիստոնեաները գոնէ այն առաւելութիւնը ունէին իրեն համար որ տղայ կը հայթայթէին...։ Անգամ մը ան յաջողեր էր Ահմէտը յափշտակելով։ Ան հիմա տղայ մը ունէր եւ պէտք է ըսել թէ կը գուրգուրար անոր վրայ։ Հիմա ուրեմն, թոռներ պիտի ունենար։ Կը բաւէր Ահմէտը ամուսնացնել։ Ահմէտ մեծցած էր։ Այդ տարիքին, կարելի չէր զայն ծունկի վրայ առնել։ Եւ յետոյ, հայր մը պէտք չէ իր տկարութիւնները պարզէ երիտասարդներու առջեւ։ Հետեւանքը այն էր եղած, որ Սէլիմ այլեւս չոյելիք, փայփայելիք տղայ չունէր։

Տոմոքոս բերուած աղջնակը տեսնելով, փափաքը նորէն արթնցաւ իր մէջ։ Հաճոյք կը զգար զայն դիտելով, անոր կզակը շոյելով։ Այս փայփայանքին մէջ, առնական կրքի որեւէ՝ հետք չկար։ Ահմէտ եւ այս պզտիկը կը մտածէր, աղուոր զոյգ մը պիտի կազմեն։ Եւ յետոյ, երկուքն ալ, ծագումով քրիստոնեայ էին, իրարու կը վայլէին։ Իրեն փոքրիկ թոռնիկներ պիտի տային։ Որով, աղջիկը իրեն կը պահէր։

Սէլիմ, որուն հայրական աչքը կը թարթուէր չարաճճութեամբ, կ'ենթադրէր թէ Ահմէտ իր ժամանակը պարապ չանցըներ Լազարինայի մէջ։ Երբ ան ձանձրանար Լազարինայի իր գեղուհիէն, գոհ պիտի մնար ձմեռը իր մօտ գտնելով միւսը, սիրուն փոքրիկը։ Մինչեւ այն ատեն Իսէնի փոքրիկ կուրծքը ատեն պիտի ունենար լեցուելու։ Կրնային սպասել։ Պէտք չիկար երթալ Ահմէտը խանգարելու այն պահուն, ուր իր բախտէն գոհ կ'երեւար։ Ո՞վ գիտէ։ Ստահակը որ Սէլիմէն աւելի երջանիկ էր, թերեւս թոռնիկ մը կը պատրաստէր։

Բայց Թուրքին Ալլահը այնպէս կարգադրեց որ Ահմէտ, շատ աւելի շուտ տեսնէ Իսէնը։ Դէպքերը մասամբ ի դերեւ հանեցին Սէլիմի նախատեսութիւնները եւ ինքն իսկ ստիպուեցաւ իր յատակագիծը փոփոխութեան ենթարկել, աւազակներուն պատճառաւ որոնց մասին խօսեցանք քիչ առաջ։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

Եգիպտոսի ազգայնականներուն ցոյցը

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն.— Զաղլուլ փաշայի այրին Աղեքսանդրիա հասնելուն առթիւ եգիպտացի ազգայնականները ծրագրած էին հանդիսաւոր ցոյց մը կատարել: Անկարգութեանց առաջքն առնելու համար, իշխանութիւնները նաւահանգիստ չհասած կեցուցին այն շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէր Տիկին Զաղլուլ փաշա: Ոստիկանները շոգեմակոյկով մը Տիկինը ցամաք հանեցին Մէքս, Աղեքսանդրիոյ արեւելակողմը, ուսկից ինքնաշարժով Իզպէք Խուրշիտ կայարանը տարին, անկէ ալ մասնաւոր կառախումբով մը ղրկեցին Գահիրէ:

Այդ ժամերուն, Նախկին վարչապետ Նահաս փաշա եւ Վաֆտի իր պաշտօնակիցները նաւամատոյցին առջեւ ի զուր կը սպասէին շոգենաւի հասնելուն: Ուժ ժամուան սպասումէ մը վերջ միայն հասկցան կառավարութեան խաղը, որուն դէմ խստիւ բողոքեցին:

Ցորեկին տեղի ունեցան կռիւներ, որոնց ընթացքին վիրաւորուեցան 13 հոգի:

«Եավուզ»ի նորոգութիւնը եւ Յունաստան

Ծիւմհուրիյէթ կը հրատարակէ Յունաստանի նախորդ ծովային նախարար ծովակալ Հաճի քիրեաքոի նոր մէկ գրութիւնը, Թուրքեւ-հելլէն ծովային կացութեան մասին, որուն մէջ հելլէն ծովակալը կ'ըսէ.—

«Յունաստանի համար օրէ օր վտանգ կը պատրաստուի: Թուրքիա բաւական ատենէ ի վեր «Եավուզ»ը նորոգել կուտայ եւ այսօր մեզի հետ բոլոր առկախ խնդիրներու լուծումը կը յետաձգէ: Բայց վաղը «Եավուզ»ի նորոգութիւնը աւարտելէ յետոյ, բնականաբար այս խնդիրներու լուծումը պիտի պահանջէ: Ինչ որ պիտի ըլլայ, յայտնի է, ուստի մեր ծովային ուժը պէտք է զօրացնենք եւ «Եավուզ»ի հաւասար նոր մարտանաւեր յանձնարարենք: Փոխանակ մեր թշնամիին տալու այն դրամը զոր հիմա տալու համար կը դժուարանաք, եւ փոխանակ անոր բոլոր ուզածներուն գլուխ ծռելու, լաւ կ'ըլլայ որ հիմա տանք: Մեր ազգային գոյութիւնը կապուած է մեր ծովային գերազանցութեան: Ծովային նախարար եղած ինը ամսուան շրջանիս անընդհատ ծանր եւ թեթեւ մարտանաւերու նորոգութեամբ եւ նորերու յանձնարարութեամբ զբաղեցայ: Նախապէս ալ ուշադրութիւն հրաւիրած էինք մեր գլուխը գալիք փորձանքին համար: Հակառակ ծովային սպայակոյտին պնդումներուն, քաղաքական կուսակցութիւններ այդ կէտը նկատողութեան չառին: Այսօր կառավարութեան գլուխը գտնուողներու հետ շատ մը անհամաձայնութիւններ ունենալով հանդերձ, անոնց կը հարցնենք. «Այս ազգային վտանգին հանդէպ, ձեր նախորդներուն նման անտարբե՞ր պիտի գտնուիք»:

Անգլիոյ գործազրկութեան շուրջ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ Աշխատաւորական կուսակցութեան պետ Ռամսէյ Մաք Տոնըլտ բուռն վիճաբանութիւն մը բացաւ գործազրկութեան մասին: կառավարութեան դէմ պարսաւանքի բանաձեւ մը ներկայացուց, բողոքելով անգործութեան աճումին դէմ և քննադատելով կառավարութեան ձեռք առած ողբալի միջոցները, որոնք չեն կրցած արմատախիլ ընել չարիքը, ընդհակառակն աւելցուցած են: Բանաձեւը նոյնպէս կը դատապարտէ կառավարութեան դիրքը հանդէպ անոնց, որոնք զրկուած կեանք մը կ'ապրին՝ ճարտարարուեստի անցուցած տագնապին պատճառով:

Մաք Տոնըլտ ակնարկելով քննիչ յանձնաժողովին այն տեղեկագրին որ կ'առաջարկէ գաղթավայրերը ղրկել 200,000 գործազուրկ հանքագործները, կ'ըսէ թէ այդ միջոցը վերջնական դարման չէ ցաւին, ուրիշ հարիւր հազարաւորներ դեռ պիտի տառապին անգործ: Եթէ ասոր վրայ աւելցուի նաեւ աղքատներուն եղած աջակցութիւնը, այն ատեն կացութիւնը շատ ողբերգական կը դառնայ եւ ազգային շահի տեսակէտէն առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ստանայ:

ՄաքՏոնըլտ կը քննադատէ աշխատաւորները գաղթավայրեր ղրկելու քաղաքականութիւնը, կը մեղադրէ կառավարութիւնը թէ երկրին բոլոր միջոցները չի կրնար շահագործել աւելի յարմար եղանակով:

Ֆրանսացի օդանաւորդները պիտի դառնան

Առեւտրական նախարարութիւնը հրահանգեց օդանաւորդ Փարիսի, որ Ասորեան կղզիներէն անդին չշարունակէ ճամբան և Ֆրանսա վերադառնայ: Փարիս Ատլանտեանը երեք հանգրուանով կտրելու համար կիրակի օր Պրէսթէն մեկնած եւ յաջողութեամբ հասած էր Հորթա (Ասորեան կղզիները) «Ֆրէկաթ» ջրօդանաւով: Սակայն հասնելէն վերջ շարժիչ մեքենաները քննելով տեսաւ, որ մէկը բոլորովին անգործածելի դարձած է, միւսն ալ նորոգութեան կը կարօտի:

Ֆրանսացիներուն կողմէ Ատլանտեանը կտրելու այս նոր փորձն ալ ձախողութեամբ կը վերջանայ: Ֆրանս. յածանաւ մը ճամբայ ելաւ՝ օդանաւը և օդանաւորդները բերելու համար:

Խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Յուլիս 19ին գործադուլ մը ծագեցաւ Հարաւային Հնդկաստանի երկաթուղիներուն մէջ եւ կը սպառնայ մեծ համեմատութիւններ առնել: Բանթողները փճացուցին ճամբորդի կառախումբեր: Սպաննուածներ եւ վիրաւորներ կան: Ամէն կողմ ընդհարումներ կ'ըլլան ոստիկաններուն եւ բանթողներուն միջեւ: Մատրասէն կը հաղորդեն որ Թոտայքանալի կայարանին մօտ երկաթուղիի ձողերը վերցուած են, երկու վայրաշարժ եւ երեք վակոններ շրջած են. մէկ հոգի մեռած եւ երեսուն վիրաւորուած են: Բոլոր գիծերուն վրայ գիշերային սպասարկութիւնը ընդհատուած է: Մասնաւոր հսկողութիւն կ'ըլլայ թղթատար կառախումբերուն վրայ:

29 միլիոն կիներ պիտի քուէարկեն

Ուաշինկթընէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ կիները շատ կարեւոր դեր մը պիտի խաղան Միացեալ Նահանգներու յառաջիկայ նախագահական ընտրութեան մէջ: 58 միլիոն քուէարկուներուն 29 միլիոնը կիներ են, այսինքն 100ին 50: Հանրապետական եւ ռամկավար կուսակցութիւնները երկուքն ալ կ'ըսեն թէ պայքարը այսքան սաստիկ չէր եղած 1892էն ի վեր, երբ ռամկավար Կրէյվըր Քլիվլէնտ նախագահ ընտրուեցաւ: կը հաշուուի թէ իւրաքանչիւր կուսակցութիւն մօտ մէկ միլիոն անգլիական ոսկի պիտի ծախսէ իր ընտրական պայքարին համար, եւ թէ «չոր»երը, «խոնաւ»ները (ոգելից ըմպելիի հակառակորդ եւ կողմնակից) ու երկրագործները 500,000ական սթերլին պիտի ծախսեն:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

ժամը 3ին այցելութիւն խանասորի հերոս իշխան Արղութեանի գերեզմանին:

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ: Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը:

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին բերելու: Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ:

Վ Ի Է Ն

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 7էն մինչեւ երեկոյ

Պիտի բանախօսեն՝ Ընկերներ Վ. Ջուլլէրեան և Հ. Ուզունեան

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Ջ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ 5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ:

տոմսերու համար դիմել՝ րիւ տիւ Միւզէ, թիւ 26, Պր. Խսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն:

Հ. Յ. Դ.

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի *Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին* 4 Rue de Turin. *Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

Լիոնի *կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանը: Կարեւոր օրակարգ:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՅՈՒԼԻՍ
1928
27 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 709 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷՔ, Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԷՔ, ԱՅ ՄԱՐԴԻԿ

Ճարահատ, այս խմբագրականը կը նուիրենք խռովայոյզ գաղութի մը, Լիօնի, որ քար գայթակղութեան դարձած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։

Թող ներեն բոլորն ալ, այս բացատրութեան համար, ընկեր Լեւոն թէ հակառակորդ։

Մարսէյլէն յետոյ, օրինաւոր ընտրութիւններ պիտի կատարուէին այս գաղութին մէջ ալ, որ 7-8000 հայութիւն կը պարունակէ, իր շրջաններով։ Ամբողջ 1927 տարին անցաւ ընտրական ծանուցումներով եւ յետաձգումներով։ Աւելի ճիշտ՝ ծանօթ նամակի մը խարդախութիւններով, որոնց հետ կապ ունի նաեւ ամենօթ. նախորդ պատուիրակը, Պալաքեան եպիսկոպոս։ Յետոյ կատարուեցաւ ընտրութիւն մը, դեկտեմբեր 4ին, եւ վաւերացուեցաւ Թեմական Խորհուրդին կողմէ։ Ինքնակոչ Ազգային Իշխանութեան մարդիկը, չհամակերպելով այս իրողութեան, իրենք ալ իրենց նոր ընտրութիւն մը սարքեցին, բոլորովին ձրի, եւ կազմեցին նոր Վարչութիւն մը։

Ուրեմն, Լիօնը կ'ունենար երկու Ազգային Վարչութիւն, իւրաքանչիւրը իր մասնաւոր գրասենեակով, մատուռով, տէրտէրով եւ տիրացուով։

Ինչ որ տեղի կ'ունենար կեդրոնին մէջ, շարունակուեցաւ մինչեւ շրջանները,— Վիէն, Տէսին, Փօն տ'Օպնա եւն.։ Օրինաւոր վարչութիւնը իր հրահանգները կուտար. ապօրէնն ալ, իր կարգին, շրջաբերականներ կ'ուղղէր եւ տնօրինութիւններ կ'ընէր։ Այնպէս որ, թեմերն ալ ունեցան զոյգ վարչութիւններ, որոշ խօսքով՝ մղուեցան իրար խածնելու։

Օրինաւոր վարչութիւնը դատ բացաւ եւ շահեցաւ։ Միւսը, ուղեւորական գրասենեակ մը, չհամակերպելով, այժմ վերաքննութեան դիմած է։ Անշուշտ երկուքն ալ ազգային սնտուկէն կը ծախսեն։

Այս կացութիւնը կը շարունակուի ամիսներէ ի վեր, եւ ամբողջ Լիօնը իր շրջաններով բաժնուած է երկու-երեք մասի,— իմ վարչութիւնս, քու վարչութիւնդ, իմ ժամս, քու ժամդ...

Եւ ահա նոր պատմութիւն։ Լիօնը այժմ ունի երեք ազգ. վարչութիւն։

Արդարեւ, անցեալ օր հրատարակեցինք թղթակցութիւն մը նոր կից՝ բողոք մը, որմէ կը հասկցուի որ, առեւտրական գրասենեակին կազմած ապօրէն վարչութեան ատենապետը, Պ. Քիմաքչեան, Յուլիս 8ին յանկարծակի եկեր է իր իսկ հովանաւորներուն կողմէ և կորսնցուցեր է իշխանութիւնը, փրկելով միայն կնիքը։ Այս մարդն ալ իր կարգին դիմեր է դատարան...։

Կարդացէք այս պատմութիւնները եւ դուք դատեցէք թէ ինչ «կենսական» գործերով կը զբաղին Լիօնի մեր հայրենակիցները, երբ, այսքան աղմուկին մէջ, մանկապարտէզ մը անգամ չունին։

Եւ դեռ ամէնը այս չէ։

Քանի մը օր առաջ, օրինաւոր վարչութեան խնդրանքին վրայ, Դ. էջին մէջ հրատարակեցինք ազդ մը, որով երեք քահանայ կը պահանջուի Լիօնի եւ շրջականներուն համար։ Պարզ ծանուցում։

Եւ ահա կը ստանանք նոր բողոք մը, «Լիօնի Ազգ. կեդր. վարչութեան ատենապետ Ա. Զաքմաքճեան»ի (թիւ 3), քահանայի մը եւ քահանայացուի մը ստորագրութեամբ։ (Յուլիս 24)։

Նամակը խմբագրուած է շատ գռեհիկ լեզուով մը, որ գաղափար կուտայ ստորագրողներուն վարչագիտութեան եւ անձնական վարք ու բարքի մասին։ Իմաստը,— զգուշացէք եւ մի լսէք այդ ծանուցումէն, մի լսէք այդ հրաւէրը, առանց մեր գիտութեան եւ հաւանութեան։

Ահա՛ համառօտ պատկերը Լիօնի մէջ տիրող վիճակին։

Երկար ատենէ ի վեր, մենք չենք ուզած խառնուիլ այս կռիւներուն, միայն առօրեայ լուրերը հրատարակութեան տալով, եւ իրողութիւնները ճշդելով։ Արդ, գործերը հասած են կէտի մը, ուր լռելը մեղք է։

Այսօր ալ, այս վրդովիչ պատկերը պարզած ատեն, դատապաշտպան չէ որ կ'ընենք։ Մեզ հետաքրքրողը բարքերու այլասերումն է։ Խօսքի տակ չմնալու, հանրային գործը եսական խրքին զոհելու ախտը, որ տուն կը քանդէ։

Ու զարմանալի է որ, Լիօն քաղաքի չորս հազարնոց բազմութիւնը անտարբերութեամբ կը դիտէ այս մենամարտը։

Դաշնակցականնե՞րն են յանցաւոր։ Թող հինգ կամ տասը արկեղտ մարդիկ հրապարակ ելլեն եւ ապացուցանեն, եւ դիւրին է զգաստացնել մեր ընկերները։ Առանց այդ ձեռնարկին ալ, Դաշնակցութիւնը ունի ժողովներ — շուտով կը գումարուի Եւրոպայի Շրջանային ժողովը — եւ կրնայ դատել արդարն ու մեղաւորը։

Իսկ եթէ միւսներն են պատասխանատուն այս ողբալի վիճակին եւ իրական խառնակիչները — եւ մենք ալ այդպէս համոզուած ենք, մինչեւ որ հակառակը ապացուցանեն — այն ատեն, ի՞նչ կը նշանակէ քիչ մը մէկուն ժպտիլ, քիչ մը միւսին, յօրանջել ու հառաչել։

Ի՞նչ կ'ընէք, ո՞ւր կ'երթաք, քաղաքացինե՛ր Լիօնի եւ շրջանայից, ընկեր, համակիր, չէզոք թէ հակառակորդ։ Հողային նպա՞ստ ունիք, սահմանավէ՞ճ, թէ ծովային տիրապետութեան խնդիր։ Եղածը-չեղածը՝ կնիք մըն է եւ մատուռ մը՝ առանց վրոցի ու կալուածի։

Մինչեւ ո՞ւր պիտի շարունակուի այս անմիտ ըմբշամարտը, փողոցէ փողոց, սրճարանէ սրճարան, քաղաքէ քաղաք, թերթէ թերթ, եւ մինչեւ հիւրընկալ երկրին դատարանները...

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէք, «ի սէր ազգութեան»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՐՈ՞Ւ ԴԷՄ

Իտալեւթուրք դաշնագրին առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (17 Յուլիս).

— «Թուրքիան այսքան շա՞տ պիտի մոռնար իր երէկուան թշնամին՝ Իտալիան, որուն աչքերը յառած կը մնան միշտ Անատոլուի վրայ։ Այսքան շա՞տ պիտի մոռնար նաեւ իր երէկուան բարեկամը՝ Սովիէթները, որոնք զինք փրկեցին կործանումէ։ «Թող գիտցած ըլլայ Թուրքը, որ եթէ կարեւորութիւն չտան մեր բարեկամութեան, անոնք պիտի ճաշակեն մեր թշնամութեան համը», կը գրէ Մոսկուայի «Պրաւդա»ն։

Մոսկուայի մէջ նստած մարդիկը բոլորովին յիմար չեն։ Անոնք նման պարագաներուն ուրիշներէն աւելի «աղէկ» կ'ըմբռնեն եղած իրադարձութեանց իմաստը, որովհետեւ «թիկամբ» կը ճաշակեն հարուածներուն բովանդակ դառնութիւնը։

Թրքական մամուլը աճապարեց քանի մը դոյլ «պաղ ջուր» թափել իր բարեկամի գերագրգռուած ջիղերուն եւ սիրոյ ու երախտագիտութեան անուշիկ բառերով համոզել, որ Էնկիւրին Հռոմի հետ բարեկամ դարձած է ոչ թէ Մոսկուայի, այլ Փարիզի հաշուին։

«Եթէ մէկը կայ, որ պէտք է անհանգստանայ իտալեւթուրք դաշնագրի առիթով, այդ միմիայն Ֆրանսան է»,— այսպէս կը գրէր Էնկիւրիի կիսապաշտօնական օրկանը՝ «Հաքիմիէթը Միլլիէ»՝ իր խօսքը ուղղելով Մոսկուայի։

Իսկ մենք կը կարծենք, որ այս բարեկամութիւնը ձեռք բերուած է ե՛ւ մէկուն ե՛ւ միւսին հաշուին։

Իտալեւթուրք դաշնագիրն իր մէկ ծայրով ուղղուած է Փարիզի դէմ, իսկ միւսով՝ Մոսկուայի։

Այն, ինչ որ Իտալիան եւ Թուրքիան, փոխադարձ թշնամութեան գնով, կ'ուզէին ձեռք բերել իրարմէ, այժմ, փոխադարձ բարեկամութեան գնով պիտի աշխատին ձեռք բերել ուրիշներէ, առաջին հերթին՝ Ֆրանսայէն եւ Ռուսաստանէն։»

ՓԷՇԹԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԲԱԺԻՆԸ

... Խմբագիր,

ՓԷՇԹԱ, 21 Յուլիս.— կարդալով «Յառաջ»ի կոչը՝ Պուլկարիոյ հայաշատ քաղաքներու աղէտեալ եղբայրներու թշուառութեան մասին, Պուտափէշթի սակաւաթիւ հայ գաղութը ուզեց կատարել իր պարտականութիւնը։ Հանգանակութեան ձեռնարկելով, քանի մը օրուան մէջ հաւաքեցինք 345 հունգարական բէնկօ, զոր տոլարի վերածելով (60 տոլար) կը ղրկենք ձեզ։ Հանգանակութիւնը կատարուեցաւ նախաձեռնութեամբ Պ. Պ. Ոստանիկ Չարխուկեանի, Ա. Ծովիկեանի, Ա. Շահինեանի, Ե. Արապեանի եւ Շ. Պոհճալեանի։ Գաղութին կողմէ պիտի խնդրէինք որ մեր եղբայրական ցաւակցութիւնը յայտնէիք աղէտեալներուն։

Ի դիմաց Պուտափէշթի հայ գաղութին՝

Ո. Մ. Չարխուկեան

Յ. Գ.— Հանգանակութիւնը կը շարունակուի տակաւին։ Մօտ օրէն մնացորդ գումարն ալ կը ղրկենք, մասնակցողներու ցանկին հետ։

ՊԱՐՍԻՑ Շահի պալատական նախարար Թիմուրթաշ խան Փարիզէն Լոնտոն մեկնեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հացի տագնապը Պոլսոյ մէջ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ անկանոն եղանակներուն պատճառով, այս տարուան բերքը անցեալ տարուանէն քիչ եղած է Թուրքիոյ մէջ։ Այս պատճառաւ, կը նախատեսուի որ Պոլսոյ ալիւրի տարեկան պէտքը կարելի չպիտի ըլլայ հիմակուընէ հոգալ։ Քաղաքապետութեան սահմանին մէջ օրական 300,900 հաց կը սպառի, որուն համար ամսական 2200 թօնօ ցորեն պէտք կ'ըլլայ։ Այս հաշուով, Պոլսոյ ցորենի տարեկան պահանջը կը հասնի 9000 վակոնի։

Կ'ենթադրուի թէ այս տարի Անատոլուէն 1000 եւ Թրակիայէն ալ 3-4000 վակոն ցորեն միայն կարելի պիտի ըլլայ բերել։ Ուրեմն 4-5000 վակոն ցորեն կը պակսի, առանց հաշուելու որ այս տարի անհրաժեշտաբար 2000 վակոն հացահատիկ պիտի ղրկուի Գոնիայի շրջանը։

Այս կացութիւնը լրջօրէն նկատի առնուած է Քաղաքապետութեան կողմէ եւ խնդիրը յանձնուած Տնտեսական Յանձնաժողովին լուրջ քննութեան։ Ցորենի առաքումները Սեպտեմբերի եւ Նոյեմբերի միջեւ տեղի ունենալուն, այդ շրջաններուն ոեւէ տագնապ չի զգացուիր, բայց յետագայ ամիսներուն տագնապը ծայր կուտայ իր բոլոր սաստկութեամբ։ Այդ պատճառով, Քաղաքապետութիւնը ծրագրած է դուրսէն ցորեն բերել տալ, կառավարութենէն խնդրելով որ բերուելիք ցորենի մաքսատուրքը զեղչուի։

Մուսթաֆա Քեմալի ճառը

Վերջերս գիրքի ձեւով հրապարակ ելաւ այն մեծ ճառը, զոր Մուսթաֆա Քէմալ փաշա խօսեցաւ անցեալ տարի Խալք կուսակցութեան համաժողովին մէջ։ Գիրքը ի մէջ այլոց կը խօսի Յոյն եւ Հայ Պատրիարքարաններու զինադադարեան գործունէութեան մասին, եւ բսելէ յետոյ թէ Ֆէնէրի Պատրիարքարանը հրոսախումբեր կազմակերպած է, քարոզութիւններ ըրած, հանգանակութիւն կատարած, կ'անցնի Հայոց Պատրիարքարանին, որուն համար կ'ըսէ. «Մեզի համար անմոռանալի աղետաբեր հերոսներէն մէկն ալ՝ Հայոց Զաւէն պատրիարքն էր։ Մոռնալով Յոյն Պատրիարքարանին հետ ունեցած կրօնական հին կռիւները, այս պատրիարքն ալ ետ չկեցաւ ոեւէ անիծապարտ արարքէ, Թուրք հայրենիքը քանդելու համար»։

Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը հրաժարած

Լոնտոնէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը ներկայացուցած է իր հրաժարականը։ Արքեպիսկոպոսը գործնապէս պաշտօնէ պիտի դադրի Նոյեմբեր 12ին, իր ամուսնութեան ոսկեղէն յոբելեանին օրը։

Ճորճ Ե. Թագաւորը ցաւով ընդունեց հրաժարականը։ Հրաժարեալ արքեպիսկոպոսը, Տոքթ. Ռանտոլ Թոմաս Տէյվիտսըն, իր ծննդեան 80ամեակը տօնեց անցեալ Ապրիլ 7ին։ Յիշեալը Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոս էր 25 տարիէ ի վեր եւ յաճախ աջակցած է հայասիրական ձեռնարկներու։

Իրեն հաւանական յաջորդ կը կարծուի Տոքթ. Քոզմօ Լէնկ, Եորքի արքեպիսկոպոսը։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Գահիրէէն կը հեռագրեն.— կացութիւնը խաղաղ է Եգիպտոսի մէջ։ Վաֆտ կուսակցութիւնը որոշած է որ 335 երեսփոխաններէն 115ը պիտի մասնակցին ցոյցի մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 28ին Խորհրդարանի շէնքին մօտերը։ Կառավարութիւնը կնքած է շէնքը։ Արգիլուեցաւ Յուլիս 26ին Տամանհուրի մէջ վաֆտականներուն կողմէ կատարուելիք ցոյց մը։ Զինուորները կարգը կը պահեն։

∴ Վարչապետ Մահմուտ փաշա Մոհամմէտ «Տէյլի էքսփրէս»ի թղթակցին յայտարարեց թէ հակառակ է Սարուաթ փաշայի եւ Անգլիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին, մանաւանդ անգլիական զրաւման բանակին վերաբերեալ կէտի մասին։ Աւելցուց թէ Անգլիա պիտի երթայ, երբ Եգիպտոսի ներքին գործերը խաղաղին, փորձելու համար կնքել դաշնագիր մը, որ խորհրդարանին կողմէ պէտք է վաւերացուի, որպէսզի արժէք ունենայ։

∴ «Թայմզ»ի Աղեքսանդրիոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ փաստաբաններու գործադուլին առաջին օրը կատարեալ ձախողութիւն մը եղաւ՝ բազմաթիւ փաստաբաններ չմասնակցեցան այդ բողոքի ցոյցին, ուրիշ շատեր ալ ի զուր խնդրեցին դատարաններէն յետաձգել դատավարութիւնները, սակայն դատարաններու մերժումին վրայ, ստիպուեցան իրենց յաճախորդներու շահը պաշտպանել։

Կրթական Նախարար Ահմէտ Լութֆի փաշա էս Սէյիտ արգիլեց ուսանողներուն եւ դպրոցական աշակերտներուն քաղաքական գործունէութիւն ունենալ։ Այս առթիւ ձեռք առնուելիք խիստ միջոցները դահլիճին կողմէ վաւերացուեցան։ Ցոյցերու մասնակցող կամ ուրիշներն ալ մասնակցութեան հրաւիրողները մէկ տարի քննութեան իրաւունքէ պիտի զրկուին։

∴ Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարը Լոնտոն պիտի երթայ՝ Սուտանի ընդհանուր կառավարիչին հետ կարգադրութեան մը գալու համար Նեղոսի ջուրերուն մասին։ Այս խնդիրը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Անուրանալի է թէ ի սկզբանէ անտի առեւտրական ժողովուրդ ենք։

Վկայ պատմիչներու հայր Հերոդոտոսը, եւ Հին ու Միջին դարերու բոլոր պատմիչները։

Նոր ժամանակներու համար վկայի պէտք չկայ։

Քար կը հանենք Հրեաներուն եւ Արեւելքի բոլոր ճնարամիտ ժողովուրդներուն։

Սակայն մինչ Հրեաները գիտեն շահիլ եւ շահեցնել, մենք ճարպիկութիւն կը համարենք շահիլ՝ շահագործելով։

Մինչ հրեայ վաճառականները թեւ ու թիկունք կ'ըլլան իրենց ազգակիցներուն, մենք թեւն ու ոտքը կը կոտրենք առեւտուր փորձող մեր հայրենակիցներուն։

Ահա՛ պզտիկ օրինակ մը։

Իզմիրի աղէտէն վերջ, երբ Փարիզ հայ գաղթականներով լեցուեցաւ, այրերը գործարան մտան, իսկ կիները *քաշքոլ* եւ *ռօպ* կարել սկսան։ Գործը կը հայթայթէին Թրքախօս հրեայ վաճառականներ։

Շուտով հրապարակ եկան հայ *անթրըփրընէօր*ներ, որոնք սկսան աշխատավարձի գինը կոտրել եւ հայ կիները շահագործել։

«Գին կոտրել»ու այս հայկական աչքբացութիւնը կը շարունակուի 1923էն ի վեր, ու դեռ չէ վերջացած։

1923ի սկիզբը մէկ *քաշքոլի* համար հայ կինը կը ստանար 1 ֆրանքէն 1 ֆր. 20, այժմ կը ստանայ... 35 սանդիմ միայն։ Մէկ *ռօպ*ի համար կ'առնէր 2 ֆրանք, այսօր՝... 60 սանթիմ։

Ու դեռ յայտնի չէ թէ այս արշաւը ո՛ւր կանգ պիտի առնէ։

«Գին կոտրող»ներուն մէջ մարդիկ կան, որ երբեմն յօդուած ալ կը գրեն՝ հայ աշխատաւորուհիներու դատը պաշտպանելու համար . . .

Խեղճ հայ կինը գիշերը ցորեկին խառնած, աչքի լոյս կը թափէ՝ այդ անխիղճներուն գրպանը լեցնելու համար . . .

Իրապէս առեւտրական ժողովուրդ ենք։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Չմոռնանք Մեր Պարտքը

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

59րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փէշթայի հայրենակիցներէն 60 տոլար՝ օրուան սակով	1,524.—
Ամերիկայէն տիկին Ովսաննա Շաւարշունի, փոխան ծաղկեփունջի Ա. Ահարոնեանի ապաքինման առթիւ 2 տոլար	50.80
Խաչիկ Ֆէլմանեան	30.—
գումար	1,604.80
58րդ ցանկին գումարը	79,008.85
ընդհ. գումար	80,613.65

ԻԶՄԻՐԻ մէջ երկրաշարժի նոր ցնցումներ պատահեցան՝ 10 երկվայրկեան տեւողութեամբ։ Նիւթական կորուստը խիստ մեծ է։ Մարդկային զոհ չկայ։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի պատասխանատու տնօրէն Ֆրանսուա Կէ, համայնավար թերթին մէջ հրատարակուած զանազան յօդուածներու համար կրեց զատ զատ դատապարտութիւններ, որոնց գումարը կը յանգի 14 տարի և 10 ամիս բանտարկութեան եւ 14,600 ֆրանք տուգանքի։ Յիշեալ յօդուածներով զինուորները անհնազանդութեան կը հրաւիրուէին։ Վճիռը հաստատուեցաւ ի բացակայութեան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԹԷՀՐԱՆԸ ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Օդանաւը երեք ժամէն Թաւրիզէն Թէհրան կը հասցնէ. հաղորդակցութիւնը կը կատարուի շաբաթը մէկ անգամ՝ գերմանական «Եունքէրս» ընկերութեան միջոցով։ Բայց ինքնաշարժը այնքան աժան կը փոխադրէ ճամբորդները, որ շատ քիչերը յանձնառու կ՚ըլլան երեք-չորս անգամ աւելին վճարելու, հոգ չէ թէ աւելի քան 40 ժամուան խնայողութիւն կայ։

Ղազուինէն Թէհրան երկարող խճուղին 24 փարսախ (168 վերստ) հարթ տարածութեան վրայ չեմ կարծեր որ իր նմանն ունենայ ամբողջ Պարսկաստանի մէջ։ Հաճելի էր գիշերով կտրել այդ ճամբան եւ Շահնշահերու մայրաքաղաքը մտնել կէս գիշերը անցած, երբ բոլորը քնացած են։ Եւ քունի մէջ ամէն մէկը վաղուան իր խաղերու ծրագիրը կը մշակէ։

Այսպէս է Թէհրանը. խաղերու քաղաք, պետական գործիչը, լրագրողը, վաճառականը, բանւորը, հայրենասէրը, դաւաճանը, բոլորը «խաղերով» է, որ կրնան վաղը իրենք զիրենք ապահով զգալ, մայրաքաղաքի հոգեբանութեան իր առանձնայատուկ բարքերով։ Եւ դժբախտաբար այդ բարքերը նոյնութեամբ պատուաստուած են այնտեղ բնակող հայութեան։ Աւելի անտանելի միջավայր Հայերու համար քան Թէհրանը կարելի չէ երեւակայել։ Հայ իրականութիւնը տուած է քաղաքական «չարչի»-ներու այնպիսի տիպարներ, որ նոյնիսկ Պարսիկներու մէջ չես կրնար գտնել։

Այստեղ ամէն սրբութիւն վաճառքի կը հանուի հեշտութեամբ, առանց խղճի եւ շատ աժան։ Ազգային արժանապատուութիւնը ոտնահարուած, հանրային կեանքը մեռած, մեր դպրոցը Թափթփուկներու որջ, արհամարհանք դէպի հասարակութիւնն ու համայնական գործերը. ուղղամիտ տարրերու չէզոքացում կամ անշարժ վիճակ։

Երկու օրուան տպաւորութիւններ չեն ասոնք. քանի՜ անգամներ եղած եմ Թէհրանի մէջ, բաւական ծանօթ եմ տեղւոյն հայկական կեանքին։ Դժբախտաբար այս անգամին ալ նոյնը գտայ։ Անկումը աւելի խորացած է։ բաւական է յիշել, թէ ինչպէս խումբ մը բախտախնդիրներ այնքան հեշտութեամբ դեռ ամիսներ առաջ մեր դպրոցական իրաւունքները ծախելու ելան, առանց իրաւատիրոջ գիտութեան, գաղտնի, դաւադիր միջոցներով։ Դաւաճի գիտակից հայութիւնն էր, որ դէմ գնաց մայրաքաղաքի այդ խաղին։ Այդ խաղը պէտք էր սակայն և անհա արդիւնքը հրապարակի վրայ է։ Խաղի գլխաւոր հեղինակը տխրահռչակ Յովսէփ Միրզայեան, զօրաւոր թեւերու ապաստանած, իր թեկնածութիւնը կ՚որոճայ հարաւային պարսկահայութեան անունով խորհրդարան մտնելու։

Ամէնէն դատապարտելի միջոցներով կազմել տուած է իր հզօր բարեկամին միջոցով Ընտրական Կեդրոնական Յանձնախումբ մը։ Դաւադրութեամբ իր մարդիկը մտցնելով Յանձնախումբի մէջ, վաղուան մեր ընտրութիւնները պիտի ղեկավարէ եւ պիտի կրկնէ չորրորդ նստաշրջանի իր խայտառակութիւնները, որոնք թէեւ ապարդիւն անցան, բայց այնքան սուղի նստան այս շրջանի հայութեան։ Այս անգամ իր անունը հրապարակ չէ հանած դեռ, բայց այդ ալ ձեւ մըն է և կասկած չկայ, որ հազիւ խաղցած հարաւը նորէն պիտի բռնկի, քանի որ իր անունը ոչ մէկ տեղ լսել կ՚ուզեն, կամ բոյկոտի պիտի ենթարկուին ընտրութիւնները։ Իր ընկերակիցն ու աջ թեւը Մայիս 2էն ի վեր բանտն է բոլշեւիկեան պրոպագանդի յանցանքով՝ ուրիշ երեք-չորս նոյնանման հայանուն ողորմելիներու հետ։ Այդ հերոսն է, որ Դրօշակի «Քրտական հարցը եւ Պարսկաստանը» խորագրով խմբագրականը աղաւաղումներով թարգմանած եւ ոստիկանութեան էր յանձնած, Թերթի մուտքը արգիլել տալու չար դիտումով։ Սուլթանական հայ խաֆիեներու շրջանը կ՚ապրինք.—

Զարժեր սակայն աւելի զբաղիլ այդ տիպարներով։

Հայ-պարսկական բարեկամութիւնը խորապէս գնահատող, Պարսկաստանը անկեղծօրէն սիրող հայ տարրերու կողմէ Մովսէս Խան Խաչատրեանի թեկնածութիւնն է դրուած։ Կասկած չկայ իր յաջողութեան մասին, թէ Թեհրանի եւ թէ գաւառներու մէջ։ Վատահամբաւները, սակայն, այդ բանը քաջ գիտնալով, միջոցներ գտեր են, որպէսզի Մովսէս Խանը ետ առնէ իր թեկնածութիւնը։ Չեմ ուզեր պարզել սարքուած բոլոր խաղերը։ Պարսիկ հին բարեկամներ յայտնեցին թէ կազմուած է ցուցակ մը, որուն ընտրելիները պէտք է անպայման ընտրուին։ Տրուած է չորս հոգիի անուն, որոնց մէջ յայտնի Թաղիզատէն եւ Մօդարէսը, որոնք չեն կրնար ընտրուիլ, թէեւ Թեհրանը անոնց հազարաւոր քուէներ աւելի է տուած, քան իր իսկ միւս ընտրելիներուն։ Անցեալ նստաշրջանին Մօդարէսը մահափորձի ենթարկուեցաւ, իսկ Թաղիզատէին կամ չէին թոյլատրեր խօսիլ, կամ իր ճառերը յաճախ չէին հրատարակուեր…։

Իմ կարծիքով, պետութեան կամ Շահնշահին քաղաքականութիւնը չէ այս, այլ մէկ-երկու պաշտօնատարներու անձնական ծրագրի գործադրութիւնը։

Այստեղ եւս վերաշինութիւնը յառաջ կը տարուի արագ։ Կ՚եբեւին շարք մը նոր պետական եւ մասնաւոր շէնքեր, կարեւոր պողոտաները ընդարձակուած են եւ նորեր կը շինուին։ Արտակարգ պատրաստութիւններ տեսնուած էին Աֆղանիստանի Էմիր Ամանուլլահ Խանը և Թագուհին ընդունելու համար։ Զրոյց կար թէ հազարաւոր պարսիկ կիներ որոշեր էին առանց «չադրա»ներու, եւրոպական տարազով դիմաւորել Թագուհին, բայց չեմ կրնար հաւատալ։ Ընդհակառակն պնդողներ կան, թէ նախապէս եղած համաձայնութեամբ մը Թագուհին Թեհրան պիտի մտնէ երեսը քօղով ծածկուած։ (Այդպէս ալ եղաւ. ԽՄԲ.)։

Ամէն պարագայի մէջ, այս այցելութիւնը առիթ է դարձեր լուրջ բանավէճի կիներու ազատագրութեան կողմնակից եւ հակառակ տարրերու միջեւ։ Արդէն որոշ չափով հասունցած խնդիր մը կը ծեծուի գրեթէ ամէն տեղ եւ կողմնակիցները յոյսեր ունին վերջնական արդիւնքի հասնելու։ Չեմ ուզեր գուշակութիւններ ընել, բայց անուրանալի է, թէ շարժումը խոշոր քայլ մը եւս պիտի առնէ։

* *

Յիշեցի Մայիս 1ի առթիւ ձերբակալուած հայ ձախլիկներու պարագան։ Նոյն պատրուակով սկսած են հակաբոլշեւիկ հալածանքներ Պարսիկներու եւ Հրեաներու մէջ։ Ռուս-պարսկական բարեկամութիւնը արգելք չէ իր սաղմին մէջ խեղդելու կարմիր մանրէները, որոնք այնքան առատութեամբ առանց մաքսի կը ներածուին բարեկամ հարեւան երկիրը։ Այսպէս ըլլալով հանդերձ, քանի մը հայ Թափթփուկներու անիմաստ «եւլոյթ»ը յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան՝ չպիտի ներուի Թէհրանի գիտակից հայութեան կողմէ։ Ամէն բան չափ ունի եւ մեր բախտախնդիրները պէտք չէ, որ աւելի առաջ երթան։

Բայց ինչպէ՞ս զրկուին չաղ ամսաթոշակներէն…։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ
ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Սպառողական միութիւններու ներկայացուցչական համաժողովին մէջ, Խորհրդ. Միութեան առեւտրական գործավարը՝ Միկոյեան, տեղեկագիր մը կարդաց, որով կը ճշդէ ցորենի գնումներուն մէջ առաջ եկած կնճռոտութեանց գլխաւոր պատճառները։ Միկոյեան այդ պատճառները կը վերագրէ երկրագործական յետամնաց դրութիւններուն, ընթացիկ տարուան մէջ շուկաներու մասնաւոր պայմաններուն եւ յատակագիծներու մշակման մէջ՝ սխալ հաշիւներու։

«1927ի բերքը 167 միլիոն գրիւ աւելի պակաս եղած է քան անցեալ տարի։ Ասկէ զատ, Նոր ցանքի համար, գիւղացիները 80 միլիոն գրիւ աւելի վատնեցին։ Յուլիս 1ին գիւղացիներու ցորենի պաշեստը էր 334 միլիոն գրիւ, մինչդեռ կը սպասուէր 600 միլիոն։

Ցորենի գնումներու նուազումը պարտադիր դարձուց արտասովոր միջոցներու գործադրումը, որոնց շնորհիւ, կարելի եղաւ Ապրիլ 1ին գնել նոյնքան ցորեն, որքան անցեալ տարի նոյն թուականին։ Հարաւային Ուքրայնայի եւ Հիւսիսային Կովկասի մէջ, ձմեռնային ցանքերու ենթարկուած կորուստին պատճառով, պէտք եղաւ գնել եւ գիւղացիներուն բաժնել մօտ 10 միլիոն գրիւ սերմնցու ցորեն եւ հաճար։

Ցորենի գնումներէն առաջ, հարաւային Ուքրայնայի եւ հիւսիսային Կովկասի մէջ, ձմեռնային ցանքերու պայքարին յաջողութիւնը ապահովելու համար, կառավարութիւնը որոշեց ներածել 10 միլիոն գրիւ ցորեն, որոնք մօտ ատենէն կը հասնին սովետական նաւահանգիստները։

Յունիսի կէսին, դրութիւնը բարելաւուած էր եւ բացառիկ բոլոր միջոցները դադրած էին։ Ցանքող հունձք մը կը յուսացուի եւ կը նախատեսուի որ այս տարի, ցորենի ամբողջական քանակը 335 միլիոն գրիւ աւելի ըլլայ քան անցեալ տարի։

Շնորհիւ ասոր, ինչպէս նաեւ գործուած ապրանքներու մեծ պաշեստներուն եւ ղրկուելու համար պատրաստուած մասնաւոր ապրանքներու բաւարար քանակին, կը յուսացուի որ ցորենի գնման յառաջիկայ պայքարը նպաստաւոր ըլլայ։»

* * Միւս կողմէ, ֆրանսական թերթի մը քաղած մասնաւոր տեղեկութիւնները սակայն, շատ աւելի մութ կը ցուցնեն Ռուսիոյ Երկրագործական կացութիւնը։ Այս տարուան բերքէն՝ շատ քիչ քանակութիւն մը մնած է շուկայ։ Ասոր հակառակ, բազմաթիւ գիւղացիներ չեն կրնար աշխատանք գտնել երկրագործութեան մէջ եւ անօթութենէն վախնալով, քաղաք կը գաղթեն եւ այս կերպով ճարտարարուեստի կեդրոններու մէջ ալ ապրուստի հոգերը կը շատցնեն։

Այս եւ ուրիշ պատճառներով, պարենաւորման ծանր տագնապ մը երեւան եկած է, որ հետզհետէ աւելի կը սաստկանայ, մանաւանդ Ուքրայնայի մէջ, որ Ռուսիոյ շտեմարանն է։ Ուքրայնայի մայրաքաղաքին՝ Քիեւի մէջ՝ տագնապը առած է սովի համեմատութիւն։ Առեւտրական հրապարակէն՝ ալիւրը բոլորովին վերցած է եւ հացը չափով կը տրուի։

Ինչպէս պատերազմի սարսափելի տարիներուն, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, հսկայ բազմութիւններ կը խռնուին սովետական փուռերուն առջեւ, սպասելով հացի իրենց բաժինին որ երթալով կը քիչնայ եւ կը վատանայ։ Նոյն տեսարանները կը պարզուին հիւսիսային Ռուսիոյ միւս մեծ քաղաքին, Օտեսայի մէջ, ուր կացութիւնը աւելի վատ կը թուի։ Նոյնիսկ կեդրոնական Ռուսիոյ շատ մը քաղաքներուն եւ աւաններուն մէջ ալ, հացի պակաս կայ. հոն հաց միայն կարելի է գտնել համագործակցականներէն։ որոնք միայն իրենց անդամներուն կը ծախեն։ Նոյնիսկ շատ մը գիւղեր, ուր սովետական իշխանութիւնները եռանդով կը բռնագրաւեն, կը գտնուին սովի անմիջական սպառնալիքին առջեւ։

Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի մէջ, հացի բաշխումը աւելի երկար ատեն կանոնաւոր մնաց, բայց հոն ալ սկսաւ հացը պակսիլ, ինչպէս Քիեւի մէջ։

Արդէն, առեւտուրի ժողովրդական գործավարը՝ Ա. Միկոյեան խորհրդային թերթերուն յայտարարած է թէ՝ Սովնարկոմը՝ նկատի առնելով ցորենի պաշեստին նուազութիւնը, կը մտածէ հրամանագրով մը արգիլել ցորենի վաճառումը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։

Միւս կողմէ, Ազգային տնտեսութեան վերին խորհուրդը վերջին նիստի մը մէջ, հաստատած է քաղաքներու պարենաւորման ճգնաժամային վիճակը եւ որոշումով մը՝ հրաւիրած է արհեստակցական միութիւնները որ շուտափոյթ միջոցներու դիմեն, որպէսզի բանւորական զանգուածները վերջին ծայր նուազեցնեն հացի սպառումը։ Շատ չանցած չափով հաց բաշխելու դրութիւնը պիտի ընդհանրանայ ամբողջ երկրին մէջ։

Կը նախատեսուի նաեւ որ, ձմրան հետ մէկտեղ կացութիւնը աւելի վատթարանայ։ Եւ իրօք, գիւղացիները զգալի կերպով նուազեցուցած են ցանքի քանակը, ու շատ մը գաւառներու մէջ, այս տարուան բերքը, կ՚ենթադրուի որ միջինէն ալ վար ըլլայ։

Քաղաքներու եւ մաս մը գիւղերու մէջ ալ, սովը մեղմացնելու նպատակով, խորհրդային կառավարութիւնը արտասահմանէն կը գնէ մեծ քանակութեամբ ցորեն, մասնաւորաբար Ամերիկայէն։

Կասկածելի է սակայն որ այս կերպով ան կարենայ ի դերեւ հանել աղէտալի հետեւանքները խոր տագնապի մը, որուն պատճառուած է անիմաստ քաղաքականութեամբ մը։ Տագնապը այնքա՜ն սուր է, որ Միկոյեան զգացուցած է թէ կառավարութիւնը թերեւս պիտի ստիպուի ազատ ձգել ցորենի վաճառականութիւնը։

Ցորենի եւ ալիւրի պակասէն զատ, ուրիշ վտանգ մը եւս կը սպառնայ բոլշեւիկներուն,— անգործներու թիւին արագ աճումը։ Միայն արհեստակցական միութիւնները իրենց շարքերուն մէջ կը համրեն երկու միլիոնէն աւելի անգործներ, եւ պաշտօնական վիճակագրութիւններով իսկ՝ անցեալ տարուան վրայ, անգործներու թիւը աւելցած է հարիւրին 25։

Մոսկուայի եւ Լէնինգրադի մէջ վերջերս անգործներու յարուցած խռովութիւնները ստիպուած են զսպել զինուորական ուժով։

Անգործութեան ենթարկուած են նաեւ շատ մը մտաւորականներ եւ պաշտօնատարներ, որովհետեւ, սովետական շատ մը հաստատութիւններ՝ մեծ չափով կը նուազեցնեն իրենց պաշտօնէութեան թիւը, ծախքերը խնայելու համար։ Այս կէտն ալ նկատի առնելով, ընդհանուր կացութիւնը կը նպաստէ խոր մտահոգութիւն մը ստեղծելու ժողովրդական լայն խաւերու մէջ։

ԿԻՍ ԲԺՇԿԱԿԱՆ

ՈՒՂԵՂԸ

Ուղեղը մարդուն ջղային դրութեան ամենակարեւոր մասը կը կազմէ, եւ կեդրոնն է զգացողութեան (յաւի, ուրախութեան, տրտմութեան, սիրոյ, ատելութեան, վախի, բարկութեան) եւ աղբիւր կամաւոր շարժումներու՝ կամքի իմացականութեան, յիշողութեան, գաղափարներու յղացման, դատողութեան, ըմբռնումի, տրամաբանութեան, երեւակայութեան եւլն.։

Մէկ խօսքով, ուղեղն է որ կը զգայ, կը խորհի, կը մտածէ, կը կառավարէ ամբողջ մարմինը եւ օժտուած է ամենաբարձր ու անբաղդատելի կարողութիւններով։ Կենդանիներուն ուղեղին մակերեսը ողորկ է, այս պատճառով անոնք մեզմէ նուազ խելացի են, մինչդեռ մարդուն ուղեղին մակերեւոյթը դուրս ցցուած է եւ կիտուած գալարներով, որոնք ուղեղային գալարներ կը կոչուին։

Ուղեղին ծանրութիւնը կը տարբերի սեռի եւ ցեղի համաձայն։ Այրերուն ուղեղը ընդհանրապէս կիներուն ուղեղէն աւելի մեծ եւ աւելի ծանր է. այրերուն ուղեղը միջին հաշուով 1150 կրամ կը կշռէ, իսկ կիներունը՝ 995 կրամ։ Կովկասեան ցեղին ուղեղը ամէնէն խոշորն ու ծանրն է, իսկ սեւամորթ ցեղին ուղեղը՝ ամէնէն փոքրն ու թեթեւը։

Ընդհանուր առմամբ ընդունուած սկզբունք մըն է թէ խելքը ուղեղին ծանրութեան եւ ծաւալին համեմատական է. ընդունուած է նաեւ թէ 1000 կրամէն պակաս ուղեղի ծանրութիւն ունեցող անձերը ապուշ են։

Տեսնուած են մարդիկ, որոնց ուղեղը հազիւ 300 կրամ կշռած է։

Սակայն պէտք չէ կարծել թէ մեծ կամ ծանր ուղեղ ունեցող մարդիկ ամէնքն ալ առանց բացառութեան խելացի են։ Կան շատ մը ապուշներ, որոնց ուղեղը հակառակ մեծութեան, որեւէ արժէք չի ներկայացներ. անոնց ուղեղը, փոխանակ ուղեղային հիւսուածքի, ջուրով լեցուած է, եւ այդ պատճառով ալ ջրագլուխ կը կոչուին։

Փօլ-Վէռ իմաստութեան չափը կը վերագրէ ուղեղի բջիջներուն գորշագոյն տարրին քանակութեան, եւ ոչ թէ անոր ծաւալին կամ ծանրութեան, իր ցուցմունքը աւելի առաջ տանելով, բջիջներու քանակով միայն չի գոհանար, այլ անոնց որակն ալ նկատողութեան կ՚առնէ։

Բնախօսները մեծ մասամբ կ՚ընդունին թէ ուղեղին ջղային հիւսուածը մկանային հիւսուածներու նման գործածուելով կ՚աճի ու կը զարգանայ, եւ իբր ապացոյց մէջ կը բերեն ուսեալ անձերու ուղեղներ, որոնք հակառակ իրենց փոքրութեան գործածուելով մեծցած են։

Հաստատուած է թէ մտային աշխատութեամբ զբաղող մարդոց ուղեղը անհամեմատ կերպով մեծ է բաղդատմամբ անուս մարդոց որոնց ուղեղը անգործունէութեան հետեւանքով փոքր մնացած է։ Հետեւաբար, ուղեղը գործածուելով անդադար կ՚աճի, եւ այն մարդիկը որոնք իրենց ամբողջ կեանքը խորհելով ու մտածելով կ՚անցունեն, մինչեւ խոր ծերութիւն կը պահեն իրենց մտքի արթնութիւնն ու իմացական կարողութիւնները մինչդեռ տգէտ մարդոց մտային կարողութիւնները շուտով կը բթանան և ծերութեան շրջանին մէջ կը կորսնցնեն իրենց մտքի պայծառութիւնը։

Տօքթ. Ատոլֆ Պլօք ուղեղի ծաւալին եւ իմացականութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեանց մասին հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.—

1) Բացարձակ յարաբերութիւն գոյութիւն չունի ուղեղի ծաւալին եւ իմացականութեան միջեւ, որովհետեւ կան խելացի մարդիկ, որոնք պզտիկ ուղեղ ունին, ընդհակառակն կը գտնուին սահմանափակ մտքի տէր անհատներ՝ որոնք մեծ ուղեղով օժտուած են։

2) Ուղեղը մտաւոր աշխատութեան գործունէութեան աստիճանին համաձայն կ[...] դարձակել իր ծաւալը [...] ցնել մտքի կարողութ[...]

3) Մարդկային խմ[...] թեան աստիճանին ամ[...] րեւոր ազդակը ուղեղ[...] ներու յատկութիւնն է. [...] կութիւնը սահմանւոր[...] աւելի կամ նուազ [...] զգայնութեամբ ուղեղա[...] ջին, որ իմացականութ[...] թանիւթը (substratum) [...] ուած է։

4) Իմացականութե[...] ճանն ու բնոյթը ցեղեր[...] ձայն կը փոխուի, սակ[...] րելի չէ երբեք ուղեղի[...] առանձնապէս նկատել [...] ազդակը իմացականութ[...]

Ինչպէս ամէն բանի [...] զանցութիւնը վնասա[...] ա՛յնպէս ալ մտքի [...] գործածութիւնը կը վնա[...] ղուն առողջութեան։

Մտքի յոգնութեան [...] ւանքով մարդկային մա[...] շինուածքը դանդաղ ու [...] քայքայուիլ կը մաշ[...] եան շրջանը, շնչա[...] մարթին արտաշնչու[...] դառումը անկանոն ու [...] ծունէութիւն մը կը մա[...] Արեան շրջանը կ՚աղ[...] սրտի բաբախումները [...] կանան, զարկերակը կը [...] պատկէ իր բաբախումը [...] մէջ արեան համախառն[...] յանալ եւ ջղային այս [...] կարեւոր կեդրոնը [...] կ՚ընդարձակէ իր ծաւալը [...] ութիւնը կը սաստկան[...] կը ստիպուինք կարճ [...] թեան մը մէջ մեծ [...] թեամբ օդ սպառել, [...] յոգնեցնելու աստիճան[...] ներն ալ իրենց կարգին [...] դալէս կը ներգործուին [...] այս անհաւասարակշռ[...] Աչքին բիբը կ՚ընդլայնի [...] եակը կը տափակնայ, [...] մոքը եւ աղիքները [...] ները կը տկարանան, [...] թիւնը կը դժուարանայ [...] խորժակը կը նուազի։ [...] ինքնին կը կրէ վնասն[...] յղացումը կը սկսի դան[...] խառնակիլ, գաղափար[...] կորսնցնեն իրենց ներդ[...] թիւնը, եւ խորհելու, [...] ու դատելու կարող[...] կը տկարանան։

Ուրեմն, մտքի [...] թեան պատճառած [...] բազմակողմանի են, [...] պատճառով ամէն ջանք [...] ընելու է չափաւորելու [...] նուաւորելու համար [...] գործունէութիւնը, պար[...] դադար ու հանգիստ [...] նոր, ի հարկին կորսուած [...] վերանորոգելու համար։

Ֆլինթ եւ Համոնդ [...] կանները ապացուցած [...] ուղեղին աշխատութեան [...] քանակութեամբ քօս[...] եւ սախտօսֆօրիք կը [...] ռեն, որոնք ուղեղի[...] միակն կարեւոր բա[...] տարրերը կը կազմեն։ Ա[...] կասը լրացնելու համար [...] է որ մտքի աշխատա[...] սնունդը պարունակէ [...] հաշուով հետեւեալ [...] 130 կրամ ալպիւմինի [...] կրամ իւղ, և 500 կրամ [...] կամ ալիւր։

Մտային աշխատա[...] զբաղող մարդիկ պէտք է [...] ւօտները կանուխ ելլեն, [...] եալ ժամերուն ճաշեն [...] վերջ հանգիստ ընեն եւ [...] նրը կանուխ պառկին։ [...] մէջ ալ պէտք է պա[...] մարմնամարզի համար [...] մեր յանձնեն եւ բաց[...] պտոյտներ կատարել։

Ոգելից ըմպելիները [...] եւ ուղեղը արժամապէս [...] լու յատկութիւնն ունի[...] կայն անոնց մեծաքանակ [...] բառութեւ գործածութիւն[...] բթացնէ ջղային դրութեան [...] ամենակարեւոր կեդրոնը [...] խանգարէ մտքի կարող[...] ներդաշնակ գործունէութ[...]

Մտքի աշխատաւորներ[...] խանակ ոգելից ըմպ[...] րու, պէտք է նախապ[...] թիւն տան սուրճի կամ [...] չափաւոր գործածութեան[...] միշտ արթուն ու գործօն [...] մը մէջ կը պահեն ուղեղը[...]

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ[...]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ

Ամսթերտամի համաշխարհային իններորդ ողիմպիականին կը մասնակցին գրեթէ բոլոր ազգերը: գերմանացիները՝ որոնք 1924ին փարիզի մէջ չկրցան մասնակցիլ ողիմպիականին, այսօր Ամսթերտամի մէջ գլխաւոր դեր մը կը կատարեն: Ամբողջ աշխարհ՝ եւ մասնաւորաբար եւրոպական մամուլը երկար սիւնակներ կը նուիրէ անոնց անմրցելի կազմակերպութեան վրայ: եւրոպական թղթակիցներ գերմանիա կը յաճախեն մասնաւոր եւ ճըշգրիտ տեղեկութիւններ ստանալու եւ հիացումով կը գրեն գերման մարզիկներու մեթոտներու մասին: Անոնք վեր կը հանեն անոնց կազմակերպիչներուն եւ մարզիկներուն կատարած մեծ ջանքերը, մասնաւորաբար կարգապահութիւնը մարզադաշտին վրայ: մէկ խօսքով, անոնք այսօր կազմակերպուած մեծ ուժ մը կը ներկայացնեն, երկու-երեք տարի առաջուանէն անհամեմատ բարձր: 1932ի ողիմպիականին առաջին տեղը պիտի գրաւեն: գերմանները մասնաւորաբար զօրաւոր են աթլէթիքի ճիւղին մէջ: Ամսթերտամի աթլէթիքի մրցումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս 29էն Օգոստոս 5:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԻՆ ՎՐԷԺԸ.— Արաբ մը որ ամուսնացած էր Ֆրանսուհիի մը հետ, իր կնոջ ընկերակցութեամբ պտոյտի գացեր էր Յու-...

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ ՄԸ 100,000 ՖՐ.Ի ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Բարեգործականի գրասենեակէն կը հաղորդեն մեզի.—

Ազնուասիրտ Ֆրանսուհի մը, որ իր անունին մինչեւ մահը գաղտնի պահուիլը կը փափաքի, սիրուն նամակով մը կը հաղորդէ որ, «բուռն համակրանք մը ունենալով հայ ժողովուրդին հա-...

...որուն մէջ 200.000 ֆրանք կար: Տնօրէնը օգնութիւն կանչելու ատեն իսկ չունեցած, գողերը փախան: Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ զանոնք:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՖԼԱՎԻԱՔԻ ՄԷՋ

ՓՐԻՎԼԱ, 24 Յուլիս, (Թղթ. «Յառաջ»ի).— Ֆլավիաք Փրիվայէն 7 քիլոմեդր հեռու, գեղեցիկ եւ մաքուր գիւղաքաղաք մըն է: Մէկ հատիկ մետաքսի հսկայ գործարանին մէջ կը գործեն բազ-...

...մանաւանդ որ իր ինքնութիւնը վկաներով չհաստատէ, չի կրնար այլեւս կնոջ մը սենեակը մտնել:

Այս ազատ երկրին մէջ ամէն ինչ ընելու ազատութիւնը ունինք ըսողները՝ կրնան անգամ մը այցելել այս գործարանը եւ գաղափար կազմել:

*** Անցեալ շաբթու ունեցանք հարսնիք մը եւ նշանտուք մը:

*** Անցեալ օր երբ կառքի կը սպասէի, հեռուէն նշմարեցի խումբ մը հայ մանուկներ, որոնք երգե-...

...մասին, ինչո՞ւ այսքան անտարբեր է Թուրք փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն հանդէպ:

...Այս առթիւ յիշենք «Ռօտանաշթինա» ընկերութեան ծայրայեղութիւնները: Այս միութիւնը, որ իբր թէ կազմուած է հայրենասիրութիւնը բոլշեւիկեան ազդեցութենէն զերծ պահելու եւ ազգային ոգին հրահրելու համար, անլուր բաներ կ'ընէ Իսլամներուն, մզկիթներուն եւ ընդհանրապէս թուրքերէն խօսողներուն դէմ:

Թրակիոյ ընկերութեան հրապարակութիւնները, միթինկները եւ ճառերը չեն դադրիր շատ մեծ ազդեցութիւն գործելէ մեր յարաբերութեանց վրայ: Կրնան...

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ 23 Յուլիս:— Շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, Խանասորի 31րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Օպնայի քաղաքապետարանի սրահին մէջ. Յուլիս...

...Ցաւալի է որ ծնողները չեն հսկեր իրենց զաւակներուն վրայ, թէ՛ լեզուի եւ թէ՛ բարեկրթութեան տեսակէտով:

Այս առթիւ, նորէն չարաչարուած հարցումը — ինչո՞ւ չեն բանար հայրենիքի դռները...

Գ. ՍԵԹԵԱՆ

...էր հիւրասիրուեցանք Պ. Լուտէր Սէֆէրեանին տունը, ուր սեղան մը շտկուեցաւ անմիջապէս: Իւրաքանչիւր ընտանիք կը ներկայացնէր Թուրքիոյ զանազան մասերը եւ սակայն սեղանին շուրջ հայերէն լեզուն մեզ կը կապէր իրարու հետ, իբրեւ մէկ ընտանիքի անդամներ: Եղան բաժակաճառեր, եւ յուսադրիչ խօսքեր օրուան ցաւերուն առթիւ: Մէկը կ'ուխտէր ոչխար մը մատաղ ընել, եթէ բախտ ունենայ հայկական հող մը մտնելու...: Ակամայ բաժնուեցանք կէս գիշերին:

Ղ. Պագրճեան

ՀԱՅԵՐԸ ՌՕԱՆ ՄԷՋ

ՌՕԱՆ (Լուառ), 23 Յուլիս, (Թղթ. «Յառաջ»ի).— ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Գարիգափասի այս փոքրիկ ...ազակախումբը, մինակը չպիտի կրնար վրդովել շրջանը: Բայց ...

...մերկ պտտի դաշտին մէջ, իր ճամբան փնտռէ:

Երբ դէպքը իմացուեցաւ, ջոկատ մը կոխեց փափարանձայի ...

...կալուածատէրերէն մէկը Րուսի պէյ, զինուորներու ընկերակցութեամբ Սէքլիսա կ'երթար, երբ յարձակման ենթարկուեցաւ ...

(Շար.)

առկախ մնացած է 1926էն ի վեր, երբ կացութիւնը ուսումնասիրելու համար Եգիպտոս եւ Սուտան ղրկուած պատուիրակութիւն մը առաջարկներ բերաւ Նեղոսի ջուրերուն Եգիպտոսի մէջ բաշխումին մասին։

Թուրք-ռումանական նոր վէճ մը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքեւ-ռումանական իրաւարարական խառն դատարանին մէջ պատահեցաւ նոր դէպք մը, որ երկու կառավարութեանց միջեւ ցրտութիւն առաջ պիտի բերէ։ Ապրիլին արդէն լուրջ վէճ մը ծագած էր, երբ Ռումանացիները պահանջեցին վերադարձնել Փլէվնայի մէջ Թուրքերէն գրաւուած թնդանօթները, որոնք մեծ պատերազմին Ռումանիայէն Թուրքիա բերուած էին։

Նոր վէճը հետեւեալն է։ Նիքոլա Քաֆֆա անուն մարդ մը, որ կ՚ըսէ թէ ռումանական հպատակ է, մինչ Թուրքերը կը պնդեն թէ ռումանաբնակ «փոխանակելի Թուրք» մըն է, խառն դատարանին առջեւ դատ բացած էր Թուրք կառավարութեան դէմ եւ կը պահանջէր վերադարձնել Ջոնկուլտաքի իր տունը, ասկէ զատ 32,000 անգլ. ոսկի հատուցում կը պահանջէր։

Թուրքերը կ՚ամբաստանեն դատարանին չէզոք Նախագահ Պարոն Նորտոնսքիոլտը թէ անարգական լեզու գործածած է Թուրքիոյ դէմ, ըսելով որ Թրքական օրէնքները հիմնուած են գերիշխանութեան եւ ոչ թէ արդարութեան վրայ։ Խառն դատարաններու Թրքական գործակալ Էմին Ալի պէյ այս առթիւ բողոքի նամակ մը ղրկեց Պարոն Նորտէնսքիոլտի, ըսելով.—

«Քաֆֆայի խնդրին մէջ դատարանը Լօզանի դաշնագրով իրեն տրուած իրաւասութեանց սահմաններէն դուրս ելաւ եւ միջազգային քաղաքավարութեան ամենատարրական օրէնքներուն դէմ մեղանչեց՝ քննադատելով Թրքական օրէնքները։ Թուրք կառավարութիւնը կը մերժէ ճանչնալ դատարանին որոշումը։ Լօզանի դաշնագիրը բացարձակապէս կ՚արգիլէ ո եւ է հատուցում վճարել, որով եւ դատարանի վճիռը սխալ է։»

Տարակոյս չկայ թէ այս խնդիրը բաւական վէճի առարկայ պիտի դառնայ, քանի որ կարգ մը ծանր խնդիրներ կը յարուցանէ։ Կարելի չէ ճշգրիտ գաղափար մը տալ թէ իրաւունքը որո՞ւ կողմն է։ Սակայն Լօզանի դաշնագրին համաձայն Քաֆֆա ո եւ է հատուցումի իրաւունք չունի, կ՚եզրակացնէ թղթակիցը։

Բոլշեւիկ լրտեսներ Լաթվիոյ մէջ

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ Ռեզհիթայի պատերազմական ատեանը մահուան վճիռ տուաւ Ռուսիոյ հաշւոյն լրտեսութիւն ընող չորս հոգիի եւ երկար տարիներու տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց ուրիշներ։ Ութ հոգի անպարտ արձակուեցան։ Ամբաստանեալները 28 հոգի էին, մէջն ըլլալով Լաթվիոյ սահմանագլուխի պահականոցի կարգ մը պաշտօնեաներն ու զինուորները։ Հաստատուեցաւ թէ Ռուսիոյ սահմանագլուխին վրայ գործող Չեկան լրտեսական ընդարձակ ցանց մը կազմակերպած էր՝ Լաթվիոյ բանակին եւ զինուորական կացութեան մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար։

Սերպիոյ դահլիճին տագնապը

Եուկոսլաւիոյ նախարարական տագնապը տակաւին չլուծուեցաւ։ Բազմաթիւ պետական մարդիկ չյաջողեցան կազմել նոր դահլիճը, Խրուաթներու ընդդիմութեան պատճառով։ Այս վերջինները կը պահանջեն անպայման լուծել Խորհրդարանը եւ նոր ընտրութիւններ կատարել։ Սքուփչինայի մէջ Յունիս 20ին պատահած սպանութեանց պատճառով, Խրուաթ երեսփոխանները այլ եւս չեն ուզեր Խորհրդարանին մէջ նստիլ նոյն ընկերներու հետ։ Վուքիչեվիչի դահլիճը հրաժարած կը մնայ Յուլիս 4էն ի վեր։

Թագաւորը այս անգամ ալ դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Սլովէն կղերականներու վարիչ հայր Քորոշէցի, որուն լայն իրաւասութիւններ տրուեցան։ Յիշեալը ոչ միայն դահլիճը պիտի կազմէ, այլ եւ պիտի քննէ ընդհանուր քաղաքականութիւնը։ Այս պատճառով ալ խորհրդաժողովի հրաւիրեց բոլոր կուսակցութիւնները անխտիր։

Քորոշէցի կազմելիք կառավարութիւնը պիտի աշխատի առանց խորհրդարանի գործակցութեան, գոնէ առայժմ։ Սքուփչինան նիստի պիտի հրաւիրուի երեք ամիս վերջ, գործունէութեան կարճ ծրագիր մը կազմելու համար։

Ո՛չ մէկ Խրուաթ պիտի մասնակցի ռեւէ դահլիճի, եթէ նոր ընտրութիւններ չկատարուին։ Միւս կողմէ հրաժարեալ դահլիճի արտաքին նախարար Մարինքովիչ կ՚ըսէ թէ երկրին շահերը կը պահանջեն որ Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացումը չյետաձգուի։

Նոր շէնք մը Երուսաղէմի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ Պաղեստինի հրաժարեալ մարզպան մարաջախտ Լորտ Փլըմըր իր հանրային գործունէութեան վերջինը կատարեց՝ առաջին քարը դնելով Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերակցութեան նոր շէնքին, որուն համար ծախք պիտի ըլլայ 750,000 տոլար։ Շէնքը կը շինուի երկաթուղիի կայարանին հիւսիսը եւ պիտի տիրապետէ Երուսաղէմի հարաւ-արեւմտեան շրջանին, որ արագօրէն կը զարգանայ։ Արարողութեան ներկայ գտնուեցան Հայոց եւ Յունաց պատրիարքը, Սուրիոյ մետրապոլիտը եւ ուրիշ կրօնական պետեր։

Թրքական դրամին կայունացումը

Թրքական թղթադրամին կայունացման մասին քննութիւններ կը կատարուէին ելմտական գործավարութեան կողմէ։ Այս առթիւ կարգ մը տեղեկութիւններ ուզուած էին Թրքական դեսպաններէն եւ ներկայացուցչութիւններէն։ Վարշաւայի, Մատրիտի, Պերլինի, Պրիւքսէլի եւ Փրակայի դեսպանները պատասխանած են արդէն, այդ երկիրներու դրամներու մասին տեղեկագիրներ ղրկելով։

Այս տեղեկագիրները ղրկուած են Սակարանի Յատուկ Յանձնաժողովին, որ անոնց վրայ ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարէ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻՈՅ հանքային նախարարը Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց թէ 1923էն ի վեր փակուած են 364 հորեր, ուր կ՚աշխատէին 61,500 հանքագործներ։ Այս հորերէն 117ը վերջնապէս լքուած են։

ՊՈՒԼԿԱՐ կառավարութիւնը որոշեց զօրավար Սավոֆի մարմինը Ֆրանսայէն փոխադրել Սոֆիա, ազգային յուղարկաւորութիւն կատարելու համար։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

ժամը 3ին այցելութիւն խանասորի հերոս իշխան Արղութեանի գերեզմանին:

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ: Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին բերելու։ Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ։

Ա Ն Ի Է Ռ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ

12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԷՆԹԷՕՅԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Վ Ի Է Ն

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 7էն մինչեւ երեկոյ

Պիտի բանախօսեն՝ Ընկերներ վ. Զուլլէրեան և Հ. Ուզունեան

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Ջ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին կողմէ 5 Օգ. կիր. առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Քլամառի անտառին մէջ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ:

Տոմսերու համար դիմել՝ րիւ տիւ միւզէ, թիւ 26, Պր. Իսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն:

ՕՐ. ՍԻՐՎԱՐԴ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Լիոն 14 Յուլիս 1928 Տէսին

Հ. Յ. Դ.

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի *Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին* 4 Rue de Turin. *Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Ալֆորվիլի *Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին* 72 Rue Etienne Dolet. *Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Լիոնի *կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։*

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918:»

Գին՝ Ֆրանսա 15 ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 ֆ.: դիմել՝ *Յառաջ*ի:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ եւրոպահայ կարմիր խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villeroy Տիկ. Մկրտիչեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նանթ, *Գ. Ս.— 35։*

Մարսէյլ, *Ս. Ա.— 35։*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

երկար ժամանակէ ի վեր տասնեակ մը պզտիկներու հայերէնի դասաւանդութիւն ստանձնած էի, շաբաթը 2—3—4 դաս տալով:

Այժմ 75 Rue Rabelais երկրորդ յարկը սենեակ մը տրամադրուած է, ուր կարելի պիտի ըլլայ շաբաթը 2—3 դաս տալ: Ուրեմն այն ծնողքները որ կը փափաքին իրենց պզտիկներուն հայերէն սորվեցնել, թող դիմեն նոր հասցէիս:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ էսկիշէհիրցի ամուսինս Արթին խաչիմեան, հօր անունը Մարտիրոս, մօր անունը էրան եւ մօրեղբայրս Սեդրաք Գարագաշեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Հերմոնեայ, որոնք իզմիրի ջարդին անհետացած են: իմացնել՝ Շահնիկ Խաչիմեանի, Rue Collé, Décine, (Isère) France.

— կը փնտռուի խարբերդի Գոմք գիւղէն Յակոբ Պալոյեան որ կ՚աշխատէր Պէյֆուրի մէջ: վերջերս տեղափոխուած է Լիոնի շրջակայ գիւղերը: իմացնել՝ Hagop Sarkissianի, 70 Rue Rabelais, Lyon.

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

դիմել՝ Պ. Դ. Թաճիրեանի, 19 Rue Henri Monnier, Paris (9e). ժամը 5—7:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Աշխատանոցի մը մէջ աշխատելու համար առաջին եւ երկրորդ կարգի կարուհիներ (1ère et seconde mains): կ՚ուզուին նոյնպէս՝ փորձառու անթրըփրընէօրներ՝ քրէփ տը Շին րոպերու համար: դիմել՝ L. Remzi, 16, Rue des Alouettes, Colombes.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 28 ՅՈՒԼԻՍ 1928

28 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 710

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՀԷՔԵԱԹԷՆ ՄԻՒՍԸ

Անցեալ օր, Պերլինի վեհաժողովի յիսնամեակին առթիւ, ...տել կուտայինք թէ՝ արդար չէ այն օրուան դէպքերը դատել ...յօրուան ակնոցով՝ կամ յառաջ եկած հետեւանքներով:

Մեր ազատագրութեան ճամբուն վրայ սխալներ, այո՛, շատ ...ն գործուած:

Եւ ծանրագոյն սխալը այն է եղեր որ, ոչ միայն պէտք ...ղածին պէս չենք ճանչցած Եւրոպան, այլեւ յաճախ լաւ չենք ...ասկցած մեզի ըսուած խօսքերը: Կամ հաւտացեր եւ իւրա-...ուցեր ենք ինչ որ ըսեր են: Եւ վերջապէս, ամբողջ պարբերու-...թեան մը կամ կացութեան մը մէջ, զատեր ու պահեր ենք ...միայն մեր գործին եկածը, իսկ ինչ որ անախորժ է, լսել կամ ...տեսնել անգամ չենք ուզած:

Եւ կսկծալի է նկատել որ, այս մոլութիւնը չէ դարմանուած ...ակաւին: 1878ի կամ 1895ի հոգեբանութիւնը միշտ արթուն ... մեր մէջ, հակառակ բոլոր ցնցումներուն, կը բաւէ որ մեծ դէպք ...ը պատահի: Աւելի քան վիպաշունչ, կը հաւատանք թէ Եւրո-...ան մեր կողքին է, կամ «Մօսկոֆը» կուգայ կը փրկէ մեզ, ...եր սեւ աչքերուն համար, առանց մատաղի եւ մուրհակի...

Այս կէտերը ճշդելէ յետոյ, առնուազն տգիտութիւն կը ...մարենք «Երեւան»ի խմբագրական տեսութիւնը, միեւնոյն ...րջանի մասին:

Քիչ անգին արտատպած ենք խմբագրականին հիմնական ...ասը: Եթէ գրողը ռուսահայ է, կը նշանակէ թէ ջաղացքէն ...ուգայ: Իսկ եթէ թրքահայ է— եւ մենք լրջօրէն կը կասկա-...ինք, դատելով կարգ մը հատուածներէ— մեր դիմացը ունինք ...գուելի տիպար մը, որ կեղծ դրամ կը քշէ, խաբելով թէ՝ իր ...որ տէրերը եւ թէ հայ ժողովուրդը:

Այդ միեւնոյն թերթին մէջ, ինչպէս առ հասարակ Երեւան-...իներու մամուլին եւ ճառերուն մէջ, յաճախ կը կարդանք ...է՝ Թուրքիոյ «Հայերը աւելի չէին հալածուեր քան քիւրտ կամ ...թուրք աշխատաւորը»:

Այս անգամ ալ կրկներ են այդ գարշելի առասպելը, տրա-...մաբանօրէն յանգելու համար այն տեսակէտին, թէ ազա-...տագրական պայքարը պէտք է դրուէր «դասակարգային հողի ...րայ», եւ ոչ թէ ազգային:

— «Այսպէս չեղաւ դժբախտաբար: Ազգայնականութենէ կու-...ացած ինքնակոչ եւ բախտախնդիր «առաջնորդները» արուեստա-...ան ցոյցեր եւ հերոսական ասպատակութիւններ կազմակերպեցին, ...աշխարհին հասկցնելու համար որ Հայերը ապստամբած են» եւն.:

Երեւանի յիմար-իմաստուն մունետիկները կ'ուզեն հաւտա-...ցնել որ, եթէ Եւրոպայի մէջ ծախսուած միլիոնները գործած-...ուէին «Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորները արթնցնելու, այսօր ...աւագոյն բախտի մը արժանացած կ'ըլլային Անատոլուի բոլոր ...անգուածները եւ եկող-գացող Թուրք կառավարութիւնները ...պատեհութիւն չէին ունենար օգտագործելու եւ արծարծելու ...ազգամիջեան ատելութիւնները ու յաջորդաբար մէկը միւսին ...ձեռքով կոտորել տալու հայ, քիւրտ եւ Թուրք աշխատաւո-...րութիւնը»:

Պէտք է խոստովանիլ թէ մեր պապերը եւ առ հասարակ ...յահպանողական Հայերը աւելի պարկեշտ են, քան այս լպր-...ուն յեղափոխականները: Անոնք բացորոշապէս կ'ըսեն — Եթէ ...Թուրքին հետ լաւ երթայինք, եթէ յեղափոխութիւն չհանէինք, ...այս օրին չէինք հասներ...

Մինչդեռ, Երեւանցիները շան-քարոզ մը կը կարդան, որ ...աւելի ցաւագար է, քան «ռուհճի»ներուն երազը:

Երեւակայեցէք որ մարդիկ Լէնինի աւետարանը ձեռք առած, ...հայ, Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորներու համերաշխութեան ...մասին խօսէին այն պահուն, երբ շէյխ Ճէլալէտտին կ'աւերէր, ...կը կործանէր ու կը ջարդէր հայկական գիւղերը, ետեւէն քա-...շելով անհամար բազմութիւն մը «աշխատաւորներու»...

Եւ նման հազարաւոր օրինակներ, եօթանասունական Թուա-...կաններէն մինչեւ 1915ի հայաջինջ սարսափները:

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել որ, այն ատեն մար-...դիկ ոչ Կարլ Մարքսը կը ճանչնային, ոչ ալ կրնային գուշակել ...Լէնինի յեղափոխութիւնը. բայց բնազդաբար կը զգային համե-...րաշխութեան պէտքը: Քաղաքական կուսակցութիւններէն շատ ...առաջ, եղած են եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ, որոնք նոյն-...պէս կը զգային քիւրտ մշակին կրած տառապանքը ու կը բա-...րեխօսէին: Խրիմեան անգամ, որ այնքան գործօն դեր կատա-...րեց 1878ին, չէր մոռնար զանազանել քիւրտ եւ Թուրք բէկն ու ...արստահարեալ գիւղացին: Իսկ երբ ասպարէզ իջան քաղաքա-...կան կուսակցութիւնները, միշտ ալ կը բացատրէին թէ որո՛ւ ...դէմ է իրենց կռիւը: Դաշնակցութիւնը, իր մասին, թանկագին ...զոհեր տուաւ, քիւրտ աշխատաւորութիւնը արթնցնելու հա-...մար: Ֆէտայիները իրենց ամէնէն կատաղի յարձակումներուն ...ատեն, թէեւ լեցուած արդար վրէժով, գիտէին խտրութիւն դնել:

Սեր ամէնէն ազգայնամոլ երգերուն մէջ անգամ կ'երեւայ ...այդ գիծը: «Կանանց երբեք ձեռք տալու չէ վրէժխնդիր քաջ ...Հայաստան» ալ տարբեր օրինակ մըն է: 1908ի օսմ. Սահմանա-...դրութեան ատեն, երբ զանազան սոցիալ-դեմոկրատներ դա-...սակարգային համերաշխութենէ կը ճառէին Կովկասի մէջ, ...— միայն ճառած ըլլալու համար— հայ պատգամաւորները ...գործնապէս կ'աշխատէին հաշտեցնել հայ, քիւրտ եւ Թուրք ...աշակին շահերը, թարգման հանդիսանալով անոնց տառապանք-...ներուն:

Բայց տեսանք արդիւնքը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷ՛Ս ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Երեւան» Պերլինի վեհաժողովին յիսնամեակին առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (25 յուլիս).

— «Ոչ ոք կ'ուրանայ որ Թուրքիոյ աշխատաւոր հայութիւնը կ'ապրէր ստրկական կեանքով, ենթակայ տնտեսական եւ քաղաքական անբնական կացութեան, որմէ ազատագրուիլ ուզել, եւ ատոր համար պայքարիլ, ի հարկին զէնքի դիմելով՝ իր իրաւունքն էր:

Բայց հարց է թէ ի՛նչ ճամբով պէտք էր ընթանար Թրքահայ աշխատաւորութեան ազատագրական կռիւը:

Անվիճելի փաստ է որ Անատոլուի մէջ, մանաւանդ սկզբնական շրջանին Հայերը աւելի չէին հալածուեր քան քիւրտ կամ Թուրք աշխատաւորը: Տընտեսական եւ հարկային ծանր պայմաններ, յետնեալ տուրքերու զանձման անունով ի գործ դրուած հարստահարութիւններ, արտերու բռնագրաւումներ, կեանքի անապահովութիւն, քմահաճ բանտարկութիւններ, դատարանական անարդարութիւններ, եւ աղջիկ փախցնելու դէպքեր նոյնչափ յաճախակի էին Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորութեան համար, որչափ Հայերու:

Գիտակից յեղափոխական ղեկավարներ պէտք է նշմարէին այս պարագան եւ պայքարը պէտք է դնէին դասակարգային հողի վրայ, — Հարստահարուող գիւղացիներու եւ աշխատաւորներու միացեալ պայքար, հարստահարող ազնուականութեան, աւատականութեան եւ անոր րէժիմին դէմ, առանց խտրութիւն դնելու ազգութեանց միջեւ եւ առանց ազգային գոյն տալու շարժման, եւ ազգային կռիւներ և ընդհարումներ պատրաստելու:

Պիտի առարկուի որ քիւրտ և Թուրք աշխատաւորութիւնը յետամնաց էր եւ չէր ըմբռներ իր կացութեան ծանրութիւնն ու տեսներ անոր դարմանը:

Այդպիսիներուն կը պատասխանենք.

— Ազատագրական շարժում ստեղծելու յաւակնութիւն ունեցողներ պէտք էր իրենց առաջին գործն ընէին փրոփականտը ընել յետամնաց աշխատաւորութեան մէջ: Այն միլիոնները որոնք ծախսուեցան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, «հայկական դատ»ի փրոփականտը ընելու համար, եւ ծախսուեցան ո՛չ միայն բոլորովին ապարդիւն կերպով, այլ Թրքահայութեան գերեզմանը պատրաստելով, եթէ գործածուէին Թուրք եւ քիւրտ աշխատաւորները արթնցնելու եւ անոնց համագործակցութիւնը ապահովելու համար, այսօր լաւագոյն բախտի մը արժանացած կ'ըլլային Անատոլուի բոլոր զանգուածները և եկող գացող Թուրք կառավարութիւնները պատեհութիւն չէին ունենար օգտագործելու եւ արծարծելու ազգամիջեան ատելութիւնները ու յաջորդաբար մէկը միւսին ձեռքով կոտորել տալու հայ, քիւրտ եւ Թուրք աշխատաւորութիւնը:»

ԽՄԲ. — կարդալ այսօրուան խմբագրականը:

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

ՇԱՐԺԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

60րդ Ցանկ

	Ֆր.
Փոքրիկն Սեդա Զուրիկեան (Գաճիրէ)	29.—
59րդ ցանկին գումարը	80,613.65
Ընդհ. գումար	80,642.65

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ուկրայինայի անջատողական շարժումը, որ կամաց կամաց կը ծաւալի, մեծ սարսափ կը պատճառէ Մոսկուայի թերթերուն, որոնք կը գրեն թէ Լեհաստան կ'աջակցի Ուկրայնացիներուն՝ անկախ պետութիւն մը կազմելու մասին:

Ուկրայինայի ժողովրդական կոմիսար Զուբար կը յայտարարէ որ եթէ Ուկրայնա անկախութիւն հռչակէ, կարելի է որ քաղաքական պատերազմ առաջ գայ:

«Իզվեստիա» կը գրէ թէ Ուկրայնայի անջատողականները անցած շաբաթ Ռիկայի մէջ գաղտնի խորհրդաժողով մը գումարած են: Ներկայ էին Ֆրանսայէն, Անգլիայէն Լեհաստանէն, Ռումանիայէն եւ Իտալիայէն եկած գործակալներ, որոնք բոլորն ալ կը փափաքին տեսնել Փիլսուտսքիի երազին իրականացումը, այն է Խորհրդային Ռուսիոյ քայքայումը:

Վէնիզէլոսի եւ թշնամիներուն պայքարը

Աթէնքէն անգլիական թերթերուն կը հեռագրեն թէ Օգոստոս 19ի խորհրդարանային ընտրութեանց համար պայքարը կը մղուի մեծ սաստկութեամբ ամբողջ Յունաստանի մէջ:

Թէեւ դեռ թեկնածուներու ամբողջական ցանկերը չեն հրատարակուած, սակայն կը հաւաստուի թէ Պիրէոնի ցանկին գլուխը պիտի դրուի անունը Վէնիզէլոսի, որ միաժամանակ իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ Կրետէի Հանիա քաղաքին մէջ: Այս վերջնոյն մէջ իր ընտրութիւնը աւելի ապահով կը նկատուի:

Վէնիզէլոսեաններու նախկին պետ Քաֆանտարիսի մօտ եղած բոլոր ձեռնարկները թէ առանձին ցանկ չպատրաստէ, ապարդիւն անցան:

Հանրապետականներու այս բաժանումը աւելի եւս կը զօրացնէ հակավէնիզէլոսեանները, որոնք վերջնապէս մէկ ճակատ կազմած են, շնորհիւ նախկին արտաքին նախարար Սթրայթի, որուն Աթէնք ժամանումը աղմկալի ցոյցերու տեղի տուաւ խանդավառ ամբոխի մը կողմէ:

Իր քաղաքական հակառակորդներու զանազան յարձակումներուն պատասխանելով, Սթրայթ յայտարարեց.

— Յունաստան ի վերջոյ պէտք է գիտնայ թէ պիտի կրնա՞յ ապրիլ եւ բարգաւաճիլ իր սահմանադրական ազատութիւններով, ջանալով բարձրացնել իր հմայքը արտասահմանի մէջ, թէ պիտի հպատակի կրկնակի քմահաճոյքներուն պնտական մարդու մը, որ անձնական եւ դիկտատորական վարչաձեւ մը կը ցանկայ:

ՓԱՆԿԱԼՈՍԻ ՋԱՆՔԵՐԸ

Իր կողմէ զօրավար Փանկալոս՝ ընկերակցութեամբ իր նախկին նախարարներուն, ձեռնարկած է ընտրական պայքարի: Աթէնքի արուարձաններէն Մէնիտիի գիւղացիները զայն յաղթական իրենց ուսերուն վրայ առած տարին մինչեւ սեմը մայր եկեղեցիին, ուր նախկին դիկտատորը ճառ մը խօսեցաւ իր կուսակիցներուն առջեւ, բացատրելով թէ զինքը բանտարկած էին՝ որովհետեւ կախել տուած էր պետական դրամները իւրացնող երկու աւազակներ: Փանկալոս աւելցուց որ եթէ դարձեալ իշխանութեան գլուխ գայ, կախել պիտի տայ քանի հոգի եւս, որպէսզի վերջ տրուի պետական դրամներու կողոպուտին: Համայնքին նախագահը հացկերոյթ տուաւ իրեն ի պատիւ:

Ցորենի առքը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Մոսկուայի Սովնարկոմը (Ժողովրդային Գործավարներու Խորհուրդ) հրահանգեց պայմանագրութիւններ կնքել գիւղացիներուն հետ՝ 1929ին ցորեն ստանալու նպատակով: Պայմանագրութիւն պիտի կնքուի 5,000,000 հէքթար տարածութեան համար: Կառավարութիւնը ութ րուբլիի (16 շիլին) կանխավճար մը պիտի ընէ իւրաքանչիւր հէքթարի համար, փոխարէն կանխավճար ստացող գիւղացիներէն խոստում պիտի առնէ թէ 1929ի հունձքին մէկ մասը պիտի ծախէ խորհրդային իշխանութեանց:

Կառավարութիւնը որոշեց այս նպատակին յատկացնել 30 միլիոն րուբլի (3 միլիոն անգլ. ոսկի) ելմտացոյցէն դուրս: Ասկէ զատ, 1 միլիոն րուբլի (1,000,000 սթերլին) պիտի յատկացուի մեքենայ եւ երկրագործական այլ գործիքներ գնելու սահմանուած վարկերէն:

Ձեռք առնուած այս միջոցները ցոյց կուտան թէ խորհրդային կառավարութիւնը յոռետես աչքով կը նայի 1929ի ցորենի հունձքին վրայ:

ԱՐՏԱԴՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ ելմտական ներկայ տարուոյ առաջին ինը ամիսներու ընթացքին (Հոկտեմբեր-Յունիս) խորհրդային արտադրումները եղած են 456 միլիոն րուբլի, մինչ անցած տարի նոյն շրջանին եղած էր 514,900,000 րուբլի: Միւս կողմէ այս տարի ներածուած է 576,800,000 րուբլիի ապրանք, մինչ անցած տարի՝ միայն 444,300,000:

⁂ Գործավարներու խորհուրդը որոշած է 500 միլիոն րուբլիի ներքին նոր փոխառութիւն մը կնքել 10 տարուան հա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԻՆ ԹԸՆՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Առջի գիշեր Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցաւ կոփամարտի մեծ մրցում մը, ծանրութեան համաշխարհային ախոյեան Ճին Թըննիի եւ Աւստրալիացի Թոմ Հինիի միջեւ: 11րդ շրջանին Թըննի յաղթական հռչակուեցաւ: Հինի բոլորովին ուժաթափուած՝ այլ եւս անկարող էր հարուածներուն պատասխանելու: Բացի առաջին շրջանէն, միւս բոլոր շրջաններու կռիւները նպաստաւոր եղան Թըննիի:

ԶՕՐ. ՆՕՊԻԼԷ ԴԷՊԻ ՀՌՈՄ

Օսլօյէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Նօպիլէ եւ ազատուած ընկերները Չիթթա տի Միլանօ շոգենաւով հասան հիւսիսային Նորվեկիոյ Նարվիք նաւահանգիստը: Հազարաւոր հետաքրքիրներ ներկայ էին նաւահանգիստին մէջ, երբ շոգենաւը հասաւ, սակայն խոր լռութիւն կը տիրէր թշնամական զգացումներով տոգորուած այդ բազմութեան մէջ: Ո՛չ մէկ Նորվեկիացի պաշտօնական դէմք ներկայ էր, ո՛չ մէկ Նորվեկիացի օգնութեան փութաց՝ նաւը կապելու համար. Իտալացի նաւազ մը ստիպուեցաւ դուրս ցատքել. ուրիշ ծովային զինուոր մը սուինով սկսաւ պահակ պատիլ: Քիչ վերջ հասան Նարվիքի իտալական հիւպատոսը եւ քանի մը իտալացի լրագրողներ, ուրիշ ազգի պատկանող Թղթակիցներուն արգիլուեցաւ շոգենաւ ելլել:

Խիստ հրահանգներ տրուեցան Նօպիլէի ընկերներուն, մէջն ըլլալով Չեխոսլովաք գիտնական Պէհունէքի եւ քրոջը՝ ո եւ է խօսակցութիւն չունենալ նաւահանգիստը կեցած Նորվեկիացիներուն հետ: Զօր. Նօպիլէ լուր ղրկեց, որ շոգեկառք նստելու համար դուրս չպիտի ելլէ՝ մինչեւ որ ամբոխը չցրուի:

Կէսօրէն վերջ մասնաւոր կառքերով բոլորն ալ փոխադրուեցան կայարան, Շուէտի եւ Գերմանիոյ ճամբով Հռոմ երթալու համար:

ԼՐՏԵՍ ՉԷ ԵՂԵՐ

Թուրք թերթերը գրած էին թէ Պոլսոյ մէջ իբրեւ լրտես ձերբակալուած է հայ երիտասարդ մը՝ Յարութիւն Տագէս Գափամաճեան անունով: Հարցաքննութիւնը հաստատած ըլլալով, որ յիշեալին դէմ եղած ամբաստանութիւնները զրպարտութիւններ են, ազատ արձակած է զայն:

ԲԱԶՄԱԿՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քապուլի Աման ի Աֆղան թերթին համաձայն, Ամանուլլահ Թագաւորը պաշտօնեաներու հաւաքոյթի մը առջեւ ըսած է թէ շուտով պիտի գումարուի ժողով մը (ազգի ներկայացուցիչներու մասնաւոր ժողով) որուն ներկայ չպիտի ըլլան կառավարական պաշտօնեաներ: Թագաւորը ըսաւ թէ բազմակնութիւնն է գըլխաւոր պատճառ երկրին մէջ տիրող ապականութեան. այսուհետեւ պետական պաշտօնեաներէն ո՛վ որ երկրորդ կին մը առնէ, անմիջապէս պաշտօնէն պիտի հրաժարեցուի: Ժողովն մասնաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ընէ անոնց համար որ մէկէ աւելի կին ունին արդէն:

Թագաւորը պաշտօնեաներուն խորհուրդ տուաւ ուրիշ երկիրներէ չընդօրինակել դէշ բաներ, ինչպէս ոգելից ըմպելի խմել, ու յանձնարարեց զարկ տալ մարզանքին, որ լաւ է առողջութեան համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

Թանի պոլսոյ նոր Թղթակից Տ. վալէրի կը գրէ (26 Յուլիս)·

Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր, Թուրք կառավարութիւնը, շնորհիւ արմատական բարենորոգումներու, մեծ քայլեր առած է շաւիղին մէջ այն արեւմտեան քաղաքակրթութեան, զոր հիմը դարձուցած է իր բարոյական, ընկերային, վարչական եւ քաղաքական վերականգնումի ծրագրին։ Այս բարենորոգումները համապատասխանեցին բազմաթիւ Թուրքերու գաղտնի փափաքներուն։ Արդարեւ, ասոնք մինչեւ հիմա իրաւամբ իրենք զիրենք վար կը դասէին Թուրքիոյ մէջ ա՛յնքան բազմաթիւ օտար շրջանակներէն, եւ նախանձով կը դիտէին թէ անոնք կը վայելեն ազատութիւններ, որոնց բաղձալը արգիլուած էր իրենց։

Հանրապետական կառավարութիւնը քայլ առ քայլ նկատեց եւ հետեւեցաւ իր քաղաքականութեան արդիւնքին։ Անիկա չէր անգիտանար, որ Թուրքը միշտ կրած է Եւրոպայի եւ մանաւանդ Ֆրանսայի բարոյական, մտաւորական եւ ընկերային ազդեցութիւնը, եւ ինք իր աչքին ինքզինքը բարձրացած կը նկատէր, որովհետեւ կրցած էր, բանակալ վարչաձեւին թոյլ տուած չափով, իւրացնել Արեւմուտքի գաղափարներն ու սովորոյթները, միեւնոյն ժամանակ բարոյական գոհունակութիւն ունէր ինքզինքը աւելի բարձր զգալու ժողովրդային զանգուածէն, որ անուս էր եւ նախնական, քանի որ լուծի տակ կը գտնուէր։

Կարգ մը Թուրքերու արեւմտեան կեանքի հանդէպ ունեցած նախասիրութեան մասին համոզուելու համար, կը բաւէ ճանչնալ անոնց ներքինը, շփուիլ անոնց հետ, տեսնել անոնց ապրելակերպը. արդիական հանգստաւէտութեամբ եւ դիւրակեցութեամբ, գնահատել ճաշակն ու վայելչութիւնը Թուրք կնոջ, որ իր օջախին կազմակերպութեան եւ ընտանեկան ու աշխարհիկ կեանքի հազար մանրամասնութեանց մէջ ճիշդ եւրոպացի կնոջ պէս կը գործէ։

Այս բարեկեցութիւնը, վայելչասիրութիւնը, դիւրակեաց կեանքը, պերճանքն ու հաճոյքը միայն հարուստ դասակարգին մենաշնորհը չէ։ Անոնք որ երկար ատենէ ի վեր Թուրքիա կ'ապրին, քանի մը տարիէ ի վեր կը տեսնեն յեղաշրջում մը, դեռ անորոշ, բայց որ նախաքայլն է նոր մտայնութեան մը, մօտիկ ապագայի մէջ։ Այսօրուան երիտասարդները, մանաւանդ միջակ դասակարգին պատկանողները, բարի նախանձով կը քալեն դէպի արդիականութիւն մը, որ սակայն կը յապաղի առհաւական պարզասիրութեան եւ խստամբերութեան պատճառաւ։

Ի՞նչպէս կարելի է քանի մը տարուան մէջ աւելի կատարեալ վերականգնում պահանջել անոնցմէ։ Սակայն երիտասարդները կը կատարելագործուին ամէն օր, փափաքելով քալել մեծ պետին եւ զայն շրջապատող համաստեղութեան հետքերուն վրայ, իրենց խառնուածքին, ձգտումներուն եւ միջոցներուն չափով, իրարու հետ կը մրցին՝ աւելի արագ իւրացնելու համար եւրոպական սովորոյթները։

Մուսթաֆա Քէմալ փաշա իշխանութեան գլուխ անցնելէն ի վեր երեւան եկաւ իբրեւ արժէքաւոր քաղաքական եւ ընկերային բարենորոգիչ մը։ Իր գործին գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է այն, որ գիտցաւ ու կրցաւ այսքան քիչ ժամանակամիջոցի մը մէջ գործադրել արմատական այնպիսի միջոցներ, որոնք ուրիշ աւելի ազատական երկիրներու մէջ ընդունուած են բուռն բողոքներէ, լուրջ անկարգութիւններէ եւ ներքին ջղաձգութիւններէ վերջ միայն։

Պետութեան վարիչի օրինակէն առաջնորդուած, նոր Թուրքիոյ ղեկավարները հասկցած են որ, ծրագրուած նպատակին կարելի է հասնիլ ո՛չ թէ հագուստ փոխելով կամ աշխարհիկ յախուռն փոփոխութիւններ մտցնելով, այլ լուրջ բարեկարգութիւններով, որոնք հետզհետէ պիտի բարեշրջեն եւ զարգացնեն տակաւին յետամնաց մտայնութիւն մը անցեալին եւ ապագային միջեւ. պէտք էր փորել անանցանելի լայն փոս մը։

Այս է պատճառը, որ նախ՝ փորձով համոզուած թէ թէքքէները յետաշրջութեան օջախներ են, լուծեցին բոլոր այն կրօնական կարգերը, որոնք չափազանց դիւրահաւան հաւատարիմներու հաշուոյն ծոյլ ու խաբեբայական կեանք մը կ'ապրէին։ Կրօնական պաշտամունքի համար բաց պահուած իւրաքանչիւր մզկիթի մէջ մէկ կրօնաւոր միայն թողուցին։

Անկէ ի վեր երեք տարի անցաւ եւ ո՛չ մէկ ցաւ, անցեալին վերադառնալու համար ո՛չ մէկ ցանկութիւն յայտնուեցաւ ժողովուրդի մը մէջ — որուն կրօնական մոլեռանդութենէն կը վախցուէր։ Եւ այսօր շատ մը շրջաններու, մանաւանդ քաղաքներու մէջ խորունկ անտարբերութիւն կայ կրօնական խնդիրներու հանդէպ։ Ներկայիս ուսումնասիրուելու վրայ է նոր բարեկարգութիւն մը։ Ժամանակէ մը ի վեր, առանց դուրսը ոեւէ բան յայտնելու, առանց թերթերու մէջ հրատարակուելու, համալսարանի քանի մը փրոֆէսէօրներէն կազմուած յանձնաժողով մը գումարումներ կ'ունենար իսլամական կրօնքը արդիական կեանքի ձգտումներուն եւ պահանջներուն յարմարցնելու եւ անոր տալու համար Թուրքիոյ ռամկավարական սկզբունքներուն աւելի համապատասխան բնոյթ մը, առանց դպչելու անոր վարդապետութեանց եւ էական սկզբունքներուն։

Բայց վերջերս, թերեւս շատ հապճեպով, մամուլը հրատարակութեան տուաւ համալսարանական յանձնաժողովին տեղեկագիրը, որ խորունկ յուզում եւ մեծ զարմանք առաջ բերաւ։ Կ'ըսուի թէ այս յայտնութիւնը եղաւ փորձելու համար հանրային կարծիքը, ո՛չ այնքան Թուրքերու, որքան ասիական միւս իսլամ ժողովուրդներու, որոնք դեռ շատ յետամնաց են, Թուրքիայէն աւելի վար մակարդակով եւ անընդունակ ոեւէ ընկերային յեղաշրջումի։ Ծրագրուած բարենորոգումը կը վերաբերի մասնաւորապէս փափուկ կէտի մը, այնպիսի սովորոյթներու, որոնք այս ժողովուրդներու հոգիին մէջ արմատացած են ժամանակի ընթացքին։

Ահա՛ գլխաւոր գիծերը յանձնաժողովի տեղեկագրին.

Նկատելով որ Թուրք ռամկավարական յեղաշրջումը կը յայտնաբերուի ընկերային բոլոր մարզերու մէջ, կրօնքն ալ պէտք է համակերպի անոր, ինչպէս միւսները։ Անիկա իր իսկ շահուն եւ բոլորովին չլքուելու համար, պարտի հետեւիլ յառաջդիմութեան ճամբուն հրաժարիլ նախնական արտաքին ձեւերէն եւ հնադարեան սովորոյթներէ։

Հիմնուած բոլորովին նոր վարդապետութեան մը վրայ, զարմանալի եւ անակնկալ, տեղեկագիրը կը ջատագովէ կրօնական պաշտամունքները բարեկարգել՝ գիտական մեթոտներով։ Շատ հասկնալի չէ սակայն, թէ ինչպէ՞ս, բացի երկրորդական կարգ մը փոփոխութիւններէ, կրօնք մը կրնայ գիտականօրէն վերակազմուիլ, քանի որ հիմնուած է միմիայն վարդապետութեանց եւ հաւատալիքներու վրայ եւ որուն ձեւերը անյեղլի դարձած են դարերէ ի վեր։ Յանձնաժողովը կը պահանջէ աւելի հանգստաւէտ կերպով բարեզարդել մզկիթները, հաւատացեալները հրապուրելու եւ աղօթքը նուազ տաժանելի դարձնելու համար։ Ոմանք սրբապղծութիւն պիտի նկատեն այն առաջարկը թէ այսուհետեւ կօշիկ հագած ո եւ է մարդու չպիտի արգիլուի մզկիթէն ներս մտնել։ Ըստ էկէ զատ, արդիական նուագարաններով երաժշտութիւն պիտի մտցուի մզկիթէն ներս։ Քարոզները Ղուրանի իմաստասիրական սկզբունքները պիտի վերլուծեն, այսպէսով պիտի ստեղծուի կրօնական գրականութիւն մը, փիլիսոփայութիւն մը եւ հոգեւոր հռետորութեան արուեստ մը։

Մասնաւոր գրքոյկներ եւ պարբերաթերթ մը ժողովուրդին պիտի բացատրեն թէ իսլամական կրօնքի հիմնական սկզբունքներուն մէջ բան չէ փոխուած։

Յանձնաժողովը կը յանձնարարէ հոգ տանիլ Թուրք ժողովուրդի ընկերային դաստիարակութեան եւ արթնցնել խիղճերը։ Ծրագրուած բարենորոգումներուն շնորհիւ իսլամական կրօնքը իսլամ ժողովուրդներու առաջնորդի եւ վերանորոգիչի դերը պիտի կատարէ։

Հո՛ս է գլխաւոր հետաքրքրութիւնը ծրագրուած բարենորոգումին, որ կոչուած է լրացնելու քաղաքական եւ ընկերային միւս բարենորոգումները։ Աֆղանիստանի հետ կնքած իր դաշնագրով, Թուրքիա, որ դեռ քանի մը տարի առաջ ուրիշ ազգերու աշակերտն էր, քաղաքական եւ մտաւորական դաստիարակի դերին բարձրացաւ, զոր պիտի կատարեն Աֆղանիստան ղրկուելիք Թուրք մարմինները։ Ու եթէ նոր բարենորոգումը գործադրուի, անիկա պիտի ձեւակերպէ իսլամական խիղճերը եւ անոր վարիչը պիտի դառնայ։ Այսպէս, եւրոպականանալով հանդերձ, Թուրքիա կը պատրաստուի, իր ձեռք բերած համայքին շնորհիւ, դառնալ արեւելեան մեծ պետութիւն մը։

Յանձնաժողովի տեղեկագրին առթիւ առաջ եկած յուզումը փարատելու համար, կարգ մը անպաշտօն հերքումներ, կարգ մը անհատական ուղղումներ եւ ճշտումներ հրատարակուեցան՝ այս առթիւ ըլլալիք մեկնութիւնները խափանելու համար։ Ո՛չ մէկ պաշտօնական ցեկոյց եկաւ հերքել կամ հաստատել խնդիրը։ Գաղափարը հրապարակ նետուած է, ու մենք փորձով գիտենք թէ, ինչպէս միւս բարենորոգումները, ասիկա ալ կամաց կամաց պիտի քալէ եւ օր մը պիտի յանգի ծրագրուած յեղաշրջումին, որուն հետեւանքներուն վրայ կարելի չէ զանցառու աչքով նայիլ։

Եզրակացնելու համար ամէն բանէ առաջ Թուրքիոյ ներկայ յեղաշրջումէն պէտք է հանել սա՛ դասը թէ՝ քանի ժողովուրդը իւրացնէ արդիական գաղափարները, ա՛յնքան պիտի ամրապնդուի նոր վարչաձեւը, որուն շնորհած ազատութիւններէն չպիտի հրաժարին Թուրք քաղաքացիները, քանի որ վերջապէս ձեռք բերուած այս ազատութիւնները ամէն օր աւելի եւս անկարելի կը դարձնեն ամէն վերադարձ դէպի հին աւանդութիւնները։

Այս ճամբուն վրայ դեռ ընելիք շատ բան կայ. սակայն թափը տրուած է եւ շարժումը պիտի չնշուի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԵՐԱՄԻ ՀՈՒՆՏԸ

ՌԷՇՏ, 9 Յուլիս (Թղթ. Յառաջի).— Հայգիւղկոոպը (Հայաստանի գիւղատնտեսական համագործակցութիւնների միութիւն) պետական հսկակշռի տակ գտնուած մի մասնաւոր ձեռնարկութիւն է, որը իր ձեռքում կեդրոնացրել է գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան հետեւեալ ճիւղերը՝ բամպակագործութիւնը, այգեգործութիւնը, շերամապահութիւնը, ծխախոտագործութիւնը եւ պանրի արտադրութիւնը։

«Հայգիւղկոոպ»ի նպատակն է գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան վերոյիշեալ ճիւղերի մշակոյթը զարգացնել եւ արտադրուած բերքի սպառումը կազմակերպել ներքին եւ արտաքին շուկաներում։

Հայգիւղկոոպի արտադրած մթերքներից, 1927 թ. գարնանը, Պարսկաստանի շուկան (Գիլանում) առաջին անգամ մուտք գործեց շերամի հունտը։ Առաջին տարին Հայաստանի հունտը լաւ ընդունելութիւն չգտաւ. մեծ դժուարութեամբ հազիւ տարածուեց 8—10 հազար տուփ։ Անյաջողութեան պատճառները շատ էին։

Պարսկաստանի շուկայում երկար տարիներով յայտնի էին իրենց որակով եւրոպական մի շարք խոշոր հիմնարկութիւններ՝ ինչպէս «Մ. Խանճեանի» եւ ուրիշների հունտերը։ Բացի դրանից, Հայգիւղկոոպի ներկայացուցիչը անմիջական ծանօթութիւն չունէր շերամի հունտի խոշոր սպառողների հետ եւ իր գործառնութիւնները կատարում էր միջնորդների օգնութեամբ, որոնցից շատերը անբարեխիղճ մարդիկ էին, թէեւ օրն ի բուն ճառում էին Հայաստանին օգնելու անհրաժեշտութեան մասին։

Շերամի հունտի սպառումը 1927ին թէեւ աննշան էր, սակայն ունեցաւ այն խոշոր օգուտը, որ շերամապահները ծանօթացան Հայաստանի հունտին և համոզուեցին, որ այդ հունտը միանգամայն յարմար է Պարսկաստանի կլիմայական պայմաններին։

1928ի եղանակին Հայաստանից արտահանուել է երեսուն հազար տուփ հունտ, որից 24 հազար տուփը տարածուել է, իսկ 6 հազարը, ինչպէս եւ այլ հիմնարկութիւնների հունտերը, համեմատական չափով ոչնչացրուել է, հունտի արժէքը շուկայում բարձր պահելու նպատակով։

Շերամի հունտը տարածուել է Գիլանի, Մազանդարանի եւ Աստարապատի շրջաններում եւ ստացուել է թէ՛ որակով եւ թէ քանակով ամենալաւ բերքը։ Իւրաքանչիւր տուփը միջին հաշւով տուել է 3 փութ բոժոժ, այն ինչ եւրոպական հունտերի տուփը առաւելն տուել է 2 փութ։ Այսպիսով, ստացուած բոժոժի որակի եւ քանակի տեսակէտից Հայաստանի հունտը պարսկական շուկայում կոտրել է մրցանիշը։ Ներկայումս Հայաստանը հունտի տարածման քանակի տեսակէտից բռնում է երկրորդ տեղը։ Առաջնութիւնը դեռ պատկանում է «Միհրան Խանճեան» ընկերութեան, որ այս տարի արտահանել է 44 հազար տուփ, որից տարածուած է 30 հազար տուփ, իսկ մնացածը ոչնչացրուած է ըստ համաձայնութեան։

Այստեղ անհրաժեշտ է նկատել, որ «Մ. Խանճեան» ընկերութեան ներկայացուցիչ Պ. Աշոտ Խանճեանը շատ բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց տուեց Հայաստանի հունտի տարածմանը։ Հայաստանի հունտի մասին ստացուել են գոհունակութեան մի շարք վկայութիւններ ինչպէս պետական հաստատութիւններից, այնպէս եւ մասնաւոր շերամապահներից։ Շերամապահ գիւղացիութիւնը մեծ գովեստով է խօսում Հայաստանի հունտի առաւելութիւնների մասին եւ յոյս կայ, որ եկող տարի շերամի հունտի արտածումը եւ սպառումը կը հասնի 40—50 հազար տուփի։ Շերամի հունտի այս տարուայ արտածումը հաւասարում է հարիւր հազար րուբլու։

Գովելի է, որ Հայգիւղկոոպը շերամի հունտի, ինչպէս եւ այլ մթերքների արտածումը կատարում է ինքնուրոյն կերպով եւ ո՛չ համամիութենական չափանիշով, որի ամենակեր կաթսայի մէջ անշուշտ կը խեղդուէր Հայաստանի հունտի եւ այլ մթերքների արտածումը։

Հայգիւղկոոպի գործառնութիւնների մէջ դեռ շատ թերութիւններ կան։ Շատ անգամ Հայգիւղկոոպը կամ խորհրդային միութեան առեւտրական ներկայացուցիչները զուտ առեւտրական հարցերի մէջ, ինչպէս ամէն տեղ, աշխատում են մտցնել քաղաքական նկատումներ, որի հետեւանքով տուժում է առեւտրական գործը։ Այդ հանգամանքից աշխատում են օգտուել բախտախնդիր մարդիկ, ի վնաս Հայաստանի աշխատաւորութեան շահերին։

Ցանկալի էր, որ Հայգիւղկոոպի պատասխանատու ներկայացուցիչները, մի կողմ թողնելով քաղաքական անտեղի եւ վնասակար նկատումներ, ղեկավարուէին զուտ առեւտրական շահի տեսակէտներով եւ համախմբէին իրենց գործի շուրջը Հայաստանի գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան զարգացման բոլոր սրտացաւ կողմնակիցներին։

Այդ միջոցով է, որ կարճ ժամանակում հնարաւոր կը դառնայ մեր երկրի ապրանքների արտածման համար հաստատուն շուկայ գրաւել Պարսկաստանում։

ԴԻՏՈՂ.

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ
ՖԻԼԻՊԷԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ֆիլիպէի շարժի աղէտեալներու օգնութեան յանձնաժողովին նախագահ Երուանդ եպսկ. խմբագրութեանս ուղղած է կարգ մը նամակներ, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

. . . «Արձակուրդի առթիւ Ձրի Սեղանատունը գոցուած է։ Դադրած է նաեւ առողջապահական սպասարկութիւնը։ Միայն հացի բաշխումը առժամաբար կը շարունակուի։ Հասած գումարները պիտի տրամադրուին պատսպարաններու շինութեան, թաղապետութեան արդէն դիմում կատարուած է, ձրի կամ աժան գնով 2500 քառ. մեթր տեղ մը տրամադրելու համար։ Հիւանդներու խնամարկութեան եւ կարօտեալներու օգնութեան գործը յանձնուած է, ըստ առաջնոյն, Աղքատախնամին (13 Յուլիս)։

...«Խասքովօյի մանկապարտէզի շինութեան սահմանուած 6000 ֆրանքն ընդունած եմ։ Քանի մը օրէն կը մեկնիմ Խասքովօ թէ՛ տեղւոյն վրայ կացութիւնը ուսումնասիրելու թէ՛ ժողովուրդը հոգեւորապէս մխիթարելու։

Մայիս 14 — Յուլիս 12, Ձրի Սեղանատան համար տրամադրուած է միայն 24,982 լէվա։

Շարժէն առաջ այդ գործը կը կատարէր որբախնամը. շարժէն վերջ, տիկինները ցրուեցան ամէն կողմ. անոր մանուկներու սպասարկութիւնը մնաց բարձի թողի։ Ա. Օ. Յանձնաժողովը աւելի լայն շրջանակին մէջ կատարեց այդ գործը։ Որբախնամը ունի 35-40,000 լէվա։ Յառաջիկայ դպրոցամուտին դարձեալ ինք պիտի ստանձնէ այդ պաշտօնը։

Թաղ. Խորհուրդ, Հայրենակց. միութիւններ, Ա. Օ. Յանձնաժողով, ամէնը համաձայնած են յոյժ չքաւոր աղէտելոց պատսպարաններ շինելու։ Այս մտօք դիմում կը կատարենք թաղապետութեան մօտ, ձրի կամ երկար պայմանաժամով վճարելի, 2000 քառ. մեթր գետին մը ձեռք բերելու համար։ Հասած գումարները այս նպատակին իրականացմանը պիտի յատկացուին։ Կը սիրենք յ
դուք ալ մեզի համաձայն
գտնուիք։ Այժմ սկսած
կարանի տագնապը։
չկայ, վարձքերը կրկ
կուած են, ձմեռ եղանակ
ղէտեալներու վիճակը
զանց տագնապալի պիտ
նայ։ Գաղթականները
մը տակաւին տագնա
ներքեւ կը գտնուին։ Յա
նակին, առանց կղմին
ռանց պատի ու ծեփ
տախտակէ շինուած տա
ներու ներքեւ ապրիլ ան
է, հիմա տաքէն չափազ
նեղուին արդէն. բնակ
հացի չափ անհրաժեշտ
լիս 17)։

×

ԽԱՍՔՈՎՈՅԻ ԴՊՐ

իսկ Խասքովոյի Թա
հուրդէն ստացած ենք
եալ նամակը (Յուլիս 16
«Յանուն Խասքովոյի
քին, կը փութանք մեր
շնորհակալութիւնները
որ կրցաք լսելի ընել
նը ձեր ազգօգուտ թեր
Հոգւոյ եւ փրկարար Եղ
քովոյի աղքատ համայ
րիւրէ աւելի անմեղ մա
րուն։ Երուանդ եպիսկոպ
շարժու պիտի այցելէ ք
միասին բերելով Խաս
մանկապարտէզին համար
կացուած դրամը։

Թաղ. Խորհուրդս, դեռ
չստացած, շինութեանց
կան գործերով զբաղել
մար, մասնաւոր Օժանդակ
նախումբ մը կազմեց,
բաղկանալ հետեւեալ
րէն.— Պ. Պ. Անդրանիկ
եան (Թաղ. Խորհուրդի
Յակոբ Թէքրեան (Հոգ
ատենապետ և արհեստ
Յարութիւն Շիրինեան (
Թաղ. Խորհուրդի ատեն
կառավարական շրջան
սիրուած), Հմայեակ Խոր
(արհեստով ատաղձագոր
Տիգրան Պալապանեան
տաւոր. վաճառական եւ
ծառէր, Պանտրմայէն)։

Միայն թէ ուշադր
յանձնելիք եւ ճշտելիք
ունեցանք։ Տոքթ.
Մանուկեանը՝ որ
տէզի շինութեան ամէնէն
փափաքողներէն է,
տեղեկագրեր է որ շէնքի
մար 30,000 լէվան
է, ինչու որ ինքը միայն
նայարկ երկու պարզ
համար նախատեսուած
գումարը, մինչդեռ երէկ
թեան համար կազմուած
նախումբի անդամներու
նաւոր ճարտարապետ
մանկապարտէզի շէնք
յատկացուելիք գետնին
կատարուած նախնական
սումնասիրութենէն յայ
ղած է որ Մանկապարտէզ
քը՝ նախատեսուած ձեւով
անյարմար եւ նպատակի
բաւարար է, որովհետեւ
գետինը՝ որուն վրայ կ
մանկապարտէզի շէնքը
ցանել, նախապէս շ
դպրոց - եկեղեցիի շէնքի
է, որուն վրայ կը գտնուին
ցի գործարանն եւ փայտ

Անպայման հարկ պիտի
գործարանը ուրիշ տեղ
դրել եւ շէնքին տակը
յարկ մը շինել փայտ
ածխանոցի համար, որ
հրաժեշտ է, եղած դպրոցն
յարմար տեղ մը չունեն
համար։ Որով շէնքը
նոյն պահանջքին պիտի
երկյարկ, ոչ թէ միայարկ
տեւաբար, մեր կարծիքը
տեսուածէն շատ աւելի
ըլլայ։ Սակայն, քանի
Երուանդ եպիսկոպոսը
ռաջ»ի ներկայացուցիչը
ձամբ պիտի գան եւ առիթ
տի ունենանք տեղւոյն
խորհրդակցելու, գործը
հանելու համար, կը յ
այս մասին անհրաժեշտ կ
դրութիւնը պիտի կարե
ընել։

ՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ...

ԵՐ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԸ

ֆրանսական օրաթերթի մը էջ, Հայ մը պաշտօն ստանձնած հայկական աղտեղութիւններ ւցադրելու: Շրջանակը որուն երքին անցուդարձերը կը պարէ, իսկապէս սեւ է: Գոհարաճառ միջնորդներու գուիհը...:

գիտենք թէ հո՛ն Ոսկի Հորին ուխտաւորները տրամադիր ամէն սայթաքումի, որ քսան մէջ լումայ մը եւս կը ձգէ: ռե՛նք թէ սուտը հո՛ն, աեւտրական բարոյականին հիմքարն է: Հո՛ն, կեղծիքն ու աքէութիւն կը նրբանան, կ'առն բարդ գիտութեան մը դաւորումը: Դաւերը որ իրարու ժ կը սարքուին անձայն, անուկ, մութին մէջ, անլուծելի եղծուածներ են մեզի՝ սրբաիղծներուս համար...:

ջի բաներ ապրուստ մը ապավել, համեստ ու պարկեշտ: էտք է մանաւանդ շահիլ...:

Յաճախ, սխրագործութիւններ լսենք, ու զարմանքի մեր ւնչերը զսպելու համար, մատ խածնենք:

Բայց, կը հարցնենք Ֆրանսան օրաթերթի հայ աշխաակցին:

Ի՞նչ պէտք ունի աղտը պարու օտարի եւ արդէն այլամերժ սարակութեան մը առջեւ:

Ի՞նչ կը յուսայ:

Մաքրե՞լ աղտը, զգաստացնե՞լ, գիլե՞լ նոր սայթաքումները է կարկանդակէն բաժին ապավել իր կարգին:

ծուած ազգայնամոլութիւն չէ որ մեզի կը թելադրէ այս րցումը:

Աղտը ամէն տեղ աղտ է ու տք է մաքրել ուր որ ալ գըտի ան...:

Բայց կայ նաեւ սա մէկը: Ցեղացին՝ օտար ամբողջութիւկը դատէ նմոյշէն, միակէն իրեն ցոյց կը տրուի: Հին ու կրկնուած փորձերով գինք այս ճշմարտութիւնը ու զգանք ամէն օր անոր դառթիւնը:

Ի՞նչ է ուրեմն ուզուածը: Ամբողջ Հայութի՞ւնը ցոյց տալ մածայն վրիպած նմոյշին, որ է բացառութիւն չէ, բարեխտաբար գոնէ, սեղմ ու ցանւ քիչի մը մասնիկն է:

Տիպարը չէ ան ու չի կրնար ալ հայ համեստ աշխատաւոն ու վաճառորդին, որոնք ան բանէ առաջ առաքինի են, մարդ ու գիտեն գոհանալ րկեշտ շահով:

Ֆրանսական օրաթերթին հայ խատակիցը աւելի լաւ չէ՞ր ր, եթէ դաժան կեանքի մը տառապակոծ հերոսները ց տար օտար կարծիքին:

Մ. Ե.

—

ՄԱՀ ՋՐՕՍՆՈՒ...

ընկիւրիի մօտերը, Քէմալ արակ մը ունի, որուն մէջ 170 ր երկարութեամբ եւ 35 մեդր լայնութեամբ աւազան մը շինել տուած է: Աւազանը՝ մանրանկարն է Ջանաք Գալէէն մինչեւ Վոսփոր ծովային տարածութեան:

Կազին երբեմն, երբ ուզէ սըրտին նեղութիւնը փարատել, կը մտնէ նաւակ մը ու յամրօրէն վեր վար կը չափչփէ աւազանը: Թերեւս իր կարօտը կ'առնէ այդ վայրերէն, ու հոն երթալ հաստատուելու իր փափաքը կը զսպէ այս կերպով:

Չէ՞ր կրնար նաեւ Հայաստանի մանրանկարն ալ շինել տալ իր ագարակին մէջ, եւ ատենը մէյ մը, իր հետեւորդներով՝ պտոյտ մը ընէր հոն:

Այս կերպով, Կազին՝ իր ձեռքին տակ ունեցած կ'ըլլար «Հայաստան մը առանց Հայու» եւ նոր ու վտանգաւոր արշաւներու ախորժակներ ալ զսպուած կ'ըլլային: Թերեւս..., ո՞վ գիտէ:

—

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՏԱԿ

Ամերիկացի միլիոնատէր մը այլանդակ կտակ մը պատրաստելէ յետոյ միայն կը մեռնի: 10,000 տոլար կը ձգէ իր քարտուղարին, 2500 իր ծառային: Բայց ցոյց տալու համար թէ չի մոռնար իր ընտանիքը ու գիտէ ազգականէ ազգական տարբերութիւն դնել, իր քոյրերուն կը կապէ ամսական 50 տոլար, իսկ իր երկու մանչերուն եւ երկու աղջիկներուն, միայն 100ական՝ ամիսը: Մնացեալ ամբողջ հարստութիւնը կը կտակէ իր նախընտրած աղջկան:

Հապա՞ իր կինը: Միլիոնատէրը այնքա՛ն ալ ապերախտ չէր որ մոռնար իր կենակիցը, որուն հետ բաժներ էր կեանքի քաղցր ու դառն պահերը.

Կտակած է ամենը հինգ տոլար...:

ՉԱՐԼՍԹՕՆԸ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Անգլիացի օրիորդ մը դրամ դիզելու համար, պարասրահ մը բացեր էր Չինաստանի բազմամարդ քաղաքներէն մէկուն մէջ, որ յեղափոխականներու ձեռքն ինկած էր:

Քաղաքին յեղափոխական կառավարիչը որ սպայ մըն է, նախ բան չըսաւ. կը յուսար որ օրիորդը շուտով յուսախաբ կ'ըլլայ. բայց երբ տեսաւ որ իր զինուորները գունդ գունդ կը խուժեն պարասրահ, հետեւեալ հրամանագիրը հանեց:

«Չարլսթոնը բացարձակապէս արգիլուած է քաղաքին մէջ, որովհետեւ կը վնասէ նոր սերունդի յեղափոխական գաղափարներուն»:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը, վերլուծելով Թուրքիոյ եւ օտար պետութեանց յարաբերութիւնները, կը գրէ.—

Իտալեւթուրք դաշնագրին ստորագրութենէն ի վեր, Իտալիոյ ազդեցութիւնը զգալի կը դառնայ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր, Թուրքիա եւ Յունաստան կը վիճին Լօզանի դաշնագրէն ծագած շարք մը խնդիրներու մասին, մանաւորապէս փոխանակելի Թուրքերու եւ Յոյներու սեփականութեանց համար: Մինչեւ այսօր, Ազգերու Դաշնակցութեան կազմած խառն Յանձնաժողովը գրեթէ ոչինչ ըրած է եւ քանի մը հարիւր հազար ոսկեռլին արժած է Թուրքիոյ եւ Յունաստանի: Այժմ յունական եւ թրքական կառավարութիւնները ուղղակի բանակցութեան մտած են, հովանաւորութեամբ Իտալիոյ, որ ջերմապէս կը փափաքի արագօրէն հաշտեցնել այս երկու երկիրները: Որովհետեւ, Իտալիա կ'ուզէ ոչ-յարձակման դաշնագիր մը կնքել Յունաստանի հետ, եւ կը կարծուի թէ յառաջիկային պիտի ջանայ զայն վերածել արեւելեան միջերկրականեան համաձայնութեան մը:

Անգլիոյ հետ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները կրնան բարւոք համարուիլ, առանց տաք ըլլալու: Առկախ մնացած քաղաքական կարեւոր խնդիրներ չկան երկու երկիրներուն միջեւ: Ֆրանքօ-թուրք յարաբերութիւնները այժմ դժուարին շրջան մը կ'անցընեն, սուրիական սահմանագլուխի տաղտկալի հարցին առթիւ: Ազգերու Դաշնակցութեան դանիացի պատուիրակին վճիռը գոհացուցիչ չի թուիր երկու կողմին համար ալ: Գերմանիա եւ Թուրքիա առեւտուր կ'ընեն սովորականին պէս, բայց քաղաքական տեսակէտէն իրենց յարաբերութիւնները մեծ արժէք չունին:

Ազգերու Դաշնակցութենէն դուրս մնալով, Թուրքիա առանձնայատուկ դիրք մը կը գրաւէ եւրոպական եւ ասիական քաղաքականութեան մէջ: Ասիոյ մէջ, կը ճանչցուի իբրեւ առաջնորդը արեւմտեան քաղաքակրթութեան: Եւրոպայի մէջ՝ տեսակ մը կասկածանքով կը դիտուի, թէեւ միեւնոյն ատեն հիացում կը տիրէ Մուսթաֆա Քէմալի օրով կատարուած նշանակալից յառաջդիմութեան մասին: Վերջին տարիներու ընթացքին Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, եւ պէտք է խոստովանիլ որ ինք եւ իր պաշտօնակիցները մեծ ճարտարութիւն ցոյց տուին, միջին ճամբայ մը բանալով Խորհրդային Միութեան եւ Անգլիոյ միջեւ:

Այժմ հետաքրքրական է նկատել թէ իտալական ազդեցութիւնը պիտի բաժնէ՞ Թուրքերը ռուսական շրջանակէն, թէ աւելի նշանակալից գործ մը պիտի կատարէ, օգնելով Թուրքիոյ որ միացնէ իր արեւելեան եւ արեւմտեան քաղաքականութիւնը:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Այսօր՝ Շաբաթ կու տ'Օրսէէն հայ արիները կը մեկնին դէպի Պիէօվիլ, ուր պիտի բանակեն քսան օր, ընկերակցութեամբ ֆրանսացի իւնիօնիսթ սկաուտներու, եւ փրոֆ. Մուրի որ Անգլիայէն պիտի հասնի Պիէօվիլ, քսան սկաուտներու ընկերակցութեամբ: Այս անգամ ալ օրերը պիտի անցնին գեղեցիկ յայտագրով եւ հայ արիները պիտի ծանօթանան շատ մը օտար խումբերու հետ:

**** Զօր Պէյտըն Փաուլ հայ խմբապետին ուղղած երկար նամակով մը իր հիացումը կը յայտնէ հայ սկաուտներուն, որոնք այնքան գեղեցիկ յիշատակ մը ձգած են Անգլիոյ մէջ: Աշխարհի բոլոր սկաուտներու պետը խորհուրդ կու տայ որ Հայերը սերտ գործակցութիւն մը ունենան ֆրանսացի սկաուտներու հետ:*

Նամակին ամենակարեւոր մասը այն հրաւէրն է, զոր Պէյտըն Փաուլ կ'ընէ յառաջիկայ տարուան բանակումին մասնակցելու համար: Այս առթիւ հրաւիրուած են 50 ազգերու ներկայացուցիչները: «Կը յուսամ որ անձամբ այցելեմ սկաուտներուդ եւ շնորհաւորեմ զերենք» — կը վերջացնէ զօրավարը: Այս մասին, հոկտեմբերին պիտի սկսին բանակցութիւնները: Առաջին անգամն է որ Պէյտըն Փաուլ անձամբ «Ճէմպօրի»ի կը հրաւիրէ հայ սկաուտները:

**** Հայ արիները մեծ յառաջդիմութեան մէջ են Անգլիոյ վերադարձէն ի վեր եւ շատ նոր տղաք սկսած են արձանագրուիլ խումբին մէջ: Բազմաթիւ հրաւէրներ կը տեղան հայ խումբին, մասնակցելու համար զանազան սկաուտական հանդէսներու:*

**** Աշխարհի բոլոր սկաուտներու օրկանը, «Ճէմպօրի» որ Լոնտոն կը հրատարակուի, իր Յուլիսի թիւին մէջ դրած է հայ արիներու նկարը — ինչպէս նաեւ անգլերէն եւ ֆրանսերէն յօդուած մը՝ անոնց Անգլիոյ մէջ ունեցած գործունէութեան մասին:*

Գ. Թ. Մ.

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Մեր Սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 20 Յունիս.— *Չէրնովիցի մէջ մեռաւ Պուքովինայի Հայ մեծահարուստներէն Քրիսթեա Հաճի: Հանգուցեալը Սուչովացի էր, եւ իր իտէալներէն մէկն էր վերածաղկեցնել Սուչովայի հայ գաղութը, երկսեռ որբեր բերելով, կրթելով եւ ամուսնացնելով հոն: Իր բաղձանքը, որուն համար նոյնիսկ պահ մը ծրագիր ալ մշակուեցաւ, մնաց առանց հետեւանքի: Չենք գիտեր թէ որեւէ կտակ ունի՞ հանրային նպատակներու համար:*

**** Եաշի մէջ այս շաբթու մեռաւ տիկ. Փօփովիչ, որ Էջմիածնի կտակած է բնակարան մը եւ 50,000 լէյ:*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՏՈՒՆԻՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ.— *Անտրէ Լըքէօ գիտութեանց մագիստրոս՝ Լիէժի համալսարանին, գիտական շրջանակներու մէջ ծանօթ իր հնագիտական պեղումներով, ի՞նչպէս բռնուեցաւ հաւաքելու մոլութենէն, որ զինքը մղեց գողութեան: Բայց ամէն բան չէր գողնար ան: Կը վերցնէր միայն ինչ որ կրնար գեղարուեստական արժէք մը ներկայացնել:*

Պարկեշտ ընտանիքէ սերած, բժիշկի զաւակ, իր երկրին՝ Պելճիքայի կողմէ, գիտական պաշտօններով մեկնեցաւ Մարոք, յետոյ բռնուեցաւ հաւաքելու մոլութենէն:

Յաճախ, գաղտագողի կը մտնէր գերեզմանատուները, ուր կը վերցնէր դամբաններուն վրայ դրուած առարկաներ, զարդանօթներ, արձանիկներ, եւայլն: Բայց չէր ծախեր՝ գողօնը շահագործելու համար, այլ թանկագին առարկաներու պէս, խնամքով կը պահէր իր տան մէջ:

Վերջերս Նորէն իր սովորական մոլութենէն մղուած, մտեր էր Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը եւ այն միջոցին որ կը փորձէր դամբանէ մը ներս մտնել, պահապան մը զինքը նշմարեց: Գիտնական գողը հազիւ ժամանակ ունեցաւ նետուելու իր ինքնաշարժը զոր ձգած էր գերեզմանատան մուտքին առջեւ ու սրարշաւ սկսաւ փախիլ, բայց ոստիկանները հասան ետեւէն ու ձերբակալեցին:

Դատարանը զինքը դատապարտեց միայն վեց ամիս բանտարկութեան:

ՍԱՓՐԻՉԻՆ ՎՐԷԺԸ.— *Սափրիչներուն անունն ելած է իբրեւ խօսքի վաճառական որ գործածուիլ չի ճանչնար...: Բայց այս մէկը կ'երեւի, մտադրած է կամ օրէնքը հերքել, կամ բացառութիւն կազմել. որ կարճ խօսք մը միայն կ'ըսէ ու բերանը կը կղպէ: Անտրէ Կիրավիս,— այս է անունը հերոսին— կը բնակի Վէրսայլ ու կ'աշխատի փարիզ: Կիրակի օր, գնումներու պտըտուելով, հեռացաւ իր տունէն, առանձին ձգելով կինը եւ իջաւ չիփ չիտակ Պիյեանքուրի չի-*

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՏԷՐ ՎԱՂԻՆԱԿԵԱՆ

ԵՒ

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Ֆիլիպէ 22 Յուլիս 1928

տակը՝ գինետուն մը: Ուրիշ երկու անձերու ընկերակցութեամբ, գլուխը բաւական մը տաքցնելէ յետոյ, կը պատրաստուէր մեկնիլ, երբ գինետան սեմին վրայ, իր ընկերներէն մէկը, գրպանէն դաշոյն մը հանեց եւ առանց խօսք մը ըսելու, զարկաւ սափրիչին կոկորդին: Վիրաւոր՝ Կիրավիս ինկաւ, իր կարգին առանց բառ մը ըսելու: Շուտով փոխադրեցին զայն հիւանդանոց, ուր ոստիկանական քարտուղարը երբ ուզեց զինքը հարցաքննել, տեղեկութիւններ քաղելու համար ոճրին ու ոճրագործին մասին, սափրիչը մէկ խօսք միայն ըսաւ ու լռեց.

— Կինս պիտի լուծէ վրէժս:

Լռակեաց սափրիչ մը միայն կրնար ըսել նման խորհրդաւոր խօսք մը: Ոստիկանը աւելորդ համարեց պնդել եւ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ քաղելու համար, հրաւիրեց սափրիչին կինը, որ յայտարարեց թէ իր ամուսնին խօսքը առեղծուած է իրեն համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՏԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՓԱԶԱՐՃԸՔ, (Ռումանիա).— Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս» թերթի 5 Յուլիս թիւին մէջ, հրատարակուած էր քանի մը տող, որոնց համաձայն «ըուհճի»ներ կը գործեն նաեւ Փազարճըգի մէջ: Դժբախտաբար «Յառաջ»ն ալ արտատպած էր այդ լուրը, նոյն թերթէն:

Արդ, իմացէք որ ծայրէ ծայր սուտ է այդ պատմութիւնը: Մէկուն ձեռագիրը կեղծելով, ղրկեր են «Նոր Արշալոյս»ի: Խմբագիրը գիւտ մը ըրածի պէս, թուղթին յանձներ է զայն, ո՞վ գիտէ ինչ մութ հաշիւներէ դրդուած:

Խ. Քէրփիչեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՍԸ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, Թարգմ. Վ. Գէորգեան: Մատենաշար «Ջահակիր» Թիւ 6: Պէյրութ. 1928: Գին 7 ֆրանք: Հասցէ.— V. Kèvorkian, Rue Kasti No. 33, Beyrouth.

ԹՐԻՎԱԼԷ (քերթուած), Վ. Գէորգեանի: Մատենաշար «Ջահակիր» Թիւ 7: Պէյրութ. 1928: Գին 4 ֆր.:

ՅՈՅԶԵՐ ԵՒ ԽՈՅԶԵՐ, (փրոֆ. Կարապետ Սողիկեանի գանձէն): Կազմեց՝ Նշան Պէկեան: Հրատ. «Հայ Դպրոց»ի, Ժընեւ. 1928:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ԻՐԱՐՈՒ ԵՏԵՒԷ

Ան կը մոռնար որ այս տղաութիւնը արժանի մահաժի մը մեղմացումն էր: Ան նդհատ կը մտածէր այս ւառ քրիստոնեայ կնոջ, զոր դժբախտութեան պատճառը կը տէր: Ապտուլլահ պարապին կապող մարդ չէր: Երբ արդէն, տուած եւ անարգուած քրիսաններուն հանդէպ՝ փաղաքուշ քերու պակասէն չէր նեղուած, թուրք մեծաւորներուն առջեւ ցածութիւնը գագաթնաին կը հասնէր:

Ան նախ, սկսած էր Սէլիմ յի քծնիլ անոր շնորհները ալ: Լուրեր բերած էր իր էն: Ամէն ինչ պատմեց անոր: երբ մեկնումի հրամանը տրուեցաւ զինուորներուն, գնաց Սէլիմի քով, եւ զայն ամէնէն աւելի յուզող խօսքեր ըսաւ անոր: Այս խորթ բայց բարի հայրը, որ ատենօք, իր ապարանքին մէջ կը վախնար թէ մի գուցէ օր մը, Օրսա երեւան ելլէ իր զաւակը՝ Ահմէտն ուզելու, լսեց որ Ապտուլլահ կը խօսէր չէզոք գօտիին, յաճախակի յարձակումներուն, Տօմոքսի մասին աւազակներուն սնուցած նպատակներուն, ինչպէս նաեւ իւէնի համար հաւանական վտանգներուն մասին կարճ, հաւատարմութիւն ամէնէն վստահեցնող շեշտերով. ան յորդորեց որ զօրախումբերու շարժման ընթացքին, իւէնը յանձնուի քանի մը վստահելի զինուորներու,— ինչպէս ինք,— որոնք զօրքին ետեւէն պիտի երթային, կառքով մը, որուն մէջ փակուած պիտի ըլլար փոքրիկ աղջիկը. պահակախումբ մը պիտի հետեւէր անոր: Էլէսոնայի մէջ, որ թրքական երկիր էր, ալ որեւէ վախ չպիտի մնար:

Սէլիմ հաւանեցաւ, Ապտուլլահ մնացեալը վրան կ'առնէր: Իրեն հետ առաւ Մուսթաֆան: Ան լաւ գիտէր պահպանել: Ա՛ս սա վատ քրիստոնեաները: Պէտք էր քիչ մը անոնց ցոյց տալ մահմետական ուժերու արժէքը: Շատ չանցած բոլոր աւազակներուն ալ գործը պիտի վերջացնէին: Միւս կողմէ, երբ երկնքի արդար պատիժ, Ահմէտ պիտի հասկնար թէ՝ Ապտուլլահ երբեք չէր մոռնար:

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Ապտուլլահի հրամայած զօրախումբը խուժեց Լազարինայի վրայ, որ փոշիներու մէջ թաղուեցաւ: Երբ փոշիները փարատեցան, գիւղէն տեսան որ կառք մը կը կենար մուտքին առջեւ եւ հեծելազօրքի խմբակ մը կը բռնէր դաշտը: Ապտուլլահ սուրհանդակ մը ղրկեց կառավարական քօնաքը: Ահմէտի լուր կը կը ղրկէր թէ՝ կը փափաքէր իր յարգանքները մատուցանել իրեն եւ իր փաշա հօրը մասին լուրեր տալ: Դժբախտաբար, կ'աւելցնէ, չէր կրնար կառքէն հեռանալ, որովհետեւ փաշային կողմէ պաշտօն ունէր հսկելու իրեն յանձնուած աւանդի մը վրայ:

Ահմէտ աղմուկէն եւ նորութենէն հմայուած, ինքն իսկ սուրհանդակին դէմը վազեր էր, եւ արդէն Ապտուլլահի կը մօտենար: Ան ալ իր կարգին, սպային ընդառաջ կ'երթար, իր ամէնէն կեղծաւոր կերպարանքով եւ իր տափակ ձեւերով, անմիջապէս բացատրեց Ահմէտի թէ՝ լաւ լուրեր ունէր իրեն տալիք, թէ անշուշտ, անգաղտնապահութիւն մըն էր որ կ'ընէր, բայց, էֆէնտիին հաճելի ըլլալու փորձութեան չէր կրնար դիմադրել: Ահա, —եւ իր անպէտ ձեռը երկարելով, մեղմօրէն կառապանին նշան կ'ընէր որ մօտենայ: Ահա ուրեմն: Փաշան կ'ուզէր ամուսնացնել իր զաւակը: Եթէ Ապտուլլահ պահ մը կանգ առեր էր Լազարինայի մէջ, կ'ուզէր Ահմէտի ցոյց տալ իր նշանածը, մանաւանդ որ, աղջնակը կ'ուզէր անպատճառ հանգստանալ: Ան արդէն իր ճառէն առաջ բերած տպաւորութենէն կը հրճուէր, գիտնալով որ, Ահմէտ շատ կը սիրէր Ֆրոզինը, երբ Ահմէտ կատաղած ու զայրագին, խենդի պէս ինքզինքէն դուրս ելած բռնեց Ապտուլլահի ձեռքէն եւ սպառնաց որ անմիջապէս մեկնի:

Բայց միւսը կը խօսէր միշտ, ինքզինքը կ'արդարացնէր, ներողութիւն կը խնդրէր, փաշային խօսքը կ'ընէր, անոր հաւատարմութեան իր անձնուիրութեան. եւ այդ միջոցին, աղջնակի մը գլուխ, երեւան կ'ելլէր կառքին դռնակէն, գլուխ մը՝ որուն միայն աչքերը կը տեսնուէին, շնորհիւ թուրք կիներու գործածած քօղին ու Լազարինայի կողմէ ուղղուած երկու փոքրիկ ձեռքեր՝ «ֆէրաճէ»ի մը լայն ծայրերը կը թօթուէին օդին մէջ եւ սրտակեղէք աղաղակներ օդը կը թընդացնէին աղջիկը միշտ կը պոռար լալագին՝

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ...

Ապտուլլահ կրցաւ ինքզինքը զսպելու չափ ուժ ունենալ: Ալլահը իր ուզածէն աւելին կուտար. ան գիտեր որ ամուսնութեան մասին խօսելով, իր պետը պիտի սրտնեղէր. բայց չէր գիտեր թէ՝ Ահմէտի նշանածը՝ աղջիկն իսկ էր անոր սիրուհիին: Այնպէս որ յետագայ ամբողջ տեսարանը գերագրգռեց իր մոլեռանդութիւնը:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

մար, սկսեալ 1 Սեպտեմբեր 1928է։ Այս փոխատուութիւնը սահմանուած է խորհրդային միութեան ազգային տնտեսութիւնը բարձրացնելու։

Ի՞նչ կ'ուզեն Պաղեստինի Արաբները

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն Յուլիս 25 Թուականով. — Արաբական 7րդ Համաժողովի Գործադիր կոմիտէն, Երկուշաբթի օր հրաժարեալ մարզպան մարաջախտ Լորտ Փլըմըրի ներկայացուց երկար յիշատակագիր մը, որուն մէջ ձեւաւորուած են արաբական համաժողովին բաղձանքները։ Այդ բաղձանքներէն գըլխաւորն է, ունենալ Խորհրդարան մը եւ այդ Խորհրդարանին պատասխանատու կառավարութիւն մը։ Յիշատակագիրը կ'ըսէ թէ հոգատարութեան պայմաններուն մէջ այդ իրաւունքը տըրուած է Պաղեստինի ժողովուրդին։ Նոյնպէս կը պահանջուի Արաբներուն վերադարձնել քաղաքական այն ազատութիւնները, զորս անոնք կը վայելէին Թուրք տիրապետութեան օրով։ Կ'աւելցնէ թէ Պաղեստինի տնտեսական ներկայ գէշ վիճակը ցոյց կուտայ թէ գաղթային կառավարութեան ձեւը չի յարմարիր երկրին։

Լորտ Փլըմըր խոստացաւ այդ յիշատակագիրը ներկայացնել գաղթային Նախարարութեան։

Կեանքը Եգիպտոսի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Եգիպտոսի Երեսփ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին Նախագահները Ներքին Նախարարութեան ուղղուած նամակով մը կը պահանջեն որ խորհրդարանին բանալիները իրենց յանձնուին, Վաֆտի կողմէ որոշուած նիստը գումարելու համար։ Կը կարծուի թէ այս դիմումը պարզ ձեւակերպութիւն մըն է, որ անհրաժեշտ կը նկատուի իրաւագէտներուն կողմէ՝ օրինական հետապնդում կարենալ ընելու համար պետական հարուածին դէմ։

Ներքին նախարարի անունով, քաղաքին կառավարիչը հաղորդեց նախկին վարչապետ Նահաս փաշայի թէ գինքը անձնապէս պատասխանատու պիտի նկատէ, եթէ ո եւ է անկարգութիւն պատահի իր կազմակերպած հաւաքոյթներուն պատճառով։

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը

Ռայխսթակի ընկերվարական Նախագահ Լէօպէ, որ Վիէննայի մէջ ներկայ եղած էր Շուպէրթի ի պատիւ կազմակերպուած ցոյցին, Պերլին վերադառնալէ առաջ զանազան քաղաքներու մէջ ճառեր խօսեցաւ ջատագովելով Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացումը (Անշլուս)։

Այգէնշթատի մէջ (Պուրկէնլանտ) Լէօպէէն յետոյ խօսք առաւ աւստրիացի երեսփոխան մը, որ ըսաւ թէ երբ երկու գերման երկիրներու միութիւնը կատարուած իրողութիւն դառնայ, Էօտէնպուրկ քաղաքը Հունգարիայէն պէտք է առնուի։

⁂ Իտալական թերթերը հեգնական կերպով կը նկարագրեն Վիէննայի ցոյցերը, առանց սակայն անոնց իմաստը պզտիկցնելու։ «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» դիտել կուտայ թէ խնդրոյ առարկայ չեն միայն մեծ պատերազմէն յետոյ կորսուած հողամասերը, ո՛չ ալ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացումը պարզապէս, այլ կ'ուզուի վերահաստատել տիտանեան տիրապետութիւնը ա՛յնպէս ինչպէս հռոմէական-գերմանական Ս. կայսրութեան օրով։

Նոր դաշնագիրը պիտի կնքուի Օգոստոս 27ին

Պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու մասին Պրիան-Քէլլոկ դաշնագիրը պիտի ստորագրուի Օգոստ. 28ին Փարիզ Քէ տ'Օրսէյի ժամացոյցի սրահին մէջ՝ 15 երկիրներու դեսպաններուն կամ արտաքին նախարարներուն կողմէ։ 15րդ պետութիւնը պիտի ըլլայ Սպանիա, որովհետեւ Մատրիտի կառավարութիւնը ընդունած է առաջարկը՝ անպաշտօն բանակցութիւններէ վերջ։ Ստորագրելու համար Փարիզ պիտի գայ Գերմանիոյ արտաքին Նախարար Շթրէզէման. Իտալիոյ կողմէ պիտի գայ արտաքին փոխ-նախարար կրանտի Մուսոլինի, որուն ձեռքն է 13 գլխաւոր նախարարութեանց ղեկը, չպիտի կրնայ բացակայիլ Իտալիայէն։ Անգլիոյ կողմէ պիտի ստորագրէ Չէմպըրլէյն, Ճափոնի կողմէ պիտի ստորագրէ Փարիզի դեսպան Ատաչի։ Պիտի գայ նաեւ Ամերիկայի արտաքին նախարար Քէլլոկ։

Կացութիւնը Սերպիոյ մէջ

Հայր Քորոշէց եւս դժուարութեանց կը բախի նոր դահլիճը կազմելու համար։ Կառավարութեան մաս կազմելիք զանազան կուսակցութեանց պահանջները իրարու կը հակասեն թէ՛ անձերու եւ թէ նախարարութեանց բաշխումին մէջ։ Ռամկավարները կը պահանջեն ներքին, արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները, մինչ արմատականները բացարձակապէս կը հակառակին։ Կուսակցութեանց պետերը ունկնդրութեան ընդունուեցան Թագաւորին կողմէ։ Բանակցութիւնները տեւեցին ամբողջ օրը, առանց արդիւնքի մը յանգելու։

⁂ Պելկրատի դատական իշխանութիւնները կը շարունակեն Սքուփչինայի ծանօթ դէպքերուն քննութիւնը։ Հարցաքննիչ դատաւորը իբրեւ բողոքարկու լսեց խրուաթ կուսակցութեան պետ Ստեփան Րատիչը։ Այս վերջինը պահանջեց որ հետապնդում կատարուի քսան արմատական երեսփոխաններու դէմ, որոնք բանաձեւ մը ստորագրած են՝ բժշկական քննութիւն կատարելու համար իր մասին։ Րատիչ նոյնպէս ամբաստանութիւններ ըրաւ Սքուփչինայի նախագահին դէմ, նախկին վարչապետ եւ պալատական նախարար։

⁂ Սոֆիայի թերթերը կը հրատարակեն օրինակը այն այցաքարտին, զոր Շթիպի հրամանատար գնդապետ Միխայլովիչ տուաւ Մոնչիլոֆի, Պելկրատի Ապահովութեան Տնօրէնին դէմ մահափորձ կատարողին՝ վկայելու համար թէ անիկա իրեն հետ Պելկրատ կը ճամբորդէ։ Այդ քարդը կը կրէ 1928 Մայիս 1 թուականը։

Պուլկար թերթերը այս առթիւ կը գրեն թէ Մոնչիլոֆ շարժած է սերպ իշխանութեանց հրամանով։

Թուրքիոյ փրանս. նոր դեսպանը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան ճեպընթացով հոն հասած է Ֆրանսայի նորընտիր դեսպան տը Շամպրէօն։ Կայարանը զինքը դիմաւորելու գացած են Պոլսոյ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական մարմինը, ինչպէս նաեւ փրանս. գաղութը։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

Ժամը 3ին այցելութիւն Խանասորի հերոս իշխան Արղութեանի գերեզմանին։

Առնել Թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ։ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Ամէն ոք ազատ է ցերեկուան եւ իրիկուան ճաշը միասին ընելու։ Տեղւոյն վրայ ըմպելի, հաց, մրգեղէն և չոր կերակուրներ։

ԱՆԻԷՌ

կազմակերպուած Անիէռի «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» գրադարանի կողմէ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ, ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։ Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. ՎԻԷՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԿՈՂՄԷ

վաղը կիր. առաւօտ ժամը 7էն մինչեւ երեկոյ

Պիտի բանախօսեն՝ Ընկերներ Վ. Զուլլէրեան և Հ. Ուզունեան

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ.Ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կազմակերպուած եւրոպահայ կարմիր խաչի կողմէ

վաղը կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Սալօն Մասիլիայի մէջ

կը մասնակցին ֆրանսացի, ռուս եւ հայ երգչուհիներ, երաժշտագէտներ եւ դերասաններ։

Տոմսերու համար դիմել՝ Րիւ տիւ Միւզէ, Թիւ 26, Պր. Իսրայէլեանի նպարավաճառատունը, իսկ հանդէսին օրը կիշէն։

Հ. Յ. Դ.

Աոնուվիլ-լէ-կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին 4 Rue de Turin. Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի զասախօսական ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին 72 Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Ֆլորիա ճաշարանի վերնայարկը, 61 Rue Monsieur le Prince. Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն, ընթացիկ խնդիրներ եւլն.։

ԼԻՈՆԻ եւրոպահայ կարմիր խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին 34 Rue Villeroy Տիկ. Մկրտիչեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին փարիզի Հայ-կաթոլիկ մատուռին մէջ, 128 Rue du Bac, ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի՝ Հ. Միքայէլ Քէչէճեանի հոգւոյն համար։ Փարիզի ժողովրդապետութիւնը կը հրաւիրէ ծանօթները՝ ներկայ գտնուիլ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Շահզ.— 50։
Լը Փուզէն, Գ. Թ.— 35։
Վիվիէ, Վ. Մ.—45։ Ղրկեցինք։
Տէսին, Յ. Պ.— 30։
Պառժօլ, Կ. Պ.— 35։
Լիոն, Գործ.— 756.20։
Պօլէն, Զիւմ.— 35։
Մարսէյլ, Վ. Մ — 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 543.20։
Հալէպ, Մ. Զ.— 100։ Կարգադրեցինք։
Պէլֆոռ, Ա. Մ.— 5։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՅՈՒԼԻՍ 1928

29 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 711 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՆՇԼՈՒՍ"

Յաղթական երկիրներու մամուլը կը շարունակէ լարել միտ...քերը, Վիեննայի հոյակապ երգահանդէսին առթիւ, որուն մաս...նակցեցան 200-250,000 Գերմաններ, աշխարհի բոլոր մասե...րէն, բայց մանաւանդ Գերմանիայէն։

կազմակերպուած՝ ի պատիւ հանճարեղ երգահան Շուպէրտի, ...երգահանդէսը ստացաւ քաղաքական ցոյցի մը հանգամանքը, ...շեշտելով Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման, մէկ երկրի վե...րածման անհրաժեշտութիւնը («Անշլուս»)։

Յաղթականները վրդովուած են մանաւանդ անոր համար ...որ, ցոյցին մասնակցեցան պաշտօնական անձեր, երկու կողմէն ...ալ։ Իսկ առանձնապէս գործօն դեր կատարեց Պ. Լէօպէ, Գեր...մանիոյ երեսփ. ժողովին ընկերվարական Նախագահը։ Բերնէ ...երան, Թերթէ Թերթ շրջան կ'ընեն անոր շարք մը ճառերը։

Վերջինը խօսուած է կրաց, որ համագերման զօրաւոր ...կեդրոն մըն է Աւստրիոյ մէջ։

— «Մենք չենք փորձեր իւրացնել օտար ստացուածք մը կամ ...օտար ժողովուրդ մը։ Մենք միայն կը յիշեցնենք օրէնք մը զոր Հա...մաձայնութիւնը ինք ստեղծեց, բայց կը մերժէ գործադրել գերման ...ժողովուրդին համար։ Գերման ժողովուրդը, որ ճարկադրուած է ...րել Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին այնքան աննպաստ որո...ումները, կը կառչի այդ ուխտին միակ նպաստաւոր որոշման,— ...յն որ կը նախատեսէ թէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ Գերմաններուն ...իանալու կամքը կրնայ իրագործուիլ։»

Այս խօսքերէն յետոյ, Պ. Լէօպէ պարզելով իր տեսակէտ...ները միացման ձեւերու մասին, կ'եզրակացնէր.

— «Շարունակենք աշխատիլ այս ուղղութեամբ, ազգային միու...թեան մեծ գաղափարին համար։ Պիտի գա՛յ օրը, երբ Աւստրիոյ Ներ...կայացուցիչներն ալ մուտք պիտի գործեն Գերմանիոյ խորհրդարա...նին մէջ»։

Թերթերը կը յիշեն տակաւին ուրիշ ճառեր, միեւնոյն ...մաստով։

Ու կը հարցնեն,— երբ այսպէս կը մտածէ ու կ'արտայայ...տուի ընկերվարական մը, հապա ի՛նչեր կը ծրագրեն միապե...տականներն ու թունդ ազգայնականները...

Ֆրանսայի մէջ, շարք մը քաղքենի-պահպանողական թեր...թեր խաչակրութեան ձեռնարկած են, շարժումը իր սաղմին ...մէջ խեղդելու համար։

— Այս շարժումը դուռ պիտի բանայ նոր պատերազմի ...ը...։ Ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ Վիեննա եւ Պերլին ...այսպիսի գաղափարներ արծարծեն, երբ ամբողջ աշխարհ կը ...պատրաստուի յաւիտենական խաղաղութեան դաշնագիր ստո...րագրել, նախաձեռնութեամբ Ամերիկայի...։

— Ինչպէս որ, մեր դրամական հարցին մէջ, օրինական կա...յունացումէն առաջ տեղի ունեցաւ իրական կայունացումը, ...ինչպէս ալ, քանի մը տարիէ ի վեր, Գերմանիա եւ Աւստրիա ի...րականին մէջ կը կազմակերպէին իրենց մտերմութիւնը, իրենց ...միութիւնը եւ վերջնական ձուլումը։ Պէտք է սկիզբէն արգի...լ, փոխանակ վերջէն միջոցներ ձեռք առնելու։

— Գերմանիա, Վիեննայի երգահանդէսին առթիւ, Աւստրիան ...ամեց իր թեւերուն մէջ, ինչպէս հայրը կը գրկէ իր զաւակը, ...երմանական հոչակաւոր երգին մէջ.

Մանուկն առած թեւերուն մէջ՝
Պինդ-պինդ գրկած կը տաքցնէր...

Բայց միայն ֆրանսական թերթերը չեն որ կը հրահրեն ...դիրը։

Նոյնքան իրար անցած են նաեւ հարեւանները, — անոնք ...օգտուեցան Աւստրիոյ-Հունգարիոյ քայքայումէն, եւ բաժ...նեցին երբեմնի անյաղթ միապետութեան հողերը։

Այսպէս, կծու խօսքեր կ'արտասանեն Չեխերը, Իտալացի...ները եւ Հունգարացիները։ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման, ...ումին հակառակ են նաեւ Լեհաստան եւ Եուկօ-Սլաւիա, ո...րոնց մէկը նոր կազմուեցաւ, միւսը երազածէն աւելին ստացաւ ...ճախացաւ։

Այս բոլորը կը բողոքեն ու կը սպառնան դաշնագիրներու ...ունով։

Բայց նո՛յն դաշնագիրները կ'ուզեն արժեցնել միացման ...ռաւակիցներն ալ, այդ բոլոր երկիրներուն մէջ։ Մանաւանդ ...կերվարականները։

Ֆրանսայի մէջ ընկերվարականները չեն վարանիր պաշտպա... «Անշլուս»ի գաղափարը, իբրեւ բնական պահանջ եւ տրամա...նական հետեւանք ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին։

«Լը Փօփիւլէր», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, կը ...ղկէ «Անշլուս»ի դէմ սարքուած պայքարը, միեւնոյն ատեն ...շտելով Վէրսայլի դաշնագրին վերաքննութեան պէտքը. «Մեր ...մուլը յոռեգոյն կեղծաւորութեան մը կը դիմէ, միշտ յիշե...լ նախապատերազմեան Աւստրիան, եւ ոչ թէ այն մանրա...ր եւ տխեղծ պետութիւնը, զոր Վէրսայլի դաշնագիրը քար...ին վրայ մոռցաւ»։

Գիտակցաբար կատարեցինք այս թեր ու դէմ քաղուածքները, ...բողջական գաղափար մը տալու համար ինքնաբեր եւ յարա...ն շարժումի մը մասին, որ ի՛նչքան հալածուի, այնքան ...տի ծաւալի, ինչպէս նման ձգտումները։

Անշուշտ մեզի չի յնար պաշտպանել այս կամ կազմին ...սակէտը։

Մենք պարզեցինք երեւոյթ մը, որ տարբեր մէկ երեսն է ...ողովուրդներու դժգոհութեան, եւ պատերազմէն յետոյ կնքուած ...աշնագիրներու սնանկութեան,

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՐ ՊԱՀԱՆՋԸ

Այս խորագրով խմբագրակա...նի մը մէջ, «Յուսաբեր» կը գրէ (19 յուլիս).

— «1926ի թուական տուեալներով.—

Հայաստանը ունի 867,000 ազգաբնակութիւն եւ 27,000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։

Վրաստանը — 2,621,000 ազգաբնակութիւն եւ 59,000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։

Ազրպէյճանը — 2,301,788 ազգաբնակութիւն եւ 81,000 քառ. քիլմ. տարածութիւն։

Համեմատութեան դրէք այս թիւերը իրարու հետ, համոզուելու համար, թէ ի՛նչ ծանր ու անարդար վիճակ ստեղծուած է Անդրկովկասեան երեք հաւասար ազգերէն յատկապէս հայութեան համար։

Ի՞նչ է մեր պահանջը։

Աւելի քան համեստ եւ արդար առաջադրութիւն մը, որուն լուծումով վերստին գերակշիռ դերը Անդրկովկասի մէջ պիտի մնայ Վրաստանին եւ Ազրպէյճանին։

Պէտք է ընդարձակել արդի Հայաստանին սահմանները եւ մեր հայրենիքին կցել անկէ պոկուած հայկական հողերը, — Հայկական Բորչալուն, Ախալքալաքը, Լեռնային Գանձակը, Լեռնային Ղարաբաղը, Բիւրակրալը, Շարուրն ու Նախիջեւանը։

Այս հողերու ընդհանուր տարածութիւնն է շուրջ 22,000 քառ. քիլոմեդր, մօտ 450,000 բնակչութեամբ։

Եթէ այս հողերը կցուին Հայաստանի, այն ատեն Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւնները, փոխանակ վերը գծուած տախտակին, պիտի ունենան հետեւեալ պատկերը.—

Հայաստանը կ'ունենայ 50 հազար քառ. քիլմ. տարածութիւն, շուրջ 1,350,000 ազգաբնակութեամբ։

Վրաստանը կ'ունենայ 64 հազար քառ. քլմ., 2,470,000 ազգաբնակութեամբ։

Իսկ Ազրպէյճանը կ'ունենայ 70,000 քառ. քիլմ. տարածութիւն, 2,040,000 ազգաբնակութեամբ։

Եթէ այս ձեւով գծուին Անդրկովկասի երեք հանրապետութեանց սահմանները, այն ատեն հայութիւնը Հայաստանի մէջ կը կազմէ ընդհանուր ազգաբնակութեան 77 տոկոսը, բուն Վրացիները Վրաստանի մէջ կը կազմեն ազգաբնակութեան 58 տոկոսը (Մինկրէլներու եւ Աճարացիներու հետ 71 տոկոսը), իսկ Թրքօ-Թաթարները Ազրպէյճանի մէջ կը կազմեն ազգաբնակութեան 68,5 տոկոսը։

Ինչպէս կը տեսնէք, թուական տուեալները պերճախօս լեզուով կը խօսին ի նպաստ մեր դատին։

Անդրկովկասի իրական խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ ոչ թէ մեր մահուան, այլ նաեւ մեր կեանքի ու գոյութեան գնով։»

ՀԱՅԻՆ քիլօն, որ Յուլիս 26էն ի վեր 2.15 ֆր.ի կը ծախուի, 5 սանթիմ եւս պիտի աժաննայ Օգոստոս 2 Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ։

«ԻԼ-ՏԸ-ՖՐԱՆՍ» շոգենաւով Ամերիկայէն Ֆրանսա փոխադրուեցաւ 8,505,486 տոլար արժէքով ձոյլ ոսկի, 154 տակառի մէջ դրուած։

Հ. ՔՈՐՈՇԷՑ յաջողեցաւ կազմել սերպ նոր դահլիճը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վէնիզէլոս պատերազմ չպիտի ընէ

Սելանիկէն կը հաղորդեն թէ վարչապետ Վէնիզէլոս ընդունած է Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ զանազան կողմերէն եկած պատուիրակութիւնները։ Թրակիոյ պատուիրակութիւնը բարեգալուստի խօսքին մէջ Մեծ Յունաստանի մասին ակնարկութիւն ըրած ըլլալուն, Վէնիզէլոս վճռական կերպով յայտարարած է թէ իր օրով Յունաստան պատերազմ չպիտի ընէ։ «Անոնք որ կը փափաքին պատերազմ ունենալ, պէտք է մաղթեն որ ինք հեռանայ ասպարէզէն, որպէսզի հրապարակ իջնեն պատերազմի պատասխանատուութիւնը ստանձնելու։

«Տարակոյս չկայ թէ լաւ պիտի ըլլար, եթէ Յունաստան պահէր իր գրաւած հողերը։ Բայց ինչ որ մեզի պատահեցաւ, արդիւնքն է միայն մեր սխալին։ Միւս կողմէ, իր ներկայ սահմաններուն մէջ Յունաստան բաւական ընդարձակ է։ Մեր սահմանները կ'երկարին մինչեւ Էվրոս։ կրնանք այս պայմաններուն տակ յառաջդիմել եւ զարգացնել երկիրը»։

Մակեդոնացիներու նոր եռապետութիւնը

Թայմզի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ Յուլիս 26 թուով.— Շաբթուս սկիզբը բուռեցաւ թէ Իվան Միխայլոֆ պահանջած է գումարել Մակեդոնական Յեղափոխական կազմակերպութեան համաժողով՝ տեղեկագիր ներկայացնելու համար զօրավար Փրոթոկէրոֆի սպանութեան մասին։

Համաժողովը «անպարտ արձակեց» Միխայլոֆը՝ Փրոթոկէրոֆի սպանութեան մէջ անոր պատասխանատուութենէն եւ վաւերացուց կազմակերպութեան գործերը վարելու մասին անոր հետեւած ուղղութիւնը։

Նշանակուեցաւ նոր կեդրոնական կոմիտէ մը՝ որուն անդամներն են Միխայլոֆ, Քուրթէֆ եւ Տրանկոֆ. այս վերջինը զաւակն է Մակեդոնական զօրաբաժնի նախկին սպայակոյտի պետի մը։ Համաժողովը նոյնպէս նոր ներկայացուցիչներ նշանակեց արտասահմանի համար, ասոնցմէ ամէնէն երեւելին է Գիւրկոֆ։

∴ Պուլկար-մակեդոնական սահմանագլուխին վրայ Եունտոլա լերան մօտ Յուլիս 25ին ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Մակեդոնական կազմակերպութեան երկու հատուածներուն, զօր. Փրոթոկէրոֆի վրէժը լուծել վճռած հատուածին եւ Միխայլոֆի կուսակիցներուն միջեւ։ Մէկ հոգի սպաննուած, բազմաթիւ վիրաւորներ։ Իշխանութիւնները միջամտելով ցրուեցին կռուողները։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Լեհաստանի բողոքը Մոսկուայի

Մոսկուայի լեհ դեսպան Պատէկ ամսոյն 25ին դիմում մը կատարեց Քարախանի մօտ, որ ներկայիս կը փոխարինէ Չիչէրինը, բողոքելու համար Կոմինտէրնի 6րդ համագումարին մէջ Բուխարինի խօսած ճառին դէմ։

Այդ ճառին մէջ, Բուխարին խօսելով լեհ համայնավար կուսակցութեան մասին, յայս յայտնած էր թէ համագումարը մասնաւոր լիազօրութիւններ պիտի տայ գործադիր կոմիտէին՝ կարգի բերելու համար այդ կուսակցութիւնը, որպէսզի դառնայ Գ. Միջազգայինի գլխաւոր ուժերէն մէկը եւ պատերազմի պարագային կարենայ գործել իր իսկ կառավարութեան դէմ իբրեւ յեղափոխական կուսակցութիւն։

Պատէկ բսաւ Քարախանի թէ Բուխարինի ճառին իմաստը գործօն միջամտութիւն մը կը կազմէ Լեհաստանի ներքին գործերուն եւ հակառակ է Ռիկայի դաշնագրին 5րդ յօդուածին։

Ֆաշիսմը դպրոցներուն մէջ

Հռոմէն կը հեռագրեն.— Վարչապետ Մուսոլինի եւ կրթական նախարար Պէլլուցցօ հրատարակեցին կարգ մը հրամանագիրներ՝ կրթական բոլոր ճիւղերու մասին։

Այսուհետեւ Իտալիոյ նախակրթարաններուն մէջ աշակերտներուն դաս պիտի տրուի նոր դասագրքերու վրայէն, որոնք անոնց մէջ պիտի ստեղծեն ֆաշիստական առողջ ոգի։ Համալսարաններն ու բարձրագոյն վարժարանները տեղական իշխանութեանց կողմէ քննութեան պիտի ենթարկուին եւ պակասները պիտի լրացուին։ Համալսարաններուն մէջ գիտական նոր աշխատանոցներ պիտի շինուին։ Հնագիտական հետազօտութիւններու մասին եւս նոր կանոններ պիտի հրատարակուին։

Կառավարութեան նպատակն է «կատարելապէս» ֆաշիստացնել բոլոր դպրոցները, ո՛չ միայն անոնց ծրագիրները, այլ նաեւ ուսուցչական կազմը։

Մէկ միլիոն ոսկի թուրք սովեալներուն

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Կարմիր Մահիկի կողմէ մեծաքանակ եգիպտացորեն ղրկուեցաւ Գօնիա։ Աքսէրայէն գործաւորներ գացած են Քէօթահիա աշխատելու համար։ Սովահար շրջանի անգործ երկրագործները կ'աշխատցուին ճամբաները նորոգելու։ Ներքին գործավարութեան հրամանով, սովի ենթակայ վեց նահանգներու (Գօնիա, Աքսէրայ, Աֆիոն Գարահիսար, Գըրշէհիր, Եօզղատ, Էսկիշէհիր) ելմտացոյցերուն ճամբու շինութեան յատկացուած մէկ միլիոն ոսկիի վարկը ամբողջովին պիտի ծախսուի սովահար գիւղացիներուն վիճակին բարւոքման համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՈՏՐԻ՛ ԳՐԻՉԴ...

Բանաստեղծ Չարենցը, անցեալ տարի, օրը ցերեկով, սրիկայական ցուցահանդէս մը սարքեց Երեւանի հրապարակին վրայ, ընտանիքի աղջիկէ մը պահանջելով «իրենը ըլլալ»։

Աղջիկը մերժեց, եւ քա՛ջ բանաստեղծը գնդակ մը սահեցուց, որ բարեբախտաբար վրիպեցաւ։

Դէպքը այնքան վրան-բաց էր, որ ճարկ եղաւ մէկդի դնել բոլոր ճանգամանքներն ու տխտղոսները, եւ ուղղակի բանտ առաջնորդել եղիշէ Չարենցը։

Պարզ «ծեւ բանի»։ Բանաստեղծը ուզածին պէս կ'ապրէր բանտին մէջ, ազատ երթեւեկ ունենալով։

Աղտու մըն ալ,—ներում։

Իբրեւ թէ չափազանց ազդուած ըլլալով կնոջը մահէն, բանաստեղծը պիտի փճանար, եթէ աւելի երկար մնար բանտ։

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ այս «հերոսութեան» շրջանին յիշատակները գրի առեր է Չարենց, «Յիշողութիւններ Ուղղիչ Տնից» խորագրին տակ։

Գրադատ մը, «Պրոլետար»ի մէջ, իր հիացումը յայտնելով այս գրքի մասին, կը թուէ անոր ցայտուն գիծերը.

— Եթէ կամենում էք մանուկ սերնդին առելութիւն ներշնչել դէպի Նիկոլայ վերջինի ռէժիմը, արտատպեցէք դասագրքերում այդ ցնցող նկարագրութիւնը, որը պարզ պատկեր է տալիս մեռեալ տների, մեռեալ մարդկանց, մեռեալ յարաբերութեանց մասին»։

Ուրիշ հատուած մը.

— «... Իր յիշողութիւնների մէջ Չարենցը շեշտում է որ ուղղիչ տանը (բանտ) տեսել, զգացել եւ ապրել է մարդկային ամենասոսկալի տանջանքը — ազատութիւնից զրկուած լինելը։ Անցնելով այդ բովից, նա այժմ է միայն հասկանում երկնքի կապուտակի, Չրի կարկաչիւնի, սաղարթների սօսափիւնի եւ սիզաւէտ մարգագետինների արժէքը» եւլն.։

Եւ ի՞նչ, — «Հեղինակը իր բարձր գեղարուեստական գրուածքով վարակում եւ համակում է մեզ ատելութեամբ դէպի այդ զնտանները եւ դրդում պայքարել մարդկային ազատութեան համար»։

Հազա՛ր ապրիս, պօէ՛տ...

Հարց մը միայն — Նիկոլայ վերջինի զնտաններն ու ժանգոտ շղթաները յիշած ատեն, աչքերուդ չհանդիպեցա՞ն քաղաքական կալանաւորները, նոյնքան եւ աւելի դժոխային պայմաններու մէջ։

Չտեսա՞ր հարիւրաւոր բանտորներն ու գիւղացիները, անասուններու պէս իրարու վրայ թխուած, անօթի-ծարաւ, գիշերցորեկ ենթակայ՝ գազանային, թրքավարի տանջանքներու, աթարի ծուխին մէջ, մինչեւ անձնասպանութեան մղուած...

Կոտրի գրիչդ, պօէ՛տ, որովհետեւ տեսա՛ծ ես, գիտե՛ս, բայց կը լռես։

Չտեսնելո՛ւ, չգիտնալու կը զարնես, իբրեւ հասարակ սրիկայ...

ԱՐՇԱԻԻՐ

ԼԷՕՎԷՆՇԹԱՅՆԻ կտակը բացուեցաւ առջի օր։ Միլիառատէրը ամբողջ հարստութիւնը կը ձգէ իր կնոջ։ Ո՛չ մէկ նուէր բարենպատակ հաստատութիւններու։

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագաւորը հաստատեց Եորքի արքեպիսկոպոսին Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոս անուանումը։

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Պերլինի վեհաժողովին յիսնամեակին առթիւ, որ լրացաւ Յուլիս 13ին, Մ. Վարանդեանի մէկ երկար ուսումնասիրութենէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը (*Հայրենիք Ամսագիր* Թիւ 9, Յուլիս 1928)։

Ցնծութեան օրե՛ր էին մեր դժբախտ ժողովրդի համար — ասկէ 50 տարի առաջ... Ռուս-Թրքական պատերազմը ցնցեր էր Թիւրքահայաստանը ծայրէ ի ծայր։ Պոլսոյ մէջ, իրաւ է, օսմանեան պարլամենտի բեմէն հայ պատգամաւորները կամայ թէ ակամայ կ'որոտային ցարի ու ռուսներու դէմ եւ կ'արտասանէին Թիւրքամոլ ճառեր, ներբողելով օսմանեան հայրենախնամ ռէժիմը, բայց անդին, Թիւրքահայ գաւառը, որ լայնօրէն ճաշակեր էր այդ ռէժիմի բարիքները, ռուսասէր էր եւ Մոսկովի արշաւանքի մէջ կը նշմարէր միակ ելքը իր դժոխային վիճակէն։ Գաւառի համար Թուրքը յաւիտենական թշնամին էր, որմէ բարիք երբեք յուսալի չէր։ Դեռ նոր էր այդ թշնամու նենգ ձեռքերով բորբոքուել Վանի հրդեհը... Պահապան զօրքն ու ոստիկանները, միացած խուժանին, թալանի ու կրակի էին մատնել Հայաստանի ամենահարուստ, ամենաշէն քաղաքը։

Պատերազմի յայտարարութիւնը կը հնչէր, որպէս ազատաբեր զօղանջ մը բազմաչարչար երկրի մը համար։ Գերութեան շղթաներու մէջ հեծեծող ժողովուրդը սիրտ առաւ, թեւաւորուեցաւ եւ վերսկսեցան 1828ի ռուս առաջին արշաւանքի տեսարանները։ Խանդավառութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ իմացան, որ ցարական բանակին գլուխ կանգնած են հայ զօրավարներ։ Պատերազմի թատրը Հայաստանն էր եւ հայազգի զօրավարները յաղթական թափօրով էր, որ կ'անցնէին իրենց ցեղակիցներու մէջէն, զանոնք քաջալերելով ու յուսադրելով։

Ցնծութիւն էր եւ Կովկասեան Հայաստանում։ «Հայասէր» էր ինքը փոխարքան, մեծ իշխան Միխայիլ Նիկոլայեվիչ, «հայասէր» էին անդրկովկասեան իշխանութիւնները, «հայասէր» էր սպիտակ ցարը։ Հայասիրական թռուցիկներ կ'ուղղուէին ռուսներու կողմէն հայ ժողովուրդին։ Մէկ խօսքով, ամէն հնարք ի գործ կը դրուէր — ինչպէս 1826ի օրերուն, ռուս-պարսկական պատերազմի ատեն — սիրաշահելու հայութիւնը, վաստկելու անոր գործօն համակրանքը, որ այնքան անհրաժեշտ էր ռուսաց զէնքի յաջողութեան համար։ Հայ զօրավարները — Լօրիս Մելիքով, Տէր Ղուկասով, Շելկովնիկով, Լազարով — լաւագոյն միջոցն էին հայութեան մէջ ռուսանպաստ տրամադրութիւն ստեղծելու համար։ Արշաւանքէն քանի մը օր առաջ, Լօրիս Մելիքով իրեն ենթակայ քսանեւութ հայ սպաներու հետ գնաց Էջմիածին Հայոց կաթողիկոսի օրհնութիւնն առնելու։ Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ սահմանի միւս կողմը, յարուցանելով աննկարագրելի բերկրանք Թուրքահայոց մէջ։

Եւ ամբողջ արշաւի միջոցին Կարսէն մինչեւ Էրզրում, զօրավարը ամենուրեք կը շեշտէ իր հայ լինելը, կը համոզէ քաղցրութեամբ Թուրքահայերուն ընդունիլ ցարի հպատակութիւնը, որու տակ պիտի ապրին՝ խաղաղ ու երջանիկ, անխախտ պահելով իրենց լեզուն, կրօնը, ազգութիւնը։

«Ռուսաց ցարը — կ'ըսէր ամէն տեղ Լօրիս Մելիքով, դիմելով հայ ու իսլամ բնակչութեան — ձեզի չէ, որ պատերազմ կը յայտարարէ, նա բնաւ չուզեր բռնանալ ձեր լեզուի, կրօնի ու սովորութիւններու վրայ։ Ահա, օրինակ, ես ինքս։ Դուք գիտէք, որ ես ծագումով ռուս չեմ, այլ կը պատկանիմ հայ եկեղեցուն եւ իմ մայրենի բարբառը հայերէնն է։ Սակայն, այդ չարգիլեց ինծի դառնալ ցարի զօրքերու հրամանատար, վասն զի ցարը կը գնահատէ իւրաքանչիւրն ըստ անոր արժանաւորութեանց, առանց հաշուի առնելու, թէ արդեօք նա ուղղափա՞ռ է, հա՞յ է թէ մահմետական։ Ապրեցէք խաղաղ ու ապահով, ոչ ոք չպիտի դպի ձեր անձին, գոյքին, կրօնքին ու սովորոյթներուն։ Ձեզմէ մէկ բան միայն կը խնդրենք — չընդդիմանալ մեր կառավարութեան ու մեր զօրքին» (*)։

Այդ խօսքերը ելեքտրական հոսանքի պէս շրջան կ'ընէին Հայերու մէջ եւ հայազգի գեներալին Էրզրումի ու այլ վայրերու հայութիւնը կը դիմաւորէր աննկարագրելի ցնծութեամբ։ Նոյն գրկաբաց ընդունելութիւնը կը գտնէին եւ միւս հայ հրամանատարները։ Կը թուէր թէ այլեւս վերջ դրուեցաւ հայ ժողովրդի չարչարանքներուն, իսկ միամիտները կը կարծէին, թէ հայ զօրավարներու թեւերուն վրայ հայոց ինքնավարութեան գաղափարն էր, որ կ'արշաւէր դէպի Թուրքահայաստան։

Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ ռուս բանակը, թուով մօտ 300 հազար, հանդիպեց մեծամեծ խոչընդոտներու։ Թուրքաց զօրքի հրամանատարն էր համբաւաւոր Օսման փաշա, որ քանի մը անգամ նեղը ձգեց ռուսները եւ երկար ատեն անշարժութեան մատնեց ռուսական բանակը։ Պլեվնա պաշարուեցաւ ռուսներու կողմէ։ Բալկաններում դաժան ձմեռն էր եւ պատերազմը կը մղուէր անանցանելի կիրճերում, սառնամանիքներու, բուք ու բորաններու մէջ։

Ռուսները ի վերջոյ յաղթանակեցին։ Այնուհետեւ, Թուրքիան շարք մը ցաւագին պարտութիւններէ ուժասպառուած, յաղթական Ռուսիոյ ոտքերու տակ էր։ Ռուս բանակը հասեր էր Ադրիանուպոլիս, ուրկէ կը սպառնար Կ. Պոլսին... Թուրք կառավարութիւնը շտապեց ընդ առաջ երթալ ռուսական պահանջներուն եւ ստորագրուեցաւ Սան Ստեֆանոյի դաշնագրութիւնը (3 Մարտ 1878)։

Այդ դաշնագրով լիակատար անկախութիւն ստացան Մոնտենեգրօ, Սերբիա եւ Ռումանիա։ Ստեղծուեցաւ նոր քրիստոնեայ պետութիւն մը — Բուլգարիա, ոչ իբրեւ անկախ, այլ միայն ինքնօրէն իշխանութիւն մը, սուլթանի հարկատու։ Այդ նոր պետութեան մէջ կը մտնէին բուն Բուլգարիան, Արեւելեան Ռումելիան եւ Մակեդոնիոյ մեծագոյն մասը, մօտ չորս միլիոն բնակչութեամբ։ Ինքնավարութիւն՝ նաեւ Բոսնիա-Հերցեգովին։ Վերջապէս 16րդ յօդուածը — Հայերու համար։ Ռուս զօրքը չպիտի ելնէր Էրզրումէն, մինչեւ որ չիրագործուէին Հայոց կեանքն ու գոյքն ապահովող որոշ բարեփոխումներ։ Բաթումը, Բայազէդը, Կարսն ու Արտահանը — մօտ 30 հազար քառ. մղոն Թրքահայ հողերէն — կը կցուէին Ռուսաստանի։

Սան Ստեֆանոյի դաշնագրութեան դէմ ծառացաւ Անգլիա, որ չէր ուզեր Թուրքիոյ անդամահատումը։ Հակառակեցաւ եւ Աւստրիա, որ կը պահանջէր աւարի իր բաժինը։ Երկուքն ալ դէմ էին «Մեծ Բուլգարիա»ին, որ պիտի լինէր Ռուսիոյ ճորտը։ Եւ երկուքով սկսեցին սպառնալ Ռուսաստանին։ Աւստրիա զօրաշարժ սկսեց Դալմատիոյ մէջ, իսկ Անգլիա ղրկեր էր արդէն իր նաւատորմը դէպի Իշխանաց կղզիները։ Բրիտանական զրահաւորները կանգներ էին Կ. Պոլսոյ դիմաց, որպէս ահաւոր սպառնալիք ընդդէմ Ռուսիոյ եւ որպէս հզօր պահապան Թուրք կայսրութեան։ Եւ Անգլիա կնքեց գաղտնի դաշնագիր Թուրքիոյ հետ, որով կը պարտաւորուէր պաշտպանել Ասիական Թուրքիոյ հողերը Ռուսներու գալոց յարձակումներու դէմ, անոր փոխարէն գրաւելով Կիպրոս կղզին (4 Յունիս 1878)։

Հակահայ դաշնագիրն էր...

Լորտ Բիկոնսֆիլդ պահանջեց գումարել վեհաժողով։ Անոր կողմնակից էր և Բիսմարկ։ Ռուսիան այլեւս ուժ չունէր ընդդիմանալու։

Եւ գումարուեցաւ Բերլինի վեհաժողովը (1878 Յունիս 13էն մինչեւ Յուլիս 13)։

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(*) Turcs et Russes, la Guerre d'Orient. 1877, Paris:

"ՔԷՄԱԼԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ"

Վերջերս առիթ ունեցանք ներկայացնելու իտալացի հեղինակի մը գիրքը, «Քէմալի Թուրքիան», առանձնապէս Հայերու վերաբերեալ մասերը քաղելով։

Բարեկամ մը, որ թղթատած է ամբողջ գիրքը, մեզի ղրկած է հետեւեալ նոր ամփոփումը։

ԽՄԲ.

«Քէմալի Թուրքիա» գիրքին հեղինակը Պ. Կոռնէլիօ տի Մարկօ, որ կ'երեւի քանի մը տարի Թուրքիա, կամ աւելի ճիշտ Պոլիս ապրած է, առիթը ունեցած է ուսումնասիրելու ոչ թէ Արեւելքի ժողովուրդները, որ կ'ընկճուէին Թուրք բռնապետական լուծին տակ, այլ խիստ սահմանափակ միջավայրի մէջ գտնուող Թուրք պետական պաշտօնեաներ կամ անձեր, որոնցմէ քաղած է իր ուսումնասիրութիւնը։

Առ հասարակ Արեւելք՝ պտոյտի եւ կամ ուսումնասիրութեան համար եկող Եւրոպացիները, իրենց տպաւորութիւնները, գաղափարները կը կազմեն քանի մը անձերու տուած տեղեկութիւններէն։ Այդ տպաւորութեանց բարի կամ չար, նպաստաւոր կամ աննպաստ ըլլալը կախում կ'ունենայ տեղեկատուներու անհատական կարծիքէն։ Ազգութեամբ, կրօնքով, սովորութեամբ եւ բարքով իրեն ոչ հակոտնեայ գոնէ տարբեր ճամբորդ մը, ինչպէ՞ս կրնայ ճիշտ, յստակ եւ անկողմնակալ գաղափար մը կազմել, երկու երեք ամիս մնալով Արեւելքի պէս երկիր մը։

Երիտասարդ Թուրքերը եւ ներկայիս քէմալականները քաջ համոզուած ըլլալով այս կարեւոր կէտին, ամէն ճիգ գործ դրին, որպէսզի Պոլիս եկող Եւրոպացի այցելուները չէզոքացնեն, հեռացնեն այն ամէն րայա *Թրքահպատակ քրիստոնեաներէն, որոնք կրնային կերպով մը լուսաբանութիւններ տալ շատ մը տխուր դէպքերու մասին։*

Ճիշտ այս պատճառով է որ այժմ խստիւ արգիլուած է քրիստոնեաներուն թարգմանիչ-առաջնորդի (guide - dragoman) *դերը կատարել Պոլիս եւ առ հասարակ Թուրքիա այցելող զբօսաշրջիկներու քով։ Աբբայ* Jos. Delarue *երբ Կիլիկիոյ ջարդերէն ետքը Կիլիկիա գացած էր, մէկէ աւելի հաճոյակատար եւ համակրելի «ժէօն Թիւրքեր»ու նենգամիտ ծառայութիւնը մերժելու ստիպուած էր։ Նախընտրած էր ոտքով, «մուհաճիր»ի կառքով, զրկանք եւ նեղութիւն քաշելով գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք պտտիլ, քան թէ կուսակալին թիկնապահին ընկերակցութեամբ, եւ ազնուօրէն (իմա՛ նենգամտօրէն) իրեն տրամադրութեան տակ դրուած ինքնաշարժով։*

«Մուսթաֆա Քէմալի Թուրքիան»ի հեղինակը թէեւ կողմնակալ ոգիով գրած չէ իր գիրքը, սակայն ինքն իրեն հակասող, վերը գովածը, քանի մը էջ ետքը պարսաւող, աջ ու ձախ, կծու և անտեղի քննադատութիւններ արձակող, եւ Արեւելքի ժողովուրդներուն տեղային սովորոյթներուն, եւ հոգեբանական վիճակին եւ զգացումին հիմնովին անտեղեակ լեզու մը ունի։

Պոլիս նստող մը չի կրնար գիտնալ թէ Նիկոմիդիա և Պրուսա ինչե՛ր կ'անցնին։ Պոլսէն Էսկիշեհիր եւ Էնկիւրի ճամբորդող մը չի կրնար գիտնալ թէ Սամսոնէն Խարբերդ ճամբորդող մը որքան անախորժ անակնկալներու կ'ենթարկուի, ո՛ւր մնաց օտար մը, Եւրոպացի մը, որ իր երկրին իրեն հայթայթած դիւրութիւնէն, ու ապահովութենէն եզրակացնելով, փորձէր եւ յաւակնէր։ Հեղինակը կը թուի ըլլալ, Պոլսոյ դեսպանատան դիւանագէտ պաշտօնեայ մը, որուն պաշտօնն է Թուրքիոյ մէջ ձեռք բերել առեւտրական յաջողութիւններ։ Եւ այս շահադիտական նպատակին ո՛ր ազգը կամ պետութիւնը որ մրցակից կ'երեւայ, անխնայ կը ձաղկէ։ Այդ ոգին կը սրէ իր գրիչը Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Յունաստանի դէմ։

Գալով հայ ազգին մասին իրեն ունեցած գաղափարին, չեմ գիտեր ինչպէս որակեմ իր ոճը։ Շռայլօրէն գովասանքներ կը հիւսէ Հայուն հանճարին, իմաստութեան, ճարպիկութեան, մանաւանդ առեւտրական ասպարէզին մէջ ունեցած գերաստիճան հմտութեան։ Կ'ընդունի, կը խոստովանի թէ Հայը ամէն տեսակէտով կը գերազանցէ Արեւելքի ուրիշ ժողովուրդները։ Նոյն իսկ տիեզերահռչակ Հրեան, իր կարծիքով՝ գլուխ կը ծռէ Հայուն առջեւ։ Կը թուէ ուրիշ շատ մը բարեմասնութիւնները, յատկութիւնները Հայուն, եւ անմիջապէս յետոյ, գրիչը թոյնին թաթխելով կը սկսի այնպէս վարկաբեկել Հայը, որ աշխարհիս ամէնէն՝ ցածը, վատոգին, խարդախը կ'ըլլայ։

— «Հայաստա՛ն, անիծեալ երկիր, կը գոչէ. յեղափոխական ժողովուրդ առանց ուժի. կազմակերպել չգիտցող ցեղ մը, անգիտակից արժանապատուութեան, մութի եւ շուքի մէջ ապրելու վարժ ըլլալով, սովորած է մատնութեան եւ յեղափոխութեան. կ'ապստամբի որպէսզի ջարդուի. կը հպատակի առանց համոզման, կը կռուի առանց յոյսի, կը պատերազմի առանց կորովի. Հրէի եւ քրիստոնէի մէջտեղ բան մը, երկուքին ախտերն ու թերութիւններն ունի՛, առանց անոնց բարեմասնութիւններն ու արժէքն ունենալու»։

Ուրիշ տեղ մը կը գրէ.

— «Հայերը կ'անգիտանան միութիւնը. ոչ հայրենիքի և ոչ ալ նուիրապետութեան զգացում ունին. քրիստոնէական կրօնքը անոնց մէջ ուժովցուց այդ անըմբռնելի վիճակը իր բարոյական միջազգայնականութեան։ Ամէն առիթէ օգուտ քաղելու գերազանցապէս յատկութիւն ունենալով, կը յարմարին ամէն վիճակի եւ դէպքերու. կրնամ ըսել թէ երախտագիտութիւն չունին։ Ոչ մէկ բան անոնց համար հրապոյր ունի»։

Յետոյ, կարեկցութեան զգացումէ մղուած իբրեւ կաթոլիկ և իտալացի, *կը ջանայ զգալ սրտին մէջ այս խօսքերը։ —* «Դատապարտեալ ազգ»*։*

Վերի գովասանքները եթէ համեմատենք այս նախատական խօսքերուն հետ, անտարակոյս կուզանք եզրակացնել թէ հեղինակը իր տգեղօրէն հակասող խօսքերով եւ Հայը պարսաւելով Քէմալի Թուրքերուն քով բարի շնորհ գտնելու ձգտող մարդ մըն է։ Եթէ Հայերուն քանի մը թըրքական նահանգներ տրուէին, պիտի տեսնէինք որ այս զրպարտիչ եւ վարկաբեկող հեղինակը ի՛նչ անուշ գովասանքներ պիտի շռայլէր Հայերու մասին, առեւտրական մենաշնորհ մը, ներածումի առաւելութիւն մը ձեռք բերելու համար։ Հայուն ամենամեծ սխալը, ամենատխուր թերութիւնը եղած է անդիւանագիտօրէն վստահիլ եւրոպական պետութեանց խոստումներուն եւ աջակցութեան։

Բայց զարմանալին այն է որ, հեղինակը կը հարուածէ, կը դատափետէ նաեւ նոր Թուրքիան։ Իրեն համար Մուսթաֆա Քէմալը, եւրոպական նոր գլխարկով եւ տարազով, սակայն հին թըրքական գլուխով եւ ամէնէն խորամանկ Մաքիավելլիսմով տոգորուած, անորակելի, անըմբռնելի անձ մըն է։

«Էնկիւրին վստահօրէն համոզուած է թէ, կը գրէ, ամէն Եւրոպացի որ Թուրքիա կուգայ, շահադէտ կամ անոր նման բան մըն է. ինչպէս իր հարէմին, նոյնպէս ալ իր երկրին վայրագօրէն նախանձոտ է. օտար նաւային գիծերը, քրիստոնեաներու ձեռքն եղած ամէնէն ձեռնհաս եւ պիտանի հաստատութիւնները, ճարտարուեստը, դպրոցները, լրագիրները, անոր սրտին փուշ եւ ոտքին մէյ-մէկ սրածայր գամեր են։ ...Կ'երկարէ, կը յետաձգէ իր պայմանագիրը, կը խուսափի յանձնառութենէ, կը խոստանայ եւ չի կատարեր։ Եւրոպան ուսումնասիրած է՝ ոչ թէ բարի եւ օգտակար մասերը իր երկրին մէջ ներմուծելու համար, այլ անոր խարդախ եւ նենգամիտ դիւանագիտութիւնը իւրացնելու համար...։ Կ'ուզէ Ֆրանսան վտարել Սուրիայէն, կ'աշխատի Անգլիան վռնտել Իրաքէն... իւրացնել, կուլ տալ ծխախոտի րէժին... ազատիլ Հանրային Պարտքի մղձաւանջէն...»

Կ'երեւի հեղինակը օրը օրին հետեւած է վերջին դէպքերուն, թէ՛ Թուրք, թէ օտար մամուլին գրածներուն, ոչ միայն երեսփոխանական ժողովին, այլ նոյն իսկ Թուրքիոյ ճակատագիրը իրենց ժանիքներուն մէջ ունեցող քանի մը ազդեցիկ անձերու ներքին եւ ընտանի կեանքին։ Եւ որովհետեւ, հակառակ այնքան փաղաքշող եւ փայլուն նկարագրութեանց, նոր Թուրքիան հինէն աւելի ախտեր, թերութիւններ, օտարատեաց եւ յաւակնոտ, ամբարտաւան ու խրոխտ ընթացք մը ունի, հեղինակը վեց-եօթը էջ լեցուցած է նորակազմ Թուրքիան վարկաբեկելու համար։ Սակայն չմոռնամ աւելցնել թէ երկու էջ յետոյ, բոլորովին մոռնալով քիչ առաջ ըսածները, պարսաւածը կը գրուատէ, նախատածը կը գովէ, անիրաւը արդար, խարդախ ստախօսը խորամանկ դիւանագէտ, փոքրոգին՝ դիւցազն կը դարձնէ։

Երբ երկու բարեկամներ, իրարու հետ անհաշտելի վէճ մը ունենան, կը սկսին հին խնդիրներ արծարծել։ Ճիշտ նոյնը կը կատարէ մեր աննկարագիր հեղինակը։ Իզմիր արշաւող յունական բանակէն ոխը լուծելու համար, Իտալիան գաղտնի կերպով քէմալական ուժերուն սատարելէ ետք երբ յուսախաբ եղաւ, այլեւս չկարենալով մարսել այս դիւանագիտական սնանկութիւնը, սկսաւ թափել իր սրտի թոյները քէմալականներու դէմ, որոնք վայրկենական թշնամի, ապերախտ, որ եւ է աջակցութեան անարժան արարածներ եղան։

«Մենք ժպիտ, արցունք եւ խօսքեր չէ որ կը սպասենք, կ'ըսէ, Թուրքիայէն այլ գործնական երախտագիտութիւն*։ Լօզանի դաշնագրին ատեն մեր տուած ազդեցիկ աջակցութիւնը ոչինչ արդիւնք ունեցաւ, ոչ յստակ եւ ջինջ կացութիւն մը, ոչ նախապատուութիւն մը եւ ոչ ալ շահաստան մը։ Նոյնիսկ սոյն դաշնագրին վաւերացման մէջ մեր առաջին ըլլալը չարգիլեց որ Թուրքերը*
մեր վրայ յարձակէին,
միշտ իրենց մամուլը
կերպով հասարակաց
մեզի դէմ հրահրէր։
«Թուրքիան ունի ան
մայր երկիրներ, չունի
եւ միջոցներ զանոնք
սակայն թոյլ չի տար
մշակէ. բժիշկներ չունի,
կայն օտար հիւանդանոց
փակէ, դպրոցներ չունի,
կայն խոչընդոտներ կը
ցանէ իտալական դպր
դէմ... ոչ մէկ դիւրութի
զիջում, եւ ոչ մի պեղու
դրամի պէտք ունենայ,
եւ հարուստին դիմելու
քատին եւ տնանկին
անոնց որոնք իրեն վա
կիւղ չեն ազդեր։ Մ
գործաւորը անոր աչքին
մըն է. իւրաքանչիւր
կան մէյ մէկ զօրավա
վերջին տարիներուն,
րուն Հռոմի եւ Էնկիւրի
քանի քանի երազայի
րազմներ չհրատարակ
Եթէ հեղինակը
տպագրութիւնը ընէ
անտարակոյս պիտի
լեզուն, քանի որ այժմ
եւ Իտալիոյ յարաբեր
րը բարելաւուած են։
Հեղինակը կը խօս
Սուրիոյ, Իրաքի, Պա
Մուսուլի, նեղուցներու
մամուլի, կուսակցութ
փոքրամասնութեանց
կայն միշտ տխուր եւ
ներով։
Իտալացի բարեկամ
այդ գիրքը ճշմարիտ
քով կարդացած էր,
ներում խնդրեց մեզի
նախատինքին համար...

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻԱԿԻԼԷ

(Ռուսական պալ

Տիակիլէֆ խումբին
մէկերորդ այցելութիւն
հանդիսացաւ այս շրջ
մէնէն ուժեղ, գեղարուե
դէպքերէն մէկը։ Սառա
րի թատրոնը լեցնող
թիւնը՝ այս անգամ
գտաւ արդիական
խորացնող նորութի
գմայլեցաւ։ Տիակիլէֆ
մարդ չէ, այլ հանդիս
որ իր ներկայացումներ
վազվզէ ամէն անկիւն
ստանալու տպաւորու
այլազան կողմերէ։ Ի
ընդունակութիւնն է գտ
դիական երաժշտագ
անտիպ գործեր, ընտրե
պատասխան գեղագ
ներդաշնակութիւն պա
րողներ ու նկարիչներ,
բել նիւթը ու ինքնուր
շակով մը կապել ամբող
ու բեմադրել։ Բեմադ
Լենինգրադէն մինչեւ
եւ, որպէսզի քաղաքէ
չպատահի ոչ մէկ նը
պակաս, ան իր հետ կը
ցնէ երաժշտական խու
արուեստագէտներէն մ
լեկտրական լոյսերու
ու հագուստներու յա
Արդի ամէնէն մեծագ
միջոնները, նկարիչներ
րողները իրենց ժողովր
ցումը մեծ մասամբ կը
Տիակիլէֆի, քանի որ
թիւններէ խրտչող հա
թիւնը անոր կատարած
թիւնները կը նկատէ, իր
մէկ հրաշակերտ գեղագ
գործեր։
Փարիզի բեմին վրա
կիլէֆի խումբը երեւց
ջին անգամ 1907ին ու
ներկայ շրջանը երեւա
նախ արդի երաժշտութ
մէնէն յառաջապահ եր
գէտը՝ Իկոր Ստրա
սկսելով անոր L'Oiseau
աշխատութիւններէն մինչեւ
եղանակին ներկայացուած
pollon - Musagete *գեղարուես*
կան կտորը։ Տիակիլէֆի
ցաւ ճանչցնելու
հեղինակին Petrouchka, Le
Sacre du Printemps, Le
siginol, Pulcinella, Renard
Mavra*։ Յետոյ Ֆրանսա*

...Ջէյմսոնի Jeux, Ռավէլի Daphnis et Chloé, Էրիք Սաթի, Parade, Jack in the Box եւ Mercure, Տարիուս Միյհօի Le Train Bleu:

— Սպանիացիներէն Մանուէլ դը Ֆալլայի Le Tricorne, անգլիականէն՝ Լամպէրի Romeo and Juliet: Ռուսականէն՝ Փրոքոֆիէֆ: Արդի ամէնէն անուանի արդ արուեստագէտներէն Անդրէ Փավլովա, Պոտ Ռուպինշթայն, Գարսավինա, Նիժինսքի, Մասսին, Լիֆար իրմով շքասարքեցան:

Վերջացնելու համար, յիշենք նաեւ յառաջապահ նկարիչներէն արձանագործներէն Լէոն Պաքսթ, Պրնուա, Սերրիժ, Անրի Մաթիս, Ուծրիլօ, Ժորժ Պրաք, Բիգասօ, Փրինա, Ժուան Կրի, Քօնչարովա, Բէվնէր, Լարիոնօֆ, որոնք բեմը եւ հագուստները զարդանկարեցին:

Արուեստի արդիականութիւնը կազմող տարրեր՝ շարժականութիւն, արագութիւն, նախնական հանդամանք, ճարտարապետական կառուցուածք Տիաքիլէֆի միջոցաւ ա՛լ աւելի հասուն հող գտան ու ոճաւորուած ձեւացուցին մեր օրերու գեղարուեստը:

Անմոռանալի թուական մը կ'ըլլայ մեզ 1925ը, երբ սեւամորթներու աշխարհէն կուգար անդրաբեմնուած անաղարտ, նախնական նիւթերով համակ՝ ... :

Իսկ այս շրջանին ալ նորութիւն մը եղաւ Սինէմային ժամանակ պարին մէջ (Ode), որ գիրաւոր մաքի արդիւնք է: Անոնք ... որ թատերական բեմադրութեան աւելցուցին շարժակարք (Ռուսփութին):

Տիաքիլէֆի բաղձանքն է ըլլալ ամէնէն վերջի սքանչելիքը: Իրեն իւելաբը կարծես վերանորոգումը եւ թարմացումը ... նկարչական ու պարարուեստ երաժշտութեան:

Արդիականութիւնը՝ իբրեւ իր ... ձիրք զօրութիւն՝ նման է ... մը դէպի անհասելի արտաքինադրութիւն:

Սառա-Պէռնարի մէջ ներկայացումները աւելցին մասնաւորապէս այս տարբեր գիշեր ու յայտագիրը ... Սթրավինսքիի Apollon-Musagete եւ Nocez. Հանրի Սօկէի La Chatte, Փրոքոֆիէֆի Pas d'Acier. Տէպիւսիի l'Après Midi d'un Faune, Իտալացի ... Ռիէթիի Barabcau Նապոքոֆի Ode:

Յաջորդով երկար կանգ կ'առնենք Apollon եւ Ode ի մասին, ... որ Տիաքիլէֆ առաջին ... է որ կը բեմադրէ եւ ... երաժշտութիւնն ալ ... է: Իսկ մնացեալ կտորները ... տարիներ արդէն ներ ... են:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն Պ. Ոսկան Դանիէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Հալէպի Զ. Ո. Մրուլեան, որ ամուսնութեան առթիւ որ տեղի պիտի ունենայ Օգոստ. 5ին:

ԻՄ ՃԱՄԲԱՆ

Ու իմ ճամբան ուղեկորոյս ճարսնուկի պէս կաս-կարմիր,
Նկարուեր է կակաչներով, աղուոր գետի եզերքին.
Նկատարի պէս բմպելով շողն ու ցոլքերն լուսալիր
Ու արեւին ու լուսնին ու երկնքի կապոյտին:

Ցիշտակի պէս աղուոր ես ինկեր եմ իր գրկին,
Եւ երազի՛ն ու նախշո՛ւն, երազնկար թեւերուն,
Ամբողջ իծեր դնելով, անուրջներուս փփուրին
Հեշտութեան մէջ կը լողամ ու կը գրկեմ լոյս ճեռուն:

Հեռո՛ւն, ճեռո՛ւն, ապագա՛ն, սուտակներով նկարուն,
Անմսր արեւն այն օրուան, անլոյս գիշերն ճեշտանքի
Նիրվանայիս ճեւքն աղուոր, ամպճիմանին վարդերուն,
Ցինծաղիկով սրբացած գեղեցկութիւնն ճամբոյրին:

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԲԵՒԵՌԱՅԻՆ ԵՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Զօրավար Նօպիլէի պատմութիւնը դեռ չէ վերջացած:

Բայց առաջին անգամը չէ որ բեւեռը կը խլէ մարդկային զոհեր ու միշտ կը շարունակէ հետաքրքրութեամբ հմայել ու նորեր քաշել իր գաղտնիքին, զոր նախանձով կը պահէ 12 միլիոն քառակուսի քիլոմեդր սառուցային տարածութեան մը վրայ:

1845ին Ճօն Ֆրանքլին կը մեկնէր փնտռելու հիւսիս-արեւմտեան անցքը, բայց սառնակոյտերու մէջ բռնուած՝ կը մեռնէր իր բոլոր ընկերներուն հետ: Զայն փնտռելու եւ փրկելու համար, 22 արշաւախումբեր ճամբայ ելեր էին: 1859ին էր միայն, որ Մաք Քլինթօք հետքերը կը գտնէր թշուառ բեւեռախոյզներուն, որոնք պարտուեր էին ցուրտէն եւ անօթութենէն:

1879ին, Ամերիկացի մը Լոնկ դէպի բեւեռ ճամբայ կ'ելլէր Սան-Ֆրանչիսկոյէն: Նաւը որ կը վարէր կոտրն Պէննէթ, տրամադրուած էր «Նիւ-Եորք-Հէրըլտ» թերթին կողմէ, ան ալ կը բռնուէր սառոյցներու մէջ, լայնութեան 72րդ աստիճանին վրայ: 1881 Յունիս 12ին նաւը կ'ընկղմէր ու կ'անհետանար ծովուն մէջ, արշաւախումբին սարսափահար աչքերուն տակ: Հրաշքով ազատուած՝ անոնց տրամադրութեան տակ դեռ կը գտնուէր երկու նաւակ եւ ձկնորսանաւ մը: Նաւապետը իր երեսուն երեք մարդերը բաժնեց երեք նաւերուն վրայ եւ երբ ծովն ու օդերը նպաստեցին, առաջատները պարզած՝ յառաջացան դէպի հիւսիս Սեպտեմբեր 12ին, աճռելի փոթորիկ մը նոր աղէտի մը կ'ենթարկէր զանոնք: Տը Լոնկ եւ իր տասնեւերկու ընկերները աչքէ կը կորսնցնէին միւս երկու նաւակները: Ամէնը՝ եօթն օրուան ուտելիք ունէին. սրտպուած՝ կը լքէին նաւակը ու ձեռք ձեռքի տուած՝ ճամբայ կը փնտռէին սառնադաշտի մը վրայ, որ կտրատուած էր գեխոտ ճահիճներով մինչեւ իրենց ուսերը ցեխին մէջ մխրճուած, հազիւ կը յաջողին օրական մէկ մղոն ճամբայ կտրել: Հոկտեմբեր 6ին, խմբակէն մէկը կը մեռնի, զայն կը թաղեն սառոյցի մէջ: Կացութիւնը յուսահատական է: Ուտելիք չէ մնացած: Երկու նաւազներ կը մեկնին օգնութիւն փնտռելու: Հինգ ամիս յետոյ միայն երբ վերադարձան՝ սառնադաշտին վրայ գտան տասը դիակներ: Մինչեւ Հոկտեմբերի 30ը, հարիւրապետը կանոնաւոր կերպով պահեր էր իր յուշատետրը: Իսկ ձկնորսանաւը որ փոթորիկի պահուն կորսուեր էր, կրցեր էր անծանօթ եզերքի մը մօտենալ: Մէջինները ողջ էին, բայց անոնցմէ մէկը խենթեցեր էր: Ուրիշ մը կը մեռնէր քանի մը օր յետոյ: Իսկ երրորդ խմբակը ամբողջովին կորսուեր էր: Ո՛չ մէկ տեղեկութիւն կարելի եղաւ քաղել անոնց մասին: Նօպիլէէն շատ առաջ, այսպէս եղերականօրէն կը վերջանար նաեւ Տը Լոնկի արշաւը:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութիւններու համաձայն, անգործութիւնը չափազանց նուազած է Ֆրանսայի մէջ:

Իսկ Անգլիոյ մէջ՝ անգործութիւնը հետզհետէ կը շատնայ: Յունիս 18ին անգործներու ընդհանուր թիւն էր 1,162,521: Մէկ շաբթուան մէջ, այս թիւին վրայ աւելցած են 30,079 հոգիներ: Անցեալ Յունիս 27ին, կը համրուէր 1,004,613 անգործ:

Գերմանիոյ մէջ, շատ փոքր յաւելում մը կրած է անգործներու ընդհանուր թիւը Յունիսի ընթացքին: Նպաստաւորուած անգործներու թիւը (մէջն ըլլալով անոնք որ օգնութեան գործերու մէջ աշխատցուած են) 850000էն (Մայիս 31) իջած է 830 հազարի (Յունիս 15): Այս նուազումը առաջ կուգայ մեծ մասամբ օգնութեան գործին սահմանափակումէն: Ասոր հետ մէկտեղ այս տարի ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղերու մէջ, ինչպէս հիւսուածեղէն և կաշի, տագնապը աւելի սաստիկ է եւ անգործներու թիւը աւելի շատ, քան անցեալ տարի նոյն շրջանին:

Գալով Ռուսիոյ, բանւորական սէնդիկաններու կեդր. կոմիտէի ժողովին մէջ յայտարարուած է թէ՝ ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններու, անգործներու թիւն էր 1,5 միլիոն 1927 Հոկտեմբեր 1ին: 1928 Յունուարին գումարը բարձրացած էր երկու միլիոնի:

Այս անգործներուն 278 հազարը, ըսել է հարիւրին 25ը որակեալ բանւորներ են, մնացեալը՝ 18էն 40 տարու անձեր, այսինքն՝ աշխատանքի ամէնէն աւելի ընդունակ տարրեր:

Տեղեկաբերը պարտք սեպած է խոստովանիլ թէ Ռուսիոյ մէջ անգործութիւնը կը դառնայ նշանակելի կարեւորութեամբ ընկերային երեւոյթ մը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ŒUVRE des NOURRISSONS»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ձեռքի տակ ունիմ այս բարենպատակ ընկերութեան 1928ի տեղեկագիրը: Երեք տարիէ ի վեր կազմուած է այս ձեռնարկը, մասնաւորաբար հայ մանուկներու կաթ, հագուստեղէն եւ բժշկական հոգատարութիւն ընծայելու, մինչեւ երկու տարեկանը:

Գնահատութեան արժանի է մեր օտար բարեկամներու աշխատանքը, որմէ օգտուած են 3075 մանուկներ, երեք տարուան մէջ: Մանաւանդ գովեստով պէտք է արձանագրենք խնամակալներէն Տիկ. Անժէլօի բարեացակամութիւնը: Տիկինը իր մաքուր հայերէնով մեծ օգտակարութիւն ցոյց տուած է հայ մայրերուն:

Հաստատութիւնը կը գտնուի 25 Rue Thubaneauի մէջ: Բժշկական ճիւղին մէջ կը ծառայեն մէկէ աւելի օտար բժիշկներ եւ մէկ ալ հայ, Տոքթ. Սեփէթճեան, Հաստատութիւնը բաց է ամէն երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ 5:

Ամէն երկուշաբթի 80է աւելի մայրեր իրենց մանուկներով կարգի կը սպասեն որոշեալ ժամերուն, իրենց ուզած սննդեղէնը կամ զգեստեղէնը ստանալով: Ցաւալի է որ երբեմն ոչ-կարօտներ ալ կ'ուզեն օգտուիլ:

Արդէն երթալով կը շատնայ նպաստընկալներու թիւը, այնպէս որ ամիսը անգամ մը կարգ կուգայ ամէնը մէկ մանուկի: Երբ մէկը այս երկուշաբթի գացած է, պէտք է իր կարգին սպասէ մինչեւ չորրորդ երկուշաբթի: Այս ձեւով մօտաւորապէս 250 300 մանուկ կը խնամուի, ամիսը մէկ անգամ ներկայանալով:

Տեղեկագրին վերջին մասը կը կազմէ նուիրատուներու ցանկը, բոլորն ալ սրտցաւ օտարներ: Հազիւ քանի մը հայու անուն կ'երեւայ:

Եւրոպահայ կարմիր խաչի վարչութիւնը անշուշտ յարաբերութեան մէջ պիտի մտնէ այս հաստատութեան հետ, քանի որ իր ծրագրին մէջ ունի մանուկներու հոգատարութիւնը:

Հաստատութիւնը սիրով կ'ընդունի այցելուներ, անոնց հաղորդելով ամէն տեղեկութիւն:

Ա. Որբունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի Ա. խումբը այսօր խիստ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ փարիզի ռուսական (A. S. Russe) Ա. խումբին դէմ: Անցեալ եղանակին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը պատեհութիւնը չէր ունեցած մրցելու անոնց հետ այլ եւայլ պատճառներով: Մրցումը տեղի կ'ունենայ U. A. Seizieme դաշտը:

Խումբին ժամադրավայրն է փորթ Սէն Քլու ժամը 2ին: Դաշտը կը գտնուի 200 մէթր ճեռու:

Իտալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբն ալ պիտի մրցի ռուսական խումբին պահեստիին դէմ: Այս մրցումը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 2.30ին, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ փարիզի Ա. խումբին մրցումը:

Հաղորդակցութեան միջոցներ. Մէթրօ՝ փորթ Սէն Քլու: Թրամուայ 1 - 2 - 25: Օթօպիւս՝ AB.

Գ. Դասապեան

ՓԻԷՐ ՌԷՅԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ Մարսիլիոյ համբաւաւոր կնամոլը Փիէր Ռէյ, որ սովորութիւն ըրած էր ամուսնութեան խոստումով կիներ հրապուրել ու զանոնք կողոպտելէ ետք սպաննել, բանտին մէջ ինքզինքը ենթարկեր էր կամաւոր ծոմի, ոչ թէ անշուշտ իր մեղքերը քաւելու համար, այլ թերեւս, խուսափելու համար դատական հարցաքննութեան մը տաղտուկներէն: Պահ մը յաջողեցաւ: Դատական իշխանութիւնները զայն ենթարկեցին բռնի սննդառութեան: Բայց Ռէյ երբ համոզուեցաւ որ արդարութեան ճղճիմներուն տակ ինալէ յետոյ, մարդ նոյնիսկ անօթի մեռնելու ազատութիւնը չունի, որոշեց խօսիլ: Ու խօսելու ուժը վերստանալու համար, ծոմը աւրեց, կերաւ ինչ որ տուին: Եւ աղէկ օր ենթարկուեցաւ առաջին հարցաքննութեան մը յարձակումներուն:

Թէեւ ան արդէն մոռցած է իր կեանքին կարգ մը դրուագները, սակայն դեռ կը յիշէ թէ՝ իրօք կը կը կոչուի Փիէր Ռէյ, ծնած է 1865ին Անկլարի մէջ: 30 տարի առաջ, կ'ամուսնանայ Ալճերիոյ մէջ, կ'ունենայ հինգ զաւակներ: Բայց ի՛նչպէս բաժնուեցաւ իր կնոջմէն եւ զաւակներէն: Ռէյ աղօտ կերպով կը յիշէ թէ՝ 1898ին, պատիժ մը մը քաւելէ յետոյ, երբ բանտէն ելաւ ու տուն դարձաւ, մարդ մարդասանք չգտաւ: Կին ու զաւակ մեկներ էին: Փնտռելու պէտք չզգաց ան: Ամուսնացաւ կնոջ մը հետ զոր շատ չանցած, իր յաճախակի ճամբորդութիւններէն մէկուն ընթացքին, մոռցաւ կայարանի մը մէջ:

Զինուորական ծառայութեան միջոցին, իր անծանօթ ընթացքը պատճառ կը դառնայ, որ զինքը փոխադրեն Ափրիկէի կարգապահական զօրախումբերուն մէջ: Հինգ տարի յետոյ ազատ կ'արձակուի եւ գործ մը կը հաստատէ Մասկարայի մէջ: Կը սնանկանայ եւ կը դատապարտուի 15 ամիս բանտարկութեան:

1905ին կը հաստատուի Մոսդականեմ: Նոյն գործը կը շարունակէ հոն: Բայց բախտը զինքը կը հալածէր. կը ձախողի: 1919ին Ֆիլիփվիլի մէջ միայն չորս ամիս կը զբաղի առեւտուրով: Անկից ալ կը մեկնի ու միայն 1918ին, երբ ոստիկան մը զինքը կուգայ ձերբակալելու, զարմանքով կ'իմանայ թէ՝ Ֆիլիփվիլի դատարանը զինքը դատապարտեր էր 5 տարի բանտ. պատիժ կը քաւէ ու կնոջ մը հետ, այս անգամ կ'երթայ հաստատուիլ Թունուզի մէջ: Կինը հոն գինետուն մը կը բանայ, ինքը ամէն օր կը փնտռէ պաշտօն մը, որ բնաւ չի գտներ:

Իր վերջին ձերբակալութեան միջոցին Ալճերի մէջ, նորէն զարմանքով կ'իմանայ, որ Թունուզի դատարանն ալ զինքը դատապարտեր էր 5 տարուան, սնանկութեան համար: Արդ, կը հարցնէ Ռէյ, գինետունը կնոջս կը պատկանէր, ու կինս գոնէ օրինաւոր ալ չէր, սիրուհիս էր: Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ անոր յանցանքով զիս կը դատապարտեն: Կը բողոքէ Ռէյ, թէեւ կը խոստովանի թէ աննշան խարէութեան մը պատճառով, արդէն 24 օր բանտ պառկած է Թունուզի մէջ: Թունուզէն ալ կը մեկնի Ռէյ ու կը հաստատուի Հիւսէյին-Տէյ, ուր գոնէ կը պարծենայ Ռէյ, ո՛չ մէկ դատապարտութիւն կրած է: Բայց կը շարունակէ բողոքել երբ վերջին պահուն կ'իմանայ թէ՝ Ալճերի դատարանն ալ զինքը դատապարտած է հինգ տարուան:

Իսկ Ժէրոմ փրա անունը որ կը կրէր, ի բացուցած է հետեւեալ պարագաներուն մէջ: Ժէրոմ փրա որ իրօք գոյութիւն ունեցած է, մուրացկանութեամբ կ'ապրէր Հիւսէյին-Տէյի մէջ. Ռէյ՝ օր մը անոր կը հանդիպի եւ լաւ գործ մը գտնելու խոստումով, կ'առնէ անոր ձեռքէն ինքնութեան թուղթերը, կը հանէ անոնց օրինակները ու քաղէ քաղաք կը պտտի Ժէրոմ փրա անունով:

Հարցաքննութիւնը պիտի շարունակուի Օգոստոսի սկիզբները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Ֆրօզին հո՛ն էր արդէն: Ո՞վ ... պատմել անցեալը, այն ... ցեալը որ ամէն ինչ է մօր մը ... մար, ամէն ինչ զաւկի մը հա... ար: Որովհետեւ եթէ իր զաւ... ն մեկնումը տեսնել տխուր ... ն մըն է, ի՞նչ կ'ըլլայ ըլլալ ա... ր անվերադարձ մեկնումը, երբ ... կը փոխէ հողը, կը փոխէ ... ոնքը, ազգութիւնը եւ աշխարհ ... բերէ մարդեր, որոնք օր մը ... տի քանդեն նոյն հողը, կրօնքն ... ազգութիւնը: Մայրական այս ... տին համար, վայրագ տանջանք ... ը չէ՞ր ինքնին իր աղջնակին ... ած քօղն ու փերաձէն:

Եւ այս դիւրաբեկ ու սիրելի ... կը, այս շնորհալի, պաշտելի ... արածը, իր զաւակը, գլուխը ... րս կը հանէր կառքէն, միշտ կ'երկարէր իր յուսահատ բազուկները, անոր մատները կը փնտռէին Ֆրօզինի վիզը, որովհետեւ պէտք ունէր անոր ջերմութեան, այդ նեցուկին, որովհետեւ Լազարինայէն հեռու, կեանքը զգալի էր անոր, չէր կրնար հաւատալ որ զինքը պիտի տանին, որովհետեւ միայն մայրական ներկայութիւնը զգալով, իւէն ինքնիրէն կ'ըսէր թէ այս անխիղճ առեւանգումը չէր կրնար շիտակ ըլլալ: Մայր ու աղջիկ միայն մէկ բան գիտէին, այն որ արեան պէս զօրաւոր սէր մը զանոնք իրարու կը միէր, բայց թէ՝ գիրենք կը բաժնէին իրարմէ եւ այս սարսափելի էր: Սարսափելի՜:

Ի զուր Ֆրօզին ոտքն ինկաւ Ահմէտի որ թերեւս գութի եկած էր: Ի զուր աղաչեց, ամէն ինչ խոստացաւ: Ան ի՞նչ կրնար ընել: Հօրը հրամաննհրո՞ւն դէմ ելլել: Արդէն այս չարաշուք Ապտուլլահը կը պատրաստուէր զանոնք գործադրել, համոզուած որ իր ձեռնարկը չսպասուած յաջողութեամբ պսակուած էր: Պահ մը Ահմէտ ջանաց դէմ կանգնիլ: Ապտուլլահ միայն փաշային անունը տուաւ, յայտարարեց թէ՝ Ահմէտի օգտին իսկ համար, վերջ կուտար այս տեսարանին, որեւէ պատասխանի չսպասեց, նշան ըրաւ Մուսթաֆայի որ իր ձին կանգնեցուց կառքին դռնակին առջեւ, ու կառքը մեկնեցաւ սրարշաւ, առանց թոյլ տալու նոյնիսկ, որ այս թշուառ կիները վերջին անգամ մը գիրար համբուրեն:

Ֆրօզինի թափառուն բազուկները իրիկունը, խրճիթին մէջ, կը փորձէին դեռ կառչիլ փոքրիկ անկողնին, ուր իր վերջին ինչքը, իր վերջին զաւակը կը ննջէր: Գլուխը շատ ցնցուած էր, ըղեղը խանգարուած, բան չէր կրնար մտածել: Խե՛ղճ կին: Աւելի թշուառ մա՞յր մը կրնա՞ր ըլլալ: Փոքրիկ Ժանը հառաչեց: Կը տրտնջար ան.

— Տէ՛ր Աստուած, Տէ՛ր Աստուա՛ծ, կանչեց կինը:

Ի՛նչ ունէր այս տղան ալ: Բոլոր ցաւերը մի առ մի իր հոգիին մէջ կը թափէին իրենց դառնութիւնը: Փոքրիկը սակայն իր օրրանին մէջ՝ անհանգիստ տղեկի մը շարժումները միայն կ'ընէր: Այն իրիկունէ ի վեր որ Ֆրօզին այցի գացեր էր մեռելին, եւ իր փոքրիկը յանձներ էր պառաւ Մարիկոյի, փոքրիկ Ժանը կը հեծծէր եւ ա՛լ, սովորական ուրախութիւնը չունէր: Ֆրօզին հարցումներ կուտար Մարիկոյի, բայց ան, այլանդակ ձեւերով միայն կը պատասխանէր:

Անոր չոր ու նիհար մատները՝ կարծես, օդին մէջ եռանկիւններ, բազմանկիւններ կը գծէին արագօրէն, կամ կրկնակ հարուածներով կը բարձրանային, կարծես, երկնքի մէջ ծակեր բանալու համար: Յետոյ համր ու արագ կ'անհետանար:

Այն օրէն ի վեր որ վաճառորդները եկեր էին, եւ դանէ գուռ պտտեր էր, Մարիկօ այլեւս մարդու բան չէր ըսեր, իր շրջագայութեան ատեն, ակնարկ մը նետա՞ծ էր գիւղին հրապարակին եւ կառքերուն վրայ: Ճանչցա՞ծ էր Սոթիրիսի վզնոցը: Այս բնազդական արարածը, բոլորին համար խորհրդաւոր կը մնար եւ անշուշտ, ինքն իրեն համար իսկ՝ խորհրդաւոր էր: Թեսալիացի շատ կիներու պէս, ան ալ սնապաշտութիւններ ունէր յամառ եւ անողոք: Վերջ ի վերջոյ, իր հիւանդ ուղեղին հնարքներուն ինքն ալ կը սկսէր հաւատալ, այդ այլանդակ մարգարէութիւններուն՝ որոնք կը խուսափէին իրմէն: Ինքն իսկ ինկած կը թուէր ըլլալ սարսափելի այն խօսքերուն ազդեցութեան տակ, որոնցմով կը գուշակէր թէ՝ մայր մը պիտի սպաննէ իր զաւակը եւ տեսնելով որ բան չի պատահիր, թերեւս վատ մտածումը ունեցած էր փութացնելու պատգամին իրագործումը: Թերեւս, իր մտքին մէջ իսկ, հայրենիքի փրկութիւնը այս ոճրին կապուած էր: Իրողութիւնը այն է որ վայրագ ու այլանդակ լռութիւն մը կը պահէր, այն օրէն ի վեր որ փոքրիկ Ժանը իրեն յանձնուած էր: Երբեմն, պիտի կարծուէր իսկ թէ տեսակ մը խոտեր կերցուցած է տղեկին: Ո՞վ գիտէ. Թերեւս մօրը մեղքով ... պարտուած տղուն փրկութեան համար, զայն կ'ուզէր զրկել Աստուծոյ:

Ֆրօզին ամբողջ գիշերը հսկեց տղուն վրայ: Իր խուէնէն զարհուրելի բաժանումէն յետոյ, գաղափարները կը պարէին անոր գանկին տակ:

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

«Պէքիր աղա պէօլիւկի»ն թանգարան

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ Պատերազմական Նախարարութեան նախկին շէնքը համալսարանի վարչութեան յանձնելու առաջարկ մը կայ։ Այդ պարագային, շէնքը թանգարանի պիտի վերածուի։ Այդ շէնքին մէջ է «Պէքիր աղա պէօլիւկի» անունով հանրածանօթ բանտը, ուր մինչեւ հիմա բանտարկուած քաղաքական եւ այլ կարեւոր անձերու անունները տոմարէն արտագրուելով, թանգարանին պատերէն պիտի կախուին։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Աղեքսանդրիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մերժած է Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի նախագահներուն յանձնել խորհրդարանի բանալիները։ Երեսփ. ժողովի քարտուղարութիւնը շրջաբերական մը ղրկեց նախկին երեսփոխաններուն՝ խնդրելով որ վերադարձնեն երկաթուղիով ձրի ճամբորդելու արտօնագրերը։

Դահլիճը քննեց թեան առաւ ելմտացոյցը, որու մասին արքայական հրովարտակ պիտի հրատարակուի շուտով։ Այս տարի մեծ խնայողութիւններ պիտի ըլլան ելմտացոյցին մէջ. ծերակուտականներու և երեսփոխաններու ամսականներէն զատ, խնայողութիւն պիտի ըլլայ նաեւ հանրօգուտ նոր շինութեանց մէջ, որոնց համար չորս միլիոն եգիպտական ոսկի նախատեսուած էր։

⁂ Եգիպտոսի անգլիական մարզպան լորտ Ճորճ Լոյտ երէկ Աղեքսանդրիայէն «Հէլուան» շոգենաւով ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա։

⁂ Կառավարութիւնը վճռած է կտրուկ շարժիլ։ Վաֆտի բոլոր հաւաքոյթները արգիլուած են։ «Էլ Սիասա» թերթը կը գրէ որ եթէ խիստ միջոցներ ձեռք առնուին հաւաքոյթները արգիլելու համար, քաղաքական կացութիւնը կրնայ ծանր դարձուածք մը առնել։

Կէս միլիոն բանուոր փողոց պիտի ձգուի

Մանչեսթըրի հիւսուածեղէնի գործարաններու բանուորներուն եւ գործատէրերուն միջեւ օրավարձի խնդրին մասին երկար շաբաթներէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները խզուած ըլլալով, գործատէրերը որոշած են դուռները փակել Օգոստոս 11էն սկսեալ։ Այս կերպով կէս միլիոն բանուորներ փողոց պիտի նետուին։

Ի՞նչ եղաւ փրոֆ. Մալմկրէնը

Օսլոյէն կը հեռագրեն 27 յուլիս թուականով.—

Ռուս օդանաւորդ Չուխնովսկիի առած լուսանկարները որոշ կերպով ցոյց կուտան թէ երբ Սալմկրէնի խմբակին վրայէն անցաւ, խումբը կը բաղկանար երեք հոգիէ, Մալմկրէն, Ցափփի եւ Մարիանօ։ Սակայն երբ «Կրասին» եկաւ ազատելու զանոնք, միայն Ցափփին եւ Մարիանօն գտաւ. ի՞նչ եղած էր շուէտացի փրոֆէսէօրը։ Այս վերջինին մահուան մասին զանազան շշուկներ շրջան կ'ընեն եւ Նորվեկեան մամուլը դառն խօսքեր կ'ընէ Իտալացիներու հասցէին։

Հեռագրի մը համաձայն, հազարապետ Մարիանոյի առողջական վիճակը թոյլ չէ տուած որ իր ընկերներուն հետ մեկնի դէպի Հռոմ։ Մարիանօ այժմ կը դարմանուի Նարվիքի հիւանդանոցին մէջ։

⁂ Ամունտսէնը եւ Կիլպօն գտնելու համար աշխատանքները կը շարունակուին։

Տրոցկի Ասիոյի մէջ

Ռուս մենշեւիկներու պաշտօնաթերթ «Մէսաժէ Սոսիալիստ» տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Տրոցկիի վարած կեանքին մասին Վէրնիի մէջ, չինական Թուրքիստանի սահմանագլխին վրայ։ Նախկին պատերազմական նախարարը, որ բոլոր հանգստաւէտ պայմանները կը վայելէ, գրական աշխատանքներու նուիրուած է, եւ փիլիսոփայական մեծ երկասիրութիւն մը կը պատրաստէ. յաճախ որսի կ'երթայ։ Բոլշեւիկ բոլոր վարիչներն ալ կը սիրեն որսորդութիւնը. Լէնին ինք ալ կատաղի որսորդ մըն էր։

Տրոցկի Մոսկուայէն ղրկուած մասնաւոր ջոկատի մը հսկողութեան տակ կը գտնուի։ Այս ջոկատը իր հրամանները կը ստանայ ուղղակի Կէփէուի պետէն, որուն միայն ենթակայ է։

Աւելի դիւրութեան համար, Վէրնի մասնաւոր ուղիղ թելով մը կապուած է Մոսկուայի հետ եւ ամէն օր տեղեկագիր կը ղրկուի Տրոցկիի կեանքի մասին։

Ամերիկա եւ Չինաստան

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը առաջինը եղաւ Չինաստանի ազգայնական նոր կառավարութիւնը իրապէս ճանչցողը։ Չորեքշաբթի օր Փէքինի մէջ Ամերիկեան ներկայացուցիչին եւ չին ազգայնական կառավարութեան միջեւ ստորագրուեցաւ մաքսային նոր դաշնագիր մը, որ գործադրութեան պիտի դրուի 1929 Յունուար 1էն սկսեալ, եթէ ամերիկեան խորհրդարանը վաւերացնէ զայն մինչեւ այդ թուականը։

Ճափոն եւս կ'ուզէ մաքսային նոր դաշնագիր մը կնքել Չինաստանի հետ, քանի որ ազգայնական կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ բոլոր հին դաշնագիրները։

Չինովիեւի նոր պաշտօնը

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Զինովիեւ խորհրդային սպառման դաշնակցութեան վարիչ մարմնի անդամ նշանակուեցաւ, պայմանաւ որ քաղաքական ոեւէ գործով չզբաղի եւ նուիրուի միայն արհեստակցական խնդիրներու։ Անհաւանական չէ սակայն որ վեց ամսուան փորձէ մը յետոյ կառավարութեան մէջ պաշտօն մը ստանայ։

Անատոլուի բնակչութեան խտացումը

Թուրքիոյ տնտեսական գործավարութիւնը ծրագիր կը պատրաստէ Անատոլուի մէջ իրարու մօտ գտնուող գիւղերը միացնելու մասին։ Այս առթիւ, քսանըհինգ հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, որ Սեպտեմբերի սկիզբը գործի պիտի սկսի։ Յանձնախումբին անդամներէն տասը երկրագործական, հինգը ճարտարարուեստի, երեքը կրթական, երկուքն տնտեսական եւ երկուքն ալ առողջապահական մասնագէտներ պիտի ըլլան։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. «ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ» ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌԱՒՕՏ ԺԱՄԸ 10ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ ԵՒ ՊԱՐ

ժամը 3ին այցելութիւն խանասորի հերոս իշխան Արղութեանի գերեզմանին։

Առնել թիւ 1 հանրակառքը եւ իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան Վէն. երկաթուղի Մոնփարնասի կայարանէն, իջնել Շավիլ։ Կարգադիր անդամներ պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը։

Այրի տիկ. Փեփրոնէ Սապօնճեան (Աթէնք), տէր եւ տիկ. Յակոբ Փափազեան, Այրի տիկին Այծեմնիկ Ունանեան (Աթէնք), Այրի տիկին Աստղիկ Թօքաճեան եւ զաւակունք (Աթէնք), տէր եւ տիկ. Մարտիրոս Գասապպաշեան, Այրի տիկին Նուարդ Փափազեան եւ զաւակունք, Էթալիքեան եղբարք (Աթէնք), ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներն ու բարեկամները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց որդւոյն, եղբօր, մօրեղբօր՝

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՊՕՆՃԵԱՆԻ

(ՓԱՍՏԱԲԱՆ)

որ կնքեց իր մահկանացուն Ուրբաթ 27 յուլիս, երիտասարդ տարիքին մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի, 29 յուլիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Charité հիւանդանոցին մէջ, Rue Jacob.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Տէր եւ տիկին Անդրանիկ Գանթարեան եւ զաւակները Ալիս եւ Վահէ խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնակսկիծ եւ սրտաճմլիկ մահը իրենց հոգեհատորին

ՇԱՒԱՐՇԻ

որ իր հոգին աւանդեց 17 տարեկան ծաղիկ հասակի մէջ, յետ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան։

Կը խնդրուի ազգականներէ եւ բարեկամներէ ներկայ գտնուիլ յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին, որ պիտի կատարուի վաղը երկուշաբթի առաւօտ 30 յուլիս, ժամը 11ին Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը, 23 Rue Raspail, Bois-Colombes.

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հրանտ Ջարմանեանէ, Ա. Ռուբէնեանէ եւ եոզղատցի Արտաշէս Պալեանէ իրենց հասցէները հաղորդել կամ անձամբ ներկայանալ երուանդ Պարոնվարդեանի, 21 Rue Vincent, Paris (19e).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

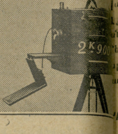
— Կը փնտռուի Զնգուշցի Յովհաննէս Մինասեան, հօր անուն Մինաս, մօր անուն Սառա։ Երկու քուկէս տարի առաջ Պէյրութէն եկած էր Ֆրանսա, այդ թուականէն ի վեր լուր առնուած չէ։ Կը խնդրուի զինք ճանչցողներէն եւ կամ լուր ունեցողներէն՝ իմացնել՝ կարապետ Ռըթիկեանի, 23 րիւ տէ Տոմինիքէն, Մարսէյլ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Տէսին, *Մ. Ճ.— Չհասկցանք ձեր թղթակցութեան իմաստը։ Աւելի որոշ գրեցէք։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ 1928

31 JUILLET 1928

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 712

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՈ՛Ւ Կ'ԸՆԴՎԶԻՆՔ

Հայաստանի կեդրոնական Գործադիր կոմիտէի տարեկան ամագումարին մէջ (Խորհրդարան), հողագործական գործավար Ա. Երզնկեան հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.

— «մեր երկրէն փտարուած իսկայական Թուրք ազգաբնակչութիւնը վերադառնալով կապուեր է հողին: Ասոնց Թիւը կը հասնի 30,000ի: Ծրագրուած է տեղաւորել նաեւ 45,000 հայ գաղթականներ: 1929ին պիտի տեղաւորուին 11,600 հոգի:

... «Ազգային փոքրամասնութիւններէն առանձնապէս Թուրք ազգաբնակութեան հանդէպ մենք մասնաւոր քաղաքականութիւն վարած ենք, արտօնեալ պայմաններ ստեղծելով Թուրքերու համար: Այդպէս վարուած ենք, որպէս զի կարենանք կարճ ատենի մէջ անհետացնել այն ազգային հակամարտութիւնը, որ ստեղծուած է մեր երկրի Թուրք, հայ եւ ռուս ազգութիւններուն միջեւ: Ո՛րքան ալ մեր թշնամիները շարունակեն իրենց կրկռոցը, մենք պիտի շարունակենք այդ քաղաքականութեան մէջ:»

Յայտարարութեան յաջորդ մասէն կ'երեւայ որ, Ռուսերն ալ կը վայելեն «արտօնեալ պայմաններ»:

— «Հայաստանի ռուս գիւղացիին բաբւոք տնտեսութիւնը ուժեղին հարուած պիտի ստանայ, եթէ անոր հողաբաժինը իջեցնենք միւս ազգութեանց հողաբաժինի աստիճանին»:

Ուրեմն, աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի որ, մեր դժբախտ հայրենիքին մէջ, իսկական «րայա»ն բուն իսկ երկրին հողվուրդն է, հայ գիւղացին, ինչպէս ցարական օրերուն:

Բացատրութեան ձեւերը ոչինչ կը փոխեն կացութենէն:

Հանրապետական իշխանութեան օրով, զանցառելի քանակութեան մը իջած էր այսօրուան Հայաստանի Թուրք բնակչութիւնը: Շնորհիւ Երեւանի գուրգուրանքին եւ «մասնաւոր քաղաքականութեան», հետզհետէ կը վերահաստատուի նախկին վիճակը, անշուշտ ի վնաս հայ շինականին եւ հայրենիքին:

Թթու ազգայնականութիւնը չէ որ կը խօսի մեր մէջ, այս տողերը գրած ատեն: Ոչ ալ աժան ամբոխավարութիւնը:

Պարզ հաշիւի եւ տրամաբանութեան խնդիր:

Ո՛ր եւ է երկրի մը բնիկը, որ փախեր է խուճապի մը պատճառով, իրաւունք ունի վերադառնալու իր բոյնը: Աւելորդ է վիճիլ այս մասին:

Բայց, ուրիշ բան է այս տարրական ճշմարտութիւնը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ Երեւանի վարիչներուն հետեւած քաղաքականութիւնը:

Այդ մարդիկը եթէ հայկական իշխանութիւն են, ամէն բանէ առաջ, պէտք է ուսումնասիրած ըլլան հայկական պահանջները: Նոյն իսկ իբրեւ բանուորա-գիւղացիական կառավարութիւն:

Արդ, փաստ է որ հայ ժողովուրդին երկու երրորդը կը թափառի աշխարհի չորս կողմը, Ռուսաստանէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա:

Յետոյ, Թուրքիայէն փախած Հայերը այլեւս չեն կրնար վերադառնալ: Ընդհակառակն, ամէն միջոց կը փորձուի որ մնացածներն ալ ձգեն-երթան, որպէսզի աւարի տրուի անոնց ստացութիւնը, հող, կալուած, դրամ եւն.: Անհատական թէ հանրային:

Միւս կողմէ. Թուրքիան տէր տիրական է դարձած անհուն տարածութիւններու, 750,000 քառ. քիլոմեդր, եւ բնակիչ կը մուրայ, իսկ Հայաստանի հայ գիւղացին կը չարչարկուի հողի եւ ջուրի պակասէն, 22-25,000 քառ. քիլոմեդր երկրի մը վրայ:

Ու արտասահմանէն հարիւր հազարաւոր ռ.արագիրներ «հայրենիք, հայրենի՛ք» կ'աղաղակեն:

Այս պատկեր՛ն առջեւ, ընկերային եւ տնտեսական փտութեան,— Թող'ընք ազգային տեսակէտը — նոյնիսկ Լէնինի վարդապետութեան ո՞ր սկզբունքը թոյլ կուտայ որ, չունեցողը կրկին եւ կրկին զրկուի, բուն իրաւատէրը լքուի, իսկ ունեցողը եւ բռնացողը գլխու վրայ տեղ ունենայ:

Ինչո՞ւ «մասնաւոր քաղաքականութիւն», քանի մը տասնեակ հազար Թուրք փախստականներու համար, որոնք ամէն դիւրութիւն կրնան գտնել Թուրքիա հաստատուելու, իրենց մնացածին կրկինը ստանալով հայկական աւարէն, իսկ տմարդի, ականակ քաշքշուք՝ առնուազն 700,000 հայ գիւղացիներու եւ բանուորներու հանդէպ, որոնք ափ մը հող կը պահանջեն,— ոչ իսկ իրենց իրաւունքին մէկ հարիւրերորդը:

Ու վերջապէս, քանի որ կը պնդեն թէ «անկախ» պետութիւն են, հաւասարազօր իրաւունքներով, ինչո՞ւ, փոխադարձութեան սկզբունքին համաձայն, Թուրք փախստականներուն հանդէպ գոնէ չեն վարուիր այնպէս, ինչպէս կը վարուի Մ. Քեմալը՝ Հայերուն հանդէպ:

Ո՞վ կը մղէ զիրենք, այս սարկական, այլանդակ եւ ընդվզեցուցիչ ուղին բռնելու, եւ միւս կողմէ հայ աշխատաւորութեան հաշւոյն պարծենալու:

Եւ ինչո՞ւ բերան կ'առնեն, երբ իրենց երեսին կուտանք այս համար եւ կործանարար քաղաքականութեան հետեւանքները, հազարէն մէկը:

Հաճոյակատար եւ պատրաստակամ՝ Թուրքին եւ Ռուսին հանդէպ. դէգ, չկամ եւ ամբարտաւան՝ հարազատ եղբօր դիմաց, ա՞յս ալ լենինական առաքինութիւն է...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴԱՒԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ԴԻՐՔԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, *Հայրենիք* դիտել կուտայ (10 Յուլիս).

—«*Վերջին տարիներս հակախորհրդային խաղերու եւ դաւերու կարեւոր կեդրոններէն մէկն ալ դարձած է Լեհաստանի մայրաքաղաք Վարշաւան, որ մասնաւորապէս հետաքրքրուած է Ուկրայնայի եւ Կովկասի անջատողական շարժումներով: Լեհաստան մութին մէջ ույժ կուտայ այդ շարժումներուն՝ Ռուսիան տկարացնելու համար:*

Լեհերու շարժառիթները պարզ են. եթէ Ուկրայնա եւ Կովկաս անջատուին Ռուսիայէն, վերջինս այլեւս չպիտի կարողանայ այնքան ահարկու սպառնալիք մը ըլլալ Լեհաստանի գոյութեան համար, որքան է այժմ: Լեհաստան շատ ալ շահագրգռուած չերեւիր Խորհրդային իշխանութեան տապալումով Մոսկուայի մէջ, որովհետեւ այդ իշխանութեան գոյութիւնը ինքնին մեծապէս կը նպաստէ Ռուսիոյ տկարացման:

Բաւական արժանահաւատ աղբիւրներէ եկած տեղեկութեանց համաձայն՝ Լեհաստան ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական օժանդակութիւն կ'ընէ Ուկրայնացիներուն եւ Վրացիներուն:

Ատրպէյճանցիներու վերաբերմամբ նոյն դերը կը կատարէ Թուրքիան:

Որքան գիտենք, չկայ հայ քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ Ուկրայնացիներու, Ատրպէյճանցիներու եւ Վրացիներու հետ միասին մասնակից դարձած ըլլայ նման դաւադրական աշխատանքներու՝ Խորհրդային Միութեան դէմ:

Ճիշտ է, մենք եւս անոնց պէս հակառակ ենք Խորհրդային իշխանութեան, մենք եւս անոնց պէս անկախութեան կը ձգտինք: Սակայն, մենք չենք կրնար Ուկրայնացիներու, Ատրպէյճանցիներու եւ Վրացիներու պէս մասնակցիլ այնպիսի շարժումներու, որոնք անխուսափելիօրէն պիտի մղեն մեզ զէնք բարձրացնելու Խորհրդային իշխանութեան դէմ, առանց մեզ որ եւէ ապահովութիւն տալու ընդդէմ աւելի վատթար թշնամիի մը:

Անկախութեան մենք կը ձգտինք, այո՛, նոյնքան մոլեգին կերպով, որքան Վրացիք կամ Ուկրայնացիք, բայց մեր անկախութեան պայքարը մենք չենք ուզեր տանիլ ճանապարհով մը, որ կարող է մեր ժողովուրդի գոյութիւնն իսկ վտանգել...»

ՀԱՄԻՏԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Աթէնքէն «Տէյլի Մէյլ»ի կը հեռագրեն թէ Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդները դարձեալ բողոքի ձայն կը բարձրացնեն՝ գահընկէց սուլթանին հարստութեան տիրանալու համար: Իր 30 տարուան իշխանութեան օրով, Ապտիւլ Համիտ 920 միլիոն ֆրանք արժէքով հարստութիւն շինած էր, բացի ձեռք անցուցած կալուածներէն: Սելանիկի նահանգին և Մակեդոնիոյ մեծ մասին հողերը իրենն էին: Նոյնպէս Սուրիոյ, Մուսուլի և Կիպրոսի մէջ ընդարձակ հողեր ունէր:

1922ի դեկտեմբերին էր որ ամերիկացի իրաւաբան Ունթերմէյէր Եւրոպա եկաւ՝ Լօզանի Հաշտութեան ժողովին ներկայացնելու համար Համիտի ժառանգորդ քսան երկու իշխաններու եւ իշխանուհիներու պահանջները: Գլխաւոր խնդիրը կը դառնար Միջագետքի քարիւղ պարունակող հողերուն շուրջ,

ՏՈՄՍԵՐ

ՎՐԻՊԱ՞Կ ԹԷ ՀԱՄՈԶՈՒՄ

Ռուբէն Խան-Ազատ, վաղեմի Հնչակեան, տարիէ մը ի վեր իր յիշատակները կը հրատարակէ «*Հայրենիք*» Ամսագրին մէջ:

Ու կը պատմէ այնպիսի ինքնահաւանութեամբ մը, որ չի համեմատուիր ո՛չ իր տարիքին, ոչ ալ իր լրջութեան հետ:

Արդարեւ, իր «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները» կարդացողները այն տպաւորութիւնը կը կրեն թէ, ինչ որ կատարուեր է ուխտունական Թուականներուն, իբրեւ դաւադրական գործունէութիւն, իբրեւ Հնչակեան աշխատանք եւլն., բոլորը եղած են՝ իր խելքով, ի՛ր ձեռքով, իր ճարտարութեամբ եւ քաջութեամբ:

Սկիզբէն մինչեւ վերջը՝ ես այսպէս, ես այնպէս,— միշտ ե՛ս:

Եւ դեռ շարքը շարունակելի է:

Ինչպէս կ'երեւայ, խմբագրութիւնը ամէն ինչ մամուլին յանձներ է անեղծ, եւ անսահման լայնամտութեամբ մը, որ յաճախ ծիծաղելի կը դարձնէ, դժբախտաբար, յուշագիրը:

Այս չէր, սակայն, մեր ըսելիքը:

«Հայրենիք»ի վերջին Թիւին մէջ (1928 Յուլիս), Ռուբէն Խան-Ազատ կը պատմէ թէ, բանտը գտնուած ատեն, (1895—96) լսեց որ Հնչակեանները պառակտուեր են եւ իրար կ'ուտեն, թէ «ահագին կռիւ եւ տուր ու դմփոցներ էին տեղի ունեցել Լոնտոնի փողոցներում», թէ միեւնոյն ատեն երկու «Հնչակ» կը հրատարակուէր, «արտաքինով միանգամայն իրարու նման»:

Եւ ծերունի վաստակաւորը կը գրէ, իբրեւ վերջաբան.

— «*Իսկ բանտից Զալոյից լսելով պառակտման մասին, ես ոչ միայն ցաւ չզգացի, այլ կարծես թէ ուրախացայ, մտածելով, թէ պառակտման հետեւանքով, հաւանական է ընդմիշտ կը լուծուի Հնչակեան կուսակցութիւնը եւ վերջ կը տրուի արկածախնդրային գործունէութեանը, եւ հայ ժողովուրդն էլ կ'ազատուի յետագայ կոտորածներից» (էջ 143, Բ. սիւնակ)*:

Մի՞թէ: Խղճի զօրաւոր խայ՞թ մըն է որ գրել տուեր է այս տողերը, թէ պարզ վրիպակ է:

Կ'ըսեն թէ շատ լուրջ եւ անկեղծ մարդ է Ռուբէն Խան-Ազատը:

Մենք չենք չանչնար, բայց կ'ուզենք հաւատալ:

Ուրեմն, երեսուն-երեսունըհինգ տարի առաջ, ան մաղթեր է որ «ընդմիշտ լուծուի Հնչակեան կուսակցութիւնը» եւ,— մնացածը կարդացէք վերը:

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ՝ այս համոզման հասնելէ վերջը, Ռուբէն Խան-Ազատը ի՞նչ գործեր կատարած է, այդ բաղձանքը իրականացնելու համար:

Պատասխանը պիտի կարդա՞նք «Յիշատակներ»ու յաջորդ մասերուն մէջ:

Վ.ԱՀԷ

որոնք 25 միլիոն ֆրանքէն աւելի կը գնահատուէին:

Այս առթիւ Պոլսոյ անգլեւ Թուրք խառն դատարանին առջեւ բացուած դատ մը եւս անհետեւանք մնաց: Միւս կողմէ հելլէն, պուլկար եւ եուկոսլաւ կառավարութիւնները չեն ուզեր գոհացում տալ ժառանգորդներուն:

Խնդիրը աւելի բարդացաւ անցեալ Մարտին, երբ ժառանգորդներու ներկայացուցիչ անգլիացի հարիւրապետ Պէնէթ ամբաստանուեցաւ թէ այդ կալուածները կ'ուզէ իւրացնել՝ կեղծ փաստաթուղթերով:

Դատարանը յետ քննութեան ազատ արձակեց քէփթըն Պէնէթը, որ ապացուցած էր թէ ինք չէր կեղծ թուղթերուն հեղինակը: Պէնէթ կը պահանջէ հիմա, որ Համիտի ժառանգորդներուն խնդիրը կրկին նկատի առնուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վենիզելոս-Թեվֆիք Րիւշտի տեսակցութիւնը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ 29 Յուլիս Թուականով.

Կ'ըսուի թէ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ծրագրած է մօտ օրէն հանդիպում մը ունենալ Վէնիզէլոսի հետ: Տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ հելլէնեւ Թուրք սահմանագլուխին վրայ Օգոստոս 20ի ատենները: Հելլէն կառավարութիւնը փոխանակելի բնակչութեան տակաւին առկախ խնդիրը կարգադրելու համար, պիտի հաւանի սահմանագլուխի սրբագրութիւն մը ընել Մարիցա գետի երկայնքին, արեւելեան Թրակիոյ մէջ, ա'յն ձեւով, որ Պոլիս-Գարա Աղաճ երկաթուղագիծը Թրքական հողին վրայ գտնուի:

Այս կարգադրութենէն զատ, Յունաստան Թուրքիոյ պիտի վճարէ նաեւ 500,000 անգլիական ոսկի:

Թայմզի Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս լուրերը տուողն է կէս պաշտօնական «Ճիւմհուրիյէթ»ը: Ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս տեղեկութիւնները:

Տրապիզոնի մէջ ալ տօթ կայ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—*Նկատելով որ Անատոլուի կարգ մը մասերուն մէջ երաշտութիւնը կը շարունակուի, կառավարութիւնը նշանակեց յանձնախումբ մը, որ Գոնիա պիտի երթայ՝ ուսումնասիրելու համար թէ օժանդակութեան ի՛նչ նոր միջոցներ կը պահանջուին: Թուրք Կարմիր Մահիկը կէս միլիոն թրքական ոսկի քուէարկեց՝ օգնելու համար Գոնիայի շրջանին:*

Տրապիզոնէն կը հաղորդեն թէ այդ նահանգին մէջ եւս երկար ատենէ ի վեր երաշտութիւն կայ եւ ցորենի հունձքերը վնասուած են: Վերջին տասը օրուան ընթացքին ամբողջ Թուրքիոյ մէջ սաստիկ տաք ըրաւ: Ջերմաչափը Պոլիս շուքի մէջ 86, իսկ Անատոլուի ներսերը 95 աստիճան (Ֆարէնհայթ) ցոյց կուտար: Տաքէն մեռնողներ ալ կան:

∴ *«Միլլիյէթ» կը գրէ թէ յանձնախումբին նախագահն է Տնտեսութեան գործավարին խորհրդական Իհսան Ապիտին պէյ, անդամներուն մէջ կայ Օլտէնպուրկ անուն գերմանացի մը: Յանձնախումբը Յուլիս 26ին Էնկիւրիէն մեկնած է դէպի Գոնիա: Սխալ է այն լուրը թէ աղէտեալ շրջանի բնակիչները ուրիշ շրջաններ կամ քաղաքներու մօտերը պիտի փոխադրուին:*

Եգիպտոսի ազգայնականները անհաշտ

Գահիրէի «Ալ Պալաղ» Թերթը կը գրէ թէ հակառակ ոստիկանութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներուն, Վաֆտ կուսակցութեան պատկանող երեսփոխաններն ու ծերակուտականները գումարուեցան Յուլիս 28ին ժամը 18ին, Մուրատսէրայի մէջ: Ներկայ էին 60 ծերակուտական եւ 132 երեսփոխան:

Հաւաքոյթին մէջ ապօրէն հռչակուեցաւ Յուլիս 19ի հրովարտակը, որով խորհրդարանը կը լուծուի: Ըստ Սահմանադրութեան, թագաւորը օրէնսդիր իշխանութիւն ունի, միայն Ծերակոյտի եւ Երեսփ. ժողովի գործակցութեամբ: Հետեւաբար ներկայ անդամները յայտնեցին թէ Խորհրդարանը կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ եւ Սահմանադրութիւնը իրաւունք կուտայ անոր՝ գումարուելու:

Ժողովը քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը պահանջուի կառավարութենէն հրաժարիլ: Ջեղեալ կը նկատէ ներկայ կառավարութեան հրատարակած բոլոր օրէնքները եւ օտար կառավարութեանց հետ կնքած քաղաքական, առեւտրական եւ ելմտական բոլոր համաձայնութիւնները:

«Ալ Պալաղ» կ'աւելցնէ թէ Նահաս փաշայի պահանջին վրայ, ժողովը երդում ըրաւ կարելին ընել՝ Սահմանադրութիւնը պաշտպանելու համար:

Մեծ հրդեհ Պոլսոյ մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն 29 Յուլիս Թուականով.— *Երէկ առաւօտ կանուխէն ի վեր աղետալի հրդեհ մը կը լափէ Սթամպուլի ընդարձակ մէկ թաղը: Կրակը ծագեցաւ փայտաշէն տունէ մը եւ արագօրէն ծաւալեցաւ: Հրշէջները ի զուր աշխատեցան մարել զայն: Ասիկա ամէնէն մեծ հրդեհն է 1911էն վեր, երբ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին հին քաղաքի մեծ մասը հրոյ ճարակ դարձաւ:*

Թուրքիա եւ Աֆղանիստան

Էնկիւրիի աֆղան դեսպանը Պոլիս երթալով տեսակցեցաւ ընդհ. սպայակոյտի նախորդ փոխ-նախագահ Ֆեազիմ փաշայի հետ, որ պետն է Աֆղանիստան ղրկուելիք զինուորական բարեկարգիչ մարմինին: Օգոստոսի կէսին, զին. մարմինը Պոլսէն Քապուլ պիտի մեկնի՝ գործի ձեռնարկելու համար: Անոր պիտի յաջորդեն կրթական եւ ոստիկանական բարեկարգիչ պատուիրակութիւնները, որոնց կազմութեան հիմակուընէ ձեռնարկուած է:

Սերպիոյ տագնապը

Պելկրատէն կը հաղորդեն որ Սքուփչինան գալ շաբաթ նիստի պիտի հրաւիրուի նոր դահլիճին ծրագիրը վաւերացնելու եւ վիճաբանելու համար վերջին նստաշրջանին խորհրդա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԼՃԱՑԱԾ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան տասնամեակը ինձ վիճակուեցաւ տօնել մայրաքաղաքին մէջ։ Հայ Ակումբը Մայիս 27ի Կիրակին զարդարուած էր. հարիւրաւորներու բազմութիւն մը փութացած էր հանդիսավայրը։

Հակառակ ազգային դպրոցի «փրոֆէսոր» տեսուչին յարուցած արգելքին, աշակերտութիւնը մէկ մարդու նման մէկ-մէկ եռագոյն բռնած, տեղ գրաւած էր ընդարձակ պարտէզին մէջ։ Մանուկ սերունդը իր այդ սքանչելի շարժուձեւով եկեր էր ըսելու իր ամօթխօսքըայլասերած դաստիարակին։ Վաղուան սերունդն է, որ հասակ կը նետէ, միշտ բարձր պահելով եռագոյնը, մինչեւ գաղափարը իրականանայ։ Նուագը, պարը, երգ-արտասանութիւնը կը տանէին հանդիսականը դէպի Արարատեան դաշտը, ուրտեղ ո՛վ գիտէ քանի հազարներ այդ նոյն ժամին գաղտնի մասնակից են տօնակատարութեանց եւ տասնեակ հազարներ իրենց սիրտերուն մէջ կը բաժնէին մեզ համակող կարօտն ու ցանկութիւնները։

Բանախօսութիւններ չեղան, հակառակ նախապէս ցրուած յայտարարութեան։ Կարմիր գործակալները այս չէզոք եւ ազատ երկրին մէջ անգամ չեն ամչնար քար քաշելու փորձեր ընել զգացումներու վրայ. երեւի կըթնած ռուսեւպարսկական դաշնագրի ծանօթ առաձգական կէտին, վերջին պահուն կը յաջողին համոզել պարսիկ ոստիկանութիւնը, որ «ցաւելով» արգիլէ բանախօսութիւնները։ Կը խօսի միայն ընկ. Տոքթ. Յ. Ստեփանեան.— «Դարեր շարունակ կաշկանդուած հայ լեզուն, որ բացուել էր շնորհիւ Մայիս 28ի, ուզում են նորից փակել տալ այս բարեացակամ երկրում անգամ»։ Այսպէս սկսելով մեր ծերունի ընկերը, քառորդ ժամ խօսելէ յետոյ վերջացուց. «Բանի որ արգիլուած է խօսիլը, այս գիշեր չենք խօսում»։ Եւ կը ծափահարեն ոչ միայն Հայերը, այլ եւ պարսիկ հիւրեր, թերեւս անոնց մէջ նոյնիսկ արգելքի հրամանը բերող պաշտօնեան, որ աւելի գնահատել գիտէ ազատ խօսքը, քան յանուն ազատութեան հրապարակ իջած կարմիր դահիճները։

Ինչպէս կը պատմեն, անցեալ տարի աւելի խայտառակ միջոցներով փորձեր են խանգարել։ Նոյն օրը նախօրօք վարձեր են այն սրահները, ուր կ՚ենթադրէին թէ պիտի տօնուէր Մայիս 28ը, կամ սպառնացեր են սրահ վարձու տուողներուն։ Նախանցեալ տարի ելեկտրական լոյսը խափաներ են, բայց ամէն անգամ ալ տօնուեր է Հայրենիքի Ազատագրութեան օրը, չտեսնուած խանդավառութեամբ։

Տարիներէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, չէզոքները եւ երիտասարդները կը պայքարին այս նեխած ճահիճը մաքրելու, այնտեղ բոյն դրած գորտերը դուրս նետելու եւ գարշելի կոկոռոցներուն վերջ տալու համար։ Պայքարէն առաջ կարելի կ՚ըլլայ բոլոր հանրային մարմիններուն մէջ որջացած բախտախնդիրներուն մէկ մասը դուրս քշել իրենց դիրքերէն։ Այս տարի վերջնական մաքրագործման խնդիրը կը զբաղեցնէ բոլորը։ Շուտով պիտի սկսին հանրային մարմիններու — Դպրոցի Հոգաբարձութիւն, Համայնական Վարչութիւն եւայլն — ընտրութիւնները։ Բոլոր խաւերուն մէջ կ՚երեւայ բուռն ցանկութիւն ժողովուրդի շահերուն նուիրուած տարրերը ընտրելու, բոլորըստոր մէջ կը տեսնեն միակ ելքը փրկելու մայրաքաղաքի հայ կեանքը փտութեան վտանգէն։ Նեխած մթնոլորտը քիչ շատ տանելի դարձնելու համար անհրաժեշտ է աթոռներէն հեռացնել բոլոր անհարազատ տարրերը, որոնք իրենց ազգավնաս գործունէութեան շնորհիւ միակ պատասխանատուներն են դպրոցի եւ ուրիշ հանրային հաստատութիւններու ողորմելի վիճակին։

Առանց ցնցումի չես կրնար լսել Թեհրանի ազգային դպրոցին վիճակը։ Տեսուչը, կատարեալ փալաս մը, նոյնիսկ իր դպրոց մտնելու եւ դպրոցէն մեկնելու ժամերը չէ ճշդած մինչեւ հիմա։ Լուր չունի դպրոցի անցուդարձէն։ Ուսուցիչ անունը կրող խումբ մը պատահական մարդիկ— բացի երկու երեք հոգիէ— փոր մը հացի համար իրենց գոյութիւնը կը ցուցադրեն դասարաններուն մէջ։ Անբարտաւանութիւնն ու տգիտութիւնը սահման չեն ճանչնար։ Արդի՞ւնքը.— ահա մօտ տասնեակ տարիներու ընթացաւարտներու խումբեր, որոնք Թեհրանի այսօրուան հայ երիտասարդութիւնը կը կազմեն — ազատ սէր, ֆոքսթրոթ, գռեհկութիւն, մեծամտութիւն, ինկած բարքեր, ապազգային մտրումներ եւ հազար ու մէկ ախտեր։ Դպրոցի պիւտճէն ապահովուած է սեփական խանութներու վարձագիններով և չորս տարիէ ի վեր, շնորհիւ Մովսէս Խան Խաչատրեանի ջանքերուն, պետութենէն գանձուող օգնի տուրքի որոշ մասով։ Գաւառի հայ դպրոցները, որ իրենց պիւտճէին մեծ մասը ներկայացումներու եւ պատահական հանգանակութիւններու հասոյթներով կը գոցեն, շատ աւելի խրախուսիչ ընթացք ունին, քանի որ ողջմիտ տարրերու հսկողութեան տակ կը գտնուին։ Թեհրանը գոնէ օրինակ առնէր Ռեշտէն, Համադանէն, Սուլթանապատէն։

Տասնեակներով պարսկերէն պարբերականներ լոյս կը տեսնեն, մեծ մասամբ օրաթերթեր. սակայն հայերէն ոչ մէկ թերթ կը հրատարակուի Թեհրանի մէջ։ Տխրահռչակ դաւանափոխ «Գաղափար»ը իր «տէրերը» փակել տուին, նպաստը կտրեցին և ամիսներ առաջ խմբագիրը Ռուսաստան տարին հաշիւ տալու։ 30 ոսկիի համար մեր շարքերէն փոխուած հերոսը չէ կրցած իր վրայ դրուած յոյսերն արդարացնել եւ ոչ իսկ իր խոստումներու նուազագոյնը կատարել, ի փոխարէն կարմիր սնտուկէն կողոպտած իր ամսականներուն։ Ան յանձն առած էր կարմրցնել Հարաւային Պարսկաստանի հայութիւնը, ամէն տեղ «Հօկ»եր հիմնել եւ վերջնապէս գետին փռել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Այդ գեղեցիկ խոստումները մնացին խոստումներ միայն եւ, համաձայն բարեկամներու երեւակայութեան, այժմ աւելի մեծ պաշտօն ունի խորհրդային Հայաստանի մէջ — փոխել տալ Մանուկ Աբեղեանի նոր ուղղագրութիւնը, «մի նոր ուղղագրութեամբ», քանի որ իր Թեհրանի եռանդուն գործունէութեան արդիւն հետեւանքը զինքը բերած է այն եզրակացութեան, թէ լաւ «նոր ուղղագրութեամբ» կարելի է գաղութները, ուրեմն եւ Թեհրանը, սերտօրէն կապել Երեւանին։

Ահա ձեզ գինիէն քացախ դարձած գաղափարականի հոգեբանութիւն։

Առիթը չեմ ուզեր փախցնել խօսելու Ատրպատականի հայութեան պատգամաւոր Զօրա Սագինեանի հետ, ընտրութիւններու, դպրոցական ծրագրի եւ զիս հետաքրքրող շարք մը խնդիրներու շուրջ։ Դժբախտաբար մոռցայ արտօնութիւն ստանալ հրապարակելու իր կարծիքները, որոնք շահեկան պիտի ըլլային «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար. միայն ըսեմ որ լաւատես է դպրոցական նոր ծրագրի մասին։ Կառավարութեան վերաբերումը կը գտնէ՛ վերին աստիճանի բարեացակամ եւ համոզուած է թէ ան չպիտի դպչի մեր դարաւոր ներքին իրաւունքներուն։

Եւ իրաւացի է իր լաւատեսութիւնը, եթէ վաղը հայանուն մարդիկ, պապէն աւելի պապական երեւալու ստոր ցանկութեամբ, նոր ծրագիրներ չյղանան եւ խնդիրը նորէն չհրահրեն։

Կարելի չէ Թեհրան մտնել եւ չայցելել Եփրեմի գերեզմանը։ Ազգային դպրոցի բակին մէջ, ան լաւ վկայ է պարսկական ազատագրութեան համար մեր թափած արեան։ Ան լռութեամբ կը թելադրէ բոլորովին, թէ Հայը, իբրեւ իսկական հայրենասէր, իր իրաւունքներն ունի իր երկրորդ հայրենիքին մէջ, չէ՞ որ կատարած է միշտ իր քաղաքացիական պարտականութիւնները ա՛յնքան անկեղծօրէն եւ անձնազոհութեամբ։ Այստեղ Եփրեմի գերեզմանը մինակ է։ Ուրիշ անուններ չկան։

Այցելուն իր մտքով պիտի անոր մօտ բերէ մեր ուրիշ շատ մը հերոսները, որոնք զոհուած են հայ-պարսիկ բարեկամութեան սեղանին, իր երեւակայութեան մէջ պիտի պատկերացնէ փոքրիկ պանթէոնը հայ եւ պարսիկ ազատագրութեան անվեհեր մարտիկներուն, զորս տեսայ Թաւրիզի մէջ, Պետրոսխանի գերեզմանին այցելած ատեն։ Այնտեղ քանդակուած են շատ մը անմեռ անուններ, ինչպէս Ջալալը իրմէ առաջ և Ստեփանոս (Բալա Ջան) իրմէ յետոյ։ Ամէն տեղ ունինք նման գերեզմաններ, հոգ չէ, առանց քարի, առանց յիշատակութեան։

Այդ բոլորը արձանագրուած են պարսիկ հայրենասէրներու սրտերուն մէջ եւ մեր երկրի այսօրուան վարիչներէն շատերը Եփրեմներու գործակիցներն են եղած։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ԽՈՐՀՐԴ. ԻՇԽԱՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ուշագրաւ եւ հետաքրքրական են Ռուսիայէն հասած վերջին լուրերը։

Ինչպէս կ՚երեւայ, կառավարութեան եւ գիւղացիներու պայքարը վերջացած է վերջիններու կատարեալ յաղթանակով։ Նկատելով որ այս տարուան բերքը տուժած է կարգ մը պատճառներով (գլխաւորաբար ընդհանուր քաղաքականութեան հետեւանքով), խորհրդային կառավարութիւնը կը փորձէր, համայնավար կուսակցութեան յատուկ բռնի միջոցներով վերահաստատել կացութիւնը։

Գիւղացիութիւնը կանգնած էր հացահատիկի բռնագրաւման սպառնալիքին առջեւ։ Եւ «ձախերը» արդէն կը նախատեսէին վերադարձը դէպի «ռազմական համայնավարութեան» սարսափելի օրերը։ Սակայն այն, ինչ կ՚որոշեն առանձնասենեակներու մէջ, կեանքէն կտրուած դիկտատորները, կը հանդիպի գիւղացիներու ուժեղ ընդդիմութեան։ Ընդդիմութիւն մը, որ կուգայ աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանել «ուղղափառ» լենինականութեան կատարեալ սնանկութիւնը։

Տարիներէ ի վեր պայքար կը մղեն ունեւոր գիւղացիներուն դէմ (կուլակներ). հազար ու մէկ խոչընդոտներ առաջ կը քշեն, խափանելու հողագործութեան բնական ընթացքը եւ յետոյ, կեանքի երկաթէ պայմաններու ճնշման տակ, անփառունակ նահանջ մը կը փորձեն։ Ոչ պայքարը, ոչ «դեկրետ»ները կրցան Ռուսիոյ մէջ ստեղծել համայնավար հաւաքական տնտեսութիւն, որովհետեւ հոն, ուր ազատ ու անկաշկանդ չէ անհատին գոյութիւնը, կարելի չէ ունենալ որ եւ է տնտեսութիւն։ Եւ այսօր, երկար ծըգծգումներէ եւ սպառնալիքներէ վերջ, խորհրդային իշխանութիւնը կը հրաժարի բռնի միջոցներով հաւաքական հողագործութիւն ստեղծելու մտքէն, նաեւ բռնագրաւումէ, զոր կը ծրագրէր Ստալինի խմբակը, ընդդիմադիրներու պահանջին վրայ։ Աւելին,— կառավարութիւնը որոշած է բարձրացնել հացահատիկի պետական գինը։ Հետեւապէս իշխանութիւնը նորէն կը ծռի դէպի «աջ» եւ կ՚ոչնչացնէ տարիներու պայքարը «կուլակ»ի եւ անհատական տնտեսութեան դէմ։

Ռուս տարագիր մամուլը ուշի ուշով կը հետեւի կառավարութեան եւ գիւղացիներու պայքարին։ Պ. Միլիւկովի թերթը, «Պոսլէտնի Նովոստի», իր վերջին խմբագրականներուն մէջ այն միտքը կ՚արծարծէ, թէ կեանքի պայմաններու թելադրանքներէն ստիպուած, խորհրդային իշխանութիւնը, անկախ իր ցանկութենէն, զիջումներ կ՚ընէ եւ հետեւաբար բռնած է բարեշրջութեան ճամբան։ Աջակողմեան «Վոզրոժդենիէ»ն ընդհակառակն կը պնդէ թէ ոչ մէկ բարեշրջում կայ, այլ միայն վերադարձ դէպի անցեալ տարուան քաղաքականութիւնը։

Աւելի ճիշդ կ՚ըլլար ըսել թէ դատապարտեալ «դիկտատուրա»ն, գլուխը կորսնցուցած, ինքն ալ չգիտեր թէ ինչ կ՚ընէ։ Սկիզբը հողերու անխտեմ համայնացում, «ռազմական համայնավարութիւն», հացահատիկներու բռնագրաւում, որու հետեւանքով գիւղացիները կը դադրեցնեն ցանքերը. յետոյ «Նոր տնտեսական քաղաքականութիւն» (Նէպ), վերջը նորէն արշաւանք ունեւոր գիւղացիներու դէմ, ծրագիրներ «Նոր արտակարգ միջոցներու» եւ վախճանը՝ հրաժարում բոլոր սկզբունքներէ եւ նորագոյն ծրագիր,— հիմնել Ռուսիոյ մէջ «հացահատիկ»ներու գործարաններ, որոնք պիտի ըլլան կորիզը ապագայ «հաւաքական» հողագործութեան։ Իսկ մինչեւ այդ, երկիր մը, որ հսկայական քանակութեամբ հացահատիկ կ՚արտածէր արտասահման, այսօր հացի գնումներ կ՚ընէ Եւրոպայի մէջ։ Արդէն բազմաթիւ շոգենաւեր հացահատիկով եւ ալիւրով բեռնաւոր՝ ճամբայ ելած են դէպի Ռուսիա։

Այս արհեստական միջոցներո՞վ պիտի փրկուի կացութիւնը։

Ս. ԱՐԱՄԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻԱԿԻԼԷՖ

(Ռուսական պալէ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Apollon Musagete.— Ստրավինսկիի երաժշտութիւնը գետ մը եղած է, որ իր անկողնէն դուրս պոռթկալով ահեղ հեղեղի պէս կ՚ընթանայ։ Ան չունի ոչ սահմանագծուած օրէնք, եւ ոչ ալ արտայայտութեան ընկալեալ ձեւեր։ Մինչեւ այսօր կատաղի ցուլ մըն էր ան, որուն ուժին առջեւ ամբողջ երաժըշտութիւնը խոնարհեցաւ։ Իր սկզբնական գործերէն Sacre du Printempsը կը գինովցնէր ծանր չափականութեամբ եւ արտակարգ գունաւորութեամբ։ L'Histoire du Soldatն՝ միամիտ խոշոր գիծերով։ Իր այսօրուան l'Apolloնը սկզբնաւորութիւն մը հակազդեցութեան, իր անցեալի փոթորկոտ արուեստին։ Այսօր Ստրավինսկի կը ներկայանայ նուազուն, հանդարտաբարոյ նոր դասական մը, առաւելապէս հովուերգական։

Բայց չաճապարենք եզրակացնել։ Այն վայրկեանին որ կարծած են թէ տեղ մը հանգչած է եւ ուզած են զինք դիտել՝ արդէն տեղափոխուած է։ Իւրաքանչիւր տարի կը ձեւափոխուի ու կը վերանորոգուի ու մանաւանդ կը յղկէ բոլոր «թէքնիկ» օրէնքներով։ Բայց այս բոլոր այլազանութեան մէջ կայ մայր երակ մը, որ կը քալէ դէպի զուտ երաժշտութիւնը։

«Ապողոն»ի մասին կը գրէ Ստրավինսկի. «Անիկա կտոր մըն է առանց նենգախաղի. անիկա պալէ մըն է, որուն պարարուեստ գործողութիւնը կը ծաւալի համաձայն իր նիւթին»։ Ու ահա կը սկսի պարը Ապողոնի ծնունդով։ Երկու դիցուհիներ կը վազեն ողջունելու երիտասարդ չԱստուածը ու կը նուիրեն անոր ճերմակ շղարշ մը եւ ոսկեայ գօտի մը, յետոյ զայն առաջնորդելով Ողիմպոս լեռը։ Հոն մինակ է ու կը սկսի պարել։ Վերջաւորութեան կ՚երեւին Կալիոպէ, Պոլիմնի եւ Տէրպսիքոր։ Ապողոն իւրաքանչիւրին կը յանձնէ գեղագիտական մէկ մէկ խորհուրդ։ Այսպէս Կալիոպէն կ՚ըլլայ բանաստեղծութեան դիցուհին, Պոլիմնին՝ մնջկատակի (mimique), իսկ Տէրպսիքոր ալ պարի, ու երեքն ալ իրենց հմայքներով կ՚ուզեն զգլխել Ապողոնը։ Նիւթը հետզհետէ կը հասնի վախճանին, այլազան պարերով ու վերջաւորութեան բոլորը մէկ միացած՝ կը յառաջանան բեմի խորքէն բարձունք մը, դէպի Պառնաս, ուր կը ձեւաւորեն Աստուածացումը։

Ապողոնի դժուարին դերը կը կատարէր խումբին ամէնէն ուշագրաւ պարող արուեստագէտը՝ Լիֆար, ճերմակ մետաքսեայ կեղծամով ծածկուած ու հագած կարմիր կարճ պատմուճան, իսկ ոտքերը ոսկեգոյն կօշիկներ, գեղեցիկ ու արժանավայել՝ ինչպէս իսկական Աստուած։

Զարդանկարներուն եւ հագուստներուն նախակաղապարները կը պատկանէին արդիական նկարիչ Պօշանի, որ երանգներու ինքնայատուկ նրբութիւն ունի։

Ներկայացման ընկերացող նուագախումբը կը վարէր հեղինակը՝ Ստրավինսկի։ Ընդհանուր տպաւորութեամբ երաժշտութիւնը ունէր հատցնող շեշտ մը, պարզունակ եւ պայծառ։

Իր նախորդ գործերուն մէջ օգտագործած է այն բոլոր նուագարանները, որոնց ձայնը աղմկարար է, իսկ «Ապողոն»ի մէջ ընդհակառակն յարմարագրութիւնը (orchestration) կը բաղկանայ միայն ջութակներէ, թաւջութակներէ եւ բամբջութակներէ (contre-basse)։ Ու ատով հանդարտմեղեղի մը, որ կը հոսի սկիզբէն մինչեւ վերջաւորութիւն։

Ստրավինսկիի ճիգը եղած է իբրեւ նմոյշ ցուցադրել արուեստի կատարեալ գործ մը, առանց ցցուն կրքոտութեան։

Հոյակապ սքանչելիք մըն է վերջաւորութիւնը. համակ անասելի զգայութիւն։ Երակներու մէջ կը զգանք ներհոսումը ուժի մը, որ կը մղէ մեզ իրական բարձրութիւն մը՝ դէպի աստուածացում։

ODE.— Լոմոնոսոֆի բանաստեղծութիւններէն մէկը՝ երաժշտութեան վերածուած երիտասարդ Նիկոլա Նաբոկոֆի կողմէ, որ լուրջ հետաքրքրութիւն արթնցուց։ Հետաքրքրութիւն ոչ թէ երաժշտական խորքի եւ կամ նիւթին փարթամութեանը համար, այլ իբրեւ բեմադրութիւն։

Բովանդակութիւնը քիչ մը շատ դասական է ու շատերու կողմէ կրկնուած. մասամբ այլաբանական։

Երիտասարդ ուսանող մը, կաշկանդուած բնութեան արձանին տակ, կը հարցափորձէ անոր գաղտնիքները։ Մարմարը որ հոռէական տեսք ունի, կը սկսի ոգեւորուիլ ու զայն կ՚առաջնորդէ իր հմայքներուն։ Կը ցուցադրէ ծառերու եւ ծաղիկներու աճման ներքին տեսքը, գետակներուն գնացքը, ու վերջապէս հիւսիսի արշալոյսը, որուն արբշիռ երիտասարդը կը վազէ միախառնուիլ։ Բայց իր առաջացումը պատճառ՝ լոյսին անհետացման։ Ու կրկին մնայ մինակ նախկին արձանին մօտիկ։

Երաժշտութիւնը սովորական, մեծապէս ազդեցութեանը տակ

Չայքովսկիի, Ռուպինշթե
Մէնտէլսոնի շունչին։

Բայց խօսինք բեմադրու
վրայ, որ համադրութիւն
դիտական արուեստը ձե
տարրերու։

Նախ ճարտարապետութ
Այսօրուան արուեստը
արուեստ է, իսկ աչքը
բանէ առաջ կը փնտռէ
կութիւն։ Պարը, հոգեբա
ապրումներ՝ մարմնի շար
դալարումներով, իր
թեամբ կը սպաննէ գիծը
Տիակիլէֆ մարդկային մ
կը բաժնէ որոշ ճարտա
տական կեդրոններու։ Ի
չիւր ձեռքի եւ ոտքի նե
փոխանակ անհետանալ
հետ կը պտտցնէ կեդր
չուան մը, ու այսպէս
կը կառուցանէ նաեւ հոգ
կան նիւթականացած
Odeին մէջ ամենաչնչին
ժուռն անգամ իր ետեւ
ձգէ գիծ, որով ոչ մէկ
թիւն կրնայ խուսափ
տեսողութենէն։

LA CHATTE(Էգ կատ
կա գործն է երիտասար
ժշտի մը, Հանրի Սօկէ
չին անգամ հրապարակ
Plumet de Colonel օփ
Ունի նաեւ դաշնակի հա
րուն սոնատ մը եւ եղե
թիւններ։ La Chatteին
տութիւնը ամբողջութեա
ջողած է։ Կարելի չէ գտն
մը որ գերադաս ըլլայ
լէն։ Համակ պայծառ, ան
համեմատական ուժգնու
Նիւթը չափազանց սիր
յարմար պարարուեստի,
ցուած է Եզովբոսի առա

Երիտասարդ մը սիրա
իր էգ կատուին, ամէն
զօթէ, որպէսզի անիկա
բանափոխուի աղջնակի
Բաղձանքը կը կատար
երբ իր թեւերուն մէջ
խանդաղատանքը անոր
կին, Աֆրոդիտէ՝ այլափ
սէրը խզելու համար, մու
դրկէ։ Աղջնակը հազիւ
մարած, հին բնազդը իր
թնելով, կը լքէ սիրա
կը վազէ անոր ետեւէն։

La Chatteի եզակի խոր
մադրութիւնն է որ խոր
դապաշտ (cubiste) հնաց
ունի ու մանաւանդ առա
զարդանկար, հագուստ եւ
մանրամասնութիւններ
են ապակեթուղթէ (mica)
լեկտրական լոյսի տակ
րինակ տպաւորութիւն
րեւոյթ մը կը ստանայ։

LE PAS D'ACIER.— Այս
կը կոչուի նաեւ «1920»
ժշտութիւնը կը պատկան
օրերու ամէնէն արտակար
առաջապահ արուեստագէ
կոֆիեւի. իսկ զարդար
Եագուլոֆի։ Երկու մասէ կ
կանայ. Ա. մասը կը ներկ
Ռուսիոյ հէքեաթային գ
կանութիւնը, իսկ Բ.ին մ
ծարանային մեքենական
նը։ Ռուսական յեղա
թեամբ ծնունդ առած
արուեստը հետզհետէ
սկսի հիմնաւորուիլ եւ ա
Թատրոնը նոր է որ իր
դերին մէջ կը մտնէ, թէ
աւելի քարոզութիւնը
տեղը կը գրաւէ, (Մանչ
նաստա'ն)։ Պարարուեստ
Պրոկոֆիեւն է որ «19
ռուսական նոր կեանքը
արուեստ կը քաշէ։ Պա
բեմ կուգան խոշոր մեք
իբրեւ խորհրդանշան
տանքի։

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼ

ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ

Թուրքիոյ մէջ 1930ի
տարուելիք մարդահամար
մար Պ. Քամիլ Ժաքսոն
Նախապատրաստութիւնները
տեսնէ։ Փրոֆէսօրը Պոլիս
է՝ արտաքին առեւտուրի
կագրութիւնները քննելու
Մերիկայէն հասնելիք 6,00
Մարդահամարի նիշերը
համար։ Այդ նիշերով կարել
տի ըլլայ հասկնալ Թու
բնակիչներուն թիւը, ազգ
կրօնքը, արհեստը եւ այլն։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

...գեյրութէն կը գրեն «Ցէ...յի.—

Անցեալ Ապրիլէն ի վեր Սու...ն ունի Երեսփ. ժողով մը, ընտ...ած՝ ժողովրդային քուէարկու...մբ։ Կարեւոր է այս դէպքը, ...մ հետեւ առաջին անգամ է որ ...րիացիները քուէարկութիւն կը ...տարեն։ Ընդհ. ընտրութեանց ...ընթացք բոլոր փորձերը ձախո...ան, ազգայնականներու կազմա...ած կրաւորական դիմադրու...ան առջեւ։ «Հոգատարութիւն» ...ձեւը պատճառ եղաւ ծանր ...րիմացութեան մը, որ աւելի ...ջը ուժգնօրէն արտայայտուե...ի ըմբոստութեամբ։

Ցաղթանակէն յետոյ, Ֆրան... կ'ուզէ մոռնալ անցեալը։ Ար...ն ձեռք կ'երկարէ երէկուան ըմ...տներուն, ներելով քաղաքական ...նցաւորներուն եւ ազատ ընտրու...ին կատարել տալով։ Կը գտնուի ...կարօրէն հաւասնգած ծրագրի մը ...ջին հանգրուանին վրայ։

Սահմանադիր ժողովի վերջին ...րութեանց ազգայնական...ու մեծ թիւի մը ընտրութեան ...կարգ մը չարամիտներ ուզեց... տեսնել դժուարութեանց աղ...ր մը ապագային համար եւ ...ն թէ մօտիկ անցեալի դասը ...կային իր արդիւնքը չէ տուած։ Նորընտիր երեսփոխաններուն ...ո շփումը չի թուիր հաստատել ...ս վախերը։ Բոլորն ալ համա...յնութեան մը յանգելու կամքը ...րտայայտեն։ Ծայրայեղու...ան քաղաքականութիւնը խոր...արկածախնդրութեան մէջ, ...նվստահութիւնը կը շարու...կէ տակաւին հանդէպ վարի ...րգի քաղաքագէտներուն, որոնց ...մար ապստամբութիւնը շահա...ծումի նիւթ դարձած էր։

Ներկայիս, սուրիական ազ...յնականութիւնը աւելի գիտա... եւ աւելի մտածուած ձեւ ...։ Օրինակ մը. վերջին օրերս ...կէտ մը տեսնուած էր Հորի...ին վրայ։ Խորհրդարանը նախ ...րեւ Սահմանադիր ժողո՞վ պի...գումարուէր թէ անկէ առաջ ...դիր պիտի ընէր այն դաշնա...ը, որ վերջնական կերպով պիտի ...է Սուրիոյ կացութիւնը՝ հան... հոգատարութեան։ Ազգայ...կանները երկրորդ տեսակէտը ...ունած էին։ Բայց երբ անոնց ...ցատրուեցաւ թէ Սահմանա...ութիւնն է որ հիմը կը կազմէ ...րի կազմակերպութեան, ինչ ...ըլլան ապագային Ֆրանսայի ...ո իր յարաբերութիւնները, ա...էն ոք կարծես իրաւունք տուաւ այս տրամաբանութեան։ Ինչպէս կ'երեւի, ընդդիմադիրները կազմակերպուած չեն։

Կը վախցուի սակայն որ ազգայնականները որոնք կտրուկ հաւմզումներ ունին եւ ընտրանի մը կը կազմեն խորհրդարանին մէջ, յանդգնութիւնն ունենան իրենց պաշտօնակիցները շահագործելով, իշխանութեան բարձրանալ։ Ֆրանսայի կ'իյնայ միջամտել իբրեւ իրաւարար՝ զանազան խմբակցութեանց միջեւ ներդաշնակութիւնը պահպանելու համար։ Արդար է անշուշտ որ ազգայնականները իրենց բաժինն ունենան նախարարութեանց մէջ։ Նոյնիսկ լաւ քաղաքականութիւնը կը պահանջէ որ անոնք բաժնեն իշխանութեան պատասխանատուութիւնը։

Վաղուան գործը կարելի պիտի ըլլայ դատել այն ձեւէն, որով պիտի պատրաստուի Սահմանադրութիւնը։ Նոր երեսփոխաններուն կը մնայ ապացուցանել թէ իրենք արժանի են Ֆրանսայի արտայայտած վստահութեան։

Բնականաբար բանակցութիւնները տաժանելի պիտի ըլլան, որովհետեւ մեծ են յաղթահարուելիք արգելքները։ Թող Սահմանադիր ժողովը հարթէ զանոնք։ Այսով կատարած պիտի ըլլայ ընտրողներու միակամ փափաքը, այն է՝ իրականացնել ազգային բաղձանքները՝ խաղաղութեան, համերաշխութեան եւ վերականգնումի շրջանի մը մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ. — Կառավարութիւնը հաստատեց առողջապահական բաժնի պատրաստած շինարարութեան հնգամեայ ծրագիրը, որ պիտի գործադրուի գաւառի մէջ մինչեւ 1932 թուականը։ Համաձայն ծրագրին, չորս գաւառակներու մէջ պիտի կառուցուին մէկ-մէկ հիւանդանոց, որոնք պիտի ունենան շրջուն դարմանատուն եւ դեղարան. իւրաքանչիւր շէնք պիտի բաղկանայ 20 սենեակներէ. գաւառակներէն մէկուն մէջ պիտի հաստատուի բժշկական խորհրդակցութեան շէնք՝ 30 անկողիննոց մանկատունով մը։ Ըստ նախահաշուի, 164,000 րուբլի ծախք կը գնահատուի։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԱՅԼԱՓՈԽՈՒՄԸ.— Աղքիլիսա, Ջաջուր եւ Թոփարլի գիւղերու հասարակութիւնները քահանաներու հետ միաձայն որոշեցին փակել եկեղեցիները եւ այդ շէնքերը վերածել ժողովրդական տուներու։ Իսկ Աղքիլիսայի քահանան հրաժարած է իր հոգեւոր կոչումէն հրապարակային յատուկ յայտարարութիւնով։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ՑԱՆՔԵՐԸ.—Վիճակագրական դիւանին կից փորձագիտական յանձնաժողովին տուեալներուն համաձայն, Լէնինականի մէջ՝ ցանքերը տուած են հետեւեալ արդիւնքը. — Աշնանացան ցորեն՝ 3,7, գարնանացան ցորեն 3,5, գարի՝ 3,4, ցանովի խոտ՝ 3,6, բնական խոտ՝ 3,7, գետնախնձորը եւ բանջարանոցները՝ 2,7, կանեփ՝ 3,2։

ՇՐՋԻԿ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ. Յուլիսի առաջին շաբթուն, Երեւան հասած է գերմանացի մը՝ Զաքս, 26 տարու, որ ճամբայ ելած է՝ ոտքով աշխարհի շրջանն ընելու։ Կը խօսի 12 լեզու։ Մինչեւ այժմ, Զակս քալած է ամբողջ Եւրոպան, Հիւսիսային Ափրիկէն, Փոքր Ասիան եւ Պարսկաստանը։ Մտադիր է Երեւանէն Խորհրդային Միութեան վրայով անցնիլ Սկանտինավեան երկիրները եւ Սիպիրայէն անցնելով, երթալ Չինաստան, Հնդկաստան, Աւստրալիա, Հարաւային Ամերիկա, ուրկէ կը վերադառնայ Գերմանիա։ Երկու տարուան մէջ ան կտրած է 19,000 քիլոմեդր ճամբայ։ Զակսի հաշուով տակաւին 75,000 քիլոմեդր ճամբայ կը մնայ վեց տարուան մէջ կտրելիք։ Զակս՝ Երեւանէն կը մեկնի Լէնինականի վրայով Պաթում երթալու համար։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ.— Անցեալ ուսումնական տարուան ընթացքին, Հայաստանի Պետական Երաժշտանոցին մէջ ուսանողներու թիւն եղած է 344։ Քննութեան ներկայացած են 296 հոգի։ Տարուան մէջ տեղի ունեցած են 12 փակ եւ 12 հրապարակային խմբերգներ եւ համանուագներ։ Իսկ երաժշտախումբը որ 67 նուագածու կը համրէ, կազմակերպած է 11 երեկոյթներ։ Իսկ երգեցիկ խումբը բացի Երեւանէն, հանդէս եկած է նաեւ Մոսկուայի մէջ եօթն անգամ։

Բացի ուսանողական աշխատանքներէ, երաժշտանոցի աշակերտները կատարեր են նաեւ մշակութային աշխատանք՝ ժողովրդական խաւերու համար։ Առանձին խումբերով, Երեւանի քաղաքէն դուրս, կազմակերպած են ցուցադրական երեկոյթներ Ղամարլուի, Քանաքեռի, Ներքին-Ախտայի եւ շարք մը ուրիշ գիւղերու մէջ։

*
* *

ՀԱՅ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐ ԼԷՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Մայիս ամսուան ընթացքին, Լէնինգրադի մէջ տեղի ունեցած են հայկական եւ պարսկական շարք մը երաժշտական հաւաքոյթներ։ Մասնակցած են Երեւանէն եւ Թիֆլիսէն ուղարկուած մասնաւոր երաժիշտներ։ Տրուած են 15 համերգներ, մասնաւոր հիւրերու ներկայութեան, նաեւ երկու համերգ ռատիօ-կայանի մէջ, մէկը Լէնինգրատի համար, միւսը համաշխարհային ծաւալով։ Արեւելեան երաժշտութեան մասին տեղի ունեցած է մասնաւոր դասախօսութիւն մը, Արուեստի պատմութեան պետական ճեմարանին մէջ, ուր ձայնագրած են թառիեւ սրինգի ձայնաշարերը։ Իսկ մասնաւոր համերգ-զեկուցում մը կազմակերպուած է գիտական Ակադեմիայի դահլիճին մէջ, ուսուցիչներու եւ մասնագէտներու համար։ Հայկական երաժշտութեան մասին զեկուցում տուած է Ի. Որբելի, երաժշտական այս հաւաքոյթներէն մէկուն վերջաւորութեանը՝ Հայաստանի Երաժշտանոցէն ուսուցիչ մը յայտարարած է.—«Ինչպէս անցեալ տարի Եւրոպայի մէջ, նոյնպէս ալ այս տարի Լէնինգրադի մէջ, ես համոզուեցայ թէ Ռուսիոյ եւ Եւրոպայի մէջ ալ, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի դէպի արեւելեան, մասնաւորաբար հայկական երաժշտութեան ուսումնասիրութիւնը։

«Դժբախտաբար, այդ ուղղութեամբ շատ քիչ բան կը կատարուի մեր մէջ։ Այդ տեսակէտով, անհրաժեշտ է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել Երեւանի Երաժշտանոցի արեւելեան ճիւղին վրայ, քանի որ, ինչպէս ըսեր են Եւրոպայի հեղինակաւոր երաժիշտները, Երեւան պէտք է հասնաւոր ուժ տայ արեւելեան երաժշտութեան ուսումնասիրութեանը»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐԱԲԱԽՏ ՋՈՀԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԼԻՈՆ, 27 Յուլիս.— Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», հայ պատանի մը խեղդուեցաւ անցեալ Կիրակի օր, Իլ Պառպի մէջ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Իլ Պառպի գերեզմանատան մէջ։ Ծաղկեպսակներ բերած էին ազգականները, բարեկամները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէն։ Այս առթիւ դամբանական մը խօսեցաւ ծերունազարդ Ասլանեան քահանան։

Ցետոյ խօսք առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէին կողմէ ընկ. Գառնիկ Քիլարճեան,

Դժբախտ զոհը, Ստեփան Սէթեան, Իզմիրցի համեստ ընտանիքի մը զաւակն է, որ վերջին աղէտէն ազատելով մօրը եւ իր երկու քոյրերուն հետ գաղթած էր Յունաստան յետոյ Ֆրանսա։

Ս. Կ.

ՏԽՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 27 Յուլիս.— Հոս ունինք երկու հազարէ աւելի հայութիւն մը եւ տասնէ աւելի միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ, բայց ոչ մէկը լրջօրէն կը հետաքրքրուի նոր սերունդի կրթութեամբ։ Մեր փոքրիկները կը մեծնան փողոցներու եւ հրապարակներու փոշիներուն մէջ։ Մօտէն չտեսնող մը չիկրնար հաստատել թէ ո՛ր ազգին կը պատկանին։

Ունինք երկու ընդարձակ գրադարաններ, մէկը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ միւսը՝ Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութեան, բայց շարժում չկայ։

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութիւնը, քանիցս փորձեց դպրոց մը բանալ, մեր փոքրիկները օտարացումէ եւ փողոցներէն փրկելու համար, բայց դժբախտաբար չունեցաւ աշակերտներ։ Մեր գաղութին մէջ կանգ առած է հանրային գործունէութիւնը։ Անտարբեր են նաեւ ծնողները։ Շատեր փոխանակ հոգ տանելու իրենց զաւակներուն կրթութեան, կը մսխեն ու կը վիճին սրճարաններու մէջ։ Մատուռի Հոգաբարձութիւնն ալ անկիւն մը քաշուած է։

Գ. Ե.

ՏԱՔԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Տաքերը որ իբր միջազգային վտանգ կը սպառնային Յուլիսի մէջ, սկսած են նուազիլ։ Ամսուն 15ին, Փարիզի մէջ ջերմութիւնը բարձրացած էր 34.9ի, մինչ ցարդ բնական նկատուած էր 25.3ը։

Ցիշենք թէ 1900էն ի վեր, միայն 1921 Յուլիս 28ին՝ ջերմաչափը բարձրացեր էր 38.4ի։

Չորութիւնը սակայն աւելի արտասովոր էր։ Յուլիս 6ին եւ 7ին միայն անձրեւի հետքեր նշմարուեցան կարգ մը վայրերու մէջ։ Բայց քանի մը օրէ ի վեր տաքութիւն եւ չորութիւն սկսած են նուազիլ։ Ընդհանուր կերպով, երկինքը քանի մը օրէ ի վեր ամպոտ է, արեւուն ճառագայթներու ազդեցութիւնը աւելի տկար։

Փոթորիկ պայթեցաւ Ռոշֆորի, Անկուլէմի, Փուաթիէի, Լիոնի եւ Նիմի մէջ։

Հողագործները սկսած են ուրախանալ որ չորութեան շրջանը վերջ կը գտնէ հետզհետէ։ Իրօք, եթէ տեւէր, կը վախցուէր որ Յունիսի մէջստացուած երկրագործական յաջող արդիւնքները փճանային։

Եթէ փոթորիկները, որոնց կը սպասուի, սաստիկ չըլլան, կը յուսացուի որ ընդհանուր բերքը գոհացուցիչ ըլլայ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Սուտանէն Պ. Մարգար Վ.անեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Զախօյի գաղթակայանին (Մուսուլ) ազգային վարժարանին (1928 Յուլիս 28 — 1929 Յուլիս 28)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑԱՊԱՂԱԾ ՎՐԷԺ.— Ագարակապան մը Ժան Հէպտաս, 68 տարու, որ կը բնակի Սէն. Պարզան, բացաւ իր պատուհանը եւ հրացանը պարպեց իր կնոջ վրայ, որ հորէն ջուր կը քաշէր։ Կինը՝ 60 տարու, մեռաւ անմիջապէս։

Ոճրագործը որ երեսուն տարի է ի վեր բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն, յանձնուեցաւ ոստիկանութեան եւ յայտարարեց.

— Երկու ամիս կայ, փամփուշտս պատրաստած էի։ Եթէ ոճիրս պատժի արժանի է, դատապարտեցէք զիս։

ՓՈՍԻՆ ՄԷՋ.— Սէրպէրի եւ Պանյուլի միջեւ ճամբորդ փոխադրող ինքնաշարժ մը, 12 մեդր բարձրութենէ ինկաւ փոսի մը մէջ, ջախջախելով ուղեւորները։

Ինքնաշարժը սովորական արագութեամբ կը յառաջանար, երբ անոր վարիչը յանկարծ տկարութիւն մը զգաց ու ղեկը լքեց։ Կառքը ճամբէն շեղեցաւ, սահեցաւ եւ ինկաւ քովնտի փոսի մը մէջ, որ 12 մեդր խորութիւն ունէր։

Կին մը միայն արկածի պահուն կրցեր էր պահել իր պաղարիւնը։ Վիրաւորուած ըլլալով մէկտեղ, յաջողեցաւ ինքզինքը փրկել կառքին տակէն ու երթալ գտնել իր ամուսինը, որ ծանրօրէն վիրաւոր, ճնշուած կը մնար կառքին ծանրութեան տակ։

Յաջողեցաւ զայն ալ դուրս քաշել կառքին տակէն։ Հասած շուտափոյթ օգնութեան շնորհիւ, կարելի եղաւ փրկել բոլոր արկածեալները, որոնք ծանրօրէն վիրաւոր, փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԱՆԵՐ ՈՒ ՓԵՍԱՅ.— Անցեալ տարի, Օր. Նոքէ կ'ամուսնանար Սալմոնի հետ։ Բիրտ բնաւորութեան տէր, Սալմոն յաճախ կը չարչրկէր իր կինը, որ անցեալ շաբթու մէջ, տղեկ մը ունեցաւ եւ խնդրեց իր մօրմէն որ գայ զինքը խնամելու։ Մայրը սակայն տեսնելով իր փեսին անոպայ ընթացքը, որոշեց իր աղջիկը եւ թոռնիկը փրկել, եւ հեռաձայնեց իր ամուսնին, որ ինքնաշարժով գայ զիրենք բոլորը հեռացնելու փեսին տունէն։

Սալմոն որ այս օրերս ամէն ատենէ աւելի ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր, աները չեկած՝ առաւ հրացան մը լեցուց եւ սպաննեց իր կնոջ. «Նախ տղեկը, յետոյ քեզ»։

Կինը փախաւ փողոց ու նշմարելով իր հայրը, խնդրեց որ ներս չմտնէ։ Ճիշդ այս միջոցին նրացանի հարուած մը պայթեցաւ։ Սալմոն նշան առած էր աներոջ, որ կ'իյնար անկենդան։ Ոճրագործը ձերբակալուած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԼԱԶԱՐԻՆԱՅԻ ՈՃԻՐԸ

ՓՈՔՐԻԿ ԺԱՆԸ

Անոր հսկումը երկար տան...ք մը եղաւ։ Առտուան դէմ, ...ն լաւ չէր։ Ֆրօզին պահ մը, ...ցաւ իր դժբախտութիւնները։ ...անին մէջ էր իր կեանքը։ Կ'ու... պէտք էր որ տղեկն ապրէր։ Կէս օրին, տղեկը մեռաւ։

Այն ատեն, կարծես մութին ...անկում մը ունեցաւ։ Ամբողջ ...րներ ու ցերեկներ գետինը ...ած, կարծես ինքն իր վրայ ...լուած, օրրանին քովը մնաց ...յօրէն, ու միշտ այն զգա...մը ունէր թէ՝ միշտ աւելի կը ...ի, աւելի վար կ'իյնայ անհուն ...գին մէջ։ Չէր շարժեր, չէր ...խլրտեր։ Քաոսին մէջ, անշարժ, ...կոյտ մը։ Եթէ քաոսը են...ղութիւն մը չէ, այս խեղճ գանկին տակ գոյութիւն ունեցաւ։

Անոր մէջ գիշեր էր եւ այդ գիշերուան մէջ հոս ու հոն կը ծփային տարրեր, որոնք չէին յաջողեր իրար կցուելու։ Այս բոլորը կ'երթային ու կուգային առանց գիտակցութեան, բարօյական խաւարը կ'արգիլէր միայն իսկ զանազանելէ անոնց անկարգ եւ թոյլ շարժումները։ Երբեմն, կէս լոյս մը կը զարնէր։ Յետոյ նորէն կը մթագնէր։ Ֆրօզին բան չէր տեսներ։ Ճերմակ կէտ մը կը տեսնուէր ու կ'անհետանար, խենդ կէտ մը որ անընդհատ կը պարէր, կէտ մը որ անշարժացնելու հնարը չի կար։ Երբեմն միայն, այս կէտերը կը մօտենային իրարու, եւ թափառուն կլորներ կը կազմէին։

Յանկարծ, կէտը ընդլայնեցաւ ճերմկցաւ։ Գաղափարը դարձաւ յստակ եւ աչաւոր։ Բաւական չէր պատժուած Ֆրօզին։ Ահա, ինչ որ այդ պահուն, իրեն բացայայտ թուեցաւ։ Շատ անարգած էր Աստուածը։ Պէտք էր որ անողոք կերպով պատիժը կատարուէր։ Ահա ինչ որ քաոսին մէջ կը տեսնէր։

Ու տակաւ, գետին նետուած այս սեւ զանգուածէն, առաստաղին վրայ փռուած այս մարմինէն կարծես բան մը դուրս կ'ելլէր, շարժումի պէս, ձեւի պէս բան մը, որ այս հիւանդ գլխին մտածումին հետ կը յստականար, եւ այս ձեւն ու մտածումը պատիժի շարունակութիւնը կը պահանջէին։ Դեռ ի՞նչ պատիժ, Տէր Աստուած։ Աստուած արդէն զայն պատժած էր իր տղաքներուն միջոցաւ։ Իրարու ետեւէ առեր էր զանոնք։ Եւ Աստուած արդար էր, որովհետեւ ինքը Ֆրօզին անպատուած էր իր իսկ զաւակները, ինք՝ անուխտադրուժ ամուսինը։ Քրիստոնեայ էր, բայց ամօթէն խուսափելու համար, չէր ուզած ինքզինքը զարնել։ Պէտք էր ուրեմն քաւել, քանի որ ողջ էր։ Պէտք էր լրիւ պատժուէր։ Ինքը մեղանչած էր իր տղաքներուն դէմ։ Պէտք էր որ պատժուէր անոնցմէ։ Դեռ տղայ մըն ալ ունէր, այդ Էմմանուէլը որ օտարներուն քով կը գտնուէր։ Է՜հ ուրեմն, այս տղան պէտք էր որ զինքը սպաննէր իր իսկ ձեռքովը՝ իր ոճրին համար։

Ահա ուրեմն։ Բայց պէտք էր գիտնալ թէ ի՞նչ եղած էր այդ տղան, ո՞ւր էր։ Անհրաժեշտ էր ուրեմն Փէլիոն երթալ Սթավրոսէն խնդրել որ յայտէ գիտցածը։ Պէտք էր ամէն գինով, որ այս վերջին տղան իրեն յանձնուէր։

Նախ Ահմէտին ուղղեց իր խնդրանքը։ Կը պաղատէր որ ան զինքը ձգէ, որ դէպի Փէլիոն մեկնի։ Նորէն պիտի դառնար։ Շատ դժբախտ էր։ Անոր ըսաւ ալ թէ ի՞նչ պիտի երթար փնտռելու։ Ան չէր կրնար մերժել այս շնորհը, իրեն զլանալէ յետոյ որ վերջին անգամ մը գոնէ ողջագուրէ իր աղջնակը։

Բայց Ահմէտ խոժոռեցաւ, անոր սեւ աչքերը խոշորցան, այնքան որ ա՛լ աւելի սեւ թուեցան եւ անոր դէմքին վրայ, կարծես գիշերն սկսաւ կոխել։ Մայր ու աղջկան բաժանումի գիշերը չէր որ կը յիշէր ան։ Ան կը յիշէր այն գիշերը որ, ըստ սովորութեան խրճիթ եկաւ եւ Ֆրօզին հոն չգտաւ։ Այն իրիկուն երդում ըրաւ որ անգամ մըն ալ թոյլ չպիտի տար նման բանի մը։ Ֆրօզին այլեւս ո՛չ մէկ պատճառով կրնար հեռանալ Լազարինայէն։ Զայն հոն չտեսնելու կատաղութիւնը, անսանձ նախանձ մը, եւ յետոյ զայն կորսնցուցած ըլլալու սարսափը, այս բոլորը զայն չարչրկած էին այն գիշերը, որ Ֆրօզին գացեր էր մեռելները հարցաքննելու։

Սակայն, քաղցրութեամբ պատասխանեց անոր, այն մեղմութեամբ որ իրեն յատուկ էր։ Բայց ձայնը խիստ էր եւ դիւրաւ կը հասկցուէր թէ այս անողոք սպան միտքը չպիտի փոխէր։

— Մտիկ ըրէ կի՛ն, ինչ որ քեզի պիտի ըսեմ։ Հո՛ս պետը ես եմ եւ ես պարտաւոր եմ հրամայել իմ խումբիս։ Հետեւաբար, չեմ կրնար քեզի հետ Փէլիոն գալ։ Գալով քեզ մինակ ձգելուն, գիտցիր թէ՝ աւելի կը նախընտրեմ սա դաշոյնովս քեզ սպաննել քան թէ թոյլ տալ որ մինակդ մեկնիս. ու նաեւ քենէ յետոյ, ինքզինքս ալ կը սպաննեմ։ Վճիռը աւա՜ղ, վերաքննելի չէր։

— Պիտի մեռնի՜մ, հառաչեց Ֆրօզին, ու նորէն ինկաւ իր առաջին անզգայութեան մէջ։ Ի՞նչ պիտի ընէր հիմա։ Ի՞նչպէս պիտի կրնար քաւել իր մեղքը։

Թարգմ.՝ Գ. Թ.

(Շար.)

բանին մէջ կատարուած սպանութեանց հեղինակները պատժելու մասին: Նոր կառավարութեան ծրագրին մաս կը կազմեն՝ Նէթթունոյի դաշնագրին վաւերացումը, 250 միլիոն տոլարի փոխառութեան հարցը, Տալմացիոյ մէջ հողագործական բարենորոգումները են.:

Դատական Նախարարը կը պահանջէ որ խորհրդարանը ստիպէ երեսփոխաններ Փունիսար Ռաչիչը, Թոման Փոփովիչը եւ Տրակութին Եովանովիչը՝ անձնատուր ըլլալ՝ իբրեւ սպանիչ խրուաթ երեսփոխաններուն,

Նոր դաշնագիրը եւ բոլշեւիկները

«Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը կը հաղորդէ որ Ներկայիս Մոսկուայի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ վիճաբանութեան առարկայ է՝ Խորհրդային Միութեան մասնակցութիւնը Պրիան-Քէլլոկ դաշնագրին: Խորհրդային մամուլը կ'ըսէ որ եթէ Խորհրդային Միութիւնը հրաւիրուի մասնակցիլ այս դաշնագրին, նախապէս պիտի պահանջէ ճանչցուիլ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան կողմէ: Այս պայմանը անընդունելի կը նկատուի, որով եւ բոլշեւիկ մամուլը կը շարունակէ իր յարձակումները պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելիք դաշնագրին դէմ:

Բեւեռախոյզներու վերադարձը

Իտալացի բեւեռախոյզներու դէմ տիրող ժողովրդային ընդհանուր զայրոյթը մասամբ մեղմացաւ՝ կարգ մը պարագաներու բերումով: Նախ՝ հազարապետ Ֆիլիպպօ Ցափփի այցելեց Տոքթ. Մալմկրէնի մօր՝ Սթոքհոլմի մէկ արուարձանին մէջ: Իրեն կ'ընկերանար Իտալիոյ ընդհ. հիւպատոսը: Ցափփի Տիկ. Մալմկրէնի յանձնեց կողմնացոյց մը եւ ուրիշ առարկաներ զորս փրոֆէսորը տուած էր իրեն՝ մօրը ղրկուելու համար: Իտալացի զինուորականը մանրամասնութիւններ տուաւ Մալմկրէնի մահուան պարագաներուն եւ վերջին ժամերուն մասին:

Երկրորդ՝ օդանաւորդ Լունտպորկ հաստատապէս յայտարարեց թէ՝ երբ Նոպիլէի խմբակին մօտ իջաւ, զօրավարը խնդրեց իրմէ, որ նախ Չէչչիանին փոխադրէ: Երբ տեսնուեցաւ որ անկարելի էր Չէչչիանին փոխադրել՝ իր տկար վիճակին պատճառաւ, Նոպիլէ խնդրեց իրմէ նախ իր չորս ընկերները և ամէնէն վերջը զինքը փոխադրել: Լունտպորկի եւ իր ընկերներուն բուռն պնդումներուն վրայ է, որ նախ Նոպիլէն ազատուեցաւ: Լունտպորկ կ'աւելցնէ նաեւ թէ ոեւէ հակառակութիւն չկար Մալմկրէնի եւ Նոպիլէի միջեւ: Երրորդ՝ չեխոսլաւաք գիտնական փրոֆ. Պեհունեք ըսաւ թէ բեւեռի արշաւը շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ թէ ինք ամենայն վստահութեամբ կրնայ դարձեալ ընկերանալ զօր. Նոպիլէի, եթէ նոր արշաւ մը կազմակերպէ: Աւելցուց թէ սխալ է Մարիանոյի եւ Ցափփիի դէմ եղած ամբաստանութիւնը՝ Մալմկրէնի մասին: Օդապարիկին մէջ մնացած միւս բեւեռախոյզներուն մասին յոռետես է փրոֆէսօրը: Չորրորդ՝ օդանաւորդ Չուխնովսկի «Իզվեստիա»յի մէջ յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ սառնակոյտին վրայ միայն երկու հոգի տեսած էր և ոչ թէ երեք, ու բնաւ խօսքը չըներ լուսանկարներուն:

Նոպիլէ և ընկերները կը շարունակեն իրենց ճամբան դէպի Հռոմ:

Պուլկար եւ Յոյն սահմանագլուխին վրայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն. — Յուլիս 27էն 28 լուսցող գիշերը թիւ 136 պահականոցէն յոյն զինուոր մը պուլկարեւհելլէն սահմանագլուխին վրայ սպաննեց պուլկար զինուոր մը՝ վէճէ մը յետոյ: Երկու կողմի սպաները հանդիպում մը պիտի ունենան կարգադրելու համար խնդիրը: Կարգը կը տիրէ սահմանին վրայ: Միջոցներ ձեռք առնուեցան փոխ-վրէժը արգիլելու համար:

Անկում Պոլսոյ սակարանին մէջ

Թուրք Ներքին փոխառութեան պարտաթուղթերը անցած շաբաթ յանկարծ 90ուկէսէն 82ի ինկան Պոլսոյ սակարանին մէջ: Այս անսպասելի մեծ անկումը ահագին վնաս տուաւ կարգ մը գործակալներու, որոնք շատ գործառնութիւն կատարած էին ներքին պարտաթուղթերուն վրայ, իսկ մէկը, չկարենալով մաքրել իր հաշիւը, սնանկացաւ եւ մէջտեղէն անյայտացաւ: Առնելիքւորները դիմեցին Սակարանի կոմիսարութեան եւ պահանջեցին որ գրաւի տակ առնուի սնանկին ապահովութեան գումարը: Այժմ կը քննուի թէ պարտաթուղթերուն անկումը շահադիտութեա՞ն արդիւնք է, թէ իրական պատճառի մը:

Արեւելեան երկաթուղիի գործաւորները

Արեւելեան երկաթուղիի գործաւորները կը պահանջեն օրականներու յաւելում եւ տարեկան մէկ ամսական պարգեւ, ընտանիք ունեցողներու յաւելում եւ տուրքերուն վճարումը ընկերութեան կողմէ: Գործերը երթալով կ'աւելնան, եղած պաշտօնեաներու տեղ նորեր չառնուելով. մնացեալները կը ճնշուին գործի տակ: Գործաւորները կը պահանջեն զեղչել աշխատութիւնները եւ պատշաճեցնել առողջապահական պայմաններու:

Երբ գործաւորներու համար պատժական կարգադրութիւն ըլլայ, գործաւորներու ներկայացուցիչները պէտք է գտնուին, կ'ըսեն: Խնդրագիրը ստորագրողները 25էն 70 ոսկի ամսական առնողներն են: Եթէ գոհացում չտրուի, գործադուլ պիտի յայտարարեն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Նահանգներու մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ դէպի Էնկիւրի ճամբայ ելած է, Մալաթիոյ եւ Սվազի վրայով: Մարզպանը տասնըհինգ օր Էնկիւրի մնալէ յետոյ Պոլիս պիտի անցնի, իր պաշտօնատեղին վերադառնալէ առաջ:

ԹՈՒՐՔ կիներն ու աղջիկները այսուհետեւ պիտի կրնան մասնակցիլ գեղեցկութեան միջազգային մրցումներուն:

ԽՐՈՒԱԹ կուսակցապետ Ստեփան Րատիչի առողջական վիճակը մեծ մտավախութիւն կը պատճառէ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախար Թիթուլէսքու հրաժարեցաւ: Դարձեալ Լոնտոնի դեսպան պիտի կարգուի:

ՊԷԼԱ ՔՈՒՆ, Հունգարիոյ նախկին դիկտատորը, որ վերջերս Վիեննայի մէջ ձերբակալուած եւ դատապարտուած էր, Աւստրիոյ սահմաններէն դուրս հանուեցաւ: Պէլա Քուն Շթէթինէն շոգենաւով դէպի Լէնինկրադ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ 31ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝ Հ. Յ. Դ. ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

5 Օգոստ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

10 Պուլվառ Ռապաթօյի օդասուն պարտէզին մէջ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն: *Մուտքը ազատ է*

ՀՐԱՏ. Հ. Յ. Դ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Կ. Կ-ի

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ»Ը

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆԻ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ 40 ՖՐԱՆՔ

ԱՄԵՐԻԿԱ 3 ՏՈԼԱՐ, ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ 2 ՏՈԼԱՐ

Ստանալու համար դիմել՝ Imprimerie »Navarre» 5 Rue Gobelins, Paris, (France). կամ Hairenik Press, 13-15 Shawmut St. Boston, Mass. (U. S. A.). կը ծախուի նաեւ *Յառաջ*ի խմբագրատունը:

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի *«Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը:*

Ցէսինի *«Կայծակ» խումբի ստիպողական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 7ին* Café de la Paix*ի սրահին մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Ներկայանալ անդամատետրով:*

Լիոնի *Պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երէկ և այսօր»:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անդրէասեան ընտանի՛քը եւ պարագաները՝ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին՝ վաղամեռիկ ՀՐԱՆԴ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փավիյեօն-սու-պուա, *Ա. Զ.—70:*

փարիզ, *Լ. Ե.— 35:*

Սէն Շամօն, *Կ. Մ.— 75.30:*

Լասնէյ, *Գործ.— 127.60:*

Հայլէնտ փարք, *Տքթ. Բ.— 10 տոլար:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քէօթահիացի Տիկ. Նազիկ Բաթբաթեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յար. Բաթբաթեան, 13 14 տարեկան, հօրը անունն է Ստեփան, մօրը՝ Հռութ: իմացնել Արման Գըլըճեանի. Chez M. Verin, Tulette (Drôme).

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ «ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ 1914—1918:»

Գին՝ Ֆրանսա 15 Ֆր., ուրիշ երկիրներ 18 Ֆ.: դիմել՝ *Յառաջ*ի:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Երկար ժամանակէ ի վեր տասնեակ մը պզտիկներու հայերէնի դասաւանդութիւն ստանձնած էի, շաբաթը 2—3—4 դաս տալով:

Այժմ 75 Rue Rabelais երկրորդ յարկը սենեակ մը տրամադրուած է, ուր կարելի պիտի ըլլայ շաբաթը 2—3 դաս տալ: Ուրեմն այն ծնողքները որ կը փափաքին իրենց պզտիկներուն հայերէն սորվեցնել, թող դիմեն նոր հասցէիս:

B. GINDINE

ԿԱՌՔԻ ԿԱԶՄԱԾՆԵՐ

Carrosseries

21-23 Quai de Seine. Paris Courbevoie.

WAGRAM-AUTO կը սորվեցնէ ինքնաշարժ վարել 1928ի կառքերու վրայ եւ կը դիւրացնէ արտօնագրի ստացումը: Ամբողջ դասընթացք, կամ առանձին դասեր, սկսեալ 15 ֆրանքէ: 63 Ave. de la Grande Armée, Tél. Passy 79-43:

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Հետեւեալ չափաւոր գիներով

12 ֆրանք 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք 35 Bld. des Capucines

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

ՍԻԴՈՆՆԱ

ՎԷՊԸ

Գին՝ 12 Ֆր., արտասահ. 75 սէնթ

դիմել կանխիկ վճարումով «Յառաջ»ի:

ՓՈՍՏԻ ԾԱԽՍ ՉԿԱՅ

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԴՐԱՄ ՇԱՀԻԼ

Սփորի գործ, խիստ շահաւոր եւ ապահով: գրել՝ Պ. Démarès-ի, 28 Rue Arbalète, Paris (5e).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ կարուճի մը (seconde main). Լաւ վճարում: դիմել՝ Օր. Հ. Խերեանի, 20 Rue des Carmes, Paris (5e).

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ամէն օր (ի բացառեալ շաբաթ) կէսօրէ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ՓՆՏՌԵՑԷՔ ԴՂՅԱԿԱՑՈՒՅԱՀՆՆԵՐԸ
ՍՈԼՈՒՄ ՉԵՆ ԼԻՆՈՒՄ
ԱՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱԿՈՒԻ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-1

24, RUE ST. LAZARE PARIS (9

ԱՀԱ ԱՅՍ Է ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

VAHRAM DJÉNAZIAN

ԲԺՇԿԱ-ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺ

ՏՕՔԹ. ՍԵԹԵԱՆ

38, Ave. St. Ouen PARIS (18me) Tél. MARCADET

Ընդհանուր հիւանդութիւններ սեռամիզային, վեներական թոքի, կանանց հիւանդութիւններ. վիրաբուժական գործողութիւն, ելեկտրադարմանում:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ Ակռայի դարմանում, քաշել 10 արուեստական ճերմակ ակռայ 20 ֆրանք, ոսկի քուրոն ֆրանքէն սկսեալ:

ԱՄԷՆ ՕՐ ՈՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է

ՋԱՆԱԶԱՆ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

կարմիր աստղի տակ 30, Սիդոննա 12, Աւազակապետ Ալիսի սիրահարը 15, Սիրանուշ 15, ձէք (790 էջ, կազմ Սիրային ոճիր մը 12, ցարութիւն (թոլսթոյ, 610 էջ) 50 Նիքին ուխտաւորները 9, կին, խաղ եւ գինի 12, կարմիր 10, Լեռան ոգին 15, Մացառներուն մէջ (2 հատոր) 25, գոնսթանթէն 10, երուսաղէմը Տարյէքարլիի մէջ 10, Լէսքօ 15, Սիրոյ խորանին առջեւ 4, Հին Աստուածներ 1 յամէ 4, Ապերախտ գրագիրը 4, Տարաբախտ ուսանողը 5, ըէտտին հօճա 17.50, Պէքրի Մուսթաֆա 5, Քէօր օղլու ձեպընթաց նորածինը 2, Բիւրեղեայ խիցը (294 էջ) 10, Ղարիպ եւ Շահ Սէնէմ 7, Աշըգ Քէրէմ 7, Շահ Իսմայիլ 5, սիմոս 2, Մահացու սէր 3, Մակարոյծ 5, Օթէլլօ 10, Հայ ֆրանս. խօսակց. 6, 8 եւ 10, երազահաններ 5, 10, եւ 12, րաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30, Հայաստանի մեծ 20, ինչպէս նաեւ հին կամ նոր ամէն տեսակ գիրք: Պահանջ մեր գրացուցակը եւ ընտրեցէք ձեր նուէրցու գիրքերը: Թիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր զեղչ:

ՆՈՒԷՐ.— 25 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք կը տրուի, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի, 100 Ֆր.է աւելիին 15

Դիմեցէք՝ L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ՀԱՅԿ. ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

1bis Rue Hautefeuille, PARIS (6e). Սէն-Միշէլի մեթրոյին

MAISON TOSSOUNIAN

Մասնաճիւղն է Աղեքսանդրիոյ (Եգիպտոս) Համանուն տունին: Արեւելեան եւ եւրոպական լաւագոյն նպարեղէններ անմրցելի աժանութեամբ. Եգիպտական եւ կեսարական ապուխտ, պուլկարական քաշկավալ, քայլի ճերմակ պանիր, պոլսական չիրօզ, Յունաստանի ձիթապտուղ, ձէթ, Ամասիայի պամեա, Դամասկոսի փէստիլ եւ ընկոյզ, Հալէպի ղուր եւ մանաւանդ անդրաբելեան ֆիլաւցու աննման ԲՐԻՆՁ մասնաւոր ղարդն է այս տունին, եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշ ղէններ, եւայլն, եւայլն, եւայլն:

Մատակարար մայրե՛ր, դուք որ բծախնդիր էք ձեր խոհանոցին ու կը գուրգուրաք ձեր ամուսիններուն քմահաճոյքին վրայ, ահա ՄԷԶՕՆ ԹՕՍՈՒՆԵԱՆը ձեր փնտռածն է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ լաւ գործաւորուհիներ՝ ձեռքով բրդեղէնի համար (tricot): Տեւական գործ, լաւ վարձք. դիմել՝ Յ. Միքայէլեանի, 51bis Rue Piat, Paris (20e), 6 թիւ եւ գ. յարկ 19 թիւ: Ամէն օր ժամը 9—11 եւ 2—4: Պէլվիլ, Թրամուէյ՝ թիւ 5 եւ 26:

ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ՎԱՃԱՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

9 rue Charlot, PARIS (3e), մեթրօ République, Tél. Archives 05—86

Մեծաքանակ և փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան:

Քուտիօն (*կօշիկի մասը*) *Ա. կարգի, քիլօն 38, 40, 42. Բ. կարգի՝ քիլօն 34, 36. Գ. կարգի՝ 28, 30 եւ 32 ֆր.*

Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար ամբողջ կէս ներբանցու.— *Քիլօն՝ Ա. կարգի 32, Բ. կարգի 29, Գ. կարգի 26 ֆրանք:*

5 քիլօ նմուշ կը ղրկուի փոստով քոնթըր ռամպուրսըման:

Մասնաւոր զեղչ հայ կօշկակարներու: Կը խօսուի հայերէն եւ թուրքերէն:

ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՍՈՒՐՃԻ

26 Rue Trévise: մեթրօ՝ Cadet Tél. Provence

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE, մեթրօ՝ Պէլվիլ

Արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ

ԹԱՐՄ — ԼԱՒ — ԱԺԱՆ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 9—12: 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի